SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA

TISKARNA »SLOVENIJA« V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK A. KOLMAN)

JOŽA GLONAR

SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA

... ein gewisser, man möchte sagen, neo-europäismus strebt die sprachen der an der cultur theilnehmenden völker Europas wie zu einem idiom zu vereinigen.

Miklošič.

V LJUBLJANI 1936

UMETNIŠKA PROPAGANDA

KRATICE:

angl.: angleško.
ar.: arabsko.
fr.: francosko.
gl.: glej.
gr.: grško.
hebr.: hebrejsko.
it.: italijansko.
lat.: latinsko.
mn.: množina.
nav.: navadno.
nem.: nemško.
pos.: posebno.
r.: rusko.
šp. špansko.
tur.: turško (perzijsko, ar.).
†: zastarelo, napačno.
(†): napačno in nepotrebno.

KDOR KAJ IŠČE,
NAJ SI VEDNO OGLEDA TUDI
SORODNE BESEDE IN ZVEZE

U V O D

...pour bien écrire, soit en prose, soit en vers, il faut consulter son oreille; — mais il faut pour cela qu'elle soit bonne.

Menagiana I (1713), 29.

»Slovar slovenskega jezika«, ki je v zvežčičih začel izhajati v februarju 1935, je eden onih mnogih in v vsakem jeziku potrebnih poskusov na poti do splošne ustaljenosti knjižnega jezika, brez katerih se taka ustaljenost ne da doseči. Ne da se doseči zgolj po historični poti, ki jezikovna dejstva samo konštatira in inventarizira, ne po psihologični, ki jih tudi razlaga ali vsaj skuša razložiti. Pri tem je namreč treba na eni strani razlikovati med raznolikostjo jezikovnih pojavov, ki se kažejo v celoti kakega živega jezika, in med zahtevami knjižnega jezika, ki je samo za določeno dobo veljaven kompromis, na drugi strani pa se zavedati, da je knjižni jezik ne samo sredstvo in gibalo kulture, ampak v veliki meri tudi njen objekt, skratka, da je med vsemi pojavi življenja kakega naroda tudi njegov književni jezik ona njegova plat, ki jo je treba zavedno kultivirati. To pa je nemogoče brez zavedne ocene njegovih pojavov glede na to, v koliki meri so porabni tudi za književnost; torej nam tukaj prav nič ne pomaga ne »tradicija«, ki nam samo pove, kaj in kako je kedaj bilo, niti ne »uzus«, ki nam stavi pred ušesa in oči, kako kaj danes je. Zato so za vsak književni jezik potrebne nekake norme, ki so osnovane na tem, kaj je v kateri tradiciji dobrega, skladnega z ostalim celotnim sistemom jezika. Za tako oceno pa je seveda potrebno čim obsežnejše znanje nele tradicije kakega jezika, ampak tudi njegovih današnjih pojavov. Ker je to, kar je danes »uzus«, jutri že »tradicija«, ker torej tradicija raste od dne do dne, je samo po sebi umljivo, da tudi te po njej posnete norme niso končno veljavne in večne, ampak da se s časom razvijajo in spreminjajo. Ta njihov razvoj sledi razvoju knjižnega jezika in oceni njegovih nositeljev, književnikov; vedno bo sprejemal samo to, kar je v njih dobrega, vedno bo sledil samo onim pisateljem, ki kaki dobi veljajo za dobre. Če bi ravnali drugače, bi še danes pisali »is patram Marka Pohlinam«, sledeč tradiciji, ki se kaže v V. Vodniku, ali pa bi pisali kakor Frtavčkov Gustelj, ki nam kaže to, kar je danes splošni »uzus« večine v Ljubljani, v srcu in središču celokupne Slovenije. —

Vse to so ali nevede prezrli ali pa hoté ignorirali sestavljači in uredniki »Slovenskega pravopisa« (SP), ki je izšel v novembru 1935.

*

SP je značilen pojav na poti do nekake *ustaljenosti našega književnega jezika*. Značilen namreč zato, ker svoje veljave in moči ne išče v preglednosti, enotnosti, prepričevalnosti tega, kar podaja, torej v svoji porabnosti, ampak v zunanjostih: v nekakem »uradnem« pritisku, ki ga naj vrši s pomočjo firme, ki stoji za njim, in oseb, ki to firmo zastopajo. Na naslovni strani stoji namreč, da ga je »Izdalo in založilo Znanstveno društvo«, ki se sicer s svojo polno firmo imenuje tudi še »za humanistične vede v Ljubljani«. In na drugi strani izvemo še, da sta izdajo »Po pravopisnih in pravorečnih načelih, ki jih je odobrila pravopisna komisija Znanstvenega društva v Ljubljani,... priredila A. Breznik in F. Ramovš«. Da so bili člani te komisije Breznik, Grafenauer, Kidrič, Nahtigal, Prijatelj, Ramovš, je zainteresirana slovenska javnost izvedela šele iz reklamnih notic založnika v dnevnem ča-

sopisju. In vendar je takrat že od 6. jan. 1935 eksistiralo »Slavistično društvo v Ljubljani«, v katerem je vsaj še ducat ljudi, ki so se z vprašanji, ki zadevajo SP, teoretično in praktično pečali nekaj več, ko pa razni člani imenovane »pravopisne komisije«, torej korporacija, ki bi se ji ta »načela« smela predložiti če že ne v »odobritev«, pa vsaj menda vendarle tako nekako v »diskusijo«. Toda vsa »odobritev« se je izvršila »in camera caritatis«, »Slavistično društvo v Ljubljani« pa je smelo pol leta potem, ko je bil že izšel SP, na petek, 29. maja 1936, sklicati poseben sestanek, na katerem bi se naj določil »natančen načrt, kako bi Slovenci teoretično in praktično gojili svoj sedanji knjižni jezik in kako bi zlasti prišli do nekaterih, za praktično pisanje nujno potrebnih del, n. pr. do kar se dá popolnega slovarja sedanjega pismenega jezika, ki bi upošteval vse panoge sedanjega kulturnega življenja, do slovenske stilistike s stilističnim in frazeološkim slovarjem in do izčrpne slovnice sedanjega knjižnega jezika« — skratka, do vsega tega, do česar bi bil moral biti prvi korak baš — SP.

Nekoliko se nam je pogled v delavnico SP odkril šele v božični štev. »Slovenca« 1935, v kateri so se o SP oglasili glavni urednik Breznik, glavni sotrudnik Kolarič, iz občinstva pa urednik »Mladike« Pogačnik in korektor »Slovenca«, torej samo peresa in ljudje iz ožjega kroga izdajatelja in založnika. Drugod prej tako živahna kritika je — ad nutum superiorem? — namah utihnila, kakor da je odrezana, zato so te izjave tem bolj dragocene, ker so tako rekoč avtentične. Iz njih izvemo marsikaj zanimivega. Pred vsem nekaj kronoloških podatkov, ki so že sami po sebi zanimivi. Sestavljači naših srednješolskih čitank so se že leta in leta trudili ž njimi, pa so se šele »nekako konec maja (1934)« domislili, da bi bilo vendarle treba najprej urediti njihov pravopis. (Prepisovati in v čitanke ter razne »pomožne« šolske knjige sestavljati tuje tekste je namreč lažje in hvaležnejše delo, ko pa regulirati tako kočljivo stvar, kakor je naš pravopis!) Potem pa je stvar šla neverjetno hitro. Že ob koncu »junija so priprave tako daleč dozorele, da je 16 profesorjev-slavistov (SP je v takih slučajih sam prepovedal »vezaj«!) začelo z julijem prebirati vse važnejše slovensko leposlovje od Stritarja dalje pa do Preglja in najnovejših prevodov zadnjih let. Upoštevali smo tudi literarnokritična (gl. zaradi »vezaja« više zgoraj!), umetnostna in zgodovinska dela. Vsega skupaj smo izpisali gradivo iz okoli pet sto knjig«. Precej nepotreben trud! V prvi vrsti bi bilo potrebno, da se prečitajo in v ta namen ekscerpirajo zbrana dela članov »pravopisne komisije«, saj je evidentno, da se bodo ti člani tudi v svoji — popolnoma avtonomni! — praksi držali onih načel, ki jih sicer teoretično, znanstveno izpovedujejo. Beseda »profesor« izhaja namreč iz latinskega glagola »profiteri«! Poleg tega pa je vendar čudno, da se gospodje niso domislili — saj predavajo zgodovino slovenskega jezika in slovenske književnosti! — da je vendar že tudi pred Stritarjem in Pregljem, njihovima stanovskima kolegoma, bilo med nami nekaj ljudi, ki so pisali lepo, dobro slovenščino, ali se vsaj zelo resno trudili za to, tako n. pr.: duhovnika Trubar in Slomšek s svojim krogom, čeprav je bil prvi odpadnik, drugi pa Štajerec, ali Levstik in Jurčič, čeprav ta ni imel profesorskega izpita, oni pa niti ne gimnazijske mature, ali pa neki — žalibog zapiti! — odvetnik, ki je že pred več ko sto leti skušal »'zobraziti jezik« svojih slovenskih rojakov, kar se danes menda še bere po naših srednjih šolah in pač menda tudi — razlaga!

Za vzor je služil sestavljačem SP pred vsem češki pravopis (državna izdaja!), potem poljski, ki ga je sestavil Szober, srbski (Belić) in hrvaški (Boranić); med vzorci in pomagali se imenuje tudi nemški Duden. Pri tem sta se v značilni meri pokazali dve stari slovenski slabosti: plahost, ki se skriva za hrbet tuje avtoritete, in brezglavost, ki tako važno stvar, kakor je književni jezik, kroji in prirezuje po tujih predlogah. Ali si bo mar Breznik prihodnjo novo obleko dal pomeriti po Beliću, Kolarič pa po Szobru?

In povrh so še kot glavno načelo proglasili »tradicijo« in »splošno rabo«, ki

sankcijonirata prav vse. »Največja neumnost od včeraj je lahko danes v jeziku pravilo« — je izrečna deviza SP — ž njo pa je vse vprašanje sijajno dovedeno ad absurdum: poslej nam ni potreben nikak SP (ali pa bo moral izhajati kot dnevnik!), nepotrebni so nam Brezniki in Kolariči, v slovenskih šolskih in domačih nalogah sploh ni več »napak« (čujte, srednješolci!), lektorat ali celo profesuro slovenščine na ljubljanski univerzi pa bosta prevzela Frtavčkov Gustelj in Urša Plut.

Ob svojem sklicevanju na domačo tradicijo in na tuje vzore sestavljači SP niso niti pomislili, da je tradicija poljskega, češkega ali katerega koli drugega, čeprav slovanskega, jezika povsem drugačna ko tradicija književne slovenščine, da je torej treba tukaj paziti na to, kar je svojsko slovenščini, ne pa kratkomalo posnemati, kar je lastno na pr. češčini. Smešno je, če mora človek gledati, kako je Machiavelli v slovenski abecedi postavljen na ono mesto, kamor spada v češki abecedi — problem, ob katerem se abecedarji pri SP očividno niso zamislili! Primer, ki je značilen za ves SP. Če si ga namreč podrobno ogledamo, se nam kmalu pokaže, da ni nič drugega, ko v naglici zmašena, mehanična kopija naše (slabe) tradicije in tujih vzorcev.

*

SP bi naj — že po tem, kar v svojem naslovu obljublja — bil nauk o tem, kako se naj v slovenščini posamezna beseda prav piše (in izgovarja). Prav nobena škoda ni pri tem, če uči poleg tega še kaj več, namreč, kateri je pravi pomen besede, v katerem se v današnji slovenščini rabi — kar bi bila nekaka razširitev zahtev pravega, pravilnega pisanja. Ta zahteva pri nas nikakor ni odveč, saj lahko opazujemo dan za dnem, kako se pri nas napačno rabijo besede, kakor n. pr. **parobek, župnišče, zatrpati**, kako se zamenjavata pomena besed kakor na pr. **srborit in razborit, očarati** in **razočarati, trs** in **trst, repertorij** in **repertoar**, in kako sta med našimi pisavci zrastli dve novi tujki, ki jih drugod ne poznajo: **paralelizirati** (nam. pravilnega **paralizirati**) in **tragos** (po **etosu**, nam. pravilne **tragike**). Toda: če že kaj tolmači, naj tolmači vse, kar je poprečnemu slovenskemu čitatelju mogoče neumljivo, tolmači pa naj pravilno. Ta zahteva je tem bolj upravičena pri knjigi, ki je namenjena širokim masam pišočega slovenstva, saj jim je potrebna kakor vsakdanji kruh, ob knjigi celo že, ki sta jo sestavljala skoro dva ducata naših poklicnih znanstvenikov, specijalistov za slovenščino, in ki ji je svoj placet in svoj pečat pritisnila naša najvišja slovenska znanstvena institucija: »Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani«. — Kako je torej s tem pri SP?

Umljivo je, da bo vsakemu takemu delu nujna podlaga »Pleteršnik«, ta veliki inventar našega jezika. Manj umljivo pa je, če SP danes po njem posnema razlage slovenskih besed na ta način, da jim pristavlja nemške! Ali bo s tem današnjemu Slovencu kaj pomagano? Kaj mu, če slovenske besede ne razume, pomaga, če iz SP izve, da pravi Nemec glenu: **Schleim**, da je **gospoščck** (odkod neki ga ima?) nemški **Hochstapler**, da pomeni z mesta **govoriti** v nemščini: **aus dem Stegreif sprechen**, da je **mok: die Beize, muželj: die Nudeln, nadpritličje: Hochparterre, nadzemna stavba: Oberbau, namilati** (namiliti?): **einseifen, nanosnik: der Zwicker** (koliko Nemcev bo razumelo to besedo?), **narav: das Naturell, odevka: die Decke, odpirač (kljukec): der Dietrich, opas: das Gesims, oseniti: schattieren, ovoza: die Schleife, pecljati: entstengeln** (?), **péčica: Netzbraten, pečica** pa **Bratröhre, pisalnik: das Stehpult, plaža: Schundliteratur, pod zlo iti: zugrunde gehen, podoknik: Fensterbrett, postat: die Kolumne, preduverjen: voreingenommen, preža: Anstand der Jäger, ravnilo: lineal** (mari bi bil zapisal kratkomalo **lenir!**) in kar je še enakih razlag, ki jim v SP ni mesta. Čemu nam na pr. posebej razlaga, da se v nemščini »ruše rezati« ne pravi »**Rasen schneiden**«, ampak »**Rasen stechen**«? Ali bo neuki današnji Slovenec res znal razlikovati **saj** in **vsaj**, če mu SP najprej pove, da pravi Nemec za prvo **ja, doch**, za drugo pa **wenigstens**? »Pravidla« ne ravnajo tako, čeprav bi imela za to neprimerno več vzroka in povoda, ker pač vedó raz-

likovati med potrebami pravopisnega in dvojezičnega slovarja!

Tujke ter njih razlago je SP povzel — tako nam pripoveduje — po tujih pravopisih (ker namreč Slovenci najbrže nimamo nobenih lastnih slovarjev tujk), mnogo pa jih je — ž njihovim »prevodom« vred — kratkomalo prepisal iz Pleteršnika, pri čemer se niti na tradicijo ne more sklicevati, ker so te soznačnice zvečine samo mrtvorojena deca in mumificirani spački, ki iz slovarjev niso nikdar stopili v živi jezik. Tako n. pr. **anatomija: razudba, aparat: pristroj, arhiv: pisemska shramba; avdienca: zasluh, avtopsija: samovid** (pa naj je to besedo nekoč zapisal tudi sam Jurčič!), **baldrian: kozlik, binokel: dvoočnik, branša: betev, cigareta: svaljčica** (ogabno precijozna beseda, ki si jo je mogel izmisliti samo nekdo, ki nikdar ni imel poštene cigarete med ustnicami, in ki je tudi nihče — razen mogoče kak nekadilec! — ni rabil), **dekorater: ukrasnik, hadrijan: koper, možnar: dročnik, omara: postavec** (ali bi ne bil mogoče boljši **obešec?**), **paleografija: staropisemstvo, rokoko: kitni slog** (kar je menda prevod po nem. »Zopfstil«), **šeflja: korčulja** in kar je še enakih primerov.

Če pa že razlaga tujke in bolj redke, manj znane domače besede, — naj bi jih vsaj pravilno razložil. Toda večkrat se zdi, da pomočnik pri sestavljanju ni znal dovolj latinščine ali pa ne jezika predloge, iz katere je izpisoval gesla. Tako nam SP n. pr. razlaga, da je **adjutum: odškodnina, aeroplan: zrakoplov, agitacija: hujskanje, akord: plača od kosa, antikrist: hudoben človek, aviatik: zrakoplovec, banavz: mojster skaza, bibliograf: knjigopis, biologija: znanost o živih telesih, blondinec: gizdalin, brati levite komu: kozje molitvice; centrifugalen: odsredni** (kaj pa **ekscentričen?**); da smemo pisati **kolofon** in poleg tega tudi **kolofonij**, je originalna novost, ki je nastala pri naglem, brezglavem ekscerpiranju (iz Dudna?), saj sta to dve popolnoma različni reči (**kolofon** je »explicit« v starih tiskih, za **kolofonij** pa pravimo kolofonija, ker imamo besedo za določilnico, pri kateri je temeljnica — **smola** — samo mišljena); **mezeg** je sestavljačem SP ista žival kakor **mula; migrena** je po SP preglavica, **monumentalen: spomeniški** (poslej bomo govorili o »monumentalnem konservatorju« in »spomeniški« izdaji Prešerna); pri **obloku** je SP pozabil, kaj je o tej besedi napisal Breznik v RDHV III, 153; **plaketa** je tanka knjiga v francoščini, samo ne v slovenščini; **z rokavci**, ki so imenovani po tem, ker imajo več rokavov ko stana, pa se je posrečil pravi »lucus a non lucendo«, ker jih SP istoveti s telovnikom, ki je brez rokavov; **tenja** nikakor ni isto, kar pomeni senca, **udav** je res boa, toda našim srednješolkam bi že trebalo razložiti, kakega »udava« si naj ne devljejo okoli vratu, **vegetirati** pomeni baje nedelavno živeti, **vitamini** so nadomestne redilne snovi (kakor n. pr. želod ali cikorija), **vulgaren** je navaden, splošen (kakor n. pr. jezik SP) — skratka: SP daje tudi priliko za smeh in kratek čas.

Velika množina besed je v SP prišla iz »Pleteršnika«, kjer je spala mirno spanje, ne da bi kdaj prišla v knjižni jezik; tukaj je samo nepotreben balast, ob katerem se je naša dnevna kritika najprej in po pravici spotaknila. Treba SP odpreti na katerikoli strani, pa naletiš na njih; v premnogih slučajih so ostale nerazložene in so vsled tega dvakrat mrtve. Kaj nas ob besedi **bajati** brigajo Novice 1856, SP bi nam naj rajši povedal, v katerem pomenu rabi to besedo od njegovih sotrudnikov ekscerpirani Pregelj! In ali nam res naj prav SP razlaga, da je verz **za blagor očetnjave naj puška govori** zložil S. Jenko? Ali bomo v njem iskali pouka, kako naj pišemo in naglašamo tako težavne, kočljive besede, kakor sta na pr. **Mícka** in **kombinéža?** Zato pa te drugod pusti popolnoma na cedilu ali pa z nepotrebno učenostjo spravi v nove dvome in težave.

Posebno poglavje je pisava tujih imen in tujih besed, tako pogostih v znanstvenem a tudi v vsakdanjem jeziku. V njej se SP ravna bolj po tuji učenosti in po tuji optični sliki, namestu da bi sledil slovenskemu ušesu in tradiciji slovenske pisave.

Stoletno sožitje in razvoj je — že od srednjega veka, še bolj pa od humanizma in renesance naprej — uredil razmerje

živih jezikov do obeh mrtvih, ki sta oblikovala današnjo človeško duševnost na zahodu, do grščine in latinščine. Dediči Grkov in Latincev so si njihovo kulturo tako prisvojili, da je postala sestaven del njihovega lastnega duševnega življenja, *ki ga ne morejo* več pogrešati. Prisvojili in svojemu jeziku vtelesili so pojme obeh tujih kultur in imena njihovih nositeljev, *pogosto do te mere, da se* že več ne občutijo kot tuja: postala so popolnoma domača, dobila so popolnoma domače lice, kakor n. pr. *pri nas pogan in kristjan*, Jurij in Anton. Enako je tudi v vseh drugih živih jezikih, ki dajejo besedam grškega in latinskega *sveta lastno, domače* lice ter ž njimi sploh ravnajo tako, kakor da so domača. Enako ravnajo tudi živi jeziki v medsebojnih odnošajih — z eno izjemo: pri modernih osebnih in krajevnih imenih, pri katerih se spoštujejo individualne pravice v tem večji meri, čim tesnejše in na višji stopnji stoječe so zveze med njimi. Ta čut je živ tudi v nas, vsaj takrat, kadar nas neprijetno zadene, če rabi kdo za kako naše krajevno ime tujo obliko, ne pa naše domače.

Glavni del tega problema je označen kratkomalo z vprašanjem, ali naj pišemo socialist ali socijalist. Da moramo v slovenščini pisati socijalist, in zakaj, je že pred leti obširno razložil in utemeljil Štrekelj v »Ljubljanskem zvonu« (1911, 483—4), in v svoji knjižici »O Levčevem pravopisu in njega kritikah« (str. 144 i. d.), brez dvoma *mož, ki mu gre v tej reči* pač nekaj več besede, ko ljudem, proti katerim je v teh spisih polemiziral. *Saj ni poznal slovenščine samo z znanstvene strani.* Kot slovenski urednik državnega zakonika je imel dovolj prilike, da je spoznal *tudi praktične potrebe slovenskega pisanja*, v svojih slovenskih spisih pa se je vedno potrudil, da bi pisal lep, čist in jasen jezik, kar je opazil celo sam Hugo Schuchardt. V teh spisih je pokazal, da je naše pisanje takih tujk z -ia- »le golo in nepremišljeno posnemanje tujega pravopisa«.

Ko se je SP odločil za socialista, se ni mogel sklicevati ne na znanstvene razloge, ne na tradicijo. Da je pri tem zmagalo »načelo slovenske tradicije«, lahko zapiše samo kaka preprosta slovenska duša, ki misli, da se je tradicija slovenskega *pisanja začela šele tedaj, ko je ona sama* prijela za pero. V resnici pa so se oblike kakor Dijomed, biblijoteka, socijalen in enake pisale pri nas že v časih, ko nobeden naših današnjih pravopisnikov, urednikov in pisateljev še niti za pero ni znal prijeti. Če se je SP vkljub temu odločil za socialista, je tega kriva samo optična tradicija tuje, v prvi vrsti latinske pisave, torej nekaj, kar za slovenski pravopis ne more biti odločujoče. V njej se kaže »vis inertiae« one prakse, ki so jo pridigali klasični filologi med našimi slavisti, *kar je bila v času humanističnih* gimnazij običajna skupina. Ta »klasična« tradicija je pri nas še danes tako živa, *da še danes diplomirani slovenisti* ljubljanske univerze mislijo, da preproste slovenske čitanke in slovenske slovnice za 1. razred srednjih šol ne zmorejo brez pomoči klasičnega filologa, ki je po vsem svojem študiju vendar dresiran na — mrtev jezik, poleg tega pa tudi nikoli ni študiral slavistike. (Da imajo v svoji družbi romanista, je popolnoma v redu in prav; od romanistike se bodo lahko prej kaj naučili, ko od klasične filologije.) In sedaj so ti klasični filologi še začeli sitnariti z nekakim »Horatijem«! Svojega jezika in posla se naj držijo in poskrbijo vsaj to, da njihovi slovenski učenci ne bodo izgovarjali »Dejus mejus«!

Klasičnim filologom med našimi starimi slavisti so vneto pomagali duhovniki med našimi slovničarji in šolniki, torej stan, ki ima latinsko pisavo dan za dnem pred očmi! Oba stanova sta družno skrbela, da se znana in ljuba slika besede ni s kakimi »tujimi« vrinki profanirala!

Menda se tudi v tem, kakor še v marsičem drugem — n. pr. v tradicijonalnem nauku o razzlogovanju besed — v naši današnji slovnici, in po njej tudi v SP, skriva ostanek nekdanje »panonske teorije«. Šuman, ki je v svoji slovnici (1881) zapisal o današnji knjižni slovenščini: »življenje, grmljenje so nove tvoritve mesto pravilnih živênje, grmênje« (str. 61), piše prav tam (str. 274) tudi »Marijino srce«. Vsekakor pa je mnogo zmede povzročilo svoječasno zmešano umovanje o

hijatu v slovenščini in njega odpravljanju. Takrat smo začeli pisati tudi jezuvit, februvar, situvacija in enake oblike. Ko pa smo zavrgli napačnega jezuvita, smo z znano slovensko naglico za njim pognali tudi korektnega socijalista.

Zastopniki »i-anja« so se umaknili na zadnjo postojanko, na kateri so dobrohotno koncedirali ija v končnici — ker bi menda sicer ne mogli teh besed sklanjati. Tako smo v tem vprašanju dosegli stanje, ki se kaže v današnjem SP. Če pregledamo vrsto primerov, ki jih podaja, kmalu vidimo, da iz njih ni mogoče posneti nobenega načela, po katerem bi se človek v tej reči lahko ravnal. Res si je težko razložiti, zakaj pač smemo pisati materija, toda ne tudi materijal, daljših izvedenk, kakor n. pr. materijalističen, pa že celo ne? Ali zato, ker je v njih ia že bolj oddaljen od konca? Ali je tem izvedenkam podlaga latinska materia, in ne več (recimo) slovenska materija? In zakaj ne smemo pisati asocijacija, denuncijacija, ampak moramo pisati asociacija, denunciacija? Ali mar zato, ker je prvi cia v teh in enakih besedah bolj latinski ko drugi, drugi bolj slovenski ko prvi? Če dovoljuje SP, da pišemo imanenten, posesiven (to vsaj sklepamo iz dejstva, da teh besed ni posebe navedel!) po našem slovenskem izgovoru, zakaj ne smemo po njem pisati tudi prej navedenih, in enakih besed, kakor n. pr. aksijom, antikvarijat, avdijenca, avijatik, ažijo, barijera, bestijalen, dijadem, dijakon, dijamant, dijeta, Hadrijan, hijat, historijat (!), Ilijada (pač pa je dovoljena odisejada?), novicijat, oficijal, oficijozen, Orijent, patrijarh, patrijotičen, penzijonist, perijoda, pijeteta, pijonir, plagijat, premijera, principijalen, profesijonist, provincijalen, racijonalist, radijalen, regijonalen, secesijonističen, stanijol, šerijatski (!), tendencijozen, tijara, trijumfirati, trivijalen, vikarijat? In zakaj je dovoljena karfijola, prepovedana pa glorijola? Zakaj smemo pisati sicer hijena, ne pa tudi higijena, zakaj pač mirijada, ne pa tudi mirijameter in olimpijada? Zakaj je dovoljena legija, ne pa tudi legijonar, zakaj sankcija, ne pa tudi sankcijonirati? — Včasih se zdi, da je po SP dovoljena taka »slovenska« pisava samo pri besedah, ki sta jih davno že uvedli cerkev in šola, toda tudi s tem načelom ne pridemo pri praksi SP na jasno. Poleg tega pa naša književnost že davno več ni samo iz katekizmov, molitvenikov in šolskih knjig, v našem jeziku se besedi socijalist in denuncijant že davno bolj pogosto govorita, pišeta in tiskata ko kristjan in pasijon, nam torej davno več nista — tuji! Zato je čas, da tudi njima in podobnim damo naš, slovenski kroj. —

Enake zmede so pri pisavi tujih osebnih in krajevnih imen, kjer je v SP enako vidna optična tradicija tuje pisave, ki se po krivem uveljavlja tudi v deklinaciji. Kakor studio, studia, studiom (!) piše in sklanja tudi Tokio, Tokia, Tokiom namesto Tokija, Tokijem. Enakega izvora so oblike Boccacciov, Maccaulayov, če ni tukaj mogoče vplivala češka predloga. Da moramo Bossueta, Bossuetov in enake oblike brati Bosüéja, Bosüéjev, ne pa mogoče Bosüéta, Didróta, Dümasa, Bosüétov..., je od sestavljačev SP tako imenitno pogruntano pravilo, da nanj zlahka dobijo patent.

S pisavo marsejski, versajski je SP prav po nepotrebnem sam zabredel v težave, ki jih ima cirilica pri transkripciji tujih, z latinico pisanih imen, ki pa po sili iz teh težav skuša narediti celo čednost. Od tam izhaja tudi pravilo, ki se ponekod čuje, da naj vsa, torej tudi moderna, imena pišemo, kakor se izgovarjajo. Neglede na to, da je ta zahteva pri ljudeh, ki pišejo z latinico — in v kulturnem svetu imajo nedvomno večino! — nepotrebna, da se ne da izvesti, ustvarja tudi nove težave. Ali se naj na pr. Slovenec, ko se bo začel učiti francoščine ali angleščine, pri njej na novo začne mučiti z novo obliko besede, in z novo, pravo izgovarjavo, pri kateri mu bo njegova transkripcija v veliki meri samo v napoto? Če srbščina s svojo cirilico ne more zapisati imena Masaryk, ji tega noben pameten in dostojen človek ne bo zameril; v slovenščini in hrvaščini pa je pisava Masarik ne samo smešna otročarija, ampak tudi velika nespodobnost!

Car Lazarjeva vojska je v slovenščini prav tako pravilno, kakor na pr. gospod

Dolefova pesem, Janez Trdinova ulica, ali doktor Breznikova slovnica, ali is patram Marka Pohlinam. Ali se v takih zvezah gospod in doktor sklanjata, o tem SP molči.

*

Koncesija najvulgarnejšemu uzusu je, če SP navaja kot dopustne dublete v deklinaciji določenega tipa moških samostalnikov — o katerih pa Breznik v svoji slovnici sicer molči! — če torej dovoljuje za **frakelj fraklja** in **frakeljna** (pri tem je prezrl zelo razširjenega učiteljna). V takih slučajih — ki ne spadajo v pravopis, ampak v stilistiko! — treba, jasno ločiti normo književnega jezika in svobodo stilistične karakterizacije, ki po potrebi porabi dijalektično obliko. Cankar je že vedel, zakaj je povest iz otroških let naslovil »**Dateljni**« — v potopisu, botaniki, blagoznanstvu i. t. d. so možni samo **datlji**! — in Župančiča ni prisilila mogoče metrična shema, ko je zapisal, da so mornarji »molili kot deca pred parkljem«! Prav beseda **parkelj** je za način, kako ravna SP z »dubletami«, značilna: pravopisne dublete mu služijo za razlikovanje pomena! Tako ima po njegovem živinski *parkelj* v *genitivu samo parklja*, Miklavžev **parkelj** pa samo **parkeljna**! (Na to fineso bo Župančič v prihodnje moral misliti!) Tako razlikuje **apostólski** (z naglasom, ki je posnet po nemški besedi in njenem naglasu!) in **apósteljski**, **belak**, ki mu je samo bel prašič, bel kamen, in **beljak** (v jajcu), **bero** in **biro** (poslej bomo smeli pisati tudi **mira**, **vira**?), **celak** in **celjak**, **kazalec** (na uri) in **kazavec** (prst), **tesla** (tesarsko orodje) in **teslo** (neroden človek). Zato pa mu je **modrc** pač **životnik**, **nedrnjak**, ne pa tudi **steznik**, ki se *je nekdaj res pisal*. Kje pa je oni, o katerem pravi Župančič »Modrec dé: Danes sem pal, jutri bom plesal po njem«? Ali nobeden onih šestnajst sotrudnikov, ki so, kakor se nam pripoveduje, izpisali kakih pet sto slovenskih knjig, ni naletel nanj in se domislil, da ga treba vzeti v SP? Ali pa se je SP ustrašil pred dejstvom, da bi naj njegov **modrc** v slovenščini pomenil zdaj **korzet**, zdaj **filozofa**? Bo že tako, ker nam sedaj ponuja in dovoljuje samo modrijana, ker menda ne čuti, da to besedo danes rabimo samo v rahlo porogljivem smislu! Vsekakor je jasno, da se premalo zaveda temeljne filološke resnice, da beseda sama po sebi še nima svojega pravega pomena, da ga marveč dobi šele v zvezi z drugimi. Da torej za SP ni dovolj, če si posamezne besede ogleduje izolirane, da treba vedno tudi misliti na neko »ratio«, ki vlada nad besedami, skratka, da pri takem delu treba misliti!

Treba kajpada misliti na celotni sistem knjige, ki mora biti vendar enota. Tako pa ima SP za **usuti** samo **uspem**, ki ga ima na isti strani tudi za **uspeti**; zamolčan pa je edino običajni **usujem**, menda zato, ker je **uspem** bližji »panonski teoriji«, **usujem** pa samo nekaka moderna analogija. Ko je SP na str. 114 zapisal **Logarska dolina**, ni pomislil ali še ni vedel, kaj bo stalo na strani 224, kjer sam SP razlaga pomen obrazila **-ski**, in govori o pravilnosti geografskih označb, kakor je n. pr. **Hudsonski zaliv**! Če naj pišemo **bula**, ne pa **bulja**, ni jasno, zakaj naj ne pišemo **buliti**, ampak **buljiti**, saj sta besedi vendar v očitni zvezi. Ali mar zato, da to besedo ločimo od **buliti**, ki je knjižni jezik v pomenu, kakor ga ima v SP, ne pozna. Če smemo pisati **Adrija**, **adrijanski**, zakaj ne smemo pisati tudi **Azija**, **azijatski**? Ali mar zato, ker imamo do Adrije bliže ko do Azije? In **Ambrozij** smemo pisati, **ambrozijanski** pa ne! In zakaj moramo pisati **bastija**, ne pa tudi **bijard**? Zakaj moramo pisati **creti**, ne **cvreti**, toda **ocvrt**! Pač pa je dovoljeno **cvrtje**. Danes je pri nas **hijacinta** ženskega spola, tukaj nam vse Pleteršnikovo pričevanje — kakor še v mnogih drugih slučajih — nič ne zaleže; **hijacint** pa lahko ostane za označbo znanega žlahtnega kamena. Poleg **tulipana** bi bilo treba navesti pač tudi še bolj razširjeno **tulpo**. Besede kakor **horizont**, **magazin**, **trapez**, **zebra**, **zenit**, **zoologija** so nastale in se s to obliko pisave držijo samo pod vplivom optične tradicije nemške pisave. SP *ob njih ne pravi, kako jih naj* izgovarjamo, torej očividno želi, da naj te nemško pisane besede beremo po slovenski pisavi? Nepotrebna učenost so **imponderabilija** s srednjim spolom (uganka za marsikoga, ki pri nas ne zna latinšči-

ne), saj so pri nas že davno ženske: **imponderabilije**. Razlaga, ki se ob njih podaja (**kar nič ne tehta**) pa je neverjetna primitivnost. Enako se **memoare** pri nas rabijo v ženskem spolu, pa jim je SP menda prav zato dal moškega? Da je **indika**, ta neuspeli poskus domestikacije, postavljena pred mednarodno, splošno znano besedo **indigo**, je menda tudi samo dokaz, da hodi SP svoja, antikvarična, učenjaška, starinska pota, ne da bi se oziral na sedanjost in poslušal njene glasove. Na str. 97 imamo prislov **kobalj**, na str. 156 pa **okobal**! Bog vedi, zakaj moramo pisati **Bela Krajina**, toda **Julijska krajina**. SP predpisuje na eni strani učeni **lavor, lavorika** namestu dosedaj običajnega **lovor, lovorika**, na drugi strani pa dovoljuje **domačo solato** namestu etimološke **salate**. **Tobak** je dovoljen, prepovedan pa **popir**. Da bomo kedaj **Madeira** in **Ossian** izgovarjali, kakor nam predpisuje SP, je pač prazen up; prej bomo, kar se deloma že godi, pisali kakor izgovarjamo: **madejra** (posebno, če je označba za trto ali vino) in **Osijan**. Zakaj naj pišemo **mahagon**, ne pa **mahagoni**, kakor smo delali doslej, ni prav umljivo. **Lózinka** je v današnjem SP popolnoma nepotrebna beseda, saj je niti Ilešić ne piše več. Pisati moramo **maverski**, ali pa smemo tudi **mavriški**? Naveden je sicer **marenj**, manjka pa bolj navadna in razširjena **marnja, ki se** navadno rabi v množini. Na prvem mestu, kot geslo, stoji **močvir**, ki se neporabljen dolgočasi v Pleteršniku, splošno rabljeno **močvirje** je potisnjeno prav na konec gesla. **Muren** je **criček**, ne **čriček**, kar je enaka filološka precijoznost, kakor **skrinja**, namestu poštene slovenske **škrinje**. Pri navodu je iz Pleteršnika izpisal vse mogoče pomene (celo zastarelo **indukcijo** iz nauka o elektriki), samo dveh današnjih ni zabeležil: **navodilo, inštrukcija**. Da je **nebodigatreba** nesklonljiv, je prenaglo in nepremišljeno rečeno; **ali niso** možne tudi oblike kakor **nebodijetreba, nebodijihtreba**? Zabeležen je sicer **neumetelen**, ne pa tudi **neumeten**, ki se bere **vendar** v Prešernu! Pisati moramo sicer **nikelj**, toda **bicikel, cikel**. Taka pretirana raba končnega **-lj** v tujkah izhaja iz **dobe** srditih bojev za pravilno izgovarjavo besed kakor **bil, volk**; danes so daleč za nami. Pri besedi **nuncij** manjka **nuncijatura**! Pod geslom **obutel** stojijo vse mogoče soznačnice, samo najbolj navadna in razširjena, **obutalo**, manjka; ali je mogoče ne smemo pisati? Fraza **dobro odrezati** je dobra in pravilna vsepovsodi, kjer ljudje kaj režejo, tako da nikakor ni potrebno, da je k nam prišla iz nemščine; **odrezati se** pa more človek samo z besedo. SP navaja **oral** samo z ženskim spolom, čeprav se danes rabi samo v moškem; ali torej ne smemo zapisati, da ima kdo pet »oralov« zemlje? Kaj meni SP z besedo **pilotirati**, je težko uganiti, ker ni razložil razlike med **pilotom** in **piloto**, kakor tudi ne med **banketom** in **banketo**. Menda se mu ni zdelo potrebno, ali pa mu samemu ni jasna, ali pa se mu ne zdi tako važna, kakor je n. pr. fina razlika med **parkljem** in **parkeljnom**. SP nam pod geslom **pivec** razlaga, da je vino **pivno**, kar je očividna domislica kakega abstinenta, ker nam v drugi vrsti za tem razlaga, da je **pivnik** prav za prav **pivni papir**. Kaj imata torej vino in papir skupnega, da sta **pivna**: da pijeta, ali da se pijeta? Ali ni ta abstinent nikdar ničesar čul vsaj o **pitni vodi**? Menda ne, ker besede **piten** SP sploh ne pozna! Iz SP bi človek sklepal, da je **plušč** slovenska označba za rastlino sploh, pa bi se zmotil. Pogled v Pleteršnika nam pove, da so ga samo nepremišljeno in prenaglo ekscerpirali; pri njem stoji ta beseda kot označba določene rastline (Symphytum officinale). Danes pač ne pravimo več jecljaje **popotni list** (kakor je prepisano iz Pleteršnika), ampak bolj kratko in varčno: **potni list**. Sploh smo postali nekam bolj ekonomični, zato nam SP po nepotrebnem ponuja iz Pleteršnika izkopano **obrisačo** in **ogrebljo**. Dve malomarnosti sta v razlagi besede **prečanski**; to da so jugoslovanske pokrajine, ki leže, gledano (prav: gledane!) iz Stare Srbije, preko Donave in Save; tudi bomo **Prečano** dali veliko začetnico (ne samo male, kakor SP), ker nam je v tej reči prav toliko vreden, kakor **Srbijanec**, ki ga SP ne pozna. Zakaj bi naj izraz **razblinilo se je** v nič bil napačen, je težko uvideti. Ali ni prav po razlagi te besede, kakor jo po-

daja sam SP, mogoče reči kaj takega o mehurju iz mila ali zračnem mehurčku na vodi, dalje preneseno tudi n. pr. o kakem upu? Neprijetno je gledati, kako SP ne razlikuje med **reprezentacijo** in **reprezentanco** (te besede niti nima, toda njen pomen daje prvi). Da moramo pisati **resolucija**, toda **rezoluten**, je zopet ena onih mnogih ugank, na katere naleti človek, kadar v SP išče kakšnega pojasnila. Zakaj ne bi smeli pisati **resort**, **resorten**, ampak **resor**, **resoren**, je težko umeti, če smemo pisati **eksport** in **import**, ki jih SP ni zabeležil, ker pač nima nič zoper njih. Saj tudi brez tega verujemo, da so pri SP sodelovali ljudje, ki razumejo francoščino, toda od vseh ljudi, ki jim je njihovo delo namenjeno, naj tega ne zahtevajo. Da je **salonjak** salonski človek, smo morali izvedeti šele iz SP, kjer smo prvič trčili na to besedo. Iz katere onih pet sto ekscerpiranih slovenskih knjig le je? In če hočemo vedeti, kaj je **sejmulja**, moramo pogledati v Pleteršnika, kjer je ta redkost zakopana. (Če kdo misli, da pomeni kako zanikrno **sejmarico** — te besede same namreč SP nima! — ni na pravi sledi.) Zato pa nas odškoduje SP par vrst dalje, ko nam natanko razloži, kako se piše in naglaša skrivnostna beseda **seksuálen**, in kaj prav za prav pomeni. Enaka redkost je iz Pleteršnika prepisana **snegulja** (neki ptič, Emberiza nivalis), ki jo je nerodni prepisavček počastil z veliko začetnico ter postavil pred našo **Sneguljčico** kot nekako njeno mater, starejšo sestro ali kaj. Kakor **svinjarijo** bomo mirno pisali tudi **svinjino**, ne da bi se zmenili za **svinino** ali celo **svinjetino** (**svinetino?**), ki nam jo ponuja SP. Sicer pa: kako je prav, ali **svinstvo**, kakor je zapisal Župančič (kje, gl. v gradivu, nabranem iz onih pet sto slovenskih knjig!), ali **svinjstvo?** SP te besede sploh nima. Zakaj moramo pisati **sviter** (kakor se govori) ne pa **sveter**, in zakaj **bifstek**, ne pa **biftek** (kakor se govori)? Slavni **tajselj** bi bil lahko ostal tam, kjer je, v Pleteršniku, da ne bo kdo mislil, da je sinonim za **tajkselj!** In čemu zbuja od mrtvih še **tatbo** in **tatbino**, ko nam je že **tatvina** dovolj! Prava pohlinščina je vojsken, vredna družica **kockeni ploskvi**, ki straši po naših šolskih knjigah. Ali naj pišemo **uedinjenje** ali **ujedinjenje**, tega nam SP ne pove, kakor tudi ne, ali naj naglašamo **zajedníca** ali **zajédnica**. Tudi ne izvemo iz tega SP, ali je kaka razlika med izrazoma **jugoslovanski** in **jugoslovenski** (ki je danes vendar v »splošni rabi«) in katera razlika je med njima. — Vidi se: SP prinaša množico nepotrebnega, celo napačnega, v potrebnih rečeh pa iščeš v njem zaman pojasnila.

Še par besed o akcentuacijskem sistemu, ki se kaže v SP, in ki bi zaslužil posebno študijo, zlasti najprej v primeri s Pleteršnikovim. Splošno se opazi, da skuša umetno zavreti tendenco knjižnega jezika, v katerem sili akcent vedno bolj od konca proti začetku besede, kar se najbolj vidi v tem, da postaja v njem naglas na zadnjem zlogu vedno bolj redek. Odprite SP, pa boste kmalu naleteli na besede z naglasom na zadnjem zlogu, ki vam bo zvenel nenavadno, celo tuje. — Par primerov naglašanja v tujih besedah, ki jih naglašamo — ne samo jaz — drugače, ko nam predpisuje SP. Taki primeri bi bili: **alíbi**; **almanáh**; **alóa**; **ampúla**; **avreóla**; **azbúka**; **čabránski**; **Dubróvnik**; **elízija**; **fabríka**; **Hélada** (tako pojeta Prešernov verz in šentjoški zvon — take reči so menda znane, pa se spodobi, da jih spoštujemo!); **imprésija**; **kolízija**; **koncésija** (pri ekscerpiranju Stritarja so pomagači pač tudi naleteli na njegovo »koncésijo«, ki si jo človek zapomni že kot prispevek k slovenski metriki: Stritar jo veže s sestavljeno rimo: »delé si jo«!); **konfésija**; **košáva**; **mótor**; **Oplénac** (tako naglašajo domačini!); **profésija**; **secésija**; **Zakopáne** (tako naglašajo domačini).

S svojo zahtevo, da naj naglašamo **konfesíja**, je SP prav jasno pokazal, koliko mu je mar naše »tradicije« in našega »uzusa«, ki ga ali ne pozna, ali pa ne mara poznati, kadar ni v skladu z bogvekakimi učenimi teorijami in »načeli«, ki latentno učinkujejo pri sestavljačih in urednikih SP. Saj bi mu sicer že sama **procésija**, ki jo s tem našim navadnim naglasom sam navaja, pokazala, kako ravna slovenščina s tujkami tega tipa, če bi pri svojem delu hotel ali znal tudi kaj misliti. — In naglas **fábrika** je iz dobe ljub-

ljanske cigárfábrke, če ne tiči za vsem tem mogoče težnja, da se uvede pri naših tujkah romanski akcentuacijski sistem, kar bi bilo v direktnem nasprotju z našo tradicijo, ki v tej reči ni romanska, ampak nemška. Vse skupaj je samo nov dokaz, da sta sestavljačem SP »splošna raba« in »uzus« samo dve dobrodošli označbi za javnost, s katerima se prikriva samo njihova lastna nejasnost v načelih. Ta načela so nekaka šolska skrivnost, ki se skriva med štirimi stenami učilnice, svoj izraz pa dobiva navadno v ostro formuliranih pravilih, katerim je treba šele naknadno iskati primere, ne da bi se po primerih pravilo šele posnelo. Kolikor je v tej reči prave »tradicije«, ni tradicija knjižnega jezika, ampak tradicija slovniškega pouka in slovničarskih pravil, ki so zaostala daleč vzadi za razvojem našega knjižnega jezika. Značilno je, da je Štrekelj (Ljubljanski zvon 1911, 638) moral — z Brugmannom v roki! — Perušku in Tominšku razlagati »produktivna ali živa obrazila«, njih eksistenco in upravičenost!

Naš knjižni jezik je namreč našim slovničarjem že davno zrastel preko glave. Bohorič je svojo slovnico slovenščine — kajpada! — osnoval na Melanchthonovi latinski, prav nobena potreba pa ni, da tiči slovenska slovnica 20. stol. še vedno v »panonski teoriji«, kar se najbolj kaže v tem, da molči o mnogih onih pojavih knjižne slovenščine, ki se ne dajo dokazati že v spomenikih — »stare slovenščine«. Kvečjemu, da jih omeni takole, kot nekako opravičilo, z drobnim tiskom v kaki opazki. Prav nobene globlje, temeljne razlike ni med Breznikovo slovnico najnovejše izdaje, in na pr. med Šumanovo, ki je izšla pred pol stoletja! Tega je kriva tradicija naših slovničarjev, ki se slovenščine učijo iz slovnic in slovarjev, ne pa iz slovenskih tekstov. To je žalosten ostanek, tradicija iz one dobe, ko so slovničarji skrbeli obenem tudi za tekste, in se je oboje, tako slovnica, kakor na nje podlagi napisani tekst, popolnoma skladalo. Kje pa smo danes s to rečjo! Toda naš SP nam vkljub temu še prepisuje besede iz Pleteršnika, ki je — priznajmo si to! — samo velik kup, v katerem se skriva zrnje, ki ga je v ta namen treba šele izrešetati! Prepisuje besede iz Pleteršnika, torej iz mrtvega slovarja, ne pa iz slovenskih tekstov, v katerih naš jezik nastaja in živi!

»Tekstov« pa naši slovničarji ne marajo, naravnost bojijo se jih — ker so pač premnogokrat v živem nasprotju ž njihovimi mrtvimi teorijami! Spomnimo se samo usode, ki jo je doživljal in jo doživlja na pr. Prešernov tekst med našimi slovničarji in šolniki, vse od Levstikovih časov, preko Tertnika in Funtka pa do naših dni! In kedaj se bodo domislili, da slovenski tekst ni samo to, kar se bere ali lahko bere v šoli, med štirimi stenami učilnice, ampak tudi na pr. kak tednik, dnevnik, trgovski cenik i. t. d., vse reči, ki po obsegu in učinkovitosti daleč presegajo našo šolsko literaturo. Tako kmalu pač še ne! Saj je vendar značilno, da nam dopovedujejo, da so za ta SP ekscerpirali vso slovensko književnost od Stritarja do Preglja, da torej imenujejo dva srednješolska profesorja, svoja stanovska kolega, kot mejnika, namestu da bi na pr. rekli: od Prešerna do Župančiča. Njihov pogled pač ne more predreti štirih šolskih sten, njihova duša se ne more otresti tradicije šole in šolskih knjig! (Da je vkljub vsemu temu v SP Micka pokazala svojo kombinežo, je tako nezaslišana novost, da si človek pred njo oči mane, preden jo veruje!). Župančiča sicer — in po pravici! — hvalijo kot vzornega tvorca jezika, njegovo delo pa ignorirajo. SP ima besedo ponuda v pomenu oferte, kakor jo je rabil pokojni Cigale v svojem prevodu avstrijskega Državnega zakonika, in jo je od tam v svoj inventar prevzel Pleteršnik. Besedo ponudbo, ki je danes v »splošni rabi«, ki jo je sankcijoniral »uzus«, pa boste v SP zaman iskali. Ali je torej ne smemo pisati? Pač pa manjka ponuda v onem pomenu, v katerem jo rabi Župančič v svojem prevodu Shakespeareja! Ali to njegovo delo ni med onimi pet sto knjigami — med Stritarjem in Pregljem! — ki so se za ta SP izpisale? In oni, ki je to delo opravljal, ali ni spoznal, kako potrebna, kako dobrodošla nam je ta literarna beseda v vseh onih slučajih, v katerih je vulgarna kurba neporabna? Bodi že temu tako ali tako, jasno je vsekakor,

da je uredniku SP in njegovim pomagačem bolj pri srcu mrtvi Pleteršnikov inventar (ki je komodno na razpolago!) ko živa Župančičeva beseda.

Nemoč pred silnim vplivom naše šolske tradicije je enako kriva, da si tudi s tujimi vzorci in pomagali niso znali prav pomagati. Češka »Pravidla« bi jim bila pokazala stalno tendenco češkega pravopisa, da postaja bolj preprost in manj učenjaški. Tako je češki pravopis na pr. učeno in učenjaško **aesthetiko**, da imenujemo samo en primer, zamenil s preprosto **estetiko**. Češki **mozek** bi jih bil lahko opozoril, da lahko v slovenščini mirno pišemo **kovček, kovčka**, kakor govorimo. Da nam vsiljujejo še danes **kóvčeg, kóvčega**, je sicer še vedno samo nepotrebno učenjaštvo, vendar pa že nekak napredek, ki nam zbuja upanje v boljšo bodočnost. V »Čitanki« za srednje šole je namreč ostro predpisan in akcentuiran **kovčég**, kar je čista »panonščina«! Zato pa so — poleg drugega — iz čeških »Pravidel« prepisali češki **mahagon**, ki naj zameni naš **mahagoni**! In iz Pleteršnika so mirno, ne da bi se kaj zamislili nad njimi, prepisali one *Cafove besede, ki jih je Caf prevzel iz* češčine — kakor svoje dni Pohlin! — da bi ž njimi obogatil takrat še revni slovenski besedni zaklad! Razvoj slovenskega knjižnega jezika je mirno in nemoteno šel mimo njih, samo sestavljači SP tega ne vidijo, pa jih skušajo zopet oživiti! Marná práce! Šel bo tudi preko njih.

Sicer pa so ostali oni učenjaki, kakršni so bili že njihovi predniki, ki so se z zavitimi paragrafi trudili, da bi ostal slovenski pravopis nekak privilegij strokovno šolanih filologov, ne pa postal to, kar po svoji naturi biti mora, komoden in splošno poraben inštrument za pišočo maso. To se posebno jasno vidi na dveh najbolj nerodnih poglavjih, ki delata Slovencem preglavice — tega so krivi naši šolniki! — od prvega razreda ljudske šole do one težke ure, ko pišejo svoj testament. To je poglavje o rabi velikih črk in poglavje o razzlogovanju. Obe ti poglavji *bo treba poenostaviti*, kar se lahko zgodi brez škode za logiko ali za filologijo, celo v skladu z obema!

Treba bo samo — logično — spremeniti vrstni red razlaganja. Začeti bo treba (gl. SP, str. VII), ne z lastnimi imeni, ampak z občnimi, ki so širši pojem, in postopoma s tem razvijati razlago in pravila. Pri tem bosta pravili I, 1, a in b morali menjati svoji mesti, kar bo na mah odstranilo veliki del težav, ki nas danes mučijo. Pri tem se tudi ne bomo kar nič ozirali na žalost Ločanov, ki še vedno niso preboleli udarca iz l. 1860., ko se jim je uradno povedalo, da njihova **Loka** ni nikaka **Urbs**, ampak da potrebuje še nekega določila. In s tem določilom vred lahko mirno zapišemo: **Škofja loka**. Kot pravi filologi se bomo poleg vsega tega še zavedali, da jezik prav za prav ni optičen fenomen, ampak akustičen, in da se prav dobro razumemo, čeprav se nam na govorjeni besedi ne poznajo — velike začetne črke!

»Razzlogovanje« bomo mirno prepustili učenim filologom, v pravopisu, ki je namenjen širokim masam, pa bomo preprosto govorili samo o »deljenju besed«! In nikoli ne bomo govorili o »naslednjem« zlogu, ampak najprej in pred vsem o prvi, kolikor se da veliki polovici besede, ki se da sama zase izgovoriti. Delili bomo **tis-kati, tiska-ti, mis-liti**, nikoli pa ne **tiska-ti, mi-sli-ti**. Za to imamo dva razloga. Prvi je praktičen: čim večji je prvi del besede, tem lažja je zveza z drugim delom — in za lahkoto te zveze nam v prvi vrsti gre. Drugi pa je nekako znanstvene nature! Ogibali se bomo suma, da hočemo v slovenščini po vsej sili kazati odprte zloge, ki so značilni za »staro slovenščino«, skratka: izogniti se hočemo vsakršnemu sumu, da na ta ali oni način še tičimo v — panonski teoriji!

*

Sestavljači SP so pač že sami spoznali, da ž njihovim delom vprašanje slovenskega pravopisa še davno ni rešeno. Bilo je opravljeno s preveliko naglico, z nezadostnimi pripravami in s premalo skrbjo pri končni redakciji. Nejasnost v načelih in premalo poznavanje tradicije našega »pravopisa« in sistema in tendenc jezikovnega razvoja, ki se v njem razode-

va, v enaki meri premalo upoštevanje potreb naših pišočih ljudi je zakrivilo, da SP ni prinesel reda v naš pravopis in vprašanja, ki so ž njim v zvezi, ampak je nejasnost in zmedo šele povečal. Množica nepotrebnih reči je povrh zakrivila, da že s svojim obsegom več obeta, ko pa iščočemu človeku v resnici daje.

Na Golovcu, v septembru 1936.

Dr. Joža Glonar

A

a izraz začudenja ali nevolje; a, kaj mi to delaš? — *izraz nasprotja:* vodo *pridiga*, a vino pije; — uvaja ali podčrtuje prašanja (= ali): a mi daš? ali boš šel sem — *a? kdor je rekel a, mora reči tudi* b: zdaj moraš pojesti, kar si si sam nadrobil.

à la: kakor, kakršen.

abalijenacija; abalijenirati.

abbé, abbéja; abbéjev.

abderitstvo: neumnost, traparija.

Abdija, Abdije; Abdijeve prerokbe.

Abdul Hamid; za vlade Abdula Hamida.

abecednik: knjiga, po kateri se abecedar uči *abecede.*

Abel, Abela; Abelova žrtev. Adamov sin, Kajnov brat.

abiturijent; *abiturijentska odhodnica.*

abnormalen †: abnormen; ne normalen; besedi abnormalen in abnormalnost se rabita samo pri označbi nenavadnih duševnih pojavov, pri telesnih ne.

abnormaliteta †; abnormiteta; anomalija.

abnormiteta; abnormen.

abolicija; abolirati († abolicijonirati); abolicijonist; abolicijonizem.

abonma, abonmaja; abonma je razpisan; *abonenti se sprejemajo na abonma.*

abortus, abortusa; abortirati; abortiven.

abota: nespametno ravnanje, tudi človek, ki *nespametno* ravna.

About Edmond (1828—1885), fr. pisatelj; Abouta; Aboutov.

Abraham: svetopisemski očak; videti Abrahama = doživeti petdeseto leto; oditi k Abrahamu = umreti; v Abrahamovem krilu, naročju = na onem svetu.

abrahamovine: *doseženo petdeseto leto.*

abrakadabra, abrakadabre; s tako prazno abrakadabro.

Abram, *osebno ime,* narejeno po svetopisemskem Abrahamu.

abranek, abranka: viseč cvet leske, jelke, oreha; nerazvit cvet trte; posušena kepica blata ali govna, viseča na dlaki.

abrevijatura; abrevijirati.

Abruci, iz Abrucov, v Abrucih; abruški.

absenca; absentacija; absenten; absentirati *se.*

absida †: ápsida.

abundancija; abundanten.

abusus, abususa: zloraba.

acetilenka, *svetilka, v kateri gori plin* acetilen.

adagio, adagija; z adagijem.

Adalbert = *Albert.*

Adam; začeti od Adama = od prvih početkov; Adamov rod = človeštvo; Adamov kostim = golota, nagota.

Adamič, *osebno ime, narejeno po svetopisemskem* Adamu.

Adamovo jabolko: sprednji izrastek na goltancu.

adhezija; adherenten.

adjutum, adjutuma; adjutirati.

adlatus: biti komu za adlatusa.

Adler, Adlerja; Adlerjev atentat.

Adlešiči, krajevno ime; v Adlešičih, iz Adlešič; Adlešičan; adlešički.

admiral, admirala; admiralska ladja; admiraliteta.

adópcija; adoptirati; adoptiven otrok, oče.

adresira se kaj (pismo, spomenica) na *koga (komu).*

Adrija, Adrije; Adrijansko morje; adrijanske ribe.

Adrijanci, krajevno ime; v Adrijancih, iz Adrijanec.

adrijanski = jadranski.

adut, pri kartah barva, ki gre nad vse druge; drzen, *prevejan človek;* pretkanec, prefriganec.

aero- se v sestavljenkah (aeroplan, aeronavtika *itd.) izgovarja trozložno: a-e-ro.*

afékcija; afekt; afektacija; afektiran; afektiven.

Afganistan, Afganistana; Afgan(ec), Afganka; afganski.

afirmacija; afirmativen; afirmirati (se).

Afrika; afriški; Afričan, Afrikanec; Afričanka; *afričanski.*

aga, age; pri agi, z ago; turški aga.

agencija (Stéfani).

agenda se rabi običajno v množinski obliki: *agende, agend, z agendami.*
aggio, † agio: gl. ažijo.
agirati: delovati, kretati se, sukati se; z rokami mahati, opletati.
agonija: smrtni boj, poslednji vzdihljaji (napori).
Ahil, Ahila; Ahilova peta: občutljivo, ranljivo mesto na človeku.
ajd: pogan; ajdinja; ajdovski; ajda, ajdov kruh, ajdova moka; z ajdovico pokaditi za kom: koga s sramoto odsloviti.
ajdovec: 1. kruh iz ajdove moke; 2. med, ki ga čebele naberejo na ajdi.
Ajdovščina, krajevno ime za naselje, zgrajeno na »ajdovskem« (= poganskem) svetu.
ajs: klic volu, naj krene »k sebi« (na vodnikovo stran).
akademičen: v zvezi s kako akademijo; samo abstrakten, teoretičen, brez porabnosti za praktično življenje.
akademizem v filologiji misli prej na pravila ko na primere; prvotni pa so primeri, iz katerih mora avtomatično izhajati jasno pravilo.
akcidenca; akcidencija †; akcidenčno delo.
ákcija; akcijonár.
akcija za nabiranje naročnikov †: nabiranje naročnikov; † stopiti v akcijo: nastopiti, priskočiti, priti na pomoč, zavihati rokave; niso stopili v akcijo †: niso imeli kaj opraviti, delati, posla.
ako se ne sme rabiti v odvisnih vprašalnih stavkih: vprašal ga je, ali († ako) bo prišel.
akopram, akoprem, akoravno: čeprav, akoprav, dasi, dasi tudi.
akrobacija; akrobat; akrobatski.
akrópola: grad nad sredino mesta, določen za posebne, slavnostne namene.
Aksákov, Aksákova; Aksakovljev.
aksijalen.
aksijom; aksijomatičen.
aktive, aktiv; aktivam odšteti pasive.
aktivist: pristaš direktnega političnega udejstvovanja, n. pr. s sodelovanjem v vladi.
aktovka: 1. usnjena torba za akte; 2. igra v enem dejanju (aktu; enodejanka).
akvarel; akvarelirati; akvarelist.
Akvinec, Akvinčan; sv. Tomaž, rojen v ital. mestu Aquinu.
alarm; alarmirati.
Albanec †, gl. Albanija.
Albanija; Albanec, Albanka; albanski; albanščina.
Albert = Adalbert; moško krstno ime, vzeto iz nemščine.
Albijon, Albijona: Velika Britanija; Angleška; Albijonec; albijonski.
álbum, álbuma; álbumski verzi: prazni, vsakdanji verzi.
Alcej, Alceja; Alcejeve pesmi; alcejska kitica.
Alcibijad, Alcibijada.
alea iacta est: kocka je pognana kvišku († je padla): naj pride, karkoli bo prišlo! naj pade (kane), kakorkoli hoče, pripravljen sem na vse.
alegorija; alegoričen.
aleksandrinstvo, svetu in življenju ter njunemu duhu odtujena usmerjenost učenjaštva, ki hoče biti sebi samemu namen.
Aleksej, grško moško ime = Aleš.
aleluja = hvalite Gospoda; označba za juho iz repnih in krompirjevih olupkov, ki se uživa na veliki petek; »veselo alelujo« voščiti: voščiti vesele velikonočne praznike; veselo alelujo (veseli † aleluja) zapeti.
Alenka, Alenčica: Helena.
Aleš, moško osebno ime: Aleksej.
Aleúti, Aleutov; otočje v severni Ameriki.
Alfieri, Alfierija; Alfierijev; A. Vittorio (1749—1803), laški pesnik.
Alfonz, Alfonza; življenje sv. Alfonza Liguorija.
algebra; algebrajičen.
alibi, alibija; imel je pripravljen alibi, pa se mu ni posrečil.
Alice, Alice, Alici, Alico, pri Alici, z Alico.
alijansa †: alijanca.
alijirati si koga; alijirati se s kom (komu).
alinea, alinee; na (v) drugi alinei.
alkaličen; alkalij; alkalije; alkaloid.
alkoven, alkovna, v alkovnu.
aloa, aloe; aloin cvet.
alod; alodijalen.
alopatija; alopatičen; alopat.
Alpe: alpski; alpinetum; alpinski; alpinist; alpinizem.
alpini, alpinov, alpinom, alpine, pri alpinih, z alpini.
altar; oltar.

altist; altistinja (altistka).
aluminij, aluminija, z aluminijem; aluminijeva († aluminijasta) posoda.
aluvij, aluvija, pred aluvijem; aluvijalen.
Alzácija, Alzácije; Alzačán; alzáški.
amandmá, amandmaja.
amatér; amaterski; amaterstvo.
ambalaža, gl. embalaža.
ambra, ambre, z ambro; dišeča († dišeč) ambra.
Ambrh, krajevno ime, = Obrh.
ambrozičen: božanski, božanstven.
Ambrož; ambrozijanski.
amelijoracija; amelijorirati.
amen, kald., tako bodi; kakor amen v očenašu: zanesljivo, neizogibno, nedvomno.
Amerika, ameriški; Amerikanec (Američan), amerikanski; amerikanizem: ameriška posebnost (v jedi, jeziku, obnašanju itd.).
amfiteatraličen: postopoma se v krogu dvigajoč in širec.
Amiens, Amiensa, v Amiensu; Peter iz Amiensa.
amonijak; amonijakove soli.
Ampère, Ampèra; Ampèrov; amperomer; A. André Marie (1775—1836), francoski fizik.
amplion: ojačevalec.
Amundsen, Amundsena.
Ana; Anica; Ančka; Anka.
Ana Samotretjica: slika sv. Ane z možem Joahimom in hčerko Marijo.
anacijonalizem.
anahronističen; anahronizem.
Anakreon, Anakreonta; anakreontik.
analfabet; analfabetski; analfabetizem.
análogon, analogona; to je k temu pravi analogon.
Ananija, Ananije; besede Ananijeve.
anarhija, anarhičen; anarhist, anarhističen, anarhistovski.
anatema, anateme; anatema ga je zadela.
anatom, anatomski; anatomija, anatomičen.
Andersen, Andersena.
Andrejev, Andrejeva; Andrejevljev.
Andi, Andov; andski.
Andol, krajevno ime; = dol, dolina.
Andolšek = Vodušek; osebno ime, pomeni človeka, ki stanuje v kakem dolu.
andrejščak, v prekmurščini označba za mesec november.
anekdota; anekdotičen.
aneks: dodatek; priloga.
aneksijonist: človek, ki sili na aneksije.
angažmá, angažmaja; sklenil je ugoden angažma.
angel; smrtni angel; angel varih; angelsko češčenje; angelček.
Anglež; Angležinja; Angleško; angleški; angleščina.
anglikanec: pristaš anglikanske cerkve.
anglosaksonski; Anglosas.
Angora †; Ankará (ime današnje prestolnice Turčije).
angorka: angorska mačka, koza, volna itd.
anilin, anilina; anilinove († anilinske) barve.
Aniža, slovenska označba za avstrijsko reko Enns; nadaniški; podaniški.
Anjou, Anjouja; Anjoujevci.
anoda; anodičen.
anomalija; anomalen.
anonimen; anonimiteta; anonimnež; skrivati se za anonimnostjo.
anonsa; anonsirati.
anormalen †: abnormen; anomalen.
Anschluss, Anschlussa; strašijo z Anschlussom; nemška označba za zvezo med Nemčijo in Avstrijo, ki je po 1919 prešla v vse evropske jezike.
ansijeniteta; po ansijenitetí se razvrstiti.
anšlus †, gl. Anschluss.
antarktičen; Antarktida, Antarktide.
antediluvijalen: predpotopen.
anti: menda že, menda vendar, pač.
antikvarijat.
antikviteta: starina; antikviran, zastarel.
Antijoh; Antijohija; antijohijski.
Antili, Antilov; na Antilih; otočje v zapadni Indiji.
antiperin †: antipirin.
antiteza; antitetičen.
Antón, Antóna; Antonija; sv. Anton puščavnik; sv. Anton Padovanski.
Anza, moško osebno ime: Janez; posneto po nem. »Hans«; Anzeja, Anzeju, z Anzejem.
Anže, Anžič: moško osebno ime: Janezek; gl. Anza.
Anžón: moško osebno ime, pomeni velikega, motovilastega, nerodnega Janeza; gl. Anza.
aorist; aorističen.

Apače, krajevno ime, pomeni opatovo selo (po nem.).
apartmá, apartmája († apartmana); del stanovanja.
apaši: zločinska sodrga po velikih mestih; apaške navade.
Apaški, gl. Apače.
Apenini, Apeninov; Apeninski polotok (= Italija).
apercepcija; apercepcijonizem; apercipirati.
aperçu, aperçuja; njegovi spisi so polni duhovitih aperçujev.
aperijodičen.
aperitif, aperitiva; aperitivi zbujajo tek.
aplavdirati; aplavz.
apno je v posebni, veliki peči, apnenici žgan kamen apnenec; pred porabo se tako »živo« apno gasi z vodo.
apokrif, apokrifa; apokrifi od cerkve niso priznani kot svete knjige; apokrifen.
Apollinaire, Apollinaira; Apollinairova verzifikacija.
Apolon, Apolona; apoliničen.
aposterijoren.
aprijoren, aprijorizem, aprijorističen.
apostol; apóstolski; apostolat; † apostelni.
april; aprilsko († aprilovo) vreme (nestalno, muhasto); poslati koga v (po) april: potegniti koga za nos.
apsida; † absida.
Apulej, Apuleja; v Apulejevih spisih.
Apulija, Apulije; Apulec; apulski.
Arabec; Arabija; Arabka; arabski; arabščina: arabeska.
Aragonija, Aragonije; Aragonec; aragonski: aragonit.
aranžma, aranžmaja; † aranžmana; aranžirati.
arba: žabica (ključavnica, ki se obesi, n. pr. na vrata drvarnice); iz nem.
arbitraža: razsoja, presoja; arbitreren; arbiter. arbitra.
Arcibašev, Arcibaševa; Arcibaševljev.
Ardeni, Ardenov; v Ardenih; pogorje na Francoskem.
arditi, arditov, arditom, ardite, pri arditih, z arditi.
Areh, svetniško ime; = Henrik; prevzeto iz nemščine.
Ares, Aresa.
Aretino Pietro; Pietra Aretina.
Arezzo, Arezza, v Arezzu; aretinski.
Argentina, Argentine; Argentinija †; Argentinec; argentinski.
Argo, Arge, Argi, Argo, na Argi, z Argo; Argonavti; argonavtski.
Argoni, Argonov; višavje na Francoskem.
argot, argota; argotstvo; latovščina, rokovnjaščina.
Argus, Argusa; Argusove oči.
arhaizem; arhajičen.
arhangel, arhangela; = nadangel; arhangelski.
Arhangelsk, Arhangelska; v Arhangelsku.
Arhelaj, Arhelaja.
arheolog, arheološki; arheologija, arheologičen.
arhidijakon; arhidijakonat.
arhijerej, arhijereja; arhijerejski.
Arhiméd, Arhiméda; Arhimedova točka; Arhimedov princip.
arhitekt; arhitektonika; arhitektoničen, arhitektonski; arhitektura.
Arij: arijanci.
Arijadna, Arijadne; Arijadnina nit.
Arijec, Arijca; Arijci; arijski narodi.
Ariosto, Ariosta; Ariostov.
Aristid, Aristida.
Aristófan, Aristófana; Aristofanova komedija; aristofanski humor.
aristokracija; aristokrat; aristokratičen; aristokratski.
Aristotel, Aristotela; Aristotelova filozofija; aristotelična filozofija.
aritmetika, aritmetičen; aritmetik, aritmetski.
Arkansas, Arkansasa.
Arko, Arka, Arku, Arka, pri Arku, z Arkom; Arkov.
arktičen; Arktida.
Arlica, krajevno ime na Pohorju; = Orlica.
Arménija; Armenec, Armenka; Armensko gorovje; armenska cerkev; armenščina.
armirati: opremiti, oskrbeti, oborožiti; armiran beton: z vloženimi železnimi palicami.
Arnavt, gl. Albanec.
Arne, gl. Arni.
Arnejc, moško osebno ime, = Jernejec; gl. Arni.
Arni, moško osebno ime; = Jernej.
Arno, Arna: na Arnu; reka v Italiji.
Arnošt, moško osebno ime, posneto po nem. »Ernst«.

Arnovo, krajevno ime; = Jernejevo; gl. Arni.
aroma, arome; to vino ima prijetno aromo († prijeten aroma); aromatičen.
Arpád, Arpáda; Arpadovci = potomci Arpada.
Art, krajevno ime; = gozd; iz nemškega »Hart«.
Artakserks, Artakserksa; Artakserksov.
Artémida, Artemide; Artemidin; pri Rimcih imenovana Dijana.
artérija, artérije; arterijelen; arterijoskleroza; arterijosklerozen (sklerotičen).
Artezija = Artois, francoska pokrajina; artezijski studenec.
artičoka; † artišoka.
artikel, artikla; artikli.
artiljerija; artiljerist.
artist; artistovski; artizem.
Artiža vas, krajevno ime; iz nem. Hartwigova vas.
Artmanja vas, krajevno ime; = Hartmannova vas.
Artois, gl. Artezija.
arzenal.
arzen; arzenik.
aržet: žep.
as moll: v as (asovem) mollu.
ascet uči bogoljubno živeti, asket pa se sam trudi bogoljubno živeti; ascetika, asceza; askeza.
Aseneta, Asenete; legenda o Aseneti.
asentirati: vzeti k vojakom.
asepsa; aseptičen,
asfalt: zemeljska smola; asfaltirana cesta; asfaltova literatura: umeten produkt meščanskih intelektualcev, brez vsake zveze z ostalim narodovim življenjem in brez pomena zanj.
asil, asila; † azil.
Asirec, Asirca; Asirija; asirski; asirščina.
asket, gl. ascet.
asocijacija; asocijativen; asocijirati.
asonanca; asonanten; asonirati.
asortiment; asortiran.
aspik: hládetina; † žolica.
Aspern; bitka pri Aspernu.
Assemani, Assemanija; Assemanijev.
Assisi, Assisija; v Assisiju; sv. Frančišek Assiški.
astma, astme; astmatičen; astmatik; mori ga huda († hud) astma.
Astor, Astora; Astorov hotel.
Astrahan, Astrahani; v Astrahani; astrahan, astrahana = krzno mlade ovce.
astrolog, astrološki; astrologija, astrologičen.
astronom, astronomski; astronomija, astronomičen.
Asturija, Asturije; asturski; pokrajina na Španskem.
Ašanti, Ašantov, pri Ašantih; ašantski; ašantščina.
Aškerc, osebno ime; pomeni odrezan kos kakega blaga.
atašé, atašeja; ataširati si koga; ataširati se komu; atašmá, atašmaja († atašmana).
atavizem; atavističen.
ateljé, ateljeja.
Atena, Atene; grška boginja.
Atene, Aten, v Atenah; grško mesto; Atenec, Atenčan; atenski.
Atlant, Atlanta; grški velikan; Atlantida; Atlantik = Atlantsko morje; atlant: knjiga samih zemljevidov.
Atlas, Atlasa; pogorje v Afriki; atlas: 1. posebno, fino blago; 2. knjiga samih zemljevidov.
atlet, atletski; atletika, atletičen.
Atos, Atosa; Sveta gora; atoški samostani.
atut, gl. adut.
audion, audiona.
Auersperg: Turjak; Turjačan; Turjačanov; turjaški.
aufbiks: izzivajoč klic na korajžo; uvod v pretep; iz nem. »auf Wichs!«
Augsburg, Augsburga, v Augsburgu; augsburška veroizpoved.
Austerlitz †: Slavkov.
auto da fé, auto da féja; autodafé.
Auvergne, Auvergne, Auvergni; v Auvergni; pokrajina na Francoskem.
avansirati; avansma, avansmaja († avansmana).
Avber, krajevno ime; = naplavina, kakor n. pr. *les, listje, pesek itd., ki ga voda nanese.*
Avar = Ober.
avemarijo zvoni; večerno zvonjenje, predno se znoči.
Averescu, Averesca; z Averescom; rumunsko osebno ime.
avijatik; avijatika; avijon.
avizo, aviza; z avizom; aviza, avize, z avizo.
avkcija; avkcijonator.

Avrel; Avrelij; Avrelija.
Avstralec, Avstralca; Avstralija; Avstralka; avstralski.
Avstrija; Avstrijec; Avstrijka; avstrijski.
Avstro-Ogrska, Avstro-Ogrske; avstro-ogrski; avstroslavizem.
avša: prismojen, nespameten človek, ki zbuja prej posmeh ko pomilovanje; avšast.
avto, avta, avtu, avto, na avtu, z avtom; avti, avtov, avtom, avte, na avtih, z avti.
avtobijografičen, avtobijografski, avtobijografija.
avtodafe, gl. auto da fé.
avtogeno varjenje.
avtomatizacija; avtomatizirati.
avenuja.
azbuka; azbučni red.
Azija; azijski; Azijec, azijski; Azijat; azijatski.
azil †: asil.
Azori, Azorov, na Azorih; otočje v Atlantskem oceanu.
Azov, Azova; Azovsko morje.
Azteki, Aztekov, pri Aztekih.
ažar, gl. aržet.
ažijo, ažija, z ažijem; previsok ažijo; ažijotaža.

B

baba, babica: 1. materina ali očetova mati; 2. pomočnica pri porodu; starejša ženska (*v zaničljivem pomenu*); 3. v tehniki označba za stvar, v kateri kaj tiči, ali v katero (za katero) se kaj vtakne (*zatakne*).
Babenbergi; babenberški.
Babič, moško ime za »babinega« moža.
Babilon; Babilonec; Babilonija; Babilonka; Babilonsko; babilonski.
babji: ženski; nemoški, nemožat; slab, za nič, manj vreden; babje leto: topla jesen.
Babnik, moško ime, = babjak, babjek.
bácniti; becníti; bácnem.
Bače, krajevno ime (ob Baškem jezeru); = bratovo selo.
Bačka, Bačke; v Bački; baška pšenica.
Baden, Badena (Badna); Badensko.
Badeni, Badenija; Badenijev.
Baffinov († Baffinski) zaliv, imenovan po angleškem pomorščaku Baffinu (1584 do 1622), ki ga je odkril; Baffinovo otočje.
baga, mokrota, ki se nabere v pipi od tobakarjeve sline, pepela in ostankov tobaka.
bager: škrlat; tehnična priprava za izkopavanje; bagrati.
bahati se s čim *pred kom*; † *baharija*: bahaštvo, bahatost.
† **Bahovi huzarji**: Bachovi huzarji.
bajalica, bajanica, šiba, s pomočjo katere se iščejo studenčni izvirki pod zemljo.
Bajar, Bajer, krajevno ime, posneto iz nemškega »Weiher«; = Ribnik.
bajè: bojda, pravijo, čuje se, pripoveduje se, govori se.
Bajec, moško osebno ime; = čarovnik.
Bajer, gl. Bajar.
Bajloni, Bajlonija; pred Bajlonijem; Bajlonijev.
Bajnof, krajevno ime, posneto iz nemškega »Weinhof«; zgradba pri vinogradu.
bakalavreat; bakalavrej; prva stopnja akademičnega dostojanstva v srednjem veku.
Bakh; bakhanal.
bakla; baklada.
Bakonjski gozd.
bala: 1. zavoj (platna, blaga itd.); 2. oprava, ki jo pripelje nevesta s seboj na ženinov dom (baliž).
Balakirev, Balakireva; Balakirevljev.
balansa; balansirati.
Balant, moško osebno ime, skrajšano; = Valentin.
Baleari, Balearov; na Balearih.
balerina †: baletka.
Balfour, Balfoura; Balfourov.
balin, majhna krogla v po njej imenovani, od Italijanov prineseni igri; na balin ostriči = popolnoma kratko ostriči; balinati, balincati.
baliž, gl. bala.
balóh: butara; snop šibja.
Balt; baltski († baltijski); Baltsko.
baltara: dverčnik; *štirioglata zaplata na hlačah spredaj, ki se je zapenjala ob obeh kolkih.*
Baltimore, Baltimora; v Baltimoru.

Balzac, Balzaca; Balzacov; balzacovski humor.
balzam: mazilo, hladilo, uteha, tolažba; balzamičen: blagodišeč; balzamina; balzamirati.
Banát, Banata (= banovina); banaški; Banačan.
banavz; banavzičen; banavzovstvo.
bandera †: bandero; banderce.
bangar †: podboj (na obeh straneh vrat).
Banja loka, krajevno ime, pomeni banovo loko; *iz Banje loke*, v *Banji loki*; banjeloški.
Banja luka, Banje luke; v Banji luki; banjaluški.
banket, banketa: slavnostna pojedina.
banketa, bankete: netlakovan hodnik za pešce ob cesti, določeni za vozila.
bankrot; bankroten; bankrotér; bankrotirati.
bar, bara, v baru; amerikanska † bar.
Bara, Barica; žensko osebno ime = Barbara.
baraba: človek, ki živi od slučajnega zaslužka; potepuh.
Báranja, Baranje; baranjski.
barantati: zamenjavati blago za blago; mešetariti; skušati ceno znižati.
barbar; barbarizem †: barbarstvo; barbarščina; barbarski.
barjan: prebivalec na (ljubljanskem) barju, *na mahéh*.
Barbusse, Barbussa; Barbussov.
barigla, bariglica; baril, barilček.
barko voziti: pijan hoditi iz krčme v krčmo in popivati.
† **baršun**, † baržun, iz madž.: žamet.
Bartel, moško osebno ime, = Jernej; iz nem. »Barthel«.
Barthou, Barthouja; Barthoujev.
barufa: pretep; barufar: pretepač, izzivač.
barusa: brka; baruselj: brkač.
baržun, gl. baršun.
basati †: puško (nabijati); pipo (tlačiti); klobaso (polniti); napet žep.
Basedow, Basedowa; Basedowova bolezen.
Basel, Basla, v Baslu; baselski koncil.
basen, basni, z basnijo; basenca; basenski.
bastardirati: križati različne vrste.
baš: prav, pravkar.
bašte, bašti, gl. baš.
bat, báta; bèt: betà.
bati se († pred) koga, česa, za koga; dela; bojim se, da bo jutri deževalo, pravi kmet, ki suši krmo, in meščan, ki namerava v gore; bojim se, da jutri ne bo deževalo, pravi kmet, ki mu suša žge polja, in meščan, ki se odpravlja v gore; bojim se za življenje, za mater.
Baudelaire, Baudelaira; Baudelairov; baudelairski.
Bavarec; Bavarsko; bavarski.
bavtara †, gl. baltara.
bazén †: basén.
Bazovica, gl. Bezovica.
baža: vrsta, pleme, sorta.
Beatrice, Beatrice; Beatričin.
Beaufortova skala; Beaufortovo morje ob severni Ameriki.
Beaumarchais, *Beaumarchaisa*; Beaumarchaisov.
Bebel, Bebla; Beblov.
becáti, becníti; bacnem; na rahlo in naglo suvati.
beden: ubožen; bedak: norec; iz arabščine posneta tujka.
bedènj, bednjà: kad, lesena posoda, prvotno narejena iz votlega ali izvotljenega debla.
bedeti: bedim, bdim; bedé, bedéč.
Bédier, Bédiera; Bédierov; francoski učenjak.
Bednyj, Bednega; B. Demjan, ruski pripovednik (1883—).
bedra †: bedro; množ. bedra, beder; »bedresa« se rabi samo v šaljivem pomenu.
Beduin; Beduinec; Beduini, Beduinov; beduinski.
Beethoven, Beethovna; Beethovnova sonata; beethovenski.
beg; v beg pripraviti, zapoditi, pognati; v beg se spustiti, pognati; na begu.
begoten; bežen.
Bejrut, Bejruta; pristaniško mesto v Siriji.
bekati: ovce bekajo; beket; beketati.
bel; belcen; belkast.
Bela, ime vode; splošna označba za hudournik.
Bela krajina; *Beli Kranjec* (Belokrajinec); Bela Kranjica (Belokranjica); belokranjski; belokrajinski.
Bela peč, *Bele peči*; belopeški; Belopeška jezera †: Klanška jezera.
Bela Rusija; Belorus; beloruski.
Belè, Beléta, Beletov.

beležiti †: zapisati; zapisovati.
beležka: zapisek, zaznamek; notica.
beležnica: zapisnik.
beležnik †: notar.
Belgija; Belgijec; Belgijka; belgijski; Belgijski Kongo.
Belgrad, Belgrada; v Belgradu; Belgrajčan, Belgrajčanka; belgrajski.
belič, splošna označba za najmanjši novec: niti beliča nimam.
beličnik: žival, ki je zgubila svojo naravno barvo in je sedaj po večini bela.
Bělinskij, Bělinskega; ruski kritik (1810 do 1848).
beliti hišo (z apnom); žgance (z mlekom itd.); **platno** na močilu, da zgubi naravno barvo; *železo, da se, razbeljeno, da kovati;* **sebi glavo** s skrbmi (da postanejo lasje beli); smreko (s tem, da ji olupimo skorjo); gore se belijo: kažejo belo barvo (od snega, skal).
beljak; beljakovina.
Beljak; Beljačan, Beljačanka; beljaški.
Belsko, krajevno ime, posneto po reki Beli.
beluš, beluša; † špargelj.
Belvedere, *Belvedera.*
Benares, Benaresa.
Benečan; Benečanka; Benečansko; Benečija; beneški; Benetke, Benetk, v Benetkah; benečanka: posebne vrste žaga.
benevolenca; benevolenten.
bengaličen, *bengalski ogenj;* Bengalija; bengalski († bengaličen) tiger; Bengalski zaliv.
Benjamin; Benjaminček: najmlajši, najmanjši, najljubši.
Benko, moško ime, okrajšano iz »Benedikt«.
bera: zbirka; nabiranje samo in kar se nabere.
Beram, *Berma;* v Bermu.
Béranger, Bérangera;; Bérangerov; francoski pesnik (1780—1857).
Berberi, Berberov; Berberija; berberski.
Berdjajev, Berdjajeva, pri Berdjajevu; Berdjajevljev svetovni nazor; svetovni nazor Berdjajeva.
Bergen, Bergena, v Bergenu; mesto na Norveškem.
Berger, Bergerja, z Bergerjem; nemško osebno ime.
bergla; po berglah († z berglami) hoditi.
Bergson, Bergsona; Bergsonov; bergsonski; bergsonizem.
Beringovo morje, imenovano po danskem pomorščaku Beringu (1680—1741).
Berkopec, tudi Mrkopec, osebno ime; prvotno pomeni divji koren.
Berlin, Berlina, v Berlinu; Berlinec; Berlinka; berlinski.
Bermudi, Bermudov, na Bermudih; otoki v Atlantskem oceanu.
bernardinec: 1. menih iz reda sv. Bernarda (923—1008); 2. pes posebne pasme, vzgojen v zavetiščih, ustanovljenih od sv. Bernarda.
Berneker, Bernekerja; Bernekerjev slovar.
bernhardinec, gl. bernardinec.
bersa; bersati se; bersiti se; bersast; † birsa itd.
bersagliere, bersagliera, bersaglieru; bersaglieri, bersaglierov.
Berthelot, Berthelota, Berthelotov.
Berthier, Berthierja; Berthierjev (izgov. Bertjerjev!).
bes: zli duh; hudič; najhujša stopnja togote; bes te lopi! besneti; besnost.
beseda; domača, tuja, ostra; goste besede; od besede do besede; z besedo in dejanjem; beseda ni konj (ne uteče, se lahko prekliče); besedo poprijeti, dati, presekati, zapreti; v besedo seči, segati; beseda je nanesla na njega; besedo dati, *izpolniti, prelomiti, snesti;* za besedo prijeti (za jezik potegniti) koga; mož beseda; v besedi biti, ostati; mir besedi!
besedica; besedičiti, besedilo, besedišče; besedovati; niti besedice črhniti.
Beskidi, Beskidov; na Beskidih.
Bessemer, Bessemera; Bessemerovo jeklo; bessemerati; bessemerka = Bessemerova hruška; Bessemerov proces.
bestija, bestijalen, bestijalnost.
beštija.
bet, gl. bat; zdaj z betom, zdaj s psom = *zdaj obilje, zdaj pomanjkanje.*
Betetto, Betetta († Betteteta); Betettov.
betežen: nadložen, bolan, bolehen.
betica: 1. glavica, 2. kol, na enem koncu bolj debel; dati komu po betici; betič: majhna betica.
Betka: Elizabeta.
beton, betonar; betonirati.
betva, betvica: malenkost; ščepec.

Beuron, Beurona, v Beuronu; beuronska umetnost; beuronec.
bevskati: na kratko, ostro, odsekano *polajavati*.
bezalo; bezalnik; bezati (drezati s kakim orodjem v čem, v kaj).
bezeg, bezga; bezgovec (grm, les, vino iz *bezgovih jagod*); bezgovina; bezgov: manj vreden, za nič; bezgov čaj.
Bezena, Bezina, krajevno ime, narejeno *po »bezgovcu«*.
Bezenšek, osebno ime; narejeno po »bezgovcu«.
bezgati; gl. bezalo.
bezgavke, † škrofeljni; bramorji.
Bezjak, osebno ime; pomeni tujca, pred vsem laško govorečega; tudi Hrvata iz Zagorja; vedno v porogljivem, zaničljivem pomenu; bezjaški.
bezljati; krave zbezljajo pred obadi; bezljanje; bezljav.
beznica: temen, umazan, nezdrav prostor, posebno še, če je porabljen za krčmo.
Bezovica, Bezgovje, Bezovnica, krajevna imena, posneta po »bezgu«.
bežati, bežim; bežeč; bežen; begoten; begunec; begunka.
Biala, Biale, v Biali, ob Biali, nad Biało.
Bialowież, Bialowieži, v Bialowieži; bialowieški pragozdi.
Bianchi, Bianchija, z Bianchijem; Bianchijev.
biba: vsaka mala žival, ki leze ali se sploh počasi premika.
bibavica: menjava morske plime in oseke.
biblija; bibličen; biblijski.
biblijo-teka itd.
bicikelj, biciklja; biciklist.
bič; bičati; *zabičiti komu kaj*; *izprebičati* koga; bičevnik; z bičem koga oplaziti, švrkniti po kom.
biedermeierski.
bifé, biféta.
biflati se †: guliti se; na vso moč se v zadnjem trenotku še kaj učiti; učiti se kaj na pamet brez pravega umevanja; iz nem. posneta beseda.
biftek †: bifstek.
biga: posebne vrste pecivo.
bigamija; bigamist.
biglica †: vžigalica.
bigoten; bigoterija.
bijenij; bijenalen.
Bijon, Bijona; Bijonova filozofija.
bikonkaven.
bikonveksen.
bikvadratičen.
bil, gl. bilka.
bilabijalen; bilabijalnost.
bilanca, bilancirati; bilančen.
bilijon; *bilijonski*.
bilja: večer pred kakim praznikom.
biljard; biljardirati.
bilje: cerkvena opravila za umrlimi.
biljet, biljeta.
biljetén, biljeténa.
biljetér, biljetéra; *biljetérka*.
bilka; bilnat; bilje.
Billroth, Billrotha; Billrothov batist.
bim bam; bim bom.
bimba: krava.
bimbo: vol; volič; volé.
bingeljc: kar binglja, n. pr. glavica spomladnega zvončka.
binkošti, binkošti, binkoštim, *binkošti*, po binkoštih, pred binkoštmi.
binkoštnica: potonika.
binokelj, binoklja; binokularen.
binom; binomičen.
bio- †: bijo-.
bipolaren; bipolariteta, bipolarnost.
bira †: bera.
biribirščina; latovščina; rokovnjaščina; hinderhonder.
birič: sluga, ki razglaša in izvršuje uradne ukaze; biriški; † berič.
birma; birmanec; birmanka; birmati; birmski boter.
birokracija; birokrat; birokratizem; birokratski, birokratičen.
birsa †, gl. bersa.
biseksualen; *biseksualiteta*, *biseksualnost*.
biser, bisera; biseren, biserna, biserno; bisernica: 1. kost školjke; 2. najmanjše godalo v tamburaškem zboru.
Biskajski zaliv.
biskup †: škof.
biskvit; piškot.
Bismarck, nemški državnik (1815—1898); označba keglja, ki stoji za kraljem.
biti, bijem; bije ura, srce, žila, plat zvona; v oči biti.
Bitinija; bitinijski kralj, kralj Bitinije.
Bivšak, krajevno ime, = Belšak.
bizam, bizama; bizamska podgana †: pižmoh.

Bizanc; Bizantinec; bizantinski.
bizaren; bizarnost.
Bizeljsko, Bizeljskega; na Bizeljskem; Bizeljanec; bizéljčan, bizéljščina = vino z Bizeljskega.
Bizet, Bizeta; Bizetova opera.
Bizjak, gl. Bezjak.
bizmut.
bizovina: trda, neokusna govedina.
bižú, bižúja; bižuterija.
blago, blaga; v blagu (in natura †) plačati; ko robo vso proda, ni denarja ne blaga.
blagodat †: dobrota.
blagodišeč; blago dišeč.
blagor; *blagor (si) vam!* blagrovati; sedmero blagrov.
blagosloviti; blagoslovljenje; blagoslavljati.
blankverz; v blankverzih.
blagostanje †: blaginja.
Blagšeča sela, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu: Blagšetova sela.
blasfemija; blasfemičen.
blaziran; blaziranec; blaziranost.
Blažev žegen, blagoslov, ki se v cerkvi daje 3. febr.; splošno v prenesenem pomenu označba za zdravilo, ki sicer nič ne koristi, a tudi nič ne škoduje.
bled; bledičen; bledikast.
Bled, Bleda, na Bledu; Blejec, Blejca; Blejka; Blejsko jezero; blejski letoviščarji.
bleščati: slepiti, solnce me blešči; blešči se mi.
bleščica: majhni krožki iz kovine, ki se našijejo na blago kot nakit.
Blériot, Blériota; Blériotovo letalo.
bliskavice: bliskanje brez grmenja (pod obzorjem).
bliskniti †: blisniti.
bliščati †, *gl. bleščati.*
blizo †: blizu; blizu njega; ne hodi mi blizu.
bližji: ki je bliže (med raznimi, bolj oddaljenimi).
bližnji: ki je blizu; bližnjik.
bližnjica.
bljuvati, bljujem († bljuvam; † bljevati); izbljuvek.
blodnomiseln, blodnomiselna, blodnomiselno.
blok; blokada; blokirati.
blondin; blondinka; plavolasec; plavolaska.
Bloy, Bloyja; Bloyjev.
bluf; blufati.
bluza: kratek in lahek suknjič za moške in ženske.
boa, boe.
bob v steno metati: opravljati nespameten posel, zaman se truditi; vodo v rešetu nositi; sod brez dna polniti.
boben poje: stvar je oklicana na dražbo; na boben priti: na nič priti; kakor zajec na boben se na kaj razumeti.
bobneti; bobnenje; bobneč ogenj.
Bobrinskij, Bobrinskega, z Bobrinskim; *ruski politik.*
Boccaccio, Boccaccija; Boccaccijev.
bodalo; bodalce.
Bodensko jezero.
boder: jasen, čist; umen, razborit; čvrst, čil.
bodilj, bodilja: vnetje pljuč.
bodljati: zbadati; bodljaj.
Boecklin (izg. Böklin, z naglasom na »ö«!), Boecklina; Boecklinov; boecklinski.
Boecij, Boecija; Boecijev.
Boerne, Boerneja, z Boernejem; Boernejevi spisi; boernejevska brezobzirnost.
bog, krivi bogovi; krščanski Bog; Boga moliti; z Bogom! bodi ga Bog zahvaljen! Bog, da je tako! tak, da se Bogu smili (da se Bog usmili!); Bog ve, kam; za Boga! Bog me! bogme; bogvekam, bogvekdo, bogvekje; bognasvaruj = hudič; vbogaime (vbogajme) dati; zbogom oditi; držiš se kakor lipov bog (leseno); pod milim Bogom (sploh) nič.
bogaboječ, bogaboječen.
bogat z žitom (na † žitu), denarjem; bogat, kakor pes rogat.
bogataj: bogataš; bogatin.
bogateti: postajati bogat, obogateti.
bogátiti: delati koga bogatega; obogatiti.
Bogenšperk, Bogenšperka; na Bogenšperku; Valvasorjev grad.
bogoljub, bogoljuben.
bogomoljec, bogomoljca; bogomoljen; bogomoljka.
bogorodica, bogorodnica.
bogotaj; bogotajec; bogotajen (kdor boga taji).
bogovec: bogoslovec; čarovnik.

bogsigavedi.
bogstvo: božanstvo; malik.
bogumili †: bogomili.
bohem; *bohemstvo.*
Bóhinj, Bohínja; Bohínjec; Bohinjka; Bohinjsko jezero; bohinjski sir.
Bohnec, gl. Bojneci.
Boileau, Boileauja; Boileaujeva estetika.
Bois de Boulogne; v Bois de Boulognu.
boj; na boj iti; boj na pesti; boj na življenje in smrt; boj za obstanek.
boja †: barva.
boja, boje; plavajoča priprava, na katero se vežejo zasidrane ladje.
boja željen; bojaželjnost.
Bojanja vas, krajevno *ime, narejeno iz osebnega: Bojanova vas. — Bojanji vrh.*
bojda: baje; pravijo, da; menda; tako se govori.
bojkot; bojkotirati.
Bojneci, v prekmurščini izraz za protestante.
boksar; boksati se.
bol; bolest; v prvi vrsti duševne boli; telesna je bolečina.
bolan za sušico; na smrt; oboleti, zboleti za čim.
bolana †: bolna mati.
bolehati za čim; razboleti se; bolehen, bolehav.
boleti; bolí me glava; lasje ga bolijo (od včerajšnjega popivanja); v srce me boli; zaradi tega ne bo mene glava bolela (drugi bodo imeli s tem skrbi).
bolezen, bolezni, z boleznijo; očesna, vročinska; nalezljiva, kužna; lahka, težka, trdovratna, zavratna, počasna; bolezen nalesti, si navleči, prebiti; bolezen gre na bolje, se je obrnila na bolje, gre po ljudeh; bolezen sv. Valentina: božjast.
bolezenski stroški.
Bolfank, Bolfenk, osebno ime, iz nem. *Wolfgang.*
Bolgar, Bolgara; Bolgarka; Bolgarija; bolgarski; bolgarščina.
Bolivija, Bolivije; bolivijski.
bolj; bolj črn, bolj topel; čim bolj; bolj ko.
bolji = boljši.
boljševik; boljševizem.
boljši kakor (ko, kot); boljši od njega.
Bolland, Bollanda; bollandisti izdajajo Acta sanctorum.
bólnica: bolnišnica.
bolníca: bolna ženska.
bólničar; bolničarka.
bolniška hrana; bolniška ladja.
Bolonja, Bolonje; Bolonjec, Bolonjka; bolonjski.
bolščati: debelo, srepo gledati.
Bóltatu († Boltátu) Pepe.
bolvan: čok, klada, velik kamen; malik.
Bolzano, Bolzana; Bolzanova, bolzanovska filozofija.
bombardirati; bombardmá, bombardmaja († bombardmana).
Bombay, Bombaya, v Bombayu; bombayski.
Bonaparte, Bonaparta, z Bonapartom; bonapartist; bonapartističen; bonapartizem.
Bonaventura, moško osebno ime, gl. Luka.
Bonifac; Bonifacij; pravilnejše: Bonifatij.
Bonini, Boninov, na Boninih; Boninski otoki (pri Japonski).
bonmot, bonmota; nad onim bonmotom so se vsi smejali.
Bonnard, Bonnarda, z Bonnardom; Bonnardov; francoski slikar (1867—1922).
bonton, bontona.
bonus, bonusa; priboljšek, nameček.
bonvivant, bonvivanta; bonvivantstvo.
bor, bora; *drobiž; ne bora ne da od sebe.*
bora †: burja.
boraks, boraksa.
Bordeaux, Bordeauxa, v Bordeauxu; Henrija Bordeauxa; bordeauxško vino; barva bordeaux (se ne spreminja).
bordonali: trami, tesani merkantilno ali na živ, oster rob, kvadratično, dolgi 8 do 13 m.
bore: ubog; ostane nespremenjeno: bore jaz, bore mati, bore dete; bore malo = zelo malo.
Boreas, Boreasa, z Boreasom; Boreasove hčere.
Borecký, Boreckega, z Boreckim; prevodi Boreckega iz slovenskih pesnikov.
Borghesi, Borghesov, Borghesom; palača Borghese.
Borgijci, Borgijcev, Borgijcem; italijanska rodbina Borgia.
borgis, borgisa; postavljen z borgisom (v borgisu, iz borgisa).
boriti se: s čim, s kom, zoper kaj (koga), proti čemu (komu); borenje †: borjenje.

borjač: dvorišče, ograjen prostor za živino.
borme! = bogme (da se ne imenuje božje ime).
Börne, Börneja, z Börnejem; Börnejev; börnejevski.
Borneo, Bornea, na (otoku) Borneu.
borniran; borniranec; borniranost.
Bornu, Bornua, za Bornuom (ozemlje v Afriki); bornuški.
Borodino, Borodina; bitka pri (vasi) Borodinu.
Boroević, Boroevića; z Boroevićem.
Boromejski otoki; Karl Boromejski; boromejke: ženski red.
borovica = brina.
borovičje = brinje.
Borovlje, krajevno ime, narejeno po imenu prebivalcev »Borovlj(an)e«, ki je pomenilo prvotno prebivalce kraja »Borovo«.
Boršt, krajevno ime, = gozd; iz nemškega »Forst«.
borza, *borze*; *kupčije na borzi*; *borzni posli*; borzijanec.
»bosa« je krogla, ki pri kegljanju ne pade na desko; tak lučaj ni veljaven; zato se tudi o kaki trditvi, ki je brez pametne podlage, pravi »ta je pa bosa«; hodim bos; konj se zbosi, če zgubi podkev.
Bosánec †: Bošnjak; gl. Bosna.
Bosco, Bosca, z Don Boscom.
bósenski; bosánski.
bosman: pogača, ki se peče za gostije.
Bosna, Bosne, v Bosni; Bošnjak; Bošnjakinja; bošnjak: krošnjar (= kočevar); bosenske slive.
bosopetec: človek, ki hodi bos; bosopetiti.
Bossuet, Bossueta, z Bossuetom; Bossuetove pridige.
bosti, bodem; vol bode z rogovi; bode me: zbada me; v oči bode, kar je nenavadno.
bot sva si: drug nima od drugega kaj terjati; pobotati se: spraviti se; pobotnica.
botanik; † botaničar; botanika; botaničen; **botanizirati**.
boter: biti komu za botra; botrica; botrina: duhovno sorodstvo med botri in botriči (biti si v botrini), tudi pojedina, ki jo dajo botri ob krstu; botrski.
Botnijski † zaliv: Bottnijski zaliv.
boudoir, boudoira.
Boulanger, Boulangera; Boulangerov.
boulevard, gl. buljvard.
Boulogne, Boulogna, v Boulognu; boulognski.
Bourboni, gl. Burboni.
Bourdaloue, Bourdalouja; Bourdaloujev.
Bourdelle, Bourdella; Bourdellov.
Bourgeois, Bourgeoisa; Bourgeoisov.
Bourges, Bourgesa, v Bourgesu.
Bourget, Bourgeta; Bourgetov roman.
Bovec, Bovca, v Bovcu; Bovčan; Bovčanka; bovški.
bovla, bovle.
Boyle, Boyla; *Boylovo pravilo*.
božič; božiček; božičevati; božičnica; božični prazniki.
božjak: najmanjši novec, ficek, bor, belič.
božje ga je zadelo: kap ga je zadela; božjast ga je vrgla.
božji človek; kdo si božji! po božje častiti; ves božji dan; za božjo voljo! za božji čas! božja dekla = smrt; božja hiša, veža, pot; po božje govoriti: kakor drugi ljudje; Mati božja; Sin božji.
Brabant, Brabanta, v Brabantu; brabantski.
bračen †: zakonski.
brada; na brado posoditi: na vero, na up, na kredo, na pošten obraz dati; bradàt; Bradáč.
bradavica; bradavičen, **bradavičast**.
bradlja; *telovadno orodje*.
Brahma, Brahme; brahman; »h« se mora v teh besedah izgovarjati.
brajda: po latnikih razpeljane trte.
brak †: zakon.
brakira pes, ki lajajoč opozarja lovca, kod goni divjačino, dokler mu je ne prižene pred (na) strel; brak; brakada.
Bramante, Bramanteja; Bramantejev.
bramarbas: razustnik; širokoustnež; vsezbil; bramarbažirati.
bramin †, = brahman; gl. Brahma.
bramor: mramor; bezgavke.
bran; v bran se postaviti.
brana: z brano se njiva (po)vlači, da se izravnajo brazde in razbijejo grude; enako se imenujejo podobne zgradbe iz lesa: *stene*, *podstavki mostov*, *vrata*, *žage*, *stene kozolca*, *temelji zidovja*; branati, pobranati njivo; **bránovlak**: dritelj †, trikelj †.

Brandenburg, Brandenburga; Brandenburgi; brandenbúrški.
brandy, brandyja, z brandyjem.
Branék, Branéka; grad v Branoslavcih.
Braniborsko †, gl. Brandenburg.
braniti komu na kaj; koga česa (pred čim), koga pred kom; komu kaj braniti; braniti se česa.
branjar, gl. branjevec.
branjevec: trgovec, ki na drobno prodaja sadje in zelenjavo; branjevka; branjarija.
Branly, Branlyja, z Branlyjem; Branlyjev radiokonduktor.
branža †: branša.
Braslovče, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu; = Bratislavovo selo.
brašno: popotnica; jed, ki jo vzame človek s seboj na pot; provijant.
brat; polbrat; po polu brat; deseti brat: človek brez doma in svojcev; vinski brat; med brati (ki ne bodo drug drugega odirali) je ta reč vredna; bratiti se; bratska, bratovska ljubezen.
Bratianu, Bratiana, pri Bratianu, z Bratianom; Bratianov pakt.
bratovščina; bratovščino piti, pobratiti se; v bratovščini biti s kom; pivska bratovščina; zelena bratovščina = lovci.
bratranec je meni stričev ali ujčev sin; hči: sestrana, sestrična.
brav, braví: ovce brez ozira na starost in spol; tudi splošna označba za drobnico.
bravec; bravka.
bravo! bravissimo!
bravura; bravurozen.
brazda: črta, ki jo zareže plug v zemljo in s plugom obrnjena prst; gl. ógon, rázgon (rázor).
brazgotina: trda koža, ki je ostala po zaceljeni rani.
Brazilija, Brazilije; Brazilec; Brazilka; brazílski.
bražilka, les iz Brazilije, iz katerega so svoj čas kuhali rdečo barvo za pirhe in platno.
brbljati; brbrati; čvekati; kvasiti.
brca: sunek s koncem kazalca, ki se v lok napne ob palcu in naglo izproži, ali pa tudi z nogo.
brdavs: neolikanec, surovež, neotesanec, irhovina.
brdek: čeden, brhek, čil, živahen.
brdo: položna, ne strma višina; — zobci v tkalskih statvah; oba sta na eno brdo tkana: enakega značaja; — bas v tamburaškem zboru.
Brecelj, Breclja; osebno ime; = brencelj.
Breda, žensko osebno ime, posneto po nem. »Frieda«.
breg; bregovit; bregovje; pluti (plavati) proti bregu; iti v breg; imeti kaj za bregom: na skrivnem pripravljati; izpod brega (krivo, po strani) gledati; Bregar.
Bregenz, Bregenza, v Bregenzu; Bregenski gozd.
bregeše; breguše: široke, ohlapne hlače za vsak dan iz domačega, nebarvanega platna; za praznike so jih barvali z »mužanjem«; gl. »muža«.
Breisgau, Breisgaua, v Breisgauu.
brej: noseč, oplojen; siten kakor breja ovca; jezen kakor breja mačka.
Bremen, Bremena, v Bremenu; Adam Bremenski (iz Bremena).
Brencè, Brencéta, osebno ime; = brencelj.
brencelj: obád.
brenkati; brenkljati; brenkljanje.
Brenner, Brennerja, na Brennerju; prehod preko Brennerja.
brenta: visoka, zgoraj bolj široka lesena posoda s polukrožnim prerezom (ker se nosi na hrbtu) za grozdje ali vodo; brentač.
Brentano, Brentana, z Brentanom; Brentanovi spisi.
Brescia, Brescije, v Bresciji.
breskev, breskve; breskva, breskve; breskvica; breskova koščica.
Brest Litowsk, Bresta Litowskega; v Brestu Litowskem.
Bretanja, gl. Bretonec.
Bretonec; Bretonka; Bretonsko; bretonski.
breve, breva; v papeževem brevu; s papeževim brevom.
brevir, brevirja.
brez † da bi: ne da bi.
brez drugega †: brez vsega, brez oklevanja, kar naravnost, zlahka.
breza; brezast: progast, marogast, pisan; brezova mast; brezovka (šiba); Breznik; Brezovnik.
brezboštvo.
brezbrižen; brezskrben.
brezčuten: neobčutljiv, top, indolenten.

brezdanji: brez dna.
brezdvomen: nedvomen.
brezen †: brezdno.
brezen: marec, sušec; breznov sneg: ki hitro skopni.
brezgiben: negiben.
brezkončen: neskončen.
»Brezmadežna Devica«, cerkev (in fara), posvečena brezmadežni Devici.
brezno; brezdno.
brezobrazen †: nesramen.
brezokusen: voda je brezokusna, toda ni neokusna.
brezoziren †: absoluten.
brezplačen †: zastonj.
brezskrben; neskrben.
brezsramen; nesramen.
brezstiden †: nesramen.
brezslišen †: neslišen.
brezštevilen: neštevilen, neštet.
breztakten †: netakten; netaktnost.
brezup: obup.
brezvetrje; brezvetrije.
brezzavesten: nezavesten.
brezznačajen: neznačajen.
brežanka, vino z »Brega« med Trstom in Dolino pri Trstu.
brežuljek †: holmec, griček.
brgeše; brguše; gl. bregeše.
Brie, svetniško ime iz lat. Brictius.
Brie, prebivalec goriških brd (med Sočo in Idrijo).
bridek: oster; bridka sablja; bridka smrt; bridke besede; bridko se držati; bridek kakor pelin.
bridge, bridgea, pri bridgeu; igrati bridge.
briga (ladja); brigant; brigantina (mala »briga«); brigantstvo.
brigada, brigade; brigadir, brigadirja.
brigati se za kaj; kaj to mene briga! kaj je tega meni mar!
brihten †: bistroumen, živahnega duha, pameten, prevejan.
briket, briketa; briketirati.
Briksen, Briksena; briksenski; gl. Brixen.
briljant; briljanten; briljirati.
brin; brina; brinje; brinovec; brinovka.
Brindisi, Brindisija, v Brindisiju.
brineten; brinetka.
brinje; brinjevec; brinjevka.
Brioni, Brionov, na Brionih, vino z Brionov.
brisaljka; brisača.
briskanten; briskirati.
britev, britve; britva, britve; z britvijo; britevca; britvica.
briti; veter brije, mraz brije; briti norca iz koga († s kom); koga na suho obriti: varati, goljufati.
Britih, gl. Britof.
britka †: bridka.
britof †: pokopališče; iz nem. »Friedhof«.
britski; britanski.
brivec; brivski; brivnica.
Brixen, Brixena, v Brixenu; brixenški.
Brizejida, Brizejide.
brizgati; brizgniti; brizgalka; brizgalnica.
brizglja; cev, s katero se kakšna tekočina brizga.
brjar: odprto plesišče na kmetih.
Brjusov, Brjusova; pri Brjusovu, z Brjusovom; Brusovljev.
brk; povedati komu kaj v († brk) v oči, v lice; v zobe.
brke si vihati (= pogumno, podjetno gledati v svet).
brkljati: opravljati kako delo brez pravega smisla, namena in uspeha; brkljarija: reči, ki so brez pomena in koristi, samo v napoto.
brleti: komaj še goreti, polagoma ugašati, pojemati.
brlizgniti: tako presunljivo zažvižgati, da gre skozi ušesa.
brljav: slabih oči, slaboviden.
brlog: ležišče ali skrivališče kakšne zveri: slabo stanovanje, bolj podobno kakšni luknji.
brna: pustna šema, oponašajoča kobilo ali kozla (kozo).
Brnca, ime potoka; = blatni potok.
brneti; brnenje.
Brno, Brna, v Brnu; brnski.
Broadway, Broadwaya; na Broadwayu.
brod: 1. plitvo mesto v vodi, katerega je mogoče prebresti (priti peš preko njega); 2. preprosta ladja.
brodíti po vodi; z žlico po kaši; obrodíti se: ponesnažiti se z jedjo; zbroja: mešanica ostankov raznih jedi; bresti.
brodnik vozi z brodom (2) ljudi čez brod (1); za to dobiva brodnino.
broj †: število; številka; brojiti †: šteti.
brokat; brokaten.
bron = bronca; zvonovina; bronast.
bronca; brončen; bronsirati.

bronhij, bronhija; bronhijalen.
broskva: koleraba.
broša, broše; broška.
brošírati; brošúra; brošúrica.
Brovje = Borovje.
Browning, Browninga, pri Browningu; browning = avtomatična pištola.
brozga: mešanica raznih mokrih stvari; svojat, druhal.
brucuž, brucuža; dijak, ki je prvo leto na univerzi.
brumen †: pobožen; brumnost †.
brundica: liri podobno kovinsko godalce s kovinskim ježičkom, na katerem se s prstom brenka; vtakne se v usta, kjer daje glasu primerno moč povečana ali pomanjšana ustna duplina.
Brunetière, Brunetièra; z Brunetierom; Brunetièrov.
Bruno, Bruna (Brunona); z Brunom (Brunonom); Brunov (Brunonov); »Bruno Giordano«: samo »Bruna«.
Brunot, Brunota, pri Brunotu; Brunotova slovnica.
brus; brusač; brusilo; brusilnica; brus ne reže kruha.
Bruselj, Bruslja; bruseljske čipke.
Brusilov, Brusilova, pred Brusilovom; Brusilovljeva ofenziva (ofenziva Brusilova).
brusíti: nož na čem; pete si brusiti pri plesu; če za koga drugega opravljamo pota; jezik si brusiti nad kom: koga obrekovati, opravljati; zabrusiti jo komu: komu besedo presekati, osorno odgovoriti.
brutalen; brutalnost; brutalizírati.
brutto teža †: kosmata teža.
Bruxelles, gl. Bruselj.
brv, brví, nad brvjo; z brvmi; brvica.
brzda; obrzdati konja; brzdati se: obvladovati, premagati se; koga na brzdi imeti: trdo držati; konja pri repu brzdati: kaj narobe, napak delati.
brzec; brzi vlak; † brzovlak.
brzica: prostor v tekoči vodi, kjer teče voda hitreje ko drugod.
brzina raste ali pojema.
brzojáviti; † brzojavljati.
brzoparnik †: brzi parnik.
brž: hitro; hitreje; brž da: menda, mogoče; bržkone: menda, verjetno je; brž ko brž: čim prej; brž ko: čim; bržčas: menda, verjetno je; brže; bržeje; najbrž.
bubáti: boleti; biti bolan; v otroški govorici.
Bubeneč, Bubenča, na Bubenču; predmestje Prage.
bucika: igla za zapenjanje, z okroglo glavico, brez ušesa.
Buckinghamova (Buckinghamska †) palača, rezidenca angleških kraljev, imenovana po lordu J. Sh. Buckinghamu (1649 do 1735), ki jo je zgradil.
Buckle, Buckla; pri Bucklu, z Bucklom; Bucklov.
buča: tikev; tikva; v zaničljivem pomenu: glava; dobiti jih po buči.
bučela; čebela.
bučman: trdoglavec.
Budapešta, Budapešte; Budapeščan; budapeščanski.
buden: bedeč, ne speč, pazljiv, pozoren, čuječ.
budílka: ura, ki ob določenem času zazvoni in s tem človeka zbudi.
Budimpešta; gl. Budapešta.
buditelj: človek, ki koga budi; narodni buditelji: možje, ki so se v prejšnjih stoletjih trudili, da bi zbudili v nas zavest, da smo Slovenci, in da imamo prav zaradi tega razne pravice, ki jih dotlej nismo imeli.
Budjejevice, Budjejevic; v Budjejevicah; budjejeviško pivo.
budnica: pesem ali godba, ki naj koga zbudi.
budžet, budžeta; budžetírati.
Buenos Aires; v Buenos Airesu (Airesih).
buhati: suvati; sopsti, sopihati.
bujen: prekipevajoč življenja, bohoten, nenavadno razvit.
Bukarešta, Bukarešte; v Bukarešti; bukareški; Bukareščan.
buket, buketa: šopek cvetlic; posebno fin duh in okus; buketno vino.
bukev, bukve; bukva, bukve; pod bukvo, bukvijo; bukovica (sad bukve).
bukoličen; bukolik; bukolika.
Bukovac, Bukovca; z Bukovcem; Bukovčevi portreti.
bukve, bukev: knjiga; mašne bukve, iz katerih moli duhovnik pri maši; črne bukve: čarovniške, s pomočjo katerih se da čarati; zapisnik ljudi, ki so se kako pregrešili; zlate bukve: zapisnik ljudi, ki so se s čim odlikovali.

bulava: žezlo vojnega poveljnika, znamenje vojnega poveljnika, znamenje njegove oblasti.
buldog, buldoga.
Bulgar †, gl. Bolgar.
buljiti: debelo gledati.
buljvard, buljvarda; buljvardno časopisje.
bunda: težka vrhnja suknja ali plašč, kožuh, kratek.
Bunjevec, Bunjevca; bunjevski.
bunka: sunek, udarec; oteklina, ki nastane po udarcu (= buška); bunkati.
Bunsen, Bunsena; Bunsenov gorilnik.
buntovnik †: puntar, upornik.
Burboni (Burbonci †); burbonski.
Burcev, Burceva; z Burcevom; Burcevljev.
buren: razburjen, nemiren.
Burgenland †: Gradiščansko.
Burgundi, Burgundov; burgundski; Burgundija; burgundec: vino iz Burgundije; burgundka: posebna vrsta pese.
Buri, Burov; Bursko; burska vojska.
burja: severovzhodni veter, močan in mrzel; nagel človek, ki se hitro razburi.
burka: groba šala; burke uganjati; burkast; burkež.
burkla, burkle; burkle, burkel.
burleska, burleske; burlesken, burleskna, burleskno.
Burmester, Burmesterja; Burmesterjev koncert.
burmus, burmusa; burnus, burnusa; širok, ohlapen plašč; težka zimska suknja.
buršak: vzdevek nemškemu visokošolcu, posebno, če je nastopil v svojem značilnem kroju s čepico in trakom.
buršikozen; buršikoznost.
buržoá, buržoája; buržoazija; buržoazijski.
buržúj, buržuja; buržujski.
busola: kompas; magnetna igla v škatlici.
buša: mršavo govedo manjše rasti in vrednosti.
buška, gl. bunka.
Bušmani, Bušmanov; bušmanski.
butara: snop iz šibja, vejevja, protja; splošna označba za veliko, težko breme.
butec; butelj: norec, prismoda, trap, zabita glava.
butélja, butelje; buteljka, buteljke; buteljčno † vino: v buteljkah, iz buteljk, za buteljke.
butica †, gl. betica.
Byron, Byrona; Byronov; byronski.

C

c dur, gl. as moll.
cabati: becati, suvati, ritati, brcati.
Cadorna, Cadorne, s Cadorno; gl. Luka.
Caf, osebno ime, pomeni biriča ali sodnega slugo; iz it.
Cágliari, Cagliarija, v Cagliariju; mesto in pokr. na Sardiniji.
Cagliostro, Cagliostra, Cagliostru; Cagliostrove potegavščine.
Caillaux, Caillauxa, s Caillauxom, Caillauxova politika.
caisson †: kesón.
cajna; cajnica; košek z rocljem, ki se nosi na roki ali v njej; drži besedo kakor cajna vodo.
caker; v caker hoditi s kom (čim): imeti opravka s kom (čim), ravnati s čim (kom); iz nem.
Calais, Calaisa, pri Calaisu, pred Calaisom.
Calmette, Calmetta, s Calmettom; Calmettov serum.
Cambrai, Cambraija, pri Cambraiju, za Cambraijem; mesto na Francoskem.
Cambridge, Cambridgea, v Cambridgeu.
camelj: bat v zvonu, kembelj.
Camembert, Camemberta; s Camembertom.
Campagna, Campagne; na Campagni.
Campe, Campeja, s Campejem; Campejeva predelava Defoejevega Robinzona.
Campo Formio; iz Campa Formia, v Campo Formiu.
candra: cunja; zanemarjena, malovredna, potepuška ženska.
Canisius, Canisiusa; Canisiusov katekizem; Kanizijev katekizem.
canja, gl. cajna.
Canjkar, moško osebno ime, = Cankar.
Cankar, Cankarja, s Cankarjem; Cankarjevi zbrani spisi; Cankarjev slog; cankarska odkritosrčnost.
Canossa, Canosse; iti v Canosso: hudo se ponižati.

Canterbury, Canterburyja, v Canterburyju; canterburski nadškof.
capa: cunja; kos odtrganega ali raztrganega blaga; capast; capica.
Capablanca, Capablance, s Capablanco; *Capablancova poteza.*
capati, capljati; stopinje pobirati, štorkljati, s težavo hoditi.
capica, gl. capa.
capin: raztrganec; človek, ki mu vsled njegove zanemarjene zunanjosti ni zaupati; capinski.
Capri, Caprija; na (otoku) Capriju.
Caproni, Capronija; Capronijev; caproni, po izumitelju imenovan tip italijanskega letala.
Capua, Capue; v južnoitalskem mestu Capui; capuanski.
Capus, Capusa; s Capusom; Capusovi spisi.
car: označba nekdanjega ruskega cesarja; carica; carjevati (carovati); carjevič; carstvo; gostilna »Pri ruskem carju«.
Caracalla, gl. karakala.
Carducci, Carduccija; Carduccijevi verzi; carduccijevski patos.
Carco, Carca; v pesmih francoskega pesnika Francisa Carca.
carevina: ozemlje, ki je pod oblastjo kakega cesarja (carja).
caries, gl. karijozen.
Carigrad, *Carigrada*, v *Carigradu*; Carigrajec; carigrajski patrijarh.
carina; carinar († carinik); carinarnica; cariniti.
carist, gl. carizem.
caritas, lat., ljubezen, usmiljenje, milosrčnost; dejanska ljubezen do bližnjega; karitativen; gl. karitas.
carizem, monarhizem, kakor se je bil svoje dni razvil na Ruskem; njegovi pristaši se še dandanes imenujejo »caristе« in vzdržujejo »caristične« tradicije in stremljenje, da bi Rusija zopet dobila nekdanjega »carja«.
Carlisle, Carlisla, v Carlislu; ime dveh mest, enega na Angleškem, drugega v Ameriki.
Carlos, Don; Dona Carlosa; z Donom Carlosom.
Carlyle, Carlyla, s Carlylom, Carlylovi spisi.
carmagnole, gl. karmanjola.
Carnegie, Carnegija; Carnegijeve ustanove.
Carnot, Carnota, s Carnotom; Carnotov zakon.
Carnuntum, Carnuntuma; pri Carnuntumu; keltska naselbina pri Dunaju.
Carolina, Caroline, v Carolini; — ime severnoameriške države, ki je razdeljena na dve pokrajini, »Severno« in »Južno Carolino«. — 2. okrajšava za lat. »Constitutio Criminalis Carolina«, kazenski zakonik, ki ga je 1532 izdal nemški cesar Karl V.
carovati; carujem; carujoč; vladati kot »cesar« z neomejeno oblastjo.
Carrara, Carrare; v mestu Carrari; carrarski marmor.
Carriere, Carriera, s Carrierom; Carrierova estetika.
carski praženec †: (navadno) cvrtje.
carstvo, gl. carevina.
carte blanche je ženskega spola; v stavkovih zvezah se ne sklanja.
Cartesius, Cartesiusa, pri Cartesiusu; Cartesiusov; gl. kartezijanski.
Carthago, gl. Kartagina.
Caruso, Carusa, s Carusom; plošče s Carusovim petjem.
Casablanca, Casablance, v Casablanci.
Casanova, Casanove, pri Casanovi, s Casanovo; spomini Casanove.
Cassel, Cassla, v Casslu; casselski.
Cassiodorus, gl. Kasijodor.
Castiglione, Castigliona, pri Castiglionu; v Castiglionovem »Cortegianu«.
Castor, gl. Kastor.
Catania, Catanije, v Cataniji, nad Catanijo.
Catanzaro, Catanzara, v Catanzaru, nad Catanzarom.
Catilina, gl. Katilina.
Cato, gl. Katon.
Catullus, gl. Katúl.
Caucig, Cauciga, pri Caucigu, s Caucigom.
causa, lat., vzrok, povod, spor, pravda.
cause célèbre, fr., znamenita pravda, imeniten spor, prava »cause célèbre«.
cavatina, gl. kavatina.
cavmar, nem., nevestin drug pri poroki in svatbenih običajih; gl. žumer.
Cavour, Cavoura, pri Cavouru, s Cavourom.

Cayenne, Cayenne, v Cayenni; cayennsko pristanišče.

cebada, it., brca z nogo; cebáti, cébniti; gl. cepati.

cebra; † zebra.

cec: sesec, sesek; cecaten (še ne od vimena, prsi odstavljen); cecati: sesati, zizati.

cecek, cecelj, gl. cec.

Cecilija; cecilijanec; cecilijansko društvo; cecilijansko petje; cecilijanstvo.

cedent; cedirati; cesija, cesijonar.

cedika; smola, ki se cedi iz debel sliv, črešenj, breskev, sploh koščičnatega drevja; tudi označba za inozemsko smolo, ki se k nam uvaža in iz katere se dela »arabska« »guma«.

cedilo, priprava, s katero se kaj preceja; pustiti na cedilu = besedo snesti; vkljub obljubi koga pustiti brez pomoči v zadregi ali nepriliki; ostati na cedilu; cedilnik; cedilnica.

cediti: pretakati kakšno tekočino skozi cedilo, da se od nje ločijo tuje primesi; filtrirati kaj; cediti (precejati, odcejati) juho, omako, mleko; cediti besede skozi zobe; cediti se od sladkih besed; cediti mušice in kamele požirati = razburjati se nad malenkostmi, važne reči pa omalovaževati; cediti jo (pot) = hiteti; sline cediti za čim, po čem: močno kaj želeti; cediti se: kapljati, cureti, počasi in tenko teči.

cedra, cedre, pod cedro; cedrovina = cedrov les.

Cedron, Cedrona; ob potoku Cedronu (v Palestini).

cefedrati, cefrati: trgati na drobne kose.

céfir, cefira, v prijetnem cefiru; cefirske († cefirične) sapice.

cefta, nem. (iz lat. »sextarius«), vedro pri studencu, s katerim se vlači ali dviga voda iz globočine.

cegel †: opeka; cegelnica, kraj, kjer se koplje glina za opeko; cegelnica: opekarna.

Cégnar, Cégnarja; s Cegnarjem; Cegnarjevi prevodi.

ceh, nem., označba za nekdanje obrtniške zadruge s posebnimi pravili in pravicami, danes tudi za kako družbo, ki se čuti posebno ozko zvezano po svojih interesih, dasi nima posebnih pravil (klapa); cehmešter; cehovski; cehovstvo.

ceha, nem. zapitek; naredili so veliko ceho †: mnogo so zapili; plačati ceho †: plačati pijačo; pokoriti se za svoje grehe.

cehta, gl. cefta.

cekar, cekarja, v cekarju; iz slame ali rogoze spleten štirikoten, ploski košek z roclji, ki se nosi v roki ali pa na palici preko ramen.

ceker, cekra, v cekru; gl. cekar.

cekin, cekina; zlat; rumenec; rumenjak; iz zlata kovan denar; cekinast = zlatorumen, n. pr. vino.

cekmešter; cekmošter; nekdaj označba za predstojnika kakega »ceha«, danes za cerkvenega ključarja, lajičnega soupravitelja cerkvenega premoženja; gl. ceh.

cel: ne poškodovan, popolen, ves, ki mu noben sestaven del ne manjka; kozarec je še cel (ni še razbit); celi hleb prinesi (ne onega, ki je že načet); po celem snegu (brez vsake gazi); tudi časovno: cel dan, celo noč, cel tečaj; s cela = iz enega kosa (ne sešito ali kako drugače sestavljeno); na celem = nepričakovano, brez kakega povoda; cel pijanec, cel norec; do cela, do celega = popolnoma, skozi in skozi, celotno.

celak, gl. celjak.

Celebes, Celebesa; na azijskem otoku Celebesu.

celebrant: človek, ki kaj celebrira.

celebrirati: kak posel posebno slovesno opravljati; se rabi v prvi vrsti o cerkvenih obredih.

celebriteta: znamenita, slavna oseba, posebno v znanosti.

celec: kar je še celo ali kar celi; celec (cel sneg) gaziti; nepoškodovan pirh; označba za razne zdravilne rastline.

Célestin; Celestína; Celestinova knjiga; celestinski red; celestinec: član celestinskega reda.

celéti, gl. céliti.

celibat, lat., samski stan; celibatar: človek, ki živi v celibatu.

celica, lat., majhna sobica, posebno po samostanih; šesterokotni prostor v satju; rabi se navadno tam, kjer gre za množino enakih, ozkih prostorov, da se označi njih tesnoba, enakost in množica.

celin: petelín na puški, posebno prvotni iz kresilnega kamena.

celina: kar je še celo, nenačeto, nedotaknjeno, neobdelano, nepoškodovano; kontinenti (v nasprotju z otoki, oceanom in njegovimi deli): evropska celina; gl. celec.

céliti: delati celo; ranocelnik; celiti se: rana se že celi; celitev; celilen: zdravilen.

celjak: žrebec; kmet na celem (ne polovičnem) posestvu; nerazklano, še okroglo deblo; iz enega, celega debla napravljen čoln (dolbenka); gl. celec.

Celje, Celja; v Celju, nad Celjem; Celjan; Celjanka; celjski grofje; Celjska koča; celjska kronika.

cello, cella; igrati na cello; rabi znamenit, starinski cello.

celo: do cela, popolnoma, vseskozi, skozi in skozi; splošno rabljeno za poudarek; celo nič; že celo ne; celo svojega očeta ne posluša.

celodneven †: ves (božji) dan.

celokupen; celokupnost; se rabi, da se poudari, da ne manjka noben del.

celota; celoten; celotnost; se rabi, da se označi to, kar je v tej celoti skupno, kar jo veže v celoto.

Celóvec, Celóvca; v Celovcu, nad Celovcem; Celovčan; Celovčanka; celovški; Celovška kotlina.

celovit = celoten; enakomerno sestavljen, homogen.

Celsius, Celsius; termometer s Celsiusovo skalo.

celularna patologija.

celuloíd, celuloída; celulójd †; celuloza.

Celzij, gl. Celsius.

cembrin; cemprin: rušje, ruševje, nizko borovje in smrečje po visokih gorah.

cement; iz cementa; cementirati; cementirana posoda; cementarna: tovarna za cement.

cemper, gl. ceper.

cen, gl. cenén.

cena: 1. vrednost kakšnega blaga, merjena z denarjem ali kakšnim drugim menjalnim sredstvom; visoka, nizka, srednja, primerna cena; tržna cena; smešna, pod nič, slepa cena (s katero se prodaja v zgubo); za ceno se pogajati; zadnja cena (pod katero se kaj ne proda); poceni, v ceno: cenen, ne drag, ne preplačan; pod ceno: manj, ko je blago vredno; za vsako ceno: naj stane, kolikor hoče; za nobeno ceno: za nič, za živ svet ne; cena poskoči, raste, pada; — 2. sploh vrednost, ki se čemu in komu pripisuje, kar se »ceni«.

Céne, Ceneta, s Cenetom; moško ime, iz lat. Vincencij.

cenen: poceni, za majhen denar.

cengljati, gl. cingljati.

cenik: pregleden sestav cen raznega blaga, na posameznem listu ali v celi knjigi.

cenilec: mož, ki določa kakemu blagu njegovo pravo ceno, ki ga ocenjuje; gl. cena 1.

Cenis, Mont; na Mont Cenisu, z Mont Cenisa.

cenitelj: mož, ki kaki stvari ceno daje ali pripisuje, ki jo ceni; gl. cena 2.

ceniti: 1. določati ceno, vrednost kake reči v denarju; to cenim na sto dinarjev; ceni, da je pri tem zgubil nad tisoč dinarjev; — 2. dajati kaki stvari ali osebi poseben pomen, vrednost, spoštovanje: visoko ga cenijo; cenjeni gospod; vitezi cenjeni, kam ste namenjeni; ocena kakega književnega ali umetniškega, sploh duševnega dela po njegovi notranji vrednosti.

cenó, cenéje, najceneje, v dobro ceno, za pravo ceno, ne nad vrednost.

cent, centa; blaga na cente; stari cent (56 kg), novi cent (100 kg).

centaver, centavra; boj s centavri; centavrski.

centavo, gl. centesimo.

center, centra, v centru; gl. centrum.

centesimo, dva centesima, trije centesimi, pet centesimov.

centezimalen; centezimalka: centezimalna tehtnica.

centime, dva centima, trije centimi, pet centimov.

centimeter, centimetra, centimetrski.

centrala; centralen; centralist; centralizacija; centralizem; centralizirati.

centričen: v centru ležeč; s pravilno določenim centrom.

centrifuga; centrifugalen; centrifugalnost.

centripetalen; centripetalnost.

centrirati: določiti pravilen centrum kaki reči; meriti prav na sredo (pri nogometu n. pr. na vrata).

centrum, centruma; v centrumu, s centrumom; centrumaš; centrumaški; prim. center.

centurij, centurija; centurijevo povelje; stotnik.

centurija, centurije: oddelek sto mož; stotnija.

centurijon, gl. centurij.

cenzor, cenzorja, s cenzorjem; cenzorjev; cenzorski.

cenzura, cenzurirati; cenzurni izvod †: izvod za cenzuro.

cep, cepa: 1. del kake stvari, ki je razcepljena; pramen; cepec; v dva cepa: na levo in desno, sem in tje, neodločno, nejasno, hinavsko; — 2. prostor med takimi deli: precep; — 3. kar tiči med takimi deli: cepec, cepič.

cepanica: poleno, posebno dolgo, klano iz celega debla; kalanica.

cepati: s ploskom, glasno čofajoč padati; hruške cepajo z drevesa; živina cepa; muhe cepajo; gl. cebada, cebniti.

cepé, gl. cepí.

cepec; 1. gl. cep 1.; — 2. krepelec; odčesnjena in ne skrbno obrezana veja, porabljena kot orodje ali orožje; del cepí; dati komu s cepcem po glavi; s cepcem iti nad koga; — 3. neotesan človek, surovež, ki se ne zna med ljudmi prav obračati.

cepek: ki se da lahko cepiti, razklati; smrekovina je cepka; — gl. cepič.

cepél, cepeli, s cepeljo; — 1. gl. cep 1.; 2. v prenesenem pomenu in zaničljiva označba za človeške noge.

cepelига, gl. cepel 2.) se rabi navadno v množini.

cepetati: naglo in nemirno se prestopati; capljati; drobiti korake; topotati; tresti se.

cepetec: nemir, razburjenost; tudi označba za razne rastline, ki se jim pripisuje afrodizični učinek.

cepí, cepí, cepém, cepí, na cepéh, s cepmi; sestavljene so iz ročnika (vsaj 30 mlatičevih pesti mora biti dolg), kobilice, goži in cepca; gož je usnjen svitek, ki tvori elastično zvezo med cepcem in kobilico, s katero se cepec vrti okoli ročnika; gož veže s kobilico in ročnikom usnjena vez, ki oklepa gožnik, okroglo zarezo na koncu ročnika, okoli katere se ves sistem vrti.

cepič; 1. gl. cepec 2.; — 2. poganjek plemenitega drevesa, ki se potakne v razcepljenega divjaka, da tam naprej raste in ga tako požlahtni.

cepika, gl. cepič 2.

cepilnik: nož, posebe pripravljen za cepljenje.

cepin: veliko kladivo, na enem koncu štirioglato zaostreno, na drugem koncu v obliki dleta.

cepiti: 1. klati; ločiti (se); iti narazen; drva cepiti; cesta se cepi; glasovi se cepijo na več kandidatov; — 2. požlahtnjevati divjake s plemenitimi cepiči: v sklad, v zarezo, s priklado, za kožo, s popkom; cepiti »jablane, hruške in druge cepé«; gl. cep. — 2. človeka cepiti proti raznim boleznim; cepiti komu koze; cepiti koga zoper steklino.

cepivo: snov, s katero se kdo cepi; gl. cepiti 2.

cepljati, gl. cepetati.

cepljen: požlahtnjen; plemenit; izreden; nenavaden.

cepljenec: cepljeno drevo; cepljen človek.

cepljenka: cepljeno drevó in njegov sad (ženskega spola).

cepnik: ročnik pri cepéh, gl. cepi.

cepniti, gl. cepati.

ceptati, gl. cepetati.

ceptec, gl. cepetec.

cer, cera; posebna kovina in kemična prvina; posebna vrsta hrasta.

Cerber, Cerberja; pred Cerberjem; splošna označba za posebno strogega paznika ali stražnika; cerberovska neizprosnost.

cercle, cercla; po cerclu, med cerclom.

cerealije, gl. Cerera.

ceremonija; ceremonijar, ceremonijel; ceremonijelen: vršeč se po predpisih, ki veljajo za določene ceremonije; ceremonijozen: posnemajoč ceremonije, kjer niso potrebne ali pa so naravnost smešne, n. pr. na gledališču.

Cerera, Cerere; s Cerero; Cererini darovi (= cerealije).

Cerje, krajevno ime, vzeto po »ceru«, posebni vrsti hrasta.

cerkev, cerkve, cerkvi, cerkev, pri cerkvi, s cerkvijo; cerkvi, cerkev, cerkvama, cerkvi, pri cerkvama, s cerkvama; cerkve, cerkev (cerkvá), cerkvam, cerkve, pri cerkvah, s cerkvami; 1. označba za poslopje: gotska cerkev; stolna cerkev, gl. stolnica; — 2. označba za krščanske verske družbe: katoliška cerkev; pravoslavna cerkev.

Cerkevnjak, Cerklje, Cerknica, Cerkno, Cerkovno, Cerkvenjak, krajevna imena, označujoča cerkveno last (zemljo in na njej naseljene tlačane).

cerkovnik: mož, ki opravlja pri cerkvi lajiške, strežniške posle; mežnar, cerkvenec.

cerkva, gl. cerkev.

cerkvenec; cerkvenik: človek, ki ima opravka pri cerkvi; mežnar; gl. cerkovnik.

Cerkvenjak; Cerkvenščak, gl. Cerkevnjak.

Cerovec, Cerovlje, Cerovo, Ceršak, gl. Cerje.

certifikatist, stara označba za podčastnika, ki je po odsluženi vojaški dobi imel pravico vstopa v civilno državno službo.

cesar: stara, po imenu Julija Cezarja posneta označba za najvišjega oblastnika v kaki državi; avstrijski cesar; nemški cesar; turški cesar = sultan; angleški kralj je cesar Indije.

cesarica: žena cesarjeva.

cesarič, cesarjevič: cesarjev sin.

cesarična: cesarjeva hči.

cesarjevina: zemlja, ki je pod oblastjo kakega cesarja.

cesarost: naslov, ki se je dajal cesarjem v nagovoru.

cesarski: cesarjeva last ali pod njegovo oblastjo; cesarska cesta = velika, državna cesta prvega reda (n. pr. v nekdanji Avstriji med Dunajem in Trstom).

cesati gl. česati.

cesija; cesijonar; cesijoniran; gl. cedent.

cesta: pot, prirejena in določena za vožnjo; velika cesta: glavna cesta (v nasprotju s kmetskimi kolovozi, ki služijo samo lokalnemu prometu iz hleva na polje, njivo in v gozd); cesarska cesta: gl. cesarski; železna cesta = železnica; rimska cesta: gosto posejan pas zvezd, segajoč preko srede neba; cesta drži na Trst.

Cesta, krajevno ime za mnoga naselja, nastala v novejši dobi ob cestah, ki so bile na novo izpeljane.

cestar: mož, ki mu je poverjeno vzdrževanje ceste.

cestišče: umetna zgradba, ki tvori javno cesto; napeto, sedlasto je, da se na njem ne nabira voda.

cestnina: pristojbina za porabo velikih javnih cest.

cestninar: mož, ki pobira cestnino (v imenu države, dežele ali mesta).

ceterum censeo; kar naprej goni svoj »ceterum censeo«.

Cétinje, Cetinja; na Cetinju, s Cetinja.

cev, cevî, cévi, cev, pri cevi, s cevjo; cevî, cevî, cevém, cevî, pri cevéh, s cevmí.

cevast: cevi podoben.

Cevenni, Cevennov, v Cevennih; pogorje na Francoskem.

cevčica; cevka: mala, ozka cev ali njej podobna stvar ali tvorba.

cevkast; cevnat: cevem podoben ali iz njih sestavljen.

cevlja: sitnež; mila Jera; cevljiti; cevljati.

cevta, gl. cefta.

Ceylon, Ceylona, na Ceylonu; ceylonski slon.

Cezanjevci; v Cezanjevcih; iz Cezanjevec.

Cezanne, Cezanna, pri Cezannu; Cezannove pokrajine.

Cezareja, Cezareje, v Cezareji.

chabrus, hebr., tihi domenek udeležencev pri kaki dražbi, da drug drugemu cene ne bodo gnali kvišku; splošna označba za domenek, ki naj ostane tajen.

chagrin, gl. šagren.

chambre separée se v slovenščini ne sklanja; spola je ženskega.

Champagne, Champagne; v Champagni; champagnski vinogradi; champagnsko vino: šampanjec.

champion, *championa; championat.*

Charcot, Charcota; s Charcotom; Charcotova metoda.

charitas †: caritas.

Charleroi, v Charleroiju, iz Charleroija.

Charleston: mesto v Ameriki; charleston: moderen ples ameriškega izvora.

chassis: šasíja.

chauffeur, gl. šofer.

chef d'oeuvre: chef d'oeuvra; v tem njegovem pravem chef d'oeuvru.

Chéradame, Chéradama; Chéradamovo protihabsburško stališče.
Cherbuliez, Cherbulieza; Cherbuliezovi *spisi.*
cherchez la femme; tukaj se je zopet pokazal stari ›cherchez la femme‹.
chevreau, chevreauja, s chevreaujem.
Chicago, Chicaga, v Chicagu; chikaško *banditstvo.*
Chile, gl. Čile.
chinchilla, gl. činčila.
Chlumecký, Chlumeckega, s Chlumeckim; politika Chlumeckega.
chronique scandaleuse je ženskega spola.
cibeba: vrsta posebno debelih in sladkih rozin.
cibora: sladka češplja bolj okroglaste, ne podolgovate oblike, modre ali rumene barve.
ciborij, ciborija, v ciboriju.
cic, vrsta tenkega katuna.
***cicero;* ta** vrsta je postavljena v cíceru (s cicerom).
Ciceron, Cicerona; Ciceronovi *govori;* ciceronska zgovornost.
cicerone; cicerona, ciceronu; biti komu za cicerona.
cidre, cidra, s cidrom; sadjevec.
cifra: številka; *cifrast; cifrnik (na uri).*
Cigalè, Cigaléta; Cigaletov prevod državnega zakonika.
cigan: narodno ime; v prenesenem pomenu = potepuh; goljuf; tat.
ciganče, cigančeta; ciganček, cigančka.
ciganica; ciganka.
ciganiti: potepati se; vsiljivo beračiti; goljufati; ociganiti koga; gl. varalo.
ciganjenje; ciganski; ciganščina (cigansko življenje; ciganski jezik; goljufija; vsiljivo beračenje).
cigara: smotka; cigararica: delavka v tobačni tovarni; cigarnica: mošnja za cigare.
cigareta; cigareto žuliti; papir (tobak) za cigarete († cigaretni).
cigati: slabo gosti.
Ciglence, Cigonce, gl. Cegel.
cigu-migu: slabe, razglašene gosli; slabo goslanje.
cijan; cijanid; cijanov vodik; cijankalij.
cijaziti: počasi, s težavo, mukoma kaj nesti ali vleči; pricijaziti.
cik: jesihast okus; skvarjeno, skisano vino.
cikati po čem: *kisati se, imeti* okus (duh) po čem; cikati na kaj; spominjati na kaj; imeti duh po čem; namigovati na kaj; meriti na kaj.
cikcak; v cikcaku: v ključih, s ključi; sem in tje; križem kražem.
cikel, cikla, v tem ciklu; cikličen; ciklon; krog.
Cikladi, Cikladov, na Cikladih.
ciklamen, ciklamna; cvet ciklamnove barve in duha.
cikloida.
ciklopi, ciklopov; ciklopsko zidovje; ciklopske mišice.
cikniti; skisati se, na jesih potegniti; shujšati, *oslabeti.*
cikorija, cikorijeva kava.
cilinder, cilindra; valj; cilindričen; *cilindrski.*
Cilicija.
cilj; 1. tarča, predmet, na katerega se meri (strelja): v cilj zadeti; preko cilja streljati; — 2. določena meja; konec; namen; cilj našega življenja; visoki cilji; cilja ni dosegel; postaviti si za cilj, izbrati si za cilj; cilj zasledovati †: meriti na kaj, iti za čim, hoteti, nameravati.
Cilka: Cecilija.
cima, cime: poganjek; mladika, ko pogleda *iz očesa rastline,* posebno krompirja.
cimbale, cimbal; igrati na cimbale; cimbalist.
cimbelikati: z malim zvonom potrkavati (plat zvona biti).
Cimber, Cimbra; cimbrski; Cimbri in Tevtoni: splošna označba za Nemce, posebno one, ki svoje nemštvo razkazujejo.
cimbora, gl. cibora.
cimet, cimeta; cimetova barva; cimetovec (grm).
cimiti: poganjati; izcimiti se: priti iz česa; izleči se; skuhati se.
cin: kositer; cinova posoda; cinasta posoda; pociniti; cinovec = cinova ruda.
Cina, Lucij Kornelij; Cinova demokratska politika.
Cincar, Cincarja; cincarski (kucovalaški) pastirji.
cincati: kinkati; majati se; oklevati, biti neodločen.

Cincinnati, Cincinnatija, v Cincinnatiju.
Cincinat, Cincinata.
cingelj: viseča stvar; zvonček.
cingljati: zvonkljati, zvoniti.
cingljec, cingeljca; gl. cingelj.
cingulum, cingula; opasan s cingulom.
cink: *1. kovina; cinkarna; pocinkati;* — 2. kanec *masti, plavajoč na juhi.*
cinober, cinobra; cinobrski; cinobrova barva; cinobrasta ruda.
cinquecento, cinquecenta, v cinquecentu (*doba od 1500—1600*).
cipa: 1. poseben ptič (Anthus); cipar: lovec cip; — 2. vlačuga, prostitutka; ciparna (bordel).
cipec, gl. *cipa* 1.
Ciper, Cipra; na otoku Cipru; ciprsko vino.
cipresa; cipresovina (cipresov † les).
cipele, cipel, v cipelah; lahka ženska obutev.
circa † 500; kakih 500, okoli 500, nekako 500; menda, približno, blizu.
circolo, circola, v italijanskem circolu; circolo se je razšel.
Cirena; Simon iz Cirene; Cirenajika.
Ciriaci, Ciriacija; *s papeževim nuncijem* Ciriacijem.
Ciril; *cirilica*; *cirilski*; cirilmetodska ideja; družba sv. Cirila in Metoda; cirilmetodar; cirilmetodarija: podpiranje družbe *sv. Cirila in Metoda in delovanje v njenem smislu.*
Cirje *gl. Cerje.*
Cirk- gl. Cerk-.
Cirka, gl Kirka.
cirkelj †: šestilo; krožek.
cirkular, cirkularja (okrožnica); s cirkularjem kaj sporočiti; cirkularka (žaga); cirkulirati.
cirkumfleks, cirkumfleksa; cirkumfleksirati.
cirkus, cirkusa, v cirkusu; cirkuški jahač.
Cislajtanija; *cislajtanski.*
cisoida; cisoidalen.
cisterca; cistercijan; v cistercijanskem samostanu Stični.
citacija: poziv; navedba citata.
citadela: utrdba, trdnjava.
citat: iz Prešerna, iz sv. pisma; točen; netočen; podvržen; izmišljen.
Cité se ne sklanja; rabi se kot samostalnik *ženskega spola*; gl. City.
citirati kaj: dobesedno navesti tuje besede; navajati; citirati koga: *poklicati*, pozvati; poklicati za pričo.
citre, citer, s citrami; igrati na citre.
citrona; *citronast*: citronove barve; citronov sok: citronada.
citronček: metulj žolte barve.
Città del Vaticano, uradni naslov papeževe države, se ne sklanja.
city; *stara city*; v city; iz city.
civeba, gl. cibeba.
civilen; civilist; civilistovski (v *nasprotju* z vojaškim); civilizacija; civilizirati = dati civilizacijo.
civkati: čivkati.
ciza: dvokolesen voziček za samotež vožnjo; brez stranic.
cizara: kihra.
cizati: sesati; cizati se: peljati se; gl. cijaziti.
cizek: *sesec; sesek.*
cizeler, cizelerja; cizelirati; izcizeliran: uglajen (tudi v prenesenem pomenu).
Claretie, Claretija; s Claretijem; Claretijevi romani.
clearing, clearinga; plačevanje v clearingu; visok clearing.
Clemenceau, Clemenceauja; Clemenceaujeva politika; clemenceaujevska trdoglavost.
Cleveland, Clevelanda, v Clevelandu; clevelandski Slovenci.
cmakati: mlaskati.
cmariti: cvreti; pražiti; žgati.
cmeriti se: *jokati, jokavo govoriti.*
cmendra: jokav človek, mila Jera; jokavost; *občutljivost.*
cmerav: jokav; cmeriti se: delati žalosten obraz.
cmeravt: cmerav otrok.
cmerda; cmerglja: ženska (ker ji gre hitro *na jok*); *gl. cmendra.*
cmihati se: jokati, jokavo govoriti.
cmizíti se: brez solz jokati; na jok se siliti.
cmok: plosk; mlask; glasen poljub; teste*na jed.*
cmokati: mlaskati.
cmoknîti: s ploskom, na glas *kaj storiti* (udariti, poljubiti, pasti).
cmokovka: juha s cmoki.

Cmurék, Cmuréka; v Cmureku; *Cmurečan*; *cmureški*.
Cocteau, Cocteauja; Cocteaujeve pesmi.
coda, code, v codi; s codo vred.
code, fr. in angl., se v slovenščini še ne sklanja.
codex, gl. kodeks.
cof, nem.: čop, v kito spleteni moški lasje; stari cof: stara šega; stara moda; nazadjaštvo; gl. čufar.
cognac †: konjak.
coitus, coitusa; med coitusom.
Cojzova koča; *Cojzov graben*.
cokla, cokle: 1. lesena obutev; 2. zavora, ki se, obešena na verigo, vtakne pod kolo; 3. človek z nerodno hojo; 4. ovira sploh.
cocktail, cocktaila; zvrnil je vase naglo *pripravljeni cocktail*.
coklar: mož, ki cokle dela (največ na *ozemlju borovniške, preserske in deloma ižanske fare*, a tudi drugod po goratem svetu) ali pa jih nosi.
coklati: hoditi v coklah; nerodno se zibati pri hoji, štorkljati.
col †: palec (kot dolžinska mera).
cola †: palec (kot dolžinska mera); klada, na kateri se drva sekajo; gl. čola.
Colbert, Colberta, s Colbertom; *Colbertova finančna politika*.
Coleridge, Coleridgea, pri Coleridgeu; Coleridgeve pesmi.
college, angl., collegea, v collegeu; collegeska vzgoja.
collège, fr., gl. *college*.
collegium se je sešel; gl. kolegij.
collie, collieja; škotski ovčarski pes; gl. collo.
collo, collija, deset collijev; zavitek blaga.
Colorado, Colorada; ob reki Coloradu v državi *Coloradu*.
Columbia, Columbije, v Columbiji; *Columbijska višina*.
Columbus, Columbusa; v mestu Columbusu.
commis voyageurska vsiljivost.
Como, Lago di; iz Lago di Como; v Lago di Como; v mestu Comu ob Comskem jezeru.
cona, cone; v mrzli (zmerni, topli) coni; pas.
concilium se je sešel; gl. koncil.
conditio, sine qua non; to je resnična (resnični †) conditio, sine qua non.
conférencier, conférenciera; nastopil je kot conférencier.
confiteor: izpoved; v teh besedah je ves *njegov confiteor*.
consensus, consensusa; ob izrečnem consensusu (konsenzu) vseh.
consilium abeundi; dobil je jasen consilium abeundi (nasvet, naj z *dobrim in brez kazni zapusti zavod*).
conto, conta; na mojem contu (kontu); gl. konto.
contra; kdo je dal (rekel) contra; kdo je contra; gl. kontra.
contradictio in adiecto; to je prava, pristna, izrazita contradictio in adiecto.
contumatia; obsodili so ga in contumatiam (v odsotnosti; zaradi nepokorščine sodnemu pozivu).
Coolidge, Coolidgea, s *Coolidgem*; *Coolidgevi govori*.
Cooper, Cooperja, pri Cooperju; Cooperjevi romani.
copata: obutalo iz sukna ali klobučine; pod copato biti: biti pod (ženino) komando; iti po copatah: ponesrečiti se; iti k vragu; zgubiti se; izjaloviti se.
Coppée, Coppéja, pri Coppéju; Coppéjeve novele.
coper, nem., čar.
copernik †: coprnik; *coprnica*.
copotati: *topotati*; beseda označuje bolj gluh, zamolkel glas ko »cepetati«.
coprati, nem., čarati; zacoprati.
coprnica, nem., čarovnica.
coprnija, nem., čarovnija.
coprnik, nem., čarovnik; *coprnjak*; *coprnjan*.
copyright, copyrighta; ameriški copyright.
Corneille, Corneilla, pri Corneillu; Corneillove drame.
Cornovec, Cornov kanal, imenovan po Zornu, plemenitem Mildenheimu.
Cornu, Cornuja, s Cornujem; Cornujevo pravilo.
Coronini; grofa Coroninija; grofje Coronini(ji).
Corot, Corota, pri Corotu, s Corotom; Corotove *pokrajine*.
corpus delicti je ležal na mizi; množina: corpora (corpusi) delicti.

Correggio, Correggija, nad Correggijem; Correggijeve slike; *correggijski ton.*

Corriere della Serra piše v svoji zadnji štev... Ta vest Corriera ne more biti točna. Sicer pa menda o Corrieru že vemo...

corso, gl. korzo.

cortes: *cortesi, cortesov,* pred *cortesi; kortesi.*

Costa, Coste, Costi; v Costovi politiki.

Costa Rica (Costarica), Costarice; v srednjeameriški državi Costarici.

cota: cunja, krpa; *cotav: cunjast,* krpast, raztrgan; *cotavec.*

Côte d' Azur in enake sestavljenke s »Côte« se ne sklanjajo; spola so ženskega.

Cotroceni, Cotrocenija; v gradu Cotrocenij*u.*

Cotta, gl. Costa.

cottage, cottagea; v slikovitem *cottageu;* cottageski sistem.

Coudenhove, Coudenhoveja; *Coudenhove-Kalergijev predlog.*

Coulomb, Coulomba; Coulombov (coulombski †) zakon; coulomb = Amperova sekunda, tehnična enota v *elektriki.*

coup, coupa, *ob zadnjem coupu;* coup se ni posrečil; pravi coup d'état.

Courbet, Courbeta, pri Courbetu; Courbetov naturalizem.

Courths-Mahler; courths-mahlerica, osladen *roman; courths-mahlerijada.*

Couturat, Couturata, pri Couturatu; Couturatovo pravilo.

cowboy, cowboya; cowboyska drznost; *bil* je za cowboya (pastir goved).

crawl, crawla, *s crawlom;* plavati crawl († *s crawlom).*

Credé, Credéja; s Credéjem; Credéjeva raztopina.

credo; povedal je svoj »credo«.

crensa, gl. čremsa.

crêpe de Chine je lahek; halja iz crêpe de China (Chine).

crescendo, crescenda, v crescendu, s crescendom.

cret; cretje; cretovje: rušje, pritlikavo višinsko borovje (in grmičje sploh).

crkati, crkavati, crkniti: poginiti; gl. cvr-.

crklina: mrhovina.

crkljati †: militi, nežiti, ljubkovati; razvajati; *nežno ravnati s kom.*

crkljiv †: izbirčen; razvajen; crkljivec; crkljivka.

Croce, Croceja, s Crocejem; Crocejeva filozofija.

Crusoe, Crusoa; *povest o Robinsonu* Crusou.

cuc: sesek; sesec.

cucek: zaničljiva označba za psa.

cucelj: umeten sesec.

cufati † perje: pukati perje; *cefrati.*

cukati: vlačiti, vleči; *cukati ga:* piti.

cuker: sladkor; sam cuker ga je (tako je sladek).

cukniti: naglo potegniti.

cukrarna; cukrati; cukrček, *cukrén;* cukrov; *cukrovina.*

cula; culica: z ruto ali sploh kako tkanino zvezan zavoj, ki se nosi v roki ali na glavi; culo povezati, zavezati; v culo povezati.

Cunard, Cunarda; *s Cunardom;* s Cunardovo *linijo* (progo).

cunja: odtrgana krpa; odtrgan, strgan kos blaga; v cunje hoditi: cunjariti.

cunjar: mož, ki po hišah pobira cunje in jih prodaja v papirnice.

cunjariti: biti cunjar.

cur: curek.

cura: scalo; zaničljiva označba za mlado žensko, češ, da je samo za curanje, ali da še ne zna vode držati.

curati: teči; puščati; scati.

curek: močan, nagel tok; s curkom teči, se uliti; curkoma.

cureti; curiti; curljati: puščati; drobno, po kapljah teči; *sod cura (curi);* curlja mu iz nosa.

Curie, Curieja; Curiejeva metoda; gospa Curie; curie: enota za merjenje emanacije.

curriculum vitae; napiši svoj »curriculum vitae«; se ne sklanja.

custodia honesta mu je bila od sodišča priznana.

cutaway; oblekel je svoj novi *cutaway.*

Cuvier, Cuviera; pri Cuvieru; Cuvierovi spisi.

Cuxhafen; v Cuxhafnu; iz Cuxhafna; cuxhafenski.

cuza: sesec; sesek; žrebička.

cuzati: sesati; kinkati, nihati.

cuzek; cuzik: sesec; žrebiček.

cuzika: žrebička.

cvancgarica †: dvajsetica.
cvariti, gl. cmáriti.
cveba, gl. cibeba.
cvek: žebljiček; žebelj; klinec; slab red v šolski oceni.
cveliti: žalostiti.
Cvén, Cvéna; na Cvenu, s Cvena.
cvenk: kovinski glas; brez žvenka in cvenka; kovan denar; zadnji cvenk je šel po grlu; cvenkati; cvenket; cvenketati; cvenkljati; cvenkniti.
cvésti, cvesti; cvétem, cvetèm; cvéteš, cveteš... cvétejo, cvetéjo, cvetó; cvetím, cvetíš...; cvetóč, cvetéč; rožice cveto; cvetoče lice; cvetoč obraz (rdeč od pijače); nebo cvete (posejano z drobnimi oblački); zaklad cvete (s plamenom, ki se pokaže nad njim); kupčija cvete.
cvet; 1. čas cvetenja: drevo v cvetu; rožni (prvotno »rženi«) cvet, bobov cvet: označba za mesec junij; ženski cvet (menstruacija); beli cvet (beli tok, bolezen); — 2. pojav sam kot del rastline, in njegova oblika: cvet in sad; divji (navaden) cvet; násovnat (poln) cvet; — 3. v prenesenem pomenu: vinski cvet; cvet vojske; cvet naroda; — cvetna moka (najfinejša moka); cvetni teden (teden pred veliko nočjo).
cvetača: karfijol; karfijola.
cvetek, cvetka: majhen cvet.
cvetica; cvetka; cvetlica.
cvetje; drevo v cvetju; v cvetju biti: cveteti; cvetje = cvet; gl. cvetnik.
cvetka: cvetlica; Cvetka: Flora (kot žensko ime).
Cvetko: Florijan.
Cvetkovci, v Cvetkovcih, iz Cvetkovec.
cvetličarna: trgovina, v kateri so na prodaj cvetlice.
cvetličnjak: vrt za umetno gojenje cvetlic (v nasprotju z zelenjadnim); navadno je urejen za kurjavo.
cvetnik: zbirka cvetja; izbera najboljšega; antologija.
cvetober †: cvetnik.
cvibak †: prepečenec; suhar.
cvič; 1. ščebet; piščanje; — 2. nenavadno kisla tekočina.
cviček: preprosto, lahko vino, bolj kiselkasto, običajno rahle rdeče barve, ker se mošt hitro loči od tropin, da ne dobi temnejše barve.
cvičkar: človek, ki pije samo cviček; cvičkariti.
cvílimož(ek): igrača iz kavčuka, možic, ki zapiska, če ga stisnemo za trebuh.
cvíliti: oglašati se z nenavadno visokim glasom; prašiči cvilijo, pes cvili; cviljenje; cvileč.
cvírnati: biti v hudih stiskah, zadregah in skrbeh.
cvokotati: delati »cvok«, »cvok«, »cvok« (»cmok«); šklepetati; mlaskati; glagol oponaša naravne glasove.
cvrčati: hrešček, prasketajoč se oglašati; mast cvrči na ognju; cvrček cvrči, kobilica cvrči; gl. cvrkati, crkati.
cvrček: žuželka, tako imenovana po svojem »cvrčanju«.
cvreti: na ognju topiti; v masti pražiti; maslo cvreti; ocvrta jajca; ocvrta piška; cvreti jo (pot): bežati; gl. cureti.
cvrkati: prasketati, praščati, cvrčati; sušiti, pražiti, gubati.
cvrkniti: zaprasketati; švrkniti, ošiniti; grbiti se; sušiti se; scvrkniti se: osušiti se in zgrbančiti (suho sadje, staro lice).
cvrkotati, cvrkutati: ščebetati; glagol posnema glasove.
cvrtje, cvrtja: ocvrta jed.
cvrtnjak, gl. cvrtje.
Cyrano de Bergerac; junaštva Cyranoja; Cyranojev nos; v Rostandovem Cyranoju.
Czambel, Czambela; Czambelove separatistične ideje.
Czestochowa, Czestochowe; v Czestochowi; czestochowska Mati božja.

Č

Čaadajev, Čaadajeva, s Čaadajevim; spisi Čaadajeva.
Čabar, Čabra; v Čabru; Čabranec; Čabranka; čabranski.
Čačak, Čačka, v Čačku; čačanski.
čačka: črčkarija, čečkarija; packarija; igračkanje brez smisla in pomena; čačkar; čačkati.
čada: črna ali bolj temne barve krava; čade (vol enake barve); čadek; čadavec.

čad; vsaka vrsta gostega, zastrtega zraka, ki ni izrazita megla ali dim: v kuhinji je čad (od kuhe, ne od dima); nad hribi je čad (v veliki vročini).

čadast, čadav: barve, kakor jo kaže čad.

čaditi se: kaditi se; pariti se in puščati pri tem soparo (sopuh).

čaj! = le (po)čakaj! običajno v grozilnem pomenu.

čaj; posušeno listje čajevca in drugih *rastlin*, ter *odlitek* z njega; zdravilo se daje na čaju (s čajem); ruski čaj; lipov *čaj*; *kamiličin čaj*; čajno maslo: ki je dobro tudi kot prigrizek k čaju, ne samo *za kuho*; gl. čad.

čajanka: sestanek in zabava, na kateri se postreže samo *s čajem*.

čajav: čadast.

čajka: 1. vrsta povodnih *ptic*; — 2. gl. šajka.

Čajkovskij, Čajkovskega, *pri* Čajkovskem; kompozicije Čajkovskega.

Čajnče, Čajnč; v Čajnčah; krajevno ime, narejeno po imenu prebivalcev; = Tlačani.

čajnica: posoda, v kateri se čaj hrani.

čajnik: posoda, v kateri se čaj pripravlja.

čakališče: prostor, kjer lovec preži na žival, ki prihaja po svoji navadni poti.

čakalnica: prostor, v katerem čakajo potniki, preden se odpeljejo.

čakarina: odškodnina, ki jo kdo prejme, ko ni redoma nastavljen v kako službo, na katero ima pravico.

čakati († na) koga; (na † kaj) kaj, česa; prežati na koga ali kaj; na preži stati; za plotom čakati; sreča te čaka (pričakuje).

čakavec, čakavca; čakavski; čakavščina (srbohrvaško narečje in ozemlje, na katerem se govori); za sicer običajni »što« pravijo »ča« (kaj?).

Čakovec, Čakovca, v Čakovcu; čakovski.

čalaren, gl. čelaren.

čamer: *kosmata*, težka kučma; kapa iz zajčjih kožic.

čampelj: od *nosa* viseč *smrkelj*; čampelj purji (puranov).

čankar, čankarja; okužen s čankarjem; je nalezel (staknil) čankar; spolna bolezen.

Čapla; osebno ime; gl. čaplja.

čaplja: visokonoga povodna ptica (Ardea).

čapljati: čofotati.

čapniti: hlastniti po čem, *naglo pograbiti* kaj.

čar, čara; navadno v množini: čari, čarov; nadnaravne, skrivnostne sile, ki tako prevzamejo, celó proti njegovi volji, človeka, da je »očaran«, »začaran«; tudi sredstva, s katerimi to doseže človek, ki jih zna rabiti: zelišča, besede, dejanja; v njih je čarobna moč; čar besede.

čarati: rabiti čare.

čarda, madž., krčma na samoti, daleč v stran od drugih selišč.

čardak: lesena, visoka stražnica na meji, s strelnimi linami, določena za majhno posadko.

čardaš, čardaša; plesati čardaš.

Čarman, osebno ime, = čarovnik.

čaroben; 1. učinkujoč kakor čar: čarobna palica; — 2. prekrasen: čaroben večer; ljubek: čarobno lice.

čarodej: človek, ki dela čare, ki čara.

čarodejen: čaroben.

čaroven, čarovit: čaroben.

čarovnik: čarodej; čarovnica; čarovniško mazilo; današnje zdravilstvo nima nič več opravka s čarovništvom; poganski svet je poln čarovnij.

čaršija, čaršije; belgrajska čaršija.

čas (sorodna beseda glagola »ča-kati«): 1. doba: poletni čas, srednjeevropski čas; čas beži, hiti; ta čas; dolgo časa; malo časa; na večne čase; začasa; tačas; za časa (časov) kralja Matjaža; včeraj ob tem času; ta čas je bil pri vojakih; pred davnimi časi; čas tratiti, ubijati; za časa (ob pravem času); nimam časa za to; delati komu kratek čas; imeti pisan čas (biti brez opravkov); Bogu čas krasti (lenariti); dolg čas prodajati (dolgočasiti se, lenuhariti); — 2. objektivno določen čas: čas je, da začnemo; ob svojem, pravem času; čas imaš na vlak; skrajni čas je, da...; božični čas; štirje letni časi; — 3. preneseno: zlasti časi; za božji čas! (za božjo voljo!); — 4. slovniško: pretekli, sedanji, prihodnji čas; — 5. »Čas«, glasilo slovenske »Leonove družbe«. — Napačne zveze: za časa dežja †: ob dežju, v deževju, v deževnem vremenu; v toku časa †: s časom; v kratkem času †; v kratkem; istočasno †: ob enem,

hkratu, hkrati; od časa do časa †: zdaj pa zdaj; včasih, tu pa tam; *pridobiti* časa († na času).

časek: trenotek; najkrajši zaznaven del časa.

časen: samo nekaj časa trajajoč; časno in večno življenje.

časi, časih, starejša oblika za današnje *»včasih«.*

časnik: list, ki izhaja ob naprej določenih časih; časniške novice (ne ustne); časništvo je danes javna sila; gl. časopis.

časnikar: mož, ki mu je pisanje v časnike poklic; časnikarska iznajdljivost; časnikarstvo je davno že pravi poklic.

časnost: nasprotje večnosti; gl. časen.

časoma: sčasoma, s časom, počasi.

časomer: posebno točna priprava za merjenje *časa; kronometer.*

časopis: zbirka zabavnih, poučnih, znanstvenih člankov, izhajajoča v rednih, naprej določenih rokih: na teden, na mesec ...; od časnika, ki je v prvi vrsti namenjen politiki, ga razlikuje njegova nepolitičnost in breztendenčnost: »Časopis za zgodovino in narodopisje«.

časopisje: množina časopisov.

časoven: izražajoč čas; odvisen od časa: po *času si sledeč;* časovno napredovanje (brez ozira na kvalifikacijo); časovni problemi (ki zanimajo kak določen čas, drugega pa ne).

čast; 1. nravna (v širokem smislu besede) čistost, poštenost, in smisel za njo: to se ne sklada (strinja) z mojo častjo; ima čut za čast; čast je več ko oblast; — 2. zunanje priznanje te časti: čast (se naj daje), komur čast (gre); to mu je na čast; vse v božjo čast delati; čast Bogu (bodi!); komu čast jemati, kratiti, krasti; na čast njegovega godu; — 3. dostojanstvo, ki ga daje visok, odličen položaj: generalska čast; kraljevska čast; odpovedati se časti; lakomen časti; čast imam †: čast mi je, v čast si štejem; v čast mi je.

časten; — 1. kar naj daje čast: častna straža; častni doktorat; častno meščanstvo; — 2. kar zbuja čast; častno se odrezati; *častni poziv;* častna služba; — 3. kar temelji na časti: častna beseda; dati častno besedo.

častilec; častilka.

častihlepen; časti lakomen; častilakomnik; *častilakomnost: pohlepen po časti;* lakomen časti; lakota časti.

častit: zbujajoč občutek časti; častit starček; častita gospoda.

častitati †: čestitati; častitka †: čestitka.

častitelj: človek, ki daje komu ali čemu čast; *častitelj* lepih umetnosti.

častiti; častím; častíjo, časté; češčén; češčenje; dajati čast komu ali čemu; Boga častiti; zaslužne može častiti; to ga časti: to mu je na (v) čast.

častitljiv: častit; častitljivost.

častitost: častitljivost.

častivec; častívka.

častivreden: časti vreden, vreden časti.

častiželjen: *časti željen; željen časti.*

častnik: oficir; častniški zbor; častništvo.

častnost: častitost.

čaša: kupica, kozarec, kelih, splošna označba za posodo, iz katere se pije; tudi tem rečem podobne oblike v živalstvu in rastlinstvu.

Čatež, Čateža, v Čatežu; Čateška gora; Čateške toplice.

čavelj: žebelj, posebno bolj grobe oblike, na roko kovan.

če; 1. v pogojnih stavkih: če ni drugega; če dalje; čedalje, bolj; če tudi; če prav; čeravno; — 2. v indirektnem vprašanju: poglej, če je doma (pa mi povej).

čebela: *matica, trot, delavka; čebela brenči,* se spreletava, nabira, gre na pašo, vseka, piči, umre (ne pogine); čebele rojijo; čebele ogrebati; čebele pasti (lenariti); divja čebela; kranjica (kranjska čebela), priden kakor čebela; čebelin pik; čebelni (čebelji) med; čebele ogreniti († ogrniti); šaljivo in ljubeznivo se imenujejo tudi »muhe«; muha, daj kruha.

čebelar, čebelarja; čebelariti; čebelarjenje; čebelarski; čebelarstvo.

čebelnjak.

čeber: srednje velika, pokončna, lesena posoda z enim dnom; tudi nekoliko zaničljiva označba za sod ali trebušnega človeka, posebno pivca.

čebljati: klepetati, prazne besede tratiti.

čebrec; čebrica: majhen čeber; škaf.

čebula: označba za celo rastlino in posebe še za nje podzemski del; v prenese-

nem pomenu = ura; čebulo plesti: dolg čas prodajati; venec čebulev; čebulova omaka.

čebular: prodajalec čebule.

čebulast: čebuli podoben.

čebulček; čebulek; čebulica.

čeč, kos papirja, na katerem so učenci svoje dni pero poskušali, čečkali.

čeča: nedorasla deklica; punčka, narejena iz cunj.

Čečén; Čečénec; Čečenska avtonomna oblast v Kavkazu.

čečkati: črčkati; brez reda, smisla in pomena pisati, risati; packati; čečkarija.

Čedád, Čedáda, v Čedadu; čedajski.

Čéde, Čédeja, s Čedejem; Čedejevi spisi; ime je skrajšano iz starejšega »Čedomir«.

čeden: lep, snažen, prijetnega videza; uljuden, skromen; čedna obleka; čedna postava; čedna glavica; čedno vedenje.

čediti: snažiti; čeja; čejenje; očéden; očején.

čednost: snaga; čistost; spodobnost; krepost; tri božje čednosti; čednosten.

čedra: lesena, majhna pipa s kratko cevjo in visokim kovinskim pokrovcem.

čegar †: čigar.

čegav †: čigav.

čeh: krepak fant.

Čeh; Čehinja; Češko; češki; češčina (v ožjem smislu).

čehati: česati; kraspati; drgniti, čehljati se; počehljati se po glavi.

čehniti, gl. črhniti.

Čehoslovaška (republika); Čehoslovaško, Čehoslovaškega, na Čehoslovaškem; čehoslovaški (v državnem smislu); češkoslovaški (v jezikovnem smislu).

Čehov, Čéhova; pri Čehovu, s Čehovim; spisi Čehova; Olga Čehova.

čeja, gl. čediti.

čejenje, gl. čediti.

ček; nakazati po čeku (s čekom); ček izplačati; izplačati na ček; čekovni promet; čekovni urad.

čekan, posebno močno razvit podočni zob v spodnji čeljusti pri svinjah, posebno divjih merjascih; čekane komu pokazati: pokazati, da se ga ne bojimo.

čeketati: ščeketati; klepetati; glagol oponaša glas »ček«.

čelada, it., kovinsko pokrivalo za glavo kot obramba pred udarci.

čelák: človek s širokim čelom, z ostrim pogledom izpod čela, ki štrli naprej.

Čelakovský, Čelakovskega, pri Čelakovskem; spisi Čelakovskega.

čelan, gl. čelak.

čelanja: čelna kost; črepinja; velika, trda buča (glava).

čelaren: tajinstven, skrivnosten, čuden, neprijeten, grozen.

čelat: širokočel; širokočelen.

čelen, čelna, čelno: kar je na čelu, spredaj; čelni list — naslovni list.

čelešnik; čelešnjak; ograja ob peči, ne sega čisto do stropa; na njej se suši obutalo in perilo.

čeliti: delati čelo; gladko prisekati ali prirezati.

Čeljabinsk, Čeljabinska, v Čeljabinsku.

Čeljuskin, Čeljuskina; Čeljuskinov rt (v Aziji); čeljuskinec: udeleženec ekspedicije z ruskim ledolomcem »Čeljuskinom«.

čeljust: kost, v kateri tičijo zobje, gornja in spodnja; njej podobne stvari, n. pr. pri grabljah; tudi preneseno za človeka, ki samo čeljustá; čeljustni krč; čeljustnica: čeljustna kost.

čeljustati: govoričiti, besedičiti, prazne besede klatiti; hvaliti se; čeljustač; čeljustnik.

čeljustníti: bleknití kaj nespametnega; udariti koga po čeljustih.

čelnica: čelna kost; gl. načelnica.

čelnik: čelni jermen pri konjski vpregi; poveljnik uniformirane (udarne) čete; gl. udarnik.

čelo, gl. cello.

čelo; 1. del glave (kost in koža): gladko, visoko čelo; grbančiti, gubati čelo; tolči se po čelu; — 2. sprednji del kake stvari, posebno stavbe: pročelje; gola skala; — 3. viden položaj: na čelu države, vojske stati; postaviti se na čelo gibanja.

čém, čéš, čé; čeva, četa, četa; čemo, čete, čejo; gl. hoteti.

čemer, čemera; strup; gnoj; žolč; bridkost; nevolja; nadloga.

čemeren, čemerna; strupen; bridek; zagrenjen; zle volje.

čemerika: 1. (strupeni) beli teloh (Helleborus); — 2. čemerna, čemerikava oseba.

čemeriti: jeziti; čemeriti se: gnojiti se; kisati se, čemeren obraz kazati, zle volje biti.
čemeti: mirno ždeti v zatišju in čakati; gl. čumeti.
Čemše, Čemšenik, krajevna imena, narejena po drevesu »čemsi«, »čremsi« (Prunus padus).
»čemu« vprašuje po namenu, »zakaj« po vzroku, povodu.
čenča: 1. prazne besede, klepetanje brez vrednosti in smisla; to so same čenče; — 2. človek, ki samo besediči: ti si prava čenča.
čenčati: besedičiti, govoričiti, prazne besede klatiti; čenčav; čenčavost.
čep: zatič, zamašek, s katerim se kaka luknja zamaši, n. pr. pri sodu; pijan kakor čep; konec gredlja, s katerim je pritrjen v ležaju; na dve očesi prirezana rozga; začepiti; odčepiti.
čepast: čepu podoben.
čepati: v tesarstvu s čepi vezati tramovje.
čepec: majhen čep; gl. čepica.
čeperiti se: košatiti se, nafrfuliti se, sršiti se, šopiriti se; postavljati se.
čepeti: na petah sedeti; ždeti; kokoš čepi na veji; človek ne more vedno doma čepeti.
čepica; mehko pokrivalo za glavo, navadno brez krajcev: nočna, zimska, športna; čepico sneti.
čepič, gl. čepek.
čepičar: mož, ki izdeluje čepice.
čepičast: podoben čepiču ali čepici.
Čepón, osebno ime; = voder; oselnik.
čeprav: četudi, dasi, dasitudi.
čer, čerí, čéri, čer, pri čeri, s čerjo; čéri, čerí, čerém, čerí. čeréh, čermí; kleč; ostra skala, stoječa sama zase, n. pr. v plitvi vodi.
čeravno †: dasi, dasitudi, čeprav.
čerenje: skupina čeri; čerovje.
Čeríč, Čeríča; osebno ime; gl. čiriček.
Čerín, Čerína; Čerinove kompozicije.
Čermljénšak, ime vode in kraja, po rdeče se lesketajoči vodi.
Černè, Černéta, s Černetom; ime je skrajšano iz nekdanjega »Črnomir«, ali pa je prvotno pomenilo človeka s precej temnim, zagorelim licem.
Černéj, Černéja, s Černejem; Černejev oče.
Černigov, Černigova, v Černigovu; černigovska pokrajinska oblast.
Černovice, gl. Črnovice.
česalo: priprava za česanje.
česati, češem: trgati, puliti, pukati; česati les, perje; lase; česniti; odčesniti.
česen, česna; kruh s česnom; česnov strok se lepo odlušči; česnec; česnek; česnik.
česmina, gl. češmiga.
česnati: čvekati, neumnosti govoriti, prazne besede klatiti.
česniti: kresniti, oplaziti; česniti koga po obrazu.
česnjati †, gl. česnati.
čestit: blažen; češčen; častit; časti vreden.
čestitati: želeti (privoščiti) srečo; pokazati svoje notranje veselo sočutje; čestitati komu k godu, obletnici, odlikovanju; čestitati na čem.
čestiti, gl. častiti.
čestitka: besede, govorjene ali pisane, s katerimi čestitamo.
često, čestokrat; češče; pogosto, večkrat.
češ nadomešča pred odvisnim govorom dvopičje: »Rekli so, da jih ne bo, češ, da lahko opravimo brez njih.« Gl. hoteti.
češarek: storž, sad igličastega drevja, n. pr. smrekov; oluščen koruzni storž.
češčenamarija, gl. češčenje.
češčenje: izkazovanje časti; gl. častiti; se rabi navadno samo v cerkvenem jeziku: angelovo (angelsko) češčenje = molitev »Zdrava (nekdaj Češčena) Marija, milosti polna...«; dve češčenimariji.
češelj, češlja: glavnik.
češki, gl. Čeh.
češkoslovaški, gl. Čehoslovaška.
češljast: podoben češlu.
češmiga, češmika, češmilje, češmin, češmina: grm s trnjem in grozdičjem (Berberis).
Češnice, Češnjevec, Češnjevje, Češnjica, Češnjice, krajevna imena, posneta po »črešnjah«.
češnja, gl. črešnja.
češplja (češpa): 1. sliva; češpljev sok; — 2. cunnus; vulva.
češpljati: čenčati, gobezdati, besedičiti, prazne besede klatiti.
češpljevec: kuhane češplje in njihov sok; češpljev močnik.
češpljevina: češpljev les.

češpovec, gl. češpljevec.
češulja: odtrgana vejica s perjem: metlica; šopek; skupina sadežev na enem deblu: *grozdove jagode; črešnje; ajdova* češulja.
češuljavec: posušeno listje, spravljeno za klajo živini po zimi.
češuljek: pecelj pri grozdu; gl. češulja.
četa: manjša, urejena skupina ljudi; mož; vojna enota.
Četéna raván, Četéne ravní; na Četeni rávni; krajevno ime.
četer- gl. četver-.
Četež, gl. Čretež.
četiri- gl. štiri-.
četnik: posamezen član kake čete.
četovodja: vodja, poveljnik kake čete, gl. čelnik.
četrt, četrti, četrti, četrt, četrti, četrtjo; četrti, četrti, četrtim, četrti, četrtih, četrtmi; četrti del, četrtina nečesa: srednja četrt vola; četrt litra; vsako četrt ure; sedaj je četrt na dve, tri četrti na tri; ob treh četrtih († tri četrt) na deset; kake četrt ure hoda; tri četrti ure *hoda; posmrtna četrt:* četrtletna plača, izplačana ob smrti kakega uradnika; tudi splošno rabljeno za poljuben del n. pr. mesta: učena, trgovska, tovarniška četrt.
četrtak: star, bakren avstrijski novec za štiri krajcarje.
četrtek: četrti dan v tednu; debeli četrtek: četrtek pred pustno nedeljo; veliki četrtek: četrtek pred veliko nočjo; gluh tlesk, kadar se ne sproži puška, ampak samo vžigalna kapica.
četrten: obstoječ iz četrti (četrtin) ali v zvezi z njimi; četrten les: deblo, žagano ali klano na štiri dele.
četrti v vrsti; v četrto (krat), četrtič, četrtikrat (četrtokrat); ne v tretje ne v četrto (koleno): brez vsake zveze, znanja in sorodstva.
četrtica; četrtina; četrtinka; četrtnica: četrti del.
četrtletnik: časopis, ki izhaja ob vsakem četrtletju, štirikrat na leto.
četrtnica: četrtina, četrti del kake mere (teže); gl. četrtica.
četrtnik: poveljnik kake četrti; kvadrant: četrtina kroga.
četrturen odmor; trajajoč četrtinko ure.
četver, četveri: štiriglava vprega; voziti se v četver; s četverjo moramo voziti, ker par ne bi izpeljal.
četver; četveren; četvero; 1. za označbo razne vrste: četvero sukno (razne barve); četvero (samost.) ljudi (mož, žensk in otrok); četvero živinčet; — 2. ob samostalnikih, ki se rabijo samo v množini: četvere vilice, grablje, hlače, rokavice († štiri; pač pa samostalniško: četvero vilic); — 3. za označbo skupnosti: četvero ubojstvo (ki ga je zakrivil en ubijalec); četvero poslednjih pripovedk (ki tvorijo skupino); — 4. samostalniško = četver: *na četvero (četver) razdeliti;* četvero nas je bilo (bila nas je četver, ki smo...).
četverček: eden izmed štirih (n. pr. obenem rojenih otrok iste matere); gl. dvojček, trojček.
četverčič (na vseh štirih — nogah, ali nogah in rokah) stati.
četverec; četverek: kar ima štiri enake dele; tetraeder; sukanec iz štirih pramenov.
četveren: štirivrsten, štirikraten; pripravljen za četver ali ž njo v zvezi.
četveriti: 1. v četver, s četverjo voziti; — 2. na štiri dele razdeliti.
četverka: 1. številka 4; — 2. kvartna oblika, četrti del cele pole.
četveročlen, četveročlenski: imajoč po štiri člene (členke).
četveronog: štirinogat.
četveronožec; štirinožec.
četveroperesen; štiriperesen.
četverospev: spev za štiri glasove.
četveroveseln, četveroveselna.
četverovprega; četver, četveri.
četverovprežen.
četverozob; četverozoben.
četvorka: kadrilja; poseben ples, v skupinah po dva para.
četvor- gl. četver-.
četvrt- gl. četrt-.
čevelj, gl. črevelj.
čevo, gl. črevo.
čez, gl. črez.
čežana; čežanja: kuhan fižol, pomešan s kuhanimi jabolki; oseba, ki rada čenča, čveka; čežaniti.
čiba; čibica; čibka: kokoš, putka.

čič: sedenje; lenuharjenje; čič nima nič, delavec je kruhovec; čič za pečjo: človek, ki ne pride nikamor z doma, zapečkar.
Čič: označba za pol slovanske, pol rumunske naseljence na kraškem svetu med Trstom in Učko; Čičarija; Čička.
Čičarija, svet, koder stanujejo Čiči.
čičati: sedeti (v otroškem govoru).
Čičérin, Čičérina, s Čičerinom; Čičerinovi spisi.
Čička, gl. Čič.
čičkati, čičniti: gl. čičati.
čifut: žid; tudi splošna označba za stiskača, oderuha in goljufa, sploh človeka z nesocijalnimi lastnostmi.
čigar: blagor njemu, čigar vest je mirna; čigar si bodi: kogar koli.
čigav: čigav je ta klobuk?
čigaver = čigav.
Čigínj, Čigínja, v Čigínju; Čiginjec; Čiginjka; čiginjski.
čiharen, čiharna, čiharno = čigaren; ves čiharen: ves, pa naj bo že kogar koli; čiheren.
čij = čigav.
čik: ostanek, ogorek (ali košček) cigare ali cigarete.
čika: telica; telička.
čikar čika: žveči tobak, ga ne kadi.
čikec: teliček.
čil: svež; spočit; isker; zdrav; čilost; čil konj.
Čile, Čila, v Čilu; Čilenec; čilski soliter.
čilim: preproga.
čim; po čim †: po čem.
čim večji, tem (tim †) dražji; čim dalje, tem slabše; gl. kaj.
Čimborasо, Čimborasa; na Čimborasu.
čimdalje; čimprej (če stojita kot prislova); **čim prej, tem boljše.**
čin; 1. delo: junaški čin, plemenit čin; 2. uradniška stopnja, šarža: najstarejši po činu.
činčila; eksotični glodavec in njegova kožuhovina.
činčovje: borovinje.
činek: droben, drobcen, majhen.
činele, činel; biti s činelami.
Čingiskan †: Džingiskan.
činitelj: faktor; funkcijonar; važen činitelj v javnem življenju.
činjenica †: dejstvo.
činklja, gl. ščinklja.
činovnik †: uradnik; činovništvo †: uradništvo; gl. čin 2.
činž †: obresti.
Činžát, Činžáta; na Činžatu; krajevno ime, narejeno v nemških ustih iz slovenske besede »senožet«.
čipkar; čipkarica; čipkarstvo; čipkariti; čipkati; čipkast.
čipke, čipk; okrašen s čipkami.
čir †: tvor, uljè.
čirečare: hokuspokus; dejanja in njih učinek (n. pr. risba, pisava) brez pomena, smisla in namena.
čiribirščina, gl. biribirščina.
čiriček, gl. čriček.
čislati: v čislu imeti; v čislo jemati; upoštevati; ceniti; malo čislati; nizko čislati.
číslo: število; račun; spoštovanje, ugled; imeti koga v číslu, v číslih: spoštovati, visoko ceniti.
čist: brez tuje pritikline ali primesi (v stvarnem in prenesenem pomenu), nepokvarjen, nedotaknjen: čista posoda; čista juha; čisti dobiček; čista teža; čista vest; na čisto prepisati; čisto sam, čisto nov; do čistega (čista): popolnoma, vseskozi; čist kakor ribje oko.
čistílen: kar služi za čiščenje.
čistílnica: stroj, s katerim se kaj čisti.
čístina: čistost; prazen prostor; jasa v gozdu; čistost v snovnem pomenu.
čístiti vino, zrnje, rudo (rafinirati), jezik, gozd (trebiti, redčiti); čiščenje; očiščen.
čístoma: čisto; gl. čist.
čistokrven: čiste, plemenite, nepomešane krvi.
čistost (v prenesenem pomenu): deviška čistost; čistost srca; gl. čistina.
čistota, gl. čistina.
čiščenje, gl. čistiti.
čitalnica: 1. soba, v kateri se lahko knjige in časopisi čitajo; — 2. društvo, ki tako sobo vzdržuje.
čitalničar: član čitalnice 2.
čitanje: branje.
čitanka: knjiga, določena za čitanje v šoli ali za pouk sploh; Aškerčeva čitanka.
čitatelj; čitateljica; čitateljski; čitateljstvo: ljudje, ki čitajo, berejo.

čitati knjigo, iz knjige, komu naprej; o čem = predavati.
čitljiv: ki se da brati; njegova pisava ni čitljiva, ni razločna.
čivkati: oglašati se z glasom »čivk«, kakor negodni ptičji mladiči; začivkati: oglasiti se s tenkim, nemoškim glasom; *čivketati, čivkljati.*
čižek, čižka; ptičja vrsta (Fringilla).
čistoba; čistoča, gl. čistina.
Čižek, Čižeka, s Čižekom; osebno ime.
čižem, čižma; čižma, čižme: označba razne vrste obutala, *najbolj* lahkega, ženskega; iz madžarščine.
Čižman, osebno ime iz nem. Zinsmann; prvotno je pomenilo gostača, osebenjka.
čižmar šiva čižme.
čižmice, gl. čižem.
član: poedinec v kakem društvu ali skupini; član odbora, akademije, politične stranke; štiričlanski odsek; članica: ženski član; sprejeti za člana; imenovati za člana dopisnika.
članek, članka: krajša razprava, znanstvena ali poučna (v časopisu), propagandistična ali politična (v časniku); uvodni članek = uvodnik, na prvem mestu v časniku; članič.
članica, gl. član.
člankar: mož, ki redoma piše članke v politično časopisje; člankariti.
članstvo: celokupnost članov kake družbe in pravica do nje; odreči članstvo; sprejeti v članstvo.
člen: 1. posamezni del kakega sestavljanega predmeta; členi stopala, verige, prsta, električne baterije; člen vere; člen zakona (paragraf); glavni člen spisa; — 2. v slovnici označba za besede, ki ob samostalnikih izražajo spol: v nem. n. pr. der, die, das, v fr. le, la (slovenščina ga nima); — 3. označba za stopnjo sorodstva: v tretjem členu (kolenu).
členar, označba za živali, ki so izrazito razdeljene na člene (Arthropoda).
členast: z izrazitimi členi; razčlenjen.
členek: majhen člen, n. pr. pri verižici; običajno označba za gležnje in zapestje: členek si izviti; splošna označba za besede, ki se ne dajo ne sklanjati ne spregati.
členiti: deliti na člene; artikulirati; razčleniti.
čleti: hrepeneti po čem: močno si česa želeti.
človečanstvo: človeška narava, natura; Kristusovo človečanstvo; tudi označba za celokupnost vseh človekov.
človeče, človečeta: prezirljiva, pomanjševalna označba človeka, ki mu to ime komaj še gre.
človečji: človeški.
človečnost: skupina vseh onih duševnih lastnosti, ki odlikujejo človeka pred drugimi živimi bitji; humaniteta v nasprotju z bestijaliteto.
človek, človéka; množ. ljudje, pri starejših pisateljih, še Jurčiču in Erjavcu, tudi »človeki«; 1. bitje v nasprotju z božanstvom in živalmi: človek obrača, Bog obrne; obleči novega človeka: spremeniti svojo človeško naravo; včlovečiti se; včasih stoji za »človek« samo »glava«: — 2. splošna označba za moškega; bil je tu neki človek; človek in pol: nadčlovek, izreden mož; — 3. označba za splošen subjekt: vsak, kdorkoli; človeka je sram, človek bi obupal.
človekoljub, človekoljuba, človekoljubo ravnanje.
človekoljubec.
človekoljuben = človekoljub.
človeški: človekov; človeku podoben; v zvezi s človekom; človeški rod; človeška ribica; to ni človeško; človeški duh.
čmariti: cvreti; cmariti.
čmelec: čmrlj.
čmer-, gl. čemer-.
čmeti: ščemeti.
čmiga: jokav, cmerav otrok; slabo, kislo vino.
čmrkniti: črhniti; srkniti; ziniti, golsniti; žugniti.
čmrlj, čmrlja; čmrljevo gnezdo.
čoba: debela, napeta ustnica; čobe: velika usta; s čobami prebirati (na kakem pihalu); gl. šoba.
Čobál, Čobál; osebno ime; gl. čoba.
čobast: z debelimi ustnicami; z velikimi usti.
čobavec: čobast človek.
čobeti: zijati; dolg čas prodajati; čepeti; gl. čubiti.
čobiniti, gl. čoviniti; čubiniti.
čobodra: mešanica raznih tekočin; zbroja; čvekanje.

čobodrati: čofotati; ploskajoč z nogami broditi po vodi.
čofitelj: čuk; gl. čovik.
čofniti: ploskoma udariti, da se čuje.
čofotati, gl. čobodrati, čofniti.
čoha: grobo sukno ali obleka iz njega, ki nevajeno kožo odrgne; krava; svinja.
čohati: kraspati; drgniti; čehljati; krava (svinja) se ob drevesu čoha.
čok: 1. kos debla v surovem, neobdelanem stanju; klada, na kateri se drva cepijo; 2. brezoblična, ne vidno razčlenjena gmota: gorski čok; Kaninski čok; — 3. v prenesenem pomenu na človeka brez duševne okretnosti: stoji kakor čok.
čokàt: podoben čoku; zavaljen; okrogel; brez posebno izražene višine ali dolžine; čokatost.
Čokl, Čokla; osebno ime = pes; iz ciganščine.
čokolada; iz čokolade; čokoladni bonboni.
čokoladar: človek, ki čokolado izdeluje ali prodaja.
čola: čok; klada, na kateri se drva cepijo; podstavek za nakovalo.
čoln; čolnar; čolnariti; čolnina; gl. celjak.
čolnič, čolníča; s čolničem; v prenesenem pomenu pri tkalskem brdu priprava, ki križa osnutek z votkom; enako v šivalnem stroju.
Čólnik, Čólnika; osebno ime.
Čomolungma, Čomolungme, na Čomolungmi; = M. Everest.
čompa: krompir.
čop: šop.
čopa: kokoš s čopom na glavi.
čopast: imajoč šop; šopu podoben; čopasti škrjanček; čopasta kokoš: čopka.
čópič, čópiča, s čopičem.
Čópič, Čópiča; osebno ime; s padajočim naglasom, dočim ima »čópič« rastočega.
čopiriti se: šopiriti se.
čopka, gl. čopa.
čopotati: copotati; čofotati.
čorba: čobodra; zbroja; neužitna tekočina; mešanica; slaba juha.
čovik, čovinek, čovitelj: čuk; gl. skovik.
čoviniti: skovikati kakor sova.
Čožót, italijanski ribič iz mesta Chioggie.
črča: trebež; posekan gozd; krčevina.
črčati: cvrčati, cvrkotati, hreščati.
črčkati: brez reda in pomena vlačiti črte; črčkarija.
čreda: skupina štirinogih živali; čreda ovác, volov; vrsta, red (pri starejših pisateljih); v prenesenem pomenu: neurejena, brezglava množica: kakor čreda so drli za njim.
črednik: občinski pastir, ki ima za to vsak dan pri drugem občanu stan in hrano.
čredoma: v čredi; na kupu; po vrsti; menjaje se, izmenično.
čremoš: neka rastlina (Allium ursinum).
Čremóšnik, osebno ime; gl. čremoš; čremsa.
čremsa: neko drevo (Prunus padus); pasja čremsa: krhlika.
čren, črena: ročaj (n. pr. pri nožu, vilicah), če je obložen z lesom; gl. črnć.
črenje, gl. čren.
črensa, gl. čremsa.
črep: kos razbite posode; tudi zaničljiva označba za posodo, ki ni več prav dobro rabna, ker se je bati, da bo razpadla.
črepati, gl. črpati.
črepina; velik črep; lončena posoda; v prenesenem pomenu: lobanja; okostje glave.
črepinja †: črepina.
črepinje, črepinja: kuhinjska posoda.
čreslo: izvleček iz smrekove skorje, služi usnjarjem za strojenje kož; čreslovina = v njem učinkovita snov, se nahaja tudi v drugih skorjah: hrastovi, kostanjevi itd.
črešnja: 1. drevo; s črešnje pasti; plemenita, divja črešnja; — 2. sad; sv. Vid je črešenj sit (takrat jih že ni več ali pa so črvive, torej neužitne); od črešenj do višenj: kratek, kratko trajajoč; črešnje se zobljejo (ne jedó), ker se vzame vsaka zase posamez; z veliko gospodo ni dobro črešenj zobati, ker dobi človek pri tem samo gnilad ali pa koščice (pečke).
črešnjevec: 1. kraj, kjer rastejo črešnje; — 2. žganje iz črešenj; — 3. črešnjam podoben fižol.
Čret; Čreta; Čretež, označba za močviren, mahovit, barjanski svet, posebno v gozdu.
čretje: ruševje.
Črétnik, osebno ime; gl. Čret.
črevce, črevca: malo črevo.
črevec, črevca, neka poljska rastlina (Stellaria media).

črevelj, črevlja; 1. vrsta obutala; v črevljih *umreti (ne naglem)*; — 2. *zavora*, ki se podloži pod kolo; cokla; — 3. stara dolžinska mera.

črevelјček, črevelјčka.

črevljar; črevljariti; črevljarček; črevljarski; črevljarstvo.

črevo, čreva (črevesa), črevu (črevesu)..; v množ. navadno samo čreva, črev; debelo, tenko, slepo črevo; volčje (nenasitno) črevo; čreva pojejo, godejo, krulijo *kadar so prazna, lačna*).

črez; 1. pri spremembi (gibanju) v kraju: črez *tri* gore, črez *tri* dole, črez *tri* zelene travnike; črez reko plavati; črez pas prijeti; črez pol prerezati, pretrgati; — — 2. *za označbo časa:* črez sedem let; črez dan; črez noč; črez zimo; črez čas: črez nekaj časa; črez malo časa; — 3. v prenesenem pomenu: nad; proti, zoper; kralj črez kralje; poveljnik črez vojsko; postavljen črez ves Egipet; črez mero; črez moč; črez nemoč; črez silo; — črez božje zapovedi; črez *vso pravico*; črez *vse postave*: tožbe gredo črez tebe; godrnjati črez kaj. — Manj običajna in pravilna je prislovna raba: črez dati (predati, oddati); črez dajati (bruhati; pri petju povzeti više); črez ostati (ostati, prebiti); narediva to po črez (poprek, povprek); domači vsi črez = vprek.

črezdanji, črezdanski: ob dnevu se vršeč, črez dan trajajoč.

črezmeren: nezmeren, brezmeren.

črezmaturen: nadnaraven († protinaturen, † protinaraven); nad naravo in njenimi zakoni stoječ.

črezmavaden: nenavaden, izreden.

črezmemočnost: nezmernost.

črgotati: črčkati.

črh; črha: gl. črhniti.

črhniti: ziniti; s kratkim glasom se oglasiti; niti črhnil ni.

črič, gl. čirič.

čriček, gl. čiriček.

črka: slika (*pisana ali natisnjena*) kakega glasu: a, b, c, č, d...; tudi predmet, s *katerim je natisnjena*; črke ulivati; velike, male, začetne črke; mrtva črka — živa beseda; razumevati zakon (ali *predpis*) *po črki* (*ne po smislu* ali namenu).

črkar: mož, ki se peča s črkami, s pisavo; *črkarska pravda: pravda zaradi* (stare in nove) pisave.

črkovati: izgovarjati črko za črko (nekdanja metoda pouka v branju); črkovanje.

črlen: *rdečkast.*

črm, črma: *tvor; vnetje, prisad;* gl. črv.

Črmélj, osebno ime, = čmrlj (v Št. Petru na Krasu, Kilovčah in okolici).

črmljak; črmnjak: rumenjak v jajcu (zaradi rdečkaste barve).

črmljen: gl. črlen.

Črmljenšak, gl. Čermljenšak.

črmnica: *označba za razne bolezni;* gl. črm.

črmnjak, gl. črmljak.

črn, črna, s črnom: *oteklina, bula, prisad;* gl. črm.

črn, črni, s črnjo: 1. črna barva, posebno kot barvilo: angleška črn; — 2. drhal, sodrga najnižje vrste.

črn, črna, črno; v črno oblečen; črno se mi dela pred očmi; črna maša; črna šola; črna (žalostna, pomilovanja vredna) živina); črn je že, pa zato še ni cigan; črna krava, pa ima belo mleko (videz vara); zadeti v črno.

črna; splošna označba za črno žival ženskega spola: kravo, ovco.

Črna gora, Črne gore, v Črni gori; Črnogorec; Črnogorka; črnogorski.

črnav, gl. črnjav.

črnbel: čriček; beseda posnema čričkov glas.

črné, črnéja: gl. čren.

črnè, črnéta: črn vol; človek s črno poltjo; gl. Černè!

črne jagode †: borovnice.

črnec: splošna označba za osebo ali stvar s črno barvo: zamorec; smod na žitu; sprememba barve mošta ali vina, če se *mu prilije slatine*, v kateri se nahaja železo.

črnél, črnela, črnelo: črnikast; rdečkast.

Črnelec; Črnelo; krajevno ime, posneto po rdeči (črneli, črleni) barvi hribinskih tal.

črneti: kazati črno barvo ali vedno bolj *postajati črn, na črno* vleči.

črnica: splošna označba za razne živali, rastline in reči, ki se sicer označujejo s samostalniki ženskega spola:

kuna; koza; divja raca; kača (gož); riba (sepija); smokva; oljka; črešnja; borovnica; konoplja (ženska, rodna, semenska); prst (humus); bula; bolezen (vročica).

črničevje: borovničje.

črničnica: gl. črnica (konoplja).

črnika: gl. črnica.

črnikalec: vino s Črnega kala na Krasu.

črnikast: nekoliko črne, temne barve; črnikast obraz.

črnilec: *črnec; črnivec.*

Črnilec ✝, gl. Črnelec.

črnilnik: posoda za črnilo (tinto).

črnilo: splošno vsako črno barvilo (tiskarsko **črnilo**; čevljarsko črnilo; kitajsko črnilo = tuš), posebe in najbolj pa črnilo, s katerim se piše: tinta.

črnina: splošna označba za reči črne barve in črno barvo samo; vino temnordeče barve in trte, ki ga rodijo; črna obleka: vdove hodijo v črnini; stržen hrastovine in drugega gostega lesu.

črniti: delati kaj črno; hrastovina črni vodo: mu da temno barvo; črniti koga: ogovarjati, obrekovati koga; *črnjenje.*

črnjav: črnikast.

črnjava: oseba, žival ali reč, ki nima izrazito črne ali temne barve, ampak samo črnikasto; gl. črnina.

črnjuh, gl. črnuh.

črnka, gl. črna.

črnkast: črnikast; črnjav.

črnklja, gl. črna.

črnko: označba človeka s črno poltjo (se rabi tudi kot osebno ime: Črnko, Črnka, Črnkov) ali konja vranca; gl. Černè.

črnoba: črna barva; črno barvilo.

črnobrad; črnobradec.

črnoglav; črnoglavec; črnoglavka.

črnokožec; *črnokožen.*

črnolas; črnolasec; črnolaska.

črnolic; črnoličen.

Črnómelj, Črnómlja, v Črnómlju; Črnomáljec; Črnomáljka; črnomáljski; krajevno ime, je prvotno pomenilo »Črnomirov grad«.

črnook, črnooka.

črnorizec: menih.

črnomočen: puščajoč temno barvano scalino; bolehajoč na »črni vročici«.

črnosečen; črnosečnost, gl. črnomočen.

črnosuknjež: nekoliko porogljiva označba za črno (boljše, drugače) oblečenega človeka: gospoda (*frakarja*), *duhovnika* (farja).

črnošolec: človek, ki študira za mašnika; čarovnik.

črnota: črnina; črnoba.

črnovesten: s slabo vestjo.

Črnovice, Črnovic, v Črnovicah; črnovska (črnoviška) univerza.

črnovidec: nergač, kvaražugon, pesimist, defetist.

črnovka: žival z rdečimi očmi (neka riba).

črnožolt: avstrijski; avstrofilski; avstrijakantski; državna (habsburška) zastava nekdanje Avstrije je bila črna in žolta.

črnuh: klerikalec; sploh zaničljiva označba za človeka, ki je na ta ali oni način črn; gl. črnosuknjež.

črpati; zajemati s črpalom (črepino) kako tekočino: vodo črpati iz mlake; tudi v prenesenem pomenu: iz raznih virov črpati podatke za kak spis.

črstev, gl. čvrst.

črt, gl. črča.

črt, črta: jeza, gnev, sovraštvo; tudi označba za starega slovanskega boga sovraštva: da je Črt najbolj jezni njih bog, ki kličeš ga boga ljubezni; črtiti.

črta: vidna poteza na kakem predmetu ali zareza v njem: ravna, kriva, vzporedna, navpična; do te črte; v prenesenem pomenu: črte obraza, lica (konture).

črtalen: pripravljen za črtanje; črtalno orodje; črtalo.

črtalnik: reč, s katero se črta.

črtalo: splošna označba črtalnika; posebe: nož pri plugu, ki brazdo reže.

črtanec: debelo načrtan popir, da se vloži pod drugega, skozi katerega se vidijo njegove črte, po kateri se lahko piše.

črtati: 1. novino krčiti, gl. črča; — 2. zarezati, narezati: črtati smrekovo skorjo, da se iz nje cedi smola; — 3. gravirati; črtati z dijamantom po steklu; — 4. risati; načrt.

črteti, črtim: sovražiti; črti se mi: zoprno mi je, ustavlja se mi; upira se mi.

črtež: načrt, zasnutek, osnutek; plan; namera, naklep.

črtiti: 1. gl. črtati; — 2. sovražiti; črtenje.

črtkati: delati drobne, fine črte; šrafirati; črtkast: šrafiran.

črtnik, gl. črtalnik.

črv: splošna označba za živali brez okončin, ne živeče v luči, torej tudi za ličinke raznih žuželk, ali njim podobne poškodbe na telesu; gl. črm.

črvad, črvadi, s črvadjo: splošna označba za množico ali celokupnost črvov.

črvast: črvov poln ali črvom podoben.

črvec; črvek: majhen črv ali črvu podobna reč (rastlina).

Črvék, Črvéka, s Črvékom; Črvékov; osebno ime.

črvič: majhen črv, tudi označba za nebogljenega, bolehnega dojenčka; črviček.

črvičiti: *gristi; črviči me po trebuhu; črviči me*: dela mi skrbi; črvičenje.

črvina: 1. velik črv; — 2. luknja, ki jo je v lesu ali sadežu izvrtal črv.

črviv: od črvov ogrizen; poln črvov in njihove zalege.

črvivec: 1. črviv sad; — 2. rastlina, ki se je rabila kot sredstvo zoper gliste (Hyoscyamus); — 3. psovka človeku, ki je ves črviv (glistav; slaboten; za nič).

črvivek, črvivka; črvjv, negoden sad.

črvivka, neka rastlina (Alsine).

črvivnik, neka rastlina (Anagallis); obe sta se rabili kot sredstvo proti črvom (glistam).

čvrljati: čebljati, čevrljati, ščebetati.

črvojed; črvojeden: od črvov izjeden.

črvojedina: drobir, ki ga delajo črvi v lesu ali na sadju, ko ga jedo.

črž, gl. čvrž.

čteti, gl. šteti.

čuba, gl. čoba; šoba.

čubiniti se: jokati se, cmeriti se.

čúbiti: negibno čepeti; mirno v zrak buljiti; gl. čumeti; čubiti se: gl. čubiniti se.

čučati, gl. čičati.

čuček: pišče; tudi osebno ime.

čučka: kokoš; koklja.

čučniti: počeniti.

čud, čuda: začudenje; čudovanje; s čudom se čuditi; ves v čudu; čuda vreden; ali (glej ga) čuda! dokončavši šole ni hotel dobro storiti.

čud, čudi: narava; prirojene lastnosti; človeška čud je že taka.

čuda (= čudo): čuda me je = čudim se; ni čuda, da ženina ni; čuda jih je bilo: za čudo mnogo jih je bilo; črez čudo, za čudo tiho; gl. čudo.

čudak: človek, ki se mu ljudje zaradi njegovega nenavadnega obnašanja čudijo; čudaško vedenje; čudaštvo: nenavadno obnašanje.

čuden: nenavaden, izreden, povzročajoč čudenje; čuden svat: nenavaden človek; čudno se mi zdi: čudi me; čudna je ta: to je čudno; čudna se mu je zgodila; na vso moč čudno.

čudes, gl. čudo.

čudež: dogodek, ki se mu ljudje čudijo; začudenost; delati čudeže; pravi čudež (ironično)!

čudežen; 1. delajoč čudeže: čudežna podoba; — 2. zbujajoč čudenje; čudežna ozdravitev.

čudežnik: mož, ki dela čudeže.

čuditi se čemu, komu; († nad kom, † nad čim).

čudo, čuda (čudesa): čudež; čudesa nebes in zemlje; pomlad razklada svoja čuda; čudo, prečudo! — zelo, mnogo: čudo ljudi, čudo lep, čudo rad.

čudodelec; čudodelen; čudodelka; čudodelnica; čudodelnik; čudodelnost (čudodelstvo).

čudom, gl. čud, čuda.

čudotvorec, starinska, bolj sakralna označba za »čudodelca«, čudežnika.

čudovati se = čuditi se.

čudovit: zbujajoč začudenje; pesniški izraz; gl. čudežen 2.

čuf: čop.

čufar; mož, ki nosi lase spletene v kito, čop, kakor je bila nekdaj splošna moda; Cerkničanom pravijo »čufarji«, ker so se te mode, ki jo je pregnala francoska revolucija, najdalje držali; gl. cof.

čuha, gl. čoha.

čuhati: pihati; čuhati se: hladiti se.

čujem: čuječ, čuječen, pozoren, z ostrim sluhom, napeto poslušajoč; gl. čuti 1.

čuk: splošna označba za razne manjše ponočne ptice, v nasprotju z večjimi, sovami; gledaš kakor čuk na palici, ki se mu blešči, ker je v soncu privezan kot vaba za vrane, ki jih lovci streljajo, ko napadajo privezanega čuka.

čula, gl. čola.

čumeti, gl. čubiti.

čumnata: tesna in temna kamrica, navadno porabljena kot shramba za razno ropotijo.

čuna: prasica.

čunek: prašiček.

čunta, madž., kost.

čurimuri: muren; beseda oponaša glas živali.

čustven: poln duševnih občutkov; občuten; občutljiv; dovzeten.

čustvenost: možnost duševnega občutenja; dovzetnost za občutke; neracijonalna (emocijalna) plat duševnosti; duševna razgibanost.

čustvo: duševni občutek; čustvovati; »čustvovanje« v nasprotju z »mišljenjem« in telesnimi občutki.

čuš: trap; norec; prismoda; neroda.

čut: 1. občna zmožnost zunanje čutiti; — sprejemljivost za občutke; nimam čuta v prstih; topih čutov; — 2. posamezni čuti: vid, sluh, vonj, okus itd.; — 3. dovzetnost za notranje občutke: nima čuta za lepoto, za spodobnost.

čutara: ploska, okrogla posoda za tekočine, se nosi obešena preko ramena ob boku; za popotnike in vojake.

čuten: spadajoč k čutom ali od njih odvisen: čutno stvarstvo (ki se da z zunanjimi čuti zaznati), čutna zaznava; čutna bradavica (s katero kaj občutimo, n. pr. okus na jeziku).

čuti; 1. bedeti: Lenora, spiš al' čuješ? — 2. nad čim, nad kom čuti = čuvati kaj ali koga; čuti (paziti) na kaj; — 3. slišati: čujte, čujte, kaj žganje dela!

čutilen: spadajoč k čutilom ali sicer v zvezi ž njimi.

čutilo: organ, s katerim kaj čutimo: oči, ušesa, nos itd.

čutiti: 1. zaznati s čutili, bolečino, mraz, prepih; — 2. notranja zaznava: čutim v srcu; to čutim, to vem; — 3. čutiti se srečnega († srečen), počaščenega; — 4. absolutno: čutiti se (sebe; imeti posebno izrazito zavest sebe samega), dobro, slabo, ponosno, samozavestno.

čutnost: celokupnost občutkov, pred vsem surovih, materijalnih, ne višjih, duševnih.

čuvaj: kdor kaj čuva; gl. čuti 2.; lovski čuvaj; nočni čuvaj; železniški čuvaj; pes čuvaj.

čuvajnica: čuvajev dom.

čuvar: kdor pri mrliču čuje ali sploh kaj čuva; gl. čuti.

čuvati: gl. čuti; — čuvati se česa, koga († pred čim, † pred kom): varovati se česa, paziti na kaj, biti previden pred čim, s čim previdno ravnati.

čuvikati, gl. čoviniti.

čuvstv-, gl. čustv-.

čvariti, gl. čmariti.

čvekati: usta mlaskajoč odpirati in zapirati; prazne besede klatiti; gl. žvekati.

čveter †: četver.

čvič, gl. cvič.

čvink: glas, s katerim ptičar ptiče vabi; — gl. čovinek.

čvrčati: cvrčati.

čvrkati: cvrkati.

čvrkniti: cvrkniti.

čvrkutati: cvrkutati.

čvrleti, čvrljukati, čvrljati: ščebetati; gl. žvrgoleti.

čvrst; 1. živ, živahen, bister: čvrsto korakati; čvrste oči imeti; — 2. svež: čvrsta voda; — 3. krepak, jeder, jedrnat: čvrst les.

čvrstiti: krepiti, osvežiti; čvrstost.

čvrž: grča; stržen v drevesnem deblu; črnina.

D

da: pritrdilen odgovor na vprašanje: kaj, vi vsi? — Da, mi vsi; ni rekel ne da ne ne; reci da.

da; veznik, izraža 1. namen: ne sodite, da ne boste sojeni; da boš vedel; 2. željo, zapoved: prosi ga, da ti pomore; da bi Bog dal; da si mi zdrav; da bi tako ne (bilo); (daj,) da te (pogledam), kako si lepa; da jo nevoščljivost (Bog kaznuj); da jo blago, ponižno dušo (Bog blagoslovi); rečem ti, da pij; — 3. strah, bojazen: bojim se, da bi (bom) padel; bojim se, da (bi me) me bo pes ugriznil; 4. izjave: saj vem, da nič ne vem; se ve, da (seveda) je bil snoči doma; reci, da ne (boš); kaj pa, da (kajpak, kajpa-

da); to je da; ali da veš, kako se taki reči streže; ne da (bi), ne pa da (bi); da ga bom odpuščanja prosil? — 5. posledico: bilo je ljudstva, da se je vse trlo; revščina, da je joj in prejoj; toliko, da nikoli tega; toliko, da (komaj); prej ne pojdem, da ti glavo vzamem; — 6. dopustitev: vsak dar vzamem, da (dasi, dasi tudi) je še tako majhen; — 7. pogoj: da sem jaz ptičica, kam bi zletela? Da mi je za zarjo blestečo pogledati!

»da« je nepotreben za zaimkom in prislovom v odvisnih vprašalnih stavkih: niso vedeli, kaj († da) jih čaka; stavi se pod vplivom latinskih konstrukcij, čeprav se nahaja tudi pri Cankarju, ki latinskega ni znal.

Daber, gl. deber.

dac, daca: davščina, posebno od živil; užitnina.

dacar: mož, ki pobira dac.

dacija: dac, davek, davščina.

Dacija, Dacije; dežela, imenovana po Dakih; dacijski kralj (kralj Dakov) Decebal.

dača: davek.

dadaist; dadaizem.

Dafna, Dafne; Daphne Blagayana = Blagajev volčin.

Dafnis, Dafnisa; ljubezen med Dafnisom in Hloo.

Dagens Nyheter pišejo (piše).

Dagmar, Dagmare, Dagmari; prvotno se je imenovala Margareta.

Daguerre, Daguerra; z Daguerrom; daguerrotipija.

Dáhlia, novejše, znanstveno ime za »georgine«.

dáhniti, dáhnem.

Daily Chronicle; v Daily Chroniclu.

Daily Express; v Daily Expressu.

Daimler, Daimlerja; Daimlerjev motor; Daimlerjeva družba († družba Daimler).

daj! splošno opozorilo, da naj kdo kaj stori; gl. dati.

dajalnik: tretji sklon v slovnici; bratu, ženi, meni, tebi, njemu, nam (na vprašanje: komu ali čemu).

dajatev: kar se daje; javne dajatve (državi, mestu, društvom) so vedno neprijetna reč.

dajati: večkrat dati; ponujati; hvalo dajati komu; dajal sem mu denar, pa ga ni hotel vzeti; — 2. pripisovati, očitati: cestninarji, ki jim toliko trdo srce dajate; krivega se dajem; — 3. prepirati, ruvati se: hudo sta se dajala.

Dajnko, Dajnka, pri Dajnku; osebno ime, pomeni kmetskega svobodnjaka; dajnčica; dajnčičar.

Dak, Daka; prebivalec stare Dacije.

dakorumunščina.

daktíl, daktíla; daktiličen (daktilski).

daktilograf: strojepisec; daktilografka: strojepiska; daktilografirati: pisati na stroj (s strojem †).

daktiloskop; daktiloskopija; daktiloskopirati koga.

Dalai Lama; drži se kakor kak dalajlama.

Dalcroze, Dalcroza, pri Dalcrozu; Dalcrozova ritmična vzgoja.

daleč biti, iti, skočiti; od daleč gledati; daleč (zelo) se motiš.

dálek, dáleka, dáleko: oddaljen, daleč v stran ležeč.

dalekonosen top: dalekonosnost.

dalekosežen: daleč segajoč; z velikimi posledicami; dalekosežnost.

dalekoviden; dalekovidnost: nasprotje kratkovidnosti; v telesnem in duševnem (prenesenem) pomenu: dalekovidno oko; dalekovidna politika.

Dalibor, Dalibora, z Daliborom; v češkem glasbenem listu »Daliboru«.

dálija: Dahlia; prej se je imenovala »georgina«.

dalja; daljava: na vso daljo se vidi; tako daljo prehoditi; v daljavi se vse manjše vidi; tudi časovno: na daljo ti tega ne morem posoditi.

dalje: dalje stanujem, dalje moram hoditi; in tako dalje (i. t. d.); čim dalje, tem bolje; že dalje časa ga nismo videli.

daljen, gl. daljni.

dalji: daljši.

daljica: obojestransko omejena prema črta.

daljina: dalja, daljava, oddaljenost.

daljni: oddaljen, daleč ležeč.

daljnji: kar je dalje; kar sledi nadalje za tem; daljnje sodnijsko postopanje; po daljnjem premišljevanju.

daljnogled: priprava za gledanje v daljavo, na eno oko ali na obe.

daljnoviden, gl. dalekoviden.

daljšati: delati kaj daljše; daljšati si življenje; dan se daljša.

daljšnji: nadaljnji, daljnji.

Dalmácija, Dalmacije; Dalmatínec; Dalmatínka; dalmatínski; dalmatinec = *dalmatinsko vino*.

dam, gl. domov; oblika je iz otroškega govora posneta; riman odgovor na vprašanje »Kam?«

Damásk, Damáska, v Damasku; sv. Janez Damaščán; damaščanka (sablja, kovana v Damasku).

damast, damasta; damastov (iz damasta).

Damber, gl. Daber.

damelj, **damlja**: odmev, odziv, odjek.

damica: mala, srčkana dama.

damnetur; nad zbirko je cenzura svoj »damnetur« izrekla.

damnica: deska, na kateri se igrá igra dama.

Damokléj, Damokléja, z Damoklejem; Damoklejev meč.

Damon, Damona; Damonova zvestoba do Fintije.

Dampierre, Dampierra, z Dampierrom; Dampierrovo vojaštvo.

dan, **dne**(va), dnevu, dan, ob dnevu, z dnevom; dnevi (starejše, svečano: dnovi); dni († dnij), dnevov; dnem, dnevom; dni, **dneve**; dneh, dnevih; dnevi.

1. naravni pojav (nasprotje noči), ob katerem *sveti sonce; dan se dela, stori*, poka, se sveti, napoči, zazori se; vstani, **dan je že**; daní se; opoldne se nagne k večeru; ob (pri) belem dnevu; jasno kakor beli dan; dan zvoni; pred dnevom (predno dan sine); za dne, po dne (pred mrakom, nočjo); velik dan je (že dolgo je dan); z dnevom vstajati; črez dan je bilo lepo, proti noči se je zmračilo; dan se skozi noč vidi (ker je tako kratka); dan in noč delati; dan se daljša, krajša; ne hvali dneva pred večerom; dober dan! (odgovor: Bog daj! — ponovljen pozdrav kot odgovor je tuja, neslovenska šega).
2. v koledarskem smislu (od polnoči do polnoči): dne 15. septembra (nav. 15. sept.); rojstni, krstni, godovni dan; sveti dan (božič); tepežni dan (nedolžnih otročičev); dan in leto pristaviti (datirati); tega in tega dne; ves božji dan samo lenuhari; na sv. Lucije dan; Gospodov dan (nedelja); pred ta dan (dan prej); dan je kratek, leto dolgo; dan hiti, beži, teče; od dne do dne; dan za dnem; iz dneva v dan; pasji dnevi (od 23. jul. do 23. avg.); rok: dan (pred sodnijo) postaviti, dati, imeti, opraviti; sodnji dan; v osmih dneh.
3. sonce, luč, javnost: na dan dati, spraviti; na dan priti; na dan z besedo!
4. čas: oni dan; dan današnji; svoje dni; (za) njega dni; vse svoje žive dni (vedno, neprenehoma); na stare dni; tja v (en) dan.

dan, dani: tribut; premagani narodi so morali zmagovavcu plačevati dan.

Dánaa, Danae; Danain sin Perzej.

Danaide, gl. Danaj.

Dánaj; Danájevih 50 hčerá (Danájke); Danájci: potomci Dánaja; danájski dar.

današnji dan = danes; dan današnji = danes ta dan, v teh (sedanjih) časih, dandanes.

dandy, dandyja; dandyzem; posiljeno poudarjanje »najnovejšega« v vsem: v nošnji, obnašanju, duševnih strujah.

Dane, Dan, v Danah; *krajevno ime, pomeni kraj, ležeč na »dnu«*.

Danec, Danca; Dansko, Danskega; danski.

danes: današnji dan; danes teden: isti dan v prihodnjem tednu (osmi dan od danes, danes črez osem dni); danes ta dan, dandanes; napačne zveze: danes zjutraj †: davi; danes zvečer †: drevi; danes ponoči †: nocoj; gl. sinoči.

daníca: jutranja zvezda, Venera; zvečer imenovana »večernica«.

»Dánica«; list, ki ga je izdajal Gaj; daničár; daničarska druhál.

Dánijel, Danijéla; Danijelove prerokbe.

Danilevskij, Danilevskega, pri Danilevskem; spisi Danilevskega.

Danílo (Danijel). Danila, pri Danilu, z Danilom; Danilove obletnice.

daniti se; daní se: dan se dela, svita se; ob jutranjem svitu.

danj, gl. dan, dani.

Danjko, gl. Dajnko.

danjski: prost desetine.

danjščak: danjski posestnik ali danjska zemlja.

danka: debeli konec črevesa; klobasa, narejena z danko; predrta danka: požeruh, nenasitljiv človek.

D'Annunzio, D'Annunzija; D'Annunzijevi romani.

Dante, Danteja; Dantejeva »Divina commedia«; dantejevska († danteskna) fantazija; dantolog.

Daphne, gl. Dafna.

dar, dara (darú); 1. kar se da zastonj, brez plačila ali povračila: v dar dati, dobiti; knežji dar (velik, izreden); božji dar: miloščina (dana v božjem imenu); — 3. v prenesenem pomenu: duševna nadarjenost: dar jezikov; dar prerokovanja; darek, darka.

Darboux, Darbouxa, pri Darbouxu; Darbouxovi spisi.

Darboy, Darboyja, Darboyju; Darboyjev *nastop.*

Dardanele, Dardanel, pri Dardanelah, pred Dardanelami; Dardanelska ožina.

Darej, gl. Darij.

darežljiv: kdor rad in z veseljem daje; darežljivost.

Darij, Darija, z Darijem; Darijeva smrt.

darilce, darilca; majhen dar.

darilen, darilna.

darilnica: listina, s katero kdo komu kaj podari in to daritev potrdi.

darilo; daritelj; dariteljica.

daritev, daritve; z daritvijo.

dariti koga s čim; dariti komu kaj; nav. s prefiksi: *ob-, po-.*

daritven, daritvena.

darivec = daritelj.

daroma: na dan, v dar (kot dar) kaj dati komu.

darovalnica: darilnica.

darovati komu kaj, koga s čim; darovanje; darovavec; darovavka.

darovit: kdor mnogo daje ali ima mnogo darov; darovit človek; darovita (nadarjena) glava; darovito polje; darovitost.

daroviten: darovit, darovitnost; darovitost.

darovnica: dariteljica; darilnica; **darovnik:** daritelj.

Darwin, Darwina; Darwinovi spisi; darwinizem; Darwinova teorija; darwinističen.

dasi, dasitudi; dasiprav; gl. da.

dasiravno †: *dasi, dasitudi, dasiprav.*

data, dat, *datom,* data, datih, dati; podatki, navedbe.

datelj, datlja († dateljna); datljev († dateljnov).

dati; dam, daš, da; dava, data (dasta); *damo, date (daste), dajo (dadó, dadé);* v sestavljenkah -dajati in -davati.

1. izročiti, podariti, položiti: dati kruha; obed; večerjo; vina; hčer za ženo; piti; jesti; zaušnico; nasvet; besedo; zgled; glas; odgovor; račun; roko; prsi; glavo; mir; duška; vetra; priložnost; potrdilo; krivdo; življenje; — na posodo; po glavi; v dar; za *vino;* k *godu;* na znanje; na voljo; na izbero; na svetlo; v rejo; v uk; — jajca valit; prejo prest; srajce prat.
2. pustiti, dopustiti, dovoliti (izraz možnosti): Bog ne daj! dati komu prav; daj, da *te pogledam; ukrade, kjer se kaj da;* ne da se tajiti; ni mi dano; ne daj se mu pregovoriti; ne dajmo se! — gl. daj! delati; deti.

datirati; datum; gl. dan 2.

datum, datuma: podatki o času in kraju kakega dogodka; v množini in v splošnem pomenu »podatki«; gl. data.

Daudet, Daudeta, z Daudetom; Daudetovi spisi.

Daumier, Daumiera, pri Daumieru; Daumierove karikature.

Dauphinéja (Delfinat!), Dauphineje; Dauphinéjske alpe.

davati: dajati.

davčen; davčni urad; davčna občina, morala, praksa, osnova.

dave, gl. davi.

davek, davka: kar se v denarju daje v javne namene javnim institucijam: državi, občini itd.; narodni davek: dajatev v narodne namene; davke naložiti, pobirati; prevaliti na konzumente; zvišati; znižati; odpisati; plačevati.

daven: kar je bilo že pred daljšim časom; v davnih časih; pred nedavnim; nedavno; pradaven; starodaven.

davi: danes zjutraj †; davišnji, davešnji.

davica: difterija.

davišnji, gl. davi.

daviti: stiskati, dušiti; jemati sapo; mačka davi miši; kašelj ga davi; pes se davi s kostjo; davljenje; izdaviti kaj; *zadaviti koga.*

davkar: mož, ki pobira davke.
davkarica: davkarjeva žena.
davkarija: davčni urad; poslopje, v katerem se plačujejo davki.
davnina: davno pretekli časi, iz katerih ni ohranjen noben spomin; pradavnina.
davno: pred *davnim* časom; to je že davno rešeno; že davno je tega; ni še davno tega, kar; oddavna; zdavna.
davnost: davnina; pradavnost.
davorija: navdušujoča, bojevita pesem.
Davorin: Martin.
Davós, Davósa, v Davósu.
davščina: davek.
Davy, Davyja, z Davyjem; Davyjeva svetilka za rudarje.
debakel, debakla; v (ob) tem splošnem debaklu.
Debar, Debra, v Debru; debarsko okrožje.
debata; dati v (na) debato; predložiti konec debate; debatirati; debater, debaterja; debatna pisava († pismo).
debel: debel za prst; dva, tri prste debel; debel gozd; debelo morje; debel sneg; debel človek; debelo (grobo) sukno; debel denar (ne drobiž); debeli četrtek (pred pustnim dnevom); debela (dobra) ura; debela laž; debel kakor polh; debelo gledati (s široko odprtimi očmi buljiti); kaj na debelo (grobo) opraviti; na debelo kupovati, na drobno prodajati (en gros — en detail); na debelo kaj podelati (površno opraviti).
debelača; debeljača; debela ženska ali sad (reč) ženskega spola (črešnja, koruza, moka).
debelce, debelca, z debelcem.
debelec, debelca, z debelcem; debel človek ali sad (reč) moškega spola (kostanj, jabolko, korun).
debeleti: debeliti se.
debelica: debelača.
debelika: debelača.
debelina: debeli del kakega predmeta; debelost, obseg v širino; debelača.
debelinka: nekoliko prijaznejša označba za »debeluško«; debelinko: manjši debeluh.
debeliti se: širiti se, postajati vedno bolj debel; pridobivati na masti, salu; debeljenje.
debeljača: debelača.
Debeljàk, Debévec; osebna imena, pomenijo debeluha.
debelka: debelača.
debelko: debela reč moškega ali srednjega spola (jabolko).
debeloča: debelina.
debeloglav: z veliko glavo; s trdo glavo, ki se da težko kaj naučiti; debeloglavec; debeloglavka; kalin debeloglavec (v obojnem smislu).
debelokožec; debelokožen; kogar se ne prime kmalu kaj; ki ni ravno občutljiv, rahločuten.
debelonog; debelonos; debelook; debelorit(en); debelorun.
debelost: obseg v širino; dolgost in debelost izmeriti.
debelota: debelina, debelost.
debelouh; debeloušen: ki slabo čuje ali težko kaj razume, čeprav dobro sliši.
debelozrn(at).
debeluh; debeluhar; debelušen; debeluška; označba za izrazito debele ljudi.
deber, debri, nad debrijo: soteska; ozka dolina s strmimi pobočji, tudi označba za ta pobočja sama.
débet, debeta; kolik je njegov debet? debetova stran (habetova stran).
debit, debita; debit kakemu listu odtegniti.
deblo: glavni del, trup drevesa, med koreninami in vrhom; v prenesenem pomenu se govori o deblu tudi pri stebrih, besedah i. t. d.
Débrecin, Debrecina, v Debrecinu; debrecinec (posebne vrste golaž).
debut, debuta; ob († prvem) debutu; debutirati.
deca, dece; kaj hočeš s tako deco? sama deca je prišla (so prišli).
december, decembra, v decembru; decembrski.
decemviri, decemvirov; decemvirska oblast; decemvirat.
Decamerone, Decamerona, v Boccaccijejevem Decameronu.
decenij, decenija; v petem deceniju.
decentralizacija, decentralizirati; decentralistične težnje.
decenca; decenten; decentnost.
decernat; decernent; decernirati.
deci: desetinka kakšne tekočine; daj mi dva decija († deci), tri decije († deci) cvička.

decimala; decimalen sistem; decimalka (številka, ki stoji za decimalno piko; posebna tehtnica).
decimali: bukove deske, 12—14 mm debele, 2·25—2·30 m dolge.
decimeter, decimetra; decimetrski.
decorum, gl. dekorum.
decrescendo, decrescenda; za tem sledi dolg decrescendo.
dečad: otročad; dečaj: otročaj.
dečak: krepek fant, ki zbuja veselje in občudovanje.
deček, dečka: fant, še ne tako velik, da bi se mu lahko reklo »dečák«.
dečica: mala deca.
dečko: dečak; vražji dečko.
Dečko, Dečka, z Dečkom; Dečkova politika.
dečla: dekle; deklica, ki dorašča v ženo; devica.
dečva, gl. dečla.
ded: 1. oče očeta ali matere, tudi kak še bolj oddaljen prednik; za časa naših dedov; — 2. tudi označba za (starejšega) zakonskega moža ali pa sploh starejšega moža; — 3. označba za raznovrstna orodja, ki tvorijo aktivni del sistema, katerega pasivni del je »baba«; — 4. označba za razne živali in rastline.
deda; *dedec*; *dedek*: pomanjševalne (ljubkovalne) oblike za »ded«.
dedicirati; dedikacija.
dedič: pravni naslednik premoženja (imena) kakšnega prednika, a v širšem pomenu sploh kogarkoli; postaviti koga za dediča.
dedikacija; dedicirati.
dedina: celokupnost vsega, kar prevzame kak dedič; na dedini ostati; dedino opravljati; razdediniti.
dedinja: dedič ženskega spola.
dedinolovec se z vsemi sredstvi poteza za kako dediščino, do katere nima prav nobene pravice; dedinolovstvo.
dediščina, gl. dedina
dednica, gl. dedinja.
dednik, gl. dedič.
dedovati: postati dedič; podedovati kaj po kom, za kom.
dedovina: pesniška, slavnostna oblika za preprosto dedino, dediščino.
dedščina †: dediščina.
deducirati; dedukcija; deduktiven.
defekt; defekten; defektnost.
defenziva; defenziven; nasprotje: ofenziva; ofenziven.
defetist; defetističen; defetizem.
deficijent.
déficit, déficita; vsa reč se je končala z velikanskim deficitom.
defilé, defiléja; defilirati; prvotni pomen je »gosji red«, ker ni mogoče drugače skozi kako sotesko maršírati.
definicija; definirati.
definitiven; *definitivnost doseči*.
deflácija; deflacijonist; deflacijska politika.
defloracija; deflorirati.
Defoe, Defoja; Defojev roman »Robinson Crusoe«.
deformacija; deformirati.
defravdacija; defravdant; defravdirati.
degati: mikastiti; suvati; metati.
degeneracija; degenerirati; degenerativen znak.
degmati se: tekmovati.
degniti, gl. degati.
Dehmel, Dehmla, pri Dehmlu; Dehmlova lirika.
dehníti, dáhnem: dihniti; navdihniti; smrdeti.
dehór; dihur.
dehteti: dišati; hudo si česa želeti.
deist; deizem.
dej! gl. daj!
dejalen; dejanski; aktiven.
dejanje: delo, opravek; dejanje in nehanje; dejanje svetnikov; na gledališkem odru večji, zase zaokrožen del igre; z besedo in dejanjem pomagati.
dejanski: resničen, v resnici se vršeč ali *opravljen*; *nasprotje*: *formalen*; *titularen*; teoretičen.
dejati; dejem: položiti, reči; ne ve, kam bi se dejal; pa bi rekel, pa bi dejal; devati; kaj deješ k temu? ob glavo dejati; iz kože dejati.
dejavnost: aktivnost; učinkovitost.
dejstvo: resničnost; učinek.
dejktičen: nazoren; dejktična metoda poučevanja.
dejstvovati; učinkovati; vplivati na kaj.
deka, deke; 2 deki (dekagrama), 3 deke (dekagrami).

dekada; dekadičen.
dekadenca; dekadent; dekadenten.
dekaeder, dekaedra; dekaedričen.
dekalumen, dekalumena; v dekalumenih; enota toka električne razsvetljave.
Dekameron, Dekamerona; v Boccaccijevem Dekameronu.
dekan; dekanát (na univerzi); dekanija (v cerkveni upravi).
dekartirati.
dekelce, dekelca.
dekla; služkinja za navadna opravila; kuhinjska, kravja, svinjska, mala dekla; za deklo iti; za deklo služiti; za deklo najeti; božja dekla: smrt.
deklamacija; deklamator; deklamirati.
deklaracija; deklarant; deklarirati.
deklariti: biti, služiti za deklo († kot dekla).
deklasìrati; deklasìranec; deklasìranost.
deklè, dekléta: samica (devica) v dobi med otrokom in ženo.
deklica: mlado dekle; tudi označba za razna bajeslovna bitja: ajdovska deklica; morska deklica, povodna deklica.
deklič, deklíča: dekle.
deklina: večje, močnejše dekle.
deklinacija; deklinirati.
dekliški; dekliška šola; dekliški stan.
dekor, dekora, z dekorom.
dekoracija, dekoratér, dekoraterja; dekoraterski; dekorativen; dekorativnost; dekorativizem.
dekoleté, dekoletéja; z globokim dekoletéjem na hrbtu.
dekorum, dekoruma; krčevito brani svoj dekorum.
dekrepiden; dekrepidnost.
dekret; dekretirati.
dekretali, dekretalov, v dekretalih, z dekretali.
dekubitus, dekubitusa; preležanost.
del: kos nečesa; razdeliti kaj na tri, na enake dele; sprednji del, zadnji del; del knjige: roman v dveh (treh) delih; za svoj del se s tem strinjam; svoj del prinesti k čemu (hiši); večidel.
delapust, gl. delopust.
delati; 1. izdelovati, obdelovati, opravljati kako delo: klobase delati; v tovarni, na polju, vrtu delati; pot delati; kakor črna živina; tlako; krivico; šum; dolgove; senco; napotje; kratek čas; obiske: v obiske, po obiskih hoditi, obiskovati; — 2. ravnati: grdo, lepo s kom; s čim delati kakor svinja z mehom; — 3. ravnati se: noč, dan se dela; na dež se dela; — 3. delati se bolnega; gluhega; kakor bi...; črno se mi dela pred očmi.
delavec, delavca; delavec je kruhovec; delavka; delavski; delavec v vinogradu Gospodovem: duhovnik; splošno se rabi beseda bolj o ročnem delu: na cesti, polju, v tovarni; kulturni delavec.
delaven: 1. za delo poraben, priden, marljiv: delaven človek; delavnost; — 2. pri delu rabljen: delavna obleka, delavna živina.
delavnica: prostor, kjer se kaj dela ali izdeluje: mizarska, krojaška delavnica; prisilna delavnica.
delavnik: dan, ob katerem se dela; nasprotje je praznik.
delba: delitev; razdelitev.
delce: majhno delo.
delček; delec: majhen del.
delegacija; delegat; delegirati.
Delehaye, Delehaya, pri Delehayu; Delehayevi hagijografski spisi.
delektirati se nad čim (ob čem).
delen: zadevajoč samo del, ne celote.
delež: na posameznika odpadajoči del kake celote; deležen česa: udeležen pri (na, ob) čem; deležnik: udeleženec; v slovnici označba (prevod) za »particip«; deležnica; deležnost.
Delfi, iz Delfov, v Delfe, v Delfih, nad Delfi; delfska Pitija.
delfin, delfina; lov na delfine.
Delfinat, gl. Dauphinéja.
deli, gl. delj.
delikaten; delikatesa; delikatnost.
delikatesa: boljša, ne vsakdanja hrana, trgovina z delikatesami.
delikatnost: sposobnost za delikatno ravnanje, obnašanje.
delikt, delikta.
delikvent †: delinkvent.
delimitacija; delimitirati.
delirant; delirij, delirija, v deliriju; delirirati.
delitelj: človek, ki kaj deli; število, s katerim se drugo število deli: divizor.
delitev, delitve, z delitvijo; razdeljevanje; deljenje.

deliti, delim, delé, delijo; delèč; deljenje; deliti na dvoje, troje, četvero; kruh s kom; cesta se deli; slovnica se deli na... delov (ima ... dele); deliti število s številom; deliti milosti, zakramente; = ločiti.
delivec: delitelj; delivka.
delj = dalje.
delj; za tega delj (zategadelj): zaradi tega; za tega deli.
deljiv: ki se da deliti.
delnica: *listina*, ki je dokaz za kak delež ob skupnem imetju; akcija.
delničar: lastnik delnice; akcijonar.
delo; *1. delovanje, trud*: Bog je končal svoje delo; lončarsko delo; v delo dati, vzeti; za delom, na delo hoditi; v delu imeti; s tem bo dela; ni dela vredno; zasačiti na samem delu (in flagranti); delo mi speši: gre hitro, gladko od rok; delo komu smrdi, mrzi; kakršen pri delu, tak pri jelu (priden ali počasen); — *2. izdelek, posledica dela* (kjer je možna tudi slovniška množina): lepo, krasno, učeno, božje, hudičevo delo; to je tvoje delo; Prešernovo zbrano delo; za moje delo, za mojih pregreh delo; *čudovita so dela Gospodova*; — *3. izraz za umetniško tehniko*: tolčeno, rezano, lito delo.
delodajavec; delodajavka.
delojemavec; delojemavka.
delokrog: področje, območje, v katerem lahko kdo vrši svoje delo.
deloma: ne popolnoma.
delomržen; delomržnež; delomržnost.
delopust: konec, sklep dela in proslava ob njem; na delopust sodnjega dneva.
Delos, Delosa, na otoku Delosu.
delovati: svoje delo na široko razviti; vplivati; učinkovati.
deloven: za delo namenjen, delu posvečen: suknjič; dan; šola; delovno vodstvo.
delovodja; delovodkinja, nadzornik pri kakem delu.
delta, delte; v Nilovi († Nilski) delti.
deltoíd, deltoíden.
demagog; demagogija; demagogičen; demagoški.
demant; dijamant.
demanti †: dementi.
demarša; izročiti demaršo.
demarkacija; demarkacijska črta.
demaskirati se.
demenca; dementen.
dementi, dementija; običajni dementi; dementirati kaj.
Demétra, Demetre; Demetrina hči Prozérpina.
demimonde; ves demimonde je bil zbran; demimondka: ženska iz demimonda; demimondščina.
deminutiv; deminutiven.
demisija; demisijonirati.
demobilizacija; demobilizirati.
demokracija; demokratičen; socijalna demokracija; demokratičnost.
demokrat; demokratski; narodna demokratija; demokratizem; demokratstvo; demokratska politika; demokratizirati.
demolirati.
démon; demónski; demoničen; demoničnost.
demonstracija; demonstrant; demonstrator; demonstrativen; demonstrirati.
demonstrativ; demonstrativičen.
demontaža; demontirati; politika demontiranja († demontažna; † demontaže).
demoralizacija; demoralizirati; demoralizirajoč († demoralizujoč).
demos, *demosa; grški demos*.
Demosten, Demostena; Demostenovi govori: demostenska prepričevalnost.
denacijonalizirati; denacijonalizacija.
denar, denarja, z denarjem; zlat, kovan, papirnat denar; droben denar, debel denar; v denarju plačati; denarja na kupe; trda, huda, stiska je za denar; v denar spraviti; za noben denar; ob ves denar sem; ima denarja ko cigan uši, ko buča pečka; denar poide, pamet pride; malo denarja, malo muzike; — pri tem je zaslužil lepe denarje; — denar kroži († je v obtoku) *med ljudmi*.
denarček, denarčka.
denarec, denarca.
denaren: premožen; bogat.
denarnica: mošnja (za kovan denar); listnica (za papirnat denar).
denaturacija; denaturirati; denaturiran špirit.
denaturalizacija; denaturalizirati koga.
denes, gl. danes.
denitracija: denitrirati.
denuncijacija; denuncijant; denuncirati († denuncijirati).

depandansa.
departmá, departmája; v njegovem departmaju (departementu).
deplasirana opazka.
deplasmá, deplasmája; ladja s tako velikim deplasmajem.
deponirati; depozit; depot.
deportacija; deportirati.
depot, depota; dati v depot; v našem skupnem depotu.
depozit, depozita.
depresija; depresijonističen, deprimirati.
deputacija; član deputacije; določen za člana deputacije.
deputat, deputata, poleg njegovega običajnega deputata.
deranžmá, deranžmaja; v splošnem deranžmaju; deranžirati; deranžiran.
dera, dere, nem.; delo za samo plačilo, brez hrane; *iti na dero;* — *razporek, luknja* v obleki.
derby, derbyja; ob zadnjem derbyju.
dereč: deróč.
derečina: kraj v strugi, kjer voda dere.
derem, gl. **dreti.**
dereze, derez, z derezami; železje z ostrimi konicami, se za hojo po strminah priveže na obutev.
Dergánc, Derganca, z Dergancem; Dergančeva lirika.
derivacija; derivat.
dernier cri se ne sklanja; spola je moškega.
deroč: naglo tekoč; derečina.
derogacija; derogirati.
deruta; deruten; derutnost.
derviš, derviša, med tulečimi derviši.
desarmirati.
desavuirati koga.
Descartes, Descartesa, pri Descartesu; Descartesova filozofija.
descendenca; descendenčna teorija; descendent.
desen; na desno; na desni (strani).
desert; deserta; desertna vina.
deset; ura gre na deset; ob desetih (ob deseti uri); z desetimi dinarji.
desetak: bankovec za deset denarnih enot.
desetdneven; desetdnevnica.
desetek: desetina; desetka.
deseter, gl. četver.
deseterec: verz z desetimi zlogi; srbski deseterec.
deseterica; desetorica; deseterka.
deseteronog; deseteronožec.
deseti; deseti brat: človek brez doma in svojcev, zavrženec, zgubljenec; deseta sestra; ne v peto ne v deseto si nisva (brez sorodstva, znanja ali kakršnih koli zvez).
desetica: številka deset (10); novec za deset denarnih enot; srebrna desetica; šmarna desetica: s podobo Matere božje.
desetič ti to že pravim.
desetina: splošno deseti del česa; za časa graščinskega gospodarstva del pridelka, ki ga je kmet dajal lastniku zemlje, graščaku; vinska desetina; žitna desetina; pristojbina, ki se plača ob prevzemu posestva (desetek); v desetino iti: iti v svet, kakor deseti brat ali deseta sestra.
desetinar desetino prejema.
desetinec desetino daje.
desetiniti: desetino pobirati od česa.
desetinka: deseti del; decimalka: logaritmi na sedem desetink.
desetinski: podvržen desetini; decimalen, izražen v desetinkah: desetinski ulomek, desetinska pika; urejen po desetkah, dekadičen; desetinski sestav.
desetinščak; vino, ki se daje za desetino.
desetiti: desetiniti.
desetka: desetica, deseterica, deseterka.
desetkrat; desetkraten.
desetleten; desetletje, pet desetletij.
desetmesečen.
desetnica: deseta sestra; gl. deseti.
desetnik: deseti brat; gl. deseti; — korporal; narednik; — desetinar; desetinec.
desetnjak: desetnik.
desetodstoten.
desetorica; deseterica.
desetovati: desetiti.
desetvedrn sod.
desetvrsten; desetvrstna kitica.
desident †: disident.
desiderata, desiderat, desideratom, desiderata, v desideratih, med desiderati.
desiluzija; desiluzijoniran; desiluzijonizem.
desinfekcija; desinfektor; desinficirati.
desinteresmá, desinteresmája; je izjavil svoj desinteresmá; desinteresiran na čem.

deska; iz desk (desák) zbit; z deskami obit; stikalna deska; svarilna deska; deželna deska (pregled veleposestev).
deskribirati; deskripcija; deskriptiva; deskriptiven.
desnica; na desnici.
desodorizirati: vzeti duh po čem.
desolaten; desolacija.
desorganiziran; desorganiziranost.
desorijentiran; *desorijentiranost.*
desperado, desperada; ravnal je kakor pravi *desperado; desperaten.*
despot; despotski; despotizem.
dessin, *dessina*; vzorec.
dessous, dessousa; ženski dessousi.
destilat; destilacija; destilirati.
destrukcija; destruktiven; destruktivnost.
dešifrirati.
detajl; detajlen; detajlirati.
detašmá, detašmája; v njegovem detašmaju; detaširati.
dete, deteta; gl. deca.
dete; dete, kako si lep! gl. da! daj.
detece, deteca; gl. deca.
detečji: otroški.
detektiv; detektivski roman.
detektor, detektorja.
detel, detla.
detelja; rdeča, laška, turška, nemška, šmarna, medena; štiriperesna detelja; *deteljno seme.*
deteljina, detelja.
deteljišče: prazno polje, kjer je nekdaj rastla detelja (a je sedaj pokošena).
determinist; deterministični; determinirati; determinizem.
deteštvo: otroška leta, otroška doba.
deti; *dem, dejem (denem)*: položiti; storiti; ne ve, kam se cezure dejo; deti koga ob glavo, iz kože; to mi dobro de; težko mi de († dene); nič ne de; denimo: recimo; — devati; gl. dati; dejati.
detinji; detinski; otroški.
detinstvo: *deteštvo.*
detoljub (se lahko rabi samostalniško ali pridevniško); detoljub (detoljuben) vzgojitelj; bil je znan kot velik detoljub.
detomor; detomorec; detomorka; betlehemski detomor.
detonacija; detonirati.
detronizacija; zakon o detronizaciji Habsburžanov; detronizirati.
deus ex máchina; tukaj se je pokazal kot pravi »deus ex machina« (narekovaji niso potrebni).
deva, starejša oblika za »devica« (se nahaja že v brižinskih *spomenikih*); danes se rabi samo v vzvišenem slogu in v pesniškem jeziku: »Eno devo le bom ljubil«.
Devalagiri, Devalagirija; splošna označba za nekaj, kar vse drugo svoje vrste presega in nadkriljuje.
devalvacija; devalvirati; znižati vrednost denarja (z zakonom).
devastacija; devastirati.
devati, devam (devljem); na stran devati (varčevati, hraniti); iz kože devati (dreti); v red devati (urejevati); v nič devati (vsako vrednost česa tajiti).
devenica: (nadevana) klobasa.
dever: svak, možev brat, ženin drug (priča) *pri poroki*; strežnik pri poročni gostiji; deverja; deverovati; deverstvo (svaštvo).
devet; devet nas je bilo; z devetimi (devetémi) delavci; devet muz.
devetak: devet palcev debel tram ali kaka druga reč, za katero je značilno število devetih enot česa.
devetdanski; devetdneven.
devetdeset; devetdeseti; devetdeseter; devetdeseteren; devetdeseti; devetdesetica; devetdesetič; devetdesetina; devetdesetinka; devetdesetka = devetdesetica; *devetdesetkrat*; devetdesetkraten; devetdesetleten; devetdesetletnik; devetdesetletnica.
devetdneven; devetdnevnica.
devetek: označba za razne rastline, katerih *perje* ima po devet »prstov« n. pr. potonike, teloha.
deveter; deveteren.
deveti; oddaljen, daleč v stran ležeč, tuj, neznan: deveta vas, deveta dežela.
devetica; devetka.
devetič.
devetina; devetinka.
devetka; devetica.
devetkač: čvekač, brbrač.
devetkati: čvekati, brbrati; gl. dvečiti, dvekati.
devetkalo: devetkač.
devetkrat; devetkraten.
devetleten; devetletnik.

devetmesečen.
devetnajst; devetnajsti; devetnajstič; *devetnajster; devetnajsteren; devetnajsti;* devetnajstič; devetnajstica; devetnajstina; devetnajstinka; devetnajstkrat; devetnajstkraten; devetnajščica = devetnajstica.
devetogub: del govejega (sploh prežvekovalskega) želodca; devetogubnica: bolezen pri govedu.
devetorica.
devetred: devetdeset.
devetsto; devetstotina.
devettedenski.
devettisoč; devettisočni.
devica; sv. Devica; devica devic; devica nad devicami; devičica.
devičen: deviški.
devičji: devičen.
devičnik: moška devica.
devijacija.
devinkulacija; devinkulirati: odpraviti vinkulacijo.
deviški; devištvo.
deviza; devizna politika; špekulacija z devizami.
devocijonalije.
devojčica; devojka (v starejšem in pesniškem jeziku); devica, devičica.
Devon, Devona, v Devonu; devon, devonska tvorba.
devoten; devotnost.
Dewey, Deweya; z Deweyem; Deweyeva pragmatistična filozofija.
dezercija; dezerter; dezertirati.
dezinficirati †: desinficirati.
dež, dežja, na dežju (deža, dežu); na dež se pripravlja; po dežju diši; na dež kaže; na dež se dela; dež gre †: deží; dež rosi, škrobota po oknih, drevju; lije kakor iz škafa; pohleven dež; iz dežja pod kap priti (s slabega na slabše).
deža: lesena posoda za maslo ali mast; pinja.
dežej: dežek.
dežel: starejša, nesklonljiva beseda ženskega spola za »dežela«.
dežela: pokrajina, ki jo kdo »drži« v svoji oblasti (»država«); kranjska dežela: deveta dežela, gl. deveti; krtova dežela: zemlja, podzemlje, prst; oditi v krtovo deželo: umreti (biti pokopan); žitna, vinska dežela; nasprotje mesta: iz mesta in z dežele; na deželo † iti: iti na kmete; na deželi †: na kmetih.
deželen; deželni.
deželjan: upravnik dežele; podložnik; domačin; rojak.
deželjanka.
deželjanstvo: celota pravic, ki jih svojim deželjanom dá kakšna dežela.
deželski: deželen.
deževati; dežuje.
deževen: deževno vreme; deževno nebo; deževen veter (prinaša, napoveduje dež).
deževje: deževno vreme; v takem deževju ne pojdem zdoma.
deževnica: voda izpod neba; deževna glista (Lumbricus terrestris).
deževnik: označba za razne živali, ki se oglašajo ali pokažejo ob dežju; gl. deževnica.
dežica: majhna deža.
dežiti; (dež) deží; Bog deží črez (na) pravične in krivične; dežilo je na Sodomo ogenj in žveplo; oblaki dežijo.
dežljati; *po malem dežíti;* rositi.
Dežman, osebno ime iz nem. Dienstmann; prvotno pomeni uslužbenca na dvoru kakšnega vladarja ali plemenitaša.
dežnica: deževnica.
dežnik; dežnikar.
dibla, gl. dipla.
diblati, *gl. diplati.*
Dickens, Dickensa, pred Dickensom; Dickensovi romani.
dičen: ugleden, sijajen, spoštovanja vreden, znamenit.
dičiti: slaviti, hvaliti; krasiti; biti komu v okras.
didaktičen; didaktika.
Diderot, Diderota, z Diderotom; Diderotovi spisi.
Dido, Didone; Enej se je izneveril kartažinski kraljici Didoni.
Diesel, Diesla, pred Dieslom; Dieslovi motorji.
difamirati.
diferenca; diferencijacija; diferencijal; diferirati.
difterija; davica.
diftong; diftongizacija.
difuzen; difuzija.
digama, digame; Bentley je odkril dotlej neznano digamo.

digeste, digest, v digestah.
digestija; digestiven.
digresija.
dih: zrak, ki ga človek vdihava in izdihava; dihanje samo; sapa, dušek; duška; duh; strupeni dih; smrtni dih; do zadnjega diha (vzdiha).
dihalen; dihalnik; dihalo (sapnik, dušnik).
dihati; diham (dišem); dihanje; težko dihati (težko duško imeti); dihati v sebe in iz sebe (vdihniti, izdihniti); tudi (vsled križanja z glagoli duhati, dehteti, dišati) v pomenu »vohati« (vleči sapo, duh skozi nos).
dihavica: težka sapa, naduha.
dihljaj; izdihljaj; vzdihljaj.
dihniti, dihnem (v koga, v kaj, na kaj).
dihor †: *dihur, dehor.*
dihteti: težko dihati, sopsti; dihteti po čem (za čim): hrepeneti po čem; dehteti, dišati.
dihtiv: željan, poželjiv; dihtivost; gl. dihteti.
dihur; dehor.
dijabas, *dijabasa.*
dijaboličen; dijaboličnost.
dijabolo; otroška igrača.
dijaček, dijačka; dijače, dijačeta.
dijačiti; dijakovati, hoditi v latinske šole.
dijački; dijaški; latinski.
dijadém, dijadema.
dijadóhi so si razdelili dediščino Aleksandra Velikega.
dijafonija; disonanca.
dijafragma, dijafragme.
dijagnosticirati; dijagnostik; dijagnoza.
dijagonala; dijagonalen.
dijagram; nazorno pokazati kaj v dijagramu (z dijagramom).
dijak; študent; črnošolec; dijakovati; dijačiti; dijakinja.
dijakon; *dijakonisinja.*
dijakritičen; *dijakritično znamenje.*
dijalekt; dijalektičen; dijalektika; dijalektik; dijalektolog; dijalektologija; dijalektološki spis; dijalektološka karta.
dijalog; dijalogizirati.
dijamant; demant.
dijameter; dijametralen.
Dijana; *Dijanin tempelj; efeška Dijana.*
dijanoetičen; dijanoetika.
dijapozitiv.
dijarij, dijarija; dnevnik.
dijaspora; slovenska dijaspora (posamezni Slovenci ali njih skupine izven domačega ozemlja, n. pr. v Ameriki);
dijaški; dijaštvo: skupina dijakov.
dijatermija.
dijatoničen.
dijeceza; *dijecezan; dijecezanska sinoda.*
dijereza.
dijeta; dijetetičen; dijetetika, dijete so nizke.
Dijodor. Dijodora; Dijodorovi spisi.
Dijógen, Dijogena; Dijogenova filozofija.
Dijoklecijan; Dijoklecijanova palača.
Dijon, Dijona; v Dijonu.
dikasterij, dikasterija.
dikcija.
dikcijonar, dikcijonarja; dikcijonarij, dikcijonarija.
dikolon, dikolona; dvostišje.
diktafon, diktafona; diktirati v diktafon.
diktando: diktat.
diktator; diktatorski; diktatura.
dila, nem.; deska; na dilah: na podstrešju; na dilci biti: v sitnosti, v zadregah biti.
Dijoniz; dijonizičen; Dijonizij; dijonizijski.
dijopter; dijoptrija.
dijurnist: dnevničar.
dika †: kras, ponos, čast, slava.
dile, nem., podstrešje; gl. dila.
dilema, dileme; zašel je v prav neprijetno dilemo.
diletant; diletantka; diletantizem; diletantski, diletirati.
dilj: dolgo, na dolgo; vsevdilj, vse v (en) dilj: kar naprej, neprenehoma, nepretrgano.
dilja, gl. dila.
diluvij; diluvijalen.
dim se kadi, dviga, vleče, plazi, suklja, vrtinči; v očeh ščemi, peče; obesiti meso v dim; ves v dimu; moji dnevi so izginili kakor dim; daj mi dva dima iz tvoje cigarete; — čad; mrč.
dima: krava dimaste barve.
dimast: po barvi dimu podoben.
dimec: vol dimaste barve; prvo žganje, ki priteče pri kuhanju iz žganjarskega kotla.
dimen: poln dima, z dimom prevlečen, v dim zavit; čadast; mrčav.
dimenzija; dimenzijonirati; trodimenzijonalen.

dimeter, dimetra; dimetričen verz.
dimica: dim, čad, soparica, ki stoji nad gorovjem.
diminuendo, gl. crescendo.
diminutiv, diminutiva; diminutivičen.
dimiti se: kaditi se.
dimka, gl. dima.
dimlje, dimelj: zrasti, mn.; spodnja (leva in desna) stran med trebuhom in nogami; v dimljah me zbada.
dimljača: bula, oteklina v dimljah.
dimnast: dimast.
dimnat: dimen.
dimnica: 1. soba z odprtim ognjiščem; — 2. kamrica za prekajevanje (vojenje) mesa; — 3. *luknja, odprtina, skozi katero odhaja dim.*
dimnik; *dimnikar.*
dimnjača, gl. dimnica 1.
dinamičen; dinamika.
dinamit, dinamita; razstreliti z dinamitom.
dinamo, dinama, na dinamu; za to je potreben večji dinamo; dinamometer.
dinar, *dinarja; plačati v dinarjih;* dinarski.
Dinárec, Dinarca; Dinarsko gorovje; dinarska rasa.
dinast, dinasta, dinastična politika, dinastija.
diné, dineja, med dinejem; dinirati.
dinja: sladka, surovo užitna vrsta buč.
diple, dipel; piščalke na meh; dude.
diploma, diplome; diplomirati.
diplomacija; diplomat.
diplomatar: *zbirka zgodovinskih listin.*
diplomatičen: 1. vršeč se med diplomati, v zvezi z diplomacijo; — 2. previden, prekanjen, zvit; — diplomatičen prepis: verno črko za črko, kakor *stoji v predlogi* (v filološkem smislu); prenos iz starega pravopisa v novega (v zgodovinarskem smislu; prvega imenujejo zgodovinarji »paleografskega«).
diplomatika: znanost o listinah, posebno starih; posel diplomatov.
diplomatski: *diplomatičen.*
diplomirati: 1. potezati se za kako diplomo; — 2. podeliti komu kako diplomo.
dipodija; dipodičen verz.
diptih (diptihon), diptiha.
dir: tek; v diru dohiteti; spustiti se v dir; v dir pognati konja.
direk: kratek dir.
direkcija; direktor; *direktorij;* direktorijalen.
direkten; direktiva.
direktor f: šmarnica; splošna označba za *divje, necepljene trte;* slabo razumljena označba »Direktträger«.
direndaj, gl. dirindaj.
dirigent; dirigirati.
dirindaj: zmešnjava; vrvenje; vrvež.
dirjastiti: v dir poganjati, venomer priganjati; dirjati.
dirjati: v diru teči; dirjava.
dirjavec: dirkač.
dirjihati: lomasteč, sopeč dirjati.
dirka: konjska tekma v dirjanju.
dirkač: konj, ki teče pri dirki.
dirkališče: posebno urejen prostor, na katerem se vrše konjske dirke.
dirniti: ganiti, zadeti, presuniti, pretresti.
disažijo, disažija.
disciplina; disciplinaren (disciplinski); disciplinirati.
disertacija; diserent.
disgustirati.
disharmoničen; disharmonija.
disident, disidentski; disidentstvo.
disimilacija; disimilacijski; disimilirati.
disjunkcija; disjunktiven.
disk, diska; vaje v metanju diska; met z diskom.
diskant; diskantov ključ.
diskont; diskonten; diskontirati.
diskontinuiteta.
diskrecija; diskreten; diskretnost.
diskreditirati: *pripraviti* koga ob (moralni) kredit.
diskrepanca; diskrepanten.
diskurz († diskurs); diskurziven.
diskusija; diskutirati kaj.
diskvalificirati; diskvalifikacija.
dislocirati; dislokacija.
disocijacija; disocijativen.
disonanca; disonanten; disonirati.
dispanzer, dispanzerja, v dispanzerju.
disparaten, disparatnost.
dispenza; dispenzirati.
disponent; disponiran; disponirati; dispozicija; dispozicijski fond.
disput; disputacija; disputant; disputirati.
Disraeli; Disraelija; Disraelijeva politika.
distanca; distancirati.
distih, distiha; elegija v distihih.
distingviran; distinkcija.

distonacija; distonirati.

distribucija; distributiven.

distrofičen; distrofija.

dišati, dišim: imeti duh po čem, dajati kak duh od sebe; kot splošen izraz potrebuje *dopolnila: lepo dišati; toda »dišeč« =* blago, dobro dišeč; dišati po žganju; v ožjem pomenu »diši mi« = prija mi, prijetno mi je, pogodi mi je; nič mi ne diši (nimam teka); delo mu ne diši; v prenesenem pomenu: biti podoben, blizu čemu, spominjati na kaj: diši po poganstvu, po veleizdaji; — gl. dihati; duhati.

dišava: prijeten duh, ki ga kakšna reč širi; dišeča reč sama.

dišečina: dišeča reč.

dišek: vonj; duh; okus.

dišen: dišeč.

diti: pihljati; dehteti; dišati; dihati.

ditiramb, ditiramba; ditirambičen.

ditrohej; ditrohejski verz († ditroheičen).

diurnum, diurna; dijurnist se s svojim bornim diurnom težavno preživlja.

diva, dive; operetna diva; filmska diva; dive imajo svoje muhe.

dívan, divana; na divanu sedeč.

diven: čudovit, občudovanja vreden.

divergenca; divergenten; divergirati.

dividend; dividenda; dividirati; divizor.

divinacija; divinatoričen.

divis †, gl. *diviz*.

diviti se čemu, nad čim (kar je divno); diven; zadiviti.

divíz, diviza, lat., vezaj (v tiskarskem jeziku).

divizija; divizijonar.

divjačina: divja žival, zver; meso takih živali.

divjád, divjadi, z divjadjo; divjačina, posebno ona, ki se lovi.

divjak: divji človek, brez civilizacije; v prenesenem pomenu tudi označba civiliziranca, ki se necivilizirano obnaša; poslanec, ki ni organiziran v nobenem strankarskem klubu; — divje, samosevno necepljeno drevo, ki se mora s cepljenjem požlahtniti; — divjakinja; divjaški; divjaštvo.

divjati: obnašati se divje; prekoračiti v čem običajno mero; podivjati; razdivjati se.

divji: neuglajen, necepljen, čezmeren; v prvotnem, preprostem stanju; ne izobražen; svoboden; *divji narodi*; *divji golob*; divja raca; divji mož; divja črešnja; divja zver; divja jeza; divje življenje; divji zakon; — divje gledati; — danes je ves divji; ves divji na kaj: močno si česa želeč, za čim stremeč; — divjost.

divjina: divjačina; divja, neobdelana, pusta pokrajina.

divjota: puščava.

divnjak: park; zoološki vrt, zoo.

divulgativen: širec (se) med ljudstvo, v široko javnost.

diža, gl. deža.

dlačen: porastel z dlako; kosmat; dlačica; *dlačje*.

dlaka: označba za živalske lase, a tudi za človeške razen *onih* na glavi; mehka, voljna, trda, kocasta; dlako dobivati, puščati; dlaka se nasrši (naježi); letna dlaka, zimska dlaka; — v prenesenem pomenu: malenkost, podrobnost; do dlake vse povedati; ne za *dlako popustiti*; dlako cepiti: loviti se za malenkosti; — po dlaki komu biti: pogodi, po volji biti, ugajati; kletvica: pasja dlaka! = pes! iskati dlake v jajcu: gnati se za nemogočimi stvarmi, sitnariti, nergati.

dlakocepec; dlakocepen, dlakocepski; dlakocepstvo; gl. dlaka.

dlan, dlaní, dláni, dlan, na dláni, z dlanjó; dlani, dlani, dlanim (dlanêm), dlaní; na dlanih (dlaneh), z dlanimi (dlanmí); notranjščina roke od zapestja do konca prstov, odprta roka s stisnjenimi prsti.

dlesk: tlesk, mlask; beseda oponaša kratek, mlasku podoben, *toda bolj suh glas*; dleskati s prsti; dleskati s kljunom; dleskèt; dleskéta: *dleskanje*; dleskníti; dlesniti; gl. tlesk.

dlesníti, gl. dlesk.

divota: čar, prelest, čudo, čudovitost; divoten.

dlakast: porastel (poraščen) z dlako; podoben dlaki.

dlesna, gl. dlesno.

dlesnica, meso na dlesnih.

dlesno: vzboklina čeljusti, v kateri tičijo zobje; pokazal je svoja krepka dlesna.

dletast: podoben dletu.

dletiti: dolbsti.

dleto: orodje, s katerim se dolbe.

dlje: dalje (nav. samo v časovnem pomenu, redkeje v prostorninskem); naprej, kar naprej.

Dlugosz, Dlugosza; Dlugoszeva zgodovina Poljske.

Dmowski, Dmowskega, z Dmowskim.

dna: neka bolezen v črevih in sklepih.

dnes †: danes.

dneven: določen, odmerjen po dnevu, po njem se ravnajoč; trajajoč, vršeč se po dne, *ne v noči; dnevna luč; dnevna* služba; dnevni red; dnevno delo; dnevna plača; dnevno (izhajati): vsak dan, dan za dnem (čeprav v noči).

dnevnica: dnevna (ne tedenska, mesečna) plača.

dnevničar: 1. človek, ki piše za dnevno plačo (dijurnist); — 2. časnikar, ki kakemu dnevniku prinaša dnevne novice (žurnalist).

dnevnik: 1. knjiga, v katero se zapisujejo dnevni dogodki, izdatki, posli; — 2. časopis, ki izhaja dnevno (čeprav izide vsakokrat že v noči).

dnevnina: dnevnica.

dničen: nizek, nizko ležeč, pritličen, držeč se tal.

dnička, gl. dna.

dnika: nizko ležeč, plan svet; travnik v globeli; globoko vrezana sodolina.

dnina: 1. težko delo (n. pr. na polju), kolikor ga človek more na dan opraviti; po dnini hoditi; — 2. plačilo za tako delo: dajati po desetici dnine.

dninar: človek, ki hodi po dnini, na dnino; dninarica.

dnišče: *temelj, podlaga; kar leži na dnu,* pade na dno, ali se položi kot podlaga na dno.

dniti sod: vstavljati mu dno.

dnjača, gl. dnika.

Dnjeper, Dnjepra, na Dnjepru; Dnjeprovi († Dnjeprski) pragovi.

Dnjepropetrovsk, iz Dnjepropetrovska, v Dnjepropetrovsku; današnje ime za nekdanji Jekaterinoslav.

Dnjeprostroj, Dnjeprostroja.

dno, dna, dnu, pri dnu, z dnom; množ. sicer nenavadna, toda včasih (n. pr. pri sodih) *dnesa, dnes, pri dnesih; spodnja* plat kake posode: dno steklenice, soda; izpiti kaj do dna (v prenesenem pomenu: pretrpeti do konca); v razširjenem pomenu: dno doline, reke, morja; ladja gre k dnu, zadene na dno; iz dna hišo sezidati; v prenesenem pomenu: do dna, iz dna = temeljito, vseskozi, skozi in skozi; brez dna.

do: označuje 1. mejo: iti do konca sveta; peljati se do hriba; vse tja do Ljubljane; od konca do kraja; voda sega do pasu; — 2. tudi časovno: do belega dne, od zore do mraka; od rojstva do smrti; — 3. *stopnjo, mero: do krvi pretepsti;* do smrti raniti; do nagega sleči; komu do živega priti; do mala (malega), dobra dobrega); do zadnjega (ki je izvzet); — 4. približno število: do sedem ur hoda; — 5. razmerje: do tega mi ni mnogo; trd do ubogih; ljubezen do domovine; imam prošnjo do vas; — kot predpona glagolov pomenja večanje: doliti, dodati, ali pa, da je dejanje prispelo do neke meje (konca): dočakati, dohiteti, dogospodariti, dopovedati, domisliti se.

dob: stara označba za hrast, danes ohranjena samo še po raznih krajevnih imenih.

doba: določen čas; jesenska doba; zlata doba; kamena, železna doba; naša doba; junaška doba; do te dobe; do (od) sih dob; v najlepši dobi (življenja); človek moje dobe (starosti).

dobava: oskrbovanje, preskrbovanje s čim; vojaške dobave; dobaviti si kaj; dobaviti komu kaj; dobavitelj; dobavljati.

dobavnica: listina, ki spremlja in označuje kako dobavo.

dobec, dobek: hrastič.

dobeliti: *z beljenjem končati.*

dobelj: sposoben, porabljiv, zmožen, poraben, primeren.

Dobeno, krajevno ime, narejeno iz besede »dob«; = Hrastovo.

dober: 1. z izrednimi lastnostmi; pravilen, cenjen, popolen; dober človek, mož, pesnik; dober pešec, strelec, šahist; dober okus, posluh, nos (tudi v prenesenem pomenu: zvit, previden); dober denar; v dober kup kupiti; dobro delo; dobra duša; dober biti († stati) komu za dolg (biti za poroka, jamčiti); dober biti s kom; *midva sva si dobra; takrat sem ti* bil dober; dobro ime; dober sloves; dober kakor bel kruh; *dobro blago se samo hvali;* — 2. lahek, prijeten, vesel:

dobro vino; dobra novica; voščiti komu dobro jutro; dobre volje biti; iz dobre volje kaj storiti; dobro mu gre; dobro došel; — 3. precejšen, obilen, močan: dobro uro hoda; dobre mere; jezik do dobra imeti v oblasti; dobrih štirideset let star; tega je že dobro dolgo; dobra letina, kupčija; dobršen; dobrček.

Doberdob, Doberdoba; Doberdobska planota; krajevno ime, nastalo iz »Dobri dol«.

doberman, dobermana; postavljal se je s svojim čistokrvnim dobermanom; pasja pasma.

dobeseden: od besede do besede točno ponovljen.

dobezljati: pribezljati.

dobežati: pribežati.

dobič: hrastič.

dobiček: presežek pri denarnem uspehu kakega podjetja; kosmati dobiček (ki se opazi na prvi pogled); čisti dobiček (po odštetih vseh stroških); biti na dobičku; gnati se za dobičkom; kakšen dobiček imaš od tega; zavoljo sramotnega dobička; prvi dobiček ne gre v mošnjiček.

dobičkar: človek, ki gleda samo na svoj dobiček, ki se žene samo za dobičkom.

dobičkarija: dobičkarstvo; stremljenje po čim večjem dobičku.

dobičkanosen †: dobičkonosen.

dobitek: 1. dobiček (v starejšem jeziku); 2. nagrada pri kaki zabavi ali igri; tombola z mnogimi dobitki; srečkanje (srečolov) z dobitki v denarju in blagu; dobitki v denarju in blagu; glavni dobitek (največji); vsi tekó, ali le eden sam dobitek prejme.

dobiten: gl. pridobiten.

dobíti, dobim (dobodem, dobom); dóbi (dobódi); dobitje; dobljen (dobit): priti do česa, naleteti na kaj, sprejeti kaj, doseči kaj: denarja ne morem dobiti; dobiti službo; za ženo dobiti; vsakega prvega dobim plačo; dobiti poljub, zaušnico; dobiti žejo, tek; dobiti dlako, lase, rogove, zobe; dobiti igro, stavo, bitko, vojsko; v pest (v svojo oblast) dobiti; dobiti (jih) po grbi, glavi, plečih; noč me je dobila; dobil ga je (vina) v glavo; dobiti koga doma; v kavarni sva se dobila; zdravnika ni bilo (mogoče) dobiti; jaz sem dobil, ti si zgubil; dobivati

dobitnik: kdor je dobil pri kaki igri dobitek.

dobivanje: gl. pridobivanje.

dobivati; dobivati plačo; dobivati pri igri; gl. dobiti.

dobje: hrastje; gozd samih hrastov; tudi krajevno ime.

dobljenje, dobitje; gl. dobiti.

dobov: hrastov.

dobovina: hrastovina.

dobovje, gl. dobje.

dobrava: gozd (prvotno samo hrastov) v goratem svetu; log; nasprotje: planina; danes zelo razširjeno krajevno ime.

Dobravec, mož, ki stanuje v kaki dobravi ali ob njej (v nasprotju s Poljancem, Planinškom, Dolencem, Dolinškom); gl. dob; dobrava.

Dobravlje, krajevno ime, nastalo iz nekdanjega imena »Dobrava«. — Gl. Borovlje; dob.

dobrček, gl. dober 3.

Dobrépolje, iz Dobrépolj, v Dobrépoljah; dobrepoljski; pokrajinsko ime.

dobréti, dobrím: ugajati, prijati, biti po godi.

dobríčina, dobričine: dobrodušen, a nekoliko slab človek, ki ga je prav zaradi te njegove slabosti mogoče zlorabiti.

dobrikati se komu, delati se komu prijaznega, laskati se komu.

dobrina, dobrine: kar je (stvarno) dobro, užitno, kar dobrí; konkreten pendant »dobroti«, ki označuje samo lastnost; (po)svetne dobrine, n. pr. (dobra) jedača in pijača, ugleden položaj, brezskrbno življenje; gl. dobreti.

dobrman, gl. doberman.

dobro: substantiviran adjektiv = dobra reč, dobro ravnanje, blagor, uspeh; to ti zapišem v dobro († na dobro); skusiti mnogo dobrega in zla (zlega); obrnilo se je na dobro; z dobrim (dobroto) pri njem nič ne opraviš; do dobra (dobrega).

dobrobit †: blaginja: dobro življenje; ugodje.

dobrodelec; dobrodelen; dobrodelnica; dobrodelnik; dobrodelnost.

dobrodošlica: celota dejanj, s katerimi se komu pokaže, da je dobro došel = ljubo sprejet gost; prirediti komu dobrodošlico; napiti komu dobrodošlico.

dobrodušen: kdor ima dobro dušo, blago srce; **dobrodušnež;** dobrodušno odgovoriti.
dobrohoten: kdor prijazno misli in hoče samo dobro, brez sovražnih misli; naklonjen; **dobrohotnost;** dobrohotno poslušati.
dobromiseln: dobrohoten, dobrodušen.
dobropis: zapis v čigavo korist, komu v dobro; zapisati komu v dobro; gl. dobro.
dobrosrčen, dobrega srca: gl. dobrohoten; *dobrodušen; dobrosrčnost* †: dobro srce.
dobrota: 1. lastnost, ki se kaže v tem, da je kdo dober, dobrotljiv; gl. dober; dobro; blago srednje dobrote; sama dobrota ga je; z dobroto se pri njem nič ne opravi; dobrota je sirota (nazadnje se njej sami slabo godi); uživati dobrote (ugodnosti); — 2. konkretno: dobra reč, ugodnost; posvetne, pozemeljske dobrote; dobrote od Boga! dobroto komu storiti († izkazati); na mizo postaviti razne dobrote; na dobroti (drugih ljudi) živeti; ali misliš, da je kaka dobrota, *biti za župana?*
dobroten, dobrotljiv: poln dobrote, ljubeznivosti, naklonjenosti; gl. dobrosrčen.
dobrotnica; dobrotnik; dobrotnost.
Dóbrova, gl. dobrava.
dobrovoljček, gl. dobrovoljec.
dobrovoljec, dobrovoljca: 1. človek, ki je dobre (ne slabe, kisle, puste, čemerne) volje, veseljak; danes nav. »dobrovoljček«; — 2. človek, ki dela kaj iz »dobre volje« (ne proti lastni volji, ne prisiljen); iz rus.; gl. prostovoljec.
dobrovoljen: ne prisiljen; veseljaški.
dobrovoljka; *dobrovoljnost;* dobrovoljski.
Dobrovský, Dobrovskega, z Dobrovskim; spisi Dobrovskega.
dobršen, dobršna: precejšen; dobršen kos kruha, poti; gl. dober 3.
Dobrudža, iz Dobrudže, v Dobrudži.
docela; do cela; gl. cel; do.
docent; docirati; docentura; docentski.
docvesti; docvetati, docveteti; docvitati.
dočakati; dočakati (se) visoke starosti; tako dolgo sem čakal, da sem ga dočakal.
dočim †: ko; ker; pa.
dočista; do čista.
dodajati; *dodavati;* dodajam; dodajem.
dodajen: v zvezi s kako dodajo; dodajnica: dodajna listina.
dodatek: kar se doda, dodaja; kar je dodano; nameček; privesek; Franckov dodatek k kavi; dodatek k spisu, k dogovoru; dodaten.
dodati čemu *kaj;* dodati k čemu *kaj.*
dodavati; dodajati.
dodavek; dodatek.
dodejati: dodati; priložiti; dodeti; prizadeti komu kaj.
dodekadičen; dodekadika.
dodekaeder; dodekaedra.
Dodekanez, Dodekaneza; a Dodekanezu.
dodelati: kakšno delo končati; dodelava; dodelavati: končavati.
dodeliti: prideliti; dodelitev, dodelitve, z dodelitvijo; dodeljen; dodeljevati.
dodelovati: dodelavati.
dodeti: dodejati; *gl. deti; dejati.*
dodevati: dodeti.
dodevek: dodatek.
dodobra; do dobra.
doga, doge: 1. stranice soda, prepete z lesenimi ali kovinskimi obroči; hrastove doge; — 2. pasja pasma; danska doga, nemška doga; postavljal se je s svojo čistokrvno dogo.
dogajati se: goditi se, zgoditi se.
doganjati: skušati kaj do konca dognati, prignati.
doganljiv: kdor hoče vse do zadnjih podrobnosti »*dognati*«, pa *pri tem izgubi* pogled za pomembnosti in se porazgubi v brezpomembnih lapalijah, ki jih potem umetno napihuje.
doganljivost: lov za malenkostmi, ki prav lahko postane sam sebi namen, brez čuta za pomembnost posameznosti, in se izprevrže v pikolovstvo in dlakocepstvo.
dogaráti: biti na koncu s svojim garanjem; izgarati se.
dogaresa, dogarese: žena beneškega doža.
dogemski, gl. dogma.
doglasovati: končati glasovanje, biti z glasovanjem pri kraju.
dogled, dogleda: daljava, do katere se s prostim očesom vidi; tja v sivo nedogled.
dogledáj: dogled.
dogledati: z očesom (vidom) doseči; dogledati se: nagledati se.
dogleden: 1. s prostim očesom (vidom) dosegljiv; 2. v prenesenem pomenu: bližnji; v doglednem času se to ne bo zgodilo.

dogma, dogme; dogme, dogem; v dogmi izražen nauk; znana dogma o papeževi nezmotljivosti; dogemska † zgodovina: zgodovina dogem.

dogmatičen: nedvomen; neizpodbiten; nobenega dvoma ali ugovora ne trpeč.

dogmatik: 1. poznavalec cerkvenih dogem; — 2. človek, ki se trdovratno drži kakšnega nauka ali nazora, kakor da je neizpodbiten.

dogmatist: pristaš dogmatizma.

dogmatizem: dogmatična smer; metodično izvajanje naukov z dokazi iz temeljnih stavkov.

dognati: prignati do kam; do vrha (konca) dognati kaj; pravdo dognati; reč je dognana; ni še dognano (končano); človek, glej dognanje svoje (svoj konec); gl. doganljiv; doganljivost.

dogodba; dogodek: kar se je zgodilo.

dogodišče: prizorišče; kraj kakšne dogodbe, dogodka.

dogoditi: dozoriti; dozoreti; dogoditi se: zgoditi se.

dogodivščina: 1. zgodovina (v starejšem jeziku); — 2. danes nekoliko humoristična označba za »avanturo« ali »prigodo«; gl. prigoda.

dogodljaj: majhen, malo pomemben dogodek.

dogoreti: do neke meje zgoreti; sveča je dogorela; dogorevati.

dogospodariti: priti na nič.

dogospodovati: propasti, končati s svojim gospostvom.

dogotavljati: končavati; dogotoviti: končati.

dogovor: domenek, sporazum; po dogovoru; dogovoriti se s kom zaradi česa; dogovorjen: domenjen, zmenjen; dogovorno: v smislu dogovora, v skladu z dogovorom; dogovarjati se.

dograditi: končati kakšno graditev, stavbo.

dohajati: 1. prihajati; poročila dohajajo; življenje dohaja: gre proti koncu; — 2. dohajati koga: hoditi vštric s kom; prehitro hodiš, ne morem te dohajati; ne dohajam z zaslužkom, z delom, z opravki.

dohiteti: priti vštric s kom; komaj sem ga dohitel; pri delu koga dohiteti; zamujeno dohiteti; gl. dohajati 2.

dohitevati: skušati koga (ali kaj) dohiteti.

dohod: prostor, kjer je mogoče do česa (v: kaj, k čemu) priti; nasprotje: odhod.

dohodarina: dohodnina, užitnina.

dohodarstven: užitninski; mitniški.

dohodek: celota prejemkov v kakem gospodarstvu; nav. množ.: dohodki; kosmati dohodek; čisti dohodek (prebitek).

dohoden: dostopen, pristopen; dohodnost.

dohodnik: prišlec, prihajač.

dohodnina: davek od dohodkov; dohodninski.

dohtar: familijarna varijanta za »doktor«.

doiti, doidem, došel: dohiteti koga, priti s kom vštric; gl. dohiteti; dohajati.

dojača: 1. krava ali koza z novim mlekom — 2. lesena ali lončena posoda za molžo.

dojdem, gl. doiti.

dojem, dojma: vtis, posledica čutne (ali čustvene) pripravljenosti, pozornosti, opazovanja, zaznave: zvočni dojem, slušni dojem; dojemati razne vtise.

dojemljiv: občutljiv, sprejemljiv za razne zunanje in notranje vtise; tudi sposoben delati take vtise: pretresljiv, presunljiv, ginljiv.

dojen: dajajoč dojivo; dojna krava = na novi molži, ker se je pred kratkim otelila.

dojenček; dojenec: otrok, ki je še na materinih (ali dojiljinih) prsih.

dojeti, dojamem (dojmem): zajeti, sprejeti, občutiti; razumeti, obseči.

dojilja: ženska, ki redi na svojih prsih tujega otroka.

dojilnik: posoda za molžo ali za mleko in dojivo sploh.

dojiti: 1. dajati prsa; nadajati; dojiti otroka; — 2. molsti: dojiti kravo; nadojiti.

dojivo: kar se namolze; krava na novem dojivu (ko se je otelila) ima dosti dojiva.

dojka: 1. dojilja; — 2. ženska prsa, nav. v množ.: dojke.

dojmiti se †: zgrabiti, pretresti, presuniti; učinkovati, vplivati; ganiti.

dojnica: 1. dojilja; — 2. dojna krava; — 3. posoda za molžo ali shranjevanje mleka.

dojnik; dojnjak, gl. dojnica 3.

dojti, gl. doiti.

dojužnik, južina, *mala južina,* predjužina: obrok, *ki se da težakom v sredi dopoldneva,* nav. ob desetih.

dojva, gl. dojivo.

dok, doka; *po londonskih dokih;* v dok spraviti ladjo.

dokaj: precej, *mnogo,* veliko; dokaj jo baronov snubi; *dokajkrat;* dokajšen: precejšen.

dokar: dokler.

dokaz: 1. razlogi in sredstva, ki podpirajo resničnost (ali neresničnost) kake trditve; — 2. dokazovanje samo; dokaz resnice; dokaz se *ni* posrečil, ni uspel; dokaz doprinesti †: dokazati, dokaz izvesti; gl. dokazilo.

dokazati: jasno pokazati, podpreti in potrditi resnico kake trditve z razlogi, dokazi; dokazal je *svojo* nedolžnost; dokazalo se mu je, da.

dokazilo: 1. vsa sredstva, potrebna za kak dokaz, posebno pa konkretna: izpovedi prič, listine, ogled na licu mesta; obračunu priložiti dokazila; — 2. v širšem pomenu se rabi beseda dokaz: za to ni treba nobenega dokaza.

dokazovati: truditi se s kakim dokazom; dokazoval je in dokazoval, pa ni nič dokazal.

doklada: dodatek; priloga; pribitek; navržek.

dokladati: prilagati.

doklati: končati s *klanjem;* 2. zarezati bolno živinče, predno pogine, da je potem meso užitno.

dokle, doklej: kako dolgo; kako daleč.

dokledar: dokler.

dokler: kako dolgo; delaj, dokler hočeš; dokler bom živ; dokler ne zaspiš: dokler bediš; hitel je, dokler ga ni († je) dohitel.

doklicati: priklicati.

doklič: dokler.

dokmetovati, gl. dogospodariti.

dokod: do kam; dokoder.

dokolenica, dokolenka: gamaša, ovoji nad hlačami, med gležnjem in kolenom; nogavica do kolen.

dokončati; dokončavati; dokončevati.

dokončen: zaključen, končen, definitiven; dokončno zavrniti obtožbo (sedaj ni sploh nobena več mogoča); dokončno reči: zadnjo besedo reči.

dokopati: 1. s kopanjem priti do neke meje (konca); dokopali smo do srede vinograda; — 2. dokopati se (do) česa: s trudom in naporom kaj doseči.

dokorej: do kedaj, do katere ure.

dokósiti: končati s kosilom.

dokosíti: končati s košnjo.

doktor, doktorja; doktor Leben, doktorja († doktor) Lebna; doktor Lebnovi prevodi †: prevodi doktorja (doktor †) Lebna; jezični doktor: odvetnik; raztrgan doktor: zakotni pisač, *ki ljudem piše* pisma na oblasti ali jim daje pravne nasvete; doktor skaza: šušmar; človek, ki vsako reč skazi, čeprav se ima za zelo umnega in spretnega.

doktorand: kdor se pripravlja na doktorat.

doktorat: *doktorska čast.*

doktorica: ženska, ki ima doktorat; gospa doktorica († doktor); gospa doktorjeva (žena doktorja).

doktorirati: opravljati skušnje, potrebne za doktorat.

doktorovati: opravljati posle, do katerih *daje doktorat pravico.*

doktrina: posamezna panoga znanstva, posebno pa posamezen nauk.

doktrinaren: boječe ali uporno se držeč kakega nauka ali doktrine; doktrinarec.

dokument, dokumenta; z dokumenti dokazati; osebni dokumenti: listine, ki govorijo o kaki osebi; dokument časa: v katerem se jasno kaže slika časa, dobe, v kateri je nastal.

dokupovati; dokupiti; dokupovati.

dol, dola; po dolih (dolêh); dolina; niže ležeč svet, med višinami; čez tri gore, čez tri dolé; reke tečejo na dol, niz dol, v dol; pridi dol (doli); Šentjakobski dol.

dolagati drva na ogenj; da bolj gori; nima dovolj plače, pa mora dolagati iz svojega.

Dolanec, Dolanjka; gl. Doljanec.

dolar, dolarja, z dolarjem; 1. človek, ki stanuje v kakem dolu; — 2. neke vrste ptič (Tringa; — »dular«); — 3. ameriški denar.

Dolár, Dolárja, z Dolárjem; osebno ime; gl. dolar.

dolbenka: čoln iz enega samega debla; gl. celjak.

dolbilo: okroglo dleto.

dolbina: izdolbena votlina; polkrožna umetna votlina (niša).
dolbsti, dolbem; dolbenje; izdolben; z dletom delati jame v lesu, riti po lesu.
dolec, dolca; 1. majhen dol; — 2. gl. dolar 1.
dolek, majhen dol.
Dolénec, Dolénca, z Doléncem; Dolenčevi spisi; osebno ime; gl. Dolenjec.
Dolenja bukova gora; Dolenja stara vas; krajevna imena.
dolenjec: 1. v nasprotju z gorenjcem, gorjancem, človek, ki *stanuje na niže ležečem* svetu; — 2. veter, ki prihaja z dolenjskih krajev.
Dolenjec, označba za domačine Dolenjskega, jugovzhodnega dela nekdanje Kranjske; gl. Dolenec.
dolenji: spodnji; niže ležeč; gl. dolnji.
dolenjka: žena iz dolenjih krajev; žensko spodnje krilo.
dolenjski: gl. dolenji.
Dolenjsko, gl. Dolenjec.
dolenjščina, slovensko narečje, ki se govori po Dolenjskem.
Dóles, *moško osebno ime,* = *Hudóles.*
dolesti: prilesti.
doleten: odrastel; v onih letih, ki so po zakonu predpisana ali sicer potrebna; *doletnost.*
doleteti, doletim: 1. v letu dohiteti; prileteti; *doletavati; doletevati;* — 2. slučajno zadeti; nameriti se; naključiti se; človek nič ne ve, kaj vse ga lahko doleti.
dolg: 1. za označbo razsežnosti v prostoru; dolga miza; dolgi lasje; dolgi prsti (v prenesenem pomenu: *tat*); po *dolgem;* na dolgo in široko; — 2. v časovnem pomenu: dolg dan; dolg čas mi je; črez dolgo; dolgo ga ni; tega je že dolgo; — 3. v primerah: dolg kakor preklja, jesenski dež, laško leto, večnost; — daljši; najdaljši.
dolg, dolgá: 1. tuj, izposojen denar; zasebni dolg, državni dolg; dolgove delati, plačevati, odplačevati; jemati blago na dolg; biti, toniti v dolgéh (dolgovih); zabresti v dolgove, izkopati se iz dolgov; na dolg dati, živeti, vzeti; to je še na dolgu; — 2. obveznost sploh: obljuba dolg dela; gl. dolžan 2.
dolgin: nenavadno dolg človek.
dolgobrad; dolgobradec, dolgobradca.
dolgočasen; dolgočasiti se (koga); dolgočasje; dolgočasnež; dolgočasnost.
dolgokrak; dolgolas; dolgoleten; *dolgonos;* dolgonog; dolgonožec; dolgopet; dolgoprst; dolgorep.
dolgoročen: na dolg rok.
dolgorok: z dolgimi rokami.
dolgost, dolgosti: splošna označba lastnosti; hiša meri v (na) dolgost 20 m; dolgost življenja našega je kratka; dolgostna mera; dolgostno (linearno) povečavanje; — gl. dolžina.
dolgosuknjež: *gospod,* frakar; v nasprotju s kmetom, ki nosi kratek suknjič (dolg bi ga pri delu oviral); škric.
dolgota: dolgost.
dolgotrajen; dolgotrajnost.
dolgouh (se lahko rabi kot pridevnik in samostalnik).
dolgoušec, *dolgoušca.*
dolgovat: podolžen, raztegnjen bolj v dolžino ko v širino.
dolgovati komu kaj: imeti dolg pri kom; biti komu kaj dolžan.
dolgovečen: dolgo živeč; trajen, trdoživ; *trpežen.*
dolgovej; *dolgovejnat.*
dolgovek: *dolgovečen.*
dolgovezen: nenavadno dolg; na dolgo in široko *razpreden; dolgovezen govor;* dolgoveznost.
dolgovrat; dolgovraten.
dolgozložen: sestavljen iz dolgih zlogov.
doli: niže, pod nečim, nasprotje *gori:* 1. na vprašanje kje: tam doli (= južno od tod) sem doma; — 2. na vprašanje kam: *doli iti; doli pasti;* († *doli*) sneti; *doli* (dol) ž njim †: proč z njim! ven ž njim! gl. dol.
dolič, dolíča: majhen dol.
dolihocefalen; dolihocefalija.
dolijati, gl. dolivati.
dolina: nižina med dvema višinama; črez hribe in doline; dolina solz: naša zemlja (v nasprotju z nebesi, ki so nad nami); dolinica.
dolinar, dolinarja: prebivalec v kaki dolini; Dolinar, osebno ime z istim pomenom (v nasprotju z Gorjancem, Hribernikom, Hribovškom); dolinarica; Dolinarica; *dolinski.*
dolinec; dolinar.
dolinka: dolinarica.

doliti: priliti; dolij še nekoliko, da bo sod poln; dolivati.

doljan; doljanec: dolinar.

Doljanec: prebivalec južnega dela Slovenskih goric (v nasprotju z Goričanom); Doljanka; doljanski.

dolnji; dolenji; spodnji, niže ležeč; v krajevnih imenih označba v nasprotju z gornjim, gorenjim, zgornjim (više ležečim) delom kake naselbine.

določati; določevati, gl. določiti.

določilen: določujoč.

določiti: natančno označiti razliko od česa drugega; 1. za sedanjost (definirati, kaj je); določiti mesto, kjer kaj je; določiti rastlino (ta je, ne ona druga); — 2. za bodočnost (predpisati, kako naj kaj bo): določiti z zakonom; prehodne določbe; izvršilne določbe; določitev; določen.

določnik: glagolska oblika, ki izraža kako dejanje ali stanje; pisal sem, pišem, pisal bom.

določnost: jasnost, neizprosnost; preciznost.

dolomit, dolomita; (hribina); Dolomiti (ime pogorja).

dolovje, dolovja: skupina dolov ali dolin.

doložiti: priložiti.

dolus, dolusa; proti dokazanemu dolusu ni zagovornik nič opravil; dolozno ravnanje.

dolžán, dolžna († dolžana), dolžno; dolžen, dolžna, dolžno: 1. izvirajoč iz kakega dolga ali ž njim v zvezi: dolžan mu je 100 Din na delu; dolžni znesek; dolžno pismo; — 2. v prenesenem pomenu: dolžan hvalo; dolžni delež; dolžno spoštovanje; dolžan mi je odgovor na pismo.

dolžina: resnična (konkretna) mera: prirezati na 30 cm dolžine; zemljepisna dolžina.

dolžiti: delati koga odgovornega za kaj, krivega česa; dolžili so ga veleizdaje.

dolžnik: kdor ima kak dolg; glavni dolžnik; upnik pritiska dolžnike; za to dobroto sem tvoj dolžnik; dolžnica.

dolžnost: obvezanost; gl. dolg 2.; moja dolžnost je, da; v dolžnost si štejem, da; dolžnost me veže, da.

dolžnosten: izvirajoč iz kake dolžnosti, v zvezi ž njo.

dom: stalno lastno bivališče; očetov dom; postavil si je svoj dom; stan in dom; od doma; zdoma, z doma (domu) iti; na dom vzeti koga; na domu ostati: po stariših domačijo prevzeti.

»Dom in svet«; »Doma in sveta«; dominsvetovci.

doma: pri hiši, ne z doma; mati so doma; očeta ni doma; povsod dobro, doma najbolje; popoldne bom doma.

domač: 1. spadajoč k domu; domač človek; domači (ljudje); saj smo sami domači; domač kruh (ne kupljen); domača naloga (ne šolska); domača obrt; domača živina; — v širšem pomenu: domače blago (ne iz tujine); domač (farni) zvon; — 3. v prenesenem pomenu: znan, prijateljski, zaupen; čutiti se domačega; po domače (neprisiljeno) se vesti, kaj povedati; po domače (»vulgo«) se mu pravi Jož, piše pa se za Kranjca.

domačen: domač.

domačica: gospodinja.

domačija: dom in vse, kar je ž njim v neposredni, ozki zvezi; na domačiji biti! domačijo prevzeti.

domačin: član kakega doma, domačije; rojak; gospodar doma; domačinka.

domačnost: celota prijetnih občutkov, ki jih zbuja kaka domačija.

domákniti: primakniti, dodati, navreči, priložiti.

domala: skoro, kmalu.

domanji: domač.

Domanjko, osebno ime, posneto po »Damijanu«; gl. tudi domanji.

Dombrava, krajevno ime, = dobrava.

domekníti, gl. domakniti.

Domen, moško ime, = Damijan.

doména, doméne; njegova izključna domena.

domenek: dogovor; domeniti se s kom o čem; domenjena reč.

domeriti: k odmerjenemu še nekaj dodati.

Domicélj, Domicélja, z Domicéljem; osebno ime.

Domicijan, Domicijana; za (časa) Domicijana.

domicil, domicila; domicilirati.

domija: domačija.

dominanta; dominanten položaj; dominirati nad čim.

dominij; dominijon; dominirati.

dominikanec; dominikanka; dominikanski.
Dominkuš, Minkuš, osebna imena, posneta po »Dominiku«.
domino, domina, z dominom; oblekel je črni domino; ta domino sem zgubil.
domisel, domisli, gl. domislek.
domiseln, domiselna, domiselno: iznajdljiv, bistroumen, okretnega duha.
domislek, domisleka: misel, ki se človeku nanaglem posveti v glavi; domislica.
domisliti se česa, koga: spomniti se česa; domisliti si kaj: si pred misli postaviti; domišljen, namišljen: samo v mislih, ne tudi v resnici.
domišljati si: preveč in previsoko misliti o samem sebi; precenjevati se; domišljav; domišljavec; domišljavost.
domišljija: zmožnost za bistre domislice in slikovite predstave; bujna domišljija; v prenesenem pomenu: to je sama domišljija (ne pa tudi resnica); domišljiv; domišljivost.
dómlatki, domlatkov: pojedina po končani mlatitvi, prirejena za mlatce.
domneva: misel, mnenje, ki se jemlje za verjetno, čeprav ni z ničim podprto; to je samo domneva (ne trdno prepričanje); domnevati; domneven.
domobranci: vrsta vojske, ustvarjena v nekdanji Avstriji za časa Napoleona za porabo doma, kot bramba domovine; domobranski.
domoljub; domoljuben; domoljubje.
domorodec: 1. doma rojen, domačin (v nasprotju s prišlekom, priseljencem, tujcem); — 2. kdor to svoje rojstvo poudarja, razkazuje in se za vse, kar je ž njim v zvezi, poteza (n. pr. z bojem proti vsemu, kar je »tuje«).
domoroden: 1. gl. domač 2.; — 2. domoljuben; domorodna brada; gl. domorodec 2.
domotožje: hrepenenje po oddaljenem ali zgubljenem domu; domotožen; domotožnost.
domov: na dom; prišel je domov pod rodni krov.
domovališče: bivališče; stanovanje; domovati; domovanje, domovje.
domoven; domovinski; domovna občina.
domovina: dom, domačija v širšem pomenu; v tujini se spomniš domovine; zlata mati domovina; moja druga domovina; domovinski list; domovinska pravica.
domovinstvo: domovinska pravica v kaki občini.
domovnica: listina, s katero občina komu potrdi, da ima v njej domovinsko pravico.
domoznanstvo: celota znanja o domovini; znanost, ki domovino raziskuje.
domptér, dompterja; dompteza.
domu †: domov.
don: donenje; doneč glas.
Don se v naslovih (Don Juan, Don Kihot) lahko sklanja ali ne; boljše je, če ga *sklanjamo, kakor sklanjamo tudi* »Donno«.
Don Kihot(e), Dona Kihota, z Donom Kihotom; donkihotski; donkihotščina.
donacija: donator.
donašati: prinašati; vreči; donašati novice; naložen denar danes malo donaša.
Dónava; Podónavje; podonavski kraji; donavska banovina.
donda: 1. velika, debela, nerodna ženska; taka donda bi se že lahko sama obula; — 2. punčka iz cunj.
donesek: prispevek; prostovoljni doneski v dobrodelne namene.
donesti: nesti do kakega konca; moja puška ne donese tako daleč; prinesti; ponositi; z nošenjem končati.
doneti, donim; doneč; donenje.
Donec, Donca, na Doncu; Dončeva kotlina.
donjuan; donjuanstvo; donjuanski; donjuanščina.
donos: dobiček; od naloženega denarja, od podjetja ni pravega donosa; gl. donašati; prinos.
donositi, gl. donesti.
dopadati se, dopasti se: ugajati; všeč biti; goditi; po godu (godi), volji biti; dopadenje imam nad kom (čim); dopadljiv; dopadljivost.
dopetača: dolga, do pet segajoča suknja; hlače dopetače (ne kratke, petelinčkove).
dopevek, gl. odpevek.
dópika; dopičen.
dopis: pismo; pisanje; sporočilo; poročilo; dopis iz Maribora v »Novicah«.
dopisati: pisanje končati.
dopisavati, dopisovati: pismeno (ne ustno) občevati, pošiljati dopise (kakemu listu); trgovsko, uradno dopisovanje; dopisnik.

dopisnica († dopisna karta): listek za kratka poročila, poslana po pošti; ženski **dopisnik**.
dopisun: zaničljiva, prezirljiva označba dopisnika.
dopjón: dvojni tovorni vagon, na katerega se mora naložiti najmanj 20.000 kg.
doplačati, doplačevati; za vožnjo v višjem razredu je treba doplačati; doplačilo.
dopluti, doplujem: z ladjo priplavati; ladja je doplula do obrežja.
dopoldan, gl. dopoldne.
dopoldanji; dopoldanski; dopoldneven.
dopoldne: 1. prislov; dopoldne (do poldne) sem pisal, popoldne čital; — 2. samostalniško: **vroč** dopoldan; vroč (vroče) dopoldne; **ves** dopoldne je prelenaril; se lahko tudi sklanja kakor »dan«; na vprašanje »kedaj«: dopoldne († dopoldan); **dopoldneven**.
dopolnek; dopolnilen; dopolnilo; dopolnitev.
dopolniti: 1. narediti polno; dopolniti sod; dopolniti 15 let; — 2. izvršiti, končati; dopolnjeno je; njegove besede so se dopolnile: zgodilo se je, kar je rekel; dopolnjevati († dopolnovati).
dopoludne: do polu (polovice) dne; dopoldne; gl. pol.
dopovedati: do konca (do zaželjenega uspeha) povedati, pojasniti, razložiti, prepričati, preveriti; ne morem ti dopovedati, kako lepo je bilo; daj si vendar dopovedati; dopoved, dopovedi.
dopovedek, gl. povedek.
doprega: gl. priprega.
dopremiti: spraviti, zapeljati.
doprinesti †: prebiti; končati; prispevati; opraviti; storiti; zagrešiti.
doprsen; doprsje: samo glavo in prsa obsegajoč, ne tudi ostali trup.
dopust: za oddih dovoljen čas; iti na dopust, vrniti se z dopusta.
dopusten: dovoljen, možen, mogoč.
dopustiti: 1. pustiti k čemu; kravo k biku dopustiti; — 2. dovoliti; tega mi moja čast ne dopusti; dopuščati; dopuščanje: dovoljenje.
dopustnica: listina, ki daje kako dovoljenje ali pooblastilo; dovolilnica.
dopustnik: človek na dopustu.
Dora; Dorica; Doroteja; Rotija.
doraslost: doletnost; godnost.
dorast, dorasti; dorastati; dorastek; prirast; prirastek.
dorasti; dorastel; dorasel; († doraščen); temu nisem dorasel †: kos; goden.
doraščati (nam. pravilnega dorastati), nastalo iz »doraščen«.
Doré, Doréja; Doréjeve ilustracije.
doričen; gl. Dorija.
Dorija; Dorijec; dorijski; doričen; dorski.
dorzalen; dorziventralen.
doseči: 1. seči do kam; otrok ne doseže mize; z roko doseči jabolka; — 2. v prenesenem, širšem pomenu: z umom doseči; to hočem doseči; vse doseže, kar mu (je) drago.
dosedaj; do sedaj.
dosedanji; dozdanji.
dosedobe: do sedaj; do tu; toliko.
doseg: daljava, meja, do katere kdo (ali kaj) seže; dosegati; dosegljaj; dosežaj; sežaj.
dosegamal(u): do sedaj, dozdaj.
dosegljiv; dosegljivost.
dosegniti, gl. doseči.
doseliti se; doseljevati se.
dosežaj, gl. doseg.
dosežen: dosegljiv.
dosihdob: dosihmal.
dosipati; dosipavati; dosipovati; dosuti.
dosiveti, dosivím; dosivela (dosivljena †) brada.
doskočišče: meja, kraj, do katerega seže kak doskok.
dosleden: zvest svojim načelom, svojemu prepričanju; držeč se česa kakor sledi; dosledno ravnanje; doslednost.
doslej: dosedaj; doslejšnji.
Doslovče, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu; = Domoslavovo selo.
dosloven †: dobeseden; od besede do besede zvesto ponovljen.
doslužiti: 1. do neke dobe (konca) služiti; hlapec ne bo leta doslužil; doslužiti vojaščino; — 2. v širšem pomenu: obleka mi je doslužila (ni več za rabo); doslužen.
doslužnina: pokojnina.
dosmrten; dosmrten ud; dosmrtna ječa.
dosmrtnina: ustanovnina.
dosod: do tod.
dosorej: dozdaj, do te ure.
dospelost: gl. dospeti 2.

dospeti: 1. priti do kam, krajevno: *dospeti do vrha*; — 2. v širšem, prenesenem pomenu: priti dotlej; *stvar še ni tako daleč dospela*; *menica je dospela* (plačljiva); *dospevati*.

dosta; dosti; do sita; (do sitega); dovolj.

dostajati, gl. dostati.

dostaten †: zadosten.

dostati, dostanem, dostojim; 1. vztrajati, *stati do konca*; *dostati pokoro, skušnjo,* šolo, stražo, vojaška leta; — 2. tikati se, zadevati: *kar se tega dostane, dostaja, dostaje*; *dostoji mi*: spodobi se mi.

dostava †, gl. *dostaviti*.

dostavek: pristavek, dodatek, nameček, pripomba.

dostaviti †: poslati; ekspedirati; prinesti.

dostavnina: plačilo za dostavo.

dosti; 1. gl. *dosta*; — 2. v *razširjenem* pomenu mnogo, veliko: *jela dosti, pitja dosti*; *dostim ljudem*; *na dostih mestih*; *z dostimi besedami*; — *dostikrat*; *dostikraten*; — *zadostiti*.

dostojanstvo: 1. ugled, čast, ki jo kak visok položaj daje; — 2. obnašanje, ki je potrebno za kako visoko službo.

dostojanstven; dostojanstvenik.

dostojen: primeren, spodoben, vreden; dostojno obnašanje; dostojnost.

Dostojevskij, Dostojevskega, pri Dostojevskem; spisi Dostojevskega.

dostop: *pristop*.

dosvedočiti †: izpričati, dokazati; dokumentirati.

došlec, došleca; prišlec.

dota: *kar prinese nevesta v zakon*; *bogata dota*; *doto dobiti*.

dotacija; dotirati; bogato dotiran.

dostopen: pristopen, dosegljiv; 1. krajevno; *dostopna gora*; *največkrat zanikano*: *nedostopni vrhovi*; — 2. v širšem, prenesenem pomenu: *nedostopen, odljuden, neprijazen, osoren človek*.

dotajčati, nem., *podrobno razložiti, dopovedati*.

dotakati; dotočiti.

dotákniti se česa; dotekníti se.

doteči: 1. tekoč *do kam priti*; *komaj sem pred dežjem do hiše dotekel*; *voda je dotekla do praga*; doteči koga: tekoč dohiteti; — 2. v širšem pomenu: doteči *do konca*; *vino je doteklo*; *ura mu je dotekla* (*umrl je*); *menica je dotekla* (dospela, plačljiva).

dotedanji.

dotek: potek.

dotekati, gl. doteči.

doteklost: *dospelost*; gl. dospeti.

dotekníti se česa; dotákniti se.

dotepsti se od kod; dotepenec; pritepsti se; pritepenec.

dotičen: dotikajoč se; beseda se večkrat rabi prav po nepotrebnem v smislu nemškega kanclijskega »betreffend«; lahko se sploh opusti, ali pa se pravilno namesto *nje postavi*: »*tisti, ki; oni, ki;* kdor«.

dotičnica; dotičnik; gl. dotičen.

dotikališče: točka, kjer se kaj česa dotika; dotikalna točka (ravnina).

dotikati se, *dotikam* (dotičem) se koga, česa; 1. krajevno, konkretno: kroga se dotikata; — 2. v širšem pomenu: zadevati, brigati; dotikati se poštenja; to se *njega dotiče*.

dotikljaj: dotik; dotikanje.

dotirati: prignati do; gl. dotacija.

dotlej: do tedaj; do tu; do te mere; do te dobe.

dotočiti; *dotakati*.

dotod; do tod.

dotok: pritok.

dotukajšnji.

Doumergue, Doumergua, z Doumerguom; *Doumerguova politika*.

doumeti: popolnoma razumeti, poglobiti se v kaj.

dovajati; dovesti.

dovedeti se: zavedeti se; poizvedeti; zvedeti kaj.

dovelj †: dovolj.

Dover, Dovra, pred Dovrom; Doverska ožina.

dovesti, dovedem, dovedel, dovedla, dovedlo; dovajati.

Dóvje, Dovjega, na Dovjem; Dovžán; dovški; = Dolgo (polje).

dovlačnica: proga, po kateri se kaj kam vlači, n. pr. stavbno gradivo.

dovod: priprava, po kateri se kaj dovaja, n. pr. voda.

dovodnica: žila, ki vodi k srcu.

dovolilnica; dopustnica.

dovolitev: dovoljenje.
dovolj: do mile volje, kolikor me (ga) je volja; gl. dosta.
dovóljen: zadosten; zadovoljen, dovoljnost.
dovoljenje; prositi dovoljenja († za dovoljenje).
dovoz: 1. prostor, kjer se lahko kaj dovaža na kako višino; dovozni klanec; dovozna cesta; — 2. dovažanje samo; dovoz ni bil baš velik.
dovoziti; dovoznik; dovožnja.
dovršen: izražajoč kako dovršéno dejanje, dovršnost; pasti.
dovršenost: končanost; popolnost.
dovrševati: končavati, izpopolnjevati.
dovršiti; dovršén; dovršitev; kaj do vrha (konca) pripeljati, privesti.
dovržek: nameček.
dovtip: bistroumna, presenetljiva domislica, izražena v kratki šali; tudi duševna sposobnost za take domislice; delati dovtipe; povedati dovtip.
dovtipen človek; dovtipna beseda.
dovtipkariti: siliti se s ponesrečenimi dovtipi.
dovtipnež: dovtipen človek.
dovzeten: sprejemljiv; dovzeten za duševne vtiske, za vse lepo.
dovzetnost: sprejemljivost, duševna, notranja pripravljenost.
doyen, doyena; z doyenom diplomatskega zbora na čelu.
Doyle, Doyla; Doylovi detektivski romani.
doza; pravilno dozirati.
dozdaj; do zdaj.
dozdajšnji; dozdanji; dosedanji.
dozdeti se; dozdevati se: zazdeti se.
dozdevek; dozdeva: kar se človeku samo zdi, da je, v resnici pa ni.
dozdeven: samo navidezen, ne resničen; dozdevna smrt; dozdevnost.
dozivati; dozvati; priklicati, poklicati.
doznati †: zvedeti.
doznavati, gl. doznati.
dozoreti: postati zrel; sadje je dozorelo; mož je dozorel.
dozorelost: zrelost.
dozoriti: narediti kaj zrelo; trta je grozde dozorila.
dozreti †: zagledati, opaziti, s pogledom doseči.
dož, doža, z dožem; poglavar nekdanje beneške republike; gl. dogaresa.
dožeti, dožanjem.
dožetki, gl. domlatki; požinjavka.
dožitek: doživetek; doživljaj; doživetje.
doživoten †: dosmrten.
draboleti, gl. droboleti.
drač, drača: plevel, posebno bodeč; bodeče grmičje; suho vejevje, suhljad.
dračje, gl. drač.
dračnat: poln drača, dračja; dračnata pšenica.
drag; dražji; najdražji; — 1. visoke cene: drago kamenje; drage kovine; drago plačati; drag kakor žafran; drago kupovati, še draže prodajati; — 2. ljub, splošno cenjen: srcu drag, moja draga, draga mati, drago mi je, dragega se delati, komur drago = komur koli; drage volje.
draga: vsaka globina zemeljskega površja, dolina, vrtača, globel, kotlina, kotanja, soteska, tesen; naravna, a tudi umetno narejena struga, raka; morski zaliv, jezerska zatoka; vino iz Istre.
dragec: ljubljenec, ljubček.
dragica: ljubljenka, ljubica.
draginja: visoka cena posameznih stvari, drago življenje; draginja pritisne, vleče, raste, pada, ponehava, popušča, mine.
dragocen: drag; — 1. visoke cene: dragocene kovine; 2. v širšem pomenu cenjen: dragoceno priznanje.
dragocenost: vse, kar je v konkretnem in abstraktnem smislu dragoceno.
dragoča: draginja.
Dragojila, žensko ime, = Karolina.
dragoletiti: s svojim blagom čakati drugih let; dragoletnik: špekulant, verižnik.
Dragómelj, Dragomlja, v Dragomlju; krajevno ime, nastalo iz prvotnega naziva »Dragomirov grad«; enakega izvora je »Dragomlja vas«.
dragomastnik: Rhododendron.
dragonada; dragonec; dragonski polk.
Dragotin, moško ime, = Karl.
dragotina: dragocenost; dragotinje.
dragovoljen: drage volje, pripravljen, ustrežljiv.
Dragožiče, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu; = Dragožit(k)ovo selo.
drahati: zrahljati, napustiti, n. pr. pretesno zavezane ali zadrgnjene stoglje na čevljih, trakove životka; — gl. zdraha.

drajna: poulična, kvantaška popevka; razbrzdano obnašanje; pozorišče razbrzdanosti; razbrzdana ženska.
drajnati: razuzdano, razbrzdano se obnašati.
Drakon, Drakona; drakoničen, drakonski; drakonična obsodba.
drama, drame; — 1. gledališka igra: Levstikova drama »Tugomer«; — 2. v širšem pomenu: pretresljiv dogodek; rodbinska drama; drama njegovega življenja.
dramatičen: 1. ustrezajoč pravilom dramatike; v zvezi z dramatiko; podoben drami: — 2. učinkovit, živahen, razgiban, razburljiv, pretresljiv; dramatičen potek dogodkov.
dramatik: pisec dram.
dramatika: 1. znanost o zgradbi dram in dramski umetnosti; — 2. dramatičnost, dramatična sila; podobnost drami.
dramatizacija: sprememba epske (ali kake druge) oblike v dramsko z dramatiziranjem; Govekar je dramatiziral Jurčičeve »Rokovnjače«.
dramaturg: izvedenec v dramatiki kot svetovalec pri gledališču.
dramaturgija: 1. posel, ki ga dramaturg opravlja pri gledališču; — 2. nauk o zakonih dramatičnega ustvarjanja in sceničnega prikazovanja.
dramilo: kar človeka drami iz zaspanosti, posebno v prenesenem pomenu; dramilec.
dramiti koga iz spanja; dramim; drameč; dramljenje.
drap, peščena, surova, hodnična barva volnenega blaga; drapove barve.
drapati: praskati, praskljati; prasketati; trgati; razdrapane razmere.
draperija; drapirati.
drasati; drasiti: razparati, razvezati; raztrgati.
drasta: drča.
drastičen; drastika.
drastiti: dražiti, razvnemati; podpihovati, podžigati.
Drava, ob Dravi, na Dravi; Podravje; dravska banovina.
Dravinja, Dravinje, ob Dravinji.
Dravograd, iz Dravograda, v Dravogradu; dravograjski meščani.
dražba: draženje, višanje cene; dražbeni zapisnik.
dražest, dražesti: milina, ljubkost, srčkanost, prisrčnost; — dražesten.
Drážgoše, krajevno ime, narejeno iz osebnega; = Dražigostovo selo.
dražilo: sredstvo, s katerim se kaj draži, razdraži.
drážiti koga s čim; psa dražiti; otroci se dražijo; dražljiv; razdražljiv.
dražiti kaj; obljubljati višjo ceno; delati kaj dražje; na dražbi prodajati.
dražje; na dražbi prodajati.
dražnica: umetno narejen jarek za odtok vode; dražica; draga.
drča: kraj, po katerem kaj drsi; po drčah spuščajo les z gor.
drčati, drčim: hiteti, spolzniti se; tukaj drči: tukaj se lahko spolzne.
drčljiv: polzek.
drdra: ropotulja; človek, ki kar naprej blebeta in klepeta.
drdrač; drdralo; drdrati; drdravka.
drečen: zajeten, krepak, debelušen.
dregniti: suniti; v sršenovo gnezdo dregniti: nakopati si velike neprijetnosti; dregati; drezati.
Drejec: Andrejec; Drejček; Drejče.
drek; drekati: odgovarjati samo z besedo »drek«; malomarno govoriti; brez veselja govoriti; pasji drek: tak ničev nič, da sploh niti govoriti ni vredno o njem.
drem, dremec; dremavica; zaspanost.
dremati, dremljem; dremlje se mi.
dremelj: hlod, oklešček.
dremež me sili: dremlje se mi.
dremota: dremež, zaspanost; dremota me ima (grabi); dremotne oči; dremotnost.
dren, drena; drenovača; drenova palica, zdrav kakor dren; trd kakor dren; drenove (slabe) volje.
drenaža; drenirati.
drenj †: gneča; drenjati se †: gnesti se, prerivati se.
drenulja: drenov sad.
dres, dresa, v novem dresu; civilna uniforma, n. pr.: obleka za smučkarje.
dreselen: žalosten, otožen; dreseliti; dreselje.
dreselj, dreslja; dresen, dresna: vrsta plevela.
dresirati; dresura.
drest, dresti: ribja drest, kadar se drstijo.

dreta: osmoljena močna nit, s katero čevljar čevlje šiva; dreto vleči: smrčati; spati.

dreti: 1. z rokami ali s kakim orodjem lupiti, lomiti, trgati, klati, razkosavati; zobe dreti; smolo dreti; skorjo dreti; čebele dreti (s satovjem vred); zgaga me dere (peče, žge); — 2. iz kože devati: zajca (na meh) dreti; kravo s svedrom dreti: kako reč narobe opravljati; piko (z jezika) dreti: po prepiti noči drugi dan dalje popivati; ta nas dere (guli, žuli); dreti letoviščarje; — 3. z veliko silo hiteti: reka dere po pečinah; vse je vkup drlo; sovražniki derejo naprej; — 4. dreti se: kričati, vreščati; sraka, šoja se dere; kaj se dereš; na vse grlo se dreti; dreti se nad kom.

drev, dreva: drevo, drevesa.

drevača: drvača; *sekira za sekanje drv.*

drevar: drvar.

drevce, drevca: drevesce; božje drevce: vedno zelena rastlina, bodeča palma (Ilex aquifolium); blaženo drevce: Juniperus sabina.

dreve; drevej: gl. drevi.

dreven: lesen; trd; otrpel; drevena repa (brez soka, lesnata); dreveni (od mraza otrpli) prsti; dreveno (osuplo) stati, gledati.

dreveneti: postajati dreven, dreveno stati ali gledati.

drevesnica: greda, v kateri se iz semenja (peček) vzgajajo drevesca; vrt, v katerem mlada drevesca doraščajo.

dreviti: gnati, poditi; dreviti konja; pred seboj drevi Bosnjake; drevi valove; dreviti se (drveti) za kom.

drevje, drevja; drevje se pred zimo obleti (zgubi listje); iglasto drevje; listnato drevje.

drevo, drevesa; sadno drevo; v starejšem jeziku = plug.

drevored: dve vzporedni vrsti dreves ob kakem potu, cesti.

drezati v oči; gl. dregniti.

drezgati: drozgati, mečkati.

drevi: danes zvečer; davi in drevi: vedno, kar naprej, venomer.

drezina; peljati se z drezino.

drežnjati: vsiljivo govoriti; sitnariti, svoje sitnosti stresati; razkazovati svojo slabo voljo ali nevoljo.

drganec; drganccelj: bezgavke; mandlji v grlu.

drgastiti: močno drgniti.

drgati; drgniti; drgnjenje; srajca se drgne ob kožo; drgniti madež z milom; kaj se bo vedno ob mene drgnil?

drgetati: trepetati, tresti se; drgetati od mraza; drget, drgeta; drgetec, drgetca; drhteti.

drhal, v drhali, med drhaljo; zaničljiva, prezirljiva označba za množico ljudi.

drhteti, gl. grgetati; vse drhti v meni; drhteč od veselja; drhteti za čim (po čem): hrepeneti, močno si želeti.

drič̆a: gl. drča.

drič̆ati: gl. drčati.

driska: tanko, redko in pogosto izpraznjevanje črev; dobiti drisko; driska me goni.

drist: *gl. drest.*

drista: gl. driska.

dristilo: sredstvo, ki povzroča drisko, n. pr. ricinovo olje.

dristiti: gnati na drisko.

dritelj †: branovlak; gl. brana.

drkač: dirkač; tekač.

drkati: teči; tekati; drčati.

drkniti: spolzniti se; podrčati.

drkotati: ropotati.

drn, drna: ruša; drn in strn: neobdelan (divji, pust) in obdelan svet; pašnik in njiva.

drnec: trab, skok; v drnec jahati.

drnina: trava, ruša, neobdelan svet; drnje; drnovje.

drnjezgati: sitnariti, moledovati, beračiti.

drnulja, gl. drenulja; trnulja.

dro: dobro; da; pač; vsekakor.

drob: 1. košček česa: iti v drob; danes bolj običajno »zdrob«; — 2. notranji organi, predvsem oni, ki so določeni za dihanje in prebavo.

drobán: droben.

drobantiti, gl. drobezljati.

drobcen: zelo droben.

drobec: kos, košček; drobec kruha; drobec potrpljenja.

drobek: drobeč; drobljiv.

droben: sestavljen iz majhnih delcev, sploh majhen; droben pesek, drobna sol; drobno zrno; drobna postava; drobna prodaja; droben denar (drobiž); drobna živina (drobnica); drobno pisati; drob-

no gledati; na drobno prodajati; drobno hoditi; na drobno preiskati; podrobno razložiti.

drobentéti; drobentiti: kaj na drobno delati (hoditi, pisati, lomiti).

drobezljati: naglo, sunkoma in jecljajoč govoriti.

drobež; drobiž.

drobiček; droben.

drobir: kar se pri kakem delu oddrobi; odpadki; seneni drobir, senena drob: odlomljeni koščki sena, krme sploh, ki ne grejo na vile.

drobiti, drobim; drobljenje: 1. kaj na male kose mrviti; kruh v kavo drobiti; žgance drobiti; kamen se drobi (razpada); — 2. kaj naglo delati; stopinje drobiti: stopicati; dež drobi (škrobota) po oknih; škrjanček je pesmi drobil; nemščino drobiti: gladko govoriti (nasprotje je: lomiti).

drobiž: 1. droben denar; prinesi za stotak drobiža; — 2. mali otroci: ta drobiž nikoli ne miruje.

drobižaja: drobiž; posebno o piščancih, prašičkih in otrocih.

drobje, gl. drob.

drobljanec: droban luk (Schnittlauch); sploh vsak drob.

drobljati: drobiti.

drobljiv: lahko se drobeč, razpadajoč, krhek; drobljivost.

drobneti, drobním: drobiti.

drobnica: drobna živina (ovce in koze); drobno, divje sadje ali drevje (lesnika, divja hruška, divja črešnja).

drobnič: droben, šibek človek.

drobnjak: gl. drobljanec.

drobnjarija: drobiž, mala roba, igračka.

drobnjav, drbnjavi; drobnjava, drobnjave: množina drobnih reči.

droboleti: drobiti, žvrgoleti; gostoleti.

drobovina; drobovje; gl. drob 2.

drobtina; drobtinica; drobtina kruha; drobtine pobirati; zadovoljiti se z drobtinami.

drog: dolga, težka, močna preklja.

droga; drogerija; drogist.

drogati; drogniti: dregniti, suniti (z drogom).

drokalnik: tolkač.

dromedar, dromedarja.

dromlja, nem., gl. brundica.

dromljati: drobiti; drobljati; mrviti; na brundice igrati.

droncati: tresti.

dropa: koža vinske jagode.

droselj, gl. dreselj.

drozati, gl. drozga.

drozg: vrsta ptičev (Turdus).

drozga: brozga; razmečkana stvar; drozgalica; drozgati.

drožarnica: izdelovalnica droži.

droženka: žganje iz vinskih droži.

droževec: droženka.

droži, droži, drožim (drožem), droži, na drožih (drožeh), nad drožmi; usedlina v vinskem sodu; kvas za krušno testo.

drožice, drožic: kvas za krušno testo, narejen iz ostanka prejšnje peke.

drožiti: ladjo ali čoln z drogom v pravo smer ravnati; predrožiti koga.

drsa: drča; sled, ki jo na cesti dela zavrto kolo; drsajoča hoja, znak starosti in bližnje smrti.

drsalka: jeklena sanovka, ki se za drsanje po ledu pritrdi na obutalo; nav. v množ.: drsalke, drsalk.

drsati se po letu; spodrsniti se; spodrsnilo mi je.

drseti, drsím; po ledu drsi (da človek lahko spodrsne); nit drsi predici izpod palca.

drsklja: brizgalnica za klistiranje.

drst, drsti; drest; drča.

drstelo, drstela: zdrobljen kristaliničen apnenec.

drstev, gl. drstelo.

drstiti se: drsati se drug ob drugem; ribe se drstijo.

drtina: drobec; drobir; drobtina.

drug, druga: samostalniško rabljen številnik; tovariš; prijatelj; kompanjon, družabnik; zakonski drug; moj zvesti drug; tvrdka Žilič in drug (navadno okrajšano dr.); nevestin drug (priča pri poroki).

drug: 1. vrstilni številnik (vedno samo v določeni obliki »drugi«) k glavnemu »dva, dve«: drugi dan; druga kop; drugi za kraljem; samodruga: noseča; v drugo: drugič; — 2. eden izmed dveh ali mnogih: kričali so drug nad drugega; drug (eden) drugemu ne veruje; ta dela to, drugi drugo; prišli so samo trije, drugi so ostali doma; — 3. drugačen; druge

vere; druge pomoči ni; ves drug si; zdaj piha drugi veter.

drugače: mi živimo tako, drugi drugače; če ne, sicer: molči, drugače boš tepen.

drugačen: drugi; odkar se je oženil, je ves drugačen.

drugači: drugače.

drugam: kam drugam.

drugde, drugdi: drugje.

drugikrat; drugi krat; drugo krat; druge krati; davno že ni več, kakor je bilo druge krati.

drugoč: drugič; zopet; ponovno.

drugod; od drugod.

drugojezičen.

drugokrat, gl. drugikrat; drugokraten.

drugoma: družno, prijateljsko; tovariško.

drugopis: eden izmed dveh (ali več) popolnoma enako se glasečih tekstov (listin).

drugoreden: v drugi vrsti se nahajajoč (ne v prvi vrsti stoječ).

drugorodec: druge narodnosti.

drugorojenec.

drugošolec; drugošolka; označba samo za srednješolce.

drugoten: ne prvoten; sekundaren.

drugovati: biti komu za druga; občevati s kom; delati druščino komu.

drugoverec: človek druge (drugačne) vere; drugoverka; drugoverski.

drugovrsten: drugoreden; drugovrstno blago.

druhal †: drhal, sodrga, svojat.

druíd, druída; druidski; druidizem.

drukar †; gl. navijač.

drumlja, gl. dromlja.

druščina: družba; v slovenski druščini se včasih nemškutari; delati komu druščino.

društven: zadevajoč društvo ali v zvezi ž njim: društvena pravila; društveno gospodarstvo.

društvenik: član kakega društva; društvenica.

društvenina: članarina, ki jo plačujejo člani kakega društva.

društvo:. 1. slučajna druščina; v njegovem društvu ni vedno prijetno biti; — 2. skupina ljudi, ki ima kak skupen namen ali smoter: kreditno, pevsko, konzumno društvo; delavsko, uradniško... profesorsko društvo; društvenik; društvenica.

druzga, gl. drozga; brozga.

druža: ženski drug, posebno v zakonu.

družaben: 1. zadevajoč kako družbo ali izhajajoč iz nje: družabno življenje; družabna pravila; — 2. poraben, primeren za družbo: družaben človek.

družabnik: 1. član kake družbe, druščine: prijeten družabnik; — 2. v ožjem pomenu član kake združbe; gl. društvo 2.: večina družabnikov je predlog načelstva odobrila.

družabnost: porabnost za prijateljsko družbo; po velikih mestih ni prave družabnosti.

družba: 1. druščina, skupnost; vesela družba; družba svetnikov; — 2. društvo z določenim namenom: verska družba; kmetijska družba; delniška družba; družba sv. Mohorja.

družben, gl. družaben 1.; društven; družbenik, gl. družabnik 1.

druže, družeta: splošna označba za zakonca, brez označbe spola.

družej, gl druže.

družen: 1. skupen, prijateljski; družno živeti; — 2. skupnost ljubeč; gl. družaben 2.

družica: ženski drug; zakonska družica; nevesta s svojimi družicami.

družilnik: šesti sklon v slovnici, odgovarja na vprašanje: s kom? s čim?

družina: ljudje okoli kakega poglavarja, njegovo najožje spremstvo; — 1. stariši in otroci: za družino skrbeti; veliko družino imeti; sveta družina; — 2. posli: z družino jesti; veliko družine imeti.

družinče, družinčeta: član kake družine, posebno med posli.

družinski oče; družinska soba.

družiti: delati ali biti za druga; družiti se s kom: občevati, biti prijatelj; z lenobo se družiti: lenariti, lenuhariti.

družnik, gl. družabnik 2; občinski družniki; koristi družnikov.

družnost, gl. družabnost.

drva, drv, drvom, drva, pri (drveh) drvih, z drvmi; drva se delajo, sekajo, cepijo (koljejo) na polena, žagajo, skladajo v skladanice, nalagajo na ogenj, kurijo, žgejo; kmet gre z vozom v drva (v gozd po drva).

drvača: sekira za sekanje drv.
drvajsati: *drviti, gnati, poganjati.*
drvar dela drva; drvariti; drvarjenje, drvarska sekira.
drvarnica: shramba za drva, premog, kurivo sploh.
drvaščina: pravica do sekanja drv v kakem skupnem gozdu.
drven, gl. dreven.
drvenka: stara suha mera (za žito), pol vagana.
drveti, drvim: hiteti, gnati se, poditi se; *kam tako drviš? — gl. dreviti.*
drviti, drvim: gnati, poganjati, goniti; okrog ga drvita skrb in potreba.
drvnjača, gl. drvača.
drvo: drevo; les, pripravljen za kurjavo; gl. drva.
drzati: kraspati; drgniti; drgati; odščipavati.
drzen: neustrašen, smel, odločen; drzna beseda; drzno ravnanje; navadno se rabi v karajočem (ne občudujočem) smislu = predrzen.
drzniti se: biti drzen; ne drznem se o tem dvomiti.
drznost: predrzno obnašanje ali ravnanje.
drzovit: drzen.
drža: način, kako kdo kaj drži: pero; svoje telo; gl. držati.
držaj: 1. del orodja, za katerega se drži; *držalo; ročnik; ročaj; rocelj; držaj noža,* žlice, ponve, peresa; držaji pri mostovih, stopnicah in brveh; — 2. priprava, ki kaj drži: držaj za note.
držalce: majhno držalo, majhen držaj.
držanje, gl. drža.
držati; držim; držijo (držé); držanje; — 1. imeti v rokah, v roki: dežnik, pero, žlico; — 2. v razširjenem pomenu: držati koga za roko; kravo za roge, konja za brzdo, otroka v naročju, umirajočemu svečo; jezik za zobmi držati: molčati; roko nad kom držati: braniti, čuvati koga, biti njegov pokrovitelj; držati gobec: molčati; sodbo, svet, posvet držati: opravljati, vršiti; kaj v dobrem stanu držati; — 3. sapo držati; vodo držati (ne puščati); koga v ječi držati; krč me drži; bolezen ga drži v postelji; držati besedo; sod drži deset litrov; vreme ne bo držalo; noge ga ne drže (od slabosti, pijanosti) po koncu; led drži (se pod težo ne zlomi); to drži kakor amen v očenašu; *cesta drži v gozd;* — 4. držati se: obnašati se; držati se kakor kmečka nevesta, kakor bi ne znal do pet šteti, kislo, moško, junaško, gosposko, na smeh, na jok, (leseno) kakor lipov bog; drži se: ne da se ugnati, pregnati, izpodnesti; trdnjava se drži; — 5. oprijemati se; ravnati se po čem: držati se za vejo; držati se koga (ali česa) kakor smola, lep, pijanec plota; držati se resnice, ukaza, besede, postav, *starih šeg in navad, steze, sledu;* držati s kom; vsi skupaj držijo.
držati korak s kom †: dohajati koga.
držati † koga za kaj: imeti koga za kaj.
država: 1. kar kdo drži v svoji oblasti; avstrijska država; zvezne države; — 2. lastnost česa, da se drži: obtolčeno sadje nima prave države, ni držeče.
državen; državni poslanci; državni zbor; državni posli.
državljan: član kake države; državljanka; državljanski.
državljanstvo: celokupnost pravic, ki jih ima državljan v svoji državi; komu državljanstvo dati, odreči, vzeti; odložiti državljanstvo, odreči se mu.
državnik: mož, ki se peča s posli, ki zadevajo medsebojno razmerje raznih držav; državniški; državništvo.
državnopraven; državnozborski.
državotvoren: držeč se temeljev, na katerih sloni kaka država.
držela: starejša oblika za »dežela«.
dual; dualist; dualizem; dualističen.
dubijozen: dvomljiv; dubijozne terjatve: o katerih se dvomi, da se bodo kedaj res mogle izterjati.
Dubróvnik, iz Dubrovnika, v Dubrovniku; Dubrovčan; Dubrovčanka; dubrovniška književnost.
ducat; *na ducate jih je (ima); tucat.*
duda: piščalka z mehom; nav. v množ.: dude; dudaš; dudati: piskati na dude.
dudka, gl. duda.
duel; duelant; duelirati se s kom.
duet: dvospev.
duh: 1. dih; sapa, ki se vdihava in izdihava; smrtni duh; — 2. vonj; dih, ki ga kdo (ali kaj) širi, ki se zaduha; lep, dober, oster, prijeten duh širiti; duh praznote; začutil je duh po plesnobi;

ne duha ne sluha ni za njim; — 3. v duševnem pomenu: duševno bitje; nebeški duhovi; peklenski, hudi, gorski duh; Bog sv. Duh; Sv. Duh na Ostrem vrhu; strah pred duhovi; božji duh je plaval nad vodami; duhove klicati; — 4. človeška notranjost, značaj; duševnost: človek bistrega duhá; izobraževati svojega duhá; preroški duh; slovanski duh; duh pobožnosti; vsi so bili enega duha; duh časa; greh zoper duha jezika; pesem, prazna božjega duha; v duhu sem pri tebi; človek brez duha; — gl. duša.

duha, gl. duh 1.

duhati: občutiti kak duh; nos ima, pa ne duha; gl. duh 2.

duhniti: dihniti; dahniti; zaveti.

duhoborec; duhoborska sekta; duhoborstvo.

duhomoren; duhomorno delo, pri katerem ni treba nič misliti; duhomornost.

duhoven: ne sveten; ne posveten; ne priroden; ne telesen; cerkven; duhovski; mašniški; duševen; duhovni gospodje; duhovni oče; duhovne vede; duhovno sodišče; duhovno opravilo (ironično: smrdeča stvar); duhovne vaje; substantivizirano: duhovnik ali pa »duhovni«, »duhovnega« († duhoven).

duhovičiti: siliti se z duhovitim govorjenjem.

duhovin: hudi duh, zlobec, hudobec, vrag, demon; strašilo.

duhovina, gl. duhovin.

duhovit; poln duha; duhovit človek; duhovita domislica; duhovitost.

duhovnica: svečenica; ženski duhovnik.

duhovnija: fara; območje poslov kakega duhovnika.

duhovnik: mašnik, duhoven gospod; gl. duhoven; duhovniški; duhovništvo.

duhovnost: nasprotje telesnosti, tvarnosti; gl. duh 3, 4; duševnost.

duhovo: binkošti; ob duhovem rado dežuje.

duhovski, gl. duhoven; na duhovsko (za mašnika) študirati.

duhovstvo: opravek in značaj duhovnika; duhovniški stan; duhovščina.

duhovščina: duhovništvo; vsa duhovščina ljubljanske škofije.

duhovščnica: starejši izraz za bogoslovnico, duhovsko semenišče.

duhteti †: dehteti; dišati.

dukát; cekin; zlat; zlatnik.

duktus, duktusa: poteza; ne more zatajiti svojega duktusa.

dula, gl. dulec; dulo.

dular, gl. dolar.

Dúlar, osebno ime, pomeni človeka, ki stanuje v »dolu«.

dulce et utile; znani Horacijev »dulce et utile« (narekovaji niso potrebni).

dulčast: čobast; našobljen; podoben dulcu.

dulec, dulca, z dulcem; nastavek pri klarinetu ali sploh pihalu, v katerega se piha (»duje«); zavoj v robu kake posode, da se iž nje lažje pije ali izliva; odprtina steklenice; narediti dulec z usti: usta našobiti; na dulec piti.

duliti: delati dulec; vihati; šobiti.

dulo: klobukova štula.

Dulsineja, Dulsineje; dulsineja: splošna, nekoliko posmešljiva označba za ljubico.

Dumas, Dumasa, v Dumasovih romanih, dumasovska fantazija.

Dumont, Dumonta, z Dumontom; Dumontova filozofija.

dumping, dumpinga; pobijati konkurenco z dumpingom.

Dunaj, Dunaja, na Dunaju, z Dunaja: Dunajčanka; dunajski; pri moj dunaj = *pri moji duši.*

Dunajec, Dunajca, ob Dunajcu, nad Dunajcem; Dunajčevi pritoki.

Dunav †: Donava.

dunec, dunca: sunek; danka.

duniti: suniti; gl. duhniti.

dunkati, gl. duniti.

Duns Scotus; filozofija Dunsa († Duns) Scotusa (Škota).

duo, dua, z duom; zaigrala sta znani Händlov duo; = duet.

duodec, duodeca; knjiga v duodecu.

dupelce, dupelca: malo duplo.

dupelj, duplja, duplje: votel.

dupir: netopir.

dupla, gl. duplo.

duplar: vrsta golobov, ki gnezdijo po duplih (duplinah).

duplast: poln duplin; votel.

dupliciteta; duplika; duplikacija; duplikat; duplirati: podvojiti.

duplina: votlina.

duplinast, gl. duplast.
dupljast, gl. *duplast*.
duplje, gl. duplo.
Dúplje, Dupljân (*Dupelj*), *Dupljam*, *Duplje*, *Dupljah*, *Dupljami*.
Dupljek, Dupljeka, v Dupljeku; krajevno ime, posneto po votlinah.
duplo: votlina (v drevesu, v skalah, pri peči).
Dupuis, Dupuisa, pri Dupuisu; Dupuisovo alegoriziranje.
Dupuy, Dupuyja, z Dupuyjem; Dupuyjeva politika.
dur, dura; v asovem († as) duru; prehod iz († z) dura v mol.
dur: plah, divji.
durak: *igra s kartami*; norec; *igrala sta* duraka; tebi že ne bom za duraka.
Durango, Duranga; v Durangu, glavnem mestu mehiške pokrajine Duranga.
durati: trajati, trpeti; gl. durniti.
durce, durc, durcam, durce, durcah, durcami; durce so se same zaprle.
durè, duréta: norec.
dureti: molče sedeti in premišljevati; biti zamišljen.
durgelj, durglja: sveder.
durhati; durhniti: prebadati; prebosti.
duri, duri, durim, v durih, pred durmi; *duri so zaprte*.
duriti: prezirati, sovražiti, mrziti.
durkati: drezati; suvati.
durnica: polovica vrat, ki se da samostojno odpreti in zapreti; oboja vrata so imela dvoje durnice.
Duruy, Duruyja, z Duruyjem; Duruyjevi spisi.
Durych, Durycha; Durychovi spisi.
duša: — 1. notranje, brezteles no bistvo človeškega bitja; nesmrtna duša; človek je iz duše in telesa; pri moji (krščeni) duši; iz vse duše; v dno duše ga je sram; — 2. kot življenjski princip = življenje: dušo dati za koga; telo brez duše; — 3. v širšem pomenu: človek; živa, krščena, dobra, poštena, grešna, ljuba, draga duša; mesto šteje 10.000 duš; — 4. v prenesenem pomenu: glavno gibalo, ki kaj oživlja; X. Y. je duša društva, podjetja, akcije; — 5. označba za stržen pri raznih rastlinah (n. pr. bezgu) ali za osrednje ležeče dele raznega orodja in priprav; — 6. babja duša, divji timijan, imenovan tudi »materina duša«, »materina dušica«.
dušati se; priduš(ev)ati se; zatrjevati z besedami: *»pri moji duši!«* — dušavec.
dušec: duh, ki ga ima kaka reč po čem, njej sami pa ni lasten; privkus.
dušek: 1. množina sape, ki jo človek lahko naenkrat zajame v pljuča; dušek (sapo) mi jemlje, zapira; izpiti kozarec na en dušek (ne da bi med pitjem moral zajeti sape); piti na vse duške; — 2. odprtina; odpiranje; sodu duška dati (odpreti ga); jezi, nevolji duška dati; 3. = dušec; vino ima dušek (je zatohlo; diši po sodu).
dušen: 1. za dušo namenjen; dušna paša; 2. zadušen, dušljiv; v kleti, kjer mošt vre, je dušno; — 3. dušni dan: dan vernih duš; na dušno; — 4. slabega duha: to vino pa je malo dušno.
dušenje, gl. dušiti.
dušeslovec; dušesloven; dušeslovje: nauk o duševnih lastnostih in pojavih.
duševen: zadevajoč dušo ali izhajajoč od nje, v nasprotju s telesnim, ročnim; duševno delo; duševne bolezni; duševne zmožnosti; duševna revščina.
duševnost: *celokupnost duševnih lastnosti* in pojavov; nasprotje telesnosti.
dušeznanstvo: *dušeslovje*.
dušica: ljubkujoča, zmanjševalna beseda; gl. duša; materina dušica, gl. duša 6.
dušičnat: *obsegajoč dušik*.
dušik: kemična prvina; dušikove spojine.
dušilen: povzročajoč dušenje.
dušilnik: *priprava za dušenje*.
dušiti: 1. jemati sapo; to me duši; dim, prah me duši; — 2. dušiti meso: v pokriti posodi na ognju v lastnem soku z nekoliko vode in masti kuhati; pridušiti; zadušiti.
duška: 1. sapa sploh; — 2. dušek.
duškast: slabo dišeč, zatohel, smrdeč.
duškati: komu ali čemu duška dajati; sapo loviti.
dušljiv: dušeč; jemajoč sapo, dušen; dušljivi kašelj.
dušnica: odprtina, ki daje komu ali čemu duška.
dušnik: 1. sapnik; zveza med ustno duplino in pljuči; — 2. cev ali sploh priprava za prezračevanje ali odvajanje dima.

duti, dujem: pihati; gl. dulec; — **duti se:** napihovati se, vzhajati, nabrekniti (mehur; testo); nadut; nadutost.
duvati, gl. duniti.
duzati; duzniti: suniti; poriniti; riniti, gnesti.
dva, dveh, dvema, dva, pri dveh, z dvema; po dva in dva; ura je dve; ob dveh: ob drugi uri; dvema gospodoma ni mogoče služiti; — gl. dvojen.
dvajset; kakih dvajset mož; z dvajsetimi možmi; *ena in dvajset* († *dvajset ena*).
dvajsetak: bankovec (ali kovanec) za dvajset denarnih enot.
dvajseter: obsegajoč dvajset različnih enot; dvajsetero blago.
dvajseteren; dvajseternat: obsegajoč dvajset enakih enot; kabel z dvajseterno žico.
dvajseti, dvajseta, dvajseto.
dvajsetica: bankovec ali kovanec za dvajset denarnih enot; številka 20.
dvajsetič; † dvajstič.
dvajsetina; dvajsetinka; dvajseti del.
dvajsetka, gl. dvajsetica.
dvajsetkrat; dvajsetkraten.
dvajsetleten; dvajsetletnik.
dvakrat; dvakraten.
dvanajsst; v dvanajstih paragrafih; z dvanajstimi možmi; ura je dvanajst; ob dvanajstih: ob dvanajsti (uri).
dvanajstak: 12 palcev debel tram.
dvanajster: obsegajoč dvanajst različnih enot: dvanajsteri apostoli.
dvanajsteren, dvanajsternat: obsegajoč dvanajst enakih enot; dvanajsterna (duodecimalna) razdelba.
dvanajsterka: duodec; oblika pole, obsegajoča 24 strani.
dvanajsti, dvanajsta, dvanajsto.
dvanajstica: številka 12 ali ž njo označene reči (soba; postelja; bankovec); ducat.
dvanajstič: dvanajstkrat; dvanajstkraten.
dvanajstleten; dvanajstletnik.
dvanajsterica: ducat; dvanajstka.
dvanajščak: član kake dvanajstke.
dve, dveh, dvema, dve, pri dveh, z dvema; samo dve roki imam: več ne zmorem; dve leti in pol; v dve gubé; gl. dvojen.
dvečiti; dvekati: žvečiti; žvekati.
dvedneven †: dvodneven.
dverce, gl. durce.
dverčnik: baltara.
dveri, gl. duri.
dvesto; z dvesto možmi; z dvema stotinama (stotnijama) mož.
dvig: učinek dviganja (nasprotje: padec); dvig franka; dvig glasu (povzdignjen glas); poudarek (»arza« v nasprotju s »tezo«).
dvigalo: priprava za dviganje; osebno dvigalo; tovorno dvigalo.
dvigati: vzdigati; gl. dvigniti.
dvigljaj: dvig.
dvignenje †: vzdiganje; povzdigovanje.
dvigniti: vzdigniti; rabi se prej v abstraktnem, poetičnem, slovesnem, širšem pomenu ko novejše, bolj konkretno, materijalno, toda bolj običajno »vzdigniti«; dvigniti oči k nebu; srca k Bogu; dvigniti dobitek v loteriji.
dvigovati: vzdigovati.
Dvinsk, iz Dvinska, v Dvinsku; nekdanje rusko ime za današnje lotiško mesto Daugavpils.
dvoboj; dvobojevati se s kom; v dvoboju pasti; dvoboj na sablje, na pištole († s sabljami).
dvocéven: dvocevka: dvocevna puška.
dvočlen: sestoječ iz dveh členov; dvočlenec.
dvodelen: sestoječ iz dveh delov; dvodelnost.
dvodneven kurz imeti.
dvodom; dvodomen; dvodomnica; dvodoma (dvodomna) rastlina; dvodomstvo.
dvoglasen; dvoglasnost; dvoglasnik; dvoglasje.
dvoglav; dvoglaven; dvoglavi orel.
dvogovor: dijalog.
dvoj, dvoja, dvoje; ločilni številnik, se rabi: — 1. pri samostalnikih, ki se rabijo ali sploh, ali pa v kakem posebnem pomenu le v množini: dvoje vilice (dvoje vilic); dvoje škornje si je dal napraviti; — 2. o določenih, skupaj spadajočih osebah ali rečeh: pet hlebcev kruha sem prinesel, dvoje manjših daj otrokom; — 3. ako hočemo poudariti, da sta predmeta različna (po spolu, izvoru, starosti, velikosti, barvi, namenu): dvoje telet (teliček in telička); dvoji otroci (od različnih očetov ali mater); dvoje vino (različnih let ali leg); — 4. ako šteti predmet ni imenovan: na dvoje razdeliti; na

dvoje iti; na dvoje (skregan, sprt, ločen) biti.
dvojača: star novec za dva groša.
dvojad: par živine.
dvojak: stvar z dvema deloma; gl. dvojača.
dvojarmen; dvojarmenik; dvojarmenica.
dvojba: dvom; dvojben, dvojbena, dvojbeno.
dvojče, dvojčeta: eden obeh dvojčkov brez ozira na spol.
dvojček: *dvojče; dvojčke dobiti, imeti.*
dvojčeten: kot dvojček rojen.
dvojčica: ženski dvojček.
dvojčič: moški dvojček.
dvojčiti: dvojiti, podvojiti.
dvojčnat: dvojen; dvojčeten.
dvoje-, gl. dvo-.
dvojec: dvojček.
dvojek: dvojček.
dvojen: 1. pridevniška oblika ločilnega števnika »dvoj« (gl. tam); *nje družina dvojno obleko ima* (zimsko in letno); dvojna (dvoja) vrata (velika in mala, notranja in zunanja); — 2. dvakraten; — 3. dvomljiv.
dvojenje: 1. podvojevanje; opravljanje na na dvoje; — 2. mišljenje na dvoje: dvom, dvojba.
dvojezičen: 1. govoreč dva jezika (nemškega in slovenskega); — 2. govoreč na dvoje (zdaj tako, zdaj drugače), hinavski, neodkritosrčen; — dvojezičnik; dvojezičnost.
dvojica: dve reči ali osebi skupaj; par; zakonska dvojica; lepa dvojica je to!
dvojičen: dvoj(en); dvojezičen.
dvojina: 1. reč v dvoje; par; še enkrat toliko; — 2. v slovnici označba oblike, ki jo izraža: (dva) brata.
dvojiti: 1. delati kaj na dvoje; narediti dvoje; bolj običajno s predlogom: podvojiti; razdvojiti; — 2. v razmišljanju omahovati na dvoje; dvomiti; dvojba; dvojenje.
dvojka: 1. številka 2 ali ž njo označeni kraji, predmeti, reči; — 2. dvojina; — 3. dvojčica; — 4. dvocevka ali sploh reč iz dveh žensko imenovanih delov. — 5. slab, neugoden red pri šolski oceni (nekdaj 5, danes 1).
dvojnast; dvojnat: dvojen.
dvojnica: drugi del kakega para; dubleta; dvojka.
dvojnik: 1. dvojček; — 2. del moškega para; — 3. človek, ki je komu tako podoben, da ga ž njim zamenjavajo.
dvojno-, gl. dvo-.
dvojščina: dvojina; dvojba.
dvokis: dijoksid.
dvokrak: z dvema krakoma (svečnik).
dvokrilec, dvokrilen; dvokrilnik.
dvoleten.
dvoličen: *dvojno lice kažoč; tudi* v prenesenem pomenu: neodkritosrčen, hinavski; — dvoličiti; dvoličnost
dvolik: kažoč dva lika; dimorfen.
dvolist; dvolisten.
dvom, dvoma: omahovanje v mislih, ki se ne morejo odločiti; ni dvoma, da bo prišel; dvomba; dvomen.
dvomesečen; dvomiseln.
dvomiti o čem; nad čim; zastran tega ni dvomiti, da; dvomljenje.
dvomljiv: nejasen, nerazjasnjen; zašli smo v dvomljiv položaj.
dvomoštvo; dvonadstropen.
dvoniten; dvonitnik.
dvonog; dvonogat.
dvonožec; dvonožen.
dvook, dvooka, dvooko.
dvoparkljar, dvoparkljarja; dvoparklječ.
dvopičje, dvopičja; na pravem mestu postaviti dvopičje je umetnost.
dvoplaten: dvostranski; na dve plati.
dvor; na dvoru; z dvora; — 1. prvotno nepokrit, ograjen prostor pri hiši, različen od zelnika ali vrta, danes imenovan dvorišče; — 2. večja naselbina na samem, gospodarska podružnica kake graščine, danes imenovana pristava, dvorec, posebno, če v njej stanuje kak plemenitnik; tak »dvorec« je »Suvobor«; — 3. bivališče vladarja z vsem potrebnim: kraljevski dvor; — 4. v ožjem pomenu najbližja okolica vladarja: kralj se je pripeljal s svojim dvorom na letovišče; — 5. ime za nekatere najvišje urade: upravni sodni dvor.
dvorana: velika soba za slavnostne prilike ali za velike množice.
dvorazreden; dvorazredna šola.
dvorec: 1. gl. dvor 2.; — 2. držaj pri svedru.

dvoreden: sestoječ iz dveh vrst; dvoredje; dvorednost; dvored.
dvorek: gl. dvorec 2.
dvoren: v neposredni zvezi z dvorom; dvorni svetnik; dvorni uslužbenec.
dvorezen: na obe strani brušen; dvorezna sekira, dvorezen nož; tudi v prenesenem pomenu: dvorezen človek (hinavec, potuhnjenec), dvorezna beseda.
dvorina: ograja poleg svinjaka.
dvorišče: prostor, določen za neoviran promet s posameznimi deli sklenjene naselbine in med njimi; gl. dvor 1.; — dvorišče pometati: gl. dvoriti.
dvoriti komu: sukati se spoštljivo okoli njega, častiti ga, klanjati se mu; ravnati kakor plemič na dvoru svojega vladarja; navadno se rabi o moških zaljubljencih.
dvorjan, gl. dvorjanik.
dvorjanik: človek, ki ima opraviti na kakem dvoru v neposredni bližini vladarja in v njegovih vladarskih poslih; gl. dvor 4.
dvorjanka: dama na kakem dvoru; gl. dvor 4.
dvorjanstvo: gl. dvor 4.
dvorljiv: uljuden, kakor da je na kakem dvoru; gl. dvor 4.; dvorljivost.
dvornica, gl. dvorjanka.
dvornik: prvotno v enakem pomenu kakor »dvorjanik«, pozneje vedno ožja označba, ki pomeni nazadnje že splošno samo »strežnika«.
dvoročen: 1. z dvema ročajema; dvoročen vrč, amfora; — 2. za obe roki: dvoročen meč (ker je za eno roko pretežek).
dvorog; dvorožec.
dvorok; dvoročen.
dvorski, gl. dvoren.
Dvoršak (prav: Dvorščak), osebno ime; gl. dvornik.
dvosedežen: z dvema sedežema; na dva sedeža.
dvosmiseln, gl. dvoumen.
dvostih, dvostišje.
dvostran; dvostranski.
dvotakten motor, del skladbe.
dvotiren; dvotirna proga; dvotirna politika; — gl. enotiren.
dvoumen; dvoumna beseda, dvoumno ravnanje; dvoumnosti govoriti.
dvovprežen voz.
dvovrsten: iz dveh enakih ali različnih vrst sestavljen.
dvoznačen, gl. dvoumen.
dvozvezdje.
dvožičen.
dvoživka: žival, ki lahko živi na suhem in na vodi; tudi v prenesenem pomenu človek, ki se hitro uravna po spremenjenih razmerah.
džaur, džaura; džauri; muslimanska označba za drugoverce.
džungla, džungle, v džungli.

E

ebenovina: les drevesa ebena; tudi označba za posebno črno barvo.
ebonít, eboníta; ebonitov, iz ebonita († ebonitski).
Ebro, Ebra; ob Ebru; Ebrovi pritoki.
Echo de París piše; v Echo de París stoji..., toda kar stoji v tem Echu...
Ecuadór, Ecuadóra, v Ecuadóru; ecuadórski.
Edam, Edama, v Edamu; edamski sir.
eden, pred samostalniki en, se rabi samo kot glavni številnik, kadar se govori o določenem številu: trije so obljubili, prišel pa je samo eden; ena vera, en krst; tudi v množ.: eni (toda boljše: ti) pravijo da, drugi da ne; eden čita, drugi piše; oba eno godeta; ob enem se je zgodilo to; v eno mer (venomer) svojo goniti; eden od drugega: drug od drugega; — eden († od) najboljših; iz ene sobe v drugo †: iz sobe v sobo; — vse te oblike so običajne tudi z j-; jeden, jedin; — gl. en.
edin: 1. samo eden; edini sin; edina tolažba; — 2. zapuščen; — 3. enak, podoben, složen, združen, strinjajoč se: v tem sva si edina; v tem so si bili vsi edini (enakih misli); gl. eden.
edinček; edinec: edini sin.
edinica: edina hči; enota.
edíniti: delati kaj edino; gl. edin; edinjenje.
edinka: edinica.
edinodušen, gl. enodušen.

edinorojen; edinorojenec.
edinost: zveza, složnost, ozka skupnost, povezanost; gl. edin 3.
edinozveličaven; edino zveličaven.
edinstven: silno redek; izreden; nenavaden; singularen; osamel; edinstvenost.
edinstvo, gl. edinost.
edinščina: samota; osamelost; zapuščenost.
Édip, Édipa; Édipov kompleks († edipski).
editio princeps: to je prava »editio princeps« (narekovaji so nepotrebni).
ednica: enka; enojka; enota.
ednina: v slovnici označba za število, izraženo v besedi; edninski.
edno-: gl. eno-.
Eduard; Edvard.
efekt: brez vsakega efekta; efekten.
efekti, efektov, z efekti trgovati; efekti so bili prodani na borzi.
efektuirati; efektiven.
efemeren, efemerna, efemerno; efemernost.
efemeride, efemerid; v astronomskih efemeridah.
Efez, Efeza, v Efezu; efeška Dijana.
Efijalt.
Egéj, Egéja; Egéjsko morje.
Eger, Egra; natisnjen pri ljubljanskem tiskarju Egru.
egída, egide; pod egido.
Egina, Egine; na Egini; Eginét.
Egipt, Egipta, v Egiptu; egiptovska država; Egipčan, Egipčanka; egipčanski.
egoist; egoističen; egoizem.
eh: izraz nevolje.
Eider, Eidere; ob holsteinski rečici Eideri.
Eidamer, gl. Edam.
Eiffel, Eiffela; Eiffelov stolp.
ej: izraz začudenja, pobude.
ekavec; ekavščina.
ekipa; ekipaža († ekvipaža); ekipirati.
eklatanten primer kršitve pravopisnih pravil, običajev mednarodne uljudnosti.
eksarh, eksarha; eksarhat, eksarhata.
ekscelenca; ekscelenten; ekscelirati.
ekscepcija; ekscepcijonelen.
eksces; ekscedirati; ekscesiven.
eksekucija; eksekvirati; eksekutiva; eksekutor.
eksekvatur, eksekvatura; vlada je novemu poslaniku dala eksekvatur.
eksempcija; eksempten, eksemptna; eksemptnost.
eksempel, eksempla; to vam v (za) eksempel povem; eksemplarična kazen.
eksemplár, eksemplarja, z eksemplárjem.
ekshumirati; ekshumacija.
eksil, eksila; iti v eksil, živeti v eksilu; eksulant.
eksistenca; eksistencijalen.
ekskluziven; ekskluzivnost.
ekskomunicirati; ekskomunikacija.
ekskralj †: bivši, nekdanji kralj; razkralj.
ekskurz; ekskurzija; ekskurzijonist.
eksotičen; eksotičnost.
ekspanzija; ekspanziven; ekspanzivnost.
ekspatrijacija; ekspatrijirati.
ekspektoracija; ekspektorirati.
ekspert; ekspertiza.
eksplicirati; eksplikacija; eksplikativen.
eksploatacija; eksploatirati.
eksplodirati; eksplozija; eksploziv; eksploziven; eksplozivnost.
eksponat: razstavljen predmet; eksponent; eksponirati.
eksport; eksportér, eksportérja; eksportirati; eksportna akademija.
ekspozé, ekspozeja; v svojem obširnem ekspozeju.
ekspozít; ekspozitura.
ekspresijonist; ekspresijonističen; ekspresijonizem.
eksproprijacija; eksproprijirati.
eksspektativen.
ekstabulacija; ekstabulirati.
ekstatičen; ekstatik; ekstaza.
ekstempore, ekstempora; to je bil prav posrečen ekstempore; ekstemporirati.
eksteren, eksterna, eksterno; eksternist.
eksterijer, eksterijera; soditi koga po njegovem eksterijeru.
eksteritorijalen; eksteritorijalnost.
ekstrem; ekstremen; ekstremnost; ekstremiteta.
eksulant; gl. eksil.
ekumena, ekumene; ekumeničen, ekumenski.
ekvator, ekvatorja; na ekvatorju; ekvatorijalen.
ekvinokcije, ekvinokcij, ob ekvinokcijah; ekvinokcijalni viharji.
elastičen; elastičnost, elasticiteta (lastnost); elastika (tvarina); elastikar: stara

označba za politike, ki so se znali hitro prilagoditi spremenjenim političnim razmeram.
eleat; eleatska filozofija; gl. Eleja.
Eleazar, Eleazarja.
elegan: eleganten človek; eleganca.
elegičen; elegija.
Eleja; grška pokrajina v južni Italiji; gl. eleati.
elektrenina (množina); elektrika (pojav); električnost (lastnost); elektriti (tehnično, znanstveno); elektrizirati (splošno v širšem, tudi prenesenem pomenu): njegove besede so občinstvo kar elektrizirale.
elektrolitičen; elektroliza.
elektroterapija; elektroterapevtičen.
element; elementaren.
Elevzida, Elevzide; elevzijski (elevzinski).
eliminacija; eliminirati.
elipsa; elipsoid; eliptičen.
elisa †: propeler, vijak.
Elizij, Elizija; v Eliziju; elizijski.
eluvij, eluvija; eluvijalen.
Elysejska palača: sedež francoskega prezidenta; Elysejsko polje (Elysejska polja).
Elzevir, Elzevira, Elzevirovi tiski; knjiga v elzeviru (formatu).
emajl; emajlirati; emajlirana posoda; lošč; pološčena posoda.
emanacija; emanirati.
emancipacija; emancipirati; emancipiranka.
Emavz, Emavza.
embalaža.
embrijo, embrija, steklenica z embrijem; embrijonalen štadij.
ementalec: švicarski sir.
Emerih; Emerik.
emfatičen; emfaza.
emigracija; emigrant; emigrirati.
eminenca, eminence; Njegova Eminenca kardinal Hlond; eminenten; † eminencija.
emir, emira; z arabskimi emiri.
emisija; emisijski; emitirati.
emmentalec, gl. ementalec.
emocija; emocijonalen; emocijonalnost.
Emona, Emone, v Emoni; emonski; Emončan.
empire, empira; pohištvo v pristnem, starem empiru.
empiričen; empirija; empirik.
en se rabi v zvezi s samostalniki, sicer pišemo »eden«; v obliki nedoločenega člena se namestu »en« piše: neki, kak, kateri, kakšen itd.; večkrat se lahko kar opusti: (eno †) poglavje iz zgodovine... — gl. eden.
ena; to je enkrat ena: to je tako res, tako zanesljivo, kakor je enkrat ena ena; — gl. eden.
ena in dvajset; † dvajset ena.
enačaj: znak, postavljen med dva izraza, ki sta si enaka: =; n. pr. a+a=2a; kar enačaj veže, je enačba.
enačba: gl. enačaj.
enačiti: delati enakega; nav. s predlogom izenačiti.
enajst; z enajstimi († enajst) dinarji v žepu; ob enajstih: ob enajsti (uri); zdaj je (ura) enajst.
enajster: enajstere vrste.
enajsteren; enajsternat: enajstkraten.
enajsti; enajstica; enajstič; enajstina; enajstkrat; enajstkraten; enajstleten.
enak: po kaki lastnosti prav tak, ne samo podoben; na svetu mu ni enakega; enakost.
enakobarven; enakočuten; enakodušen; enakoglasen; enakokoten; enakokrak; enakomeren (ponavljajoč se vedno v enaki meri); enakopraven (z istimi pravicami); enakostran (trikotnik).
enakoveljaven: enako veljaven.
enakovšen; enakšen: gl. enak.
enciklopedičen; enciklopedija; enciklopedist.
endivija († entivija).
Enej; Enejida.
eneržija †: energija.
enka: številka 1.
enklava, enklave.
enkrat ena je ena; na enkrat: nenadoma, nepričakovano; za enkrat: za sedaj, za zdaj; enkrat, nobenkrat (izgovor, če se komu kaj skazi); † enkrat je bil kralj: nekoč, nekdaj je bil kralj; bil je kralj, ki; pravilno se rabi le, kjer je govor o številu: osel gre le enkrat na led.
enoboštvo; enobožec.
enočasen †: sočasen.
enočlen; enodebeln; enodneven; enodom; enodomen; enodušen; enodušnost.
enodejanka; aktovka (igra).

enoglasen: enoglasno petje; enoglasno † izvoljen: soglasno izvoljen.
enoimen: istoimen.
enojen: sam, ne *dvoj(en)*.
enok: enkrat; nekdaj, nekoč.
enoličen: iste podobe, lica, učinka; enakomeren; enoličnost.
enolik: enako velik.
enoplemen: iz *istega plemena*.
enorazreden; (šola) enorazrednica.
enorodnost: zakon med zakoncema, ki sta enega rodu ali zelo blizu v rodu; enoroden; potomec iz takega zakona; gl. sorod(nost).
enorog; samo z enim rogom; enorožec.
enosečen travnik se lahko samo enkrat kosi.
enostaven: preprost, ne sestavljen; enostavnost.
enostran: imajoč samo eno stran, držeč se samo ene *strani, plati, stranke*; enostranost; enostranski; pristranski, strankarski.
enota: 1. nespremenljiva, tipična sestavina kake množine: n. pr. števila; — 2. vez med deli kake *mnogoterosti*: narodna enota; — 3. del kakega sistema: m, dm, cm, mm; — 4. količina pri merjenju in štetju: v računstvu n. pr. 1; — 5. skupina, sestavljena v določen namen: taktična enota († jedinica).
enoten: skupen; složen; enojen; enoteren; *ne razcepljen, ne raznolik*.
enotiren: samo z enim tirom; enotirna proga; tudi v prenesenem pomenu: enotirna politika (samo z eno smerjo, z enim namenom).
enotnost: nasprotje *mnogoterosti*, razcepljenosti; v njihovih nazorih ni bilo nobene enotnosti.
enovit: gl. enoten.
enovoljen: složen.
enovprežen voz, za samo eno žival.
enozložen: sestoječ samo iz enega zloga; (beseda) enozložnica; enozložni jeziki.
enoznačen: samo z enim pomenom, ne dvoumen; v pomenu: »z enakim pomenom« se nam. te po nem. narejene skovanke pravi »soznačen«.
entuzijast; *entuzijastičen*; *entuzijazem*; entuzijazmirati.
enuncijacija.
Eol, Eolija; Eolec; Eolova harfa; eoličen; Eolida.
ep, epa; v tem grškem epu; epičen; epski; epik; epika; gl. *epos*.
epidemičen; epidemija.
epigram; epigramatik.
Epikur, Epikura; Epikurova filozofija; epikurejec; epikurejski; epikurejstvo.
episkop †: škof.
epizoda; epizodalen.
epoha; *epohalen*.
epoleta; srebrne, zlate epolete.
epos, eposa, v tem grškem eposu; gl. ep.
epski: epičen.
eratični balvan †: samojak.
erekcija; erigirati.
erika: vresje; starovičje; resje.
eroplan †: *aeroplan*.
Eros, Erosa; eroti, erotov; erotika; erotičen.
erozija; eroziven; erodirati.
erudicija; erudit: človek velike erudicije.
erupcija; *eruptiven*.
esej; esejist; esejističen.
eskamoter, eskamoterja; eskamotirati.
esprit, esprita; s pravim galskim espritom pisan.
etablisma, etablismaja; etablirati.
eter, etra, z etrom; eteričen; etrov.
etos, etosa.
evakuacija; evakuirati.
evangelij; evangelski; evangelist; evangeličan; evangelik: evangelščice (knjiga z nedeljskimi evangeliji in branji).
evangelistiti: govoriti kakor kak evangelist; dajati nauke.
eventualen; eventualnost; eventuelen, eventuelnost.
eventuelno †: če treba, morda.
evfemizem; *evfemistično se izraziti*.
evfoničen; evfonija.
evharistija: sv. Rešnje Telo; evharističen.
evidenca; evidenten.
evo ga! tu je!
evocirati; evokacija.
evolucija; evolucijonist; evolucijonističen; evolucijonizem.
Evropa, Evrope; Evropec; Evropka; evropski; evropejizirati; evropejizacija.
exequatur, gl. eksekvatur.
Eyrejevo jezero, v južni Avstraliji, odkrito od E. J. Eyreja.

F

f je v slovenskih besedah mlad, ne prvoten glas; nahaja se v 1. tujkah: fabrika; — 2. besedah, ki oponašajo naravne glasove: *frfotati*; — 3. *po nekaterih narečjih kot nova tvorba*: küfnja = kuhinja; droftina, fruška.

Fabij, Fabija; Fabijev; Fabijan in Sebastijan.

Fabijola, Fabijole; v Wisemanovi »Fabijoli«.

Fabinc, osebno ime, posneto po »Fabijanu«

fabríka; fabricirati; fabrikacija; fabrikant; fabrikat; fabriški delavec; fabrišKo delo.

fabula; nav. množ.: fabule; vse to same fabule (čenče, izmišljotine); fabulirati; fabulist.

facanetelj, it.: robec; robček.

facelj: šop, kosem.

facit vsega tega je bil († bilo), da smo se razšli.

factum, gl. fakt.

faček: nezakonski otrok; punčka (kot otroška igračka).

fačuk: gl. faček.

fača: ruta za vrat; široka in dolga ovratnica.

Färörji, Färörjev; na Färörjih (= ovčjih otokih); † Färörski otoki.

fafljati: švigati; valovati; fofotati; migljati; trepetati.

Faguet, Fagueta; Fagueiova zgodovina francoske literature.

faible, faibla; ob njegovem znanem faiblu za stare knjige.

fair se ne sklanja; s takim ne baš fair ravnanjem; to ni bilo fair.

fait accompli se ne sklanja; do tega so ga prisilili s fait accompli, s katerim so ga prehiteli; postaviti koga pred fait accompli.

fajansa, *fajanse*; *posoda iz fajanse*.

fajdiga, it.: opravek, posel, skrb, trud; se rabi tudi kot osebno ime.

Fajeton, Fajetona; Fajetonov polet; fajetonska drznost; fajeton = lahek, visok voz za izlete.

fajfa: pipa za tobak; cunnus; dvojka: 5; fajfati: kaditi; fajfur: pipica.

fajgelj, fajglja; fajgeljček, fajgeljčka.

fajka = **fajfa**.

fajmošter: 1. župnik; — 2. velik greben za čiščenje snopja od plevela, da je slama potem porabna za škope.

fajrati †: počivati po končanem delu; fajrunt †: delopust.

fakín: težak, nosač v pristanišču; baraba, postopač; fakinaža.

fakír, fakirja; med fakirji; fakirski, fakirstvo.

faksimile, faksimila, s faksimilom opremljen; faksimilirati.

fakt, fakta; to je fakt; teh faktov († fakt) ni mogoče tajiti; faktičen; v sklanji so ostanki (v znanstvenem jeziku) oblik, posnetih po lat. »factum«: za tako trditev navesti fakta († fakte); faktičen.

faktor, faktorja; faktura; fakturirati.

faktotum, *faktotuma*; *rabili (imeli) so ga za faktotum*.

faktum, gl. fakt.

falajdra: potepuh; potepiga (potepuška).

falánga, falange; v trdno sklenjeni falangi.

falat: kos; falatčec; falatček.

fald: guba; nabor.

faliti: manjkati; zgrešiti; pogrešiti; pregrešiti se.

faldast: naguban, nabran.

falež: bisaga.

faliment, falimenta, s falimentom; falirati († falimentirati); faliten; falitnost.

faliti: manjkati; zgrešiti; pogrešiti, pregrešiti se.

fallissement, gl. faliment.

falot, fr.: prebrisanec; navihanec; potepuh; falotati: potepati se.

falsum, falsuma, s falsumom; stvar se je nazadnje pokazala kot pravi »falsum« (narekovaji so nepotrebni).

falzet; peti s falzetom.

fama, fame; fama je šla med ljudmi.

falzificirati; falzifikat.

famašter, gl. fajmošter

familija; familijaren; familijarnost; † familijeren.

famozen, famozna, famozno; to je pa famozna reč.

famulus, famulusa, s famulusom; dolga leta mu je bil za famulusa.

Fanár, Fanárja, v Fanárju; fanarijot.

fanatičen; fanatik; fanatizem; fanatizirati.

fancelj, gl. flancat (= »placenta«),

fanfara, fanfare; trobiti na fanfaro; signal s fanfarami.

fant: moški v dobi med dečkom in (ženjenim) možem; samec; fant fantov(ski); fest fant; fant od fare (občudujoča označba); je še fant: še ni oženjen.

fantalin: prezirljiva označba za »fanta«.

fantavati: živeti (veselo, brezskrbno) kakor fant; vasovati; ponočevati.

fanfarón; fanfaronáda.

Fanny: Francka, Frančiška.

fantazem; fantazija; fantazirati; fantastičen; fantastika.

fantè, fantéta; fantek, fantka; fantič, fantíča; fantiček, fantička; fantin.

fantovati, gl. fantavati.

fantovski; fantovsko življenje; fantovska pesem; ta je pa fantovska: to so si fantje izmislili ali fantje storili; fantovsko dekle: ki rado gleda po fantih.

fantovščina: 1. na kmetih pijača, ki jo plača kandidat fantom, predno ga sprejmejo med se; — 2. po mestih odhodnica, ki jo plača samec prijateljem pred svojo ženitvijo.

far, farja; farški; ne boji se ne farja ne cesarja: ne cerkvene ne posvetne gosposke; farška bisaga = cerkvena in duhovniška nenasitnost; farško blagó in konjsko mesó: župnikovo zapuščino razgrabijo sosedje prav tako kakor meso doklanega konja; vse te besede imajo zaničljiv, prezirljiv pomen.

fara; fant od fare, da lahko fara s ponosom reče, da je njen; pri fari zvoni; iti na faro.

Faraday, Faradaya, s Faradayem: fárad: enota za merjenje električne kapacitete; faradizacija; faradizirati.

faran; farmán; župljan; pod svete(ga)... zvonom rojen, doma.

fáraon, faraóna; faraonski; egiptovski faraoni.

farca, gl. farsa.

faren; farna cerkev; farni zvon; farna procesija.

fareža: popotni plašč.

farizêj, farizeja; farizejstvo; † farizejec.

farma; živeti na farmi; farmer, farmerja.

farman, gl. faran.

farmer, gl. farma.

farmešter, farmeštra; farmošter, farmoštra; gl. fajmošter.

farnik, gl. faran.

farovščak: k župniji spadajoče posestvo; gl. cerkevnjak.

farovž; župnišče; farovška kuharica.

farmacevt; farmacija; farmakognozija; farmakopeja.

Farrère, Farrèra; v eksotičnih romanih Clauda Farrèra; Farrèrov roman.

farsa, farse, v farsi; to je bila samo farsa (ne resnica).

farški, gl. far.

fasati †: dobiti; dobivati; prejeti; prejemati; prevzemati, prevzeti.

fascikel, fascikla; v onem debelem fasciklu († fascikelnu).

fascinírati; ves fasciniran od česa (po čem †).

fascio, fascija; dva fascija, trije, štirje fasciji fašistov.

faseta: brušena ploskev na steklu ali dijamantu; fasetirati.

fásija, fasije; fasijo sestaviti, napisati, oddati († podati); fatirati: napovedati, povedati.

fasona, fasone, s pravo fasono; fasonirati; fasonirano železo.

fašenk, fašenka, ob fašenku; pust.

fašírati: sesekljati, na drobno sesekati; fašírano meso.

fašist; fašistovski; fašizem; fašističen.

fata morgana; fate morgane; slediti zapeljivi fati morgani.

fatalen; fatalist; fatalizem.

fatírati, gl. fasija.

fatum, fatuma; antična vera v neizprosni fatum.

Faucher, Fauchera, s Faucherom; Fauche*rova zmaga nad Madžari.*

Faust, Fausta, s Faustom; prevajal je Goethejevega »Fausta«; faustičen; faustovski: faustovstvo.

faux pas ostane nesklanjan; s tistim tvojim »faux pas« (narekovaji nepotrebni) si si mnogo škodil.

favd: gl. fald.

Favn; favna; favnist; favnski smeh.

favorít; favoritinja; favorizirati.

faza; v tej fazi razvoja.

fazan; fazanka; fazanerija: ograjen in z mrežami zavarovan prostor za fazane.

febrilnost: vročičnost, razgretost, vročeglavost.

februar, februarja; v mesecu februarju; meseca februarja; februarski.
federacija; federalist; federalističen; federatizem; federalizem; federalizirati.
feerija; blešče̋a feerija.
Fefa: Genovefa.
fej! fej te bodi!
Fejaki; fejaško življenje.
fekalije; voz za fekalije; odvoz fekalij, gnojiti s fekalijami.
féla, madž.: vrsta.
Felahi, Felahov; felaške vasi (felahovske).
feljton; feljtonist; feljtonističen; feljtonizem; feljtonizirati.
feminin: ženski; slovenske besede na -ost so feminini (feminina); feminin tip.
feminističen; feministka; feminizem.
fén, fena; topel, suh, sunkovit veter, prihajajoč od morja; iz nem. Föhn, ta pa je iz lat. »Favonius«.
Fenicija, feniški; Feničan, feničanski; Feniks.
fenomen; fenomenalen; fenomenalnost.
fentati: zaklati, pokončati, uničiti; se rabi v nekoliko posmešljivem pomenu.
fér, gl. fair.
ferije, ferij; iti na ferije; ferijalec; (ferijalne †) počitnice.
Ferjan, moško ime, = Florjan.
Ferjančič, osebno ime, = Florijančič, Florjančič.
ferla: šiba, palica, sramotni les (kot šolska kazen); lat. ferula.
ferment: ljudska etimologija za »fundament«; do fermenta razdreti.
fes, fesa; pokrit s fesom.
feš; fežek: fižol.
fetiš; fetišizem; fetišist.
fevd; fevden (fevdna prisega); fevdnik; fevdalec; fevdalen; fevdalizem.
ficljati: rezljati.
fičafaj: 1. lok za streljanje s puščicami; — 2. žaga na lok.
fídeikomis; fídeikomisno posestvo.
figa: 1. vrsta južnega sadja; fige, rožiče za mlade dekliče; sladko ko tržaške fige; — 2. v prenesenem pomenu: konjska figa = konjšček; pozimi pravi vrana konjski figi »Kolač! Kolač!«, poleti pa »Šteklast si! Šteklast si!« (bodeč od neprebavljenega ovsa); — 3. splošno: malenkost, malo ali nič vredna stvar, nič; za vsako figo se cmeri; v vsako figo nos vtakne; Kaj boš dobil za to? — Figo! — 4. apotropejična gesta (cunnus): palec desne roke med kazalcem in sredincem; komu figo pokazati: zavrniti koga; skušnjavki je figo pokazala; figo v žepu kazati: biti brez poguma; — ne vstane iz postelje, dokler mu rit fige ne kaže (da mora na stranišče).
figamož; figar: mož, ki mu iz tega ali onega vzroka to častno ime ne gre; gl. figa 3, 4.
figov; figovo drevo; figovo pero: splošna označba za premajhno pokrivalo česa, kar se zaradi tega vidi ali lahko sluti.
figovec: 1. drevo, na katerem rastejo fige; — 2. gl. figamož.
figura; figuracija; figurant; figurirati.
figurina: človeška postava, naslikana ali narejena (iz lesa, blaga in lepenke), po kateri se delajo obleke in kostumi; modél za režiserje, slikarje, krojače.
fijakar; fijakarski konj.
fijasko, fijaska; vsa reč se je končala z velikanskim fijaskom.
fikcija; fiktiven; fingirati.
fiksen; fiksirati; fiksativ; fiksum.
filatelija; filatelist.
filigran; filigranski.
filijalen; filijala; filijalka.
filister; filistrski; filistrozen; filistroznost.
film; filmski igralec; filmati.
filolog; filologija; filološki; filologizirati.
filozof; filozofinja; filozofirati; filozofska propedevtika.
filter, filtra, s filtrom; filtrirati.
fin; finesa; fino blago; fino obnašanje.
fina, gl. prima.
finale, finala, s prav učinkovitim finalom.
financa; financar; finančna veda; finančnik; finančno ministrstvo.
fingirati; fikcija; fiktiven.
finish, finisha, angl. konec; začetek je »start«.
finiti: težko dihati skozi nos.
finka: zunanji deli ženskega srama; tudi pri živalih; iz it. »fica« z enakim pomenom; gl. figa 4.
Finžgar, osebno ime, iz nem., pomeni človeka, ki se je priselil iz Vintschgaua.
firbec, firbca, s praznim firbcem; firbčen; firbec ga ima, muči, trapi; svoj firbec pasti na čem.
firnež, firneža, s firnežem natreti.

firteljc, firteljca; četrtinka; kvartin.
fiskalen; fiskalizem; fiskalist.
fiskus, *fiskusa, s fiskusom.*
fišter: pek.
fitogeografija.
fitopatologija.
fizijognomija; fizijognomičen; fizijognomika.
fizijokratizem; fizijolog; fizijologija; *fizijološki.*
fižolovka: preklja za fižol; fižolova juha; fižolova slama.
fl, gl. rajniš.
flacka: madež, packa.
flafoliti: fofotati; frfotati.
flafot: perot; frfotanje.
flafotati, gl. flafoliti.
flajcka: potepiga; pocestnica; lovača, ničvredna ženska.
flajda: kos, krpa, cunja.
Flamec; Flamsko; flamski; flamščina.
flancat: cvrtnik.
Flandrija; flandrijski.
flanela, flanele; flanelen jopič.
flanirati: pohajkovati, postopati.
Flaubert, Flauberta; Flaubertovi romani.
flavta, flavte; piskati (igrati) na flavto.
flavza, nav. množ. flavze: prazen izgovor, prazno izvijanje.
flegma, flegme; sama flegma ga je; flegmatičen; flegmatik.
fleksija; flektirati.
Flerin, Flore, Flure, osebna imena, posneta po »Florijanu«.
fleten: čeden, ličen, zal, prikupen, brhek, ljubek; Na Gorenjskem je fletno; fletno dekle.
flika †: krpa; flikati †: krpati, pokrpati; zakrpati; coire.
flikniti: švrkniti; švigniti; pobegniti; *potegniti se, izmuzniti se.*
flinta †: puška.
flirt; flirtati; flirtanje.
Flore, gl. Flerin.
flisati se †: hiteti.
flobertovka: majhna puška.
Florenca; Florentinec; florentinec: ženski slamnik s širokimi, visečimi krajci in dolgimi trakovi; florentinski.
Florijan; Florjan; šentflorjanska dolina; cerkev sv. Florjana; pri Sv. Florjanu v Ljubljani.
florilegij; florirati; floskula.
flos, nem., splav; flosar: splavar; flosariti: plaviti (les); flosarka: sekirica.
flosk: *plosk.*
flot †, fr.: nagel, hiter; vesel, lahkomiseln.
flota; flotilja.
Fludernik, osebno ime, pomeni naseljenca ob »fludru« = raki.
flúid, flúida.
fluktuacija; fluktuirati.
flundra: 1. capa, cunja, krpa; — 2. pocestnica, potepača, potepiga.
fluorescenca; fluorescirati.
Flure, gl. Flerin.
fluspapir †: pivnik.
fofotati: frfrati, plapolati, šumeti, vihrati, valoveti, vrvrati.
Foggia; v Foggii, glavnem mestu italijanske pokrajine Foggie.
foksterijer, foksterijera; s svojim mladim *foksterijerom.*
fokstrot †: foxtrot.
folč, gl. fovč.
folijant; folijirati.
folio; format folio (quarto, octavo).
folklor, folklora; v domačem folkloru; folklorističen časopis.
foném, fonéma.
fonograf; fonografirati; fonogram.
fontena; fontana.
force majeure ga je prisilila; se ne sklanja.
Ford; s svojim fordom (avtom) se je pripeljal; fordizem.
forenzičen.
forint: goldinar.
forma, forme; brez forem; 1. zunanja podoba; forma klobuka; dati čemu pravo formo; — 2. način kakega ravnanja ali poslovanja: uradna forma; družabne *forme, običaji, šege; to je samo pro forma* (zaradi forme, videza; da se zadosti ustaljeni šegi, drugega pomena nima); — 3. moštvo ni bilo v pravi formi; ni igralo tako dobro, kakor bi bilo moglo in moralo; nisem v pravi formi: nimam prave volje, veselja (do dela); — 4. tvorilo, ki *daje čemu pravo obliko*: forma za sir, surovo maslo.
formalen: kar zadeva zunanjo obliko in ji ustreza; formalno je to prav; formalno ravnanje: po predpisih; formalno pravo: v nasprotju s tvarnim; formalna izobraz-

ba: humanistična, klasična, v nasprotju z realno, realistično.
formalizem: lepenje na formi, na zunanjostih (v uradnem ravnanju ali v družabnem občevanju); formalist.
formalnost († formaliteta): zunanja ustaljena podoba uradnega ravnanja ali družabnega občevanja; to so samo formalnosti: potrebne sicer niso, toda so običajne; človek se jim pokori bolj iz navade ko po potrebi.
forman, gl. furman.
Formoza, Formoze, na Formozi; Formozanec; formozanski.
formula; formular; formulirati.
fornaža, it., peč (za žganje apna ali opeke).
forsirati kaj.
foršus †: predjem; predujem, predujma.
fort; fortifikacija.
fortuna, it.: vihar, nevihta.
forum, foruma; pred takim strogim forumom.
fosforescenca; fosforescirati; fosforescenten.
fosilen; fosilije, fosilij.
fotélj, fotelja; na fotelju.
Fotij, Fotija; s carigrajskim patrijarhom Fotijem.
fotokemičen; fotokemija.
fovč: vinjak; žepni nož s srpasto zakrivljenim rezilom.
fovš: zaviden; biti fovš: zavidati komu kaj.
foyer, foyera; v gledališkem foyeru.
frača: prača.
fragment; fragmentaričen.
frajh †: *omet; frajhati* †: ometavati; ometati.
frakar: človek, ki se ima zaradi svoje boljše obleke ali zaradi svojega stanu za kaj boljšega ko so drugi občani; frakarstvo; frakarija; gl. škric; črnosuknjež; dolgosuknjež.
frakcija; frakcijonist; frakcijonistična politika.
frakelj, fraklja († frakeljna); šestnajstinka litra.
framason; framasonstvo.
Francè, Francéta; Francelj, Franclja († Franceljna); Franek, Franeka; Franček, Frančeka.
Francija; Francoz; Francozinja; francoski; francoščina.
franciscejski († frančiškanski): iz časa avstrijskega cesarja Franca I. (1804—35).
francoz: ključ za vijake, ki se da regulirati na različno velikost.
francozi: sifilida.
frančiškanar †: frančiškan.
Frank; frankovska država; frankovski kralji.
frank; plačati v frankih; *gl. fronki.*
frankatura; frankirati; franko.
frankfurtarica: 1. po nemščini posneta označba za hrenovko; — 2. črno-rdeče-žolta zastava, znak vsenemštva.
frankofilen; frankofilstvo; frankomanija.
franža †: resa; iti v franže †: razbiti se; izjaloviti se; ponesrečiti se.
frapanten; frapirati.
fratati †: goljufati; fratalo me je: izpodletelo mi je; *dobil sem jo po nosu.*
frapanten; frapirati.
frata: poseka, goličava sredi gozda, porastla s trnjem in robidovjem.
fraternizirati s kom.
fraza; frazariti; frazeologija; frazér, frazerja.
frazeologija: besedje; zbirka izrazov, fraz.
frcati: sopihati; škropiti; švigati.
frčada, prizidek, moleč iz višine pročelja; tudi posmešljiva, prezirljiva označba za obraz.
frčati, frčim: švigati; gl. frk.
frček: cevka, na katero je navit sukanec.
frčiti: kodrati, vihati, viti; krotovičiti.
frekvenca; frekventacija; frekventant; frekventen; frekventirati.
frenetičen aplavz.
freska; freskant; slikati al fresco (na svež omet).
freta: malo posestvo, na katerem se družina komaj preživi; fretati: borno živeti; z muko in težavo kaj *opravljati;* čevelj me freta: žuli.
Freud; freudizem; freudovec.
frflja, gl. frfra.
frfoleti: frfotati; fofotati; plahutati.
frfra: *gobezdač, čvekač; nemiren, nezanesljiv človek.*
frfrast: nemiren; lahkomiseln; lahkoživ; potepuški.
frfrati: švigati; plahutati; mahedrati; *mahati; vreti, vrvrati; brbrati, čvekati.*
Friderik; Friderika.
fridolinstvo: pederastija.

frigati, itd., pražiti; prefrigan; prefriganec; prefriganost.
frigiden; frigidnost.
Frigija; Frigijec; frigijska čepica.
frišek †, **frišen** †: svež; presen.
frivolen; frivolnost († frivoliteta).
Friz; Frizija; frizijski.
frizer; frizirati; frizura.
frk: *medmet, oponašajoč naravni glas*; frk na vejo (zlati ptič); frkati; frčati; odtod označba za lahkožive, lahkomiselne ljudi: frkavec; frklja; frkolin; gl. frčiti.
frkati; frkljati: vihati, kodrati.
frklja, gl. frk.
frkniti: švigniti; gl. frk; prifrknjen; zafrkniti.
frkolin, gl. frk.
frkotiti, gl. frčiti.
frkulja, gl. frk.
Frlan, osebno ime, gl. Furlan.
frlec: koder.
frleti: vihrati, trepetati, mahedrati, plahutati.
frliti, gl. frčiti.
frnikola; frnikolati (se): igrati za frnikole.
frnkati, gl. frkati.
fronda; fronder, fronderja; fronderstvo.
fronki: stara označba za davke, nastala za časa Napoleona po imenu francoskega denarja: frank.
fronta; na fronti stati; frontalen napad: od spredaj (ne od strani).
froš †: utor; zareza v sodovih dogah, v katero je vstavljeno dno.
frotirati; frotirka (cunja).
Frtávčkov Gustelj, nekdaj starinar v Ljubljani na Starem trgu; danes s Kurénčkovo Nežko (kakor nekdaj Bóltatu Pepe) *izraz za »vox populi«.*
frtavka, gl. vrtavka.
frtica, it. trdnjava, utrdba; kraj, kjer ima veter posebno moč; eksponirana lega.
fržol †: fižol.
fucati *za peresa*: otroška igra.
fučkati: žvižgati.
fukati: švigati; pihati; coire.
fuksija; Fuchsia.
fuliti: pihati; žvižgati; osmukati; pofuliti.
fulminanten govor.
fundacija; fundament; fundamentalen; fundator; fundirati.
fundati: pokončati.
fungirati; funkcija; funkcijonalen; funkcijonirati (se rabi o rečeh); fungirati kot izvedenec †: biti za izvedenca.
funt: imeti česa na funte (mnogo); po funtih prodajati.
Fúre, Fúreta: Florijan.
furež: 1. pojedina ob kolinah; — 2. koline same.
furija; furijast.
furir: podčastnik v administrativni (ne vojni) službi.
Furlan; Furlanka; Furlansko (Furlanija); furlanščina.
furman, nem.: voznik, ki je, dokler še ni bilo železnic, iz kraja v kraj prevažal težje tovore.
furnir, furnirja, s furnirjem; furnirati; oplatiti.
fušar †: šušmar; *mojster skaza*; fušati: šušmariti.
fuzija; fuzijonirati.
fužina: it., peč, topilnica za rudo; nav. v množ. »fužine«.

G

gabati, gl. gambati.
Gabelsberger, *Gabelsbergerja*; Gabelsbergerjev sistem; gabelsbergerjevci: pristaši Gabelsbergerjevega sistema stenografije.
gaben: ogaben.
gaber, *gabra*; *gabrov les*: gabrovina.
gabez: spomladna, vijoličasto cvetoča rastlina (Symphytum officinale).
gabiti: delati ostudno, gabno; prigabiti, zagabiti; gabiti se: studiti se; ta jed (reč) se mi gabi; gabi se mi do česa; *gaben*; *ogaben.*
gabra: bukva z visečimi vejami.
gabrc; gabrček; gabrič.
gabrica: gabrov sad.
Gabrije; krajevno ime, = Gaberje, Gabrovje.
Gabrijel; nadangel Gabrijel; Gabrijelčič, osebno ime: sin (potomec) Gabrijela.
gabrje; gabrovje: množina gabrov, gabrova hosta, gozd.

gabrovec: gabrovo listje; gabrovo drevo (deblo).
gabrovina: gabrov les.
gabrovje, gl. gabrje.
gača, nav. množ. gače, gač: 1. spodnje hlače; — 2. rogovila ali tudi prostor v njej; se najde tudi kot krajevna označba (Gače nad Lipaljo vesjo).
gačast, gačnat: rogovilast.
gad: 1. vrsta strupenih kač: jezen kakor gad, piha kakor gad; gad v žepu: prazen žep, nič denarja; gadje gnezdo; gadja zalega; — 2. izreden človek; izraz občudovanja in spoštovanja; Kastelkini fantje, to so vam gadje!
gadati: ugibati; čvekati.
gaden: gaben, ogaben, ostuden.
gadina: gadova luknja.
gaditi, gl. gabiti.
Gadova peč; vino z (iz †) Gadove pečí, ki je zrastlo na (v †) Gadovi péči.
gaga: raca ali gos (posnemanje njenega glasu).
Gagari: Podzemeljčani in Metličani, ker namestu pritrdilnega »da« pravijo »ga«.
gagati: 1. gos gaga; — 2. loviti sapo; biti z življenjem (ali sploh) pri kraju; utopljenec je že začel gagati; nekoliko še gaga, pa bo kmalu moral v konkurz.
gagniti, gl. gagati.
gaj: 1. mlad, redek gozd; — 2. samosevna gozdna okolica, prehajajoča v pašnik ali travnik.
gajati se: goditi se, vršiti se.
gajba; gajbica; it., kletka.
gajdaš: igrač na gajde.
gajde, gl. diple.
gajevina: mlad gozd.
gajica: po Lj. Gaju, ki jo je uvedel pri Hrvatih, imenovana pisava; pri nas je zamenila bohoričico.
gajiti: gojiti; dati rasti; gajiti živino: rediti za pleme; gajiti se: znova rasti, obnavljati se; gozd se je gajil.
gala, gale; kot pridevnik se ne sklanja; oblekel se je v gala obleko (galo).
Galacija; Galačan.
galanten, gl. golant.
galanterija: 1. spoštljivo in ljubeznivo vedenje proti ženskemu spolu; v tem pomenu se navadno rabi »galantnost«; — 2. razna drobnjav, okraski i. t. d., potrebni za ženski spol.
Galateja; nimfa Galateja.
Galec; Galija; galski; galščina = keltščina; galicizem: posebnost francoskega jezika; galofilstvo; galomanija.
galeja: 1. ladja na vesla; (barka je jadrnica); obsoditi na galejo; — 2. sploh kakšna velika reč, s katero je težavno ravnati, ker je okorna.
galeot, gl. galijot.
galera, gl. galeja.
galerija: 1. najvišji, ograjen hodnik nad kako dvorano, n. pr. v gledališču; — 2. v prenesenem pomenu ljudje, ki na njej stojijo; vsa galerija mu je ploskala; — 3. zbirka slik: Narodna galerija v Ljubljani; tudi v prenesenem pomenu: napisal je celo galerijo literarnih portretov.
galge, nem. vislice; galženjak: obešenjak; človek, ki zasluži vislice.
gálica: bela, modra, zelena; trte škropiti z (modro) galico; galičiti: v galičino vodo namakati.
galicija †: galica.
Galicija, razni kraji, imenovani po svojem farnem patronu, sv. Jakobu Kompostelskem, ki se je posebno častil v mestu Composteli v španski pokrajini Galiciji, kamor so Slovenci svoje dni romali.
galicizem, gl. Galec.
galičiti, gl. galica.
galijot: veslač na galeji; sužnj; kaznjenec; ničvrednež; velikan; neroda; štorklježˇ.
Galilei, Galileja; Galilejevi spisi.
galiti: odkrivati, odkriti (se) nespodobno; kaj se gališ?
galjot, gl. galijot.
galofilstvo, gl. Galec.
galop; galopirati.
galoše: nepremočljivi vrhnji čevlji iz kavčuka; galoše natakniti († obuti).
galun; galunovec (kamen); galunovica voda; gl. galica.
galženjak, gl. galge.
gamaše, kamaše; golenice.
gambati: široko (in na dolgo) koračiti; z nogami otepati; bresti (po vodi ali snegu).
gamz; gamzova brada; Gamzov sekret.
ganalica: uganka.

ganglij, ganglija.
gangster, gangsterja; gangsterstvo; bandit, zločinec.
gániti; *geníti;* ganjenje; ganjenost.
ganljiv; *genljiv.*
ganotje †: ginjenost.
gantar; gantnar, nem.: podval, debel tram, *na katerem leži sod.*
garancija; garancijsko pismo; *garant;* garantirati.
garati: *truditi se, mučiti se; vse življenje je garal, in kaj ima zdaj?*
garbati: biti, tepsti, tolči; gl. garati.
garda: 1. telesna straža vladarjev; — 2. *ožji somišljeniki: prišel je na zborovanje s svojo gardo;* — 3. *v prenesenem pomenu:* narodna garda; *mi smo še stara garda (vse drugo ima premalo izkušnje, ker je še premlado);* bela garda; rdeča garda i. t. d.
gardedama: nadzornica nad dekleti.
garderoba: 1. prostor, kjer se obleka (ali oprema) shranjuje; — 2. obleka sama; nima svoje garderobe v redu; — garderobér, garderobérja; garderoberka.
gardist: član kake garde; belogardist †: beli *gardist.*
gare, gar, na garah; nem., ročni voziček na dveh kolesih; lojtre na vozu; réma, *podobna lojtram,* v katero se govedu meče krma; motovilo; *lesa;* — *garice.*
Garibaldi, Garibaldija; garibaldinci: Garibaldijevi vojaki.
***gariti,** gl. galiti.*
garje, garij, garjam, garje, garjah, garjami; garjava ovca; garjavec.
garmote: 1. motovilo; — 2. nerodna reč, s katero je težko *ravnati;* — 3. neroden človek, štorklež.
garnik, gl. garmote.
garnirati; garnitura.
garnizija; garnizijska služba.
gartroža; gatroža; gavtroža: vrtnica.
gasilec, gasilca; gasilski dom; gasilsko društvo; *gasilnica; gasilnik;* gasilo; gasilstvo. gasiti; gašen; gašenje; 1. z vodo; požar gasiti; apno (živo) gasiti: polivati z vodo; — 2. v prenesenem pomenu: dušiti, *miriti; gasiti žejo; kar te ne peče,* ne gasi.
Gaskonja; Gaskonjec; gaskonjada; *gaskonjski kadeti.*
gaslo, gl. geslo.
gasniti: počasi pojemati, ugašati; dan gasne; oči gasnejo; tudi v prenesenem pomenu: navdušenje gasne (se polega, pojema).
gašper, *gašperček,* nem. (Gasherd + Sparherd): majhen, železen štedilnik.
Gašperček: šaljiva, stalna oseba v igrah z lutkami; nič mu ne more blizu, iz vseh *zadreg se izmaže; iz* nem. »Kasperle«.
gat: mašilo; dušilo; jez; — zagata; gaten, zagaten.
gate: spodnje hlače.
gatilo: *mašilo.*
gatiti: mašiti; dušiti; stiskati se; *zajeziti;* ovirati.
gaucho, gl. gavčo.
gavčo, *gavča;* živeti med gavči; gavčevska drzovitost.
gavez, gl. gabez.
gavge, gl. galge.
gavran: vran; krokar.
gavzniti: končati; poginiti, krepati: gl. guzniti.
gaz, gaza; gaz, gazi: izhojena pot, n. pr. v snegu; *gaz drži od hiše do hiše.*
gazda †: gospodar.
gaziti: 1. delati gaz; gaziti na celo, v celo, po celem; — 2. v prenesenem pomenu: hoditi po čem, v nič devati; *gaziti čast* in poštenje; pogaziti; — gaženje.
gazolin; gazometer.
gaža; gažist; angažirati; angažma.
Gdansk, v Gdansku, iz Gdanska; *Gdanski zaliv.*
Gdynja; iz Gdynje; v Gdynji.
geba: pokveka; gl. guba.
gejša: japonska plesalka.
gejzir: vroč vrelec, ki se perijodično poganja v zrak.
genealog; genealogija; genealoški.
general; generalen; *generalski;* generalizirati; generalissimus.
generalica: generalova žena.
generalije: splošni podatki o kom (ime, starši, leto in kraj rojstva, poklic), da se dožene njegova istovetnost.
generalka: 1. posebna vrsta zemljevida (nasprotje specijalki); — 2. generalna skušnja pred nastopom v *javnosti.*
generozen; generoznost († generoziteta).
genetičen; géneza; genetika.
genij; genijalen; genijalnost.

geníti, gánem; 1. premakniti; geniti glavo; ne prsta ne gane zanj; nav. s predlogom: geniti z glavo, z jezikom, ali geniti se; ne gane se z mesta; — 2. v prenesenem pomenu: ne ganejo ga ne prošnje ne solze.
genitiv; manj navadno genetiv.
genius, geniusa; genius loci.
genljiv: kar lahko koga gane; gl. *geniti* 2.
Genovefa; žensko ime; Fefa.
geograf, geografski; geografija, geografičen.
geolog, geološki; geologija, geologičen.
Georgija †: Gruzija.
georgina, gl. Dahlia.
gepelj †: vitel, vitla.
Gera, žensko osebno ime, = Jera, Jedrt.
Gerič, moško osebno ime, označuje potomca; gl. Gera; Jerič.
German; † *Grman*; *germanstvo*; *germanščina*; **germanski**; germanist; germanizem; **germanizirati**.
gerob †: varih; varh; skrbnik.
gerpa: kolač; prga.
Geršák, Geršáka; osebno ime, = Jerin sin (potomec).
geruš, gl. jeruš.
geslo, gesla: 1. *domenjena beseda, ki služi* za spoznavanje med raznimi ljudmi; v vojski (parola) in v tajnih družbah; *povedati, dati geslo*; — 2. kratka formulacija kakšne misli ali stremljenja; življenjsko geslo (deviza); politično geslo: »kmet naj kmeta voli«; — 3. beseda, po kateri se ravna v abecedni red postavljena vsebina kakega kataloga ali besednjaka; — 4. besede v grbu (deviza); Schönlebnovo geslo: »Domovini k pridu«.
gesta; gestikulirati; gestikulacija.
Geta: Margeta; Marjeta; Margareta.
geto, geta, v tržaškem getu (= židovski četrti).
ghetto, gl. **geto**.
gib, gl. zgib; guba.
giba: guba.
gibalo: priprava, sredstvo, ki kaj giblje, poganja, žene; tudi v prenesenem pomenu: narodnostna ideja, najmočnejše *gibalo in gonilo sedanjega* veka.
gibanica: tenko razblinjeno testo v podobi kroga, se potrese z mešanico sira, smetane, sladkorja in cimeta, ob robovih zaviha, na loparju vsadi v peč in naglo speče; prenaša se, naložena druga vrh druge, v plitvem okroglem jerbasu, gibančniku; običajna jed ob težkem delu, posebno zunaj doma.
gibanje; 1. premikanje v fizikaličnem smislu; pospešeno, valovito gibanje; — 2. v prenesenem pomenu: usmerjenost misli *in njej primerno delovanje*; delavsko, narodno, mezdno gibanje.
gibati, gibljem: ponovno, večkrat ganiti; gibati z brado, nogami, rokami; gibati se, tudi v prenesenem pomenu: truditi se, biti priden.
gibčen; gíbek; kar se lahko giblje; gibčni (okretni, spretni, pridni) prsti; gibek gladko tekoč) jezik; *gibka voda*; — — gibčnost; gibkost; — gibljiv; gibljivost.
gigant; gigantski; gigantičen †.
gigati: vpiti kakor osel.
Gil Robles, Gila Roblesa; z Gilom Roblesom.
giljoša; giljoška; giljošírati.
giljotina; giljotinirati.
gimnast; gimnastičen; gimnastika.
gimnazija; gimnazist; gimnazijec; gimnazistka; *gimnazijka*.
ginevati, gl. giniti.
gingav: slaboten; medel; trepetajoč; tresoč se; bolehen.
giniti: 1. pojemati; iti proti koncu; nehavati; tako dan za dnevom gine; giniti od žeje; — 2. gl. geniti 2.
ginjenost: ganjenost; gl. geniti 2.
ginljiv, gl. genljiv; — ginljivost.
giovinezza; pojoč giovinezzo (narekovaji so nepotrebni) so korakali po ulici.
girl, angl. dekle, punčka; množina girls († girlsi).
gitara; kitara; na kitaro brenkati.
gizda: napuh, ošabnost, pretirano razkošje v obleki.
gizdalin: človek, ki se gizdavo oblači.
gizdav; gizdavost.
gjaur, gl. džaur.
glad; *gláda, gladú, gladi*: močna želja po jedi; glad čutiti, trpeti, pregnati, utešiti; od glada umreti; tudi v prenesenem pomenu: glad po zemlji, denarju.
gladek: ne hrapav: 1. gladka koža, gladek papir, gladko blago; — 2. preneseno: gladke besede (sladke, ljubeznive);

gladko govoriti (brez jecljanja in zatikanja); gladki verzi; — 3. prislovno: gladko završiti; gladko nič; gladko vse; vse je gladko šlo; predlog so gladko sprejeli; — gladčina.

gladen česa ali na kaj; gladen kakor volk; kakor maček na mast, govedo na sol; gladno leto; gladnež; gladnjak; gladnost.

gladeti: gladovati po čem.

gladež: 1. gladilnik; — 2. gladež in stradež: huda lakota, pomanjkanje.

gladijator; gladijatorske igre.

gladilce; gladilen; gladilka; gladilnica; gladilnik; gladilo.

gladina: površina; nivó; morska gladina.

gladiti: *1. delati kaj gladko*; gladiti papir, perilo, obleko, britev; — 2. lahno se česa dotikati: gladiti koga po licu, laseh, psa po glavi; — 3. brusiti, priliti; gladiti jezik; — gladilec; gladkati; gladkoba; gladkoča; gladkost; gladkota; gladnik.

gladovati; gladujem; gladovanje.

gladoven: *požrešen, lakoten; gladoven na kaj*; gladovno leto; gladovnež; gladovnik; gladovnjak; gladovnost.

glagol; dovršni, nedovršni, ponavljalni, prehajalni (tranzitivni), neprehajalni, pomožni; glagoli se spregajo (konjugirajo); glagolnik (življenje); glagolske oblike.

glagoljaš; glagoljica.

glas, glasa (glasú); 1. človeški ali živalski zvok; od daleč se čuje glas, čuli so se glasovi; glas trobente, zvonov; ptičji glasovi; na glas govoriti; na ves glas zakričati; zlogi so zloženi iz glasov; latinska abeceda, prikrojena za slovenske glasove; glas privre iz prsti; glas zamre; — *2. celotni način (značaj), barva)* govorjenja (petja); obseg glasu; debel, tenak, moški, ženski, slab, prijeten glas; skladni, ubrani glasovi; pesem za štiri glase; po glasu koga spoznati; vedeti čemu glas: poznati kaj; — 3. sporočilo; mnenje; sloves; glas dati (od sebe) komu; glas gre o njem po deželi; ljudski glas; glas vesti; glas je počil; nobenega glasú ni po njem; dober glas seže v deveto vas; — 4. pri volitvah; *(svoj) glas dati komu; izvoljen z večino glasov; glasove šteti; razcepljeni glasovi* (na več kandidatov, od katerih ni nobeden dobil večine).

glasán, glasnà; glasen, glasna.

glasba; glasben; Glasbena matica; glasbenik; glasbilo.

glasilka: 1. enakokrakemu trikotu podobna raza v človeškem grlu, ki uravnava glas; — *2. gl. glasnica.*

glasilo: organ, časopis, časnik, s katerim kdo dela ali daje glas (gl. glas 3.) v javnosti; glasilo konservativne stranke; enako se rabi glasnik.

glasiti: naznanjati, sporočati; Kristusovo besedo glasiti; bolj navadno glasiti se: zveneti, oglašati se, praviti, dajati glas od sebe; pismo, razglas policije, uradno poročilo se glasi tako (čeprav je samo napisano ali natisnjeno); običajnejše in bolj pogostne pa so iterativne in oblike s predlogi: razglasiti, oglasiti, oglašati se.

glaskovati: pri branju najprej izgovarjati posamezne glasove besede; gl. glas 1.

glasnica: 1. znak za kak glas (črka); — 2. luknja na godalu; — 3. gl. glasnik.

glasnik: 1. znak za kak glas (črka); — 2. mož, ki kaj sporoča; glasnik božje besede; tudi v prenesenem pomenu (gl. glasilo): Glasnik muzejskega društva za *Slovenijo; glasnica.*

glasom † sporočila: po sporočilu.

glasoslovje: nauk o glasovih; glasosloven.

glasovati: oddajati glasove; gl. glas 4; — glasovati za koga.

glasovir †: klavir.

glasovit: razglašen, slaven, daleč razširjen po svojem glasu; gl. glas 3; — glasovitost.

glasovnica: list, s katerim se pri pismenem glasovanju oddajajo glasovi; gl. *glas 4.*

glava, gláve (glavé): 1. del telesa; okrogla, gola, plešasta glava; glava me boli; v glavi se mi vrti; ne vem, kje se me glava drži; kaj mu je le v glavo šinilo; glavo povešati; glave († skupaj) stikati; komu glavo vzeti (odsekati); koga ob glavo de(ja)ti; hoteti z glavo skozi zid; *na glavo postaviti; na glavo v vodo skakati*; svet stoji na glavi (narobe); od nog (pet) do glave; imeti dela črez glavo; nima ne glave ne repa: nesmiselnost; —

2. najvažnejši del za označbo celote: moška, ženska, konjska, pasja, učena, bistra, modra, zvita, prazna, puhla, trda, slaba, dobra, zmedena, maziljena glava (cesar); razpisati nagrado za (na) njegovo glavo; plačevati davek od glave; kolikor glav, toliko misli; nam bo naposled še nad glavami (nad nami); dvajset glav (živine) ima v hlevu; nad glavo zrasti komu; — 3. sedež življenja, življenje samo: glavo stavim za to; glavo dati za koga; saj ti ne gre za glavo; za živo glavo ne; — 4. duševne lastnosti: spomin, misel, pamet, razum, skrb; to je glava! delati z glavo; glavo komu zmesti; glavo si beliti, treti; na glavo si kaj nakopati; po svoji glavi delati; tvoja glava, tvoj svet; ne gre (neče) mi v glavo, iz glave; to mi po glavi hodi; v glavo si kaj vtepsti, vzeti, gnati, vbiti; izbiti si kaj iz glave; glavo imeti za kaj; iz glave znati, računati; svoje glave biti; zgubiti glavo; stopilo mu je v glavo; — 5. glavar, poglavar; mož je ženi glava; Kristus je glava cerkve; — 6. glavi podobna, glavna stvar: salata, zelje gre v (dela) glave; glava kruha, soli, sladkorja, prediva; glava pri sekiri, žreblju, kladivu, stebru, čebuli, česnu, zvonu; celotni naslov kakega časnika, stoječ na vrhu prve strani.

glavač: debeloglavec; svojeglavec; kolovodja; poveljnik; nadut gospod; označba za razne živali in rastline.

glavan, gl. glavač.

glavana: debeloglavka; sova sinico z glavano pita.

glavar: načelnik, predstojnik, postavljen nad druge, prezident; okrajni († srezki) glavar; deželni glavar; gl. glava 5.

glavarica: glavarjeva žena.

glavarstvo: 1. območje, delokrog glavarjevega delovanja; — 2. poslopje urada, sedež glavarstva.

glavat: z veliko glavo; glavi podoben; glavato zelje; glavata salata; glavatost.

glaven: 1. spadajoč k glavi; glavna žila, koža; — 2. prvi, najvažnejši, odločilen; glavno mesto, cesta, vhod; glavni pojem, razlog, vzrok; glavna oseba, reč, stvar, beseda; sedem glavnih grehov; glavni stan: vrhovno poveljstvo; glavna knjiga.

glavič glavíča: 1. debelejši konec kake réči, podoben glavi; na mečevem ročaju, pri sedlu, stebru, na kakem ročniku; — 2. stvar, ki je na enem koncu debelejša.

glavina: debela glava; meso ali koža na glavi; sprednji del ustrojene kože (zadnji je repina); glavni del debla; klobukova štula; leseni del pesta.

glaviti se; glavatetí; glave delati; v glave iti; gl. glava 6.

glavje: zeljevo, salatino glavje.

glavnat, gl. glavat.

glavnica: matica; prvi, v kako podjetje vložen denar.

glavnja: 1. tanjši konec okroglega lesa (debelejši je »ritek«); — 2. ožgano poleno; plamenica; bakla.

glavobol, glavobóla; glavobol me muči †: glava me boli; toži se z glavobolom: toži, da ga glava boli.

Glavosek; označba za praznik obglavitve sv. Janeza Krstnika: danes je sv. Janez Glavosek (24. jun.).

glazirati †: loščiti; pološčiti; pološčena posoda (ne iz same, surove gline).

glazura: lošč.

glaž, nem.: steklo; kozarec; kupica; čaša; glažek.

glažnta †: steklarna; tudi ime za kraje, kjer so svoje dni delali steklo.

gledališče: 1. stališče, s katerega se kaj gleda; danes se rabi samo »stališče«; — 2. poslopje, v katerem se igrajo gledališke igre; gledališka blagajna; gledališki igralec.

gledati: 1. imeti odprte oči; oči kam obrniti; zbudil se je, že gleda; zajec gleda, kadar spi; gledati koga, za kom, kaj; gledati po strani, v daljavo, zviška, črez ramo, skozi prste (da ne vidi vsega), bistro, hudo, pisano (jezno), grdo, lepo, srepo (nepremično, divje), temno, belo, krivo, prijazno, debelo (začudeno, osuplo), kakor hudo vreme (grozeče), kakor zaboden vol (prazno, bedasto), kakor tele nova vrata (osuplo, nezaupno); gledata se kakor pes in mačka (sovražno); gledati kakor cigan sekiro (poželjivo); kakor čuk na palici, gl. čuk; gledati pod kožo: spati; — 2. v prenesenem pomenu: prst mu iz čevlja gleda; potepuh mu iz oči gleda; nič dobrega mu ne gleda iz oči; okno gleda na vrt; mesec gleda

skozi okno; ves oče iz njega gleda (tako mu je podoben); — 3. paziti na kaj, skrbeti, brigati se za kaj; ozirati se po čem, na kaj (v prenesenem pomenu); gleda svojih dveh hčeri; na ljudi, po ljudeh gleda (kaj bodo rekli); na svoj dobiček gleda; na obleko gleda; na to ne bom gledal; nič ne gleda nase (zanemarja se); na to se ne gleda; vedno gleda, koga bi oškodoval; gledati na denar; več na čednost, kakor na lepoto gledati; — gl. gledíti.

gledé, gl. gledíti.

gledeče, gledečega: punčica v očesu; gl. gledíti.

gledišče; gledíški; gl. gledališče.

gledíti, gledím: gledati; se k robu primakne, v globino gledi; gledé na to ne bo nobenih težav; ne glede na stroške; glej! glej!; glej ga norca! le glej, da boš o pravem času prišel! — gledeče.

glen: slina; sluz; usedlina; z vodo pomešano blato; muža; močvirje; mulj; plesen; kan; — glenast; glenat; glina.

glena: droben pesek, sviž.

glenav: metljav; gl. glen.

gleštati: oskrbovati, rediti, streči, negovati, gojiti, čediti, opremljati; premoči; živino gleštati; gleštati se: dobro skrbeti zase; ne gleštam niti krajcarja: nimam, ne zmorem; ne premorem.

gletva; gletvo; gl. dleto.

gleviti: glodati; obirati; žvekati; z brezzobimi čeljustmi mleti.

gleženj (na nogi, roki) si zviti, nategniti, pretegniti, izpahniti.

glibanja, gl. globanja.

gliha vkup štriha †: par para išče.

glihati †; pogajati se, barantati, mešetariti; ravnati, gladiti.

glihenga †: pogodba; o čudovita glihenga, kjer mož in žena eno sta.

glina: posebna zemljina za lončarsko robo; gl. glen.

glinast, glinat: pomešan z glino ali glini podoben; z glino onesnažen; glinasta † pipa: lončena pipa; glinasta † peč: lončena peč.

Glince, Glinc; krajevno ime; = (glinice) jame, v katerih se (za opeko) koplje glina.

glinen: lončen; lončena pipa; lončena posoda.

glista: 1. vrsta črvov zajedavcev, ki se nahajajo v človeškem in živalskem drobu; imenujejo se po svojih gospodarjih: otročja, konjska, ovčja, ribja glista; — 2. v prenesenem pomenu: siten, nadležen, poleg tega pa slaboten človek.

glistast: glistam podoben, glistav.

glistav: imajoč gliste; glistav otrok; glistavec.

glistavec: 1. glistav človek; — 2. zdravilna rastlina zoper gliste.

glistavka: zelišče, s katerim se odpravijo gliste.

glisti, nem.: leseni drogovi v kmetski hiši pod stropom od prečnjaka do stene, da se nanje kaj obesi ali povprek položi; oder nad ognjiščem, kjer se navadno drva suše.

glistnica, gl. glistavka.

gliva: neka goba, tudi splošna označba za gobe; danes se rabi bolj za označbo nižjih, mikroskopičnih vrst; glivica; bakterije prištevamo glivam.

glob: globina; črez rob in glob: črez višine in globine.

globa: kazen, ki se plača v denarju.

globača: v zemljišče zarezana pot; klanec, širša, ubočena dolina.

globalen, lat.: celoten, skupen, splošen.

globanja: 1. gl. globača; — 2. najfinejša vrsta gob: jurček (boletus edulis).

globanjevica: juha iz globanj; gl. globanja 2.

globati: 1. dolbsti; izjedati; — 2. razmišljati; modrovati, glavo si beliti.

globel, globeli; globela, globele: globina; globača.

globelica: jamica.

globenica: globoka dolina.

globina: 1. globočina; morska globina; brezdanja globina; — 2. prostorna daljava: v globini gozda; — 3. v prenesenem pomenu: v globinah duše, srca.

globiti: 1. gl. globati; — 2. naložiti komu globo; gl. globa.

globočina: bolj konkreten izraz za globino; morska globočina.

globok; globočji, globokejši; globlji; 1. segajoč v globočino: globoka voda, globok studenec, globok poklon; — 2. dolg v prostoru: globok gozd; globok gledališki oder; — 3. v prenesenem pomenu: globok spanec, globoko se zamisliti, glo-

bok smisel, globok pomen, globoko spoštovanje; globoka noč; globoko prepričanje; globoko užaljen.
globokost, gl. globina.
globus, globusa; zemeljski, nebesni globus.
glodati: z zobmi na drobno gristi s česa: pes gloda kost, zajec skorjo, miš sir; glodati se ob čem: drgniti se; nadlegovati, sitnariti; zgodnja rana srce gloda; zob časa gloda razvaline.
glodavec; glodavka.
glog: belo cvetoč grm (Crataegus oxyacantha); glogovec.
gloginja: glogov sad; gloginje mlatiti: imeti opravka z nesnažno žensko; gl. abranek 3.
glogotati, gl. klokotati.
glogov: iz gloga ali v zvezi ž njim; glogova meja; glogov belin; glogova zima: poslednji spomladni sneg.
glogovača: palica iz glogovine.
glogovec: glogov grm.
glogovina: glogov les.
glogovje: glogovo grmovje.
glogovka, gl. gloginja.
glojem, gl. glodati.
Glónar; Glónarja; osebno ime; pomeni priseljenca iz krajev ob bavarski reki Gloni.
glorificirati; glorifikacija.
glorija; glorijola; nebeška glorija; v vsej svoji gloriji.
glosa; glosator; glosirati.
glota: 1. manj vredno zrnje; zrnju primešan plevel in nesnaga; — 2. sodrga, svojat, drhal, pakaža.
gloten; glotiv; glotnat; pomešan z gloto.
glovnja, gl. glavnja.
gložje, gl. glogovje.
glubanja, gl. globanja.
glubati, gl. globati; dolbsti.
gluh: 1. kdor ne čuje; ne kriči tako, saj nisem gluh; gluh kakor kamen; gluhega se delati; — 2. kdor noče čuti; za vsako pametno besedo gluh; besedam nem, dovtipom gluh; — 3. kar se komaj ali sploh ne čuje ali ne čuti; gluh udarec, gluh glas, gluha noč; gluhi prsti; gluha loza; — 4. jalov, prazen, puhel; gluho žito; gluho zrnje; gluha repa (ki je zgubila kislino); gluha (mrtva) kopriva (ki ne peče).
gluhač; gluhec; glušec, glušca.
gluhomutec; gluhonemec.
gluhonem; gluhonemec; gluhonemica; gluhonemnica (šola); gluhonemost.
gluhost; gluhota.
gluma: norčija; razposajena šala; šaljiva igra; komedija.
glumač; glumaški; glumaštvo; glumiti.
glup: počasnih misli, zabit, brez bistre pameti, duševno top; glup kakor tele; glupost.
glušec: 1. gl. gluhač; — 2. gluha rastlina ali stvar; gl. gluh 4.
glušiti: delati gluhega, jemati sluh; glušeče ploskanje; glušiti se komu: zapirati si ušesa.
gmah †, nem., mir; pokoj.
gmajna, nem.; soseska; občina; skupna last kake občine na paši ali gozdu; le vkup, le vkup, uboga gmajna; se obnaša kakor tele na gmajni.
gmerati †, nem.: množiti; večati; napenjati.
gmeten, nem.: vesel, razposajen, dobre volje, lep.
gmota: masa, materija, snov, tvar, (kot nasprotje duše, duha); vse, kar se da tehtati, podlaga prirodnih pojavov; gorska gmota: gorski masiv.
gmoten: sestoječ iz gmote, nasprotje duševnega; gmotna sredstva: denar; gmotne (materijalne) razmere; gmotni užitki: nižji, potrebni samo za življenje (jed, pijača), v nasprotju z višjimi, duševnimi.
gmotnina: hribina, tvoreča kako gorsko gmoto.
gnada †, nem.: milost; Vaša gnada: star nagovor gospodi, sploh »višjim« ljudem, se danes rabi samo še ironično; Vaša gnada kruha strada: gol, lep naslov brez plačila; solnce k božji gnadi gre, nem.: zahaja.
gnati; ženem: 6. 1. siliti k (naglemu) gibanju: gnati živino na pašo, na vodo; voda kolo žene: morje žene valove; kam se ženeš; — 2. siliti; hiteti; pretiravati; na prisego koga gnati; žene me (na blato, na vodo); gnati si kaj k srcu; venomer svojo gnati; nekaj me je gnalo; gnati na potrebo; gnati se za koga, za kaj, za čim; gnati se (hiteti z delom); gnati ceno kvišku; gnati krik in vik; kašelj me

žene; — 3. preneseno: drevo žene popke, korenine; silje žene stebla; — gl. goniti; zagnati.

gneča; preriti se skozi gnečo; taka gneča je nastala.

gnesti, gnetem: 1. mečkati, tlačiti in pri tem mešati; gnesti testo, glino z rokami; gnesti mišice (pri masiranju); — 2. preneseno: okoli njega se jih je kar gnetlo; gnetli so se skozi vrata; gnete in gnete (mečka), pa nič ne opravi; — gnetati.

gnev: silna razburjenost, ogorčenost, jeza; togota; divji gnev ga je zgrabil; gnev goltati (premagovati).

gnezdece, gnezdeca; poišči si gnezdece, parček.

gnezditi: delati gnezda; valiti; vgnezditi se.

gnezdo: 1. prostor za bivanje in valjenje pri raznih živalih; ptičje, osje, sršenovo, sračje gnezdo; gnezdo staviti, plesti, izbrati; v sršenovo gnezdo seči: nakopati si nepričakovane neprijetnosti, opeči si prste; — 2. zarod, ki se naenkrat rodi ali izvali; gnezdo piščet, jerebic, psičkov; — 3. prezirljiva označba za človeška bivališča; to gnezdo da je mesto? živi v provincijalnem gnezdu; tatinsko gnezdo; gnezdo shizmatikov in heretikov.

gnida: 1. jajce uši, obešeno na las; — 2. siten, nadležen človek, ki se ga je težko znebiti, ki se ne da z lepo odpraviti.

gnidast, gnidav: poln gnid.

gnil: 1. gnijoč; 2. nezdrav, neurejen, sumljiv; gnile razmere.

gnilad, gniladi: gnile reči, n. pr. sadje, les; grozdje.

gnilec: *november; vrsta hrasta (quercus pedunculata);* vino iz nagnitega grozdja, nabranega pri podbiranju.

gniliti †, *gl. gniti.*

gniloba: kar se z gnitjem ustvari; ustna, drevesna gniloba; v prenesenem pomenu: lenoba.

gniloben: nagnit, načet od gnilobe.

gnilota, gl. gniloba.

gnilovec, gl. gnilec.

gniti, gnijem; gnijoč; gnitje; gnil; razpadanje prej živega bitja, ko so prenehali pojavi življenja; sadje gnije; les, kost gnije; tudi v prenesenem pomenu: len (negiben), da kar gnije; — gl. gnoj.

gnjat, gnjati: največja kost v zgornji polovici zadnje (svinjske) noge z mesom (in kožo) vred; prekajena gnjat; † šunka; — spredn̄ja gnjat: pleče.

gnjaviti: dušiti, daviti, mučiti, nadlegovati, sitnariti; gleviti.

gnjec: cmok; majhen, debelušen deček; palček.

gnjecalo: počasnè; počasnež.

gnječa †: gneča.

gnjus †: gnus.

gnocalo, gl. gnjecalo.

gnoj: 1. reč, ki gnije; stelja, pomešana z iztrebki živine: konjski, goveji gnoj; hlevski, straniščni gnoj; gnoj mu teče iz oči, ušes, rane; — 2. v prenesenem pomenu: gnoj za tujo kulturo; to spada na gnoj (je nepotrebno, brez vrednosti, ne več potrebno).

gnojàk: močno pognojena, s steklom pokrita in z deskami obita vrtna greda, v kateri se rastline silijo.

gnojen: v zvezi z gnojem; gnojni voz; gnojne vile; gnojna (dobro pognojena) njiva; gnojna (gnoječa se) rana.

gnojilo: umeten gnoj, ne domač; († umetno) gnojilo.

gnojišče: prostor, kamor se gnoj odklada, dokler se ne zvozi na polje.

gnojiti: dajati čemu gnoj, gnojilo; gnojiti njivo; detelji (detelje) ni treba mnogo gnojiti; gnojiti se: delati gnoj; rana se gnoji.

gnojivo: gnojilo.

gnojnica: voda, prihajajoča od gnoja.

gnosticizem; gnostičen; gnostik; gnoza.

gnus: stud, odpor do česa; življenja gnus; z gnusom poslušati take besede.

gnusen: *zbujajoč gnus; gnusna jed;* **gnusen** človek; gnusno ravnanje.

gnusiti se: zbujati, povzročati gnus († gnušenje); to se mi gnusi; gnusi se mi nad čim; nav. s predponami: zagnusiti, prignusiti, ognusiti.

gnusoba: kar povzroča gnus; umazan brlog poln same gnusobe; kdo bi si bil mislil, da je mož taka gnusoba; gnusoben; gnusobnost.

gnusota, gl. gnusoba.

gnušenje †: gnus.

goal, goala; zabili smo samo dva goala.

goba: 1. posebna rastlina; užitna, neužitna, strupena; drevesna goba, kresilna

goba; suh kakor goba; gobe brati, nabirati; iti po gobe (mora oni, ki ni za boljšo rabo, ki je za nič): zgubiti se, iti v zgubo, propasti, izjaloviti se; raste kakor gobe po dežju; — 2. ogrodje morske živali, ki se rabi pri umivanju; napil se je kakor goba (skozi in skozi); — 3. razne bolezni; mesna, kostna goba; lepra; polipi.

goban: najfinejša goba, goba nad gobami (boletus edulis); gobanja; — gl. globanja; jurček.

gobar, gobarja: mož, ki nabira gobe; pogledala sta se kakor dva gobarja v gozdu: nevoščljivo, sovražno, kakor dva biblijofila pri antikvarju.

gobast, gobat: podoben gobi; poln gob; zabuhel, napihnjen.

gobav: 1. gobast, gobat; — 2. leprozen; gobavec; gobavka; — gl. goba 3.

gobčast; gobčat: z velikim gobcem.

gobček, gobčka; gobčič: majhen gobec.

gobčnica: živalska ustnica; kuga na gobcu.

gobčnjak: nagobčnik.

gobec: 1. živalska usta; krava pri gobcu molze (treba jo je krmiti, če naj da mleka); svinjski gobec; volovski gobec na jesihu in olju; — 2. prezirljiva označba za človeška usta: umazan gobec; še gobca ni odprl; komu kaj izpred gobca vzeti; gobec povesiti; brusiti si gobec na kom, otresati nad kom; česniti koga po gobcu; dobiti jo po gobcu; komu gobec zavezati; gobec držati: molčati; sam gobec ga je; — gl. goblja.

gobelin, gobelina; gobelinska preja; tovarna za gobeline.

gobezdač, gobezdalo: človek, ki gobezda.

gobezdati: kar naprej neumnosti govoriti, čvekati; širokoustiti se.

gobezdav: kdor rad gobezda; gobezdavost.

gobica: mala goba; gobičast.

gobji: gobja juha.

goblja: gobec; širok dulec; — gl. goflja.

gobovica: gobova, gobja juha.

god, goda (godú): 1. pravi čas; prava oblika; pravo lice; pri godu, za goda, ob godu, pravi god; sad je po godu (zrel); to mi je po godu; ker črevlji so po godi, meč se loti; — 2. praznik: veseli god vstajenja obhajati; cerkveni godovi; — 3. obletnica imena; danes je moj god; svoj god obhajati.

goda, gl. god.

godalo: reč, na katero se gode.

godba: 1. igranje na godalo; godba se čuje od krčme sem; spremljati godbo s petjem; — 2. zbor, ki godbo dela: železničarska, vojaška, gasilska, veteranska godba.

godben: glasben; godbenik: muzikant, godec.

godčevski: muzikantovski; šaljiv; izmišljen; godčevski katekizem: zbirka godčevskih šal in ženitovanjskih navad.

godec: kdor gode, godbenik; godce najeti, za godce pobirati.

godem, gl. gosti.

goden: 1. kar ima svoj god; gl. god 1.; godno dete; ptiči so godni; godna za možitev; goden za tisk; — 2. zgoden.

godenje: 1. godba; gl. gosti; — 2. godrnjanje.

godež: 1. godec; — 2. čemernež, ki venomer godrnja.

godi, gl. god.

godína, gl. god 2.

godišče: kraj, kjer se lan godi.

goditi: 1. siliti na zrelost, pospeševati zorenje; hruške goditi; lan goditi v rosi, konoplje v vodi; ptički se gode (postajajo godni); — 2. goditi komu: delati kaj po njegovem; goditi si: privoščiti si; to mi godi: to mi je prišlo kakor nalašč; toplice so mu dobro godile; dež mladi setvi dobro godi; vreme žitu godi (streže); — 3. goditi se: dobro, slabo se nam godi; kaj se godi v mestu; tako se godi po svetu; godi se mi krivica; — nagoditi se; zgoditi se; — gl. god.

godlja: 1. ostanek nadeva za klobase; s kolin so nam samo godljo poslali; — 2. mešanica različnih tekočin: vino še ni čisto, je še godlja.

godljati: vreti, vrvrati, klokotati; čvekati, gobezdati; godrnjati.

godneti: zoreti; doraščati; gl. goden.

godnik: farni patron; krstni patron, na ime katerega je kdo krščen; gl. god 3.

godniti, gl. goditi.

godnjati, gl. godneti.

godnost: dozorelost, zrelost.

godov: praznujoč svoj god.

godovanje: 1. praznovanje; — 2. gl. god 3.

godovati: slovesno kaj praznovati, n. pr. svoje krstno ime; gl. god 3.

godoven: godov.
godovnica: 1. krstna patrona; 2. praznujoča svoj god; — 3. pesem za godovno.
godovnik: 1. patron godú; — 2. velik praznik; — 3. praznujoč svoj god.
godovnjača, gl. godovnica 2.
godovnjak, gl. godovnik 3.
godovnò, godovnà, ob godóvnem: praznik krstnega imena; komu kaj za godovnò dati; godovnò obhajati.
godrati; puran godrá, če je jezen.
godrnjati črez kaj ali koga; godrnjati na koga ali nad kom (če je navzoč); mrmrati; medved godrnja; — godrnjač; godrnjavs.
godrnjav: nevoljen, čemeren, zle volje, ki ob vsaki malenkosti godrnja.
Goethe, Goetheja, z Goethejem; Goethejeva lirika; goethejevsko umevanje življenja.
Göttingen, iz Göttingena, v Göttingenu; göttingenski.
goflja; zaničljiv izraz za 1. usta (velika, nečedna, umazana); — 2. človeka s takimi usti; — gl. gobec; goblja.
gofljati: čvekati; ustiti se.
gognjati, gl. hohnjati.
gogotati, gl. gagati.
gojenec; gojenje; gojenka; gojilen; gojitelj; gojiteljica; gojitev.
gojiti: rediti, vzrejati, kultivirati; danes bolj nav.: vzgajati; tudi v prenesenem pomenu: *ljubezen, sovraštvo do koga* gojiti v svojem srcu; — gl. goditi.
gol: 1. neporastel, nepokrit; goli vrh; gola zemlja; gola brada; gola koža; na golih tleh klečati; gola glava (brez las ali klobuka); — 2. čist, sam, brez česa drugega; z golo roko (brez rokavic ali klešč); gola resnica; pripoveduj samo gola dejstva; gola ponižnost ga je; — gl. zgolj.
gól, gola, gl. goal.
gol, golí: deblo brez vej; bolj drobna drva, obsekane veje; žlice ne boš iz cele goli delal.
golant: galanten; označba za finega, uljudnega človeka, nastala za časa rokokoja.
golazen: 1. mrčes; — 2. golo mesto, jasa v gozdu ali v žitu; — 3. golaž.
golaž, golaža; golaževa juha.
golbiti, golbsti, gl. dolbsti.
golcat; popolnoma gol; golo golcato ciganče.
golcati: 1. klokotajoče požirati; — 2. kolcati se.
golč: govor; govorjenje; sloves; meni ni za golč: noče se mi govoriti; danes se rabi porogljivo za slovesne »govore«.
golčati, golčim: govoriti; gruliti; tiho bodi, kaj pa golčiš? slavec golči; grlica golči; veter si golči.
golčica: mala gol.
goldinar, gl. rajniš.
golec: semenu podobni plod žita in drugih trav; sploh gole osebe, živali ali reči moškega spola: fant brez brk, ptič brez perja; hrib brez drevja; vrsta ječmena.
golehen: popolnoma gol; gol golehen na slamici leži; — golehern.
golén, goleni, z golenjo: debela kost med kolenom in gležnjem.
golén, goléna; gólen, golna; gl. golehen.
golenica: 1. gl. golén, goléni; — 2. obuš.
golenina: goleno zrno (pšenično ali rženo, ne ječmenovo ali ovseno), brez pleve ali mekine.
golenjak: kruh iz golenine.
golenka: nogavica brez stopala.
goleno, gl. golen, goleni.
golern; golehern; gl. golehen.
golež, gl. golec.
goliba, gl. koliba.
golibar; goliber: škrjanček.
golica: 1. gola strmina, kjer so gozd posekali; — 2. neizpolnjen formular, blanket, obrazec; — 3. pšenica brez res; — 4. deklica; — 5. vrsta breskev; — 6. okrogličast, kopast, s travo porastel svet.
Golica, vrh v zahodnih Karavankah, ob Kórenski Savi, 1835 m.
Gólica, nem. Koralpe, pogorje med vzhodno Koroško in Štajersko.
golič; gl. golec.
goličava: 1. gol svet; — 2. gl. golica.
goličiti se: postajati mestoma gol.
golida: označba za razno nizko in široko lončeno ali leseno posodo.
Golijat: ime svetopisemskega velikana; po njem sploh označba za orjaka: nad takega golijata greš brez strahu?
goliti: guliti; goliti se: ptič se goli; drevo se goli; goliti si lase: beliti si glavo.
goljava; gl. golica.

golje: golo vejevje.
goljuf: 1. slepar; — 2. gl. gólenka; — goljufen; goljufija; goljufiv.
goljufati: oslepariti; varati, ociganiti; naplahtati; goljufati koga za kaj; goljufal sem se; goljufalo me je: uštel sem se, opekel sem si prste.
golk: govor; boljši je molk kakor golk.
golob: ptič; domači, divji, lesni golob; golob gruli; krotek kakor golob; golobe izpušča, vrabce lovi; golobje ne leté nikomur pečeni v usta; — golobica; golobičica; golobček; golobec; golobič.
golobčkati se, gl. kljunčkati se.
golobinjak; golobnjak; golobnik.
golobinji; golobji; golobov; golobovski.
golobovec: ljudska etimologija za glogovec; gl. glog.
golobrad; golobradec; golobradež.
golobučen; golobučnež; gologlav; gologlavec; gologlavka.
golokrak; golokril.
golomrazica, suhomrazica: mrzlo, suho vreme, ki obeta sneg; mraz, a še brez snega; golomrazice: kurja polt.
golopalčiti: skrpati, skrpucati.
golorok; golih rok, z golimi rokami.
golosek: poseka do golega.
golost; golota.
golovje, gl. golje.
golsniti: črhniti, ziniti, žugniti.
golša: † krof; golšast; golšec.
golt: požiralnik; na ves golt požirati.
goltač: 1. gl. golt; — 2. požeruh.
goltan: 1. golt; — 2. soteska, deber.
goltati: hlastno požirati, v velikih kosih ali požirkih; težko požirati, svoj gnev goltati; goltniti.
Gólte, Golt, na Goltéh; gorovje severnozahodno od Mozirja.
goltiti, gl. goltati.
golžun: golša pri perotnini.
gomarati: brez uspeha se truditi, brez koristi se napenjati.
gomazen, gomazni: golazen.
gomazeti: mrgoleti.
gomezeti, gomezljati, gl. gomazeti.
gomezice: 1. kurja polt; — 2. mehurčki v kaki kipeči tekočini.
gomila: 1. nasut kup prsti; okroglast grič; — 2. na grobu nasuta prst; grob.
gomilica: 1. mala gomila; — 2. gl. kamila.
gomiliti se: kopičiti se.
gomizljati, gl. gomezeti.
gomolj: odebeleli del podzemeljskega stebla kake rastline, okrogel, podolgovat: n. pr. krompir; — gomoljčast; gomoljček; gomoljec.
gomoljika: podzemeljska goba (tuber cibarium).
gompa, gl. gumpa.
gon: kar se goni, kar žene.
Goncourt, Goncourta; akademija (bratov) Goncourtov.
gonda: kuhana svinjska piča.
gondola; gondolijer, gondolijerja.
gondrati: godrnjati; godljati.
gonič: gonjač, poganjač (pri oranju, lovu).
gonijometer; gonijometrija.
gonilo: priprava, ki kaj goni.
goniti; gonjenje; 1. živino na pašo goniti; divjačino s psi goniti; otroci se gonijo preganjajo) po trati; — 2. preneseno: mehove, kolo goniti (poganjati); vedno svojo (pesem) goni slavček; svojo (besedo, misel) goniti; pijača na vodo goni (sili); goni me (trebuh, črevo) na stran; — 3. coitum petere: krava, kobila, psica se goni; — gl. gnati.
gonitev; gonitva.
gonja: 1. lov divjačine z gonjenjem; — 2. v prenesenem pomenu: uprizorili so celo gonjo proti njemu; — 3. množ. gonje: pot, po kateri se goni živina (na vodo, pašo).
gonjač, gl. gonič.
gonoba: škoda; zguba; poškodba; propad.
gonobiti: pokončevati.
gonta: skodla.
gor, gl. gori.
gora: 1. višina zemeljske površine, presegajoča hrib; visoka, strma, zelena; gora se dviga, dviguje; ima podnožje, pobočje in vrh; solnce za goro gre; iti na gore; po gorah je ivje; gora ni nora, nor je, kdor gre gor; — 2. gozd; vinograd (gorica).
gorak, gl. gorek.
gorat: poln gor; gorata dežela; goratost.
gorčica: vrsta rastlin in nasladil (Sinapis).
gorčično zrno; gorčični obkladek.
gorčina: bridkost; trpkost.
gordijski vozel presekati (ker ga ni mogoče razvozlati): po sili rešiti kako stvar, odločiti kako vprašanje s silo.
gore, gl. gori.

gorec: gorjanec; hribovec.
gorečica; gorečina: vročica; vročina.
gorečnež; gorečnik: kdor je za kako misel tako zelo vnet, da od nje kar gori, žari; gorečnost.
gorek: 1. zelo topel, žgoč, pekoč; gorek čaj, voda, kopel; na gorkem biti; — 2. v prenesenem pomenu; gorke solze točiti; gorko (zaušnico) komu pritisniti; gorko čustvo; gorka (nagla) kri; — 3. bridek, zagrenjen, sovražen: gorke misli; biti komu gorak; gorke solze točiti; — gorkota; gorkost.
goren: zadevajoč goro ali v zvezi ž njo; gorno (gorsko) pravo; gorna pravica; gorni gospod.
Gorenjec; prebivalec više ležečih krajev, v nasprotju z Dolenjcem; Gorenjka; Gorenjsko; gorenjščina: govorica Gorenjcev.
gorenji: više ležeč; v nasprotju z dolenjim, spodnjim; gorenji konec vasi; gorenji tok reke; pos. pogosta označba v krajevnih imenih.
gorest: bridkost; trpkost.
gorešnji, gl. gorenji.
goreti; gorim; goreč; gorenje; 1. vzpoleti, vzplameneti; s plamenom goreti; luč gori; hiša gori; brezosebkovo: davi je v vasi gorelo; — 2. preneseno: lica mu gorijo; glava mi gori; zarje gorijo nad gorami; goreti od česa, goreti za kaj: biti ves prevzet, navdušen, goreč od česa, za kaj; goreča ljubezen; goreče prizadevanje; goreča molitev.
gorgonzola, sir, imenovan po italijanskem mestu Gorgonzoli.
gori: 1. zgoraj; tam gori za našo vasjo; — 2. kvišku; solnce že gori gre: vzhaja; gori in doli; gori prihajati †: vzhajati.
gorica: vinograd; po goricah solnce sije; v Slovenskih goricah; Goričan; Goričanka. goriški.
Goričane, Goričan (Gorič), Goričanom (Goričam), Goričane (Goriče), Goričanih (Goričah), Goričami.
Goričansko, gl. Goričko.
Goričko, na Goričkem; 1. del Slovenskih goric zahodno od Drvanjskega potoka; — 2. severni, gričasti del Prekmurja.
Goričnik; osebno ime; prvotno je pomenilo kmeta, ki je od svoje gorice plačeval gornico (»gorničnik«).
gorilnik; Bunsenov gorilnik.
gorivo: kurivo.
gorjača: grčasta, preprosta palica.
gorjačar: tihotapec.
gorjan; gorjanec: 1. prebivalec višine, v gorah; — 2. rovtar, neizobraženec, surovež; debelo po gorjansko jo zarobi.
gorjé (se ne sklanja): človeško gorje; gorjé ti! gorje si ga onemu, ki; gorje človeka tare; — toliko gorjé († gorja) je prišlo nad mene.
Górje, Gorján (Gorij), Gorjam, Gorje, Gorjah, Gorjami.
gorji, gl. gorši.
gorjup: bridek, trpek; (kar usta »skupaj vleče«); gorjupa naša kupa; — gl. gorek 3.
gorjuša: čedra, kratka pipica.
gorjušica, gl. gorčica.
Gorkij, Gorkega; spisi Maksima Gorkega.
gorkota: toplota; vročina.
gorljiv: 1. kar rado gori; — 2. goreč; gl. goreti 2.
gorman: majhen posestnik, ki ima samo vinograd; — gl. gornik.
gornica: 1. zemlja na gori (vinograd, gozd, travnik); — 2. sobica na podstrešju ali pri kašči (skednju); — 3. davek od gorice.
gorničnik, gl. goričnik.
gornik: 1. pred 1848 v vinskih krajih od graščine izvoljen zaupnik, ki je nadzoroval pobiranje desetine in gornice; pozneje mož, ki meri vino, kadar se prodaja; nadzornik nad vinogradi; — 2. lastnik vinograda, pos. majhnega; — 3. gozdar; delavec v gozdu; — 4. človek, ki hodi v gore ali v njih prebiva.
gornina, gl. gornica 3.
gornjak: 1. gorjanec; Gorenjec; — 2. z gor prihajajoč veter; — 3. goričnik; — 4. gornji del kake reči, n. pr. gornji, vrteči se mlinski kamen.
gornji: gl. gorenji.
gornjica: sobica na podstrešju ali ob kašči; gl. gornica.
gorostasen: velikanski; nenavaden; čudovit; gorostasna trditev; gorostasnost.
gorovje: pogorje.
gorski: kar izhaja od (z) gor ali je ž njimi v zvezi: gorski zrak, greben, top; gorska roža, tura, cesta, pokrajina; gorsko jezero; — gl. goren.

gorstvo: gorovje, pogorje.
goršati: lepšati; boljšati.
goršćak, g). gornik.
gorši: 1. slabši; — 2. lepši, zalši, boljši; gorši dekleta (deklet) na svetu ni.
goršica: gorčica.
gorup, gl. gorjup.
gos: 1. divja, domača, pitana, Martinova; — 2. prezirljiva označba za žensko, ki razkazuje svoje duševne lastnosti.
gosak: 1. gosji samec; — 2. mož, dokler je žena v otroški postelji.
gosar: gosji pastir; — gosarica; gosaričica.
Gosár, Gosárja; Gosárjevi nacijonalno-ekonomski spisi.
goselnik; goselnjak: škatla za gosli.
gosenica: 1. ličinka metulja; — 2. označba za razne živalske bolezni.
gosinji, gosji.
gosjak: gosak.
goska: gos.
goslač: igrač na gosli.
goslar: izdelovalec gosli.
goslati: igrati na gosli.
gosli: 1. vrsta godala; — 2. prsne kosti.
gospa, gospé, gospó, pri gospé, z gospó; gospé, gospá, gospém, gospé, pri gospeh, z gospemi; gospodova žena; splošno spoštljiv nagovor; gospa doktorica († doktor); Gospa Sveta; († gnadljiva, † milostljiva, † milostna) gospa.
gospica †: gospodična.
Gospinj (dan), gl. gospojnica.
gospod: 1. nasprotje kmeta in rokodelca; višji stan; kdor ima komu kaj ukazovati (drugi pa njemu nima); velik gospod; na svoji zemlji svoj gospod; tukaj sem jaz gospod; gospod črez vse gospode; — duhovnik (gospod kat' exochen); na (za) gospoda študirati; bolniku bo treba po gospoda poslati; — 3. splošno spoštljiv nagovor: gospod učitelj, gospod župnik, gospod doktor; — 4. Bog: Gospod bodi z vami!
gospoda: gospodje v nasprotju s kmeti in rokodelci; — gl. gospod; gospoda pije vino, drugi vodo; gospoda so se nekam odpeljali; splošen nagovor: slavna (častita, cenjena, spoštovana) gospoda!
gospodar: 1. gospod; zakonski mož; človek, ki ima pravico ukazovati; — 2. poglavar doma, hiše, družine; — 3. kdor vodi kako gospodarstvo; dober, slab gospodar; hiša je ostala brez gospodarja; narodni gospodar; tukaj sem jaz gospodar (imam jaz odločajočo besedo).
gospodaren: z dobro razvitim čutom za to, kar je v kakem gospodarstvu potrebno; gospodarnost.
gospodarica: gospa, gospodinja.
gospodariti: biti gospodar; voditi, upravljati kaj; ukazovati; gospodariti s čim; ogenj dobro služi, a slabo gospodari; dobro gospodariti; tukaj hoče vsak gospodariti.
gospodarnost, gl. gospodaren.
gospodarski: 1. zadevajoč gospodarstvo ali sicer kako v zvezi ž njim; gospodarski glasnik; gospodarske razmere; — 2. gl. gospodaren.
gospodarstvo: 1. zemljišče in kar je potrebno za njega obdelovanje; po očetu je prevzel veliko, lepo urejeno gospodarstvo; kmetsko gospodarstvo; — 2. gospodarjenje; gospodarstvo ga veseli; zasebno, javno, državno, narodno, finančno gospodarstvo; umno gospodarstvo.
gospodek: pomanjšujoča, nekoliko zasmehljiva označba za »gospodo«.
gospodič, gospodíča: mlad gospod; gospodčič.
gospodična: 1. dekle gosposkega stanu; — 2. ime raznih rastlin (primula, leucoium, oenothera, bellis); gospodičnica: divji poljski mak.
gospodinja: 1. gospodarjeva žena; — 2. voditeljica kake hiše; njegova žena je dobra gospodinja; bila je pri svojem bratu za gospodinjo.
gospodinjiti: biti za gospodinjo; opravljati ženske posle pri kakem gospodarstvu; gospodinjiti komu: biti pri kom za gospodinjo.
gospodinjski; gospodinjstvo.
gospodnica: gospojnica.
gospodnji: starejša oblika za »gospodov«.
gospodovati: biti gospod, ravnati (ukazovati) kakor gospod; gospodovati nad kom (čim).
gospodstvo †: gospostvo.
gospojnica: gospojin (= Marijin) dan, praznik; velika gospojnica: praznik Marijinega vnebovzetja (15. avg.); mala gospojnica: praznik Marijinega rojstva (8. sept.); — gl. maša.

gosposka: oblast, ki ima pravico ukazovati; *cerkvena in posvetna gosposka*; mestna, deželna gosposka.

gosposki: boljši, ne kmetski ali rokodelski; po gosposko se nositi (oblačiti, obnašati, vesti); gosposke šege; gosposki sneg: v lahkih kosmičih (voljan, mehek, fin), ki se dobro uleže; gosposka zbornica: senat.

gospostvo: 1. ugled in moč, ki jo ima gospod; — 2. pokrajina, kjer velja gospostvo; — 3. celota gospodov (v stari dobi treh privilegiranih stanov: plemstva, duhovščine in gospodov).

gospoščina: 1. gl. gospostvo; — 2. v ožjem smislu neposredna kmetska oblast (graščinska), davki, ki jih je vedno pobirala, in doba, ko je veljala (do l. 1848).

gost, gosta; gosti (gostje); — 1. tuj, ne domač človek, ki je prišel v hišo: gostilniški, hotelski, kopališki, zdraviliški gostje; — gl. gostač; — 2. sorodnik ali znanec, ki je prišel koga obiskat ali je za kako posebno priliko povabljen: *danes imamo goste* v hiši; v *goste (gosti)* iti: biti v gostih (gosté); nepovabljen gost; ljub, drag, dobrodošel gost; — 3. udeleženec pri kakem zborovanju samo s pravico navzočnosti (ker n. pr. ni član društva, ki zboruje); gledališki igralec, nastopajoč na tujem gledališču.

gost: nasprotje redkega; gosta trava, gosto drevje, gosti lasje; gosta juha; gosta kri; gost dež; gost sneg; gosto, pogosto, po gostem; gostejši; gosto naseljen; gosta služba, redka suknja (slab zaslužek); gostih besed; gostih misli biti: zdaj tako, zdaj zopet drugače misliti o čem.

gostač: človek, ki stanuje v tuji hiši; gostačka; gostačiti.

gostaščina: davek od najemnine, ki jo plačujejo gostači.

Gosteče, krajevno ime, narejeno iz osebnega; = Gostetovo selo (Gostimirovo selo).

gosteti: postajati vedno bolj gost, gostiti (zgoščati) se.

gosti, godem; 1. *igrati na gosli ali sploh* kako godalo: štirje jo godejo; godci lepo godejo; gosti na gosli; vedno eno gosti: *vedno eno goniti, trditi, govoriti*; — 2. brenčati, mrmrati, godrnjati: ves dan gode; gosti nad kom; mačka gode (prede); — 3. iti ribam gost: izginiti, iti v *zgubo; oditi* k vragu.

góstija: 1. pojedina s povabljenimi gosti; gostijo napraviti, prirediti; na gostijo povabiti, priti; — 2. *gostaško življenje*: na gostijo sta se vzela (ker nimata svoje hiše).

gostilna: podjetje, ki sprejema goste; gl. gost 1; gostinec.

gostilničar: lastnik ali upravitelj gostilne; gostilničarica; gostilničarka; gostilničarski; gostilničarstvo.

gostilnik: priprava, aparat za goščenje, zgoščevanje.

gostilniški: zadevajoč gostilno ali v zvezi ž njo; gostilniški prostori.

gostilo: sredstvo, s katerim se kaj gosti, zgosti; — gl. gostilnik.

gostina: gošča.

gostinčar: gl. gostilničar; gostinec.

gostinec, gostinca; gostilna, ki daje tudi prenočišča za potnike in vozila, s katerimi so se pripeljali.

gostinja: 1. gostačka; — 2. sploh ženski gost.

gostišče, gl. gostinec.

gostiti: 1. imeti koga za gosta; — 2. pitati *z besedami*; — 3. *gostiti se: privoščiti* si kaj, s slastjo kaj uživati; — gostitelj; gostiteljica; gostitev; goščenje.

gostiti: delati kaj gosto, zgoščevati kaj; gostiti se = gosteti.

gostja, gl. gostinja.

góstje, gostjá: 1. gostija; napraviti veliko gostje; v gostje vabiti, povabiti, iti; v gostjah biti; — 2. odpustki, jestvine, ki se dajo gostu na pot; ali si kaj gostja prinesel? — 3. preneseno: jed mi hodi v gostje (spahuje se mi po njej); kiklja hodi v gostje: se zapleta, ker je preširoka; hlače hodijo v gostje.

gostobeseden; gostobesednost.

gostokrat; gostokraten.

gostoleti: žvrgoleti; komu naglo in prijazno prigovarjati, na dušo pihati; — gostolevati; gostolenje.

gostolist; gostolisten.

gostoljub: gostoljub človek; gostoljuben; gostoljubje; gostoljubnost.

gostoljublje †: gostoljubje.

gostoma: na gosto.

gostomer, gostomera: priprava za merjenje gostote.

gostonog, gl. stonoga.
gostopet: drobno in naglo stopicajoč.
gostosevci: ozvezdje plejad.
gostost; gostota: lastnost goste tvarine; gostota krvi; gostota prebivalstva.
gostovanje: 1. gostija, posebno ob poroki; — 2. gostačenje.
gostovanjec; gostovanjščak: gost na poročni pojedini.
gostovati: 1. biti za gosta (gostača); — 2. gostovati koga: gostiti koga; gostovati se: gl. gostiti se.
gostovavec: gost; gostač; gostitelj.
gostovina: gostija.
gostoževci, gostožirci: gl. gostosevci.
gošča: gosta reč; brezova gošča; v sodu je nazadnje ostala samo še gošča.
goščava, **goščavje**, gl. gošča.
goščenje, gl. gostiti.
goščica: mala gošča.
goščoba: gošča.
Got; Goti (Gotje); gotski jezik: gotščina; gotska plemena; gotski slog († gotičen).
goter, nem., gl. gotin.
gótica: birmska botra; »nemška« pisava.
gotika: doba »gotske« umetnosti in njene tvorbe.
gótin: birmski boter.
gotizirati, posnemati gotski slog; v gotskem slogu kaj restavrirati ali na novo zgraditi.
gotov: 1. končan, dodelan: obleka je gotova; — 2. gotov biti: pri kraju biti s čim, opraviti, biti pripravljen; gotov sem s študijami; gotov sem za pot, k odhodu, na smrt, umreti; gotov denar; toliko dobivam gotovega (drugo pa v blagu); — 3. zanesljiv, popolen, določen, jasen: to je gotovo; ob gotovem času; kaj za gotovo obljubiti, vedeti; gotova resnica, gotova laž; toliko je gotovo; gotovo si me hotel ukaniti; gotovo pridi! tako gotovo kakor amen v očenašu; — napačno se rabi v nedoločenem pomenu namestu pravilnega: neki, nekak, nekateri, nekaj (kaj); gotovi † ljudje; gotovi † pojavi.
gotovina: gotov denar, ki je vsak čas na razpolago; izplačati kaj v gotovini (ne z nakaznico, čekom ali prepisom).
gotovost: pripravljenost; zanesljivost; določnost; sigurnost.
gotski, gl. Got; gotika.
goved, govedi, gl. govedo.
govedar: pastir ali hlapec, ki strže govedu.
govedast: zabit kakor govedo.
govede, govedeta: mlado govedo.
goveden: gl. govedast; zagoveden.
govedina: 1. goveje meso; — 2. gl. govedo.
govedo: 1. živalska pasma, h kateri spadata krava in vol; govedo muli travo, sito preževlje (prežvekuje), splašeno zbezlja; šteje se po repih; redi se na pleme ali za mesarja; — 2. psovka nerodnemu, topoglavemu, sirovemu človeku.
goveje meso; govejski gnoj.
govejščak: govejsko blato.
govnač: hrošč, ki živi v govnu.
govnat: poln govna.
govnjač: gl. govnač.
govnjati: nerazločno govoriti.
govno: telesni iztrebki.
govnobrbec: gl. govnač.
govor: 1. nasprotje nemosti, molka: Bog je človeku dal dar govora; — 2. dejanje samo: govor se plete, razpreda o čem, nastane; o tem ni bilo nobenega govora; — 3. posebno označen: pogrebni govor; pozdravni govor, otvoritveni govor; govor imeti († držati) o čem: predavati.
govoranca: posmešljiva označba za prazen, napetoličen, bombastičen govor; gl. govor 3.
govorec: stara označba za govornika.
govoren: zadevajoč govor, v zvezi z govorom; govorni razpoli.
govorica: 1. način govora; govorica razodeva, da je Dolenjec; domača govorica: marsikdaj se govorica ti zmeša; — 2. pomenek: govorica je nanesla nanj; govorica zavije na kaj, je bila med ljudmi: je za govorico: ž njim se lahko govori; — 3. glas, vsebina govorice: govorica se je raznesla, se širi po vsem mestu.
govoričiti: besedičiti, mnogo praznega blebetati.
govorilen: potreben za govor; govorilni organi.
govorilnica: soba v kakem zavodu, določena za pomenke z obiskovavci.
govoriti; govoré (govorijo); govorjenje; jezik gibati, jezik hladiti; gladko, težko, razločno, glasno, govoriti kakor bi rožice sadil (lepo), orehe stresal (naglo), kakor

raztrgan dohtar (vsiljivo, gostobesedno); na njegova usta govori Kristusov nauk; na vsa usta, brez ovinkov govoriti; resnico govoriti; govoriti s kom o čem († od česa), zoper koga, proti komu (čemu), črez koga; za koga; govoriti v prilog (korist) komu (čemu).

govornica: 1. ženska, ki govori, gl. govor 3; — 2. govorilnica; — 3. prostor, s katerega se javno govori.

govornik: javno govoreč mož; mož, poznavajoč zakone umetnega govora in ravnajoč po njih; besednik; govorniški; govorništvo.

goza, gl. guza.

gozd: večja skupina odraslega divjega drevja; listnat (zelen) gozd, igličast (črn) gozd; mlad, star, debel (globok) gozd; gozdič; gozdni čuvaj; gozd trebiti; krčiti; izsekavati; posekati.

gozdar: logar, nadzornik in upravitelj gozda; gozdariti; gozdarjenje; gozdarski; gozdarstvo.

gozditi: s klinom, zagozdo kaj stiskati; tlačiti; *siliti.*

gozdnar, gl. gozdar.

gozdnat: *obilno porastel z gozdovi.*

gozdnik, gl. gozdar.

gozdovnik: človek, živeč v gozdovih ali potikajoč se po njih; vrsta skavtov.

gož, goža: kača, posebno naša največja, imenovana tudi Eskulapova (Coluber longissimus).

gož, goží: usnjena vez ali trta, ki spaja dele raznega orodja: cepec z ročnikom, jarem z ojesom, plugov gredelj s plužnicami.

gožica; gožka: z gožko (železnim obročem) in pregljem (železnim klinom) so telege zvezane s štango (ojesom).

gožnik: okrogla zareza na koncu ročnika, okoli katere se suče kobilica z gožjo in cepcem.

gožva, gl. *gožica, gožka.*

graba; sódolina: ozki konec kakšne doline, kjer prehaja v višave.

Grabče, krajevno ime; = Vrabče; po krajih, kjer pravijo vrabcu »grabec«.

grabeljnik; grabeljščak: sveder za vrtanje lukenj za grabeljske zobe.

graben, *nem.,* jarek.

graber: gaber.

grabež: rop; grabljenje.

grabežljiv: roparski; pohlepen; grabežljivost.

grabiča: grabljica.

grabiti: 1. z roko ali kakim orodjem grebsti po čem ali kaj skupaj vleči; sezati po čem; grabiti seno, listje; grabiti se za glavo, za lase; grabiti koga za roko; denar skupaj grabiti; — 2. preneseno: jeza, spomin, bolečina, srd, žalost, groza me grabi (lovi, prijemlje, obseda).

grabljáč: mož, ki z grabljami grablja.

grabljati: z grabljami kaj grabiti (seno, listje); grabljanje.

grablje, grabelj: 1. orodje za grabljanje, sestavljeno iz grabljišča, čeljusti in zobov; za grabljami, po grabljah (po jesenski košnji); samo grablje pozna, vil pa ne: samo k sebi grabi, drugim pa nič ne privošči; — 2. grabljam podobna priprava v vodi, ki lovi plavajoč les, da ne pride med kolesje mlina ali enakih naprav na vodi.

grablječica, gl. grabljica.

grabljica: ženska, ki grablja.

grabljice, grabljic: male grablje, tudi razne grabljam podobne tehnične naprave; pri statvah se na cevi in grabljice navija preja.

grabljišče: ročnik grabelj.

Grabri; Grabrijan; Grabrovec; osebna in krajevna imena; = Gabri, Gabrijan, Gabrovec.

gracija; gracije; gracijozen.

gracilen; gracilnost.

grad; gradacija; gradual; gradualen; graduirati.

grad, grada (gradú): 1. ograjen, obzidan, utrjen kraj: trden grad; Stari grad; Novi grad; Gornji grad; Slovenji Gradec; Polhov Gradec; — 2. sedež oblastnika, ki poveljuje okolici; Ajmanov grad; cesarski grad; — 3. preneseno: gradove zidati v oblake (sanjariti o nemogočih rečeh); zlate gradove obetati.

gradanica: trta ali verižica, ki veže gredelj (plužno drevo) s kolci (plužnicami).

gradaša: greben za čiščenje volne.

Gradaško, pokrajina od Polhovega Gradca proti Poljanam nad Škofjo loko.

gradba: 1. graditev, grajenje; — 2. učinek: stavba, zgradba; utrdba.

Gradec; Gradca, v Gradcu; graški; Slovenji Gradec; Marija Gradec; Polhov Gradec; — Gradčan.
gradenj, gradnja: vrsta hrasta (Quercus sessiliflora).
gradič, *gradíča: majhen grad.*
gradiček: majhen gradič.
gradina: plot; dvorišče; dvor; dvorec; *obzidje; utrdba; trdnjava; razvalina.*
gradišče: prostor, kjer je nekdaj stal grad; razvalina; zapuščeno selišče, posebno na višini.
graditi: obdati s plotom, ograjo; vrt, travnik (o)graditi; reko graditi (zajeziti); hišo, cerkev graditi (staviti); *cesto graditi* (ženinu, ki pelje nevesto v vas, dokler se od fantov ne odkupi).
gradivo: 1. kar je potrebno za gradbo: opeka, apno, les itd.; — 2. preneseno: zbirati gradivo za kako znanstveno razpravo, zoper koga.
gradlinec, gl. gradenj.
gradnik: 1. mož, ki kaj gradi; — 2. poveljnik na kakem gradu; grajski gospodar.
gradnja: stavljenje, zidanje kake zgradbe.
gradual, gl. grad.
graduirati, gl. grad.
grafičen; grafik; grafika.
grah, označba za rastlino in sad stročnice, knjižna in na zahodu, v vzhodnih narečjih za fižol; grah je boljše vrste fižol; peški grah: nizek grah; grahova juha.
Grah, gl. Grakh.
Grahamov († Grahamski) kruh.
grahast: 1. grahu podoben; grahasti kamen; — 2. pisan, lisast, pikčast: grahasta kokoš.
grahec; grahek: droben grah.
grahljast: grahast.
graholj; graholjica; graholjka; grahor: označbe za razne vrste divjega graha, plevela v žitu.
grahot: prodec; debel pesek.
grahovica; grahovina: grahova slama.
grahovka: 1. grahova juha; — 2. grašica.
Grahóvo, iz Grahovega, v Grahovem; krajevno ime (pri Cerknici); pri Podmelcu: Gráhovo.
grahut, gl. grahot.
graja: 1. ograja ali gradivo za njo: živa meja; jez; ograda; — 2. karanje, svarjenje: tako ravnanje je pač vse graje vredno; izreči ostro grajo.
grajalen: grajajoč, karajoč, svareč.
grajan: 1. prebivalec kakega gradu; — 2. občan, državljan.
grajanski: meščanski, civilen, državljanski, občanski.
grajanstvo: državljanske pravice.
grajati: karati, svariti, očitati komu kaj slabega; ne hvalim ga, pa ga tudi ne grajam; grajati se: prepirati se, prerekati se.
grajav: kdor rajši graja ko hvali; grajavec; grajavka; grajavost.
grajek; *grajenik: ograjen prostor.*
grajski: h gradu spadajoč ali ž njim v zvezi: grajski stolp; grajski gospod; *grajska; grajski (človek); grajsko*: graščinski svet; na grajskem sekati drva, živino pasti.
grajšč-, gl. grašč-.
grakati: krakati.
Grakhi; brata Tiberij in Gaj Sempronij Grakh, rimska tribuna; za časa bratov Grakhov.
gramatikalen †: gramatičen; slovniški.
gramofon; igrati na gramofon; *gramofonska plošča.*
gramoz: na grobo razbito kamenje za nadelavanje cest; gl. prodec.
grampa:. 1. gošča na dnu kake tekočine; — 2. raskavost, opoklost, razritost.
grampast, grampav: 1. gost in kalen; — 2. raskav, opokel, razrit, grudast, kamenit; — 3. robat, telebast, neotesan; — gl. grapav, hrapav, vrapav.
gramzelišče: brusnice.
grand; grandeca; grandijozen.
granes †: verz.
granit; granitast; granitav; graniten.
granozelj; granozljek: podlasica.
grantati: gristi, glodati, razjedati.
grapa: od vode izmit jarek; soteska, deber; gl. graba.
grapast; grapav: raskav; razluknjan; razpokan; bodičast; neraven; — gl. hrapav; vrapav.
grasirati; grasanten.
graščak; graščakinja; graščina; graščinski.
grašec, grašek: majhen, droben grah.
graševina: vrsta trte in po njej imenovanega vina = rizling.

grašica; grašič: označba za razne vrste divjega graha, ki raste kot plevel po njivah (Vicia).
grašnica: grahova slama.
gratati †: postati; posrečiti se.
gratis, lat., zastonj, v dar; se ne spreminja; to smo dobili gratis; gratis akcije.
gratulacija; gratulant; gratulirati.
gravamen, gravamina; proti njemu so privlekli huda gravamina.
gravér, graverja; gravirati; gravura.
gravis, gravisa; označiti z gravisom.
gravitacija; gravitirati.
grb: plemiški ščit, znak plemstva; dobiti grb: biti povišan v plemiča; v svojem grbu ima tri zlata jabolka.
grba: izboklina, višina, posebno okrogla*sta, na zemlji, na drevesni skorji, na* obrazu, na hrbtu; dobiti (jih) po grbi: tepen biti; svoje grbe ne vidi, tujo pač; *enogrba kamela (dromedar).*
grbančiti: delati grbe, gube (n. pr. na čelu); čelo grbančiti.
grbast; grbat; grbav.
grbavec; grbec: človek z grbo.
grbica: mala grba, gubica; grbičast.
grbina: grba.
grbiti: delati grbo, grbe; gubati, grbančiti; mačka se grbi; živina hrbet grbi; koža se grbi.
grboslovje: nauk o grbih, heraldika.
grča: 1. korenina veje v deblu; deska ima polno grč; — 2. preneseno: stara, trdna grča = star, korenjaški mož; — 3. vsaka odeblina: grče na členkih, na niti; posebno bolezni: grče na kolenih in steg*nih, v grlu.*
grčast: grbast, neraven; grčast pod: ker se grče ne obrabijo tako hitro kakor ostali, vitrasti les.
grčati, grčim: grgotati, klokotati, mrmrati, godrnjati; gruliti.
grčav: 1. poln grč; — 2. surov, neotesan, zarobljen; hripav; — grčavost.
grčavina: grčav, ne gladek les.
grčavka: grčava palica.
grčevit: grčav.
Grčija; Grška; Grško; Grk; Grkinja; grški; grščina.
grčnica: luknja v lesu, iz katerega je padla grča.
grd: nasprotje lepega in dobrega; grd obraz, grda pot, grdo vreme, grd jezik, grda navada, grda beseda; grdo gledati, ravnati s kom, koga nalagati, držati koga; če ne gre z lepo, pa z grdo; ne bodi grdo rečeno; z grdo (besedo) zavrniti koga.
grdavž: grd človek (v moraličnem smislu).
grdež; grdin: grdavž.
grditi: delati koga ali kaj grdo; studiti se; prepirati, prerekati se; *jeziti se.*
grdoba: grda oseba ali reč, ki zbuja stud.
grdobija: grdo dejanje.
grdogled; grdogleden: neprijazen, zavisten, zaviden.
grdost; grdota: grdobija.
grdun; grduh: grdavž.
gre († se) za to; tako se ne greva (igrat, metat); zdaj († se) gre za življenje ali smrt; — gl. iti.
greba: kos; ocvirek; cmok.
grebalo, gl. greblja.
grebati, gl. grebsti; grobati.
greben: 1. priprava, s katero se kaj (ali po čem) grebe; greben za predivo, volno; *glavnik;* — 2. grebenu podobne ploske in nazobčane stvari; petelinov greben (izrastek na glavi); odtod preneseno: *greben mu je zrastel = dobil je* več, novega poguma; v gorovju ozka, raztrgana slemena; zobati deli raznih *strojev in naprav (mlinarskih, sitarskih,* tkalskih); — 3. razne rastline; — grebenček.
grebenast: grebenu podoben; z grebenom opremljen.
grebenat: greben noseč; grbast; grčav.
grebenati: z grebenom čistiti.
grebenčiti se: dvigati greben; gl. greben 2.
grebenec: njivska zlatica (Ranunculus arvensis).
grebenica: 1. deska z grebenom; — 2. razne rastline; — 3. potaknjenec, sadika, ključ raznih rastlin (n. pr. trte), ki se zagrebe.
grebeničiti: grobati, potikati grebenice; — gl. grebenica 3.
grebenjak: greben.
grebiti se: delati grebe; skuta se grebi.
greblja: priprava, s katero se kaj grebe, n. pr. pepel in oglje iz peči; — grebljica; greblo.
grebsti, grebem; kokoš grebe po pesku; — gl. grabiti.

gred, gredi: 1. prečna palica v lestvi; kokoši čepijo na gredéh; gredelj; — 2. os; vreteno; — gl. greda.
greda: 1. gl. gred; — 2. tram; tramovje; — 3. oddeljena ploskev na vrtu; cvetoča greda; topla, gnojna greda; — gredica.
gredelj, gredlja: osrednji, podolgovati del kake priprave; plugov gredelj; klopotčev gredelj, ki ga vetrnice vrtijo; gredelj z zobatim kolesom.
gredeljnica: 1. veriga, ki veže plug s plužnicami; — 2. roka tehtnice.
gredina: terasa.
gredje: tramovje; gl. greda.
grednica: 1. deska, po kateri hodijo kokoši na gredi; — 2. stopnja; stopinja.
gredoč: mimogrede; gredoč se sune paglavec v blato; — gl. iti.
Gregor, Gregorja, osebno ime; **babji Gregor:** babjek.
Gregoréc, Gregoréca; osebno ime na vzhodu slovenskega ozemlja.
gregorščak: na vzhodu označba za mesec marec.
gregorščica: trobentica (Primula).
greh: 1. v verskem smislu kršitev božje ali cerkvene zapovedi: podedovani, izvirni, naglavni, smrtni itd. greh; greh zoper sv. Duha; greh storiti; v greh pasti; grehov se izpovedati; šteti si kaj v greh; grehe odpustiti, (od) grehov odvezati; — 2. v splošnem smislu vsako kršenje, napaka; greh na materinščini, grehi mladosti; greh (= škoda) je, kako se s tem ravna; — 3. (nezakonski) otrok: greh gre v meh, meh poči, greh ven skoči.
grehota: greh; grehoten.
grelec: priprava, ki koga ali kaj greje.
grem: tako se ne greva (metat, igrat); zdaj († se) gre za to, da; gl. iti.
gremij, gremija; gremijalna seja.
gren, grení: grenkoba.
grenadir, grenadirja; grenadirski polk.
grenák: grenek.
grenčati: postajati grenak.
grenčica: grenka stvar.
grenec: grenek, bridek okus.
grenek: bridek; grenek kakor pelin; grenke solze točiti; grenka smrt; grenko jokati; grenki dnevi.
greneti, grenim: imeti grenek, bridek okus; **greni mi kaj:** neprijetno mi je.
greniti, grenim: delati kaj grenko, bridko; greniti komu življenje; greniti se: biti zagrenjen, zle volje.
grenkast: nekoliko grenek.
grenkljat: grenkast.
grenkoba: grenek, bridek okus; neprijetna izkušnja, doživljaj; grenkoben.
grenkost: grenkosti požirati; gl. grenkoba.
grenkota: grenka, bridka reč.
Grenlandec; Grenlandija.
grenoba: grenkoba.
grepa: gruča, kepa; gl. greba.
grepati, gl. krepati.
grešati: pogrešati.
grešen: z grehi obložen; grešeč; grešne misli; grešna ljubezen; grešna para, duša: grešnik; človek; grešno življenje; — grešnica; grešnik; grešnost.
grešiti: delati grehe; grešiti zoper koga, kaj; grešiti v besedah in dejanjih; pregrešiti se; zagrešiti kaj.
grešljiv: grešen.
grešta, gl. rešta.
greti, grejem: delati toplo, gorko; greti vodo, greti se pri peči, na solncu; vino, peč, kožuh, solnce greje (človeka).
grevati †: kesati se.
grez, grezi: mastno blato, močvirje.
greza, gl. grez.
grezilo: priprava za določanje navpične smeri.
grezina: greza.
greznat: močviren.
greznica: jama, v kateri se blato poseda.
grezniti: udreti se.
grgati, grgljati: grgrati, klokotati.
grgotati: grgrati, klokotati.
grgrati: voda grgra; grgrati z raztopino hipermangana.
grič: majhna višina zemeljske površine; gričast; griček; gričevje.
grif, grifa; z grifom v grbu.
grimati se †: žaliti, žalostiti, jeziti se.
grinta: nem., lišaj, garje; — grintav.
Grintovec; Grintovci.
gripa, gl. hripa.
gristi, grizem: 1. gristi orehe, hruške; gristi si nohte, ustnice; pes grize (popada); — 2. preneseno: grize me v trebuhu; vest ga grize; to me je grizlo; grizem se; grize me bol, sramota; — 3. mleko se grize: začenja se siriti.

griva: 1. dolga dlaka na živalskem tilniku; konjska griva; — 2. preneseno: bujni, košati človeški lasje; gozdi, posebno na pobočjih (laz); — grivast; grivina.
grizec: pršica; molj.
grizem, gristi.
grizeta, grizetka.
grizljati: na drobno gristi.
griža: 1. bolezen; krvava griža; — 2. psovka slabotnemu človeku; — 3. peščen plaz; pust, kamenit svet.
grižast: peščen, prodnat.
grižav: bolan za grižo; slaboten.
grižljaj: kolikor se enkrat odgrizne.
grižnat, gl. grižast; grižav.
grjača, gl. gorjača.
grk, velikan; — gl. Grčija.
grkati: 1. gruliti; — 2. vreščati; — 3. glas »r« izgovarjati z mehkim nebom (ne s koncem jezika); hrustati; pogrkovati.
grlast; grlat: opremljen z grlom (vratom); *grlasta posoda.*
grlica gruli; — grličica.
grlina: 1. viseča koža ob govejem vratu; — 2. meso ob govejem vratu.
grliti: 1. gruliti; — 2. daviti; za vrat stiskati; strašiti.
grlj, gl. krlj.
grljan: grlo; vrat; pecelj; steblo.
grlo: 1. sprednji del vratu (goltanec in sapnik); voda mi je do grla; do grla sit česa; pognati po grlu; grlu streči; na vse *grlo* kričati; *lepo grlo; kosmato grlo* (glas); grlo se mi stiska; hripavo grlo; debelo grlo: bas; — 2. grlu podobne reči; gl. grljan.
grm: nizka rastlina z večimi stebli iz ene korenine; fižolov, krompirjev, trnov, leskov grm; v tem grmu zajec tiči: sedaj te pa imamo, na pravi sledi smo, zalotili smo te; — grmek; grmovje.
grm in strm: porastla in gola skala.
grmača: grmada.
grmada: velik kup šibja, protja, hoste, drv, pripravljen, da se zažge.
grmaden: velik.
grmaditi: kopičiti; rogoviliti.
Grman †: German.
grmeti, grmim: za bliskom grmi; topovi grme; gromko govoriti; slap drugo jutro mu *grmi* v ušesa.
grmič; grmiček; grmičevje; grmičje; grmje.
grmljava; grmljavica: grmenje.
grmuča: kup; kepa; perišče.
grmušek; grmušelj: šop; šopek.
grniti: grebsti; grabiti; skupaj dreti, riniti se.
grob: 1. velik, visok, debel; grobo hrastje; na grobo zmleti; — 2. lep, imeniten, sijajen; groba ženska; groba hiša; grob dečko; vse se mu je tako grobo zdelo; — 3. neotesan, surov, nepopolen; grobo sukno; groba preja; kaj na grobo obtesati; groba beseda; groba šala; grobo delo.
grob: 1. jama za mrliča; grob kopati; že ves v grob visi; v grob položiti koga; z eno nogo je (stoji) že v grobu; grob tihe pozabe; tih, molčeč kakor grob; *božji grob:* kopija Jezusovega groba, postavljena o veliki noči po katoliških cerkvah; — 2. jamica za krompir; — 3. konec, smrt; od zibeli do groba; zvestoba, ljubezen do groba; sebi samemu grob koplje; to me bo še v grob spravilo.
grobanica: 1. ozka, močna motika za delo v vinogradu; — 2. gl. grebenica.
grobar koplje grobe.
grobati: trsje mladiti z grebenicami, ki se pogrobajo.
Gróbelno, z *Grobelnega,* na *Grobelnem:* Grobelnik.
groben; grobna tišina; grobni kamen: nagrobnik.
grobijan; grobijanski; grobijaniti; grobijanstvo;
grobišče: skupina grobov.
grobje: grobišče.
groblja: razvalina; kup kamenja, pobran z njive; ledniška groblja: kamenje, ki ga je lednik privalil s seboj.
grobnica: *skupen, umetno narejen* in opremljen grob za več krst.
grobnik; grobokop: grobar.
grobost: velikost; sijaj; lepota; surovost.
grod: posoda nad mlinskim kamenom, v katero se vsiplje žito; leseni okvir nad studencem; samokolnica.
grodelj: surovo, lito železo, kakor je pravkar prišlo iz peči.
grodje; ogrodje.
grof: star plemiški naslov; mejni grof; celjski *grofje.*

grofica: grofova žena.
grofija: sedež, bivališče grofa; grofovina.
grofovina: pokrajina pod grofovo oblastjo; grofija.
grofovski; po grofovsko živeti.
grofovstvo: grofovski stan.
grog: krop z rumom, sladkorjem in sokom limone (malinovcem).
Groga: veliki, nerodni, štorasti Gregor.
groh, gl. gruh; grušč.
grohati: kruliti; gubati.
grohot: krohot; grohotati se.
grola: korala; jagoda na molku; kapljica; solza; — grolica.
grom: glas, ki spremlja blisk; *grom kanonov*; gromski glas; gromska strela (izraz začudenja)!
gromača: kup lesa ali kamenja; neometan zid; razbito kamenje.
gromada: grmada.
grometi †: grmeti.
gromki: grmeč; gromko govoriti.
gromovit: bobneč kakor grom; gromovit aplavz.
gromovnik: mož, ki govori (bobneče, grozeče, oblastno), da kar grmi.
gromozanski, gl. grozanski.
gromski, gl. grom.
gros; grosist; prodaja en gros: na debelo.
Grosúplje, z Grosupljega, na Grosupljem; Grosupeljčan; grosupeljski.
groš: 1. star denar z različno veljavo; po grošu se prodaja; za to ne dam niti počenega groša; *pet krav za groš*; tožni groš: označba zatožljivega otroka, ki vedno grozi, da bo »doma povedal«, koga zatožil; — 2. splošna označba za denar: brez groša sem; groš je mož; lakomen na groše; groše stiskati.
grošek; grošič: majhen denar.
grot, gl. grod.
grota; groten: lojtrni voz.
groteska; grotesken; grotesknost.
groza: 1. velik strah; groza me obide, obhaja, popade, izpreletuje, grabi; groza me je bilo česa; groza ga je pogledati; *smrtna groza*; *sveta groza*; *ledena groza*; — 2. velika množina; zelo mnogo; groza ljudi je prišlo; sedem groza hudih let.
grozanski: strašen, grozen; vse stopnjevane oblike pridevnikov, narejene iz »grozen«, imajo nekoliko šaljiv pomen.
grozd, sad z viseč m ali pokončnim pecljem, ki nosi podolgoma posamezne, precej enako pecljate jagode; navadno se govori o trsovem grozdu; — grozdek; grozdič.
grozdast: grozdu podoben.
grozdje se zoblje, ker se jemljejo posamezne jagode; jé ga pes ali govedo, ki vzame kar cel grozd v gobec; zrelo se bere ali trga; kislo grozdje: reč, ki bi jo kdo rad imel, čeprav se dela, kakor da ne, pa ne more do nje; ob branju se bere, ob trgatvi trga.
grozdjiče: označba za razne rastline, ki imajo sad v obliki drobnih gozdov; rdeče, kresno, laško grozdjiče = ribez.
grozdnat: poln grozdov.
grozen: 1. zbujajoč grozo; strašen; grozen človek; grozna nesreča; bilo ga je grozno pogledati; — 2. velik, nenavaden, čezmeren; grozen glad; grozno lepa ženska; grozno se smejati; prišlo je grozno ljudi; — 3. lep, krasen: grozni fantje; grozno dekle.
grozenski, gl. grozanski.
grozilen: grozeč.
groziti: 1. delati komu strah; groziti otroku s prstom, s šibo; grozi mu kazen, smrt, beda, lakota; — 3. grozi me, grozi se mi: groza me je, zoprno mi je, 'ne maram; grozi me po zimi v cerkev hoditi; grozi me posta; grozi se mi zgodaj vstajati.
grozljiv: zbujajoč grozo; udajajoč se grozi.
groznica †: vročica, vročina; mrzlica.
grozničav †: vročičen; mrzličen.
grozodejstvo: grozno dejanje.
grozota: višek groze; grozno dejanje; vojne grozote; — grozoten.
grozovit; grozoviten: posebno grozen; — grozovitnež; grozovitost.
grozovlada; grozovladje.
grožati: mešati kaj, broditi po čem.
grožnja: zbujanje groze; vse prošnje in grožnje niso nič pomagale; grožnjo uresničiti.
grpa, gl. gerpa.
grst: rokovat; — gl. grust.
grstiti se: studiti se.
grstljiv: ostuden; — grstljivost.
grški, gl. Grčija.
grtanec: goltanec.

grubati, gl. grobati.
Gruber, Gruberja; Gruberjev kanal.
gruča: kepa; kup; gruda; gruča zlata; gruča masti; gruča ljudi.
gručast kruh, ki ima v testu kepe.
gručav: gručast, poln gruč.
gruda: kepa, gruča, posebno prsti; pod grudo (zemljo, v grob) spraviti koga; gruda soli, masla, sira.
grudast, grudav: grudam podoben, poln grud.
gruden: december.
grudi: ženska prsa; samo v pesniškem jeziku.
gruditi: 1. drobiti v grude; kruh gruditi; orehe gruditi; — 2. mučiti, gristi: lakota, skrb, mraz ga grudi.
gruh; groh: grob prodec.
gruliti; golob gruli, grlica gruli.
grunt, nem., zemlja; zemljišče; posestvo; prvo je grunt, za njim denar, tretje so postave, zadnji pa je Bog.
gruntar: veliki kmet, ki na svojem posestvu pridela vse, kar potrebuje za svojce.
gruntati: skušati priti do dna; razmišljati, razglabljati.
grunten: zemljiški; gruntne bukve: zemljiška knjiga.
grupa; grupirati.
grust: stud.
grusten: ostuden.
grustiti: studiti se; pristuditi; grústi se mi delati.
grustljiv: grusten.
grušč: prodec, ki ga s seboj nosijo tekoče vode; gl. gruh.
gruška: hruška.
grušt †, nem., oder; tramovje; ogrodje; gredje; vez.
Gruzija; Gruzin; gruzinski.
guano: gnoj iz ptičjega blata.
guba; obleka dela gube; v dve gubé; na dve, tri, štiri gube plesti; — gubica.
gubanec; gubanica: guba.
gubast; gubat.
gubati: devati v gube; gubati se.
gubav: naguban.
guben: poguben.
gubernij; gubernija; gubernijski svetnik.
gubičast: poln gubic; gubičati.
gubitek: zguba.
gúbiti, gl. golbiti.
gubíti: 1. oškodovati, pokvariti, uničevati; bolezen ga gubi; — 2. zgubljati; giniti; pernica perje gubi; svoje dni gubiti; voda se gubi pod zemljo; glas se gubi (izzveneva).
Gubno, Gubnišče; gl. Gumnišče.
guerilla: komitsko vojevanje.
gugalnica: naprava za guganje.
gugati: zibati; gugati se: majati se.
Guizot, Guizota; Guizotova politika.
gula: 1. svinja; — 2. psovka umazanemu, nesnažnemu (tudi v moraličnem smislu) človeku.
gulaž, gulaža; gulaževa juha.
gulež: kdor ljudi guli, kdor se guli.
guliti; guljenje; 1. dreti; odirati; drgniti; vso kožo na rokah si je ogulil; ogulјena suknja; — 2. v prenesenem pomenu: gulijo ga, dokler čutijo, da ima kak krajcar; — 3. guliti (piliti) se: učiti se kaj na iz ust brez pravega umevanja.
gulja, gl. gula.
guma, gl. gumij.
gumb, gumba; gumba, gumbe: naravna ali umetna glavica, kepica; odeblina; gumb za ovratnik; od srajce, na suknji; gumbast; gumbič.
gumbnica: 1. luknja za gumb; — 2. iglica z gumbom (ne z ušesom).
gumij; gumijev (gumiran, † gumijast) plašč; gumijevka: redarska palica iz kavčuka; gumirati: z gumijem namazati ali napojiti.
gumla, gl. gumno.
gumlo, gl. gumno.
gumnišče: prostor, kjer se žito mlati ali mane.
Gumnišče, krajevno ime; = kjer se pričem nastavljajo zanke, limanice in mreže; tudi označba za ovčjo pašo.
gumno: gumnišče; zvoziti žito na gumno.
gumpa: 1. grča; čvrž; kepa; bula; — 2. neumna ženska.
gumpast: 1. bulast; top; — 2. neotesan; surov; topoglav.
gumpec; topoglavec, bebec, butec.
guncati: zibati; majati.
guncvet, gl. huncvot.
gunj: koc; — gunjast: mršav; z razmršeno dlako.
gurman: sladokusec (v fr. pomeni ta beseda požeruha, za »sladokusca« pa se rabi »gourmet«), gurmanski; gurmanstvo.

gurta, nem., pas; oprta; podproga.
gusar: morski ropar; gusarska *ladja*.
gustirati; gusto, gusta; gustozen.
guša, gl. golša.
guščer: zelenec; martinček; kuščar.
gutaperča.
gutural; guturalen.
guverner, guvernerja.
guvno, gl. gumno.
guza: 1. guba; grba; — 2. zadnjica; — 3. hlačnica; — guzica.
guzast: gubast, nagrbančen.
guzati: gubati; z brezzobimi čeljustmi žvečiti, sesati; nemirno sedeti; z zadnjico pri hoji migati; vleči kaj; — gl. guzniti.
guzelj: bedro.
guzniti: poginiti; gl. gavzniti.
gužva, gl. gož.
Gvaliče, krajevno ime; = Vogliči, Vogličani.
gvalten, nem., 1. kos; nobeden mu ni gvalten; — 2. poželjiv, lakomen; gvalten na denar.

H

h predlog, **nastal** iz k pred besedami, ki se začenjajo s k ali g.
ha, medmet, izražajoč razna čustva; ha, kaj je meni za to? večkrat ponovljen ob velikem začudenju, izraža smeh: ha, ha, ha!
Haag, v Haagu; haaška konferenca.
habat, gl. hebat.
habati: suvati; *udarjati*; *švigati*; *štorkljati*.
habed; habet, gl. hebat.
Habeš: Abesinija.
hábet, gl. debet.
habeti: *pešati*, *slabeti*.
habilitacija; habilitirati (se).
Habinc, gl. *Fabinc*.
habiti: kvariti, oškodovati; navadno sestavljeno: pohabiti.
hábitus, habitusa; spoznal ga je po njegovem habitusu.
Habjan = Fabijan.
Habjančič, osebno ime, iz »Fabijančič«.
habniti: 1. suniti, udariti; — 2. oslabeti, utruditi se; omahniti; sesuti se.
Habsburg; habsburški; Habsburžan; habsburžanska politika.
habuljica: divji teloh (Actaea spicata).
hacati: široko koračiti; z nogami ali prešírokimi hlačnicami opletajoč hoditi.
Had, Hada, v Hadu.
hagijograf; hagijografija.
hahar: mučilec; rabelj; birič.
hahljati: 1. *vreti*, *vrvrati*, *kipeti*: voda hahlja iz lukenj; če zjutraj žganje iz njega hahlja; — 2. *hahljati se*: krohotati se.
haj, *okrajšano iz »nehaj«*: pusti!
hajati: ležati (v otroški govorici).
hajd, nem., ajd, pogan, nevernik, neznabožec.
hajda: ajda.
hajdi, hajdimo! = naprej! kvišku! palico v roko pa hajd(i) v svet.
hajdina: ajda.
hajduk; *hajdukovati*; *hajduštvo*.
hajker, angl., izletnik.
hajs: *ajs*.
hakenkreuzler, hakenkreuzlerja; hakenkreuzlerstvo; hakenkreuzlerski.
haklih †, nem., izbirčen; kočljiv.
hakrament!: sakrament!
hakramiš, gl. sakramiš.
halamoja, halamoza: gošča, goščava.
halda: šibje, protje; plevel; ščavje.
halja: ohlapna, dolga, vrhnja obleka; *haljica*.
haló: medmet; čuj! he, ti!
haloga: goščava; šuma; naplavljeno dračje; povodna trava; plevel.
haloza; haložje: haloga.
Háloze, Háloz; v Halozah; Haložan; haložan: vino iz Haloz; haloški.
halucinacija; halucinirati.
ham: konjska oprema brez komata, iz samega jermenja; oprta; naramnica.
Hambruš, osebno ime, posneto po imenu »Ambrož«.
hamedrati: mahedrati.
hamica: krača.
hamot, gl. komat.
hamotrati: mahedrati.
hap, medmet; oponaša glas, ki se čuje, če kdo kaj naglo pograbi (s čeljustmi ali z roko).

hapiti: pograbiti, prijeti; hapiti se česa: začeti, načeti kaj, v roke vzeti; — hapniti.
harakiri: *samomor (v moraličnem smislu)*; izvršiti harakiri nad (s) samim seboj.
harangirati občinstvo, zbor.
hare, hareta: mrha, slab konj.
harfa; igrati na harfo; harfenist; harfenistinja (harfenistka).
harina: gl. gare.
harlekin; harlekinada.
harmica: 1. mitnica; — 2. carina.
harmoničen; harmonija; harmonirati; harmonizirati.
harmonika; hromatična, dijatonična harmonika;
harpa, gl. harfa.
hasek, haska; hasen, hasna: korist; — hasniti; hasnovit.
hašé, hašeja; hašírano meso; hašírati.
hausse; špekulirati na hausse; čakati nove hausse.
havarija; havarirati.
havbica: kratek top za strmo elevacijo pri *indirektnem streljanju*.
havzirati †: krošnjariti.
hazard; *hazardirati*; *hazardna igra*.
hčem, gl. hoteti.
hčer †: **hči**.
hčerka; hčerkica.
hči, hčere, hčeri, hčer, pri hčeri, s hčerjo; hčeri, hčeri, hčerama, hčeri, hčerama, hčerama; hčere, hčerá (hčer), hčeram, hčere, pri hčerah, s hčerami; rodna hči.
he! medmet; poziva na pozornost ali priganja; he, ti tam; ponovljen zveni porogljivo.
hebat: smrdljivi bezeg (Sambucus ebulus).
hebáti, gl. habati.
hebraist; hebreizem; Hebrejec; hebrejski; hebrejščina.
hec †, nem., groba, surova šala, hecati †, nem., ščuvati.
Hedín, Hedína, Hedínova potovanja.
Hedvika; Hedviga.
Hefest, Hefesta.
Hegel, Hegla; Heglova filozofija; hegelijanec.
hegemonija; hegemonističen.
hehetati *se*; *delati* »*he! he! he!*«; *smejati* se komu.
hej, *medmet*, *povdarjeni* »*he*«; njegov pomen je **priganjanje**.
hejslovanstvo: slovanska zavest samo v *navdušenih besedah*, v *zunanjostih*.
heksaeder; heksaedričen.
Hélada: *stara Grčija*; *Helén*; *helenski*; helenist; helenizem.
helebarda, orožje, sestoječe iz sulice in sekire na dolgem ročaju.
helijocentričen; helijotrop.
hembrajte; hembraj; gl. hentaj.
hembran, gl. šembran.
hemeroidi †: hemoroidi.
hempa: bebec, norec, prismoda; — hempast; hempež.
hencan: šentan.
henjati †: jenjati; nehati.
hent: šent; — hentan: šentan.
hentaj: da te hentaj! gl. hent.
hep: klic volu, naj stopi nazaj.
Heraklej, gl. Herkul.
Hercegovina; Hercegovec; Hercegovka; hercegovski.
Herder, Herderja; Herderjevi nazori o *narodni pesmi*.
heretičen; heretik; herezija.
Heríc, *Heríca*; *osebno ime na slovenskem vzhodu*.
Herkul; *herkuličen*; *Heraklej*.
hermetično zapreti kaj.
Herodež; Herod; *Herodijada*; Herodijan.
heroina; heroizem; heroj; herojičen; herojstvo.
Herostrat; herostratski čin; herostratstvo.
hešca †: hišica, sobica; štibeljc; kamra; čumnata.
hevreka! hevristična metoda; hevristika.
Hezijod; Hezijodova dela.
hi! medmet; glas, s katerim se konji poganjajo; ponovljen — hi, hi, hi — zveni nekoliko porogljivo.
hiba: napaka, pogreška; prirojena telesna hiba; brez hibe.
higijena; higijenski zavod; higijenično stanovanje.
hijacinta.
hijat: zev; hijat odpraviti z vrinjenim »j« ali »v«.
hijena: zver, ki se živi od mrhovine; *označba človeka*, *ki tudi pred smrtjo in umrlim človekom nima rešpekta*.
hijerarhičen; hijerarhija; hijeroglifi.
Hijeronim; Jerom.
hil, hilav: upognjen; poševen; škilast.
hilati: 1. hiteti; — 2. škiliti.

hilijastičen; **hilijazem.**
himba: goljufija; hinavščina; — himben.
himera; **himeričen**: v zrak zidan; goljufiv; *slepilen; slepeč.*
himna; **himničen**; himnolog; himnologija.
hinavec; **hinavka**; hinavski; hinavščina.
hinderhonder; biribirščina; latovščina; rokovnjaščina; nerazumljiv jezik, nerazumljiva govorica.
Hindostan; Hindustan; hinduizem.
hiniti: slepiti; varati; goljufati; hiniti se: delati se drugačnega (bolnega, če je zdrav) lepšega; — gl. hliniti.
hip: nem., mah, zamah, udarec; hip na hip: hitro; v tem hipu: v tem mahu; v (enem) hipu; vsak hip, vsako uro, vsak dan; le za hip, samo za hip; — hipec; hipen nagon, hipna domislica; hipoma.
hiperbola; **hiperboličen.**
hiperkultura; **hiperkulturen**; prefinjenost.
hipertrofičen; **hipertrofija.**
hipnotizer; **hipnotizem**; hipnotizirati.
hipohonder; **hipohondričen**; hipohondrija.
Hipókrat; Hipokratovi spisi; hipokratično lice.
hipoma: v hipu; gl. hip.
hipoteka; **hipotekarni** dolgovi.
hipoteza; **hipotetična** trditev.
hirarhija †: hijerarhija.
hirati: pešati (brez prave bolezni); polagoma moči zgubljati; — hiralnica; hirav; hiravost.
hiromant; hiromantija; hiromantika.
his: klečanja; lesena kašča; hišica pri vinogradu.
histeričen; histerija; histerik.
historičen; historija; historijograf; — gl. *storija.*
historijat †: zgodovina.
hiša: 1. stavba za ljudi; zidana hiša; v (na) dva stropa (z dvemi nadstropji †, z dvema nadstropjema); novo hišo postaviti; hišo prebeliti; rojstna hiša; hiša božja: cerkev; mestna hiša; hiša žalosti: kjer je kdo umrl; moja hiša je hiša molitve; dolg na hiši; trgovska hiša; — 2. dom; domačija; družina; gospodarstvo; pognati od hiše; kaj nevesta k hiši prinese; očetova hiša; jaz in moja hiša bova služila Gospodu; nevesta iz dobre hiše; pustiti hišo brez varha; iz Davidove hiše: rodu; kraljevska, cesarska hiša; — 3. glavna izba; mati so v hiši (ne v kuhinji).
hišen: k hiši spadajoč, hišo zadevajoč; *hišna oprema; hišni davek.*
hiševati: gospodariti; daj račun o svojem hiševanju.
hišna: pomočnica gospodinje pri delu po sobah.
hišnik: zastopnik gospodarja pri upravi hiše; — *hišnica.*
hištrna: soba za posle.
hitati: ropati; metati; hiteti.
hiter, hitrejši: hiter kakor lastovica, misel, blisk; hitra hoja; hitro hoditi; na hitrem kaj opraviti: mimogrede; na hitro (hitrem) zboleti; hitro, kakor hitro †: čim, brž ko.
hiteti: žuriti se, cediti jo, rezati jo (pot); čas hiti; hiteti na pomoč; hiteti z delom; hitim jesti, mlatiti.
hititi: vreči.
Hitler, Hitlerja; hitlerjevec; hitlerizem; hitlerjanstvo.
hitnja: naglica.
hitrica: 1. naglica; v hitrici je zbral nekaj svojih ljudi; — 2. driska.
hitrina: hitrica.
hitrn: hiter.
hitro, gl. hiter.
hitrost: brzina.
hitrostrelen in enake zveze so danes običajnejše z brzo-: brzostrelna puška; *brzovozno blago.*
hiz, gl. his.
hiža, gl. hiša.
hkrati, hkratu, gl. krat.
hlača: 1. nogavica; — 2. hlačnica.
hlačati: široko stopati (zaradi obilnih hlač, *ki se opletajo*).
hlače: dolge, kratke, spodnje, športne, jahalne, petelinčkove (kratke); kolikor ga je v hlačah: ves, kolikor ga je; žena hlače nosi: ima glavno besedo v hiši; hlače komu nategniti, pomeriti: nabiti ga po zadnji plati; petelin ti bo hlače pomeril: saj se še petelina bojiš; srce mu je v hlače padlo: prestrašil se je; hlače se mu tresejo: strah ga je.
hlaček: otrok, ki je dobil prve hlače (ko ne hodi več v krilcu).
hlačen; hlačni rob; hlačice.
hlačman: hlaček; mož s (pre)velikimi hlačami.

hlačnica: polovica hlač; hlačnice zavihati.
hlačon: mož s (pre)velikimi hlačami.
hlad: 1. *prehod od toplote na mraz;* v senci je hlad; nočni hlad; hraniti kaj na hladu; v (ob) jutranjem hladu kreniti na pot; — 2. mirna duša, hladna kri, brezčustvenost v besedah in dejanjih.
hladán; hladen: hladen dan, hladno vreme; hladna voda; hladen pogled; hladna lepota; hladno kri ohraniti pri čem; hladno koga pozdraviti; hladno se držati proti komu; hladno se ločiti.
hládetina: žolica; živca.
hladilen: hladeč.
hladilnica: prostor za hlajenje, n. pr. *mesa* v klavnici.
hladilnik: aparat, priprava za hlajenje.
hladilo: sredstvo za hlajenje; hladilo ubogemu srcu; ki peče noč in dan me brez hladila; hladila njenemu obupu ni.
hladiti; hlajen; hlajenje; hladiti si vroče čelo; dejati jed hladit; hladiti si srčne bolečine; hladiti na ledu; hladiti si usta: bahati se, širokoustiti se.
hladnica: hladen prostor; z zelenjem prerastla lesena lopica na vrtu.
hladnokrven; hladnokrvnost; gl. hlad 2.
hlamudrati: mahedrati; gl. klamoteriti.
hlap: para, sopara, čad; jutranja megla, ki se iz tal vzdiguje; — gl. hlapen, ohlapen.
hlapče; hlapček; hlapčič: mali hlapec.
hlapčevati komu: biti za hlapca; biti nad mero ponižen in uslužen.
hlapčevski: hlapčevsko delo; hlapčevska duša.
hlapec: 1. gospodarjev pomočnik v hlevu; mali, veliki hlapec; komu (pri kom) biti za hlapca; iti k komu za hlapca; — 2. razne pomožne priprave: zajec za sezuvanje čevljev; lestva iz enega debla s *pretaknjenimi klini (za obiranje* drevja); stol, ki se pri delu obesi na kozolec; vilicam podobna podpornja pri vozu, da v strmini ne leze nazad.
hlapen: 1. čadast, hlapljiv, izhlapevajoč; — 2. širok, rahel, ne tesen; na hlapno zvezati.
hlapeti, hlapim; tekočine hlapijo, kadar se spreminjajo v pline; pot hlapi iz (od) njega.
hlapiti: zrahljati.
hlapljiv: lahko hlapeč, izhlapevajoč, delajoč hlape; — hlapljivost.
hlapniti, gl. hlastniti.
hlapon: *star izraz za »lokomotivo«,* se rabi komaj še šaljivo.
hlapovje: množina hlapov.
hlast: medmet, oponaša glas pri nagli jedi ali pitju, cmakanje.
hlastati: naglo, cmakajoč jesti, žreti; željno grabiti po čem; hiteti s kakim delom; — hlastav; hlastavec.
hlasten: nagel; požrešen; — hlastežen.
hlastina: prazen grozdov pecelj brez jagod.
hlastiti; hlastniti; pes je hlastnil po roki, za kostjo; — gl. hlastati.
hlastovina; hlastovje; gl. hlastina.
hleb: kolač; običajna oblika, v kateri se peče kruh; hlebček; hlebec.
hlempati, gl. hlepati; hlimpati.
hlepati: plati, valoveti, vzdigovati se.
hlepeti: močno želeti, hrepeneti, koprneti; — hlep; hlepen; hlepenje; hlepljiv.
hlestniti: klestniti.
hlev: 1. staja za živino; svinjski, goveji, konjski hlev; tudi označba za prostor, ki je pregrajen v »štali« za posamezno živinče ali par; — 2. nesnažno, neredno stanovanje; — 3. en hlev in en pastir; hlev zapira, ko je krava že ušla.
hlevar: hlapec v hlevu; posebno pri konjih; — hlevarica.
hlid: *sapica;* rahel vetrček.
hlideti: pihljati.
hlimba: hlinjenje; hinavščina; — hlimben: hinavski; hlinjen.
hlimpati, gl. hlipati.
hliniti, hlinem: švigniti; udariti.
hliniti, hlinim; hliniti prijaznost: delati se na videz prijaznega; hliniti se komu; hliniti se pridnega; hliniti lase na glavi (če je kdo plešast); — gl. hiniti.
hlinjenje.
hlip: vroča sapa, ki na naglem potegne; vihar.
hlipa; težka sapa; naduha.
hlipati: stokati; loviti sapo; težko sopsti; srebati; požirati; hlipa se mi: kolca se mi.
hlipavica: hlipanje.
hlipen: zračen.
hlipeti: veti, žareti; veter hlipi; vročina hlipi od skal.

hlipkati: stokati; — hlipniti.
hliptati: hlipati.
hlobati: cmakajoč glodati.
hlod: srednje debel, okrogel kos lesa; hlode zabijati v zemljo.
hloja: hvoja, hojka.
hlop: medmet, oponašajoč glas, ki se čuje, če kdo po čem šavsne ali naglo kaj zgrabi.
hlopati; hlopeti: hlopniti: kaj naglo pograbiti; težko sopsti; udariti.
hmanj: len, nemaren.
hmanjuh: lenuh.
hmelj: do 12 m dolga, na levo se vijoča rastlina (Humulus lupulus); divji, zgodnji, ženski, *gluhi hmelj*; *hmelj* se obira.
hmeljar; hmeljariti: hmeljarjenje; hmeljarstvo.
hmeljevka: preklja, na katero se hmelj ovija.
hmeljnik: njiva, kjer raste hmelj.
hment: šment.
ho! medmet, ki izraža začudenje; večkrat se tudi ponovi: ho, ho! hoho!
hobat: bohoten.
Hobjan, gl. Habjan.
hobot: prazna lupina sadeža.
hobotati: bohotati.
hobotek: stranski poganjki.
hoboten: bohoten.
hobotnica: morska žival (Octopus vulgaris).
Hóče, Hoč, v Hočah; Hočan; hočki župan.
Hočévar, Hočevarja; osebno ime, = Kočevar.
hočljiv: hotljiv; pohoten.
hočo: hočem; gl. hoteti.
hod: hoja, pot; tri urce hoda je sama voda.
hodec: pešec; on je dober hodec.
hoden: 1. dobro idoč; hoden konj; hodna nedelja (peta nedelja po veliki noči); — 2. vsakdanji, delavniški, preprost; hodno platno (v nasprotju s pražnjim); hodna obleka; gl. hodnik.
hodenje †: hojenje.
hodíti, hódim: 1. o hoji sami: hoditi po svetu, ulicah, gorah, ob palici, po rokah, bos, pokoncu, po vrvi, na izprehod, na trg, na zajce, k maši, na delo; hoditi s kom v korak; — 2. označba namena hoje: hoditi v šolo; po (v) opravkih; k zdravniku, z beraško palico po svetu, za dekletom, v vas (klicat dekleta, obiskovat znance), s kom, svoja pota, temotna pota, kriva pota, po pravični poti, v dnino, po vodo, na božjo pot, v škodo komu; — 3. kak, kako: v svili hoditi; v škrlatu; težko hoditi; prav težko mi hodi (je); ali te ni sram, da hodiš tak po svetu? — 4. preneseno: denar (kuga, pomor) hodi med ljudmi; na misel (po mislih, po glavi) mi hodi; to mi hodi navzkriž, narobe; — 5. *absolutno:* v takih čevljih se dobro hodi; hoditi s čim, kom v caker: ravnati s čim; ceneje bi mi hodilo: prišlo bi mi ceneje; hoditi kakor maček okoli vrele kaše; hoditi od Poncija do Pilata: mnogo hoditi, a malo ali nič ne opraviti; — napačno: k nogam † hoditi: peš; — gl. iti; priti.
hodničen: iz hodnika narejen; hoden; hodnična srajca.
hodník, hodníka: 1. prostor, določen za pešce, za hojo (ne vožnjo); hodnik v prvem nadstropju; hodnik ob cesti; — 2. grobo, nebeljeno platno iz surove preje za navadne obleke; žida in hodnik vse vprek (gospoda in preprosti ljudje); finejše se imenuje pražnje; temno barvo so mu svoj čas dajali s tem, da so ga zagrebli v močvirje; gl. muža; mužati.
hodulja: bergla.
hohljati: hahljati.
hohnik: glas nosnik, ki se izgovarja skozi nos.
hohnjač: *hohnjec.*
hohnjati: govoriti skozi nos; ovohavati.
Hóhnjec, Hohnjeca; osebno ime, pomeni človeka, ki hohnjá.
hohot: ponavljanje medmeta »ho! ho!« — hohotati se.
hoj! klic na pozor; poudarjeni »ho<!« posebno pri klicanju na daljavo; — hojkati.
hoja: 1. hojenje; trden za hojo; utrudila ga je težka hoja; od hoje truden; hoja za Kristusom; — 2. način hoje: po hoji sem ga spoznal (ne po licu, glasu).
hoja: igličasto drevo, jelka (abies pectinata); črna hoja: smreka; tudi splošna označba za gozd: v hojo iti.
hojčje: gozd samih hoj, hojk.
hojevati: iterativna oblika za hoditi.
hojevec: 1. hoja; — 2. igličasto drevo sploh.
hojevina: les hoje, hojke.

hojevje: hojčje.
hojka: hoja.
hojkati, gl. hoj.
hojnik: 1. težek, zakrivljen nož, s katerim se klesti hojčje; — 2. hojčje.
Hójnik, Hójnika; osebno ime; po obliki = Vojnik (hvojnik).
hokuspokus: čirečare.
holá! holajte! medmet, izražajoč pobudo, poziv.
holadri, holadro: besede brez smisla, se pojavljajo kot koloraturen pripevek (odvek); posnete so iz nemščine.
holbača; holbanja; gl. globanja.
holbati, gl. globati.
holbotina, gl. hobot.
holm: manjša, okrogla višina, stoječa na samem; se rabi samo v pesniškem jeziku in v krajevnih imenih; — holmček; holmec.
Hom, krajevno ime; = holm; Homec.
homat, gl. komat.
homatija: zmeda, nemir, zmešnjava.
Homec, gl. Hom.
homeopat; homeopatski; homeopatija; homeopatičen.
homot, gl. komat.
homotati: zaplesti; zmesti, skrotovičiti; zamotati.
homotija, gl. homatija.
homulica: ime raznih rastlin; 1. marjetica (Bellis perennis); — 2. netresk (Sempervivum tectorum); — bradavičnjak (Sedum acre); — 4. gomoljasta homulica (Sedum telephium).
Homer, Homerja; Homerjevi heksametri; homerski († homeričen) smeh.
honeten; honetnost.
honorar, honorarja; honorirati koga za kaj.
hop! medmet: poziv k skoku.
hopati, hopkati, hopniti: skakljati, poskakovati, poskočiti.
hopsa! hopsasa! poudarjeni »hop«.
Horjulj, krajevno ime, nastalo iz lat. »Forum Julii«; Horjulja, nad Horjuljem; Horjuljec; horjuljski.
horoskop komu postaviti.
hosana †: hozana; hozano peti komu.
hospitant; hospitirati.
hosta: 1. gošča, goščava, nastala iz mlade rasti (v gozdu, vinogradu); v hosto po drva iti; — 2. majhen log v nasprotju z velikim, zrelim gozdom; — 3. mlada rast sama: naklestiti hoste; — 4. mešanica iz raznih jedi, n. pr. zelja in fižola.
hostnik: prebivalec v gozdu; puščavnik; ropar; divji mož.
hot: klic volu ali konju, naj gre na desno (od sebe).
hot: gl. hotnica; pohota.
hoté: namenoma, premišljeno; nalašč; *hoté ali nehoté.*
hoten: 1. odvisen od hotenja ali v zvezi ž njim: hotni živci; hoténo ravnanje; — 2. pohoten.
hoteti; hočem (čem); hočejo (čejo, hoté); hoti; hotenje; 1. imeti voljo; zahtevati; nameravati; hočeš knjigo ali denar? kdor hoče jesti, mora delati; s tem nečem reči, da...; nisem vas hotel žaliti; kako hočeš narediti, da bodo vsi zadovoljni; naj kdo reče, kar hoče; riba hoče plavati; drva nočejo goreti; neče deževati, pa neče; — 2. infinitiv se navadno izpušča: kaj hočete od mene? otročički hočejo kruha; od osla hoče volne, od vrbe hrušk; ne more, kakor bi hotel; to mu ni hotelo v glavo; saj ti nihče nič neče; hočeš, nočeš (hoti ali ne hoti; hotel ali ne hotel), moraš; Bog ne hotel! dobro komu hoteti; — 3. češ: menijo, baje, pre; rekli so, da gredo, češ, zdaj je vse končano; vsi berači hodijo k meni, češ, da imam vsega dosti; — 4. absolutno: meni se hoče jesti, piti, spati, širokih ravnin; nič se mi noče: do ničesar nimam veselja; kaj si čemo? — tu ni mogoče več pomagati.
hotljiv: strasten, poželjiv, pohoten, udajajoč se mesenim strastem; — hotljivec; hotljivost.
hotnica: pohotna ženska; hotnik.
hotoma: hoté.
hraber: pogumen, odločen, brez strahu; hrabri vojščaki; — hrabro se bojevati, držati; — hrabrost.
hrabriti: dajati komu poguma.
hrakati, hrakniti: odkašljevati se; izkašljati se.
hrakelj: izmeček iz pljuč in grla pri hrakanju; ekspektoracija.
hram: 1. prostor, kjer se kaj hrani; sezidal sem si vinski hram; gornji hrami (v prvem nadstropju); planinska koča;

— 2. stavba sploh: njegovi hrami so lepi; stanovališče: božji hram (cerkev).
hramati: šepati, šantati; hoditi kakor hrom človek.
hramba: 1. hranitev; v hrambo dati; pod sodno hrambo vzeti; — 2. prostor: grede v hrambo spat; jedilna hramba; — danes nav. »shramba«.
hramec: mali hram.
hramota: mlaka, kaluža.
hrana: živež, preživitek; domača, gostilniška *hrana*; tečna hrana; na hrano vzeti, na hrani imeti koga; na hrani biti pri kom; ob svoji hrani živeti; telesna, duševna hrana.
hranarina: denar, ki se plačuje za hrano.
hranilen: 1. shranjajoč; hranilna knjižica; hranilni list; hranilni urad; 2. — redilen.
hranilišče, zastarel izraz za shrambo.
hranilnica: zavod, ki sprejema denar v shrambo in na obrestovanje; poštna hranilnica; regulativne *hranilnice*.
hranilo: 1. kar človeka hrani (hrana in organi, ki so ž njo v zvezi); hranila in redila; — 2. kar se hrani, shranjuje; na hranilo dati.
hranitelj: človek, ki koga ali kaj hrani.
hranitev: 1. prehrana; — 2. shranjevanje.
hraniti: 1. skrivati, varovati, braniti; šteditи; denar hraniti; hraniti kaj kakor svetinjo; jabolka, ki se *dajo hraniti*; le malo vam jedila, bratje, hranim; — 2. rediti: starka mladiče hrani; težko se hraniti; — nav. s predlogi: ohraniti, prehraniti, shraniti.
hranivec; hranivka.
hranjenec; hranjenik; hranjenka.
hranjenje.
hrapa: manjša izboklina, vzboklina; krasta na rani; — gl. grapa.
hrapast, hrapav; hrapava (ne gladka) skorja; hrapava (puhla) repa, redkev; hrapavo (ne gladko tekoče) pisanje; — **hrapavost.**
hrapati: *hripati*; hropsti.
hrapavolisten: srhkolisten.
hrast: dob; *simbol* velikosti, moči in zdravja; nosi želod, šiške in ježice; stoji trdno kakor hrast; hrast se *omaje* in hrib, zvestoba Slovencev ne gane; živi hrast postaviti: postaviti se na glavo; — hrastič.
hrasta, gl. krasta.
hrastar: trgovec s hrasti.
hrastav, gl. krastav.
hrastina: 1. hrastov gozd; — 2. hrastovina.
hrastje: hrastov gozd; hrastovina.
hrastov les †: hrastovina.
hrastovje: hrastov gozd.
hraščina: hrastina.
hrbec: hrbtec; gl. hrbet 2.
hrbet, hrbta; 1. na hrbtu ležati; na hrbtu nositi; po hrbtu (jih) dobiti; hrbet ga srbi: treba ga bo nabiti; hrbet obrniti, *pokazati komu ali čemu*: pustiti na cedilu; za hrbtom: skrivaj, hinavsko; — 2. podobne tvorbe v naravi: pogorski hrbet; — 3. preneseno: hrbet nosa, roke, valov, knjige; na hrbtu listine: na drugi strani; hrbet rezila: debeli, ne ostri del; — gl. grba.
hrbtanec: hrbtišče.
hrbten: hrbtne plavute; hrbtni mozeg; *hrbtna vretenca*.
hrbtenica: hrbtišče.
hrbtišče: 1. glavna kost hrbta; *hrbtišče si* je zlomil; preneseno: trdo, krepko hrbtišče = neupogljiv značaj; — 2. gl. hrbet 2, 3.
hrcati: frcati; usekovati se; — hrcniti.
hrčati: grčati, smrčati.
hrček: 1. mavrah (Morchella); — 2. vrsta *glodavcev* (*Cricetus frumentarius*).
hrčica: najmanjša vrsta rovke.
hrdati: *hrustajoč jesti*.
hreba: 1. suh kašelj; — 2. stara ženska.
hrebati; *hrebav; hrebavec; gl.* hrepati.
hren; hrena k mesu nastrgati; dati komu hrena pod nos: *zavrniti ga*; — *hrenova* omaka.
hreniti se: kislo se držati; cmeriti se; jeziti se; kaditi se pod nos: zbujati nevoljo.
hrenovka: posebne vrste klobasa (frankfurtarica) s hrenom.
hrepati: hrešček sopsti, kašljati, grgrajoč dihati, pokašljevati; — gl. hrapati; hripati; *hrebati*.
hrepeneti po čem: močno si kaj poželeti; sline cediti po čem; *hrepenenje ga je* obšlo, prevzelo, zgrabilo; hrepeneče kaj pričakovati; hrepenenje nosi človeka.
hrepetati, hrepeti, gl. hrepati.

hrest: oponašanje glasu, kadar se kaj hrešče zlomi.
hrestati, hrestniti: škrtati; vreščati.
hreščati: vreščati, pokati; hrast hrešči padajoč; *debeli pesek hrešči pod koraki; kosti so hreščale, tako ga je stisnil*; hrešča**ti** v koga, nad kom, na koga.
hretiti se: studiti se; — hretljiv, ostuden, zbujajoč stud; — hretljivost.
hrga; hrganja: buča; iz buče narejena posoda (natega, putrica, lij); bula; grča.
hrgav: grčast.
hrgoliti: hropsti.
hrgotati; grgotati; grgrati.
hrib: majhna višava; v hrib iti; v hribih *se dela dan; črez hribe in doline; hrib* se prevali (na vrhu); — hribček; hribec.
hribar: prebivalec na višini, v hribovju.
hriber: mlajša oblika za »hrib«.
Hribernik, Hriberšek; osebna imena, pomenijo prebivalca na hribu.
hribina: snov, iz katere so hribi sestavljeni.
hribolazec; hribolastvo.
hribovec: nekoliko prezirljiva označba za *hribarja; gl. rovtar;* — *hribovski.*
hribovit: poln hribov; hribovitost.
hripa: *1. hreščeč, raskav glas; hripo † dobiti*: ohripeti, zahripeti; — 2. posebna bolezen: gripa (= hripa); hripast; hripavo grlo.
hripati: hreščeče, hripavo govoriti.
hripelj: 1. hripav, star mož; — 2. hrustanec v nosu.
hripeti: hripati.
hrkalo: dušnik, sapnik.
hrkati, hrkniti: na naglo, kratko se oddihovati; odkašljevati se; pokašljevati; smrčati.
hrkelj: hrakelj.
hrlec: rilec.
hrleti: frleti.
hrliti: smrčati; hropsti.
hrmestelj: hrustanec; dreselj.
hrmeti: hrumeti; grmeti.
hrnjati, gl. hrkati.
hrobati, hrobiti: hrešče oglodavati.
hrom: z otrdelimi, negibnimi ali težko gibljivimi udi; bolehen; — hromec; hrometi; hromost; hromota; hromoten; hromouden.
hropati, hropeti, hropotati, hropsti: težko, sunkovito, grgrajoč dihati; vse te besede oponašajo glas »hr«, *ki se pri takem* dihanju čuje.
hrošč: splošna označba za trdokrile žuželke, posebe za rjavega (majskega) hrošča (Melolontha vulgaris); — hroščevo leto.
hrsk, gl. hrest.
hrst, gl. hrest.
hrstljati: hrustati.
hrščati: hreščati.
hršiti, gl. sršiti.
hrt: visokonogi, sloki, ruski lovski pes.
hruliti: tuliti, zavijati; hruliti koga: obregati, dreti se nad kom, vreščati nad kom; navadno s predlogom: nahruliti koga.
hrum: šum; hrumen.
hrumeti: šumeti, vršati; v ušesih mi hrumi; voda hrumi črez jezove.
hrup: hrum; *hrup delati, zagnati; bojni* hrup; hrup se vzdigne, poleže; — hrupen; hrumen, šumen; hrupna družba, zabava, veselica; hrupen razgovor.
hrupati: hrustati.
hrupeti: hrumeti, šumeti.
hrust: velikan, orjak.
hrustač: bahač.
hrustanec: togo in prožno tkivo v človeškem *in živalskem telesu, v nosu*, uhljih; — hrustančevina.
hrustati: 1. kaj z zobmi tako drobiti, da se čuje lomljenje, prasketanje; orehe *hrustati*; — 2. pogrkovati *(izgovarjati* »r« v grlu).
hrustav: hrustančen; hrustajoč.
hrustavec: 1. hrustač; 2. hrustanec.
hrustavka: sadje, ki med zobmi hrusta *(črešnje, solata, grozdje, hruške).*
hrustec: 1. hrustanec; — 2. označba za razne rastline (Medicago sativa, Datura stramonium, Scleranthus perennis).
hrustelj: hrustavec; hrustec.
hrustiti se: bahati se.
hrušč: svetni hrušč in trušč.
hruščati: hrumeti, šumeti; — hruščav.
hruščev: hruškov.
hruščica: *1. majhna, drobna* hruška; — 2. ime raznih rastlin, po njihovem sadežu: muškat (Myristica moschata): grozdnati hijacint (Muscari racemosum); velika hruščica (Muscari comosum); medvedova hruščica: glog.

hruščiti: delati hrušč.
hruševec: mošt ali jed iz hrušk.
hruševica: voda od kuhanih hrušk.
hruševina: hruškov les.
hruška: 1. drevo in njegov sad; hruške stresati z drevesa; suha hruška; zna več ko hruške peči; hruške na vrbi iskati (obetati); medvedove hruške: glog; — 2. *podobne reči:* glavica na meču, sedlu; — hruškovo deblo.
hruškast: hruški podoben.
hruškovec: hruševec.
hruškovica: hruševica.
hruškovina; hruškovje; hruškovka; hruškovnica.
hruti: rjuti; tuliti; čumeti.
Hrvát; Hrvatica; hrvaški († hrvatski); hrvaščina; Hrvaško (Hrvaška); hrvat: vrsta jabolk; vino, vol s Hrvaškega.
hrvatar: 1. delavec, ki hodi na Hrvaško za sezonskim delom, n. pr. v Slavonijo les sekat; — 2. nekdaj označba za Ilešića in druge, ki so pridigali, naj Slovenci *opustimo slovenščino kot knjižni* jezik in se oprimemo hrvaščine.
hrzati, hrzgetati; hrzajo konji zvečer na priponu; konj hrže.
hteti, gl. hoteti.
hu! izraz strahu; mraza; presenečenja.
Hubád, osebno *ime,* = brencelj; iz »obad«.
Húbert, Huberta; hubértus, hubertusa: lahek, toda topel in nepremočljiv plašč, prvotno lovski (zato imenovan po patronu lovcev, sv. Hubertu).
hud; hujši: 1. velik, izreden, nenavaden (v svojih lastnostih); hud (zelo oster, nagel) jezik; hud prepirljivec; huda (zelo vroča) peč; huda (zelo ostra) britev; hudo *žganje;* hud *poper* (tudi v prenesenem pomenu); huda jeza; huda kri (naglo zavre); hud boj; hud vihar; huda zima; huda sila; hud mraz; huda suša; hud smrad; huda bolezen; huda bolečina; huda rana; huda žeja; hud kašelj; hud strup; hud Slovenec; hud igravec; hudo zal; hudo potreben; hudo blagoslovljen; hudo se mi mudi; hudo me ima, da bi...; hudo pretepsti; — 2. težek, težaven, neprijeten, slab, ubog, sovražen, zloben; hudi duh; hudo delo; hud namen; hud kakor zlodej; hud pes; hud biti na koga; hud mož; hudo mi je po njem (da ga ni več); huda beseda; s hudim in dobrim; hudo gledati; hudo se držati; hudo imeti (držati) koga; hudo vreme; hudi časi; hudi oblaki; huda noč; hudo delo; hudo (huda) je za vodo, za denar; huda mu prede: v stiskah je; hudo mi je postalo; hudo mi je za njega; hudo (divje) meso; hudo leto; huda ura (nevihta, vihar z nalívi); hude muhe (v glavi); hudo mi je po domu, pri srcu.
hudica: podagra.
hudič: satan; hudi duh; ta človek je za hudiča (zrel, hudičev); to je pa že od hudiča! hudič ga vzami; ne boji se ne hudiča ne biriča: ne cerkvene ne posvetne gosposke; hudič ga naj jaha; — hudiček.
hudičev človek; hudičevo delo; hudičevo *lep.*
hudičevati: venomer o hudiču govoriti.
hudik: milejši izraz za hudiča; ni hudik, da se to ne bi dalo napraviti; hudika! izraz začudenja.
hudika, gl. hudobika.
hudiman: blažja beseda za hudiča; glej ga no, hudimana!
hudimar, gl. hudiman.
hudina: hudo; revščina.
hudir: hudič; hudirjev človek; hudirski; hudirščak.
huditi se nad kom: jeziti se; nav. s predlogom: razhuditi se.
hudnik: hudir.
hudoba: hudobnost; sama hudoba ga je; tudi poosebljeno: hudobnež; hudič.
hudobec: hudič.
hudoben: sovražen, zloben; hudoben človek; hudobni jeziki.
hudobija: hudobno dejanje; take hudobije je samo on zmožen; hudobije uganjati.
hudobijan: 1. hudobnež; — 2. hudič.
hudobika, gl. dobrovitovina.
hudobnež, hudobnica; hudobnik; hudob*nost; iz hudobnosti kaj* storiti.
hudodelec; hudodelen; hudodelka; hudodelnica; hudodelnik; hudodelski; hudodelstvo.
hudogled; hudogleden.
hudolesovina: drenovina.
hudoleten: v hudem, slabem letu zrastel.
hudomušen: navihan, prešeren, nagajiv; hudomušnež; hudomušnik; hudomušnost.

hudouren; hudournik: potok, ki teče samo ob hudih urah (nevihtah, nalivih); hudournik zagraditi; tudi ime za razne ptiče (ypselus).

hudovati se nad kom: jeziti se, svojo jezo iztresati nad kom; slabo ravnati s kom; obrekovati.

hudovírje: vrelec sredi travnika.

hudovoljen; hudovoljnost.

hudozimci: ime za svetnike v hudi zimi (Pavel, Anton, Neža).

hudoživ: slaboten; bolehen.

Hugo Victor, Hugoja Victorja; Hugojevi spisi; hugojevski patos.

Hugo(n), Hugona, s Hugonom.

hujskati: priganjati, ščuvati; hujskač.

hujšati: *slabeti; sušiti se; mršaveti;* bolezen se hujša: gre na slabše.

hukati: s toplo sapo pihati; hukati v dlani, v roke; — hukniti.

huliti: sklanjati, pripogibati; huliti se: potuhniti se; potajiti se; podhuljen; prihuljen.

Hum, krajevno ime, = holm; Holm; Holmec.

human; humano (človeško) ravnanje; *humaniteta; humanost.*

humaniora: višje šole in predmeti, ki se učijo po njih.

humanist, humanističen; humanizem.

humbug, humbuga; s takim humbugom so *nas mislili preslepiti.*

humór, humorja; humorist; humoristično; humoristika.

humus, humusa; humozen.

huncvot; huncvet; psovka, iz nem.; *nemarnež, nesnaga.*

hunt, hunta, na huntu.

hupa: avtomobilistovska trobenta; dati signal (znak) s hupo.

hupač: vdeb (ker kliče »hup! hup!«).

hupati: dajati znake s hupo.

hupkač: hupač.

huré: vojaški, a tudi splošno slavilni krik; se ne sklanja: sprejeli so ga z gromkim trikratnim hurá.

Huroni; Huronsko jezero; huronski krik zagnati.

hus! hus! husa! husa! klic psu, naj goni in zgrabi; lovski ali jahaški poziv k hitrosti.

Hus, Husa, s Husom; husit; husitski; husitstvo.

husa, gl. hus.

huskati: klicati »hus!« — ščuvati.

huš, huš; klic, s katerim se kokoši ali svinje podijo; izraz za občutek mraza.

huškati: *ukati.*

huzar, huzarja; huzarski polk.

hvala: 1. hvaljenje, slavljenje v subjektovem in objektovem pomenu: tvoje hvale sem vesel (da me ti hvališ, da tebe hvalijo); njegova hvala ni mnogo vredna; hvalo dajati (peti) komu; lastna hvala se po blatu valja; hvale vreden; — 2. zahvala, hvaležnost: hvalo vedeti komu za kaj; hvala (ti, vam)! Bogu bodi hvala: bodi (ga) Bog zahvaljen! biti komu hvalo dolžan; hvala Bogu! hvalo Bogu! — napačno: na hvalo †: po, na, zaradi, zbog.

Hvalè, Hvaléta: osebno ime, skrajšano iz *starejšega* »*Hvalimir*«.

hvalen; hvalna pesem.

hvalevreden; hvale vreden.

hvaležen; hvaležnik; hvaležnost; hvaležnega se izkazati.

hvalisati: hvaliti črez vrednost, ne resno, ne odkritosrčno, hinavsko.

hvaliti: 1. dajati hvalo, izražati svoje zadovoljstvo s čim; hvaliti učenca; pridnost; lepo obnašanje; dobro blago se samo hvali; ne hvali dneva pred večerom; vsak berač svojo malho hvali; hvaliti se s čim; ne da bi se hvalil. — 2. zahvaljevati se, hvaležnost kazati; hvaliti koga za kaj; Boga hvali, da si zdrav; — 3. slaviti: Tebe, Boga, hvalimo; hvalite ime Gospodovo!

hvalivec; hvalivka.

hvalnica: hvalna pesem; † hvalospev.

hvaluža: človek, ki vedno samo sebe hvali; — hvalužav.

hvastati: bahati se; — gl. hlastati.

hvat: seženj.

hvatati, švatati, šlatati: prijeti, grabiti, otipavati.

hvoja, gl. hoja.

hvosta: hosta.

I

i 1. veznik: poudarjen in, tudi; I ti Brut; i njemu i meni; itak; itako; — 2. medmet, izrazajoč presenečenje, nevoljo, začudenje: Kam naj deneš, vprašaš? — I, kjer si vzel.

iba, gl. iva.

Iberija: Pirenejski polotok; Iberska Amerika: Južna (Španska) Amerika.

iblajtar, nem., mejni stražnik zoper tihotapce; pozneje splošna označba za uradnega slugo, posebno pri davkariji in sodniji; birič.

Ibsen, Ibsena; Ibsenova drama; ibsenovska dramatska tehnika.

ideal; **idealen**; idealist; idealizem; idealizirati; **idealnost**.

ideelen; **ideja**; ideolog; ideologija; — imenitna, pametna, zdrava, dobra, vodilna ideja; fiksna ideja, misel, ki se je komu tako zavrtala v glavo, da se je ne more znebiti; ideja († o) nesmrtnosti duše.

identičen; identičnost, identificirati; identifikacija; identiteta.

ideogram; ideograf; ideolog; ideologija; ideološki.

idijom; idijomatičen; idijomatika; idijotikon.

idijosinkrazija; bolehati na idijosinkraziji.

idijot; idijotski († idijotičen); idijotija; idijotizem.

idila; idiličen; idiličnost; idilika.

ido, ida: umeten jezik; idist: kdor ta jezik govori ali ga širi.

idol; idololatrija.

Idrija, iz Idrije, v Idriji; Idrijčan; Idrijca; idrijski; — gl. Vidergar.

Ig, z Iga, na Igu; Ižanec, Ižanka; ižanski; krajevno ime, posneto po »ivi«, »igi«; Ižica; Iška; Iški Vintgar; Iška vas; ižanska klaftra (manjša ko običajna).

iga, vrsta vrbe (Salix caprea).

igalka: volčin.

igla: 1. priprava za šivanje: sedlarska, tapetniška, zdravniška igla; sedeti (biti) kakor na iglah: biti nestrpen, v nevzdržnem, nerodnem položaju; — 2. igli podobne reči, živali, rastline: magnetna igla; borova, smrekova igla; razni železni klini pri vozu in plugu; ostrina, ki se pri brušenju naredi na rezilu: iglo s kamnom ali jermenom posneti; razne ribe (syngnathus acus, belone vulgaris); — 3. suha igla: v grafiki označba za risanje naravnost na kovini (brez izjedanja s kemičnimi sredstvi).

iglast: podoben igli; z iglami posejan; iglasto drevje.

iglavec: iglasto drevo.

iglica: mala igla; 1. bucika; — 2. iglica gre skozi oplen, blazino, soro in os; jarmove iglice so lesene ali železne; iglica je zataknjena v konec kambe in jo drži v jarmu; kosi se mora iglica odbrusiti z oslo; razne rastline (Geranium, Oenonis, Primula, Erodium), ribe (Cobitis taenia); — gl. igla.

igličast: iglast.

igličevec: iglasto drevo.

igličevje: gozd igličevcev, stelja iz njih.

igličje: igličevje.

Ignac; Ignacij; Ignacija.

ignoranca; ignorant; ignorirati.

igo, iga (igesa, ižesa): jarem; se običajno rabi samo v imenovalniku; starinska beseda, rabljena samo po nekaterih narečjih (n. pr. v rožanskem) in poetično.

Igo, moško ime: Ignac(ij).

igovec, gl. iga.

igra: 1. delo za zabavo ali osvežitev; otroška igra, pastirska igra; igra z žogo, kartami; športne igre; olimpijske igre; prepovedana, hazardna igra; — 2. na gledališču: veseloigra, žaloigra; igra s petjem; — 3. igra na razna godala; šolarska, začetniška, mojstrska igra; — 4. preneseno: igra valov, barv, senc (v naglih spremembah); besedna igra: Ljubljana, ljubica nebes in sreče; — igrač.

igrača: 1. sredstvo za igranje; otroške igrače; — 2. igranje samo: to bo zanj prava igrača: opravil bo brez truda; — igračica; igračka.

igračast, gl. igriv.

igrališče: javen, nepokrit prostor, določen za razne igre.

igralnica: soba, določena (n. pr. v kavarni) za razne igre.

igrati: 1. karte, šah, tarok, marijaš; slepe miši; za velik denar (visoko); igrati se s kamenčki; — 2. igrati na gosli († go-

slih), klavir, harmoniko, orgle; igrati prvo vijolino (tudi preneseno: imeti glavno, odločujočo besedo); — 3. igrati se volka in ovce, roparje, Indijance, vojake (v tem pomenu se glagol navadno izpusti: gremo se, šli smo se roparje); igrati gospodarja; na gledališču: danes se igra Faust, jutri pride na vrsto Trmoglavka ukročena; igrati Hamleta, Ofelijo, tragedijo, komedijo (tudi preneseno: pretvarjati se, delati se kaj drugega); — 4. preneseno: igrati se s čim (opravljati kako težko delo z lahkoto, za zabavo), igrati se s kom (pokazati mu svojo moč); 5. vest mi je igrala: slutil sem; srce mi igra od veselja; veter se igra z listi; vali igrajo; solze mu igrajo v očeh; usoda se čudno igra s človeškimi srci; Prepotnik je igral veliko vlogo v pridobitniškem svetu; stroški pri tem ne igrajo nobene vloge.

igravec: gledališki igravec; hud igravec; — igravka.

igrec, igrca: muzikant.

igrica: majhna, kratka igra; — gl. igra 2.

igrišče: igrališče.

igriv: kdor se rad igra; kdor se poigrava; igriva ovčica; igrive sapice.

igrokaz †, gl. igra 2.

ihaha, 1. medmet, oponašajoč konjski rezget; — 2. v prenesenem pomenu: konj, konjsko meso; v golažu je sam ihaha.

ihta: 1. krčevit, sunkovit jok; — 2. togota, naglica, sila; ne bodi no taka ihta!

ihteti, ihtim: stokati; — ihtiti se.

ihtijol; ihtijolog; ihtijologija; ihtijozaver.

ikaj: nekaj.

ikozaeder, ikozaedra.

ikra: 1. ribje jajčece; — 2. zaplodek trakulje v svinjskem mesu (Cysticercus); nav. množ.: ikre, iker.

ikrast: podoben ikram; poln iker.

ikrav, ikrén, ikrnat: poln iker.

ikrnica: ribja samica.

iktus, iktusa, pod iktusom.

il, ila: glina; Bog je ustvaril človeka iz ila: — ilast; ilnat.

Ile, osebno ime, = (Sent)iljec.

ilegalen; ilegitimen.

Ilešič, osebno ime, posneto po »Eliji«, »Iliji«.

Ilgo: Egidij; Ilj.

Ilidža, Ilidže; na Ilidži.

Ilijada; Ilijon.

Ilinčič, osebno ime, = Jelenčič.

Ilirci: 1. star narod, bivajoč nekdaj po srednjem Balkanu; — 2. ime za Slovence, ki so nekdaj učili, da moramo Slovenci opustiti slovenščino kot knjižni jezik in sprejeti hrvaščino.

Ilj: Egidij; Št. Ilj; Šentilj; Šent Ilj; šentiljski.

ilo, gl. il.

ilojalen; ilojalnost.

ilov; ilovica; ilovina; ilovka; ilovnat svet.

iluminacija; iluminirati.

ilustracija; ilustrativen; ilustrirati; se rabi tudi v prenesenem pomenu: dobra ilustracija razritih razmer; podani primer je bil prav ilustrativen.

iluzija; iluzijonist; iluzijonizem; iluzoričen; — delati si iluzije; živeti v samih iluzijah.

imaginacija; imaginaren († imagineren).

imam, gl. imeti.

imanenca; imanenten.

imatrikulacija; imatrikulirati.

imbecilen; imbecilnost († imbeciliteta).

imbrek: ingver (Zingiber).

ime, imena; 1. beseda, s katero se označuje kaka reč ali oseba (= samostalnik): riba, vrt, Peter, Trtnik; krstno (Peter), rodbinsko (Trtnik), dekliško (pred poroko), redovno (ki se dobi pri vstopu v kak red), gledališko (pri gledališču, filmu privzeto) ime; kako ti je (krstno) ime? ime mi je Janez, pišem pa se za Kranjca; sosed, po imenu Mrak; vas, Vrh po imenu; koga po imenu poznati, poklicati; ime komu dati, obesiti, vzdeti; pes sliši na ime Muki; ime sluje; ime mu gre (je primerno zanj); živeti (izdati spis) pod tujim (privzetim) imenom; slast, ki jo umetniki poznajo pod imenom (imenujejo) inspiracije; — 2. simbol osebe, osebnosti: krstiti v imenu Očeta in Sina in sv. Duha; v Boga ime (vbogaime, vbogajme) prositi; v božje ime dati; v imenu postave, zakona; to je storil v mojem imenu; pojdi v božjem imenu (če je že tako božja volja); urednik je samo po imenu, ne v resnici; — 3. sloves, glas: imeti dobro ime; pridobiti si slavno ime; koga ob dobro ime spraviti; pravdati se z možmi, ki imajo nekaj imena; ime komu kratiti.

imejitelj †: imetnik; posestnik; lastnik.
imendan †: god.
imenik: zapisnik po abecedi urejenih imen; volivski imenik.
imeniten; z dobrim imenom; znamenit; odličen; gl. ime 3; imeniten gospod; imenitno se držati; imenitna reč.
imenititi se: delati se imenitnega.
imenitnik; imenitnica; imenitnost: znamenitost.
imenjak: 1. človek z enakim imenom; — 2. gl. godovnik 1.
imenje: posest; premoženje; lastnina.
imenoma: po imenu; po imenih.
imenoslovje: znanost o posebnih besedah, ki se rabijo v kaki stroki; gl. imenstvo.
imenovalnik: prvi sklon v slovnici, odgovarja na vprašanje: kdo ali kaj?
imenovati, imenujem: 1. izreči čigavo ime; koga v usta vzeti (jemati); obtoženec ni hotel imenovati svojih sokrivcev; imenovan je med padlimi; imenovati koga lažnika († lažnikom); ne imenuj po nemarnem božjega imena; — 2. imenovati se: imeti kako ime, nazivati se; imenujem se Jakob Ciber; hči se po materi imenuje Marija; ta rastlina se imenuje različno; — 3. postaviti, določiti za kaj: imenovan za učitelja († učiteljem), imenovana za predsednico († predsednicam); predsednik ga je imenoval za zapisnikarja; izvoljen za sodnika, za častnega občana.
imenovavec: v računstvu pri ulomkih število pod črto; divizor.
imenski: izhajajoč od imena ali ž njim v zvezi; imenska sklanja (brata; do dobra); imenska (nominelna) vrednost, ne resnična.
imenstvo: besede, ki se rabijo v kaki določeni stroki; — gl. imenoslovje.
imetek; imenje; imetje.
imetelj †, gl. imetnik.
imeti, imám; imajoč; imetje; imej! zanikano: ne imeti, nimam (nemam); — 1. imeti veliko denarja, otrok; obleko na sebi, orožje pri sebi imeti; pse, konje imeti; v sebi imeti (držati); imeti ga (vino) pod klobukom, kapo, v glavi; imeti koga (kaj) v mislih; imeti na rovašu; imeti za bregom (pripravljati, nameravati); — 2. imeti otroka (poroditi); imeti mlade (povreči); imeti bolezen, skrbi, znanje, ljubezen, vojsko, mir, prepir s kom; to nima nič v sebi: nič ne pomeni; imeti delo pri čem, kom; imeti oko za ljudi; — 3. preneseno: imeti koga za poštenjaka, za norca; imeti kaj za res, za resnico; — 4. opravljati: imeti govor, pridigo; imeti dan, rok (na sodišču); imeti račune s kom; — 5. ravnati s kom: imeti koga dobro, hudo, ostro, trdo, rad, v strahu, za norca, lepo, kakor svojega; — 6. hoteti, moči, morati, smeti: k temu nimam kaj pripomniti; imam še veliko terjati; kaj imaš tu opraviti? ti mu nimaš kaj očitati; jutri ima priti; sem spadajo stare zveze s pomenom bodočnosti: imajo te na rokah nositi (na rokah te bodo nosili); — 7. pasivno: žeja me ima; bolezen me ima; delo me ima: sili me, preveč ga je; hudo me ima (hoče se mi, srbi me), da bi..., kako se kaj imaš?
imetje; imenje; imetek.
imetnica; imetnik; akcije se glasijo na imetnika.
imigracija; imigrant.
imitacija; imitator; imitirati.
imobilen, imobilna; imobilije, imobilij, promet z imobilijami; imobilizirati; imobilnost.
imoralen; imoralizem; imoralnost.
imovina †: premoženje; lastnina.
imovit: premožen; imovitost.
imperativ; imperativičen.
imperator; imperatorski.
imperfekt; imperfekten; imperfektiv; imperfektiven; imperfektum.
imperij, imperija; imperijal; imperijalen; imperijalist; imperijalističen; imperijalizem.
impertinenca; impertinenten; impertinentnost.
impetuozen; impetuoznost.
implicirati; implicite; implikacija.
imponderabilen; imponderabilije.
imponirati; impozanten.
import; importér, importerja; importirati.
impotenca; impotenten.
impresija; impresijonist; impresijonizem; impresijonističen.
impressario, impressarija, s svojim impressarijem.
impressum, impressuma.

imprimatur, imprimatura; cenzura je dala svoj imprimatur; tiskarna ne tiska brez avtorjevega imprimatura.
improvizacija; improvizator; improvizirati.
impulz; impulziven; impulzivnost.
imun; imuniteta; imunizirati.
in, veznik: telo in duša; oče in sin: na nebu in na zemlji; izraža tudi nasprotje: in ti si edini še tukaj ostal!
inače: drugače.
inačica: različica, varijanta; ta narodna pesem je znana v mnogih inačicah.
inak: drugačen; inako se mi je storilo: čudno me je prevzelo.
inavguracija; inavgurirati.
Ind; Indija; Indija Ko(ro)mandija: obljubljena, deveta dežela; Indijec; Indijka; indijski.
inda: druge krati.
inde, gl. indi.
indeks, indeksa; knjiga je na indeksu; preračunano na tedanji indeks.
indi: drugje.
indicije, indicij; te indicije so za dokaz krivde preslabe, nezadostne.
indicirati; indikacija; indikator.
indiferenca; indiferenten; indiferentizem.
indignacija; indignirati.
indigo, indiga; barvan z naravnim indigom.
Indija, gl. Ind.
Indijanec; Indijanka; indijanski; indijanarica: knjiga s povestmi o bojih med Indijanci in prvimi ameriškimi naseljenci.
indiskrecija; indiskreten.
indispozicija; indisponiran.
individualen; individualist; individualizirati; individualnost.
individuum, individua; kako se moreš pečati s takšnim individuom?
indod: drugod.
Indoevropec; indoevropski; indoevropščina.
indolenca; indolenten.
indre, indri: drugje; gl. indi; inod.
indukcija; indukcijski; induktiven; induktor.
industrija; industrijalec; industrijalen; industrijalizem; industrijalizacija; industrijalizirati.
infamen; infamija; infamnost.
infanterija; infanterist.
infantilen; infantilnost.
infekcija; infekcijozen; inficirati.
inferijoren; inferijornost.
inferno, inferna; v Dantejevem Infernu; infernalen.
infiltracija; infiltrat; infiltrirati.
inflacija; inflacijska politika; inflacijonist; inflacijonizem.
influenca; † influencija.
informacija; informativen; informator; informirati.
infuzija; infuzorija.
ingerenca; imeti ingerenco na kaj, v čem, pri čem.
ingredijenca.
inhalacija; inhalirati.
inhibicija; inhibirati.
inicijala; inicijalka.
inicijativa; inicijativen; inicijator.
injast: prevlečen z injem.
inje, osreženo ivje; gl. srež.
injekcija; injicirati.
inkarnacija; inkarnat.
inkasant; inkasirati.
inklinacija; inklinirati.
inkluzive; inkluziven.
inkognito; inkognito potovati; v najstrožjem inkognitu (inkognito).
inkomodacija; inkomodirati.
inkompatibilen; inkompatibiliteta.
inkompetenca; inkompetenten.
inkonsekvenca; inkonsekventen.
inkorporacija; inkorporirati.
inkubacija; inkubacijska doba.
inkvirirati; inkvizicija; inkvizitor.
ino, *starejša oblika za* »in«, *sestavljena iz* i + no (kakor pred + no).
ino-: po drugih slovanskih jezikih prevzeta predpona raznih sestavljenk, = tuje-, drugo-.
inozemstvo: tujina; oditi v inozemstvo: na tuje.
inserat; insercija; inserent; inserirati.
insignije, insignij.
insinuacija; insinuirati.
inskribirati; inskripcija.
insolvenca; insolventen.
inspiracija; inspirirati.
instrumental; instrumentarij.
insubordinacija.
insurgent; insurekcija.
inšpekcija; inšpektor; inšpicijent; inšpicirati.

inštalacija; inštalatér; inštalirati.
inštanca.
inštinkt; inštinktiven.
inštitucija; inštitut.
inštrukcija; inštruktor.
inštrument; inštrumentirati.
intabulacija; intabulirati: vknjižiti; — gl. iztabulirati.
intarzija.
integracija; integral; integralen; integriteta; integrirati.
intelekt; intelektualec; intelektualizem.
inteligenca; inteligent; inteligenten.
intencija; intencijonalen; intencijonalizem.
intendanca; intendant.
intenziteta; intenziven; intenzivnost.
interes imeti, kazati; v interesu Evrope in vsega človeštva; interesanten; interesent; interesirati se za kaj; interesiranec.
interfat: spodnjica, žensko spodnje krilo.
interglacijalen.
interijer, interijerja; soba z okusnim interijerjem.
interim; interimističen.
interkonfesijonalen.
interlinearen.
intermezzo, intermezza.
intermitirati; intermitenten.
internacija; živeti v internaciji; internirati.
internacijonala; internacijonalen; internacijonalizem.
interen; internat; internist.
interpelacija; interpelirati; interpelant.
interpret; interpretacija; interpretirati.
interpunkcija; interpungirati.
interregnum; interregnuma.
intervencija; intervenirati.
interview; interviewati koga.
Intihar, osebno ime, pomeni priseljenca iz mesta Innichena.
intimacija; intimirati.
intimen; intimnost.
intimus, intimusa; prišel je na shod s svojim intimusom.
intoleranca; intoleranten.
intonacija; intonirati.
intransigenca; intransigenten; intransigentnost.
intranzitiv; intranzitiven.
intriga; intrigant; intriganten; intrigantka; intrigirati.
introitus, introitusa, za intruitusom.
intronizacija; intronizirati.
introspekcija; introspektiven.
intuicija; intuitiven.
invalid; invaliden; invalidnica; invalidnina; invalidnost.
inventar; inventarizirati; inventura.
investicija; investirati; investitura.
involucija; involvirati.
inženir; inženjer.
ipak †: vendar, vendarle.
iracijonalen; iracijonalizem.
iradijacija.
irealen; irealnost.
Irec; Irka; Irsko; irščina; irski.
iredenta; iredentist; iredentizem.
irelevanca; irelevanten.
ireligijozen; ireligijoznost.
ireničen: pacifičen, miroljuben.
irhast: 1. narejen iz irhovine; irhaste hlače; — 2. staromoden, staroverski, starinski; irhast dedec, očanec; irhasta poštenost.
irhovina: 1. belo ustrojeno kozje ali jelenje usnje; — 2. neotesanec, grobijan, surovina.
iritacija; iritirati.
irizirati: svetiti se v raznih (mavričnih) barvah, lesketati se.
ironičen; ironija; ironik; ironizirati.
išhijas, išhijasa; išhsijadične bolečine.
iskati, iščem; iskati zaklade, zgubljeno ovco, besedo v slovarju; iskati zdravila sebi in svojcem; česa (kaj) iščeš tod? iskati dlako v jajcu: sitnariti.
isker: živ, živahen; isker konj, pogled; iskre oči.
iskra: žareč ali svetal drobec tvarine; *iskre švigajo, letijo; iskre mi igrajo pred očmi*, mu žarijo v očeh; iz male iskre velik ogenj; zadnja iskra življenja.
iskrast: *iskreč se.*
iskren: iskreč se; žareč; vroč; prisrčen; odkritosrčen; iskrene oči; iskreno se zahvaliti za kaj.
iskrenost: prisrčnost.
iskrica: 1. drobna iskra; — 2. ime raznih cvetlic (Bellis, Primula, Lychnis).
iskriti se: sipati iskre; žareti; sneg se v solncu iskri.
iso-, gl. izo-.

ispa, gl. izba.

isteje, istej: duplo peči, odprtina peči.

isti, ista, isto: prav oni; oba sva rojena istega (enega) dne, samo on leto pozneje; po nemškem vzorcu se rabi napačno v mnogih zvezah za »ta«, »on«, »oni«, ali pa sploh po nepotrebnem stavi; († ta) isti, († tega) istega; † isto tako, † tako isto: prav tako; tudi; podpisani prosi slavni naslov, da mu († isti) blagovoli...; naj isto † (ono) odbira, česar ni škoda.

isti; istije, gl. isteje.

istina: resnica; rabi se tudi prislovno v *pomenu* »res«.

istinit: resničen; istinitost.

istje, gl. isteje.

isto- *pomeni kot predpona v raznih sestavljenkah* enako-, eno-, so-; večkrat se stavi kot prevod grških predpon sin-, tavto-, izo-.

istočasen †: sočasen; istočasno †: obenem, hkrati.

istodoben †: sodoben, sočasen.

istorodnost, gl. enorodnost.

istost: istovetnost.

istotako †: prav tako.

istotam †: prav tam.

istoveten: prav ta, ki je menjen, o katerem se govori (piše).

istovetiti: iskati ali dokazati istovetnost.

istovetnost: popolna skladnost, istost; dognati istovetnost med osebo in njeno opisom (da je res ona, o kateri se piše v listinah, ki jih ima).

Istra, Istre; Istran; istrski.

išče: še.

itak †: že tako; tudi tako; brez tega; vkljub temu; vendar.

itako, gl. itak.

Italija; Italijan; Italijanka; italijanski; taljanski; italijanščina; gl. Lah.

iti; grem, grede: gredóč šel; idi (pojdimo); — 1. kretati se z nogami; iti peš, par korakov, naglo, svojo pot, na viš, v kolobar, navzdol; — na izprehod, komisijo, ples, obed, sodbo, ribe, pivo, lov, semenj, koncert, pogreb, nad koga, za kom; s procesijo, za pogrebom; iti z doma, izpred oči, na zrak; — k spovedi, za sledjo, po svojih poslih; — iti po kaj, po koga, spat, v šolo, s trebuhom za kruhom (iskat zaslužka), na potok, v sladki greh, za hlapca, za čim, na božjo pot, na vojsko, na tuje, po svetu, v vojake, na delo; iti v nečem predaleč (pretiravati); iti k vrabcu (vragu); se solit (mirovati, nehati); — 2. o drugačnem gibanju: ura gre, ne gre; stroj gre tiho; zastor gre kvišku; ključ ne gre v ključavnico; iti si z roko prek lica; marsikaj mi je šlo skozi roke; glas gre o njem po deželi; po polju bela cesta gre; stroški gredo že v stotine in v tisoče; jed mi gre v slast; *razvoj gre svojo pot*; cena gre kvišku; vse gre rakovo pot (nazaduje); vse gre narobe; solnce gre za goro; dež, sneg, toča gre po travnikih in njivah; šelest gre po vejevju; vino gre v glavo; denar gre iz dežele; zeh gre po ljudeh; čas gre svojo pot; ta denar (to blago) več ne gre; trgovina gre; uk mu ne gre; vse mu gre kakor po maslu, loju; delo gre od rok (se odseda); kam gre tvoja pot? glas gre med ljudmi; gre mi na jok; na spomlad gre; vse gre pod njega (blata in vode ne more več držati); iti narazen, na dvoje (ločiti se, razklati se); iti pod nič, po zlu, v zgubo; vse je šlo; v to stavbo je šlo mnogo lesa; žito gre v klasje, zelje v glave; to mi ne gre v glavo, um; gre mu za nohte (v stiske prihaja); vse ne bo šlo v to posodo; na deseto (uro) gre; stvar gre na višjo inštanco; — 3. meriti, sezati, raztezati se: suknja mi gre do kolen; vrata gredo na vrt; voda mu je šla do grla; njegova nesramnost je šla tako daleč...; — 4. brezosebno: za kaj gre? to (tako) vendar ne gre; to mi gre za moj trud; ne gre mi za kaka dva stotaka; za († ob) glavo mu gre; njemu gre hvala, čast, vera; gre za tem (meri na to); gre mi za stvar, ne za formo; za to († se) gre; zdaj gre za res (ne za šalo); krasno, imenitno gre; lahko ni šlo, a šlo je vendar; če bo šlo po sreči; ne gre mu rado izpod palca; tem gre, Slave pesom, lajati, tace lizat'; — 5. preneseno: iti vase, v sebe (razmišljati o sebi samem); moj up je šel po vodi; iti rakom žvižgat, ribam gost (k vragu, v pogubo, v zgubo); iti po gobe (zgubiti se, pogubiti se); tesna (tesno, trda) mi gre za denar; iti na limanice, v past (dati se ujeti); iti pred oltar (k poroki); iti zámož: omožiti se; iti v Rim: priti na po-

rod; iti pod rušo: umreti; iti se mance (igrat): opravljati prijetno, a nepotrebno delo, ko bi bilo potrebno vse kaj drugega; tako se ne greva (igrat, kosat, metat, pogajat.....) — iti, gl. gre; iti se, gl. igrati 3.

itinerar, itinerarja; itinerarij, itinerarija.

iuxta, gl. juksta.

Ivanja vas, krajevno ime, narejeno iz osebnega: Ivanova vas.

Ivanje, praznik sv. Janeza Krstnika; ob Ivanjem: ob kresu.

Ivanje selo; krajevno ime, = Ivanovo (po Ivanu imenovano) selo.

ivanjka, ivanjščica: označba za razne sadeže, ki zore, in za razne rastline, ki cveto ob Ivanjem.

ivanjšček, v prekmurščini označba za mesec junij; gl. Ivanje.

iver, ivera (iverja); iver, iveri: drobna trščica; sploh označba za neznatno malenkost; — iverje.

ivernica: iskra.

ivje: snežinke iz zmrzle megle, ki se sesedajo po drevju in po tleh; gl. srež.

ivnat; z ivjem posut.

ivov: od ive; iz ive.

iz: predlog z genetivom, označuje 1. kraj, odkoder se je kako premikanje začelo; iz hiše, iz Rima, iz dežja pod kap priti; iz ojnic stopiti: storiti kaj nenavadnega, nedovoljenega; — 2. splošno početek, izvor, povod, vzrok; kruh iz bele moke; človek je iz duše in telesa; iz leta v leto; iz dneva v dan; iz mlada; iz nova, iz prvega; iz jeze, iz hudobije, iz lakomnosti, iz dobre volje, iz srca rad kaj storiti; iz tega razloga; — kot predpona označuje 1. gibanje, izhajajoče iz kake stvari: izliti vodo iz vrča; izbiti si kaj iz glave; izbrati najboljše blago; — 2. konec dejanja in njegov učinek; izmotati se; izpiti; izluščiti; izprositi si kaj; — v mnogih primerih je zgubil svoj prvotni pomen in označuje samo še perfektivnost, ali da se dejanje razteza na večji obseg, tako da se zamenjava s predponama s- in z-; kadar je neločljiv predlog, se lahko piše tudi »s« ali »z«: izprehod, sprehod; izguba, zguba; izkušnja, skušnja; — polna oblika se piše tedaj, kadar je prvotni pomen še popolnoma jasen (iztresti iz rokava, izpisati kaj iz knjige) in v novejših, učenih tvorbah (izvestje, izkaz, izraz),

izabela: samorodna, divja ameriška trta s širokim perjem in debelimi, redkimi temnordečimi jagodami.

izba: soba; kjer se za »sobo« pravi »hiša«, pomeni »izba« sobico na podstrešju ali podstrešje sploh.

izbacniti †: izvreči; zavreči, pognati.

izbadati: izbosti.

izbajkati: pognati, pregnati (koga iz postelje, žival iz lukuje).

izbarati: izprašati; s povpraševanjem izvedeti.

izbasati: vzeti kaj iz česa; izbasati se: z muko priti iz česa.

izbaviti †: odrešiti; rešiti se česa.

izbecati, gl. izbezati.

izbedrati se: ohrometi; začeti šantati.

izbegati, gl. zbegati.

izbegavati †: bežati pred kom; ogibati se koga; izmikati se pred kom.

izbegniti, zbegniti: umakniti se; preklicati kako pogodbo; besedo snesti.

izbera: na izbero mi je (dano); dati komu na izbero.

izberačiti od koga kaj.

izbersati se: pokvariti se; postati bersa.

izbezati: s suvanjem in zbadanjem pregnati koga iz česa; tudi preneseno: z vztrajnim sitnarjenjem pri kom kaj doseči.

izbica: majhna izba; kamrica; štibeljc.

izbičati koga do krvi.

izbijati klin s klinom.

izbira †: izbera.

izbirati si po svoji všeči, volji; kdor dolgo izbira, izbirek (najslabše) dobi; na izbiranje imeti.

izbirčen: kdor samo izbira, pa nič ne izbere; — izbirčnost.

izbirek: kar je pri izbiranju kot zavrženo ostalo.

izbistriti svoj um; to ga je nazadnje vendar izbistrilo.

izbiti si zob; izbiti komu sabljo iz roke; *izbiti si kaj iz glave.*

izblebetati kaj po neprevidnem.

izblekniti v naglici kaj nespametnega.

izbliskati se; izbliskalo se je.

izbljuvati; izbljuvek.

izbočen: na ven napet; izbočiti prsa: napeti; izbočiti se; izbokel.
izbojevati: dobojevati.
izbokati: izbočiti; izbokel; izboklina: bula.
izboljšati †: zboljšati; poboljšati.
izbor: izbera; na izbor dati, izbor komu pustiti; na izbor oblečen: izbrano.
izboren: izbran, izvrsten, odličen; izborno vino, izborno blago; — izbornost.
izbositi se: zbositi se, postati bos; konj se je izbosil (je zgubil podkev).
izbosti, izbodem; izbosti komu oči.
izbrati, izberem; izbrati koga za poveljnika; to sem si slabo izbral; izbrati knjigo do konca: prebrati.
izbrbrati: izblebetati.
izbrcati: z brcami pognati ven; — izbrcniti: izvreči, zavreči.
izbrenkati: z brenkanjem prenehati, brenkanje končati.
izbrisati madež, greh, dolg; izbrisati si *kaj iz spomina; vino se izbriše:* ubriše, očisti; izbrisana: prebrisana glava; — izbris dolgov.
izbrskati kaj iz česa: izgrebsti.
izbruh jeze, žalosti, šovinistične nestrpnosti.
izbruhati povžito jed iz želodca.
izbruhniti: 1. naglo vreči iz sebe; Vezuv je izbruhnil pepel in lavo; — 2. na naglem nastati: revolucija je izbruhnila.
izbrusiti: 1. do konca dobrusiti; izbrusiti nož, škrbino, čevlje (ponositi); — 2. izbruhniti.
izbuhniti: izbočiti se; izpahniti se.
izbukniti, gl. izbuhniti.
izbuljiti oči: debelo pogledati.
izcediti: s cejenjem dobiti; povezni škaf, da se vino iz njega izcedi; — izcedek.
izcejati, gl. izcediti.
izcela; scela; iz enega kosa, ne sestavljeno iz večih delov.
izciganiti od koga kaj: z vztrajnim moledovanjem dobiti.
izcucati: izsesati.
izcureti; izcurljati.
izcuzati, gl. izcucati.
izcvesti: razcvesti se; izcvetati.
izcvreti mast iz mesa.
izčajmati se: zavedeti se; razmisliti; domisliti se; spomniti se.
izčakati: pričakati.
izčakovati: pričakovati.
izčarati: s čari, čarovnijami kaj doseči; pričarati.
izčediti: osnažiti.
izčeljustati: izblebetati, izblekniti.
izčesati, izčešem; izčesati si slamo iz las; — izčesavati.
izčimžati: izčinžati: končati, oslabeti.
izčiniti: presejati, prerešetati; — izčinjati; izčinjavati.
izčinžati, izčinžiti, gl. izčimžati.
izčista; iz čista; sčista, sčistoma.
izčistiti; očistiti; prečistiti; — izčiščati.
izčitati: prečitat, prebrati.
izčrpati vodo iz mlake (da ni nobene več v njej); izčrpati vse dokaze za svojo trditev; — izčrpen: popolen; izčrpnost.
izčrtiti gozd: izkrčiti.
izdahniti; izdehniti.
izdaja: 1. kar se da v svet; prva izdaja knjige; nova izdaja delnic; — 2. izdaja nad domovino, nad lastnimi prijatelji.
izdajatelj, kdor kaj izda; gl. izdaja 1.
izdajati časnik, knjige; denar brez potrebe izdajati; obraz izdaja skrbi; govorica ga izdaja; — razdajati.
izdajavec: kdor koga ali kaj izda; gl. izdaja 2.
izdajavski; izdajniški; izdajski.
izdajica; izdajnik: izdajavec.
izdajnik; izdajniški.
izdajstvo: gl. izdaja 2.
izdatek: kar se (v denarju ali blagu) izda; strošek.
izdaten: dovolj velik; izdatna sredstva.
izdati: 1. dati kaj v svet; izdati denar, znamke, knjigo, ukaz, uredbo, menico za koga; — 2. predati koga komu: izdati domovino, prijatelje; — napačno — to (jed, beseda) nič ne izda †: nič ne zaleže, nič ne pomaga, ne koristi.
izdavna; iz davna; zdavna.
izdebeliti: *odebeliti.*
izdediniti, gl. razdediniti.
izdehniti; izdahniti.
izdelati: 1. končati kako delo; skrbno, malomarno, napol, povrh(u) kaj izdelati; — 2. *uspeti s čim ali v čem; izdelati* šolo: končati jo z dobrim uspehom. — gl. zdelati.
izdelava; izdelavati: uspevati; skrbelo ga ga je, kako bo izdelaval.

izdelek, izdelka; obrtni in industrijski izdelki.
izdelovati, izdelujem; 1. izdelovati igračke; — 2. v šoli dobro izdelovati.
izdeževati se; izdežiti se; izdežilo se je.
izdihati; izdihljaj; izdihniti dušo.
izdirati zobe.
izdišati se: izkaditi se.
izdivjati se (nad kom).
izdolbsti, izdolbem; izdolbenina.
izdrapati: izkraspati.
izdražbati: na dražbi kupiti (z najvišjo ponudbo).
izdregati: izbecati, izbezati.
izdreti, izdrem († izderem); 1. izdreti zob, oči komu, meč iz nožnice; — 2. izdreti se nad kom: nakričati, navreščati se.
izdrkniti: izdrsniti, izpolzniti se; ročaj mi je izdrknil iz rok.
izdrveti se: preteči, miniti; dvajset let se hitro izdrvi.
izduha: misel, ideja, sklep, načrt, naklep.
izduhati: zavohati.
izduškati: 1. dati duška; — 2. zgubiti svoj pravi duh.
izenačiti: narediti enako.
izganjati hudiča iz obsedenega človeka.
izgarati se: izmučiti se, natrpeti se; ves izgaran in zbit.
izgeníti, izganem: zviti.
izginiti, izginem; izginiti kakor kafra; — izginjati.
izgladiti: ogladiti, pogladiti; izgladiti grbe, gube; izgladiti nasprotja med ljudmi; — izglajati; izglajenost.
izgladovati: narediti gladnega.
izglajenost, gl. izgladiti.
izgled †: podoba, lice, videz; upanje, pričakovanje; — gl. zgled.
izgledati †: videti se; zdeti se; kazati lice; podoba je, da; vse kaže, da.
izglodati; miši so izglodale luknje v kruh, krompir, sir.
izgnati, izženem; izgnati koga iz postelje, iz dežele, živino iz hleva; izgnanec; izgnanka; izgnanstvo.
izgnesti, izgnetem: iztisniti; izgnesti se: izriniti se iz gneče, potegniti se iz zadrege.
izgniti, izgnijem; oko mu je izgnilo: gnilo padlo iz očesne dupline.
izgoditi, izgodím: narediti kaj godno, zrelo; dozoreti, dorasti; — izgodnjati.
izgola: zgolj.
izgoljufati od koga kaj.
izgon; po izgonu koga poslati v domovinsko občino; izgon živine na pašo.
izgoreti; dogoreti; zgoreti.
izgoršati se: poboljšati se.
izgosti, izgodem: končati z godbo.
izgotoviti: narediti gotovo, končati; nisem še čisto izgotovil, pravkar izgotavljam.
izgovarjati; 1. besede razločno izgovarjati; — 2. izgovarjati se: opravičevati se; valiti odgovornost na druge; izgovarjati se na koga, s čim, pred kom; — 3. izgovarjati si kaj: izvzeti, pogoditi si kaj.
izgovor: 1. način izgovarjanja, govorice; njegov izgovor je jasen, čist; — 2. opravičilo; izgovore delati; piškav, prazen, jalov, brezov, iz trte izvit, ničev izgovor; z izgovorom; izgovor je dober, pa če ga pes na repu prinese; — 3. izvzeta, dogovorjena pravica.
izgovoriti: 1. besedo napačno izgovoriti; — 2. končati govor: pusti ga, naj izgovori; 3. z izgovorom uspeti: izgovóri nas pri gospodu; izgovoriti se pred kom; — 4. izgovoriti si pravico, kot, užitek, souporabo; — gl. izgovarjati.
izgrebsti, izgrebem; izgrebsti krompir iz žerjavice.
izgred: prekoračitev običajne, dopustne, v predpisih dovoljene mere; prevod lat. »eksces« (v starejšem jeziku prevod »ekskurzije«).
izgrednik: človek, udeležen pri kakem izgredu; ekscedent.
izgreniti: izgrebsti.
izgrešiti, gl. zgrešiti.
izgristi, izgrizem; obleka je od moljev vsa izgrizena; izgristi (zgristi) se: spreti se s kom.
izgrmeti se: izgrmelo se je.
izgubiti, gl. zgubiti.
izgurati; izguriti: izgarati; izgurano kljuse; izgurjen starec.
izhajati: 1. solnce izhaja (vzhaja) in zahaja; po nedeljah časniki ne izhajajo; — 2. preneseno: izhajati iz Davidove hiše, iz dobrega rodu; iz tega izhaja (sledi), da; izhajati (do konca) z denarjem; z malim izhajati; ž njim ni mogoče izhajati; — gl. shajati.

izhladiti: shladiti.
izhlapeti: spremeniti se v hlap; izginiti; izkaditi se; — izhlapevati.
izhliniti: s hlinjenjem doseči.
izhod: 1. prostor, skozi katerega se kak lokal zapušča; izhod za silo; — 2. preneseno: iz te situacije ne vidim nobenega izhoda; — izhodišče.
izhoditi; izhojena pot; — gl. izhajati.
izhomotati: 1. odvzeti komat; — 2. izhomotati se: rešiti se zadreg, neprilik.
izhrakati, izhrakniti: izkašljati.
izhrkati, gl. izhrakati.
izid †: konec; uspeh.
izigrati: 1. izigrati pravo karto; — 2. izigrati koga proti komu: skriti se za njegov hrbet; — izigravati.
iziti, izidem, gl. izhajati.
iziti se †: končati se; zgoditi se, iziti se dobro †: po sreči iti, posrečiti se, uspeti.
izjaloveti: postati jalov.
izjaloviti se: ponesrečiti, ne uspeti; vsi poskusi so se izjalovili.
izjava: besede, določene za javnost, za več ljudi; slovesna izjava; na njegove izjave ne dam mnogo; — izjaviti († se); izjavljati.
izjecati; izjecljati z muko par besed; — gl. jecati; jekniti.
izjasniti se: zjasniti se.
izjed, izjedi: kar pri kaki jedi ostane kot neužitno ali manj okusno; izjedi ne maramo, ostanke že; mišje izjedi.
izjedati; črv izjeda zrno, rja železo; reka izjeda breg; izjedajo me skrbi; izjedati se: žaliti se, skrbeti se.
izjednačiti: izenačiti.
izjema: kar je iz česar izvzeto, ne v njem (več) obseženo; to pravilo ima precej izjem.
izjemen: izvzet, izreden; izjemno stališče, izjemni položaj; — izjemoma.
izjemši: izjemoma.
izjesti, gl. izjedati.
izjokati se: najokati se.
izkaditi: izkaditi lisico iz luknje (z dimom pregnati); izkaditi (pokaditi) cigaro; izkadilo se je ljubezni moje vino, njo pa zdaj tekar najhujše pijani.
izkaliti: vzkaliti, začeti kaliti.
izkapati: 1. izkopavati; — 2. izkapljati; vino je iz soda izkapalo.
izkašljati: 1. izkašljati kepo krvi; — 2. izkašljati se nad kom: olajšati svojo jezo nad kom; ekspektorirati.
izkaz: listina, s katero se kaj dokaže; osebni izkazi (dokumenti); izkaznica.
izkazati, izkažem †: pokazati, dokazati; izkazati svojo moč, pravico, prijateljstvo, milost, čast komu (dati); izkazati se †: pokazati se; postaviti se, odlikovati se.
izkazek; izkazilo; izkaznica: gl. izkaz.
izkaziti, gl. skaziti.
izkazovati, gl. izkazati.
izkidati gnoj iz hleva; — gl. skidati.
izkladati blago iz vagona.
izkleniti: odkleniti; odpreti; izpreči.
izklepati koso, srp.
izklepetati po neprevidnem kaj.
izklesati, izklešem: črke v kamenu; kip iz marmorja; luknjo v skalo.
izklicati: javno oklicati; — izklicavati; izklicevati; dati na izklic; izklicna cena.
izkliti: vzkliti.
izključiti: izločiti, izvzeti, izvreči; izključiti koga iz šole, društva, družbe; izključna pravica uporabe; izključevalni razlogi.
izkljuvati, izkljujem; vrana vrani oči ne izkljuje.
izklopiti: prekiniti (tehnično) zvezo, sklop; izklopiti telefon; — odklopiti; priklopiti.
izknjižiti: v knjigah izbrisati; izknjižiti (vknjiženi) dolg na zemljišču.
izkobacati se: po vseh štirih z muko prilesti iz česa; preneseno: pomagati si iz neprilik, težav, zadreg.
izkobaliti se: nerodno se izvaliti iz česa.
izkobiliti se, gl. izkobaliti se.
izkolčiti: v kolku izpahniti.
izkoličiti mejo: zaznamovati z zabitimi količi.
izkomatati, gl. izhomotati.
izkópati: dete izkopati v mlačni vodi; — gl. skopati.
izkopáti zaklad iz zemlje; izkopati se iz dolgov; — izkop; izkopina.
izkoreniniti: s koreninami vred izpuliti, izdreti; pokončati; izkoreninjen (v prenesenem pomenu): brez pravega doma, prave domovine.

izkoristiti: porabiti v svojo korist; izkoristiti priložnost; — izkoriščevati: izkoristiti na škodo drugih.
izkotiti: povreči (se govori samo o živalih); — skotiti.
izkovati meč iz kose; izkovati denar.
izkrcati: pustiti z ladje; izkrcati vojake, tovor; izkrcati se: oditi z ladje na suho.
izkrčiti gozd, preseko v gozdu (za mejo); izkrčiti si pot (tudi v prenesenem pomenu).
izkregati: okregati, ošteti.
izkresati, izkrešem; izkresati iskro iz kamena; izkresati se: obrusiti se, skrhati se, obrabiti se.
izkrhati: skrhati.
izkričati se nad kom.
izkriviti: zapogniti; zasukati; izkrivljene noge; izkrivljene besede: potvorjene, popačene.
izkrojiti: izrezati.
izkrožiti: okroglo izrezati, izobliti.
izkrtačiti suknjo; izkrtačiti prah iz suknje.
izkrušiti kamen iz zida.
izkrvaveti: zgubiti vso kri.
izkuh †: javna kuhinja.
izkuhati mast iz droba; izkuhati se: razkuhati se, zgubiti okus vsled predolgega kuhanja.
izkupiček: kar se pri kaki prodaji dobi.
izkupilo, gl. izkupiček.
izkupiti: 1. dobiti pri prodaji; danes še nisem nič izkupil; — 2. ironično: slabo uspeti pri čem, slabo naleteti; tako dolgo je iskal, da jo je izkupil; — boljše: skupiti.
izkus, gl. poskus.
izkusiti, gl. skusiti; poskusiti.
izkustven: izhajajoč samo iz skušnje, empiričen; izkustven dokaz.
izkustvo: skušnja, empirija.
izkušati, gl. skušati.
izkušenec: izvedenec.
izkušnja: gl. poskušnja; skušnja.
izkušnjava: gl. skušnjava.
izkvariti, gl. skvariti; pokvariti.
izlágati: razlagati.
izlahka; iz lahka; zlahka.
izlajati se nad kom.
izlajnati svojo pesem, svoj govor do konca.
izlajšati: olajšati.
izleči: 1. izvaliti; ptica svoje mlade v gnezdu izleže; kje si se ti izlegel? — 2. izmisliti si; to si je pač sam izlegel.
izlečiti: ozdraviti.
izlegniti †: izleči.
izlehka; iz lehka; zlahka.
izlekniti: iztegniti; izlekniti se: pretegniti se.
izleniti se: poleniti se.
izlepa; iz lepa; zlepa.
izlesti, izlezem; izlesti iz lupine, luknje.
izlet: daljši sprehod s počitkom in prehrano; iti na izlet; vrniti se z izleta; — izletišče; izletnik.
izleteti: 1. ptiči so že izleteli iz gnezda; — 2. izleteti kam: iti na izlet.
izleviti se: zgubiti lev; nastati; pokazati se v svoji (pravi) podobi.
izleženje: rod, pokolenje.
izličiti: oličkati, odtrgati ličje.
izlikati: ogladiti, polirati, omikati; izlikati perilo, sukno; izlikan človek.
izliti vino iz kupice; Sava se je črez bregove izlila; izlilo se je: nehalo je deževati; — razliti.
izliv: ob izlivu reke; izliv prekipevajočega čustva hvaležnosti.
izlivati; previdno nesi, da ne boš izlival; Sava se pri Belgradu izliva v Donavo; — gl. izliti.
izlizati, izližem; 1. izlizati med iz skodelice; — 2. preneseno: dolgo je bolehal, pa se je le izlizal (kakor pes rano); trda mu prede, pa se bo že izlizal; gl. izmazati se; — 3. obrabiti se; izlizan denar, izlizano (oguljeno) blago.
izločati: puščati; nasekana smreka izloča smolo; polž izloča slino; — izločevati.
izločiti: izločati; izključiti; izločiti iz občestva vernikov; — izločitev.
izlokati: z jezikom pobrati iz sklede tekočino.
izlomiti kamen iz brega.
izložiti: javno razpoložiti na ogled; razstaviti; izložba: prostor, kjer je kaj izloženo in izložene stvari; razstava.
izluknjati: preluknjati.
izlupiti kak sad iz lupine.
izluskati kak sad (proso, ajdo) iz luskine, mekine; — gl. zaluskati.
izluščiti, gl. izluskati.
izlužiti: z lugom prepojiti; lug odtegniti.
izmakati: močiti; premakati.

izmakniti: naglo potegniti; izpuliti; zob izmakniti; izmakniti (ukrasti) komu kaj; izmakniti se čemu; — izmikati.
izmala, iz mala, od malih nog, od mladih nog.
izmaličevati †: maličiti.
izmaličiti se: prevreči se, zmeníti se; pokvariti se.
izmamiti iz (od) koga kaj.
izmanjšati, gl. zmanjšati.
izmatati: izmotavati.
izmazati, izmažem; *1. izmazati ponev z mastjo;* — *2. izmazati se:* ozdraveti; rešiti se; izmuzniti se; svečo so mu že pripravili, pa se je le izmazal; sodniki so ga hudo pestili, pa se je le izmazal; — gl. izlizati se.
izmeček: kar se kot neporabno odvrže; tudi v prenesenem pomenu: izmeček človeške družbe.
izmečkati sok iz limone; komaj je par besed iz sebe izmečkal.
izmed: eden izmed vas me bo zatajil; najstarši izmed bratov.
izmekniti, gl. izmákniti.
izmena: *1. premena; zemljo na izmeno (zdaj) pali solnce in (zdaj) pustoši burja;* — *2.* prevržena, spremenjena stvar, gl. zmena; zmene.
izmeničen kot; izmenično se vrstiti (zdaj ta, zdaj drugi).
izmeniti: 1. izmenjati, zamenjati, nova straža staro izmeni; — 2. gl. zmeníti se.
izmenjati, gl. izmeniti.
izmenjava; izmenjavati; izmenjevati; izmenoma; — gl. izmeniti.
izmera: odmera, mera; v tej izmeri: v tej širini, višini, dolžini, v tem znesku.
izmeriti *cesto, posodo, kraj;* izmeriti kaj *na dolgost in širokost, na metre, na stopinje, na oko.*
izmesti smeti iz hiše; — izmetati.
izmešetariti kaj od koga.
izmet: izmeček.
izmetati kamenje iz jame, veliko krvi iz sebe; izmetati zobe (se govori o ovcah in konjih); izvreči; izmetavati; iti v klasje.
izmetek: izmeček.
izmeti, izmanem; izmeti proso; žito se je iz klasja izmelo.
izmikati, izmikam (izmičem) komu kaj; izmakniti; izvabiti; izmikati se jasnemu odgovoru.
izmirati; izmreti.
izmiriti: pomiriti; spraviti.
izmisliti si kaj: izsesati si iz prstov; iz trte izviti; izpod pazduhe vzeti; izmišljeno ime: psevdonim; — izmišljati; izmišljevati; izmišljotina.
izmiti madež iz obleke; izmiti sod, rano; voda je breg izmila; — izmivati.
izmladiti se: uležati se, umediti se.
izmodriti: storiti modrega, pametnega; šele škoda ga bo izmodrila.
izmodrovati: z modrovanjem priti do kake misli ali sklepa.
izmojstriti človeka ali žival: priučiti čemu, narediti za mojstra.
izmoledovati: izberačiti, izciganiti.
izmoliti: zmoliti; izmoliti komu blagoslov z nebes.
izmolsti kravo (do zadnje kapljice mleka); vse denarje je iz očeta izmolzel; če njive ne gnojiš, se izmolze; izmolzen: živčno ubit.
izmotati se iz neprilik, zadreg, iz pravde; — izmotavati.
izmozgati: osušiti mozeg; od nerednega življenja je ves izmozgan.
izmrcvariti; izmrcvarjen, da ga ni bilo mogoče spoznati.
izmreti, izmrem; vsled lakote so cele pokrajine izmrle; — izmirati.
izmučiti se ob čem, s čim.
izmuzniti se: potegniti se, zdrsniti; na tihem se je izmuznil iz družbe; ročaj se mi je izmuznil iz roke.
iznad hriba prileti truma ptičev; odvali kamen iznad vodnjaka.
iznajdba (nečesa, kar prej sploh še ni bilo, n, pr. telefona); iznajdljiv; iznajdljivec, iznajdljivost.
iznajti, iznajdem; ne ve se prav, kdo je iznašel pisalni stroj; iznajti se v čem: orijentirati, spoznati se v čem; iznajden: prebrisan, premeten.
iznašati perilo na vrt; očitke proti komu; — gl. znašati.
iznebiti se †: znebiti se.
iznejeveriti: izneveriti.
iznemagati: omagovati.
iznemoči: obnemoči, omagati; — iznemogel; iznemoglost.
iznenada: nenadoma, nepričakovano.

iznenaditi: presenetiti, osupniti; — **iznenadjenje**.
iznesti preprogo na zrak, solnce; raznesti: ljudje so iznesli novico; iznesti očitke proti komu: vreči mu kaj v oči, v zobe; — gl. znesti.
izneti, iznamem: vzeti iz česa.
izneveriti se komu: zapustiti koga, pustiti koga na cedilu; izneveriti se svoji stari navadi; vero zavreči.
iznejevoljiti: vznevoljiti.
iznikniti: nastati, vzkliti, postati.
iznoreti se do mile volje.
iznos †: znesek; vsota.
iznositi opremo iz goreče hiše, otroka (do rojstva); iznositi se: obrabiti se, oslabeti; iznošena obleka: ponošena.
iznova; znova.
izobčiti: pognati, izključiti iz občestva, družbe; zagroziti komu z izobčenjem; **izobčenec**.
izobesiti: razobesiti.
izobilje: obilje; obilica; obilnost.
izobličiti se: zgubiti pravo, pravilno obliko; prevreči se; izmaličiti se; zmeníti se.
izoblikovati kaj: dati čemu končno obliko.
izobliti: narediti kaj oblo, okroglo.
izobraziti: dati čemu pravo, pravilno, lepo lice, obraz (danes navadno samo v prenesenem, duševnem smislu); izobraziti svoj jezik, svojega duha; višja izobrazba (na višjih šolah); izobražen človek; splošna izobraženost; izobraženstvo: skupina izobraženih ljudi (inteligenca); izobraževalna sredstva (knjige, predavanja, šole); vsak se mora sam dalje izobraževati.
izogibati se komu, čemu (česa): izogniti se; ogniti se.
izogleneti; zogleneti.
izoglosa, izohipsa; izohroničen; izohromatičen; izoklina.
izohron; izohronski; izohronija.
izokrogliti: izobliti.
izokrožiti: zaokrožiti.
izolacija; izolator; izolirati.
izolika: olika.
izomika: omika.
izomorfen; izomorfija; izomorfizem.
izon(e)gaviti, gl. onegati.
izorati kamen iz njive.
izostajati iz šole; časniki so danes izostali †: niso prišli; — izostati.
izostriti: zaostriti, poostriti.
izpačiti, gl. spačiti.
izpadati: lasje mu izpadajo; izpad; — gl. izpasti.
izpahati: iztepsti, iztresti (z mahanjem).
izpahniti si nogo v členku; mehurji se na koži izpahnejo; veja se izpahne iz debla; izpahniti koga iz družbe; izpah; — izpahovati: spahovati.
izpametovati: izmodriti; spametovati.
izparati: razparati.
izpariti se: voda se izpari; izpara.
izpasti, izpadem: lasje so mu izpadli; ob prihodnjih volitvah bodo trije odborniki izpadli; to mu je slabo izpadlo †: to mu ni šlo po sreči.
izpasti, izpasem, gl. spasti.
izpaziti: opaziti, spaziti.
izpeči: prepeči, do konca opeči.
izpehati koga, izpehati se; spehati se.
izpehníti, gl. izpáhniti.
izpeljanček: komaj goden ptiček; mlad človek, ki je komaj pokukal v svet; — izpeljanec.
izpeljati: izpeljati gnoj iz hleva; izpeljati ptičke (mladiče) iz gnezda; preveč si naložil, ne boš izpeljal, še po ravnem ne; izpeljal bom, kar nameravam; izpeljati koga komu: izneveriti; — v prenesenem, abstraktnem pomenu se danes rabi »izvesti«, »izvajati«; — gl. speljati.
izpeljava: izvedba.
izpeljavati, izpeljevati: izvajati.
izpereti: postati popolnoma pirav.
izpesniti se: sneti se, izmuzniti se.
izphati, izpšem.
izpihati, izpiham (izpišem): izpihati prah iz luknje.
izpihniti se: napihniti se, napeti se, nabrekniti.
izpipati, izpipam (izpipljem).
izpirati madeže iz obleke; izpirati si usta, grlo.
izpis; izpisek.
izpisati zvezek (do konca); izpisati si kaj iz knjige; — izpisavati; izpisovati.
izpiskati, gl. izžvižgati.
izpit: skušnja; izpit položiti †: opraviti.
izpitati prašiča za klanje.
izpiti: 1. kupico vina; izpiti kaj na dušek, do dna, na čigavo zdravje; — 2. izpiti

komu mozeg; izpita (izmozgana) zemlja; izpit človek.
izplačati posle, delavce; vse do zadnjega solda; izplačalo ga bo! to se ne izplača; trud, delo se ne izplača (plača); — izplačevati; izplačilo; izplačljiv; izplačljivost.
izplahniti; izplakniti sod z lugom.
izplakati si oči; izplakati se nad lastno nesrečo.
izplašiti: preplašiti.
izplati, izpoljem; izplati vodo iz čolna; izplati oves (z mahanjem); izplati pšenico s plevami: v naglici kaj nespametnega storiti.
izplavati iz vode na suho.
izplaviti perilo v tekoči vodi; posodo izplaviti; dež je izplavil (nekoliko preplavil) polja.
izplesti; iz tega se bo še kaj izplelo; — izpletati.
izpleti, izplejem (izplevem); izpleti plevel iz žita; izpleti jo: izmuzniti se.
izpljunek; izpljuniti.
izpljuskati; izpljusniti.
izpljuvati; izpljuvek.
izpluti, izplovem; ladja je izplula iz pristanišča.
izpo- gl. spo-; po-.
izpod skale; izpod te cene ne dam; dekle izpod dvajsetih let.
izpodbadati konja, koga k čemu.
izpodbijati trditev, mnenje, pravice.
izpodbiti komu nogo; izpodbiti trditev, mnenje, — izpodbijati.
izpodbosti konja, koga k čemu, željo.
izpodbrecati: izpodrecati.
izpodbuda: pobuda.
izpodbujati želje, koga k čemu.
izpoddrsniti: spodrsniti.
izpodgristi korenine drevesu.
izpoditi kokoši iz vrta; — gl. spoditi.
izpodjedati; izpodjesti koga: izpodriniti koga.
izpodkopati obzidje mesta.
izpodlesti koga: izpodriniti, izpodjesti.
izpodleteti; izpodletelo mu je: ni se mu posrečilo; — spodleteti.
izpodmákniti; izpodmekníti komu nogo, stolec, tla.
izpodmleti; izpodmol: od tekoče vode izpodmlet breg.
izpodmuljen: mrk, mračen, hinavski; — podmuljen pogled; podmuljenec.
izpodnašati, izpodnesti koga: izpodriniti.
izpodnebesen: meteoričen.
izpodrast: nova rast; mlad gozd; — izpodraščina.
izpodrecati obleko: dvigniti jo in jo prevezati, da tako postane krajša in se ne otepa (utepe); izpodvezati.
izpodrediti: vzrediti na novo; opitati; — izpodreja.
izpodrezati: spodaj nekoliko prirezati, skrajšati; — izpodrezavati; izpodrezovati.
izpodriniti koga iz službe, pri kom.
izpodriti, izpodrijem.
izpodrkniti, gl. spodrkniti.
izpodtakniti se †: spotakniti se.
izpodtika †: spotika.
izpodveza: podveza; izpodvezati žilo.
izpokati koga iz službe; izpokan (razpokan) les.
izpolniti sod, 60. leto; izpolniti (storiti) voljo, željo komu; izpolniti dolžnost, besedo, obljubo; izpolniti se: zgoditi se, uresničiti se, — izpolnjevati; spolniti.
izpoložiti otroka; gl. izpostaviti.
izpolzniti iz rok; spolzniti na gladkih tleh.
izpopolniti; spopolniti; izpopolniti se v čem.
izporediti; razporediti; urediti.
izporočilo: sporočilo.
izposlati: razposlati.
izposlovati: poskrbeti, posredovati, s posredovanjem doseči.
izposoditi komu; izposoditi si pri kom, od koga na posodo vzeti; ves denar sem izposodil: razposodil; — izposojati.
izposojenka: tuja beseda, ki se je v slovenščini že popolnoma udomačila, n. pr. temelj, ki je k nam prišel preko srbohrvaščine iz grškega ter ustvaril celo vrsto besed: temeljen, temeljiti, utemeljevati.
izpostava: dosloven prevod latinske tujke »ekspozitura«.
izpostaviti otroka: zapustiti ga, da ga drugi najdejo; izpostaviti se nevarnostim; — izpostavljati.
izpoved: 1. izjava pred kakim javnim uradom ali njegovim zastopnikom; izpoved pred sodiščem; ustna, pismena izpoved;

zatoženčeva izpoved; — 2. v cerkvenem jeziku je danes običajnejša oblika: spoved (in v sestavljenkah).
izpovedati: izjaviti; priče so tako izpovedale.
izpoviti: spoviti.
izpozabiti se: spozabiti se.
izpraskati komu oči; izpraskati koga.
izprašati svojo vest; izprašati učenca, pričo; izprašati koga iz česa; izprašajva drug drugega iz francoščine; izprašana babica.
izpraševati krščanski nauk; izpraševati si lastno vest; izpraševanje.
izprášiti: iztepsti prah iz česa; čebele se spomladi izprašijo (otrebijo), ko zletijo prvič iz panja; matica se izpraši: oplodi.
izprášiti: na praho (ne za setev) orati.
izprati madež iz perila; dež je polje izpral; izprati rudo: očistiti od tujih primesi.
izpravdati: s pravdo doseči, dobiti.
izprazniti sobo, kupico; cerkev se je izpraznila; izpraznjena (prosta) služba; — **izpraznjevati.**
izprebírati; izprebirek: sprebirati, sprebirek.
izpreči, izprežem: konje, vole iz jarma; izpregati.
izpred oči; poberi se izpred moje hiše.
izpregati, gl. izpreči.
izpregled; nič ga ni na izpregled: nič se ne pokaže, ne da se videti; — gl. spregled.
izpregledati: 1. oči odpreti; zdaj šele je izpregledal; — 2. oči zatisniti: izpregledati komu kazen; prezreti; — gl. spregledati.
izpregovoriti: začeti govoriti; od smeha ni mogel ne besedice izpregovoriti.
izprehajati se: sprehajati se.
izprehod: sprehod; iti na izprehod; vrniti se s sprehoda; — gl. izlet.
izprehoditi: 1. zopet začeti hoditi; komaj je po bolezni zopet izprehodil; — 2. izprehoditi se: vrniti se s sprehoda.
izpreletavati: spreletavati.
izpremémba: sprememba.
izpremeníti: spremeniti; spremenjenje; spreminjevati; spremenljiv.
izpremlajati se: igračkati se, po otročje se vesti, dela se ne resno, odločno lotiti.
izpreobrniti se h krščanstvu; deželo v puščavo izpreobrniti; izpreobrniti grešnika; — izpreobrnjenje; izpreobračati.
izpreplesti; to je vse med seboj tako izprepleteno, da se nič jasno ne vidi.
izpresti vse predivo; ne vem, kaj se bo iz tega še izpredlo.
izprešati: iztisniti; izsiliti.
izpreti delavce: zapreti jim vrata, da ne morejo na delo.
izprevajati: izprevoditi.
izprevážati: voziti.
izpreveden: lahkomiseln, nepremišljen, razposajen; prešeren, prevzeten; — izprenevednost.
izprevedeti se: premisliti se; zmotiti se; prevzeti se.
izprevideti: oči odpreti; uvideti; priti si v čem na jasno.
izprevod: sprevod.
izprevoditi: voditi sem in tje; — izprevajati.
izprevodnik: sprevodnik.
izprevračati: prevračati, pačiti, kriviti, presekavati; — izprevračati besede, resnico, pravico, zgodovino.
izprevréči: obrniti, prevrniti, zvrniti; naglo spremeniti; izprevreči besedo, barvo, misli; vreme se bo izprevrglo; žalost se izprevrže v veselje; ljudje so se popolnoma izprevrgli: skvarili, postali drugačni (slabši); — izprevrniti.
izprezati; izpregati, izpreči.
izprešati se: počiti, odpreti se, regniti; grah se je izprezal; rastlinska peresca se izprezajo.
izprhneti: strohneti.
izpričati: s pričami dokazati; izpričati s pismi (listinami, dokumenti).
izpričevalo: spričevalo.
izpriditi: spriditi; pokvariti.
izprositi si pri kom kaj; kar izprosiš, mirno nosiš; komaj sem ga izprosila: preprosila; izprositi dekle (v zakon); s prošnjami kaj doseči.
izprostirati: razprostirati.
izprostiti: sprostiti.
izprostreti: razprostreti.
izprva; iz prva, sprva; od kraja.
izpsovati: oškoti, okregati, oblajati.
izpuhati; izpuhniti.
izpuhteti; izpuhtevati; zemlja izpuhteva vlago; rosa izpuhteva v zrak.

izpukati ljuljko iz pšenice; izpukniti gosi pero.
izpuliti: izdreti; izpuliti plevel s koreniko; izpuliti si lase; izpuliti komu kaj iz rok; iz koga kaj izpuliti: izsiliti.
izpustiti: 1. živino iz hleva, ptiča iz kletke, vino iz soda, vodo iz ribnika; ne izpusti (opusti, zamudi) nobene veselice; — 2. nekaj se mu je izpustilo (izpahnilo) po telesu; žebelj je izpustil: ne drži več; — izpuščati; spustiti.
izpuščaj: prišč, tvor; po celem telesu so se mu pokazali gnojni izpuščaji.
izpušiti: pokaditi.
izrabiti vodne sile; ugodno priliko; izrabiti kaj do konca, kraja.
izrabljati: zlorabiti; svoje nastavljence samo izrablja.
izračunati; izračuniti.
Izrael; Izraelec; izraelski; † Izraelit.
izrahljati; zrahljati, razrahljati; izrahljana prst.
izrajsati: zmleti.
izrajtati †: izračunati.
izrana: iz rana, od zgodaj zjutraj.
izrastek mladi starega drevesa: mladika: — izrastek; poganjek.
izrasti iz česa; vedi Bog, kaj bo še iz tega izrastlo: prišlo, se izcimilo; — izraščati.
izravnati: poravnati, pogladiti; — izravnavati medsebojne račune.
izraz: 1. jasna podoba; značilne črte, poteze; ta obraz je brez vsakega posebnega izraza (izrazitosti); izraz dati svoji želji: določno jo povedati; — 2. stalna, določena oblika, ki se čemu da: strokovni izrazi, matematični izrazi; — gl. raza.
izrazit: jasen, določen, značilen, markanten; izrazite poteze v obličju; izrazit jezik: jasno različen od drugih; — izrazitost.
izraziti kaj: izrezati, začrtati, orisati, pokazati, pred oči postaviti, določiti, oblikovati, formulirati; — izraziti se: izjaviti se, povedati svoje; jasno, določno se o čem izraziti; — izražati; izraževati.
izrazoslovje †: besedje, imenstvo, besedni zaklad.
izrecen †: izréčen; z jasnimi besedami povedan; — izrekljiv; bolj pogosta je negacija: neizrečén, neizrekljiv.
izrecilo †: izrek; rek; izjava.
izreči besedo, svojo misel, mnenje, sodbo o čem, sodbo nad kom; izreči se † o čem; — izrekati.
izredčiti: razredčiti.
izreden: izven običajnega reda, nenavaden; izredno nadarjen; izredna seja; izreden profesor.
izrediti: vzrediti; — izreja.
izrek porotnikov; moder izrek; — izjava.
izreka: način izgovarjave; prave izreke se učijo učenci iz učiteljevih ust, ne iz knjig.
izrekati besede pravilno; — izreči, izgovoriti; — izrekovati, izgovarjati.
izrekljiv: kar se da izreči; v tujih jezikih naletimo na besede, ki so našemu jeziku težko izrekljive; — bolj navadna je negirana oblika: neizrekljiv, neizrečen.
izresnobiti se: zresniti se.
izrešiti: rešiti, odrešiti.
izrez; izreza iz česa.
izrezati: 1. rano, kaj iz lesa, podobo iz kamena; — 2. izrezati koga: pomagati komu iz neprilik; izrezati se; — gl. odrezati.
izrezek iz časopisa; naravni, dunajski izrezek (vrsta pečenke).
izrezljati: izrezljavati; podobe iz papirja; silhuete.
izribiti ribnik: vse ribe poloviti.
izrigati; izrigniti: izbljuvati, izvreči.
izriniti koga iz klopi, iz družbe; mozol se izrine, izpusti, izpahne; — izrivati.
izrisati načrt do konca.
izriti kamen iz zemlje; — izrivati.
izrjaveti: od rje razpasti.
izročati: dati iz rok v roke; — izročiti; izročevati.
izročilo: kar se da iz rok v roke; ustno izročilo: kar gre samo od ust do ust, ne da bi se zapisalo; po ustnem izročilu se širijo pesmi, pravljice, pregovori, stare šege in običaji.
izročiti; izročati: 1. pismo, izgotovljeno delo, prošnjo; v hrambo kaj; komu kaj (s testamentom); koga svetni pravici; — 2. sporočiti, udati se, zaupati, poveriti: izročiti pozdrave; Bogu dušo; valovom se izročímo; izročeno področje; — izročitev.
izrod: človek, ki je zatajil svoj rod, svojce, svojo domovino.
izrodek njegove prebujne fantazije.

izroditi se: 1. spremeniti znake svojega rodu, pokolenja, izprevreči se, zmeníti se; — postati nerodoviten; drevo se je izrodilo.

izrogati se komu, nad kom.

izrojiti: izpustiti roj; panj je le enkrat izrojil; **izrojiti se:** z rojenjem oslabeti.

izru(va)ti, izrujem: z muko izpuliti; izruvati zob, drevo s korenino; — izrvati, izrujem.

izsaditi: 1. razsaditi, posaditi; vse sadike, sem izsadil; — 2. izsaditi se: zmuzniti se; sekira se je izsadila s toporišča, na katero je bila nasajena; — izsajati.

izseči: izsekati; pokositi.

izsehníti; izsáhniti; posušiti, izsušiti se, omršaveti.

izsejati: posejati, zasejati, razsejati; izrešetati.

izsek: sektor; krogov izsek; izseka v gozdu.

izsekati podobo iz kamna; izsekati *gozd:* razredčiti ga, prezračiti ga; — izsekavati; **izsekovati.**

izseliti koga; izseliti se; izseljenec; izseljenik; **izseljeništvo;** izselitev; — trajno se kam preseliti, domači kraj zapustiti.

izsesati sok iz pomaranče; izsesati si kaj iz prstov: izmisliti si; — izsesavati.

izsikati koga: s sikanjem mu pokazati svojo nezadovoljnost.

izsiliti kaj iz koga; izsiliti komu kaj; **izsiljevanje.**

izsipati: izsipam, izsipljem; izsuti; izsipavati; **izsipovati.**

izskočiti; kljuka je izskočila; vzmet je izskočila (iz svoje prave lege).

izskubsti: izskubem; izskubim; izskubiti; izpuliti.

izsladkati: s sladkanjem (sladkimi, prilizljenimi besedami) izmamiti iz koga kaj.

izslediti: 1. za sledjo gredoč najti; pes je izsledil zajca; — 2. z raziskovanjem (znanstvenim) kaj najti; — izsledek; † **izsledovati:** raziskovati, preiskovati, študirati, preučevati.

izsleparíti iz koga kaj.

izslužiti: 1. doslužiti; odslužiti; — 2. izslužiti se: postati za službo neporaben.

izsmejati se: nasmejati se.

izsmoditi sod z žveplom; lisico (jazbeca) iz luknje.

izsmoliti sodček za pivo: znotraj prevleči s smolo.

izsmuliti komu kaj iz roke; sekira se je izsmulila (sesmulila) s toporišča, krava iz verige.

izsneti se: sneti se; vrata so se izsnela iz tečajev.

izsnovati: zasnovati, nasnovati, osnuti.

izsopsti zrak iz pljuč.

izspem: gl. izsuti.

izsrati, izserjem (se).

izsrebati mleko iz posode.

izsrečkati: izžrebati.

izsreden, izsrediščen: ekscentričen; — izsrednost.

izsrkati po kapljicah.

izstaviti otroka (da ga kdo slučajno najde); *izstaviti se nevarnosti; razstaviti;* — izstaviti † listino, spričevalo, potni list, potrdilo; dati, izdati, podeliti.

izstopiti iz vlaka, sence, iz službe, stranke, društva, vlade; *reka je izstopila (iz struge);* kost mu je izstopila (iz svoje naravne lege); — izstop; izstopati.

izstradati koga; izstradan: sestradan.

izstrelek iz puške, topa.

izstreliti puško, kroglo, komu oko.

izstrgati ostanke jedi iz sklede.

izstriči šop las, podobo iz papirja; — izstrižek.

izstrugati kroglo iz lesa; — izstružiti.

izsukati komu kaj iz rok; izviti.

izsušiti travnik, barje, močvirje; izsušiti se: posušiti se; — izsuševati.

izsuti, izsujem (izspem); izsuti orehe iz vreče; svoje srce pred kom izsuti; črева so se mu izsula; črez nje se je izsula jeza božja.

izsuvati: *suniti iz; izsuvali so ga iz hiše.*

izsvojiti †: razlastiti.

izšibati koga do krvi: s šibami pretepsti.

izšibíti se: ušibiti, upogniti se.

izšiti: obšiti; izšiti z zlatom; — izšivati.

izškrabati, izškrabljati: izstrgati.

izškrbati, izškrbiti: postati; škrbav; narediti kaj (glavnik, grablje, zobe) škrbavo.

izškrcljati: izrezljati.

izšolati se: končati šole; bil je izšolan v Ljubljani; rokodelec, izšolan (izučen) v mestu (ne na kmetih).

izšteti: prešteti.

izštevalnica: verzi, s katerimi se udeleženci kake igre po vrsti izštejejo, da se pokaže, kdo je zadnji; n. pr.: Eniga, beniga, cutika, me, abel, fabel, domine...
izštorati: izkrčiti.
izšumeti: slavje (se) je izšumelo.
iztabulirati: izknjižiti (terjatev, dolg iz zemljiške knjige), izbrisati.
iztakati ostanke iz kozarcev; iztakati se: izlivati se.
iztákniti: iztekníti; — stakniti; stekniti.
iztanjšati: izteníti.
izteči: 1. vino je črez noč izteklo iz soda; vsa kri mu je iztekla; ura je iztekla; pravda je iztekla; menica je iztekla: dospela; — 2. izteči se: končati se; dobro (se) mu je izteklo; po sreči je šlo, posrečilo se je; naj se izteče tvoje prerokovanje; — iztočnica.
iztegati jezik, roke proti komu; iztegati se: raztegati se, širiti se; — iztegavati; iztezati; iztegovati.
iztegníti vrat, roko za čim, jezik; iztegniti se: umreti (nekoliko nespoštljiva označba); iztegniti se po klopi.
iztekati: gl. izteči.
iztekníti, iztaknem; iztekníti komu oči; iztekniti mejo, traso: izkoličiti; najti kaj, naleteti na kaj: vse pretakne in iztakne; iztakniti kaj: nepričakovano naleteti na kaj neprijetnega.
iztekvež: odplačevanje, amortizacija; denar si na iztekvež izposoditi.
iztelen, gl. stelen.
izteliti se: oteliti se, steliti se.
izteníti: iztanjšati.
iztepati prah iz obleke, zrnje iz snopov.
iztepi: slabša slama, ki se iztepe, kadar delajo škopnike, ter poveže v iztepnike.
iztepki: izmetki, zmetki.
iztepsti prah iz obleke; iztepsti koga: pretepsti, iztepsti koga iz hiše.
izteptati zrnje iz klasja..
izterjati dolgove od koga; — izterjavati izterjevati; izterjevavec: eksekutor.
izterljiv: ki se da izterjati; izterljivost.
iztesati korito iz bruna; iztesavati.
iztezalnica: natezalnica.
iztezati, iztezovati; iztezati na sosedovo njivo pri oranju: iti z vprego pri obračanju na tujo njivo; — gl. iztegati.
iztežka, iz težka, stežka.
iztiha: iz tiha, na tihem, tihoma.
iztikati, gl. iztekniti.
iztirati, gl. izgnati, pognati.
iztiriti †: iztiriti se; vlak se je iztiril.
iztirjati †: gl. izterjati.
iztis †, iztisek: posamezna enota natisnjene stvari; dal mi je dva iztiska svoje knjige.
iztiskati sok iz pomaranče; iztiskati (dotiskati) knjigo; — iztiskavati; iztiskovati; iztisniti.
iztikati: pretkati; dotkati; iztkan z zlatom.
iztlačiti mošt iz grozdja; besedo iz koga (sebe).
iztleči: iztolči.
iztleti: dotleti.
iztoček: ostanek v sodu, ko gre že proti koncu.
iztočen: 1. v zvezi iz iztokom, izvirom; iztočna brzina; iztočni (izvirni) greh; — 2. vzhoden.
iztočiti vino iz soda.
iztočje: izliv; ob iztočju reke v morje.
iztočnica: beseda, s katero se govor kake osebe v gledališki igri izteče, in na katero njen partner čaka, da potem sam nadaljuje; — gl. izteči 2.
iztočnik †: vzhodnik; iztok †: vzhod.
iztogotiti se: najeziti se.
iztok Drave v Donavo; gl. iztočje; iztočnik.
iztolči okrasek, podobo iz pločevine.
iztolmačiti: 1. prevesti, posloveniti; — 2. razložiti, pojasniti.
iztopíti kovino iz rude.
iztópiti koso ob krtinju: narediti topo.
iztovoriti tovor iz ladje.
iztožiti: s tožbo kaj izsiliti iz koga; iztožiti (potožiti, natožiti) se pred kom.
iztrapiti: izmučiti; narediti koga trapa, trapastega.
iztratiti: potratiti; pokvariti.
iztrcati: rahlo iztrkati.
iztreba, iztrebe; iztrebek, iztrebka.
iztrebiti: 1. odbrati tuje, neporabno, škodljivo: iztrebiti jarek, si zobe, solato, drevje, gozd (izredčiti); iztrebiti se: izprazniti danko, odvreči posteljico; iztrebiti žival: vzeti drob iz nje; iztrebiti želodec: izprazniti; črešnje so se zelo iztrebile: mnogo je negodnih popadalo z drevesa, predno so dozorele; — 2. s korenino izruvati, pokončati: Bog je zagrozil, da bo človeški rod iztrebil.

iztrepati: s sunkovitim raztezanjem iztepati, otepati; iztrepati pazderje iz preje, štrene iz platna, vodo iz perila.
iztrepetati: nehati s trepetanjem.
iztresati, gl. iztresti.
iztreskati se: nehati s treskanjem; oblaki so se iztreskali; iztreskalo se je.
iztresti moko iz vreče; iztresti kaj iz rokava: na naglem kaj napraviti, pripraviti, improvizirati; iztresti (olajšati) si srce pred kom; iztresti svojo jezo nad kom (ki ni nič kriv).
iztreti: izmeti, izdrgniti; iztreti blato iz obleke.
iztrezniti, iztreznim: narediti treznega; te nesreče ga bodo menda vendar iztreznile.
iztrezniti, iztreznem (se): postati trezen; počakajte, da se iztrezno (iztrezni); — iztreznjenje.
iztrezvati, iztrezviti: iztrezniti.
iztrgati komu palico iz rok; iztrgati koga (se) iz zmot; — iztrgovati, iztrgavati.
iztrgniti se †: iztrgati se.
iztrkati pepel iz pipe; — iztrcati; iztrkovati.
iztrobentati: raztrobiti.
iztrobiti: raztrobiti.
iztrohneti: strohneti.
iztrositi zrnje iz klasja, denar iz žepa, novico med ljudmi.
iztrošiti: porabiti; pokvariti; potrošiti.
iztrpeti: dotrpeti; strpeti.
iztrpinčiti: do kraja, konca trpinčiti.
iztrupiti: obrabiti, razbiti.
iztruditi se z delom, izmučiti se.
iztržek: denar, ki se pri trženju dobi; izkupiček.
iztržiti: dobiti za prodano blago.
iztuhtati: izmisliti (z muko).
izučavati; izučevati.
izučiti koga v čem; izučiti se za kolarja; izučen (ne samouk) kovač; to ga bo že izučilo (izmodrilo).
izuhati: prijeti, potegniti za ušesa.
izum: iznajdba; izsledek.
izumetničiti: kaj preveč zavito, umetno narediti.
izumiti: 1. iznajti kaj, s svojim umom kaj dognati; izumiti si kaj: uvideti, spoznati kaj; — 2. izumiti se: ob um priti; ves izumljen (brez uma).
izumljiv: iznajdljiv; izumljiva glava; — — izumljivost.
izumreti †: izmreti.
izuriti koga v čem: narediti koga urnega, spretnega; izučenemu dati tudi praktično ročnost, spretnost; izuriti svoje telo, svoj um; izuriti se: navaditi se; — izurjen; izurjenec; izurjenost.
izust: znati kaj na izust (= iz ust), učiti se na izust: na pamet; povedati kaj na izust: po spominu, ne brati iz knjige.
izustiti †: izreči, reči, izgovoriti, črhniti, jekniti, blekniti.
izuti: sezuti; — izuvati.
izvabiti koga iz hiše; izvabiti denar iz koga; izvabiti komu solze, strunam glasove; — izvabljati.
izvadljati: izžrebati.
izvajati: 1. iskati (označiti) izvor, početek, vir, korenino; to besedo izvajamo (razlagamo) iz nemščine; iz tega izvajamo (si jemljemo) to pravico, ta sklep (sklepamo), ta dokaz (s tem dokažemo); izvajati kaj iz teorije; — 2. vršiti, izvrševati; izvajati skladbo prvič pred občinstvom; izvajati svoje produkcije (producirati se) pred radovedneži; njegovim zamotanim izvajanjem (besedam) je občinstvo le s težavo sledilo; — vse te fraze so nerodni prevodi po tujih predlogah.
izvaliti sod iz kleti; debeluhar se je z muko izvalil iz tesne kočije; koklja je piščance izvalila (ker na gnezdu sedeč jajca pod seboj venomer vali, meša in obrača); piščanci so se izvalili.
izvaljati z valjarjem: testo (da postane bolj tanko), perilo (da se izravnajo gube).
izvaljenček, izvaljenec: negoden mladič, ki je pravkar izlezel iz jajca.
izvanreden †: izreden.
izvarek: kar se je izvarilo; — gl. obara.
izvariti: popolnoma izkuhati in prekuhati.
izvažati les (drva, zelje, živino) v Italijo; izvoz; izvoznik.
izvedba te naredbe bo naletela na težave; gl. izvesti; izvajati.
izvedenec: strokovnjak; izvedenost: strokovno znanje in izkušenost.
izvedenka: iz druge besede izvedena beseda (plačati: plačanec) v nasprotju s sestavljeno (kažipot) ali prvotno (glas).

izvedeti, izvem: kar se ne stori, se ne izve; izveden: kdor svojo reč dobro ve; — gl. izvedenec.
izvedljiv: kar se da storiti; izvedljivost; — gl. *izvesti*; izvajati.
izvedovati: pozvedovati.
izvedriti: razvedriti; izvedriti se: postati veder; *nebo se je izvedrilo* (zvedrilo).
izvegati: narediti vegasto.
izvejati: z vejanjem očistiti, ločiti od plev.
izvekati se: izjokati se, iztožiti se.
izveličati: zveličati.
izven hiše; izven tega; zunaj; razen; poleg.
izvendržaven: eksteritorijalen.
izvenreden, gl. izreden.
izvenuraden; izvenuradno obnašanje uradnika.
izveriti se: izneveriti se svoji veri, svojo vero zapustiti.
izvesek: kar se izvesi, razobesi; tabla, ki označuje firmo.
izvesen; izvesna pola: posamezna pola še ne *dotiskane knjige*.
izvesiti: razobesiti.
izvesten †: določen; odmerjen; znan; nekak, neki; *izvestno* †: *zanesljivo*.
izvesti, izvedem: gl. izvajati.
izvesti, izvezem: z vezanjem okrasiti; z zlatom izvezena avba.
izvestiti †: obvestiti.
izvestje †: poročilo.
izvestnost, gl. izvesten.
izvešiti se: izkaditi se, zgubiti svoj duh.
izveti: izvejati.
izvezniti se: izvegati se.
izvežbati: izuriti; izvežbanost.
izvežiti se: izvezniti se.
izvid: uspeh strokovnega ogledovanja; strokovnjaško mnenje.
izvihrati: privihrati; izvihrati se: poleči se, pomiriti se.
izvijača: drog, na katerem perice perilo *izvijajo*.
izvijati perilo (da se odteče voda); izvijati komu kaj iz rok; izvijati se: skušati se izmuzniti, rešiti, potegniti iz zadrege, izgovarjati se; izvijati se komu, čemu: skušati se koga (česa) otresti.
izvin: 1. izvita noga; — 2. razne rastline, s katerimi se izvin zdravi (Daphne, Lysimachia, Mentha).
izvinek: 1. izvin; — 2. neka rastlina (Symphytum); — 3. ovinek, izgovor; izvinkov iskati, brez izvinka kaj *povedati*; — gl. izvijati.
izviniti, izvinem (si): izviti, izpahniti si v členku kak ud (roko, nogo, kolk, čeljust).
izvir: 1. kraj, kjer voda vre iz zemlje; ob izviru Savice; — 2. sploh početek, pokolenje, izhodišče, vzrok; — gl. izvor.
izvirati: 1. vreti iz zemlje; Sava izvira pod Triglavom; — 2. sploh izhajati, izvirati iz česa; — 3. izvirati (zvirati) se: *zvijati, sukati se*.
izvirek: 1. izvir; — 2. izvor.
izviren: prvoten; samobiten; pravi (ne ponarejen); *izvirni greh*; *izvirni spisi*; izviren (ne preveden) roman; izvirnost; izviren spis (v nasprotju s prepisi ali potvorami).
izviti, izvijem: 1. izviti komu kaj iz rok; izviti perilo: izžeti, ožeti; z lažjo kaj iz koga izviti; — 2. izviti si roko, nogo; gl. izviniti; — 3. izviti kaj iz trte: brez povoda kaj začeti, izmisliti si; izviti se (izmuzniti, potegniti) iz škripcev, zadrege.
izvlačiti vso hosto iz gozda.
izvleček: 1. sok iz kake rastline; trpotčev izvleček (ekstrakt); 2. izpisek, okrajšava kakega spisa; izvleček iz zavarovalne pogodbe (ekscerpt).
izvleči koga iz vode, škornje izpod postelje; izvleči *iz koga kaj*; izvleči se iz škripcev, zadreg.
izvod: posamezen kos kake garniture, n. pr. naklade; knjiga je bila *natisnjena* samo v 500 izvodih; avtorjevi izvodi (ki jih dobi zastonj); recenzijski izvod; napraviti kopijo v dveh izvodih.
izvoditi: izpeljati iz gnezda in naučiti samostojnega življenja; starka je mlade izvodila; izvoditi svoj rod; — gl. izvajati; izvesti.
izvohati, izvoham; njemu ne ostane nič prikrito, vse izvoha.
izvojevati si uspeh že s prvim nastopom.
izvolitev *sprejeti*, odkloniti, zavrniti.
izvoliti; izvoli si eno ali drugo, kesal se boš; izvoliti koga za predsednika († *predsednikom*), *za poslanca*, v *mestni svet*.
izvoljenec: izbranec; Bog svojih izvoljencev ne zapusti.

izvoljenka: določena za zakonsko ženo.
izvor, izvir v preneseném, abstraktnem pomenu; blago domačega izvora; — gl. izvir 2.
izvotliti; ose in sršeni so vse zrele hruške izvotlili.
izvoz lesa v Italijo; udeležen pri izvozu; *izvoznik; izvoznina; izvažati; izvozno* blago; **izvozna** tarifa.
izvoziti gnoj iz hleva; ob zadnji kampanji *smo izvozili mnogo sadja v Avstrijo.*
izvožček, izvožčka: fijakar; peljati se z izvožčkom.
izvprašati, gl. izprašati.
izvračati, gl. zvračati.
izvračiti: ozdraviti.
izvreči kaj kot neporabno; zavreči kaj; izvreči polovico blaga; izvreči koga iz družbe; mozol se mi je izvrgel; izvreči se: pokvariti se; — gl. izprevreči; prevreči; vreči; zvreči.
izvreti: privreti na dan; povreti do konca.
izvrg †: izvržek; izvrg človeštva.
izvrniti, gl. zvrniti.
izvrsten: izven navadne vrste stoječ, nenavaden, posebno odličen, čudovit; izvrstno vino; izvrstni uspehi; izvrstno so se držali.
izvrstiti: izločiti, izvzeti.
izvršba: izvršitev (sodnijskega izreka), eksekucija.
izvršen: zrel za izvršbo.
izvrševalen: določen za izvrševanje; urejajoč izvrševanje; eksekutiven.
izvrševati: vršiti; izvrševati tuja povelja, pravico, dolžnost, uradne predpise, odborove sklepe.
izvršilen: izvrševalen; izvršilne določbe; imeti izvršilno moč.
izvršilo †: izvršba.
izvršiti: storiti v dejanju, kar je samo povedano, predpisano; izvršiti svojo dolžnost; izvršiti ukaz, sodbo, željo; nad njim se je izvršilo prerokovanje; — izvršitev.
izvršljiv: izvršen.
izvrtati luknjo v desko; izvrtati kje kak krajcar.
izvrvrati: privreti na dan; povreti do konca.
izvržek: izmeček.
izvrženec: zavrženec.
izvun †: izven.
izvzemati, gl. izvzeti.
izvzemši šolske knjige; † šolskih knjig.
izvzetek: izjema.
izvzeti koga od česa; kaj iz česa; vsi se morajo oglasiti, izvzeti so samo nad 60 let stari; pri predaji posestva si je oče izvzel dve njivi.
izza mize vstati; solnce vzhaja izza hribov; izza pasa meč potegniti; tudi časovno: izza mladih let.
izzad, iz zadi.
izzivalen: izzivajoč.
izzivati koga: zbujati njegovo pozornost, klicati ga na korajžo; — izzivanje mirno prenašati; — izzvati, izzovem.
izzobčati: zobato izrezati.
izzveneti: umolkniti, utihniti.
izžagati luknjo v vratih.
izžarevati toploto, žarke X.
izžebrati: izmoliti; izlajnati.
izžemati vodo iz perila; davke in davščine iz podložnikov, izžemati solze sirotam.
izžeti, izžmem; — gl. izžemati.
izžeti, izžanjem; — gl. žeti.
izžgati rano z lapisom; izžigati rane.
izžlabudrati: izklepetati, izblebetati.
izžlebiti: narediti žleb, žlebič (v dogi).
izžrebati: z žrebom določiti; porotniki so bili izžrebani.
izžreti, izžrem († izžerem); rja je železni plot popolnoma izžrla.
izžuliti iz koga kaj: izsiliti.
izžvepliti sod: zažveplati.
izžvižgati koga: z žvižganjem mu pokazati svoje nesoglasje, svojo nezadovoljnost; govornika (igralca, pevca) so izžvižgali.
ižes, gl. igo.

J

J. + M. + J.: okrajšava za Jezus, Marija, Jožef.
ja †: dà; vendar; menda ja †: menda vendar.
jabelko †: jabolko.
jablan, jablani; jablana, jablane; jablanica, jablanice: drevo, ki nosi jabolka; jablanova senca; jablanovina: jablanov les.
jabolčast: podoben jabolku.

jabolček †: jabolčko; majhno, drobno jabolko.

jabolčen mošt; jabolčna kislina; jabolčni kompot, svitek.

jabolčnica: jabolčnik.

jabolčnik: mošt iz jabolk; kaša iz kuhanih jabolk; štrukelj z jabolki.

jabolčnjak: jabolčnik.

jabolka †: jabolko.

jabolkast: jabolčast.

jabolko: 1. sad jablane; divje (lesnika), cepljeno, zimsko (dozori šele v kleti); v jabolko pobirati na gostiji denar za nevesto in godce, ki se je nekdaj res zatikal v jabolko, pozneje pa deval na krožnik, pokrit z ruto; v kislo jabolko vgrizniti: lotiti se česa neprijetnega; — 2. razni drugi, jabolku podobni sadeži; zlato jabolko (Aurantiacea; Lilium martagon); zaspano jabolko: šiška na rožah, ker ž njo nespečne otroke kadijo; podzemeljsko jabolko: stara označba za krompir; — 3. jabolku podobne tvorbe ali reči; na sedlu, pri stebru, na zvoniku (med streho in križem), na kolenu, pri kolku; — 4. »Zlata jabolka«, naslov Baragovega molitvenika (1844).

jabolkovec: jabolčnik.

jacket †: žakét, žaketa.

Jacquard, Jacquarda; Jacquardove statve.

jačati: jačiti.

jaček, gl. jašek.

jačenje: ojačevanje; jačilnik: ojačevalec; jačina, gl. jakost.

jačiti: delati jakega, krepkejšega, močnejšega; danes bolj nav.: ojačevati.

jad: bridkost; jeza; strup.

jade: dà dà, seveda, kajpak.

jaden: žalosten, nesrečen.

jadikovati †: tarnati, tožiti.

jaditi: jeziti.

jadran: na Gorenjskem označba za sestav dveh cilindrastih ribiških mrež (stavnic), ki tičita druga v drugi, z vreči podobnim podaljškom.

Jadran, Jadrána = Adrijansko morje; Jadransko morje; jadranske ribe.

jadrati: s pomočjo jader se voziti; jadrač.

jadrar dela jadra.

jadrn: hiter, nagel; jadrno stopiti; jadrno jo odkuriti; jadrni utrinek.

jadrna: izreza, skozi katero prasec vtakne rilec, da more do korita; predel pri jaslih.

jadrnica: ladja na jadra.

jadrnik: jambor.

jadro: na jadrnici razpeto platno, viseče na jamboru; jadra napeti, po vetru obračati, razpeti, zviti; veter v jadra loviti; — gl. jambor.

jadrovina: posebno močno platno za jadra.

jadrovje: skupina jader na jadrnici.

Jáfet, Jafeta; Jafetiti; jafetitski jeziki.

Jagello, Jagella; Jagellonci, Vladislav Jagellonec; Ana Jagellonska.

jaglec: jeglič (Primula).

jagla; jaglo: pšeno; kaša.

jagmiti se: tekmovati, skušati koga pri čem prehiteti; — jagma.

Jagna, gl. Janja.

jagned, jagneda; jagnedov drevored; jagnedovina.

jagnje; božje Jagnje; krotak kakor jagnje; nedolžen kakor jagnje; jagnjetina; jagnjič(ek); jagnjiti se.

jagoda: 1. običajna označba za divjo rastlino (Fragaria vesca) in njen sad, ki se mu pravi tudi »rdeča jagoda«; jagode brati, zobati; vrtna jagoda; — 2. črna jagoda: borovnica; šipečja jagoda; volčja jagoda (Paris quadrifolia; Atropa Belladona); — 3. podobne reči: jagode na molku (prebirati); korale; kroglice z zdravili; — jagodno leto.

jaguar, jaguarja.

jahalnica: prostor (odprt ali pokrit), kjer se uči jahanje.

jahanec: konj za ježo.

jahaški konj, bič; jahaške hlače.

jahati na konju; na drogu, žrdi: sedeti, kakor pri ježi; jahati koga: mučiti, trpinčiti, sekirati koga; jahanje nevajenega zelo utrudi; jahač: človek, ki jaha, konj za ježo; — jahalka.

jahta: lahka ladja na jadra.

Jahve, Jahveta; Jahvetova jeza; — gl. Jehova.

jajcati: dražiti, razburjati, jeziti.

jajce, jajca; golobje (golobinje), gosje jajce; ribja jajca; kurja jajca; jajca leči, valiti; na jajcih sedeti: počasi kako reč pripravljati, odlašati, oklevati; v mehko (trdo) kuhano jajce; posajeno (v

mast in naglo ocvrto) jajce; jajca pražiti; kokoš na jajca nasaditi; jajce klopoče; jajce več ko puta ve: mladina hoče biti pametnejša od starine; tudi izraz za (človeška in živalska) moda: bikova jajca; — gl. Kolumbovo jajce.

jajčar: trgovec z jajci.

jajčarica: 1. trgovka z jajci; — 2. kokoš, ki se plemeni na jajca (ne na mast) in ki pridno leže.

jajčast: podoben jajcu.

jajčna lupina, jed.

jajčnik: 1. organ, ki se v njem delajo jajca; — 2. jed iz jajec ali z jajci; — jajčnjak; — 3. ribji samec.

jak: močan, krepak, izvrsten.

jako: zelo, močno; jako slab.

Jaka, moško ime; ne boš, Jaka! = tako se ne greva, iz tega ne bo nič, iz te moke ne bo kruha; ne boš kaše pihal!

Jakac, Jakca; Jakčevi portreti.

Jakec: *majhen Jakob*; *jakec*: skupina snopov (po 6, 8, 10), v kateri se ječmen na njivi suši.

jakobeščck, v prekmurščini označba za mesec julij.

jakobinec; jakobinska čepica.

jakobščica: ob sv. Jakobu zrela hruška.

Jakon, veliki, nerodni Jaka.

jakor †: maček, sidro.

jakost; jačina: moč.

Jakovica, krajevno ime, = Jako(bo)vica,

Jakša; Jakše, Jakšič, osebna imena, posneta po »Jakobu« ali pomenjajoča posebno »jakega« človeka.

jal, jala: zavist.

jalba: avba.

Jálen, Jálena; *osebno ime, pomeni* »jelena«.

jalen: zaviden, nevoščljiv.

jalov: 1. nerodoviten; jalova krava, koza, njiva, zemlja, letina; jalov panj, trs, drevo; jalova konoplja: moška (beličnica, pleskavica); — 2. sploh prazen; jalov trud, poskus, izgovor; jalovo delo, jalova obljuba; ta (beseda) je pa jalova; — jalovost.

jalovec: jalov panj, trs.

jalovica: jalova žival (krava, koza) ali rastlina ženskega spola (koruza).

jalovina: jalova živina, ruda, panj brez matice, jalova hribina v rudniku.

jalovje, gl. jalovina.

jalovka, gl. jalovica.

jam: 1. brest; — 2. gl. jan.

jama: 1. večja, odprta luknja v zemlji; vodoravna votlina pod zemljo; gnojna jama; Postojnska jama; Županova jama; — 2. grob; tiha jama; prvo (ženo) v jamo, drugo v slamo: tako se pravi vdovcu, ki hiti z ženitvijo; — 3. preneseno: kdor drugemu jamo koplje, sam v njo pade.

Jamajka, Jamajke; na otoku Jamajki.

jamar: raziskovalec podzemeljskih jam; jamarstvo.

jamast: jami podoben; poln jam; jamasta cesta.

jamb, jamba; jambska (jambična) mera.

jambor; jadrnik; nanj so z visli obešena jadra, v katera se lovi veter, ki žene ladjo naprej.

jambrek, gl. abranek.

jamčevina, gl. jamščina.

jamčiti: garantirati; zastaviti svojo besedo za kaj; biti porok komu, za kaj; za to ti jamčim; urar jamči za tri leta: da bo ura tri leta šla, ne da bi bilo potrebno popravilo; zajamčiti.

jamem, gl. jeti.

jamica: majhna jama; jamica na (v) licu, na bradi; — jamič; jamičica; jamička.

jamičast: poln jamic; jamičast sir.

jamičati, jamičkati: delati jamice (n. pr. za krompir, fižol).

jamljič: brazda; razor; ogon; — jamljiček.

jamnica, gl. repnica.

jamomerec: *rudarski geometer*; — jamomerstvo.

jamovec, gl. jam.

jamrati †, nem., tarnati, tožiti.

jamski pajek: živeč v podzemeljskih jamah; jamska svetilka; jamski les.

jamstvo: poroštvo, garancija.

jamščina: jamstvo, dano v denarju ali denarni vrednosti; vadij.

jan, nem.: *vrsta delavcev in proga, ki jo* n. pr. v vinogradu naenkrat opravijo; v jan stopiti; en jan bomo še opravili pred mrakom; — póstat.

Janc, osebno ime, = Jagnjec.

Janez: osebno ime; kranjski Janez: rojen Kranjec; janez: membrum virile; — Janezek, Janezka; česar se Janezek ni učil, tudi Janez ne zna (ne bo znal).

janež, janeža; z janežem oslajen; janeževa voda.

janičar: 1. član sultanove telesne straže, ki je bila izbrana iz najboljših vojakov, vzrejenih iz ujetih krščanskih *otrok*; — 2. v *prenesenem pomenu*: izdajavec, izrod, odpadnik; slavščine ti južnih so janičarji dežel.

Janja: Neža.

janjček; janje; janjec: jagnje; — janjetina.

janka: žensko krilo; široka, nabrana, košata, kratka janka.

Janko, Janka († Jankota), z Jankom: Janez.

Janša, osebno ime, posneto po »Janezu«.

jantar, jantarja; jantarjev; smola predpotopnih igličevcev.

januar, januarja; januarski.

Janúš, madžarska oblika imena »Janez«; se nahaja tudi kot osebno ime.

Janž: Janez, gl. *Šentjanž; šentjanževec.*

Janžek = Janezek.

janževica, **janževka**: označba za razne rastline, ki cveto, ali žuželke, ki se pokažejo ob Janževem (ob kresu).

japa, gl. ošpetel.

Japonec; Japonka; Japonsko; japonski; japonščina.

jar: 1. spomladnji; jaro žito (spomladi sejano); *jara setev; jaro kozle; jara kokoš* (spomladi izležena); jara kača (kača spomladi, ko si je čez zimo počila in nabrala strupa); — 2. mlad; jara gospoda (šele od včeraj, ne stara).

jarbol, gl. jambor.

jarče: jaro jagnje.

jarček: majhen jarek.

jarčica: jara kokoš, jara ovca.

jarčina: nekoliko širši jarek.

jarčiti; petelin kokoš jarči; — gl. jariti.

jare, jareta: jagnje.

jarec: jari janjec, kozel; jari ječmen, jari lan; — gl. jar.

jarek: žareč, svetel; jarki ogenj; jarko sonce; jarka slika; — gl. jar; jaren.

jarek, jarka: brazda s tekočo ali stoječo vodo; jarek potegniti; odtočni jarek; mladost je norost, čez jarek skoči, kjer je most.

jarem, jarma: 1. priprava, s katero se skupno vpreže par goved, v prenesenem pomenu tudi označba za par (volov); preneseno: sužnost, nadloga, stiska; ječe pod težkim jarmom sini Slave; otresti jarem sužnosti; zakonski jarem; — 2. *tehnično: grede, v katerih je obešen* zvon; okvir za žago na vodi.

jaren: zveneč, zvonek, čist, glasen, presunljiv; jarni glas, jarni zvon, jarno grlo; — gl. jar; jarek.

jarica: jarčica.

jarin: vrtinec; tolmun.

jarina: jara setev.

jarišče: jaro polje.

jariti: 1. ploditi, plemeniti, oplemenjevati; gl. jarčiti; — 2. poditi, gnati, vrtinčiti, vrveti.

jarka: jarčica.

jarmič: posamezen jarem za eno govedo.

jarmovka: *trta, s katero je jarem privezan k ojesu.*

Jarnovič, osebno ime, posneto po »Jerneju«.

jarost: jeza, togota.

jaruga: globel; graba; prepad.

jarugast: izkopan, razkopan; jarugast *svet; jarugasta cesta.*

jasa: poseka sredi gozda ali goščave.

jaselce, gl. jaslice.

jásen, jaséna: gl. *jésen.*

jasen: 1. svetel, bleščeč, žareč; jasna noč; nebo je jasno, kakor ribje oko; jasno čelo; jasno lice; jasen gozd (redek, ne *gost*); *jasno je (ni oblakov na nebu)*; na jasnem: na prostem; — 2. preneseno: jasen glas (čist, ne zastrt); jasne oči (ne kalne); jasna glava (ne zmedena); jasni trenotki; jasna pamet; to je jasno kakor beli dan; jasen dokaz, pojem, odgovor; jasno spoznanje; jasno kaj videti; priti na jasno s *samim seboj; jasen gospod*, jasna gospoda; jasna stvar, zadeva.

jaskati: kokodajsati, kokodakati; vreščati.

jasli, iz jasli, jaslim, jasli, pri jaslih, nad jaslimi; žleb, v katerega se živini pokłada krma; tudi preneseno: zobati iz vladnih (vladinih) *jasli.*

jáslice, jaslic: slika ali plastična podoba Jezusovega rojstva v betlehemskem hlevu.

jasmin, jasmina; jasminov grm, cvet.

jasnica: jasen del neba.

jasnina: jasno nebo; vedrina.

jasniti se: takoj se bo začelo (nebo) jasniti; jasni se od juga na sever; — jasnost.

jaspis, jaspisa.

jastog, jastoga: morski rak (Hommarus vulgaris).

jastreb: roparska ptica (Vultur), simbol drznosti; ima oči kakor jastreb; jastrebje oči.

jaščerica; gaščerica: vrsta kuščarjev (Lacerta agilis, viridis).

jašek, jaška: rov v rudokopu; — gl. jaček.

jašiti: jahati.

jata: 1. množica raznih živali; jata golobov, ptičev, psov; — 2. nekoliko prezirljiva označba za množico ljudi; hrupna jata; — gl. čreda.

jatagan: dolg, nekoliko zakrivljen nož; handžar; kindžal.

jato, gl. jata.

jatoma: v celih jatah.

javelne †: težko da, menda ne.

javen: vršeč se pred svetom, ljudmi (v nasprotju z domačim, privatnim, zasebnim, hišnim); javni mir in red; javni posli; javni delavec; redni javni profesor (ne privatni docent) kriminalistike; javna dela: v korist javnosti, vsem (n. pr. zgraditev ceste); javno predavanje, zborovanje: dostopno vsem, ne samo osebno vabljenim; javna poslopja: namenjena za javnost, za javne posle (uradi, cerkve, šole); javno delovanje; javna hiša (odprta vsem): ciparna, bordel; javen nastop.

javiti: naznaniti, sporočiti (kaj uradno, službeno, oficijelno); javiti se pri svojem predstojniku; kazati se; — javljati.

javkati †: tožiti, tarnati.

javnost: ljudje; svet; občinstvo; javnost se ni mnogo zmenila zanj; sodnik je pred začetkom razprave javnost izključil; šola s pravico javnosti: od zasebnika ustanovljena in vzdrževana šola, ki ima vse pravice javnih (državnih) šol.

javor, javora; javorova miza: iz javorovega lesa (javorine); javorova senca.

jaz, mene (me), **meni** (mi), **mene** (me), **pri meni, z menoj**; daljše oblike so poudarjene: to pripoveduješ meni? — kaj mi to pripoveduješ; toda tudi krajše imajo lahko poudarek: za té, za mé najbolje bo, devica ljubezniva, da se pozabi, kar je bilo; kot enklitika se veže s predlogi: záme, póme, nádme; — predme; — stavi se, kadar stoji ob njem še kak drugi subjekt: jaz in on sva dobra znanca, jaz in Francelj sva zamudila; kadar je poudarjen ali izraža nasprotje: jaz si to drugače mislim ko on; jaz bi tega ne rekel; še jaz, najbednejši med bednimi; jaz gospod, ti gospod, kdo bo pa krave pasel? — abstraktno označuje lastno osebo, oziroma nje bistvo: zaljubljen v svoj lastni jaz; v takih primerih se lahko sklanja: jaza, jazu, jaz, jazu, z jazom; — on je za dva mene močan.

jazba: jazbina.

jazbec, jazbeca: vrsta kun (Meles taxus); jazbečevo meso.

jazbečar: pes za lov na jazbece.

jazbečevina: jazbečevo meso, koža.

jazbina: jazbečeva luknja, tudi sploh votlina v zemlji.

jé, gl. jej.

jecati: zatikajoč se govoriti; jecav; jecavec; — jecljati; jecljavec.

ječa: hiša, v kateri so kaznjenci zaprti; v ječo vtakniti, vreči, zapreti.

ječar: nadzornik ječe.

ječati, ječim: 1. stokati; bolnik ječi od silnih bolečin; dežela ječi pod davki; — 2. držati v ječi.

ječav: kdor rad in venomer ječi; — ječavec.

ječiti, gl. ječati 2.

ječmen: 1. vrsta žita, rastlina in njeno zrno; iz tega ječmena ne bo kaše: to se ne bo posrečilo; — 2. gnojno vnetje ob robu vek.

ječmén: ječmenov; ječména kaša.

ječmenček: 1. jed iz kuhanega ječmena; — 2. gl. ječmen 2.

ječmenec, gl. ječmen 2.

ječmenica: ječmenova slama.

ječmenišče: strnišče, ki je ostalo za požetim ječmenom.

ječmenjak: ječmenov kruh.

ječmenka: 1. ječmenova kaša; — 2. vrsta raznih sadežev (pšenica, jabolko, hruško), ki so obenem z ječmenom zreli.

ječmenov kruh; ječmenova kaša.

ječmenovec: ječmenjak.

ječmenovica: ječmenica.

jed: 1. hrana, živež; dobra, okusna, lahka, težka, tečna, pusta jed; to ni za jed: ni užitno; jed in pijača; postna jed; jed gre v slast; jed otepati: hlastno, na vse zobe, na vsa usta jesti; — 2. uživanje; pred jedjo in po jedi molimo; pri jedi molči in miruj; — jelo.

jedača: jed (obilna); bilo je dovolj jedače in pijače.

jedec: kdor jé; jedcev je dosti, a jesti malo; dober jedec, dober delavec.

jedečen: kdor rad in s tekom jé; jedečnost.

jedek: ki jé; izjeda, grize; 1. jedka tekočina (kislina); — 2. jedka opazka, beseda.

jeden: gl. eden, en.

jeder, jedra, jedro: 1. poln, nabit, napet (v nasprotju s puhlim, praznim); jedro jabolko, jedra prsa; jedro dekle; jedro meso; — 2. v prenesenem pomenu: jedra beseda; — gl. jedrnat.

Jedert, Jederti: žensko ime.

jedet; jedeta: medmet, nam. »Jezus«, »Jezusa«.

jedež: jedec.

jedilna posoda; jedilni list; jedilni pribor.

jedilnica: obednica.

jedilnik: jedilni list; list, na katerem so napisana jedila.

jedilo: jed; jelo; le malo vam jedila, bratje, hranim; — jedilce.

jedin-, gl. edin-.

jedinica †: enota.

jedkati: s kislinami izjedati (risbo na kovinski plošči); radirati; — jedkost.

Jedlovnik: krajevno ime, posneto po »jelki«.

jedno-, gl. eno-.

jedrce: majhno jedro; orehovo jedrce.

jedrčast, jedrčat: poln jedrc.

jedrčje: jedrca; orehovo jedrčje je dobro za olje.

jedrén: jeder; jedrnat.

jedrica: kos jedra ali jedrca.

jedrina: jedrnatost.

jedrn: jadrn; jedrnat.

jedrnat: 1. poln, jeder, gost; jedrnat les; jedrnato zrno; 2. preneseno: jedrnat slog; jedrnata beseda, pisava; govoriti (pisati) kratko in jedrnato; — jedrnatost; gl. jeder.

jedro: 1. seme v koščici raznih sadov: orehovo, mandljevo, lešnikovo, breskovo jedro (bolj nav.: jedrce); staničino (celičino) jedro; — 2. preneseno: glavna vsebina, bistvo; v svojem jedru zdrava in pametna misel; jedro vsega spora, prepira; jedro katoliškega nauka, jedro krščanskih resnic.

jedrovit †: jedrnat.

jedva: komaj.

jegati, nem.: reči, omeniti; — jegniti.

jeglič: trobentica (žolta spomladanska cvetka); — jegliči: prosena kaša.

jegulja; izmuznil se je kakor jegulja; jegulja konzerva.

jeguljast: podoben jegulji; v prenesenem pomenu: človek, ki ga je težko (z besedo) prijeti, ker se izmuzne; zvit, prekanjen, spreten.

jeha: klic živini, naj se ustavi.

Jehart, osebno ime; iz nem. Gerhart.

Jehova, Jehove; jezni Jehova.

jej: medmet, izraz začudenja, presenečenja; — jejhata.

jek: odziv, odmev.

jeka, gl. jek.

jeklar obdeluje jeklo.

jeklarna: topilnica za jeklo; tvornica za jekleno robo; — jeklarstvo.

jeklast: jeklu podoben.

jeklen: 1. iz jekla; jekleno pero; jekleno orodje; — 2. izredno trd, močan, trden; jekleno zdravje; jeklena volja; — gl. klen.

jeklenica: jeklarna.

jeklenina: jeklena roba; — jekleninar.

jeklenka: steklenica (ali kaka druga reč ženskega spola) iz jekla.

jekliti: spreminjati v jeklo; kaliti.

jeklo: 1. lito, surovo, kaljeno jeklo; manganovo jeklo; rezati v jeklo; — 2. iz jekla kovana reč; kako so tam kovala jekla, kako je kri v potokih tekla!

jeklorez; jeklorezec.

jeklovina: jeklenina.

jekniti, jeknem: na kratko zajecati, zastokati; niti jeknil ni, ko je bil ustreljen; tako sem padel, da je v meni kar jeknilo.

Jela, Jelena, Jelica: Helena.

jela, gl. jelka.

jelde: jeli da; kaj ne, da; gl. jeli.

jélen: jeléna; hiter, bister kakor jelen; severni jelen; jelen ruka (kadar se goni); njegova samica je košuta; tudi ime *za vola, po barvi podobnega jelenu.*

Jelena, gl. Jela.

jelenče; jelenček; jelenec; jelenek: jelenov mladič.

Jelenčič, Jelinčič, osebni imeni, posneti po »Heleni«.

jelenica: kal, v katerem se jelen valja (kališa).

jelenka: košuta; krava, po barvi podobna jelenu; ženski mladič jelenov.

jelenovina: jelenja (jelenova) koža ali meso.

jelenovka: košuta.

jeli: *vprašalni členek; jeli (ali je) to prav?* jeli po noči jeli po dnevi; — se veže tudi z osebili (druge osebe dvojine *in množine*): *jelita, jelite; grdo je, jelite,* da nam to očitajo; — gl. jelde.

Jelica, gl. Jela.

jelič: jelka; smreka.

jeličevje: jelovje.

jelka: vrsta igličastega drevesa; raven, vitek kakor jelka.

jelo: jed; brez dela ni jela; kakršen pri jelu, tak pri delu.

jelov les (jelovina); jelovo drevo.

jelovec: *drevo z iglami.*

jelovina: jelov les.

jelovje: jelov (jelkov) gozd.

jelša, jelše; jelša raste ob vodi.

jelšev: od jelše; pust, slab.

jelševina: les od jelše.

jelševje; jelšje: skupina jelš.

jemáti, jemljem; 1. jemati kaj v roke; zdravilo po kapljicah; jemati koga s seboj, pod streho, v službo; jemati za ženo, za moža; jemati se (v zakon) na nič, pod marelo; jemati previsoke obresti, podkupnino; jemati komu življenje, poštenje, *pravico;* — 2. *preneseno:* jemati slovo; jemati kaj na svoja pleča, na znanje, v račun, v misel, v ozir, v pretres; jemati konec od žeje: pojemati; jemati (gnati) si kaj k srcu; jemati kaj za zlo: zameriti; jemati besedo v drugačnem pomenu; jemati kaj za to, kar ni; sonce, sneg jemlje vid; — 3. brezosebno: sapo, vid, sluh mi je jemalo: — gl. vzeti.

jémati, jémljem: začenjati, pričenjati.

jemnasta: klic, izražajoč usmiljenje, pomilovanje.

Jenice, krajevno ime; = Jelnice (»jelka«).

jenjati: nehati, prestati, — *jenjavati*, jenjevati; pojenjavati.

Jeprca, krajevno ime, nastalo iz nem. »Herberge«.

jer, *jera: staroslovenski polglasnik; trdi* († trdo), mehki († mehko) jer.

Jera: *Jedert; mila Jera: cmerav človek,* ki ga vsaka malenkost užalosti.

jeran: majhno dleto s poševnim rezilom.

jerbas: okrogel, iz viter ali trt spleten koš, ki se nosi na glavi; — jerbašček.

jereb; ptič (Perdix saxatilis); skalni jereb; snežni jereb.

jerebica: ptič (Perdix cinerea); lov na jerebice.

jerebičar: fermač.

jerebičevje: jerebičje: skupina jerebik.

jerebika; jerebikovec: divje drevo (Sorbus aucuparia).

Jeremija, Jeremije; Jeremijeve žalostinke; jeremijada: tožba, tarnanje, pritoževanje.

Jeretin, osebno ime, pomeni nevernika, heretika.

Jerica: mala, mlada Jera; sirota Jerica (tip sirote brez staršev); usrana jerica: smrdokavra.

Jerič, *osebno ime, = sin (potomec) Jere.*

Jériho, Jeriha; jerihonska roža, trobenta.

jerina: rdeča prst z brebirjem.

Jerko: Hijeronim.

Jerman: osebno ime, narejeno iz nem. »Hermann«.

jermen, jermena: ozek, dolg kos usnja; gonilni jermen; brusilni jermen; jermene rezati komu iz kože; — gl. remen.

jermenček; jermenje.

Jernéj, Jerneja; jernejščica: hruška, zrela ob sv. Jerneju.

jerob †: varih.

jerobstvo †: *varuštvo.*

Jerom; Jeronim: Hijeronim.

jerpa, gl. gerpa.

jeruš: mešanica špirita in vode.

jeruzalemčan: vino iz štajerskega Jeruzalema.

jésen, jeséna: drevo (Fraxinus) v raznih vrstah; črni, mali, rumeni, veliki jesen; — jesenovec.

jesén, jeséni: letna doba, letni čas; na jesen gre; v jesen; v jeseni; zgodnja, pozna jesen; babja (mila) jesen.

jesenček: živinče, ki se je jeseni izleglo.

jeseni se: na jesen gre.

jesenica: *sinica.*

jesenina: jesenski pridelek.

jesenka: jeseni povržena žival; jesenski sad; jeseni strižena volna.

jesenovina: jesenov les.

jesenski dan, dež; jesensko vreme.

jesenščak: jeseni povržena žival; jesenski lan.

jesenščina: jesenski pridelki.

jeseter: vrsta ribe (Accipenser sturio).

jesih; vinski jesih; umetni jesih; vleči na jesih: imeti (dobivati) okus (duh) po jesihu; na jesih potegniti: cikniti, skisati se; umreti.

jesihar: krošnjar z jesihom; kriči kakor (Čič) jesihar (na cesti, da ga gospodinje čujejo).

jesiharna: tvornica za jesih.

jesti; jem, ješ, jé; jeva, jesta, jesta; jemo, jeste, jejo (jedó); jej! — 1. uživati hrano; jesti kruh, sadje, meso; jesti na vse zobe; grem si po jesti, dajte nam kaj († za) jesti; pojdite jest; — 2. *preneseno:* rja jé železo; nekaj me jé; vest ga jé.

jestvina: jed, živež, hrana; trgovina z jestvinami.

ješa, *nem.*, peč za topljenje rude.

ješč: poželjiv jedi; gladen na jed.

ješča: *jed, posebno na pol prebavljena v želodcu in črevah;* ostanki jedi med zobmi.

ješčen, gl. ješč; — **ješčnost.**

Ješovec: krajevno ime, posneto po »jelši«.

ješprenj †: ječmenova kaša; ječmenček.

Jeterbenk, krajevno ime, narejeno iz nem. Hertenberg.

jeti, jamem: začeti; — starejša, pesniška beseda.

jetičen: bolehajoč za jetiko; slab; slaboten; jetična poezija; — jetičnost.

jetičnik: 1. jetičen človek; — 2. označba za razne vrste rastline (Veronica).

jetika: sušica, tuberkuloza; bolehati za jetiko; jetika ga je pobrala.

jetnica: ujeta, zaprta ženska.

jetnišnica: hiša, v kateri so kaznjenci zaprti; danes običajnejše: kaznilnica; — jetništvo: suženjsko življenje.

jetra, jeter, jetrom, jetra, na jetrih, z jetri; bolan na jetrih; gosja jetra; bela jetra *(sicer označba za »thyreoidejo«)* očitajo babjeku.

jetrca, *jetrc; pražena, okisana jetrca.*

jetrenjak: označba za razne rastline (*Hepatica triloba, Marchantia polymorpha*).

jetrn; jetrna bolezen; jetrna klobasa (*jetrnica*).

jetrna, gl. jetrnjak; jetrva.

jetrnik: *gl. jetrenjak.*

jetrva: žena moževega brata.

jeunesse dorée je ženskega spola; v stavkih se ne sklanja.

Jevšček, krajevno ime, posneto po »jelši« (= Jelšček).

jez: nasip, ki zadržuje vodo; jez nasuti; voda jezove trga, podira, stopi črez njih.

jeza; nagla, besna, huda, divja, sveta jeza; zelen od jeze; iz jeze, v jezi kaj storiti; jeza ga kuha, lomi, grabi, zadene; od jeze póčiti, peniti se, tresti se; jezo kuhati, pogoltniti, požreti, pogasiti, premagati, krotiti, dati komu čutiti, ohladiti si nad kom; jeza se poleže, ohladi, unese; izliti svojo jezo nad kom; nakopati si jezo na glavo; spraviti koga v jezo.

jezav: *nagle jeze.*

jezdariti: sem in tje jezditi; jezdariti *koga: norca si delati iz koga, guliti koga.*

jezdec: človek na konju; vojak: kavalerist; španski jezdec: iz bodeče žice narejena ovira, ki se da prenesti.

jezden: poraben, primeren za ježo; jezdni konj.

jezditi: jahati; jezditi koga: nadlegovati, mučiti, trapiti, sekirati ga.

jezen: poln jeze; jezen kakor gad, breja mačka; jezen obraz, pogled; jezni Jehova; jezen biti na koga; jezno se držati.

jezerce: malo jezero.

jezerina; jezerišče: močvirje, barje.

jezerka: vrsta postrvi.

jezernat: poln jezer; močviren.

jezero, jezera: Blejsko jezero; nadlog jezero s togotnimi valmi ob mene buta; — tisoč (iz madžarščine).
jezerski rak; jezerska kotlina, globina.
jezica: slaba volja; gl. jeza.
jeziček: majhen jezik ali njemu podobne reči (v vratu, pri tehtnici, v zaponki); biti jeziček na tehtnici: odločevati v kaki stvari, kako se bo obrnila.
jezičen: okretnega, naglega, neprijetnega jezika; jezični dohtar: odvetnik; — jezikav.
jezičiti: jezik si brusiti na kom.
jezičnica: jezikava ženska.
»**Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanju**« (pozneje tudi o slovstvu): spis J. Marna (1862—92).
jezičnost: jezikavost.
jezik: 1. mišičasti ud v ustih; človeški, pasji, svinjski, goveji; prekajen jezik; z jezikom tlesniti, mlasniti (mlaskati); komu jezik pokazati; z zavaljenim jezikom govoriti; jezik se odveže, razveže, razvozla, razmaja, zapleta, ne da miru, odpove, odreče (službo), komu hitro leti; nabrušen, oster, strupen, hud jezik; jezik obrzdati, za zobmi držati, otresati nad kom; zavreti, zavezati komu, brusiti si na kom; stopiti komu na jezik; po jezikih koga nositi; jezik si namazati (s pijačo), na jezik si pljuniti; na jeziku (koncu jezika) imam; besedo komu na jezik položiti, z jezika vzeti; jezik ga srbi; koga za jezik potegniti (za besedo prijeti); imeti dober, dolg jezik; ljudem v jezike priti; dušo na jeziku imeti: umirati; hudobni jeziki (ljudje); jezik za zobe! — 2. govor, govorica; materin(ski) jezik; knjižni jezik (ki se piše in tiska, v nasprotju z govorico: živim jezikom); mrtev jezik; slovenski jezik; francoski jezik; uradni, cerkveni, učni, umetni, ljudski, rokovnjaški, latovski jezik; Prešernov jezik; učitelj jezikov; okoren, ohlapen (malomaren) jezik; jezik je sam na sebi bogat, le ljudje so revni na besedah; vsakega, tudi materinskega jezika se je treba učiti; — 3. jeziku podobne reči: zveneči del v piščalki; jezik v čevlju, pokrivajoč nart; ozek kos kopnega, iztegnjen v morje; pri tehtnici; črtalo pri plugu; — rastline: jelenov jezik (Scolopendrium); pasji (Cynoglossum); volovski (Anchusa); kačji (Ophioglossum); ovčji (Plantago lanceolata).
jezikati: jezik otresati; — jezikač, jezikalo; jezikav: jezičen.
jezikotvoren.
jezikovati: jezikati.
jezikoslovni pouk.
jeziti: graditi jez; vodo jeziti.
jeziti: v jezo spravljati koga; jeziti se nad kom, na koga, na kaj, nad čim, zaradi česa; jeziti se za vsak prazen nič; jeziti se samo na oko (na videz); — to me jezi; ne jezi me!
jezljati: jezikati.
jezljiv: kdor se lahko razjezi.
jeznorit človek: nagle jeze; jeznoritost.
jezuit; jezuitski; jezuitizem.
Jezus, Jezusa, z Jezusom; Jezušček †: Ježušček.
jež (jahaje) in peš so prišli.
jež, ježa; ima lase kakor jež (trde, štrleče po koncu); bodeč kakor jež, nasajen kakor jež; — ježast.
ježa: jahanje; konj za ježo.
ježa: jez; pobočje; strmina; meja; nasip; ruša; pol grunta pod ježo: grob.
ježati: jezditi, jahati; ježati se: goniti se.
ježek, ježka: majhen jež.
ježen konj: za ježo poraben.
Jéžica, Ježice, na Ježici; Jéženec; ježenski; — gl. ježa.
ježica: ježu podobna lupina raznih sadežev, n. pr. kostanja, bukovice, a tudi fižolova; hrastova ježica (šiška); — ježičje.
ježiti se: postaviti se po koncu; lasje so se mu ježili; koža se ježi: grbanči.
jirha, gl. irha.
jockey, jockeya.
joč †: jok.
jočljiv †: jokav, cmerav.
jod, joda; z jodom namazati; jodirana sol; jodova tinktura.
jodlati: peti brez besed, z naglim menjavanjem prsnega in povzetega glasu; jodler, jodlerja: tak napev.
joger, nem.: (Kristusov) učenec, apostol; veren, zvest pristaš (nekoliko porogljiva označba).
joh, gl. joj.
joj, vzklik, izražajoč bolečino, obup; joj mene (jojmene)! joj (si ga) meni! joj,

prejoj! drli nas bodo, da bo joj; vse se obrača na joj.

jok, joka; na jok še držati; jok zagnati; na jok mu gre; v jok se spustiti; jok ga je posilil; otroški (ženski) jok in kramarska prisega, oba sta enako vredna; to bo jok! jok in stok.

Jok: Jakob.

jokati, jokam (jočem) (se); bridko jokati nad kom, po kom, za kom, zaradi česa; nima se čemu jokati: brez vzroka joka; trta se joka (obrezana).

jokav: cmerav.

jopa; nem.: kratka suknja; suknjič; — jopič; jopica.

Joški, Joške pravijo Podzemeljčani Gribeljcem in Gribeljkam, ki pravijo »još« nam. »še«.

Joško †; gl. Jože.

Jošt: Jodocus.

jota: 1. grško ime za črko »j«: — 2. primorska narodna jed, mešanica iz fižola, kisle repe, testenine, masti.

jour fixe; na prihodnjem jour fixu.

jovijalen; jovijalnost.

Jozej: Jože.

Jože, Jožeta; Jožek, Jožka; Jožko, Jožka († Jožkota); jožki: ženska prsa.

jožefica: volčin; nav. v množ.: jožefice.

jubilant; jubilar; jubilirati.

jubilej, zlati: petdesetletnica; srébrni: petindvajsetletnica; biserni: šestdesetletnica; demantni: sedemdesetletnica.

juckati: ukati.

Jud: Žid; Judinja: Židinja; jud: skupna kasa igravcev, določena v poseben namen; — judovski; judovstvo.

judati koga: grdo, hudo s kom ravnati.

Judež Iškarijot; tudi splošna označba za izdajavca; Judežev poljub: hinavski, neodkritosrčen, izdajalski; rjav (rdečelas) kakti Judež.

judovščina: 1. judovstvo; židovstvo; — 2. pristojbina za krst.

jug: 1. nebesna stran; okna gledajo na jug; proti jugu se jasni; od juga prihaja dež; na jugu Ljubljane leži barje; kraj leži proti jugu (soncu); slovanski jug; — 2. veter, prihajajoč od jugozahoda; jug je potegnil; jug in burja se tepeta; jug bo sneg pobral.

jugalica: južno vreme, odjuga.

Jugoslavija: 1. v širšem, znanstvenem smislu vse ozemlje, na katerem živijo južni Slovani; — 2. v ožjem, političnem smislu kraljevina, v kateri imajo južni Slovani večino, prej imenovana »Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev«.

Jugoslovani, južni Slovani: skupno ime za Slovence, Hrvate, Srbe in Bolgare; — jugoslovanski.

Jugosloveni: 1. v najširšem, državnopolitičnem smislu označba za državljane kraljevine Jugoslavije; — 2. v ožjem, nacijonalnem, za Slovence, Hrvate in Srbe med njimi; — 3. v najožjem, nacijonalističnem, samo za Hrvate in Srbe; — jugoslovenski.

jugovina: jugalica.

jugovzhod; jugovzhoden.

jugozahod; jugozahoden; jugozahodnik: veter, imenovan kratko »jug«.

jugozapad; jugozapaden; jugozapadnik.

juha; čista, vkuhana, mesna, gobova, fižolova, vinska, smetanova; prežgana; nismo na prežgani juhi priplavali: nismo kar si bodi, od muh, brez vrednosti; jezikova juha: jezikanje.

juhé, juhéj: vzklik, izraz prešernega, razposajenega veselja.

juhniti: črhniti, ziniti, blekniti, žugniti, oglasiti se.

juhta, črevlji iz juhte; juhtovina.

juhu! gl. juhé.

juksta: kontrolni kupon pri kakem blanketu.

Jule, Juleta: Julij.

Julij; Julijana; julijanski koledar; julijska vročina; Julijske Alpe.

Jula, Jule: Julija.

Julka, Julke: Julija.

jumper, jumperja.

junaček: mlad junak.

junačiti: junaško se obnašati.

junak: 1. pogumen, odločen človek; mlad junak po polju s težkim srcem hodi; ni ga junaka nad njega; po vojski je mnogo junakov; narodni junak; — 2. glavna oseba kakšne povesti, pesmi, igre; Črtomir, junak v »Krstu pri Savici«; žalosten, klavrn junak; — junakinja; junaški, junaštvo.

junče: mlad volič; — junček; junčič; junè.

junec: mlad vol: vol sploh.

Jungert: Kunigunda.
junica: telica; — juničica; junička.
junij; junijev; junijski.
junior, juniorja.
junker, *junkerja;* junkerstvo.
junktim skleniti s kom.
Junona, Junone; junonska postava († *junoničnа*).
Jupiter, Jupitra; Jupiter Pluvij.
Jur, Jurja; Jure, Jureta: veliki, štorasti, *nerodni Jurij;* Jurček: *majhen Jurij;* tudi označba za 1. gobana (Boletus edulis) in 2. dinarski tisočak.
Jura, Jure; švicarski, švabski *Jura;* jurska tvorba.
Jurač, Jurančič, moška osebna imena = Jurij.
Jurca = Jurij.
Jurešče, Juršinci, krajevni imeni, posneti po »Juriju«.
jurgelj, jurglja: clitoris.
jurica: »škofija« perutnine; — cunnus.
Jurič = Jurij, Jurijev sin (potomec).
Jurij, gl. Jur.
jurija: jury; razsodišče.
jurijevica; jurijevka: 1. označba za razne rastline, ki cveto spomladi (Caltha, Orchis, Convallaria, Narcissus); — 2. živa jurijevica: davščina in natura za uživanje gosposkih zemljišč, pozneje denar, plačan ob Jurijevem; mrtva: dan tlake.
juriš †: naskok, napad, naval.
juror: član jurije; postaviti koga za jurorja.
Jurša, Jurše, Juršek, osebna imena, posneta po »Juriju«.
jus; študirati jus; končati z jusom; od jusa preiti (presedlati) na filozofijo.
justificirati; justifikacija.
Juš †: Juž; domač izraz za moško ime »Jože«.
juta; jutovina; vreča iz jute.
jutranji; jutranja zarja; jutrnji.
jutrašnji (ne današnji) dan.
jutre: jutri (ne danes).
jutri zjutraj; danes meni, jutri tebi; do jutri.
jutrina: jutrnja.
jutrišnji: jutrašnji.
jutriti se: daniti se.
jutrna; jutrni; jutrnica; jutrnik.
jutrnja: ženitovanjsko pismo.
jutrnji: jutranji.
jutrnjica: 1. jutranja maša, pobožnost; *jutrnjico* (k *jutrnjici*) *zvoni;* — 2. jutranja zvezda.
jutrnjik: veter, ki vleče iz doline proti *vrhom.*
jutro: 1. proti jutru; za jutra; v jutro; od jutra do večera (ves dan); po jutrih je že slana; *jutro zvoni;* zgodnje, sivo jutro; jutro že gleda v okna; — 2. vzhod: hiša stoji proti jutru; — 3. površinska mera: koliko se v enem jutru zorje (predno pritisne vročina); pet juter zemlje.
jutrov, jutrovski: proti jutru, vzhodu ležeč; vzhodnji; jutrov(sk)e dežele; na Jutrovem, z Jutrovega.
juvelir, juvelirja.
južen: na (proti) jugu ležeč; z (od) juga prihajajoč; južen veter piše, beli sneg se taja; južno sadje; južno vreme; južen (od juga razmehčan) sneg; južno (vreme) je.
južina: 1. označba za obrok, ki se dobi opoldne, ko stoji sonce najviše na jugu; — 2. označba za prigrizek, ki se daje dopoldne (ob deseti) in popoldne (ob štirih); — 3. suha južina: neki pajek (Phalangium opilio); — južinati.
južiti se; vreme se juži: gre, obrača se na jug, južno bo.

K

k se kot predlog pred k in g spremeni v h; vedno se izgovori skupno s sledečo besedo in ne sme ostati sam na koncu pisane ali tiskane vrste; pomeni: 1. smer gibanja, dejanja; iti k stricu, k mostu, k reki; vsak ima roke k sebi obrnjene; kreniti (živino) k sebi (na levo, v smeri vožnje); iti k spovedi, maši, večerji; — 2. bližino: postaviti kaj k steni; pristaviti k ognju; stopiti k oknu; stopi k meni; iti k pošti, gledališču, železnici; pridi k meni, da se pomeniva; k Bogu srca povzdignimo; — 3. časovno: k večeru gre; priti h koncu maše, predstave; prav k obedu sem prišel; h kratu (ob enem); — 4. namen, porabnost: (k) čemu ti bo to?
ka, gl. da 1.—4.

kabaret; kabaretno gledališče.

kabel, kabla; *poslati poročilo po kablu;* telegrafski, telefonski kabel; kabel položiti; — gl. kebel.

kabinet; kabinetno pismo; kabinetna politika; kabinetna vlada; — prirodopisni kabinet.

kabrna, gl. kavrna.

kabrnek; gl. abranek; kavrnik.

kabuf: črna luknja; beznica.

kača; mrzel kakor kača; strupena kača (tudi preneseno); kača se olili (levi); jara (na spomlad, posebno divja, strupena) kača; kača v žepu: prazen žep; sikati kakor kača.

kačec: mleč, rastlina (Euphorbia).

kačela: označba za razne živali (Petromyzon, Cobitis).

kačiti: dražiti, jeziti; to me kači; kačiti se; — razkačiti.

kačjak: kačec.

kačji kralj; kačji strup; kačji pastir: libela (Libellula quadrimaculata); kačja zalega.

kačnica: kačec; vražji goban.

kačnik: označba za razne rastline (Arum, Veronica).

kačur: vrsta jegulje (Muraena latirostris).

kad, kadi: velika, lesena posoda, stoječa, proti vrhu bolj široka; — kadica; kadunja.

kadar: ko; kadar mene več ne bo; kadar pridem, ga ni doma; kadar koli; kadar si bodi.

kader, kadra; služiti v kadru; kadrski rok.

kader, gl. kadar.

kadet; kadetnica; kadetska stranka.

kadi, kadija; gnati koga pred kadija.

kadica: mala kad.

kadilec, gl. kaditi 2.

kadilnica: 1. priprava, v kateri se žge kadilo; — 2. soba za kajenje.

kadilo: 1. dišeča smola, s katero se kadi; — 2. sploh vsaka priprava, s katero se kadi, dela dim; meso v kadilo obesiti.

kaditi: 1. delati dim; zažigati kadilo; kaditi po hiši; kaditi bolnega otroka; kaditi meso; sode z žveplom kaditi; kaditi (kadilo) komu: črez mero ga hvaliti in slaviti; — 2. kaditi tobak, pipo, cigareto, cigaro; že dve leti ne kadim več; — 3. kadi se iz peči, po gorah, po cesti (prah); peč se kadi; kri se mu kadi; *kadi se mu pod nos: ni mu prav, ni mu všeč;* pojdi se kadit: zgubi se, poberi se! — 4. dvigati prah; kaj tako kadiš: *po cesti se kadi; cesta se kadi; to sta jo* (cesto, pot) kadila: hitela, bežala.

kadulja: divja rastlina (žajbelj; Salvia).

kadunja: *iz enega kosa lesa izdolbena* podolgovata plitva posoda; dolina z ubočenimi bregovi; — gl. kad.

kafra; po kafri diši; duh po kafri; izginiti kakor kafra.

kahla: 1. pečnica; — 2. nočna posoda; prazna kahla: človek brez vseh duševnih sposobnosti; bebec.

kahljati: hahljati.

kaj: česa, čemu, kaj, pri čem (pri čemu †), s čim; — zakaj; ka-li; — nikaj; nič; — stoji — I. kot vprašalni zaimek 1. v vprašalnih stavkih; kaj je to? čemu se smeješ? po čem (kako drago) je to? to je lepo, kaj? kaj ne? kaj ne, da (kajneda)? ne vem, kaj bi rekel; kaj pa zdaj? dogovorili se bomo, kaj in kako; za kaj je to? svarim ga, ali kaj (pomaga), ko pa me ne posluša; kaj me nič več ne poznaš, kaj jokaš? — 2. v vzklikih: kaj pa je tebe treba bilo? kaj meni za to? kaj pa da (kajpada)! kaj še le! lep, da je kaj! ali si govoril ž njim? kaj govoril! še videl ga nisem; — II. kot nedoločni zaimek 1. v pomenu »nekaj«; eno leto ali kaj; povej nam kaj lepega! jedel bi, pa nimam kaj; kako je kaj? kam pa kaj zahajaš? s tem ni kdo ve kaj; nimam ti kaj povedati; nima s čim plačati; saj mu ne morem kaj; ne morem si kaj, da ne bi; kje mož kaj vreden zdaj se nam oglasi? — 2. prav, precej, zelo: to bo kaj rad storil; voli so debeli, da je kaj; letos je bilo kaj gob; nič mi ni kaj dobro; — gl. čim; ka; nič; zakaj.

kaja: kajenje; za kajo se vedno še kak groš najde; s kajo si samo želodec kvariš; orehovo listje je slaba kaja.

kajba; gajba it.: kletka.

kajenje: kaja.

kajfati: ragljati, sitnariti, godrnjati; sekirati koga.

Kajfež, Kajfeža, Kristus pred Kajfežem; kajfež: priprava na dolgi palici, s katero mežnar gasi sveče.

kajha; keha: ječa, zapor; — gl. keha.
Kajira, iz Kajire, v Kajiri.
kajkavec; kajkavščina.
Kajn, Kajna; Kajnovo znamenje: sled sramotnega dejanja, trajen spomin nanj.
kajneda, gl. kaj.
kajnit: vrsta umetnega gnojila; s kajnitom potresti.
kajon; kujon: navihanec, prepredenec, zvitež, nagajivec.
kajpada, gl. kaj I., 2.
kajti: ker; namreč; — kot relativum ne more stati v začetku glavnih stavkov, zato se večkrat napačno rabi nam. »zakaj«, ki nadomešča cel, vrinjeni vprašalni stavek.
kajuta, kajute.
kajža: raztrgana, slaba koča; kajžar; kajžarica; kajžica.
kak, kaka, kako: I. vprašalni zaimek, se rabi 1. pri vprašanjih po kakovosti; kak človek je on? kako vreme bo? — 2. v vzklikih: kak prizor! kaka neumnost! glad imam, pa še kakega! — 3. relativno: ne vem, kako je to; kak — tak; — II. nedoločni zaimek: nekak; bojim se, da se bo kaka nesreča zgodila; kako uro bom še počakal; kaj zaleže, če se kdaj kak groš prihrani? — bolj običajne so razširjene, adjektivične oblike, izražajoče kakovost: kakšen, kakov, kakršen, kakošen.
kàk: vzklik, izraža gnus; kakati: srati (v otročjem govoru).
kakadu, kakadua, pred kakaduom.
kakao, kakaa, s kakaom; kakaov († kakavov) puding.
kako: prislov, izraža 1. vprašanje: kako se imaš? kako se temu pravi? kako ti je (kako si)? kako, da ne? Nič ne vemo, kako in kaj; ne gre za kaj, ampak za kako; — 2. vzklik; kako sem se razveselil! kako pa! kako pa da (kajpada)! ali te boli? — pa še kako! — 3. nedoločno: nekako; če bo le kako mogoče, bomo že kako prebredli sedanje težave; bo že kako (šlo).
kakofonija; kakofoničen.
kakopak: seveda, na vsak način, vsekakor.
kakor: relativen prislov: 1. delaj, kakor veš in znaš; kakor si postelješ, tako boš ležal; kakor vse kaže; kakor pride, kakor kane; prodajam, kakor sem kupil; — 2. v stavčnih zvezah: kakor je star, je še neroden; če bi imel sto cekinov, kakor jih nimam; kakor resnično je Bog v nebesih; — 3. v primerah: zdrav kakor dren; suh kakor trska; rdeč kakor jabolko; lepša je, kakor ti; jaz sem mu kakor jerob; jaz kakor mati; ravnal je kakor pošten mož; dela se, kakor bi hotel reči; kakor danes je bila poroka, kakor jutri pa je umrla nevesta; govori kakor v sanjah; eden kakor drugi nista nič vredna; deželno kakor preiskovalno sodišče; kakor bi trenil; Cankarja so posnemali mlajši literatje, kakor n. pr.; ta odredba velja kakor zakon; slika povojnega življenja, kakor jo je pokazala moderna literatura; prisiljena bom še tebi slovo dati, kakor nerada; stari kakor mladi bodo prišli na vrsto.
kakoršen †: kakršen; kakršno delo, tako plačilo.
kakošen: kakovšen, kakšen; — gl. kak.
kakov: kakšen; kakovšen; — gl. kak.
kakovost: vsota vseh lastnosti; pri takem blagu se gleda na kakovost, ne na množino; blago slabe kakovosti.
kakovšen, gl. kak.
kakršen; kakršen je bil nekdaj, tak (takšen) je še danes; — gl. kak.
kakšenkrat: včasih; gl. kak II.
kakši: kakšen.
kakteja, kakteje, s kaktejami.
kakti: kakor.
kaktus, kaktusa, s kaktusom.
kal, kala: 1. plitva, stoječa voda brez dotoka in odtoka; luža; mlaka; domače vasi umazani kal; na kalu se samo živina napaja; — 2. cima, klica, poganjek; al' bo kal pognalo seme, kdor ga seje, sam ne ve; tropine pivovarniškega slada: s kalom živino pitati; — tudi ženskega spola: kal, kalí; kaj v kali zatreti.
Kal, krajevno ime; = mlaka, močvirje.
Kalabrija; Kalabrez; kalabrezar: klobuk s širokimi krajci in visoko štulo; nekdaj znak revolucijonarjev (po 1848, v Nemčiji znak »vsenemcev«).
kalanica, gl. cepanica.
kalanka: breskev, ki se lepo odlušči od koščice (nasprotje je »marancelj«).

kalast: kaleč.

kálati: klati, cepiti; drva kalati (iz okroglega lesa).

kaláti: it.: črpati.

Kaldeja; Kaldejec; kaldejščina.

kalejdoskop; kalejdoskopična slika.

kalen: moten, ne čist; kalna voda, kalno vino; kalno nebo; kalne oči; kalen pogled.

kaléž: gošča, brozga.

ka-li; kaj-li? ali kaj? nekaj se tam kadi, ali gorí, ka-li?

kalica: klica, cima.

kalíf; kalifát.

Kalifornija; kalifornsko sadje.

Kalijopa; ena deveterih muz.

kalilo: sredstvo za kaljenje.

kalin: vrsta ptičev (Fringilla pyrrhula).

kalina: neko drevo (Viburnum opulus); — kalinovec.

kalinec kalonec: štuporamo.

kališ: kal; kališati se: valjati se v kakem kalu, blatu; *svinje se kališajo.*

kaliti: 1. gl. kliti; — 1. delati motno; vodo *kaliti; vino se kali; kaliti* komu veselje, mir; jagnje volku vodo kali; — 3. razbeljeno železo v vodi naglo ohladiti; jekliti; v kačjem strupu kaljena sablja; *kaljenje; kaljiv; kaljivost; kalnost.*

kaljati: mazati, blatiti.

kalk, jezikovni: mehanična kopija, n. pr. »pred+govor« po nemškem »Vor+rede«, pri naših protestantih od kraja — po nemški predlogi — povrh še ženskega spola: »ta dolga predgovor«.

kalkíl, kalkíla.

kalkulacija; kalkulant; kalkulirati.

Kalmik; kalmiška plemena.

kalnost, gl. kaliti 2.

kalo, kala; ob (pri †) takem kalu je težko kaj zaslužiti.

kalobijotika; kalokagatija.

kalonci, gl. kalinec.

kalop †: galop.

kalorična centrala; kalorija.

kaloše †, gl. galoše.

kalpak: čepica s kožuhovinastim robom.

kaludra: slabo vino, brozga.

kalup: forma, módel, tvorilo za odlivanje ali oblikovanje enakih reči; vse po enem kalupu narejeno.

kaluža: velik kal; kaluža strjene krvi; — kalužast; kalužnat; kalužati se, gl. kališati se.

kalužnica: 1. voda v kalu; — 2. neka rastlina (Caltha palustris); — 3. vrsta polžev (Paludina vivipara; »kalk« po — nem. ali lat. — spolu, nam. »kalužnik«.

Kalvarija: Golgota; označba za hrib s tremi križi (Kristus med razbojnikoma), pogosto krajevno ime; v prenesenem smislu »kalvarija«: težka pot; dolgo trpljenje; hude skušnje.

kalvíl, kalvila, s kalvilom; vrsta jabolk.

Kalvin, Kalvina; kalvinec; kalvinizem; kalvinski; kalvinist.

kam; prislov, se rabi 1. vprašalno; kam greš? kam plovemo? ne vem ne kod ne kam; — 2. nedoločno: pojdi plesat, če imaš kam; ni kam iti v tem vremenu; nima beliča, kam li dinar.

kamaše; gamaše.

kamba: zakrivljeni deli raznih orodij; polovica teleg, ki se denejo volu na vrat; odtod splošna označba za jarem: kaj v kambo vteknili smo vrat; priprava za lovljenje ptičev: zavita šiba; kljuka na vratih; zanka, petlja; čeljust; leseni obroč pri krpljah.

kambast: podoben kambi.

kamela; *kamelovina: blago iz kamelske* (kamelje) dlake (dlake angorske koze); — gl. *brna.*

kamen, kamena; 1. hribina; kremen je *kamen; kresilni kamen; dragi kamen;* rezan kamen; mlinski kamen teče; mlin *na dva kamena; kamen trgati, lomiti,* rezati; temeljni kamen položiti; *spominski kamen postaviti; kamen spotike:* ob kar se — v prenesenem pomenu — *spotaknemo,* česar ne moremo obvladati, kar nas pohujšuje, vznemirja, draži; ne bo ostal ne kamen na kamenu; — 2. podoba trdote, teže; srce trdo kakor kamen; kamen v prsih imeti; kamen se mi je odvalil od srca; prosil je kruha, pa je dobil kamen; prej bi se kamen usmilil; zgubil se je kakor kamen v vodi; zadela je kosa na kamen; obesiti si kamen za vrat; — 3. usedlina: vinski kamen; kamen v kotlu, ledvicah, mehurju, žolču.

kámen; kamén: iz kamena, okamenel; miza, cerkva kamena; kamena doba: ko so

si ljudje orodje in orožje delali iz kamenja; kameno olje: star izraz za petrolej; kameno oglje: neroden prevod za označbo najboljše vrste premoga (črni, mastni); kamena strela: v kamen spremenjena strela, ki je udarila v goro, poljudna označba za kristaliziran kremen.

kameleon; kameleonski.

Kamena: Muza, pokroviteljica lepih umetnosti, posebno pesništva.

kamenar lomi, seka in reže kamen.

kamenata tla; kamnata; kamnita.

kamenati: s kamenjem pobiti, zasuti.

kámenček: majhen kamen; pisati s kaménčkom: pisalom iz škriljevca na kamnito tablico.

kamenčkati (se): igrati se s kámenčki.

kamenen; kamnen; kamnit.

kameneti: postajati (kakor) kamen.

kamenit: iz kamena; poln kamenov; kamenita pot; kamenito srce imeti.

kamenjati: kamenati.

kamenje: množina kamenov; kamenje je padalo izpod neba.

kamenolom: kamnolom.

kamenosek: kamnosek.

kamenotisk: kamnotisk.

kamera; fotografska kamera; — gl. komora; zbornica.

kamijon: *tovorni avtomobil.*

kamila, gl. kamilica.

kamilica, vrsta rastlin (Matricaria chamomilla); *prava, divja kamilica; kamilice kuhati*; kamilični čaj.

kamin: 1. odprto ognjišče v sobi; — 2. v *turistiki označba za strmo razpoko med dvema stenama.*

kamižola: današnjemu telovniku odgovarjajoč kratek *moški suknjič.*

Kámlar, osebno ime, = Kámenar.

Kamna gorica; Kamničan, Kamničanka; *kamniški.*

Kámnik, Kamnika, v Kamniku; Kamničan; Kamničanka; kamniški.

Kamniško sedlo †: Jermanova vrata.

kamno- v sestavljenkah običajnejše oblike nego **kameno-**.

kamoli †: *kaj še, kaj neki*, ne pa da, nikar da; kam li; gl. kam 2.

kamor pogledam, nikjer ni veselega obraza; **kamor koli**; kamor si bodi.

kamora, gl. komora; zbornica.

kamp: del, oddelek, skupina; na vse kampe: na vse mogoče načine; na vse kriplje; na vso moč.

kampa: družba, druščina; — gl. kamba.

kampanja: 1. doba, sezona; najeti delavce za kampanjo; v tej kampanji nismo mnogo zaslužili; — 2. boj; voditi kampanjo proti komu; volivna kampanja.

kampelje, lat., občudujoča označba človeka z izrednimi telesnimi in duševnimi lastnostmi; = champion (iz lat. »campio«).

kampirati: taboriti.

kamra: izba; — kamrica.

kan: 1. namen; nakana; — 2. kanec; kaplja; — 3. bolezen na vinu.

Kanaan, Kanaana; obljubljena dežela, kjer je vse drugače, boljše.

kanacija: šaljiv, krotak izraz za kanaljo.

kanal; kanalizacija; kanalizirati; Kanal (med Francijo in Anglijo).

kanarček; kanarka (samica kanarčka).

kancelar; državni kancelar; kancelarja.

kancelir, kancelirja: pisarniški uradnik; navadnejša starejša označba je bila »kanclist«, danes bi rekli »pisar«.

kanclist: pisar v kakem uradu, »kancliji«; — gl. kancelir.

kancona; kanconeta.

kanček: majhen kanec; kapljica.

kandidat; kandidatka; kandidirati; kandidaturo podpirati.

kandirati; kandis; kanditi.

kanec: kapljica; kolikor enkrat kane; daj mi kanec žganja.

kangla; kanglica.

kanibal; kanibalski; kanibalstvo; kanibalščina.

kaniti, kanem: 1. v obliki kaplje pasti; kaplja krvi je kanila na prt; solza kane iz očesa; kaniti par kapljic zdravila v vodo; — 2. preneseno: nameriti se, nagoditi se, slučajno se zgoditi; kakor pač kane; kanilo mu je: kap ga je zadela; — kap; kapati; kapljati.

kaniti, kanim; nameravati, misliti na kaj; varati; goljufati; jutri kanim odpotovati; — gl. prekaniti; ukaniti.

kanja: roparska ptica (Buteo vulgaris); žejen kakor kanja dežja.

kánjon, kánjona: globoko zarezane rečne struge v severni Ameriki.

kankole, kankol: samokolnica brez zaboja, samo s prečniki.

kánon, kánona: pravilo, ravnalo, smernica; — kanoničen; kanonik; kanonizirati; kanonizacija.

kanón, kanóna: top; grom kanonov; — kanonada: streljanje s kanoni; kanonir: topničar.

Kanósa, Kanóse; iti v Kanoso: hudo se ponižati.

kant, *kanta: konkurz, bankrot; priti na* kant; spraviti koga na kant.

kanta: kangla.

kantina; *kantinér, kantinerja.*

kantnar; kantor; lat.: učitelj in orglavec.

kanton: 1. okraj, okrožje; — 2. mejnik, ki označuje meje okraja; — 3. sploh vsak večji kamen, postavljen ob robu ceste.

kantor, gl. kantnar.

kaos, kaosa, v splošnem kaosu; kaotičen.

kap, kapa: rob strehe; lestvo nasloniti na kap; iz dežja pod kap priti; lilo je z neba, kakor izpod kapa.

kap, kapi: mrtvoud; kap ga je zadela.

kapa: 1. pokrivalo za glavo, brez krajcev; škofova kapa; imeti *ga pod kapo:* biti vinjen; kosmata kapa! vzklik, izražajoč presenečenje, začudenje; vse ljudi pod eno kapo spraviti: narediti enih misli, nazorov; — 2. tehnično podobne stvari: klobuk žganjarskega kotla; na obutalu; kapa žeblja; farška kapa, neko drevo (Evonymus europäus).

kapaciteta: 1. zmožnost, sposobnost; kapaciteta ladje: koliko potnikov ali tovora lahko prevzame; — 2. osebno, preneseno: mož je v svoji stroki prava kapaciteta.

kapar: 1. dela kape; — 2. žrebelj s posebno veliko kapo.

kapast: kapi podoben; kapasta streha; kapast vol: z rogovi, ki so pri korenini nekoliko viseči, nato pa zopet kvišku zasukani.

kapati, kapam (kapljem): po kapljicah, posamez padati; od suše je sadje nezrelo začelo kapati; rosa kaplje od vej; le po malem kaplje: samo včasih kane (denar); — kapljati; cepati.

kapavica: bolezen (gonoreja).

kapčiti, gl. kopčati.

kapec: kanec; kapnik; kapast vol.

kapela: molilnica; majhna cerkvica; mrliška *kapela: mrtvašnica; hišna kapela* (v kakem gradu, samo za domačine); — kapelica.

kapela: *zbor pevcev ali godbenikov;* — kapelnik: vodja takega zbora.

Kápela pri Rádencih; na Kápeli; krajevno *ime, = kapela,* kapelica.

kapelj, kaplja († kapeljna): neka riba (Cottus gobio).

kapétan: stotnik.

kapica: majhna kapa; čepica.

kapič: majhen kap; streha nad vrati.

kapilara; *kapilaren; kapilarnost.*

kapital: glavnica; 1. premoženje v denarju; živeti od svojega kapitala; — 2. *preneseno: duševni kapital;* — kapitalist; kapitalizem; kapitalizirati.

kapitalen: imeniten; velik; izreden.

kapitán: poveljnik, gospodar ladje.

kapitél, kapitéla: 1. gornji, glavi podoben del stebra; — 2. obšitek hrbtovega roba pri vezani knjigi; — 3. v tiskarstvu verzalke v velikosti majhnih črk.

kapítelj, kapitlja: 1. zbor kanonikov in kapitularjev pri škofiji; — 2. pri redovnikih zbor članov z glasovalno pravico ali zastopnikov skupin; — 3. poglavje ali odstavek kake knjige.

kapitulacija; kapitulirati.

Kápla, gl. Kápela.

kaplan; vojaški (vojni) kaplan; kaplanija: kaplanovo stanovanje; kaplanovati: biti za kaplana.

kaplja: kar enkrat kane; voda pada po kapljah; škoda vsake kaplje; dajati zdravilo po kapljah; človek je kakor kaplja na veji.

Kaplja vas, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu: Jakobova vas.

kapljati: 1. po kapljicah teči; skozi streho kaplja; s streh, iz nosa mu kaplja; solze kapljajo iz oči; kri kaplja iz rane; če ne teče, pa kaplja (majhen zaslužek, majhen dobiček); — 2. po kapljicah točiti: kapljati komu zdravilo v oči; — kapati.

kapljica: 1. kar enkrat kane; še kapljice ga nisem poskusil; grmelo je mnogo, padlo pa je samo par kapljic; — 2. vino; dobra, sladka, rezna, domorodna kaplji-

ca; letos bo kapljica! — 3. ime za razne rastline: šmarnica (Convallaria majalis); Marijina kapljica: murka.

kapljiv: tekoč v kapljicah; kapljivost.

kapnica: 1. voda s kapa; — 2. jama, v kateri se nabira.

kapnik: apnenčeva tvorba, nastala v podzemskih jamah od posušenih kapelj; stoječ kapnik (stalagmit), viseč kapnik (stalaktit).

kaprica; kapricijozen; kapricirati se na kaj.

kapról, kapróla: narednik.

kapur †: petrolej.

kar, česar, čemur, kar, pri čemer († čemur); s čimer: 1. oziralni zaimek; kar ni, še lahko se zgodi; kar nas dobrih je ljudi; to ni kar tako; kar veselje jih je bilo poslušati; kar zijal je mož; kar bled od strahu; kar najprej mogoče; kar nič neumen domislek; kar najbolj; — 2. veznik; kar ga poznam; kar jaz pomnim; kar nekaj zašumi v listju; — 3. prislov: kar sem z denarjem; to ni, da bi se kar tako jemalo; kar ustrelil ga je; kar pojdi! kar dotaknil se ga nisem; — gl. kaj; nikaj.

kara: fr.: barva pri kartah (rdeč kvadrat); prinesi karo!

karabinar, karabinarja: vrsta avtomatične zaponke.

karabinec; karabinka: kratka puška; karabinjer, karabinjerja.

Karadjordje, Karadjordjeja; Karadjordjejeva dinastija; Karadjordjeviči.

Karakala, Karakale; priimek rimskega cesarja Marka Avrelija Severa Antonina (211 do 217); tudi označba za posebne vrste plašč.

karambol; igrati karambol; karambolirati (trčiti) s kom.

karantena; biti v karanteni; prebiti karanteno; — karantenski zdravnik.

karat; petkaraten, desetkaraten.

karati: z besedo kaznovati; okregati, oštetiti; učitelj kara nemarne učence; karati koga zaradi česa.

karavana: 1. vrsta potnikov v puščavi; — 2. sploh dolga vrsta (otovorjenih) ljudi ali vozil.

karbid; karbidova svetilka.

karbol: karbolova kislina; karbolinej.

karbonarij, karbonarija; karbonarski; karbonarstvo.

karbunkelj, karbunklja († karbunkeljna).

karcer, karcerja, s karcerjem kaznovati.

karcinom, karcinoma; znanstvena označba bolezni »raka«.

karé, kareja; v kareju stoječ.

Karel; Karl; karlist.

karenca; karenčna doba.

kareta: voziček; zaničljiva označba za nenavadno ali manj vredno vozilo.

karfijol, karfijola; karfijola, karfijole.

karijatida: deklica iz Karije, upodobljena kot steber.

karijera; karijerist.

karijozen zob: nagnit zob, ki ga je zgrabila »caries«.

karikatura; karikirati koga ali kaj; karikaturist.

karirast †: kariran.

»Karitas«, gl. caritas.

karitativen, gl. caritas.

Karlove vare, v Karlovih varah, iz Karlovih var; karlovarska sol.

karmanjola, francoska revolucijska pesem.

karmelit; karmelitanka (karmeličanka); karmelitska cerkev.

karmin; karminova barva.

karneol, karneola.

Karnjel: 1. človek iz Karnije, severnega, goratega dela Furlanije; beneški Slovenec; — 2. na Notranjskem in Dolenjskem splošna označba za tkalca in krošnjarja.

Karol, gl. Karel.

Karolingi, potomci Karla Velikega (768—814); karolinški († karolingijski).

karp, gl. krap.

karta: 1. karte za igranje; karte prevzdigniti, založiti († zalegati); igrati karte; karte metati; karte pokazati: izdati svoje namere; gledati komu v karte: videti, kaj namerava; vse na eno karto staviti: vse pričakovati od enega dejanja, enega koraka; imeti srečo pri kartah; — 2. razne druge oblike: vstopnica: kupiti karto za opero; razglednica: poslati komu karto (tudi vizitka, dopisnica); zemljevid.

Kartagina, Kartagine, v Kartagini; Kartaginec; Kartaginka; kartaginski.

kartati: igrati karte; — kartavec.
kartavžar: vrsta nagljev.
karteča; streljati v množico s kartečami.
kartel; kartelirati se.
kartezijanski: v smislu ali z metodo Cartesiusa (Descartesa).
kartizan: šaljivec; norec; — iz »cortegiano«.
karton; kartonaža; kartonirati: mehko, samo v karton vezati.
kartuzija; kartuzijan(ec); kartuzijanski samostan.
karun †: krompir.
karželj, karžlja; vrsta gob (Agaricus caesareus); blagva.
kasa; kasir; kasirati denar.
kasacija; kasacijsko sodišče; kasirati sodbo.
kasarna; kasernirati.
kasator; — gl. škrivan.
Kasaze, gl. kosez.
kásen: pozen; — gl. kesán.
Kasijodor, Kasijodora, pri Kasijodoru; Kasijodorovi spisi.
kasta; kastovni duh; kastovstvo.
kastel: kastelan; kastelanka.
Kastavščina: *pokrajina okoli mesta Kastva.*
Kastilja, Kastilje; Kastiljec, Kastiljka; kastiljski.
kastorec: klobuk iz bobrovine ali zajčje dlake.
kastrat; kastrirati; kastracija.
kastrola †: kaserola; ponvica.
kaša: kuhano pšeno; ajdova prosena, ječmen(ov)a, ovsena kaša; mlečna kaša, otročja paša; hoditi okoli česa, kakor maček okoli vrele kaše: bati se lotiti česar, kar človeka zelo mika; ne boš *kaše pihal: tukaj nimaš kaj opraviti*; v kaši biti: v neprilikah, v zadregah.
kašast: podoben kaši,
kašča: shramba za žito; podstrešje; — gl. kašta.
kašelj, kašlja; suhi kašelj; oslovski (hud) kašelj; kašelj človeka prime, zagrabi, posili, žene; mačji kašelj: malenkost, brezpomembna reč; nič; — kašljati.
kašljav; kašljavec; kašljavka.
kašnat: iz kaše; kašnata klobasa (kašnica).
kašt, kašta; podstrešje.
kaštelir, it., gradišče; razvalina.
kaštiga, it.: telesna kazen.
kaštrun, *gl.* koštrun.
katalanščina, gl. Katalonec.
Katalonec; Katalonija; katalanščina.
katar, katarja; kataraličen.
kataster, katastra; katastralni urad.
katastrofa; katastrofalen.
kateder, katedra; na katedru grom beseda; katedrski (šolski, teoretični) socijalizem.
katehet; katehetika; katehetična metoda; kateheza; katehumen.
katekizem: nauk, razložen v obliki vprašanj in odgovorov; 1. verski; Kanizijev, *mali, srednji, veliki katekizem*; otroci se učijo katekizma; katekizem (iz katekizma) izpraševati; — 2. enake knjige; politični katekizem; godčevski katekizem; katekizem, kateri uči prešiče plemeniti, rezati in debeliti, meso in plečeta prekajvati... izd. kranjska kmetijska družba 1849.
kater †: kateri.
kateri: zaimek; 1. vprašalni; kateri dan je danes? nož naj prinesem s seboj, toda katerega? Bog že ve, kateri kozi rog odbije; — 2. oziralni; rabi se, kadar menimo eno ali več izmed dveh ali mnogih oseb ali reči; za predlogi je enako običajen kakor »ki«; Ezav se je povrnil po oni poti, po kateri je prišel; to so bili dnevi, ki časih po njih zahrepeni srce; katerega bom poklical, tisti se naj oglasi; kateri koli; kateri (si) bodi; — 3. nedoločni; če vas katerega zadene; — gl. ki.
kateter, katetra; katetrizirati.
Katilina, Katiline; Katilinova zarota; katilinarična eksistenca: človek, ki pričakuje političnih prevratov, da bi pri tem prišel na površje.
katoda; katodni žarki.
katolicizem; katolik, katoličan; katoličanka; katoličanstvo.
katoličen; katoliški.
Káton, Katona, pri Katonu; Katonova strogost; katóničen (katonski): strog, neizprosen.
Katúl, Katúla, pri Katúlu; Katulova lirika.
katun: 1. planšarstvo (v nasprotju s poljedelstvom); — 2. blago iz bombaževine, tkano kakor platno.

kava se praži († žge); naliti si kave († kavo); bela (z mlekom), črna kava; tudi izraz za nadomestke: Kneippova kava, žitna, ječmenova, želodova; kavina primes.

kavalerija; kavalerist.

kavalet: nizka, preprosta postelja z železnim ogrodjem; — gl. pričn a.

kavalir: jezdec; vitez; plemič; splošna, nekoliko ironična označba za »gospoda«; kavalirski; kavalirstvo.

kavarna; iz kavarn († kavaren); kavarnar; kavarniška literatura.

Kavc, Kavčič, osebni imeni, narejeni iz apelativa »tkalec«.

kavcija; kavcijo položiti.

kavčuk, kavčuka.

kavdrati; puran kavdra (kadar se oglaša).

kavelj, kavlja († kaveljna): 1. zavita, železna kljuka; — 2. junak, izreden človek; — kaveljček.

kavijar, kavijarja.

kavka: 1. vrsta vran (Corvus monedula); — 2. razno, kavlju podobno orodje; — 3. nečitljivo zapisana črka; gl. kvaka; — 4. človek, ki vedno tarna.

kavkati: oglašati se kakor kavka; tarnati, tožiti.

kavkelj: kavelj.

kavljast: kavlju podoben.

kavljati: poganjati.

kavljič: majhen kavelj.

kavovec: grm, na katerem raste kava.

kavra: 1. pura; — 2. vrana.

kavrač: 1. puran; purman; — gl. kavdrati; — 2. vran.

kavran: pravi vran (Corvus corax).

kavrati, gl. kavdrati.

kavrna: 1. volna; — 2. sploh vsaka srhka, kosmičasta, grbičasta površina (n. pr. zunanja stran kože, ki nosi dlako).

kavrnat: kosmat.

kavrnik: trsov cvet; — gl. abranek.

kavs: prepir: med njimi je sam ravs in kavs.

kavsati: 1. s kljunom ali drugačnim ostrim predmetom pikati, sekati; ptiči se kavsajo; — 2. prepirati se; — 3. exhibere coitum; — kavsniti.

kavstičen: jedek, oster, žgoč, pekoč; kavstična soda; kavstičen humor.

Kavšek, osebno ime, narejeno iz krajevnega imena Kal.

kavzalen; kavzalnost (kavzaliteta); kavzativen.

kazak †: kozak.

kazalce, majhno kazalo.

kazalec: 1. prst med palcem in sredincem; — 2. kazalec pri uri; kaže ure, minute in sekunde.

kazalni zaimek.

kazalnik: plošča pri uri, nad katero hodijo kazalci; — gl. kazalec 2.

kazalo: 1. priprava, ki kaj kaže; kazalo pri uri, manometru in enakih instrumentih; — 2. pregled vsebine kake knjige; abecedno kazalo; imensko, stvarno kazalo; — inventar; register.

kazati, kažem; 1. zobe kazati; kazati komu figo, osle: norčevati se iz koga; rebra kaže (raztrgana streha; suh, mršav konj); kazati komu, kako se šiva; človek kaže v mladosti, kaj bo v starosti; — kazati se: pokazati, razkazovati, delati, postavljati se; — žito dobro kaže; reč (stvar) slabo kaže: obeta; vreme kaže, pa laže; kazati se prijaznega; — 2. abstraktno: ne kaže mi: jasno, očitno, koristno je, če (da naj) ne storim; kazalo je, da še ne bo kmalu konec; kakor se (vse) kaže.

Kazaze, gl. kosez.

kazemata.

kazen, kazni: 1. mila, ostra, stroga; smrtna kazen; božja kazen; pod kaznijo prepovedati; kazni uiti; kazen komu naložiti; za kazen boš premeščen; kazen plačati; kazen koga doleti, zadene; izmikati se kazni; — 2. v starejšem jeziku: plačilo za najem zemljišča; najem; obresti.

kazen, kazna, kazno: 1. očiten, jasen, viden; kazno je: vidi se, zdi se; ni kazno, da bi bil on to storil; — 2. kažoč dobro, obetajoč, ugoden, primeren: vreme je kazno; ni kazno (ne kaže), da to storiš; — 3. imeniten, da se da pokazati: kazen človek, kazen vrt, kazno ime.

kazenska naloga; kazenski zakonik; kazensko pravo; kazensko premestiti.

kazina, gl. kazino.

kazino: boljšim družabnim slojem za izobrazbo in zabavo namenjeno društvo ter njegova zgradba (reče zidat jim kazino); — »Kazino«, družabno in politično

središče ljubljanskega nemštva, z lastno pompozno zgradbo (v ljubljanščini imenovano »kazina«; po prevratu last demokratske stranke).

kazinót: 1. član »Kazine«; slovenstvu nasproten Nemec; — 2. nemškutar; — 3. splošno: nasprotnik slovenstva in njegovih teženj.

kaziti, kazim; kaženje: 1. kvariti, uničevati, delati neporabno, oškodovati, pačiti; kaziti papir; nož; debeli nos mu obraz kazi; s sladkarijami se samo zobje kazijo; kaziti si želodec, zdravje; — 2. preneseno: kaziti komu veselje, zabavo, igro; kaziti si srečo; zapeljive reči srce kazijo; moško, žensko tam. (v kazini) mladino z materami vred kazé; kaziti komu dobro voljo; delo se mi kazi: ne gre mi prav od rok.

kaznilnica: *hiša, v kateri so zaprti kaznjenci;* — zapor.

kazniti: kaznovati; kažnjen: kaznovan.

kazniv: vreden kazni, zaslužujoč kazen; kaznivost dejanja.

kaznjenec: človek, ki je za kazen zaprt v kaznilnici; kaznjenka; — prav: »kažnjenec«.

kaznovati, kaznujem: naložiti komu kazen; trdo, ostro, milo, z zaporom, z ječo kaznovati.

kazoč †: kažoč.

kazuar, *kazuarja.*

kazuist; kazuistika.

kazus, kazusa; v ostalih kazusih.

kaženje, gl. kaziti.

kažipot: 1. znamenje ob odcepkih in križiščih cest, *ki kaže, kam katera pot drži;* — 2. tudi preneseno: naslov raznih turističnih knjig (= vodnik); kažipot k novim ciljem.

kažnjen, gl. kazniti.

kda, gl. kdaj.

kdaj (kedaj), vprašalni prislov: 1. v katerem času, dobi? kdaj bo to? od kdaj? do kdaj? prišel bo, samo ne vem kdaj; kdaj je že to bilo! — 2. nedoločeno: ne vem, ali bom kdaj še sem prišel; bila je ljubkejša, ko kdaj prej; če sem ti kdaj kaj dobrega storil; šel bi, ali nimam kdaj; kdaj ga po ves teden ne vidimo; kdaj pa kdaj pride k nam.

kdar, gl. kadar.

KDE, okrajšava za Kranjske deželne elektrarne.

kde, gl. kje.

kdo, koga, komu, koga, pri kom († komu), s kom; osebni zaimek; 1. vprašalni; kdo je? ne vem, kdo je; kdo pameten se bo temu čudil; poslal bi po knjigo, pa nimam koga; ta ustava ni kdo ve kako umetna; tega ne dam iz rok, ko bi ne vem kdo prišel; — se rabi tudi za označbo reči: kogá (= kaj) mi je prinesla pevska žila? — 2. nedoločno: če kdo ve, pa naj pove; kakor si kdo postelje, tako leži; ima kdo kaj pripomniti?

kdor, kogar (čigar), komur, kogar, pri komer († komur), s komer; oziralni zaimek: *kdor ne dela, je brez jela; kdor mnogo izprašuje, ne pride daleč;* kdor koli; kdor si bodi.

ke, gl. ki; ko; kadar.

kebast: brez repa; s prisekanim repom.

kebček: mlad, negoden ptič; pišče.

kebè, kebéta; kebec: kebasta žival; majhen, tršat človek; palček; vrsta fižola.

kebel, kebla: škaf; čeber; mernik; sploh vsaka večja lesena posoda; iz kupice ni maral piti, morali so mu prinesti kebel.

keber, kebra: hrošč.

kebica: *putka brez repa.*

kebiti: rep odrezati, okrajšati.

keblača; keblanja: debela, trda glava; buča.

keblica: čebrica; majhen kebel.

kebrček, kebrčka; kebrec, kebrca; kebrič, kebrica: žužek.

kec, keca: glas, ki se čuje, kadar pri padcu kaj udari; — as, škis (pri kartah); debel, težek kos (n. pr. kruha).

kecmec: smola, ki se cedi iz koščičastega drevja in na zraku otrdi; — cedika.

kecniti: *krcniti.*

kečka: lasje na glavi, brez vsake frizure; šop.

kečkati koga: za lase potegniti.

kedaj se piše, če bi oblika »kdaj« v stavkovi zvezi zvenela pretrdo, navadno za »kdaj« v nedoločnem pomenu: če se bomo kedaj spet videli; Bog ve, al' te bom še kdaj? — Še kedaj? — gl. kdaj 2.

kedar, gl. kadar.

kedo, gl. kdo.

kefa †, madž.: ščet, ščetka.
kefir, kefira; kefirov kvas.
kegelj, keglja; keglje postavljati; kegljač; kegljati; kegljišče.
kegljec, kegeljca.
keha, nem.: ječa, zapor; kaznilnica; se rabi navadno v humorističnem smislu.
kehelj: golša.
kehlja, gl. kehelj.
kehljati: *sigati, loviti sapo*; težko sopsti; sopihati; — kevhati; krevhati.
kehniti, gl. kihniti.
kehica: 1. tolkač; — 2. mentula.
kekljati: *jecljati.*
kelder, nem., klet.
Kelemina: osebno ime iz »Kelemen« (madž. za Klementa).
kelih: 1. velika čaša z nogo; priprava za službo božjo; — 2. preneseno: bridka pijača, bridkost; naj gre ta kelih mimo mene; izpiti kelih trpljenja, bridkosti.
kelíti: klejiti.
kelje, kelja: klej.
kembelj, kemblja: tolkač v zvonu; utež pri tehtnici, uri.
[illegible]; kemlja; [illegible]; kemikalije; † kemičar.
kemijska terminologija; kemična reakcija.
kenguru, kenguruja.
kentaver, kentavra; kentavrski.
kepa: debel, okrogel kos česa; kepa blata, snega, zlata, masla, masti; kepo (snega) zagnati v koga; — kepica; kepast; kepat.
kepati, kepam (kepljem): 1. s kepami metati; kepati koga; — 2. kepati se: ometavati se s kepami; delati kepe: sneg se kepa pod peto.
kepiti se, gl. kepati se.
ker: zato; veznik, izražajoč vzrok; ker si prišel prepozno, ne dobiš nič.
keramika; keramični izdelki (lončarski; iz gline).
Kerenskij, Kerenskega.
Kerševan, osebno ime, posneto po svetniškem imenu »Hrizogon«.
kerub; kerubin; dva jezna keruba z mečem ognjenim.
kes, kesa: obžalovanje; obuditi kes; popolen kes; je zmota kratka, dolg je kes.
kesán, kesná, kesnó (kásen), pozen, prepozen; kesna setev, slaba žetev; kesna pokora; kesno je že — gl. kes.
kesati se: obžalovati (ko je že prepozno); kesati se svojih grehov; kesati se zaradi česa; — kesanje.
kesèn, gl. kesán.
kesneti: muditi se, zamuditi; — kesniti se.
kesnoba: zamuda; kes.
kesón, kesona: potapljaška streha, pod katero se lahko pod vodo dela.
kešè, kešéta: majhen človek; palček.
keta: *koliba.*
Kežmarok; iz Kežmarka, v Kežmarku.
ki: 1. oziralni zaimek, nesklonljiv (padeži se tvorijo s krajšimi oblikami osebnega zaimka), se (nam. »kateri«) rabi, kadar mislimo označiti kakor stvar samo zase, ne glede na druge: mož, ki je bil včeraj pri nas; žena, ki smo jo včeraj videli; to ni za velikana, ki se mu pravi Brdavs, pa tudi zame ne, ki mi pravite Krpan; — pri predlogih stoji nam. njega tudi »kateri«: drugega nima kakor pot, ki po njej (po kateri) hodi, pa še tista ni njegova, — ali pa predlog nadomešča (ob glagolih »sentiendi in dicendi«): prideta na cesarski dvor, ki (o njem) pravijo, da je neki silno velik; — 2. v starejšem jeziku, n. pr. pri Prešernu, se rabi kot prisloven veznik s pomenom: ko, kadar, ako, ker; niso suhé nam prijatlam oči, ki se spomnimo tebe; ki nji (Lavri) podobna stala je pred mano; ki budi dih pomladanski liste; branil se je prevzeti butaro, ki je vedel, kako je težka; — gl. kateri.
kibic: 1. priba; — 2. preneseno: kibic pri kartah = nadležen svetovavec: komar; kibicirati: komariti.
kibla: deža.
kič: označba za izdelke raznih umetnosti, ki *hočejo nekaj več biti in veljati*, ko v resnici so; neokusna stvar.
kidati: 1. gnoj iz hleva, izpod živine; sneg s ceste; — 2. kidati ga: nerodno se bahati, neumno se obnašati.
kihati, kiham (kišem); nahoden človek kiha; polh kiha, kadar je vznemirjen; — kihalica: kihanje.
kihniti, kihnem; kihniti se mi hoče; ura kihne, preden začne bíti.
kij: 1. tolkač; kratka palica z debelejšim koncem; — 2. podobni sadeži; — kijast; kijača; kijec; — kakšen les, tak je kij, kakšna mati, taka hči.

Kijev, Kijeva, v Kijevu; kijevski metropolit.

kijosk, kijoska: preprosta lesena zgradba; lopica.

kikati: hripavo se oglašati; hihitati.

kikelj-kokelj: larifari; prazne besede.

kikiriki; kikirikati.

kiklja: žensko krilo, a tudi označba za žensko sploh.

kiklop, gl. *ciklop.*

kiks: ponesrečen ton na godalu; ponesrečen sunek v biljardno kroglo; kiksati; kiksniti.

kila: 1. telesna poškodba: predor notranjih organov skozi obdajajoče opne; — 2. bunkast izrastek na drevesu ali zelju; snet pri turščici ali rži; — 3. kilogram.

kilast: podoben kili, buli, bunki.

kilav: 1. imajoč kilo; — 2. negoden, nezrel, slaboten; mnogo babic, kilavo dete; kilavo sadje; kilavo jajce: klopotec; — kilavec.

kilni pas.

kilo- v sestavljenkah pomeni 1000: kilogram = 1000 gramov = 1 kila.

[illegible]

wattska ura.

kimati, kimam (kimljem): nihati, omahovati; od zaspanosti kimati; z glavo kimati.

kimavec, kimavca; 1. stara označba za mesec september; — 2. spomladna cvetlica (galanthus nivalis); — 3. človek, ki slepo pritrdi vsaki besedi; nobenega moža ne trpi okoli sebe, samo kimavce.

kimniti, kimnem; kimniti komu, naj pride bliže.

kimono, kimona; svileni kimono.

kimovec †: kimavec.

Kina †, **Kinez** †, gl. *Kitajec.*

kincati: kinkati: kimati.

kinč †: okrasek, nakit, lišp; — kinčati †: krasiti, zaljšati, okititi, lišpati.

kinčiti, gl. kinč.

kinin; kininov prašek; sintetični kinin.

kindžal, gl. jatagan.

kiniti: kimniti; kimati.

kinkati: kimati; nihati; zibati; — kinkniti.

kinkava (kinkajoča) hoja.

kino, kina, v kinu; naš kino; kinematograf; film.

kip: 1. plastična (trodimenzijonalna) podoba, izsekana iz kamena ali lita iz kake kovine; izklesati kip; postaviti komu spominski kip; — 2. preneseno: negibna postava človeka; — kipar; kiparstvo; kipec; — gl. soha.

kipéti, kipím: 1. vzdigati se, vzhajati, valoveti; mleko kipi na ognju; morje kipi; testo kipi (vzhaja); jeza mu je kipela v srcu; — 2. preneseno: med mladino je vrelo in kipelo; duh ji kipi v nebo; gore kipijo v višave.

kipniti, kipnem: kruh neče kipniti; — gl. kipeti.

kirasir, kirasirja.

Kirka, Kirke; Kirkine čarovnije.

kirurg; kirurgičen; kirurgija.

kis: jesih; — kisarna.

kisál, kisáli: sploh vsaka kisla ali okisana jed ali reč (zelje, sadje, tekočina).

kisast: jesihu podoben; nakisel.

kisati: 1. delati kaj kislo; zelje, repo kisati; — 2. kisati se: postajati kisel (neprijeten); vino se že kisa; vreme se kisa (obrača na slabše, noče popraviti); — 3. preneseno: kisati se: biti kisel, kislo se držati; kisati se in kujati; kaj se kisaš!

kisav: kdor se rad kisa.

kisel, kisla, kislo: 1. kislo jabolko, vino, mleko; kisla voda, †, gl, slatina; — 2. čemeren, neprijeten; kislo se držati, *smehljati; kislo vreme.*

kiselast, kiselat: nakisel; vleče na kislo.

kiselica, gl. *kislica.*

kiselina, gl. kislina.

kiseljak: kisel sir; vrsta kislih jabolk; črv škodljivec na grozdju.

kiselka, gl. kislica; — kiselkast.

kisik, kisika; s kisikom nasičen.

kislád, kisladi, gl. kisal.

kislavina, gl. kislina 1.

kislica: 1. kisla pijača; to naj bo vino, prava kislica je! — 2. slatina; — 3. neka rastlina (Rumex acetosa); — 4. čemeren, slabovoljen človek.

kislika: gl. kislica; kislina; — kislikast.

kislina: 1. okisana stvar (zelje, repa); kislo mleko; — 2. tehnična tekočina (jedka): ogljikova, žveplena, solitrova kislina.

kismet; vsak musliman je udan v svoj kismet (usodo).

kisniti, kisnem: počasi se začenjati kisati.

kist: čopič; — zastarela, poetična beseda.
kišta †: zaboj; — **kištica** †: zabojček.
kit: označba za razne morske sesavce (Cetaceae); silim se v poezijo kakor k ribam **kit**.
kita: 1. iz mnogih pramenov enakomerno *spleten pas; debeli kiti las, zaviti okoli* glave; Cerkničani so najdalje nosili lase, spletene v kite; kite plesti, razpletati; iz šibic spleten obroč ob dnu jerbasa; slama se plete v kite, iz katerih se šijejo slamniki; kito cvetja mu je dala; — 2. enake tvorbe in pojavi; vsaka mišica ima dve kiti, začetno in končno; kite si pretegniti; kita (letečih) *jerebic, rac, žerjavov*; kita zlatih naukov; — gl. čof; venec.
Kitajec; Kitajka; Kitajsko; kitajščina; kitajsko srebro.
kitara; gitara.
kitica: posamezen člen enakomerno razdeljene pesmi, štrofa; romarske pesmi imajo navadno največ kitic.
kititi: krasiti.
kitolov †: lov na kite.
kivati †: kimati; migati.
kivi, kivija; avstralski kivi.
kje, prislov kraja; se rabi I. vprašalno: 1. za označbo kraja; Adam, kje si? kod si hodil, kje si bil? kje bom jemal, da bom babi dajal? — 2. afektivno: kje bi si bil mislil, da se bova še kdaj videla; spremenil si se, praviš; kje neki! — II. *nedoločno: išči si kje drugje službe.*
kjer: oziralni prislov kraja; kjer nič ni, še cesar nima kaj vzeti; kjer te ne srbi, ne praskaj; kjer koli; kjer si bodi.
klač †, nem.: čvekanje, govorica.
klada: 1. velik, težek kos lesa; kratko, debelo bruno; kos debla, ki se ima v *deske razrezati; spodnji, debelejši* del lesene zgradbe, ki jo nosi; nekdanje mučilno orodje, v katero so vklenili roke in noge; posaditi v klado; sedeti v kladi; len kakor klada; spati kakor klada; — 2. neroden, štorast človek; klada kladasta.
kladast: težek, negiben, top, neroden, štorast; kladasta narava.
kladez †: studenec.
kladivar: 1. kovač, ki kuje kladiva; — 2. v prenesenem pomenu: kovač sploh, ki kuje s kladivom, ki kladivo vihti.
kladivo; kladivo nasaditi na ročaj; kladivo vihteti; kovaško kladivo; športno kladivo; kladivo pri uri.
kladvece †: kladivce.
klafa: burka, kvanta.
klafar: čvekač, gobezdač; umazan gobec; — klafarski; klafaški.
klafati: gobezdati, čvekati; umazano govoriti.
klafedra; *klafeta: slab klobuk*; zaničljiva označba.
klafter, klaftra: stara dolžinska (in prostorninska) mera: seženj; na klaftre meriti.
klaftra, klaftre, gl. klafter.
klafuta, gl. klafedra; klofuta.
klafutati: *mahedrati.*
klaja: krma, ki se živini poklada.
klak: sistem cilindra (klobuka), ki se mu štula da stisniti.
klaka: najeti ali plačani ploskači; slepo vdani, zagrizeni pristaši; gl. klapa.
klakér, klakerja: član klake.
klama: 1. zmota; zmeda, zbeganost; — 2. norec, bebec, tepec; neroda; — klamast.
klamati: postopati, pohajkovati, potepati se, omahovati.
klamfa, gl. klanfa.
klamiti: obnašati se kakor klama.
klamoteriti: motoviliti; otepati; tavati; omahovati; — gl. klamati.
klančast: strm.
klančina: dovoz na rampo; gl. klanec.
klanec: *globoko v zemljo zarezana,* strma pot; strmina sploh; klanec ali strmec; hud klanec; — ozka vaška ulica.
klanfa, nem., železna spojka; skoba; — zidarska klanfa: ženska, ki je nekdaj na nove stavbe *nosila malto in opeko ter s* »svojim« zidarjem šla na novo delo, *kakor drugo njegovo orodje.*
klanjati se komu, pred kom.
klanje, gl. klati.
klapa: ozek krog ljudi, ki skrbijo samo za sebe; — gl. klaka.
klapast: povešen, potepén; klapasta ušesa; klapasto se držati: glavo povešati.
klapati: viseti; povešati; kimati.
klapouh: s povešenimi ušesi; s povešeno glavo; zahrbten; — klapouhast; klapoušec; klapoušen.

klapouška: zaušnica; — klapouškati; klapoušniti.
klarinet; piskati (prebirati) na klarinet († klarinetu); — klarinetist.
klarisinja: nuna iz reda sv. Klare.
klas: razcvetje s kvišku stoječim, skupnim cvetnim recljem konec stebla, po katerem sedijo posamezni cveti; pšenični, žitni klas; žito gre v klasje; zdaj mu gre pšenica v klas: zdaj je njegov čas, godi se mu dobro; *prazen klas stoji po koncu*: prazna glava se napihuje, postavlja.
klasček †: klašček; — klasek.
klasina: resa.
klasinec: 1. klas; — 2. (obran) koruzni storž.
klasiti se: iti v klasje.
klasje: 1. žito gre v klasje; — 2. preneseno: žetev; *Klasje z domačega polja*: antologija najboljših slovenskih književnih del (1866).
klasovati: klasiti se.
klasovje: klasje.
klasti: polagati; pokladati.
klastje: krma.
klasunec, gl. klasinec.
klata: les, ki se svinjam pod vrat obeša, da ne morejo tekati.
klatariti se: klatiti se, potepuško živeti; — klatarski pes.
klatež; potepuh; — klateško življenje; brezbožna, izprijena klatež.
klati, koljem: 1. cepiti; drva klati; orehe klati (na dvoje); jelovina (smrekovina) se rada (lahko) kolje; — 2. tolči; gristi; zbadati; ura kolje (bije); svinjo klati; psi se koljejo; na Turškem se koljejo; — 3. preneseno; skrbi me koljejo; vest me kolje; kolje me po trebuhu, po črevih.
klatiti: 1. otepati, mahati, kriliti; klatiti z rokami; orehe z drevja klatiti; zvezde klatiti; besede klatiti: govoriti brez premisleka, tja v en dan; — 2. klatiti se: potepati se, postopati; kod si se klatil ves dan?
klativitez: 1. blodeč vitez, ki po svetu išče prigod; — 2. človek brez pravega poklica in resne volje do dela, iščoč samo slučajnega, lahkega zaslužka.
klavec: mesar, ki kolje samo drobnico.
klaven; klavna živina: dovolj stara ali rejena za klanje.
klavijatura; klavir, klavirja († glasovir).
klavnica: prostor za klanje; gnati v klavnico.
klavrn: malodušen; brez podjetnosti; duševno pobit; reven; klavrno življenje; klavrno se držati: glavo povešati; — klavrnost.
klavsati: kavsati.
klavščina: plačilo za klanje.
klavzula; zaklavzulirati.
klavžar: šoja (Caryocatactes nucifraga).
klecati: poklekovati, šibiti se; kolena mu klecajo pod težkim bremenom; noge mi klecajo; — klecav; klecniti.
kleč, kleči: skala v vodi; osamljen kamen, tičeč v polju; na kleči zaiti, na klečeh obtičati; — kleča, kleče.
klečalnik; klečalo: stol za klečanje.
klečanja: lesena stavba nad kletjo; koča, koliba.
klečati, klečim; biti na kolenih; klečé koga za kaj prositi; poslati koga klečat; klečati pred oltarjem, med povzdigovanjem, pri maši.
klečeplaziti; *klečé se plaziti pred kom*; klečeplazno obnašanje: pretirano ponižno; klečeplastvo.
klečet, klečeti, gl. kleč; — klečevit; klečevje.
klej, kleja: lim; lèp; guma; kostni klej; ribji klej; s klejem namazati; — klejast.
klejiti: limati; lepiti; gumirati.
Klek: *daleč viden, izredno značilen gol* vrh na Hrvaškem, v Veliki Kapeli nad Ogulinom, po ljudskem verovanju zbirališče čarovnic, ki ponoči na metli jahajo nanj.
klek: šment; šent; 1. vzklik, izražajoč začudenje, presenečenje; glej ga kleka! — 2. milejša beseda za »hudiča, vraga«; kak klek pa je tebe prinesel? — 3. *lepotično drevo (Thuja)*.
kleka: 1. borna, mršava živina (krava, kobila); — 2. grča.
klekast: zakrivljen; grčast; grčav; šepav.
klekati: klecati.
klekljati čipke; klekljarica.
klekniti: klecniti.
Klemen, Klemena; papež Klemen XIV.; klementinci.

klempati: razbijati; neubrano zvoniti.

klen: 1. vrsta javorja (Acer campestris); — 2. vrsta rib (Leuciscus).

klen: čvrst, trd, nabito poln (nasprotje praznega, puhlega); kleno zrno; klena beseda.

klencati: klecati; klenkati.

Klenik, Klenovik, Klenovščak: krajevna imena, posneta po »klenu«.

klenk: *glas zvona, ki se čuje ob posameznem udarcu kemblja;* v klenk zvoniti: s kembljem udarjati samo na eno plat zvona; potrkavati.

klenkati: zvoniti v klenk; zvon žalostno klenka; mu že klenka (ker umira); — klenkniti; klenkot.

klenovec: klen.

klenovina: klenov les.

klep: klepanje; sklep; — beseda oponaša glas, ki se pri raznem delu čuje.

klepač: 1. *mož, ki kleplje;* — 2. kladivo za klepanje.

klepalnik; klepalo: príprava, na kateri, po kateri ali s katero se kleplje (stol, deska, kladivo).

klepar: rokodelec, ki obdeluje pločevino; — kleparstvo; kleparska delavnica.

klepati, klepam (*klepljem*): 1. *delati ali povzročati glas* »klep, klep«; divja kura kleplje; *štorklja kleplje s kljunom; mlín* kleplje; — 2. tolči; s tolčenjem tanjšati, ostriti; *klepati kamenje na cesti, koso, srp,* mlinski kamen; — 3. preneseno: *jesti (hlastno in mlaskajoče).*

klepec: 1. priprava, s katero se kleplje, tolče, ropota; cepec; kembelj; — 2. nožiček, ki se da zapreti, ki pri zapiranju klepne (klecne); — 3. možiček; možicelj.

klepet: 1. glas klepklepklep; — 2. prazne besede.

klepetač: klepetav človek.

klepetati: 1. klopotati; mlin klepeta; — 2. *naglo govoriti;* brez premisleka čvekati.

klepetav: rad klepetajoč.

klepetec: gl. klepec; klepet.

klepetulja: klepetava ženska; klepetav človek.

klepniti: narediti »klep«; zaloputniti.

kleptoman; kleptomanski; kleptomanija.

klerus, klerusa; duhovščina.

klesati, klešem: kaj trdega obdelovati; klesati podobo iz kamena; tolči; — klesniti.

klesk, gl. dlesk.

klesniti: gl. *dlesniti; tlesniti.*

klestiti: obsekovati; tolči; veje klestiti; *drevje klestiti; toča klesti po poljih;* — klesniti.

klestina; *klestje: odkleščeno vejevje.*

klešče, klešč, s kleščami († klešči); priprava za prijemanje, stiskanje; kovaške klešče; imeti (držati) koga v kleščah: imeti ga v svoji oblasti; rakove klešče; držalo, s katerim se plug ravna po brazdi; — kovač ima klešče, da mu ni treba z golo roko v žerjavico segati: tebe imam za to, da meni ni treba kaj storiti.

kleščevje: klestina.

kleščice: majhne klešče.

kleščman: rogač.

kleščnica: polovica klešč.

kleščnik: 1. sprednji zob; — 2. dlesk.

kleštra: 1. klešče; — 2. *neroden* človek, neroda, motovilo.

kleštrati: 1. klestiti; — 2. motoviliti.

kleštrnja: polovica komata.

klet, kleti; 1. vinska klet; prostor, kjer vino zori in se hrani; obokana klet; — 2. krčma, v kateri se toči vino naravnost iz soda; »Unionska« klet.

klet: proklet; preklet; zaklet; kleti sovrag; kleti kamen težki; *samo v starejšem* (in pesniškem) jeziku.

kletar: *upravitelj kleti;* kletarstvo: ravnanje z vinom v kleti; umno kletarstvo.

kleti, kolnem († klejem): klicati nečiste sile na pomoč, rotiti se ž njimi; nasprotje: moliti; kleti koga; — kletev; kletje.

kletka: shramba za drobne živali, posebno ptiče; kletka, polna kanarčkov; ujeti se v kletko: past.

kletva; kletvica; kletev: beseda, izgovorjena pri kletju.

kleveta †: obrekovanje.

klevsa: kljusa; mrha.

klic, klica: beseda, s katero skušamo opozoriti koga na sebe; čul se je klic »Na pomoč!« preslišati klic vesti.

klica: kal, ki je že pognala (odgnala); cima.

klicaj: *stavčno ločilo, za označbo klica:* »!«.

klicar: *glasnik.*

klicati, kličem: 1. klicati koga po imenu, na pomoč; klicati duhove; klicati na korajžo (izzivati), pod orožje, na boj, na pravico (odgovornost); klicati (izklicavati, oznanjati) ure; klicati Urha: bruhati; — 2. klicati se: imenovati se; pravi Bog se kliče Bog ljubezni.

klič †: klic; klik.

klijent; klijentela.

klik, gl. klic.

klika, gl. klapa.

klikniti: zaklicati; oglasiti se s klicem.

klima, klime; zmerna klima je človeškemu zdravju najbolj prikladna; — klimatične razmere; klimatično zdravilišče.

klin: lesena zagozda; lesen žebelj; prečka v *lestvi*; *zabiti klen v les*; *klin s klinom izbijati*; šolo, uk na klin obesiti; novico s klina sneti (izmisliti si); kakršen les, tak je klin, kakršen oče, tak je sin.

klina †; klinja †: rezilo; ostrina.

klinast: podoben klinu; klinasto pismo; klinasto se končevati.

klinček: 1. majhen klinec; — 2. preneseno: vžigalica; nagelj (Dianthus); dišava.

klinec: 1. majhen klin; — 2. klinček 2.; — 3. *penis*; *za mišji klinec: zelo malo,* nekoliko.

kliničen; klinika; klinik.

kliniti: 1. postavljati kline; — 2. siliti.

klinja †, *gl.* klina.

klinkati: šklepetati.

klip †: koruzni storž.

klišé, klišeja; 1. tiskarska večja enota (ne posamezna črka) n. pr. podoba, kos tiskarskega stavka; — 2. označba za stalno se ponavljajoče fraze: govorniški, pesniški klišeji.

kliti, klijem; kletje; — gl. kaliti.

kljevati: kljuvati.

kljub: zoper, nasproti, za nalašč ne; navzlic; vzlic; delati kaj komu na kljub; kljub zdravnikovi prepovedi kar naprej kadi; — vkljub.

kljubesten; kljubeten.

kljubetati †: kljubovati; biti kljubovalen; kljubovalnost.

kljubeten: kljubovalen.

kljubovati: nasprotovati, nalašč se staviti zoper koga ali kaj; nič ne uboga, *samo kljubuje; vsem svetu kljubovati;* trdna zgradba kljubuje vsem vremenskim neprilikam.

ključ: kljuka; zakrivljen predmet; 1. priprava za zaklepanje; ključ od kase, hišnih vrat; s ključem odkleniti, zakleniti; kaj pod ključem imeti, pod ključ dejati; hišni ključ; — simbol lasti, oblasti; ti meni luč, jaz tebi ključ (pravi kmečki gospodar sinu); oddati ključe (urada); nebeški ključ; — preneseno: ključ do te skrivnosti; davke razdeliti po ključu; — 2. muzikalno znamenje: basovski, vijolinski ključ; — 3. pravokoten prizidek k stavbi; — 4. cestni (ali rečni) ovinek; čez Ljubelj gre cesta v mnogih ključih; — 5. grebenica, trsov potaknjenec; mladika s koščkom stare rozge; — 6. ime za razna orodja in rastline.

ključanica †: ključavnica.

ključar: človek, ki hrani ključe do česa; cerkveni ključar: izmed faranov izvoljeni soupravitelj cerkvenega premoženja; — ključarica.

ključavnica: *priprava za ključ; narcisa;* — ključavničar; ključavničarski; ključavničarstvo.

ključek: majhen ključ; ključek za uro; ključek zlat nebeških vrat.

ključica: majhna kljuka; lahko si ključico podasta: oba sta enako vredna.

ključiti: upogibati, zvijati.

ključnica: prsna kost.

kljuka: zakrivljena stvar; kljuka za zapiranje in odpiranje vrat; ročaj, rocelj, ročnik pri raznih strojih; kljuke pritiskati: hoditi od urada do urada; klobuk obesiti na kljuko; učenost obesiti na kljuko: zanemariti; — kljuka se kvake drži: par para išče; — nerodna, grda pisava; — rimska petica; — kljuse; — *razno orodje*; — *koga s kljuke sneti*: od dela vzeti s seboj; — gl. ključ.

kljukast: *zakrivljen, podoben kljuki;* kljukast nos; kljukasta palica.

kljukati: *trkati; biti; tolči.*

kljukec: 1. kljukasta reč (nož, vetrih); — 2. sključen človek; prebrisanec; zvitež; skopuh; lažnjivi kljukec: človek, ki rad koga z lažmi spelje, potegne.

kljukica †: ključica.
kljukonos: z zakrivljenim, kljukastim nosom.
kljun; ptičji kljun; kljun odpreti, zapreti; ladjin **kljun** (sprednji del); preneseno: ostra **usta**: kdo ime rad v lačne kljune starih, žlahtnih srak daje?
kljunač: 1. velik kavelj z dolgim kljunom; — 2. **ptič** s posebno dolgim kljunom (Limicola).
kljunast: podoben kljunu; zakrivljen; kljukast.
kljunaš: neka žival (Monotrema).
kljunat: opremljen s kljunom.
kljunček; kljunec; kljunek: majhen kljun.
kljunčkati se: poljubljati se; se žnablja, se **kljunčka** kot fantič in punčka.
kljuniti: s kljunom udariti.
kljusa: slaba, mršava kobila; mrha.
kljusač: **konj**, ki prestavi obenem obe nogi desne **ali** leve strani.
kljusati: potoglavo hoditi, nerodno stopati.
kljuse, kljuseta: gl. kljusa.
kljuti, kljujem; kljuvati, kljuvam (kljujem): s **kljunom** sekati; kdo ve kragulja odgnati, ki kljuje srce; v zobu me kljuje (zbada).
klobasa: 1. z živili nadevano črevo; jetrna, **kašnata**, mesena († kranjska), krvava, suha, prekajena klobasa; klobaso za psom nositi (metati): z nečim siliti **koga**, ki tega že komaj čaka; vsaka reč **ima svoj konec**, samo klobasa dva; — 2. **podobne** tvorbe in reči; klobasa tobaka, denarja; svitek; klobase pod očmi, na hrbtu (od palic); — klobasast hrbet; **klobasica**.
klobásar dela klobase, klobasár klobasari.
klobasariti: brez zveze govoriti; iztresati **neumnosti**.
klobasati: klobasariti.
klobasiti se: zvijati se kakor klobasa.
klobčič; klobček; klobko: svitek; naviti volno v (okrogel) klobčič; klobčič niti se je **zakotalil** po tleh.
klobučar dela klobuke; — klobučarica; **klobučarija**; klobučarstvo.
klobuček: majhen klobuk in podobne tvorbe **in** reči; klobuček spoštljivo sneti, pod **pazduho** stisniti; — klobučič.
klobučevina; klobučina: blago, iz katerega se **delajo** klobuki.
klobučnica: škatla za klobuk.
klobučnjak: 1. tvorilo za klobuk; — 2. morska žival (Medusa).
klobuk: 1. pokrivalo za na glavo, s krajci in štulo; mehak, trd klobuk; klobuk na glavo d(e)jati, si posaditi, sneti; klobuk na tri dežele: starinski, s tremi roglji (krajcev); vse pod en klobuk spraviti: narediti enih misli; imeti ga pod klobukom: opiti se; klobuk na korajžo: izzivajoče, po strani; — 2. simbol moža; moštvo; kar (kolikor) me je pod klobukom: kolikor me je moža; žlahta (sorodniki) po klobuku: v moški liniji; — 3. izraz spoštovanja: klobuk z glave! klobuk dol pred njim: vsa čast mu! — 4. podobne tvorbe in reči: klobuk na žganjarskem kotlu, nad ognjiščem, pri zvonu, na vrelem mleku, pri petrolejki, vrhnji snop na kopi; — 5. razne rastline in živali.
klobuštra: 1. klafeta; — 2. neroda, nerodnež; motovilo.
klobuštrati: mešati; motovíliti; zmedeno govoriti ali kaj delati.
kloca: »teta« na ženitovanjski gostiji.
klocati: oglašati se kakor koklja.
kloča: 1. koklja; — 2. gl. kloca; — 3. polovica orehovega jedra; gl. klojec.
klofeta: 1. klafeta; 2. zaušnica.
klofniti: s plosko roko udariti.
klofuta: 1. klofeta; — 2. zaušnica; klofuto komu prisaditi, prisoliti, primazati, pripeljati; klofuta prileti; — 3. potepača; potepiga.
klofutati: 1. mahedrati; — 2. tolči za uho; — 3. klofutniti; klofniti (narediti »klof!«).
klojcati, nem.: klati, cepiti, rezljati; rezati na krhlje.
klojčen: skopuški; reven; beraški.
klojčnik: kruh, ki se mu je primesilo kuhano suho sadje.
klojec: nem., krhelj posušenega sadja.
klojžen: reven; boren; beraški; — gl. kložnja.
kloka, gl. kloca.
klokati, gl. kvokati.
klokot: grgranje.
klokotati, klokotam (klokočem); grgrati; vreti; vrvrati; potok klokota med koreninami grmovja.

klompati: klokotati; čofati; čofotati; čopotati.
kloncniti: omahniti; — klončniti.
klonica: kolnica; pokrit prostor ob drugi stavbi, v katerem se hranijo vozovi in drugo kmetsko orodje; veža; remiza; pokrit prostor pred cerkvenimi vrati.
kloniti: povešati se; glava mu je klonila do pasu; klonil je: udal se je.
klonkati, gl. klompati.
klop, klopa: neki mrčes (Ixodes ricinus); držati, prijeti se koga kakor klop kože.
klop, klopi: šolska klop, cerkvena klop; posaditi koga na zatožno klop; modro tam (v parlamentu) klop širokoplatni grejete = samo lenarite; — klopica.
klopčič †; klopko †: klobčič; klobko.
klopniti: z glasom »klop!« se zapreti; — — gl. klofniti.
klopot: glas klopklopklop; bolj zamolkel ko »klepet«.
klopotača: 1. kača, ki se oglaša s klopotom svojega repa (Crotalus durissus); — 2. strojepiska.
klopotati: delati klopot; mlin klopota (klopoče); — klopotav; gl. klepetati.
klopotec: reč, ki klopota; 1. mlinček na veter, stoječ v vinogradu; zidarska lakota: ko začnejo na jesen peti, je zidarskega dela konec. — 2. jalovo jajce; zasmrajeno, gnilo jajce; — 3. votel kamen, ki klopota; — 4. gl. škrobotelj.
klopotulja: ropotulja; klepetulja.
klopuča: več lešnikov ali orehov skupaj.
klor; klorid; klorov vodik; klorovo apno.
kloroform; kloroformirati.
klošč: gl. klešč; klop.
kloštər, nem., samostan; kloštrca: gojenka v internatu samostanskega učiteljišča; kloštrski muc: gojenec; podpiranec; reven deček, živeč od samostanske podpore.
klovn: šaljivec v cirkusu.
klozét, klozeta; klozet na vodo.
kložnja: ropotija; navlaka: revščina; beračija.
klupa: priprava, s katero se kaj stisne; dejati konja v klupo; — gl. kljuka.
kmalo †: kmalu.
kmalu: 1. naenkrat; obenem; dvema gospodoma kmalu služiti; vsi kmalu so pogrešili; (iz nem.; samo v starejšem jeziku); — 2. skoro; v kratkem; za malo časa: kmalu za tem, potem; kmalu bi bil padel: malo je manjkalo, pa bi bil padel.
kmečki: kmetiški.
kmet; množ.: kmetje; pomeni deželo v nasprotju z mestom; živeti na kmetih; čez poletje iti na kmete; s kmetov priti; po kmetih hoditi; v kmetih (med kmeti) najmanj číslano rokodelstvo.
kmetavz: zaničljiva beseda za označbo kmeta, kot neizobraženega, neolikanega človeka; marska po hlevu diši tvoja beseda, kmetavz.
kmetavzar: označba izobraženca, ki se vede kakor kmetavz.
kmetica: kmetova žena.
kmetič: kmet; na vzhodu tudi označba za dninarja, ki hodi h kmetom delat; se nahaja kot osebno ime: Kmetíč, Kmetíča.
kmetija: kmetsko gospodarstvo; kmetijo prodati, kupiti; na lepo kmetijo se priženiti.
kmetijski: poljedelski; kmetijska kemija: kmetijska družba; — kmetijstvo: agrikultura.
kmetinja: kmetica.
kmetiški: kmečki; kmetski.
kmetiti: živeti, delati po kmetsko.
kmetovati: biti kmet; pečati se s poljedelstvom; umno kmetovanje; — kmetovavec; kmetovalec.
kmetski: kmetom lasten, kmete zadevajoč, kmetom namenjen; kmetsko delo; kmetski sneg: gost sneg, v plahticah, ki ne obleži dolgo; kmetski list, zbor, sestanek.
knajp †, nem., krivec; zakrivljen čevljarski nož; — gl. Kneipp.
knajpati: gl. Kneipp.
knap †, nem., rudar.
knaver: lubadar.
knavs: velik, močan človek.
kneftra: močan jermen, ki drži čevljarju med delom čevelj trdno na kolenih.
kneginja: knezova žena; velika kneginja: bližja sorodnica kakega vladarja.
Kneipp, Kneippa; Kneippova kava; knajpati: živeti, zdraviti se po Kneippovih predpisih; »Knajpovec«, list, ki je širil načela Kneippovega zdravljenja.
kneški: knežji; knezovski.

knez: nekdanja plemiška stopnja; grof; knez in škof; volilni knez: ki je smel *voliti nemškega cesarja*; veliki knez: neposreden moški sorodnik vladarja (n. pr. ruskega carja).

knezoškof; **knezoškofija**; *gl.* knez.

kneževati: biti knez, vladati kakor knez; — **kneževina**.

kneževski: grofovski; obilen; bogat.

knežič; **knežiček**.

knežija: grofija; kneževina.

knežji: kneževski.

knežna: neomožena kneginja.

knjakast: pohabljen; okrnjen.

knjapast: knjakast.

knjiga: 1. debelejši zvezek listov (papirja, pergamenta); rokopisna, tiskana knjiga; prazna **knjiga**; broširana, vezana; trgovska, **računska**, *zemljiška*, mašna; *rojstna*, **poročna**, mrliška knjiga; knjigo napisati, **natisniti**, izdati, založiti; knjigo odpreti, prebirati, čitati (iz knjige, na knjigo); — 2. preneseno; črna knjiga: spisek ljudi, ki so kaj zagrešili (tudi knjiga, ki jo čarovniki rabijo pri svojih čarovnijah); zlata knjiga: spisek ljudi, ki so se s čim odlikovali (prvotno v Benetkah matica plemičev); knjiga *knjig*: *sveto pismo*; *knjiga življenja*: v kateri so zapisana vsa človekova dela; bela, modra, zelena... knjiga: zbirka diplomatičnih dokumentov; knjiga papirja: 24 pol; govoriti kakor knjiga: premišljeno, modro.

knjigar *prodaja knjige*; — **knjigarna**; **knjigarstvo**.

knjigoljub; knjigoljubec; knjigoljubje.

knjigopis: *biblijografija*.

knjigotisk- gl. tisk-.

knjigotržec: knjigar; knjigotržna († knjigotrška) cena.

knjigovez; knjigoveznica.

knjigovodja; knjigovodkinja; knjigovodstvo.

knjištvo: vse, kar je v zvezi s knjigami.

knjižen; knjižni jezik (v nasprotju z živo *govorico*); *knjižna slovenščina* (v nasprotju s praktično, potrebno za življenje); knjižni ljudje: pisci knjig; **knjižni trg**: trgovina s knjigami; knjižni (**vknjižen**) dolg; knjižna polica, omara.

književen: zadevajoč knjige, v zvezi s knjigami; književni posli; književni *glasnik*.

književnik: pisec knjig.

književnost: celokupnost knjig v kakem jeziku; slovenska književnost; lepa književnost: knjige, obsegajoče umetniška književna dela (pesmi, drame, romane...).

knjižica: drobna knjiga, posebno v nekaterih stalnih oblikah z določenim namenom: dijaška, šolarska, poselska, hranilna, čekovna, molitvena knjižica.

knjižnica: urejena zbirka knjig, ki jo kdo daje v svet ali pa hrani; »Ljudska knjižnica«; »Slovanska knjižnica«; — zasebna, javna, šolska, državna, uradna, vseučiliška, mestna, delavska, semeniška, vatikanska knjižnica.

knjižničar: vodja javne knjižnice; — knjižničarski; knjižničarstvo.

knjižnik: književnik.

knjižura: prezirljiva označba za knjigo, posebno v obliki »brošure«.

knof †: gumb; še knofa ne: nič, prav nič.

knoflica †: bucika.

knuta, knute; pod carsko knuto.

ko; veznik, označuje: 1. čas; Breda vstane, ko se dan zazori; ko pasem, veselo prepevam; *brž ko*; *hitro ko*; v *tem ko*; med tem ko; — v zvezi s tem vzrok ali pogoj; ko bi jaz vedela, kje je moj ljubi; komu še smem verjeti, ko pa me *prijatelji varajo*; *rad bi mu pomagal*, pa kaj ko ne morem; več ko sem mu dajal denarja, bolj je bil nehvaležen; ko bi mi sila ne bila, bi te ne bil prosil; ko bi ne bil sam videl, ne bi verjel; — 2. primerjanje (= kakor, kot): ko bi trenil; jaz sem močnejši, ko ti; to je treba izobraženemu Slovencu vedeti ko Slovencu; Turki niso ravnali ko zmagovalci, ampak ko razbojniki; — gl. ki 2.

koalicija; koalicijranci.

kobacati: po vseh štirih lesti; težko se premikati.

kobáča: kurnik.

Kobal, Kobale: osebno ime; pomeni (v it. in rokovnjaščini) konja.

kobaliti: nerodno se valiti, obračati, lesti; orati predzadnjo brazdo; sedeti kakor na konju (z razkrečenimi nogami); kobaliti se z voza.

kobalj sedeti: kakor na konju.
kobalja: rogovila; sedež po jahaško; — kobaljast.
kobaljati: kobaliti.
Kóbani, Kóbanci: ime za prebivalce *Kozjaka ob levem bregu Drave.*
Kobè, Kobéta; osebno ime, skrajšano iz »Jakobè«.
Kobi, gl. Kobe.
kobila: 1. konjska samica; čistokrvna kobila; se ožrebi; — 2. močan, velik, toda neroden človek, posebno ženska; — 3. leseno stojalo na treh ali štirih nogah in podobne reči; koza pri mostu; rogovila; potaknjena trta.
kobilar: neki ptič (Oriolus galbula; njegov klic se razlaga: »Jurij, si videl mojo kobilo?«).
kobilarna: zavod, kjer se gojijo plemenske kobile z žrebeti.
kobilica: 1. majhna kobila; Krpan in njegova kobilica; — 2. podobne živali in reči; neka žuželka (*Locusta*); *kobilic je* roj na Benečijo pal; klepalnik in njegov stol; pri goslih priprava za zapenjanje in napenjanje strun; vez (usnjena) med bičevnikom in bičem; rogovila; kožica med orehovimi jedri; — kobiličast; — gl. kobila.
kobiliti: 1. kobaliti; — 2. žrebiti se.
kobilje mleko.
Kóblar, Kóblarja; osebno ime; iz nem. Kofler, Kafler, Kaviller, = 1. Bregar; Gorjanec; Hribar; ali pa — 2. konjederec; krvnik.
koblji: *kobilji.*
kobranka: neka kača (Tropidonotus tesselatus).
kobul, gl. kobula.
kobula: razcvetje, katerega posamezni cveti stojijo na precej enako dolgih receljčkih, ki izvirajo vsi na koncu skupnega reclja, n. pr. pri krvavem mlečniku; kobule so lahko zelo različnih oblik: sestavljene (potočnik, Sium), neprave (bezeg); — kobulica; kobulnat; kobulnica.
Koburg; Koburžan; koburški.
koc, gl. kocnja; kotec.
koca, gl. kocnja.
kocast: kosmat; sestavljen iz kosmov.
kocelj; koclja: kuštravec; razmršenec; obran koruzni storž.
kocén, kocéna: steblo, na katerem stoji zeljeva glava ali visi buča.
koceneti: otrdeti.
kocenje: lesnati deli povrtnine.
Kocijan, Kocjan, Kocijančič, osebna imena, *posneta po* »Kancijanu«.
kocina: posamezni las, posebno če je bolj trd in zmršen; tvorba v sredi med lasom in ščetino; posamezno stoječa brka; — kocinast; kocinica; kocinje.
Kociper, Kocipra; s Kociprom; osebno ime.
Kocit, Kocita; boginja Kocita: Prozerpina.
kocka: od šestih kvadratov omejeno pravilno telo; igrača; kocke metati; — preneseno: kocka je padla: stvar je odločena; — kockina († kockena) ploskev.
kockast: v obliki kocke, heksaedričen.
kockati: 1. metati kocke; — 2. nem.; bljuvati, bruhati.
kocmovje: kosmovje.
kocnja: 1. plahta; cunja iz grobe kocaste volne; — 2. snežni kosem, če je posebno velik.
kocnjati: 1. padati v debelih kosmih; sneg kocnja; — 2. kobacati.
koconog: s kocastimi nogami.
koča: 1. preprosta zgradba za stanovanje, samo z enim vhodom; tam so same koče, nobenega zidanega hrama ni; — 2. preprosto zavetišče na planinah: Aljaževa koča.
kočar: 1. človek brez zemljišča; *gostač* v tuji koči; kočarica; — 2. gl. kočevnik.
Kočebar: Kočevar.
kočemajka: (daljša) ženska jopa.
kočevar: krošnjar; gl. Kočevje.
kočevati: seliti se iz kraja v kraj.
Kočevje, iz Kočevja (mesto), v Kočevju; Kočevsko, Kočevskega (pokrajina), na Kočevskem; kočevski; Kočevar, osebno ime, označba za domačina s Kočevskega in za krošnjarja; kočevarski.
kočevnik: nomad; človek, ki ima samo živino, s katero hodi iz kraja v kraj iskat paše.
kočija: lahek voz na peresih, pokrit z usnjeno streho; peljati se s kočijo; kočija v četver se je pripeljala mimo.
kočijaž: voznik na kočiji; — kočijaški; kočijažiti.
kočiti: sedeti na jajcih in se oglašati z glasom »kok«; koklja najprej »koka«, ko pride na jajca, pa »koči«.

kočljiv: občutljiv; izbirčen; nedotakljiv; razburljiv; kočljiv človek: s katerim je težko ravnati; kočljiva reč, stvar: ki je ni varno vzeti v roke; kočljivo vprašanje: ki ga ni varno načeti, ker se ob njem človek lahko opeče; kočljiv predmet (n. pr. v romanih opisovanje ljubezni): spotekljiv; — gl. kočiti.

kočnik; kočnjak, gl. kotnik.

kočur: 1. raztrgana koča; — 2. v hlevu oddelek za teleta.

kod, prislov kraja, označuje v primeri s »kje« razširjenost; rabi se 1. vprašalno: kod si hodil, kje si bil? ne ve ne kod ne kam; od kod? do kod? — 2. nedoločno; le pojdi, boš že kod prišel do mesta.

kodeks, kodeksa; kodificirati; kodifikacija.

kodelja: v šop zvit osnažen lan, pripravljen za prejo.

koder: oziralni prislov; koder se nebo razpenja, grad je pevcu brez vratarja; od koder; do koder; koder koli.

koder, kodra: 1. zvit šop las; kosem; na čelo so ji padali kodri zlatih las; — 2. posebna vrsta psov (Canis aquaticus).

kodi: kod.

kodicil, kodicila.

kodificirati; kodifikacija; kodifikator.

kodik †, gl. kodeks.

kodlja: kodelja.

kodljati: kodrati.

kodralo: priprava za kodranje.

kodrast: s kodrastimi lasmi.

kodrati: delati (umetne) kodre; kodrati se: zvijati se v kodre.

kodrav: kodrast; kodrava glava; kodravec; kodravost.

kodrc, kodrca; majhen koder.

kodrčati se: krotovičiti se; zapletati se; delati vozle.

kodrčija: zmešana, neurejena stvar; to in ono; zmes; kodrčije govoriti.

kodrè, kodréta: človek s kodrastimi lasmi.

kodrič, gl. kodrec.

kodrobradec; kodroglavec; kodrolasec; kodrolaščck mali moj.

kodunja, gl. kadunja.

koedukacija.

koeficijent.

koeksistenca; koeksistirati.

Kofce, s Kofc, na Kofcah; krajevno ime, = Kopice (kópce).

kofè, koféta: šaljiva označba za kavo; — kofetek.

kofein, kofeina.

kofetarica: ženska, ki rada kavo pije ali živi samo ob njej.

kogá? — gl. kdo.

koherenca; koherenten.

koherer, kohererja.

kohezija; koherenten.

kohinor, kohinorja.

koincidenca; koincidenten; koincidirati s čim.

koitirati; koitus, koitusa.

koj: 1. takoj; rajši koj ti dam slovo; — 2. nekoliko; še koj lep.

koji †: ki; kateri.

kojiti: rediti, gojiti.

kok, gl. kolk 2.

koka, gl. kloka.

kokain; kokainizem; kokainist.

kokalj, gl. kokolj.

kokati: kvokati.

kokava, gl. tokava.

koketa; koketka; koketen; koketnost; koketirati.

koklja: kokoš, sedeča na jajcih ali vodeča piščance; koklja ga naj brcne: krotka kletvica, izraz nevolje; — gl. kloca; kloka.

kokljati: oglašati se kakor koklja.

kokodajcati, kokodajsati: glas kokoši, s katerim naznanja, da je znesla jajce.

kokodakati, gl. kokodajcati.

kokolj: plevel med žitom (Agrostemma gittago).

kokoljast: pomešan s kokoljem.

kokorik: ciklamen (Cyclamen europaeum).

kokorikati: kikirikati.

kokos, kokosa; kokosova palma.

kokoš, kokoši, s kokošjo; slepa kokoš tudi včasih zrno najde: se pravi o človeku, o katerem se je mislilo, da ni za nobeno rabo.

kokošar: trgovec s kokošmi; — kokošarica; kokošariti: na kokošariji živeti; kokošarstvo.

kokošinjak: kurnik.

kokoška: majhna kokoš; tudi označba za razno divjo perutnino.

kokot: petelin.

kokota: najslabše vrste koketa.

kokotati: 1. oglašati se s »ko, ko«; — 2. nerazumljivo govoriti; — kokotljati.

koks, koksa; s koksom kuriti.

kol, kola: močan, raven, težek, dolg kos lesa; drevo h kolu privezati; oplaziti koga s kolom po glavi; stavba na kolih (kolèh; v močvirnem svetu ali vodi).

kola, gl. kolo.

kolabirati; kolaps.

kolacijonirati.

kolač: hleb; sploh vsako večje okroglo pecivo; — druge okrogle reči; — odpustek, ki se prinese s sejma ali božje poti; — kolaček.

kolajna: *svetinja, spominska medalja,* ki se je prvotno nosila obešena okoli vratu.

kolaps; kolabirati.

kolar, kolarja; rokodelec, ki dela voze in drugo kmetsko spravo iz lesa; — kolariti; kolarstvo.

kolarnica: 1. kolarjeva delavnica; — 2. pokrit prostor, kjer se hranijo vozovi, plugi in drugo kmetsko orodje; klonica.

kolavdacija; kolavdacijska komisija; kolavdirati.

kolcati: tolči; suvati; kolca se mi: iz želodca me suva v grlo; kolcavica me ima; po tem se nikomur ne bo kolcalo: zaradi tega si nihče ne bo delal skrbi, na to ne bo nihče več mislil; — kolcniti.

kolce: kolesce; množ.: kolca: dvoje koles *na eni osi, najpreprostejše vozilo.*

kolcniti, gl. kolcati.

kolčaj: šop.

kolček: majhen kol.

kolebati: nihati; obesiti se zdaj na to zdaj na drugo stran; omahovati (tudi v prenesenem pomenu): pomišljati se, oklevati; — kolebniti.

kolec: majhen kol.

koleda: 1. zbor ljudi, ki hodi med božičem in sv. tremi kralji od hiše do hiše, poje pesmi in zbira darove; — 2. pesem, s katero se želi vse dobro za božič in v novem letu; — iti v koledo, iti s koledo.

koledar: prvotno označba za pratiko večjega formata, je to besedo sčasoma popolnoma *izpodrinila; žepni, stenski* koledar; Mohorjev koledar; julijanski (pravoslavni, vzhodni), gregorijanski (katoliški, zahodni) koledar; stoletni koledar; dijaški; učiteljski, gospodinjski, trgovski... železničarski koledar; koledar je zgubila: zanosila je; — koledarček.

koledarnik: mož, ki piše ali sestavlja koledar.

koleden: božičen; novoleten.

kolednica: gl. koleda 2.

kolednik: 1. mož, ki hodi s koledo; — 2. slab pevec; — koledniška pesem.

koledovati: 1. hoditi s koledo; — 2. s pesmijo želeti srečo k praznikom; — 3. beračiti.

kolega, mojega kolega, mojemu kolegu, z mojim kolegom; koleginja; kolegij; kolegijalen; kolegijalnost († kolegijaliteta); kolegnina.

kolehati: s težavo valiti, valjati, vlačiti, skušati vzravnati.

koleja: kolesnica; sled, ki jo pušča za seboj kolo.

kolek, koleka (kolka); kolekovati (kolkovati); kolkovina.

kolektiv; kolektiven; kolektivizem: nasprotje individualizma; kolektivnost.

kolektor; kolektura.

kolenast: zapognjen kakor koleno.

kolence: 1. majhno koleno; — 2. členek v žitnem steblu.

kolenčati: nemirno (ali hudo) žival ugnati s tem, da se ji ena sprednjih nog v kolenu zapogne in tako zveže (navadno se natakne na koleno okroglo zvita trta, med njo in koleno pa se zatakne lesen klin); žival lahko stoji samo na treh nogah in mora zato mirovati; kolenčati se: delati (iti v) kolenca; — kolenčiti, kolenčkati.

kolenče; kolenček; kolenčič; — gl. nakolenčič.

kolenec: označba za različne rastline z izrazitimi kolenci (Spergula: Sperularia, Salina), znane kot nadležen njivski plevel.

kolenič: iz trte zvita gož, ki se rabi pri kolenčanju.

koleno; 1. kolena klecajo, se šibijo, tresejo; posaditi si koga na kolena; pasti, vreči, zgruditi se na kolena; na kolenih *koga prositi; plaziti se po kolenih;* — 2. pokolenje; v tretjem kolenu; — 3. gl. kolence; — 4. podobne reči, n. pr. zapognjena cev.

kolera; bolehati, umreti za kolero.
koleraba: 1. vrtna rastlina; — 2. v prenesenem pomenu: neroda, prismoda; butec.
koleričen; koleričnost; kolerik.
kolesar: biciklist; — kolesariti.
koleselj, koleslja († koleseljna); lahek voz za konjsko vprego in človeški tovor.
kolesje: sestava koles v kakem stroju, n. pr. v uri.
kolesnica: 1. sled, ki jo zapušča kolo; — 2. splošno: tir, proga; vzdigniti iz kolesnic: vreči iz tira.
kolesnik: žrebelj pri kolesu.
koleštra, gl. kleštra.
Koletič: osebno ime = sin Kolete (Nikolete).
koli, kolija, 5 kolijev.
koli: prislov; stoji za relativnimi besedami: kakor koli, kdor koli.
koliba: lesena bajta; preprosta, majhna lesena zgradba; pasja koliba; — kolibica.
kolibri; kolibrija.
količ: majhen kol.
količek: nekolik; količko kaj: količkaj.
količina: določena množina; kvantum; kvantiteta; veličina.
količiti: s količi zaznamovati.
količkaj: gl. količek.
količnik: kvocijent.
kolidirati; kolizija.
kolik: kako velik; koliko: kako mnogo; koliko se rabi za vse spole in števila: koliko (kolika) je ura; po koliko (kolikih) letih se bova zopet videla.
kolikaj: koliko kaj; vsaj nekoliko.
kolikanj †: kolikaj.
koliker: kolikovrsten.
koliki: kateri v vrsti, po številu; koliki dan je danes?
kolikodneven.
kolikokrat; — kolikokraten.
kolikor: oziralni zaimek, rabljen kot številnik; kolikor glav, toliko misli; kolikor bo mogoče; kolikor koli; kolikor si bodi; kolikor toliko: nekoliko; kolikor (kar) me je pod klobukom; kolikor pomnim; († v) kolikor.
kolikost: količina.
kolikovrsten: koliker.
kolikrat: kolikokrat.
kolikršen mora biti, tolik (tolikšen) je.
koline, kolin; 1. domač praznik, ko se pozimi kolje pitana svinja; na koline povabiti, priti; — 2. delež od zaklane svinje: koline komu poslati.
koliniti: koline služiti, klati.
kolinjak: kolesnica.
kolišče †: mostišče.
kóliti, kolim: postavljati kole (v vinogradu).
kolizija; kolidirati.
kolje, kolja: koli za vinograd.
kolk, kolka: 1. kost, spajajoča nogo z medenico, in njena okolica; bolezen v kolkih; v kolkih me trga, zbada; — 2. strm, stožčast hrib; — kolkov sklep.
kolko- gl. kolek.
kolmež: povodna rastlina (*Acorus calamus*).
kolnica: 1. klonica; — 2. kolesnica.
kolnik: 1. kolovoz, preprosta cesta med polji, ki so jo ustvarila kolesa voz in noge živali; — 2. pri velikem sodu leseni klin tam, kjer je pri malem pipa.
koló, kolesa: 1. okroglo vozilo ali gonilo; kolo ima pesto, žbice in platišče; mlinsko kolo; peto kolo: nepotreben človek; kolo na korce (na katerega voda teče), na lopate (pod katerim voda teče); — 2. kot mučilno orodje; koga s kolesom treti (razbijati mu kosti in ga nato vplesti med žbice kolesa); — 3. kat'exochen: bicikel; — 4. v množ. kola, kol (ne koles): voz; sila kola lomi; križevata kola: s celimi kolesi, narejenimi iz križema zbitih močnih desk; rimska kola: ozvezdje »velikega medveda«. — 5. kólo, kóla: krog; bratje, v kolo se vstopimo; v kolu teči; kolo plesati; kolo voditi.
kolo, gl. koli.
kolobantati: ropotati.
kolobar: debel, širok obroč; krog okoli lune; kolobarji (klobase) pod očmi; žica, kača je zvita v kolobar; — gl. svitek.
kolobariti: 1. krožiti; kragulj kolobari nad poljem; — 2. redno menjavati; ako kmet na svojih njivah pridelke menjuje, da n. pr. prvo leto seje pšenico, drugo ječmen, tretje deteljo, četrto krompir in nato zopet od kraja, se to imenuje: kolobarjenje.
kolobitati: ropotati.
kolobocija: zmeda, zmešnjava.
kolodij; kolodijalen.

kolofoktar: dobrodušen norček, tepček, revček Andrejček, Pepe, Lipe; v označbi tiči *prej nekaj simpatičnega, ko prezirljivega*; kolofoktarija; prvotni pomen je lat. »kurjač«!

kolofon: podatki o letu, tiskarju in kraju, natisnjeni na koncu (ne v začetku) kake knjige.

kolofonija; namazati s kolofonijo.

koloíd; koloidalen.

kolokvij; kolokvirati.

kolomaz: mast za osi pri vozovih.

Kolombina (in Pijerot).

kolomón; Kolomonov žegen: knjiga z molitvicami, potrebnimi za razne čarovnije (iskanje zakladov itd.).

kolón: najemnik, ki za določen del pridelka obdeluje tujo zemljo.

kolonija; kolonijalna politika; kolonist; kolonizacija; kolonizirati.

kolonjska voda.

kolop †: galop.

koloratura (v glasbi); kolorirati.

kolorirati; *kolorist;* kolorit (v slikarstvu).

kolós, kolosa; kolosalen.

kolosek: gozd, v katerem se seka kolje za vinograd.

kolotečina †: tir, sled (kolesa).

kolovje: kolje.

kolovodja: glavar, poglavar; — gl. kolo 5.

kolovoz: kolnik; slaba pot.

kolovoznica: kolesnica.

kolovrat: 1. domač *stroj za predenje lanu;* uboga Berta dan na dan kolovrat svoj vrti; kolovrat brni, poje; — 2. enake priprave: lončarski kolovrat; električni kolovrat.

kolovratiti: brez cilja in namena hoditi; potepati se po svetu; kod si kolovratil vso noč? bogvedi, kod vse je kolovratil ta humor po svetu, preden je prišel k nam.

kolportaža; kolporter, kolporterja; kolporterka; kolportirati.

kolter †: odeja.

Koludrovica: krajevno ime; gl. kaludra.

Kolumbovo jajce: preprosta in nepričakovana rešitev kake na videz težke ali celo nemogoče naloge.

kolut: okrogla deska; polno kolo; — kolutast.

komad: kos; posamezna enota kakega blaga; — gl. izvod.

komaj: s težavo; toliko, da še; komaj sem prilezel na vrh; časovno: komaj je napredoval, pa je *umrl!*

komanda; prevzeti komando po kom; — komandant; komandirati koga ali kaj.

komar, komarja: 1. nadležna mušica (Culex pipiens); komar ima malo sala: od siromaka ne moreš mnogo pričakovati; iz komarja (malenkosti) narediti slona (veliko reč); — 2. gl. kibic.

komarati: truditi se, mučiti se s čim; — gl. gomarati.

komarča: 1. zvito, podvito stopalo; — 2. stranska opora pri ostrvi; v velikih gorskih strminah postavljene ostrvi, namesto lestev.

komariti: gl. komarati; kibic.

komarnica: *pastirska koča v gorskih senožetih.*

komasacija; komasirati.

komaše, gl. kamaše.

komat: konjski jarem; značilni del konjske vprege; okomatati; razkomatati.

Komatár, Komatárja, osebno ime: mož, ki dela komate, sedlar.

kombinacija; kombineža; kombinirati.

komedija; komedije igrati, uganjati: pretvarjati se, na videz se braniti, delati se drugačnega (v prvotnem pomenu besede: gledališče); kakšna komedija je to? se lahko reče tudi človeku, ki (po nepotrebem ali po sili) joka; komedijant; komedijantka.

komemoracija; komemorativen.

kómen, komna; zid pred pečjo in okoli nje v kuhinji, na katerega se stavi posoda.

komentar; komentirati; komentator.

komercijalizacija; komercijalizirati; komercijelen; komercijalist.

komerc, komerca.

komfort; komfortno stanovanje.

komičen roman; komik; komika.

komíj, komija; komijevska uslužnost.

komis: vojaški kruh.

komisar, komisarja; komisarijat.

komisija; iti na komisijo; — komisijonar; komisijski; komisijonelen; komisijonirati.

komité, komiteja.

komitent; komitirati.

komizgati: gl. skomizgati.

Komljanec, osebno ime; pomeni človeka, ki je doma s »Kuma«.
komoden; komoditeta (komodnost).
komolec: 1. sklep med obema laktoma; s komolcem koga suniti; komolce rabiti: brezobzirno se riniti naprej, si pomagati; — 2. dolžinska mera (od komolca do zapestja): laket; šestdeset komolcev dolg.
komora, gl. zbornica.
komorač: koprec (Foeniculum officinale).
Komorn †: Komarno; iz Komarnega; v Komarnem.
komornik: uradnik v neposredni službi kakega vladarja.
kompanija: tovarišija.
kompare, it., boter.
kompati, gl. klompati.
kompava: nizek, brezstebeln osat (Carlina acaulis).
kompendij; kompendijozen: stisnjen, zgoščen, kratko povedan, jedrnat.
kompenzacija; kompenzirati.
kompetenca; kompetenten.
kompetent; kompetirati.
kompilacija; kompilator; kompilirati.
komplement; komplementaren.
kompleten; kompletirati.
komplicirati; komplikacija.
kompozicija; kompozicijonalen.
kompresa; kompresen; komprimirati.
kompromis; kompromisen; kompromitirati.
komun, gl. tolmun.
komunicirati; komunikacija.
komuniké, komunikéja; v zadnjem komunikeju.
konati: končavati; opravljati.
koncedirati; koncesija; koncesijonirati; koncesiven.
koncem † **leta:** konec leta; ob koncu leta; **koncem** † **koncev:** na koncu koncev; na vse zadnje.
koncentracija; koncentričen; koncentrirati.
koncepcija; koncept; koncipijent; koncipirati; koncipist.
koncern, koncerna.
koncesijo podeliti, odvzeti; koncedirati komu kaj: priznati.
konci: na koncu; nazadnje.
koncil, koncila; na baselskem koncilu.
konciljanten; koncíljantnost.
končan; končar: mož, ki stanuje na koncu (robu) vasi.
končati: 1. z delom; končati si življenje; seja se je končala († je končala); — 2. pokončati; pijača ga je končala; sam se je končal (usmrtil); končano! — sedaj je vsega konec; — končavati.
konček: majhen kos česa (n. pr. niti, sveče).
končema: konči.
končen: 1. na koncu; končni zlog; končna brzina; — 2. dokončen.
končevati; končavati.
končevje: niti.
konči: vsaj; naj gre, gre, bo konči mir; konči ti bi me naj pustil pri miru.
končina: konec.
končnica: konec kake stvari (ki je ženskega spola); besede se tvorijo z raznimi končnicami, ki se pritikajo deblom.
končnik: 1. končan; — 2. gl. končnica.
končnoveljaven †; dokončen.
kondenzacija; kondenzirati; kondenzator.
kondicija; kondicijonal; kondicijonalen.
kondítor, konditorja; konditorija.
kondolenca; kondolirati.
kondotjer, kondotjera; kondotjerske vojske.
konec: 1. kraj, rob kake reči; sprednji, zadnji, zgornji, dolnji konec; konec jezika, prstov; se rabi tudi prislovno: konec vasi stoji mlin; konec koncev; — brez konca in kraja; po koncu (konci): navpik, kvišku; spraviti se po koncu: vstati, vzdigniti se; vse je šinilo po koncu: (kvišku, od razburjenja); po koncu (raven) stati; lasje mu stojijo po koncu; je že po konci: ne leži več; prišli so od vseh koncev sveta; vzeti karto na oba konca (»tur« in »retur«); palica ima dva konca: lahko zadene tudi onega, ki ž njo maha; — 2. začetek; od konca do kraja; delo spet od konca začeti; in v čast pelinu pesem to spet s konca dajmo peti; — 3. završetek; konec in pika; vino gre h koncu; brez konca in kraja; konec mora biti tega; zdaj je konec vsega tega; stvari do konca priti; čisto pri koncu smo; proti koncu gre ž njim; konec sveta; ne bo nas še kmalu (zlepa) konec; konec storiti: končati se (gl. končati 2.); počitnice gredo proti (h)

koncu; ne bo še konca? vse ima svoj konec, samo klobasa dva; konec se mu bliža; konec storiti, narediti, napraviti čemu; komu do konca priti: sapo zapreti, usta zamašiti; na koncu so se sporekli in stepli; konec vzeti †: prenehati; končati (se); — 4. nit.

konečno †: končno; naposled, slednjič, poslednjič; vendarle.

koneks; koneksija.

konfederacija; konfederat.

konfekcija: 1. storjena obleka in perilo; 2. trgovina, ki jo prodaja.

konferenca; konferirati.

konfesija; konfesijonalen.

konfin: meja; mejnik; — gl. kanton.

konfinacija; konfinirati.

konfirmacija; konfirmirati.

konfiscirati; konfiskacija; konfiskat.

konfrontacija; konfrontirati.

konfundirati; konfuzen; konfuzija; konfuznost.

kongenijalen; kongenijalnost.

kongregacija; *kongreganist: član kongregacije.*

kongruenca; kongruenten.

konglomerat: 1. labora; — 2. mešanica.

konica: oster konec; samo toliko, kolikor *gre na konico noža*; — koničast.

kóničen: stožčast.

konj: 1. domača žival; vozni, vprežni, jezdni, tovorni, fijakarski konj; ksebénji (levi), odsebni (desni) konj pri vpreženem paru, gledanem z vozila; konj striže z ušesi, bije s kopiti, prha, hrza, rezgeta, se zbosi (če zgubi podkev); konj se okomata, vpreže, zajaha; na konju je: dobro mu je; priti s konja na osla: z dobrega na slabo; močen kakor konj; dela kakor konj; beseda ni konj: ne uteče, se lahko prekliče; — 2. razne tehnične naprave.

konjač: konjederec.

konják: hlev za konje.

kónjak: označba, dovoljena samo za pristni francoski »Cognac«; žgano vino; vinsko žganje.

konjcelj, konjclja: kocén; koncelj.

konjederec: konjač; mrzli mesar (ker ima opravka samo z živino, ki je že prej poginila, ki jo samo »dere«).

konjenik, konjenica; konjik, konjica.

konjiček: 1. majhen konj; — 2. posebno priljubljena misel ali opravek; vsak ima svojega konjička.

konjski kovač; konjska sila; konjsko *meso.*

konjščak: konjska figa.

konjščica: vrsta češpelj.

konjugacija; konjugirati.

konjunktura; konjunkturist.

konjušnica: konjski hlev.

konklave, konklava, v konklavu.

konkludirati; konkluzija; konkludenten.

konkreten; konkretizirati.

konkubina; konkubinat.

konkurenca; konkurent; konkurirati.

konkurz; iti v konkurz; udeležiti se konkurza za kako mesto.

konopec: vrvica (iz konopljene preje).

konoplja je dveh vrst: moška (jalova, beličnica, pleskavica) in ženska (črničnica, rodna, semenska).

konopljeno zrno, olje.

konsekracija; konsekrirati.

konsekutiven; konsekvenca; konsekventen.

konsenz, konsenza; ob izrečnem konsenzu vseh.

konserva, gl. konzerva.

konservativen; konservativnost.

konservator; konservatorij.

konsignacija; konsignirati.

konskribirati; konskripcija.

konsolidacija; konsolidirati.

konsonanca (v glasbi); — disonanca.

konsorcij †: konzorcij.

konstatacija; konstatirati.

konstituanta.

konstitucija; konstituirati; konstitutiven.

konstrukcija; konstruktiven; konstruktivizizem.

konsumirati zakon.

konta: jama, kotanja v hribovitem svetu; v ziljščini označba za fantovsko družbo.

kontaminacija; kontaminirati.

kontekst; spraviti koga iz konteksta: zmesti ga.

kontemplacija; kontemplativen.

konteradmiral.

kontermina.

kontinent; kontinentalen.

kontingent; kontingentirati.

kontinuiteta; kontinuum, kontinua.

konto, konta; na mojem kontu; gl. conto.

kontra, kontre; ta kontra se ti ne bo posrečila; tri kontre sem dobil.
kontrabanda; kontrabandar.
kontrahaža: poziv na dvoboj; kontrahirati.
kontrahent; kontrahirati; kontrakt.
kontrakcija.
kontraren; kontrast.
kontrast; kontrastirati.
kontroverza.
kontumacirati, gl. contumacia.
konveksen; konveksno steklo.
konvencija; konvencijonalen.
konvent; konventikel.
konvergenca; konvergenten; konvergirati.
konverzacija; konverzirati.
konverzija; konvertirati; konvertit.
konvikt; konviktualec.
konvulzija; konvulziven.
konzerva; konzervirati.
konzistorij; konzistorijalen.
konzonanca; konzonant.
konzultacija; konzultirati.
konzul; konzulat; konzularen.
konzum; konzumirati.
kooperacija; kooperirati.
kooptacija; kooptirati.
koordinacija; koordinata; koordinirati.
kop, kopí, ob kopi, med kopjo; kopanje; okopavanje; prva, druga kop (v vinogradu); dnevna kop (v premogovniku).
kopa: 1. okrogel kup (sena, slame, drv); proso v kope devati; na kopo metati; ogljarska kopa, v kateri se oglje kuha; — 2. 6 kopic po 10 snopov = 60 (snopov ali tudi druge reči); — 3. obel vrh; — 4. kopi podoben oblak; — 5. množina; kopa vojakov, ljudi.
kopač: 1. mož, ki koplje (v vinogradu, v rudniku); — 2. orodje, s katerim se koplje.
kopača: gl. kopač 2.
kopačica: ženski kopač.
kopališče: 1. odprto, na prostem; — 2. zdravilišče s kopelmi.
kopalnica: soba, kabina.
kopanja: 1. izdolbena klada; okroglo korito; nečke; vdrta dolina; — 2. čez sredo prerezana buča da dve kopanji; — 3. orehova ali kostanjeva zunanja lupina.
kopast: podoben kopi.
kopat: z vrhom, s kopo.
kopáti, kópljem (kopam); grebsti; riti (z rokami, kremplji ali kakim orodjem [motiko]); kopati grob, v vinogradu, rudo; kdor drugemu jamo koplje, sam v njo pade; kopati si skrbi na glavo; — gl. kópati.
kópati, kopljem (kopam); kopati otroka; kokoš se koplje v pesku; dež me je kopal; kopati se v mrzli, gorki vodi; — gl. kopáti.
kopati se: kopičiti se.
kópel, kopéli: voda (prostor) za kópanje; mrzla, gorka, suha, parna, pršna kopel.
kopen: 1. brez snega, tal; kjer je sneg že skopnel; — 2. nasprotje morja: suha celina; na kopnem in na morju.
koper, kopra: neka rastlina, podobna janežu (Anethum graveolens).
kopérič: skupina snopov, v kateri se ajda, proso ali oves na njivi suši.
kopica: 1. kopa; na kopico se mečejo, kadar proso manejo; — 2. 10 snopov; — 3. splošno: množica.
kopičiti: delati kopice; spravljati na kupe; kopičiti denar; oblaki se kopičijo; delo se mi kopiči: vedno več ga je, da že ne zmagujem več.
kópija; kopirati koga ali kaj.
kopina: robida, postružnica (Rubus fruticosus); rdeča kopina: malina.
kopinjek: kopina.
kopinščica: sad kopine.
kopírnik: svinčnik za kopiranje.
kopišče: prostor za kopo ali svet, s katerega se je za njo pokosilo seno.
kopitar: 1. mož, ki izdeluje kopita; čevljar; — 2. kopitarji; vrsta sesavcev, ki imajo kopita (Solidungula).
kopitati: tolči, suvati z nogami; — kopitniti.
kopiti: 1. delati kope; kopičiti; — 2. rezati samcu moda.
kopitljaček: otroška igrača; možiček iz lesa ali lepenke, ki maha z rokami in nogami, če potegnemo za nit, na kateri visi.
kopitljati: brcati, mahedrati.
kopitniti: brcniti s kopitom; udariti nazaj; upreti se.
kopito: 1. roženi končni člen noge pri kopitarjih; konjsko kopito; — 2. lesena forma za obutalo; čevljarsko kopito; šila in kopita pobrati: oditi, zginiti, po-

brati se; mož starega kopita: nedostopen za novosti in novotarije; vsi so po enem kopitu: enaki; — 3. ročaj puške.
kopjanik: vojak s kopjem, sulico.
kopje: težka sulica; s kopjem koga prebosti, presuniti.
kopneti: shlapeti; iz trdega stanja (sneg) preiti takoj v paro, ne prej v tekoče stanje (tajati se); denar kopni.
koprc, koprca: označba raznih rastlin (Foeniculum, Sisymbrium).
koprena †: tenčica.
koprič: koprec.
kopriva: 1. rastlina (Urtica); žgé, peče kakor kopriva; mrtva, gluha, pasja kopriva (Lamium); kopriva ne pozebe, v koprive ne treska: drznežu (brezpomembnemu človeku) se nič ne zgodi; v koprive seči; sesti: opeči se; — 2. blago iz koprivovih vlaken: v cesarske koprive (vojaško obleko) odet.
koprivar: vrsta metuljev (Vanessa).
koprivovec: 1. neko drevo (Celtis australis); — 2. bičevnik iz njegovega lesa.
koprneti, koprnim; koprnenje; hrepeneti, tresti se, krepeleti, omagovati, krepeneti; *koprneti od strahu, od žeje;* koprneti po čem.
kopulacija; kopulirati.
kopulja: vrsta kopače.
kopun: rezan, skopljen mlad petelin.
kopuniti peteline.
koracati: težko, mukoma hoditi; štorkljati.
korač; koračaj: krepak korak.
koračiti: trdno, krepko, možato stopati; koračiti se: postavljati se.
koračnica: godba ali pesem za korakanje, marš.
koračonja: človek, neroden v nogah.
korajža; klicati koga na korajžo; klobuk na korajžo: izzivajoče po strani (pa mi ga zbij, če se upaš!); korajžo si zbrati, komu pregnati, vzeti, odkupiti.
korak: drobni, mali; lahek, težek, prožen; v korak iti, hoditi, stopati s kom; korak zasukati, nameriti, obrniti, zastaviti: ustaviti se; ubrati enak korak s kom; korake ločiti: raziti se s kom; na vsak korak: povsod, venomer, kar naprej, nenehoma; — korak narediti †: stopiti (par korakov); korak držati s kom †: dohajati koga.
korakati; korakoma stopati.
korala; loviti korale.
koralde: ogrlica iz koral.
korar: kanonik.
korba, nem., iz šib spleten nizek koš.
korbač, gl. korobač.
korbača: velika korba; — gl. krpača.
korbar: gl. korpar.
korček: 1. majhen korec; — 2. označba za razne rastline (Galanthus, Cyclamen).
kordijalen; kordijalnost.
korec: 1. iz drevesne skorje ali lesa napravljena posoda za črpanje in pitje; korec mrzle vode; kolo na korce; — 2. neka mera za žito; — 3. okrogla opeka ali lopata; — korcema lije iz njihovih besed hinavščina.
Koreja; Korejec; korejski.
korekcija; korekten; korektiv; korektnost; korektor, korektura; korigirati.
korelacija; korelat; korelativen.
koren: brezlisten, navadno podzemeljski del rastline; koren spustiti: zakoreniniti se; travo pomuliti do korena; do korena: popolnoma, temeljito; koren lečén: zdravilen; — 2. temeljni del kake stvari sploh: zobov koren, besedni koren, gorski koren; — 3. v matematiki: kvadratični, kubični koren; — 4. ime raznih rastlin z značilnim ali kako (v kuhinji, za zdravilo) pomembnim korenom; — gl. korenina; korenje; korenček.
Kórena, iz Korene, v Koreni; Korejánec; korénski.
korenček: navadni koren, ki se rabi v kuhinji; korenček komu strgati: z desnim kazalcem strgati po levem = prav ti je, zdaj pa imaš, sam si si kriv.
koreničast: s pravim, zdravim korenom; pravega korena.
korenika: korenini podobno, trpežno podzemeljsko steblo.
korenina: 1. koren; korenine poganjati, pognati; kaj s korenino izdreti; — 2. izvor; povod; trdna korenina: mož krepkega rodu; moj stric, poštena korenina; mož stare korenine; skazal se je korenine prave; korenina vsega zla, vseh zmed.
koreniniti: imeti svoje korenine zasajene; izhajati; izvirati.
korenit: segajoč do korena, temeljit; korenite spremembe; korenito se zmotiti, naučiti česa.

korenjača: del debla, kjer prehaja v korenino.
korenjak: 1. krepak človek; — 2. domačin, rojak; — korenjaški; korenjaštvo.
korenje: množica korenov; repa, korenje, slabo življenje; posebe ime za (žolto) korenje, ki se rabi v kuhinji.
koreselj: neka riba (Cyprinus carassius).
koreta, gl. kareta.
koridor, koridorja: 1. glavni hodnik v veliki stavbi; — 2. ozek pas, segajoč skozi ozemlje tuje države.
korifeja na znanstvenem polju.
korigirati, gl. korekcija.
Korijolan; ime rimskega patricija.
korist, koristi: nasprotje škode; biti komu na (v) korist; v mojo korist: v moje dobro.
korist, korista: pevec v zboru (koru); — koristinja: koristka.
koristen; koristne rastline; koristen član človeške družbe; — koristnost.
koristiti; to mi nič ne koristi, še v škodo mi bo.
koristolovec; koristoloven: loveč se za korist, dobiček.
koritar: človek, ki brezobzirno in brez pomislekov sili h koritu (lahkemu zaslužku, ki ga ni potreben); — koritarstvo.
koritast: podoben koritu.
koriti †: karati; trapiti; mučiti.
korito: 1. lesena, podolgovata posoda, izdolbena navadno iz celega, za pitanje svinj; — 2. struga reke; — 3. lahek zaslužek; siliti h koritu; gl. koritar.
kormaniti †: krmariti.
korobač: iz bekovih ali drugih prožnih šibic spleten bič za tepežkarje.
Korošec; Korošica (Koroša); koroški; Koroška Bela; — korošec: vrsta jabolk, lanu; korošica: pozna ajda s sivo mekino; vrsta sekir, pip, hrušk.
Korotan: stara označba za Koroško.
korp, nem.: iz slame ali šib spletena velika, okrogla, nizka posoda.
korpača: gl. krpača.
kórpar: mož, ki plete korpe.
kórpič: iz šib spleten ovalen košek z locnjem, se nosi navadno na roki; na korpič se drži: na jok ji gre.
korporacija; korporativen.
korporal, gl. kaprol.
korpulenca; korpulenten.
kortes, gl. cortes.
korumpirati; korupcija; korupten; korupcijonist.
korun, gl. karun.
koruza 1. rastlina; ž njo posejano polje; njen sad; koruza je visoka rastlina; toča je koruzo tako potolkla, da še počeniti niso mogel v njej; ob sami koruzi živijo; — 2. konkubinat, divji zakon: na koruzi (koruznici) živita.
koruzen kruh; koruzni (divji) zakon: konkubinat.
koruznica: koruzna slama; ni prav porabna ne za krmo ne za steljo.
koruznik: 1. kozolec, v katerem se sušijo koruzni storži; — 2. mož, ki živi »na koruzi«.
koruznjak: kruh iz koruzne moke.
korzar: morski ropar.
korzet: steznik; modrc.
korzo: trg; promenada; na korzu, s korza.
kos; nesklonljiv pridevnik: raven, dorastel, močnejši; nihče mu ni kos: ga ne premaga; nisem vsemu kos: vsega ne zmorem; vsem umetnijam kos.
kos, kosa, koso: 1. poševen, po strani; koso koga pogledati; — 2. drugoten (v nasprotju s prvotnim); kosi padeži: vsi razen imenovalnika.
kos, kosa: ptica pevka (Turdus merula); lepo mi poje črni kos; pleši, pleši črni kos; vodni kos (Cinclus aquaticus).
kos, kosa: 1. del kake celote; daj mi kos kruha; odrežite mi kos platna; kos sveta sem kupil; — 2. tak kos v določeni, stalni obliki: dajte mi tri kose mila (stisnjenega v kocke); — 3. komad; prodajati kaj po kosih, na drobno, ne na ducate (veliko).
kosa ima peto, rebro in list; nasadi se bolj ali manj strmo (za večjega ali manjšega človeka); s petánjo je nasajena na rátišče; s klepanjem se rezilo stanjša, nato pa brusi s kamenom (oslo), ki ga kosec nosi na hrbtu, za jermenom, v voderju, narejenem iz lesa ali iz govejega roga, napolnjenem z vodo; — smrt že koso kleplje, brusi; smrtna kosa ga je pobrala; zadela je kosa na kamen: ne gre vse tako lahko; pod koso priti.
kosarna, gl. kasarna.
kosati: rezati na kose.

kosati se: meriti se; kosajo se, kdo bo prej opravil.
koscema: po koscih, kos za kosom.
košček †: košček.
kosec: majhen kos.
kosec: mož, ki kosi; — kosci: »pas« v ozvezdju Orijona.
kosem: košček redkega, rahlega blaga; kosem prediva; sneg naletava v velikih kosmih; — kosemček; kosmec.
koser: težek nož, s katerim se klesti vejevje, dračje; — kosir.
Koseski, Koseskega († Koseskita), s Koseskim; pesmi Koseskega.
kosez: plemič, svobodnjak; rabljeno tudi kot osebno ime; po tem krajevnó ime Koseze, Kasaze, Kazaze.
kosilo: pri kmetih zajutrek, pri meščanih obed; povabiti na kosilo; na kosilu biti pri kom; pri kosilu, med kosilom; — gl. južina.
kosir, gl. koser.
kositer, kositra; kositrna (kositréna) posoda; kositrski.
kosíti: (s koso rezati) deteljo, travo, otavo, seno; smrt kosi vse vprek, staro in mlado; — prekositi koga.
kósiti: biti pri kosilu.
kosmač: splošna označba za vrsto jabolk (rejnet).
kosmat: poln kosmov; brkat; bradat; porastel z dlako, lasmi; — kosmata kapa: z dlako; kosmata kapa! *izraz začudenja;* kosmata (zamašena, gluha) ušesa; pes ima kosmata ušesa: ne takih (golih) kakor človek, varuj se pred njim; kosmata (nespodobna) pesem; kosmata (surova) šala; kosmata (neobčutljiva) vest; kosmata (debela, groba) laž; kosmata teža blaga: skupno z ovojem, zabojem (ne čista teža).
kosmáti: pukati, puliti.
kosmatin: kosmat človek ali žival, n. pr. volk, medved; — kosmatinec.
kosmatina: kosmata stran kake reči, n. pr. kože, blaga.
kosmiči snega vzcvetavajo: nalahno naletavajo.
kosmina: 1. kosem; — 2. kosmatina.
kosmulja: 1. kosem; — 2. sadno grmičje (Ribes grossularia).
kosoma: po kosih.
kosorep: s prirezanim repom.
kosovec: premog v kosih.
kost, kosti; sama kost in koža ga je; mrtvaške kosti; ribja kost; slonova kost; do kosti oglodati; kosti obirati; do kosti me zebe; svoje kosti položiti: leči k počitku, umreti; stara kost (človek) je modrost.
kostanj, kostanja; pravi, divji, laški kostanj.
kostanjar prodaja pečen kostanj; — kostanjarica.
kostanjevec: vrsta posebno debelega fižola.
kostel: stara označba za cerkev, utrjeno s taborom; tudi krajevno ime.
Kostelec; Kastelec: osebno ime, pomeni človeka, ki je doma iz »kostela«.
kostenjak: okostnjak.
kostím; kostimirati.
kostnat: koščen.
kostnica: zgradba na pokopališču, kjer se shranjujejo izkopane kosti.
kostreba; kostreva; ime raznega njivskega plevela (Echinochloa, Panicum, Bromus); — kurja jesenka, mušič.
koš, koša: *iz šib, protja ali skodel spletena posoda;* nahrbtni koš, koš za perilo, oglje, papir; uredniški koš; metati vse v en koš: z vsem enako ravnati; dobiti koš: biti zavrnjen; koga v koš dejati: premagati; vreči v koš: zavreči brez upoštevanja; — podobne tvorbe ali naprave: gnojni koš; koš za čebele; prsni koš; drevesna krona; zeljev koš (ki se ni stisnil v glavo).
košán: kajžar; človek, ki ima prav malo zemlje.
košár: 1. človek, ki plete koše; tudi osebno ime; — 2. mož, ki s košem krošnjari; — 3. korp.
košara: manjši korp; — košarica.
košarna: prezirljivo ime za košaro.
košat: 1. širok, obilen, bohoten, poln; košat rep; košato drevo; košato sedeti za mizo, stati v durih; — 2. napetoličen, nadut, napihnjen, oblasten, ošaben; košata poezija; gospodična, zelo košata; ve Kranjice ste košate; košata mati: nevestina mati; — 3. noseč.
košatiti se: 1. širiti se, postajati košat; — — 2. postavljati se s čim: tam Kranjc se košati, vseh Kranjcev je orakelj.

košatost: 1. širina, obilnost; — 2. nosečnost; — 3. oblastnost, prevzetnost; — 4. napetoličnost.

koščak: oreh (rak) s prav trdo lupino.

koščeno lice.

koščica: 1. majhna kost; koščica (ribja) mu je obtičala v grlu; — 2. peška s *koščeno lupino.*

košek: 1. majhen koš; — 2. razcvetje, čigar na skupnem plodišču gosto zbiti cveti so v svoji celoti podobni enemu, velikemu, spodaj s krovnimi listi obdanemu cvetu, n. pr. regrat; — 3. košek dati komu: zavrniti ga.

košenica: gorski travnik, kjer zraste toliko trave, da se lahko pokosi, ne samo popase; — košenina.

košnja; 1. delo: ob košnji; — 2. uspeh: košnjo kupiti, prodati.

kóštati †: pokusiti.

koštáti †: stati, veljati.

koštrav; koštriv, gl. kuštrav.

koštrun: 1. skopec; rezan oven; — 2. označba nemirnega človeka.

košulja †: srajca.

košuta: jelenova samica.

košutje: rušje (Pinus pumilio).

košutnik: 1. jelen, kadar se goni; — 2. *gorska cvetka* (*Gentiana lutea*).

kot, kota (kotú); 1. vse kote pretakniti; v kotu čepeti; staviti koga v kot: ravnati ž njim kakor z učenčkom; v kot pasti: leči na porod; — 2. preživitek: dosmrtno stanovanje in hrana staršev, ki so posestvo oddali otroku; kot si izgovoriti; zapisan kot; — 3. v matematiki: oster, top, pravi kot.

kot: kakor; ko (poudarjen: ko + ti); žene so hujše kot možje; kot puščica, ki leti; kot da te ni; krčmar poje (v operi) drugače kot vitez in hlapec drugače kot kralj; — gl. kakti.

kotač: 1. kolo; — 2. polkrožno prirezana deska, po kateri teče zibelka; — 3. sanovka.

kota: 1. tudi »volk« imenovano surovo železo, ki se je drugič topilo ob obilnem dovajanju zraka; razbilo se je na »mašelje«, ki so se zopet prevarili v peči; — 2. izmerjena višina nad morjem.

kotalicati; kotalikati; kotaliti; kotaljati: pomanjšujoče oblike za »kotati«; pomenijo lahno, lahko »kotanje«: kotalikati pirhe.

kotanja: vdolbina; jama; graba; kopanja; cesta je polna kotanj, preko katerih kolo skače; — kotanjast svet; kotanjica.

kotar: človek, živeč v kotu; na preživitku; — kotarica.

kotati: valiti; z obračanjem, prevračanjem težko reč spravljati po kaki podlagi *naprej; kotati* krlje na žago, sod na voz.

kotec: 1. majhen kot; — 2. različne majhne zgradbe ali tehnične naprave; po kosih padežih so dale nominativ »koc«.

kotel, kotla: 1. velika kovinska posoda za kuho; svinjski kotel; žganjarski, parni kotel; — 2. podobna globina: kotlina; *konec jazbečevega brloga; tolmun;* dolina; — 3. množ. kotli: bobni; v kotle biti.

kotiček, kotička.

kotiljon gosti, plesati.

kotišče: leglo.

kotiti: imeti mlade.

kotlar dela posodo iz medi ali kotlovine; — kotlariti; kotlarstvo.

kotlét, kotleta.

kotlina, gl. kotel 2.

kotljati se: kotalicati se.

kotlovec: kamen, ki se nabere po stenah kotla.

kotlovina: kovina za kotle; med, baker.

kotnik: 1. mož, stanujoč v kakem kotu; — 2. zob v kotu ust.

kotnjak, gl. kotnik 2.

kotorna: 1. skalni jereb (Perdix saxatilis); — 2. bela jerebica (Lagopus).

koturn, koturna; z visokega koturna kaj povedati: napetoličnо.

kov, kova; kov, kovi: 1. kovanje; — 2. kovan izdelek; — ta zlat je kova znanega; mož starega kova: starih navad, pošten, zanesljiv.

kov †: kakov, kakšen, nekak.

kovač: 1. kovač konje kuje; črn ko kovač; vsak je (sam) svoje sreče kovač; — 2. bankovec ali srebrnjak za 10 Din; dal sem mu za to kovača (kovač †).

kovaček: 1. majhen kovač; — 2. ime raznih ptičev, posebno žolna; — 3. kovački: ciklamen.

Kováčič; osebno ime; naglas »Kóvačič« je nemški, nastal; kakor Nóvak, Óblak i. t. d. po uradih v nekdanji Avstriji.

kovačnik: dišeč grm (Lonicera caprifolium).

kovanec: kovan denar (v nasprotju s papirnatim bankovcem).

kovaren: intriganten, zahrbten; — kovariti; kovarstvo.

kovati, kujem († kovam): 1. kovati žreblje, denar; podkev iskre kuje; konja kovati; kovati kolo, voz, vrata, plug; — 2. nove besede kovati; kovati pesmi, načrte, naklepe, iz pravd rumenjake, koga v zvezde (čez mero hvaliti, slaviti); — 3. kuje mi v zobu, ušesu (kljuje); vreme se kuje: postaja stanovitno; človek se kuje: zdravje se mu vrača; kuj me življenje, kuj!

kovčeg †: kovček, kovčka.

kovina: kar se da kovati; kovinast; kovinski.

kovnica: kjer se kuje denar.

Kovski vrh, krajevno ime, narejeno iz apelativa »kolk«.

kovter, gl. kolter.

koza: 1. domača žival; koza meketá; Bog že ve, kateri kozi rog odbije: prešernost se kaznuje; ne more biti koza cela in volk sit; koza laže, rog pa ne; za jalovo kozo se kregati; stara koza tudi rada sol liže: tudi star panj se vname (se govori o starem človeku, ki se zaljubi); — divja koza; — 2. razne tehnične naprave, podobne kozi; — 3. koze: osepnice; koze cepiti, staviti, preboleti; koze so mu ves obraz skazile.

kozača: prezirljiva označba koze.

kozar: 1. kozji pastir; — 2. kozulj.

kozarček: 1. kozji pastirček; — 2. majhen kozarec; zvrniti ga kozarček: nekoliko popiti; ali ga hočemo kozarček?

kozarec: majhna, steklena posoda za pijače; daj mi kozarec mleka, vina; kozarce prazniti: popivati.

kozarica: kozja pastirica.

kozarič: kozji pastir.

kozav: s sledovi koz; kozav obraz; — gl. koza 3.

kozel, kozla: 1. kozel bode, suva; smrdi kakor kozel; kozel v zelju: slab čuvaj; divji kozel; kozla ustreliti (ironično): storiti veliko neumnost, napako; — 2. razne posmešljive označbe in psovke; ničvreden človek, grešnik; rogovilež; pohoten starec; frater lajik v samostanu; izbruhana pijača in jed (pesem diši po kozlovi bradi); — 3. razne tehnične naprave; kozle prevračati: staviti se na glavo in se prekucevati; — gl. koza 2., kozolec.

kozelc, gl. kozolec.

kozica: 1. majhna koza; — 2. ponvica na treh nogah; — 3. orehovo jedrce; — 4. ajdovi snopi, zloženi v kopo; — 5. kozice: z rdečo in črno svilo izvezen cikcak ob robovih ženskega perila.

kozina: kozja koža, volna; kozji duh.

Kózjak; na Kozjaku.

kozji dnevi: medeni tedni; kozje molitvice: stokanje ob mučenju v »kozi«, nekdanjem mučilnem orodju.

kozlati: bruhati.

kozlè, kozléta: mladič koze.

kozlec, kozelca, gl. kozolec.

kozletina: meso ali koža kozleta.

kozlič: kozle; — kozliček.

kozmetičen; kozmetika.

kozmopolit.

kozol, gl. kozulj.

kozolec, kozolca: 1. solncu, zraku in vetru odprta stavba, na kateri se suši krma in snopje; vezani kozolec: dvojni; — 2. razne tehnične naprave; kozolce obračati, gl. kozel 3.; — pisava »kozolec« je veren posnetek dijalektične izgovarjave kosih padežev: »kozelca«; pravilna bi bila »kozlec, kozelca« = majhen kozel, kozlu podobna naprava.

kozoprsk: stara označba za mesec oktober (ko se koze gonijo).

kozorog: vrsta divjih koz z mogočnim rogovjem.

kozulj, kozulja; kozulja, kozulje: 1. košek iz drevesne skorje, lubja; — 2. strok, luščina, lupina. — 3. sestavljen cvet; šopek.

koža: 1. človeška in živalska; iz kože de(va)ti, djati; komu kožo ustrojiti: pretepsti ga; iz kože skočiti od jeze; imeti trdo (neobčutljivo) kožo; — 2. narava, bistvo, življenje, lastni jaz; bati se za svojo kožo; svojo kožo na prodaj nositi; nihče ne more iz svoje kože; staro kožo sleči; za kožo mu gre; svojo kožo braniti; nihče mu ne more do kože: ne

more ga v živo zadeti; — 3. oslovska koža: pergament; doktorska diploma; — usnjen rudarski predpasnik, pokrivajoč *zadnjo plat, simbol izučenega, praktičnega* (ne pisarniškega, teoretičnega) rudarja; skok črez kožo: slovesnost, s katero se mladi izučeni montanisti sprejmejo med stare tovariše.

kožélj, koželja: palica na kolovratu, na katero se natakne kodelja.

koženica †: pergament.

kožuh: plašč iz kože z dlako; kožuh na *ploh*: ima hrbet iz enega kosa; ovčji kožuh.

kožuhati: koruzne storže slačiti, da se lahko obesijo sušit.

kožuhovina: blago za kožuhe; kože z dlako vred.

kožušček, kožuščka.

krača: 1. golen, spodnji del noge: posebno svinjska, prekajena; — 2. šaljiv izraz za *nogo sploh*; *odmahati jo urnih krač*.

kradež: 1. tatvina; živijo na kradežu in stradežu; — 2. tat.

kradljiv: tatinski; — kradljivec.

kradoma: skrivaj, tiho, kakor tat.

kragulj: 1. ptica roparica; skobec (Astur palumbarius); — 2. votla, narezana krogla, z zrnom, ki se po njej kotali in žvenketa; — kraguljček (na konjski *opremi*); *kraguljec*.

kraj: 1. rob, konec sploh; pri kraju (vrste) stati; na kraju gozda; vreči v kraj (od sebe); od kraja odriniti, odtegniti; star klobuk širokih krajev; mi boš kake tri kraje povlekel; prislovno: spremil ga je do kraj jezera; kraj gozdov je šel; — 2. začetek: vsi od kraja; vse od kraja (brez izbiranja) jesti; *od konca do kraja; od kraja začeti*; — 3. konec; na kraju sveta; zgornji, spodnji kraj (vasi); od kraja do kraja; ne bo ga še kmalu kraj; ž njim gre h kraju, je že pri kraju ž njim; zgodba je pri kraju; pri kraju je s svojo modrostjo; najina ljubezen v kraju bo; *vino je pri kraju; vse do kraja pokončati*; le poslušaj, nisva še pri kraju; stori tako, pa bo kraj besedi; — 4. nedoločeno ozemlje, pokrajina; domovina, mili kraj; lep kraj tu, vreden kratke pomude; samoten, pust kraj; vsak kraj ima svoje navade; iti v tuje kraje; stari kraj: domovina, Evropa (v ameriški slovenščini); — gl. konec.

kraja: 1. *tatinski posel; ob kraji živeti*; kraje se navaditi; — 2. ukradeno blago.

krajan: človek iz istega kraja, domačin, rojak; minister krajan: brez portfelja, zastopnik interesov svojih rojakov.

krajcar: 1. stoti del goldinarja; — 2. označba denarja sploh; brez krajcarja je ostal.

krajec: 1. odrezani rob česa; krajec kruha, *sira; prvi, zadnji krajec*: označba luninih men (rastoč in pojemajoč mesec); krajši ogon njive, z neenakomerno obliko; ogon sploh; — 2. gl. kraj.

krajen: 1. na robu ležeč, skrajni; — 2. gl. krajeven; lokalen; krajni šolski svet.

krajevec: *krajec; krajnik; vitra*, klana iz polovice šibe; krajevec pri klobuku; prva, napol okrogla deska, odžagana od debla; polovica klanega lesa.

krajevne oblasti; krajevna potreba (n. pr. krčme) ni dokazana.

krajina: pokrajina; ozemlje, ležeče na *kraju (robu) kake oblasti; mejna krajina*; Bela, Slovenska, Suha krajina.

Krajinčan: ime za prebivalca Suhe krajine; Krajinščica; krajinški.

Krajinška sela: Sela pri Šumperku.

Krajna, staro ime za »Kranjsko«; = »Krajina«.

krajnik: gl. krajevec.

krajšati: delati krajše; krajšati komu dolg čas; dnevi se krajšajo.

krak: 1. noga, posebno če je dolga; iztegnil je svoje krake po klopi; — 2. kar ima podobo samo dveh nog (brez pravega trupa); krak šestila; trikot z enakimi *kraki*; — 3. *povodno* živalstvo, plavajoče mirno na površini stoječih vod; — gl. okrak.

krakati: oglašati se z glasom »kra, kra«; krokar, vrana kraka; — krakniti.

Krákovo; v Krakovem; Krakovčan; ljubljansko predmestje; — gl. krak 3.

kralj: 1. *vladar; cesarji in kralji* vladajo svetu; Jezus Nazarenec, kralj židovski; Kristus Kralj; sv. trije kralji (praznik); Sv. trije kralji (fara); — 2. po veljavi podobne figure: pri kartah, šahu, kegljih (srednji).

kraljestvo († kraljevstvo).

králjev: *kralju lasten: kraljeva oblast;* kraljév: kraljevski (kakor kraljev); po kraljevo živeti.

Kraljev Gradec †: Kraljičin Gradec.

kraljeva: kraljica.

kraljevati, kraljujem; kraljevati nad kom; nad vso pokrajino kraljuje nebeški mir.

kraljevič: kraljev sin; kraljevič († Kraljevič) *Marko.*

kraljevina: ozemlje pod kraljevo oblastjo; — kraljevinski.

kraljevski: kraljév.

kraljica: 1. kraljeva žena; — 2. matica pri čebelah; — *kraljičji.*

kraljič: 1. majhen kralj; — 2. kraljevič; — 3. matica pri čebelah; — 4. označba za male ptiče (Regulus crococephalus, *Troglodytes troglodytes*).

kraljičina †: kraljična (kraljeva hči).

krama: *blago, posebno drobno, ki je na* prodaj; s kramo po hišah hoditi, kramo prodajati.

kramar: 1. branjevec; tudi prezirljiva označba trgovca sploh; — 2. človek, ki misli samo na svoj dobiček, ali, ki mu manjka podjetnosti, velepoteznosti; — *kramarska duša.*

kramariti: krošnjariti.

kramljati: *pomenkovati se; govoriti o* lahkih, prijetnih rečeh; nasprotje: modrovati, moževati; — kramoljati.

kramp: težko orodje z eno ali dvema konicama, z enim ali dvema sekaloma; sploh označba za grobo, surovo delo: s krampom pisati, s krampom komu (kri) puščati; — star kramp: star človek ali žival, že ne več za pravo rabo.

krampelj: *krempelj.*

krampež: *dereze; ostri deli podkve.*

Kranjec, *Kranjca; tudi zelo razširjeno* osebno ime, posebno po Štajerskem; Kranjica; vojvodina Kranjska; kranjski, nekdaj = slovenski; kranjski panj; kranjski Janez: rojen Kranjec.

kranjič: panj s kranjskimi čebelami.

Kranjska gora: v Kranjski gori, iz Kranjske gore; Borovec; borovški.

Kranjsko; na Kranjskem; s Kranjskega; po *Kranjskem, Koroškem mi ajda zori.*

krap: 1. okroglo pecivo, se peče ob pustu († krof); — 2. *neka riba* (Cyprinus carpio; † karf).

krapar: certifikatist; označba za vojaka, ki je v nekdanji Avstriji prostovoljno dalje služil kot podčastnik in dobil za to certifikat, ki mu je omogočal vstop v civilno državno službo nižje vrste.

krapavica: *krastača.*

krapci: *razvaljeno testo, nadevano s sirom,* pomazano s smetano in naglo spečeno; hajdinski (ajdovi) krapci.

kras: okras, okrasek.

Kras; na Krasu; Kraševec, kot osebno ime nav. v obliki »Krašovec«, tudi »Hrašovec«; kraška polja; kraška burja.

krasen: posebno lep; krasen plen; krasno se mu poda.

krasija, gl. kresija.

krasiti: dajati lepoto, delati kaj lepo, krasno.

krasota: velika lepota.

krasotec: *lep človek, lep mož;* — *krasotica:* lepotica.

kraspati: praskati, strgati (z nohti, kremplji).

krasta: strjena kri na rani; krasta se je naredila, odluščila; krastav; — hrasta.

krastača: vrsta žab, živečih na suhem (Bufo cinereus).

krasti, kradem: krade kakor sraka; komu čast krasti: Bogu čas krasti: lenuhariti.

kraščina: 1. kraški svet; — 2. govorica Kraševcev.

krat, krata; krat, krati; prvikrat; prvokrat; *desetkrat; takrat; koliko kratov* me po mestu žene; druge krati me ne mara videti; (na) zadnjo krat se vidiva; *hkratu; hkrati.*

kratčina †: kračina.

kratek, kratkega; krajši; kračji; kraji; nasprotje dolgega; kratek rep; kratka sapa; kratke (slabe) pameti (spomina) biti; kratkih besedi biti; kratko potegniti: zgubiti, biti premagan; delati komu kratek čas; laž ima kratke noge: ne pride daleč; koga kratko držati: na vajetih; dolgost življenja našega je kratka; v kratkem; pred kratkim; ob kratkem kaj povedati; kratko nikar; kratko ne; — kratko in malo †: skratka; kratkim potom †: kratko, na kratko; v kratkem času †: v kratkem.

kratica: 1. okrajšana beseda; — 2. znak krajšave.
kratiti: krajšati; odtrgovati; kratiti komu čast, veselje, dobro voljo, ime, naslov, slavo, dobiček; *kratiti se: krajšati se;* braniti, upirati se.
krativec: znamenje kratkega naglasa.
kratkoča; kratkost.
kratkočasen; kratkočasiti koga (se) s čim; kratkočasnica: zabavna, kratka povest; anekdota, humoreska (birokratkočasnica).
kratkoma vse je tajil.
kratkomalo: kratkoma.
kratkoročen: na kratek rok.
kratkorok: s kratkimi rokami.
kratkoviden človek; kratkovidna politika.
krava; dojna (molzna), tudi v prenesenem pomenu: stranka mu je samo molzna krava; stelna: po teletu; krava se pripusti k biku, ki jo obreji; se oteli; vrže tele; kravo s svedrom dreti; še krave se ti bodo smejale (tako neumnost si uganil); pijan kakor krava; pet krav za groš (neverjetna stvar); ponoči so vse krave črne; če je šla krava, pa naj gre še tele: ob veliki zgubi človek ne bo gledal na malo zgubo, ki se je zgodila ob enem; krava je v zelju! nekdaj opozorilen klic z vrha na vrh, da hodi financar po fari.
kravaj: hleb; hlebec.
kraval; kravalirati.
kravar: hlapec pri kravah; — kravarica.
kravati: lokati, piti kakor krava.
kravetina †: kravina.
kravica: 1. majhna krava; — 2. polovica orehovega jedra; — 3. božja kravica: pikapolonica (Coccinella septempunctata).
kravina: 1. meso, koža, usnje od krave; — 2. neka trava v Cerkniškem jezeru; gl. krovina.
kravja dekla; kravji zvonec.
kravjak; kravjek: govno od goveda.
kravovina: kravina.
kravščak: kravjak.
kravžljati †: frkati, kodrati, vihati.
kraža: *križe kraže delati:* črčkati.
krcati: kratko in lahno tolči; krcati koga po prstih; — krcniti.
krcelj: majhen krlj; hlod.
krcniti, gl. krcati.
krč človeka prime, lomi, trga, zvija, zvije, vrže, meče; čeljustni krč.
krč, krča; krča, krče: posekan gozd, ki čaka na krčenje.
krčalnica († krčanca): težka motika, ozka, štirioglata, za krčenje.
krčevina: zemlja, ki jo je treba šele krčiti ali je že skrčena; zelo razširjeno krajevno ime = rovt, rut.
krčevit: kakor v krču, od krča; krčevito spačen obraz; krčevito ihteti, se oprijemati česa.
krčiti: 1. kratiti; krajšati; skupaj vleči; zvijati; nogo krčiti; skrčiti; srce se mi krči: stiska; zaloge se krčijo: gredo proti koncu, h kraju; krčiti se: braniti se, upirati se; gl. kratiti se; — 2. kopati in odstranjevati iz nóvine korenine, štorovje, kamenje; gozd, laz, zemljo krčiti; krčiti si pot: s težavo si jo delati, posebno v prenesenem pomenu.
krčma: *podjetje, ki daje samo jed in pijačo, ne pa tudi prenočišč;* krčemska hrana; — gl. gostilna.
krdelo: neurejena truma; krdelo svinj; nadlog krdelo: množica.
kreatura; kreirati.
krecati: kretati; ravnati.
krečati: krecati; krečiti.
krečiti, nem.: razstopiti se na široko in obenem nekoliko noge zaviti, da se dobi trdnejša stoja.
kreda: 1. s kredo pisati na šolsko tablo: — 2. »kredit«; na kredo piti.
kredi: pripravljen; nared.
kredit; spraviti koga (kaj) ob kredit; odreči komu kredit.
kreg: prepir; razprtija; bila je z vso družino v kregu.
kregati koga: kričati nad kom, oštevati, zmerjati, grajati koga, znašati se nad kom, očitati komu kaj; za vsako reč me krega; kregati se: prepirati se (na ves glas); pričkati se; kregati se nad kom, na koga; s pametjo se kregati: nespametno ravnati.
kregulj †: kragulj.
krehati: sopsti, loviti sapo; pokašljevati; prasketati; lomiti, drobiti; — krehniti: krevhati; krhniti.
kreketati, kreketam (krekečem); žabe kreketajo.

kreljut: perut.

krema: 1. smetana; — 2. voščilo za čevlje; mazilo za človeško polt; — 3. odbrana, fina družba.

kremen: 1. vrsta trdega kamena; kresilni kamen; iz kremena iskre kovati; — 2. simbol posebne trdnosti, odločnosti.

kremenit: 1. kremenov; kremenast; — 2. trden, odločen, nezlomljiv; kremenit značaj.

kremenjača: stara puška na kresilni kamen (kremen), ko še ni bilo vžigalnih kapic.

krempelj: 1. ptičji nohet; kremplje zasaditi v kaj; — 2. označba človeških prstov (roke), ki kaj posebno močno primejo ali držijo; duh preonemčeni ves, voljni so kremplji bili; ne da zemlje iz krempljev; — 3. kremplji: priprava za plezanje po drogovih in drevesih, se priveže na čevlje; — gl. krplje.

krempeljc, krempeljca; krempeljček.

kremžiti: razpotegniti; kremžiti ustnice, lice, obraz (na jok, smeh, prezirljivo); kremžiti se.

kreniti, krenem: 1. z naglim, krepkim sunkom premakniti; kreni še enkrat! kreni od brega! = odrini! — 2. obrniti; kreniti na desno, na levo, z vozom na stran; — 3. obrniti se: kreniti na pot, na vlado (proti vladinemu poslopju); pogovor je krenil drugam; — gl. krepeneti.

krepák, krepka, krepko, gl. krepek.

krépati: kreniti, krepniti.

krepáti: poginiti.

krepčati: delati kaj bolj krepko, trdo: krepčati se z jedjo in pijačo.

krepek, krepka, krepko: 1. trd (nasprotje mehkega); krepko (suho) zapečen kruh; od mraza krepka zemlja; krepka dlan, pest; — 2. trden, močan, odločen; s krepko roko vladati; povzdignimo krepke glase domovini v slavo; krepka beseda, govorica, hoja, dramatika, dolenjska grča (Dolenjec); krepko podpirati; krepkejši; bolj krepek.

krepel, krepéli: 1. odsekana veja brez vejic, tako močna, da se več ne šibi; — 2. posmeljiva označba človeških nog.

krepelec, krepelca: majhna krepel; metati komu krepelce pod noge: delati komu ovire, sitnosti.

krepelati: s krepeljo zbijati, tolči.

krepeleti: *frfotati, tresti se, mahati;* — gl. hrepeneti; krepeneti; koprneti.

krepeliti: gl. krepelati; krepeleti.

krepén: trd; prste imam popolnoma krepene od mraza.

krepeneti: 1. postajati trd; — 2. perje našopiriti; — gl. hrepeneti; koprneti; krepeliti.

krepilo: kar koga krepi; krepilen napoj.

krepiti: krepčati.

krepniti: 1. kreniti; krepeneti; — 2. poginiti (krepati).

krepost: čednost; se rabi navadno tavtološko: čednosti in kreposti; — kreposten človek.

kres: 1. čas enakega dneva in noči, navadno označba za (poletni) kres (ob Šentjanževem); o kresi se dan obesi (ne daljša več); — zimski kres: o božiču; 2. grmade, ki se zažigajo na predvečer po višavah; — 3. splošna označba za poletje: bodi zima, bodi kres, če te zebe, neti les.

kresalo, gl. kresilo.

kresati: 1. tolči ob čem; čevlje kresati; žival se kreše: tolče z nogo ob nogo; mlinski kamen kresati: klepati; veje kresati: klestiti; kresati se s kom: prepirati, pretepati; misli se krešejo: zadevajo druga ob drugo; — 2. tolči iz česa: podkev iskre kreše; kresati ogenj (iz kamena).

kresen: ob kresu; kresni dan, kresna noč.

kresija: v stari Avstriji okrožni urad, ki je nadzoroval graščinsko gosposko; tudi označba za poslopje, v katerem je bil nastanjen.

kresilen: potreben (poraben) za kresanje; kresilna goba; kresilni kamen.

kresilnik: kresilni kamen; kresilni kamenček (umeten).

kresilo: 1. železo, s katerim se je kresal ogenj iz kresilnega kamena; — 2. danes priprava (posoda z bencinom, stenj in kresilnik), ki kadivcem nadomešča vžigalice.

kresnica: 1. razne rastline, ki o kresu cveto (Senecio vulgaris, Spiraea arunca, Chrysanthemum, Buphthalmum salicifolium); — 2. šentjanževica, žuželka (Lampyris noctiluca); — 3. deklice, ki na ve-

čer pred kresom pred hišami popevajo in pobirajo darove; — 4. majhna, slabo brleča lučka (gl. kresnica 2).

kresnik: 1. *mesec junij*; 2. *bajeslovno* bitje; kresniki se tepejo, kadar se na obzorju brez grmenja bliska; 3. potonika (Paeonia).

kresniti: močno *krcniti*; *kresniti koga* s pestjo po obrazu.

kresovati: praznovati kres.

krestomatija.

kretati: *gibati, premikati, voditi, ravnati*; kretati voz, barko; kretati se: gibati se; dajati si opravka; on se zna v vsaki, tudi najfinejši družbi kretati; — gl. kreniti.

kretén; kretinizem.

kretnja: gib (posameznega uda, n. pr. roke), gesta, zamah; njegove kretnje so razodevale njegovo zadrego.

krevelj: 1. kljuka; — 2. grebljica za žerjavico in pepel; — 3. rovnica z dvema zoboma; — 4. psovka staremu, skljućenemu človeku; — gl. Krjavelj.

krevhati, gl. krehati.

krevkati: žalostno se oglašati.

krevlja: krevelj; krevljast.

krevljati: skljućeno hoditi; krevsati.

krevljec, kreveljca.

krevsa: 1. človek, ki krevsá; — 2. okresano obutalo; — krevsati.

krevsati: drsajoč hoditi; klecati; šantati; odkrevsati; prikrevsati; — gl. kresati.

krezulj, gl. kozulj.

krhati: 1. lomiti, drobiti iz česa kaj; krhati nož, krhati pero; — 2. *preneseno:* družba, sistem, prijateljstvo se krha; — gl. kršiti; krušiti.

krhek: 1. drobljiv, lahko razpadajoč; krhek les; krhek kruh; krhka hruška; — 2. kratko odrezan, presekan; krhka beseda; krhko na zvon udariti; krhek smeh, krhko se zasmejati.

krhelj, krhlja: razrezan kos; jabolka rezati na krhlje; suhi jabolkovi krhlji; krhelj strjene krvi.

krhlika; krhlikovec: imena dreves s posebno krhkim *lesom ali sadom*; Rhamnus frangula, Salix fragilis.

krhljanka: bela repa, razrezana na kocke (krhlje) in skuhana za človeško jed.

krhljati: *rezati na krhlje.*

krhljec, krheljca; — krhljič.

krhniti: krcniti; krhati.

kri, krvi; 1. kri teče po žilah; tišči, se vali, sili, stopi, se udre, zastane, udari v *glavo, v lice, izza nohtov*; se ogreje, zavre, vzkipi, kri mu teče iz nosa, ga je polila; komu kri puščati; koga do krvi pretepsti; za koga svojo lastno kri *prelivati; braniti svoje pravice* do krvi; — 2. celotna narava človeka; temperament; življenje; vroča, hladna, huda, nemirna, lahka kri; v krvi mu tiči; *naslov romana:* »V krvi«; *dati kri za domovino*; — 3. pokolenje; sorodstvo; kri moje krvi: moj otrok; knežje krvi; kri ni voda: za sorodnike se moramo brigati.

krič: krik; kričanje; tak krič je bil pred krčmo; velik krič pa majhen ptič: velika praska, pa malo haska.

kričaj: človek, ki samo kriči.

kričati, kričim; kričati (vreščati) na koga, nad kom; kričati na vse grlo, kakor jesihar, kakor šoja; to kar kriči po disciplinarni preiskavi.

kričav: kdor rad in za vsako malenkost kriči; kričavi otroci.

krida; kridatar.

krik: krič; močan klic; zagnati krik in vik.

krikati: kričati; ukati; — krikniti: zakrikati, zakričati, zaukati.

krilat: s perutmi, krili.

krilatec: angel; pesniški izraz in v starejšem jeziku (že v brižinskih spomenikih); božji krilatec.

krilce: majhno, kratko krilo.

krilen: 1. pokrivajoč: krilna peresa; krilna opeka; — 2. stoječ na krilu, spadajoč h krilu: krilni igralec.

kriliti: mahati; z rokami kriliti; frfotati; — kriljati.

krilo, krila: 1. perut; kokoš maha s krili; enake tvorbe v parih: krilo pri oknu, vratih, mizi; desno, levo krilo kake vrste (vojakov, telovadcev); — 2. ženska obleka (od pasa do gležnjev); spodnje krilo; svileno krilo; — 3. prostor med *sprednjimi stegni*; otroka na krilo vzeti; na krilu mu je sedela; roke v krilo položiti: nehati z delom, počivati, obupati; preneseno: zavetje; v krilu temnih gozdov, *hladnih senc*; *veselje* v krilu je narave svete.

krinka: maska; se rabi najbolj v prenesenem pomenu: lažni, varavi videz obraza; mrzla, lažnjiva krinka; krinko si natakniti, nadeti; komu krinko z obraza strgati: razkrinkati ga: pokazati njegovo pravo lice, podobo.

kripa: velik koš na vozu; voz, obit z deskami; pripeljati kripo gnoja, premoga, drv.

kriplje: vse kriplje (moči) napeti; braniti se na vse kriplje (z vsemi silami); beseda se rabi samo v tej obliki, ki je 4. sklon množine.

Krist: poetično rabljena beseda; gl. Kristus.

kristal; kristalno steklo; kristalno čist; kristalografija.

kristavec: grm s strupenim sadežem (Datura stramonium).

kristjan: kristjanka (starejše: kristjana).

Kristus, Kristusa; za Kristusovo (Križčevo) voljo koga kaj prositi; v Kristusovem imenu; Kristusova nevesta: deklica, ki je obljubila vedno devištvo.

Križčev: Krist(us)ov.

krišpati: gubati; kodrati; lepotičiti; ironično: mikastiti, tepsti, pretepati.

kriti, krijem; kritje; 1. s slamo hišo kriti; njega že hladna zemlja krije; kriti se pred kroglami, bombami, strupenimi plini; — 2. odpraviti kako pomanjkanje; kriti svoje potrebe, svoje dólgove, stroške.

kritik; kritikovati; kritika; kritizirati; kritičen; kriticizem; kritičnost.

kritikaster: slab kritik.

kritje: 1. zavetje; v kritju pričakovati *znamenja za prodiranje, napad;* — 2. sredstva za kritje (stroškov, primanjkljaja, dolgov); iskati sredstev za kritje nepričakovanih izdatkov.

kriv: 1. nasprotje ravnega; kriva črta; kriv nos; krivo gledati; — 2. nasprotje pravega, pravičnega, pravilnega; kriva vera; krivi prerok; kriva sreča: nasprotna, zla usoda; hoditi kriva pota; kriva prisega; po krivem priseči; po krivem dolžiti; — 3. vzrok; sam sem si tega kriv; on je kriv moje nesreče; on je kriv, da...; kriv česa, čemu († na čem).

krivček: zavito pero raznih divjih ptičev, se nosi — znak fantovstva in korajže — za klobukom.

krivda: vzrok česa, kakšne krivice; krivdo dajati komu: delati koga odgovornega za kaj: krivdo nase vzeti; krivdo zvračati na koga.

krivec: 1. zakrivljen predmet; vrtnarski ali čevljarski nož; pero iz repa divjega petelina ali ruševca, nav. v množ. »krivci«; — gl. krivček; krivce nam hočejo vzeti! — 2. poševen, od strani prihajajoč veter: severovzhodnik; — 3. kdor je česa kriv; krivcev še niso izsledili; — gl. kriv 3.

krivenčast: zakrivljen, zvit, pokvečen; krivenčasto drevo; krivenčaste veje.

krivenčiti: zvijati.

krivica: 1. nasprotje pravice; krivico storiti komu; krivice delati, počenjati; krivico požreti: mirno prenesti; krivica se mu godi; po krivici: po krivem; krivico (krivdo) vreči, valiti na koga; — 2. klobasa (krvavica); — 3. krivice: rahitida.

krivičen: nasprotje pravičnega; krivično blago: dobljeno po krivici; krivičen sodnik; krivična sodba; — krivičnik; krivičnost.

krivina: 1. zakrivljena stran ali plat kake stvari: krivina reke; izravnavati krivine; — 2. krivica (v starejšem jeziku).

kriviti: 1. upogibati; zvijati; usta kriviti; hrbet se mu krivi od starosti; — 2. kriviti koga česa: dajati komu krivdo za kaj; — krivljenje.

krivulja: zakrivljena črta z določenimi lastnostmi (kurva); kljukasta cesta.

kriza; kritičen dan.

križ: 1. dve reči pravokotno ali v drugem kotu druga na drugi; dve šibi na križ *zvezati;* križi: *železna mreža (v oknu);* v križ tkati; križe kraže delati: črčkati; križ narediti: podpisati se samo z znamenjem križa; roke v križ držati; križi: razpotje, kjer se ceste križajo; 15 snopov, položenih »v križe«; to mi hodi navzkriž: narobe; navzkriž s predpisi; v križ sva si: skregana, sprta; v križu (spodnjem delu hrbta) me boli; — 2. mučilo; simbol, praznik, spomin Kristusovega trpljenja; na križ pribiti; narediti križ (na čelu, ustih in prsih); križ božji (nam bodi v pomoč)! nositi križ pred procesijo, za križem iti; križi: prošnji teden (pred vnebohodom); veliki križi: Kristusov vnebohod; mali

križi: praznik povišanja sv. križa (14. sept.); šmarni križ, sv. Helene križ, južni križ: ozvezdja; — 3. simbol trpljenja, smrti, konca in vstajenja: vsak človek ima svoj križ; ta otrok je pravi križ za mene; je pač križ! križ brez Boga: sama muka, brez usmiljenja; ž njim je križ; imeti križ s kom; križe si nakopati; svoj križ nositi; križi in težave; narediti križ čez koga: prepustiti ga njegovi usodi; nagrobni križ; — 4. simbol usmiljenja, samaritanstva; društvo »Rdeči križ«; — 5. v krajevnih imenih: Sv. Križ; svetokriški.

križaljka †: križanka.

križanka: 1. cerkev nemškega viteškega reda; — 2. potomka dveh različnih vrst živali ali rastlin; mula je križanka osla in konja; — 3. uganka, v kateri se v križ stoječe besede s posameznimi črkami ujemajo.

križar: vitez, ki je v srednjem veku hodil na vojsko zoper nevernike; gl. križevnik 2.; križnik.

križarica: nuna iz reda sv. križa.

križariti: voziti se sem in tje.

križarska vojska, vojna.

križast; križat: označen s križem, okrašen s križi; križasti prapor; križast tolar; križ(ev)ata kola: s kolesi iz celih kosov, zbitih na križ.

križati: 1. rezati, sekati; poti se križajo; križala sva se: šla sva drug mimo drugega, ne da bi se sešla; — 2. označiti z znamenjem križa: mati otroka križa; križati se; — 3. pribiti na križ; križaj ga!

križav; križaven: zvit, vegast, škrbast.

križavec: 1. tolar s podobo križa; — 2. pajek s križem na hrbtu (Epeira diadema).

križček, križčka.

križec: 1. majhen križ; zlati križec za zasluge; — 2. križci: konec hrbtenice; bolečine v križcih: porodne bolečine.

križem: 1. na križ, prislovno; križem gledati; rokem križem držati; vsi so križem govorili: ne da bi drug drugega poslušal; po križem svetu; — 2. predlog: pošlji osla križem svet, nazaj ti pride uhat ko pred; — križema.

križemnik, gl. križevnik.

križen: križev, v obliki križa; križna kost; križna nedelja; križni pot.

križev pot: 1. pobožnost v spomin Kristusove poti s križem; — 2. sploh označba mučne poti brez pravega uspeha.

križev teden: pred vnebohodom Gospodovim.

križevački štatuti: pravila za popivanje, imenovana po hrvaškem mestu Križevcih.

križevat, gl. križast.

križevnik: 1. tolar s podobo križa; — 2. član nemškega viteškega reda križevnikov; — 3. krstna obleka, ki jo krščencu podarita botra.

križevo: vnebohod Gospodov.

križički: križem.

križišče: prostor, kjer se kaj križa, n. pr. dve cesti; razpotje; razkrižje; do tje so na kmetih nekdaj spremljali mrliča in tam naredili z rakvijo na zemlji križ.

Križman, osebno ime, posneto po neki cvetlici (Polygala sp.).

križmek, gl. križevnik 3.

križnica: 1. križna kost; — 2. vrsta rastlin (Cruciferae).

križnik, gl. križevnik 2.

križpot; križpotje.

»Krjavelj«, ime osebe v Jurčičevem »Desetem bratu«: dijalektična dolenjska oblika za »krevelj«; po njem je posneta označba »krjaveljščina« za robato, neolikano govorjenje in obnašanje, posebno, če hoče biti originalno.

krka: pegatka; imenovana po glasu, s katerim se oglaša.

krkalikati: trkalikati: takalikati: kotalikati; igra s pirhi, ki se spuščajo po dveh poševno položenih palicah (trkati + kotalikati).

krketati: oglašati se kakor kokoš, kadar vidi jastreba; puran krketa.

krkniti: črhniti.

krkon: dvoživka.

krlj: gladko deblo, prirezano na dolžino, primerno za žago; iz debla se režejo krlji, iz krljev žaganice.

krm: konec ladje; sprednji, zadnji krm; gl. krn.

krma: 1. hrana, posebno živalska; krmo sušiti, spravljati, živini pokladati; vrzi volom krme! — 2. zadnji del ladje.

krmača: svinja, ki se pita na mast.

krman, gl. krmar.
krmar: mož, ki s krme ladjo s krmilom ravna in obrača; — krmariti.
krmélj, krmelja: gnoj v očesu; — krmežélj.
krmežljav: z gnojnimi, zalepljenimi očmi; krmežljavo gledati; — gl. krmelj.
krmilo: 1. priprava, s katero se kaj (voz, ladja, stroj) ravna in obrača; — 2. umetna krma (n. pr. za pse, prašiče).
krmiti: 1. dajati hrano; — gl. krma 1.; — 2. ravnati, držati v pravi smeri; — gl. krma 2., krmilo 1.
krmiželj, gl. krmelj.
krmljénka: svinja, ki se pita na mast; — krmljenščak.
krn, krna, krno: odsekan, odlomljen; bolj nav. »okrnjen«; — krnast; krnjast.
krn, krna: konec; rob; škrbinast gorski greben ali vrh.
krnica: 1. okrogla posoda, izdolbena iz celega kosa lesa; prostor v preši, kjer se sadje tolče ali grozdje mečka; — 2. tudi okrešelj, ime pod visokimi, nekdaj poledenelimi alpskimi vrhovi ležečih skalnih kotanj, s strmimi stenami na treh straneh; — 3. okrogla jama, velika kotanja v strugi in vrtinec nad njo; tolmun; med krnico in pečino: med Scilo in Karibdo (med dvema nevarnostima).
krniti: kreniti.
krnjav: 1. škrbast; — 2. razkuštran, razmršen.
krnjel, gl. Karnjel.
kročáti: krotiti.
krof †: golša; — krofast †: golšast; golšav.
krog: 1. okrogla črta; v krog se vrteti; v krog iti; solnčni krog; krog okoli meseca; — 2. okrogla ploskev ali telo; izrezati krog iz lepenke; — 3. družba ljudi z enakimi interesi; krog pisateljev in umetnikov; ta nasvet je prišel iz industrijskih krogov; — 4. preval, kjer začne koncem ravni strmina; — se rabi tudi prislovno (krog in krog se je zavrtel) in kot predlog (krog glave).
krogel: okrogel.
krogla: svinčena, steklena, marmornata, kamnita krogla; potegniti črno kroglo: zgubiti; kroglo si pognati v glavo; krogla prileti, brenči, zadene v glavo; — kroglica.
krogljina: okrogla oblika; oblina.
krogliti: obliti; delati okroglo.
krohati: oglašati se s »kroh, kroh«, kakor svinje.
krohot: bučen smeh; smejati se s krohotom; homerski, divji, peklenski.
krohotati se na ves glas.
kroj: 1. enotna oblika obleke; po starem kmetskem kroju; obleka starinskega kroja; — 2. uniforma, posebno športna; smučarski, telovadni, gasilski kroj.
krojač šiva obleke; — krojačica: krojačeva žena; — gl. šivilja.
krojiti: rezati; prirezovati; krojiti obleko; krojni tečaj: za uk v krojenju; krojiti nove besede, komu srečo, usodo.
krokar: 1. vran (Corvus corax); — 2. popivajoč ponočnjak.
krokati: 1. oglašati se kakor krokar; — 2. cele noči popivati (krokariti).
krokodil; krokodilove solze: lažne, posiljene, hinavske.
krokotati, gl. krokati 1.
kromatična skala; kromatična harmonika.
krompir, krompirja; podzemljica, laška repa, bob; skuhati krompirja; ob samem krompirju živeti; — krompirček.
krompirišče: prazna njiva, na kateri je rastel krompir.
krompirjevec: ameriški škodljivec na krompirju (Doryophora decemlineata).
krona: 1. znak vladarja, plemiča; cesarska, knežja, grofovska krona; od pluga do krone: od kmetiča do plemiča; — 2. vrh, vrhunec; človek je krona stvarstva; drevesna krona; zlata (zobna) krona; 3. simbol za vlado, državo: pod krono sv. Štefana; — 4. simbol zmage: mučeniška krona; »Nebeška krona«, naslov Stöger-Šmucovega molitvenika (1876); »Zlata krona«, naslov molitvenika A. Andolška (1858); — 5. denar: 1892—1924 denarna enota v Avstriji = 100 vinarjev = 50 krajcarjev; starejša avstrijska krona je veljala dva stara avstrijska goldinarja po 60 krajcarjev; češka krona (Kč); — gl. rajniš.
kronati koga za kralja, za cesarja; s trnjem kronati: mučiti.
kronika; kronikalni zapiski; kronist.
kronovina: dežela neposredno pod vladarjevo krono.

kronska veljava; (kronsko †) kronino posestvo.

krop: vrela (vroča) voda; s kropom koga politi; s kropom kaj (se) oparíti; s kropom polít: v zadregi, *poparjen*; še *neslanega kropa* si s svojim delom ni zaslužil; ni ne krop ne voda: se pravi o človeku, ki nima izrazitega značaja ali svojega pravega značaja ne mara pokazati.

kropilnica; kropilnik; kropilo: posode in priprave za kropljenje z blagoslovljeno vodo; ne pomaga ne kropilo ne kadilo: tukaj je vsaka pomoč zaman.

kropíti: škropiti z blagoslovljeno vodo; iti mrliča kropit; zvoniti bom pustil, kropiti pa ne.

kropiva, gl. kopriva.

kropnica: velik, trebušast železen pisker, v katerem se kuha piča za svinje; — kropnjača.

krosna: tkalske statve; — gl. krošnja.

krošnja: 1. leseno stojalo, v katerem se kaj nosi na hrbtu, n. pr. suha roba; — 2. grm; drevesna krona.

krošnjar krošnjari s svojo krošnjo po svetu; — krošnjarjenje.

krot, gl. krut.

kroták (krótek), krotka, krotko: miren, pohleven, udomačen; krotek kakor angel, jagnje; krotko (poslušno) iti s (za) kom.

krotičíti: 1. krotiti; kaznovati; — 2. krotovičiti.

krotíti: delati krotkega, ponižnega, mirnega; krotiti divje živali, konja, otroka; *svoja nagnjenja*, svoje strasti, sebe samega krotiti; — krotilec.

krotovica: vozel, ki se v niti naredi vsled prehudega sukanja.

krotovičíti: 1. delati krotovice; — 2. krotičiti; — 3. krotovičiti besede; naloga se mi krotoviči (zapleta, meša).

krov: 1. streha; prišel je domov pod rodni krov; siromak brez krova; — 2. na ladji: zgornja, nepokrita ploskev; vsi mornarji na krov!

krovec pokriva strehe s slamo.

krovina: povodna trava, porabna samo za *pokrivanje streh* (Carex); gl. kravina.

krožec: majhen krog; — krožček.

krožek: majhen krog (ljudi).

krožíti: 1. delati kaj okroglo, nav. v sestavljenkah: obkrožiti, prikrožiti, zaokrožiti; — 2. peti »okrogle« pesmi: kdor pevcev peti kaj ne ve, od letnih časov kroži; — 3. gibati se v krogu, cirkulirati: novica je krožila med ljudmi: denar kroži po svetu.

krožnica: krogova črta.

krožnik: plitva namizna posoda; pladenj.

krpa: kos blaga, posebno, če je prišit na tujem, kjer naj zakrije kako luknjo: — krpast.

krpač: človek, ki ne dela iz novega, iz celega, ampak samo krpa.

krpača: 1. majhen korp; — 2. kopača.

krplje, krpelj, s krpljami; 1. prepleteni obročki, ki se za hojo po snegu privežejo na obuvalo; — 2. mreža, razpeta med dvema locnoma: v njej se nosi trava, listje, seno in enake reči.

krpljice: male krplje na smučarskem kolcu (palici).

krpucati: zaničljiva oblika za »krpati«.

krsnik, gl. kresnik 2.

krst; 1. krst v sili; krst deliti, prejeti; koga pri krstu držati: biti mu za botra; — 2. živ krst: človek; tega živ krst (nikdo, nihče) ne ve.

krsta: rakev; truga.

krsten; 1. krstni kamen: krstno (ne rodbinsko) ime; krstni list; — 2. krstna predstava: prva predstava kake igre.

krstíti; krščen; krščenje; 1. v imenu krsti ga svete Trojice; krstiti koga za Polikarpa; — 2. krstiti vino: primešati mu vode; — 3. dati ime: to mešanico je krstil za golaž.

krstnik: 1. sv. Janez Krstnik; — 2. gl. kresnik.

krš †: skala; kras.

krščanski: po krščansko (ne pogansko) živeti; krščanski nauk (v nedeljo popoldne v cerkvi).

krščenica: dekla; služkinja.

krščenik: kristjan.

krščevati: krstiti.

kršen: skalnat, kamenit; — krševit.

Krševan, gl. Kerševan.

kršíti: 1. krhati; — 2. kršiti predpise, lepe šege in navade, hišni mir.

krt; krtova deželа: zemlja, prst; oditi v krtovo deželo: v grob.

krtača: ščet; ščetka; — krtačiti.

krtina; krtinovec; krtinje: kup prsti, ki ga izrine krt.

kruh: 1. domač, pekovski kruh; kruh se zamesi, pusti vzhajati, vsadi v peč; star kruh se popeče; zapečen (ožgan) kruh; ob suhem kruhu živeti; dajte mi kruha; pojedel je dva velika kosa kruha; dva kruha (v stalni obliki, kakor jo naredi že pek) še moram plačati; kruha stradati; (človek) dober, kakor beli kruh; kar je preveč, še s kruhom ni dobro; samo da je kruha, zobje se bodo že našli; — 2. hrana sploh, zaslužek, preživitek, življenje; kruh (si) služiti; kruh komu odjedati; iti s trebuhom za kruhom; s kruhom se skregati, stepsti: preobjesti se dobrega (življenja), postati objesten; daj nam danes naš vsakdanji kruh; — 3. preneseno: iz te moke ne bo kruha: iz tega ne bo nič; angelski, *nebeški kruh: naslovi raznih pobožnih* knjig.

kruhek; mali kruhek: posebno, okrašeno pecivo.

kruhoborec: človek, ki se pretepa za zaslužek; praktičen kruhoborec; — kruhoborstvo.

kruliti; kruljenje; oglašati se kakor (lačna) svinja, kadar čuti, da bo dobila jed; po trebuhu mi kruli.

kruljav: s pohabljeno nogo; — kruljavec.

krumir: stavkokaz; ime je posneto po imenu arabskega plemena Krumirov, ki so 1881 Francozom v Tunisu delali mnogo preglavic.

krušen; krušna peč (velika, za peko kruha); krušni oče: ne rodni; rednik; krušna mati.

krušiti: krhati; kršiti; drobiti.

krušnica: 1. namizni prt (v katerega se kruh zavije, ko se shrani); — 2. košarica za kruh; krušnjača.

krušnik: 1. krušni oče; — 2. košek za kruh; — krušnjak.

krut: 1. neupogljiv; nespremenljiv; nepopravljiv; neizprosen; trdosrčen; kruta sila, usoda, resnica, dolžnost, žalitev, ocena; krut vladar; — 2. prislovno: jako, zelo, hudo; kruto koga žaliti, sebe samega varati.

krv: kri.

krvav: 1. iz krvi; poln krvi: krvav pot potiti; vsi smo pod kožo krvavi: smo (enaki) ljudje; krvave solze točiti; krvava zmaga, novica; krvava sodba: za kri, življenje; na smrt; krvavi žulji; — 2. prislovno: zelo, težko, hudo: krvavo potreben; krvavo prislužen *denar*.

krvavci: starejša označba za socijaliste, anarhiste in enake »protimeščanske« stranke.

krvaveti, krvavim; krvavenje; krvaveti iz nosa; rana krvavi; srce mi krvavi: tako me to boli.

krvavica: klobasa, nadevana s krvjo.

krven; krvni obtok; krvna osveta: zahteva kri za kri, glavo za glavo.

krvnik: rabelj, ki nad obsojencem opravi krvavo sodbo.

krvoločen: žejen, željen krvi; — krvoločnost; krvolok.

krvomočen: s krvavo močo (scalino, sečjo); — krvomočnost.

krvomočnica: *rastlina zoper krvomočnost* (Geranium pratense, sanguineum; Chelidonium maius).

krvoses: sesa kri iz človeka; pije ljudem kri.

krvoskrunski: krvosramen.

krvosramen: nečistujoč med sorodniki.

krvotok; krvotočen; — krvomočen.

krvožejen †: krvoločen.

krzno: za človeško obleko pripravna živalska koža z dlako vred.

Kržišnik, osebno ime, pomeni moža, stanujočega pri »križišču«.

kržljav: zaostal v rasti.

kseben(ji): levi (v vpreženem paru živadi).

kucelj, gl. kolk 2.

kučamajka, gl. kočemajka.

kufa: kara (pri kartah).

kuga: nevarna, nalezljiva bolezen; smrdi kakor kuga.

kuha: kuhanje; prinesti v mlin za kuho in kruh (peko); za kuho se mora vzeti studenčnica (za pranje deževnica); iti na kuho: za kuharico; krompirja za eno kuho.

kuhača: kuhalnica.

kuhalnica: lesena žlica, se rabi pri kuhi; simbol kuharice (in gospodinje).

kuhati: 1. kuhati jajca v (na) mehko, trdo; kuhati kaj na mleku; kuhati žganje, pivo, apno, oglje, perilo; jed se kuha; kuha me jeza, vročina; grozdje se kuha

v (avgustovi) vročini; — 2. preneseno: kuhati kaj: nameravati, snovati, pripravljati; to si mi ti skuhal; na Balkanu se nekaj kuha; kuhati rilec: kujati se, kazati zamero; ni ne kuhan ne pečen: ne ve, kaj bi sam s seboj, kako je ž njim.

kuhinja; kuhinjska posoda.

kuhlja: kuhalnica; možu orało, ženi pa kuhlja: vsak naj dela svoje.

kujati se: kazati zamero, slabo voljo, nepripravljenost, upornost; biti trmoglav.

kujon: gl. kajon.

kuk, gl. kolk 2.

kukalo: manjši daljnogled, n. pr. za gledališče.

kukati: 1. oglašati se kakor kukavica; — 2. napol gledati; mesec kuka izza oblakov.

Kukava: pokrajina med Mišjo dolino in Laščami; — gl. tokava.

kukavica: 1. ptič, imenovan po svojem glasu »kuku«; — 2. razne rastline, predvsem orhideje; — 3. ljubljanski radio, ker ima za svoj mednarodni znak glas kukavice: »kuku«.

kukma, gl. kupma.

kukmak: šampinjon (Agaricus campestris).

kukula: lat. kapuca.

kukuricati: kikirikati; — kukuricniti.

kuli: kulija; označba za delavca, ki za neznatno plačo opravlja težko delo.

kulisa; kaj se godi za kulisami: skrito pred javnostjo, svetom.

kuljavec: kuljav (brez rogov) vol.

kulminacija: kulminirati.

kuloar: kuloarja.

Kulovec: osebno ime; gl. kuljavec.

kult: kultivirati; kultura; kulturen; kulturni čin; kulturni delavec.

Kum: na Kumu; Kumljanci; Kumljansko.

kum: boter.

kuma: botra.

kumara: tudi označba za debel, bradavičast nos; — kumarica; kumarična solata, omaka.

kumče: človek v razmerju do svojega kuma.

kumek: botrček; možiček; starček.

kumern †: slaboten, suhoten, suh, suhljat; mršav.

kumica: 1. kuma; — 2. žensko kumče.

kumič: 1. moško kumče; — 2. kumina.

kumina: dišavna rastlina (Carum carvi).

kumiti: prositi za kuma.

kumovati: 1. kumovati komu: biti za kuma, botra, pokrovitelja, zaščitnika; — 2. kumovati čemu: povzročiti kaj, pomagati pri čem.

kumstvo: botrina.

kumulacija: kumulirati.

kuna: belica (Mustela foina); zlatica (Mustela martes); — Kunigunda.

Kunaver, osebno ime; gl. knaver.

Kunc, osebno ime, iz nem. Kunz (= Konrad).

kunde, nem.: prebrisanec, prefriganec, prevejanec, zvitorepec; prvotni pomen je »znan človek«.

kunec: hišni zajec (Lepus caniculus); kunčevo meso; — tudi morski zajček.

Kungota: Kunigunda.

Kuntara, osebno ime, posneto po »Kunigundi«.

kùp, kúpa: 1. kup drv, krompirja, žita, sena; na kup sipati, devati; vse leži na kupu (neurejeno); s kupom: vrhovato, ne posneto; — 2. splošna označba množine; cel kup otrok ima; denarja na kupe; tam imam cel kup znancev; metati vse na en kup: z vsem enako ravnati.

kúp, kúpa: kup skleniti, narediti, razdreti: kup komu polniti: dati, kolikor zahteva; v dober kup (cenó, cenéno) dati; v boljši kup (ceneje) dobiti; od kupa (prodajne cene) popustiti, odnehati; od kupa (izkupička) si kaj pridržati.

kupa: 1. večji kozarec, kelih; polna kupa žolca in strupa; — 2. vsebina kupe, napoj: gorjupa naša kupa.

kupčevati z žitom, na debelo, na drobno, črez morje.

kupčija: starejši izraz za »trgovino«; kupčija z žitom (žitna); slaba, dobra kupčija; kupčija se sklene, se razdre, se obnese, gre; v kupčiji hoditi; na kupčiji († od kupčije) živeti; ko je bil z doma po kupčiji; kupčija čez morje; ruda, kupčija tebe redé.

kupe, kupéja, v kupeju.

kupec: starejši izraz za »trgovca«, danes samo za človeka, ki za lastno porabo kaj kupi; za to blago ni kupca.

kupen; kupna cena, pogodba, pravica; kupno pismo.

kupica: majhna kupa; kozarec; čaša.
kupiček: kupovanje; na kupičku (ne ob lastnem pridelku) živeti; cena.
kupičiti †: kopičiti.
Kupido, Kupida; s Kupidom se ni šaliti.
kupilo: kupiček; († kupilno) kupljeno blago.
kupiti: kupljen; kupiti kaj na dražbi, cenó, drago; pameti si kupiti: po škodi se izmodriti; leta komu kupiti: proglasiti koga za doletnega; kakor sem kupil (čul), tako prodajam (povem naprej); *kupovati; ne kupuj mačka v vreči,* platna, žene ne pri sveči.
kúpljenik: mera za žito = mernik, pol vagana.
kupljiv: ki ga je mogoče kupiti; kupen.
kupma: vrh, šop, glava; makova kupma.
kupnina: kar se plača pri kupu.
kupoma: na kupe.
kur, kura: *petelin (v starejšem jeziku);* kur zapoje, kura zakokodaka.
kura: kokoš; domača, poljska, divja kura; tudi slepa kura zrno najde: tudi kaj nepričakovanega se lahko zgodi.
kuracija; kurat.
kurajža, gl. korajža.
kuratela; kurator; kuratorij.
kurba: javna grešnica, pocestnica, lovača, vlačuga, cipa, Panganet Matilda; — kurbarija; kurbati se; kurbar; kurbir; kurbirski; kurbišče.
kure, kureta: perutnina; slepo kure; ima možgan komaj za eno kure.
kurec: 1. petelinček; gl. kur; — 2. moški ud.
kurečji: kurji.
kurečjak, kurečnik: kokošje blato.
kurent: godec in veseljak; sv. kurent: predpust.
kurenten: običajen, navaden, vsakdanji, tekoč.
kuretina; kuretnina: perutnina (in njeno meso).
kurež: ogenj na prostem, in prostor, kjer se žge; pastirski kurež.
kurica: kokoška, putka.
kurija; kurijalen.
kurijozen; kurijoziteta.
kurilnica: prostor, kjer se kuri.
kurir, kurirja: poslati komu kaj po kurirju.
kuriti: *kuriti peč, v peči; kuriti drva (z drvmi);* kuriti tobak; kuriti se: kaditi se, pariti se.
kurivo: vse, s čimer se kuri (šota, drva, *oglje, premog, žaganje).*
kurja polt †: omraznica; kurje oko: otiščanec, stisek; kurja slepota (*slepota o mraku*); kurji pot (mrzel); kurji pogled (kratkovidnost); kurji možgani (majhni).
kurjava: 1. kurjenje; — 2. kurivo.
kurnik: kletka, hlev za perutnino.
kurozlek: kalužnica, vodna zlatica (*caltha palustris*).
kurtast: kosorep; okrnjen.
kurtoazija.
kurz: *kurzirati;* kurzoričen.
kurziv †: kurziva, kurzive; postavljen v kurzivi (s kurzivo); kurziven tisk.
Kuster, osebno ime, = mežnar; Kusterle = »mežnarček«.
kuš!: molči! prvotno poziv psu, naj leže.
kuševati; kušniti †; nem.: poljubljati; poljubiti.
kušter: šop, koder, kosem; — kuštrav; kuštravec.
kutar: redovnik, menih.
kuti, kujem: kovati; kovač *konja kuje.*
kuzla: psica.
kuža: pes; — kužek.
kužen; kužna bolezen: nalezljiva; kužen zrak.
kvačkati: plesti.
kvaka: kljuka.
kvakati: oglašati se s »kva« (kvak), »kva« (kvak); vrana kvače; žabe kvakajo.
kvalificirati; kvalifikacija.
kvanta: prazna, neumna, trapasta beseda: debela kvanta: nespodobna beseda; — kvantač; kvantati.
kvantum, kvantuma.
kvar: škoda, poškodba; na (v) kvar biti komu ali čemu.
kvaražugon: črnogledec, pesimist, defetist; človek, ki vedno samo slabe reči napoveduje in pričakuje, kugo, vojsko in lakoto gode.
kvaren: škodljiv; kvarne posledice; kvarno vplivati.
kvariti: škoditi, poškodovati; z neprimernim ravnanjem se vsako orodje samo kvari; *kvariti komu dobro voljo.*
kvarljiv: kvaren.
kvart: četrtina (pole); kvartni format.

kvarta, gl. karta.
kvartač: kartač; kvartati; kvartopirec; **kvartopiriti:** strastno igrati karte.
kvartin: četrtinka (vina).
kvas postaviti; brez kvasa testo ne vzhaja.
kvasati: besedičiti, čenčati, gobezdati: — *kvasač.*
kvasiti: 1. kisati; kvašena repa; kvašeno zelje; testo se kvasi: vzhaja: — 2. kvasati.
kvasovka: gliva, ki povzroča kisanje, kvašenje.
kvatre: četrtletje; kvatrni tepec, šema: izreden, ne vsakdanji.
kvatrnica: kvatrna nedelja.
kvečemu; vsega ne dam, kvečemu to.
kveder, nem.: 1. neustrojena koža; — 2. čevlji iz neustrojene kože; — 3. grobi, težki, kmetski čevlji sploh, pri katerih je bil sešit zunanji in notranji podplat obenem z oglavjem, čigar rob je bil obrnjen ven, tako da se je šiv, kakor danes pri gorskih ali športnih čevljih, zunaj videl; gosposki čevlji so bili šiti na »rum« (rom, nem. Rahmen): z notranjim podplatom se je sešil močen jermen, in za ta jermen zunanji podplat; — pokazati komu kveder: brezobzirno, brez vsega strahu odgovoriti.
kverhati: krehati.
kvekerji; kvekerska sekta.
kverulant; kverulanten; kverulirati.
kvijetizem; kvijetist; kvijetističen.
kvintal: novi cent = 100 kg.
kviško †: kvišku.
kvišku planiti, pogledati; na kvišku: navzgor, više.
kvit sva: bot sva: računi med nama so poravnani.
kvocijent.
kvočka: koklja.
kvokati: oglašati se kakor koklja (kvoklja).
kvoklja, gl. koklja.
kvrga: grča.
kvrhati, gl. kverhati.

L

laberje, gl. labora.
labijal; labijalen.
labijodentalen.
labilen; labilnost.
labod, laboda; labodica.
labodnica: labodja pesem: zadnja pred smrtjo.
labodski: lavantinski; gl. Labot.
labora: 1. konglomerat; grušč; — 2. plitva posoda za mleko.
laborant; laboratorij.
laborirati na čem: trpeti kaj, trpeti od česa.
Lábot, Lábota; Labotska dolina; gl. labodski.
labót, laboti; labota, labote: gobec.
labotati: čenčati, čvekati, gobec si otresati.
labrati: čvekati; — labrav; labravec.
Lacij, Lacija, v starem Laciju; — gl. Latinec.
Lacko: moško ime, = Ladislav.
lačen ko volk, ko pes, da se skozenj vidi; lačen česa; oči so bolj lačne ko želodec; lačna vrana sito pita: narobe svet; — 2. v krajevnih imenih: Lačna gora, vas; Lačni breg, vrh; — Lačenperg.
lačenbergar: siromak, ki mora stradati; — lačenpergar.
lačna; lačno: lakotnica.
ladja odrine, pristane, se zasidra, nasede na plitvino, na skalo, se razbije; iti na ladjo, z ladje; peljati se z ladjo; — ladjin (ladijin); ladijski.
lagán: lahen.
lagati, lažem; laže kakor cigan, da se kar kadi, da smrdi, da sam sebi verjame, da se megla dela; tudi: lagati se.
lagen: lahen.
lagev, lagva; lagva, lagve: sod; steklenica.
laglje: laže; lažje.
Lago di Como in enake sestavljenke z »Lago« se ne sklanjajo; spola so moškega.
lagod, lagodi: lagot, lagoti.
lagoda (lagota); lagod (lagot): 1. lahkota, zložnost, komodnost; — 2. lahkotnost, neresnost, lahkomiselnost, slabost, ničvrednost.

lagoden; lagoten; lagoj.
lagot (lagota), gl. lagoda.
lagva: lagev.
Lah: romansko govoreč človek; Lahinja; laški; laščina; — gl. Italijan.
lahek; *lažji*; *prislov laže, laglje*; 1. *nasprotje težkega*; lahek kakor pero, ptič; lahka konjica (ne težko oborožena); lahki kamen; lahko krilo; lahka obleka; — 2. preneseno, nasprotje težavnega, mučnega, obteženega; lahko slovo; lahka vest; lahek korak; lahek jezik; lahko spanje; lahka smrt; lahko noč! lahka mu zemljica; sem spadajo *prislovne zveze: lahko si misliš; to je* čisto lahko (storiti); ti se lahko smeješ; lahko je s tujo roko v žerjavico segati.
lahen: lahek.
lahet, gl. laket.
lahkokril; lahkomiseln; lahkoveren; lahkoživ (brez skrbi).
lahon: 1. velik Lah; — 2. pristaš italijanske stranke, čeprav rojen Slovenec.
lahtirna †: laterna.
lajati; pes laja (grozeče); noga laja v prevelikem obutalu; lajati v (na) koga, nad kom kričati.
lajav: ki rad laja; lajavec; lajavt.
lajbati: tepsti.
lajbič, nem.: telovnik.
lajdra: pocestnica, potepiga, vlačuga; — lajdrati.
lajež: lajanje.
lajhati: goljufati.
lajičen; lajik; lajicizirati.
lajna: 1. preprosto, beraško godalo; invalid z lajno; iti z lajno po svetu (z beraško palico); — 2. vedno isto lajno goniti: vedno isto govoriti; puhla lajna: prazna beseda; — lajnar; lajnati.
lajno: človeški ali živalski iztrebki.
lajšati komu bolečine; — lajšilo.
lajta: velika kad.
lak; lakirati.
lakaj; lakajska uslužnost.
laket, lakta: roka med komolcem in zapestjem; meriti platno na lakte; pedenj človek, laket brada.
lakmus, lakmusa; lakmusov papir.
lakom: lakomen; kdo je bil ta lopov lakom? — polakomiti se česa.
lakomen na kaj, po čem, česa; — lakomnež: lakomnik; lakomnost po zemlji.
lakomnica: podolgovat škaf s cevjo, se rabi kot lijak za sode.
lakoničen; lakonizem.
lakot, lakoti: lakota.
lakota grudi človeka; lakoto pasti; huda, volčja, *neutolažljiva, nepremagljiva* lakota; lakota slave, blaga vleče pisarja drugam; od lakote umreti; zidarska lakota, gl. klopotec; — označba za razne rastline (Galium).
lakoten česa, na kaj; — lakotnik; lakotnost.
lakotnica: 1. *lakotna ženska*; 2. *spodnja* zunanja stran trebuha; v lakotnicah me bode.
laksen; laksnost.
lama, lame; 1. budhistični visoki dostojanstvenik; preneseno: veliki lama vsega ministrstva: — 2. žival iz rodu kamel (Auchenia lama).
lamati, lamljem (lamam): lomiti.
lamentacija; *lamentirati*.
lamp: vamp: — lampač: vampež.
lampa: svetilka: lampica.
Lampè, Lampéta; osebno ime; iz nem. Lambert, Lamprecht.
lan, lanú (lana): lan se puka (puli), nato godí (v rosni travi), posuši in tare; laneno olje; lanena preja; lanova glavica.
lani sem oženil se, letos me že griva; vsako *lani je bolje: ljudje hvalijo vedno* stare čase.
lanišnica: peč za sušenje lanu.
lanjski †: lanski.
lanovec: lan, ki se še ni prezal.
lansirati torpedo, vest v liste.
lanski: od lani; lansko leto †: lani; maram zanj, ko za lanski sneg: nič.
lanskoleten †: lanski.
lanščak: *lani povržena žival*.
lanščina: lanski pridelek.
Lány; iz Lan; v Lanih.
lapa: gobec, posebno pasji ali volčji; nav. v množ.: lape.
Lapajne, Lapajneta; osebno ime.
lapalija; nav. množ.: lapalije.
lapati: gobezdati; — lapav, lapavec.
lapidaren, lapidarij; lapidarnost.
lapis, lapisa; *izžgati* rano z lapisom.
lapniti: šavsniti, hlastniti po čem.
lapor, laporja; lapornat svet.
lapota: lapa: lapotati: lapati; — gl. labot.

lapsus, lapsusa.

lapuh: 1. ime raznih rastlin (Tussilago; Lappa; Mycelis; Adenostyles); — 2. potepuh; — gl. lopuh.

larfa: 1. krinka; — 2. zaničljiva označba za obraz, lice.

larifari; vse skup je samo prazen larifari.

las, lása (lasú); 1. lasje se mu ježijo, sršijo, mu po konci stojijo; lase si puliti, ruvati, beliti (delati si skrbi); zlati (svetli) lasje; svedrasti (kakor sveder zaviti) lasje; vino gre, leze v lase, dobil ga je v lase (glavo); lasje ga bolijo: po prepíti noči; skočiti si v lase; biti si v laseh: tepsti se; dolgi lasje (ženski), kratka pamet; lasje mi gredo, letijo z glave; — 2. mera: niti za las (malenkost) ne odneham; za las je manjkalo; na las, do lasú podoben; za tesarski (cimprmanski) las: precej (ker je cimprmanski las — vrvica, s katero označujejo, kje treba odsekati — precej debel); — razne rastline: gospenji lasje (Adiantum); Marije Device lasje (Poa innua); žabji las (Callitriche); hudičevi lasje (Cuscuta trifolii).

lasati: vleči za lase.

lasciven; lascivnost.

lasček †: lašček; — lasec; lasek.

laskati se komu = dobrikati se komu, kazati mu sladko lice; laskam si: prijetno mi je.

laskav: priliznjen; — laskavost.

laso, lasa; lov z lasom.

last: popolna oblast nad čim; dobiti kaj v last, imeti v lasti; v svojo last spraviti.

lasten: stoječ v lasti; neomejen; lastna hiša; lastna volja; lastno ime; lastna hvala.

lastavica †: lastovica.

Lastigovec, krajevno ime, narejeno iz osebnega »Vlastigoj«.

lastina: lastnina.

lastinar: tlake in davščine prost kmet.

lastiti si kaj: označevati kot svojo last in zahtevati za sebe; držati se česa; lastiti si slavo.

lastnina: konkretna last; reč, ki je v čigavi lasti; — lastnica; lastnik.

lastnost: kvaliteta, značilnost, kakovost, označba, kakšno je kaj: dobro, slabo, veliko, majhno, koristno, škodljivo; božje lastnosti.

Lastomerci, krajevno ime, narejeno iz osebnega »Vlastimer«.

lastovica; lastovka; — lastovičje gnezdo.

lastovit: značilen.

lasulja: umetni lasje s podlago, ki pokriva vso glavo; — lasuljar.

lašč, gl. nalašč.

Lašče, iz Lašč, v Laščah; laški; krajevno ime, narejeno iz osebnega »Vláh« (= Lah).

laški: romanski; prihajajoč iz krajev, kjer govorijo »laščino«; laško olje (iz oliv, v nasprotju z bučnim); laška detelja (inkarnatka); laška repa (krompir); laško leto (dolgo; = poletje).

lat: razcvetje z očitnim skupnim cvetnim recljem, ki nosi mnogo spodaj na vejice razdeljenih vej, n. pr. oves.

lata: remelj.

Latinec: mož iz nekdanjega Lacija; latinec: se uči (ali govori) latinsko; slab, dober latinec; latinščina.

latinica; po latinščini sprejeta pisava.

latnik: iz lat sestavljeno ogrodje, po katerem je razpeljana trta ali razne ovijalke.

latovščina; biribirščina; hinderhonder; rokovnjaščina; označbe za razne skrivne jezike ali neumljive govorice; v latovščini se zlogi prestavljajo ali med nje drugi vrivajo, posebno pogosto -la-.

latva: 1. lata; — 2. latvica.

latvica: plitva mlečna posoda s šobo (dulcem).

lava: 1. kredenca; — 2. iz ognjenika tekoča razbeljena masa; — 3. stoječa voda v mrtvi strugi.

lavor; lavorika: lavorova vejica; lavorjev venec.

Lavoslav: Leopold.

lavra: v led vsekana luknja, da se lahko lovijo ribe.

Lavrica, krajevno ime; gl. »lavra«.

Lavrih; Lavriha, osebni imeni, posneti po imenu »Lovrenc«, ali »Ulrih«.

Lavtar; Lavter; osebno ime, po nem. »Walter«.

Lavtižar, osebno ime, posneto po imenu »Baltazar, Boltežar«.

laz: *neobdelana strmina v gozdu, rovt,* novina; njiva ob gozdu, obdana z živo mejo; laze delati, žgati, kopati; na laz orati: na slog: brez ogonov.

Laze, krajevno ime, = **lazi.**

lazen: svoboden, prost.

lazica: uš.

laziti: 1. po trebuhu se plaziti; lesti; gosenice lazijo po zelju; — 2. počasi hoditi, previdno se plaziti; laziti za procesijami, za dekleti; vsako noč okrog hiše lazi.

laž, laží; debela, kosmata, košata laž; z lažmi komu streči, koga pitati; koga na laž postaviti; na laži ujeti; na laži ostati; laž ima kratke noge: ne pride daleč.

laža: laž.

lažem, gl. lagati.

lažen: lažniv; varav; slepilen.

laži- †: lažni; † lažimodrijan: lažni modrijan.

lažisklep †: lažni, varav sklep.

lažljiv: lažniv.

lažnica; lažnik.

lažniv: lažen; lažniva beseda, krinka; — lažnivec; lažnivka; lažnivost: nagnjenost k laganju.

Lažnivi Kljukec: označba človeka, ki se rad in še prav posebno debelo zlaže.

le: z adverzativnim in koncesivnim pomenom; le pridi, le pridi, sem sama doma; naj mi le pride! le počakaj: ón pa je le prosil; le možje morejo biti voljeni; ne le — ampak tudi; kam je le šel? kaj le počenjajo? pa ga je le (vendarle) užugal; — 2. poudarja demonstrativne besede in se stavi za njih, redkeje pred njih; tale, tegale, temule; tile, tehle, temle; tamle; todle; lesem; letod.

lebdeti †: trepetati; migljati; migotati.

lebeda, gl. loboda.

leca: prižnica; stopiti na leco; vrgli so novico z lece.

lecati se: pretezati se; — prelekniti se.

lecet, lecta: pecivo iz strdi; — lectar prodaja srca iz lecta in medico.

lecijan: encijan.

leča: 1. rastlina in njen sad (Ervum lens); smo lečo prebrali, smo kuhat jo dali; prodati kaj za skledo leče; za malo ceno, goljufati se; — 2. podobne tvorbe: leča v očesu; v optiki: konkavna, konveksna leča.

leči, ležem; *lezi! položiti se v vodoravno* lego; leči na klop, k počitku, v grob; iti leč: spat; žena je legla: na porod; — 2. preneseno: mrak je legel na dolino; bridek čut mu je legel okoli srca; — 3. tranzitivno: leči (nesti; valiti) jajca; leči se: roditi se; piščanci se že ležejo: lezejo iz jajec.

lečiti, lečim: zdraviti; lečiti se v toplicah.

led, leda (ledú); led se dela, tuli, poka; kaj na ledu hladiti; dati (postaviti) kaj na led; speljati koga na led: koga varati, goljufati.

ledén; 1. ledena skorja, ledena pot, ledena doba; — 2. mrzel, trd; leden pot mu je stopil na čelo; ledena groza; človek ledenega srca.

ledeneti, ledenim: postajati (kakor) led.

ledenica: shramba za led; jama z ledom.

ledenik †: lednik.

ledeniti se: ledeneti.

ledica, gl. ledvica.

ledina: neobdelan svet; pusta ledina; ledino orati: tudi preneseno (sploh kaj iz novega začeti); v ledino pustiti (obdelan svet); ledina pred hišo: prostor, po katerem se hodi in vozi.

ledje, ledja; nav. množ.: ledja, ledij, ledjem, ledja, ob ledjih, z ledji; prepasati si ledja.

lednik: 1. gmota večnega leda na gorskih višinah; plaziti se po snežnikih in lednikih; — 2. žebelj za hojo po ledu; ledniška groblja: morena.

ledovit: poln leda; leden.

ledovje: 1. množina leda; — 2. gl. ledje.

ledven: spadajoč k ledjem.

ledvica; zav. množ.: ledvice; oboleti na ledvicah; ledvična pečenka.

lega: 1. leža; hrbtna, trebušna lega; ta lega mi ne prija; — 2. splošno položaj: sončna, senčna lega zemljišča, hiše; zemljepisna lega kakega kraja.

legacija; legat.

legalen; legalnost.

legalizacija; legalizirati.

legar, legarja: tifus; trebušni legar; pegasti (pegavi) legar.

legat: neki ptič (Merops apiaster).

legáti, gl. lagati.

légati, légam; zgodaj legaj, zgodaj vstajaj!

legenda; legendaren.

legija; *legijon;* legijonar.
legitimacija; legitimirati.
leglo, legla: 1. gnezdo; prostor, kjer kaka žival leži; zajčevo leglo; — 2. prostor, kjer se kaj izleže (rodi) in rod sam; leglo psičkov; dva mladiča istega legla; hudičevo leglo (seme, zarod).
legitimen; legitimnost.
legnat †, nem.: prilika; zložnost; komodnost; lahkota.
legnem †: ležem; gl. leči.
Legvart, *osebno ime, posneto po nem.* »Wegwart« = cikorija; potrošnik (*regrat*).
leha: cel kos n. pr. njive; slog, ki ni razdeljen na ogone; na lehe orati; tu in tam še kaka leha snega leži.
lehák, gl. lahek.
lehán, gl. lahen.
lehčati: lajšati.
lej: glej! lejta; *lejte si ga!*
lek: 1. zdravilo; zoper smrt ni leka; *zlata ni v njem niti za lek (niti malo ne);* — 2. sredstvo zoper kaj; odpomoč; lek *in prelek: bolezen in sredstvo proti njej,* **strup** *in* protistrup; pravni lek.
lekarna: *apoteka;* — *lekarnar;* lekarnarica; — duhovna lekarna, naslov pobožnega spisa E. Müllerja (1889).
lekcija; lekcijonar.
lekniti, gl. **lecati.**
lekovit: zdravilen.
leksikalen; leksikon.
Lekše, Lekšéta; osebno ime, posneto po »Alekseju« (Alešu).
lektira; lektor; lektorat.
lemenat: alumnat; duhovno semenišče; *bogoslovnica;* — lemenatar; lemenatarski.
lemez: glavno tramovje strehe, veže kap s slemenom.
lemež: del pluga, ki brazdo izpodreže.
lemój, medmet, = »ljubi moj«; lemojte.
len: nasprotje hitrega, pridnega; len, da kar smrdi, gnije; len sem pisati: noče se mi; **jaz,** ne bodi len, skočim kar za njim.
Lena: Helena.
lenar, gl. **Lenart.**
lenariti: biti len; — lenarjenje.
Lenart, moško ime; lenart: 1. lenuh; — 2. *stolček* (pručica) za pod noge; — 3. zaspanost; lenoba; lenart ga je prijel, *zgrabil, zajezdil, premagal.*
lenec: 1. lenuh; — 2. *lenoba.*
leniti se: lenuhati; lenuhariti
leniv: rad len; — lenivec; lenivost.
Lenka: Helena.
Lenko: Lenart.
lenoba: 1. lenost, lenivost; lenobo pasti, — 2. lenuh; ti lenoba, ti.
lenovec, gl. lanovec.
lenuh; priden človek ima kruha, glad mori samo lenuha; — lenuhati; lenuhariti.
lep, lepa: lim; na ta lep ti ne bomo šli.
lep; 1. za oči nasprotje grdega; lep kakor angel, da se mu je vse čudilo; lepa kakor rožica; hudičevo lep; lepo ga je *videti; lepo rejen;* — 2. splošno: spodoben, prijeten, ugoden, primeren, dober: *lep duh; lep čas je že tega (od tedaj);* lepo vreme; lepa prilika; lep namen; lepe denarce si je prislužil; lepo vedenje; lepa književnost (nasprotje znanstvene, učene, težke): knjige obsegajoče umetniška književna dela (pesmi, drame, romane); lepo dišati, prositi, se vesti, živeti; ravnati s kom, skrbeti za koga; delati se lepega; kaj za lepo vzeti: to ni lepo; zavoljo lepšega: da se bo zdelo lepše, ko v resnici je: *če ne bo šlo z lepo (z lepim, zlepa),* pa z grdo; take pa ne doživiš zlepa: lahko; — ironično: lepo kje naleteti; na (vsem) lepem si kaj izmisliti: nepričakovano; ta je pa lepa!
lepák: oznanilo, razglas, vabilo večjega obsega, ki se javno kje nalepi; — gl. letak.
lepek, lepka, lepko: lepljiv; lepeč se.
lepen, lepena: 1. veliko pero kake rastline; — 2. rastlina z velikim perjem, n. pr. lapuh (lepenik); — lepenje.
lepenka: tako debel papir, da se ne da preganiti, ker se pri tem zlomi.
lepéti, lepím: držati se česar kakor prilepljen; jezik mi od žeje lepí na nebu: tudi v prenesenem pomenu: zvesto se držati koga ali česa.
lepilo: sredstvo, s katerim se lepi.
lépiti, lépim; lepiti znamke na pisma.
lepivo: lepilo.
lepljiv: kar se rado lepi; — lepljivost.
leposlovje: lepa književnost; lepo slovstvo.

lepota: naravna, umetna, hladna, zlagána; *deveta lepota: jamica* v licu ali bradi; lepota cvete, vene; v lepoti koga prekositi; telesna, duševna *lepota; prirodne* lepote Slovenije; Adonis po lepoti.

lepotec: krasotec.

lepoten: služeč za okrasek.

lepotica: lepa ženska; krasotica.

lepotičiti: krasiti, delati kaj bolj lepo.

lepotičje: 1. okraski, ki se nosijo na telesu; — 2. lepe, toda prazne besede.

lepotija: lepota; odkrij mi proze naše *lepotije.*

lepotilo: sredstvo, s katerim se dela lepše *telo, posebno obraz;* čim dalje na vzhod, tem več gre pri nas denarja za ženska lepotila.

les, lesa: 1. bukov, hrastov, jelov les; trd, mehak les; iz lesa narediti kaj; iti v les: leseneti; — 2. gozd; oče so šli v les; in zajezdi v gosto drevje lesa; črni les: z igličastim drevjem; — 3. označba raznih dreves in grmov; splošno, ironično: pasji les = palica, krepelec; popotni, grčav les: popotna palica.

lès: semkaj; lesem; prid, zidar, se les učit.

lesa: iz protja spleten podstavek; na *lesah* se *sadje suši;* vrata v plotu.

Lesbos, Lesbosa; lesbijsko vino, raste na otoku Lesbosu; lesbična *ljubezen:* med ženskami.

Lescè, iz Lésc, v Lescáh.

lesem: semkaj, tu sem.

lesen: 1. iz lesa; lesen klin; lesena stavba; (leseno †, lesno †) oglje: neroden prevod po nemškem; dovolj je samo »oglje«; — 2. trd, okoren, neroden: leseno se držati; ne bodi tako lesen.

lesenéti, lesenim: postajati lesen, iti v les.

lesénje; jesenove veje, ki se pozimi pokladajo ovcam.

lesica †: lisica.

lesk in blesk; sijaj.

leska: divji grm (Corylus avellana).

lesketati se v srebru in zlatu; oči se lesketajo: svetijo, žarijo.

leskov grm; leskova palica; leskova mast (olje): udarci s palico.

leskovača: leskova palica.

leskovica: leskova šiba.

lesna trgovina; lesni kis.

lesnika: divje, necepljeno jabolko.

lesnjača: lesnika; divja hruška.

lestenec: luster; velika viseča svetilnica z mnogimi lučmi; po cerkvah in velikih dvoranah.

lesti, lezem; lesti kakor polž; lesti v dve gubé (od starosti); hiša leze na kup: se seseda; *rastline lezejo iz zemlje;* človek leze v leta.

lestva, lestve; lestev, lestve.

lestvica: 1. majhna lestva; — 2. skala; glasovska lestvica; trdotna lestvica.

leščati, leščim: lesketati se; bleščati se.

leščerba: preprosta svetilka; črepinja z lojem in stenjem.

leščevje: leskovje; leskovo grmovje.

lešnik: sad leske.

leštram; leštran: gl. prečnjak.

letak: oznanilo, razglas, vabilo, sporočilo javnosti, ki se deli med ljudi; — gl. *lepák.*

letalo; letalec; letalstvo.

letargičen; letargija.

letati, letam (lečem); ptice letajo po zraku; letati za kom: nadlegovati koga.

leteti, letim; ptica leti po zraku; na visoki vrh leté iz neba strele; sum leti na koga; to leti na tebe: s tem menijo tebe.

letina: letni prirastek, n. pr. pri drevesu, na poljih; dobra, obilna, slaba, huda letina; mlada letina: pomlad; vso letino smo pospravili; dajati desetino od letine.

letnica: *letina;* leto stara žival; obletnica; številčna označba leta (1935); — množ. *letnice:* velika noč.

letnik: 1. isto leto rojen; javijo naj se letniki 1885—90; — 2. na leto se ponavljajoč, obnavljajoč; vsi letniki »Kresa«; član, ki je pristopil kakemu društvu samo za eno leto (ne dosmrten).

letnina: znesek, ki se plačuje za posamezno leto.

leto: 1. topel letni čas; po letu, po leti; mlado leto: pomlad; babje leto: prehod od »poletja« na jesen; hroščevo leto: kadar je mnogo rjavih hroščev; dolg kakor laško leto; — 2. čas, ko se povrne *isti koledarski dan;* ob letu se bomo spet sešli; leto je, kar se nismo videli; skozi vse leto; staro leto: zadnji dan leta; novo leto: prvi dan leta; na starega (novega) leta dan; leto hiti, mine, preteče; navadno, prestopno leto; sveto leto; šolsko leto; upravno leto; koledar-

sko leto; suho, slabo, hudo, lačno, vojno leto; letošnje, lansko, prejšnje leto; leto na leto; leto za letom; od leta do leta; črez leto (in) dan; v letu dni; — 3. *množ.: starost:* enih let je z menoj; mlada leta: mladost; v najlepših letih; siva leta; nerodna (mladeniška) leta; v leta iti, prihajati, priti; z leti je postal čuden; mož v letih: prileten; precej je že v letih; mož pri petdesetih letih; koliko let imaš? — določena starost: še nima let (potrebnih za kak poklic); imeti leta, v leta priti; leta si kupiti: dati se proglasiti za polnoletnega; — v toku †, teku † let; z leti; mož (od †) tridesetih let, pri tridesetih letih.

Letonec, gl. Lotiš.

letopis: 1. spisek dogodkov, razporejen po posameznih letih; kronika; letopisi Emone; »Letopis Matice slovenske«; — 2. zbornik spisov, ki izhaja za vsako leto.

letos; letošnji.

letovati: preživljati poletje; — letovišče; letovišča.

Letúš, krajevno ime, iz nem.; = krčma, gostilna.

letva: lata; daljši, lepo prirezan kos lesa, tanjši od trama, bolj širok ko debel; — letvica.

lev, leva; neustrašen lev; boriti se kakor lev; — levinja.

lev: stara koža, ki jo slečejo nekatere živali, rak, kače, gosenice (bube), ko se levijo.

lev: nasprotje desnega (pravega); kam drži na desno cesta, kam drži na levo pot; na levo, proti levi kreniti; na levo roko omožena: morganatično.

leva: kamin; odprtina v zidu, zvezana z dimnikom bodisi neposredno, bodisi posredno preko kuhinje; v njej se je kurilo zaradi razsvetljave.

levača: levičarica.

levak: 1. levičar; — 2. lijak.

levanci, gl. livanci.

Levanta; Levantinec; levantinski.

levec: škrjanec; škrjanček (Chorys arborea).

levica: 1. leva roka; — 2. leva stran, posebno v parlamentarnem jeziku označba za radikalnejše stranke; konservativne so desnica.

levičar: 1. človek, ki rabi bolj levo roko, ko desno; — levičarica; — 2. pristaš levice.

levičen: levičarski.

levinja: samica leva.

levite komu brati: izpraševati vest, očitati kaj, pridigati, dajati pod nos.

leviti se; raki, kače se levijo; gl. lev.

levka: škaf, ki se pri sodu rabi kakor lijak.

Levstik, osebno ime, posneto po »luštreku« (Levisticum).

lezem, lesti.

lezika: presledek med skladi hribine.

leža: lega.

ležarina se plača za blago, ki leži v kakem skladišču.

ležati, ležim; ležati na trdem, kakor klada; bolan leži, milo ječi; leži, leži ravno polje; ležeče črke: kurziva; mnogo mi je na tem ležeče †: mnogo mi je do tega; to mi leži na srcu, na vesti; vse leži na meni; — mesto leži pod goro; noč leži nad pokrajino; — ležati na smrti: smrtno bolan; leži kakor ubit.

ležem: gl. leči.

ležeren; ležernost.

ležim: gl. ležati.

ležnik †: lažnik.

li: vprašalni veznik; je li to res; kako li? kje li? kam li? — gl. jeli.

libera, libere; z libero hiteti.

liberaluh: zaničljiva označba »liberalca«.

liberga: preživitek, tudi pismo, v katerem je zapisan.

lice; 1. levo lice mu je oteklo; rdeča, bleda, upadla lica; cvetočih še lic; — 2. obličje; obraz; gladko, svetlo, lepo, mrko lice; nezdravo, bolno, hipokratično lice; lice se omrači, razjasni, razvedri; v lice komu skočiti, povedati; rdeč v lice; mladega lica; biti komu (čemu) v lice: pred njim; na licu mesta; — 2. vidna stran: nasprotje robešna, rob; lice sukna; na lice vesel; kovinsko lice; kraj dobi drugačno lice; lice stavbe: pročelje; — 3. zunanjost; videz; po licu ga poznam; kaj pomaga lepo lice, če je pokvarjeno srce; na lice priljuden, na robe ostuden.

licemeren: hinavski.

licenca; licencirati.

licitacija; licitirati.

ličen: 1. spadajoč k licu; lična kost; lična stran; — 2. očem prijeten; lično delo.
ličinka se razvije iz jajca žuželke.
ličje: mehkejše tkivo med *skorjo in* deblom; lipovo ličje; koruzno ličje: mehkejši listi neposredno ob storžu.
ličkati: slačiti koruzne storže do ličja, za katero se zvežejo in obesijo sušit.
ličnat: iz ličja.
ličnica: lična kost.
ličnost †: oseba; osebnost.
lih: ne na pare; liho število (3, 5, 7).
lij; lijak; — gl. požiralnik.
lijavica: 1. ploha; — 2. driska.
lik: 1. zunanja podoba snovi; tvar in lik (*substanca in akcidenca, materija in forma*); — 2. določena oblika; geometrični, osnovni liki; kristalni liki; — 3. dovršenost, sijaj; dati kaki reči zadnji lik.
lika: *posamezni pramen ličja.*
likalnik: priprava za likanje; gladilnik; — likalo.
likati: 1. ličkati; — 2. gladiti; izravnavati gube; platno, perilo, obleko likati; — 3. preneseno: dovrševati, izpopolnjevati: likati svoje spise; likati se: dovrševati se v zunanjostih (obleki, obnašanju), civilizirati se.
likér, likerja.
liki: *kakor.*
Lika, Ličan; liška železnica.
liko: lika.
likof, nem., pijača, pojedina, nagrada v denarju, ki se da po sklenjeni pogodbi, kupčiji ali končanem delu; za likof dati: likof piti; kaj z likofom potrditi.
likoven: obravnavajoč like; likovna umetnost; — gl. lik 2.
likvidacija; likvidator; likviden; likvidirati.
lila: punčka iz cunj, lesa, lecta ali kake druge tvarine.
lilek: 1. živalski lev; — 2. nekdaj označba za *Doljance*, ki so nosili široke platnene hlače »bize«.
liliti se: leviti se.
lim: klej, lepilo; na ta lim ti ne bo nihče šel; tičji lim: omela.
limanica: z limom namazana šiba; limanice nastavljati; iti, lesti, ujeti se na limanice.
limbar †: *lilija.*
Limbarska gora, krajevno ime, posneto po nem. »Lielenberg«, = Srobotna gora.
limitacija; *limitirati.*
limonada: 1. pijača iz limoninega soka; — 2. sploh označba za vsako prazno, plehko, neizrazito pijačo ali reč (n. pr. govor).
lina: oknu podobna odprtina, posebno na visokem; strelna lina; — 2. odprtina v leseni steni; — 3. del okna, ki se da zase odpreti; — linica.
linčati: po ljudski sodbi obsoditi in (smrtno) obsodbo takoj izvršiti.
linearna enačba.
linga: lesena kljuka na hlevskih vratih, pri lesah *itd.*
linj: neka riba (Tinca chrysitis).
lintver(n), nem., zmaj.
lipa je: 1. *drobnolista* (črna, *hostna, pozna*, Tilia parvifolia) in — 2. velikolista (bela, zgodnja, T. grandifolia).
Lipalja ves, krajevno ime, posneto po nem. osebnem imenu Dietpold.
lipan: *neka riba (Salmo thymallus).*
Lipe: Filip; ljubkujoča oblika; pomeni tudi nerodo, šemo, norčka, topoglavca.
lipec, gl. lipa 1.
lipicanec: plemenit konj, izhajajoč iz konjarne v Lipici na Krasu.
lipnik, gl. lipec.
lipov čaj; držati se kakor lipov bog: leseno.
lipovec: 1. strd z lip; — gl. lipec.
lipovka: španski bezeg (Syringa vulgaris).
Lipš: ljubkujoča oblika za »Filip«.
lisa: 1. pega, maroga; konj ima liso na čelu; — 2. ime živali z liso; — lisast.
lisček †: lišček.
lisec: (moška) žival z liso ali lisami.
lisica: 1. divja (Canis vulpes); zvit, drzen, prekanjen kakor *lisica*; — 2. neka goba (Cantharellus cibarius); — 3. ime raznih priprav; past za lisice; jeklene verižice za vezanje rok; nekdanje mučilno orodje, s katerim so stiskali palce.
lisičica: gl. lisica 2.; — lisička.
lisičiti: prilizovati se.
lisičja prekanjenost; lisičji rep.
lisičjak: vrsta mahu (Lycopodium clavatum); — lisičje.
lisjak: 1. lisičji samec; — 2. zvitež; prekanjenec; *star lisjak.*

lisjaštvo: zvitost; zahrbtnost.

liska, gl. lisa 2.

list: 1. bukov list; na vsakem listu visi kapljica rose; na list piskati; naše gore list: domačin, rojak; živi list: neka povodna žuželka (Phyllium siccifolium); — 2. podobne reči; list v knjigi, zvezku; preneseno: časnik; uradni, vladni list; rojstni (rojen), krstni, poročni, mrliški list; ubožni, vozni, potni list; list žage; — 3. pismo, poslanica; evangeliji in listi; list črno je zapečaten bil.

listati po knjigi: obračati liste.

listek: 1. majhen list; vozni listek; — 2. gl. podlistek.

listič: 1. majhen drevesni list; — 2. majhen, neznaten, brezpomemben časnik.

listina: pismo, s katerim se dokazuje kaka pravica; darilna, ustanovna listina; javna listina.

listje: množina drevesnih listov; drevje žene listje, gre v listje; listje grabiti za steljo; bilo jih je kakor listja in trave.

listkar: podlistkar; — listkariti.

listnat: z listjem (ne igličjem); listnato drevje.

listnica: 1. shramba za listje (listnik; listnjak); — 2. mapa za liste, pisma, listine (portfelj); simbol in označba ministrovega posla; minister brez listnice (bliže označenega področja, delokroga); — 3. prostor za dopise: listnica uredništva; — 4. neki ptič (Regulus).

listnik: 1. gozd, kjer se listje grabi; — 2. koš za listje; — 3. shramba za listje, steljo.

listnjak, gl. listnik 3.

listo: le (= le+isto).

listognoj, starejše ime za listopad.

listopad, domača označba za mesec november.

liša: lisa.

lišaj: 1. lisi podobna bolezen na koži; — 2. vrsta nizkih rastlin (Lichenes).

lišček: lisast, pisan ptič (Fringilla carduelis).

lišp: lepotičje; — lišpati se.

litanije: 1. posebna pobožnost; litanje moliti, k litanijam iti; — 2. splošna označba za dolgo vrsto naštetih predmetov ali za enakomeren, monoton govor.

liter; na litre (po litrih) prodajati; litrska steklenica; ali ga še bomo litrček (naročili)?

liti: 1. liti sveče, zvonove; lito železo, jeklo; solze liti: prelivati; to sta jo lila (tekla)! — 2. zrak, sončna luč lije skozi okna; lilo je kakor iz škafa (naliv); solze lijejo iz oči; pot lije z obraza, kri iz rane; lije skozi njega: drisko ima; — litje.

litina: lita (ne kovana) roba; železna litina.

litograf; litografija; litografirati.

liturgičen; liturgija: obred; liturgika: nauk o obredih, ceremonijah.

Litva; Litvanec; litovski.

liv: 1. livanje in njega uspeh; — 2. lijak.

livada †, gr., loka.

livanci: jed, iz redkega testa, litega v juho ali mast.

livek: lijak.

livreja; livriran sluga.

lizati: z jezikom brisati; lizati sladkor, sol; prste si lizati; pes si rano liže; lizati komu pete: obnašati se preveč ponižno proti komu; lizati se okoli koga: smukati se, prilizovati se; sukno se liže: drgne, obrabi.

lizol; lizolova (lizolna †) maža.

lizun: priliznjenec; — lizunski; lizunstvo.

ljub: drag, mil; ljubi moji otroci! ljuba duša! svoj ljubi kruh si služiti, svoj ljubi mir imeti pred kom; ves ljubi dan godrnjati; — to mi ni ljubo; meni, resnici na ljubo; kaj za ljubo imeti, vzeti; komu na ljubo kaj storiti.

ljuba: ljubica.

ljubav: ljubezen; usluga; kako ljubav komu storiti; komu na ljubav.

ljubaven: zaljubljen; erotičen; ljubavno pismo; ljubavne poezije.

ljubek; ljubka glavica; — ljubkost.

Ljubelj, Ljubelja; na Ljubelju; pod Ljubeljem.

ljubezen do Boga, domovine, rodne grude; slepa, nora ljubezen; ljubezen si pridobiti, izkazati komu, pogasiti, zatreti; uslišana ljubezen; stvari, v preblaženi ljubezni mladi vnete.

ljubezniv do koga.

Ljubica: Amalija; žensko ime.

ljubitelj krščanske umetnosti.

ljubiti koga (kaj) iz duše, prav od srca, prisrčno; ljubiti resnico nad vse; ljubite se med seboj; — vino, toplota mu ljubi: ugaja, stori dobro, prija; nobena jed se mu več ne ljubi: ne mara je, upira se mu; kakor *se komu ljubi.*

Ljubljana; Žane iz Ljubljane: ljubljanski meščan iz predmestja; Ljubljančan; Ljubljančanka; ljubljanska srajca: rojen Ljubljančan; ljubljanski grad; *ljubljansko barje.*

ljud †: ljudstvo; ljudje.

ljudjé, ljudi, ljudem, ljudi, pri ljudeh, *med ljudmi; vsi ljudje vse vedó; dati knjigo med ljudi;* smo pač ljudje! ljudje božji! ljudem v zobe priti.

ljudomil: prijazen do (vseh) ljudi; ljudomila gospa.

ljudovlada: republika; demokracija.

ljudožer; ljudožerec; ljudožerski.

ljudski: 1. človeški; (vsem) ljudem namenjen, prikladen; ljudski glas, božji glas: javno mnenje; ljudska izdaja (kake knjige), po ljudski ceni (ki jo lahko vsi zmorejo); ljudska šola; ljudski strah; ljudska modrost, volja, sodba; — 2. tuj; ne želi ljudskih žen; posestvo je prišlo v ljudske roke; med ljudskimi ljudmi je težko živeti.

ljudstvo je privrelo od vseh strani; veliko ljudstva je bilo na sejmu; preprosto *ljudstvo: človeška skupina brez »narodne« zavesti;* — gl. narod.

ljuljka, ljuljčen.

ljut: divji, besen, grozen; ljut na koga.

ljutiti se nad kom.

Ljutomer, iz Ljutomera, v Ljutomeru; Ljutomerčan; ljutomerčan; vino iz ljutomerskih goric.

lobanja se reži: od udarca mu je lobanja počila.

loboda: neka rastlina (Atriplex).

locen: v lok zapognjena palica ali šiba; polukrožen ročaj; locni: dva taka loka, zvezana z mrežo, v kateri se nosi trava, listje itd.

loč, loček, ločje; bik, bic, bičje: močvirna rastlina (Juncus); trstje.

ločec: lok; ločen.

loček, gl. loč.

ločica: mala loka.

ločika: neka rastlina (Lactuca).

ločilo: znaki, ki ločijo posamezne dele pisane ali natisnjene besede (besed).

ločina: sekta.

ločiti: razdružiti; ločiti pleve od zrnja; prej ko duša od telesa v smrti se ločila bo; *ločiti korake: iti vsaksebi; ločiti* se s tega sveta; ločiti se hladno; meso se od kosti loči; — ločitev.

ločje, gl. loč.

ločnica: črta, znak, sredstvo, ki kaj loči.

loden, lodna.

lodrica: podolgovat, ploski sodček; dve lodrici sta en tovor.

log: redek, nizek gozd; majhna ravan, travnik ob vodi; loka z redkim drevjem.

logar: nadzornik nad logi (gozdi).

logarica: močvirski tulipan (Fritillaria Meleagris).

logaritem; logaritmičen; logaritmirati.

Lógarjeva (Logarska †) *dolina; logarska* služba, obleka.

lohán, gl. lahen.

loj; vse gre kakor po loju: gladko, brez ovir.

lojalen; lojalnost.

lojéna sveča; lojenica; lojenka.

lojtra †, nem., lestva; lestev; vsaka lojtra ima dva lojtrnika in kline.

lojtrnica: lestev kot okvir na vozu; *lojtrnice: preprost kmečki voz.*

lok napeti, z lokom (in puščicami) streljati; lok prenapeti, pretegniti; godba na lok; — gl. locen.

loka: travnik v nižavi, porastel z redkim drevjem; — v *krajevnih imenih: Loka* pri Zidanem mostu; Velika loka; Mala loka; Škofja loka; — gl. log.

lokacija; locirati.

lokalizacija; lokalizem; lokalizirati.

lokati: z jezikom srebati tekočino; pes vodo loka (loče); — sploh: piti.

lokav: zahrbten; zvijačen; — lokavost.

lokev, lokve; lokva, lokve: plitva jama s stoječo vodo.

lokvanj: povodna rastlina (Nuphar luteum).

lola: nerodna, štorasta ženska.

lolek: moški, podoben loli.

lomastiti: s hruščem in truščem lomiti; medved je lomastil skozi goščo; lomastno se drgne napeto remenje ob potno konjsko dlako.

lomiti kamen za cerkev; lomiti roke: obupano viti; veje se lomijo pod težo snega; lomiti kopje za koga: potegniti se za koga; smeh, krč, žalost, jeza, spanec človeka lomi; glavo si s čim lomiti (beliti); lomiti nemščino: s težavo, slabo govoriti (nasprotje: drobiti); — lomiti ga: zbujati pozornost z nenavadnim obnašanjem ali ravnanjem; — briljirati, ekscelirati; to vino ga pihne, lomi in markira.

loncevezec; piskrovez.

lončar; lončarica; lončarski (lončen).

lončen: iz gline (kakor lonci); lončena pipa, lončena (lončarska) posoda.

lonec: posoda iz žgane gline; svoj lonec pristaviti: tudi zase iskati dobička; lonec na hrbtu nositi: nekdaj kazen za otroke, ki so v nemških šolah slovensko govorili.

lontovž, nem., palača deželne vlade v Ljubljani; tudi krajevno ime (»Landhaus«).

lop: posnemanje glasu, ki se čuje ob padcu ali udarcu; lop po tleh!

lopa: veža; deloma odprt, nižji prizidek ali lesena, lahka stavba pri kaki stavbi; v lopi pred hišo sedijo pivci; — pasja lopa.

lopar: okrogla, lesena lopata, s katero se kruh v peč vsaja; — z loparjem pisati: surovo, nekultivirano.

lopata; lesena, železna lopata; lopato zasaditi: s kakim delom začeti; kolo na lopate: pod katerim voda teče.

lopataste roke: široke.

lopati: tolči, treskati; z dvermi lopati; — lopniti: treščiti; lopniti po kom; loputati z durmi; — gl. lop.

lopica: mala, navadno z zelenjem porastla lopa.

lopiti: udariti; bes te lopi: vrag te vzami! — gl. lopati.

lopot: glas loploplop; lopotati; okno lopota (lopoče), voda v jarkih lopota: klokota. — lokati; blebetati.

lopov: nesramnež, brezobzirnež; kdo je bil ta lopov lakom? — lopovski; lopovščina.

lopuča: lopatica.

lopuh, gl. lapuh.

loputa: lopata; lopuča; poluta; pokrov: ležeča vrata; — loputati: treskati; loputiti; loputniti.

lora, angl. (lowry), odprt vagon za težje tovore.

lordo, it.: brutto, kosmata teža.

Lorena: Lotaringija.

lornjet; lornjon.

los: severni jelen (Cervus alces).

losos: neka riba (Salmo salar).

lošč: blesk; emajl; glazura; — loščati; loščiti; — loščilo za čevlje.

loški: gozdni; divji; ne cepljen.

Lotaringija: Lorena.

loterija: 1. igra za denar; staviti v loterijo; v loteriji zadeti; — 2. podjetje, o katerem se ne ve, kako bo uspelo, ki je tvegano.

Lotiš; Lotiško; lotiščina.

lotiti se česa: v roke vzeti, začeti, načeti; lotiti se dela, posla; lotiti se koga: koga prijeti, zgrabiti, napasti; naduha se ga je lotila; pesimizem se ga je lotil; — lotevati se.

lotus, lotusa; lotusov cvet.

Louvre, Louvra; louvrske zbirke.

lov, lova: 1. lovljenje; lov na jelene; iti na lov; lov s sokolom; — 2. lov, lovi: kar se nalovi; letos bo polšja lov bolj slaba; ribja lov; obilna lov.

lovača: ženska, ki lovi moške.

lovec, lovca; divji lovec: ki nima pravice do lova.

loviti: 1. loviti ptiče na limanice, ribe z vršo, bolhe, rake, muhe na med; loviti muhe: dolgočasiti se; otroci se lovijo; — 2. toneč človek se lovi za vejo, slamico; loviti se za dobičkom, službo, tujim mnenjem; loviti sapo; lovi me dremež; loviti se z očmi: spogledovati se; loviti se z besedami: zmesti se v govoru; — lovljenje.

lovor, lovorja; lovorika; v prenesenem pomenu: lovor in trnje = slava in trpljenje; — gl. lavor.

loza: šuma.

lož: ležišče, leglo.

lože: lož; posteljica.

ložen: loški.

ložič: gozdič.

ložina: njiva na strmini, ki se samo koplje, ker je ni mogoče orati.

lub: drevesna skorja; mrtvi lub: zunanji; živi *lub: notranji, mehki, najbliže beline.*

lubadar: škodljiva žuželka, ki živi v drevesnem lubu; borov lubadar (Hylesinus piniperda), smrekov lubadar (Bostrichus typographus).

lubje: *drevesna skorja; brezovo lubje;* plašč od lipovega lubja.

luca: ime kobile.

luckati: *piti; lokati.*

luč, luči; 1. luč prižgati, narediti, napraviti, naviti (više), priviti (niže), ugasniti; *pri luči delati* (rokodelci na šteri: od zrelih breskev do breskovega cveta); biti komu v luči; večno luč zvoni; *večna luč naj mu sveti! luč dati v roke* (umirajočemu); — 2. svetloba; jasnost; sijaj; luč sveta zagledati; prižgal si, *mojster, žarek nam nove luči;* luč resnice; prinesti luč v položaj; stati (biti) sebi samemu v luči: škodovati si; cerkvena (velika) luč: bistra glava; luč in senca: dobre in slabe strani česa; kaj v pravo luč postaviti: osvetliti, pojasniti; — 3. premer kake cevi, kaliber; — gl. ključ.

lučaj: 1. met; na prvi lučaj je padlo vseh devet (kegljev); — 2. dva lučaja daleč.

lučati: metati; lučati komu kaj v zobe: očitati.

lučca; lučic.

lučina: smolnata trska, s katero se je svetilo ali ki je služila za podžiganje.

lučiti: vreči.

lučnik: 1. svečnik; — 2. neka rastlina (Verbascum).

lug; v lug djati: lužiti.

luk: čebula; luk zobati.

luka: pristan; pristanišče.

Luka, moško ime; Luke (Luka), Luki (Luku), Luko (Luka), pri Luki (Luku), z Luko (Lukom); Lukov (Lukin †).

lukar: kmet, ki na veliko sadi luk; v »lukovi deželi«, ozemlju med Ptujem in Ormožem, s središčem v Moškanjcih.

lukati: 1. kukati; — 2. po malem, v malih požirkih piti.

lukif, gl. likof.

lukman: človek, ki na binkoštno nedeljo *zadnji vstane.*

lukniti, gl. lukati.

luknja; 1. ni v vsaki luknji raka; — 2. slabo *stanovanje; zapor;* v luknjo vtakniti: zapreti.

lukovščak: oktober.

lukovščnica: *narcisa.*

luksus; luksurijozen.

lulati: scati (v otročjem govoru).

lumara: *numara, številka.*

lump; lumparija; lumpati: popivati; neredno živeti.

luna; *mlada luna; polna luna;* luna ga trka: zmešan je, blede se mu; luna vzhaja, sredi neba vesla; — lunine *mene (faze).*

lunek: klin, ki drži kolo na osi.

lunj: označba za razne povodne ptiče (Carcus rufus, Pandion haliaetus).

lupati: lupiti.

lupina: olup, olupek; jabolčne, orehove, jajčne lupine.

lupiti krompir, jabolka; koža se mi lupi; lupljenje.

lurški: iz Lourdesa; lurška voda.

lusk: lupina; mekina.

luska: lusk; ribja luska.

luskati: 1. luščiti; devati iz lusk; bučno seme luskati; ribo luskati; — 2. luckati; — 3. pokati; tolči; ploskati.

luskina: lupina; luščina; luska.

lušček: majhna luska; tudi označba za razne rastline (Bunias erucago, Neslia paniculata).

luščiti: luskati; — luščina.

luštrek: *neka dišavna rastlina (Levisticum officinale).*

Luter, Lutra; lutrski; lutrovski; luteranski.

Luterče selo, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Luthart.

luža: plitva, stoječa voda; iz luže v mlako: iz dežja pod kap priti; — velika luža: Atlantik; iti črez veliko lužo: v Ameriko.

lužiti: namakati v lugu, z lugom; perilo lužiti; les lužiti: dajati mu z raznimi lužili posebno barvo.

M

macarol, gl. mačerol.
Macaulay, Macaulaya; Macaulayevi spisi.
Macchiavelli, Macchiavellija; macchiavellizem; macchiavellističen.
Macedonec; Macedonija; *macedonski*.
macelj, it. lesen kij; bat.
macesen: vrsta iglastega drevja (Larix decidua).
macljek: majhen macelj; tolkač; macljeki na klopotcu.
macola, it.: težko rudarsko kladivo.
mačák, gl. maček.
mače, **mačeta**: mačji mladič.
mačeha: 1. žena vdovca proti prvim otrokom; pisana (ne rojstna) mati; — 2. cvetka (Viola tricolor); — mačehina kost (v križu): os sacrum.
maček: 1. *mačji samec*; mačku na rep stopiti (da se oglasi, izda); mačka v žaklju kupiti: kupiti nekaj neznanega (ogoljufati se); hoditi okoli česa kakor maček okoli vrele kaše: bati se česa prav lotiti; — 2. glavobol *po prepiti noči*, mačka hladiti, zračiti, zdraviti; moraličen (duševen) maček: neprijeten občutek po kakšni polomiji; — 3. razna orodja in priprave; sidro, s katerim se drži ladja dna; mačka spustiti, dvigniti; močan železen kavelj na dolgem drogu, s katerim se goreča streha trga; priprava, ki *zapre kolo pri statvah*; blazina med stebrom in na njem ležečim tramom; škripec; usnjen pas, v katerem se je nekdaj nosil denar.
mačerol: močerad.
mačica: 1. majhna mačka; — 2. *razcvetje* z mlahavim, navadno visečim skupnim recljem, ki je povsod pokrit z mnogimi sedečimi cveti; ko ocvete, odpade; n. pr. pri leski.
mačji kašelj, mačje solze: malenkost, nič; mačji smuk: luknja, izrezana v vratih za mačke.
mačka; domača, divja, angorska mačka; kar mačka rodi, to miši lovi; priliznjena, hinavska mačka (spredaj liže, vzadi praska); siten, nataknjen kakor breja mačka; gledata se kakor pes in mačka: *sovražno*; *mačko boš dobil*: nič.
mačkin: mačji; mačkinji.
mačkovit položaj, mačkovita glava: gl. maček 2.
mačkovec: vrsta vrb (Salix caprea, S. montana).
madež: pega, lisa; madež od juhe, omake, rje; madeže čistiti; — tudi preneseno: človek brez madeža (na časti, značaju); brez madeža spočet.
maditi: mediti; goditi.
Madjar, gl. Madžar.
madron: napenjanje; zvijanje; zbadanje; neprijetni občutki v drobovju.
madronščica: označba raznih rastlin (Linaria).
Madžár, Madžarja; *madžarski*; Madžarka; na Madžarskem.
madžaron, pristaš madžarske politike, čeprav ne rojen Madžar.
mafija: skupina ljudi, ki se v politične namene poslužujejo nezakonitih sredstev.
magacin; magacinér; magacinirati.
magari †: čeprav, dasi, najsi, četudi; vkljub temu.
Magdič: osebno ime; sin »Magde« (Magdalene).
magičen; magija.
magnezij; magnezija.
màh, **máha**: udarec; na en mah hrast ne pade; na mah: takoj; mah na mah.
máh, **máha**: 1. nizka rastlina; gorski mah, islandski mah; — 2. množ.: mahóvi; na mahéh: barje; — 3. puh; prvo perje, prva dlaka; ima še mah za ušesi: je še negoden.
mahagoni, *mahagonija*; mahagonijev les; mahagonski; mahagonovina.
mahalo: neroda, motovilo.
mahati z rokami, nogami: otepati; mahati s sabljo; z repom mahati; mahati jo (pot) kam: krepko, *z mahajočimi rokami* korakati.
mahedrati: otepati se; preširoka obleka mahedra na človeku; hlače mahedrajo okoli tankih nog; — mahedrav.
mahniti z roko komu, po kom; *mahniti* koga: udariti; peš jo (pot) kam mahniti; mahnjen: prismuknjen, prismojen.
maj: 1. mesec; — 2. obeljeno drevo (nav. smreka), z okrašenim vršičkom, ki se

stavi ob veliki noči, sv. telesu in kresu; — mlaj.

maja: životek, bluza, navadno brez rokavov; majica.

majati, majam (majem): mahati; majati z glavo; veter drevje maja; drevje se v vetru maja; steber, ugled, stolček se mu maja (kmalu bo iz sedanje službe).

majca †: majica.

majcen, majcena, majceno: zelo majhen, droben; — majciken; majčken.

Majdič; osebno ime; = sin »Majde« (Magdalene).

majeron; majoran.

majhen: malehen; majhen deček, velik mož; majhno je manjkalo: malo.

majiti: lupiti skorjo, beliti mlado šibje; piščali majiti; koruzo majiti; koža se maji.

majnik: mesec maj.

majolika; majolikast: po barvi podoben.

mak, nem., rastlina in seme; mak sredi polja kima; niti za en mak ni vreden: prav nič.

majžar, gl. ažar.

makar, gl. magari.

makaroni, makaronov; juha z makaroni.

makaronski: iz raznih jezikov pomešan; — makaronščina.

Makedonec, gl. Macedonec.

maklen: vrsta klena (Acer campestre), tudi Evonymus.

makniti, maknem: ganiti; za nič se ne maknem od tod.

makóter: glavič stope, ki tolče po zrnju, da ga opše.

makrokozem, makrokozma.

maksimum, maksima, z maksimom primerjati minimum; maksimalne cene.

makulatura; makulirati.

mal †: majhen; mali.

mal: hip, trenutek; v starejšem jeziku: do sega malu (mala); dosihmal, odsihmal; posihmal.

mala maša; gl. mali šmaren.

malárija; malarično ozemlje.

malce: malo, nekoliko.

malček, malčka.

malenkost; kdo se bo brigal za brezpomembne malenkosti!

malenkosten človek: se briga za vsako malenkost.

malha: torba; vsak berač svojo malho hvali; samo za svojo malho skrbi: na svoj želodec misli.

malhar: berač, rokovnjač.

mali (ima samo določno obliko, za nedoločno se rabi »majhen«); — 1. mali hlapec; mala dekla; mali posestnik; mala šola; *mala reč; mali križi:* v *starejšem* jeziku praznik povišanja sv. križa, 14. sept.; mali srpan: julij; mali šmaren: praznik rojstva Marijinega, 8. sept.; mali traven: v prekmurščini sušec, sicer april; mali kruhek: posebno, v tvorilih odtisnjeno pecivo; z malim zadovoljen; mali in veliki; z malega, od malega; — 2. *prebito* malo; to malo, kar imam; malo da ne, do malega: skoraj; črez nekaj malega časa; če se tudi včasih kaj malega skupi, gre vse na davke; po malem se tudi kam pride; Krpanu se je za *malo zdelo; vino je že na malem; ob* malem živeti; malo čuden, prismojen; z malo besedami; malo prej, malo poprej; — malokdaj, malokdo, malokje; malokoga, malokomu; — domala, malone: skoraj.

malica: mala južina; malicati.

malicijozen; malicijoznost.

malíč: palček; škrat; bes, zlodej; — malíček.

máliček: majcen.

maličiti: kvariti; v nič devati.

malik: hudo dé človeku, če se mu njegov *malik izmaliči; — malikovati: častiti kot* malika; malikovavec.

malina: bodeč divji grm (Rubus idaeus) in njegov sad; maline brati, zobati; — — malinjak.

malinovec: sok iz malin.

maliti: manjšati; v nič devati.

malobrojen †: maloštevilen.

maloleten: ne doleten.

maloposestnik †: mali posestnik.

maloprida, gl. prid.

malopriden: malo koristen; nič vreden; hudoben; malopriden paglavec; malopridna poškodba.

maloprodaja †: prodaja na drobno.

malost: malenkost.

Malošče, krajevno ime, narejeno iz osebnega; = selo Maloste.

malota: malost.

malovje: robidje; malinje; bodeče ščavje.

malta, *it.*; z **malto** zid ometati.
Malta, Malte; na otoku Malti; Maltez; malteški **red**, vitez.
maltar: 1. zidar; — 2. framason; brezverec.
mama; mamica; mamka.
Mamdrče, krajevno ime, dijalektično nastalo *iz nekdanjega* »Modriče«.
mameluk: slepo vdan pristaš.
mamilo: sredstvo, s katerim se kdo omami (**kokain**); slepilo, ki koga vara, zapelje.
mamiti: **jemati** zavest; pijaniti; vabiti; slepiti; *varati*; *očarati*; *goljufati*; — **mamljenje**; **mamljiva** lepota.
mamut; **mamutovski**: velikanski, orjaški.
mana; **padala nebeška** mana Izraelcem je v *puščavi*; »Nebeška mana«, naslov molitvenika A. Andolška (1860).
mance se iti (**igrat**): tratiti čas s *praznimi* igračkami.
mandant je **mandatarju** dal mandat.
mandelj, **mandlja** († mandeljna); mandljevo **olje**; mandljevec; mandljeve oči.
mandrati, *gl.* **mendrati**.
maneken †: manekin.
manem, *gl.* **meti**.
manever, **manevra**; ob zadnjih (vojaških) **manevrih**; to je bil samo volilni *manever*; — **manevrirati**.
manifest; **manifestacija**; manifestirati.
manihejec: neizprosen upnik.
manikirati si roke; manikér; manikérka.
manipulacija; manipulant; manipulirati s čim.
manj; **štiri manj** ena je tri; tem **manj** bi bodo *verjeli*; dva **manj** (od) sto: sto **manj** dva; nič **manj** prav; **manj** vreden.
manje: **manj**.
manjkati; en dinar mi še manjka; v šoli je **manjkalo** pet učencev; kruha jim *manjka*; *sape mi manjka*; *ne manjka mu ničesar*; za las, za piko je manjkalo, pa bi bil *zadel*; še *tega mi je manjkalo*; — ne **manjka** († se) ljudi.
manjšati; dohodki se manjšajo, izdatki večajo.
manjši: **manji**.
manjšina; ostati (pri glasovanju ali drugačnem odločanju) v manjšini.
mansarda.
mantila.
Mantova; **mantovski**.
mantra, nem., muka, trpljenje; bridka, božja mantra: razpelo.
manual; manuale, manuala; manualen; manuelen.
manufaktura; manufakturist.
mapa; katastralna mapa; mapér, maperja; mapirati.
mar: I. misel, volja, skrb, briga; se rabi 1. prislovno; na mar mi pride, hodi; mar mi *je koga*, *česa*; dela mu ni bilo mar; držim se pogodbe, drugo mi nič mar; ni rožam mar cvetet; brata mu ni nič mar; komu je kaj mar za to; pustiti kaj v nemar; — 2. primerjalno; *kaj bi se učil, mar se igram*; mar bi bil šel! — II. menda, mogoče; veznik; je mar pri Bogu *kaj nemogoče? se mar grozdje po trnju bere?* mar ne veš?
marabú, marabuja.
marancelj, *it.*, *gl.* kalanka.
marati: hoteti; misliti na kaj; skrbeti za kaj; če ne maraš, pa *pusti*; *zanj* družba ne mara, in on ne za njo; ne maram *zanj*, ne maram ga videti; maram *zanj* kakor za lanski sneg; ne maram za *tvoje* besede; ne maram, da bi hodil k *meni*.
marazem; marastičen.
marec, marca = sušec; marčno pivo: varjeno meseca marca; marčna revolucija: marca 1848.
marela, *it.*, dežnik; pod marelo se oženiti: na nič, s praznimi rokami.
marelica; marelična marmelada.
maren: skrben; priden.
maren, marna; marenj, marnja, *gl.* marnja.
Margeta: Marjeta.
mari; *kaj tebi mari za to?* ta zarod, samo priden in nesramen, ki prid le in dobiček mu je mari; — *gl.* mar.
Máribor († ob Dravi), Maribóra; v Mariboru; Maribórčan, Maribórčanka; mariborski.
Márica: Marijica.
Maríčka: Marijička.
Marijana, Marjana.
Marijin *mesec*: *maj*; *Marijina pobožnost*; Marijo (avemarijo) zvoni
marijoneta: 1. lutka; — 2. človek brez *lastne volje*, *slepo orodje* v *tujih* rokah.
marjaš igrati: marjašati, marjašiti.
marjetica: neka cvetka (*Bellis perennis*).

markacija: označba, n. pr. pota v hribih; *od tam naprej se drži rdeče markacije.*

markanten: izrazit, značilen; markanten obraz, pojav.

marketender: (vojaški) branjevec; marketenderica: branjevka.

markí, markija; markiza.

markirati: 1. zaznamovati, označiti; markirati pot v hribih; markiraj deset točk; — 2. *kaj samo naznačiti, hliniti,* ne res biti, imeti ali delati; markirati občinstvo, bolezen, *pridnost;* — 3. *markirati ga:* postavljati se, briljirati, ekscelirati; — gl. lomiti ga.

Marko, Marka († Markota); kraljevič († Kraljevič) Marko, Markova slava.

marljiv: maren; — marljivost.

marmor, *marmorja; marmorjev;* marmoriran papir.

marnja: glas, pomenek, govorica, čenča; vse to so samo prazne marnje; — marnjati, marnjam (*marnjem*); *marnjevati.*

marnjevka: klepetulja.

marnost, gl. maren.

marnovati, gl. *marnja.*

marodér, maroderja; marodirati.

marof, nem., pristava.

maroga: proga, lisa; — marogast.

Marolt: osebno ime, iz nem. »Meierhold«, = upravitelj, oskrbnik.

Marovče, krajevno ime, narejeno iz osebnega imena *Marolt.*

Mars, Marta; vojni bog; Martovo polje; — Mars, Marsa: planet; Marsovi kanali.

Marseille, iz Marseilla, v Marseillu; *marseillski atentat.*

marseljeza.

marsikaj; marsikak; marsikateri; marsikdaj; marsikdo; marsikje.

marš, fr., 1. (vojaški) pohod v urejenih vrstah in s skupnim korakom; na maršu, v vojašnici; — 2. na takem pohodu opravljena pot; preden bom storil marša dva, ljubila boš drugega; — 3. godba, spremljajoča pohod; koračnica; — 4. medmet, posnet po vojaškem povelju (marš! = sto-paj!) poberi se!

maršal; dvorni maršalat; maršalska palica.

Martin v Zagreb, Martin iz Zagreba: pošlji osla križemsvet, nazaj ti pride uhat ko pred.

martinček: vrsta kuščarjev (Lacerta agilis).

Martinja vas: krajevno ime, narejeno iz osebnega: *Martinova vas.* — Martinji hrib.

martinovati: praznovati sv. *Martina* (z gosjo in novim vinom, ki ga sv. Martin krsti).

martinščak: 1. mesec november; — 2. pozen grozd, ki niti ob sv. Martinu (11. novembra) še ni zrel.

martirij, martirija.

martra, gl. mantra.

marveč: temveč; tembolj; — gl. mar.

marvin, nem., dolenjec, cviček.

masa; masiv; masiven.

masaža; masirati; maser, maserja; maserka.

maselj; maseljc, nem., četrt starega bokala; četrtina zemlje.

maselnik: 1. tropine masla, pomešane z moko in porabljene kot zabela; — 2. razne rastline (*Lilium bulbiferum, L.* martagon, Ajuga reptans).

maska; maskirati.

maslen: z maslom prirejen; maslen kruh, masleno testo; maslene tropine: ostanek na dnu posode pri cvretju masla.

maslenka: mehka, sladka hruška.

maslo: 1. iz smetane izmetena in na ognju raztopljena mast (pred topljenjem imenovana »surovo maslo«); ušesno maslo; — 2. *vzrok; povod;* krivda; v tem (to) je njegovo maslo: *to nam je on nadrobil;* kdor ima maslo na glavi, *naj* ne hodi na sonce: kdor nima čiste vesti, naj molči.

maslovnica; masovnica: maslenka.

masovnik, gl. maselnik.

mast, mastí; *svinjska, zajčja, pasja mast; z mastjo si škornje mazati, jedi beliti;* — leskova, brezova mast: udarci s šibo.

masten: 1. z mastjo prirejen, namazan; mastna jed; mastna pečenka; mastna *obleka;* — 2. *poln,* obilen, zelo ugoden; mastna zemlja; masten dobiček; mastna služba; mastna nedelja: pustna nedelja.

mastit: širok, košat, ošaben; *mastito korakati.*

mastiti: 1. mečkati, tlačiti; grozdje, oljke pred prešanjem mastiti; — 2. z mastjo *mazati; mastiti si brado, mastiti* se po gostijah.

mastnica: mastna zemlja (nasprotje puhlice); gibanica z ocvirki in mastjó; debela mesena klobasa.

maša; rana, pozna; peta, deseta (ob 5. ali *10. uri*) *maša; péta (ne tiha) maša;* črna maša (za umrlim); nova (primicija), srebrna, zlata, biserna, demantna, maša: velika maša: praznik vnebovzetja Marije; mala maša: praznik rojstva Marijinega; med *mašami: ob najhujši vročini;* pri maši biti; k maši iti; mašo služiti (brati); šiba novo mašo poje: samo z ostro vzgojo se kaj doseže.

mašanckar, gl. mošancelj.

maščevalen: vedno misleč na *maščevanje,* neizprosen; maščevalnost.

maščevati: 1. kaznovati; Bog maščuje grehe in krivice; — 2. maščevati se nad kom: znesti se.

maščina: samomaščina; mošt, ki priteče iz grozdja še prej, ko se masti ali preša.

maščoba: mast ali kaj masti podobnega; — maščoben.

mašelj, gl. kota.

maševati: mašo služiti (brati).

mašilo: reč, s katero se kaka praznina, vrzel zamaši.

mašiti; jabolka v žep mašiti; luknje mašiti: zadelavati; v sebe jed mašiti: tlačiti; kdo bo ljudem usta mašil?

maškara; napraviti se za (v) maškaro; maškerada; maškarada.

mašnik; na mašnika študirati; v (za) mašnika posvetiti; — »Dominus vobiscum« še ni nikdar kruha stradal.

matafir: netopir; matafiriti: motoviliti, prhutati, prhati sem in tje, nemirno se *obnašati.*

matajec: zelo velik, krepak človek.

matast: omoten; omotičen; vrtoglav.

mater †: mati.

materija; materijal; materijalist, materijalističen; *materijalizem.*

materin jezik; materina beseda; materino srce; držati se materinega krila; — *materinji,* materinski.

materinščina: materin jezik.

maternica: 1. uterus; — 2. krči v uterusu; histerija; kolika.

mati, matere, z materjo; označba za očetovo ženo (ponekod za očetovo ali materino mater, taščo); stara mati: očetova ali materina; hišna mati: gospodinja; košata mati: nevestina; pisana (samo po pismu, ne po rojstvu) mati: mačeha; rodna, rojstna mati; študentovska mati: stara samica, ki se je živila s tem, da je srednješolce jemala na stan in hrano; zlata mati; po materi sva si v rodu; Slovenija, Slovencem skopa mati; mati zemlja; mati porodi, oče rodi; mati so umrli (! — ne »umrle«); — splošen, *spoštljiv nagovor za starejšo žensko;* — Mati božja; sv. Mati; sv. mati Marija.

Matíc = Matijec; Matiček: Matijček; krščen matic, matiček: pohlevna kletvica, nam. »hudič«.

matica: *mati v širšem pomenu;* — 1. pri čebelah (ali mravljah) edina plodna samica družine; — 2. temeljna glavnica, fond in po njem imenovano društvo: Slovenska, Šolska matica (»Matica« se piše samo takrat, kadar *stoji brez svojega* atributa: Matičin († Matični) odbor, predsednik, občni zbor); — 3. matrika; kartoteka; spisek; o vseh občanih se vodi matica; izpisek iz matičnega (matičinega †) lista; — 4. izvirna listina v nasprotju s prepisom; — 5. matrica; pri vijaku in pri posnetkih, odlivkih, odtiskih; — 6. stara korenina trte; — 7. biserna matica: opalovina školjke, iz katere se tvori biser.

matičar: član kake Matice.

Matiček, gl. Matic.

matičnik: panj za pleme.

Matija se sklanja kakor Luka; — matija; neki pajek, imenovan tudi »suha južina« (Phalangium opilio); — gl. matajec.

matika: 1. motika; — 2. pohlevna kletvica *nam. »hudika«.*

Matjaž; kralj († Kralj) Matjaž; † Kralj Matjaževa vojska: vojska kralja Matjaža.

mator: postaren, ostarel, oslabel od *starosti.*

matrika; imatrikulirati.

mavé: duše nekrščenih otrok, ki ponoči kot ptiči z železnimi kremplji letajo po zraku; — gl. navček.

mavec: *mavca: gips; iz »maltec, mal(t)ca«.*

Maver, Mavra; mavriški; mavrski; Mavretanija; mavretanski.

mavha, gl. malha.

mavje, gl. mave.

mavkati: *mijavkati.*

mavra: 1. črnomarogasta krava, tudi označba za kravo sploh; ponoči je vsaka krava mavra; *pijan kakor mavra*; — 2. božja mavra: mavrica; na tu postavi (Bog) to mavro v tih oblakih k animu znaminu (1551); vedno pije kakor božja mavra; pijan kakor božja mavra; — 3. podobne stvari ženskega spola: koza; obleka; žolna (Picus martius); neka trava, latovka (Poa annua).

mavrah: smrček; neka goba.

mavrast: črno progast.

mavrica, gl. mavra; — mavrična barva.

mavrič: muren.

mavšelj: Mojzes; hazardna igra s kartami; **mavšljati:** igrati mavšelj; *sleparíti*, slepomíšiti.

mavta, gl. malta.

mavtar, gl. maltar.

mazač: kdor z mazanjem zdravi; *konjači in mazači*; — mazačka; kaznovan zaradi mazaštva.

mazati, mažem; 1. čevlje s salom mazati, osi z lojem mazati; mazati si prste s tinto; kdor ima dosti meda, ga po steni maže; *mokra barva (se) maže*; *kakor mažeš, tako voziš*; — 2. podkupovati; kdor maže, mu kaže, njemu teče.

mazav: se rad, lahko maže.

maziliti koga za kralja; maziliti truplo: balzamirati; maziljenec Gospodov: od Boga posvečen; maziljene besede.

mazilo: 1. stvar, s katero se maže; zapisati bolniku mazilo; — 2. podkupnina.

mazinec †: mezinec.

mazljav: mazav.

mazurirati: govoriti kakor Mazuri (nam. č, š, ž govoriti c, s, z).

maža za čevlje, osi, smučí.

mecati: 1. mečiti, mehčati; sadje, grozdje mecati: *poskušati, če je že zrelo*; mecati koga: skušati ga pridobiti zase; sadje mecati: hraniti, da se uleži in postane mehko; — 2. mehčati se; grozdje že meca; — 3. omahovati, kolebati, težko se odločiti; — gl. mencati.

mecén, mecéna; mecenska (mecenatska) gesta.

mecesen †: macesen.

mecljáti: mecati.

méč, méča; oster, bridek meč; z golim mečem v roki; meč izdreti; natakniti, nasaditi se na meč.

meča: mehki del kake stvari; kruhovo mečo (sredico) pojesti, skorjo pa pustiti.

meča, meč, mečem, meča, na mečih, z meči; od sonca so mu ogorela lica, roke in meča.

mečava: meča.

mečak: 1. kratek meč, bodalo; — 2. eksotična vrtna cvetlica (Gladiolus).

mečilo: dristilo; sredstvo zoper zapečenost.

mečiti: mecati.

mečkalo: mečkav človek; — gl. mečkati 2.

mečkati: 1. gnesti, stiskati; grozdje mečkati; obleko mečkati; — 2. obotavljati se, omahovati, težko se odločiti.

med, predlog: I. na vprašanje: kam? med ljudi iti; knjigo med ljudi dati; šteti koga med mrtve; — II. na vprašanje: »kje?« — 1. krajevno: trdna med nama *dviguje se stena*; *med hišami so vrtovi*; biti med svojimi; — 2. partitivno: eden med njimi; največji med vsemi; — 3. relativno: med menoj in teboj ni razločka; ljubite se med seboj; vojaki so plen delili med seboj; — 4. časovno; *med jedjo*; *med tednom*; *med potom*; med tem ko.

med, meda, (medú); strd; med v satovju; trčan med; ajdov med; divji med; za med kaj vzeti; brez potu ni medu.

med, medí; plemenitejša kovina; baker in njegove spojine.

medalja; medaljér, medaljerja; medaljon; medaljonček.

medel, medla, medlo; slab; nasprotje krepkega; medla živina; medlo oko; medlo vino; medla beseda; medlo mi je; *ves medel je*.

medem †: metem, gl. mesti.

medén: 1. iz meda, z medom, sladek; medena potica; usteca njena, prej tak medena; medene besede; medeni tedni: *prvi tedni po poroki*; — 2. *iz medí*; medena kača (1551); medena žica.

meden, medna: meden 1.

medeneti: nastavljati med; postajati meden.

medenica: 1. *skleda iz medi*; — 2. *njej* podobna oblika okostja.

medenina: posoda iz medí, bakra.

medeniti: mediti.

medenka: sladko jabolko.

medgorje: ravninska ožina, n. pr. ljubljansko medgorje.
medica: se kuha iz vode in meda (strdi); naravna teče spomladi iz dreves, n. pr. brezova medica.
medičar kuha medico.
médija: srednji premer okroglega lesa stožčaste oblike.
mediti: 1. slajšati z medom; — 2. delati med; po prvem dežju bo ajda začela mediti; — 3. sadje mediti, gl. mecati.
Medji (Medvedji) dol.
medleti, medlim: pojemati, slabeti, postajati vedno bolj medel; od ljubezni, žalosti **medleti**; medleti po kom (čem); živina od **žeje** medli; silje in drevje od suše **medli**; luč medli; solnce je medlelo na zahodu; — medlevati.
medloba; medlost.
medlo †: **metlo** je; sneg mete († mede).
medved; močan kakor medved; medveda voditi po svetu, z medvedom hoditi po svetu; — tudi označba močnega, dobrodušnega, toda nerodnega človeka; — **medvedica**; **medvedka**.
medvedar hodi z medvedom po svetu.
medvedove hruške: glog.
megéra: ostudna, divja, besna babnica; † Megera.
megla *stoji*, se vlači, vleče po travnikih, pade, leže na zemljo; pusta megla; megla se mi dela pred očmi; (človek se) vleče kakor megla brez vetra.
meglen pogled, meglene oči; meglena podoba, **meglena** predstava: nejasna.
meglica stoji nad jezerom, je šla z jezera.
megliti se; megli se mi pred očmi.
megloven: meglen.
megniti: migniti.
meh: 1. cela živalska koža; odreti (vevérico) na **meh**; splošno: koga popolnoma oropati; — 2. razne naprave iz kože; **kovaški meh**; *sopihati* kakor kovaški meh; **mehove** tlačiti (pri orglah), pritiskati, vleči, goniti; meh za moko, vino, pri dudah; nikdar sit meh: želodec, človek; **mehi**: harmonika; lupina pri raznih sadežih; izprazniti svoj meh (oscati se); ravnati s čim kakor svinja z mehom: nestrokovnjaško, nespametno, bolj na škodo ko na korist.
mehak: mehek.
mehčati: mecati; mečiti.
mehek; mečji; mehkejši; 1. nasprotje trdega; mehko meso; mehka trava; jajce v mehko kuhati; mehko gre od njega; — 2. preneseno; mehka roka; mehko srce; mehka zima; mehki duh zelenja; mehki, trdi soglasniki.
mehenica: 1. jagodina kožica; — 2. klobasa pod očesom; — 3. žulj.
meheničje: prazni mehi vinskih jagod.
Mehika; Mehikanec; mehikanski; — gl. Mexico.
mehina: mekina.
mehir †: mehur.
mehkoba: 1. mehki deli kake reči; — 2. preneseno: mehkoba glasu; v mehkobi (mehkužnosti) in lenobi živeti.
mehkobne ustnice; — **mehkobnost**.
mehkota: mehkoba; mehkužnost.
mehkužen: zaničljiva označba za mehkega v prenesenem pomenu, mehke kože, ki se ga takoj vse prime, ki nič ne prenese, ki ne mara ničesar težavnega, trdega; — mehkužna obleka; mehkužno življenje.
mehnica, gl. mehenica.
Mehóvo, z Mehóvega, na Mehóvem; mehóvski.
mehunica, gl. mehenica.
mehur, mehurja; 1. majhen meh; scalni mehur; svinjski mehur; tobakov mehur; — 2. enake tvorbe na koži; mehur se izpusti, izpahne, če se kdo opeče ali ožuli; gnojni mehur.
mehurček: majhen mehur; mehurčki kipijo (se vzdigajo) v kaki tekočini; zračni mehurčki.
mej, gl. med.
meja: 1. rob, kraj, konec česa; hrepenenje brez mej; — 2. njegova označba; mejo staviti, potegniti; živa meja: zasajena z grmovjem, nav. z gabrovjem; črez mejo orati, pobegniti; — 3. mera; to pravilo velja samo do neke meje.
mejač: sosed, živeč ob isti meji; stražnik ob meji.
mejak: mejač.
mejaš: 1. mejač; — 2. mejnik; preljubi sv. Urban, ti dobri naš mejaš.
mejduš: pri moji duši!
mejen: ob meji ležeč, meji namenjen, mejo označujoč; mejni kamen; mejna pokrajina.

mejica: mala živa meja; mejica teče ob tiru.

mejišče: mejna točka.

mejiti: biti za mejo, ležati ob njej; potok meji oba travnika; moje njive mejijo na njegov vinograd.

mejnik: kamen, označujoč mejo; mejnik postaviti, prestaviti.

Meka: splošen izraz za romarsko mesto, za duševno, versko središče kakega naroda

mekastiti: gl. mikastiti.

meketati: 1. koza meketa; — 2. tresti: mikastiti; tresti se: migotati.

mekina: mehki olup trdega semena, n. pr. ajde, prosa, ječmena.

Meklin, osebno ime, posneto po »Miklavžu«.

mekníti, gl. mákniti.

Meksika, gl. Mehika.

meksikanar: 1. udeleženec ob ekspediciji v Mehiko (1864—7); — 2. škorenj z visoko obušjo, ob gležnju nabrano kakor harmonika.

mektati, gl. meketati 2.

mekuž: z mehko kožo; mehkužen.

mel, mela; mel, melí; 1. drobir; moka; — 2. plaz drobnega kamenja; hoja po melé je utrudljiva; mel se potegne z višine v nižino; — melina.

melanholičen; melanholija.

melijoracija; melijorirati.

meliniti se: mleti se, drobiti se; — gl. mel.

melišče: mel.

meliti: drobiti; suh sneg se meli pod nogami; kamenje se meli s strmin.

melja: 1. mletev; — 2. moka.

meljač: kdor prinese žito v mlin na meljo; — meljár.

meljaj: mletev, mletje.

melje: 1. kraj, kjer se skalovje drobi; — 2. omela.

meljnat: podoben melji, moki; meljnata hruška.

melodija; melodičen; melodijozen.

melodrama, melodrame; melodramatičen.

memoare, memoar; v svojih znamenitih memoarah.

mena: sprememba, faza; lunine mene.

mencati: na drobno meti; drgniti; drobno stopati; nemirno se gibati; pomišljati se, oklevati, težko se za kaj odločiti.

menda ja †: menda vendar; — gl. meniti.

Mendel, Mendla, pri Mendlu; Mendlov zakon; mendelizirati; mendelizem; mendelističen.

mendrati: mencati.

menica dospe, zapade v plačilo, se predloži v plačilo, se protestira.

menih; iti med menihe; — menišič.

Menišija: pokrajina med Cerknico in Rakitno.

meníti: menjati; meniti se: sprevreči se, spremeniti svojo podobo in lastnosti.

méniti: 1. misliti, soditi; menili so, da je mrtev, pa se je le potajil; kaj meniš? menim, da = menda; — 2. meniti se od koga, od česa, o kom, o čem: pogovarjati se; s teboj se ne menim; — 3. meniti se za koga, za kaj: skrbeti se; še menim se ne za to.

menj, gl. manj.

menja: mena; menjava.

menjati: spremeniti; konja menjati; denar menjati: dati drobnega za debelega; ne menjam (svojega položaja) z nikomer; vreme se menja; — menjavati.

mentalni pridržek: tihi, neizgovorjeni pridržek v mislih.

Mentor, Mentorja: Telemahov vodnik; mentor: sploh označba zvestega vodnika, spremljevavca.

menu, menuja.

mer, merí: smer; v eno mer (venomer: nenehoma, kar naravnost naprej); v svojo mer iti.

mera: 1. merjenje; poštena mera in vaga v nebesa pomaga; pet mernikov dobre mere (dobro, ne skopo merjenih, prej več ko manj); mero vzeti komu za obleko; — 2. merilo; posneta, zvrhana, vrhovata mera (merica); uradne mere in uteži; dolgostne mere; votle mere; skupna mera; dobre, slabe mere; — daktilska, trohejska mera; obrestna mera; — mero si vedeti v čem; črez mero piti; do neke mere pravilna trditev, upravičena zahteva; — uradni predpis, navodilo; porabiti vse, tudi najstrožje mere; vse potrebne mere podvzeti †: vse potrebno ukreniti; potrebne mere odrediti †: potrebno ukreniti, določiti.

merancelj, gl. marancelj.

merčin, gl. Merčun.

Merčun, osebno ime; pomeni prvotno uradnega merilca soli, žita, vina, tudi zemljemerca.

merica: 1. mala mera; — 2. določena odmera kake dajatve, n. pr. v mlinu za mletje.

meridijan; meridijonalen.

merilo: 1. sredstvo, s katerim se kaj meri; transverzalno merilo; obrestno merilo = mera 2; — 2. splošno, abstraktno; po tem merilu jih bo premalo izvoljenih; karta, izdelana v velikem (malem) merilu.

meriti: 1. komu (čemu) mero dajati (jemati); meriti cesto: trasirati (v prenesenem pomenu: pijan se po cesti opotekati); meriti žito na dlan, platno, trak na vatle; — 2. imeti neko mero; koliko meri soba v dolžino, v širino? pet čevljev merim, palcev pet; — 3. meriti v kaj, na kaj; previsoko meriš (s puško ali s svojimi mislimi, načrti); meriti (s puško) v glavo, prsa; beseda meri kam, na koga; vse moje misli merijo na to; to meri na tebe: s tem si mišljen, zadet ti.

meritum, merituma; sedaj se debatira o meritumu.

merjasec, merjasca; merjaščeva koža ni za usnje.

merkvica, nem., opica; divje korenje.

mernik: večja suha mera (n. pr. za žito); denarjev ima na mernike.

merodajen †: odločilen, vpliven, veljaven.

mesar, mesarja; mrzli mesar: konjederec.

mesarica: 1. mesarjeva žena; — 2. mesarska sekira.

mesariti; mesarjenje.

mesec, mesca (meseca); 1. luna; mladi, stari, polni mesec; mesec gleda v okna; — 2. doba od mlaja do mlaja; koledarski mesec; meseca maja; Marijin mesec: maj.

mesečen človek: ki v noči nezavestno vstane in se sprehaja; mesečna (svetla) noč; mesečna plača.

mesečina: mesečna luč.

mesečnik: 1. mesečen človek; — 2. na mesec izhajajoč list.

mesén, mesena, meseno; 1. mesena (ne prtena) klobasa; — 2. preneseno: polten; mesene misli, meseno poželjenje; — mesenost.

Mesija; mesijanističen; mesijanizem; mesijanske prerokbe; Mesijeve besede; — gl. Luka.

mesiti: mesti, mešati; gnesti; testo za kruh mesiti; ilovico mesiti; z nogami mesiti: mencati, mendrati.

mesnica: prostor, kjer mesar meso seka in prodaja.

meso, mesa; nič mesa ni na njem, sama kost in koža ga je; priti komu do mesa: zadeti ga do živega; divje, hudo meso; beseda je meso postala.

mestece, mesteca.

mesteje, gl. isteje.

mesti, metem († medem): vrteti, vrtinčiti; meti, mesiti, métati; sneg mete (ne pada samo rahlo); mleko (smetana) se mete, da se naredi surovo maslo; meteno mleko: siratka (brez masti, posneto).

mestnik: padež v slovnici, odgovarja na vprašanje kje: pri očetu.

mestnjan, gl. meščan.

mesto: 1. določen prostor, določen kraj; na tem mestu sva se prvič sestala; ostati na svojem mestu; pšenica je na mestih redka; posaditi koga na častno mesto; ni mesta mi na tej ne oni strani; — 2. nasprotje deželo: obzidano, utrjeno mesto; glavno, stolno mesto; oblegano mesto so (za)vzeli z naskokom; — 3. položaj; prilika; čas; biti na prvem mestu; priti na visoko mesto; na mojem, na njegovem mestu; na licu mesta, na mestu: pri tej priči, takoj, nemudoma; tu ni mesta brezplodnemu prerekanju, za kake ozire; — 4. prepozicijonalno: mesto njega: namesto njega (na njegovo mesto), namestu njega (na njegovem mestu); — mesto (za)vzeti †: sesti, zmestiti se.

mestoma; na mestih.

mestve; mestev, v mestvah; čevlji na stoglje; vezanke.

mešanec: 1. vlak, sestavljen iz osebnih in tovornih vagonov; — 2. križanec.

mešanica raznih reči, n. pr. sena in slame, vode in vina.

mešati: mesti; mešati žgance (iz kropa in moke); vino z vodo mešati; mešati se v tuje reči; — pamet se mu meša, meša se mu v glavi; ali se ti meša?

meščanski: 1. last meščanov; meščanska imovina, meščanske pravice; — 2. skromen (ne gosposki); meščanska cena, kuhinja, čednost.

mešétar: mož, ki posreduje pri nakupu ali prodaji; kolne kakor mešetar.

mešetariti: 1. biti za mešetarja; — 2. posredovati; ~kaj hvaliti ali v nič devati; — mešetarjenje.

mešetiti: mešetariti.

mešica; mušica.

mešič: majhen meh; zapredek bube (kokon); mekina; — mešiček.

mešičevje: gnezdo zapredenih gosenic.

mešnjek, v prekmurščini označba za mesec avgust.

mešta: 1. žganci; — 2. mešanica iz ostankov raznih jedi; — 3. drozga.

meštráti: múštrati: strogo učiti, vaditi.

met: lučaj.

Meta: Marjeta.

meta: označba za razne divje in kultivirane vrste dišeče rastline *Mentha*; — metica.

metafizika; metafizičen.

metafora; metaforičen.

metafraza; metafrastičen.

metaličen: kovinski:; metaličen lesk, zvok.

metateza; metatetičen.

métati, *métam: mesti, mešati; svinjam* metati (pičo zabeliti z moko iz slabšega zrnja); — gl. zámet.

metáti, mečem; *méči; metanje; kamenje* metati na koga, za kom; metati klobuk ob tla; zobe metati: dobivati nove; *meče ga:* božje (božjast) ga meče; metati komu kaj v zobe, v oči: očitati; metati oči po ljudeh: spogledovati se; — bob v steno metati: opravljati kaj brezupnega, kar se ne bo posrečilo; metati vse v en koš: z vsem enako ravnati; — *metati se:* ruvati se, skušati drug drugega spraviti na tla; deska se meče: *postaja vegasta.*

Métava, krajevno ime; utopljen, močviren *svet, kjer raste sama meta.*

meteljka: lucerna (vrsta detelje, *Medicago sativa*).

Metélko, Metélka; metelčica: Metelkova pisava.

meteor, meteorja; meteoričen; meteorit; *meteorologija.*

meter, metra; metrski.

metér, *metérja; metirati;* metérsko delo.

metež, meteža: 1. *snežni vrtinec;* — 2. zmešnjava, hrušč, trušč, nemir; upor; — *bojni metež.*

meti, manem: drgniti: roke si meti; proso *meti.*

metil, metila; metilov († metilni) alkohol. *metilj, gl. metljaj.*

metilo: svinjska zamet; gl. métati.

metiti, gl. métati.

metla; brezova, sirkova metla; metle vezati; *na metlo piskati: bruhati;* označba za razne rastline (Chenopodium); — — metlica.

metlika: ime raznih rastlin (Artemisia, *Linaria*).

metlišče: ročnik metle.

metljaj: 1. *mozolj;* — 2. *bolezen pri ovcah,* ki jo povzroča neki parazit (Distomum *hepaticum, Fasciola hepatica*).

metljav, gl. metljaj 2; — metljavica.

metonimija; metonimičen.

metríka: neki grm (Viburnum lantana); — meduljevina, hudobika, dobroletovina.

metrum, metra; zložen v daktiličnem metru; — metričen; metrika.

metuda: sirotka.

metulj: 1. razvita goseničja buba; metulj se ziblje nad cvetjem; — 2. stodinarski bankovec; — 3. *metljaj.*

mev; ni rekel ne bev ne mev: niti zinil, črhnil ni, še ust ni odprl.

mevlja: 1. glista; mevlje koljejo onega, ki bi rad kam šel, pa ne sme; imeti mevlje v riti: nemirno mencati; — 2. ženska, ki govori s spremenjenim mehkim glasom; — 3. mevžast človek.

mevža: boječ, neodločen, strahopeten človek, ki ga vsaka reč neprijetno zadene; — mevžast.

Mexico, glavno mesto severnoameriške zvezne republike Mehike.

mezda: zaslužek; plača.

mezdar: posestnik, ki ima živino na planinski paši, katera daje vsaj 50 kg mleka pri prvi molžnji.

mezdra: mehki del kože, ležeč ob mesu; mehki del skorje, ležeč ob deblu; mehki, notranji del buče; kožica med orehovimi jedrci; koža, ki se napravi na mleku ali drugi jedi, ko se kuha.

mezeg: potomec žrebca in oslice.

mezeti: počasi curljati.

mezga: 1. sok; drevo je v mezgi (spomladi); — 2. počasen človek; mevža.

mezgati: 1. po mehkem hoditi; — 2. iti v mezgo; — mezgetati.

mezina: svet, iz katerega mezí.

mezinec; mezinček; najmanjši prst na roki.

mezlan, it., napol volneno blago: osnutek lanen, votek volnen.

mezra, gl. mezdra.

Meža; Mežica: označba za počasne, z malo vode tekoče rečice; — gl. mezeti.

mežati: gledati skozi skoro zaprta veka; sonce meži skozi oblake.

mežav: zaspan; iti v mežavo deželo: spat; mežavo vreme: mrko, deževno, mračno, ne jasno.

Mežica, gl. Meža.

mežikati: oči naglo odpirati in zapirati; — mežikav; mežikniti komu: dati znamenje z očmi.

mežnar, mežnarja; mežnarija: mežnarjevo stanovanje; — cerkvenec.

mežurkati: mežikati.

mh'm: da.

m'hm: ne.

mi: 1. *označba množine, porabljena tudi za tvorbo dvojine:* midva sva bila, medve sva bili; — 2. poudarjena samozavest; mi smo mi, vi pa ste smetí; mi druzi (ne »drugi«): označba za primorske Slovence (ker se sami tako imenujejo, kadar se hočejo razlikovati od drugih Slovencev).

Mica: velika, odrastla Marija; Mica Kovačeva: človek, ki se v krčmi naje in napije, nato pa se izmuzne, ne da bi plačal; — Micica; Micika; Micka.

micen; micenek; micicen; micken: zelo majhen, neznaten.

mičen: mikajoč, vabeč, vabljiv, zbujajoč pozornost.

Mičika: majhna Micka.

mičiken, gl. micen.

midva, naju, nama, naju, pri nama, z nama; gl. mi.

migálica: 1. neka trava (Briza); — 2. pozlačena ali posrebrena resa v umetnem šopku.

migati, migam; migati z roko, s prstom; pes z repom miga; migati komu (naj pride bliže).

migetati; migljati: 1. naglo migati; z repom migetati; — 2. tresti se; zvezde migljajo na nebu; miglja mi pred očmi.

migljaj; na migljaj priti, kakor hitro je kdo mignil.

migniti, gl. migati.

mihalšček, v prekmurščini označba za mesec september.

mihec: pipec; najcenejši nožiček z rdeče barvanim lesenim ročajem.

mijavkati: oglašati se z »mijav« (kakor mačka); poetov mijavkanje in mačkov petje.

mik: želja, stremljenje, nagon.

mikado, mikada, z mikadom.

mikastiti: hrupno, močno mikati.

mikati, mikam (mičem): 1. tresti; otepati; stepati; mikati z rameni, za lase mikati; predivo mikati; — 2. čistiti, izobraževati, kultivirati; omika; — 3. dražiti, vabiti, izpodbujati; mika me, da bi...: hoče se mi; besede mičejo, zgledi vlečejo.

mikaven: kar miče; mikavna knjiga (zanimiva, privlačna).

miketati: mikastiti.

Miklavž, Miklavža; miklavževati: igrati, praznovati Miklavža.

mikrokozem, mikrokozma.

mil: 1. nasprotje hudega, ostrega, strogega; mila jed; mil okus; mil glas; milo vreme; mila kazen; milo soditi koga; sreča mu je bila mila; milo sonce; — 2. žalosten; tožeč; usmiljenje zbujajoč; usmiljen; milo prositi, vzdihovati, pogledati, jokati; milo se mi je storilo; biti mil do koga; mila pesem: elegija; pod milim nebom (brez strehe); pod milim Bogom (na vsem svetu) nimam nikoga; mili darovi; mili glasovi; mila beseda; mila Jera: človek, ki se ob vsaki malenkosti razžalosti; — 3. drag; ljub; mili narod; mila naša domovina; domovina, mili kraj; do mile volje, po mili volji; mili Bog! milo mi je, da vas zopet vidim.

milica; miličnik.

milijarda; miljarda.

milijon; miljon.

milina *glasu, pogleda, pokrajine.*

militi se komu: prilizovati se komu; mož se mi mili: milo, hudo mi je ob pogledu na njega.

milja; miljnik: kamen, ki označuje miljo.
miljé, miljéja; v takem miljeju je poštenjaku težko živeti.
miljekaz †; gl. milja.
miljen: ljub; miljenec; miljenček.
Milka: Ljudmila.
milka, gl. mivka.
milnica: voda, v kateri je raztopljeno (raztepeno) milo.
miloba: milina.
milodar †: mil dar; — miloščina: gl. milost.
milosrčen; milosrčnost.
milost: kar se da komu brez njegove zasluge, celo tudi, če tega niti potreben niti vreden ni; prositi koga milosti; milosti deliti; milost komu storiti; dela se, kakor da je to kaka milost, pa je samo njegova prokleta dolžnost; — gl. mil.
milosten: milostljiv.
milostiv: v starejšem jeziku »milosten«, danes še samo v naslovih: milostiva (gospa).
miloščina: milost v vidni obliki; deliti miloščino med ljudi; prositi koga miloščine.
milovati: militi.
Mima: Marija; Mimika.
mimo; 1. poleg, ob: mimo hiše iti; ko je mimo okna šla, smrt spoznal je belo; — 2. razen: mimo tega; vsi mimo tebe.
mimogrede: mimo grede se oglasi pri meni; mimogrede (povedano): to ni bilo lepo od tebe.
mimus, mimusa.
Mina: Hermina; Vilhelmina.
mina; minér, minerja; minirati.
mincen, gl. micen.
mineralna voda †: slatina; samo umetne se lahko imenujejo »mineralne vode«.
minevati: giniti, počasi iti proti koncu, kraju.
minijatura; minijaturen; minijaturist; — minij.
minica: 1. neka cvetka (Anemone nemorosa); — 2. zlata minica: neki hrošč, vrtni škodljivec (Cetonia aurata).
minimum, minima; s tem minimom lahko računamo.
minister, ministra; ministrski; ministrstvo.
ministérstvo †: ministrstvo.
miniti, minem; vse mine; žalovanje grenko mine, potok solz se posuši; bojazen, strah, skrb, žalost, potrpljenje me mine; smeh jih bo že minil; le naj bodo ošabni, jih bo že še minilo; maša je minila; da te mine tvoja bolečina; vse veselje mi je minilo; — miniti koga †: iti mimo njega, koga zgrešiti; minila †: zgrešila sva se.
Minkuš, gl. Dominkuš.
minljiv; minljivost sladkih zvez.
Minotaver, Minotavra.
minucijozen; *minucijoznost*.
minuend.
minúli (minili, pretekli) teden.
mir, mira, lat., 1. suh, surov zid, zložen iz samega kamenja, brez malte; — 2. razvalina; — mirje.
mir, mirú (mira); blažen, ljubi, božji mir; ko brez miru okrog divjam; pustiti koga (kaj) na miru, pri miru, v miru, z mirom; mir komu dati, kaliti, rušiti, s kom skleniti, imeti pred kom; mir vlada med ljudmi, po deželi; mir (bodi) s teboj (z vami); tukaj sem jaz gospodar, pa mir (konec) besedi!
mirakel, mirakla († mirakelna).
miren človek, mirno dete, mirno morje; mirno kakor v cerkvi; mirno spati, živeti.
mirijada; mirijameter.
mirišče: mirje; gradišče.
miriti razposajene otroke, pretepače; miriti svoje strasti; — mirjenje.
mirje: *zidovje v razvalinah*.
Mirna, ime vodi, ki privre iz jam, ponorov: »nyr'na«.
Mirna peč, krajevno ime, pomeni skalovje, pečine ob »nyr'ni«; gl. Mirna.
mirnodušen: mirne duše; z mirno dušo.
mirovati, mirujem: biti miren; počivati.
mirozov: serenada; uspavanka; posebe: zvečer signal v kasarni, da je čas počitka.
misati se: misiti se.
misel, misli; dobra, slaba, imenitna, sijajna, vodilna, napredna, svobodna, bridka, globoka, blodna, visoko leteča, visoka, kakor studenec čista misel; človeka obide, spreleti, muči, prevzame, podi (drugo) misel, se vriva, zablodi, šine v glavo, kljuva v srcu, prodre v občinstvo; misli ne prijajo, hodijo komu navzkriž, človе-

ka obhajajo, se razmahnejo, blodijo, romajo, rojijo po glavi, se odkod vzamejo, priklatijo, uhajajo, rodijo v glavi; človek misli prede, razpreda, zbere, kako misel skuha, kaj v misel vzame, v misli(h) ima, je v misli zatopljen, na misel mu kaj pride, hodi, v mislih mu je kaj, vrte se misli mu okrog trebuha, se mislim ubrani, je gostih misli: zdaj tak, zdaj tak, postane drugih misli, je s kom enakih (ene) misli, spravi koga na kako misel, komu misel dá, navdihne, se z mislijo sprijazni, se kake misli otrese, je lenih (počasnih) misli; po moji(h) misli(h) je stvar taka; misli težke misli Abdurahman; dobra misel, neka rastlina (Origanum vulgare).

miseln; **miselnost**: mišljenje.

misija; **misijon**; misijonár, misijonarja; **misijonáriti**; misijonirati.

misiti se: puščati dlako; živina se misi.

Mislè, Misléta; osebno ime, skrajšano iz starejšega »Ljutomisl«.

mislec, misleca; globok mislec.

misliti na koga, na kaj; *misliti nase, resno na kaj*; misliti si svoje, kaj lepega, hudega; **kako** mislite o njem (tem)? mislite si **moj** strah! tega ne mislim (nameravam) storiti.

Missia (»*Mísja*«) *osebno ime = Miselj.*

misterij, misterija; misterijozen; misterijoznost.

mistifikacija; mistificirati koga.

miš, miši; **hišna miš**, poljska miš; tih, moker, *reven kakor miš*; *ni ptič ne miš*: **hinavec**, **nikdar** ne pokaže svojega pravega lica; slepe miši loviti, družabna igra, sicer preneseno: skrivati svoje prave želje, namene; — miška.

mišica, po lat., anatomska označba za mesene vezi; — mišičje.

mišičast: s krepko razvitimi mišicami; močen, krepek, zavaljen.

mistik; **mistika**; mističen.

mišja dlaka: puh, ki ga imajo ptičji mladiči, predno dobijo perje; mladič ne godán, ki ni še zgubil vse mišje dlake, vriva se nam za učitelja.

Miško = Miha, Mihael; tudi ime konja sivca.

mišljenje; **mišljenjski**.

mišmaš: brkljarija, mešanica, nepotrebno početje.

mišnica: past ali strup za miši, posebno arzenik.

mit; mitičen; mitolog; mitološki, mitologičen.

mita, *gl.* mit; mito.

mitnica: kraj, kjer se pobira (mestna) davščina *na uvoženo blago (užitnina)*; — mitničar.

mito: 1. najemnina; — 2. podkupnina.

mitraljeza: strojna puška.

mivka: droben, čist kremenčev pesek.

miza se pogrne, se šibi pod jedjo in pijačo; angelska, božja miza: v cerkvi (za obhajilo); zelena miza: z zelenim suknom pogrnjena miza po uradih; znamenje urada, uradniških predpisov, gole *teorije brez vpogleda v praktično življenje*; sesti, sedeti za mizo; pri mizi: blizu mize, se večkrat napačno rabi nam. »pri jedi«.

miznica: predal v mizi.

mižáti: mežati; — mižav: mežav.

mjavkati, *gl.* mijavkati.

mlačen: 1. v sredi med mrzlim in toplim; mlačna voda; mlačno vreme; — 2. slab, medel, indiferenten, neizrazit; mlačna vera; mlačen Slovenec.

mlačev; mlačva; mlačev na cepé, s strojem.

mlad; mláda; mlad, mladí: 1. mlaj; — 2. porod, potomstvo; mladika.

mlad; mlad je videti; že od mladih nog (let), od mladosti; mlado leto: pomlad; mladi mesec, mlada luna: mlaj; mlada nedelja, petek...: dnevi, sledeči mlaju; *mlado (zgodnje) jutro*; *mlado srce*; mlada duša; — mlada: nevesta, snaha; — iz mlada; iz mladega.

mladec; mladenič; mladenka.

mladica: mladika; brst, poganjek; sploh označba za mlado žival ali reč ženskega spola.

mladič: *potomec, ki še ni zrel za samostojno življenje*, posebno pri živalih; starka pita svoje mladiče.

mladika: mladica.

mladikav; mladikavec.

mladina: mladi v nasprotju s starimi; knjiga za mladino; mladini prikladna jed, zabava, obleka; — sploh: mlado (konkretno) v nasprotju s starim.

mladiti: delati mlado; jelen rogove mladi; lan mladiti: goditi; — mesec se mladi: *gre v mlaj; drobnica se mladi:* leže.
mladje: mladi poganjki.
mladokljun: mlad.
mladolet: mlad; spomladen; nedoleten; negoden, nezrel.
mladoletje: pomlad.
Mladoslovenec; mladoslovenski; mladoslovenstvo.
mladost: mladina; mladost je norost, čez jarek skoči, kjer je most; — mladostna *leta.*
mladostnik: nedoleten.
mladovje: mladje.
mlahav: medel, slaboten, ohlapen, mahedrav, viseč, povešen, slab.
mlaj: *1. lunina* mena, s katero začne luna zopet rasti; — 2. gl. maj; — 3. najtanše blato iz prha, ki ga voda nanosi.
mlaji: mlajši.
mlajina: mladina; mlaj.
mlaka: manjša, stoječa voda; iz mlake v lužo priti: iz dežja pod kap.
mlakuža: zaničljiva beseda za mlako.
mlakužnica: voda iz mlakuže.
mlamol: strmina, s katere se kamenje *melje;* prepad.
mlaskati: z jezikom tleskati; — mlasknіti.
mlat, mlatí: mlatva; mlačev; delo samo in kar se ž njim opravi, izmlati.
mlatev: mlatva.
mlatič: mož, ki mlati; jé (gladno) kakor *mlatič.*
mlatilnica: stroj za mlatvo.
mlatiti; mlatiti žito, pšenico (snopove); mlatiti z rokami: klatiti, kriliti; mlatiti po kom: udrihati; prazno slamo mlatiti: *neumno govoriti, prazne* besede iztresati.
mlatva: mlatev; balade pet' je mlatva prazne slame.
mleč: skupno ime raznih rastlin, iz katerih *ran se cedi* mleku podoben sok (Euphorbia, Cichorium, Leontodon, Scorzonera, Chelidonium); — mlečec, mleček.
mlečnica: 1. posoda ali sploh shramba za mleko; — 2. neka goba (Agaricus lactifluus; *A. piperatus; A.* ruber).
mlečnik: 1. posoda za mleko (lonec); — 2. mleč; — 3. mlad človek; — 4. ribji samec.
mlečnjak: mlečnik.
mlekar prodaja mleko po hišah; — mlekarica; mlekarna.
mleko; 1. sladko, kislo (sesedeno), posneto (brez maščobe), pinjeno mleko (sirotka); na mleku kaj kuhati; mleko se še drži tvojih zob (materino): saj si še pravi dojenček; ptičjega mleka nima: vsega ima, česar si poželi; mleko izpod krave: sveže namolzeno; — 2. gl. mleč.
mlekoses: dojenček; negoden, nezrel človek, ki se postavlja kakor odrastli.
mlesti: molsti.
mlestva, gl. mlezivo.
mleti, meljem; melji; mletje; kdor prej pride, prej melje; voda melje bregove; breg se melje (meljí); zemlja, pesek, sneg se melje pod nogami; pes z repom melje; mleti na žrmljah: letos se pšenica dobro melje: *zrno da mnogo melje.*
mlevka: drobir; mivka.
mlevščina: zrnje; sploh vse, kar se da v mlinu mleti; mlevski pridelki.
mlezivo: prvo mleko, ki pride od porodnice ali živali, *ki povrže;* — *mlezovka;* mlezovina; mlezva.
mlin na vodi, na veter, na ladjah, na tri tečaje, na tri kolesa (kamene); v mlin prinesti komu: besedo na jezik položiti; *božji mlini meljejo počasi;* — *ročni* mlin: priprava, s katero se čisti od plev in sortira omlačeno zrnje.
mlinar melje brez vode: narobe svet.
mlinarček: mlinarjev pomočnik.
mlinci: *1. na tenko razblinjeno in na* pločevini pečeno testo; drobi se v krop, juho ali mleko; poparjeni mlinci; — 2. tenke deščice za škatle.
mlinček za kavo, poper.
mlinčiti: 1. razbliniti; — 2. lupiti se.
mlinica: 1. mlin ob mali vodi, samo na eno kolo; — 2. četrt mernika.
mliniti: mlinčiti.
mlinščica: voda, na kateri stoji mlin.
mlohav, gl. mlahav.
mnenje: mišljenje, nazor; splošno, strokovno mnenje; mnenje prevlada; po mojem († mnenju), tvojem, njegovem; mnenja biti †: meniti.
mnog: marsikdo, marsikateri, marsikak, številen; mnogo hrupa za nič; mnogo mi je do tega († na tem), da bi...; mnoga leta; na mnogo (mnogih) mestih.

mnogobrojen †: številen.
mnogokdaj: marsikdaj.
mnogomoštvo.
mnogoter: raznoličen, raznovrsten.
mnoštvo: množica; množina.
množen: številen; velik.
množica ljudi; ljudske množice so se zbrale.
množina reči, stvari; zadostna množina gradiva.
množiti se: postajati po številu večji.
mobilen; mobilizacija; mobilizirati.
mobilijar; mobilije.
mocvirje, gl. močvirje.
moč, močí; 1. lastnost, nasprotje slabosti; vino daje starcem moč, je vso moč zgubilo; to ni v moji moči; moč se vrača; na moč: mnogo, veliko, zelo; na vso moč podoben, častitljiv; na vso moč se je jokal; da te varje božja moč: imeti moč do česa, koga; moč dobiti; v moč priti; ti zakoni so zdaj v moči; to je preko moje moči; — biti pri močeh; moči me zapuščajo, začnejo pešati; novih moči črpati iz česa; svoje moči pretegniti, s kom drugim pomeriti; — 2. pomočnik (v kakem uradu ali podjetju): nova, mlada, pomožna, zelo porabna moč.
moča: mokrota; suša vzame en kos kruha, moča pa dva; k tej jedi bo treba tudi kaj moče (pijače).
močán, gl. močen.
močaven: gl. močviren.
močelka: infuzorija.
močen ko bik, medved; močno vino; močno žejen; močno se prikupiti komu; močna roka: brezobzirna, trda.
močen: iz moke; moker.
močerad: neki plazivec (Salamandra maculata).
močeril: človeška ribica (Proteus anguineus).
močerol: močerad.
močeven: močviren.
moči, morem; že moreš, pa nečeš; ne morem si († česa) kaj, da ne bi; človek ne more vsem ustreči (če bi tudi vedel, kako); ni moči storiti; vse je moči storiti; — prislovne zveze: morda (more biti, da), morebiti (more biti; mogoče je, da); — glagol se večkrat izpušča: ne more ga (niti videti); kaj nam pa morejo (storiti)? ni mogel med ljudi (iti, pokazati se); žaba ne more orehu kaj (storiti); nihče mi nič ne more (očitati); — gl. morati; znati.
močila, gl. močilo.
močilnik: močviren svet.
močilo: 1. prostor ali tekočina, v kateri se kaj namaka; — 2. plitva, stoječa voda sploh.
močiti: 1. puščati močo iz sebe; scati; stena moči; — 2. delati kaj mokro: vso pot nas je dež močil.
močnata jed: iz moke; močnato grozdje: kakor z moko posuto; močnat sad: suh, drobljiv, sipek kakor moka.
močnik: redka kaša iz moke; pšeničen, ajdov, ovsen močnik; suh, prazen (brez masti ali zabele) močnik otepati.
močvara: močvirje.
močvirje: 1. moker, blaten svet s stoječo vodo; — 2. preneseno: slabe, nezdrave razmere; v močvirje velemesta zaiti, v njem utoniti; — močviren svet.
moda; moden, moderen: po modi; po modi se oblačiti, nositi; prišlo je v modo, iz mode.
moden, gl. moda.
modél; modelirati.
módel, modla; tvorilo; = modél.
modelnica: pečnica.
moder, modra, modro: 1. sinje barve; modro nebo; modra kri: plemenita, gosposka; — 2. umen, pameten; modra glava; moder svet; modro govoriti; modro (moško) se držati.
moderacija; moderirati se.
moderen, moderna; modernizirati.
modistinja; modistka.
modo, moda: moško spolovilo.
modras: strupena kača (Vipera amodytes); po modrasih ko po cvetju hodi; jezen, strupen, sika kakor modras.
modrasovec: volčin (Daphne mezereum).
modrc: 1. životek; korzet; — 2. modrijan.
modrica: muza; modriž.
modrijan: moder, umen, pameten človek; beseda ima nekoliko prezirljiv pomen.
modrijaniti: modro se držati; delati se modrijana.
modrikast: sinje barve.
modrilo: modro barvilo.
modrina neba; nebesna modrina.
modrinjak: neka vinska trta.

modriš †: modriž, modriža; plavica (Centaurea cyanus).
modriti koga: delati bolj modrega; modriti se: sinje se svetiti; nad pokrajino se je modrilo jasno nebo.
modrost; suhoparna, knjižna (za življenje ne porabna) modrost; modrost črpati, zajemati iz knjig; modrosti se napiti; odkod imaš to modrost?
modrovati: umno, modro govoriti; modrovati, kako je prej bilo; modrovati o politiki.
modulacija; modulirati glas.
modus, modusa; v zvezi »modus vivendi« se sklanja samo »modus«.
mogila, gl. gomila.
mogoč: 1. možen, zmožen, lahek; ni ti mogoče uiti; mogoče je, mogoče ni; storil sem, kar mi je bilo mogoče (storiti); mogoče, da pridem; ni mogoče; — 2. mogočen.
mogočen: 1. razkazujoč svojo moč; mogočno sedeti na prestolu; mogočna roka; mogočni gospodje; — 2. mogoč.
mogočnež; mogočnica; mogočnik; mogočnjak; — gl. mogočen 1.
mogočnost: 1. izredna moč in nje razkazovanje; ta mogočnost ga bo že še minila; — 2. možnost.
mogočost: mogočnost.
mogota: pravljična cvetlica, rastoča na Triglavu, s čudežnimi močmi; o skrivnostni moj cvet, ti roža mogota!
mogotec: mogočnež; velikaš.
mogotiti se: košatiti se, šopiriti se, razkazovati se.
Mohamed; mohamedanec; mohamedanska (Mohamedova) vera.
mohat: mehak sir, ki se da nakruh mazati.
Mohikanec; mohikanski; poslednji Mohikanec: zadnji svojega rodu, svoje vrste, ki je bo ž njim vred konec.
mohorjan: član družbe sv. Mohorja; mohorjanska povest: povest z moralistično tendenco in preprosto tehnično zgradbo, značilna za koledarje in druge knjige družb, kakor je Mohorjeva; tehnična kopija antičnih novel.
mohot, gl. mohat.
moj; ne tvoja ne moja (beseda, volja) ne bo obveljala; po mojem (prepričanju) bi se temu reklo laž; »moj« pravi žena, kadar govori o svojem možu (ali »on«).
mojec: moj (človek, tovariš, sorodnik).
mojica: moja (ljubica); — Mojca.
mojre, mojr, z mojrami.
mojster, mojstra; mojster nad mojstre; mojster vseh umetnij, vseh rev gospodar; mojster skaza: se ima za mojstra, a vse skazi; — mojstrsko delo.
Mójstrana; v Mojstrani.
mojstrinja: ženski mojster.
mojstriti koga: pokazati mu sebe kot mojstra; mojstriti kaj: pokazati se na čem mojstra.
mojstróva: mojstrova žena.
mojstrovina: mojstrsko delo.
mojškra †: šivilja; — v starejšem jeziku pomeni strežnico plemenite gospe.
moka; 1. bela, črna, čila (najfinejša), zadnja, mala (slaba) moka; ni iz zadnje moke: ni neumen; iz te moke ne bo kruha: iz tega ne bo nič; — 2. sladki prah na zorečem sadju (slivah, grozdju); — 3. muka; — 4. vrsta kave.
mokanten: zasmehljiv, porogljiv.
mokar: 1. trgovec z moko; — 2. črv, živeč v moki (Tenebrio molitor).
mokast: z moko potresen; moki podoben; mokasta sliva; mokasto (drobeče se) jabolko; — mokav.
moker do kože, kakor miš; mokra obleka, moker veter; mokro vreme; na suhem in na mokrem: na kopnem in na vodi; slikati na moker omet.
mokka, mokke; kava mokka; gl. moka 4.
moknat †: močnat.
mokosevka: postovka.
mokoška: vrsta divjih rac (Ortygometra porzana).
mokrc: veter, ki prinaša dež.
mokrota; mokroten; mokrotno (mokro) leto.
moksa: tleč svaljek iz pavole, s katerim so nekdaj bolnikom žgali kožo; kitajska beseda in metoda.
mokuška: povodna ptica (Gallinula chloropus); — gl. mokoška.
mol, mola; v asovem († as) molu; prehod iz († z) mola v dur.
molčati, molčim; molčeč; molčanje; molči ko grob, riba, rit; trdovratno molčati; usta si zašiti.
molčav; molčečen: molčeč; — molčljiv.
molè, moléta: človek, ki rad moli; pobožnjak; tercijal.

molec, molca: mož, ki v cerkvi, ob procesijah in na romanjih naprej moli.
moledovati: vsiljivo prositi, s prošnjami sitnariti, ne odnehati.
molek, molka: na nit ali žico nabrane (umetne) jagode, na katere se moli rožni venec.
molékula, molekule; molekularen.
moléti, molím; *dvigati se kvišku, v višino;* zvonik molí v nebo; gore so molele nad meglo.
molilnica: prostor za molitve.
Molière, Moliera; Molierove igre.
molilnik: klečalnik.
moliten: molitven.
molitev; molitevca.
moliti, mólim; moliti k Bogu, k Materi božji, angelu varhu, *vsem svetnikom;* pobožno, goreče moliti; moliti na molek, na prste, rožni venec, litanije, očenaš; moliti za zdravje, za lahko smrt; — molilec.
molíti, molím: kaj iztegnjeno od sebe držati; moliti vse štiri (roke in noge) *od sebe; molil* mu je drog, pa ga ni mogel doseči; roko moliti komu.
molitva; molitvica.
molitvica: kratka molitev; kozja molitvica: če kdo komu kline med prste dene in jih stiska, da kriči kakor koza (za prvotni pomen gl. kozji); učiti koga kozjih molitvic: ostro, hudo, v strah ga prijeti.
molj, molja: škodljiv mrčes raznih vrst (Carpocapsa, Tinea); molji so obleko zgrizli; žito je polno moljev.
moljav; moljiv: poln moljev.
molk: molčanje; gluh molk; srebro golk, zlato molk.
molo, mola; na molu San Carlo (San Carlu).
molsti, molzem; kravo molsti; molsti koga: *izžemati ga;* krava pri gobcu molze: čim več ima krme, tem več mleka daje.
moluský; moluska; moluskast; mehkužec; človek brez hrbtenice (krepkega značaja).
molviti (muviti): 1. brenčati, godrnjati; — 2. kaj med brezzobimi čeljustmi mleti; tele že otavo muvi, pa še nití ni odstavljeno.
molza: molzna krava; krava sploh.
molzec: kravar.
molznica: molzna krava (ovca, koza); prostor (posoda) za molžo.
mólznik: molzec; lonec za molžo.
molža: 1. mleko in izdelki iz njega; ta pasma daje mnogo molže; — 2. mesto, kjer sedi pastir, ko molze (ovce ali koze).
moment; momentana zadrega; momentano *se ne morem spomniti.*
momljati, gl. molviti.
monarh; monarhičen; monarhija.
mondenizirati: razširiti med ljudmi; spraviti v modo.
monga: težek, lesen valjar, s katerimi se perilo lika.
Mongol; Mongolija; mongolski.
monogamen, monogamna, monogamno življenje; *monogamija.*
monokel, monokla.
monoteist; monoteizem.
monoton; monotonija.
Monroe, Monroja; Monrojeva doktrina.
monsinjor, monsinjorja.
monstrum, monstruma; monstrozen; monstroziteta.
monštranca.
Montafon; montafonka: krava montafonske pasme.
montaža; montér, monterja; montirati.
monte: rezani mehki les, nesortiran po kakovosti, vendar brez škart.
montura: vojaška obleka.
monument; monumentalen; monumentalnost.
mora; težek kot mora; mora težkih misli; *mora človeka tlači;* ta človek je prava mora: nadležen, tečen, ni se ga mogoče otresti.
morala; moralen; moralka; moralist; moralizirati.
moraličen uspeh, moralična zmaga: samo s stališča moralke, ne tudi v resnici.
moralizujoč †: moralizirajoč; moralističen; pridigarski.
morati: 1. siliti *koga* k *čemu;* — 2. biti prisiljen; hočeš, nočeš, moraš; moral bi, pa kaj, ko ne morem; glagol se večkrat izpušča: jaz moram (iti) v šolo; moral bo (oditi, stopiti) v pokoj; ni, da bi moral: ni prisiljen.
morda: morebiti.
morebiten: mogoč, možen, eventualen; gl. moči.

morena: ledniška groblja; krajna, končna, talna, notranja groblja.

morfij: morfin; morfinist; morfinistka; morfinističen; morfinizem.

morfologija: morfologičen (morfološki).

morija: 1. pomor; pokolj; — 2. mora; puščoba; *dolg čas; njegova predavanja so prava morija.*

morilec, *morilca:* gl. *moriti* 1.

moriti, morim: 1. klati, pobijati; ubijati; Slovenec že mori Slovenca brata; žeja, pomanjkanje, lakota me mori; — 2. tlačiti (kakor mora), preganjati, nadlegovati, presedati; strah me mori; skrbi me morijo; ta človek me s svojim čenčanjem samo mori; Slovenec že mori Slovenca brata (ironičen citat); — morija; *morjenje.*

morivec: mora, pustež; gl. moriti 2.

morje: debelo, visoko *morje; morje kipi,* valovi; iti čez morje; vreči se v morje; peljati se po morju; podati se na morje; po suhem in po morju; barka plava po († na) morju.

morjeplovba †: pomorska plovba.

mornarica: ladje; trgovska, vojna mornarica; — moštvo na ladjah.

morozen; moroznost.

Morse, *Morseja; Morsejev telegraf.*

morska noga: zvezda s petimi roglji; sredstvo zoper uroke; **morska kača:** neznano čudovišče v morju, ki se pokaže vedno v poletju, ko je po časopisju mrtva sezona; — gl. raca, časnikarska.

(morskovodna †) morska riba.

Moskva; Moskvič; moskovski.

moslavec; moslovec: neka vrsta trte (iz Moslavine na Hrvaškem).

moslem, moslema.

most, mosta (mostú): 1. prehod nad vodo: lesen, zidan, železen, betonski most; *most pelje z ene strani na drugo; stoji* na kozah; most postaviti, podreti; vse moste podreti za seboj: prekiniti vse zveze; staviti komu zlate mostove: olajšati mu približanje, zvezo; — 2. nav. množ. moste: prehod preko močvirnega sveta, narejen iz okroglega lesa, položenega kakor mostnice; — 3. klančina; omogočuje dovoz k više ležečemu skladišču.

mostače; gl. mustača.

Moste, iz Most, v Mostah; Moščán; moščanski; — gl. most 2.

mostišče: 1. stavba na kolèh; — 2. eksponirana utrdba važnega položaja.

mostnice: deske ali bruna, ležeča na mostovih gredah, tvoreča tla mosta, pravi most.

mostnik: greda, ki veže mostove koze.

mostnina: plačilo za pot črez most.

mostovž: hodnik, balkon, galerija.

mošancelj, mošanček: vrsta jabolk (gambovec, Borsdorfsko jabolko).

moškat, gl. muškat.

moški glas, spol; moška obleka, beseda; moško delo; moško se nositi (obnašati), *držati, vesti. braniti, odrezati;* moško ravnati; priti v moška leta; samostalniško: nobenega moškega ni pri hiši; dve ženski in pet moških.

mošnja: 1. majhen meh za denar; če sva si tudi brata, mošnji si nista sestri; iz svoje mošnje plačati; dobre volje (biti) mošnje kolje: stane denar; prazna mošnja, plahi mož; — 2. modo pri človeku in živini; — 3. dati žensko v suho mošnjo: naglo jo postaviti na glavo, da ji vsa obleka *pade črez obraz.*

mošnjica; mošnjič; mošnjiček.

mošt: sok iz sadja ali grozdja, dokler še ni zavrel.

moštače, gl. mustača.

moštnat: poln mošta, zelo sočen.

moštnica: moštnata hruška.

moštvo: 1. vse, kar označuje in odlikuje moža; komu moštvo vzeti; ni več moštva (možatosti) na svetu; — 2. *enotna* skupina mož; moštvo pri vojakih (v nasprotju s častniki), na ladji, pri žandarjih, športnikih; naše moštvo je nastopilo kompletno.

mošus, mošusa, z mošusom.

mot, mota: usedlina v kaki tekočini.

motati, motam; *viti, navijati;* motati prejo z vretena na motovilo; motati volno na klobčič; motati (vrteti) se okoli koga.

motek: nit, namotana na frček.

moten: kalen; nejasen; motno vino; motne oči; motno nebo, okno; moten občutek; zvon motno poje.

motenje posesti.

motič, motíča: nasajeno kolce v pinji, s *katerim se maslo mete;* — *dideldajček;* žvrklja.

motika se na ročaj nasadi, se je z ročaja snela; — krotka kletvica (nam. »hudika«): turška motika! — motičica.

motilj: 1. neka rastlina (Cyperus flavescens, o kateri se pravi, da ovcam škodi); gl. metilj; — 2. metulj.

motilnica: deža, v kateri se mete surovo maslo.

motina, motine; kalna usedlina v kaki tekočini; droži.

motišče: ročaj motike.

motiti: 1. mesti, mešati; motiti vodo: kaliti; — 2. preneseno: motiti koga pri delu: ovirati; kaj te je motilo (zmedlo), da si to storil? motiti se: pečati se s čim, zmesti se, bloditi; če se ne motim, je bilo tako; v glavi se mu moti: meša, blede.

motiv; motivirati.

motnja: zmeda, motenje; duševne motnje; atmosferične motnje.

motnjava: vrvež, zmešnjava; temna motnjava (viharnega neba).

motocikel, motocikla; voziti se na motociklu, z motociklom; motociklist.

mótor, mótorja; motóričen.

motoroga: na križ spet les, ki se suče: motovilo.

motovček: žvrklja.

motovilast: okoren, neroden.

motovilec: nizka, pri tleh ležeča vrsta solate (Valerianella olitoria).

motoviliti: krožiti, kriliti; motoviliti z rokami: otepati; motoviliti po cesti: hoditi sem in tje prek ceste, ne naravnost.

motovilo: 1. motoroge, na katere se navija preja; z motovilom streljati: kaj narobe, nespametno delati; — 2. psovka okornemu, nerodnemu človeku; pijano, nerodno motovilo; — motovilež.

motriti: gledati, opazovati.

motto, motta: geslo, deviza.

motvoz: špaga.

movje, gl. **mave**.

mozaik, mozaika; muzivično delo.

mozájičen: Mojzesov; židovski.

mozeg, mozga; do mozga me je zazeblo, zadelo.

mozgati: 1. razmišljati, glavo si treti; — 2. gl. mezgati 1.

mozničiti: z mozniki zbijati.

moznik: lesen klin, s katerim se zbijajo bruna, deske, platišča itd.

mozolj se izpahne na koži; mozolje si iztiskati; — mozoljček; mozoljec.

mozoljast: poln mozoljev.

mozoljnat: mozoljast.

mož: 1. telesno in duševno zrel, odrasel moški, nasprotje otroka, mladeniča; o ne, Vi milostna, smo pa le mož! bodi *mož! občinski, srenjski možje*; povodni mož; divji mož, kosmati mož; mož se meri od nosa do vrha; moža pokazati: ravnati kakor pravi mož, ne kakor kako nezrelo fantè; mož beseda († možbeseda); — 2. oženjen moški; zakonski možje; preprosta žena ga imenuje samo »on«, »moj«, »naš«, »naš on«; samec ni pravi, cel mož, moža šele žena krsti.

možača: brkata ženska; ženska, ki se po obnašanju kaže bolj moža ko žensko.

možak: častitljiv, spoštovanja vreden mož; možak stare vere; — možakar; možanec.

možakinja: možača.

možat: 1. goden za moža; možato dekle; — 2. tako moški, da zbuja občudovanje; možato piti, odgovarjati, odrezati se; — možatost.

možek, možka: majhen mož; sveti Jožef, stari možek; — možki: ledvice.

možen, možna, možno: mogoč; — možnost.

moževati: govoriti modro kakor mož; možato se obnašati.

možgani, možganov (možgán): mozeg v glavi; *možgani se mu kisajo*: pamet mu peša; ni mu vrana možganov izpila: prebrisan je.

možic; možiček: možek.

možicelj, možiclja († možiceljna): možek.

možilo: možitev.

možina: možak.

možitev; godna je za možitev.

možiti: dajati (hčer) zámož, k možu; oče moži hčer; — možiti se: iti zámož, k možu; ne bom se možila na visoke gore.

možjani †: možgani.

možki †: moški.

možnar, možnarja: 1. pehar, nav. kovinski, v katerem se kaj tolče, drobi; tolči v možnarju orehova jedrca; — 2. topič: z možnarji streljati.

možnost; gl. **možen**.

mračen: 1. med svetlim in temnim; mračno je: mrak se dela; mračno vreme; človek je mračen, ko pride iz mraka v svetlo sobo: blešči se mu, slepi ga: — 2. preneseno; mračen kot duh; mračno lice: mrko; mračne misli.

mračí se: 1. mrak se dela; — 2. preneseno: čelo se mu mrači: guba; nevolja, skrb ga grabi.

mračnjak: *prijatelj mraka, teme; svobodomorci, hlapci in mračnjaki;* — mračnjaštvo.

***mrak** prihaja, se dela, stori, lega na zemljo, pokriva zemljo; tih, gost mrak;* — duševni mrak; mrak prepoditi, razgnati.

mramor, mramorja: 1. vrtni škodljivec, imenovan tudi bramor (Gryllotalpa vulgaris); — 2. mramorji: otekle bezgavke, žleze na vratu, podobne rovom, ki jih bramor navzdigne po gredah († škrofeljni); — 3. gl. marmor.

mrav; mravinec: mravlja.

mravlja: črna, rjava mravlja; priden kakor mravlja; — tudi osebno ime; gl. Mrevlje.

Mravljàk: osebno ime; »mravlja« z moškim sufiksom.

mravljinec: 1. mravlja; — 2. mravljinci: neprijeten, ščemeč občutek na koži; *mravljinci so ga spreleteli,* so se mu razlezli po hrbtu.

mravljinja, mravljinčja jajca.

mravljinjak: mravljišče.

mravljišče: mravljinje gnezdo; zida drobna mravlja varno si mravljišče.

mraz, mraza; mraz je (bil); mraz mi je (bilo); suh, hud, strupen mraz, da kar zveni, da drevje poka; mraz potegne, pritiska, pritisne, ponehava, popusti, odneha, reže do (skozi) kosti, preleti, strese človeka, spreletava človeka; mrazóvi: mrzli vetri, dnevi; — golomrazica.

mraziti, mrazim; 1. mrazi me: mrzlo mi je; *mrazi se:* mraz prihaja; — 2. mraziti koga pri kom: ogovarjati, obrekovati; — gl. mrzeti; mrziti.

mraznica: 1. mrzla megla; — 2. mraznice: redke snežinke, naletavajoče ob hudem mrazu.

mrcina: 1. neživa stvar, ki nič ne občuti, s katero se lahko ravna, kakor kdo hoče; mrhovina; — 2. manj vredna žival; pasja mrcina; — 3. psovka manj vrednemu človeku, s katerim ni treba, ni vredno ravnati kakor s človekom.

mrcvariti: 1. grobo, surovo, kakor z mrcino, mrhovino ravnati s čim; mrcvariti vpreženo živino; mrcvariti koga: mučiti; — 2. sploh nevešče ravnati s čim; mrcvariti jezik; — mrcvarjenje.

mrč: čad nad gorskimi višinami; — mrčavo vreme: motno, mračno.

mrčes, mrčesa: 1. splošna označba za žuželke, posebno za neprijetne ali škodljive; *letos je toliko tega mrčesa* po drevju in vrtovih; mrčesni prašek; — 2. splošna označba za kaj zoprnega, *ostudnega; ti, mrčes ti! mrčesni ljudje.*

Mrčun, gl. Merčun.

mrda: 1. krivo, razpotegnjeno lice; kisla mrda; — 2. rit (človeška in kurja), prezirljivo označena.

mrdanja: velika mrda.

mrdati: 1. migati, vihati, zatezati; z ritjo mrdati: pri hoji; nos mrdati; z usti mrdati: samo ustnice pregibati, a ne govoriti; — 2. mrdati na kaj, delati mrdo nad čim, mrdati, zmrdavati se nad čim: prezirljivo, z zaničljivim licem gledati na kaj; — 3. coitum exhibere.

mrdec: mrdast obraz.

mrdniti: narediti mrdo.

mrena: 1. tenka kožica; mrežica; péčica; na mleku se je naredila mrena; na očesu se mu *dela mrena;* — 2. trebušna prepona, ki nosi drob; — 3. neka riba (Barbus fluviatilis).

mrenka: *1. v mreno zaviti in pečeni* osianki od kaše za kašnice; — 2. v mreno zavita svinjska pečenka.

mrest, gl. drst.

mrestiti se: goniti se; gadi, jeleni se mrestijo.

Mreta; Mretača; Mretačka: Marjeta.

mreti, mrem (mrjem): 1. umirati; otroci so jeli mreti za kozami; — 2. hrepeneti, koprneti.

Mrevlje, goriška oblika osebnega imena; = »Mravlja«.

mreža; ribiška mreža; železna mreža: železni križi v oknu; dno rešeta; mreže plesti, nastavljati; ujeti se v lastno mrežo († lastni mreži); — gl. mrena.

mrežast: mreži podoben.

mrgoditi: mrdati; mrgoden obraz.

mrgolazen: mrgoleča golazen.

mrgoleti: *1. na ozkem prostoru se naglo v raznih smereh gibati; na trgu je kar mrgolelo ljudi; mravlje mrgolijo po razdrtem mravljišču; pred očmi mi mrgoli: iskre mi švigajo; mrgoli po meni: mravljinci me spreletajo; — 2.* nahajati se zelo na gosto; po glavi mu je kar mrgolelo uši; ta naloga (v tej nalogi) mrgoli napak; — mrgolenje.

mrha: 1. žival, posebno divja, ki je poginila; orli čutijo mrho; — 2. manj ali nič vredna žival; kupil sem neko mrho, pa ni za nobeno rabo; se govori posebno o konjih; — 3. psovka manj ali nič vrednemu človeku; ti mrha grda, zaspana, lena, pijana; — gl. mrcina.

mrhar: 1. označba raznih živali, ki žive od mrhovine; — 2. psovka lovcu, ki strelja vse vprek, kar mu pride pred cev.

mrhovina: meso od mrhe; — gl. mrha 1.

mrjasec †: *merjasec.*

mrk, mrka, mrko: mračen, temen; po tlaku stopa strog in mrk; mrko lice; mrko gledati.

mrk, mrka: pomračitev; sončni mrk; lunin mrk; popolen, delen, obročast mrk.

mrkač: oven.

mrkaj: *mrčes; ničvrednež;* maček.

mrkati: 1. potemneti; — 2. mežikati; — 3. mrkati se: goniti se, pojati se.

mrkel, gl. mrk.

mrkev, mrkve: žolti koren (Daucus carota), posebno njegova divja, samorastla vrsta, ki gre v cvet; — mrkevca; mrkvica.

mrkniti: 1. otemneti; — 2. zgubiti se, izginiti; — 3. črhniti.

Mrkopec; gl. Berkopec.

mrleti: medleti; brleti; mreti.

mrlezgati: 1. počasi, izbirčno jesti; — 2. broditi, čofotati po kaki jedi, tekočini, vodi.

mrlič; mrliča imajo v hiši, nesejo k pogrebu; živ mrlič.

mrlina: mrhovina.

mrlizgati: mrlezgati.

mrljakar: mrtvec, mrlič.

mrmrati na kaj: godrnjati; — mrmrav; **mrmravec.**

mrsiti: jesti meso; kršiti postne zapovedi.

mršav: 1. z zvito, ne gladko dlako; mršava *živina;* dekle mršavih las; — 2. suh, slabo rejen; — mršavost.

mršaveti: *postajati* mršav.

mršiti: ježiti; sršiti; mršiti obrvi, lase; čelo mršiti; bolnemu živinčetu se dlaka mrši: kodrča, zvija v klobčiče, postaja mršava.

mršeti, mršim: drobno padati.

mrt, mrta: goljava, pusta ledina, pustota brez pravega zelenja.

mrtev, mrtva, mrtvo: 1. ne več živ; moliti za žive in mrtve; koga do mrtvega pretepsti; mrtev človek: počasen, len, neokreten, top; — evfemizmi: z nosom zemljo podpira; je odšel na oni svet, v krtovo deželo; nič ga ne boli več; je že tam, kjer ni muh; — 2. sploh ne živ, ne občutljiv, ne več rabljen, nerabljiv, *neučinkovit; mrtva struga:* po kateri več ne teče voda; mrtev jez; mrtev ogelj, ogorek; mrtva roka: neobčutljiva, topa (tudi označba za premoženje kake skupine, korporacije, ki ne more preiti na druge ljudi); mrtva straža; zapisana smrti, brez druge koristi; mrtva proga: železniška, ki se ne rabi več; *mrtva točka:* položaj, v katerem kdo (ali kaj) ne more ne naprej ne nazaj; mrtva zemlja: neobdelana, ležeča pod rodno prstjo; mrtev denar: od katerega ni nobene koristi; mrtva kopriva: ki ne peče (Lamium); na mrtve žlake: do smrti; narediti se mrtvega: *potajiti se;* — 3. ves mrtev na kaj: tako hrepeneč po čem, da bi kar umrl.

mrtvača: lena ženska.

mrtvak: 1. mrlič; — 2. lenuh.

mrtvaščina: 1. uboj; — 2. stroški po umrlem.

mrtvašnica.

mrtvaški: 1. v zvezi z mrličem; mrtvaški *pot, duh, prt;* — 2. *preneseno: mrtvaški* mir, mrtvaška tišina.

mrtvec: mrlič.

mrtvica: mrtva prst; voda v mrtvi strugi; mrtva kopriva; smrti podobno spanje; lena ženska; kap; neka rastlina (Veronica officinalis).

mrtvičiti: ubijati; delati kaj mrtvo, neobčutljivo.

mrtvilo: zaspanost, brezbrižnost; na literarnem (političnem) polju vlada splošno mrtvilo.
mrtviti: mrtvičiti.
mrtvoud človeka oplazi, zadene; mrtvouden; mrtvoudnost.
mrva: 1. drobec; drobtina; mrva moke, soli, kruha; — 2. posušena živinska krma; — mrvica energije.
mrviti: drobiti; mrviti kruh v mleko.
mrzek: zoprn; zbujajoč stud.
mrzel: 1. *nasprotje toplega*; mrzel veter; mrzla peč; mrzel kakor pasji gobec; mrzel mesar: konjederec; mrzel stric: očetov bratranec; mrzla teta očetova sestrična; — 2. preneseno: koga mrzlo sprejeti; mrzla ženska, ki se ob moškem ne razživi; — 3. v krajevnih imenih: *Mrzla draga, luža, planina, rupa, voda*; Mrzli log, studenec, vrh; Mrzlo polje.
mrzeti, mrzim: zbujati občutek mraza, odpora, studa; mrzi mi kaj; delo mu mrzi; mrzi se mi kaj.
mrzíti, mrzim: prezirati, sovražiti; vsi so ga mrzili († mrzeli).
mrzlica *se polasti ljudi; koga zgrabi, stresa, prime.*
mrzličen: 1. bolan za mrzlico; — 2. preneseno: nervozen, nemiren; mrzlično prizadevanje: z vsemi silami.
mrzlota: nasprotje toplote (topline).
mrzniti: počasi zmrzovati.
mržnja: stud, odpor, *prezíranje, zoprnost*; mržnja do koga; zbujati mržnjo v kom.
muc; mucek: ljubkujoča imena za mačka.
muca; mucka: 1. ljubkujoče ime za mačko; — 2. cunnus (v ženski terminologiji).
mučen: zelo neprijeten; mučen molk; mučen položaj.
mučenec: mučenik; narodni mučenik.
mučenica: mučenka.
mučeništvo; venec mučeništva.
mučiti koga s čim; mučiti se z delom; *muči me misel.*
muden: zamuden; mudno delo: ob katerem se človek zamudi; muden plačnik: počasen.
muditi: ustavljati, motiti, ovirati, zadrževati; kaj me mudiš? prijazna smrt, predolgo se ne mudi! muditi se s čim, pri čem; — mudi se mi: nimam več mnogo časa; za to reč (s to rečjo) se ne mudi.
muezin, muezina.
muha: 1. hišna, mesarska muha; konjska, španska muha; podrepna muha: ki živini pod rep sili (preneseno: vsiljiv človek); siten kakor muha; suče se (nerodno) kakor muha v močniku; od muh: *za nič, brez vsake vrednosti in cene*; loviti muhe: dolgočasiti se; kjer muh ni: na onem svetu, v grobu; — 2. čebela; muha, daj kruha! — 3. pri jabolku; posušena cvetna čaša; kosem brk v sredi spodnje ustnice; na puškini cevi; koga na muho vzeti, na muhi imeti: meriti nanj; speče oko na trti ali drevesu; — 4. nenavadna misel, domislica; ima glavo polno muh; kakšna muha ga je pičila? muhe komu pregnati; svoje zverinske muhe pasti: divje živeti, divjati, *razsajati*; *pijana muha*: pijanec.
muhalnik: muhalo; muhovnik: priprava, s katero *se muhe preganjajo ali pobijajo.*
muhast, muhav: poln muh; — gl. muha 4.
muhič; označba za razne rastline (Panicum, Carex, Setaria, Milium).
muholovka: naliman trak, na katerega se love muhe.
muhotež: z vpreženo muho.
muhovnik: muhalnik.
muhvič: muhič.
muja †: muka, trud, napor.
muka: hudo trpljenje; smrtna muka; muko imeti s kom; trpeti peklenske muke; od muk pojemati.
mukati: oglašati se z mú, mú, mú; govedo muka.
mukniti: črhniti, ziniti, oglasiti se.
mukoma: z muko, s težavo.
mula: 1. žival brez rogov; — 2. potomka *osla in kobile*; — 3. *zaničljivo*, prezirljivo, zamerljivo razpotegnjena usta; — mulast.
mulat: potomec belih in zamorskih staršev; — mulatinja.
mulc †, gl. mulec.
mulec: 1. mulasta žival; — 2. potomec osla *in kobile*; — 3. *psovka (nezrelemu)* človeku, ki ne velja za polno vrednega; s takim mulcem se ni mogoče meniti.
muliti: drobiti; smukati; posamez trgati; kamenje se muli s stene; mačka se muli okoli človeka; govedo muli travo (trga jo z gobcem, ne z zobmi); — muljenje.

mulj †: mivka.
muljava: z vej nasmukano listje, za krmo; trava, ki se je izplela; sveža krma; paša.
multiplicirati; multiplikacija; multiplikand se množi z multiplikatorjem.
Munda; osebno ime, narejeno iz krstnega imena »Rajmund«.
municipij; municipalna politika.
Murčari, gl. Rekaši.
murček: 1. uhan z zamorčkovo glavo, kakor so jih nekdaj nosili moški Kranjci; — 2. muren.
murec; muri; murič: črna žival ali človek; zamorec; hudič; muren.
muren: črna žuželka (Gryllus campestris); čriček.
Murger, Murgera, z Murgerom, Murgerov roman.
murin, gl. **murec;** muren.
murka: 1. majhna, dišeča planinska orhideja z okroglo, temnoškrlatno glavico (Nigritella nigra); — 2. kumara (Cucumis sativus); — 3. sploh označba za črno žival ženskega spola (kravo, ovco).
Murko, osebno ime, = Črnè.
Murska sobota; Sobočan; sobočki.
murva: označba za drevo (Morus) in njegov sad.
muskel, muskla; muskulozen; muskulatura.
musliman, gl. moslem.
muslin, muslina: fina tkanina.
Musset, Musseta; Mussetova lirika.
mustača: posamezna brka.
mustačar: brkač, brkat človek.
mustafa: mustača; — mustafač; mustafast.
mušen: poln muh; mušno leto.
mušica: mala muha; vinska mušica, gl. muha 4.
mušiti se okoli koga: obletavati koga kakor nadležna, sitna muha.
muškat: posebne vrste oreh, trs.
muškatelec: grozd ali vino od muškata.
muškatelka, muškatnica: vrsta hrušk.
mušketir, mušketirja.
mutast; mutav: nem.
mutec: 1. nem človek; — 2. klopotec brez macljekov; — 3. vdeb (Upupa epops); — 4. kup človeškega blata.
muviti, gl. molviti.
muza: krava z upognjenimi in nazaj zavitimi rogovi; — muzast.
muza; muzičen.
muzati: muliti; molsti; 1. repo, korenje muzati: z roko ga objeti in posneti blato, prst z njega; — veje muzati: posneti jim perje; muzati se: drgniti se; maček se muza okoli človekovih nog; kure se skozi plot muzajo; muzati se okoli voglov, hiš; — 3. muzati se komu: tiho, z našobljenimi ustnicami se komu (čemu) smejati; — izmuzniti se.
muzec: krajevec (deska).
muzej; muzealen objekt; muzejski časopis.
muzga: mezga.
muzgati: mužgati.
muzicirati; muzika; muzikal(ič)en; muzikant; muzikalije.
muzika bodočnosti: obljube, ki niso mnogo vredne.
muzivičen, gl. mozaik.
muzikaš †: muzikant.
muziti: muzati.
muzniti koga: udariti ga za uho.
muža: 1. močvirje; — 2. jama z vodo, v katero so nasuli črne prsti, hrastove skorje in trščic, zelenih orehovih lupin, hrastovih šišk, jelševih abrankov, in v tej zmesi barvali hodnik na črno.
mužast: močviren.
mužati: črno barvati; — gl. muža 2.
mužava: močviren, vtopljen svet.
mužen, muževen: 1. sočen, v mezgi; — 2. močviren.
mužgati: mečkati.
mužiti: potegniti skorjo z veje; mužiti se: biti v mezgi; — muzgati.
mužnat: močviren.

N

ná: medmet, izraža ponudbo; ná, tu imaš; edina slovenska beseda, ki jo vsak Nemec razume (po kretnji, ki jo vedno spremlja); — náta; náte.
nà: medmet, izraz začudenja, nevolje; — gl. nak; naka.
na, predlog z I. akuz., označuje smer kakega dejanja (s prikrito poudarjenim

nasprotjem izhodišča): pasti na tla (iz rok, s kljuke); iti na goro (z nižave); sesti na konja; jaz pa pojdem na Gorenjsko; kreniti na desno, na levo; prositi medu na kruh; iti na sovražnika; pritožiti se na višjo inštanco; iti na semenj, na pošto, na banovino, na sodnijo, na vlado; hoditi na božjo službo; blago gre na Trst; zato je napačna prepoved »ne pljuvajte na † tla« (ker ni prepovedana samo smer, ampak celotna površina), prav je »po tleh«; — 2. preneseno, splošno: cilj, smoter, konec, uspeh, učinek; dati na oklice; priti na misel, idejo; študirati na mašnika; priti na kant, na psa; iti komu na lim, na lep; razpisati nagrado na roparjevo glavo; delati, gledati na kaj; iti na pivo, na počitnice, izpoved; skočiti v cerkev na očenaš; držati se na jok, na smeh; voliti na maše; priti na pomoč; jemati (vzeti) na posodo; povabiti na gostí; imeti na prodaj; dati (vzeti) na znanje; postaviti se na noge; postaviti koga na laž; dokazati mu laž; na škodo, na kvar, na srečo, na tvoje zdravje; na svojo nevarnost; obsoditi na smrt; prosjačiti na stare dni; dan gre na večer; bolan na smrt; leto gre na jesen; misliti na kaj; paziti na koga, kaj; upati na kaj; mleti na drobno; prepisati na čisto; rezan na štiri ogle; šit na kveder; jemati (dajati) na vero, na up; lakomen na denar; — 3. mero, merilo, sredstvo, način; petkrat na leto; trikrat na dan, vzeti v zakup na deset let; razrezati na pet kosov; razklati na dvoje; razdeliti na štiri dele; na vsak drugi dan; piti na jezo; priseči na Boga; obljubiti na svoje poštenje, svojo vero, svojo dušo; kričati na ves glas, na vse grlo; odpreti vrata (usta) na stežaj; pripovedovati na dolgo in široko; bilo jih je na stotine; imeti česa na kupe, na cente; prodajati kaj na drobno, na debelo; delati kaj na skrivaj; loviti na med, na limanice; zmleti na drobno; imeti česa na prebitek, na pretek; igrati na klavir, na gosli, na harmoniko; piskati na list, na klarinet; gledati na daljnogled; moliti na bukvice; meriti na dlan; šteti na prste; gluh na eno uho; slep na eno oko; deset metrov na dolgost; mlin na veter; na prvi pogled se vidi; lep na oko; midva sva si na roke; — 4. prislovni izrazi: na jesen; na večer; na svetega Eražma dan; na veliko nedeljo; na zadnjo uro; na zadnje; na vekomaj; na veke; na to; dan na dan; na tisto; — II. z lok. pomeni 1. točko, na kateri se dejanje vrši (vedno s kontrastom sub I.): stati na strehi; sedeti na konju; delati na vrtu; živeti na Kranjskem; na levi, na desni; na jugu; na soncu; prati na potoku; na tlaki; na plesu; na vladi; na pošti; na vojski; na lovu; na straži; na izpovedi; biti na zgubi; na dolgu; ležati na smrti; imeti koga na umu, na sumu; bil sem že na tem, da bi; — 2. sredstvo, način; nositi na rokah; stati na nogah; ležati na hrbtu; prositi na kolenih; živeti na dnini, na kupčiji; delati kaj na tihem, na skrivnem; opraviti kaj na naglem; slep na enem očesu; bolan na jetrih; zdrav na duši in na telesu; bogat na živini; — gl. po, v.

nabadati; nabosti.

nabasati: natlačiti si žepe s čim; nabasati puško, cunj v vrečo.

nabava: preskrba; nabaviti si kaj; nabavljati; — nabavna cena; nabavljalnica.

nabera, gl. nabira.

nabetati: z betom natlačiti.

nabijač: orodje, s katerim se nabija; nabijalo; nabijalnik.

nabijati: nabiti.

nabira: nabiranje.

nabirati vojake, novince, bisere na nit, obleko v gube; voda se nabira po jamah; nabira se mi (gnoj); roka se mi nabira (gnoji).

nabirek: kar je nabrano.

nabitek: nabit razglas.

nabiti razglas na desko, čevelj na kopito, obroče na sod; nabiti sod (nategniti mu obroče, dati ga na pipo); nabiti koga: pretepsti; nabiti puško, možnar, top; nabiti si žepe, želodec s čim; nabiti tla, hišo (iz ilovice); nabito polno; — nabijati.

nabivati, gl. nabijati.

nabočen: izbočen; napet.

nabogljen, gl. nebogljen.

naboj: 1. nabijač; — 2. patrona (v puški).

nabor: 1. guba; — 2. nabiranje vojakov; iti na nabor.

Nabore, osebno ime, = ubožec, siromak, pomilovanja vreden človek; = nebore.

nabornik: fant, ki gre na nabor.
nabosti meso na vilice; — nabadati.
nabožen: spadajoč k službi božji; nabožno *slovstvo; pobožen.*
nabrati *sadja, denarjev, grozdja;* nabrati čelo v gube; *nabrati se ga* (vina): opiti se; mnogo ljudi *se je nabralo.*
nabrekniti: napeti se; oteči; nabrekle (nabreknjene) *ustnice.*
nabrenkati: nagosti; brento napolniti; *obrejiti;* pretepsti; opijaniti; nabrekniti.
nabrežje: obrežje.
nabrisati: pretepsti; goljufati; zmagati.
nabrusiti nož; nabrusiti koga: naščuvati; nabrušen jezik.
nabuhniti: napeti se, oteči; napihniti se.
nabunkati: osuvati.
nacepiti (dovolj) drv; nacepiti šibo: nekoliko razklati.
nacija: 1. ljudje, ki se zavedajo skupnega porekla, jezika, kulturne in politične preteklosti *in usode;* — 2. državna nacija: v kaki državi vladajoča narodna večina, v nasprotju z *drugimi* narodnostmi, ki so manjšina.
nacijonalen; nacijonalist; nacijonalizem; nacijonalizirati.
načečkati: načrčkati.
načelen: principijalen; principijelen; ravnajoč se po načelih.
načelje: čelo; lice; pročelje; glava.
načelnik: 1. reč, ki se nosi na čelu; — 2. človek, ki stoji komu (čemu) na čelu; — načelnica.
načelo: znanstvena podlaga praktične rešitve kakega javnega vprašanja; aristokratično, demokratično, *historično,* krščansko, monarhično, *narodnostno* načelo.
načeloma: v principu; principijelno.
načelovati: biti na čelu.
načelstvo: prezidij; član načelstva; biti izvoljen v načelstvo.
načenjati; načeti.
načeti hleb (dokler je še cel); načeti sod, jabolko; načeti kapital, rezervo; načeti se †: začeti se; — načnem.
načičkati se: vse mogoče okraske obesiti nase; pisano se obleči; našariti se.
način: kako se kaj dela ali godi; beseda je večkrat nepotrebna: na ta način: tako; na vsak način: vsekakor; na svoj način: po svoje; — način razlaganja; ta način ni primeren; — metoda; modaliteta; modus.
načitan: kdor je mnogo čital, bral; — načitanost.
načrt: 1. črtež; risba kakšnega projekta; načrt v merilu 1:100; zidati po odobrenem načrtu; — 2. projekt sploh; namen; komu načrte prekrižati: onemogočiti, kar namerava; jasen načrt; grdi, črni, peklenski načrti; — gl. poskus.
načrtati: narisati; načrtati krog.
načuditi se (dovolj) komu.
nad, predlog, označuje vzvišenost, višjo lego; I. z akuz. na vprašanje kam; 1. krajevno: nad drevo zleteti, vzdigniti se nad oblake; — 2. preneseno, splošno: mojster nad *mojstri;* zapravil je nad 100 dinarjev; *to mi* gre nad vse; ona mu je nad vse; *iti nad sovražnika;* planiti nad koga; — II. z *instr.,* na vprašanje kje; 1. krajevno: nad mano, pod mano, krog mene je Bog; nad mizo visi svetilnica; — 2. preneseno, splošno: kralj nad kralji; postavljen nad kom; jeziti, veseliti se, zavzeti se, pohujšati se, dvomiti, ostrmeti nad kom.
nada: 1. nadev; kar se na kaj zadene: kos podplata, železa (pri popravilu); — 2. upanje, pričakovanje: sladke moje srčne nade; nade staviti v koga: od koga kaj lepega, dobrega pričakovati.
nadahniti: navdihniti; navdušiti; — nadahnjenje.
nadájati: dojiti, dajati prsa.
nadalje; nadaljnji: še naprej se vršeč; trajajoč.
nadaljevati, nadaljujem.
nadangel: arhangel.
nadanji: ležeč na dnu; stopajoč na dan, na površino zemlje.
nadarbina: cerkvena ustanova, prebenda; nadarbenik: človek, ki jo uživa.
nadarjen: obdarovan (posebno z nenavadnimi duševnimi lastnostmi); nadarjeni (dobri) učenci; nadarjenec; nadarjenost.
nadav: del kupnine, ki se dá na roko takoj ob sklepu pogodbe; — ara; nadava; nadavek.
nadčlovek: izbranec z močno voljo, silnim duhom in veseljem do uživanja; pri Kraševcih: »človek in pol«.
nadegati: nametati.

nadeja: upanje; nadeje zbuditi, gojiti, pokopati.
nadejati, nadejam (nadejem) se česa: upati, pričakovati; tega bi se ne bil nadejal!
nadelati: 1. narediti; izravnati, popraviti; nadelati grablje: zabiti jim zobe v čeljust; je nadelana cesta, ne zajemajo pesta; — 2. nadelati se: napiti se; — nadelavati.
nadepoln; nade poln.
nadeti; nadenem (nadém): 1. dejati, naložiti kaj na kaj; nadeti klobuček na glavo; nadeti brzdo konju, jeziku; nadeti komu (šaljivo, zbadljivo) ime; nadeti si (drugo) ime; — 2. napolniti; nadeti klobaso; nadevena, nadeta klobasa, potica; — nadevati.
nadev: kar se devlje v kaj (klobaso, potico).
nadevek: 1. nadev; — 2. zdevek.
nadih: 1. sled sape na steklu; — 2. komaj opazna barva, sled; nadih na cvetu, breskvi, licu; nadih vsakdanjosti.
nadihati se svežega zraka.
nadimati se: napenjati se; — naduti se.
naditi: drugo na drugo devati, polagati.
nadivjati se: razdivjati, izdivjati se.
nadjati, gl. nadejati.
nadkolenice: visoki škornji.
nadkriljevati koga v čem (s čim): prekositi, premagati; prehiteti; — nadkriljiti.
nadlega: neprijetnost, sitnost; delati komu nadlego, biti komu v nadlego; — nadloga.
nadlegovati, nadlegujem: biti v nadlego komu, sitnariti.
nadležen: povzročajoč nadlege; nadležen pritepenec; nadležen plevel; — nadležna † (pristojna, kompetentna) oblast.
nadlišek: ime raznih čarobnih rastlin (Mandragora, Circaea).
nadloga: nadlega; egiptovske nadloge; nadloga samemu sebi in drugim; nadloge tarejo človeka, pridejo nad njega; imeti nadlogo s čim (kom); biti v nadlogo komu; kdor ne uboga, ga tepe nadloga; ti si mi prava nadloga.
nadložen: ves v nadlogah; bolehen, slaboten, hirajoč.
nadmorska višina.
nado, gl. nada 1.
nadoknaditi †: dati v zameno, zameniti; nadomestiti; dostaviti, dodati, navreči; beseda je naravnost nepotrebna: kar je bilo zamujeno, se je zdaj storilo (opravilo); kar se tedaj ni zgodilo, se zdaj ne da več (storiti).
nadol: navzdol.
nadomestek: kar je namestu česa drugega: surogat; kavin nadomestek (cikorija, ječmen, želod); — nadomesten; nadomestnica; nadomestnik; nadomeščati koga ali kaj: biti namestu koga (česa) drugega; — gl. namestnik.
nadpis: napis; naslov.
nadpolovičen: presegajoč polovico; nadpolovična večina glasov.
nadpregled: ponovni pregled.
nadpritličje: nad višino stavbišča vzdignjeno pritličje zgradbe; visoko pritličje.
nadra, gl. nedra.
nadrastiti: naščuvati; nahujskati.
nadrediti: postaviti nad kaj; — nadredje; nadrejen; nadrejenost.
nadreti, nadrem (naderem); nadreti si denarja (z odiranjem); nadreti se: nakričati se, izkričati se; mnogo ljudi je nadrlo od vseh strani.
nadrinjak: životek; — nadrnjak.
nadroben: na drobno se vršeč; podroben.
nadrobiti kruha v mleko; nadrobiti komu (si) kaj: nakopati, nasnovati, povzročiti, zakriviti.
nadrobnost: podrobnost.
nadsodišče †: višje sodišče.
nadstropje: hiša v tri nadstropja, dveh nadstropij.
nadsvetnik †: višji svetnik.
nadštevilen: presegajoč določeno število.
naduha se človeka loti, ga lomi, tare.
nadulec: rožiček, puhla mlada sliva, napadena od nekega škodljivca (Exoascus pruni).
naduliti: narediti dulec.
nadušen; nadušljiv: trpeč od naduhe.
nadut: napihnjen, prevzeten, ošaben, postavljajoč se črez vse druge; — nadutež; nadutost.
naduti, nadujem (nadmem): napihniti, napeti.
nadvladati: spraviti pod sebe; zmagati; premagati.
nadzirati: nadzorovati.
nadzornica; nadzornik; nadzorovati; nadzorstvo nad čim.
nafa: gobec; goflja.

nafavdan †: nabran.
nafrfuliti se: nasršiti se, našopiriti, razšopiriti se (kakor jezna koklja, ki vzdigne vse svoje perje, da se zdi večja).
nag: ne oblečen; na pol nag; do nagega sleči; čisto nag; naga, preprosta božja beseda, obljuba; naj proza tvoja bo lepote naga.
nagajati komu: dražiti ga; upirati se; izzivati koga; *delati* komu neprilike, zadrege; poredni otroci učitelju samo nagajajo; delo mi nagaja: me ne uboga; kašelj mi nagaja; — nagoditi.
nagajiv: poreden; — nagajivec; nagajivka; jaz sem nagajivka, osata zbadljivka; nagajivost.
naganjati; *nagnati*.
nagatiti: trdno natlačiti, naphati s čim; nagačena ptica.
nagec: naga površina života; nag človek.
nagel: hiter, nepričakovan, presenetljiv; nagel kakor blisk; naglo hoditi; nagla smrt; nagla jeza; na naglem kaj skleniti; nagla sodba.
nagelj, naglja († *nageljna*): klinček (Dianthus); — *nagelje*; nageljček: nagljeve žbice: dišava.
nagib: nagnjenost, volja; iz lastnega nagiba: sam od sebe; po lastnem nagibu.
nagibati: sklanjati; glavo nagibati; nagibati se k čemu: pripravljati se; — nagniti.
nagizda: nepotrebno ali nerodno lepotičje.
naglas: *poudarek*.
naglasiti: poudariti; posebno opozoriti na kaj; — naglašati; naglaševati.
naglaven: glaven.
nagledati se česa.
naglica ni nič prida; v naglici kaj storiti; saj ni taka naglica.
nagloma: na naglem, v *naglici*.
nagluh: *nekoliko gluh*; naglušen.
nagnati: zapoditi, pognati; nagnati živino iz detelje; nagnati psa na koga; nagnati koga z izdajico: reči mu, da je izdajica, in ga spoditi; — naganjati.
nagnesti, nagnetem; nagnesti testa za pet hlebcev; toliko ljudi se je nagnetlo v cerkev.
nágniti, nagnem; nagniti sod, kupico, glavo; dan se *nagne*; na nobeno stran nagnjen: nepristranski; nagnilo ga je, da je šel; nagnjen k praznoverju; nagnjenje; nagnjenost; — nagibati.
nagníti, nagnijem: začeti gniti; nagnito jabolko; nagnit zob.
nagnoj, gl. negnoj.
nagnusen: sileč na *gnus*.
nagobčnik komu privezati: zamašiti usta, vzeti besedo.
nagodba: poravnava; domenek.
nagoditi: 1. storiti, prizadeti; nagoditi komu škodo; nagodi se: nameri se kaj, slučajno se zgodi; — 2. storiti komu kaj po godi, prav, kakor si želi; — nagajati; — gl. nagosti.
nagon: kar človeka na kaj žene, k čemu *priganja*; *spolni* nagon.
nagonski: nezavesten, nezaveden, izhajajoč iz nagona, ne iz preudarka, zavesti; nagonsko kaj storiti.
nagosti komu kaj: storiti mu kaj neprijetnega; — gl. nagoditi.
nagovarjati koga na kaj, k čemu.
nagovoriti koga: 1. z *besedo se obrniti* k njemu; — 2. z *besedo ga* do česa pripraviti.
nagrabiti koš listja, kup denarjev.
nagrada: preko domenjenega plačila segajoč znesek kot priznanje posebne zasluge; razpisati nagrado; bogata nagrada; večkrat tudi samo lepša beseda za »plačo«; — nagraditi koga za kaj.
nagrbančiti, nagrbati čelo; — nagubančiti.
nagreniti: nagrebsti.
nagrlin: nagelj.
nagrmaditi: nakopičiti.
nagrniti: nagrabiti.
nagubančiti: nagrbančiti.
nahajati se †: biti, stati, ležati, bivati, *muditi se*.
nahlapen: ohlapen.
nahod dobiti, imeti, stakniti.
nahodoma: slučajno, nepričakovano.
nahraniti: 1. prihraniti, navarčevati; — 2. preskrbeti z jedjo, nakrmiti.
nahrbtnik: oprtnik.
nahruliti koga: oblajati koga; z *osorno* besedo ga prijeti.
nahujskati: naščuvati.
naiven; naivka; naivnost.
naizust: na pamet, po spominu, iz glave.
naj, veznik, se rabi: 1. imperativno; naj gre! naj vidim! naj v miru počiva! —

2. koncesivno: naj delam, kar hočem, nič mu ni prav; naj si je tudi gospod, umreti bo le moral; naj si zdaj tega prav ne razumem, vendar bo meni in moji duši k dobremu.

najaviti †: naznaniti, sporočiti.

najbrž; najbrže.

najdel †: našel.

najdenec; najdenček: otrok, ki so ga našli, brez znanih roditeljev.

najdenišnica: zavod za najdenčke.

najditelj: kdor kaj najde.

najem: pravica rabe; dati, vzeti kaj v najem; — najemnik ima v najemu, plačuje najemnino.

najemati, gl. najeti.

najesti se česa: biti (od) česa sit.

najeti, najamem (najmem): (v najem vzeti) delavce, voz, stanovanje, zemljo, godce, krive priče.

naježiti: postaviti po koncu kakor jež, nasršiti; naježiti obrvi; lasje so se mu (od groze) naježili.

najin: last naju dveh.

najsi, gl. naj 2.

najti, najdem; najti denar, odgovor; najti (pot) domov; kar si iskal, si našel; iščite, in boste našli.

najun †: najin.

največ; največkrat.

nak, poudarjen nà; odločen »ne«.

naka, gl. nak.

nakacati: namazati.

nakačiti: zaostriti, priostriti; razkačiti.

nakálati: naklati, nacepiti; nakalati drv za cel teden.

nakaláti: načrpati.

nakana: namera; sklep.

nakaniti: skleniti; nakaniti komu kaj: nadrobiti, zasoliti.

nakapati: nakopavati; nakapljati.

nakaza: potvora; kar ni, da bi se kazalo (ne-kaza).

nakazati: 1. samo površno, približno označiti; skicirati; markirati; — 2. nakazati denar: ne ga izplačati, ampak dati papir, za katerega se dobi (nakaznico).

nakazen †: nekazen; — gl. kazen.

nakazilo: nakaznica; gl. nakazati 2.

nakisel: nekoliko kisel; vleče na kislo.

nakit: lepotičje, posebno iz dragih kovin in dragega kamenja.

naklada: 1. kar se naloži, nalaga drugo vrh drugega, vrhu česa drugega; naklada na direktne davke, na žganje; — 2. naklada knjige: število natisnjenih izvodov; vsa naklada mu je obležala neprodana; — 3. pribitek.

nakladati: nalagati; nakladati blago v vagone, deželi nove davke, ljudem nova bremena.

nakladnina se plača za nakladanje.

naklanjati, gl. nakloniti.

naklep: namera, sklep; naklepe snovati, kovati zoper koga; komu naklepe prekrižati.

naklepáti, naklepljem; naklepati koso, komu ušesa, besed; naklepati koga: pretepsti koga.

naklestiti smrečja, protja; naklestiti koga: pretepsti ga.

naključek: slučaj.

naključiti se: nameriti se, slučajno se zgoditi.

naključje: slučaj; samo po naključju je prišel na svoj položaj.

naklo; nakovalo.

nakloniti: nagniti; 1. nakloniti glavo; naklonjena ploskev; naklonjen k čemu: nagnjen, pripravljen; — 2. nakloniti koga: pripraviti koga do česa, k čemu; nakloniti si koga: pridobiti za sebe; — 3. nakloniti komu kaj: velikodušno podariti.

naknaditi †: nadomestiti; zameniti; navreči; dostaviti.

nakolenče(k), nakolenčič: moško dete, ki ga vzame nevesta na kolena, ko pride na novi dom.

nakopáti, nakopljem; 1. nakopati krompirja za kuho; — 2. nakopati si kaj na glavo: zamero, težave, trud, neprilike, nevšečnosti, bolezen, dolgove, sramoto; — nakopavati.

nakopičiti si bogastva: v celih kopicah; delo se mi je nakopičilo.

nakošatiti se: košato (bahato) se obleči.

nakotiti: roditi, spraviti na svet.

nakovalo; naklo.

nakrat: mahoma; naenkrat.

nakrcati †: natovoriti, naložiti.

nakrehniti: nalomiti.

nakremžiti se: zategniti (žalostno ali prezirljivo, v zadregi) ustnice.

nakresati jsker; nakresati koga: nabiti, pretepsti; nakresati se ga (vina): opiti se.
nakretiti se: nameriti se, nakljućiti se.
nakrhniti: nekoliko nalomiti, ne popolnoma prelomiti.
nakrižen: križem ležeč; različen.
nakuhati piče za svinje; nakuhati se: s kuhanjem dobiti večji obseg; kaša, riž, fižol se nakuha.
nakupičiti †, gl. nakopičiti.
nakuriti koga: pripraviti ga do česa, izpodbosti ga, naščuvati ga; — pretepsti koga.
nakvasiti repe, zelja: nakisati; nakvasiti (nakvasati) komu kaj: načenčati, nablebetati.
nalaga: davčna naklada.
nalágati drva na voz; nalagati komu dolžnosti; nalagati denar na obresti.
nalagáti grdo koga: postreči mu z lažmi.
nalahno se česa dotakniti.
nalajštati: natepsti, pretepsti.
nalamati: nalomiti.
nalašč: namenoma, premišljeno; to mi je nalašč storil.
nalepiti razglas na zid: nalepljen.
nalesti, nalezem: 1. nalesti bolezen, nahod, osepnice; — 2. nalesti se česa kakor berač uši, mraza; nalesti se ga (vina): opiti se.
nalet: zalet.
naletati; naletavati; snežinke naletavajo.
naleteti: v naglici, nepričakovano zadeti; naleteti na koga, na kaj; lepo (ironično = slabo) naleteti.
naletnik: najemnik (posestva).
naletovati: naletavati.
nalezljiv: ki se lahko naleze; nalezljiva bolezen; — nalezljivost.
nalič: nalašč.
naličiti: dati lice, obliko, videz.
naličje: 1. s čimer se pokrije lice; tenčica, prt, krinka; — 2. nasprotje lica, druga stran; lice in naličje: averz in reverz; — 3. podobnost; analogija.
naličkati: 1. načičkati; — 2. naličkati koruze: sleči jo iz lik.
naličnik: del šlema, ki se je dal premikati gori in doli, da je lice zakril ali pa ga pustil prostega.
nalik †: kakor; podoben.
nalika, gl. naličje 3.
nalikovati †: biti podoben.
naliti komu vina v kozarec; naliti komu čistega vina: povedati resnico; naliti se vina: opiti se z vinom; — nalivati.
naliv: ploha, dež z viharjem.
nalivno † pero: nalito pero.
nalog: ukaz; plačilni nalog.
nalóga: 1. kar se komu naloži; šolska, domača naloga; naloga se zatika, krotoviči; — 2. naklada.
nalokati se: napiti se; — gl. lokati.
nalomiti: 1. nalomiti vej za kurjavo; — 2. nekoliko, ne popolnoma prelomiti.
naložiti: 1. naložiti blaga na voz, drv v peč; naložiti volu v jarmu: da mora več vleči ko njegov par, ki je slabši; — naložiti denar na obresti; naložiti si ga (vina) preveč: opiti se; — 2. naložiti komu pokoro, posel, dolžnost; kar Bog človeku naloži, naj nosi.
naluckati se: nalokati se.
namakati: pomakati, zamakati.
namaličiti se: našemiti se.
namašiti si žepe s čim.
namazan jezik: gibek, gladko tekoč.
namček: zaponka.
nameček: navržek, dodatek.
namen: dober namen: odvrniti koga od namena; svoj namen doseči; z najboljšim namenom kaj začeti.
nameniti 1. komu kaj: določiti, prisoditi: nameniti svojo hčer za ženo; nameniti sina za šolo, za dom; to je bilo tebi namenjeno; — 2. nameniti se: skleniti; namenil sem se doma ostati; nameniti se kam, z doma, v tuje kraje.
namera: 1. nakana; namero preprečiti; — 2. naključje, slučaj.
nameravati: meriti na kaj; biti namenjen: gl. nameniti 2.
nameren †: hoten, za nalašč; — namernost; — namerno †: hoté, hotoma, nalašč.
nameriti: 1. nameriti deset litrov kaše: — 2. naperiti, obrniti, naravnati: nameriti puško na koga; nameriti korak za kom; — 3. to se mi je namerilo: slučajno zgodilo; nameriti se na koga, na kaj: naleteti, slučajno zadeti.
namerjati: nameravati.
namestiti: 1. dati komu mesto (službo): namestiti koga pri pošti; — 2. nadomestiti: — nameščati.

namestnik: kdor je na mestu (za) koga drugega; namestnik božji; odborovi namestniki; knez namestnik (za vladarja, regent); — namestnica.

namesto njega: na njegovo mesto.

namestovati: biti namestnik.

namestu njega: na njegovem mestu; — gl. mesto 4.

nameščati, gl. namestiti.

nameščenje †: mesto; služba.

namežikniti: dati znamenje z očmi.

namigavati: *namigniti na kaj: nejasno* kaj omeniti.

namišljen: samo v mislih, v resnici ne; namišljeni bolnik; namišljena ljubezen.

namizna posoda; namizno vino.

namka, namke: pletoč nogavice se na iglo nabirajo namke; vrv se zavije v vozel ali na namko.

namotek: motek.

namrdniti se: *zategniti obraz;* gl. mrda.

namreč: da tako rečem(o), da povem(o), naštejem(o).

namršČiti: *naježiti, nasršiti, nagubati, našopiriti.*

namrviti: nadrobiti.

namuzniti se: napraviti usta in obraz na smeh.

nanagloma: na naglem.

nanašati: 1. prinašati, donašati; — 2. nanašati se na kaj: biti v zvezi s čim; — gl. nanesti.

nanesti: 1. voda je nanesla peska na travnik; — 2. govorica je nanesla nanj; beseda je nanesla tako; prilike so tako nanesle, da nisem mogel drugače ravnati; *pot nanese človeka kam;* čas, okoliščine so nanesle tako; prenočuje, kjer nanese; naneslo je, da...

nanizati: nabrati v vrsto; nanizati bisere na nit; nanizati očitek za očitkom.

nanj: na njega.

nanjček, gl. namček; namka.

nanositi, gl. nanesti.

nanosnik: ščipalnik; vrsta naočnikov, ki so jahali na nosu, ne da bi bili zapeti za ušesa.

naobražen †: izobražen.

naočniki: očala; za kratkovidne ljudi; zlati naočniki: z zlatom okovani.

naópak: narobe.

napačen: ne pravi, ne pravilen, narobe; napačna knjiga, napačna pot; mož ni ravno napačen; to vino ni napačno: skoro dobro je.

napad: 1. kar človeka napade: bolezen; napad človeka prime, zgrabi; — 2. sovražnikov napad odbiti.

napadati; bolezen, hudi duh ljudi napada; — *napasti.*

napahniti: napihniti.

napajališče; napajalo: kraj, kjer se živina napaja.

napajati živino, ljudi s pijačo; — napojiti.

nápak: narobe, slabo, krivo; kaj napak storiti, razumeti: ne godi se mu napak; — ni napak (napačen) človek.

napaka: napak reč; noben človek ni brez *napak; gledati na tuje napake, svojih* pa ne videti; v tej nalogi kar mrgoli napak; napake šibati, delati.

napast: napad; nevarnost; nesreča; neprijetnost.

napasti, napadem; napasti koga: pasti po kom; bolezen ga je napadla (napala).

napasti, napasem; napasti živino, svojo radovednost na čem (da je sita).

napčen †: napačen.

napekavati †: napikavati, pikati.

napeljati: 1. naravnati; nasnovati; dati določeno smer; napeljati studenec, vodo na travnik, niti v statvah; — 2. napeljati pogovor, govorico na kaj; vodo na svoj mlin: obrniti sebi v korist; besedo, reč zvito napeljati; — 3. napeljati koga k čemu: speljati, zapeljati, prevarati.

napenjati vrvi, strune na gosli; napenjati svoje moči, vse sile; napenjati se: truditi se; napihovati se; — veter napenja jadra; nekatere jedi človeka napenjajo; napenja me; — napeti.

naperiti: nasnovati, načeti, nameriti; naperiti sulico: 1. nasaditi ji ostrino; — 2. njeno ost kam nameriti; naperiti tožbo zoper koga; to je vse proti nam naperjeno: meri v (na) nas.

napeti, napnem; 1. nategniti, zategniti: napeti vrv, strune na gosli, petelina na puški; *napet kakor boben;* sapa je napela jadra; napeti vse moči, sile, kriplje; šobo napeti: namrdniti se; jagoda se je napela; jed ga je napela; žile so napete; vrata so se napela od vlage; —

2. preneseno; napeti koga k delu; napeto (napihnjeno, ošabno) se držati; napeto (debelo, srepo) gledati; napeta cesta, ulica, tla, pot: z lahnim strmcem, klancem; napeta voda: visoka; pravdo napeti (zagnati, začeti) zoper koga; napeti druge strune: drugače govoriti.

napetnajstiti: goljufati.

napetoličen: 1. z napetimi lici; — 2. votlo doneč, bombastičen, prazno doneč; napetolične besede.

naphati, napšem; 1. v stopi naphati ječmenove kaše; — 2. natlačiti; naphati vrečo s cunjami; naphati si želodec z jedjo; — gl. phati.

napihniti meh: s sapo ga napeti; napihnjen (napet) trebuh; napihnjen (napuhnjen, nadut, ošaben) človek.

napihovati se kakor puran, pav, žaba (ko je videla vola).

napijati; napivati.

napiliti: 1. s pilo načeti; — 2. napiliti (dovolj, mnogo) železnih opilkov; — 3. napiliti se: s težavo se naučiti.

napirati: napenjati; — naperiti; napor.

napis; naslov; adresa.

napitek: napitnica.

napiti komu zdravje; zdravico; kakor boš komu napil, tako ti bo odpil: kakor ti meni, tako jaz tebi; — napiti se česa; — napivati.

napitnica: zdravica, s katero se komu napije; *pesem, ki se pri tem poje.*

napitnina: darilo v denarju za kako majhno uslugo.

naplahtati: premotiti, prezvijačiti, prelisičiti, natvesti komu kaj.

naplatiti besedo: kaj ne do konca povedati.

naplavina; naplaviti; naplavljati.

naplesti nogavic; naplesti komu kaj: nadrobiti, nasnovati, intrigirati; naplesti koga: pretepsti; — napletati.

napočiti: začeti se, priti; dan je napočil; napočil je njegov čas.

napoj: pijača; — napojiti.

napojiti; napajati.

napojnina, gl. napitnina.

napokati: 1. pretepsti; — 2. preobložiti.

Napol, gl. Neapelj.

napoleon: napoleondor.

napoleondor, napoleondora.

napolniti; napolnjevati.

napominjati †: opominjati, spominjati.

napon: napetost.

napor: trud, muka.

naporen: težaven, utrudljiv; naporna pot; naporno premišljevanje.

napota: komu napoto delati, v napoto biti: biti komu na poti, ovirati ga.

napotek; napotilo: navodilo.

napotiti: 1. napotiti koga: pokazati mu pot; to me je napotilo: pripravilo (do tega); da sem; — 2. napotiti se: kreniti na pot.

napotje: napota.

napotovati: biti v napoto, na poti; ovirati koga.

napoved, napovedi: 1. izjava; — 2. prerokovanje, znamenje.

napovedati vojsko komu; napovedati kugo, lakoto, potres: prerokovati; — *napovedovati.*

napram †: do, proti, nasproti, na, k.

naprava: vse, kar je narejeno, napravljeno, pripravljeno; naprave na vodi; vojne naprave; tehnične naprave.

napraviti: 1. narediti; napraviti vrt, pot, veselico, kaj neumnega, konec čemu, vtis na koga; napraviti koga za kaj; napraviti si denarja; — 2. pripraviti, naravnati; napraviti se: obleči se; napraviti se (kreniti) po kupčiji, na pot; napraviti koga na kaj: pridobiti ga za kaj; nebo se je napravilo na dež; — *napravljati.*

napreči, naprežem; naprezi; napregel; za preči, vpreči; napreči vole; napreči koga: dati mu delo; — napregati.

napredek: napredovanje, nasprotje zastajanju, nazadovanju; napredek je viden na vseh poljih našega življenja.

napreden: 1. napredujoč; napredno gospodarjenje, mlekarstvo; — 2. preneseno: napredna misel; napredni volivci.

naprednjak: napreden človek.

napredovati v službi; napredovanje mu je bilo ustavljeno za celo leto.

napregati; napreči.

naprej: 1. pred se; gledati naprej; ne vé ne naprej, ne nazaj; prostovoljci (stopite) naprej! 1. krajevno: — 2. časovno: naprej plačati; za naprej bo druga (pela).

napresti, napredem: kar maček v zapečku naprede, za to tkalec ne sede za sta-

tve; napresti komu kaj: nadrobiti, nasnovati.

napreti: napeti.

naprositi lesa za novo stavbo; naprositi koga za *botra*.

naprošati koga †: prositi.

naproti; nasproti.

naprstnik: dati komu iz naprstnika piti: z malim ga odpraviti.

naprtiti: naložiti: *obesiti komu kaj, ne da je kriv.*

napuh; napuh ga je vsega prevzel; od napuha počiti; — napuhnjen; napuhnjenec.

napuhel: *napet; napihnjen; zabuhel.*

napuhovati; napihovati.

napumpati koga za denar.

napust, gl. napušč.

napustiti: popustiti; spustiti; napustiti krilo: *podaljšati (izpodrecano krilo);* — napuščati.

napušč: spodnji del strehe s kapom, ki sega črez hišni zid; prostor pod njim.

narajmati se †: nameriti se.

narasti, narastem; voda naraste: *dolgovi so narastli (narasli);* — naraščati.

naraščaj: mladina; prirastek.

naraščati: narasti; počasi rasti.

narava: 1. priroda; natura; vse, kar na svetu (*divje, samo*) raste in živi; vstala je narava in se giblje živa; pojdimo v naravo; — 2. nasprotje narejenemu, umetnemu; nepokvarjena človeška narava; je že take narave, da ne more drugače; — gl. nrav.

naraven: naravi lasten, v zvezi ž njo; naravne (elementarne) sile; naravno (ne prisiljeno, izumetničeno) vedenje; naravno (preprosto) življenje.

naravnati: poravnati, urediti, spraviti v pravo lego; naravnati izpahnjeno nogo, uro; naravnati koga na pravo pot; naravnati se kam: pripraviti se.

naravnost: 1. v ravni smeri naprej: *kar naravnost idite;* — 2. preneseno: brez ozirov, pomislekov; kar naravnost (v oči) povedati; naravnost gabi se mi.

narazen: vsaksebi; šla sva sprta narazen; *kraja sta dve uri narazen (na razno):* kaj narazen dejati: vzeti narazen; najini uri sta precej narazen; škaf, sod je šel narazen: razpadel je.

narcisa, narcise.

narečje: živ jezik, kakor se govori med ljudmi, v nasprotju s knjižnim jezikom.

nared: pripravljen; gotov; pri rokah.

naredba: odločba, določba, izraz volje; naredba božja (1551); zakoni, naredbe *in odredbe.*

narediti: storiti, napraviti; vozel, punčko iz cunj, konjička iz gline narediti; narediti kaj narobe; dan se naredi; narediti komu škodo; narediti si praznik; *narediti koga za kralja;* na dež se bo naredilo; narediti se: zrasti; narediti se gluhega, bolnega; narediti komu: začarati ga; kraste so se mu naredile po *licu;* kaj *si zopet naredil?* — gl. delati.

naregniti se: zarežati se.

narejati; narediti.

narekati za umrlim: tožiti po njem, za njim.

narekovati: praviti komu naprej, diktirati.

naresti †: narediti.

narezati; 1. kaj: načeti z nožem; — 2. česa: narezati kruha v juho; — 2. koga narezati: pretepsti.

narezek, narezka.

nárgila, nargile; na nargilo kaditi.

narkotikum, narkotika, z narkotikom; vsa narkotika so škodljiva človeškemu zdravju.

narkoza; *narkotizirati.*

narobe: obrnjen; obleči suknjo narobe; kaj narobe narediti, razumeti, delati; vse gre narobe; ž njim je (on je) čisto narobe: narobe svet; konja pri repu brzdati, kozo s svedrom dreti.

naročaj: naročje.

naročati, gl. naročiti.

naročba: naročanje; naročilo; vabilo na naročbo (knjig).

naročilnica: listina, s katero si kdo kaj naroči.

naročiti: reči za kaj; oglasiti se za kaj; naročiti komu kaj: zapovedati, ukazati; naročiti obleko pri krojaču; naročiti si voz, nove knjige.

naročnik plačuje naročnino za svoja naročila; — naročnica.

narod: 1. rod; ljudje istega rodu; svoj narod zatajiti; iz naroda za narod; gl. izrod; — 2. po novejšem: skupina ljudi, ki jih veže isto poreklo, isti jezik, *ista*

kulturna in politična preteklost in usoda ter zavest te skupnosti; — gl. ljudstvo.

naroden: 1. narodov, narodu namenjen, ž njim v zvezi; domač; narodna obleka, nošnja, pesem, šega, jed, glasba, veselica, šola; narodno blago; narodni greh; na narodnem drevesu veja suha; narodno premoženje, gospodarstvo; — 2. z narodom čuteč: naroden človek; narodna zavest; narodni delavec, tlačan mučenik; — (narodni †) folklor: folklor, narodno blago (izročilo, ustno sporočilo).

narodič: majhen narod.

narodíti se: priti na svet; Prešeren se je narodil na Gorenjskem; dan se narodi.

narodnjak: narodno čuteč človek; — narodnjakinja; — gl. naroden 2.

narodnjakar: narodnjak, ki svojo narodnost razkazuje samo z besedami; — narodnjakarstvo.

narodnost: 1. celota vseh bistvenih lastnosti, ki kako človeško skupino označujejo kot »narod«; — 2. narodna zavest.

naroduh: ultrademokrat; prezirljiva, frakarska označba demokrata, narodnjaka, rodoljuba gosposkega stanu, ki se briga za »narod« (= preprosto ljudstvo).

narok: rok.

nart, narta: hrbet stopala.

nasad, nasada: kar je nasajeno; vrtni nasadi; jajca za valjenje; ribji nasad: mlade ribe, nasajene v ribnik; vrsta snopov na gumnu; nasad obrniti.

nasaditi solate; nasaditi kokoš na jajca, ribe v ribnik, ribnik z ribami; nasaditi drevje, cvetlice, vrt s cvetlicami; nataknìti: nasaditi vrata (na tečaje), bajonet (na puško), sekiro (na toporišče), lopato (na ročaj), meso (na vilice); nasaditi se na meč, na kol; — nasajen: nataknjen, poraben, takoj pripravljen za rabo, nagel z odgovorom, razdražljiv, nazburljiv, odrezav; — nasajenost; — nasajati.

nasekati drv; nasekati drevo: s sekanjem načeti; nasekati koga: pretepsti; nasekati se ga (vina).

naseliti koga na novini; naseliti se kje; naseljen; naseljenec; naselbina; naseljenost.

nasesti komu †: dati se ujeti, opehariti, ociganiti, zvabiti, pretentati, sesti komu na limanice; ladja je † nasedla: sedla na (skalo, sipino, dno).

nasilen: delajoč silo, s silo; — nasilnost; nasilnik; nasilstvo: sila.

nasilje † (silo) komu storiti, delati; nasilje † (silo) trpeti.

nasip; nasipati cesto; — nasuti.

nasitíti lačnega; nasičen; nasičenost.

naskakovati (oblegano) mesto.

naskočiti koga: napasti ga z naskokom, naglo, nepričakovano.

naslada: sladkost; slaščica; — gl. slast.

nasladen: nor na sladkosti, željan naslad; — nasladnež; nasladnica; nasladnost.

nasladíti: posladkati, osladiti.

naslajati se s čim: uživati sladkosti česa.

naslavljati: dajati naslov; — nasloviti.

nasledek: posledica.

nasledíti koga †: slediti komu.

naslednik: sledeč komu; — nasledstvo.

naslednji †: sledeč.

nasledovati, gl. nasledíti; posnemati.

nasloníti lestvo na drevo, na zid; nasloníti se na koga; — naslonjen; — naslanjati se.

naslonjač: stol z obilnim hrbtom.

naslov: napis; ime (neživih reči); adresa; dati komu svoj naslov; — naslovni list: z naslovom knjige.

nasloviti pismo na koga: adresirati ga; napačno naslovljeno pismo; naslovljenec.

nasmehníti se: napraviti lice na smeh; z nasmehom (nasmeškom) kaj zavrniti; — nasmẹjati se; — nasmihati se.

nasmradíti hišo; nasmrajen.

nasnovati: zasnovati, osnuti, začeti; nasnovati (na statvah), zaroto, dnevnik, pesem.

nasnutek: osnutek.

nasovnat: pitan, kultiviran, poln cvet (v katerem so se prašniki spremenili v venčeve lističe).

naspol: na polovico.

nasproten: nasproti (proti čemu) ležeč, delujoč; nasproten veter, tok; biti (delatí) komu nasproten (nasproti).

nasproti komu sedeti, stanovati, delati, govoriti; nasproti vodi plavati; to je nasproti postavam; — nasprotẹn; nasprotnik; **nasprotnica.**

nasprotje: sam sebi (svojim besedam) v nasprotju; sam s seboj v nasprotju: sprt, skregan, nezadovoljen s samim seboj.
nasprotovati: postaviti se nasproti (komu, čemu); nasprotovati na žive in mrtve; nasprotovati samemu sebi: trditi nekaj nasprotnega, oporekati si.
nasprotstvo: nasprotje; nasprotovanje.
nasredi: na sredi, v sredi, sredi.
nasršiti: naježiti, našopiriti, postaviti po koncu; koklja nasrši perje; nasršiti obrvi: znamenje nevolje, jeze.
nastajati: začenjati, prihajati; mraz, dan, noč, mrak nastaja; — nastati.
nastanek: postanek; začetek.
nastaniti koga: dati komu stan, stanovanje; nastaniti se kje.
nastati; nastajati.
nastava: kar se nastavi na kaj, komu; past.
nastavek: nastava; podaljšek.
nastaviti: 1. postaviti, primakniti bliže (čemu, komu); nastaviti past, zanko, mrežo, vabo, vado, strup; nastaviti posodo (kaki tekočini); nastaviti uho (napeti); nastaviti nogo (komu, da se prek nje prevrne); nastaviti komu meč, pištolo (na prsa); — 2. postaviti na kaj; nastaviti sod (na pipo); drevo nastavi (požene) vrh, rastlina nastavi (gre v) seme; — nastavljati.
nastavnik †: učitelj.
nastelja: stelja.
nastežaj (na stežaj) pogledati, odpreti vrata, usta: kakor daleč je mogoče na široko.
nastil, nastila: stelja.
nastiljati; nastlati živini.
nastop službe, vlade, na gledališču; telovadni nastop.
nastopati; nastopiti; — gl. nastop.
nastopen: 1. v začetku, ob nastopu; nastopno predavanje; — 2. sledeč (v dejanju, resnici ali v pripovedovanju).
nastopiti: začeti; nastopiti vlado, kazen, stražo, petdeseto leto, pot, službo, za kom; ostro nastopiti proti čemu; nastopile so okoliščine: prišlo je tako, da...; ko bo nastopilo † (prišlo) lepše vreme.
nastopnik †: naslednik; — nastopstvo †.
nastoriti: narediti.
nastradati: pristradati; kar je oče nastradal, so sinovi zažrli.
nastreči: naloviti s prestrezanjem.
nastrešek; nadstrešek: posebna streha nad vrati ali okni.
nastrgati: natrgati česa v daljših kosmih; nastrgati hrena; — nastržek.
nastrhniti: postati srhek.
nastrojenje †: občutje.
nastrojiti komu kožo: pretepsti ga.
nasuti, nasujem; nasuti peska po cestah, pepela po ledu; nasuti komu peska v oči: preslepiti ga.
nasvet, nasveta; storili smo po njegovem nasvetu; — svet.
nasvetovati †: svetovati.
naš; on je bil ves naš; po naše (pri nas) se temu pravi laž; »naš« pravi preprosta žena, kadar govori o svojem možu (ali »naš on«).
našariti, gl. šariti.
naščeperiti, gl. našopiriti.
našemíti se: maskirati se, šemasto se obleči.
našemuriti: našemiti.
našeškati: s šibo pretepsti.
našev: pošev.
naškoditi: nekoliko škoditi.
naškrapljati: počasi škropiti.
našobiti: narediti šobo.
našopiriti se: narediti se košatega, večjega, obilnejšega; naježiti se; napihniti se; — kokoš se našopiri; našopirjen: nadut, ošaben, prevzeten, bahaški.
našteti komu denarja; našteti jih (palic, gorkih udarcev) komu (po hrbtu); — naštevati.
naštuliti: vzdigniti, napeti; našobiti.
nat, nati: ščavje.
nata: tukaj imata (vidva, vidve); — gl. ná.
natače: dolge nogavice, segajoče do kolen.
natakar: strežnik v krčmi; — natakarica; — natakati vino v kozarce; natočiti.
natakniti: gl. nasaditi.
natančen: pozoren tudi na podrobnosti, tenko gledajoč; v vsem je natančen: na vsako malenkost gleda; natančno (natanko) pazi na vse; natančno delo; natančen uradnik; natančno kaj vedeti; — vse je izdelano z veliko natančnostjo; pretirana natančnost; — natančnež.
nate: 1. na tebe; — 2. tukaj imate (vi, ve); — gl. ná.
nateči, natečem: še par litrov je nateklo iz soda; toliko ljudi je nateklo v mesto;

stroški natečejo; roka nateče: oteče; nateče se: naleti se, nameri se.

nategniti: napeti; nategniti nogavico, usnje; nategniti komu ušesa: potegniti ga za ušesa; vino nategne (drugo barvo, okus); — **nategniti komu kaj:** dajati česa dovolj; — natezati; nategovati; nategavati.

natekniti: natákniti.

natepsti: pretepsti; toliko ljudi se je nateplo: priteplo.

natezati: nategniti; natezati ušesa: prisluškovati; — natezavati; natezovati.

natič: grebenica; potič; palica, prekla, na katero se navija fižol ali grah; — natiški fižol: natičnik, preklar, koljenec.

natje, gl. nat.

nato: na to, potem, potlej.

natolcevati: namigavati; sumiti.

náton: odprt prostor, kjer se drva cepijo.

natovoriti kaj na kaj, koga s čim; natovoriti si ga: napiti se.

natrcati: natlačiti.

natreskati: nagrmeti; nabiti; natreskati se: preveč se nažreti.

natrkan: natreskan; natrcan.

natrobiti komu ušesa, kaj: dopovedati, nalagati koga.

natrpati †: natlačiti; — gl. zatrpati.

natrst, gl. netresk.

natura; naturen; naturnost.

natvesti (natvezem) komu kaj: navezati, privezati, obesiti komu kaj (smešnega na hrbet), nalagati, naplahtati koga.

naučen †: znanstven.

naučiti koga kaj, česa.

nauk: pouk v določeni obliki; krščanski nauk, nazorni nauk; nauke komu dajati; zlati nauki.

naužiti se česa.

navada; imeti navado; priti v navado, iz navade; v navadi je; po navadi; kršiti stare šege in navade.

navaden: vsakdanji, ne poseben; navadni obraz, navadna obleka; navadno (ne prestopno) leto.

navaditi koga česa, čemu († na kaj); navaditi se komu; navajen težkega dela.

navajati: 1. navesti; točno navajati (ponavljati) tuje besede; — 2. navaditi: navajati koga k točnemu delu.

naval krvi (v glavo), ljudi (na semenj, na blagajno); — navaliti.

navažati (voziti) pesek na cesto, gnoj na njivo.

navček: zvonček, s katerim se zvoni umirajočemu; — gl. navje.

navdati človeka s čim: navdihniti, napolniti ga; navda se mu: poda se mu, prilega se mu, pristoja mu.

navdajati koga s strahom, veseljem, pogumom; — navdati.

navdušiti koga za kaj; navdušiti se s čim, ob čem, za kaj; — navdušenje: navdušenost; — navduševati.

naveličati se česa: nasititi se, preobjesti se česa; — naveličanost.

navesti, gl. navajati.

navestiti, †: naznaniti, sporočiti.

naveščati †, gl. navestiti.

navezati na kaj: nadaljevati; navezan: odvisen.

navidezno veselje: ne pravo, ne resnično; — gl. videz.

navihati: nekoliko zaviti, priviti; navihati hlače (da ne opletajo); — navihan: muhast, hudomušen, prefrigan, prebrisan, poln muh; — navihanec; navihanka; navihanost.

navijači: navdušeni športniki, ki ob javnih tekmah tekmovalce podžigajo s klici, ploskanjem in topotanjem.

navijati, gl. naviti.

navirati: siliti, sitnariti.

naviti prejo na klobčič; naviti luč: da bolj sveti; naviti komu ušesa: ostro ga (z besedo) prijeti; naviti koga: prisiliti ga; naviti druge strune: začeti drugače, bolj ostro govoriti; naviti uro.

navje, gl. mavé.

navlaka: šara, napotje, nepotrebne reči.

navod: 1. obhod meje zemljišča; navod vzdigniti: zahtevati komisijo; — 2. navodilo.

navoden †: domneven, dozdeven, namišljen, izmišljen; navodno: bajè; pravijo, da.

navodilo: pouk, kako se s čim ravna; inštrukcija.

navoliti se: naveličati se (navoljiti se).

návor, navora: močan drog, s katerim se kaj privzdigne.

navpičen: postavljen navpik; vertikalen; — navpičnica (črta); — navpičnost.

navražiti: naškoditi, raniti.

navreči, navržem: dodati; — navržek.

navreti, navrem: 1. mnogo ljudi je navrelo skupaj (privrelo od vseh strani); — 2. napeti: navreti uro, puško; navreti pogovor na kaj: obrniti ga kam; navreti koga: pognati (v tek, hitrejše delo).
navršiti: spraviti do vrha (konca, kraja).
navrtati sod; navrtati koga (z vprašanji).
navsezadnje; navsezgodaj.
navskriž †: navzkriž.
navzdigniti: nekoliko vzdigniti; pesem navzdigniti: intonirati.
navzeti se česa: napolniti se s čim.
navzkriž; uri gresta navzkriž; to mi hodi navzkriž: narobe; navzkriž gledati: križem; če mi kaj ne pride navzkriž; — priti s kom (čim) v navzkrižje; — gl. križ 1.
navzlic: vkljub; čeprav; dasi tudi.
navzoč(en): pred očmi; prisoten; vsi so že navzoči; navzočih s tem kajpada ne menim zadeti; — navzočnost (osebna) je pri tem poslu potrebna.
navžar: slab, vaški muzikant; označba je posneta po Navžarju, ki je okr. 1825 v ljubljanski okolici bil vodja vaške godbe.
nazad: ritenski.
nazadnjak: nasprotje naprednjaka; reakcijonarec; — nazadnjaški, nazadnjaštvo.
nazadovati: iti nazaj; umikati se; manjšati se.
nazarenski: nenavaden, čudovit, presenetljiv, izreden, nepričakovan, strašen; — nazarensko drag, neumen; o ti nazarenski otrok! — gl. Nazaret.
Nazaret; Nazarenec; Jezus Nazarenski; nazarenski: usmiljenja vreden; nazarensko (pobožno) slikarstvo.
nazdraviti komu z vinom, s pesmijo: želeti mu zdravja.
nazdrt: navzrit; na hrbet; nazdrt pasti.
naziranje †: mnenje, pogled; moja (misel).
naziv: ime, naslov; — naziv (čast) komu kratiti.
nazivljati †: nazivati; nazivam (nazivljem).
nazivlje †: besedje, imenstvo.
naznačiti: označiti; določiti; markirati.
naznak (pasti, ležati): vznak; navznak.
naznamenovati: naznačiti, ne jasno pokazati.
naznaniti; naznanjati; naznanjenje.
nazór, nazora: mnenje, misel, prepričanje, mišljenje; svetovni nazor; krščanski nazor; s takimi nazori danes ne boš mnogo opravil.
nazoren: pred oči postavljen, viden, jasen; nazorni nauk, pouk; nazorno kaj pokazati, ilustrirati (z besedami); — nazornost.
nažehtati se: opiti se.
nažlampati se: opiti se.
ne: zanikujoča členica; ne morem; naprej ne ve, nazaj ne sme; tega bi on ne mogel (on ne bi mogel) storiti; v gen. stoji samo direktno zanikani glagolski objekt: te knjige ti ne posodim; toda: hlapec ni prišel seno († sena) kosit; poslovil se je od nas, ne da bi bil črhnil besedico († besedice); ne da bi naše pravice branili, še z nasprotniki se bratijo; človek ne ve ne ure ne dneva.
Neapelj, Neaplja; neapeljski; Neapolitanec; neapolitanski.
nebes, nebesa: nebo (ki ga vidimo nad seboj); nebesna modrina.
nebesa, gl. nebo 5.
nebeščan; nebeščanka; nebeško veselje.
nebó, neba: 1. nad nami; nebo je jasno, oblačno, sinje, umito, praznično, čisto kakor ribje oko; na nebu zvezde sevajo; pod nebom gre oblak; nebo se razpenja nad nami; pod milim nebom: na prostem, ne pod streho; pod milim nebom (na vsem božjem svetu) nimam nikoga, ki bi mi pomagal; — 2. baldahin; nebo nositi v procesiji; — 3. lesen obod nad ognjiščem ali na podstrešju, kamor obesijo meso sušit; obesi klobase v nebo! — 4. pokrov ustne dupline; trdo, mehko nebo; — 5. sveto nebo, nebesa: raj; oča naš, kir si v nebesih; v nebesa priti; deveta nebesa: višek sreče in veselja; sveta nebesa! = izraz velikega čudenja.
nebodigatreba; nebodijihtreba; — gl. negoda.
nebogljen: nadložen, slaboten, bolehen.
nebore: sirota, ubožec.
nebotičen: zelo visok; nebotična gora; — nebotičnik: stavba z mnogimi nadstropji.
nebroj †: nešteto, brez števila.
nebrzdan glas, ponos, hrepenenje.
nečak; sin mojega brata; — nečakinja.
nečednosti (nespodobnosti) uganjati.

nečem, gl. hoteti.
nečimrn; ničemuren: postavljajoč se s čim, ki tega ni vredno; — nečimrnost.
nečke, neček (nečák); plitva, podolgovata lesena kadunja; v nečkah se mesi testo za kruh, se kopljejo dojenčki.
nečloveško ravnanje (s kom, s čim); nečloveško divjanje.
nečuven †: nezaslišan; nenavaden, izreden; presenetljiv.
nedel, nedela: praznik; sopraznik.
nedelja; v nedeljo; ob nedeljah; mlada nedelja (prva po mlaju); cvetna (pred veliko nočjo); tiha (pred cvetno); velika (velikonočna); križeva, hodna (pred vnebohodom, peta po veliki noči); bela (prva po veliki noči); brez imena: tretja v postu; = teden: ko pretekle so ble tri nedelje; — nedeljska obleka; nedeljska šola: samo ob nedeljah, ne med tednom.
nedeljec; sopraznik; nezapovedan praznik; — nedel.
nedeljiv; nedeljivost.
nedogled, nedogledi; gl. dogled.
nedolžen kakor novorojeno dete, kakor jagnje; nedolžna igra; nedolžen obraz narediti; nedolžni otročiči: 29. dec.; za nedolžnega spoznati; po nedolžnem obsoditi.
nedonošen: še ne zrel (za rojstvo, svet).
nedopoveden; ki si ne da nič dopovedati, ki mu nič ni mogoče razložiti.
nedopovedljiv: se ne da dopovedati, razložiti, pojasniti; nedopovedljivo veselje.
nedopusten: ne dovoljen.
nedosegljiv; nedosežen.
nedosleden: zdaj tak, zdaj drugačen (v mislih in dejanjih).
nedostajati: manjkati.
nedostatek: hiba, napaka.
nedostaten: pomanjkljiv.
nedostojen: neprimeren, nespodoben.
nedostopen, gl. dostopen.
nedotakljiv; nedotakljivost.
nedoumen; nedoumljiv: kar se z umom ne da zajeti, razumeti.
nedovzeten: nesprejemljiv, brez čuta za kaj.
nedrce; nedrje; nedro.
nedvojben †: nedvomen.
nega, gl. negovati.
negacija; negativen; negirati.
negibno stati, sedeti.
neglede; neglede na kaj.
negližé, negližéja.
negnoj, vrsta lepotičnega grmičja (Cytisus laburnum).
negnusen, gl. nagnusen.
nego: ko; večji nego on; ne samo jaz, nego (ampak) tudi on.
negoda: kar je nezrelo, kar ni za rabo; nebodigatreba; — negodè, negodeta; negodnež; negodnica; negodnik.
negoden: prezgoden, nezrel, za nič; negoden porod; negodna smrt; negodna mladost; negoden mladič; negodna pesem; — gl. negoda.
negodnik: človek, ki drugim ni po godu; nasprotje ugodnika.
negodovanje †: nevolja; slaba, zla volja, jeza, jezica.
negotov: nekončan; nejasen, nedoločen.
negovati: posebno skrbno gledati, paziti na kaj, kultivirati; negovati svoje nohte, kožo, lase; negovati bolnika, svojo zunanjost; — gl. nežen (= negovan).
nehati: jenjati, končati se; vojska neha; vse bo enkrat nehalo; — pustiti: nehati od greha; — dejanje in nehanje; — nehavati.
nehoté, gl. hoté.
neistinit †: neresničen.
neizbežen, gl. neizogiben.
neizčrpen vir česa.
neizmeren: ki se ne da izmeriti.
neizogiben: ki se mu ni mogoče ogniti; ki ga ni mogoče prezreti, zanemariti; ki ga treba upoštevati; ki je povsod zraven.
neizpolnjive želje.
neizprosen: kdor se ne da preprositi, s prošnjami omehčati.
neizrečen: neizrekljiv.
neizvesten †: nejasen, nedoločen, nezanesljiv.
nejevera †: nevera.
nejevolja †: nevolja; slaba, zla volja.
nek †: neki.
nekaj, nečesa, nečemu, nekaj, pri nečem, z nečim; nekaj uradnikov je bilo prestavljenih († prestavljeno); — nekajkrat.
nekaka kužna bolezen; nekaki (nekakovi) prekupci so hodili tod; nekako bolan sem; rekel je nekako tako; bom že nekako (kako) opravil; — nekakov; nekakovšen; nekakšen.

nekam: 1. nedoločen »kam«; ni ga doma, šel je nekam; reč se je nekam zametla; — 2. nedoločen »kako«; nekam neprijazen je postal; nekam omagal je; nekam znan (tuj) se mi je zdel; nekam kosmato, zmedeno, robato povedano.

nekater †: nekateri.

nekateri: 1. redek; samo nekateri so prišli; nekateri ljudje so res čudni; — 2. gost, mnog; nekateri stotak je pognal s svojimi prijatelji; — nekaterikrat.

nekazen: kar ni, da bi se lahko (s ponosom) pokazalo; za nič; nič vreden.

nekdaj, od nekdaj; nekdanji; nekdanjost: davni, pretekli časi.

nekdo, nekoga, nekomu, nekoga, pri nekom, z nekom.

neki: 1. določeni nekdo; neki kralj je imel dva sina; neko žensko sem srečal; — 2. poudarek vprašalnih besed; kdo te bo neki poslušal; kaj neki misli; — 3. pravi se, baje; brat je neki že odšel; — nekikrat; nekokrat; prenekokrat.

nekje; nekoč; nekod; nekolik.

nekolikanj †: nekolikaj = nekoliko.

nekov †: gl. nekak.

nekriv; spoznati za nekrivega; kriv, nekriv, za pričo boš moral iti.

neksus, neksusa.

nekšen †: nekak; nekakšen.

neljuden: ne obljuden, ne naseljen.

nelojalen: ne meneč se za moralične obveznosti in nenapisane moralične zakone.

nem: besedam nem, dovtipom gluh.

nemar: malomarnost, neskrbnost, pustiti kaj v nemar; v nemar živeti.

nemara: menda, mogoče; nemara mojo ljubo k pogrebu neso.

nemaren: 1. brezskrben; malomaren; len; po nemarnem imenovati božje ime; nemarno se oblačiti; nemaren učenec; — 2. zanemarjen, nespodoben; nemaren jezik, nemarna beseda.

nemarnež: lenuh; — nemarnica.

nemarnost: 1. lenoba; — 2. nemaren človek.

nemčevati: ravnati se po Nemcih.

nemčiti: ponemčevati.

nemčur: človek, ki sili k Nemcem in hoče veljati za Nemca, čeprav ni rojen Nemec.

Nemec; Nemčija; Nemka; nemka: nemška beseda; nemški jezik, državljan, rožmarin.

nemilost; v nemilost (pasti †) priti.

nemir se zgane, vstane v kom, se ga loteva, poloti, se poleže.

nemoč: slabost; bolezen; od lastne nemoči je padel; črez nemoč (moč) delati, jesti, piti.

nemogoč: nemožen; celo nemogoča reč; mogoče, nemogoče ni, kar ni, še lahko se zgodi; nič ni nemogoče pri Bogu.

nemožen: nemogoč; — nemožnost.

(Nemška †) Avstrija.

nemškar: človek, ki hodi s svojo robo na Nemško krošnjarit.

nemškovati: ravnati se (n. pr. v govorici) po Nemcih; — nemškovavec.

nemškutar: nemčur; — lepa Rezika nemškuta.

nenaden obrat, preokret; nepričakovan; — nenadoma.

nenasitno žrelo.

nenehljiv; nenehoma.

Nenemec; nenemški.

nenraven, gl. nraven.

neobdavčen.

neobhoden †: neizogiben.

neobičen †: nenavaden.

neobuzdan †: nebrzdan.

neodoljiv †: nepremagljiv.

neodpusten, neodpustljiv.

neodvraten: ki se ne da odvrniti.

neogiben, gl. neizogiben.

neokresan: neotesan.

neokreten: počasen, okoren, neroden, negibčen, top (telesno in duševno).

neokusen: slabega okusa; gl. brezokusen.

neologizem.

neopazen; neopazljiv.

neoporečen: 1. čemur se ne da oporekati, nasprotovati; —. 2. čemur (komur) ni mogoče kaj (napačnega) očitati.

neopravičen: brez opravičila.

neorganičen.

neosnovane čenče: brez podlage, vzroka, povoda.

neosoljen: neslan.

neotesan: surov, neolikan, neizobražen; — neotesanec.

nepobiten dokaz; — gl. pobiti.

nepočakoven: nepočakan; neučakaven.

nepogoda: kar ni po godu, kar ne ugaja.

nepokolebljiv †: neomajen.
neporečen, gl.: neoporečen.
neporoden: jalov.
neposajen: razposajen.
neposreden: naravnost; direkten.
nepotrpežljiv; nepotrpežljivost.
nepovoljen: ne zadovoljiv, ne po volji.
nepoznan †: neznan.
nepozoren †: nepazljiv.
nepozvan †: nepoklican.
nepredviden †: nepričakovan; nenameravan.
neprenehoma; nenehoma.
neprenosen: ki se ne da prenesti (kam drugam); — gl. neznosen.
nepresegljiv: ki ga ni mogoče preseči, prekositi.
neprestan: trajen, stalen, veden.
neprevidena smrt; — gl. previdéti.
nepriden; brez prida; — gl. prid.
nepridiprav; nebodigatreba.
neprikladen: neprimeren.
nepriličen: povzročujoč neprilike.
neprilíčnost: neprilika.
neprilika: neprijetnost; zadrega; stiska; hude neprilike so ga zadele; zabresti v neprilike; nakopati si neprilike.
neprispodoben: brez para, enakega, primere.
nerazpoložen †: ne pri volji, ne voljan, ne prave volje.
nerazsodno občinstvo: ki ne zna, ne more (ali pa noče) česa popolnoma presoditi, do dna razumeti vzrokov in namenov.
nerazumen: nerazumljiv; sluhu nerazumno, srcu razumljivo.
neresec: merjasec.
nergač, nem.: zabavljač, godrnjač, sitnež; — nergati; nergav.
neroda: neroden človek.
neroden: 1. nerazsoden, brezskrben, nepremišljen; da v letih nerodnih okrogle sem pel; — 2. neokreten, ne zlóžen, nespreten, okoren; nerodno se prikloniti, vesti; nerodno sedeti; — 3. jalov.
nerodljiv, gl. neroden 1.
nerodnež; nerodnica; gl. neroden 2.
nerodnost; po nerodnosti kaj pokvariti; zagrešiti debelo nerodnost.
nerodovit, gl. neroden 3.
Neron, Nerona; neronski.
neslan: 1. brez soli; neslana jed; še neslanega kropa ni zaslužil; — 2. brez pameti, dovtipa; neslana beseda, šala, burka, govorica, pesem; neslan človek.
nesmisel, nesmisla; nesmiseln.
nesnaga: 1. nečistoča, umazanija (konkretno); — 2. umazan človek; — nesnažen.
nespamet ga bije, ga je udarila; — nespameten.
nespečen: ne more zaspati; — nespečnost.
nesporazum; nesporazumljenje.
nespotakljiv; nespotakljivost.
nesramen: brez čuta za sramoto; — nesramnež; nesramnost.
nesreča človeka zadene, ga čaka, mu je pisana (zapečatena), mu preti, ga zaloti, zatne, doleti; človek pride, pade, rine v nesrečo, si jo prikliče na glavo, jo ustavi, prepreči, v nesrečo koga spravi, pahne; — to se je zgodilo, primerilo samo po nesreči († na nesrečo).
nesrečen: 1. od nesreče zadet; srečno se je začelo, nesrečno končalo; — 2. nesrečo povzročujoč, napovedujoč; nesrečna misel, beseda, pijača; nesrečne karte; ta nesrečni človek je moral prav zdaj priti!
nestajati †: manjkati; — nestati †.
nesti, nesem: 1. nesti v rokah, na hrbtu, v košu; nesti mrliča k pogrebu; veter nese listje po zraku; kokoš nese (leže) jajca; puška dobro nese; kakor daleč oči nesejo (sežejo); — 2. hiša mi nese (prinaša dohodkov) veliko, komisije nesejo; kam nese me obup, ne znam; kam ga le pot, vrag nese!
Nestor, Nestorja; tudi označba za najstarejšega, za kronista, zgodovinarja; — Nestorček.
nestrpen: neučakaven; ne trpeč drugih poleg sebe; — nestrpljiv; nestrpnost.
nestvor: spaka; potvora; pokveka.
nesvesten: nezavesten.
nešplja, nem., neki grm (Mespillus germanica).
neštevilen: neštet.
netečen: brez teka.
netek: lakota (poosebljena).
netiti: žgati; podžigati.
netivo: snov, s katero se kaj (komu) podžiga.
netjak †: nečak.
netopir, netopirja.
netresk: označba raznih rastlin (Sempervivum tectorum, Sedum acre).

netrlepen: telebanski.
netto teža: čista teža.
neubran: razglašen, neskladen; neubrani glasovi pijancev; — neubranost.
neučakaven: ne more koga (česa) pričakati; ne strpi pri čakanju; — neučakljiv; neučakavnost.
neugnan: ki ga ni mogoče ugnati; neutruden; vztrajen; — burja neugnanka; — neugnanost.
neuima, gl. ujma.
neuk: ne učen, ne poučen.
neukreten: neupogljiv, trdovraten, trmast.
neumen kakor gos; neumna buča, živina; ves neumen od sreče in veselja.
neumesten: ne na mestu; nepriličen, neprikladen.
neumeten: neumljiv; tat, rokomavh govori jezik drugim neumeten.
neumeven: brez umevanja; nerazumljiv; neumljiv.
neumnost uganiti; neumnosti uganjati (ugibati), kvasiti, klatiti.
neumoren: neutruden, neutrudljiv.
neumrjoč; neumrljiv; — nesmrten.
neupehan; neugnan.
neupogljiv; neupogljivost.
neupravičen: brez pravice.
neurje: huda ura; vihar z nalivom.
neurnik: hudournik.
neusahljiv, neusahljivost.
neusmiljeno srce; koga neusmiljeno premlatiti; — svet je neusmiljeno učen.
neuspeh; neuspešen; brezuspešen.
neustrašen; neustrašenost.
neutajen; neutajljiv.
neutegoma: brez zamude, takoj.
neutešen; neutešljiv.
neutruden; neutrudljiv.
neužiten; nekatere gobe so strupene, druge samo neužitne.
nevaren človek; nevarna bolezen, pot; po morju se voziti je nevarno.
nevarnost preti, grozi komu; smejati se, uiti nevarnosti; podati se v nevarnost; - smrtna nevarnost.
nevečen: slab; zaspan.
nevedé; ne vedoč; nevedoma; ponevedoma.
neveren Tomaž: človek, ki se hoče preveriti, preden kaj veruje.
nevesta; peljati nevesto pred oltar, na svoj dom; držati se kakor kmečka nevesta: plaho, nerodno, boječe, v samih zadregah; Kristusova nevesta: ki je obljubila vedno devištvo; — nevestica.
nevihta se pripravlja, vzdigne, prihruje, divja, se poleže; — na nevihto se pripravlja (nebo).
nevljuden; nevljudnost.
nevolja: 1. slaba, huda, zla volja; nevolja ga je zgrabila; — 2. kar nevoljo dela: neprilika, nesreča, stiska; — nevoljen.
nevoljnik: najnižja vrsta tlačanstva.
nevralgija; nevralgičen.
nevrastenija; nevrasteničen; nevrastenik.
nevrolog; nevrološki; — nevrologija; nevrologičen.
nevšečen: neprijeten; nezaželen; ne, kakor je komu všeč, si kdo vošči ali želi; nevšečni očitki.
nevšečnost: neprijetnost; same nevšečnosti so prišle nad mene, ne morem se jih otresti.
nevštet; do nevštetega 24. decembra; ne vštevši 24. december († decembra).
nevtrum, nevtruma; nevtra, nevter, nevtrom, nevtra, nevtrih, nevtri; — nevtralen; nevtralizirati; nevtralnost.
nevzdržen: nevzdržljiv; se ne more držati, prenašati; nevzdržne razmere.
New York; iz New Yorka; newyorški.
nexus, gl. neksus.
nezapopaden †: nerazumljiv; neumljiv.
nezaposlen; nezaposlenost.
nezaslišan: nikoli slišan; nezaslišana sreča.
nezaupen; nezaupljiv.
nezaupnica: izraz nezaupanja; nezaupnico izreči komu.
nezaveden: brez (duševne) zavesti; nezaveden proletarijat, Slovenec; — gl. zaveden.
nezavest: pomanjkanje (telesne) zavesti; pasti v globoko nezavest, zbuditi se iz nezavesti.
nezavesten: 1. v nezavesti; — 2. ne hotén, ne nameravan; nezavestno je pogledal kvišku.
nezavisen †: neodvisen.
nezdrav kraj; nezdrava pijača; nezdrave razmere.
nezgoda: neprilika, nesreča; človeka doleti, zadene.
nezgoden: gl. nesrečen 2.; — rojen pod nezgodno zvezdo.

nezmeren: ki se ne drži mere; — nezmernež; **nezmernost** v jedi in pijači.
nezmisel †: nesmisel.
neznabožec: pogan; — neznaboštvo.
neznanski: popolnoma neznan, nezaslišan, neverjeten; neznansko velik, neumen, drag; neznansko trpljenje; neznansko me je strah; — gl. nazarenski.
neznaten: tako majhen, da se ne da, ali komaj še da spoznati; neznaten razloček.
neznosen: ki se ne da prenašati; neznosna vročina; neznosen človek; neznosne razmere; — **neznosnost.**
nezrelo sadje; nezreli fantiči.
nezvan: nepoklican.
Neža: žensko ime (Agneza); Nežica; Nežka; — pater Neža: tercijalka; neža: velik, 7—8 litrov držeč vrč s podobo sv. Neže; bodeča neža: brezstebelna kompáva, vrsta osata (Carlina acaulis).
nežen: mil; ljub; ljubek; kot nasprotje trdega, surovega; nežna koža, nežen pogled, nežne oči, nežna leta, nežno darilo; nežna čustva; nežni glasovi; nežno ravnati s čim, s kom; — raznežiti se; — gl. nega.
nežica: novec za 50 par, sploh droben novčič; — gl. Neža.
ni: veznik = in tudi ne; danes precej opuščen in zamenjan z zvezo »ne:ne«; — gl. niti.
Niagara, Niagare; niagarski slapovi.
nič, ničesar, ničemur, nič, pri ničemer, z ničimer; prav nič, toliko kot nič; nič ne de; meni nič, tebi nič: brez oziranja na desno in levo, brez vseh ozirov; razbliniti se v nič; nič kaj prijetno ni; nič mi ne manjka; nič mi ni povedal; on ni nič kriv; ta človek (to) ni za nič; prepirati se za prazen nič; za nič ne grem od doma: za nobeno ceno, nič me ne bo k temu prisililo; spraviti koga na nič, priti na nič; iti v (pod) nič, prodati pod nič: za slabo ceno; v nič devati: trditi, da je kaj za nič; iz nič ni nič; Bog je svet iz nič ustvaril; ničesar ne pogrešam; nič nisem zadovoljen ž njim; nič se ga ne boj; ostali smo brez ničesar; — nič koliko: precej; nič druga †: nič drugega.
Ničа, žensko ime; = Ana.
ničče, ničeta: za nič, nič prida človek; — gl. nihče.
ničemen: ničev(en), za nič; — ničemnik; ničemnost.
ničemuren: k ničemur (poraben); — gl. nečimrn.
ničen: ničev.
ničev; ničeven: za nič, nič vreden; ničev nauk, izgovor.
ničke, gl. nečke.
ničla; on je prava ničla med njimi: nič prida, nič ne šteje.
nihati, niham; kimati (v isti ravnini) sem in tje, naprej in nazaj; nihati med nebom in zemljo, med življenjem in smrtjo.
nihalo pri uri; ura na nihalo (ne na pero).
nihče: nikdo; nikogar, nikomur, nikogar, pri nikomer, z nikomer; nihče ga ni videl; — tudi samostalniško: ti nihčè nihčetno! — gl. nobeden.
nijansa; nijansirati.
Nijoba; Nijobidi.
nikaj: nič.
nikak; nikakšen; nikakršen.
nikakor ne morem verjeti.
nikalen: zanikujoč; — (beseda) nikalnica.
nikam; nikamor; po tej poti ne pridemo nikamor naprej.
nikar: nič; označba prepovedi; nikar, nikar se me ne boj! nikar mu ne veruj; nikar tako hudo in jezno; kratko nikar; še videl ga nisem, nikar ž njim govoril; — nikarta (ne hodita); nikarte (ne hodite)!
nikati, gl. zanikati.
nikdar in nikoli; lep, da nikdar tega (takega).
nikdo, gl. nihče.
nikel, nikla; poniklati.
nikoder; njega od nikoder ni.
nikoli: nikdar; o sv. Nikóli: nikdar in nikoli.
Ninive, iz Niniv, v Ninivah.
ništrc: nič; pisan ništrc.
nit, niti; nit vdejati v iglo; do niti moker; blago se po niti nabira, po vrvi zapravlja; — živa nit: povodna žuželka (Gordius aquaticus).
niti: poudarjen veznik ne, ni; niti tega ne veš? kamena niti ne vzdigneš, nikar ga boš nesel; niti kositi niti pasti ne smemo več; niti obleke niti perila nima.
nitka: majhna, drobna nit.
nivó, nivója; nivelirati.

niz: po čem dol; niz brdo je šel; — nizdol.
niz, niza: nabrana vrsta; niz biserov.
nizati: nabirati v vrsto na kaj; nizati bisere na nit, jagode na travo; nizati misli, besede.
nizdol; niz dol; gl. dol; niz.
nizek, nizka, nizko: 1. nasprotje visokega; nizek gozd, nizka trava; nizka voda; kdor visoko léta, nizko pade; nizko se komu prikloniti; — 2. preneseno: nizka cena; nizek barometer (zračni tlak); nizka temperatura; nizek stan (ne gosposki); nizka gospoda; nizka valuta.
nizkoten: nizko misleč; nizkotni nameni; nizkotne oči.
nižati se: iti na nižje, padati; svet se niža; cene se nižajo.
nižava; nižavje: nizko ležeč svet.
nižina: nasprotje višini; višavi.
njegov; vedno ne bo (šlo) po njegovem (kakor on misli); njegova (beseda, misel, volja) je obveljala; — njen; njun (njiju dveh); njihov.
njergač, gl. nergač.
njiva, iti na njivo, delati na njivi; na jesen se njiva pospravi; božja njiva: pokopališče; — njivica; njivsko delo.
njuhati: nosljati; † šnofati.
no: stara adverzativna členica (i-no, predno), medmet, izraža izpodbujanje; glej ga, no! govori no!; no! tega so pošteno nabili; — gl. nu.
nobeden: niti eden; rabi se, kadar je govor o znanih, že omenjenih ali drugače naznačenih osebah; štirje so tam stali, pomagati pa ni hotel nobeden (izmed njih; † nihče); pri samostalnikih stoji krajša oblika: nobene pravice nimam; noben človek, bodi papež, škof ali kdor bodi; — on ni nobeden † goljuf: nikak goljuf.
Nobél, Nobéla; Nobélova nagrada.
nobenkrat; enkrat je nobenkrat.
nocoj: to noč; nocoj sem slabo spal; nocoj bomo ličkali; — nocoj to noč.
nocojšnja noč.
noč, noči; jasna, svetla, zvezdna, trda (temna), gluha (tiha), gosta; noč se dela, stori, pride, naredi, zanoči, pada, lega na zemljo, gre, se pomika proti koncu; noč človeka dohiti, prehiti, zatne, zajame; na noč gre (dan); noč ga je vzela: izginil je v noč, v nočno temo; po noči, noč in dan, pozno v noč delati; v noč kam iti; razlika kakor med dnevom in nočjo; noč ima svojo moč; lahko noč voščiti komu; — sveta noč, blažena noč (božična); velika noč: praznik vstajenja Gospodovega; — noč prečuti, prebedeti; — noč tare duha.
nočem, gl. hoteti.
nočna tema; žival, posoda, omarica.
nočevati: prebiti noč; nočevavec: človek, ki v kakem stanovanju samo prenočuje.
nočišče: prenočišče.
nočiti: nočevati; nočiti pod milim nebom; noči se: noč se dela.
Noe, Noeta; Noetova barka.
Nodier, Nodierja; Nodierjevi spisi.
noga; človeška, svinjska, mizina, stolova, kozja, račja (rakova); od nog do glave ves nov; z nogami opletati, zvoniti (psu), teptati kaj; noge človeku odpovejo (službo), opešajo, drevenijo (postajajo trde) od strahu, ga ne nosijo, mu ne služijo več, človeka kam zanesejo, ga od kod prinesejo; vse je bilo na nogah; na noge (kvišku)!; postaviti se na lastne noge; postaviti se na zadnje noge: upreti se; skočiti na noge; postaviti koga na noge: pomagati mu kvišku; biti zgodaj na nogah: zgodaj vstati; z eno nogo že v grobu; priti komu pod noge; pasti komu k nogam; komu nogo podstaviti (da črez njo pade); noge pod pazduho vzeti: spustiti se v tek, v beg; že od mladih nog: od mladosti; noga morska: pentagram (obramba zoper moro in druge čarovnije); — hoditi k nogam †: peš; na prosti nogi †: na svobodi.
nogavice se obujejo (sezujejo).
nograd †: vinograd.
nohet, nohta; ne, kolikor je črnega za nohtom: nič; za nohte mu gre, huda je za nohti: v stiskah je; prijelo, dobilo, stisnilo ga je za nohte.
nokota: vrsta detelje (Lotus, Melilotus).
nomad; nomadsko življenje; nomadizirati.
nonpareille, nonpareilla; postavljen z nonpareillom.
nónsens, nonsensa.
nonšalansa; nonšalanten.
nor: neumen; brez pameti; nora glava; gora ni nora, nor je, kdor gre gor; nora ljubezen; nora (nerodna) leta; noro (prehitro) rasti; nora (divja) mladika;

— nor na kaj; tako zaverovan v kaj, da že ni več videti pameten.

norčav: ki se obnaša kakor norec; — norčavost.

norčevati se s kom: delati si norca iz koga.

norčije (neumnosti) uganjati.

nordijski jeziki, narodi.

norec: človek brez prave pameti; norca si (†) se) delati (briti) iz koga; imeti koga za norca: ravnati ž njim kakor z norcem; otroci in norci govorijo resnico; — norec: bat, s katerim se zabijajo pilote; najtežje kovaško kladivo; snop, zvezan ob klasih, ne pri ritku; — iti v norce: prehitro pognati cvet, tako da ni sad kaj prida.

noreti: obnašati se kakor norec; kaj noriš? na stare dni je začel noreti; noreti za kom, za čim: biti ves nor na kaj.

norica: 1. ženski norec; — 2. razne rastline (Leucoium vernum, Atropa belladonna), ki gredo hitro v cvetje; — 3. lahka vrsta osepnic (varicellae), nav. v množ.: norice.

noričica: 1. devičice noričice, ki fantom vse verjamete; — 2. gl. norica 2.

norija: norčija; neumnost.

norišnica: star izraz za blaznico.

noriti: slepiti, goljufati, imeti za norca; noriti se: goljufati se; norilo me je.

norma; normalen (nasprotje: abnormen); normativen; normirati; normalizirati.

noroglav; noroglavec; noroglavka.

norost; mladost je norost, črez jarek skoči, kjer je most.

norski: norčav.

Norveško, Norveškega, na Norveškem; Norvežan; Norvežanka; norveški jezik.

nos, nosa (nosú); potlačen, zavihan, top, grški (raven) nos; tanek nos: občutljiv, fin, oster; nos si tiščati; komu kaj izpred nosa izmakniti; nos vihati nad kom, čim: prezirljivo se zmrdavati; še moker pod nosom: mlad, si nosa še ne zna sam brisati; nos visoko nositi: ošabno se vesti; na nosu se mu vidi, pozna: kaj je zakrivil; pod nos se mu je pokadilo: ni mu bilo prav; povsod svoj nos imeti, vtikati: sitnariti, radovednost pasti; nos se mu je obesil, povesil: ker ni šlo po njegovem; koga za nos voditi: varati, slepiti; dati, pomoliti, podrgniti komu kaj pod nos: zavrniti koga, očitati mu kaj; obesiti komu kaj na nos: prevarati ga; obrisati se pod nosom: varati se; na vrat na nos: naglo, brez premišljevanja; z nosom svet podpirati: biti v grobu; sam se za nos primi!: glej na sebe in svoje (ne tuje) delo! — z dolgim nosom oditi: osramočen, poparjen, ne da bi kaj opravil; potegniti koga (za nos); nos človeka peče, skeli.

nosač: človek, ki kaj nosi; gnoj, brento v vinogradu; prtljago na kolodvoru; — gl. nosilec.

nosan: človek z velikim, debelim nosom; nosat človek.

nosec: nosač; — kulturonosec.

noseč, nosečen: s še nerojenim mladičem; — nosečnost.

nosek: majhen nos.

nosen: 1. od nosa; nosna kost; — 2. noseč; nosna kokoš.

nosilec, nosilca: nosač v abstraktnem pomenu: 1. nosilec (volivne) liste; — 2. tram, sploh noseč konstruktiven del v kakem stroju, napravi ali zgradbi; — gl. nosač.

nosilnica; nosilo: priprava, na kateri se kaj nosi; reševalci so ga položili na nosila.

nositelj, nositeljica.

nositi, nosim: 1. nositi vodo, drva v kuhinjo, puško na rami; veter prah v oči nosi, morje ladje nosi; zemlja nosi človeka; nositi kaj v srcu: imeti v mislih; rajši bi ga nosil kakor poslušal; — objekt se včasih opušča: čebele pridno nosijo (med); že sedem mesecev nosi (porod); kokoš ne nosi več (jajec); — 2. nositi se: oblačiti se, obnašati se; po gosposko, po kmečko se nositi; moško se nositi; nositi se nad kom: vreščati, kričati nad kom; — 3. nositi koga po jezikih: opravljati, obrekovati koga; nositi glavo visoko: ošabno; nositi zvonec: biti voditelj, imeti prvo, glavno, odločilno besedo; nositi vodo v Savo: opravljati nepotrebno delo; nositi vodo v rešetu: nespametno ravnati; nositi hlače: biti gospodar; nositi pisma, pošte; plesala sta, ko bi ju nosil vihar.

nosljati: 1. hohnjati; — 2. njuhati.

nosnica: naravna luknja v nos.

nosnost: 1. nosilnost; — 2. nosečnost.

nosorog; nosorožec.

nostalgija; nostalgični občutki.
nostrificirati; nostrifikacija.
noša: način, kako se kaj (n. pr. obleka) nosi; *kroj*; — *nošnja*; *nošenje*.
nota; notacija; notirati.
notar, notarja; notarijat.
Nótar, osebno ime, pomeni »lastnika črede«.
noter: na vprašanje »kam?« — noter do srca, do Trsta; — gl. notri.
notes, *notesa*, v *notesu*.
(† **notoričnо**) znan: znan; notoričen.
notranjčen: božjasten.
Notranjec; *Notranjsko*; na *Notranjskem*.
notranji glas; notranje bolečine; — *notranjost*; *notranjščina* (dežele).
notri: na vprašanje »kje?« — ni ga še notri.
nov; novejši; nasprotje starega: nova obleka; novo vino; novo leto; novi svet; *novi vek*; *novi zakon*; *nova maša*; Novo mesto, Nova vas, Novi lom; Stara nova vas; Novi Sad; to je za mene čisto novo; na novo kaj začeti; v novo, iz nova, znova, vnovič; po novem se temu pravi »kuluk«.
novačiti: nabirati novince za vojake.
novak: naseljenec na *novini*; novinec v kakem poklicu; začetnik; rekrut.
Novake, žensko krajevno ime za starejše moško »Novaki«; ženska oblika je nastala vsled podobnosti starih in pogostnih zvez »iz Novak«, »v Novake« pri obeh spolih.
novčanica †: bankovec.
novčič: majhen, droben novec.
novec: kovani denar.
novela; novelirati; novelist; novelistika.
november, novembra; novembrski.
Novi Sad, iz *Novega Sada*, novosadski.
novic; novicinja; novicijat.
novica: 1. nov davek, naklada, kontribucija; novice nakladati; novica po tri od sto; — 2. novost, novo poročilo; novica poči, se raznese; raznesti novico na jezikih; vrgli so novico z lece; novice iz *tujih* (*in domačih*) *krajev*: *časnik*; *Kmetijske in rokodelske novice*; Dolenjske novice; novica pravi se na glas.
novičar: kdor prinaša novice; časnikar.
novina: (konkretna) novost: nov svet, pridelek, obleka; za praznike nimam nič novine; kočarji na pomlad komaj čakajo *novine*; *na razvalinah* novina oživi; novina na planinah: poseka se požge, prekoplje, izkrči in poseje; novino je hudo, težko orati.
novinar: časnikar, žurnalist.
novine: časnik; novinski.
novinec: začetnik v kakem poklicu.
novinka: začetnica; *novicinja* v samostanu; nova beseda.
novišče: novina, na novo obdelan sevt.
novo-: *slabo poraben prefiks za tvorjenje* slovenskih tujk v obliki samostalnikov; boljše z adjektivom: *novi platonizem*, *nova skolastika*, *novi slavizem* (neoslavizem); toda: novoplatonski, novoskolastični... kakor: novi zakon — novozakonski.
Novo mesto, iz Novega mesta; Novomeščan; Novomeščanka; novomeški.
novodoben: iz novejšega časa.
novokain.
novomašnik: primicijant.
novoplatonizem †: novi platonizem.
novoslavizem †: novi slavizem.
novost; *novota*.
novotar: človek, ki se ogreva za nepotrebne novosti (*ki se odklanjajo*); — *novotarija*.
nozdrv, nozdrvi (nozdrva, nozdrve): živalska nosnica.
nož; oster, bridek, dvorezen nož (tudi označba človeka, *ki mu ni* mogoče zaupati); z nožem koga suniti; nož si zasaditi v srce; boj na nož: zadnji, najhujši; noži: priprava za rezanje (kislega) zelja; zelje se reže na nožih.
nožar dela (*kuje*) *nože*.
nožek, nožka; — nožič, nožiča.
nožica: majhna noga; — nožice: pokončni stebrički pri saneh.
nožiček, nožička.
nožnica: 1. varovalo za oster predmet, da se ostrina ne skrha, ali kdo ob njej ne rani; nav. v množ.: nožnice; meč iz nožžic(e) potegniti; — 2. vagina.
nrav, nravi (nrav, nrava): označba za moralične, duševne strani narave; — **nraven**: moraličen; nravno načelo; nravno življenje; — **nravstveno spričevalo**: o obnašanju, splošna ocena načina življenja v javnosti; — **nravstvenost**: moraliteta.
nu, dijalektična oblika za »no«; — gl. no

nuča, gl. onuča.

nudelj, nudlja († nudeljna); ńudeljni †: rezanci; — tudi osebno ime.

nuditi dovolj gradiva za razgovor.

nuj: *imperativični* »no«; nujmo! nujta! nujte! — gl. no.

nuja: sila; potreba; nasilje; nuje tarejo človeka.

nujen: *hiter, nagel, ne trpeč odloga; nujno kaj predložiti, zahtevati; nujno opravilo; nujna brzojavka; nujna pot;* — nujnost.

numeracija; numerirati.

numerus clausus.

nuna: 1. botra; — 2. redovnica; — nunica; nunski samostan.

nuncij; papežev († papeški) nuncij; nuncijatura.

nunec, nunca: 1. krstni boter; sploh spoštljiv izraz za starejšega človeka; kar je za nunca, ni za junca; quod licet Jovi, non licet bovi; — 2. duhovnik; redovnik; rodila se je punca za farja in za nunca; — gl. nuna.

nunka: divji žafran (Crocus).

nupturijent: kdor hoče skleniti zakon.

nut; nuti: no + ti; — gl. no.

nuta: čreda (goved); — gl. Notar.

O

o, medmet, izraz začudenja, žalosti; *o, to je lepo; o (ti) moj Bog!*

o, predlog, označuje 1. v zvezi z glagoli *delno (ne točno, ne popolno)* udeležbo objekta; govoriti o vremenu; razmišljati o slabih časih; pisati o boleznih; dvomiti o čem: — enako pri samostalnikih, ki suponirajo take glagole: beseda o narodnih dolžnostih; pesem o Pegamu in Lambergu; nauk o pesništvu; — 2. enako v zvezi s samostalniki: o božiču (ne točno na božični dan); o pravem času; o poldne; o polnoči; — 3. v zvezi z abstraktnimi samostalniki se večkrat napačno rabi nam. objektovega ali partitivnega genitiva; vizija (o † kmetu): *vizija kmeta; problem (o † avtoriteti):* problem avtoritete; teorija (o † pozitivnem pravu): pozitivnega prava; ideja o † naravnem pravu; slika o † sedanjem položaju; zavest o † vzajemni odvisnosti ljudi; zgodovina o † postanku te pesmi; — gl. ob.

ob, (v skrajšani obliki) o, predlog, pomeni 1. pri glagolih, da zadeva dejanje objekt samo od zunaj: paša stopa ob potoci; hiša stoji ob hribu; treščiti koga ob tla; zadeti ob kamen; drgniti se ob kaj; meč mu visi ob bedru; hoditi ob palici; živeti ob kruhu in vodi. ob svojem: 2. enako ob samostalnikih: ob kresu (ne baš na kresni dan); ob sv. Juriju; ob drugi pomladi; ob kolikih?: ob eni, ob sedmih; ob petkih; ob letu; — 3. preneseno (ločiti, vzeti, zgubiti): dejati koga ob glavo (vzeti mu glavo in ga položiti ob njo); pripraviti koga ob kaj; priti ob pamet, ob kaj; ob vse; obenj je: konec je ž njim; sam ob sebi dajati ukaze; brez tujega pooblastila; samo ob sebi se razume: brez posebnih razlag ali dokazov.

oaza v puščavi (puščobi) ostalega pisanja.

oba, obeh, obema, oba, pri obema, z obema; — obadva.

obabiti se: hudomušen izraz za »oženiti se«.

obad 1. brencelj (Tabanus bovinus); — 2. napeto trsovo oko.

obal, obali; — obalska plovba.

obaliti: zavaliti, zvrniti: prevrniti.

obalten: ohlapen; surov; neroden.

obara: 1. jed iz onih delov mlade živine, ki še imajo kožo, s katere se je dlaka prej posnela; juha, ki ostane po kuhanju jetrnic in krvavic; — 2. tinktura; *dekokt; infusum;* — obarek.

obariti: s kropom opariti.

obaviti †: opraviti; — obavljati.

obbiti †: obiti, obijem.

občan: član kake občine; preprost človek, ne *odličnik.*

občen: splošen; skupen; vse obsegajoč; vesoljen; javen; občna zgodovina: ne samo kakega kraja ali dobe; občna korist: korist vseh, ne samo kake skupine ali posameznika; občno blagostanje; občni zbor zadružnikov.

občestvo: skupnost, skupščina, celotni zbor; občestvo svetnikov.

občevati: biti v (taki ali drugačni) zvezi s kom; ž njim ne maram občevati! *občevalni (ne materni) jezik.*

obči; obče znan; občeznan; v obče: sploh; vobče; — gl. občen.

občilo: sredstvo za občevanje (cesta, železnica, pošta).

občina: 1. skupna last občanov; — 2. najmanjša upravna enota: politična, davčna, katastrska, cerkvena... občina; — občinski pašnik, pastir, odbornik.

občiniti: presejati, prečistiti.

občinstvo: osebe v javnosti, pred katero stopi kak posameznik; občinstvo ga je pazljivo poslušalo, mu je ploskalo, se ni zmenilo *zanj.*

občiti, gl. občevati.

občutek: čut; moten, nejasen; občutek česa človeka obhaja, obide, prevzame.

občuten: kar se da občutiti; občuten mraz; precejšen: občutna škoda.

občutiti živo kaj (jezo).

občutje: splošni *ustroj in sprejemljivost* čutov; volja; razpoloženje; † štimunga.

občutljiv: sprejemljiv, dovzeten; občutljiv za svetlobo; občutljiv človek: lahko in hitro razdražljiv; — *občutljivec;* občutljivost.

obdačiti: obdavčiti.

obdelati: pripraviti za (na) kaj; obdelati njivo, kamen, hlod; obdelan les (ne okrogel).

obdelavati koga z gorjačami.

obdelovati polje, njivo.

obdržati: *ne izpustiti; železo ga je tako* speklo, da ga ni mogel obdržati v roki; obdržati klobuk na glavi; obdržati se nad *vodo,* na površini (tudi preneseno); — obdržal je prav †: njegova je obveljala.

obdukcija; obducirati.

obé, obeh, obema, obe, pri obema, z obema.

obešati: obljubiti; — občevati.

obed: opoldnevno kosilo.

obeden, gl. nobeden.

obedijenca, striktna.

obednica: soba, v kateri se obeduje.

obedva, gl. obadva.

obel: okrogel (telesno).

obeležiti; zaznam(en)ovati.

obeliti: 1. pobeliti; — 2. potegniti skorjo s česa; — 3. zabeliti.

obelodaniti †: objaviti, priobčiti, dati na svetlo.

Ober, Obra; obrski: velikanski (= avarski).

oberoč: z obema rokama.

obesek: kar se na kaj (na pr. na verižico pri uri) obesi.

obesiti perilo na sonce, na zrak, na veter; obesiti meso v dim; obesiti klobuk na *kljuko; obesiti uk na klin,* na kljuko: pustiti študije: obesiti koga (na vislice); obesiti se; naj se pes (vrag) obesi: sedaj mi je prav vse skupaj nič mar; obesiti se komu za podpazduho; obesiti se komu na pete: trdo mu slediti; obesiti se na koga; obesiti komu ime (drugo, smešno); obesiti komu kaj na nos; nos se mu je obesil: ko je videl, da ne gre po njegovem; obesiti svoje srce na kaj; glava se mu je obesila; žalosten, razočaran je; *obesiti kaj na veliki zvon:* razklepetati, razglasiti; o kresi se dan obesi: prevesi, začne krčiti.

obešalnik za klobuke, obleko; — obešalo.

obešenec: človek, ki so ga obesili; — obešenka.

obešenjak: človek, goden, zrel za vislice.

obešenjaški humor: kisel, ne gre prav od srca; brez vseh ozirov povedan.

obet: obljuba; obeti vajni so le prazne šale.

obetati: obečavati, obljubljati; obetati črešnje *pozimi;* splošno: obetati sad.

obetaven: ki mnogo (dobrega) obeta.

obeza: obveza.

obglaviti: *dejati ob glavo,* vzeti komu glavo; — obglavljenje.

obgradje: okraj, ki spada h kakemu gradu.

obgrajščina: priznavna dajatev, ki se daje obgradju.

obhajati: 1. koga: prevideti ga, podeliti mu zakrament sv. *Rešnjega telesa;* obhajanec; obhajanka; — 2. prav slovesno praznovati; obhajati svoj god, rojstni dan, *zlato poroko;* — 3. želja, misel, groza, strah, spanec me obhaja: spreletava, grabi.

obhajilo; iti, pristopiti k sv. obhajilu; z obhajilom iti k bolniku; — obhajilna miza; — gl. obhajati 1.

obhod meje; slovesni obhod s procesijo okoli cerkve; nočni obhod straže; poli-

tični obhod nove trase; — obhodna straža; obhodna komisija.

obhoditi vse hiše po vasi, mejo; mnogo, dosti sveta; črevlje obhoditi: ponositi; matico obhoditi: oploditi.

obhodnik: uradni sel; kaplan (ki hodi po fari in podružnicah).

obhodnja: obhod.

običaj: šega, navada; — običajen.

obigrati koga: obrati ga pri igri.

obijati, gl. obiti.

obilen: poln, bogat, izredno velik; obilen pridelek; obilno žita in sadja; — obilnost.

obilježje †: lice, podoba; videz; zunanjost; zunanjščina.

obilica; obilje: velika množina; bogastvo; v obilju živeti.

obilo: obilno.

obirati sadje, listje: posamez ga brati; obirati gosenice na zelju; berač hiše obira; obirati kosti: kar je še ostalo mesa na njih; *ptiči se obirajo:* snažijo; obirati se: iskati si bolhe, uši; brez prave volje se ravnati, pripravljati na kaj, oklevati, oščajati se; obirati koga: vleči po zobeh, nositi po jezikih; — obrati.

obisk: iti, priti v obiske; hoditi po obiskih.

obiskati koga; — obiskovati; obiskovati šolo †: hoditi v šolo.

obist, *obisti; ledvice; pretipati komu obisti:* preiskati ga, koliko je vreden.

obistiniti se †: uresničiti se.

obitelj †: rodbina, družina.

obiti, obidem: obiti mejo, mnogo sveta; — spomin, želja, zona, misel, strah, zla slutnja, volja, groza me obide (me je obšla); — obhajati.

obiti, *obijem; obiti steno z deskami;* z zlatimi žebljički obit.

objasniti, objasnjevati.

objava; objaviti; objavljati: gl. javen.

objem: obseg; objetje; — hiteti v objem; izviti se iz objema; — objeti.

objemati, gl. objeti.

objesten: izbirčen; prešeren; razposajen; — **objestnež;** objestnost.

objeti koga črez pas, okoli vratu; tega hrasta pet mož ne more objeti; objeta sta, ko bila bi telesa enga; — objemati; objetje; — objem.

obkladati: oblagati; obkladati steno z deskami, koga s psovkami, z očitki; — mrzel obkladek na vroče čelo.

obklečati: ostati na kolenih.

obklej: ob katerem času, kdaj.

obkoliti: obdati, obkrožiti, objeti, zajeti.

obkorej: ob kateri uri.

obkrožati; obkrožiti.

obla: krogla; — gl. obel; oblo.

oblačica, oblak, ki naznanja hudo uro; oblačico odzvanjati.

oblačiti se v črno, v svilo, v škrlat.

oblačiti in vedriti: delati grdo in lepo vreme (tudi preneseno: jezo in milosti deliti); nebo se oblači; oblači se.

obladati: premoči, zmagati, premagati; — obvladati.

oblagati: obkladati; — obložiti.

oblajati koga: okregati, izdreti se nad njim; — oblajevati.

oblak se vali, podi, gre; oblak se je utrgal: ob plohi, nalivu; oblaku zvoniti; na oblake streljati; iz velikega oblaka majhen dež: mnogo hrupa za nič.

Oblák, Obláka; osebno ime; — gl. Kovačič.

oblast, oblasti: 1. prostor, ki je v čigavi lasti, moči, pod njegovo vlado; zemlja, na kateri stoji skupina gospodarskih zgradb: hiša, hram, skedenj, hlevi itd.; na kraj oblasti dunajske; mariborska oblast, ljubljanska oblast (1922—30); 2. moč nad tem: očetovska oblast, kraljevska oblast; pod svojo oblast spraviti, dobiti; pasti, priti komu v oblast; oblast do česa imeti; — božja oblast: božjast; — 3. urad, ki to oblast izvršuje, gosposka: posvetna oblast, cerkvena oblast; v tem pomenu ima tudi množino: cerkvene, posvetne oblasti; odločba o tem je prepuščena krajevnim oblastim; — 4. splošno: javna veljava in moč; samo za oblast mu gre, sama oblast ga je.

oblasten: razkazujoč svojo veljavo (gl. oblast 4); oblasten gospod; oblastno govoriti, oblastno se vesti; — oblastnež, oblastnost.

oblastvo: gl. oblast 3; — oblastven: uraden.

oblatiti si obleko; tudi preneseno: oblatiti si čast; oblatiti koga pred javnostjo (ljudmi, svetom).

oblaziti vse hiše, vse kote, vse urade; — oblesti.

obleči, oblečem; oblekel; obleci! obleči hlače, suknjo; obleči se v črno, v svilo, pražnje: za praznik, svetenje: za svetek; v kmeta se obleči (preobleči); obleči novega človeka: začeti novo, drugačno življenje.

obleči, obležem; oblegel; obleči mesto: obdati, oblegati ga; vse nadloge so ga oblegle.

obleden: prešeren, razposajen.

obledeti, obledim; obraz mu je obledel: postal bled; barve, spomini obledijo: postanejo nejasni.

oblégati se: prilegati se.

obleka: vsakdanja, delovna, nedeljska, svetenja, moška, ženska, pražnja; slaba obleka; dvojna (za leto in zimo) obleka; obleka ne stori človeka.

oblekca †: oblačilce.

oblen: kačji lev.

oblesti, oblezem; — oblaziti.

obletati; obleteti; rdečica, groza, strah obleti koga; cvetje, drevje se obleti: zgubi perje, listje.

obležati: ostati ležeč.

obilica: lupina, olup, olupek; krompir v oblicah.

obligaten; obligatoričen; obligirati.

oblika: 1. zunanja podoba, lice česa; forma; dati čemu novo, pravo obliko; klobuk čudne oblike; — 2. stalno se ponavljajoče lice; fasona; forma; glagolske oblike; družabne oblike; — gl. lik.

oblikovati kaj: dati čemu lice, zunanjo podobo, določeno formo; oblikovati svojega duha.

óbliti: delati kaj okroglo.

oblíti kaj s kako tekočino; solze so ga oboblile; — oblivati.

oblizek: poslastica; malo prigrizka in malo oblizka.

oblizljiv: sladkosned.

oblizniti si (z jezikom) prste; preneseno: imeti poželenje po čem; oblizavati; oblizovati.

obliž: † flajšter.

obljuba; trdna, prazna, piškava obljuba; odvezati koga od obljube; meniška obljuba; obljubo storiti †: obljubiti; obljuba dolg dela.

obljubiti; obljubljen; obečati; obljubiti komu hčer za ženo; pri Bogu kaj obljubiti; obljubiti se kam (na božjo pot); obljubljena dežela; obljubiti in dati je preveč; ali boš priden? — obljubim († obljubljam), da bom; — obljubljati, obljubovati.

obljuditi †: naseliti.

oblo: krogla.

obloda: namešana tekoča živalska piča; — zbroja, mešanica.

oblok †: obok; lok.

obmetavati koga z blatom.

območje: prostor, nad katerim ima kdo svojo moč.

obnašati se: 1. sadovnjak se ne obnaša dobro brez ptic pevk; — gl. obnesti se; — 2. kazati se ljudem, vesti se; obnašati se lepo, dostojno, vljudno, sramežljivo, nesramno, surovo; — obnašanje v cerkvi, v šoli, proti nižjim, proti višjim.

obnavljati; — gl. obnoviti.

obnemagati, obnemoči: omagati; — obnemoglost.

obnesti se: lepo, srečno se končati; uspeti; dati zadovoljiv pridelek; žito, sadje se je letos obneslo; ta šala se mu je slabo obnesla; kupčija, poskušnja se je (dobro) obnesla; obneslo se mi je (bo) pri njem; dobro si se obnesel; — gl. obnašati.

obnoréti, obnorim: priti ob pamet.

obnoríti: varati, preslepiti; kača je Evo obnorila.

obnositi: ponositi.

obnoviti: prenoviti; na novo začeti.

obod: okrogel okvir.

obogatéti, obogatím: postati bogat.

obogátiti, obogátim: narediti (koga) bogatega.

oboj: obitek.

oboj(en): oba (obe); (od) obeh; — gl. dvoj.

obojica †: oba; obé.

obol, obola: nekdanji grški denar; priložiti svoj obol: skromen prispevek.

oboleti, obolim: na smrt oboleti, oboleti za čim.

oborožen do glave, do zob.

obotavljati se: premišljati se, težko se za kaj odločiti; — odgovoriti brez obotavljanja.

obožavati; oboževati: častiti kakor Boga.

obračati voz, krmo; obračati na dva oči, to zdravo ni; obračati se po sapi, svoj plašč po vetru: računati z razmerami;

denar dobro, slabo obračati; zdravje se mu že na boljše obrača; človek obrača, Bog obrne; — gl. obrniti.

obračunati (obračuniti) s kom: poplačati ga; pokazati mu svojo veljavo.

obrajtati †: ceniti, čislati.

Obramlje, krajevno ime, pomeni »Abramovo«.

Obran, osebno ime; — gl. obrati (otroka).

obraniti se koga, česa, pred kom.

obrasti, obrastem: prerasti; obrastel; obraščen; — obraščati.

obrat: 1. obrnitev, vrnitev (na staro pot); sončni obrat (z juga na sever); — 2. celokupno delo v kakem velikem industrijskem podjetju; obrat ustaviti; — gl. obrt; promet.

obraten: 1. obrnjen; narobe; nasproti; obratno razmerje; z obratno pošto: s prvo, ki se vrača od naslovljenca k piscu; — 2. v zvezi z obratom; obratni stroški; obratne nezgode.

obrati, oberem; obrati sadje, listje, meso s kosti; *obrati koga (pri igri)*; obrati vse hiše; obrati otroka: začarati ga, da shujša; obrati koga do kosti (z besedami; vse mogoče slabo povedati o njem); — obirati.

obravnava: uradno obdelovanje česa; poklicati na obravnavo, priti na obravnavo († k obravnavi).

obravnavati kaj (n. pr. zapuščino); — gl. ravnati.

obraz: 1. lice; bled, rdeč, živ, napet, sladek, kisel, temen, jasen obraz; v obraz zagoreti; obraz se zategne, razpotegne, omrači, razjasni, izdaja skrbi; komu kaj v obraz povedati, zabrusiti; na obrazu se mu bere, vidi; — 2. slika; podoba; obraz slovenske zemlje; obraz iz življenja; — obrazek.

obrazec: (pismen) vzorec, formular.

obrazilo: (slovniški) formant.

obraziti: 1. dati (pravo, lepo) lice, podobo čemu; — izobraziti; — 2. risati, slikati.

obrazložiti: na drobno razložiti, utemeljiti, razjasniti, podpreti.

obrazovati: izobraževati.

obrcati koga z nogo: obsuvati.

obred: ceremonija; sveti obredi.

obréditi se: zvrstiti se, priti na vrsto.

obrédíti se: postati (bolj) rejen.

obregati se; obregniti se; obregovati se; široko proti komu usta odpreti; oštreti koga na kratko, odrezavo: šavsniti po kom; — gl. regniti.

obrekovati koga: slabo govoriti o kom; obrekljiv; obrekljivec; obrekljivost.

obremeniti: obtežiti.

obresti; previsoke, oderuške, krivične obresti zahtevati; z obrestmi vrniti; na obresti naložiti, posoditi; obresti od obresti; zamudne obresti; — obrestna mera.

obresti, obredem: pretakniti; vse hiše, kote obresti.

obrestovati se: dajati obresti.

obreza pri knjigah: navadna, rdeča, marmornata, zlata, slikana.

obrezati se ob koga, gl. obregati.

obrezati trto, les, kamen; — obrezavati; obrezovati.

obrežje: breg, strmina (ob vodi).

obrh: kraški studenec, že takoj ob izviru tako velik in močan, da lahko žene žago ali mlin.

obrisača †: brisača.

obrisati, obrišem; 1. obrisati si roke v predpasnik; obrisati komu nos; obrisati šipo, naočnike; — 2. obrisati koga pod nosom: napeljati, varati ga; obrisati se pod nosom: ostati z dolgim nosom, varati se v svojem pričakovanju.

obriti, obrijem.

obrnažiti: ociganiti, ogoljufati.

obrniti, obrnem; obrniti list v knjigi, krmo na soncu, hrbet komu, oči proti nebu; obrniti se na levo, do (na †) koga; sreča se obrne; bolezen se obrne (na boljše, na slabše); vse k dobremu obrniti; denar dobro obrniti; besedo na kaj obrniti; obrniti se v steno: umreti; vse na svojo korist, na svoj prid obrniti; mnogo denarja na kaj obrniti; — človek obrača, Bog obrne.

obroben: ob robu (ležeč, živeč); obrobno slovenstvo; — obmejen.

obrobiti: opremiti z robom; — obrobljati.

obroč: lesen, železen; obroče nabiti na sod, nategniti; — obroček.

obrodíti, dati rodú; sad, korist, uspeh obroditi; slive letos niso obrodile; trta je obilno obrodila; sadje je lepo obrodilo.

obróditi (o-broditi): ponesnažiti; otrok se z jedjo samo obrodi.

obrok: kar se daje ob raznih rokih; mlatičem in koscem se daje večji in boljši obrok ko plevicam; plačevati dolg v obrokih; vzeti blago na obroke.

obronek: reber; pobočje brega; nagnjen, viseč svet.

obrov: strm, visok breg.

Obrščak, osebno ime, pomeni moža, stanujočega ob »obrhu«.

obrt, obrti; domača obrt; — obrtnik; obrtno sodišče; *obrtovati: vršiti kako obrt.*

obrunek: brazgotina.

obrvi se bočijo, zrastle obrvi se držijo skupaj; obrvi mršiti, namršiti, naježiti; košate obrvi.

obrzdati konja, svoj jezik.

obseči, obsežem; — obsegati; obsezati.

obseda: oblega (mesta).

obsedeti, obsedim: ostati sedeti.

obseg: obsežnost; — v polnem obsegu †: povsem, popolnoma.

obsesti, obsedem; obsesti (oblegati) mesto; hudi duh človeka obsede; obsedenec.

obsevati *bolnika z višinskim soncem.*

obsežen: širok, širen, velik.

obsijavati †: obsevati.

obsoditi na galejo, k večni ječi, na smrt, v kaj; — obsojati; obsojenec.

obsorej: ob tem času.

obstanka mi ni več.

obstati, obstanem (obstojim): ustaviti se; trdno stati; voz obstane pred gostilnico; v nadlogah in skušnjavah stati in obstati; — večkrat se napačno rabi nam.: biti (sestavljen); priznati.

obstaviti *gozd z mrežami.*

obstekleti: otrpniti.

obstoj: obstanek.

obstojati †: obstajati.

obstoječ: današnji; veljaven; trajen; sedanji; dejanski.

obstret †: krog; sij; sijaj.

obstruirati; obstrukcija.

obširen: širen; širok.

obtok †: gl. denar.

obtožba meri na kaj.

obubožati: postati ubog.

obup se človeka loteva, polasti, ga prime, zgrabi; pehati, pognati koga v obup.

obupati nad kom, nad čim: zgubiti vsako upanje.

obupen položaj; obupno reven.

obuš, obuši: golenica pri škornjih; nizke, visoke obuši; hlače za obuši zatakniti, črez obuši potegniti.

obutalo: kar se obuje; nima ne obleke ne obutala; — obutev.

obuti, obujem; obuti nogavice, čevlje, škornje; obuti bosega; — obuvati.

obuvalo: obutalo.

obvarovati koga česa († pred čim); Bog te obvaruj.

obveljati: moja bo obveljala; njegov nasvet ni obveljal.

obvestiti †: naznaniti, sporočiti.

obveza na roki; moralična obveza: sila, pritisk, dolžnost.

obvezan: prisilen, prisiljen; obligaten; obvezni (šolski) predmeti: v nasprotju s prostimi.

obveznica: obligacija.

obveznost: dolg; dolžnost.

obvzeti, obvzamem; obvzelo me je: zgrabilo me je, vsega me je prevzelo, prešinilo, presunilo.

obzir: pogled; upoštevanje; brez vseh obzirov kaj reči; — obziren; obzirnost.

obzorje: 1. meja, ki jo oči dosežejo; na obzorju se kopičijo temni oblaki; — 2. obseg duševnosti; človek s širokim obzorjem; to sega preko njegovega obzorja.

obzornik: revija.

obžgati; obžigati.

oceditі; ocejati.

ocena: ocenitev; oceniti; ocenjevati.

ocepek: kar se je odcepilo, odklalo, odčesnilo od debla.

ociganiti: ogoljufati.

ocvirek, ocvirka.

ocvreti jajca na masti; — ocvirati.

oča: oče.

očak menihov in puščavnikov: najstarejši, najbolj častitljiv.

očala: naočniki; — očali.

očanec: oča; častitljiv star mož.

očarati koga: začarati ga, ga vsega prevzeti, kakor s čari omamiti; kakor očaran je gledal nesluteno lepoto in sijaj; — gl. razočarati.

oče; Bog Oče; sveti oče: naslov papeža; stari (očetov) oče; krušni oče: rednik; duhovni oče: voditelj; duševni oče: povzročitelj, inspirator, inicijator; cerkveni očetje; oče rodi, mati porodi.

očediti: osnažiti.
očem, gl. hočem.
očenaš, očenaša; črez dva očenaša bom nazaj; skočiti v cerkev na očenaš.
očeten: očetovski.
očetnjava: domovina.
očeviden †: očividen.
očevljati: z obuto nogo koga obrcati, surovo ravnati s kom.
oči, gl. oko.
očigled; v očigled † temu, † tega: spričo tega, glede na to, zategadelj.
očim: (drugi) materin mož, ki ga je vzela po smrti »očeta«.
očit: viden; kar je zdaj skrito, bo enkrat vse očito; **očito** pri belem dnevu.
očitati komu kaj; vest mi nič ne očita.
očitek: *očitanje;* bridki, nevšečni očitki; očitke komu delati, požirati; očitek rezko odkloniti; očitki letijo, dežujejo na koga od vseh strani.
očiten: očit; viden; jasen; javen; očitna laž, krivica, resnica; očitno zadoščenje; očiten razlog, dokaz; očiten sovražnik, grešnik; očitna izpoved; očitna služba božja: javna, skupna v nasprotju z domačo pobožnostjo; očitno je kakor beli dan.
očitovati †: kazati, razodevati.
očivesten: očiten, očividen.
očividec, očividca.
očividen: očiten.
očka: spoštljiv izraz za očeta.
očko: majhno oko.
očnica: planinka (Gnaphalium leontopodium).
očrneti; očrnim: postati črn; očrnel.
očrniti, očrnim: 1. narediti kaj črno; — 2. *očrniti koga pri kom:* vzeti mu dobro ime; — **očrnjen.**
očrt: skica; **očrtati:** skicirati.
od kot predlog označuje — v nasprotju z do, k, na — izhodišče kakega dejanja: 1. *krajevno; iti od doma; dež kaplja od strehe; duša se loči od telesa;* pritrgati si kaj od ust; tri milje od Ljubljane; pojdi tje, od koder si prišel; gledati kaj od daleč; začeti od kraja; od prvega do zadnjega; od zgoraj, od spodaj; — dati pismo, glas od sebe; rešiti od zlega; nehati od tožbe; okrevati od bolezni; izprositi od koga kaj; to imam od očeta; — 2. *časovno:* od začetka; od mladih nog; od jutra do večera; od treh do štirih; od nekdaj; od kar svet stoji; — 3. *izvor, povod, vzrok:* otroci od prve žene; duh od sena; peti od preljubega Avguština; pesem od pijanih bab; tepen od očeta; od žeje omagovati, od lakote umirati; od dolgega časa zehati; potrt od neizmerne žalosti; bled od strahu; zelen od jeze, od zavisti; utrujen od stanja, dela, hoje; pet od sto; ključ od vrat; želeti kaj od srca; to je že od sile; sam od sebe; — 4. *primero:* večji od mene.
odbitek: kar se je odbilo (pri ceni).
odbiti, odbijem; odbiti kos kamena; odbiti kipu glavo; odbiti pri ceni; žoga se od stene odbije; ura je odbila polnoči; zavrniti: odbiti čast, ponudbo, prošnjo, darilo, krivico, sovražne napade; — odbijati.
odbor; voliti v odbor; — odbornik; odbornica.
odcediti; odcejati.
odcepek: panoga, veja; stranska proga.
oddahniti si; oddahnem; — oddih.
oddajati; oddajna postaja, pošta.
oddaljiti; oddaljen; oddaljenost.
oddelati: odpreti (kar je zadelano); pregnati uroke, coper.
oddojiti: odstaviti od prs.
oddolžiti se komu: poravnati svoj dolg pri njem.
oddušek: oddih.
oder: preprost pod iz desk, vzdignjen nad tla; zidarski oder; pógrad: preprosto ležišče pastirja ali hlapca, v hlevu obešeno za strop; sramotni oder: kjer so bili nekdaj obsojenci javno razstavljeni; mrtvaški oder; — splošno: vzvišen prostor v gledališču, za igravce, ali drugod za človeka, ki nastopi pred občinstvom; stopiti na oder; preneseno: postaviti koga na sramotni oder.
oderuh: kdor ljudi odira; oderuške obresti; oderuštvo.
odeti, odenem: pokriti; — odev, odeva; odevalo; odevati.
odgajati; odgojiti; — gl. gojiti.
odganjati, gl. odgnati.
odglas: odziv; odmev.
odgnati potepuha v domačo občino; odgnati divjačino z ropotom, živino na semenj; drevo je že odgnalo (pognalo).

odgoditi †: odložiti; preložiti.
odgonetiti †: uganiti; rešiti; razvozlati.
odgovarjati komu (na njegov govor); odgovarjati koga od česa: odgovarjati za kaj: *biti odgovoren;* — odgovarjati † pogojem: ustrezati, biti v skladu, skladati se, ujemati se; odgovarjajoč †: primeren, pravi, prikladen, ustrezajoč.
odgovor: poklicati koga na odgovor; odgovor dati, dajati, najti.
odgovoren za kako reč: *mora* odgovarjati, če ga kdo po njej povpraša; — odgovornost prevzeti, odkloniti, vzeti na sebe (na svoja pleča); odgovornosti se izmikati.
odgovoriti komu, na vprašanje.
odgrinjati; odgrniti.
odgristi, odgrizem.
odhajati: ravnati se na odhod.
odhodnica: slovesnost ob odhodu.
obhodnja: odhod; slovo; odhodnica.
odigrati se †: zgoditi se, dogoditi se; odigravati se †: vršiti se, goditi se.
odij; odijozen.
odirati: vleči kožo s česa; odirati mačka; guliti: odirati kmete, ljudi (pri posojilih).
Odisej, Odiseja: Homerjeva pesem o njegovi poti od Troje v domovino; odiseja: blodna pot.
oditi v svet, po svetu; — odidem; odšel.
odjaviti koga: naznaniti, da ga ni več.
odjedati komu kruh, službo.
odjenjati: odnehati; prenehati; niti za las ni maral odjenjati: popustiti; odjenjati od cene, od svoje pravice.
odjesti komu dobiček.
odjuga: južno vreme, kakor se kaže na snegu; — odjužen sneg; odjužiti se.
odkašljati se: olajšati se; znesti se nad kom.
odkazati komu prostor, delo, dan: določeno pokazati, določiti.
odkidati sneg od zida; odkidati se: pobrati se, izginiti.
odkimati: pokazati, da ne bo nič; zavrniti koga ali kaj.
odkladati: odlagati; odlašati.
odklanjati, gl. odkloniti.
odkle: od kedaj.
odklenkati: *nehati klenkati;* zvon je odklenkal; odklenkalo mu je: konec ga je; njegovi mogočnosti bo že še odklenkalo.
odkler: odkar.
odkleti: vzeti prokletstvo s koga; odrešiti.
odkloniti: ne sprejeti, zavrniti, odkloniti predlog, izvolitev, ponudbo.
odklopiti kaj: prekiniti sklop (zvezo) s čim; odklopiti vagon (od drugega).
odkod; odkoder.
odkrehniti: odlomiti (z naglim sunkom); — *odkrhniti.*
odkresniti: odlomiti (z naglim udarcem).
odkriti, odkrijem; 1. kar je bilo pokrito: veter je streho odkril; odkriti se komu: sneti klobuk pred njim; — 2. kar je bilo prej skrito, neznano; odkriti zlato rudo; odkriti Ameriko, skrivnost, svoje misli, srce komu; odkrito povedati; odkrit boj, sovražnik.
odkritje Amerike, spomenika; to je bilo zanj pravo odkritje: novost.
odkrižati se koga, česa: rešiti se, znebiti se.
odkršiti: odkresniti; odkrušiti.
odkupiti korajžo komu: vzeti mu jo, pregnati mu jo.
odkuriti jo: pobegniti.
odkvitati: narediti kvit, pobotati.
odlagati: gl. odložiti.
odlašati, gl. odlagati.
odleči, odležem; odleglo mu je: postalo mu je lažje; bolečine odležejo: odnehajo; — zaleči.
odlegati, gl. odsedati.
odlegel †: oddaljen.
odlesti, odlezem.
odličen: nenavaden, izvrsten, izreden; — odličnik: boljši, najboljši; — odlika: razlika (nad vsemi).
odlikovati koga: postaviti ga izven vseh drugih; odlikovati se: postaviti se s čim (v čem) nad vse druge; — odlikovanec; odlikovanje; — gl. red.
odkvitati: narediti kvit, pobotati.
odljuden: 1. brez ljudi, daleč proč od ljudi, divji; odljudna goščava; — 2. sovražeč ljudi, neuljuden, surov; odljudnež; odljudnost.
odločati: gl. določati; določiti.
odločen; odločen dan; odločno stališče; za trdno odločen; odločeni so roži kratki dnovi; — odločenost; odločnost.
odločilen: odločujoč; določujoč.
odlog: odpust; rok; — brez odloga (odlašanja) kaj storiti.

odlok: (uradni) sklep.

odmahati: odmajati (z roko, z glavo): pokazati, **da se** ne strinjam, ne soglašam; odmajati **klin:** zrahljati ga; odmahati jo **kam:** hitro, z mahajočimi rokami (koraki) oditi.

odmakati; odmočiti.

odmakniti: odriniti; odmakniti se od glavne naloge, od predmeta: kreniti v stran; odmakniti se od koga: prepustiti ga samemu sebi; — odmikati.

odmeniti: odločiti; nameniti.

odmev se lovi po gorah.

odmisliti; odmišljati: abstrahirati.

odmor: 1. počitek; — 2. pavza.

odmreti; udi odmrjejo; odmreti svetu in njegovim sladkostim; — odmirati; stari odmirajo: umirajo drug za drugim.

odnašati: reka breg odnaša; odnašati se *na kaj:* biti v zvezi s čim; sklicevati se na kaj.

odnehati: odjenjati, popustiti; mraz je odnehal; niti za las ne odneham.

odnesti pete, zdravo kožo: srečno kaj končati; uiti čemu (komu); — odnesti zmago †: zmagati.

odnosno: v zvezi, v razmerju, v odvisnosti.

odobriti: spoznati za dobro, prav; priznati.

odoleti †: ubraniti se, biti kos čemu.

odondod; odonod.

odpadnik: izdajavec; — odpadnica; odpadništvo.

odpeljati vodo s travnika, ljudi v sužnost.

odpenjati; odpeti.

odpevati: pojoč odgovarjati.

odpevek: stalni verzi, ki se pojo za vsako kitico; refrén.

odplačevati v obrokih.

odplahniti: odplakniti; splahniti.

odpluti, odplovem (odplujem).

odpor se zbudi, zamre; skupni odpor; udali so se brez odpora.

odporen: sposoben, poraben za odpor.

odpovedati komu službo; odpovedati se službi, zmoti: slovo dati; tudi brez objekta: puška je odpovedala, zdravje mu je odpovedalo, noge so mu odpovedale.

odprava: odprema, ekspedicija; — gl. oprava.

odpraviti blago, pošto: naravnati, pripraviti, na pot; odpraviti se z doma, na delo, na božjo pot; odstraniti: odpraviti bolezen, bradavice, komu uši, garje, koga z lepo, z dobrim; odpraviti otroka (zapraviti, splaviti); odpraviti navado, postavo; — odpravljati.

odprema: odprava; — odpremiti: odpraviti.

odpreti vrata na stežaj, usta, knjigo; odpreti ušesa, komu oči, glavo za kaj; odpreti roko, srce; — odprto vprašanje: nerešeno; odprto (visoko, debelo) morje; odprt zlog: končujoč se s soglasnikom: sod-ba.

odprtino zamašiti, zadelati.

odpustek grehov; za odpustek prositi, biti deležen odpustka; — darilo, spominček, ki se prinese z romanja, božje poti (potovanja, gostije, veselice).

odpusten: odpustljiv.

odpustiti koga iz službe; odpustiti komu kazen, dolg, žalitev; — popustiti: vrv je odpustila (ni več tako napeta); — odpuščenje; odpuščati.

odrabotati: končati težko delo; s težkim delom odslužiti.

odrajtati †: izročiti, oddati.

odrapati: okraspati.

odraslek: odrastek.

odrasti šoli: biti že prestar za šolo.

odražati se: odbijati se; odsevati; odsvitati; *kazati se.*

odreči: odgovoriti; odvrniti; zavrniti; komu kaj gladko odreči; odreči komu prošnjo, pokorščino; noge so mu odrekle; odreči se česa (čemu): odpovedati se.

odred: oddelek.

odredba: naredba; odredbo izdati.

odredíti: vzrediti; — odrejati.

odréditi: določiti; odréditi † kot zastopnika: določiti za zastopnika; — odrejati.

odrékati komu pravico do česa; — odrekovati.

odrekáti: umazati, oblatiti; — odrekavati.

odrešitev; čakati odrešitve: odrešenja; na odrešitev kaj prodati: s pravico, da lahko zopet nazaj kupi (cum iure retractus).

odrešiti koga od česa: odvezati; — odrešenik; odrešenica; odrešenje.

odreti si kožo ob trnju; odreti veverico na meh: sleči jo; odreti koga: storiti mu veliko škodo na denarju; odreti čebele (iz satovja).

odreveneti, odrevenim: 1. postati dreven; lesen, trd; noga mi je odrevenela: zaspala; kar odrevenel sem od strahu; — 2. preneseno: oleseneti; postarati se, zastarati.

odrezati kos kruha, komu nogo; dobro odrezati: kaj z dobičkom opraviti; odrezati se (dobro, moško): postaviti se, uspeti (z besedo).

odrezav: kdor se zna odrezati; — odrezavost.

odrgati; odrgniti si kožo na skali; odrgniti blatno obutalo na odrgaču.

odriniti čoln od brega; brez objekta: oditi; napraviti se kam: odriniti na vojsko; jutri odrinemo: odidemo; odriniti par dinarjev: z lahkoto, brez težave dati; — odrivati.

odritek, gl. ritek.

odrobiti: odsekati; odrezati; Abdurahman mu odrobi glavo.

odročen: oddaljen; neroden; neprikladen; ležeč vstran od rok; — priročen; ročen.

odrodile so trte vince nam sladko.

odrtija: oderuštvo; — odrtnik.

odseben: desni (v vpregi, gledan z voza); — gl. ksebenji.

odsečen: odrezav; kdor zna besedo odsekati.

odsedati se: opravljati se; delo se mi lepo odseda, lepo gre, teče.

odsedeti kazen, ječo: deset let je odsedel v Gradiški.

odsek kroga: segment; odsek odbora: sekcija.

odsekati komu glavo, psu rep; besedo odsekati (presekati) komu: sapo zapreti, usta zamašiti, na jezik stopiti.

odsevati; solnce odseva od stene, iz vode; moderno slikarstvo odseva pesimizem; iz teh besed odseva poštenost njegovega značaja.

odsihmal; odsihdob: od tega časa, od tedaj.

odskiti se: zapustiti; — gl. skita.

odslanjati; odsloniti.

odslavljati; odsloviti.

odslej: od sedaj.

odsloviti: slovo komu dati; pognati, zapoditi.

odslužiti svojo leta; odslužiti dolg z delom; — odslužek.

odsojen: senčen; osojen.

odsoten: ne navzoč; — odsotnost.

odstavek: presledek; kos.

odstaviti lonec od ognja, puško od lica; — odstaviti koga od službe, otroka od prs; — odstaviti kaj na pozneje: preložiti; — odpraviti (praznik); — odstavljati.

odstoj: razdalja; razmak.

odstopiti: 1. ločiti se; skorja je odstopila od debla, deska od zidu; — 2. zapustiti, odnehati, opustiti: odstopiti od stranke, od vere, od resnice, od prave poti; odstopiti od tožbe, od svojega namena, od svoje pravice; od svojih zahtev ne odstopim niti za las; — 3. prepustiti: odstopiti † komu kaj; — odstopati.

odstotek od odstotka; odstoten; petodstoten, stoodstoten.

odstraniti se †: pobrati se; oditi; — odstraniti kaj: odpraviti, spraviti s pota (poti).

odsvitati: odsevati.

odščeniti: odščipniti.

odškoditi, odškodovati: povrniti, poravnati škodo; — odškodnina: povračilo škode.

odškrniti: odvreti; z vrtenjem odpreti.

odšteti pet od sedem; — našteti: odštel mu je deset dinarjev, par gorkih po zadnji plati; — odštevati.

odtakati; odtočiti.

odtaliti: odtajati.

odtegniti: 1. umakniti; odtrgati: odtegniti komu kaj pri plači; odtegniti komu svojo pomoč; odtegniti se delu, kazni; — 2. odriniti: ko sta od kraja odtegnila; — odtegovati.

odtehtati komu kilo jabolk; — po teži izravnati, zaleči: to odtehta vse njihove obljube.

odtenek, odtenka: nijansa.

odteščati se: na tešče kaj malega pojesti.

odtezati: odtegovati.

odtis; odtisk.

odtlej: od sedaj; od tod (od tule).

odtrgati si od ust: pritrgati si.

odtujiti: narediti tujega; odtujiti koga komu (da ga več ne mara), odtujiti se komu, čemu.

oduhoviti: poduhoviti.

oduren: neprijazen, zoprn, mrzek, odbijajoč; — oduren obraz; odurno obnašanje, ravnanje; — odurnež; odurnost.
oduševiti †: navdihniti; navdušiti.
odvaditi se česa (čemu †); odvaditi otroka: odstaviti (od prs).
odvagati: odtehtati.
odvajati; odvoditi, odvesti, odpeljati; — odvajalno sredstvo: dristilo.
odvaliti kamen z groba, krivdo na koga drugega.
odvavati: frfotati proč; odveti.
odvažati: voziti proč.
odvažen †: *resen, pogumen, odločen.*
odveč: preveč; — odvečen; odvečnost.
odvesti: odpeljati.
odvetek: delež na dediščini; potomstvo.
odvetnik ali **besednik** (1551); advokat.
odvetrn: zaveten, v zavetju ležeč.
odvezati psa, rano, čevlje, vrečo; pes se je odvezal, čevlji so se odvezali; jezik se mu je odvezal; odvezati koga od dolžnosti, od obljube, od grehov; — odvezavati; odvezovati.
odvezniti: postaviti z odprtino kvišku; — gl. povezniti.
odvisen od česa, od koga; — odvisnost.
odvišen †: odveč.
odviti nit z vretena; odviti luč: naviti jo (da bolj gori); — gl. priviti.
odvolgniti: postati vlažen.
odvozlati; zavozlati.
odvračati; odvrniti.
odvraten †: *zoprn, gnusen, ostuden,* ogaben, oduren.
odvreti: odpreti zavor, kar je zavrto.
odvrniti: obrniti proč, v stran; odvrniti oči od česa, nesrečo od sebe, sum od sebe; odvrniti koga od česa (n. pr. kake misli, namena); — odvračati.
odvzeti, odvzamem.
odzaja: od vzadi; — gl. ozaje.
odziv: odmev; odgovor; reakcija; njegov klic, njegova prošnja je ostala brez vsakega odziva.
odzvati se komu, čemu: odgovoriti.
odžagati vejo; odžagati koga: odpraviti ga, odstaviti ga, spraviti ga s poti.
odžejati se: pogasiti svojo žejo.
odžgati; odžigati.
odžreti; odžirati.
ofer, ofra; nem.: 1. gostač, osebenjek; — 2. javno darovanje v cerkvi.
oficijal; oficijalen; oficijelen; oficijozen.
ofreht: serenada s primitivnimi »godali« (lonci, škafi), ki se komu naredi pred kako slavnostjo (godom, poroko).
ogabiti komu kaj: zastuditi, zagabiti, prigabiti.
ogarati: obariti.
ogaten: trpek, povzročajoč skomine.
ogaven: ogaben, ogaten.
ogel, ogla; črn kakor ogel; živi ogel; — gl. oglje.
ogel, ogla; vogál, vogála; oglat; miza, na štiri ogle rezana.
ogenj, ognja; živ, majhen, velik ogenj; na šibkem ognju kaj kuhati; ogenj se zaneti, užge, plane s plamenom; ogenj *podtakniti;* — ves v *ognju:* goreč, žareč za kaj; ogenj v strehi: veliko razburjenje.
Oger, Ogra; Ogrinja; Ogrsko, na Ogrskem; ogrska pšenica, ogrska prelja: odide v zimi na Ogrsko prest (in se spomladi vrne).
ogibati, gl. ogniti.
oglar oglje v kopi kuha.
oglariti: 1. kuhati oglje; — 2. smukati se okoli oglov hiše (v kateri je gostija ali kaka pojedina), prežati na darove.
oglasiti: 1. razglasiti; — 2. oglasiti se: glas dati od sebe; klical sem ga, pa se ni oglasil; oglasiti se pri kom, za dediča; — oglašati.
oglav, oglava, oglavo: razoglav, gologlav; — gl. oglavje.
oglavje: sprednji del, kapica pri čevljih; klobukova štula.
oglavnica: kapuca.
ogled; postaviti kaj na ogled, poslati knjigo na ogled; ogled vzdigniti, sklicati. imeti, držati; v ogledi (na oglede) iti (pogledat bodočega zakonskega druga in njegov dom).
ogleda: *nadzornik;* šolski *ogleda.*
ogledati si kaj; ogledati se v ogledalu; ogledati se po kom: zgledovati se; — razgledati se.
ogledovati se: ozirati se.
ogleduh: špijon.
oglén, ogléna: kos ogla.
oglenec; oglenica; ogleneti; oglenje, oglenokisel.
oglje oglar v kopi kuhá; na pogorišču je ostal samo kup kamenja, oglja in pe-

pela; bukovo oglje; (leseno †); — gl. premog.

ogljik; ogljikov vodik, dvokis.

oglobiti koga: naložiti mu globo.

oglodati do kosti.

ogluhniti: *oglušeti.*

oglušim, oglušeti († oglušiti): postati gluh.

oglušujoč: glušeč, boleč za ušesa.

ogniti se komu, čemu; ogniti se česa; — ogibati.

ognjegasec †: gasilec.

ognjavaren †: negorljiv, nezgorljiv, varen pred ognjem.

ognjenik: ogenj bljuvajoča gora.

ognjetrden †: nepregoren.

ognjevaren †: ognja varen; varen pred ognjem.

ognjevit: goreč, žareč (v prenesenem pomenu); — ognjevitost.

ognjilo: kresilo; dati komu šilo za ognjilo: dati komu milo za drago, vrniti enako z enakim.

ognjišče: *1. prostor v hiši, na katerem se kuri;* odprto ognjišče; na ognjišču (ne v peči) kuhati; imeti svoje ognjišče (svoj dom); — 2. središče; vsem rodoljubja sveto bo ognjišče *(Ljubljana).*

ognojiti se: zagnojiti se.

ognusiti kaj: ponesnažiti; ognusiti komu kaj: zastuditi, pristuditi.

ogoléti, *ogolím:* postati gol.

ogolíti, ogolím: narediti kaj golo; — ogoljena suknja, obleka.

ógon: *skupina brazd, ki so druga proti* drugi obrnjene s kosmato, zunanjo, zgornjo platjo (strniščem); moker svet se orje na »ogone«, suh na »sloge«; — gl. razgon.

ogorčiti: napolniti z bridkostjo; ogorčeno protestirati; gl. gorek *3.* — ogorčenje: ogorčenost.

ogorek: ožgan les; tleč, živ ogorek.

ogoreti: zagoreti; gosposka koža na soncu ogorí; s planin se je vrnil ves ogorel.

ognjič: ptica pevka, imenovana tudi pogorelček.

ogorščina: davek od ognjišča.

ogovarjati: 1. ogovoriti; — 2. slabo govoriti o kom.

ogovoriti koga: nagovoriti, obrniti se z *govorom do njega.*

ógraček: vrtec (ogradček).

ograd: *1. majhen, ograjen prostor zraven* hiše, služi za smetišče; — 2. staja za silo na planinah, v katero se umakne živina ob slabem vremenu; — 3. vrt.

ograda: ograja.

ograditi: obdati s čim (z živo mejo, plotom, palisado, zidom, nasipom); — ogradje.

ograja: *1. ogradje; gl.* ograditi; — 2. ograjen svet; ograd.

ogrc, ogrca: 1. ličinke raznih žuželk, posebno *rjavega hrošča in govejega zolja* (Hypoderma bovis); — 2. enake tvorbe v človeški koži, izpuščaji, tvori, posebno po obrazu; — ogrčast obraz, ogrčav nos.

ogrditi koga: vzeti mu dobro ime.

ogrebati: skupaj, na kup grebsti; ogrebati koruzo, krompir: delati kupe prsti ob njem; ogrebati čebele (roj) v panj; ogrebati sneg s streh; ogrebati dimnik (saje in žlindro iz njega); — ogrebsti; ogreniti.

ogredje: tramovje.

ogréniti, gl. ogrebati.

ogreníti: narediti grenko; življenje, veselje komu ogreniti; — ogrenjevati.

ogreti se za koga; srce se človeku ogreje; — ogrevati.

ogrevalnica.

Ogrinec, osebno ime, = Oger.

ogrinjati, *gl.* ogrniti.

ogristi, ogrizem; — ogrizek.

ogrlica: veriga, verižica za na vrat.

ogrniti si haljo, plašč; ogrniti se s čim; ogrniti (ne obleči) komu kaj; — ogrinjati; ogrebati.

ogrodje: 1. ogredje; — 2. skelet, notranja struktura česa; borno ogrodje drame je preslabotno za tako množico problemov, ki jih obravnava.

ogromen: velikanski; — ogromnost.

ogrožati: *ogražati,* ogroževati; — ogrožena domovina.

ogrski, gl. Oger.

ogrščica: repica (Brassica napus).

ogugati: *omajati.*

oguliti: 1. ogoliti; oguliti obleko; oguliti koga: vse mu vzeti, sleči ga do golega; — 2. ožuliti, odreti; oguliti drevo; oguliti si kožo; čevelj me je ogulil.

oha: *stoj!*

ohcet, nem.: poroka; gostija po poroki; *iti na ohcet; biti na* ohceti; pasja ohcet: razuzdano spolno življenje, spolni ekscesi.
ohladiti si vest, srce, jezo nad kom; ljubezen se je ohladila; to ga bo precej ohladilo; — ohlajati se: hladiti se.
ohlanci: srednja vrsta prediva, med pražnjim in hodnim.
ohlapen: 1. širok, mahedrav; ohlapna obleka; — 2. splošno: širok; malomaren; ohlapna vest; ohlapna zgradba dejanja kake povesti; — ohlapnost.
ohlip: zračni vrtinec.
ohodki: pota, sitnosti.
ohol: visokonos; ošaben; prevzeten; povzdigujoč sebe nad druge; — oholost.
ohomotati: okomatati.
ohrabriti koga: dati mu poguma; ohrabriti se.
ohraniti: obvarovati; shraniti.
ohromím, ohrométi: postati hrom.
ohrómim, ohrómiti: narediti koga hromega.
ohrovt: zelju podobna kapusnica z nagubančenim perjem.
ojačevati: krepiti.
Ojdip, gl. Edip.
oje, ojesa (oja).
ojíce, ojíc: sprednji del pluga, ki vodi gredelj.
ojme: joj mene! joj meni!
ojnice: viličasto oje iz dveh ojnic, med katere je vprežena živina; iz ojnic, črez ojnice stopiti, skočiti: storiti kaj nenavadnega, nepričakovanega, nedovoljenega.
ojster †: oster.
ojunačiti: ohrabriti.
okéj: prima; samo v ameriški slovenščini.
ojužiti se: postati južen; — odjuga.
okacati: omazati.
okaditi meso z brinjem, bolnika s kadilom; — *okajen:* nekoliko vinjen.
okameneti; okamenina.
okapati: okopavati; — obotavljati se; — okapljati; — opremiti s kapo.
okel, okla; podočni zob pri zvereh, pos. *pri divjih svinjah.*
okidati: obmetati.
okleniti; oklepati.
oklep: v starem in srednjem veku kovinska obleka, ki je varovala vojščaka, pred vsem njegova prsa.
oklestiti vejo; oklešček.
oklevati: kolebati (v mislih), obotavljati se, omahovati.
oklic: naznanilo, da se bosta dva vzela (v zakon); na oklicih biti, na oklice se dati, priti.
okljuk: iztegnjen ovinek leno tekoče vode; meander.
oklop: oklep; — oklopnik (jezdec); **oklopnica** (ladja).
oknica: polovica okna.
okno natakniti, sneti; priti pod okno, potrkati na okno; okno je zazvenelo; **okna** gredo na cesto; slepo okno: samo naslikano; — del plota, kozolca med dvema stebroma, mosta med dvema kozama; — okno v svet; pobiti komu okna; skozi okno govoriti (ne zbranim).
oko, očesa; množ. (pri ljudeh in živalih): *oči, oči, očem, oči, pri očeh, z očmi;* — oko je kalno, brljavo, krmežljavo, ostro kakor risovo, svetlo, motno, suho, solzno, jasno, čuječe, plaho, medlo, debelo, vdrto, krvavo, prazno, slepo, plašno, golobinje, sinje; — oko se odpre, skeli, smehlja, orosi, visi na lepoti, daleč seže, *obeta nekaj,* se bliska, iskri, žari, zasveti, zaigra, človeku več ne služi, se ujame z drugim, se zasmeji, prijazno smeje, obvisi na kom; — človek kaj s prostim očesom gleda, se o čem na lastne oči prepriča, z očesom koga prebode, z očesom blisne koga ali kaj z očmi ošvrkne, ošine, požira, si oči pomane, jih upira, obrača, obrne v koga, odpre, zapre, komu kaj v očeh bere, z očmi strelja, migne, jih (hinavsko) zavija, lastnim očem ne veruje, na svoje oči gleda (ne na tuje), koga z očmi prebada, si oko izdere, drži (ima) očesa odprta, jih zatisne, upre v koga, priklene tuje oči nase, gleda komu iz oči v oči, izgine komu izpred oči, jih pase na čem, postavi koga iz oči v oči, mu kaj v oči pove, vrže, če ga pred oči dobi, komu oči obriše (ga vara), pazi na kaj kakor na lastne oči, ima kaj pred očmi (v mislih), v oči ga kaj bode, pa vendar ne trene z njimi, v oči mu bije, njegovim očem kaj prija, goljuf mu pri očeh ven (iz oči) gleda, nasuje komu peska v oči (ga vara, preslepi), naredi kaj (se uda) samo na oko (na videz), pa se mu ven-

dar na očeh pozna, ima sicer oko za ljudi (zna jih dobro opazovati), toda večkrat bolj lačno ko želodec, včasih mu glad ali celo strah iz njih gleda, in nazadnje, ko se mu že pred očmi vrti, in mu slabijo in vedno bolj pešajo, slabo svetijo, jih za vselej (za vedno) zatisne; — oko postave: stražnik, policaj; — kurje oko: otiščanci na nogah; — oko (speč poganjek) na trti, ki še ni pognala, odgnala; — rakovo oko; — kaj v oči pada †: v oči bije, je očitno; oko v oko †: iz oči v oči (postaviti, povedati), pred očmi.

okobal: kakor na konju (sedeč); — okobaliti kaj: sesti na kaj kakor na konja.

okol, okola: ograjen prostor (za svinje).

okolbati: oklestiti.

okolen: v bližini, v okolici ležeč.

okoli vrta iti; okoli sebe mahati; okoli božiča: ne prav na božič.

okolica mesta; okoličan; okoliški.

okolíšava †: okolíščina; okolnost.

okoliš: 1. okolica v prenesenem pomenu; območje; šolski okoliš; — 2. brez okolišev odgovoriti: naravnost, brez izmikanja.

okoliščína: kar je s čim v zvezi; okoliščine pričajo zoper njegove besede: okoliščine so tako nanesle; — pod † takimi okoliščinami: ob (v) takih okoliščinah.

okolje: okolica.

okolnost: okoliščina.

okom; vsemu ne morem v okom: vsega ne zmorem; čemu v okom priti: preprečiti kaj, onemogočiti kaj, prehiteti kaj.

okomatati konja: nadeti mu komat; okomati koga: težko, obilno, košato obleči.

okončina: ekstremiteta.

okópati se v mrzli vodi; — okopáti koruzo.

okopavina: poljski pridelek, ki ga treba okopavati.

okorej: obkorej.

okoreti: postati trd; okosteneti; okoreli starci; — okoren jezik; okorno železje; okorno vedenje.

okoristiti se s čim.

okornost: nerodnost, trdost; — gl. okoreti.

Okoslavci, krajevno ime, nastalo iz nekdanjega »Volkoslavci«.

okosteneti: okoreti.

okostnjak: skelet.

okov, okova; okovi, okovov († okov); sramotni okovi.

okovanke: težki, okovani čevlji za hojo po gorah ali po kamenju.

okovariti: pripravljati; prirejati; zadelovati; obdati, opremiti.

okovati koga v železo.

okraj: širša beseda za »kraj«.

okrajek: krajec.

okrak: 1. žabja jajca, plavajoča na površini vode; — 2. povodno živalstvo in rastlinstvo, držeče se na površini; — gl. krak 3.

okrcati po prstih, v listih, z besedo: dati mu dobrih naukov in opominov; tudi samo: okrcati koga; — gl. krcniti.

okreniti: obrniti.

okrešelj, gl. krnica.

okreten: gibljiv; gibčen; spreten; — okretnost.

okrevati: ozdraveti.

okrilje: krilo; — varstvo; zavetje.

okriviti koga: reči, da je česa kriv.

okrniti kaj: vzeti čemu del česa; okrnjen: ne več cel, ne več popoln.

okrog: krog.

okroglo lice; okrogle pesmi: vesele; nima okroglega: denarja; okrogel: vinjen, pijan.

okrožje: krog (v prenesenem pomenu).

okrožnica: pismo, ob enem poslano na več naslovov.

okrtačiti koga: okregati, ošteti.

okruten: krut.

oktaeder; oktaedrski.

Oktavijan.

oktober; oktobrski; oktobrca: vrsta drobno cvetočih krizantem razne barve.

oktroa, oktroaja; oktroirati.

okulirati: okulacija.

okun: neka riba (Perca fluviatilis).

okus: to je grenkega okusa († ima grenek okus); okus mi ne služi več; to ni po mojem okusu; voda je brez okusa.

okusen: prijajoč človeškemu okusu; okusna jed; okusno oblečen.

okusiti kaj; — okušati; — okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje.

okužiti: prenesti kugo na koga.

okvariti: narediti škodo; poškodovati.

okvir, okvira.

ol: *stara beseda za pivo, danes še živeča na Koroškem.*
olajšati trpljenje komu; olajšati koga za denar.
Olég, Oléga.
olepšati; — *olepšavati.*
olika: kultiviranost v zunanjostih (obleki, obnašanju, govorjenju); — olikati se; olikanost; olikanec.
Olimje, Olimjega; krajevno ime, nastalo po imenu *slovanskega* plemena Volinjanov.
Olimp; Olimpijec; olimpijski.
olimpijada: 1. doba štirih let; — 2. mednarodna športna prireditev.
oljčni *gaj*; *oljčna* vejica.
olje; cvreti kaj na olju; *bučno, laško olje*; hudičevo olje: vitrijol; kameno olje: petrolej; dejati koga v sveto (poslednje) olje.
oljenica, oljenka: svetilka, v kateri se žge olje.
oljka; oljkova vejica; Oljska gora; oljska (cvetna) nedelja.
Olševa, Olševek; krajevna imena, posneta po »jelši«.
oltar, oltarja; veliki, stranski oltar; iti pred oltar, stopiti pred oltar, peljati koga pred oltar (vzeti v zakon).
olup; olupek; olupiti; olupljen.
omadeževati: umazati; oskruniti.
omagati: zgubiti vso moč; — omagovati od žeje, od lakote: slabeti.
omahljiv; omahljivec: človek, ki je zdaj na to, zdaj na ono stran.
omahniti v grob; omahovati: nagibati se.
omajati: zrahljati kaj trdnega; zob se mi je omajal; v svojih načrtih se on ne bo dal omajati.
omajiti: olupiti.
omaka: sok, v katerega se kaj pomaka.
omakati: mehčati; močiti.
omalovaževati: prezirati, nizko ceniti, za malo jemati.
omama: omedlevica; omotica; narkoza; nezavest; varanje čutov; sladka omama; zbuditi se iz omame; — omamen duh: ki *omami*; — omamiti; omamljen; — omamica; *omamljenost.*
omara na predale; — omarica.
omavsati; omavžati: posneti dlako (obarati); oskubsti.
omečiti: omehčati.
omedleti: zgubiti zavest; — omedlevati od žeje, od groze; — omedlevica; v omedlevico pasti: omedleti; *omedlevice* me lovijo.
omej: neka rastlina (Aconitum napellus).
omejiti: potegniti, določiti mejo; omejiti *se na kaj*: iti samo tako daleč, govoriti samo o nečem; izvzeti *kaj*; — *omejitev.*
omela: 1. neka zajedavska rastlina (Viscum album); ptičji lim; — 2. sneg, ki se siplje z višin (streh ali pobočij).
omeleta.
omelo: okrogla metla.
omen, omena; ominozen.
omeniti: v usta vzeti, jemati; na kratko kaj reči o čem; — omemba.
Omerza, osebno ime, narejeno iz glagola; = omrzel.
omet: zamet.
ometati zemljo: menjaje s sosedom jo vsako drugo leto uživati (kjer je n. pr. dvoje majhnih parcel).
omezniti: *omuzniti.*
omika se predivo na železnem *grebenu*, da se oprosti vseh tujih primesi in postane čisto; omika: izobrazba; **omikan** govor; omikanost; se rabi o duševni, *notranji kultiviranosti*; — gl. olika.
omiliti se komu: *postati mil, ljub, drag.*
omisliti si kaj: naročiti; oskrbeti.
omizje: ljudje, ki sedijo za isto mizo.
omladina: mladina.
omleden: zoprno sladek; osladen; medel.
omogočiti komu *kaj*: *storiti mogoče.*
ómot: omotica; — ómoten.
omót: zavoj; omotati.
omotica, omedlevica: človeka napade, *zgrabi, lovi, vrže.*
omožiti hčer v deveto vas; ženska se omoži, moški oženi.
omrači se človeku lice, um.
omraziti: narediti kaj mrzko.
omraznica: 1. prvi drobni sneg, kadar začne naletavati; — 2. kurja polt.
omrežiti koga: ujeti v mrežo.
omrsiti se: jed pokusiti; odteščati se; post kršiti.
omrtveti: otrpniti; — omrtvica; omrtvičen.
omrzeti, omrzim: postati mrzek.
omrziti: omraziti.
omuhavati se okrog koga: smukati se, letati kakor muha; — muditi se.

omnuliti: *okrniti; oščipati.*
omuzniti: z eno potezo potegniti.
on, ona, ono; osebni zaimek; **on** (naš on): zakonski mož, **ona:** zakonska žena (v preprostem govoru); *njega dni:* v davnih časih; *za njega (dni).*
onadva, *njiju, njima, njiju, pri njima, z njima.*
ondan: onkrat; — ondanji: ondašnji.
ondot †: ondod.
ondulacija; ondulirati.
oné: nekdo, ki se ne more ali ne sme imenovati s pravim imenom; **onégast:** nekako tak; — onégati; — onegav; onegov; — čeprav pomeni moža, se lahko v prezirljivem smislu rabi tudi kot nevtrum.
onečediti: *onesnažiti.*
onegaviti, gl. oné.
onemoči: oslabeti; — onemogel; onemoglost.
onemogočiti: narediti nemogoče.
onesvestiti se †: omedleti.
onga: nekaj, kar se ne more ali ne sme imenovati s pravim imenom; iz tega se izvajajo tudi adjektivi, zaimki in glagol z enakimi, zelo nedoločnimi pomeni; — gl. oné; oní.
óni, óna, óno: kazalni zaimek; ne ta, ampak oni: *ne na tem, ne na onem svetu;* — večkrat se piše po nepotrebnem.
oní, oná, ónо: nedoločni (kazalni) zaimek, navadno v samostalniški obliki »oné«, se rabi za splošno označbo oseb ali dejanj, ki *jih ne maramo ali* ne vemo točno označiti; — gl. oné.
onikati koga: nagovarjati ga spoštljivo z »oní« (nam. »vi«).
onomatopoetičen; onomatopoija.
onuče: cunje, s katerimi se ovije noga, *predno se obuje.*
Opača *sela, krajevno ime;* = *Opatova sela.*
opal; spreminjast opal; opalizirati.
opalda; opalta: trafika.
opaliti: ožgati; *bes te opali:* vrag te vzami.
opariti se: ožgati se (s kropom): *opariti* se pri čem: slabo naleteti, imeti škodo, doživeti razočaranje.
opasati si kaj; opasati se s čim.
opasen †: nevaren.
opasica: šerpa; dolga, pisana ruta, porabljena kot pas.
opasilo: 1. pas; opasica; — 2. patrocinij; žegnanje (ker so nekdaj na take dni cerkev s svečami opasali); — gl. vezilo.
opast: preko roba viseč, nameten sneg.
opaševati †: opasovati.
opazen: viden; opazljiv.
opazka: opomba; pikra, plehka opazka.
opaž: lesena stena, iz desk ali kolja, za katero se zatlači slama, listje ali krma, da je bolj toplo; lesena obloga na zidu; — opažiti.
opažati: opazovati; † opaževati.
opcija; optant; optirati.
Opčine, Opčin; na Opčinah; Openec, Openka; ópenski.
opeči: *nekoliko, ne popolnoma speči,* samo od zunaj; opeči si prste; opeči se: gl. opariti se.
opehariti: ogoljufati (prvotno pri kockah, ki so se mešale v posebnem peharju); *opehariti koga s čim, za kaj, pri čem.*
operacija; operirati; — *operatér, operaterja.*
opesen: tesno se prilegajoč; — opesniti se: izmuzniti se, zdrkniti, izjaloviti, *ponesrečiti;* — *gl. pesto.*
opešati: omagati.
opeti, opnem; prepeti; pripeti; obpeti.
opetnajstiti: napetnajstiti.
opetica, gl. opetnica.
opetnica: 1. del čevlja ob peti; — 2. oprta.
opetovano †: *ponovno, znova, vnovič,* zopet in zopet.
ophati, opšem.
opica; opico razkazovati: pijan kolovratiti iz krčme v krčmo: — po opičje koga *posnemati.*
opij; opijat; opijeva tinktura.
opiliti kaj s pilo: tudi v prenesenem pomenu: opiliti spis, govor, pesem; opiliti koga: udariti: goljufati.
***opirati** se na kaj:* podpirati se s čim; — opreti.
opirati perilo: izpirati: — oprati.
opitati svinjo, da je bolj debela.
opiti se: opijaniti se.
oplahniti: oplakniti; splahneti.
oplahtati: *naplahtati.*
oplakniti: z vodo naglo oprati.
oplakovati: objokovati.
oplat: plat; platica; platnica.

oplati, opoljem: z mahanjem očistiti.
oplaz, gl. plaz.
oplaziti: ošvrkniti.
opleče; opleček; oplečje: gl. ošpetelj.
óplen: pri vozu les, v katerem tičijo sprednje ročice.
Oplénac, Oplénca; na Opléncu; oplénski.
opleniti: izropati.
oplesti, opletem; — opleten: vinjen.
opletati cerkev; krava z repom opleta; hlače mu opletajo: mahedrajo; kite ji po hrbtu opletajo; noge (se) mu že opletajo: se zapletajo.
opleti, oplevem (oplejem).
oploditi, oplodim; oplojen.
opna: tenka kožica.
opojen: kar človeka opijani; opojne pijače; — čaša opojnosti.
opoka: lapornata kamenina, ki razpada v voglate ploščnate kose.
opokel: razpokan; trd, brezčuten, surov.
opoldan; opoldne; opoldanji; opoldanski.
opolnoči; opolnočen; opolnočnica.
opolnomočiti †: pooblastiti.
opolzek; opolzel: polzek; — opolzka novela: pohujšljiva.
opomagati si: opomoči si.
opomba: opazka; opomin; spomin.
opomin komu poslati.
opominjati koga pri sodnem dnevu; opominjati koga k delu.
opomniti: pripomniti; — opominjati.
opomoči si od strahu; opomoči si: dobiti novih (zopet) moči.
opona: reč, s katero se kaj opne, openja.
oponašati: 1. koga; posnemati ga; oponašati kukavico; oponašati koga, kako se vede, kako govori; — 2. oponašati komu kaj: očitati; metati v oči, v zobe; podrgniti pod nos; oponašati prejete dobrote; — oponesti komu kaj; oponositi.
oponent; oponirati.
opora: podpora; podpornja; nobene opore nimam: na nikoga (na nič) se nimam opreti; — oporni zid; letalsko oporišče.
oporekati čemu, komu: trditi nasprotno, izpodbijati kaj, zanikati; oporekati trditvi; — preklicati: kar sem rekel, tega ne oporečem.
oporočati; oporočiti: sporočiti; testirati.
oporoka: testament; poslednja volja; poslednje, slovesno naročilo.
oportun; oportunist; oportunizem; — bolezen nova, grdo oportunstvo.
opótati: noge zvezati; — gl. pota.
opoteči se: spotakniti se, zgubiti trdno stojo; — opotekati se: loviti se z nogami, omahovati.
opotikati: oponašati; omahovati.
opozarjati; opozoriti.
opozicija; opozicijonalec.
opozoriti koga na kaj: obrniti njegove misli, njegove oči na kaj; — opomniti; — opozorilo.
opraskati; oprasniti.
oprati srajco, rano; oprati se pred kom: dokazati svojo nedolžnost.
oprava: obleka; oprema; orodje; vojaška oprava; hišna oprava; konjska oprava; mizna oprava.
opravek: delo, opravilo; davki in opravki; imeti opravke s kom, s čim; veliko opravkov imeti; po opravkih iti; v opravkih po svetu hoditi; opravek pri živini; opravki v človeka sujejo (če jih ima mnogo); dajati si opravke (delati se, kakor da ima mnogo dela).
opravičilo prinesti; povedati kaj v svoje opravičilo; opravičiti se pred kom; opravičene zamude: ne samovoljno zakrivljene; — gl. upravičen.
opravilo: opravek; obred; delo; posel; to ni moje opravilo; vedno v opravilu biti (upražen v delo); pri opravilu pomagati; po svojem opravilu iti; imeti opravila s kom; — cerkveno, duhovno, sveto opravilo.
opraviti: končati; narediti prav; opraviti živino; opraviti velikonočno spoved; opraviti svoje (delo); opraviti (obleči) koga; opraviti se za cerkev; s tem človekom (pri tem človeku) ne boš nič opravil; pri meni opraviš več z lepo, ko z grdo; s tem človekom nimam bogvekaj (nič) opraviti; vse to nima z umetnostjo nič opraviti; — opravljen.
opravljati: 1. gl. opraviti; — 2. ogovarjati (resnične slabosti koga brez potrebe raznašati); — 3. upravljati.
opravljav; opravljiv; opravljivec; opravljivka; opravljivost; — gl. opravljati 2.
opravnik: funkcijonar; agent; upravnik.
opravnina: posredovalnina.

opredeliti †: določiti; odločiti; — politično opredeljen: usmerjen, orijentiran, odločen za kako stranko ali smer.
opreka †: zapreka, ovira; nasprotje.
oprema: (tehnična) oprava.
opremiti: z vsem potrebnim oskrbeti; — opremljati.
opresen: presen.
opresnik: ne kvašen kruh.
opresti koga: ujeti (v svoje mreže).
opreti se na kaj: vzeti kaj za oporo.
oprezati za čim, za kom: napeto gledati; — oprezovati.
oprezen: čuječ, previden, pozoren; — opreznost.
oprh: nadih, rahla sled česa (n. pr. plesni, prahu, snega) na neki površini.
oprhniti: dobiti oprh.
opričnik: oproda; član telesne straže; *zvest sobojevnik; veren pristaš.*
oprijemati; oprijeti (oprimem) se česa.
oprišč: oprh; lišaj.
oproda: vitezov sluga, ki mu nosi orožje.
oprostiti koga kakšnega dela, kake dolžnosti; oprostiti komu kaj; oprostiti se česa; — oproščen.
oprostljiv: *odpustljiv.*
oprsnik: telovnik z rokavi ali brez njih.
oprta: močan trak iz tkanine (v nasprotju z jermenom); naramnica (pri hlačah); na oprtah (ne n. pr. na palici, v košu, krošnji) kaj nositi; oprtati (oprtiti) svoje breme; oprtni koš (se na oprtah nosi na hrbtu, ne v roki); *kaj oprtav (oprtiv) nositi.*
oprtavnica; oprtica, oprtnica: oprta.
oprtnik: oprten koš (na oprtah).
opuhel: puhel; zabuhnjen.
opustiti kaj; opuščen; — opuščati.
opustošiti: spremeniti v puščavo.
or, orí: *oranje; ob pričetku jesenske ori.*
orakel, orakla.
oral, orala: toliko zemlje, kolikor se s parom volov v enem dnevu zorje.
oralo: plug.
oranica: njiva; zemlja, porabna za njivo.
oratar: starejša beseda za »orača«, kmeta.
orati, *orjem; orati novino; tudi preneseno:* **orati ledino** (poezije): kaj težavnega začeti; *dobro orjeta: dobro vlečeta* (v jarmu): skladata se, strinjata se, enih misli sta; **le počakaj, bova že še orala:** boš mi že prišel v roke!
Oražem; Orož; Orožen; Ražem; Ražen; osebna imena, posneta po »Erazmu«.
orden, ordena †: red.
ordinarij; ordinarijat.
óreh, oréha; navaden, laški oreh; trd oreh: težka uganka, težavno delo; orehe klatiti, treti; še piškavega oreha ni vreden; — orehova lupina; orehovo jedrce (jedrčje); orehova potica.
Orehovlje, krajevno ime, narejeno po imenu prebivalcev »Orehovlj(an)e«, ki je prvotno pomenilo prebivalce kraja »Orehovo«.
orel; orla; cesarski orel: znamenje cesarske oblasti, države, vlade; dvoglavi orel: grb (simbol) avstroogrske države; — orel: član telovadne organizacije z enakim imenom.
Orešje, gl. Orehovlje.
orgazem; orgastičen.
orgije slaviti, praznovati; — orgijastične zabave.
orgle, orgel; igrati na orgle, orgle prebirati; orgle donijo, šumijo, hrumijo, pojejo.
orglice: 1. lajna; — 2. harmonika; — 3. sistem uglašenih piščalk iz trstja.
Orih, moško ime, = Ulrih.
Orijent; orijentacija; orijentalec; orijentirati se.
oriti se †: razlegati se, odmevati, bučati.
orjak: velikan; — orjaški.
orkan: silen vihar; — orkan navdušenja.
orlica: 1. orlova samica; — 2. neka rastlina (Aquilegia vulgaris).
orobkati: oluščiti, izluščiti.
orodje, orodja; s takim orodjem ne boš nič opravil.
oropati koga česa.
orositi; orošen.
Oroslav: *Jurij.*
Orož; Orožen; gl. Oražem.
orožarna: shramba za orožje.
orožje: hladno (ki bode, seka), vroče (ki strelja); zgrabiti za orožje; pod orožje poklicati; biti pod orožjem.
orožnik: 1. oboroženec (v starejšem jeziku); — 2. žandar.
os, osí; kolo na os natakniti; osi namazati.
osa; osa brenči, piči; — tudi označba nadležnega človeka.
osahniti, osahnem: posušiti se, izsušiti se; osahel.

osaméti, osamím: ostati sam; — osamelost.
osamiti: izolirati; — osamljen; osamljenec; osamljenost.
osamosvestiti se: zavedeti se (lastne moči, *cene, vrednosti*).
osamosvojiti se: postaviti se na lastne noge.
osat človek: nataknjen, nasajen, naježen, *oster*; — *osat pogled*.
osat, osata: vrsta plevela (Carduus).
oscáti (oščím) se; izpustiti seč; — oscanec: psovka človeku, ki je tako mlad ali tako za nič, da še *lastne vode ne zna ali ne* more držati; — oscanka.
osci, gl. oščajati se.
oščajati, gl. oščajati.
oseba: vsak posameznik; ugledna, vplivna oseba; ne gre mi za osebo, gre mi za stvar; zakon ne gleda na osebo; — osebno (ne rodbinsko) ime; osebna (proti osebi sami naperjena) ost; osebna pravica; — moška oseba †: moški; mož.
osebenjek, osebenjka: človek brez zemlje, živeč pod tujo streho; — osebenjkovati: živeti ob tuji milosti.
osebina †: posebnost; lastnost.
osebje: skupina oseb ob istem poslu; perzonal.
osebnost: 1. (občudovana) oseba; močna, *izrazita* osebnost; — individualnost; — 2. kar zadeva samo osebo; same osebnosti (prepiri za osebe) so med njimi.
osebujen †: zaseben; poseben.
osehel: gl. *osahniti*.
osèk, oséka: ograjen prostor; pokrov nad studencem; pod za krmo, svisli.
oseka: čas, ko morje pada.
osel, osla; *osel gre le enkrat na led* (izmodri se); komu osle kazati (razkrečene prste desne roke pred nosom): rogati se njegovi neumnosti; Slovenci smo potrpežljivi osli; pošlji osla (neumnega človeka) križem svet, nazaj ti pride uhat (ravno tako zabit) ko pred.
oselnik: posoda za oslo.
osem; osemnajst; osemdeset; — osem in štírideset; osem sto; osem tisoč.
osemci: očesna veka.
osenčiti; oseniti: šatirati.
osepnice staviti, cepiti komu; cepiti koga zoper osepnice.
osina: ostra resa na žitnem klasu (pri ječmenu, rži); — osinasto (bodeče) gledati; — osinje.
osinjak: osje gnezdo.
osipati (osuti), osipljem; osipati *krompir*, koruzo; drevje, cvetje se osiplje; po osepnicah se koža osiplje (osuje).
osir: osinjak.
osiveti od skrbi; — osivel.
oskoden: pomanjkljiv; — oskodnost.
oskomina, gl. skomina.
oskoruš: neko drevo (Sorbus domestica).
oskrbeti si kaj; oskrbeti koga s čim; — oskrbím; oskrbljen; oskrbovati.
oskrbnik: upravnik; — oskrbnica.
oskruniti: umazati; omadeževati; vzeti čistost, čast (posvečenost); oskrunjeno svetišče; oskrunjena lepota; — oskrunjevati; oskrumba.
oskrunjati †: skruniti.
oskubsti, oskubem (oskubiti, oskubim); — oskubljen; oskuben.
oskuten: zoprn; gnusen.
osla: kamen, s katerim se kosa brusi.
oslabéti, oslabím: opešati, postati slab; um na stara leta oslabi; — oslabel; oslabelost.
oslábiti, oslábim: narediti slabega; bolezen ga je popolnoma oslabila; — oslabljenje; oslabljenost.
osladen: zoprno sladek; osladna jed; osladna pesem.
osladiti si kaj; — oslajati; oslajevati.
oslak, gl. slak.
oslarija: neumnost; politične *in literarne* oslarije.
oslasten: osladen; slasten.
oslepéti, oslepím: postati slep.
oslépiti, oslepim: narediti slepega.
oslepniti: oslepeti.
oslovstvo: neumnost.
osmegniti: oplaziti, osmukniti.
osmekniti: osmegniti.
osmeliti se: drzniti se.
osmešiti koga; osmešiti se pred kom.
osmina: osmi del; osmi dan.
osmrtnica: posmrtnica.
osmukati perje z veje; — *osmukniti* koga: ošiniti, oplaziti.
osnavljati, gl. osnovati.
osnova: 1. gl. osnutek 1.; — 2. temelj; načrt; podlaga; osnovo položiti čemu; ti očitki so brez prave osnove.

osnovati, osnujem; 1. začeti kaj iz novega; osnovati petljo (pri pletenju); — 2. ustanoviti; osnovati novo stranko.

osnoven: začeten, temeljen, početniški; osnovna ploskev; osnovna pravica; osnovna šola; osnovni zakon.

osnovnica: osnovna črta; osnovna beseda (v nasprotju z določilnico), n. pr. šiba (limanica).

osnutek: 1. pri tkanju v statvah vzporedno potegnjene niti, ki jih potem križema prepleta votek; — 2. načrt, skica; poskus; koncept.

osobina †: posebnost.

osobit †: poseben; — osobitost †: posebnost.

osobje †: osebje.

osoje, osoj: v senci ležeč kraj; na osojah; osojen: senčen, odsojen — osojina.

Osojnik, osebno ime, pomeni moža, ki prebiva na osojah.

osokoliti: ojunačiti; okorajžiti.

osoliti kako jed; osoljeno meso; — osoljena beseda: zelo slana, ostra.

osorej: ob tem času.

osoren: odljuden; neprijazen; surov; — osorna beseda, osoren pogled; — osornost.

osovrej, gl. osorej.

ospica, gl. ošpice.

osporavati †: pobijati; izpodbijati; odrékati; kratiti.

osposobiti: narediti sposobnega.

osramotiti: spraviti v sramoto, narediti komu sramoto; — osramočen.

osrčiti: ojunačiti.

osrečiti: narediti srečnega.

osredek: sredina, središče česa; kos, ležeč v sredi med dvema drugima; otok (v tekoči vodi).

osrednji: srednji.

osredotočiti: spraviti vse na eno mesto, v ene roke, pod eno skrb.

osrenica, premalo uležan, samo po vrhu skorjast sren.

osrežiti se: zledeneti v tenke plošče; prevleči se s srežem.

osrnica, gl. osrenica.

ost, osti: 1. ostri konec kakega predmeta (puščice, meča); zastrupljena ost mu je obtičala v hrbtu; — 2. posebne vilice: ribe loviti z ostmi, nabadati na osti; — 3. splošno preneseno: ostrina; odlomiti ost očitku; osebna ost: obrnjena proti osebi.

ostajati: večkrat (dolgo) ostati; ostajati vzadi za drugimi; ostajati dolgo pri maši; ima vsega na ostajanje: ne more porabiti.

ostalina †: zapuščina.

ostanek, ostanka; ostanke pobirati; brez ostanka plačati; ostanki svetnikov.

ostareti: postarati se; — ostarel; ostarelost.

ostati, ostanem: ne se spremeniti, ne se premekniti; ostati v postelji, doma, vzadi, na svojem mestu; ti boš pa doma ostala; ostati kje črez noč; — pri tem ostane: tako bo; — ostati komu zvest; ostati v spominu; ostati na laži: lažnik; ostati pri svoji trmi; ostati dolžan, na dolgu; ostani(te) z Bogom! — če odštejem stroške od dohodkov, mi nič ne ostane.

ostaviti †: zapustiti; pustiti.

ostavka: demisija; podati ostavko: demisijonirati.

ostekleneti; ostekleti: postati steklen, trd, negiben.

osten, ostna: palica z železnim šilom, s katerim se voli poganjajo; osti za lovljenje rib; kratko kopje, s katerim se zabode divji merjasec.

oster: nasprotje topega, milega; oster nož; oster kakor britev; — oster kot; ostra sapa; ostro podnebje; oster zob; oster jezik; oster nos, ostro povelje; oster tempo; oster sodnik; oster um; ostra beseda; ostra kazen; ostra graja; — ostro koga pogledati, soditi, prijeti; ostro pisati.

ostrešek; ostrešje: rob strehe; tramovje strehe.

ostrgati; ostrugati.

ostriči, ostrižem.

ostriga; oštriga.

ostriž: neka riba (Perca fluviatilis).

ostrmeti: postati strm, trd, raven, tog; ostrmeti nad predrznostjo.

ostrnica: ostrv; ostrvnica: okleščeno drevo, nav. smreka, na katero se snopje obesi, da se posuši.

ostrog: stara beseda za vojaško taborišče.

ostroga: ostrina; petelin ima *ostroge*; jezdec konja z ostrogami (ki jih ima na petah) izpodbode.
ostronos: 1. z ostrim, zašiljenim, kljukastim nosom; — 2. z dobrim nosom, ki vse zavoha.
ostrov †: otok.
ostrožnica: divji grm, imenovan tudi robida, kopina (Rubus), in njegov sad.
ostrožnik: rastlina s cveti, podobnimi ostrogam (Delphinium).
ostrugati; ostrgati.
ostrv, ostrvi, gl. ostrnica.
ostuden: gnusen; — ostudnost.
ostudnica: gosenica.
ostvariti: realizirati.
ostve: osti; — gl. ost.
osumiti koga česa; — osumljen.
osupiti: vzeti sapo; neizmerno začuditi; — ves osupel; osuplost.
osupniti nad čim; — osupnjenost.
osuševati: počasi sušiti.
osuti, ospem (se); cvetje se je osulo: popadalo je.
osvajati, gl. osvojiti.
osvedočiti: pričati.
osvestiti: spraviti v zavest; osvestiti se: zavedeti se.
osveta: maščevanje; krvna osveta: kri za kri, glavo za glavo; osvetiti: maščevati.
osvinjati: umazati; razriti.
osvoboditi: dati svobodo, prostost; — osvobojenec; osvobojenka.
osvojevati; osvojiti: s silo dobiti, napraviti za svoje.
ošaben kakor petelin na gnoju; — ošabnež; ošabnica; ošabnost.
oščajati se: 1. pogosto se oscati; — 2. preneseno: obirati se, muditi se, zastajati, oklevati; *oščaja se pes* ob vsakem vogalu, tudi govedo, vpreženo v veliko težo, ker lahko med tem počiva; — oščavati se.
ošemiti: obleči v šemo; narediti za šemo; — našemiti.
ošeškati: pretepsti; — našeškati.
ošibeti: postati šibek; oslabeti.
ošiniti: 1. s šibo udariti; — 2. naglo oplaziti; strela ošine drevo; ošiniti koga z očmi, s pogledom.
oškodovati koga: narediti mu škodo.
ošlatati: otipati.
ošpetelj: kratka ženska srajca; rokavci.
ošpice: *otroška bolezen*; — *osepnice*; ospice.
oštarija, it.: 1. krčma; — 2. pohlevna kletvica, nam. »oštja«.
ošteti koga: okregati.
oštir, oštirja: krčmar; — oštirka.
ošvigati snop: izmahati iz njega zrnje; ošvigati koga s pogledi.
ošvigniti: ošvrkniti koga z bičem, z očmi, s pogledom.
ošvrkati koga z blatom, gnojnico.
otajati se: odtaliti se; led se je otajal; jezik se mu je otajal.
otava: druga, jesenska košnja.
otavčič; otavič: tretja košnja, po otavi; imenovana tudi vnuka.
otečen †: otekel.
otekati; noga mi oteka; — oteklina.
oteliti se; krava se je otelila.
otemnéti, otemním: postati temen; nebo je otemnelo.
otemníti, otemním: vzeti luč, svetlobo; zatemniti.
otep, otepa: prazen snop, iz katerega se je žito izteplo ali izmlatilo; nav. večji (za več snopov) šop prazne slame.
otepati (otepljem, otepam) žito: s tepenjem, mahanjem spravljati zrnje iz njega; otepati orehe, slive (z vej); otepati prazno obleko; otepati kruh, žgance: hlastno jesti; otepati posluške: prisluškovati; otepati siromaštvo: ubožno živeti; otepati (mahati) z rokami; krava z repom oteplje (okoli sebe); — otepati se s čim: mučiti se s čim; otepati se česa: braniti se česa (muh, sitnosti, neprijetnih opravkov); — otepavati.
otepina: otepena slama.
oteščati (odteščati) se: na tešče kaj pojesti.
oteti, otmem: rešiti.
otežkočiti: narediti težavno.
otipati; otipavati.
otirača: brisača; — otirati: brisati; drgniti.
otiščanec: kurje oko.
otka: okovana palica, s katero se plug čisti strni in plevela, ki se pri oranju ob njem nabira.
otočan stanuje na otoku.
otočje: skupina otokov.
otodi: pravkar, malo prej.
otohel: *soparen*; — zatohel.

otok: 1. od vode obdan kos zemlje; — 2. oteklina.
oton: tolmun; globel ob bregu.
otorej: osorej.
otovre: otorej.
otožen: žalosten, pobit, melanholičen; otožno petje; otožno nebo; otožnost.
otrapati, otrapiti: goljufati, varati.
otrebiti: odstraniti neporabno; očistiti; otrebiti solato, ribo (vzeti ji drob), jarek; otrebiti si zobe; — otrebiti se (blata).
otrepati: mahati; migati.
otresti drevo, hruške z drevesa, slamo; — otresti se česa: rešiti; otresti se (nevšečnih) misli; — otresati.
otreti: odrgniti; obrisati.
otrinjati; otrniti svečo: očistiti jo otrinka, dela stenja, ki je že zoglenel in ne sveti več; otrniti trsko.
otrobi: mekine od zrnja, ki se dobe pri mletju; otrobe vezati: neumnosti govoriti; — ak' rovtarske vezati znaš otrobi.
otročaj: slabo vzgojen otrok.
otročarija: reč (delo) za otroke (ne za odrasle); počenjati otročarije.
otročji: otroški (a ne za odrasle); po otročje se vesti; na stara leta je postal ves otročji; otročja zaupljivost, lahkovernost; otročje veselje; ne bodi vendar tako otročji!
otročnica: žena, *dokler po porodu še leži.*
otrok, otroka; množ.: otroci, otrok, otrokom, otroke, pri otrocih, z otroki; otroka dobiti, imeti s kom; otroka odstaviti (od prs); priden, cmerav otrok; otroci in norci govorijo resnico; — otrok svoje dobe, svojega časa; velik otrok: odrasel, otročji človek; ta zakon je mrtvorojen otrok; naših otrok otroci: naši potomci, zanamci sploh; — otroci, ki hodijo v šolo †: šolarji.
otroški: od otrok ali sicer ž njimi v zvezi; otroška igra, igrača, bolezen, bolnica, doba, govorica, postelja (tudi o materi na porodu), pamet; — otroški denar, vrtec (vaja na šolski red); otroška leta; otroško veselje; otroška ljubezen.
otrpniti: otrdeti; noge so mu otrpnile; otrpnjen; otrpel; otrpnjenost; otrplost.
otva: utva; raca.
otvarjati, gl. otvoriti.
otvesti, otvezem: privezati; — otvezati.
otvor: *odprtina.*
otvoriti pisarno, stezo, razstavo, cesto, most.
ovaditi: naznaniti (oblasti); denuncírati; — ovadba; ovajati; ovaduh; ovaduštvo.
ovca, ovce; ovce, ovac (ovec); ovca beka, bleja, bleká, bleketá; nedolžna ovca; neumen kakor ovca; sledili so mu slepo kakor ovce; težko je ovca cela in volk sit; garjava ovca: človek, ki druge kvari, pohujšuje; — ovčica.
ovčar: ovčji pastir; ovčarski pes.
ovčji pastir, hlev, sír.
ovedeti se: zavedeti se.
ovekovečiti: zavarovati za vse veke.
oven: ovčji samec; razne tehnične naprave, ki trkajo ali morajo vzdržati močan pritisk.
ovenčati se s slavo.
overoviti: dati vero; verificirati; potrditi; — overovljen prepis izvirne listine.
oves, ovsa; divji oves (samosevec); oves špičiti: opravljati nepotrebno delo; — pasji oves, gl. pasji snop.
Ovid, Ovidij; v Pontu zeblo je Ovida; mraz Ovid'ja v Pontu tare; — Ovidov, Ovidijev.
ovijača: ženska ruta za na glavo.
ovijalka: rastlina, ki se ovija okoli druge.
ovinek, ovinka: daljša pot, ne naravnost; po ovinkih hoditi; ovinek napraviti, kreniti v ovinek, po ovinku; — kaj brez ovinka (ovinkov) povedati, priznati; — ovinkasta cesta.
ovira: zapreka, zavora; delati komu ovire pri čem: ovirati koga; ovirati promet.
ovitek: zavitek.
oviti drevo s slamo, stebre z zelenjem; oviti si koga okoli prsta: popolnoma ga dobiti v svojo oblast; — ovijati.
ovladati kaj: imeti v popolni oblasti; — ovladovati.
ovočje: sadje.
ovoj: zavoj.
ovojiti: prekaditi (meso).
ovojnina: stroški za ovoj.
ovratnica: ruta okoli vratu.
ovratnik, pokončen († stoječ), trd, mehak.
ovreči: prevreči; razveljaviti; ovreči oporoko, dokaz, trditev, sodbo.
ovreti: zavreti; preprečiti, ustaviti.
ovsenica: ovsena slama.
ovsenjak: ovsen kruh.

ozadnji †: zadnji.
ozaji: zadnje, najslabše žito (pri vejanju).
ozaljšati: olepšati.
ozara: neobdelan pas zemlje na obeh koncih njive, kjer se plug obrača.
ozdravéti, ozdravím: postati zdrav.
ozdráviti, ozdrávim: narediti koga zdravega.
ozeba: pozeba.
ozebem, **ozebsti**; prsti so mi ozebli; ozebla roka.
ozeblina: *ozeblo mesto.*
ozebnik: kraj, na katerem vsled vedne sence *sneg nikdar ne izgine.*
ozek: nasprotje širokega; ozka cesta; ozka obleka; — ožja volitev: med manj kandidati ko prej.
ozemci: *očesna veka.*
ozemlje: pokrajina, področje; delokrog; *znanstvo ima svoje ozemlje*, umetnost svoje.
ozgriv, *gl.* **vozgriv**.
ozimina: setev, ki prezimi.
ozir, ozira: pogled; *upoštevanje; obzirnost*; brez ozira (pogleda) na levo in desno, na stan ali osebo; z ozirom † na to: gledé na to; ozir jemati † na kaj: ozirati se na kaj; oziri na javni blagor.
ozirati se: ogledovati se; ozirati se po kom, okoli sebe; — ozirati se na koga: misliti tudi nanj, ne samo na sebe; — ozreti se.
ozkogruden †: ozkosrčen.
ozlovoljiti: ujeziti, spraviti v slabo voljo.
ozmerjati: okregati koga kakor psa.
označiti: zaznamovati; določiti.
oznaka †: označba; nosi oznako †: je označen z (kot).
oznámeniti: narediti znamenje.
oznaniti kaj: razglasiti, naznaniti; oznaniti s prižnice, z bobnom na trgu, pred cerkvijo, po časnikih; — oznanjenje; oznanjevati.
ozón, ozona.
ozreti se na koga, na kaj, po čem, po kom; — ozirati se.
ozvezdje: skupina zvezd, n. pr. gostosevci, rimska cesta, kosci.
ož: splošni izraz za kačo; — *gl.* gož; vož.
ože: vrv; — vože.
ožejati: postati žejen.
ožemati perilo; — ožeti, ožmem.
oženiti sina; bogato se oženiti; moški se ožení, ženska se omoži; — oženjen.
ožep: izop (Hyssopus).
ožeti; ožmèm; — ožemati (ožimati).
ožgati, ožgem; — ožigati.
ožigosati: javno osramotiti; takega ravnanja ni mogoče dovolj ožigosati: pokazati, kako je sramotno.
ožilje †: žilje.
ožina: ozek pas; morska, zemeljska ožina.
oživéti, oživím: postati živ; setve so pod *rahlim dežjem na mah oživele.*
oživiti, oživim: zbuditi k življenju; dež je setve oživil; — *oživljen; oživljati.*
oživotvoriti: udejstviti; uresničiti.
ožmèm, ožéti.
ožmikati: ožeti.
ožrebiti se: dobiti žrebe; kobila se je ožrebila.
ožuliti: narediti žulj; — ožuljen.

P

pa, veznik, poudarja (pri naštevanju) razliko ali nasprotje; ubogi smo, pa pošteni; vi ne ljubite vijolic? jaz pa, ljubljenke so moje; ti boš pa doma ostala; *jaz pa ti pa židana marela; ga ni pa ga ni*; če vina ni, bomo pa vodo pili; če si vedel, *pa bi bil povedal*; če nisem za te, pa me pusti; — večkrat stoji za »in« ali ž njim, ter ga *poudarja, ali pa stoji* namestu njega; dober prijatelj in pa star denar sta zlata vredna; *nima denarjev*, pa vendar dobro živi; oče pa mati; — kot poudarjeni »in« ima v nekterih pomen »zopet« in stavčni poudarek; kaj si pá prišel; — eliptično (retoríčno): kaj pa delaš? kako pa (seveda)? kaj pa (da)! ali pa (res)? — *gl.* pače; **pak**.
paberek: 1. sad, ki se je pri pobiranju prezrl (ali pa namenoma pustil), ker je predroben; — 2. majhen človek (ali sploh vsak majhen, droben, nerazvit sad).
paberkovati: pobirati ostanke.
pacati: mazati; — packati.
Pacifik: *Tihi ocean.*

pacijent; pacijentka.
packa: 1. madež; — 2. umazanec; šušmar; — 3. udarec s šibo po dlani (šolska kazen); packo boš dobil.
packati: pacati.
pač: poudarjeni »pa«; tega pač ne morem verjeti; tisto pač, tisto; jaz pač ne morem tak biti; boš si pač moral drugače pomoči; krenil je na desno, krenil je na levo, iskal je pač; — pače.
pačiti: spreminjati (v grdo), kaziti, kvariti; pačiti *jezik*, pačiti govorico; — pačiti se: spakovati se, obraz zatezati; pačiti se komu.
padar, nem.: prvotno označba za človeka, *ki je smel samo zobe dreti, kri puščati* in običajnejše rane obvezovati; danes *hudomušna označba za zdravníka sploh*.
padalo; s padalom se spustiti na zemljo.
padati: 1. *proti zemlji*; zvezde padajo; padali (cepali, umirali) so kakor muhe; — 2. *nižati se*; število naročnikov pada; cene padajo; padajoč naglas: s padajočim intervalom; *padati v oči* †: v oči biti, bosti.
padavica: *božjast*; *epilepsija*; — padavičen; padavičnost.
padavina: kar *pada na zemljo iz ozračja*, n. pr. dež.
padec, padca; *pri padcu si je zlomil roko*; — reka z velikim padcem: strmcem, višinsko razliko v nivoju.
padež: sklon; drugi padež je genitiv (rodilnik).
padobran †: padalo.
Padova; sv. Anton Padovanski.
padvan: po padovanskem načinu tkano blago; — »podlan«?
pagan †: pogan.
paglav: s samo *glavo*; *majhen*, *nerazvit*; hudomušen; nagajiv; — paglavec: smrkavec; mlada žaba, *ki je je komaj nekaj več ko sama glava*.
pagovor: *epilog*.
pahati: z mahanjem delati veter; — pahljati: *naglo*, *kratko pahati*.
pahljača: priprava, s katero se kdo pahljá, hladi.
pahniti: suniti, dregniti; pahniti koga čez *prag*, *iz raja*, *v nesrečo*; *pahniti koga z nožem*; — pahnjen: neumen, zabit, prismojen.
pahovka: neka trava (Arrhenatherum avenaceum).
pajac; pajacada.
pajčevina; pajčina: pajkova preja; — pajčevinast.
pajčolan: zelo tanko in redko blago; flor.
pajdaš: tovariš, drug (v slabem smislu); — pajdašiti se s kom.
pajek, pajka; strupen pajek; hišni, povodni pajek; šmarni pajek (Epeira diadema).
pajština: sušilnica, kopalnica; — gl. paština.
pak, gl. pa.
pakaža: svojat; drhal.
pakeljc, pakeljca: majhen zavitek; zavojček.
páklost, paklosti: oklešček.
páklostje: *okrogel les*, *ki ga ni vredno* žagati in klati.
pal: palež.
Palacija; palatinski.
palačinka, iz madž. posneta beseda za posebno vrsto omelet.
palaš: težka sablja.
palček: 1. majhen palec; — 2. duh, podoben človeku, majhen kakor palec; v kraljestvu palčkov.
palčnik: prevleka za posamezen prst; palčniki: dolge rokavice, ki imajo samo za palec poseben prst.
pale (pa + le): zopet; — pali.
palec, palca: najdebelejši prst (na roki ali na nogi); sam kakor palec; ima pod palcem (denar); ne gre mu rado izpod palca: skopuh je; palci mu gledajo iz raztrganih čevljev; za palec debel; — gl. sežnj.
paleograf; paleografija.
palež: črni smod, rastlinska (posebno trsna) bolezen (Cladosporium Roesleri).
pali: pale.
palica; 1. popotna palica; palico si urezati; hoditi ob palici; spraviti koga na beraško palico; pastirska (ovčarska) palica; kdor vrabce lovi, ne sme s palico mahati; palica ima dva konca (lahko zadene tudi onega, ki ž njo maha); dobiti dvanajst palic (udarcev s palico); palico nad kom zlomiti: obsoditi ga; — 2. znamenje dostojanstva: škofovska, maršalska palica; — 3. zlato v palicah; — paličica.
paliti: *žgati*; *smoditi*.

palivo: kar se pali.
paljenka: žganje.
paluba †: krov (na ladji).
pamet, pameti: 1. *spomin; jasna, zmedena,* zmešana **pamet**; učiti se kaj na pamet; znati, računati kaj na pamet; na pameti imeti; — 2. primerjajoče, tehtajoče mišljenje; bistra, preprosta, jasna, zarobljena **pamet**; to ti pravi že zdrava pamet; priti ob pamet; s pametjo se srečati: spametovati se; pamet mu je mrknila; niti na kraju pameti mi ni bilo; spraviti koga ob pamet; ob pamet sem; **pamet** je boljša ko žamet (bogastvo); **denar** poide, pamet pride; pamet tega ne more dognati; po pameti je *taka sodba naša; Bog daj norcem* pamet; **mož ni** prave († pri), zdrave pameti; **dolgi** lasje (ženski), kratka pamet; **pameti** si kupiti; po pameti ravnati; s pametjo se skregati: neumno ravnati.
pameten človek; pametna beseda; pametno govoriti, ravnati; kako pametno uganiti, reči, ziniti.
pámetiti: pomniti, spominjati se.
pametnik: pameten človek; — pametnjak.
pametovati: 1. pomniti; — 2. razmišljati, rezonirati.
pámetva: *spomin* na dan nedolžnih otročičev; na pametvo iti, po pametvi hoditi; — gl. tepežnica.
pamž, pamža; otrok, ki samo še jé, ki ga ni drugega ko trebuh.
Panama; panama: velik polom; Panamska ožina.
panati: zarotiti; vzeti silo, moč.
pančati: mešati; ponarejati; — pančati vino.
pandekte, pandekt, v pandektah.
pandur, pandura.
panegirik; panegiričen.
panganet: bajonet; Panganet Matilda, gl. kurba.
panika: poplah; — paničen strah: brezumen, brezglav.
panj, panja (panjú): 1. štor; tudi star panj se vname (starec zaljubi); — 2. kos debla, izvotljen, porabljen za čebele; tudi splošen izraz za dom čebel; kranjski panj; — 3. surov, neotesan, trd, štorast človek; ribniški panj (Jos. Marn); — panjač; panjič.
pankelj; pankeljček †: trak.
pankrt, nem.: nezakonski otrok.
panoga: poganjek, odrastek; korenina, *deblo požene panoge; znanosti* se delijo na razne panoge; — gl. stroka.
panorama, panorame, panorami, panoramo, ob panorami, nad panoramo; prekrasna (prekrasen †) panorama.
panteist, panteističen, panteizem.
Panteon; panteon: skupna grobnica zaslužnih mož.
pantomima; pantomimičen; — pantomina †.
paperek †: paberek.
papeščak: krompir; topinambur.
papeški † nuncij: papežev nuncij; bolj papeški ko papež sam.
papež; papeževa država; papežev legat; — gl. soldat.
papežnik, gl. papist.
papigovati: govoriti nesmiselne, nerazumljene besede; slepo kaj za kom ponavljati.
papir, papirja; pisemski papir; vrednostni papir; — papirnat denar.
papist; papežnik: katoličan.
Paprače; Papreče, Papretno in enaka krajevna imena so posneta po »praprotic.
par: 1. dvojica enakih reči; par čevljev, konj, volov; par skupaj spraviti, spariti; ta dva čevlja nista par, nista od para; bogve kod hodi moj par; ni mu para na svetu; par para išče; eden še manjka, pa bomo na pare; — 2. se rabi tudi splošno za nedoločeno množino; črez par (nekaj) dni.
para: 1. sopara, sopuh; para se dviga iz vrele vode; para goni stroje; — 2. vol, pes ima paro, ne dušo; ti presneta para zanikrna ti! uboga, grešna, uradniška para; — 3. denarna enota (se sklanja kakor »lira«): 2 pari, 3 pare, 5 par. 10 par, 50 par.
parabola; parabolično steklo.
paradajzar †: paradižnik.
paradigma, paradigme; po tej paradigmi se sklanjajo tudi druge enake besede.
paradiž: raj.
paradoks, paradoksa; njegove besede so sami paradoksi; paradoksna trditev.
parafraza; parafrazirati; parafrastičen.
paragraf; pod paragrafom: prepovedano.

paralelizirati †: paralizirati; — paraliza († paraleliza).
paralelka: vzporednica (šolski razred).
paralitičen; paralitik; paraliza.
paranója; paranojičen; paranojik.
párati; suknja se mi na šivih že para: gre narazen; srce se mi para: trga.
parazit; parazitičen.
pare: mrtvaški oder; ležati na parah.
parenteza: parentetičen.
parere oddati (svoj): strokovno mnenje.
parfem; parfemirati.
párija; zaničevan (indijski) parija.
parirati udarec; parada; — parirati komu: na besedo ubogati.
pariteta; paritetičen.
pariti: 1. *delati (s) paro; sonce pari njive;* seno se pari na kupu; rože se že parijo: venejo; pariti se: izpuščati paro, sušiti se; pariti perilo: v žehti; pariti sod: s kropom; — opariti; — 2. delati pare: Krajinčan pari volí, Bog pa ljudi; o sv. Gregorju se ptiči parijo; spariti.
Pariz; Parižan; Parižanka; parizar: težek voz s širokimi platišči; pariška moda.
park; mestni park, grajski park; vozovni park; — parkirati (z avtom).
parkelj, parklja: 1. živinski nohet; govedo *ima na vsaki nogi štiri parklje,* dva velika in dva mala; bolezen na parkljih; — tudi označba za prste (roko); — 2. hudič, ki na Miklavžev večer hodi s sv. Miklavžem po hišah; (vihar je bil) da so mornarji molili kot deca pred parkljem.
parket; parketirati.
parma; parna; nem., svisli; podstrešje nad hlevom, kjer se shranjuje krma.
parmezanec: sir iz it. mesta Parme.
parna, gl. parma.
Parnas; parnasist.
parnik: ladja, ki jo goni para; danes *splošno nasprotje jadrnice.*
párobek, parobka: štor.
parobrod †: parnik.
parodija; parodirati; parodist.
paroma: na pare, v parih.
paromlín †: parni mlin.
parski: bavarski.
parta, parte: trak z raznim lepotičjem, ki so ga belokranjska dekleta nosila na čelu; — porta.
parte, parta, s partom; naznanilo o smrti koga, natisnjeno na posebnem, črno obrobljenem listu; nekdaj so bili običajni tudi parti, belo natisnjeni na črnem papirju.
particip; *participijalna konstrukcija.*
partizan; partizanstvo.
parveni, parvenija.
pas, pasa (pasú): 1. ovoj okoli sredine života; vtakniti roke za pas; s kovinastimi ploščami obit pas; pas si opasati, odpasati; — 2. opasani del života; tenka je v pas, dovolj ga je v pas; še do pasú mu ne sežem; objeti koga čez pas; — 3. preneseno: vroči, zmerni, mrzli pas na zemlji (cona); pas večnega leda na gorah.
pasanec: vrsta čmrljev.
pasaža; pasirati.
paseka: poseka.
pasha: gl. pazduha.
pasica: umetno okrašen pas.
pasija; pasijon; pasijonka; pasijoniran.
pasiva, pasiv, pasivam, pasive, pasivah, pasivami.
pasji: 1. pasja koliba, koža, mast, dlaka (= kletvica: pes!); pasji dnevi: najhujše vročine, od 23. julija do 23. avgusta, ki so pod zvezdo, imenovano po psu; pasja vročina; pasji snop (oves): del desetine, ki so ga podložniki dajali za vzdrževanje grajskih psov; pasji drek: tak ničev nič, da sploh ni vredno govoriti o njem; — 2. slab, človeka nevreden; po pasje živeti; ozmerjati, pognati koga; *pasje vreme;* pasje življenje; pasja vera; pasja para: pasja duša (psovka); — 3. razni pleveli in strupene rastline: pasja smrt, pasje zelje, preobjeda (Aconitum napellus); pasja trava (Dactylis glomerata); pasje grozdje, tudi pasji les, krhlika (Rhamnus frangula); pasji jezik (Cynoglossum officinale); pasji peteršilj, mala trobelika (Aethusa Cynapium); pasji rep (Cynosurus cristatus); — 4. v krajevnih imenih: Pasja dolina, vas; Pasji rep, vrh.
pasjica: koliba za psa.
paskvil; paskvilant.
pasma: človeška ali živalska vrsta; montafonska pasma; dobra, slaba pasma; — pleme.

pasmo: pramen, sestavljen iz večih, napetih (na motovilu) niti; — gl. pasma.

past, pasti; past nastaviti; past se sproži; iti v past; ujeti se v past.

pasta; pastel; pasteta; pastozen.

pasti, padem; padel (pal), padla (pala); pasti na glavo, na kolena, komu k nogam, s konja; padel je kakor snop, kakor je dolg in širok, kakor iz oblakov, na kup, nesrečno; pasti v omedlevico; — pasti v vražjo oblast, sleparjem v roke, v kremplje oderuhov, v greh, v zmoto, v nemilost, v nesrečo; — pasti po kom: napasti, naskočiti koga; — reka, cena jabolkom je padla; — krivda, greh, sramota pade na koga; — beseda je padla prav; predlog je padel: ni bil sprejet, bil je odklonjen, zavrnjen; svetovni rekord je padel: sedaj je nov; — kaj ti je vendar padlo v glavo: prišlo v misli, na um?

pasti, pasem: paziti na kaj; skrbeti za kaj; pasti (živino): splošno, tudi brez objekta: pasti krave, konje na detelji; pasi moja jagnjeta, pasi moje ovce; pasti čebele: lenariti; megla se pase (vlači) po dolinah; — živina se rada pase; pasti svoj trebuh, lenobo, poglede, oči, radovednost; pasti svoje zverinske muhe: udajati se svojim divjim nagonom, streči svojim strastem; pasti se z modrostjo Helenov; pasti duše: biti za župnika; zdaj rodoljubje pase (redi) rodoljuba; — ali sva skupaj krave pasla: ali sva taka stara znanca (še izza otroških, pastirskih let) ali sva tako dobra prijatelja?

pastir, pastirja; mali pastir; občinski pastir; biti za pastirja; duhovni, dušni pastir; — kačji pastir: označba raznih libel (Calopterix splendens, Libellula depressa).

pastirček betlehemski: nedolžen, naiven človek.

pastirica; gosja pastirica; — neka povodna ptička (Motacilla); — pastiričica.

pastirjevati; pastirovati.

pastirna: star izraz za pastoralko.

pastirska palica, pesem, igra; pastirski list: škofova poslanica škofljanom; pastirski narod: nomadski.

pastor, pastorja; — pastorica: pastorjeva žena.

pastorek, pastorka: nepravi sin (očimov, mačehin); — pastorek usode; — pastorka.

pastuh: žrebec.

pasus, pasusa; v tem pasusu.

paša: 1. o sv. Juriju se začne paša; gnati na pašo, s paše; na paši se mnogo otrok pokvari; slaba, dobra paša; čebelna paša; — 2. splošno: hrana; mlečna kaša, otročja paša; trpljenje in bridkost (nam je) vsakdanja paša; paša za oči; »Dušna paša«, naslov Baragovega molitvenika (1830); Levstik bi moral biti dušna paša vsakega Slovenca.

pašanec, pašenog, pašanog: mož ženine sestre; iz arabščine.

paščiti se: hiteti.

pašenog, gl. pašanog.

paševati: obnašati se (oblastno) kakor kak turški paša.

pašnik: kraj, kjer se živina pase; se nikdar ne pokosi, ampak samo popase.

pašnja: paša.

paštva, posebna stavba, prislonjena na gospodarska poslopja, ali tudi stoječa sama zase, določena za kot prevžitkarju; iz. nem. »Badstube«.

patakón: nekdanji avstrijski novec za štiri krajcarje, iz bakra.

patent: star, splošen izraz za vsako uradno listino, ki daje kako pravico.

pater, patra: redovni duhovnik (ne svetni); grajski pater; — pater sem mu: kos sem mu; pater Neža: tercijalka.

paternošter: rožni venec, molek.

patoglav: paglav.

patoka: petijot, pikola.

patolog; patološki anatom; patologičen pojav.

patos; patetičen.

patrijarh; patrijarhaličen: starinski; po stari šegi.

patrijot; patrijotičen; patrijotizem.

patrimonij; patrimonijalen.

patrulja; na patrulji; patruljirati po okolici.

pav; — pava: pavova samica; — pavovo perje: tuja, izposojena lepota.

Pavija; v italijanskem mestu Paviji.

pavijan; vrsta opic; nekdaj žurnalistična psovka Alešovcu.

pavka: 1. boben; — 2. pavke: otekle žleze v dimljah.

Pavliha: veliki Pavel; tudi označba za šaljivca ali smešnega, neresnega človeka.

pavola: bombaž.

pavšal, pavšala; pavšalen; pavšalirati.

pazderje: leseni deli otrtega lanu, iztepeni iz prediva.

pazduha; koga pod pazduho vzeti, peljati; obesiti se komu za podpazduho; — kaj izpod pazduhe vzeti: izmisliti; pod pazduhami bolan: len; seči komu pod pazduho: priskočiti mu na pomoč.

pazha: pazduha.

paziti na kaj, na koga; paziti kakor pes na kost, kakor na svoje oko; paziti se: varovati se; — pazljiv; pazljivost.

paznik pazi na koga, na kaj; jetniški paznik.

paž: opaž.

paže, pažeta.

pažiti: mašiti, delati opaž.

pažje: ruše; grude.

pažnja †: pozornost.

pecelj: zveza med listom (sadom) in vejo (deblom, steblom); recelj.

pecika: cepika; — gl. cepič 2.

pecikati: nalahno ploskati.

pecilni prašek: za pecivo.

pecivo: kar se peče ali je pečeno (iz testa).

peč, pečí: 1. skala (danes samo še v krajevnih imenih: Na pečeh; Péčice; Mirna peč; Bela, Krvava, Žagana peč); — 2. zaprto ognjišče; železna, lončena, kmečka, krušna peč; širok kakor peč; tema kakor v peči; peč (v peči) zakuriti; sesti (si) za peč; za pečjo (doma) ostati; peč podpirati: lenariti; — *peč: široka zadnja* plat (posebno ženska); peč se je podrla: mati so na porodu (se pravi, da otroci ne razumejo, zakaj ne smejo v hišo, ampak se smejo potepati).

peča: bela, izvezena ženska ruta za na glavo.

pečat: 1. stalen znak kake osebe (ali urada), ki se pritisne poleg (ali namestu) podpisa; pečat udariti na kaj, pritisniti v vosek; — 2. splošna označba za uradno pismo, listino, odlok: kaj pod pečat (uradno zaporo) dejati.

pečati se s čim: imeti opravka, skrbeti za kaj, opravljati; pečati se s kmetijo, z rokodelstvom: s tem se ni vredno (ž njim se ni varno) pečati, pečati se za gospodarstvo, za napredek: brigati se, truditi se.

pečatiti: pritisniti pečat.

pečatni prstan, vosek.

pečatnik: priprava, s katero se pečati.

peček: kot pri peči; zapeček.

pečenica: klobasa (mesena), ki se peče.

pečenje: pečene reči; peka.

pečenka: 1. telečja, svinjska pečenka; boljša je žlica zelja v miru, nego pečenka v prepiru; — 2. šampinjon, neka goba (Agaricus campestris).

pečevje: skalovje; — pečevit.

peči, pečem; peči jabolka, koruzo, krompir, repo, kostanj, kruh; peči kaj v ponvi, na ražnju; peči koga na sveči: mučiti njegovo radovednost, počasi ga navijati, vleči; ta zna več ko hruške peči; — sonce peče; rana me peče; oči me pečejo; vest, radovednost, sramota človeka peče; peklo ga je, da ni bil povabljen.

pečica: majhna peč.

péčica: majhna peča; trebušna mrena ob želodcu in črevih ali v njo zavita pečenka.

pečina: skalna stena.

pečka: 1. peček; — 2. seme jabolk, hrušk, buč, trsa; denarja kakor pečká.

pečnica: del lončene pečne stene.

pečuhnjica: kuhinjska brisača.

ped, pedi: dolžina med iztegnjenim palcem in kazalcem (sredincem, mezincem); dolg, širok debel za ped; pet pedi: poje prepelica.

pedant; pedanterija; pedantičen; pedantstvo.

pedenj, pednja: ped; za dva pednja dolg; pedenj človek, laket brada: majhen človek z veliko brado (brkami).

pedic, pedica: gosenica vrste ponočnih metuljev (geometrae); — pednjač.

pedijater, pedijatra.

pediker; pedikerka; — pedikira: pedikirati

pednjati: delati pedenj dolge korake.

pega: lisa; pege v obrazu, na soncu; — pegast; pegav; pegavost.

Pegam: Čeh; pegam, ptič (s Češkega — Bombycilla garrula).

Pegan, gl. Pegam.

pegatka: vrsta na pol divjih kokoši.

péh, péha: bat na dolgem ročaju, s katerim se kaj tlači, mečka (jabolka, svinjska piča).

pehar, nem., valjasta, možnarju podobna posoda, navadno iz lesa, v kateri se hrani semenje, suho sadje, sol in enake v gospodinjstvu potrebne reči; — nizek, iz slame pleten košek.

pehariti: goljufati (pri kockanju, ker so se kocke mešale v peharju).

pehati: suvati; pehati koga od sebe, v obup; pehati se: truditi se; pehati se z delom, za dobiček, za tuje ljudi; peha se (izpahuje se mi iz želodca); — pahniti.

pehič: majhnemu pehu podobna divja hruška.

pehota: infanterija.

pehtran: dišavno zelišče (Artemisia, Pyrethrum); pehtranovi štruklji.

pek peče kruh; — pekovka.

peka: pečenje; koliko se enkrat napeče: kruh stare peke.

pekel, pekla; v pekel priti; pri tej hiši je sam pekel: jeza, prepir; — pogosto krajevno ime.

peket konjskih kopit; — peketati.

peklenska pošast, vročina, furija; peklenski plamen; — peklenska zavist; peklensko občutje; peklenski tempo; peklensko početje, veselje (hinavsko).

peklenšček: evfemizem za hudiča.

pekliti koga: jeziti; pekliti se.

peklo: pekel.

pekrčan: gl. Pekre.

Pekre, krajevno ime, = svisli; pekrčan: vino, rastoče na Pekrah; — gl. petro.

pelcati, nem.: cepiti.

pelen: pelin.

pélin, pelína; le pelin (bridkost) pili smo z vrta, ko bili smo še mladi.

pelinovec: vino, v katerem se je namakal pelin.

pelisa: lisa; maroga; madež.

peliskati: ploskati; s plosko dlanjo tolči; — pelisniti.

peljati, peljem (peljam); peljati koga za roko, pod pazduho; peljati pravdo; — peljati se z volmi, s konji, s pošto, po železnici, v ladji; cesta, pot pelje kam.

pena; pene z juhe pobrati, posneti; pene tiščati: peniti se (od jeze); prazna, puhla pena; — morska pena (talcum lithomarga); zlata pena.

penati; penatje.

pendant k čemu: par.

pendrek: gumijevka.

penez: starinski izraz za denar; penezov ima na mernike.

penica: označba za razne ptiče (Saxicola, Curruca, Muscicapa).

peniti se: dvigati pene: morje, pivo se peni; peniti se od jeze, togote.

penklja †: pentlja; petlja.

penny, pennyja; nekaj pennyjev.

pentagram: morska noga; zvezda s petimi roglji (se lahko naredi z eno potezo).

Pentelikon, Pentelikona; penteliški marmor.

pentelj: pecelj.

pentlja: rahel vozel; kravata.

penzija; penzijon; penzijonat; penzijonirati.

penzum, penzuma; prevelik penzum.

pepel; s pepelom si glavo potresti: pokoriti se.

pepelka: odrivana, zapostavljana oseba; — Pepelčica.

pepelnica: sreda po pustu; pepelnična sreda; pepelnični teden; — jama za pepel.

pepelnik: posoda za pepel.

pepeluh: prostor pri ognjišču za pepel.

perača: štirikotna lopata s kratkim ročajem, s katero tolčejo perice po mokrem perilu.

pereč: vroč, žgoč; pereč ogenj; pereče vprašanje: neodložljivo, ki ga je treba čimprej rešiti.

peresnik: držalo za pero.

pereti: razpadati, trohneti.

perfiden; perfidija; perfidnost.

pergament; pergamentov papir.

periferija; periferičen.

perifraza; perifrastičen.

perihel; periheličen.

perijoda; perijodičen.

perijohe: (šolski) letopisi.

Periklej, Perikleja: Perikles, Periklesa.

perilja: perica.

perilo; srajca je v perilu (se pere); umazano perilo: nečedne zadeve, afere; — mesečno perilo: menses.

perišče: kolikor se zajame v obe dlani; — prgišče.

perjanica: peresa kot okras pokrivala glave.
perjanik: s perjanico okrašen odličnik.
perje: listje, dokler je še na drevju; — gosje, pisano, mehko perje; — perje mu je zrastlo: goden, zrel, možat je postal; — perje cufati †: pukati.
perkusija; perkutirati.
perlustracija; perlustrirati.
permanenca; permanenten.
permutacija; permutirati.
Pernar, Pernarčič, Pernat, osebna imena, posneta po »Bernardu«.
pernica: s perjem nadevana odeja.
pero, *peresa: 1. živalsko; gosje pero; pero urezati, prirezati za pisanje;* preneseno: pisalo; posvetna so peresa in pobožna *(pisatelji); ostro pero, pero spretno sukati,* pomočiti, odložiti; smrt mu je vzela pero iz roke; — 2. rastlinsko: na pero piskati (na list); *figovo pero: s figovega drevesa;* preneseno: pokrivalo, ki nekaj skriva, kar se skriti ne da, ker je vsem znano; — 3. tehnično: vzmet.
peroprask: pisač, pisar.
perot, gl. perut.
persiflaža; persiflirati.
perspektiva; perspektivičen.
peruncelj: oklešček.
perunika: divja lilija (Iris).
perušati: čofotati (po vodi).
perušje: koruznica.
perut, peruti; komu peruti pristriči: omejiti ga v njegovi samovolji, na kratko ga *pripeti;* — *perutnica.*
perutnina: domača perjad.
perzijanec; kupil sem lepega perzijanca († *lep perzijanec).*
perzonal; perzonalije; perzonifikacija; perzonificirati.
pes, psa; lovski, ovčarski, mesarski pes; pes ščeka, bevska, renči, laja, zateguje, tuli, zavija; lačen, žejen kakor pes; *zmerjati koga kakor psa; garjav pes: vsi* ga preganjajo; stekel pes; vidi se, kam pes taco moli: kaj bi rad; priti na psa: voziti s *psom (prej s konjem);* s *psom in* z betom: borno in obilno; pred lastnim psom ga je sram, še pes ga ne povoha; psu na rep stopiti: da se oglasi, pokaže, kaj bi rad; gledata se kakor pes in mačka: sovražno; pes psice ne grize: — samo psice se koljejo; ni pes (vrag), da ne bi: nič me ne bo oviralo; pes ima kosmata ušesa: ni človek, pazi se pred njim; naj se pes obesi: sedaj mi je prav vse nič mar; vsak izgovor je dober, pa če ga pes na repu prinese; pustite pse, naj lajajo (to kaže le, da jahamo); nasprotje gospodarja, gospoda: tem gre, Slave pesòm, lajati, tace lizat; psovka človeku: pogine naj pes! — pod psom: niti za psa, še za psa preslab.
pesa: vrsta okopavine (Beta vulgaris); rdeča pesa.
pesè, peseta: psiček; — pesèk, peskà.
pések, peska; droben, debel pesek; zlati *pesek: pesek hrešči, škriplje* pod stopinjo; nasuti komu peska v oči: preslepiti ga, varati ga.
pesem, pesmi; božična, cerkvena, cesarska, duhovna, junaška, Marijina, misijonska, narodna, pivska, pobožna, posvetna, sveta, *romarska, šolska pesem: mila* (elegija), kosmata, okrogla (vesela), neslana, visoka; pesmi zlagati, krožiti, izmišljati: *pesem gre od ust do ust;* vse pesmi *njegove* nje hvalo pojo; pesem od kralja Matjaža; se izpušča: pel je narodne, Klančnikove in svoje; dajmo eno (pesem zapeti); — pesmica.
pesen, pesni: pesem.
pesjan: pasjeglavec; pesoglavec.
pesji †: pasji.
peskovit: peščen.
peslajnar: pesjan(ar).
pesmar: nekoliko zaničljiva označba za pesnika; — pesmarček; pesmariti.
pesmarica: zbirka pesmi.
pesnica; — pesnik; — pesniti (pesnikovati).
pesoglavec: divjak s pasjo glavo; pesjan.
pest, pesti: stisnjena dlan; dati se (priti) komu v pesti: komu pest pokazati; dobiti koga v pest; imeti koga v pesteh; pest me srbi; v pest se smejati: na tihem, *zase: — mera: pest moke; za višino konj* = 10.5 cm: petnajst pesti visok; — na lastno pest (roko) kaj storiti: na lastno *odgovornost, brez pooblastila ali naročila.*
pester: raznobarven, pisan; — pestrost.
pestilenca; *pestilenten duh.*
pestiti: obdelovati s pestmi; nadlegovati; mučiti; bolezni, dolgovi človeka pestijo: pestiti koga z vprašanji.

pesto: srednji del kolesa, s katerim se oklepa osi; je nadelana cesta, ne zajemajo pesta (blata).
pestovati: nositi na rokah; — razvajati.
pestrna †: pestunja.
pestunja pestuje otroka.
peš iti, hoditi: ne se peljati; — peš pot.
pešak: pešec; infanterist.
pešati: slabeti; moči, oči mi že pešajo; se zmanjšujejo.
peščena zemlja; peščena ura.
peščenik: peščen kamen; peščenjak.
peščica: majhna pest; peščica moke.
peščina: pesek, ki ga je voda nanesla.
peščišče: prostor, kjer so pečke.
peščnat: peščen; poln peska.
pešec: hodec; dober, slab pešec; prehod je dovoljen samo pešcem; moja sestra je vztrajen pešec; — infanterist.
peška: pečka.
pet; pred petimi leti; kljuka (V) pet, križ (X) deset; pet bo; ob petih odrinemo.
peta: oborožen od pet do glave: ves v orožju; zadreti si trn v peto; biti komu za petami: tesno mu slediti; obesiti koga za pete; obesiti se komu na pete; pete komu lizati: uklanjati se komu; pete pokazati: pobegniti; pete odnesti: uiti; pete si brusiti: okoli tekati; kdor nima v glavi, mora imeti v petah: nepotrebno pot bi si prihranil, če bi bil mislil; pete pobrati: pobegniti; — peta na čevlju; — topi, debelejši konec kake reči, n. pr. jajca, kose, pluga.
petak: bankovec za pet enot.
petanja: debela, velika peta, n. pr. pri kosi.
petdeset; —petdesetak (bankovec); — petdesetnik (mož, star 50 let).
petéh: petelin.
petek: peti dan v tednu; veliki petek: v velikonočnem tednu; črviv petek: v petek po vnebohodu; v petek in svetek: ob delavnikih in praznikih; kadar bo v petek mlada nedelja: nikoli; petek (je) slab začetek: slabo je začeti pozno (v tednu), rajši zgodaj (že v pondeljek).
petélin, petelína; postavljati se (oblastno, ošabno) kakor petelin na gnoju; petelin poje k dnevu; petelin ti bo hlače pomeril: tako mlad, majhen si še, da ti bodo dovolj tako kratke hlače kakor jih ima petelin; prepirljivec, pretepač; — divji petelin (Tetrao urogallus), kadar poje, začne najprej skrtati, nato poči in prevrže, nazadnje zabrusi; iti na († nad) petelina; — sprožilo na puški; petelina napeti.
petelinček: majhen petelin; petelinčkove hlače: kratke; božji petelinček: vdeb, smrdokavra; — sprožilo na puški; — razne rastline, n. pr. Erythronium dens canis; — petelinec.
peter, gl. petro.
peter, *petéri*: *peterovprega*.
Peter; naj bo Peter ali Pavel: kdorkoli; Petrček, Petrčka; — Petrov novčič; prostovoljni darovi sveti stolici.
Peterlin, osebno ime, iz nem. = Petrček.
peteršilj; peteršiljček.
peti, peta, peto; peto kolo (pri vozu): nepotreben človek; ni mi ne v peto, ne v šesto (koleno): nič me ne briga, popolnoma tuj mi je; magistrale, pesem trikrat peta.
peti, pojem; ptič, petelin, zvon, struna, trobenta, sekira poje (v gozdu); orgle pojejo; peti svete pesmi; peti po tujem napevu; pojó Kranjic lepoto moje strune; peti komu hvalo, slavo; otrokom šiba novo mašo poje: je potrebna za dobro vzgojo; gorjača bo okrog ušes vam pela; poberite se, ali pa bo druga pela; kaj mi poješ: čvekaš neumnosti? — peta (ne tiha) maša; pete litanije; magistrale, pesem trikrat peta.
peti, pnem: vzpenjati; (konj) kvišku pne ušesa.
petica: številka 5; groš; šmarna petica: star, srebrn denar z Marijino podobo; le petica dá imé sloveče; — slab red v šoli: nezadostno, slabo; dobiti petico.
petičen: bogat; — gl. petica.
petičnik: petičen človek.
petijot: vino iz tropin.
petina; petinka: peti del česa.
petje, petelinovo (petelinje), ptičje, pogrebno, pijansko, ubrano petje; poetov mijavkanje in mačkov petje.
petka: petica.
petlja: pentlja; pecelj.
petnajst; napetnajstiti, prepetnajstiti: goljufati, krivico storiti komu (v starih ljudskih sodiščih je bilo petnajst mož: župan in 14 sodinov).

petnajščica: divja hruška, drobnica (človek jih lahko vzame 15 v usta, pa še žvižga).

petnik: peta; stožer; tečaj.

petpedikati: peti »pet pedi (je dolgo silje)«, kakor poje prepelica.

Petrarka, Petrarke, pri Petrarki, s Petrarko: kaj nam je treba Petrarkov!

Petraš, Petrè, Petrin, osebna imena, posneta po Petru.

petre, gl. petro.

petrefakt; petrificirati.

petrinar: svetni duhovnik (ex societate Petri — non Iesu); izraz »skromnosti« nasproti jezuitskemu »gospostvu«.

petro: svisli.

petrolér, petrolerja: anarhist.

pevati: peti.

pevcati, gl. pelcati.

pevec, pevca; ptič pevec; operni pevec; pevec pivec; — pevka.

pevovodja: vodja pevskega zbora.

peza: teža; nositi življenja pezo; na pezo (muko) dejati.

pezati: mučiti.

pezdè, pezdéta: slabič, slabotnež.

pezdec, pezdeca: tihi prdec; tvoj duh in moj duh sta taka soseda kot farški pezdèc in božja beseda; — neka goba (Lycoperdon bovista), imenovana tudi »babji pezdec«.

pezdeti: tiho izpuščati vetrove iz telesa; kaj ti veš, kako se v cerkvi pezdi (soseda moraš suniti in ga ogorčeno pogledati): primite tatú! — gl. prdeti.

pezdirje †: pazderje.

pfenig, gl. rajniš.

phati, pšem (pham): v stopi ali možnarju tolči; phati ječmen, proso, ajdo za kašo; pri tem se odluščijo mekine in dobi se »pšeno«; — kam se pšete: rinete, gnetete? — gl. pehati.

pi, pi, pi: klic perutnini, naj pride.

pic: moški ud; — picek.

pica: ženski ud; — picica; picika; pičica; pička.

picek: pišček; — gl. pi; pic.

piča: krma; svinjska piča.

pičel: majhen, droben, neznaten; pičla mera: skopa; pičle pol ure: komaj; pičlo (tesno) vam hodi, gre, je.

pičica: majhna pika; pičica na »i«; vse je do pičice (popolnoma) res; vse se je do pičice izpolnilo; — gl. pica.

pičiti: zbosti; čebela, osa, kača ga je pičila; kakšna muha ga je pičila: kakšna nenavadna misel ga je obšla? kogar je kača pičila, se še zvite vrvi boji.

pička: pečka; — gl. pica.

pičniti: pičiti, zabosti; načeti.

pidžama: spalna obleka za oba spola.

pihalnik: starinska puška.

pihalo: reč, s katero se piha, meh; pihaj, saj imaš pihalo: se pravi onemu, ki mu je kaka jed prevroča; — godalo na človeško sapo; skladba za pihala.

pihati, piham (pišem); puhati v kaj; pihati ogenj (da zagori), kašo (da se shladi); pihati kakor gad; veter piha skozi vsako špranjo; pihati komu na dušo, na srce: skušati ga z lepimi, sladkimi besedami pridobiti; ne boš kaše pihal (pa tudi ne jedel: pri tej reči te ne maramo zraven); piši me v uho, v rit, počez, že veš kam: prav nič se ne brigam za tebe in tvojo jezo.

pihljati: rahlo pihati; blage sapice pihljajo.

pihniti, pihnem: kakor bi pihnil: na mah, takoj; — pihniti ga: gl. lomiti ga.

pijača: splošna označba za manj alkoholične tekočine, ki jih človek lahko pije, ne da bi se takoj opijanil; nekaj ga bomo prodali, drugo (vino) bo za pijačo; pijača se prileže, leze v glavo, v lase; dovolj jedače in pijače; dati za pijačo; — opojne pijače.

pijan kakor batina, čep, dež, krava, mavra, muha, živina, prasec; pijana mrha; pijano motovilo; pijan kruha: izbirčen: kako pri Sisku Kolpe so pijani omagali pred Kranjci Otomani; pijan od veselja; pijano (težko) vino.

pijanec; pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne: nikoli; pijanec je moder, močan in bogat: v svoji pijanosti; — pijanka; pijanost; pijanski; pijanstvo.

pijanček pijančuje.

pijančljiv: opojen.

pijandura: hud pijanec.

pijaniga: huda pijanka.

pijanist; pijanistinja.

pijarist; pijaristovske šole.

Pijáva gorica; na Pijavi gorici; krajevno ime, pomeni zemljo, ki pije vodo, na kateri voda hitro izgine.

pijavke staviti komu, dati si pijavke postaviti.

Pijemont; balkanski Pijemont: Srbija; *Pijemontez*; *gl.* Plemenitezar.

pijeteta; pijetizem.

pijonir; pijonirsko delo: težko, od začetka, na novo.

pik: osji, kačji pik; — pik (barva pri kartah); — kramp z dvema ostrima koncema.

pika; 1. na konec stavka pride pika; pika na »i«; dobiti (črno) piko: slabo označbo, slabo oceno; piko postaviti (pri smučanju: sesti v sneg); za piko (malo) je manjkalo, pa bi ga bil ubil; nizka, majhna kuhinjska svetilka brez cilindra; — 2. neka bolezen; imeti piko na jeziku: težko govoriti; piko dreti: na mačka piti; — 3. jeza, sovraštvo; imeti koga na piki; vzeti koga na piko; piko imeti zoper (na) koga.

pikač: pik.

pikanten; pikanterija.

pikapoka, pikapok: oponašanje mlatičev.

pikapolonica: neka žuželka (Coccinella septempunctata).

pikarizem: potepanje, potepuštvo.

pikati: bosti, zbadati (z besedami).

pikčast: z majhnimi pikami.

pikec: trsna bolezen (Gloeosporium ampelophagum).

pikelj, piklja: rudarski kramp s podolgatim ušesom in brušeno konico.

piker: oster, bodeč; pikra opazka, beseda.

pikerčan †, gl. Pekre.

pikola: vino iz tropin.

pikolit: vino iz posušenega grozdja.

pikolo, pikola.

pikon: velik pik.

pilakar: skopuh (v rokovnjaščini).

Pilat v veri: človek na kraju, kamor ne sodi, kjer bi ga nihče ne iskal; hoditi od Poncija do Pilata: opravljati težka pota brez vsakega uspeha.

piliti žago; piliti pesem, spis: gladiti; — piliti se: gl. guliti 3.

piljka zapira zgornjo odprtino soda, ki se tudi enako imenuje, spodnjo, skozi katero se toči, pa čep; — piljko zabiti.

pilot, pilota: krmar na ladji, letalu ali zrakoplovu; pilotirati: voditi.

pilota, pilote: močan hlod, zabit v zemljo; na pilote padajoč oven tolče trdi takt.

pilpogačica: 1. netopir; — 2. ne ptič ne miš, šviga švaga, neznačajen človek.

pinceta; prijeti s pinceto.

ping pong: table tennis.

pinja: 1. deža, v kateri se mete surovo maslo; — 2. črn, trd klobuk z visoko štulo (cilinder); — pinjeno mleko: zmetki, sirotka.

pinka: (majhna) pika.

pint; bokal.

Pintar, osebno ime, iz nem., = sodar.

pipa; 1. daj mi (za) pipo tobaka; kaditi pipo; še pipe tobaka ni vreden; pipa miru: znamenje sprave; pipa in baba se ne posodi; — 2. dejati (dati) sod na pipo; vino je na pipi (teče); sedaj imamo nov sod na pipi.

pipati: puliti; ruvati; pipati ajdo: s korenjem vred (ne žeti); pipati zobe.

pipec: žepni nožiček.

pipi; *drobno, srčkano (medmet)*; — *gl.* pi.

pipica: 1. majhna pipa; — 2. kokoška; — pipika.

pir: svečana gostija; pir pirovati.

pira; neki plevel (Triticum spelta); — pirjevica.

pirana †: piranha; roparska, zelo krvoločna in nevarna riba.

pirat: ropar na vodi.

pirav: trhel, preperel; — piravad: trhlina.

piraveti: trohneti; prhneti.

Pirenče, krajevno ime, posneto po nem. osebnem imenu Bernhart.

Pireneji, Pirenejev; Pirenejski polotok.

pirhi: rdeče barvana, v trdo kuhana jajca, ki se za veliko noč blagoslavljajo; rdeč kakor pirh; za pirhe (spomin) komu kaj dati; pirhe sekati z denarjem: eden drži pirh, drugi skuša novec tako močno pognati v njega, da v njem obtiči; če se mu (v treh poskusih) posreči, je pirh njegov, sicer zgubi novec; enako se dela s pomarančami.

pirika; pirje; pirnica: nadležen plevel, imenovan tudi železna trava (Triticum repens).

Pirjevec, osebno ime; — gl. pira; pirika.

Pirnat, gl. Pernat.

Pirniče, gl. Pirenče.

pirovati: gostiti se.

pirožljek: netopir.

pirpogačica, gl. pilpogačica.

piruh, gl. pirh.

pisač: *zaničljiva označba za človeka*, ki se preživlja s pisanjem; slovenski pisači: to ime bodi sploh vsem onim, katerim ne smemo reči pisatelj; zakotni pisač: ki mora svoje delo skrivaj opravljati; — pisun.

pisalnik: pult, na katerem se piše.

pisalo: priprava za pisanje.

pisan: 1. raznobarven; pisana ruta; pisan gad; pisano polje; pisana vrsta svatov; pisana množica; pisan ništrc: nič; — 2. zapisan (v uradnem pismu, uradno postavljen, ne naraven); pisana pravica; pisana mati (mačeha); — 3. sovražen; pisano gledati (pogledati) koga; pisano se gledati s kom.

pisanica: raznobarven pirh.

pisanje: njegovo pisanje se težko bere; prišlo je pisanje od sodnije.

pisanka: 1. kos belega kruha, ki si ga na velikonočni pondeljek (po otrocih) pošiljajo sorodniki in prijatelji, sploh vsak dar za velikonočne praznike; — 2. zvezek za vaje v pisanju.

pisariti: biti za pisarja; čečkati, mazati, pisati brez koristi, potrebe in smisla.

pisatelj; — pisateljica; — pisateljevati.

pisati, pišem; pisati s peresom, s kredo na tablo; pisati na stroj (na † stroju); pisati lepo, grdo, slabo, drobno, ostro, s krampom (surovo); s peresi ne, vi pišete z loparji; pisati številke, pismo, nalogo, cvek (nezadostno); pisati komu (pismo); pisati po koga, po kaj; pisati članke, pesmi, povesti, razprave; pisati komu kaj v dobro, v hvalo, v zaslugo; — pisati se: imeti (uradno) *rodbinsko* ime; kličejo me za Komarjevega Franc-ka, pišem pa se Franc Komar; ime mu je Janez, piše pa se za Kranjca; — *pot se ti piše: iti boš moral.*

pisava: drobna, lepa, nečitljiva, skrbna pisava; — pisava osebnih in krajevnih imen; — okorna, jedrnata, ohlapna pisava (slog).

pisavec: pisatelj, pisec.

pisec: kdor je kaj napisal; pisec tega pisma je neznan.

pisemce: drobno pismo; pisemce — mož: igra z novcem, kako bo padel (ali na »cifro« ali na »glavo«).

piskač piska *na piščal.*

piskati, piskam; piskati na klarinet, na (mlado bukovo) pero; piskati na metlo: bruhati.

pisker: lonec; svinjski pisker; na pisker ostriči: z enakomernim, okroglim robom; — piskrc; piskrček; — piskrovez; piskrovezec.

pismar; pismouk: pismen, na pisma učen človek; nekoliko zaničljiva označba.

pismen človek: zna pisati, je učen na pisma; — *pismeno povabilo (po pismu).*

pismenka: črka.

pismenstvo: slovstvo (v najširšem obsegu besede).

pismo: 1. poslanica; dopis; pismo sv. Pavla Korinčanom; voščilno pismo; pismo pisati, skovati, sestaviti; trgovsko pismo; odprto pismo: namenjeno poleg naslovljenca tudi vsem drugim; — 2. listina; pogodba; dolžno pismo; ženitovanjsko pismo delati; — 3. sveto pismo: svete knjige.

pismonoša raznaša pisma po hišah.

pismouk, gl. pismar.

pisniti, pisnem: črhniti, oglasiti se; — piskati.

pisoar, pisoarja.

pisoč †: pišoč.

piš: veter; vihar.

piščal, piščali: 1. piščalka; — 2. kost v meči.

piščanec; pišče; pišček: mladič perutnine.

pišek, piška: luknja, ki jo je naredil črv v lesu ali sadu; skozi pišek lahko v eni noči izteče polovnjak vina; — črvojeden sad.

piška: *mlada kokoška.*

piškav: 1. črvojeden; piškavo sadje; še piškavega oreha ni vreden; — 2. slab; za nič; piškav izgovor; piškave obljube; piškavo jim gre; piškavo vreme; otrok je ves piškav.

piškur: označba raznih rib (Petromyzon fluviatilis; Cobitis fossilis); zvijati se kakor piškur.

pištola: samokres.

pitati: 1. krmiti; stara mladiče pita; otroka z žlico pitati; pitati svoj trebuh; lačna vrana sito pita: narobe svet; — 2. rediti na debelost; siliti s čim; pure, gosi pitati; sova sinico z glavano pita: ji očita debelo glavo; pitati koga s praznimi obljubami; pitati koga z aristokratom: očitati mu aristokratstvo; — pitana živina: krmljena, rejena na debelost, na mast.

piten: poraben za pitje; pitna voda; pitno (ne težko) vino.

piti, pijem; piti vodo, vino, tobak, strup, pozabljenje, bratovščino, likof, šentjanževca; piti kakor krava, kakor goba, čez mero, preko žeje, na brado (na kredo, na up), na zdravje koga (komu), iz vira učenosti; goba vodo, les olje, papir tinto pije; — daj mi piti; — pitje.

Pitija; pitijski odgovor: dvoumen.

pitom: pitan, domač, krotak, žlahten, plemenit (nasprotje divjega, samoraslega); — pitoven.

pivka: jama na kraškem svetu, ki vodo pije; požiralnik; voda, ki jo pijejo votla kraška tla; Pivka; — neki ptič (Picus capus), po svojem klicu »piv« = pil (bi) imenovan; — hripavost; splošna označba za mrtvo koprivo (Lamium).

pivnica: klet.

pivnik: papir, ki tinto pije.

pivo se vari iz ječmena; iti na pivo; vrček piva.

pivola: pijavka.

pizda: 1. vulva; — 2. strahopezdljivec.

pizdati se, pizditi se: cmeriti se.

pizdogriz: vrsta zlatic (Ranunculus acer).

pizdolin: cmerav človek.

pizdomernik: pedic; pednjač; gosenica nekega metulja (jabolčnega zavijača).

pižama, gl. pidžama.

pižem: mošus; bizam.

pižmovka: ameriška podgana.

placirati †, gl. plasmá.

plača: redni prejemki v kaki službi; plačo vleči; plačo potegniti (v soboto, prvega v mesecu).

plačati dolg, obresti, blago; plačal bo, kadar vrabec proso: nikoli; kaj drago plačati; plačati kaj z glavo (življenjem); — plačevati.

plačilo za kako delo, za kak opravek; plačilo na obroke; plačilo odlagati; izgovoriti si plačilo v gotovini; kaj za plačilo vzeti.

plačnik biti za koga; počasen plačnik; — plačnica.

pladenj, pladnja: krožnik.

plagijat; plagirati.

plah človek; plaho gledati: boječe.

plahta: 1. prt; ponjava; žlahta je raztrgana plahta; — 2. večje ploščate snežinke, ki jadrajoč naletavajo; — plahtica.

plahtati nevedno ljudstvo: mamiti, z besedami slepiti.

plahuta: velika plahta.

plahutati: mahati, mahedrati.

plajhati: plati; tekočina plajha v posodi, če ni polna.

plakat; plakatirati.

plakati za kom, po kom: jokati, solziti se.

plaketa: ploščica z relijefom.

plamén: plamenén: plameněč.

plamen, plamena; čist plamen; plamen polje, plapola, švigne kvišku, suklja, ima jezike, pojema, skopni, ugasne; s plamenom goreti; — plamenček.

plameneti, plamenim: s plamenom goreti; plameneč pogled, plameneča beseda.

plamenica: bakla.

plamteti: plameneti.

plan, plana, plano: raven, odprt; priti iz gozda na plano; na planem, po planem iti.

plan, plani: široko odprta ravnina; stopiti (pogumno) na plan: iz kritja, zavetja (v odkrit boj); bratje, le ven na plan, na vrh planin!

planica: strm ali raven, odprt prostor brez drevja v gorah; večja je planjava.

Planica, Planice; v Planici, pogled iz Planice.

planika: očnica, značilna gorska cvetka s kosmatim, belim cvetom (Gnaphalium leontopodium).

planina: 1. gora; gorska višina brez rasti; bom šel na planine, na strme vrhe; 2. gorski pašnik; pastirsko naselje v gorah; dati živino na planino; po planinah pasejo, po rovtih kosijo.

planišče: prostor za zgradbo.

laniti, planem: šiniti, naglo skočiti, pognati se; planiti kvišku, po koncu, na noge, nad koga, iz hiše, v jok; ogenj plane; svetloba je planila med megle.

planja: velika, obsežna plan na višini.
planjava: planica (v dolini); planja.
planka: klan les, porabljen za plot.
plankati: 1. s plankami graditi, zagraditi; — 2. plagirati, prepisavati.
planota: široka planjava.
planšar: pastir in mlekar v gorah; planšar z Mino po domače: se govori o človeku, ki se pri ženskah ne obira mnogo; — planšarica; planšarija; planšariti; planšarstvo.
plantati: hramati, šepati, kruljevo hoditi.
plantav: s pohabljenimi nogami.
plapolati, plapolam: fofotati, frfotati; zastave plapolajo v vetru.
plasa: proga; pramen.
plasmá, plasmája († plasmana); plasirati (se).
plast, plasta: kopica sena (otave), začasna varnost pred nočno roso.
plast, plastí: lega, sloj; rudninske, hribinske plasti; zračne plasti; vse plasti naroda.
plasteneti: plesniti.
plašč ogrniti; plašč po vetru obračati: ravnati se po položaju, po razmerah; pogrniti kaj s plaščem krščanske ljubezni: obzirno o čem molčati; — mašni, cesarski plašč; — plašček.
plaščanica: dolga, močna oprta.
plaščar: potepuh; rokovnjač; — plaščarica.
plaščur: plaščar.
plašen: plah; plašna zver; plašne oči.
plašiti (plašim) koga s čim; plašiti ljudi s peklom; konj se plaši pred avtomobilom.
plašljiv: plašen; — plašljivec.
plašur, gl. plaščur.
plat, plati: polovica (razklanega celega); stran; z obeh plati pogledati (spredaj in zadnje); na nobeno plat dober; na obe plati oster meč; ne mara se na nobeno plat zameriti; nisem na nobeno plat (ne za to ne za ono stran, stranko); biti plat zvona (če tolče kembelj samo na eno stran, ne pa tudi na naprotno): naznanjati požar, splošno: opozarjati na veliko nevarnost.
plata: 1. plošča; — 2. tonzura; — 3. redovnik.
platanica; platenica: gl. platnica.
platež: plačilo.
plati, poljem: 1. valoviti; mahati; poganjati; plati vodo iz čolna; plati vodo z žehtarjem; plati žito, oves z lopato, grah s skledo (pognati ga v zrak, da prepih odnese smeti, in ga zopet ujeti v skledo); — 2. valoveti, poganjati se; vino polje pri vožnji po sodu; morje polje v pristanišče; kri polje po žilah; prsa nemirno poljejo; kaj v mladem srcu polje; življenje burno polje; — plapolati.
platica: ploščica; posamezni del platišča; navadno jih je šest; — gl. platnica.
platič: les, razklan na dvoje; polovica klanega debla ali sploh polovica (razklane) stvari.
platín, platína; platinova goba.
platišče: obod kolesa, sestavljen iz platičev.
platíti: klati na dvoje; kolo platiti: nasaditi mu platišče.
platnica: polovica (okna, vrat); v trde platnice vezana knjiga; trlica je iz dveh platnic; noževe platnice; deli platišča; platnice na spodnji strani gobinega klobuka.
platno: hodno, domače, pražnje, povoščeno platno; platno beliti; platno prodajati: biti še majhen otrok (z vzadi odprtimi hlačami, skozi katere mu gleda platno srajce).
plató, platója.
plav, plava, plavo: svetel; s plavimi lasmi.
plav, plava; plav, plaví: plavje; splav.
plavati, plavam; čoln plava na vodi (po vodi), človek plava v vodi; po morju barka plava; ptič plava po zraku; plavati v obilju, v veselju; plavati proti vodi: boriti se z neprilikami; plavaj ali utoni: druge izbire nimaš; ne plavati ne bresti ne morem: nikakor si ne morem pomagati; plavati na suhem: exhibere coitum; — plavač.
plavíca: žitni plevel (Centaurea cyanus).
pláviti: topiti; plaviti rudo, železo.
plavíti: po vodi spuščati; plaviti les, drva; — s planjem izpirati; plaviti perilo.
plavje: naplavina (pesek, dračje, les).
plavolas: svetlih las.
plavuta, plavute; plavut, plavuti; ribe se poganjajo s plavutami.

plavutasta noga.

plavž, plavža: visoka peč, v kateri se topi ruda; **drugod** zdaj plavži goré, hrumijo turbine.

plaz, plaza; plast hribine, prsti ali snega, **ki se sproži** z višine; suhi ali pršni, mokri ali talni plaz; plaz se sproži, utrga, vali; tod je plaz potegnil; — plazovita strmina: nagnjeno pobočje.

plaziti se po trebuhu, skozi grmovje; *megla se plazi pri (ob) tleh;* — *plezati.*

plaznica, gl. plaz.

plazovina: kraj, kjer se zemlja plazi, kjer se trgajo plazovi; — plazina.

plaža: plevel, smet, nesnaga, sploh slaba (najslabša) vrsta katere reči; gospoda še kaj boljšega použije, kmet pa le plažo jé; po mestih se zbira vsa domača in tuja nesnaga in plaža (sodrga); plaža v slovenski tiskani besedi.

plaža †: obal, obrežje, obala, mivka, sviž, peščina.

plažnato žito; fižolica je hudo plažnata; — gl. plaža.

pleča, pleč: hrbtni del ramen; vzeti kaj na svoja pleča: breme, odgovornost, krivdo; pleča komu pokazati: obrniti mu hrbet, *odvrniti se od njega; dati* komu po plečih: udariti ga po hrbtu.

pleče, plečeta: spodnja gnjat; svinjsko pleče.

pledirati za koga, za kaj; pledoajé, pledoajéja.

pleh †: pločevina.

plehek: brez pravega okusa, prazen; plehka pijača; plehka beletristika: plehka beseda, laž, opazka.

pleme, plemena; živina za pleme (ne za mesarja); krava je pleme vzela, pleme se je je prijelo: obrejila se je; žival dobrega plemena; človeška plemena in rodovi.

plemén: določen za pleme; plemena svinja.

plemenit: 1. izbran (po rodu, pokolenju, izvoru), odličen; plemenita živina, plemenito sadje, plemenito vino; — 2. odličen (po duši); plemenit človek, plemenita duša, plemenita beseda, plemenito ravnanje; — plemenitost.

plemeniten: plemenit; — plemenititi: plemeniti.

plemenitaš: človek plemenitega rodu; — plemenitašinja; — plemič.

plemeniti: skrbeti za pleme; pleme boljšati; — živina se dobro plemeni.

plemenjača: plemenska svinja; — plemenjak.

plemenka: plemenjača (nasprotje: krmljenka).

plemenska živina; plemenski žrebec.

Plementezar: vojak v vojski pijemontskega (laškega) kralja.

plemič: mož plemenitega rodu; žlahten gospod; vitez; plemenitaš; — plemkinja.

plemstvo: skupnost vseh plemičev.

plen: 1. s silo odvzeta reč; krasen plen; — 2. žito nima plena: ni ga mnogo; — 3. plat.

plena: platica, plošča; plast; plat.

plenica: kos platna; otroka v plenice zaviti; plenice se ga še držijo: otrok je še; — pleničica; plenička.

pleniti: ropati, grabiti; — gl. plenjati.

plenjati: obilo roditi, dobro storiti; pšenica, žito plenja.

plenk: cvenk.

plenkača: tesarska sekira.

plenkati: *plati.*

plent: kletvica; da bi te plent (šent); — bes te plentaj: vrag te vzemi!

plepelica: prepelica.

plenum, plenuma, v plenumu.

pleonazem; *pleonastičen.*

ples, plesa; ravnati se na ples, iti na ples, na plesu biti.

plesati, plešem; plesati polko, valček, kólo; plesati kakor drugi žvižgajo; plesati pod mernikom; pleše mi (vrti se mi) pred očmi; mušice plešejo po zraku; — plesavec; plesavka; plesišče.

plesen, plesni: bolezen na rečeh, ki jo povzročajo glive; krompirjeva plesen, vinska plesen; klet diši po plesni; plesen se težko prežene.

pleskati: prevlačiti z barvo; — pleskar.

pleskavica: moška, jalova konoplja; beličnica.

plesniti, plesnim: postajati plesniv.

plesniv: napaden od plesni; plesniv kruh; — plesnivost.

plesno: sprednji, široki del podplata (pred prsti).

plesti, pletem; plesti kito, venec, mrežo, plot; plesti nogavico; jezik se mu plete: zapleta; plesti (mešati) se v kaj; med njima se nekaj plete: snuje, pripravlja; govorica se plete o čem; tako se življenje plete: zapleta in razpleta.

pleša: praznina; pleša na glavi: mesto brez las; pleša v gozdu, na posejani njivi; — plešast; plešavost; plešec.

plešiv: plešast.

pletar: 1. iz slame spleten košek; pletena lesa; — 2. mož, ki koše plete (iz šibja, slame).

pletenica: kita; pletena reč sploh; — igla za pletenje.

pleteničiti: kodrčati, verižiti, mešati; pleteničiti besede.

pletenina: pletena roba, blago.

pletenka: (s slamo ali drugače) opletena velika steklenica.

pleter: pleten plot, lesa, koš.

pleterka: pletena košara.

pleti, plejem (plevem); pleti vinograd, vrt, setev; pleti kokolj iz žita; — plevel; plevica.

pletica; *pletilja: ženska, ki plete.*

pletvice: lesene šibice, trte, ali vrvice, s katerimi so krplje prepletene.

pleva: ovoj zrna; zrnje od plev ločiti; ovsene pleve so dobre za zglavnik; nam utile je zrno, dulce pleva.

plevek: plehek.

plevel: kar se pleve (pleje), puli; — plevelnata (zapleveljena) njiva.

Plévlja, iz Plevelj, v Plevljih.

plezati, pležem; plezati po vseh štirih; plezati na drevo; plezati po gorah; — plaziti se.

plezalke: *posebni čevlji za plezanje po gorah.*

plima: naraščajoče morje.

plin: † gaz; svetilni plin; s plinom kuriti; na plinu kuhati; — plinova razsvetljava.

plitev: ne globok; plitva voda; — plitvost.

plitvina: plitvo mesto v vodi.

plivek: plehek; — polzek, mehek.

pljačkati †: pleniti, ropati.

pljuča, pljuč, pljučem, pljuča, pljučih, pljuči; — pljučna bolezen; pljučnica.

pljučka, okisana.

pljuniti, pljunem; pljuniti v roke: lotiti se kakega dela; pljuniti komu v obraz; *pljuniti si na jezik:* piti pred začetkom govora; pljuniti na svojo preteklost: zatajiti, izdati jo; — pljunek.

pljunkati: plati; plajhati.

pljuska: zaušnica; pljusko spraviti, v žep vtakniti.

pljuskati: ploskati, klokotati; pljuskniti; pljusniti.

pljuvalnik: posoda za pljunke.

pljuvati, *pljuvam (pljujem);* ne pljuvajte (pljujte) po tleh († na tla); pljuvati proti vetru, v veter: po samem sebi.

pločevina; pločevinasta posoda.

pločnik: hodnik (trotoar) iz kamenitih plošč.

plod, *ploda (plodú):* sad; prirastek; — plodna (plodeča) zemlja (ne jalova).

plòditi: *roditi;* orel orla plodi; sveta si zemlja, in blagor mu, komur plodiš; *plòditi se: množiti se;* živina se plodi: vedno več je je.

plodovit; plodoviten; plodovitost.

plodra: plundra.

plòh: debela, težka deska; mesarski plòh; rezati deblo na plohe (ne na deske); ploh vleči: mora na pepelnico dekle, ki se ni omožilo; kožuh na plòh: s hrbtom iz enega kosa.

ploha se ulije, lije, odleti; človeka ujame, če ji ne ubeži.

plojdra: *plundra.*

plonkati, gl. plankati 2.

plosk: glas, ki se čuje, če udarita obe dlani (ali kaj podobnega) druga ob drugo; s ploskom (ploskanjem) so ga pozdravili.

ploskati z rokami; ploskati komu; po blatu ploskati; — pljuskati.

ploskev: *ravna površina;* osnovna ploskev.

ploski: raven (ne izbočen); ploski lik; ploska noga; plosko (ne z ostrino, robom) koga udariti.

ploskniti: plosko udariti; — ploskati.

ploskonog: s ploskim stopalom; gl. skok.

ploskovna enota; ploskovna mera.

ploskva: ploskev.

plosniti: ploskniti.

plošča ledú; spominska plošča; — ploščat; ploščica.

ploščina: površina.

ploščiti: *delati kaj plosko.*
ploščnat: *podoben plošči; ploski.*
plot, plota (plotú); plot iz protja, plank, desk, kolov; *za plotom koga počakati,* izza plota streljati: zavratno ravnati; skakati črez plot: delati, kar je prepovedano.
plovba: vožnja z ladjami; plovba po rekah, pomorska plovba; — pluti.
ploven: poraben za plovbo; plovna reka; — plovnost.
ploviti les: plaviti; — plovljenje.
plug je sestavljen iz črtala, ki brazdo reže, lemeža, ki jo odlušči in odvzdigne, *ter deske (blanje), ki jo obrne;* — tudi označba za par volov in zemljo, ki se s parom v enem dnevu preorje; — plug *ravnati;* od pluga do krone: od kmetiča do plemiča.
Plujdar: osebno ime, pomeni moža, ki ima opravka pri jezu, raki; — gl. Fludernik.
plumaža: perjanica.
plundra: sneg, pomešan z vodo in blatom.
plunka: harfa (stara označba).
plunkati: plati; — plunkniti.
Plutarček: zbirka kratkih življenjepisov; — Plutarh, grški življenjepisec.
plutec: španski hrast s posebno debelo skorjo (pluto), iz katere se delajo zamaški; — plutovina.
pluti, plujem (plovem): plavati; ladja pluje (plove) po vodi, ptič po zraku; oblaki plujejo (plovejo); kar plul je, *tako je bežal* (pomagal si je z mahanjem rok).
plutokracija; plutokrat.
plužiti: pri oranju plug ravnati; drseti kakor plug.
plužnice: kolca pri plugu.
Plzenj, iz Plznji, v Plznji; plzenjsko pivo; plzenjec (naglašen je vedno prvi zlog).
pnem, gl. peti.
pnevmatika, pnevmatike; z novimi pnevmatikami; † pnevmatik, pnevmatika.
po: *predlog, označuje* (v *nasprotju* z ožjim »na«) obseg, širino, veljavo, ki jo kako dejanje ima; rabi se — I. z akuz. *1. distributivno; po štiri dni ga ni domov;* po vse dni in noči; — 2. finalno: poslati po koga; po kaj si prišel? grem po piti; — 3. prislovno: po bliskovo mu sablja gre; po gosposko se nositi; kaj po domače povedati; po očetovsko za koga skrbeti; vsak po svoje pesmi poje; *po pasje živeti; po domače se temu* pravi laž; kako se temu pravi po nemško (francosko)? — II. z lok.: 1. obseg: *po gorah je ivje, po dolih je mraz;* po Kranjskem, Koroškem mi ajda zori; voda teče po žlebu; po suhem in po morju; po temi hoditi; po jutrih je že slana; po letu, po zimi, po dnevi, po noči; ta reč se dobi po vseh trgovinah; hoditi po trati; udariti koga po plečih; po drugih se ozirati; klobuk po strani nositi; kaj po vrhu opraviti; po prstih hoditi; — 2. sosledje (krajevno, časovno, vzročno); po vrsti pobirati; po malem, po kapljicah jemati; po licu, obrazu, sadu spoznati; po imenu poklicati; po drugih vedeti; po pošti poslati; po nesreči zgubiti; po novem letu; po njegovi smrti; po šestih dneh; po vsem tem; po tem takem; po stricu kaj podedovati; po njem je: konec ga je; po hruškah dišati; po očetu se vreči; žalovati po kom; toži se mu po domu; po Bogu živeti; po povelju ravnati; iti po opravkih; kralj po božji milosti in volji naroda; po navadi storiti; po pameti živeti; *po črki razumevati;* vsi so po enem kopitu; po mojih mislih je stvar taka; po okoliščinah se ravnati; biti po *godu, po volji komu; po pravici, po resnici* povedati; samo po sebi se razume; iti po zlu: na nič priti, končati se; srajca po perilu; kruh po peki; *kaj komu* po sili vzeti; kaj po ceni kupiti; vse ne gre po njegovem (mnenju); pravljica, po Ezopu zapeta; pesem, zložena po narodovem duhu; po duhu našega jezika tvorjene besede; — 3. sredstvo, način, namen: po koncu stati; po dolgem pasti; po krivem priseči; po nedolžnem obsoditi; po slovenski (po nemški — šegi, navadi) govoriti, se oblačiti; po nemarnem kaj zgubiti; po hlapcu kaj poslati; po naključju zvedeti; po grošu prodajati; komu po življenju streči; po čem je kaj: koliko stane denarja; — gl. na, v, za.
poapnéti, poapnim: postati apnen; žile so mu poapnele; poapnele (poapnjene) žile.

pob: nezrel fant; tak poba; — pobja frizura.

pobalin: zelo slabo vzgojen poba; — pobalinski; pobalinstvo.

pobarati: (nekoliko porogljivo) povprašati.

pobasati, pobašem: *spraviti; stlačiti; skrivaj kaj odnesti*; — pobasati se: pobrati se.

pobeg: *beg; biti na pobegu.*

pobegniti, pobegnem; pobegel vojak.

pobesiti: povesiti; — pobešati: povešati.

pobijati živino, okna, krive nazore, tuje mnenje; — pobiti.

pobirati: posamez brati; pobirati sadje, klasje, kamenje; pobirati davke, naročnino; požirke pobirati: na tuj račun piti; stopinje za kom pobirati: slediti komu; pot pod seboj hitro pobirati; kuga ljudi pobira.

pobiti, pobijem; pobiti komu obraz; pobiti se; od zadnje nesreče je ves pobit (telesno in duševno); toča je vse pobila; pobiti kak dokaz, nasprotno mnenje; pobiti sovražnika; pobiti si glavo, se po glavi; pobito sadje; pobit grešnik; — *pobijati; poboj.*

pobočen: stranski.

pobočje hriba: bok.

pobočnik: pribočnik.

pobogati se: pobotati se, pomiriti se, sprijazniti se, spraviti se.

poboljšek: priboljšek.

pobosti: obosti.

pobotati: izravnati, poravnati; pobotati dolg; — pobotati se s kom: pobogati se.

pobótnica: potrdilo plačila.

pobožen: v skladu z Bogom in božjimi postavami; pobožen človek; pobožna pesem; *pobožno živeti; pobožna želja*: ki ne bo nikoli izpolnjena.

pobožnjak razkazuje svojo pobožnost, se dela, hlini pobožnega; — pobožnjaštvo.

pobožnost opraviti v čast komu; domača, Marijina, bajtarska (preprosta, naivna) pobožnost.

pobrati, poberem; pobrati hruško, kamenje z njive; najti: pobrati koga na cesti; kje si to (laž, novico) pobral; s silo vzeti: pobrati komu kaj; pobrati šila in kopita: naglo oditi; pobrati se: z muko vstati; poberi se: izgini! pobralo ga je: smrt ga je vzela; —†pobirati.

pobratim: za brata izvoljen; — pobratimstvo; pobratiti se: slovesno skleniti bratstvo (ki se odslej kaže v tikanju).

pobrazdati: onesnažiti.

pobrisati prah s police; pobrisati jo domov: pobegniti.

pobróditi: obróditi.

pobuda za to je prišla od drugod: impulz.

pobuniti †: naščuvati, podpihati; — pobuniti se: upreti se.

pocedi se kri iz nosa, solza po licu; — pocediti jo: pobegniti, pohiteti; — pocejati se.

poceniti: nastaviti nižjo ceno; — poceniti se: postati cenejši.

pocepati: popadati; pokrepati.

pocestnica: ženska, ki po cestah išče moškega znanja, dela in zaslužka.

pócnge, pocng, na pocngah: *gl. podstenje.*

poč, počí, nad počjo: razpoka.

počakati koga, na kaj, s čim.

počasen *kakor hudo leto, megla brez vetra*; počasna glava, počasna pamet.

počasnè, počasnéta: počasnež.

počastiti koga s čim; počaščen (počeščen).

počediti: posnažiti.

počelo: princip; element; izvor; začetek.

počeniti, počenem: sesti na lastne pete; — počepati.

počenjati otročarije, reči s kom: uganjati, delati; — početi.

početek: začetek.

početi, počnem: začeti, sploh delati; od veselja ni vedel, kaj bi počel; kaj mi je zdaj početi? — počenjati; početje.

početnica: začetnica; — početnik.

počiniti: gl. počíti.

póčiti, póčim: 1. narediti »pok«! puška poči; počiti z bičem; glas, novica poči: udari na uho; greh poči na dan; — 2. regniti, zazijati, razklati se; cev poči; mehur, lonec, kupica, struna, zvon poči; počiti od jeze, napuha, smeha, radovednosti; srce mu je počilo od žalosti; za to ne dam počenega groša: nič; — pokati.

počíti, počíjem; postojva, da noga počije; počiti si od dolge poti; — počivati.

počitnice; iti na počitnice, priti s počitnic.

počivati, počivam; v senci počivati; na nagrobnikih: Tukaj počiva...

počrez: ne po dolgem; poprek.

počrnéti, **počrnim**: postati črn; — počrnél.

počrniti, **počrnim**: črno narediti; počrniti koga pri kom: spraviti v slab glas; — počrnjen.

počutek: čut.

počutiti: čutiti, občutiti; — počutiti se: imeti se.

pod, poda: 1. umetno urejena tla; pod zravnati; delati lesen pod; — 2. gumno; na poda mlatiti.

pod: predlog, s pomenom, nasprotnim »na«, »nad«, se veže I. z akuz. na vprašanje »kam?« 1. krajevno (tudi preneseno): vreči pod mizo, pod klop; priti z dežja pod kap; gledati pod se; spraviti pod svojo oblast; priti pod šenklavški zvon (faro); poklicati pod orožje; seči komu pod pazduho; vzeti kaj pod zastavo; priti pod turškega cesarja; dejati pod ključ, pod zaporo: zapreti, zakleniti; — 2. časovno: proti; pod večer, pod noč, pod jesen, pod starost; pod konec julija: proti koncu julija; — II. z lok. na vprašanje »kje?«: biti pod streho; prenočevati pod milim nebom; stati pod oknom; voditi koga pod pazduho; biti pod orožjem; delati pod strokovnim nadzorstvom, vodstvom; prebivati pod šenklavškim zvonom; imeti (držati) pod ključem; izpovedati pod prisego; prepovedati pod kaznijo; imeti pod svojo oblastjo; pod psom: še za psa ne, popolnoma za nič; pod vsako kritiko: niti ene (kritične) besede vredno; pod košem imeti kaj: varno spravljeno, v svoji popolni oblasti; — pod pogojem: s pogojem.

podajati: dajati; podajati snopje na voz; roke si podajati; — kaj se ti, fantič, v nevarnost podajaš? — podati.

podaljšati; ***podaljševati***.

podanek, podanka: prostor ob dnu (doline, hriba).

podarati: podoravati.

podariti komu kaj.

podarovati: obdariti.

podatek, podatka; vsi potrebni podatki; zbirati podatke (za spis, ovadbo, o kakem človeku).

podati, podam: dati (v intenzivnem smislu); podati komu roko; trdnjava se je podala (udala) oblegavcem; podati se v nevarnost, v boj, na pot: odpraviti se, kreniti, odriniti, iti, napotiti se; kam se revež čem podati (obrniti)? — podá se mu (pristojí, pristoja) krasno, imenitno, kakor kravi sedlo; — podavati; podajati.

podbadati; podbosti.

Podbevšek, osebno ime; = mož, ki stanuje pod Belo.

podbirati: pred pravim branjem pobirati suho in gnilo grozdje; — podbrati.

podboj: stranski steber v vratih (oknu).

podbosti, podbodem: podbosti konja (z ostrogami).

podbrati; podbirati.

podbrecati: podvezati.

podčepina: kar nakaplja iz (zaprte) pipe.

podčrtati: poudariti.

podel: nasprotje (duševno) plemenitega; — podlež; podlost.

podelati prejo v platno, rudo v železo ali jeklo; vse (kar je bilo dela) podelati; podelati se (v hlače): onesnažiti se z lastnim blatom.

podeliti: razdeliti; podeliti krog na stopinje, premoženje med uboge; — podeliti komu miloščino, red, pravico, službo, akademsko stopnjo (čast); — podeljevati.

podganiti, podganem: zavihati; — podgibati.

podgorelček: gl. pogorelček.

podgoreti: zagoreti.

Podgorje: pokrajina med Gorjanci in Krko, med šentjernejskim poljem in ljubenskim hribom.

Podgornik, osebno ime; mož, ki stanuje pod vrhom gore, visoko v gorah.

podgradje: naselje pod gradom, ob gradu.

podgrom: podagra.

podhuliti: skriti svoje pravo lice.

podij, podija.

podirati zid, hišo, drevje; hiša se od starosti že podira; — podreti.

poditi: goniti, poganjati; poditi konje; poditi se za kom, za čim: gnati se; oblaki se podijo po nebu; dogodki se podijo: prehitevajo.

podivjati: postati divji; podivjana rastlina; podivjana soldateska.

podjarmiti: zasužnjiti.
podjedati; črv podjeda rastlino, voda breg; — izpodjedati; — podjesti.
podjeten: pogumen, samozavesten, korajžen; *podjeten človek*; podjetna frizura; — podjetnost.
podjetje: stvar, ki se je kdo loti, ki jo začne; brezupno, tvegano podjetje; vtakniti ves svoj denar v kako *podjetje*; — *podjetnik*; *podjetnica*.
Podjunska dolina †: *Podjuna*.
podkapati: podkopavati.
podkašati: žeti travo med trtami.
podkavati konje, vole; — podkovati.
podkev *iskre kuje*; — *podkevca*; podkvica.
podkladati: podlagati.
podklestiti: nekoliko oklestiti.
podkolenica: hrbtna stran kolena.
podkopati, podkopljem; voda je breg podkopala; *podkopati javne razmere*: podminirati; podkopati gnoj: spraviti ga pod zemljo; — podkopavati.
podkositi kaj, preden doraste; — podkašati.
podkova: podkev; — podkovica.
podkovati konja, črevlje (nabiti z žreblji); — dobro podkovan v matematiki, pravdah, tožbah.
podkrasti se: vtihotapiti se.
podkrepiti: podpreti.
podkrižati se: namesto podpisa narediti znamenje, križ.
podkupiti: z denarjem pridobiti koga; — podkupljen; podkupljenec; podkupljiv.
podkuriti: *zanetiti, prižgati*; *podkuriti* ogenj, peč; podkuriti srd, sovraštvo; podkuriti koga: naščuvati, pripraviti ga do česa; *misel me je podkurila*: vnela, *razjarila, napotila na kaj*.
podlaga: temelj; krepka, trdna, *neomajna* podlaga; na liberalni ali klerikalni podlagi.
podlagati jajca kokoši, kamen pod kolo; — *podložiti*.
podlaka: podloga, notranja obloga obleke.
podlan: jesenski lan.
podlanka: spodnja, mečja in manjša dlaka na živalski koži.
podlatovica: kruh, pečen pod skledo, pokrito z žerjavico.
podleči komu: pasti pod koga; podleči: biti premagan; podleči bolezni; — *podležem*.
podlesek: jesenska cvetka, imenovana tudi močunec, ušivka, *divji luk* (Colchicum autumnale).
podlistek: »listek« pod uvodnikom časopisa; — feljton; — podlistkar; podlistkariti.
podloga: *podlaga*.
podlost, gl. podel.
podložen komu: odvisen od njega; — podložnik; podložništvo, podložnost.
podmena: *hipoteza*.
podmet: jako redek močnik; — *zavihan* rob; — subjekt, substrat.
podmladek: naraščaj.
podmolkel †: hripav; — zahrbten.
podmuljen: hinavski.
podnebje: klima; — ostro, milo podnebje; podnebje prija, ugaja.
podnetiti: podkuriti.
podnožje *stebra, gore*.
podoba: 1. lice, zunanji videz; rasti in podobe rajske; Bog je ustvaril človeka po svoji podobi; podobo česa si ustvariti (v *mislih*); — 2. *simbol*; *prilika*; videz sploh; v podobi belega goloba; v podobah govoriti; po vsej podobi; podoba je, da se to ne bo še kmalu zgodilo; *lilija je podobna nedolžnosti*; — 3. konkretno: podoba iz lesa, *kamena*; naslikana podoba; časopis s podobami; podobo narediti, postaviti, razbiti, blagosloviti, častiti; — podobar; podobica.
podoben komu (čemu) na vso moč, na las, do lasú: na svetu tak (kakor oni); lahko bi enega skril, pa drugega pokazal; to ni ničemur podobno; zdaj je vsaj čemu *podobno*; podobno resnici: verjetno; — gl. spodoben.
podočnik: stranski zob; podočnjak.
podoknica: serenada.
podolgast; podolgovat; podolžen.
Podonce, *krajevno ime*; = Podolnice.
podpasati se: s pasom skrajšati dolgo obleko; — izpodrecati se.
podpašnja: pas okoli konjskega trebuha; *veriga ob spodnji* (trebušni) strani lojtrskega voza.
podpazduha: pazduha; prijeti koga za podpazduho.
podpetnik: peta pri čevlju.

podpihati ogenj; podpihati prepir; podpihati koga: podkuriti; — podpihniti; podpihovati.

podpirati koga z roko, peč s hrbtom; podpirati koga z denarjem; podpirati prošnjo; — z nosom svet podpirati: ležati v grobu; — podpreti.

podpis; lastnoročni podpis; podpis velja, drži.

podpisati pismo, smrtno obsodbo, posojilo; podpisati se: podkrižati se; samo podpisati se zna; to podpišem z obema rokama: prav tako mislim tudi sam; — podpisovati.

podplat: 1. *spodnja plat stopala*; dati mu dvajset udarcev po podplatih; pod podplati mu gori: mudi se mu; podplate pokazati: pobegniti; podplate si brusiti: mnogo hoditi, tekati; podplate komu nabrusiti: pognati ga; — 2. pri obutalu; raztrgani podplati.

podplesti: s pletenjem zakrpati; — podpletati.

podplut; s krvjo (pod kožo); podplute oči.

podpora; prositi podpore; podporo dati, odreči, prejeti; podporno društvo; podporni (ne pravi) član; — gl. opora.

podpornja: reč, ki drugo podpira.

podprega: priprega.

podpreti, podprem; — podpirati.

podproga: podpašnja.

podrapati: pokraspati.

podrast: nižja, mlajša rast (v gozdu); — podrastek; podrastlek.

podrasti: spodaj prirasti; — dorasti; — prirasti; — podraščati.

podraščina: *podrast*.

podrážiti: nekoliko razdražiti.

podražíti: narediti dražje; prekupci so živino podražili; vse se je podražilo.

podrecati: podpasati.

Podreče, krajevno ime, pomeni »Patrijarhovo (selo)«.

podréditi se komu: priznati njegovo vodstvo;

podrejen: pod vodstvom; vodji pisarne podrejeno uradništvo.

podrediti: opitati; vzrediti; — lepo podrejena živina.

Podreka, osebno ime, = patrijarh.

podrepen jermen; podrepna muha: sitna, nadležna.

podrepnik: 1. jermen pod konjskim repom; — 2. človek, ki komu naravnost v čreva leze, ker si od njega kaj obeta; grajski (graščakovi), politični, strankarski podrepniki.

podrešetina: slabo, puhlo zrnje, ki pade skozi rešeto.

podreti, podrem; podreti hišo, zid; veter je drevo podrl; hiša se je podrla; — podreti komu vero; podreti se: izjaloviti se; ženitev se mu je podrla; podrlo se mu je.

podrezati, podrezam: rahlo suniti; podrezati koga: opomniti ga, izpodbosti ga; — *dregati*; *drezati*.

podrezati, podrežem: prirezati; — podrezavati; podrezovati.

podrgati; podrgniti; — podrgniti komu kaj pod nos: očitati mu.

podritnik: podrepnik.

podroben: na drobno narejen; — podrobnost: posameznost.

področje: delokrog; — izročeno področje.

podrtija: razvalina.

podružnica: filijalka; podružnica kake cerkve, banke, podjetja.

podržaviti: prevzeti v državno last.

podslanjati; podsloniti.

podsloniti: podpreti, prisloniti.

podstat, podstati: substanca.

podstaviti škaf (pod pipo); podstaviti komu nogo (da črez njo pade); — podstavljati.

podstenje: prostor pri hiši ob (pročelnem) zidu; podstenje pomesti.

podstopiti se (si) †: drzniti se, tvegati.

podšuntati: naščuvati; nahujskati.

podtakniti, podtaknem: *skrivaj položiti*; podtakniti ogenj; podtakniti komu kaj (tuj denar, da ga pri njem najdejo; nečedne namene); — podtikati.

podučiti: poučiti.

podurhati: pobegniti, izginiti.

podvesa: prevesna skala.

podvig †: dvig; napredek; junaštvo; akcija; tura; podjetje.

podvizati: dvigati, gnati; k delu me najbolj podviza jeza; podvizati se: pohiteti, hiteti.

podvojen: dvojen, po dvoje; — podvojiti.

podvomiti: nekoliko dvomiti, nekaj sumiti; nihče ne podvomi o koži njegovi oslovski, se pravi, diplomi.

podvratnik: grlina.

podvreči: 1. podtakniti; podvreči ogenj, otroka; podvržena (ne pristna) listina; — 2. premagati; spraviti pod svojo oblast; podvreči si deželo; podvreči se zmagalcu, kazni, globi; podvržen smrti, boleznim.

podvržek: gl. podvreči 1.

podvzeti †: mere: porabiti vse, tudi najstrožje mere.

podzaveden †: podzavesten.

podzemlje; — podzemeljski.

podzglavje; podzglavnik.

podžgati, podžgem: podkuriti; podžgati k upornemu delu; — podžigati navdušenje.

podžinjati; podžeti.

podživiti se: okrepiti se.

Poe, Poea; Poeov.

poedin: posamezen; — poedinec; poedinka.

poem, poema; slaven poem.

poema, poeme; slavna poema.

poenta; poentirati.

poezija; poetika.

»Pof«: okrajšava za »Patriotski omladinski front«; — pofovec: član, pristaš »Pofa« in njegovih stremljenj.

pofelj: za nič blago.

pofuliti: izmakniti, pouzmati.

pogača: splošna označba za beli, boljši kruh; ali ga naj s pogačo pitam, če ga kregam?

pogajati se: skušati se pogoditi; pogajati se s kom za kaj.

pogan: nevernik, neznabožec; — poganka; poganstvo; poganski.

poganjati kolo, živino (ki zastaja); poganjati (gnati) se za službo, za čast, za uspehe; drevje že poganja: odganja, odpira popke; — zaganjati.

poganjek, poganjka; (poganjk †); — marelica ima že pedenj dolge poganjke.

poganjič; poganjač: poganja (priganja) živino pri delu.

pogasiti sveče, ogenj, žejo, ljubezen.

pogasniti: (po vrsti) ugasniti.

pogaziti: pohoditi (na široko).

pogibati: giniti, iti proti koncu.

pogibel, pogibeli: pogin, žalosten konec.

poginiti: končati se; v vojski, od žeje poginiti; živina pogine (samo čebela »umre«).

pogladiti: narediti kaj gladko; rahlo otresti; pogladiti žival z roko, otroka po licu.

poglavač: glavar (nekoliko prezirljiva označba).

poglavar: glavar.

poglavit: poglaviten: glaven.

pogled: hladen, srep, top, jezen, jasen, hud pogled; pogled upreti v koga; poglede pasti na kom; s pogledom koga udariti, ošiniti, pobožati; pogled se zmrači, bega, zastane, laže; pogled mu čez domače sega gore; na prvi pogled se vidi; stvar je v nekem pogledu zanimiva; — pogled vreči †: pogledati, ozreti se na kaj.

pogledati debelo (začudeno), temno, jezno, grdo, pisano, srepo, izpod čela, po strani, v svet, svetu v oči, po ljudeh, za ljudmi, za kom, po cesti (na cesto †); — pogledal je (belo) kakor dve jajci iz kravjeka; pogledal je kakor hudič iz kugle (Kartezijev potapljač); — pogledavati; pogledovati.

poglica: pločevinasti okov na koncu vezank, da se lažje potisnejo skozi luknje obutala.

poglobiti jarek; poglobiti se v kako knjigo: popolnoma se vmisliti v njo: poglobljen v svoje misli, v svoje delo.

poglodati kosti; poglodati obleko: ponositi.

pognati, poženem; pognati konja v dir, skok, z bičem, z ostrogo; pognati krave iz škode; pognati avto, stroj; pognati koga črez prag, od hiše, po svetu, kakor psa; pognati se kvišku: šiniti; pognati si kroglo v glavo; kar zasluži, vse požene (po grlu: zapije); pognati koga v kozji rog: ugnati koga; pognati se na konja; pognati ceno kvišku; — pognati se za koga, za kaj: potegniti se, zavzeti se; — drevo požene korenine, mladike, brstje, cvetje; seme požene kal; iz srca svoje so kali pognale (rožice poezije); — poganjati.

pogodba: kupna, ženitna; pogodbo skleniti, izpolnit', razdreti.

pogoditi: zadeti; pogoditi ptiča s kamenom; pogoditi pravo: prav; koga dobro pogoditi: pri posnemanju; — pogoditi se s kom: poravnati se, skleniti pogod-

bo; — pogoditi si kaj: postaviti kaj kot pogoj; — pogojen.

pogodnik: kdor sklene kako pogodbo; — pogodnica.

pogodu mi je kdo, kaj.

pogoj: del pogodbe; pod pogojem †: s pogojem; če; po teh pogojih; pod nobenim pogojem †: nikakor (ne); pogoje staviti, sprejeti, odkloniti; odgovarjati † pogojem: ustrezati, biti v skladu ž njimi.

pogojen: odvisen od pogoja; pogojno koga obsoditi: sodba velja le z nekim pogojem, ki je odvisen od obsojenca.

pogoltniti jezo: požreti.

pogon: gonja; blodi kot splašena zver ob pogonu; pogon živine na planino; — nagon; impulz; — staviti † stroj v pogon: pognati; zagnati; obrat postaviti † v pogon: začeti obratovati.

pogonič: poganjič.

pogorelček, ptica pevka, imenovana tudi ognjič (Lusciola phoenicurus).

pogorelec: človek, ki mu je vse pogorelo.

pogoreti, pogorim: zgoreti; hiša je do tal pogorela; pogorelo je po meni (od jeze, od sramu); — absolutno: s tem predlogom, tožbo smo pogoreli (propadli); pogorel je: ni se mu posrečilo; pogoreto! = fijasko!

pogorišče: prostor, ki je pogorel; pusto pogorišče; mrzlo kakor na pogorišču.

pogorje: raztegnjeno gorovje.

pogoršati se: poboljšati se; — poslabšati se.

pogospoditi se: postati gospod.

pogost; pogosten.

pogostiti koga s čim; — pogoščen.

pogovarjati koga: z besedami miriti; pogovarjati se: *razgovarjati se*; — pogovoriti se.

pogovor, pogovora: razgovor; prijateljski pogovor; pogovor se razplete, obrne, se naravna, nanese na kaj, se ogreje, krene drugam, bije na ušesa; pogovor napeljati na kaj; pogovor nočnih ur je šel preko streh; *priti na pogovor; biti* v pogovorih.

pogovoriti se s kom o čem; — pogovarjati se.

pogozditi kraški svet; — pogozdovati.

pograbiti: zagrabiti, zgrabiti; pograbiti vse (skupaj), kar se da; pograbiti se s kom: sprijeti se, stepsti se, spustiti se v prepir; pograbiti priliko za lase; jeza človeka pograbi; v naglici je pograbil, kar mu je prišlo v roke.

pógrad, pograda: preprosto ležišče iz desk; oder.

pogražati †: pogrožati.

pogreb: pokop; preprost, lep, sijajen pogreb; pogreb na državne stroške; iti k pogrebu, za pogrebom; nesti mrliča k pogrebu; — pogrebec; pogrebnik.

pogrebnica: pogrebna pesem, godba, spremljevalka.

pogrešati: čutiti, da kaj manjka; njega bodo težko, hudo pogrešali; — pogrešiti.

pogrešek: napaka; zmota; — pogrešen.

pogrešiti, 1. gl. pogrešati; — 2. zgrešiti; zmotiti se.

pogreška: pogrešek.

pogreti, pogrejem: pogreti si roke pri peči; pogreti (shlajeno) jed: pogrevati stare čenče; beseda ga je pogrela: *pogrelo ga je: vroče mu je postalo.*

pogrezati se: vdirati se, toniti; ladja se pogreza; pogrezati se v blato, močvirje, molk, sramoto, dolgove; — pogrezniti.

pogrinjati, gl. pogrniti.

pogrkovati: izgovarjati »r« z mehkim nebom (ne s koncem jezika, kakor je pravilno); — hropsti.

pogrniti mizo s prtom, prt na mizo; — razgrniti; — pogrinjati.

pogroziti: 1. pogrezniti (v starejšem jeziku); — 2. gl. groziti.

poguba: pogin, konec; pogubo komu snovati, *prinesti; pogubi uiti,* v *pogubo* iti, drveti, koga pahniti.

poguben: prinašajoč, povzročajoč pogubo.

pogubiti si oči; pogubiti se: pri natakanju se mnogo vina pogubi; to ga je pogubilo: mu bilo v (na) pogubo; — pogubljen; večno pogubljenje.

pogum zraste, upade; vliti komu novega poguma: dati poguma; — pogumen; pogumnost.

pohabiti: pokvečiti; pokvariti; poškodovati, — pohabljen; pohabljenec: ki mu manjka n. pr. kak ud.

pohajati: 1. hoditi sem in tje; brez dela pohajati; p hajkovati; — 2. iti proti koncu: vino, živež že pohaja; sapa mi pohaja; — 3. pohajati † šolo, predavanja: hoditi v šolo, na predavanja.

pohati †: cvreti; cmariti; pražiti; ocvreti.

pohčeriti: vzeti za hčer.

pohištvo: oprava stanovanja; — v širšem pomenu vse, kar spada k hiši (gospodarstvu).

pohiteti kam, z delom; pohitimo, da nas noč ne bo prehitela.

pohlep po čem človeka zgrabi, drži, ima, se v njem razvname; — pohlepni pogledi, želje; — pohlepnost.

pohleven: miren, tih, krotek; pohlevna beseda; pohlevne oči; pohlevna prošnja, duša; pohlevno prositi; pohleven dež; pohlevnih ovac gre mnogo v en hlev; — nasprotje: drzen, divji, uporen.

pohlideti: zapihati.

pohod: marš; vojaki na pohodu; vojni pohod; trobiti na pohod.

pohoditi travo; na vrtu je vse pohojeno.

Pohorje, Pohorja; Pohorec; Pohorka; pohorski; pohorščina.

pohota: spolna sla, poželjivost; — pohoten pogled, človek; pohotne oči, želje, misli; — pohotnost.

pohrustati: hrustaje pojesti; tudi žaljiv izraz za majhen zalożaj: lev je moža pohrustal; kar pohrustali nas bodo (*lahko premagali*): toliko več jih je ko nas.

pohujšati: pokvariti, poslabšati; bolezen se mu je pohujšala; pohujšati se: moralično se pokvariti; gorje njemu, ki pohujša katerega teh malih; pohujšati se nad kom: videti slab zgled; — pohujšanje; pohujševati.

pohuliti: podhuliti.

pohvala: vreden pohvale; burna, hrumeča pohvala; — gl. hvala.

pohvaliti koga, kaj: dajati hvalo, slavo; Bog se hvali, človek pohvali; pohvaliti pridnega šolarja; pohvaliti kaj čez mero, čez vse; pohvaliti se s čim; — pohvaljen.

poiti, poidem: priti h kraju, do konca; denar poide, pamet pride; besede so mu pošle (od straha, ginjenosti); — pojemati.

poizkusiti †: poskusiti.

poizvedeti †: pozvedeti; — poizvedbe vršiti †: pozvedovati.

poja, poje: pesem; — poje, poj: pesmarica.

pojac, gl. pajac.

pojačiti: okrepiti; — pojačevalec (glasú, v radiotehniki).

pojalnica: divji beluš (Asparagus officinalis), sredstvo za pojanje.

pojalnik: neka rastlina (Orobanche minor); — gl. pojalnica.

pojas: pas.

pojasniti komu kaj; — pojasnjevati.

pojata: šupa; klonica; kolnica; koliba; podrtija.

pojati: poditi; goniti; — pojati se: goniti se.

pojav: abstrakten izraz za konkretno »prikazen«; bolesten pojav.

pojdem: bodočnikove (in velevnikove) oblike glagola »iti«; jaz pa pojdem na Gorenjsko; pojdi, kam te veseli; pojdi se solit: miruj, ne trapi nas z neslanostmi, ne sitnari tukaj; pojdiva; pojdimo za njim!

poje, gl. poja.

pojeda; gostija po polagaju, ki so jo priredili kmetje svojemu gospodu ali njegovim služabnikom.

pojedina: velika gostija; — pojednica.

pojem, pojma: jasna, točna, določena predstava časa; niti pojma nima o tem: prav nič ne ve o tem; osnovni pojmi kake znanosti.

pojemati, pojemam (pojemljem): iti proti koncu; glas, brzina, vino, ogenj, vročina, luč, mraz, zima pojema; pojemati od vročine, lakote, muk; — poiti.

pojesti, pojem: črez zimo so vse pojedli; pojej, kar se ti dá!

pojezd: uradni dan gospostva, na katerem je glavar s številnim spremstvom pojezdil v posamezne županije ter uradoval.

pojezda: pregled zemljiških mej na konjih.

pojiti: napajati.

pojti, gl. pojdem.

pojutrišnjem; pojutrišnjim †.

pokaditi bolnika, sobo; **pokaditi pet cigar** na dan; samo pokadilo se je, počilo pa nič; pokadilo se mu je pod nos: bilo mu je neprijetno, zamerilo se mu je; pokaditi jo (pot): pobegniti, ucvreti jo.

pokaj: čemu? zakaj?

pokalica: umetna, barvana in oslajena slatina v steklenici, ki poči, kadar se odpre.

pokapati: pokopavati; — pokapljati; popadati.

pokarati: okregati.

pokašljevati, pokašljujem.

pokati, pokam: 1. razklati se, regniti; zemlja poka od suše, drevje od mraza; koža poka; srce mi poka; popki na drevju pokajo; domačija poka: se ruši, propada (tudi v prenesenem smislu); — 2. oglašati se s »pok, pok, pok«: puške pokajo; pastirji pokajo (z biči); tobak pokati; — póčiti.

pokazati, pokažem; pokaži, kaj imaš v roki; pokazati komu pot; pokazati komu vrata: pognati ga; pokazati zobe: upreti se; pokazati hrbet svetu, življenju: obrniti se od njega, zapustiti ga; pokazati pete, podplate: pobegniti; pokazati (se) moža; pokazati svojo slabost, zadrego; kaj v dejanju, v resnici pokazati; — prikazati se: pokazati se iz vode; mesec se je pokazal izza oblakov; pokazati se med ljudi (ljudmi).

pokaziti: pokvariti; — pokažen.

pokidati gnoj iz hleva, sneg izpred hiše; pokidati se: ponesnažiti se.

pokimati, pokimam (pokimljem); pokimati komu z glavo: dati znamenje.

pokladati: polagati; pokladati polena, klajo živini; — poklaja: klaja.

poklanjati, gl. pokloniti.

poklapan: potepen, s slabo vestjo, duševno pobit; — poklapljen.

poklati, pokoljem; — poklati vso živino.

poklatiti sadje z drevja: toča je vse poklatila: poklatiti komu ušesa: ponižati ga, zavrniti ga; bolezen ga je poklatila: zdelala.

poklekati; poklekniti.

poklic, poklica: delo, služba, posel, ki ga kdo redno izvršuje; stan; človek brez poklica; svobodni poklici: ne vezani na predpise in zakone; izvrševati (vršiti) svoj poklic; po svojem poklicu mesar.

poklicati, pokličem: poklicati koga po imenu, jest, pit; Bog ga je k sebi poklical; poklicati koga za pričo, pred sebe, pred sodnika, pod orožje; poklicati koga na odgovor, k redu.

poklina: poč; razpoka.

poklon: 1. znamenje spoštovanja; pozdraviti koga z globokim poklonom; — 2. prvotno prostovoljna, pozneje dolžna dajatev podložnikov gosposki za božič, veliko noč in binkošti (v naturalijah za kuhinjo), županu vsako tretje leto; davek za opremo planšarije; — 3. v krajevnih imenih kraj, odkoder se prvič zagleda (ali zadnjič vidi) kaka cerkev, proti kateri se ljudje klanjajo; kraj, kjer trudniki počivajo in molijo; Na poklonu.

pokloniti (poklonim) se komu: globoko se pred njim skloniti; — pokloniti komu kaj: s poklonom izročiti; — poklon.

poklonstvo: več ljudi, ki skupno izvršijo poklon.

poklop; poklopec: pokrov.

pokniti †: póčiti.

pokoj: 1. mir; Bog mu daj večni mir in pokoj! iti k pokoju; — 2. dosluženost, penzija; iti v pokoj; uživati svoj pokoj.

pokojen: 1. miren; — 2. mrtev; — pokojnica; pokojnik.

pokojišče: počivališče.

pokolehati: poleči.

pokolenje: razmerje po »kolenu« (= sorodstvu); rod; zarod.

pokolj, pokolja; iti na pokolj.

pokoljenje †: pokolenje.

pokonci (pokoncu) šiniti, glavo nositi; — pokončna hoja, pisava: navpična (ne ležeča, nagnjena).

pokončati: narediti čemu (komu) konec; uničiti.

pokopati, pokopljem; pokopati mrliča; pokopati nadeje; pokopati pravdo, prepir: odnehati; — pokopavati.

pokora: kazen; delati pokoro za kaj; huda, težka pokora; pokoro komu naložiti; za pokoro se boš dva dni postil; pokora: človek, ki dela komu sitnosti, težave; ti si mi prava pokora.

pokoren: nasprotje upornega: pokoren otrok; pokorna živina; biti komu pokoren: v vsem ga ubogati, slušati; pokoren besedi; pokorna mu je vsaka reč; — pokornost; pokornik; pokornica.

pokoriti koga: krotiti, kaznovati, delati ga pokornega; ljubezen pokori otroka; pokoriti se sili, željam; pokoriti se za svoje grehe.

pokorščina: pokornost; slepa pokorščina; dolžan komu pokorščino.
pokosíti ves travnik; smrt ga je pokosila.
pokósiti: končati kosilo.
pokost: firnež.
pokoten: zakoten.
pokrajina: kraj; krajina.
Pokrče, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Bogehart.
pokreníti: začeti; naravnati; nasnovati kaj.
pokrepčáti: pokrepiti.
pokret: gibanje; — pokreniti.
pokríti, pokrijem; pokriti streho s slamo, z opeko, skodlami; pokriti lonec s pokrovom; pokriti se (s klobukom); — pokrita rihta: jed, ki je pokrita z drugo skledo; preneseno: človek, ki mu ni zaupati, o katerem se ne ve, kak je; — pokrivati.
pokrivač: krovec.
pokrivača: pokrov; pokrivalo.
pokrižáti: narediti znamenje križa nad kom (čim); pokrižati otroka; pokrižati se po čelu, ustih in prsih; — gl. prekrižati.
pokromati: prevleči s kromom.
pokrov; pokrovec.
pokrovitelj: zaščitnik; protektor; — pokroviteljica; pokroviteljski; pokroviteljstvo.
pokrtačiti: pokrtačiti suknjo; — futuere.
pokusíti jed, vino, jabolko; — pokušati; pokušnja.
pokuzmati: potegniti; izvleči kosem.
pokvaríti orodje; pokvariti si želodec; pokvariti komu veselje; pokvarjena mladina; — pokvarjenost.
pokvečiti: pokvariti obliko; deformirati; pokvečiti klobuk.
pokveka: pokvečen človek; suha, žalostna pokveka; duševna pokveka.
pol: nekdaj moški samostalnik (iz katerega se je razvila poznejša »polovica«; gl. spol;), se je v nekaterih padežih (poli, polu) ohranil samo pri starejših pisateljih, sicer pa se ne sklanja in se večkrat kar veže s samostalnikom (ali številnikom); pol ure, dneva, leta je preteklo od tedaj; daj mi pol hlebca; pol ure hoda; pol trubadurja, pol berača; pol prazen; človek in pol, dečko in pol: izreden, občudovanja vreden človek, dečko; hudiča in pol bomo imeli: nad mero česarkoli (najbolj pa neprijetnega); — na pol (naspol) pečen; na pol gosposko, na pol kmetsko opravljen; ob pol eni (enih), dveh, treh; tja prideš v pol ure; črez pol prerezati; na pol pota; — po poli (polu) brat, ob poli ene, do polu noči in enake zveze so filološka afektacija za: polbrat, ob pol eni, do polnoči.
pola: širok pramen; polovica; srajca v dve poli; pola papirja; plačilna pola; polovica okna, vrat.
olagaj: 1. zbor kmetov ob dneh, ko je bila določena »štifta« pod predsedstvom zemljiškega gospoda ali njegovega namestnika; — 2. dajatev za vporabo gosposkega gozda.
polagati; položiti.
polagoma: počasi; polahkoma.
Polajnko, osebno ime, pomeni sina »Polajnke« (= Poljanke).
polakniti se: polakomiti se.
polámati: polomiti.
polan: podlan.
polastiti se česa: s silo si kaj prisvojiti; strah, obup se polasti koga.
poldan; poldne; poldan zvoni; opoldne: ob poldnevu; — poldanji: poldanski (južen); — poldne: pogosto ime vrhov v Julijskih alpah, Karavankah, vsako imenovano po kmetiji ali vasi, na katere jugu je dotični vrh: Maloško, Trupejevo, Rutarško poldne; enak pomen imata Poldašnja špica in Poludnik.
poldneven: opoldanji; pol dneva trajajoč; južen.
poleči, poležem; živina je polegla po trati; žito je poleglo: omahnilo; kmetje so travo polegli: ležeč potlačili; svinja je dvanajst prascev polegla: vrgla; — poleči se; dvanajst prascev se je poleglo; morje se je poleglo; valovi so se polegli: veter, vihar, jeza, razburjenje, nemir, ogenj se poleže; — polegati.
poledica: tenka ledena prevleka tal.
pólej: potem, nato.
poleno: klan les za v peč; suha polena; priloži (naloži) še par polen na ogenj; polena tlijo, vzpolijo, planejo (s plamenom); — polence.
polet ptičev; niso mogli slediti visokemu poletu njegovih misli.

polh: vrsta glodavcev (Myoxus glis); debel, rejen kakor polh; spi kakor polh.
polhar lovi polhe.
polhen: popolnoma poln; čisto poln.
Polhov Gradec, v Polhovem Gradcu; Pográjec; Pograjka; pograjski; — gl. Gradaško.
polhovka: kapa iz polhovih (polšjih) kožic.
poliarhija; poliarhičen.
polica: 1. vodoravna deska ob steni; kuhinjska polica; polica za knjige; kaj na polico položiti, djati: odložiti, pustiti vnemar, zapustiti, shraniti; — 2. vzdolž reke (ali na višini) ležeča ravnica, s strminami nad seboj in pod seboj; krajevno ime: Praprotna, Pšenična polica; — 3. zavarovalna listina.
policaj; policaja; policijski; policist.
polič: polovica bokala (maseljca): 0·75 l; — poliček; poličnik (navadna merica za smetano).
polihromen; polihromija.
polinom; polinomičen.
polip: dijaški izraz za policaja.
politeist; politeizem.
politi (polijem) se s kropom; solze so ga polile; — polivati.
polizati, poližem; skledo polizati; polizan: gladek, gladko friziran; sladkih besed.
poljana: široko polje; — poljanec; poljanka; poljanski.
polje: širno, ravno; polje stoji, leži; — poljski pridelki; poljsko orodje; — po nepotrebnem se stavi v primerih, kakor bojno polje (bojišče), gospodarsko polje (gospodarstvo), šolsko polje (šolstvo), leposlovno polje (leposlovje), na polju našega zadružništva: v našem zadružništvu.
poljščina: kar se na polju prideluje.
poljub komu dati, vrniti; Judežev poljub: hinavski, izdajalski; — poljubčke pošiljati (z roko).
poljubiti koga v lice, na lice, komu roko; poljubljati; — poljubi se mi: ljubo mi je, hočem, tako se mi hoče; poljuben: kakor se komu poljubi (ljubi, zljubi); poljubna (katerakoli) vstopnina.
poljuden: vsem ljudem namenjen, razumljiv: poljudno govoriti, pisati.
polkna †: oknice.
poln; nabito, čisto, zvrhoma poln; poln sod; vse polno ljudi je bilo; drevo je polno sadja, berač poln uši; polna luna; (polnih †) celih sedem let; — polhen.
polnež: dopolnilo.
polnežnica: velika ročka.
polnim, polniti; polnjenje.
polnjak: polovnjak.
polnoč (polnoči) je; ob, do, proti, po polnoči; pred polnočjo.
polnočni: severni.
polnočnice: tri tihe maše o polnoči med svetim večerom in svetim dnevom; iti k polnočnicam.
polnomočje †: pooblastilo.
polnota: obilica, preobilica.
polog: raven, toda nekoliko viseč svet.
polom: nagel, nesrečen konec; njegova politika je doživela velik polom; — polomija: fijasko.
polomiti kosti; veter je mnogo vej polomil; — ta nezgoda ga je hudo polomila: potrla (duševno); ves polomljen je; polomiti jo: imeti nepričakovan neuspeh, smolo pri čem; — polomija.
Polona: Apolonija; — Polonica; pikapolonica: Coccinella septempunctata.
pološčiti: prevleči z loščem.
polotiti se koga, česa: zgrabiti kaj, začeti kaj.
poloven: polovičen.
polovičar: kdor kaj samo na pol, na naglem, povrhu opravi; — polovičarsko delo; polovičarstvo.
položaj: lega: stvari: razmere; resen, ugoden, neroden, smešen, žalosten, mučen položaj; položaj se poboljša, poslabša, preokrene; biti v položaju †: moči: premoči; zmoči; nisem v položaju †: ne morem; težaven položaj †: težave.
položen, položna, položno: zložen, ne strm; položna cesta; po položni rebri; — polog.
položiti denar na mizo, roko na srce; položiti komu temelj, osnovo; položiti komu besedo na jezik; položiti šapo na koga: trdo ga prijeti; položiti orožje: udati se; položiti kaj »ad acta«: odriniti; položiti † izpit: opraviti; položiti kavcijo: založiti.
položje †: položaj.

položnik: jajce, ki se kokošim za vabo pusti na gnezdu; zaprtek.
polst, polsti †: klobučina.
Polše, gl. Povše.
polt, polti; živa koža (posebno nje površina), gladka polt; do polti moker; kurja polt: omraznica.
poltén: mesen, čuten, spolen; — poltenost.
polukati: pokukati; — polokati.
polumer, polumera: polovica premera (kroga).
polumesec, polumeseca; — gl. pol.
poluta: polovica; — polutek; polutka.
polutan: pol mož, pol žena; — mešanec; križanec.
poluteraniti se.
polzek svet: po katerem polzi; polzka cesta.
Pólzela, s Polzele, na Polzeli; Polzeljan; polzelski (polzeljanski); — od vode izpodjeden svet, ki polzi.
polzeti: drseti; — polzi po cesti: stati ni mogoče; solze mu polzijo po licu; — plaziti; plezati.
polž; počasen kakor polž; — polžast; — polževa hiša, lupina; — polžek.
pomagalo: pomoček.
pomagati komu delati, v stiskah, z voza, si v nesreči; vse skupaj ti nič ne pomaga; Bog ti pomagaj (želja, a tudi grožnja); klicati na pomagaj; — pomoči.
pomakniti, pomaknem; pomakni uro za pet minut naprej, nazaj; pomakni se bliže.
pomáljati: moliti (ven); — pomaljati se: moléti.
pomanjkanje zraka, živeža, vode, koga tare, mori; trpeti pomanjkanje.
pomanjkljiv: nepopolen, nezadosten; — pomanjkljivost.
pomanjšati; pomanjševati.
pomaranče sekati, gl. pirhe sekati.
pomeden †: pometen.
pomemben: ki res nekaj pomeni; znamenit; — pomembno komu namežikniti.
pomen, pomena; to ni brez pomena: to nekaj pomeni; za tem nekaj tiči; v najširšem pomenu besede kaj razumeti; beseda »stiska« se rabi v prvotnem (gneča) in prenesenem (zadrega) pomenu.
pomenek, pomenka: neprisiljen razgovor, pogovor; pomenek začeti, s kom na samem, med štirimi očmi; priti na pomenek; pomenke imeti s kom; pomenek napeljati na kaj, zasukati drugam; pomenek je krenil drugam; — pomenkovati se.
pomeniti, pomenim; ura se je ustavila, to nekaj pomeni; kaj pomeni ta beseda? kaj naj to pomeni? to pomeni (kaže na) dolgo zimo; — pomeniti se: porazgovoriti se, dogovoriti se s kom, med seboj: — pomenkovati se.
pomenjati †: pomeniti.
pomenljiv: pomemben; pomenljivo sta se pogledala.
pomeriti komu obleko; pomeriti koga od nog do glave (z očmi); pomeriti komu hlače: napeti in izprašiti; pomeriti se s kom: kateri je močnejši; pomeriti svoje moči; — pomeriti (s puško) na koga, v kaj, kam.
pomesti, pometem; pomesti hišo; pomesti pred svojim pragom: brigati se zase in za svoje reči (ne za tuje); ni pometeno: otroci poslušajo (se reče, kadar hoče kdo kaj povedati, kar ni za otroška ušesa); pomesti s kom: vreči koga med smeti, kratko in naglo ž njim opraviti; pomesti skledo žgancev: čisto pojesti, kakor da je pometeno; — pometati.
pometač pometa ceste.
pometati enajsto šolo: biti brez dela; pometati (pri kom, komu) dvorišče: sukati se okoli njega, dvoriti mu; hofirati; pometati s kom: gl. pomesti.
pometi, pomanem; pomel si je roke: podrgnil (od zadovoljstva); pomel si je oči: da bi boljše videl.
pomežikovati: mežikati.
pomigati; pomigniti.
pomije: voda od pomivanja.
pomikati; pomakniti.
pomilostiti; pomiloščen.
pomilovati koga: kazati usmiljenje z njim; — pomilovalen pogled.
pomiriti; ne da se pomiriti; pomiriti se s kom; morje se je pomirilo; pomiriti živce, razburjene duhove, prepir.
pomirje, gl. obgradje.
pomirljivo vplivati na koga.

pomislek, pomisleka; pomislek se zbudi, nastane, pride; pomisleke premagati, komu pregnati, razpršiti; brez pomisleka odgovoriti.

pomisliti na kaj; pomisli, kaj vse lahko iz tega pride; na to nismo pomislili; — pomišljati se: imeti pomisleke.

pomiti, pomijem; pomit; — pomivati.

pomlad, pomladi: zelena pomlad; pomlad pride, se zbudi; na pomlad gre, po pomladi diši; spomladi se vrnejo ptice selivke.

pomladen; pomladanji; pomladanski.

pomladiti; pomlajati; — pomlajen človek.

pomnež: spomin.

pomnik: spomenik.

pomniti, pomnim: spominjati se; pomniti koga, kaj; vse žive dni bom to pomnil; odkar ljudje pomnijo, kar svet pomni; *ti me boš še pomnil;* — pomnenje.

pomoč, pomoči; prva pomoč v nezgodah; hitra pomoč; z božjo pomočjo bomo še to premogli; na pomoč hiteti, priti, biti komu; pomoč komu nakloniti; pomoč prihaja; klicati na pomoč (pomoči); druge pomoči ni bilo.

pomoček: pomagalo; pripomoček.

pomočen: pomožen.

pomoči, pomorem: pomozi ti Bog! (da bi ti) Bog pomagal! pomoči komu kvišku, na noge, iz vode; — pomagati.

pomočiti; pomakati.

pomol, pomola: kar iz česa ven molí.

pomoliti glavo skozi vrata, komu kaj pod nos (podrgniti).

pomolsti, pomolzem.

pomor, pomora: splošno umiranje; velik pomor je prišel med ljudi.

pomota se pripeti: po pomoti se kaj zgodi: ne namenoma.

pomožen: na pomoč, služeč kot pomočnik, kot pomoček.

pomreti, pomrem: vsi moji vrstniki so že pomrli.

pomuditi se samo za hip.

pomuliti: potrgati.

ponagajati komu: zagosti mu; storiti, kar mu ni po godu.

ponarediti ključ, denar; ponarejen; — ponarejek: falzifikat.

ponašati se s čim; ponašati se dobro; — gl. obnašati se.

ponavljati; ponoviti.

ponazoriti: postaviti pred oči.

Ponca: krajevno ime, pomeni južno, proti »poldnevu« ležeč kraj.

Poncalo: krajevno ime, = ponicalo (ponikva).

Poncij, gl. Pilat.

pondeljek; *ponedeljek;* veliki (velikonočni) pondeljek; tihi pondeljek (pred cvetno nedeljo); zaspani (zmačkani, mačkasti) pondeljek: po prepiti nedelji.

pondeljkar: človek, ki v pondeljek praznuje; — pondeljkati.

pondirek †: ponirek.

Pondor, krajevno ime; pomeni »ponor«.

ponemariti: ponesnažiti.

ponemčiti: prevesti na nemško; narediti za Nemca.

ponesrečiti †: ponesrečiti se.

ponesti koga kam; to se nam ni poneslo: obneslo, posrečilo.

ponev, ponve; ponva, ponve.

poneveriti: zapraviti kaj zaupanega; poneveriti denar.

ponicati: izgubljati se pod zemljo, v tleh; — ponikniti.

poniglav: s sklonjeno glavo (da se mu ne vidi v lice, v oči), podhuljen, podmuljen, potuhnjen, zahrbten; — poniglavec; poniglavost.

ponikati: nižati se; iti na niže; padati; vdirati se; iti na nic, v nic; tla se ponikajo; voda ponika: se izgublja v zemljo; — ponicati; ponikniti; ponikovati.

ponikva: kraj, jama, vdrtina, kjer se (večja) tekoča voda zgublja pod zemljo.

ponikvarica: ponikujoča voda.

ponirek: potapljač; ime nekega ptiča (Podiceps cristatus).

ponižati koga: osramotiti ga; ponižati se pred kom; — poniževati.

ponižen človek; ponižna prošnja; ponižno prositi; — skromen; — ponižnost.

ponjava: velika rjuha.

ponočevati: noč si krajšati; — ponočnjak.

ponor: ponikva.

ponorčevati se s kom.

ponornica: ponikvarica.

ponos: zavest lastne vrednosti; narodni ponos; nebrzdani ponos.

ponosen na kaj; ponosno odgovoriti.

ponositi obleko; ponošen klobuk.

ponoven: ponovljen; kaj ponovno (na novo, zopet) vzeti v roke; ponovna licitacija.

ponoviti; ponovljen; — ponavljati.

ponuda: pocestnica.

ponudbo odbiti, staviti, sprejeti; imeti kaj na ponudbo: ponujati.

ponudek: znesek, ki se ponudi.

ponuditi komu kaj; ponudnik; ponujen; — ponujati.

pooblačilo se je (nebo): prevleklo z oblaki, omračilo; lice se mu je pooblačilo: postalo mrko.

pooblastiti; pooblaščen; pooblaščenec; pooblastilo; — pooblaščati.

poogleneti: *spremeniti se v oglje.*

poogleníti: spremeniti v oglje.

poosebiti: perzonificirati; to je že poosebljena malomarnost.

poostriti kazen (*s postom, trdim ležiščem*); poostren.

popačiti: pokvariti; izpriditi; popačena mladina; popačenost.

popadati na kolena; vse sadje je popadalo z drevja; — psi, bolečine popadajo človeka: grabijo; — popasti.

popadek: napad.

popadljiv pes ki hitro popade.

poparíti kruh, krmo s kropom; — to ga je poparilo: duševno pobilo, potrlo, vzelo mu pogum; ves poparjen je odšel.

popasti (popadem): naglo zgrabiti; popasti kaj, za kaj, koga za kaj; popasti (za) orožje; popasti besedo, priliko za lase; jeza ga je popadla, pes ga je popadel; — popasti se s kom; — popadati.

popasti, popasem: spasti; živina je vso deteljo popasla.

popek, popka; — otroku popek prevezati; drevo dela popke; s popkom za kožo cepiti.

popeljni †, nem.: slez.

poper, popra; suh kakor poper; natresti popra na (v) juho; to je bil zanj hud poper: zelo neprijetna zavrnitev, ki se mu je pokadila v nos; dati komu popra: dati komu pod nos, zavrniti ga; — poprati; poprček.

popeti, popnem: prevleči, raztegniti; — popeti se: vzdigniti se, iztegniti se.

popevka: pesem; — popevčica.

popihati (popiham, popihem) prah s sukanje; — popihati jo: pobegniti, pobrati se; — popihniti.

popir, gl. papir.

popivati po krčmah, cele noči.

popje, popja: popki na drevju.

poplava je vse setve uničila; poplava slabih prevodov slabih predlog; — poplaviti; poplavljen.

popljuvati vse okoli sebe.

popokati; zemlja je od suše popokala; obroči so popokali na sodih; toliko da nismo od smeha popokali; vse strune so popokale; — v svojem življenju je popokal (popuhal) mnogo tobaka; — pokati.

popolari; stranka popolarov.

popoldan, gl. dopoldan.

popoln: zvrhoma poln (v prenesenem pomenu); popolniti; popolnjevati; popolnost; popolnoma.

popoten človek: potujoč; — popotnik; popotnica; popotovati.

popotnica: 1. potujoča ženska; — 2. kar se vzame (ali komu dá) na pot.

popotnja, gl. popotnica 2.

popraskati omet z zida; popraskati se za ušesi (v zadregi, v skrbeh).

popraševati: povpraševati.

popravilo; čevljarji živijo danes najbolj še od popravila; dati kaj v popravilo; — popravek.

popraviti: narediti zopet prav; popraviti cesto, streho, uro; popraviti si klobuk, ovratnik; popraviti kaj za kom; popraviti krivico, škodo, zamudo; — popraviti se: okrevati, poboljšati se; — popravljati.

poprečen: *povprečen;* 1. poprek (ne podolgem) ležeč; poprečna dolina; — 2. poprek (ne posamez) vzet; poprečna cena, vrednost, temperatura; — poprečje.

popred; poprej; — poprejšnji.

poprek: gl. poprečen.

poprijeti (poprimem) besedo, za delo; poprijeti se kakega posla, priložnosti; — poprijeti (zgrabiti) se s kom.

poprišče †: delokrog; področje; polje.

poprositi koga česa (za kaj).

poprtnik: kolač, okrašen s ptičkami in venci, ki se speče za praznik sv. treh

kraljev in črez noč, pokrit s prtom, pusti na mizi.

popularen; popularnost.

popustiti: počasi (posamez) zapustiti; popustiti pot, stezo, grehe; vse popustiti in pobegniti; — napustiti, odnehati; popustiti konju brzdo; mraz je popustil; popustiti pri ceni; — popustljiv; — popuščati.

poraben: porabljiv.

porabiti vse milo; pametno porabiti mladostni čas; porabiti lepo priložnost, ugodno priliko; — porabljen.

poračati †: poročati.

poračunati: obračunati.

porajati se: roditi se.

porajtati: misliti, upoštevati, marati za kaj.

porasti, porastem; pašniki so porastli (poraščeni) s smrekami.

poravnati perilo, zmečkano obleko, klobuk, krivo železo, prepir, dolg, račun, škodo; poravnati stvar zlepa; poravnati (pobotati) se s kom; reč je poravnana: v redu; — poravnava.

poraz, poraza: popolen *polom*; *katastrofa*; doživeli smo hud poraz; — porazno (uničujoče) spoznanje; — poraziti koga, popolnoma pobiti.

porcelanast: podoben porcelanu.

porcelanov: iz porcelana; — porcelanski.

porcija; Porcijunkula.

Póreče, iz Poreč, v Porečah.

poreči, porečem: reči; poreci mu ti, da ti ne poreče on; kaj znanci poreko, ne maraj! — poreči se s kom: sporeči, skregati, spreti se.

porečje: pokrajina ob reki.

poreden: 1. preprost, navaden; poreden kmet v Korotanu; visoki in poredni ljudje; — 2. nagajiv; poredni otroci; poredna beseda; poredno se smehljati komu; — porednež; porednica; porednost.

poredko; poredkoma.

Porenje: pokrajina ob nemški reki Renu (Rhein).

porhant; porhantast.

poriniti; — porivati.

porobek, gl. parobek.

poročati ženina in nevesto; poročati komu o svojem dejanju in nehanju; poročati (izročati) Bogu svojo dušo; — poročen prstan; — poročilo; — poročiti.

poročiti: naročiti; izročiti, vzeti za ženo; — poročati.

porod, poroda: priti na (v) porod; biti na porodu; na porodu umreti: prezgodnji porod; babica pomaga pri porodu; — Bog mu ni dal poroda: umreti brez roda in poroda.

poroditi dvojčke; oče rodi, mati porodi; poroditi se na slami, na parketu; — iz tega so se porodili sami prepiri.

porodnica: ženska na porodu; božja porodnica; — zarja, dneva porodnica.

porodnišnica; porodništvo.

porogati se komu; — porogljiv; porogljivec; porogljivost.

pórok, poroka: kdor jamči za koga; biti porok za koga, za kaj; — poroštvo.

poroka: sklepanje cerkvenega zakona; k poroki, od poroke iti; k poroki nevesto peljati; srebrna, zlata, biserna, demantna poroka.

porota: zbor sodnikov iz ljudstva, ki ugotovijo, kaj se je zgodilo; priti pred poroto; — porotno sodišče; porotnik.

porta, gl. parta.

portepé, portepéja.

portfelj; ministrski portfelj.

portir, portirja; portirjeva († portirska) loža.

porto, porta, portu, porto, portu, portom.

portret; portretirati koga.

Poruhrje: pokrajina ob nemški reki Ruhri.

Posaarje: pokrajina ob nemški reki Saari.

posaditi otroka na stol, goste za mizo, koga na konja, v ječo; posaditi se †: sesti; — posaditi solato, drevje; — posajati.

posadka: stalno navzoče vojaštvo.

posamez: posebej; vsak zase; posamezen; posameznik.

posamič: posamez.

Posavje: pokrajina ob Savi; Posavec; Posavka; posavske vasi.

posebej; poseben; posebnost; — posamez.

poseči, posežem; posezi; — poseči po kaj na polico; poseči v razgovor, prepir; oblast naj poseže vmes in napravi red; — posegati; posezati.

posedati po krčmah, pri pijači; posedeti; — zemlja se poseda: niža, vdira; posesti se.

posedovati †: imeti kaj.

posekati gozd, sovražnika; — posekati koga z besedami, umom, pametjo, lepoto: premagati.

posel, posla: 1. poslanec; — 2. nav. množ.: posli; služinčad v hiši in pri gospodarstvu; s posli lepo ravnati; — 3. delo, opravek; posel komu naložiti; svoj posel umeti; iti za svojim poslom; biti brez posla; umazani posli ga še držijo po koncu.

posest, posesti; premična in nepremična posest; sto let je že v naši posesti; kaj v svojo posest dobiti, vzeti; — posestno stanje.

posesti (posedem) za mizo, po klopeh; zemlja se je posedla; — posedati.

posetiti †: obiskati.

posevek: 1. kar in kolikor se je posejalo; — 2. moka iz slabšega zrnja.

posezati; poseči.

posihmal; posihdob.

posiliti: storiti silo komu, s silo premagati; smeh, kašelj, spanje posili človeka; solze so ga posilile; posiliti žensko; posiliti se pri jedi; — posiljeno zelje: dušeno; — posiljenost: narejenost, nenaravnost.

posiniti; posinoviti: vzeti za sina; — posinjenec.

posinjeti: potegniti na sinje.

posipati: posuti; — posipavati.

posiveti: postati siv; potegniti na sivo.

poskočen: lahkonog; poskočnica: poskočna pesem; vesela, plesna pesem.

poskočiti od veselja, kvišku; cena žitu poskoči, žito je poskočilo v ceni; trgovci so poskočili s ceno, z blagom.

poskus narediti: poskusiti, preskusiti kaj; poskus sprožiti; takrat so se pojavili prvi poskusi (dati †): kako bi se dobil; poskus je († dobro izpadel) uspel, se je posrečil, obnesel; vzeti koga (kaj) na poskus; — poskusno leto, streljanje.

poskusiti puško, kaj z lepo, z dobrim, obleko, kaj doseči; kar poskusi, če se (si) upaš! mnogo poskusiti po svetu, v življenju; poskusiti se s kom: kateri je močnejši; — poskušati.

poskušnja: poskus; postaviti, vzeti koga na poskušnjo; za poskušnjo kaj narediti.

posladkati si usta, se s čim.

poslanec: gl. posel 1.; poslanec božji, poslanec greha; poslanec v skupščini; — deželni, državni poslanec; — poslanstvo: misija.

poslanica: pismo.

poslanik: poslanec med državami; vršilec meddržavnih poslov; — poslaništvo.

poslastica: oblizek, sladkarija, slaščica.

poslati, pošljem; poslati komu kaj, koga po kaj; poslati kočijo po koga; poslati koga po tobaka: pokazati mu, da mora kot mlajši starejšega ubogati; poslati koga po smrt: se pravi o onem, ki se pri vsakem naročilu predolgo zamudi; poslati komu kaj na vrat, pismo po pošti; tebe je pač sam Bog (vrag) poslal!

poslavljati se; posloviti se.

posledica: kar čemu sledi; te besede ne bodo ostale brez težkih posledic.

poslednja volja; poslednje olje; poslednji dan; — poslednjič.

poslej: od slej, od zdaj; pozneje.

poslopje: velika stavba.

poslovati, poslujem: vršiti posle; — gl. posel 3.; — poslovni prostori; poslovne (ne osebne, prijateljske) zveze; poslovni red (pravilnik); poslovni slog (stil).

posloveniti: 1. narediti za Slovenca; — 2. prestaviti v slovenščino.

posloviti se pri kom, s kom, od koga: vzeti slovo; — poslovilni govor, poslovilno pismo; — poslovitev: slovesno slovo.

poslovodja; poslovodkinja.

posluh: sluh; po posluhu (ne na note) peti; mož je brez vsakega posluha; — posluh! tiho! pozor!

posluhniti: na besedo ubogati; uslišati.

poslušati pesem, pridigo; poslušati zvesto, verno, pazljivo; poslušala sem neumne svete; — poslušati koga: ubogati; kdor ne posluša, naj poskuša.

poslušen besedi: pokoren; — poslušnost.

poslužiti se česa; — posluževati se česa.

posmehovati se za kom, komu; — posmehljiv; — posmešek.

posmrtnica: nekrolog.

posnemati: 1. posnemati smetano z mleka, pene z juhe; — 2. oponašati; posne-

mati koga v hoji, govorici, petju; posnemati tujo pisavo; — posneti.

posnetek, posnetka; kopija; — gl. posnemati 2.

posneti (posnamem) smetano z mleka, ogle, robove deske z obličem; ob zidu, kamenu sem si kožo posnel; posneti vsebino kake razprave; iz Vašega pisma smo posneli samo glavne točke; posneti napev po kom; — posnemati.

posnimek †: posnetek.

pósoda: posojilo; na posodo kaj vzeti, dati.

posóda: lončena, kuhinjska, vinska; posodo pomiti; — duhovna posoda: far.

posoditi komu denar; posoditi komu pot: spremiti ga; posoditi si pri kom kaj; — posojati; posojevati.

posojilo († od) 1,000.000 dinarjev; iskati posojila, imeti denar na posojilu, dati na posojilo; državno, občinsko, prisilno posojilo.

posončnica: sončnica (Helianthus).

pospešiti: pognati, zagnati; pospešiti korak, stopinje, rešitev prošnje, rast; — pospeševati.

pospraviti pridelke s polja, mizo, sobo, po hiši; — pospravljati.

posrati, poserjem: ponesnažiti.

posrečiti se: iti po sreči; kupčija se mu je posrečila.

posrednica; posrednik: kdor posreduje.

posredovati: biti za zvezo; posredovati med uradi in občinstvom; — carinski posrednik; — posredovanje: intervencija.

post prelomiti; kvatrni post; v postu; — postna jed.

postajati: nastajati; — ustavljati se; kaj venomer postajaš?

postanek: nastanek; od postanka sveta; postanek svetov, zemeljske skorje; — prestanek.

postarati; bolezen ga je postarala; zadnja leta se je kar zvidoma postaral.

postariš: po stari šegi, staromoden.

postat, gl. slog.

postati (postojim, postanem); malo postojva, da noga počije; postoj, da ti nekaj povem; — veter je postal: se ustavil, prenehal; postana jed; voda je mlačna postala; beseda je meso postala; postalo jih je sram; postali so drugih misli; — postati † bled: obledeti; znan †: zasluti, zasloveti; debel †: odebeleti; zdrav †: ozdraveti.

postava: 1. kakor je postavljeno in stoji; čvrste sem postave od nog do glave; čedna postava bila ti je dana; pravljico povedal bom nove postave; postava: nogometno moštvo je nastopilo v popolnoma novi postavi (kombinaciji); — 2. preneseno: kar je postavljeno kot pravilo, predpis; postava zverinam je nova podana; soditi po postavi; to je zoper postavo; postava pravi, predpisuje, prepoveduje; po božjih in človeških postavah: zakonih.

postaven: 1. čvrsto postavljen, krepko stoječ; zastaven; postaven mož, gospod; postavna žival, hiša; — 2. zakonit; postavne določbe, postavni dedič; postavna obrestna mera; — postavnost.

postaviti jed na mizo, kozarec pred gosta, podobo (spomenik) komu, kaj na ogled, na prodaj, nove mejnike, hišo, kvas, streho; postaviti se pred oltar, na glavo; — postaviti stražo pred vrata, koga pred sodnika, kaj v račun, besedo prav, komu kaj pred oči, koga na odgovor, na pokušnjo, na laž, na sramotni oder, na noge, za dediča, za poveljnika, za izvedenca, kozla za vrtnarja; postaviti komu skrbnika, varuha; postaviti kaj v prejšnji stan; postaviti († svojega) moža: postaviti se; — postaviti se s čim (ponosno), komu po robu (upreti), v bran komu (zoper koga), za pravico; postaviti se za koga: stopiti na njegovo mesto, prevzeti njegovo stvar, potegniti se zanj; — postavimo: denímo, recímo, vzemímo, da je tako; — postavljati.

postavka: pozicija (v računu).

postavljati keglje; postavljati se kakor petelin na gnoju (oblastno), postavljati se s čim; — postaviti.

postelja: otročja, smrtna; postelja se postelje; — posteljica; — posteljina.

posthumus †: postumus.

postiljati; postlati.

postiljon; — postillon d'amour.

postiti se ob kruhu in vodi.

postlati (posteljem) posteljo, komu na tleh; postlati si na rožicah; kakor si boš postlal, tako boš ležal.

postojna: starejši izraz za orla; splošen izraz za ptice, ki lahko v zraku obvisijo, postojijo; — postovka.

postop, postopek: v učenem jeziku prevod latinskega »processus«, posnet iz hrvaščine.

postopati: 1. hoditi (brez pravega namena in dela); dohtar, ti jezični dohtar, kaj postopaš ti za mano? postopati po ulicah; — postopač; — 2. ravnati (po določenem, predpisanem postopku); obravnavati; — gl. postop.

postopen: po stopnjah, progresiven; — postopica: progresija.

postopnjema, postopoma: po določenih stopnjah napredujoč.

postranski: stranski.

postreči komu (koga) s čim; postreči si s čim; — postrežem; postrezi; postregel.

postrešček, postrešča.

postrežljiv: uslužen; postrežljivost.

postrežnica: strežnica.

postrugati: postrgati.

postružek; postružič; postružnik; postržek: 1. zadnji, najmanjši hlebec iz testa, ki se po nečkah postrga; — 2. zadnji otrok zakonskega para.

postskriptum, postskriptuma.

postulat; postulirati kaj.

posvaditi: razpreti.

posvariti: grajati, opomniti.

posvečevati nedelje in zapovedane praznike; posvečevati velikonočne jedi; sv. Duh nas posvečuje; namen posvečuje sredstva; — posvetiti.

posvedočiti: izpričati; potrditi s pričami.

posvet: posvetovanje; priti na posvet, imeti († držati) posvet s kom.

posveten: sveten, svetski (ne pobožen, cerkven); posvetna pesem; posvetno veselje; posvetna (ne redovna, samostanska) duhovščina.

posvetilo: dedikacija.

posvétiti: posijati, zasijati; mesec je posvetil izza oblakov; posvetiti komu z vžigalico; posvetiti komu: neprijazno ga odpraviti; posvetilo se mu je (v glavi): postalo mu je jasno.

posvetíti vodo, cerkev, koga za mašnika; posvetiti komu knjigo: darovati, nameniti; posvetiti se izključno glasbi; — posvečen; posvečenje; posvetilo.

posvetnjak: posveten, posvetno misleč človek.

posvetovati se s kom o čem; posvetovalen glas.

posvinjati kaj: ravnati s čim kakor svinja; umazati, ponesnažiti kaj.

pošast, pošasti: kar okoli hodi; ob belem dnevu vidi pošasti; grozovita, peklenska pošast; psovka: ti pošast ti! — nahod.

pošasten: strahoten, strahovit; pošasten smeh, ples, glas.

poščivati se: oščajati se.

pošet: zložljiv meter.

pošev: nagnjen, po strani; — poševen.

pošíbiti: upogniti, skloniti.

pošiljati; poslati; — pošiljka.

poškoditi: poškodovati; poškodba.

poškrabati: popraskati.

poškrapljati: poškropiti.

poškripavati: škripati (v presledkih).

pošta; iti na pošto (s čim, po kaj); iti k pošti (v službo); po pošti kaj poslati, dobiti; s pošto se voziti; pisemska, selska, vozna pošta; z obratno pošto odgovoriti: takoj po prejemu pisma; — poročilo: pošto komu poslati, od koga dobiti; pošta je prišla od njega; pošte hodijo med ljudmi; pošte (govorice) prenašati.

poštajna: škarpa; vrh obzidja; — psovka: šent; neroda.

pošten: ki kaj šteje, tehta, precejšen, izreden, vreden; pošteno se postaviti; pošteno koga naklestiti, nabiti; pošteno se ga je nakresal, jo je zavozil, se mi je smilil; poštenega greha vredna; — spoštovan: moj stric, poštena korenina; poštena kranjska duša; — reden, pravilen, pravičen; poštena mera in vaga; poštena beseda; pošteno si kaj zaslužiti; poštena pijača, poštena soba; pošten ko (v)laška torba: nepošten; — poštenjak; poštenjakinja.

poštengana kaša: gosta kaša, v katero so s hrbtom žlice vtisnjene jamice, v katere se nalije zabela, maslo, mast.

poštenjakovič: sumljiv človek.

poštenje: spoštovanje, zaupanje, dobro ime; na vero in poštenje komu kaj dati; še je poštenje na svetu; na moje poštenje!

poštenost, irhasta: starinska, staromodna, davna, nekdanja.

poštev: račun; kaj v poštev vzeti: upoštevati, ozirati se na kaj.

pošumevati: šumljati.

pot (v ednini moškega in ženskega, v množini tudi srednjega spola): 1. prostor za hojo, ježo, vožnjo; lepa, strma, zložna, grda, suha, blatna, stara, nova, izhojena, javna, vozna, zasebna, prepovedana, peš pot; pot potegniti, posuti, nadelati; najti, pokazati pravo pot; pot zgrešiti, vzeti pod noge; pot gre, vodi mimo hiše, drži v vas, zavije na desno, pelje v gozd; na potu v cerkev; biti komu na poti; s pota se komu ukloniti, umakniti, hoditi komu na pot, dati komu prosto pot; pot si krčiti, komu zastaviti, popustiti pravo pot; spraviti kaj s pota (poti); pot za kom ubrati; iti svojo pot; pot se vleče kakor kurja čreva, kakor tolminska bližnjica; pot se ne zaraste (da ne bi mogel kdo nazaj): vse se lahko prekliče; spravi, poberi se mi s poti! — 2. hoja, ježa, vožnja; med potjo, s potom kaj opraviti; ravnati, odpraviti se na pot; napraviti se za pot; kreniti na pot; pot ga je prinesla; pot komu posoditi: spremiti ga; srečno pot! zadnja pot: pogreb; iti rakovo pot: nazadovati; križev pot: molitev ob postajah; božja (romarska) pot; iti na božjo pot; Brezje so slovenča slovenska božja pot; uradna pot; imeti nepotrebne poti; — 3. preneseno: nastopiti križevo (sploh težavno) pot: začeti kaj težkega, neprijetnega; hoditi po krivih potih; zavrniti koga na uradno pot; čudna so pota božje previdnosti; hodil pota sem temotna; z gladkim potom: naravnost, brez ovinkov; vsako pot: vsakokrat; po tej poti: na ta način, tako; pravo pot najti, biti na pravi poti; srednja pot najboljša pot; — izpušča se v zvezah, kakor: sekati, mahati, rezati jo (= pot), v uradnem jeziku pa se večkrat piše po nepotrebnem ali rabi celo napačno: † tem potem (po tej poti, tako); † upravnim potom (po upravni poti).

pot človeka oblije, poliva, mu udari na čelo, stoji na čelu: potiti mrzel, krvav, smrten pot; brez potú ni medu: brez dela ni jela; — potno čelo; potna srajca; potna sraga.

pòt, póta: človek, ki prenaša ukaze; cesarski pot; — potovec; potovka.

pota, pot: verige za sprednje konjske noge, ki puščajo samo kratke korake (da se konj ne zgubi predaleč s paše); — konje opotati.

potajiti se: skriti se; narediti se gluhega, mrtvega, sploh drugačnega.

potakati; potočiti.

potakniti, potaknem; — potaknjen.

potankost †: podrobnost; natančnost.

potápljati; potopiti.

potapljáti: potrepljati.

poteči, potečem: izteči; vino je poteklo; čas, rok je potekel; vse to je poteklo (prišlo) iz narodovih ust.

potegati: potezati.

potegavščina: šala, pri kateri je bil kdo potegnjen, napeljan.

potegniti (potegnem) roko iz žepa, utopljenca iz vode; potegniti črto, mejo, cesto, žico; potegniti psa za rep; potegniti koga za jezik: spomniti ga njegovih besed; potegniti rep med noge: zgubiti korajžo, zbati se; potegniti koga (za nos): napeljati; sapa, veter, plaz potegne; potegniti na jesih: skisati se, umreti; potegniti na rdeče: dobiti rdečo barvo; potegniti (iz kozarca, steklenice); potegniti jo: pobegniti, izmuzniti se; potegniti se za koga, s kom: pritegniti njegovim besedam, stopiti na njegovo stran; potegniti se: postati daljši, večji, višji, zrasti, izmuzniti se (iz zadrege, nevarnosti); — potegnjen naglas: rastoč, z rastočim intervalom; — potegovati; potezati.

potegon: navihanec; šaljivec; hudomušnež, ki človeka rad potegne (za nos).

potegovati se vneto za kaj, za koga; — potezati se.

potekati; poteči.

potemneti, potemnim; nebo je potemnelo; potemniti se.

potemtakem; po tem takem.

potencijal.

potep: potepanje; potepin; potepuh; potepač.

potepati se: klatiti se (brez cilja, dela in namena).
potépen, potepna: potepȗški.
potepljati: potrepljati; nalahno udariti s plosko roko.
potepsti, potepem: otepsti, omahati, obtolči; potepsti si obleko (ob rosni travi); potepsti se; — potepen: ob vrnitvi s potepa; s slabo vestjo; zavedajoč se krivde; osramočen; potepen cucek: pes, ki se je vrnil s pardnevnega potepanja; potepeno slovo: sramotna odslovitev; človek, ki so ga kje spodili.
poteptati: pohoditi; pomendrati.
potepuh; potepuški.
poterjati koga za kaj.
poteza; poteze lica; v dveh potezah boš mat; to je bila samo taktična poteza.
pótezati: potegati, potegovati; — gl. potegniti.
potežkati: potehtati, poskusiti težo.
potica: pogača iz povitega testa; orehova, medena, rozinova potica; — razne rastline: konjska potica (Carlina acaulis); kozja potica (Sonchus oleraceus).
potič: potaknjena rozga.
potihniti: poleči se.
potikati denar v jabolko, kole v zemljo; potikati se: potepati se.
potipati, potipam (potipljem).
potisniti (potisnem) koga nazaj; potísnjen naglas; s padajočim intervalom; — potiskati.
potiti krvav pot; okna se potijo, zid se poti.
potlačiti travo: poležati; potlačen nos, klobuk: pritisnjen; — potlačiti preiskavo, afero; potlačíti svoj strah pred čim.
potlej: potem; — potlejšnji: poznejši, sledeči.
poto, gl. pota.
potočiti: 1. zagnati v tek; ne solze ni potočil za njim; potočiti kolo: da se začne vrteti; potočiti zibelko; — 2. iztočiti; letošnji pridelek sem že ves potočil; — potekati.
potočnica: neka cvetka (Myosotis palustris), po nem. imenovana † spominčica.
potoglav: omahujoč, opotekajoč se; potoglava hoja; potoglavo kolo: ki ni dobro centrirano.
potok teče, se vije med jelšami; iti za potokom (kakor teče); kri je tekla v potokih; potok solz se lije vroč.
potolažiti: pomiriti; potolažiti človeka, jezo, glad.
potolči komu okna; toča je vse žito potolkla; potolči sovražnika; pri padcu se je nekoliko potolkel.
potom †: po, z, s, iz.
potomec: rojen iz koga, sledeč mu; naši potomci: otrok otroci; — potomstvo.
potoníti (potonem): pogrezniti se.
potonka: vrtna cvetlica (Paeonia).
potopiti vse mlade mačke, pse; potopiti ladjo na dno morja; ladja se je potopila; — potopljen (zatopljen, pogreznjen) v svoje žalostne misli.
potovka: ženska, ki za ljudi opravlja razna pota.
potožiti komu kaj; Bogu bodi potoženo!
potpuri, potpurija.
potrata: čezmerna, nepotrebna, nespametna poraba česa; zapravljanje; vse to je prava prazna potrata; čemu tako učenosti potrato?; — potratno življenje; potratiti; potratnež; potratnica; potratnost.
potrditi (podkrepiti) kaj s pričami, s prisego, z listinami, z likofom; potrditi komu, da je kaj oddal; potrditi koga v njegovi veri; potrditi račun, sklep; potrditi kaj s krvjo: življenje dati za kaj; potrditi koga za vojaka; pismeno kaj potrditi; — potrjen.
potreba: kar je komu treba; brez potrebe se jeziti; jemati zdravilo po potrebi; imeti živeža čez potrebo; določen samo za domačo potrebo: ne za prodajo; biti v potrebi; v potrebah pomagajo drug drugemu; neizogibna, kruta potreba; čutiti potrebo po čem; možu je potreba žene, ženske roke mu je treba; okrog ga drvita skrb in potreba; — telesna (človeška) potreba: mala (na vodo), velika (na blato); na potrebo ga žene, goni; iti na potrebo; opraviti (svojo) potrebo; naravna potreba; — potrebovati.
potreben pomoči, tolažbe; hudo, kruto, krvavo potreben; potreben česa ko berač kruha, ko pes palice; potreben ko-

mu ko trn v peti, ko luknja v glavi; potrebno, vendar bridko delo; ukreniti, pripraviti vse potrebno; — potrebnost.
potrebovati; potrebujem to, česar nimam, rabim pa lahko samo to, kar imam; tvojih naukov ne potrebujem († rabim).
potrebščina: kar se pri čem, za kaj potrebuje; pisarniške, gospodarske potrebščine.
potrepati: plosko potolči.
potrepljati: narahlo potrepati; da me (poštena roka) potreplje po rami.
potresti (potresem) drevo, z glavo, pticam zrnja, soli v juho, cukra na potico, potico s cukrom.
potreti, potarem (potrem); potreti vse igrače; kolo se je potrlo; bolezen, nesreča ga je hudo potrla; — potrta starost; potrta prsa: duša, duh.
potrjevati; — potrditi.
potrkati na okno, na vrata, po sodu, koga (sebe) po čelu.
potrkavati, pritrkavati: ritmično udarjati s kembljem po eni plati zvona.
potrkljati: rahlo potočiti; rahlo potrkati.
potrositi: potresti; — potratiti.
potrošnik: cikorija (Cichorium intybus).
potrpeti: nekoliko trpeti; človek mora pač potrpeti; — potrpljenje je božja mast (samo gorje onemu, ki se ž njo maže).
potrpežljiva vdanost; potrpežljivo koga poslušati; potrpežljivost me je minila: angelska, nebeška potrpežljivost.
potruditi se s čim, za kaj.
potrupati: polomiti.
potuha: dajati komu potuho: pomagati mu pri nespodobnih opravkih, ne pa jih okarati ali naznaniti.
potuhniti se: skriti se, skriti svoje pravo lice; potuhnjeno gledati: izpod čela, ne odkrito v oči; potuhnjenec: hinavec, pokrita rihta; potuhnjenost.
potujčiti: odtujiti.
potvara: ponarejek, neroden posnetek z goljufivim namenom; falzifikat; — potvoriti.
potvora: nakaza; potvara.
potvoriti: ponarediti; — potvarjati.
poudarek na določenem zlogu besede; kaj s posebnim poudarkom povedati: na kaj posebno opozoriti.
poudariti; poudarjen; poudarjenost.
použiti; používati.
povabiti v gosti, v svate, na kosilo; — povabljen.
povaliti; — povaljati.
povasovati: priti na kratek obisk.
povečalo; povečalno steklo; dvakratna povečava; povečati kaj za polovico; — povečevati; povečavati.
povedati (povém) kaj v prvi sapi, po pravici, brez okolišev, brez ovinkov, naravnost, z gladkim potom, kaj pametnega, kako smešno, od besede do besede, na izust, na uho, svojo, po domače, dobro, fino, lepo, po resnici, na vsa usta, po vrsti, komu v oči, v zobe, v lice, v obraz; tega živi duši, živemu krstu (nobenemu človeku) ne povem; nekam zmedeno, kosmato, robato povedano; povej zares! = brez šale, po resnici, brez izvijanja.
povedek: predikat.
povedovati: govoriti, pripovedovati.
povekšati †: povečati.
poveličati se: pokazati se veličastnega, v veličju.
poveličevati: slaviti mogočnost, veličje.
povelje, ostro, rezko; pod njegovim poveljem se nam ni hudo godilo; — poveljevati: komandirati; poveljnik, poveljstvo.
poverenje †: zaupanje; zaupnica.
poveriti komu kaj: dati komu kaj na vero, zaupati; — poveriti † koga s čim: — gl. overoviti.
poverjenik: zaupnik; — poverjeništvo.
poverljiv †: zaupen.
povesiti perilo, tatove; povesiti trepalnice, glavo: v zadregi; — nos se mu je povesil: ušesa so se mu povesila: postalo ga je sram, zgubil je pogum; povesiti roke: obupati; — povéšati.
poveslo: povreslo.
povesmo: zvit šop prediva.
povest: pripovedka; novela; roman; zgodovinska, poučna, zanimiva povest; oj dolga je povest, povest o škofu svetem (Stanislavu); povest o jari kači ali steklem polžu: ne ene ne druge ni, samo onemu, ki bi rad katero čul, se tako dolgo hvali zdaj ta zdaj druga, da se naveliča (potegavščina, kakor si jo privošči Pansa s Kihotom I, 221).
povestnica †: zgodovina.

povešati: sklanjati; deklica glavo povéša; — povesiti.

povezniti: obrniti kako posodo z dnom na kvišku: povezni pisker, da se bo odtekel; povezniti si klobuk na glavo; povezniti pokrov na lonec, rešeto na kokoš.

Povhè, Povhéta (= Povše); osebno ime, pomeni »Pavliho«.

povihrati: kaj na naglem, po vrhu opraviti; — povihratiti.

povišati jez, zid, ceno, plačo: povišati koga v službi; povišati koga za kardinala; — povišek.

poviti: roditi.

povlačiti: z brano zrahljati razorano prst.

povlastica †: pooblastilo; pravica; privilegij.

povleči (za nos) †: potegniti.

povod: neposredni vzrok; imeti, dati *povod za kaj; za take ukrepe ni bilo no*benega stvarnega povoda.

povodec, povodca: vrv, jermen, oprta, vajet, s katero se živina vodi; imeti koga na povodcu: v popolni oblasti.

povoden: v vodi, za vodo; povodni mož; povodne živali.

povodenj grozi, raste, uplahne, splahne.

povodom †: ob, pri, med, za, ker, o priliki.

povoj; povojček; povojec: ovoj.

povojiti: prekaditi; povojeno meso.

povorka †: sprevod, procesija.

povpraševati; povpraševati.

povprek: poprek.

povračati; — gl. povrniti.

povratek †: vrnitev.

povraten: obraten; vračajoč se.

povraz: povreslo.

povreči: živina povrže (mati porodi); *svinja je pet prascev povrgla.*

povreslo: iz slame spletena vez, s katero se poveže snop ali kaj drugega.

povrhu kaj opraviti; po vrhu gore iti; po vrhu (na vrh) dati: dodati, navreči.

povrniti, povrnem; vse je povrnil, kar sem mu posodil; povrniti škodo; Bog ti povrni, kar si mi storil dobrega; — povrniti se iz tujine: vrniti se; — povrnjen.

površen: na vrhu ležeč; povrhu opravljen; površno delo, površno znanje; površen človek; — površina; površje; površnež; površnost.

površnik: vrhnja suknja, vrhnji plašč.

povrtnina: kar se prideluje po vrtovih.

povsem neznan: popolnoma.

povsod; povsodi; vsepovsod.

Povše, Povšéta: osebno ime; gl. Povhe.

povzdigniti roke, oči proti nebu; s povzdignjenimi rokami prositi; povzdigniti besedo: začeti govoriti, oglasiti se; povzdignimo krepke glase domovini v slavo! — povzdigovati.

povzdigovati: vzdigati, dvigati; povzdigovati roke, oči, duha, srce k Bogu: povzdigovati koga: hvaliti ga; povzdigovati se nad druge.

povzemati: jemati: — povzeti.

povzeti, povzamem; iz tvojih besed smo povzeli samo, da nas ne razumeš; povzeti besedo: oglasiti se; povzeti glas: peti više; povzeti napeve iz operete; — posneti.

povzpeti (povzpnem) se više.

poza: postaviti se v pozo poveljnika.

pozaba: pozabljenje; v pozabo priti.

pozabiti kaj, koga, na kaj, na koga; naj bo pozabljeno, kar je bilo med nama.

pozabljiv človek; pozabljivost.

pozavna, pozavne; pozavne, pozavn: — pozavnist.

pozdraviti koga: želeti mu zdravje; pozdravi ga v mojem imenu; da si mi lepo pozdravljen! — pozdraviti se: ozdraveti; kar nič se ne morem pozdraviti; — pozdravljati.

pozebem, pozebsti; trta je pozebla; prsti so mu pozebli; kopriva ne pozebe: ničvrednežu se ne zgodi nič; pozebel.

pozen: nasprotje zgodnjemu; pozna ura; pozna jesen; pozno sadje; pozni ste; pozno je že.

pozér, pozérja; pozirati.

poziv: javen, uraden klic; dobiti poziv na vojsko; poziv odkloniti; vojska prvega (drugega, tretjega) poziva.

pozivati: klicati; — pozivati se na kaj: sklicevati se na kaj.

pozivljam †: pozivljem, pozivam.

pozlatiti: prevleči z zlatom, z zlato peno; pozlačeni orehi, jabolka.

poznamenovati: označiti z znamenjem.

poznan †: znan.

poznati koga po imenu, po licu, obleki, hoji, govorici, po videzu († na videz); tebi se na očeh pozna, da si se jokala; pozna se mu na nosu: da se čuti krivega; dobro ga poznam; že dolgo se poznava; njegovih 60 let se mu prav nič ne pozna.

poznavatelj rastlin, ptičev.

pozobati, gl. pohrustati.

pozoj: zmaj.

pozoren: pazljiv; pozorno slediti njegovim besedam.

pozorišče: kraj, kjer se kaj godi, kaj vidi; bojno pozorišče; gledališče.

pozre, pozreta: posranka.

pozvanjati: v presledkih zvoniti.

pozvati: poklicati; uradno od koga kaj zahtevati; pozvati koga na dvoboj, na odgovor.

pozvedeti, pozvem; — pozvedovati: skušati zvedeti.

poželeti (si) česa; poželim.

poželjenje imeti, pokazati po čem; svoja poželjenja brzdati, krotiti.

poželjiv; poželjivost.

požeruh; požeruški.

požeti, požanjem.

požgati, požgem; — požigati.

požinjavka: potica, ki se peče za ženjice.

požiralnik, gl. ponikva.

požirati ne morem, ker me golt boli; požirati knjige, grenke (besede), očitke, jezo, brce, koga ali kaj z očmi; — požreti.

požirek napraviti †: potegniti.

poživiniti se; poživinjen; poživinjenost.

poživiti; taka kapljica človeka kar poživi; poživiti se s čim; poživljeno zanimanje za javna vprašanja; — poživljati.

požledica, gl. žled.

požlep, gl. plundra.

požolteti: porumeneti.

požrešen kakor volk; — požrešnež; — požrešnica; — požrešnost.

požreti koščico, iglo, jezo, krivico, besedo; zidanje je mnogo denarja požrlo; tega ne morem požreti: mirno poslušati, prenašati; marsikatero grenko (besedo, misel) sem moral požreti.

požrten: požrešen.

požrtvovalen: pripravljen na žrtve; — požrtvovalnost.

Požun †: Bratislava.

požuriti se †: pohiteti.

požvižgati komu: naj pride; požvižgati se na kaj: pokazati svoje preziranje, svojo brezskrbnost čemu.

prababica: babičina mati.

praded: dedov oče.

pradomovina: prvotna, prva domovina.

prag; hišni prag; ti očeta do praga, sin tebe čez prag; pometati pred svojim pragom: brigati se za svoje reči; — železniški pragovi: po katerih so položene tračnice; splošna označba za krajevno in časovno bližino; na pragu večnosti; na pragu novih, odločilnih dogodkov.

prah, praha (prahú); prah je po cestah; prah brisati s pohištva; otresti prah s svojih čevljev; zdrobiti koga na sončni prah; prah si, človek, in pepel; v prah teptati zakone.

praha, nem.: preorana zemlja, ki čaka nadaljnjega obdelovanja.

prales: gozd, popolnoma prepuščen divji rasti.

pram: rjavec (konj); — pramič.

pramen: del kite; posamezen trak; vrv v (na) tri pramene; sončni prameni pijejo vodo; na izbiti šipi so šli prameni na vse strani; — pramenec.

prapor, praporja: zastava; visoko dvigati prapor svobode in napredka; zbrati se pod en prapor.

Prapošče; Prapotno; Prapreče; Prapretno in enaka krajevna imena so posneta po »praproti«.

praprot, praproti: gozdne rastline (Pteris; Asplenium); — praprotovo seme.

prase, praseta; — prasec, prasca; — splošno psovka nečednemu, nespodobnemu človeku.

prasič †: prašič.

prasiček †: prašiček.

praska: raza; poln je prask po licu; — kratek spopad; do pravih bojev ni prišlo, bile so samo praske.

praskati: kraspati; kokoši praskajo po zemlji, pes po vratih; človek se v zadregi praska po glavi, za ušesi; — ogenj praska: poka, prasketa.

prasniti: narediti prasko; prasniti se po licu; šiniti: prasniti črez mejo in plot; prasniti v smeh: bušiti, na naglem se gromko zasmejati.

prašati (imperfektivna oblika glagola): prašanje; kdo njih pa pravo trdi, to se praša: je prašanje; — gl. prositi; vprašati.

praščati, praščim: praskati, prasketati.

praščiti: prasniti.

prašek: posebno droben prah.

prašič; prašičevo meso.

pratež: prtljaga; kar se (obleke) na pot vzame.

prati, perem: 1. tolči; — 2. prati srajco na potoku, krvavo obleko v vodi: kdo ti pere *(perilo)?*; *prati zamorca*: dokazovati nedolžnost nekoga, o *katerem vsi* vedo ali so prepričani, da ni nedolžen: — izpirati.

pratika; pratikar.

prava podoba svojega očeta; prava (desna) roka, pot, vera, cena, velikost, sestra, laž; zadeti pravo; ta je pa prava *(beseda)*; *prava reč!* = malenkost, nič; — on, ki je pravi oče tvoj; v pravi čas, o pravem času; pravi denar, pravi brat, pravi kot (90%); on je pravi korenjak, norec, tepec, slepar; ta ni pravi; — pravo ime, zlato, prijateljstvo, bistvo; — vse, kar je prav: toda to ni prav; *tako je prav; nekaj mi ni prav*; meni je prav; ta obleka mi je prav; prav ti je: prav se ti godi; prav imaš; to mi je prišlo prav; prav tako (taka) je; dati komu prav; prav tisto uro; prav tak; prav zares; prav o polnoči; prav tiho, prav prijazno; prav do dobrega kaj *premisliti; ali sem prav prišel?* prav zgodaj; prav rad; *prav za prav*: če se prav premisli; ako (če) bi prav smel, pa ne morem; prav tak, kakor njegov brat; prav pod nos komu kaj pomoliti; kaj prav premisliti, pogoditi, zadeti, storiti, ukreniti; prav, le idi: je že prav! — *vsaka reč ima svoj prav, tudi človek; vi zase prav imate kot nikoli*, a zase zopet jaz imam svoj prav.

pravda: spor za pravico; pravda teče proti komu, se plete, se suče, gre († visi); pravdo peljati, končati, dobiti, pokopati, zavoziti; zaplesti se v pravde; — v starejšem jeziku: pravica; boj za staro pravdo.

pravdač: nekdaj od vlade priznan zastopnik kmetov *pri pravdah*.

pravdanski: pravi.

pravdar: kdor se rad pravda.

pravdati se s kom za kaj; pravdati se za oslovo senco: za prazen nič.

pravdnik: zastopnik tožilca pri pravdi; državni pravdnik.

pravec: smer, v kateri se kaj giblje.

praven: v zvezi s pravom; pravna država, *navada, zmota*; *pravni zastopnik*; — pravno obvezen; pravno veljaven; pravna veljava.

pravica gre komu, vlada med ljudmi; nepisana, domovinska, volivna pravica; po pravici povedati, priznati, soditi, storiti; pravice iskati; pravico si poiskati, izgovoriti, vzeti; svojo pravico braniti; *pravico komu dati, jemati*, kratiti; imeti kaj na pravici; imeti pravico do česa; dobiti pravico in veljavo; pravici v roke priti; roka pravice: oblast; — pravic veliko, pravice malo; — nimam pravice († govoriti), da bi govoril.

právič: govorica.

pravičen: po pravici; — pravičnik; pravičnost.

pravilen: *po pravilih se ravnajoč*; v skladu s pravili.

pravilnik: zbirka pravil.

pravilo: uredba, predpis, ravnalo.

praviti: govoriti, pripovedovati; Krpan mi pravijo: rekajo; ime mu je Štefan, pravijo pa mu Štefúc; nikar tega nikomur ne pravi; ne pravi tega naprej; *pravili so si na uho*; kako se temu pravi? pravijo, da je bolan; kakor pravijo: kakor se govori, pripoveduje; pravi se, da bo vojska.

pravljica: izmišljena zgodba; — pravljični svet.

pravnoveljaven: pravno veljaven; pravna veljava.

pravo: pravice; javno, zasebno, prirodno, *narodno, državno pravo*.

pravoč, gl. pravič.

pravomočen: izvršljiv; dokončen; neizpodbiten.

pravoveren; pravovernost.

pravšen: pravi, primeren.

praz: oven.

prazen strah, hrup, nič, videz, dim, up, *izgovor*; prazna šala, vera (babja), gla-

va, pijača, kahla, potrata, beseda, kvanta; **prazno** besedičenje, govorjenje, vpitje; **ta je pa prazna**: nič ne velja, ne zaleže, **ne** potegne (beseda); prazno slamo mlatiti; prazne besede razdirati; prazen sod bobni: bebec je glasen; prazen klas stoji pokonci: norec se povzdiguje nad druge; prazna vreča ne more pokonci stati: človek mora jesti.

praznik: 1. podložnik, prost tlake; — 2. dan, ko se ne dela: cerkven, državen, naroden, šolski, zapovedan praznik; praznik posvečevati; praznik si narediti; božični prazniki; ob nedeljah in praznikih.

praznina: prazen prostor.

prazniti bokal, kozarce.

praznota: praznina; občutek praznine: duh praznote ima (pesem), božjega prazna duha.

praznovati; šest dni delamo, sedmi dan praznujemo; praznovati nedelje in zapovedane praznike, svoj god, abrahamovine.

pražilka, gl. bražiljka.

pražiti kavo, krompir, jajca, jabolka.

pražnje se obleči: kakor za praznik.

prda: prdača; prdalo; prdanja: rit.

prdec, prdca: prdci ga mučijo: za vsak pasji prdec (prazen nič) se cmeri; prdec se mu je poprek postavil: se pravi o človeku, ki si izmišlja bolezni: še prdca ne da od sebe: tak skopuh je.

prdeti: na glas izpuščati vetrove iz telesa: prdi kakor konj: prdniti; poprdavati: — gl. pezdeti.

pre: **kakor** se pripoveduje; pravijo.

prearjati †: prearati, preoravati.

prebadati koga z očmi; — prebosti.

prebaviti kaj; — prebavljati.

prébica, nem.: svetinjica.

prebirati fižol, jagode na molku; strune, tipke na godalu; prebirati si: biti izbirčen; s čobami (usti) prebirati (na klarinetu, trobenti); prebirati knjigo, časopis.

prebitek: preostajanje; ostanek.

prebiti, prebijem: 1. prebiti led, luknjo v kaj; prebiti si črepinjo; prebiti se skozi sovražne čete; potrpljenje železne duri prebije; prebit: evfemizem za »preklet«: prebito malo; — 2. prebiti vse svoje življenje v siromaštvu; mnogo hudega prebiti; lahko prebijemo brez tega; prebila se bo tudi ta nezgoda; prebiti hude čase; celo noč v molitvi in premišljevanju prebiti: — biti (bijem, bivam, sem); prebivati (prebijati).

prebivati na kmetih, pod eno streho s kom; siromaki prebivajo po kočah, bogatci po hramih: — prebivalec; prebivališče; prebivalstvo.

prebledeti; prebledevati.

preboleti sramoto, rano; tudi to bomo preboleli.

prebosti koga s pogledi, z očmi; — prebadati.

prebrati grah: vrane so piščance prebrale; prebrati si kaj; izbrati kaj boljšega; knjigo na dušek, v dušku prebrati.

prebresti reko, zadrege, neprilike.

prebrisana glava: zvita; — prebrisanec; prebrisanost.

prebrskati vse žepe, kote.

prebuditi koga v življenje.

precedens, precedensa.

precediti; precejati.

precej: takoj; — veliko: mnogo; zelo.

precejšen; s precejšno zamudo.

preceniti: oceniti; previsoko ceniti; — precenjevati: previsoko ceniti; precenjevati svoje moči, zmožnosti.

precep: razklana šiba; s precepom kamenje metati: dobiti koga v precep: hudo ga pritisniti, spraviti ga v škripce; zvijal se je kakor gad v precepu: na vse načine se je skušil izviti.

precijozen; precijoznost.

preča: črta, ki deli lase na dve polovici; prečo deliti, potegniti; — prečka.

Prečan; Prečanka; prečanski kraji: ležeči na zahod od nekdanje kraljevine Srbije, prek Drine (Save in Donave).

prečastit; prečastitljiv.

prečen: poprek ležeč, potegnjen; — prečnica; prečnik; prečnjak.

prečeščen: visoko češčen.

prečiščati †: čistiti.

prečka: preča.

prečkati: poprek prehoditi; — prečiti.

prečnjak: najmočnejši tram, ki nosi strop v kmečki hiši; — prečnik.

prečrtati: prekrižati.

pred: I. prislov: prej; pred neznane srčne rane; pred ta dan: prejšnji dan; — II. predlog 1. z akuz.: stopiti pred koga; postaviti kaj pred koga; poklicati koga pred se; — 2. z instr.: sedeti pred hišo; osmešiti se pred ljudmi; pred vsem bi te prosil tega; pred dnevom, pred nočjo; pred soncem (vzhodom); pred kratkim; pred dvema († dvemi), tremi leti; pred desetimi († deset) leti; pred in po zborovanju †: pred zborovanjem in po njem.

predakt †: prejšnji akt.

predati se: udati se; predaj se vetrom, naj gre, kamor hoče.

predavati zgodovino učencem: razlagati, podajati (brez izpraševanja).

predbacivati †: očitati, oponašati, sponašati, pod nos drgniti.

preddelavec †: delovodja, prvi delavec.

predel †: kraj, okolica; — gl. predal.

preden; predno.

predestinacija; predestinirati.

predgovor, gl. kalk.

predgovornik †: prejšnji govornik.

predhoden †: začasen; za enkrat, za sedaj.

predivast: podoben predivu.

predivo: vlakna (lanú ali konoplje), pripravljena za prejo.

predlanski; predlanskim (letom) se je to zgodilo.

predležeč †: ta, pričujoč, navzočen.

predlog se († stavi) predloži, predlaga, dá v debato, sprejme, pade (= zavrne); nujen, spreminjevalen predlog.

predloga: vzorec, po katerem se kaj dela.

predmarčen: pred revolucijo l. 1848, ki se je začela v mesecu marcu; predmarčna cenzura.

predmestje: rob mestne naselbine; v nasprotju s starim jedrom.

predmet: stvarna podlaga česa; učni predmet: šolski; predmet pogostim pritožbam; predmet razprave, razgovora, debate, sklepanja, sodbe; posamezna beseda (n. pr. belica) lahko označuje razne predmete ženskega spola: predmetni dogodek: o katerem se baš govori, razpravlja, ki je predmet razprave.

prednamci: ljudje, ki so živeli pred nami; — zanamci.

prednašati: deklamirati.

predniki: prednamci; predstojniki.

prednjačiti: prvačiti.

prednjak: prvak.

prednji: sprednji.

predno; preden.

prednost: večja veljava; prednost komu (čemu) dajati pred kom (čim).

predobiti koga za kaj, na svojo stran.

predočevati: pred oči staviti; — predočiti

predol; predolina: prečna zveza med dvema dolinama.

predomisliti se: priti na druge misli.

Prédoslje, iz Predoselj, v Predosljah: krajevno ime, nastalo iz osebnega: Predoslavovo selo.

predpečnik †: veko.

predpoldne, gl. popoldne.

predpomlad †: zgodnja pomlad.

predpostavljati †: vzeti, reči, postaviti (recimo, da).

predpotopen: starinski, staroverski, staromoden; predpotopni (antediluvijalni) nazori.

predpravica: posebna pravica; posebnica.

predpreiskava: poprednja preiskava.

predpust: čast pred pustnim torkom.

predreti (predrem) koga z mečem, mehur z iglo; voda je jez predrla; tvor se mi je predrl; predrta danka: požeruh: — predreti skozi vrste sovražnikov; — predrt: pretet.

predróžiti: z drogom (ne z veslom) prepeljati čoln črez reko (s potiskanjem).

predrzen: zelo, preveč drzen; — predrznež; predrznost.

predrzniti se: drzniti se.

predsodek: prenagla, napačna sodba, mnenje.

predstava: kar se komu pred (telesne ali duševne) oči stavi, postavi; gledališka predstava.

predstaviti koga komu: postaviti ga pred njega in mu povedati, kdo je; včeraj me je predstavil svoji nevesti; predstaviti se komu; — predstaviti si kaj: misliti si kaj; — predstavljati.

predstavnik: zastopnik; reprezentant.

predstoječ †: ta; navzoč; — bodoč, bližnji; bližajoč se.
predstojnik: prednik; voditelj.
predtelovadec †: prvi telovadec.
preduh: luknja, skozi katero lahko zrak prehaja.
predujem, predujma (predujema †).
predvčeranji; predvčerajšnji.
predvečer †: večer pred.
predviden †: določen, postavljen, poskrbljen.
predvidevati †: gledati naprej, imeti v mislih, skrbeti, poskrbeti.
predvidoma †: najbrž, kakor kaže, kakor se zdi.
predvlada †: nadvlada.
preferanca; igrati preferanco.
preferenca; preferenčna carina.
preganjati uši, stenice, gliste, kristjane, potepuhe, oblake skrbi, dolg čas; nesreče me preganjajo.
pregelj, preglja († pregeljna): klin, ki veže jarem z ojesom, tudi osebno ime.
pregeníti (preganem) papir: v gubo zgeniti; — pregíbati.
preglasovati: imeti več glasov.
preglavica: skrb; preglavice si nakopati, komu prizadejati, delati, imeti s kom, s čim.
pregleden: kar se lahko pregleda.
preglednik: revizor.
pregnanca; pregnanten.
pregnati (preženem) koga iz hiše, sovražnika iz dežele, bolezen, mrčes, plesen, spanje, skrbi, komu muhe; pregnati se: prenapeti se, preveč se mučiti; — pregnan: prebrisan, zvit.
prégniti, pregnem: prepogniti; pregeníti; — póčiti; prezati se.
pregovor: splošni govor, splošna beseda; pregovor pravi: človek obrača, Bog obrne; v pregovor priti; pregovor ne laže; zbirka pregovorov.
pregovoriti koga: dopovedati mu kaj; ni se dal pregovoriti.
pregraditi: postaviti mejo, ločilno steno; — zagraditi.
pregraja: v hlevu med živalmi; pregrada.
pregrešiti se s čim, zoper koga, zoper kaj.
pregristi, pregrizem; — pregrizniti.
prehajati od očeta na sina, od roda na rod (do roda), s travnika na obdelano polje; barve prehajajo ena v drugo; dnévi prehajajo; — preiti.
prehiteti koga z vozom; noč človeka prehiti; prehitel ga je s snubitvijo; — moja ura prehitéva.
prehlad; prehladiti se; prehlajen.
prehod iz ene hiše (ulice) v drugo; prehod od poletja na jesen; — prehodna doba, starost.
prehoditi pot, ves dan, mnogo sveta, podplate.
preinačiti: spremeniti.
preiti, preidem: prehoditi; miniti; preiti črez blato; hiša je prešla v tuje roke; bolezen preide na koga; leto je prešlo; to samo od sebe preide.
prej ta dan: prejšnji dan; prej † ko mogoče: čim prej; prej ko slej: čim prej, čim hitreje.
preja; tenka, debela, volnena; preja se krotoviči; — na prejo iti.
prejemati, prejemam (prejemljen); — prejeti.
prejeti (prejmem) kaj v shrambo; prejeti pismo, svoje plačilo, oblast od koga, sv. duha.
prejšnji, prejšnja, prejšnje.
prek: črez, počez; peljati koga prek Save; vse prek leži; komu kaj v prek pride; prek glave vreči kaj.
prekaditi; prekajati; prekajevati.
prekaníti: premotiti; — prekanjen lisjak: zvitež, navihanec; lisičja prekanjenost.
prekašati, gl. prekositi.
prekat: predel; pregraja.
prekateri: mnog.
preki † sod: nagla sodba.
prekiniti: ustaviti, pretrgati; prekíniti vožnjo, besedo; prekiniti koga: v besedo komu seči.
prekipevati od sreče; prekipevajoča radost; — kipeti.
prekla: dolga, suha šiba; s preklo orehe klatiti; fižol se ovija na prekle; — suh dolgin: taka prekla preklasta!
prekladati; komaj noge prekladam, tako sem truden; prekladati tovor iz vagona na voz; prekladati se z desne na levo plat (v postelji).
preklar: visok fižol, ki se ovija na prekle; — koljenec.
préklati se: prepirati se.

prekláti: razklati.

preklečati hlače, cele ure v cerkvi.

prekleman; preklemanski: evfemizem za »preklet«.

prekleti (prekolnem) koga; želeti mu nesrečo, pogubo; mati ga je preklela; preklet bodi na vekov veke! — preklet: poguben, vreden prekletstva, prinašajoč nesrečo; prekleta pijača! preklete karte; — prekleto (strašno, grozno) ničen; — prekletstvo je nad njim.

preklic: odpoved; to velja do preklica.

preklicati: razklicati, razglasiti (v starejšem jeziku); — preklicati koga ali kaj: javno mu vzeti veljavo; preklicati denar; preklicati človeka: odvzeti mu osebne pravice; preklicati besedo, povelje; — preklican: blažji izraz za »preklet«; preklicana reč: ki koga jezi; preklicano hudo delo; preklicani spol: ženski.

preklinjati; preklinja kakor Ižanec; — gl. kleti.

Prékmurec; Prekmurka; Prekmurje; Prekmurje; prekmurski; prekmurščina.

preko, gl. prek.

prekomeren †: čezmeren; čez mero; odveč.

prekopa: vodotoč, po katerem je voda napeljana, n. pr. na kak mlin.

prekopicniti: prekucniti.

prekoračiti: iti črez dovoljeno mejo (*mero*); *proračun so že zopet prekoračili.*

Prékoršek, osebno ime, pomeni »prekopščka«, moža, ki je doma ob »prékopi«.

prekósati: prekositi.

prekositi koga: pri košnji (ali sploh čem drugem) ga prehiteti, pustiti vzadi, premagati; prekositi koga v lepoti.

prekréniti: obrniti.

prekrižati noge, roke: položiti jih v križ; s prekrižanimi rokami gledati: ne da bi pomagal; — prekrižati koga: pokrižati, narediti znamenje križa nad njim; — prekrižati kaj: narediti križ čez kaj; prekrižati komu račune, načrte, naklepe: onemogočiti; prekrižati se: odkrižati se, preklicati svoj podpis; narediti križ črez kaj: odreči se čemu; — gl. pokrižati.

prekrokati, gl. krokati.

prekucniti: *strmoglaviti; prekucniti se z voza;* prekucniti sod (če je postavljen na dno); — prekopicniti.

prekucuh: revolucijonar; — prekucija; obe besedi se rabita v nekoliko zasmehljivem smislu.

prekvato: gorenjska dijalektična oblika za »prekleto«.

prekvérhati: prekašljati.

prelagati: *prekladati;* — *prevajati.*

prelast: gl. prilast.

prelaz: stopnica v plotu; težaven prehod v gorah, pot črez gorsko sedlo.

prelek: protistrup; lek in prelek: strup in protistrup.

prelest, prelesti: čar; — prelesten.

preleteti, preletim; ptica preleti tudi visoko goro; z očmi preleteti knjigo; mraz, groza, strah preleti človeka; preletelo se bo: ploha bo kmalu odletela.

preleviti se: spremeniti se; iz Slovenca se je črez noč prelevil v Nemca; — gl. lev.

preležati (preležim) cele dneve; preležati se: predolgo ležati in se s tem pokvariti; preležano blago; bolnik se je preležal: dobil je rane.

preličiti se: spremeniti se, dobiti drugačno obliko, lice.

prelisičiti: prezvijačiti.

preliti (prelijem) vino iz ene kupice v drugo; preliti svojo kri za domovino; preliti zvonove v topove; preliti mnogo solz; — barve se prelivajo: prehajajo ena v drugo.

preliv: morska ožina.

prelja: predica.

prelog: svet, ki se dalje časa ni zopet obdelal; opuščena njiva.

preloga: prevod.

Preloge, krajevno ime, gl. prelog.

prelom; na prelomu pogorja; ob prelomu dveh dob; med njima je prišlo do preloma; to znači popoln prelom z vso dosedanjo parlamentarno tradicijo; — † prelom oblaka: ploha, naliv.

prelomiti palico, hostijo, besedo, prisego, obljubo, zapoved, post; — prelomiti s svojo preteklostjo: zatajiti jo, odreči se ji.

preloputniti: *zaskočiti, presenetiti.*

preložiti: položiti drugam; preložiti drva, deske, bolnika; preložiti kaj na druge rame; preložiti si kaj: olajšati si; — časovno: preložiti razpravo, izpit: odgoditi; — preneseno: preložiti kaj iz nemščine v slovenščino: prevesti, prestaviti, posloveniti.

preludij; preludirati.

prem: raven, naravnost potegnjen.

prema: del voza nad kolesi; sprednja, zadnja prema; pri saneh poprečna tramova; volovska četver.

premagati: zmagati; premagati sovražnika, jezo, skušnjavo; premagati se: da kaj ne stori; spanec, slabost, jeza človeka premaga; solze so ga premagale: ni jih več mogel zadrževati; premagati vse druge z besedo, v učenosti; — premagovati.

premakati; premočiti.

premakniti kaj z mesta; — premikati.

premda †: čeprav; čeravno; dasi.

premeden: premeten.

premekníti: premákniti.

premeniti: menjati; spremeniti.

premenjati obleko, konje, jed; — premenjavati.

premeriti koga z očmi, od nog do glave, od vrha do tal; premeriti ves svet: obhoditi.

premestiti: postaviti na drugo (službeno) mesto; — premeščati.

premetáti žito iz enega kota v drugega; premetal sem vse po hiši, ključev pa le nisem našel; — premétati: premetavati.

premeten: pognan skozi sito; rafiniran; — zvit, zvijačen; — premetenec; premetenka; premetenost.

premica: prema črta.

premíčen: premakljiv; — premičnine: mobilije.

premija; premijirati.

premijer, premijerja.

premijera.

premikastiti: otepsti; surovo premikati; — gl. mikati 1.

premikati; premakniti.

preminiti, preminem: miniti; izginiti; umreti.

preminjati: minevati; spreminjati.

preminul †: preminil.

premirje: začasen mir.

premislek, premisleka; storiti kaj s premislekom; brez premisleka odgovoriti.

premisliti kaj do dobrega, dobro; razmisliti; — premisliti si kaj: predomisliti se, priti na drugačne misli; — premišljen; premišljevati.

premlatiti koga: pretepsti.

premlevati: zopet mleti; premlevati kako reč: zopet in zopet o njej govoriti; pogrevati.

premoč, premoči: večja moč; v premoči biti; premoč dobiti nad kom.

premoči, premorem: zmoči, zmagovati; veliko, mnogo premoči pri kom; takih izdatkov mala občina ne premore; niti groša ne premorem; — premagati; jeza, trpljenje ga je premoglo; premoči vse neprilike, ovire.

premog: domača označba za naravno, podzemeljsko oglje, ki smo ga nekdaj imeli za strjeno kri zmaja, kateremu smo pravili »Premog«; — črn, rjav premog.

premogar prodaja premog, ki ga »rudar« nakoplje v premogovniku.

premojstriti: prekositi.

premolkniti: pomolčati.

premonstrat: premonstratenz.

premor: pavza; — gl. odnos.

premotrivati †: *razmišljati; raziskovati.*

premozgati: preštudirati.

premožen: s precejšnjo lastnino, toda ne baš bogat.

premoženje: lastnina; vse svoje premoženje zapraviti; otrokom ni zapustil nikakega premoženja; — premoženjsko stanje.

Premožič, osebno ime, posneto po »Primožu«.

premraz: hud mraz; — premraza: tako močan led, da človeka nosi.

premreti, premrem (premrjem): otrdeti, postati negiben, kakor mrtev; od mraza premreti; premrli prsti, premrle roke; — premrl: volkodlak; vedomec.

Premrl, Premrov, Premru; osebno ime, narejeno iz glagola; = premrl; — gl. premreti.

premrzniti: zmrzniti skozi in skozi; reka je premrznila (do dna).

Premšak, osebno ime, pomeni človeka na »prijemščini«; — gl. primščak.

prenagliti se: prehitro, nepremišljeno kaj storiti.
prenapenjati; prenapeti: preveč napeti; prenapet lok poči: v vsem je potrebna prava mera; prenapet človek: preveč visoko letečih misli in besed.
prenarediti očetovo obleko za sina; — prenarejati.
prenasititi; — prenasičen; prenasičenost.
prenašati; — prenesti.
prenategniti: prenapeti; — prenatezati.
prenavljati: gl. prenoviti.
prenehati s čim: prekiniti kaj; vročina bo prenehala.
preneki: marsikateri; — prenekokrat.
prenesti kaj drugam; prenesti žejnega črez vodo: varati koga v njegovem pričakovanju; vsega človek ne prenese: ne zmore; mnogo vina prenese; te sramote ne prenesem; — prenesen pomen: s konkretnega na abstraktno (prekositi; stiska).
prenešen †: prenesen.
prenevedast: obotavljav, neodločen, afektiran; — sprenevedast.
prenočevati pri kom: spati; prenočevati koga: dati mu priliko za spanje; — prenočiti.
prenočišče dati komu.
preobjeda: strupena rastlina (Aconitum napellus), sili na bljuvanje, žene na drisko.
preobjesti se česa.
preobleči se v (za) žensko († kot).
preobličiti: spremeniti obliko, lice, videz, zunanjščino.
preobložiti koga s čim: preveč mu naložiti.
preobračati nevernike k pravi veri; — preobrniti.
preobraziti: preobličiti.
preobrniti: obrniti; prevrniti; spremeniti; — preobračati.
preobtežiti: preobložiti.
preocenitev vseh vrednot.
preosnovati: v vseh osnovah spremeniti.
prepad, prepada: strmo brezdno; brezdanji prepad; v prepad omahniti, skočiti; — preneseno: propad; v prepad drveti; — tudi: prépad, prepadi.
prepadati: propadati.
prepaden: prestrašen, preplašen; — prepadenost.
prepahniti: prebosti.
prepast: prepad.
prepasti se: ustrašiti, zgroziti se; — prepaden.
prepeči: še enkrat opeči.
prepeka: posebno močno žgana opeka, ki je odporna proti vlagi in ne potrebuje ometa.
prepeleti, gl. krepeleti.
prepelica (Coturnix dactylisonans): petpedika.
prepeličar: neki fižol; — vrsta lovskih psov.
prepeluh: samec prepelice; — golob, ki tuje na svoj dom zvabi.
prepereti: razpasti.
prepetnajstiti: napetnajstiti; prepetnajstiti se: zmotiti se.
prepir, prepira; glasen, hud prepir; prepir se vname; v prepir se spuščati; v prepiru s kom živeti.
prepirati se za oslovo senco: za neumnost.
prepirljiv; prepirljivec; prepirljivost.
prepisati kaj od koga, s česa, na čisto; prepisati komu (na koga) kaj; — prepis; prepisek; — prepisovati.
prepit: napojen; zapit.
preplesti; prepletati.
prepoka: reža.
preponderanca; preponderanten.
preporen: sporen.
prepotec: murka (Nigritella).
prepotenca; prepotenten.
prepoved († prestopiti) kršiti; dejati kaj pod prepoved, dejati prepoved na kaj.
prepovedati trdo, ostro, strogo, pod kaznijo; — prepovedovati; — prepovedanec: samo graščini pridržan gozd.
prepoznati †: spoznati.
prepreči, gl. presedlati.
preprečiti nesrečo, namero: prehiteti, onemogočiti, zavrniti.
prepreden: dvakrat preden; — prebrisan, zvit.
prepričati koga o čem; prepričati se na lastne oči; prepričan v svojem srcu; trdno prepričan; — prepričanje.
prepričevalen; prepričevalnost besed, dokazov.
preprositi koga: s prošnjami omečiti; dati se preprositi.

preprost: navaden; vsakdanji; preprost *obed, preprosta obleka, preprosto ljudstvo;* — **preprosta** *duša, preprosto srce: odkrito.*

preproščina: preprostost; preproščina srca; — **preprosta,** naivna duša; tepček.

prepustiti komu svoj delež, svojo pravico; to le **meni** prepustite; prepustiti koga njegovi usodi; prepustiti se valovom, sanjam, obupu, žalosti; — *prepuščati.*

preračuniti; *preračunavati.*

prerasti; *preraščati.*

prerekati se s kom: *prepirati;* tega večnega *prerekanja* sem že sit.

prerija; prerijski volk.

preriniti se skozi množico; — *prerivati* se; — *preriti* se.

preroditi; prerojen; prerojenje.

prerok: mali, veliki, vremenski; *teman* kakor **prerok;** prerok, ki je *zelje jedel* (slab **prerok:** ker je *meso prerokoval*); — **prerokba;** *prerokovati.*

presaditi; *presajati.*

presahniti: *za čas usahniti;* — presehel; *presihati: intermitirati.*

presajati; presaditi.

preseči, presežem; — *presegati;* presezati.

Presečnik, osebno ime: mož, ki ima svoj dom ob »preseku«, »preseki«.

preseda mi **do** grla: dovolj *mi je česa,* zoprno mi **je.**

presedlati: izbrati si *drugo službo,* drugo delo; *spremeniti svoje nazore.*

presegati: segati prek, črez kaj; — *presezati;* — **preseči.**

presek; preseka: izsekan del gozda, označujoč mejo v gozdu.

presekati poleno, kost; presekati luknjo skozi led, presekati stezo skozi gozd; — presekati **komu** pot, besedo; presekati razgovor s **kom.**

presen: svež, surov, nepripravljen; presno maslo (ne topljeno); presno zelje (ne okisano); presen kruh (ne kvašen).

presenetiti: začuditi, frapirati; presenetiti se: ostrmeti nad čim; — presenečen; presenečenje; presenetljivo: kar koga **presenetí.**

presevek: ostanek pri presevanju moke, otrobov.

presezati: *presegati.*

presežek: višek, kar kaj presega.

presežen: presegajoč; presežna stopnja: superlativ.

presica †: prasica.

presihajoč (studenec): zdaj poln, zdaj zopet suh; intermitenten; — *gl.* presahniti.

Presika, Preska, krajevno ime: = *presek.*

presiliti koga z delom, *presiliti se s čim.*

presipati: presuti; — *presipavati.*

Preska, *gl.* Presika.

Preskar, *gl.* Presečnik.

preskočiti *jarek, plot;* preskočiti vrsto pri *čitanju,* prepisovanju; preskočiti koga (pri napredovanju v službi); preskočiti na drugo stran (v drugo stranko: uskočiti).

preskrbeti koga s čim; preskrbeti si kaj; — preskrbovati.

preskusiti kaj.

preskušnja ni uspela, se ni obnesla.

presledek, presledka: pretrgana sled, prazen prostor; presledek v *ograji,* živi meji, v plotu, *med besedami, med vrsticami; topoli stojijo redki in* v presledkih *so presledki.*

preslegast: *presled(k)ast.*

preslepiti: varati, presleparíti; natresti peska v oči komu.

preslica: držalo za povesmo, ko se prede; — vrsta močvirnih rastlin (Equisetum); — vreteno.

preslišati: dolgo poslušati; *mnogo bridkih* sem moral preslišati; — *ne čuti ali* se gluhega narediti.

presmec: 1. cvetna *butara;* — 2. velikonočni *žegen, posebno največji* kolač; — *presni kruh (presnec).*

presnec: *mlinci,* v obliki kopice naloženi *drug* vrh drugega (proti vrhu vedno manjši) in skupaj pečeni; — gl. presmec.

presneti (presnamem): preložiti, predajati, posneti, prejeti, prevzeti; — presnet: prebrisan, prefrigan, rafiniran; običajni evfemizem za »preklet«: ti presneta para! o *predpust, ti čas* presneti! presneto ga je dal! presneto nazaj! presneto še enkrat!

presnina: zelenjava (repa, korenje, zelje), ki še ni kvašena.

presoditi: razsoditi; — presojati; presojevati.

presrčen; prisrčen.
prestapljati †: prestopati.
prestati (prestojim; prestanem): dolgo stati; prebiti; vztrajati; nehati; kar preležiš, ti ni treba prestati; tega ne prestanem; tega ne bo brez škode prestal; prestana juha, jed (*postana*); *izpit* † prestati: opraviti; — *vrti, spreminja svet se brez prestanka.*
prestaviti mizo, posteljo, mejnik; prestaviti koga iz Ljubljane v Prnjavor; v duhu se kam prestaviti; prestaviti kaj iz nemščine v slovenščino; — prestavljati.
prestenek: vmesni zid.
presti, predem: presti volno, *predivo*; presti tanko, debelo; *presti svoje misli*, besede; maček od zadovoljstva prede; presneta, huda, trda, tesna, tenka, žaltava mu prede: slabo se mu godi, v stiskah je.
prestirati: razgrinjati; — prestreti.
prestlati posteljo; prestiljati.
prestol; na prestolu sedeti: vladati; — prestolnica († prestolica): glavno mesto.
prestopati; prestopiti.
prestopiti: stopiti drugam; *stopiti čez kaj.*
prestreči, *prestrežem*: v teku ali letu *zagrabiti, ujeti, prehiteti*; prestreči žogo (v zraku); prestreči vsako besedo; prestreči komu pot, koga na poti; — prestrezati.
prestreti, prestrem: pogrniti, pregrniti.
prestričí (prestrižem) nit, besedo komu.
presukati besede: zviti, obrniti; stvar se je drugače presukala, nego je on mislil.
presuniti (presunem) koga z mečem, komu srce: prebosti s sunkom; te besede so ga *očividno presunile*: močno zgrabile; — *presuljiv jok.*
prešca: kruhek, ki se daje ob vseh svetih (in na dan nedolžnih otročičev) beračem in otrokom; — preštica (prestica).
preščekniti; preščeniti: preščipniti.
prešeren: izredno dobre volje, *nagajiv*, objesten, *razposajen*; *prešerna volja*; *nasprotje krotkega*: sme nekaj nas, ker smo Prešernove (pesmi), biti prešernih; prešerna se brani (plesavka) in ples odlašuje; — prešernost ga bo že minila.
prešiniti: švigniti, šiniti skozi kaj; — bolj krepak izraz je »presuniti«; — prešinjati.
preštefnati: pretakniti, prevohati, preiskati.
prešušten: *prešuštnica*; *prešuštnik*; *prešuštvo*; *prešuštvovati.*
pretečem, preteči; preteklo (pretečeno) nedeljo.
preteg; kričati na vse pretege: da bi se lahko pretegnil pri tem.
pretegniti: kaj preveč nategniti in s tem poškodovati; roko, moči si pretegniti; ta se ni pri delu še nikdar pretegnil; — *pretegnjen človek*: suh dolgin; — *pretezati se*: pretegovati se.
pretehtavati besede, stavke v ritmu in besedi; — tehtati.
pretek, preteka; pri nas ni živeža na pretek (da bi se prelivalo, teklo prek robov posod); — po preteku dveh dni †: po dveh du(vi)h, črez dva dni.
pretentati: premotiti.
pretet: evfemizem za »preklet«.
pretezati se: *pretegovati* se; — *pretegniti.*
pretežen: večji, na pretegu, odločujoč; pretežna večina se je oglasila za predlog.
pretikati; pretakniti.
pretirati; pretiravati: kaj predaleč gnati; ta hvala je pač pretirana; pretirana (prevelika) samozavest.
pretiti komu s čim: groziti; — pretnja: grožnja.
pretkan: *navihan, prebrisan, prefrigan*; *pretkanec.*
pretor; pretorij; pretorijanec.
pretrgati povest, pripovedovanje; pretrgati kaj na dvoje; pri delu se ne bo pretrgal.
pretvarjati se: kazati drugačno (ne pravo) lice; — pretvoriti.
pretveza: izgovor.
pretvoriti: spremeniti; — pretvarjati.
preudarek: razmišljanje; po *treznem preudarku.*
preudaren; *preudarnost.*
preuranjen †: prezgoden.
preurediti; preurejati.
preužitek: preživitek; — preužitkar.
prevagilo: preval.
prevagniti se: prevesiti se.

prevajati; prevesti; prevoditi; prestaviti.
preval: kjer se svet prevali (na drugo stran); visoko gorsko sedlo; — preobrat; preokret; prevrat.
prevaliti se na drugi bok (v postelji); hrib se prevali (na drugo stran); prevaliti (zvaliti) krivdo na drugega, stroške na kupce.
prevarant: goljuf.
prevažati blago iz kraja v kraj (voziti).
preveč še s kruhom ni dobro; to pa je že več ko preveč.
prevejan: prebrisan, zvit, prefrigan; prevejan smeh.
preveriti: prepričati.
prevesa: prevelika nagnjenost (ki sili iz ravnovesja); — prevesen svet; — prevesica.
preveslo: gl. povreslo.
prevesti koga na višji položaj (na boljše službeno mesto); kaj prevesti iz slovenščine v francoščino; — prevajati.
prevezniti: prevagniti.
previden: gledajoč naprej, videč, misleč naprej; previdno ravnati; previdnost.
prevideti: pripraviti na smrt.
previžati se: prepričati se.
prevlada mnenje: dobi večjo veljavo; — prevladovati.
prevod iz nemščine v slovenščino.
Prevoje, s Prevoj, na Prevojah; krajevno ime, = Prelogi; gl. Voje.
prevračati; prevrniti.
prevrat: nagla, nepričakovana sprememba.
prevred: prezgodaj.
prevzdigniti se: pretegniti se.
prevzeti (prevzamem) posestvo po očetu; prevzeti komu nevesto, delavce; strah, jeza, nevolja, skrb koga prevzame; dolenjska govorica ga je popolnoma prevzela; prevzamejo me bridke misli, spomini; prevzeti se: preveč zahtevati zase, previsoko misliti o sebi; — prevzeten; prevzetija; prevzetnost.
prezati se: regniti, počiti, razpočiti se; cmeriti se; — prežati.
prezebati; — prezebsti.
prezens, prezensa.
prezent, prezenta; prezentirati.
prezgodaj; prezgoden; prezgodnji.
prezidij; prezidijalist.
prezreti: ne opaziti; — prezirati: nalašč ne videti, zviška koga ali na kaj gledati, ošabno se vesti.
preža: prežanje; prostor, kjer kdo na kaj preži; oditi na prežo; na preži stati, biti.
prežar: nepovabljen gost na gostiji, ki preži na kak dar; — prežariti: oglariti.
prežati, prežím: paziti na kaj; preži kakor pajek na muho, pes na kost; preži na ugodno priliko.
prežeti (prežmem): preščipniti; pretisniti; prepojiti; ženska, ozko pŗežeta v pas; ves prežet z vero († vere) v boljše dni.
prežévati (preževljem): prežvekovati.
prežganec: prevejanec, pretkanec, prefriganec, zvitež.
prežganka: preprosta juha s prežgano moko in mastjo.
prežitek: preživitek.
preživeti koga: živeti dalje ko on.
preživitek: stanovanje in hrana, ki jo daje otrok staršem, po katerih je prevzel posestvo; — gl. preužitek.
prežíviti koga: dajati komu živež; preživljati.
prežvekovati tuje besede: ponavljati.
prga: 1. tropine pri iztiskanju olja; — 2. pust, siten človek.
prgišče: perišče.
prha: prša.
prhaj: prah.
prhati: naglo, sunkoma spuščati sapo skozi nos ali med ustnicami.
prhavica: živ pepel.
prhel: trohneč, prhek, krhek.
prhka zemlja, prst, hruška: krhka, drobljiva, v moko se drobeča, razpadajoča.
prhneti: trohneti.
prhniti: šiniti, smukniti, švigniti.
prhutati: frfotati.
pri, predlog z lok., označuje bližino ali udeleženost; greti se pri ognju; stati pri njem († njemu); služiti pri županu; župnik pri Sv. Petru; imeti kaj pri sebi; biti pri koncu; pri luči, pri soncu, pri mesečini; pri belem dnevu; pri tej priči: takoj, nemudoma; pri delu, pri jedi, pri plesu, pri maši; pustiti kaj pri miru; biti pri volji, pri zdravi pameti; priseči pri svoji veri, pri svoji duši; kako ti je pri srcu? pri vsej bogatiji

ni srečen; pri svojih letih je še trden videti; čudno je, da pri toliki množici psov ni nič slišati o steklini; pri tem ostane: tako bo; — pri † desetih dinarjih (sem porabil): kakih deset dinarjev.

priba: vrsta ptičev (Vanellus cristatus).

pribaviti †: poskrbeti, oskrbeti.

pribitek: kar se mora povrh še plačati.

pribiti *z žebljem kaj; to drži kakor pribito; to smo hoteli pribiti:* s posebnim poudarkom povedati; — pribijati.

približati se narodni govorici.

približen: blizu ležeč, segajoč; približno število: ne točno.

priča: 1. nekdaj človek, navzoč pri pravnem poslu; — 2. danes splošno človek, ki v kaki pravni stvari kaj izpove; Bog mi je priča; klicati Boga za pričo; biti čemu priča, komu za pričo; pri tej priči: takoj, nemudoma; priče štejejo; na priče kaj dati; pričo dajati čemu: pričevati.

pričakovati za trdno, težko, koga, kaj.

pričeliti: na gladko odrezati.

pričeti: seja se je pričela; — pričenjati: začenjati.

pričetkom †: spočetka, odkraja, sprva, v početku.

pričevati: pričati, biti za pričo; — pričujoč: navzoč pri čem, pred očmi; — gl. priča 1.

pričkati se: prerekati se, prepirati se.

prična: leseno, preprosto ležišče; gl. kavalet.

prid: korist; uspeh; nič prida ne bo iz te istorije; kaj sebi v prid obrniti, s pridom kaj čitati; domovini k pridu; v prid se je trudil ljubljeni deželi; ta zarod, *samopriden in nesramen, ki prid* le in dobiček mu je mari; kar kmet in meščan s pridom sliši; naglica ni nič prida; kaj prida slišijo ušesa naša rada; letos nisem imel kaj prida počitnic; iz njega ne bo nikoli nič prida; pri sebi govori, da to pa že nič prida ni; — grešnik in maloprida; pridanič (človek).

pridelek, pridelka; poljski pridelek; vino domačega pridelka; pridelati (na polju); pridelovati.

prideliti koga kam v službovanje; prideljen banovini za referenta.

priden: 1. koristen (v starejšem jeziku, še v 18. stol.; — gl. prid); — 2. marljiv, delaven, skrben, vreden pohvale; priden kakor mravlja; pridne roke; pridno delati; *pridno se učiti; otroci, bodite pridni!* si že priden: je že prav; — pridnost.

pridevek: Sin Božji je tudi od prerokov in angelov s tem pridevkom (»Kristus«) imenovan; uradno (ne domače, hišno ime): Andolščak, po pridevku Sitar.

priditi jezik: kvariti, pačiti.

pridobiti si ugled, ljubezen, komu slavo; pridobiti koga za kaj; — pridobivati.

pridovati: koristiti.

pridrug: *tovariš.*

pridušiti glas, barvo; pridušen jok; — pridušiti se: priseči pri svoji duši.

prifrkniti: zavihati; prifrkniti hlače; — prifrknjen: slaboumen, bebast, prismuknjen, prismojen.

priganiti: prigeníti; — prigibati.

priganjati koga k čemu.

prigib †: priloga; v prigibu †: priloženo je...

priglasiti se k čemu, za kaj: javiti se.

prignusiti *komu kaj: pristuditi; zastuditi;* omraziti.

prigoda: nenavaden dogodek; avantura; iskati po svetu (pri ženskah) prigod.

prigoden: slučajen; primeren za kak dogodek; prigodnica: prigodna pesem.

prigor †: pripeka, žar.

prigorje: na glavno vrsto naslonjeno gorovje.

prigovarjati komu: nagovarjati ga na kaj; — gl. ugovarjati.

prigreniti: zagreniti.

prigrevati: počasi greti, razgrevati; — prigrevica.

prigrizek *(k pijači); malo prigrizka in* malo oblizka; prigrizniti; prigrizovati.

prigrustiti: pristuditi.

priguncati: prigugati: priguzati: privleči.

prihajati; noč, zima prihaja; pošta prihaja zvečer in odhaja zjutraj; prihaja mi na misel; odkod prihaja to? prihaja mi slabo, tesno pri srcu; prihajam v leta, v dotiko s kom; prihajala (postajala)

je vedno bolj tiha in plaha; delo mu je prihajalo pretežko.
prihodnji: bodoč; prihodnji čas; v prihodnje; — prihodnjik (futur); prihodnost.
prihranek: kar se od česa prihrani (ne porabi).
prihruti, prihrujem; prihrula name je nevihta s Krasa; — prihrumeti.
prihuliti: skloniti; — podhuliti.
priimek: družinsko (ne krstno) ime; izmišljeno ime.
prijatelja sva si, si ne bova več.
prijateljstvo skleniti, razdreti.
prijati: biti všeč, po godi; zelena barva prija očem; ta misel mi ne prija.
prijava: naznanilo; — prijaviti.
prijazen: prijajoč; — prijaznost.
prijemati, prijemam (prijemljem); — prijeti.
prijemščina: delež na razdeljeni občinski (skupni) zemlji; — denar, ki se plačuje za kako pravico (dedni najem, cerkveni sedež).
prijenjati: *odjenjati, odnehati*; — prijenljiv.
prijeten: prijajoč; sprejemljiv; prijeten duh, človek; prijetna sapa, hudobija; prijetno koga iznenaditi; prijeten duši in jetrom († za).
prijeti (primem) kaj z roko, s kleščami; prijeti koga za roko, za ušesa; prijeti za meč, za orožje, za delo, za pero; primite tatu! — bolezen, groza, strah, krč prime človeka; prijeti koga za besedo, za nos: *oponesti mu kaj*; — prijeti koga trdo, ostro, hudo, v živo, v strah; prijelo me je, da bi; prijelo ga je, pa je bil mrtev; kaj ga je le prijelo? — prijeti se za vejo, prijeti se s kremplji česa, koga; nič se ga ne prime: nobena beseda nič ne opravi pri njem; vse se ga prime: vse ukrade; prijeti se za nos: poučevati sebe samega; prah se prime posode, obleke; pijavka se je prijela; prijeti se česa kakor klop, kakor lapuhovo seme; *ime se ga je prijelo*; cepič se je prijel debla.
prijor; prijoriteta.
prikašljala je starka zima.
prikazati se: pokazati se; rajnik se mu je prikazal.
prikazen v sanjah; grozna prikazen; prikazni in strahovi.
prikazovati: staviti na oder, pred oči, na ogled.
prikimati komu k čemu; prikimati k vsaki reči: pritrditi, soglašati.
prikipeti do vrha.
prikladen: primeren; prikladen mladini.
priklanjati; — prikloniti.
prikleniti kravo k jaslim, tuje oči nase; — priklépati.
priklestiti: nekoliko oklestiti.
priklet: veža.
priključiti: privezati, pripojiti; priključiti se vrsti, sklepu zborovanja; — slučajno se zgoditi; nakljućiti se.
priklopiti: zvezati, spojiti (tehnično); priklopni voz; — priključiti.
prikomandirati: oskrbeti, pripraviti.
prikrajšati si pot; prikrajšati koga: kratiti mu kaj.
prikrasti se kam: skrivaj, neopaženo, kradoma priti.
prikrivati dejstva, resnico (komu); — prikriti.
prikrojiti: prirezati.
prikuha: zelenjava pri meseni jedi.
prikupen; prikupljiv; prikupnost.
prikupiti se: 1. z denarjem dobiti kako pravico; — 2. z darovi ali uslugami, ljubeznivostmi postati komu ljub.
prilagati; — priložiti.
prilagoditi: adaptirati; narediti, da se kaj prilega; akomodirati; prilagoditi se tujim nazorom; — prilagojevati.
prilast: *boljša krma, oblizek za živino*, posebno za molzne krave.
prilastiti si kaj s silo: polastiti se česa.
prilaščevati †: lastiti, svojiti.
prilažič: lažnikov pomočnik.
prileči (priležem) se: tesno se oprijemati; skladati se s čim; prijati; suknja se prileže; pijača se prileže; to se mi je prileglo; — prilegati se; prilagoditi.
prilepiti se: prijeti se kakor z limom (lepom); jezik se je k nebu prilepil; *prilepiti plakat na desko*; — *prilepljati*.
prileten: že precej v letih, postaren.
prileznica: koruzna žena; — prileznik; prilezništvo.
priličen: ličen, spreten, poraben, ugoden.
priličiti: prilagoditi.

prilika: podoba; primera; primer; slučaj; redka, lepa, ugodna prilika; priliko popasti, za lase pograbiti, komu dati; prilike iskati; prilika nanese; nimam prilike († pogledati), da bi pogledal; prihraniti si kaj za drugo priliko; o priliki se kje oglasiti; — prilika o gorčičnem zrnu; v prilikah govoriti; prilika šepa.

prilizniti se navzgor: prikupiti se višjim, predstojnikom; — priliznjen; priliznjenec; prilizovati se.

priljubiti se komu: postati ljub; — priljubljen pri kom; priljubljenost.

priljuden biti s kom: prijazen; — odljuden.

prilog: prid, korist; storiti kaj v njegov prilog; to govori njemu v (na njegov) prilog.

priloga k aktu, pismu, knjigi.

priložiti denar k pismu, zaušnico komu.

priložnost: prilika; — priložnostno delo.

prima se ne sklanja: taka prima roba, take *prima robe*, s tako *prima robo*; enako se ponekod, n. pr. na Ižanskem, rabi »fina«.

primadona: 1. prva pevka v operi; — 2. splošno izraz za človeka, ki zaradi uspehov v katerikoli stroki zase zahteva posebne pravice in privilegije.

primakniti *stol k mizi*; *prijatelj, primakni* se bliže; primakni (priloži) še ti kaj (denarja)!

primanjkljaj poravnati.

primaruha: evfemizem za »pri moji duši!«

primas, primasa.

primazati zaušnico komu.

primer: podoba, podobnost, slika, ilustracija, vzorec, prilika, slučaj; slovniška pravila se razlagajo na primerih; naštej še par primerov moških debel na —i; pri naštevanju sploh: se rabi kratica n. pr. (= na primer); v tem primeru res ni mogel drugače ravnati.

primera: primer; v *primeri ž njim sem* pravi slabič; to je žalitev brez primere: nobena druga ji ni enaka; nekateri pesniki radi jemljejo primere iz rastlinstva; ta primera (»krepke besede ušesu so tvojemu vino«) šepa.

primeren: pripraven, prikladen, priličen; primeren kraj za počitek; primerna teža, debelost, beseda.

primeri se: slučajno se zgodi; to se lahko vsakemu primeri; po nesreči se je primerilo; — nameriti se.

primerjati se komu: meriti se s kom v čem; ti se (k) njemu ne moreš primerjati.

primes; narodi brez primesi tuje krvi.

primešati vode (k) vinu.

primež; primož: prijem; prijemek; ročaj: *priprava, ki kaj drži.*

primicija; primicijant.

primiliti se: priljubiti se.

primojduha: evfemizem za »pri moji duši«.

primojduševski: robat, surov, neotesan, rovtarski.

primorati: prisiliti.

Primórje; Primorec; Primorka; primorski.

primož, gl. primež.

primožek: arnika.

primoži se ženska v moževo hišo; primožiti *kaj: dobiti z možem v zakon.*

Prímskovo, na Primskovem; krajevno ime, = na prijemščini.

primščak: mož, ki ima ali plačuje prijemščino (primščino).

primzen †: brinza, brinze.

prinarediti: pripraviti.

prinašati dobiček.

princ, princesa (princesinja).

princip; principijalen (po lat.), principijelen (po nem.).

prinesti *jed na mizo, komu pismo, kaj* v v dar, kaj s seboj (sabo), komu kaj na ušesa; prinesti sad, dobiček, zgubo, pogubo; kaj ga je le sem prineslo? kogá (kaj) mi je prinesla pevska žila?

prinos: kar se prinese, prinaša; čisti prinos kakega podjetja.

priobčiti: dati v svet, naznaniti javnosti; — priobčevati.

priokus: poseben okus poleg glavnega.

pripadati: biti del česa, last koga; — pripasti.

pripadnik: član, člen, ud, somišljenik, pristaš.

pripaljen: prismojen.

pripekati; sonce pripeka; danes močno pripeka.

pripeljati komu klofuto: tako težko, da bi bil za njo potreben voz.
pripenjati; pripeti.
pripeti (pripnem) kaj z iglo; psa na verigo.
pripetíti se: slučajno se zgoditi; pripeti se nesreča, pomota; — pripetljaj.
pripisati sebi samemu kaj: dajati krivdo, odgovornost za kaj.
pripisovati komu kaj: staviti na račun; pripisovati (dajati) čemu važnost.
priplavati na prežgani juhi: priti s praznimi rokami, kakor berač.
pripodabljati: primerjati, iskati podobnosti.
pripodoba: primera.
pripodobiti; pripodabljati.
pripokati: pokajoč z bičem blizu priti.
pripomoč †: pomoč.
pripon: iz vrvi narejena konjska pota; hrzajo konji zvečer na priponu.
pripona: pripon; kar se k čemu pripne; — sufiks.
pripor: milejše vrste zapor.
priporočati živo komu kaj; — priporočiti.
priporočiti komu kaj: položiti na srce; priporočiti se Bogu: izročiti se njegovi milosti; priporočiti se: posloviti se; — priporočiti pismo: rekomandirati, dati posebej vpisati.
priposedovati: s posestjo dobiti v last; — priposestvovati.
pripotec: trpotec.
pripovedka: povest.
pripovedovati kaj na dolgo in široko, na drobno.
pripoznati †: priznati.
pripraven: poraben, primeren.
pripraviti vse, kar je potrebno za kaj; pripraviti se za kaj, na kaj; pripraviti kosilo; pripraviti koga do česa, k čemu, ob kaj, v škodo; na dež se bo pripravilo; — pripravljen; pripravljati.
pripreči (priprežem); z besedo pritegniti; — pripregati.
pripremiti: opremiti; pripraviti.
pripreti: pritisniti, toda ne (popolnoma) zapreti.
priprost, gl. preprost.
priprošnjik (božji, pri Bogu) zoper kugo, zobobol; — priprošnjica.
pripustiti kravo k biku, kobilo k žrebcu; — dovoliti; koncedirati; — pripuščati.
prirajmati se: nagoditi se.
prirasti k srcu; — prirastek; priraščati; naraščati, rasti.
prirediti: pripraviti; adaptirati; — z rejo pridobiti; — postaviti v isti red, v isto vrsto; — prirejati; prirejevati.
prireja pri živini.
prirepek: privesek.
priročen: na roke; prikladen.
priročnik: priročna knjiga.
priroda: vse, kar se je porodilo, nastalo, in ni delo človeških rok; prvotni, nepokvarjeni značaj; po svoji prirodi (naturi): ne po vzgoji; priroden, prirojen: prvoten, samorasel; nasprotje narejenega, umetnega dela človeških rok in misli, privzgojenega, priučenega.
prisad pritisne, se prime prstov na roki ali nogi; prisadilo se mu je; rana se je prisadila.
prisaditi klofuto: pritisniti, primazati, prisoliti.
Prisank († Prisojnik), hrib, ležeč na prisojah.
priseči (prisežem, † prisegam) pred živim Bogom (ne samo pred »lesenim«!), pri živem Bogu; priseči po krivem; priseči na ustavo; priseči na žive in mrtve; — splošna prepoved: ne prisegaj po krivem!
prisega človeka veže; kriva prisega; prisego komu dati, na prisego ga gnati, pognati; na prisego je prišlo; pod prisego izpovedati, s prisego potrditi; prisego prelomiti; ženska solza in kramarska prisega: obe sta enako vredni; — prisego † položiti, † opraviti: priseči.
prisekati kaj: s sekanjem prikrajšati; prisekati jo: primahati jo (pot).
prisilen: pod silo, s silo.
prisiliti koga k čemu; posiliti; — prisiljeni verzi; prisiljena pobožnost.
priskakóma: mimogrede; bežno, tu pa tam, zdaj pa zdaj.
priskledník: skledoliznik; kdor čaka na to, kako bi kje dobro in zastonj jedel; parazit.
priskočiti komu na pomoč.
priskrbeti komu kaj.
priskuten: zoprn; — priskuti se mi kaj: upre se, postane zoprno.
prisliniti se (h) komu, kam: prilizniti se.
prisloniti lestvico k steni, zaušnico komu.

prislovica: pregovor.
prisluhati †: prisluhniti; prisluškovati; na ušesa vleči.
prisluškovati: na ušesa vleči; posluške otepati.
prislužiti si kaj krvavo.
prismoda: prismojen človek: — prismodè.
prismodarija: prismojenost.
prismoditi si brke; mleko se je prismodilo; prismoditi komu eno (klofuto): — prismojen: bebast, slaboumen.
prismoliti: s smolo pritrditi; prismoliti se: držati se kakor smola; prismoliti komu eno: prismoditi.
prismuknjen: prifrknjen, prismojen, šcmast, čudaški.
prisoditi komu kaj; — prisojati.
prisoje: proti soncu obrnjena stran; po prisojah so vinogradi, po osojah gozdovi; — prisojen.
prisoliti: prismoditi, prismoliti, primazati, pripeljati (klofuto).
prisostvovati †: biti navzoč(en): biti pri čem, udeležiti se česa.
prisoten †: navzoč(en).
prispeti: prihiteti; priti.
prispevati: dati svoj delež, donesek, prispevek.
prispodabljati: pripodabljati.
prispodoba: pripodoba.
prisrčno ljubiti: — prisrčnost.
pristajajo ladje v luki (pristajališču, pristanu, pristanišču).
pristaš: somišljenik, človek z enakimi (političnimi) nazori.
pristati, (pristanem) pristojim: ladja je pristala: se ustavila v pristanu; k temu (na to) ne morem pristati: jaz tako ne mislim; vse pristoji, resnoba mu in šala; tebi ne pristoji (ni tvoja pravica), da bi sodil o tem; obleci suknjo, da bomo videli, kako ti bo pristala: se prilegla, se podala; — pristojati.
pristav: adjunkt; oskrbnik.
pristava: skupina gospodarskih poslopij, spadajočih h kaki graščini; tudi zelo razširjeno krajevno ime.
pristavek: dostavek.
Pristavlja vas, krajevno ime, narejeno po apelativu: Pristavova (Majarjeva) vas.
pristen: pravi, ne ponarejen: pristna roba; pristno naroden: — pristnost dokazovati, izpodbijati.
pristojbina: plačilo za kako pravico.
pristojen: dostojen; pravi; primeren; upravičen; v kaj določen; spadajoč kam; — pristojnost.
pristop na goro, k stranki, v vero.
pristopen: dostopen.
pristopiti k sv. obhajilu, k društvu, k stranki.
Pristova, krajevno ime: — gl. pristava.
pristranski: držeč se samo ene strani; enostranski: strankarski.
pristriči komu peroti.
prisvajati: zahtevati za svoje.
prisvojiti: označiti za svoje.
prišč: *mehurčki na koži.*
priščeniti: priščipniti.
priščilo: sredstvo, ki z draženjem kože ustvarja umetne prišče.
priškrniti: pritisniti; luč priškrniti: priviti.
prišlec, prišleca: človek, ki je (pravkar) prišel.
prišlek, prišleka: priseljenec.
prišteti koga med pravične: — prištevati se med pravične.
prištorkljati: nerodno priti.
prištuliti se: vriniti se, vsiliti se.
pritajena sapa: potajena.
pritaka: lesa, ki se sama zapira.
pritakniti se kakega dela; pritaknilo se mu je: naredilo, prisadilo.
priteči komu na pomoč.
pritegniti komu: potegniti ž njim: pritegniti komu kaj: dodati povrh.
priteklina: privesek; pripadajoč (potreben) del.
pritepsti se: potepajoč priti.
priti, pridem: priti prav, o pravem času, prezgodaj, prepozno kam; po kaj si prišel? priti kam (h komu) na obisk; priti (pri velikonočni spovedi, ali sicer) na vrsto: kdor prej pride, prej melje; o predpust, ti čas presneti, da bi več ne prišel v drugo (zopet); priti pred porotnike, pred poroto; priti na svet: roditi se; priti pod čigavo oblast; vse bo še prišlo na svetlo, na beli dan: postalo znano, jasno; priti na dan z besedo: komu v roke, v pesti; priti komu (čemu) na sled; priti čemu do dna, do jedra; to nam je prišlo na ušesa; priti pred sodbo, v škripce, v zadrego, v stiske, v nesrečo, v zapor, v leta, ljudem

v zobe, na kant, na nič, ob vse, v zamero, v nemilost pri kom: to mi je prišlo na misel; priti si s kom v navzkriž, s čim (s samim seboj) na *jasno*, na čisto, iz reda, komu do živega, do mesa; *priti v navado*, v modo; priti v škodo, stroške, sramoto, ob vrednost, ob pamet, v jezo, k pameti, k sebi (zavedeti se), na gorko, na zeleno vejo, *do sape*, na psa; *priti na kaj: izvedeti*; prišlo je že tako daleč, do tega; to mi bo še prav prišlo; moja ura še ni prišla; priti v stike s kom; to pride (bo) *odrezano*: — priti čemu v *okom*: preprečiti, zabraniti, onemogočiti, zavreti; priti do (k) spoznanja: spoznati; prihajati.

pritihotapiti se: priplaziti se.

pritiklina: kar k čemu pritiče, pritika; — *gl.* priteklina.

pritiskati; živi pritiska, mrtvi pa vriska: *godec na strune*; delo, mraz, upnik, sovražnik pritiska človeka: kri pritiska v glavo; vročina pritiska: je vedno hujša.

pritisniti *puško* k licu, dekle na srce, *hrbet* k peči; mraz, vročina, množica, bolezen, draginja, sila pritisne; vsi so pritisnili za njim.

pritlehen †: pri tleh, pritalen.

pritličen: nizek, pri tleh se držeč.

pritličje: del stavbe pri tleh.

pritlika: ob tleh se plazeč del rastlinskega debla, s katerim se rastlina (n. pr. jagoda, vijolica) razmnožuje in širi.

pritlikav: nizek, držeč se tal; pritlikavo *drevje*; *pritlikav* rod; — pritlikavec.

pritožiti se zoper kaj, zaradi česa (*na* višjo inštanco); — pritoževati se.

pritrditi kaj s čim; pritrditi komu: pritegniti komu, potegniti ž njim; — pritrjevati.

pritresti: prinesti.

pritrgati si: odtrgati si od ust.

pritrkavati, gl. potrkavati.

prituliti se: *prihuliti se*; *pritisniti* se.

pritvesti †: privezati; navezati.

priučiti se čemu.

privaditi se (na koga †, na *kaj* †) komu, čemu.

privaga: nameček.

privaten; **privatist**: privatnik: privatizirati.

privetrje †: zavetje.

privezati si dušo: okrepčati se (z jedjo in pijačo): *privezati koga* na kratko: omejiti *ga* v njegovi svobodi, samolastnosti.

privid: prikazen: zdelo; kar se človeku samo zdi, v *resnici pa ni*.

privileg; privilegij; privilegiran.

priviti: pritisniti: z *vijakom zategniti*; priviti luč (*na niže*).

privkus †: priokus.

privlačen: mikaven, *vabeč*, *vabljiv*: privlačna lepota; — privlačnost.

privleči kaj za lase: s silo, po sili.

privoliti: dovoliti: — *privoljenje*.

privoščiti si koga: pošaliti se ž njim, ponorčevati se iz njega; privoščiti si česa: do mile volje česa vzeti.

privreči: *navreči*; — *privržen*: poslušen, *pokoren*, slepo vdan.

privzdigniti: nekoliko vzdigniti.

prizadeti (*prizadenem*): *storiti*; prizadeti *komu preglavice*, kaj žalega, bridkosti, skrbi; prizadelo ga je: kap ga je zadela; prizadeti si: truditi se; — *prizadeven*: prizadevnost: — *prizadejati*; prizadevati.

prizanašati komu: mirno od *njega kaj* prenašati; — *prizanesti*: — *prizanesljiv*.

prizemlje: pritličje.

priziv: ugovor proti kaki uradni odločitvi; vložiti priziv proti odloku *na* višjo inštanco; prizivu ugoditi; priziv zavrniti.

prizma; prizmatičen; prizmatoid.

priznanica †: pobotnica; potrdilo.

priznanje: pohvala.

priznati koga za enakega: priznati čigave zasluge; priznati (reči: dá) vse po pravici; — priznavati.

prizor: *pogled*; *scena*; — prizorišče: pozorišče.

prižast: progast.

priželjc, priželjca.

priženiti se k hiši (žene): priženiti kaj: z ženo dobiti.

prižeti, prižmem: pritisniti; — *prižemati*.

prižgati komu luč: posvetiti mu, pojasniti *mu kaj*; — prižigati.

prižnica; † pridižnica; stopiti na prižnico; povedati kaj s *prižnice*.

prlafúr: konec je vsega! zgubljeno je! k vragu je šlo!

Prlek: človek, ki govori v svojem narečju »prle« za »prej«; — Prlekija; prleščina.
probkovina †: plutovina, pluta.
problem; problematičen.
procent; procentualen.
procesija; iti, hoditi za, s *procesijo.*
pročelje: čelo; fronta.
prod: debelejše, okroglo kamenje v tekoči vodi.
prodaj; to ni na prodaj; vse je na prodaj; *kaj na prodaj imeti,* za prodaj pripraviti; — prodaja.
prodajati kramo; v zgubo; zijala; *sitnosti;* platno; *na debelo, na drobno;* na *vago; po kosih;* po hišah; dolg čas; na *dražbi;* za denar; za slepo ceno; v dober kup; pod nič; — prodati.
prodec: okroglo, drobnejše kamenje iz rečnih *strug,* za nadelavanje cest.
prodreti, prodrem: nove besede težko, počasi prodró v ljudstvo; misel prodre v občinstvo.
prodrviti: *izbruhniti;* izvreči iz sebe.
producent; producirati; produkcija; produkt; produktiven; produktivnost.
proemij: predgovor; predigra.
profan; *profanacija; profanirati.*
profesija; profesijonal; profesijonalizem; profesijonist.
profesor; profesorica; profesorski (profesoralen); *profesura.*
profilaksa; profilaktičen.
profit; profitarstvo: brezobzirna gonja za dobičkom.
proga: *pramen,* priža; — železniška, telegrafska proga; mrtva (opuščena) proga.
progla: zanka; past.
proglasiti: *javno, slovesno oznaniti;* proglasiti vojno, obsedno stanje; proglasiti koga za svetnika.
progon: preganjanje.
program; *programatičen.*
progres; progresija; progresiven.
prohibicija; prohibitiven.
proizvajati: izvajati, izdelovati iz česa; producirati; — *proizvesti;* — proizvod: izdelek, produkt; — proizvodnja †: izdelovanje, dobivanje, produkcija.
projekcija; projicirati.
projekt; *projektant;* projektirati.
proklamacija; proklamirati.
proklet: *evfemizem za* »preklet«; prokleta *dolžnost;* prokleto slaba usluga; — prokletstvo visi nad nami.
proletarec; proletarski; proletarijat.
promemorija, *promemorije; predložiti promemorijo.*
promenada; promenadna obleka; promenirati.
promet ovirati, dvigati; *promet po suhem in po morju;* — *prometna politika.*
promicija †: primicija.
promocija; promotor; promovirati.
prononsiran ovaduh.
propad: abstraktum za »prepad«; tako življenje vodi v popolen propad; moraličen propad; — propadati telesno in duševno; — *propasti pri natečaju, skušnji, volitvi,* s svojim predlogom, s kandidaturo, s tožbo.
propaganda; propagirati; *propagator.*
propalica: *moralično propadel,* zgubljen človek.
propedevtičen; propedevtika.
proponent; proponirati; propozicija.
proporcija; *proporcijonalen.*
propustnica: dovoljenje za prehod.
proračun stroškov in izdatkov; nasprotje obračuna.
prorez †: *prerez.*
prorok: slavnostnejša beseda za »preroka«.
Prosek; prosečan: vino († prošek).
proselit; proselitizem.
prosinec, domača označba za mesec januar, v prekmurščini za december.
prositi milo, ponižno, goreče, na kolenih, s povzdignjenimi rokami; *prositi kruha, za roko, za zamero,* odpuščanja; ne bodem ljubezni te prosil, ne bodem te prosil roke; prositi, kakor se prosi Bog; prositi težakov; prositi za koga; kdor prosi, *zlata usta nosi; prositi koga za božjo voljo:* v imenu Boga.
proskribirati; proskripcija.
proslul: sloveč, slaven; razvpit, zloglasen.
prosó ima latje, tiči v plevah, iz katerih se izmane ali iztepe; ophano proso je »pšeno«, ki se kuha v proseno kašo.
prosojen: prepuščajoč svetlobo (a ne pogleda); prosojna koža; — *prosojnost.*
prosperiteta; *prosperirati.*
prosperity: konjunktura.
prospevati †: uspevati.

prost: razprostrt, razpuščen, prepuščen sebi samemu, nedotaknjen, svoj; ležati *pod prostim nebom;* na prostem: ne pod streho; *iz gozda priti na prosto polje;* s prostimi rokami: brez rokavic, klešč; s prostimi očmi: brez umetnih pomočkov; — prosti čas; izpuščen na prosto; od poštnine prost; prosto ljudstvo (brez poklica, *javnega položaja*); — proste roke imeti: svobodne; *prost mora biti,* prost moj rod, na svoji zemlji svoj gospod; — podobnega pomena je: preprost.

prostačina: drhal, sodrga.

prostak: navaden človek, navaden vojak.

prostaščina: *surovost,* neotesanost, neolikanost.

prostaški: surov, neolikan; prostaško obnašanje, zmerjanje.

prostitucija; prostituirati; prostitutka.

prostodušen: naiven, odkritosrčen, prisrčen.

prostor, prostora; tu ni prostora za tebe; prostor dobiti, poiskati, zavzeti, dati; knjige vzamejo († zavzamejo) v stanovanju mnogo prostora.

prostoren: dovolj velik; — prostornost: lastnost; proštornina: vsebina.

prostost: svoboda.

prostran: prostoren, širen; — *prostranost;* prostranstvo: velik prostor.

prostreti, prostrem: razgrniti, razviti.

prosveta: izobrazba; duševna kultura.

prosvitljenec †: prosvetljenec.

proščenje: cerkveni god; žegnanje; patrocinij.

prošek †: prosečan; — gl. Prosek.

prošlost: preteklost.

prošnja: mila, vroča; prošnjo imam do tebe; na tvojo prošnjo bom to storil; prošnjo izpolniti, uslišati, odbiti, odreči; — *uradno:* pismena prošnja; prošnjo vložiti pri kom, za kaj; *prošnji ugoditi;* prošnjo zavrniti, odkloniti.

prošnji (proseč) glas; prošnji teden: križev; prošnja nedelja; prošnja beseda.

prot, prota: debela šiba; veja, dokler je še gibka; — nav. protje.

protekcija; protektor; protekcijonizem; protežé, protežéja; protežirati.

protestant; protestant(ov)ski; — protestirati.

proti, z dat., se rabi: 1. krajevno; iti *proti* domu, pogledati proti nebu, obrniti se proti jugu, plavati proti vodi, pljuvati proti vetru; — 2. časovno: pridi mi *proti (ko se bom vračal);* proti (sproti) si kaj napravljati; *iti proti koncu;* proti jutru, proti mraku, proti večeru; — 3. preneseno; govoriti proti (komu, predlogu); reči proti čemu kaj; grdo se obnašati proti komu; kaj sem jaz proti tebi; *eno proti drugemu* (primerjano); ravnati proti božji in človeški pravici; to se je zgodilo proti moji volji; proti božjim zapovedim grešiti.

protisloven: v bistvu sebi samemu nasprotujoč; — protislovje: bistveno, notranje *nasprotje.*

protiviti se †: *upirati se,* nasprotovati.

protje: vejevje; — gl. prot.

protokolirati: uradno zapisati, vzeti na zapisnik.

Provansa; Provansalec; provansalski; provansalščina.

provenijenca; znana, sumljiva.

provijant.

provinc(ij)a; provincijal; provincijalen; provincijalizem.

provocirati; provokacija; provokanten; provokatér, provokaterja.

provzročati †: povzročati.

proza; prozaist; prozajičen; prozajik.

prozoren: puščajoč pogled skozi; prozoren namen; — gl. prosojen.

prožen: gibčen; elastičen; — prožnost.

prožiti: spuščati; nuditi; ponujati; dajati.

prsa, prs, prsom, prsa, na prsih, s prsi; v prsih me zbada; junaška prsa; potrta prsa; na prsa se irkati, koga pritisniti; — gl. prsi.

prsat: z močnimi prsi.

prsi, prsi, prsim, prsi, na prsih, s prsmi; — gl. *prsa.*

prskati: škropiti; prhati; — *prskati se:* goniti se.

prsketati: prasketati.

prst, prsta; človek ima na roki in na nogi po pet prstov; stopiti na prste; po prstih hoditi, stopati; (za) dva prsta širok; *prste si oblizniti za čim;* koga okoli prsta oviti; komu s prstom *migniti;* na prste šteti, žvižgati; pet imam boljših na vsak prst (ko si ti); gledati skozi prste; izsesati si kaj iz prstov: izmisliti

si; gledati, stopiti komu na prste; okrcati koga po prstih; svoje prste povsod imeti, v vsako reč vtikati; prsti me srbijo: hoče se mi; povzdignjeni prst: svarilo; božji prst: božja kazen; — prstek.

prst, *prstí:* zgornja, obdelana, rodovitna plast zemlje; *prsti navoziti na grede;* črna prst.

prstan; zaročni, poročni, pečatni prstan.

prstanec: prst, na katerem se nosi prstan (zraven mezinca).

prstén: *iz prsti;* prsti podoben; prstena posoda; prstena barva; — *prstén:* pust, neokusen; dijalektična gorenjska oblika za »pristujén« (pristuditi).

prša: droben dež; umetno narejen v kopalnici; pršna kopel.

pršéti, prším: drobno rositi; iz megle prši.

pršič: *sipek, suh sneg,* kakor presejan na rešetu.

prt, prta: kos platna; potni prt Veronikin; namizni, mrtvaški prt; — prtič; prtiček.

prtén: iz navadnega platna; prtene hlače; prtena klobasa: kašna (ne mesena); *vsakdanji,* pust, dolgočasen; — gl. židan.

prtljaga: kar potrebuje kdo na potovanju.

prtovnica; oprta.

pručica: klopica za noge.

Prule, krajevno ime, iz nem. = močviren svet; — gl. Krakovo.

prvačiti: biti med prvimi, med prvaki; prvačiti in velikačiti.

prvak: človek, stoječ v prvi vrsti, voditelj; človek, ki hoče v vsem imeti odločilno besedo; veljaki in prvaki; vse *zna prvak, umé in vé, kar hoče;* prvaki naše literature, *politike;* — v Ljubljano pojdi in se poprvači.

prvenček: prvorojenec; — prvenčič; prvenka.

prvenec: prvenček; neka dišeča rastlina, dišeča perla (*Asperula odorata*).

prvenstvo: *prvorojenstvo in pravice,* ki jih daje; — splošno: prvenstvo v tej reči gre njemu; odrekati komu prvenstvo.

prvenka: mati, ki je prvič rodila; žival, ki *je prvič povrgla;* — prveskinja; prvesnica.

prvi svojega rodu, med svojimi vrstniki; prvi *za kraljem;* če ne sploh prvi (v *vrsti),* vendar med *najprvimi;* od prvega tukaj stanuje moj rod; iz prva; sprva; — splošno: prvi dan v mesecu; prvega dobimo plačo.

prvíkrat; prvokrat.

prvina: 1. prvo sploh kje; — 2. element.

prvobiten: prvoten.

prvokrat; prvikrat.

prvopis: izvirnik; original.

prvoten: izviren, početen; primitiven; prvotni (ne preneseni) pomen besede; prvotni prebivalci naše dežele; — prvotnost.

psalter, psalterja.

psica; psič; psiček.

psihijater; psihijatrija.

Psínja ves, krajevno ime, = Pasja vas.

psoglavec; pesoglavec.

psovka: žaljiva beseda; obkladati koga s psovkami.

pšenica; pšenična moka; pšenični kruh.

pšeno: ophano proso; sploh ophano zrnje: ajdovo, ječmenovo pšeno; babje pšeno: sodra.

ptica: tica; živi kakor ptice pod nebom: brez dela in skrbi; *ptica pevka; ptica selivka.*

ptič: ptica; lahek kakor ptič; ptiče loviti, ptičem nastavljati; ne ptič ne miš: švига švaga, neznačajen človek; to vam je ptič: izreden, občudovanja vreden človek; — *penis.*

ptičar lovi (in prodaja) ptiče.

ptičica: ptička; deklica, priljudna, ali zvita ptičica; — neka cvetka, marjetica (Bellis perennis).

ptuj, gl. tuj.

pubič: vrsta žab (*Bombinator igneus*).

publika, publike; publikum, publikuma.

publikacija; publicirati.

puc, puca (z dolgim, padajoče naglašenim vokalom): konjederec; — pučka.

Pùc, Púca: osebno ime, iz nem., pomeni isto, kar naše osebno ime »Ogrizek« (človeka manjše rasti).

pûč: nagel upor, ki se kmalu unese ali izjalovi.

puča: fabula; neumnost; traparija.

pudelj, pudlja: vrsta psov.

puder, pudra; pudrati se.

pugelj, puglja: koštrun.

puh, puha: piš, močan sunek zraka; podrl ga je puh strele; — prvo kosmatinje, najfinejše perje; komaj mu je pognal prvi puh (na bradi); gosji, račji puh.

puhati: sopsti; pihati; veter puha.

puhel: napihnjen, votel; grčasti (kolenčasti) in znotraj puhli trst; puhla repa, pšenica; puhla glava, beseda, učenost; puhla pena, fraza.

puhlica: pusta, nerodovitna zemlja; — puhla beseda, fraza.

puhloglav; puhloglavec.

puhloumstvovati: postavljati se s praznimi domislicami.

puhniti; puhati.

puhteti, puhtim: puhati, pihati, žareti; vročina puhti od zemlje; pijača kar puhti iz njega.

pujs: prašič; umazanec; — pujsek.

pukati: puliti, ruvati, s korenino iztrgati; lan, repo pukati; pukati niti iz platna; perje pukati; pukati besedne korenine.

puliti oves, lan, ajdo (če je premajhna za žetev); puliti si lase; puliti se za delo, za ceno, s kom, za koga; puliti škrbine iz čeljusti.

pulz, pulzirati.

pumpati vodo; pumpati denar: izposojati si.

punca: 1. dekle; punčka: iz cunj; punčara: veliko dekle; — 2. označba drage kovine: puncirati.

punč; † punš.

punčè, punčéta.

punčica: pupila, zenica v očesu; — punčica, rdeča: volčje jabolko (Physalis Alkekengi).

punt, nem.: upor; — puntar: upornik; puntati se zoper koga.

pupek: mlada žaba.

puran; jezen kakor puran.

purga: vas s farno cerkvijo.

Purkarče, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Purghart.

purman: puran.

purpala; purpela; purpelica: divji mak.

pust, pusta: čas od sv. treh kraljev do pepelnice; dolg, kratek pust; pred pustom, o pustu; pusta pokopati, sežgati: končati.

pust: 1. prazen, opuščen, neobdelan; pust kraj, pusta njiva, pusta ledina; v krajevnih imenih: Pusti Cerovec, greben, grad, Gradec, hrib, javor, laz, les, vrh; Pusto polje; Pustike; Pustina (Pustinja); — 2. brez okusa, soka, duha, življenja; pust kakor brus; pusto meso; pust in dolgočasen kraj; pust človek; pusto vreme; pust in mrk; kakor pusta megla je hodil okoli.

pustež: pust človek.

pustina; pustinja; pustota: pust svet.

pustiti koga na vrt, iz hiše, na (v, pri) miru; pri življenju; pustiti komu voljo; pustiti koga na cedilu; pusti ga, naj dela, kar hoče; pustiti si brado rasti; pustiti duri odprte; pustiti koga vzadi: prehiteti ga; pustiti kaj vnemar: zanemariti; pustiti delo, pijančevanje, službo; — pustiti † poklicati, si dopovedati itd.: dati; — puščati.

pustiv: v zvezi: v pustiv iti: zapustiti koga in nič več se mu oglasiti; kujati se.

pustolovec: človek, ki išče nenavadnih dogodkov, ki samo čaka, kaj mu bosta sreča in slučaj prinesla; avanturist; — pustolovsko življenje; pustolovščina.

pustošiti: delati kaj pusto.

pustota: neobdelan svet; nekdaj neobdelana zemljišča, ki niso bila razdeljena med občinarje, nego so po fevdalnem pravu spadala deželnemu knezu; zapuščena kmetija; koča za silo.

pušča, gl. pristava; pustota.

puščati; posoda, sod pušča (tekočino iz sebe, ne drži); streha pušča; klobuk pušča barvo; puščati okna in vrata odprta; — puščati komu kri, na žili, s krampom (grobo mu kaj dopovedati).

puščava: pustina; Izraelci so hodili štirideset let po puščavi; Sahara je velika puščava; — Devica Marija v puščavi: krajevno ime.

puščavnik živi v puščavi, samoti.

puščica leti, frči, odleti z loka (od tetive); — epigram, posebno satiričen.

puščoba: pustota v prenesenem pomenu; puščoba duha; ta človek je prava puščoba; — puščoben.

pušeljc †: šopek.

Pušenjak, osebno ime, pomeni podložnika, ki se je odkupil ali bil kako drugače osvobojen (izpuščen).

pušica: puščica, okrogla, podolgovata posoda iz lesa ali kovine; pušica za peresa, *igle.*
pušiti: kaditi.
puška ima kopito, petelina (sprožilo) in cev; puško čez (na) ramo djati, zadeti; (s) puško pomeriti na koga; puško vreči v koruzo: odnehati, obupati, kako namero opustiti.
puškar izdeluje puške (puškari) in jih v puškarni prodaja.
puškariti †: streljati.
pušpan †: zelenika.
puta: kokoš; jajce več ko puta ve: mladi hočejo biti bolj pametni ko odrasli; — putka.
putav: kilav, negoden; — putavec.
Putifarka: zapeljiva, hinavska ženska.
putigrom; putika: podagra; protin.
putka: mevžast, šlevast človek; putka tutka; — gl. puta.
putra: vrč z *ozkim grlom.*
putrh; putrih: lesen sodček za na pot, bolj visok ko dolg, se nosi ob boku obešen.
putrica: 1. iz buče narejena posoda za *shranjevanje raznega semenja;* majhna, toda obilna, debela ženska; — 2. majhen, ploski sodček, ki se nosi ob boku; — gl. putrh.
puzdrovina: vrsta manj vrednega sala.
puža: deklica; punčka.
pyjama, gl. pidžama.

R

raba; to ni za (nobeno) rabo; kdor ni za boljšo rabo, naj varje dom in babo; v *zadnjem času* se je *razpasla* napačna raba raznih besed.
rabelj, rablja († rabeljna); — rabeljsko delo, opravilo.
rabijaten; rabijatnež.
rabin; *rabinec.*
rabiti: v rabi kaj imeti; to nam rabi †: rabimo; besede treba rabiti v onem pomenu, ki ga imajo; rabim lahko to, kar imam, česar nimam, to pa »potrébujem«.
raboš: rabuš.
rábota: tlaka; — delo, ki se opravlja na korist občinske skupnosti (nadelavanje cest); napovedati raboto; na (v) raboto iti, poslali koga; — slabo, površno opravljeno delo; težko, utrudljivo delo; — stara rabota: telesna potreba.
rabotati: opravljati težko *delo (za druge,* ne za sebe).
rabuka: naglo nastal prepir, pretep; tumult; družba rogovileževv, ki se je slučajno na naglem zbrala.
raburati: *paberkovati.*
rabuš: bodeč plevel, imenovan tudi gladež (Ononis).
rabutati: klatiti, krasti.
raca; divja raca; časnikarska raca: izmišljena *novica; raca na vodi: (izraz* začudenja)!
racak; racman: račji samec.
racati: racavo (kakor raca) hoditi.
racijonalen (po lat.), racijonelen (po nem.); racijonalist; racijonalizem.
račiti: *blagovoliti;* rači se mi: ljubi, hoče se mi.
Račja vas, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Rathart.
Račje selo, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Ratpolt.
račji: od race (račin); — od raka (rakov).
račun; kaj v račun vzeti, na račun plačati; na moj, tvoj, svoj račun; imeti račune s kom; račun poravnati.
računati s čim, s kom; iz glave; na pamet; računati z razmerami: ravnati se po razmerah; — računiti.
rad bi videl, rada bi videla, radi bi videli; vse ga je rado imelo; rad bi ti pomagal, ko bi mogel; imam ga od (iz) srca rad; kaj bi rad? za živ svet bi rad videl, da bi se to zgodilo; rad spim, jem; sestra rada poleži, dete rado spi; (iz) rade volje bom to storil.
Radecki, Radeckega, z Radeckim.
Rádeče, iz Rádeč; v Radečah: = Radetovo *selo.*
Rádgona, iz Radgone, v Radgoni; Radgončan; radgonski.
radi, gl. zaradi.
radij; radijalen; radijator; radijoaktiven; *radijacija; radijoterapija.*
radio, radia, v ljubljanskem radiu; radiotelefonist; radiotelegram.
radirati; radirka (guma); razura.

Rado, gl. *Radoslav*.
Rádomlje, iz *Radomelj* (*Radomljega*), v *Radomljah* (*Radomljem*); *Radomljan*; radomski; = »*Radomovo* (*Radomirovo*) selo«.
Radoslav, moško ime, = Jakob; uvedeno od Jakoba Razlaga, ki je bil doma iz Radoslavec.
radost: veselje; prekipevajoča, bolestna radost; — *radosten*.
radovati se česa: z veseljem pričakovati kaj; radovati se s čim, nad čim.
radoveden; silno, na moč radoveden.
radovednost: gola, prazna radovednost; radovednost koga ima, draži, grabi; svojo radovednost na čem pasti, brzdati.
radovoljen: iz rade volje; prostovoljen, ne prisiljen, ne primoran.
Ráduha; Rádvanje; Rádvenci.
radža; maharadža.
raga: raza; *rega*.
raglja: ropotulja; v velikem tednu ropotajo raglje namestu zvonov; mrtvaške raglje: strojna puška.
ragljati: klepetati; klopotati; ragljajo v mlaki žabe, na vasi jezikave babe.
Ragoznica: Rogoznica.
ragú, raguja; ragujeva juha.
rahek; rahel.
rahel: mehak, gobast; nasprotje zbitega, trdnega, trdega; rahel kruh, rahla prst; rahlo srce, zdravje; rahlo testo; rahli živci; rahlo stopati, kaj prijeti; na rahlo kaj povedati, omeniti.
rahitičen; rahitida.
rahljati: delati kaj rahlo; rahljati volno, prst, posteljo.
Raiffeisen, Raiffeisna; rajfajznovka.
raj: paradiž; sveti raj: nebesa; — rajsko veselje.
raj: ples; — *rajati*: plesati; veseliti se.
raja: prekla.
»Rajbnica«: ne domača, ampak po nemški obliki (Reifnitz) posneta humoristična označba kranjske dolenjske Ribnice; oponaša ribniško govorico: »majstu« (za »*mesto*«).
rajda: vrsta; cela, velika rajda; dolga rajda.
rajneta, gl. rejneta.
rajni: umrli, pokojni; moj rajni oče; rajnki; — *rajna*; rajnka; — rajnik; rajnica.
rajniš: star avstrijski denar, imenovan tudi goldinar; po 60 krajcarjev; krajcar se je delil na 3 pfenige; trije krajcarji so bili en groš; pisal se je z okrajšavo »fl«; 1892 se je zamenjal za novega, krone (K) v razmerju 1 fl = 2 K; krone pa so se 1920 zamenjale v razmerju 4 K = 1 Din.
rajnški, gl. rajniš.
rajon; rejon; rajonirati.
rajši = raje; rabi se, dasi je pridevnik, adverbijelno za vse tri spole: ona rada dela, pa še rajši (rajša, raje) pleše; = prej: vreme ni bilo ne vetrovno ne mrzlo, rajši nekoliko soparno.
rajtati: računati; misliti; nameravati.
rak; rdeč kakor kuhan rak; iti rakom žvižgat: evfemizem za »utoniti« (prvotno pri onih, ki so bili za kazen potopljeni), splošno: iti k vragu, v zgubo, na nič; ni v vsaki luknji raka: vse se ne posreči; iti rakovo pot: nazaj, nazadovati; — bolezen na človeku in drevju; rak razjeda človeka (drevo); — † rakrana: rak.
raka: rakev; grobnica; — umeten, nav. lesen kanal, po katerem je napeljana voda.
Rakek, Rakeka; na Rakeku; z Rakeka; Rakovčan; rakovski.
ráket, raketa, z raketom odbiti žogo.
rakev: truga; krsta.
rakita: vrsta vrb (Salix incana); — rakitje; rakitnik.
rakitovec (Alnus viridis), vrsta jelš, ki raste med rakitjem.
rakovnik: potok z raki.
raličanje: posebna tehnika vezenja; — gl. raliti.
raliti: brazdati (kakor z ralom, pri oranju), potezati črte sem in tje (bustrofedon).
rama; vzeti kaj na svoje rame: prevzeti (odgovornost za) kaj.
ramavš: romavš.
rame, ramena: rama.
ramno: zelo, močno, hudo.
ramor: bramor.
Ramóvš, osebno ime, = priseljenec iz retoromanske Tirolske (»Romaniscus«).
ran: zgoden; rana zora; rana ura, zlata ura; rana setev, rano sadje; za rana (zarana) vstati; rano sonce.

rana se celi, zaceli, peče, skeli; živa (odprta) rana; bolan na ranah; jeziku dela ino srcu rane; zadajati, sekati, vžigati komu rane; za pet ran božjih! za pet krvavih (Kriščevih) ran: za božjo voljo!
randiga: težek kol.
ranfol, gl. rebula.
rang; ranžirati.
raniti koga v živo (smrtno); — ranjen; ranjenec.
ranljiv: ki ga je mogoče raniti; — ranljivost.
ranta: dolga, poprek ležeča prekla; — splošno: dolgin.
rapav: hrapav; vrapav; puhel.
Raplovo, krajevno ime, narejeno po nem. osebnem imenu Ratpolt.
rapsod; rapsodičen; rapsodija.
ras: raš.
raskav: vraskav; ne gladek; raskavo lice.
rast, rasti; bujna rast; plevel zaduši vso drugo rast; vsakoletni prirastek na deblu; vitre, podolgaste črte v lesu: po rasti klati; rasti in podobe rajske; kupiti krmo, žito na rasti: na korenu, še zeleno; — mehur v steklu, žila v kamenu.
rasten: hitro rastoč; dobre rasti; rastnost.
rasti, rastem; drevo počasi raste; dan, mesec raste; vode rastejo; rasti kakor kopriva za plotom, ko jurček med grmovjem: brez vzgoje; rasti kakor gobe po dežju: naglo, obilno; ugled raste; — lepo rastel (raščen); rastoč naglas: z rastočim (dvigajočim se) intervalom.
rastiti: raščiti; jajca niso raščena: oplojena; petelin kokoš rašči.
rastje, rastja: rast; rastlinstvo.
rastlina; rastlinska hrana; rastlinstvo.
raš: grobo, iz lanenih in volnenih niti stkano domače blago; obleka iz njega; Majdica naša ima dva raša.
rašč: rasten.
rašča: rast.
raščiti: plemeniti; petelin kokoš rašči; jajca niso raščena; — rastiti.
raševina: grobo, domače sukno; — raš.
Rašica, z Rašice, na Rašici; Rašičán (Raščan).
ratar: orač; oratar; kmet.
Ratéče, Ratéčega; v Ratéčem; krajevno ime, skrajšano iz starejšega »Ratimir«.
rátišče: drog; dolga palica; ročaj kose.
ratificirati; ratifikacija.
raván, ravní (ravani †): ravnina.
raven kakor sveča, smreka; raven svet, ravno polje; ravna pot; ravno sto jih je; ravno deset let je od tedaj; ravno prav si prišel; ravno taka (tako) je s tem (to); ako ravno misliš, da je tako; potrebne ravno ne pogrešam hrane; dasi ravno; ravno ta: prav ta; ravno tam: prav tam.
ravnalo: priprava, ki kaj ravna; regulator; — predpis, po katerem se kaj ravna; navodilo.
ravnati: delati, držati ravno, voditi; ravnati obleko, ladjo, perilo, plug, obrambo mesta, ljudi k Bogu; vse ravna le božja moč; — pripravljati: ravnati velike gosti; ravnati se na ples; Marija se od nas ravna; k dežju (na dež) se ravna; ravnati z živino, umno s čim, lepo, grdo s kom; ravnati se po čigavem nasvetu, po krajevni šegi, po vremenu, po predpisih in postavah; — ravnanje.
ravnica: manjša ravnina, posebno v gorah.
ravnik: 1. ekvator; — 2. pénéplain; zemeljska površina, skoro podobna ploskvi.
ravnilo: po ravnilu potegniti črto; — ravnalo.
ravnokar: pravkar.
ravnopraven: enakopraven.
ravnotežje; spraviti koga iz ravnotežja: premotiti, razburiti ga; — ravnovesje.
ravnovesje: ravnotežje.
ravsati se: gristi, prepirati; ravsati in kavsati se; sam ravs in kavs je pri njih.
ravš †, nem., sleč; dragomastnik; Rhododendron (hirsutum).
ravšelj, ravšlja: vrša.
Ravter, gl. Lavtar.
raz se veže s tožilnikom: pasti raz streho = s strehe; odejo razenj (z njega) potegniti; v nekaterih narečjih tudi sam »z«, a enako z akuzativom.
raza: tenka črta, zareza.
razalo: 1. inštrument za niveliranje; — 2. deska, s katere se posname vrh s suhe mere (n. pr. žita).
razbegniti se na vse strani; — razbežati se.
razbeliti železo, peč; — razbeljen.

razbijati si glavo; razbijati po vratih.
razbistriti: razjasniti.
razbiti vse na drobne kose; ladja se je razbila; pogajanja so se razbila; ves razbit: zbit, pobit sem.
razbliniti kaj prav na široko; razbliniti se v nič; mehur se razblini, iluzije se razblinijo.
razbobnati: z bobnanjem razglasiti; sploh: razširiti med ljudmi.
razbojnik: pocestni ropar.
razboleti se na smrt; razbolel († razbolen; † razboljen); razbolelost.
razbor: razlikovanje; analiza; podrobni razbor.
razborit: umen, premišljen, pameten, razsoden, preudaren, hladnokrvno misleč; — gl. srborit.
razbrati: razločiti; podrobno videti; razbrati se v okolici, v temi, v nenavadnem položaju: orijentirati se, znajti se, zavedeti se.
razbremeniti človeka od obtožbe; razbremenilne priče.
razburiti se nad čim.
razburkati morje; razburkana čustva.
razcapan: raztrgan.
razcepljenost glasov: razdeljenost na več kandidatov.
razcvetje: sestavljen cvet.
razčeperiti se: široko sesti; našopiriti se.
razdalja: oddaljenost; medsebojna razdalja.
razdediniti: odreči dediščino.
razdejati: razdreti, porušiti.
razdeliti na dvoje, vse med uboge.
razdirati streho, voz; razdirati prazne besede, čenče, pa že take; — razdreti.
razdolžiti: rešiti dolgov.
razdor: spor, prepir, svaja.
razdrapati: razkraspati, razdrešiti.
razdrešiti: razrešiti; razvezati.
razdreti streho, hišo, most; — razdreti kako prav žaltavo (besedo); — razdreti kupčijo, pogodbo, domenek, ženitev; — razdirati.
razdvajati; — razdvojiti.
razdvojiti: razdeliti na dvoje; spraviti v nasprotje, v sovraštvo; razdvojiti prijatelje; razdvojen: s samim seboj skregan, sprt; — razdvojenost.
razediniti: razdvojiti.
razen: vsaksebi, različen; po raznih krajih; pri raznih ljudeh; na razne načine; — prislovno: razen tega (vrh, po vrhu tega).
razfrečkati: potratiti, zapraviti.
razgaliti: pokazati kaj golo.
razganjati postopače, pozne pivce; veter razganja oblake; veselje ga kar razganja; — razgnati.
razganiti (razganem) knjigo, roke, peroti.
razgibati se: postati bolj gibčen, bolj živ, živahen; — duševna razgibanost.
razglabljati: razmišljati.
razglasiti po svetu; pevec razglašene slave; razglašena (sloveča) po vsem svetu; — razglasiti se: postati znan; zgubiti pravi glas: razglašene gosli; — razglasiti (oglasiti) koga za mrtvega, za svetnika.
razgled s Triglava je veličasten; zaslanjati komu razgled; razgled se odpre.
razgledati si kaj, se po čem.
razgnati (razženem) kokoši; veter je oblake razgnal; njegov napuh ga bo še razgnal; vino je sod razgnalo; smodnik je puško razgnal.
rázgon, rázor: skupina brazd, ki so druga proti drugi obrnjene s spodnjo platjo, ki jo je plug obrnil kvišku; njiva, ki je orana samo na razgon, je orana na »sloge« (ima torej samo dva »sloga«); — gl. ógon.
Razgor; Razgorce; Razgorje: krajevna imena; — gl. razor.
razgorje: križišče gorskih vrst.
razgovarjati se s kom o čem.
razgovor presekati; razgovori se pletejo med njimi.
razgrajati: nemirno se vesti, ropotati, rogoviliti, divjati; pijanci razgrajajo po krčmi; razgraja piš ob hudi uri; — razgrajač.
razgreti; — razgrevati.
razgrinjati; — razgrniti.
razhajati se; — raziti se.
razhod; dati povelje za razhod; zatrobiti k razhodu, na razhod.
razhodek †: izdatek.
razhoditi črevlje; pot je razhojena.
razhodnja: slovo; pojedina ob razhodu.
razhuditi: razjeziti.
razigran: živ, živahen, vesel.

raziti (razidem) se; razšli smo se šele pozno; razšli so se kakor rakova deca: na vse strani sveta, da drug ne ve za drugega; megle se razidejo; raziti se po svojih poslih, opravkih.
razjahati: zlesti s konja, iz sedla.
razjariti: spraviti v divjo jezo; razjarjen.
razjedati: rja razjeda kovine, plesen les; — razjesti.
razjezditi: razjahati.
razkačiti: razjariti.
razkaz: pregled.
razkazovati svojo učenost: postavljati se ž njo; bahato se razkazovati.
razkladati: razlagati.
razkleniti roke; — razklepati.
razkol; cerkveni razkol; razkolnik.
razkomatati: izpreči; izmotati (iz težkih oblačil).
razkoračiti se: široko se postaviti.
razkošen: bogat, obilen, bahaški; razkošna oprema stanovanja; razkošni prostori; razkošno življenje; — živeti v razkošju: luksusu.
razkrajati: povzročati razpad; vročina, mraz in vlaga razkrajajo gorovja; kisline razkrajajo kovine; družina, družba se kmalu začne razkrajati; — razkrojiti.
razkrečiti: široko razpreti; razkrečiti čeljusti, noge; — razkrekniti; razkreniti.
razkrehniti se: razkrhniti se, razlomiti se, razpasti na kose.
razkrepljati: drobiti, razbijati, gruditi.
razkriti streho, glavo, svoje srce, svoje misli.
razkrižati prekrižane roke.
razkrižje: križišče.
razkroj: razpad; vojska se umika v popolnem razkroju.
razkrojiti; — razkrajati.
razkropiti sovražne sile; judje so se razkropili po vsem svetu.
razkužilo: sredstvo za zatiranje bakterij, razkuževanje.
razlagati blago po mizi; razlagati sveto pismo, predmete v šoli učencem.
razlastiti: vzeti lastninsko pravico; — razlaščena zemlja.
razlegati se; petje, veselje, zvonjenje se razlega od vseh strani.
razlesti (razlezem) se: razlezli so se po svetu kakor rakova deca; zidovje se razleže.
razleteti (razletim) se: mladiči so se razleteli; ljudje so se razleteli; puška, granata se razleti.
razlika med tem in onim; majhna, velika, znatna, neznatna; — različen po barvi, okusu; — razlikovati.
razliti vino po mizi; povodenj se je razlila; žolč se mu je razlil: jeza mu je prekipela.
razljutiti: razjariti; — razljučen.
razločati: razlikovati, ločiti; — razločen: jasno viden, jasen; razločno govoriti, kaj razločno povedati; — razločevati.
razločiti: ločiti; odločiti; po teh besedah sva se razločila; razločiti modro od višnjevega; v temi nisem mogel prav razločiti, kdo je.
razlog: razlaga; vzrok, motiv; to še ni dovolj razloga za tako ravnanje; brez razloga se kujati; očiten, jasen razlog.
razložiti: razlagati; — razložen: razločen.
razmah: pogon; dati čemu razmaha; razmahniti (pognati) kaj; ljudje se razmahnejo: oživijo; veselje se razmahne: začne kipeti; čustva se razmahnejo; kupčija se je razmahnila.
razmajati se: začeti se majati, gibati; zob, jezik se mu je razmajal; zvonovi so se razmajali.
razmak: medsebojna oddaljenost; razmakni pogorja se temnega zid!
razmaličiti: izmaličiti.
razmatrati †: razmišljati, premišljevati, preudarjati.
razmejiti: potegniti mejo.
razmera: okoliščina; kar je s čim v zvezi; razmere so nanesle, da nismo mogli drugače; tam vladajo naravnost obupne razmere; živeti v ugodnih razmerah; razmere se boljšajo, slabšajo.
razmeren: primeren; — razmeroma.
razmerje: mera, medsebojno stališče; povečati v razmerju 1:3; razmerje med obema (njim in njo) ni ravno najboljše, se je začelo krhati.
razmestiti: določiti mesto; posaditi; — razmeščati uradništvo po mili volji.
razmetáti obleko po sobi, ves denar po veselicah; — razmétati premoženje; divjati; — razmesti; razmetavati.

razmisliti dobro kaj; razmisliti si kaj; — razmišljen: bežnih, gostih misli, raztresen; — razmišljati kaj pri sebi; razmišljavati; razmišljevati.

razmlinčiti: razdrobiti; razbliniti.

razmnoževati plakate, oglase, slike, fotografije; — razmnožiti.

razmotrivati †: razmatrati.

razmrcvariti, gl. mrcvariti.

razmršiti si lase; — razmršen.

razmrviti: razdrobiti.

raznaroditi; — raznarodovati: vzeti narodnost.

raznašati pisma po hišah; veter raznaša cvetje, pleve po zraku; raznašati koga: ogovarjati; — raznesti.

raznesti; govorica se je raznesla; kotel je razneslo; **tako** je bil jezen, da bi ga lahko razneslo; raznesti koga po zobeh, *na sončni prah.*

raznetiti: zanetiti.

raznežiti se: postati ves nežen (do koga ali česa).

raznoličen; raznolik: mnogovrsten; — raznoličnost.

raznoter: raznoličen, raznovrsten.

raznožen: z ukrivljenimi (kakor O) nogami.

razobesiti perilo po vrvi, zastave po drogovih, hišah; — razobešati.

razočarati: neljubo zadeti, varati, goljufati; razočarano pričakovanje; mož nas je razočaral: pričakovali smo kaj več, kaj boljšega.

razodeti spečega otroka, razodeti se v spanju: vreči odejo s sebe; razodeti *svoje misli, srce, skrivnosti; govorica* ga je razodela: izdala; — razodeta vera; (skrivno) razodetje: apokalipsa; — razodevati.

razoglav: brez pokrivala.

rázor, gl. rázgon.

razorati; razorana njiva; razorana cesta: od koles; razorano čelo, lice: od gub.

razorožiti: vzeti orožje.

razpad starega rimskega cesarstva.

razpaliti: razžagati; — razpaljen.

razparati obleko, mrliča; šiv se mi je razparal; hlače so se mu v koraku razparale.

razpasati se: odložiti pas; — razpašem se.

razpasti, razpadem: porušiti se; razsušen sod († se) razpade; stranka je razpadla.

razpasti (razpasem) se: razleti se (po paši); bolezen, navada, razvada se je razpasla; ta metoda se je do absurdnosti razpasla.

razpečati: spečati, spraviti med ljudi, v svet; — razpečavati.

razpečatiti pismo: zlomiti pečate in pismo odpreti.

razpelo: križ z likom Križanega.

razpenjati šotore, obleko, jadra; nebo se razpenja; — razpeti.

razpeti (razpnem) dežnik nad kom, mrežo, šotor, roke; razpeti koga na križ; razpeti si suknjo; koga z razpetimi rokami sprejeti; nebo je razpeto nad nami.

razpetina: dolžina loka (tetiva).

razpinjati: razpenjati.

razpisati službo, delo, nagrado na razbojnikovo glavo; razpisati se do mile volje; — razpisovati.

razplatiti: razklati.

razpleśti kito, kako misel; korenine se daleč po zemlji razpletejo; dejanje, drama, pogovor se razplete; — razpletati.

razploditi se: s plojenjem se pomnožiti, razširiti; navada se je razplodila; — razplojevati.

razploščiti: plosko narediti.

razpočiti: počiti; — razpočiti se od jeze.

razpoka v skali, tleh; — razpokana zemlja; — razpoklina.

razpol: vrsta, kategorija.

razpolaga: dispozicija; drage volje sem na razpolago; na razpolago (na poljubno porabo) mi je udobno stanovanje; razpolagati s čim: imeti na razpolago.

razpoloviti: razdeliti na dvoje.

razpoložiti blago po mizi, spise pred ljudi; — razpoložen: disponiran; dobro, slabo, kislo: dobre... volje; razpoloženje: občutje; počutki; volja; ubranost.

razpor: nasprotje; dilema.

razporediti: urediti; disponirati; dislocirati; — razporejati.

razporek: razparana odprtina.

razporočiti: poroko razdreti.

razposaditi goste okoli mize: razmestiti; — razposajen: pretirano živahen, prešeren, nagajiv, poreden; razposajena šala; — razposajenost; — razposajati.
razposlati pisma po deželi; — razpošiljati.
razposoditi vse knjige; — razposojati; razposojevati.
razpostaviti straže po obzidju; — razpostavljati.
razpotje: križišče potov; kraj, kjer se pot cepi.
razpotnik: najdenček.
razprava: obravnava (ustna ali pismena); sodna razprava; razprava (študija) o slovenskih polglasnikih; razprava o nujnem predlogu (debata); razpravo razpisati, otvoriti, zaključiti, skleniti.
razpraviti se: sleči se.
razpravljati: imeti, vršiti razpravo; — razpraviti.
razpreči (razprežem): izpreči.
razpredeliti: določiti, diferencirati; — razpredeljevati.
razpreti: razkleniti; razširiti; razmakniti; razpreti roke, noge; razprte črke: razmaknjene; — razpreti se s kom: spreti se, priti v spor, razpor s kom.
razprezati se: zazijati, počiti, regniti; — šopiriti se.
razprhniti se: razdrobiti se; ptiči so se razprhnili na vse strani; — razpršiti.
razprostirati; razprostreti.
razpršiti vodo, megle, oblake, pomisleke.
razprtija: spor, prepir.
razpustiti maslo, loj, vosek, mast na ognju; — razpustiti lase, kite; — razpustiti zbor, vojsko, skupščino; — razpuščen; — razpuščati.
razrasti se na široko in visoko; — razraščati se.
razrečje: del narečja.
razred: razvrstitev.
razredčiti kaj gostega; vrste bojevnikov so precej razredčene.
razrešiti: odrešiti, odvezati, razvezati; dati absolutorij.
razrušiti: porušiti.
razsaditi solato po gredi, vinograd; — razsajen: s tečajev snet, togoten, divji, nepreračunljiv.
razsajati: razgrajati, divjati; vihar razsaja; pijanci, pretepači razsajajo po vasi; bolezni razsajajo; — razsaditi.
razsežaj: razsežnost; razseg.
razsežen: daleč okoli segajoč; — razsežnost: razširjenost.
razsipen: potraten; zapravljiv; — razsipnost.
razsodba je († dvignjena) ovržena, razveljavljena.
razsodek: zmožnost presojevanja, bistrost sodbe; — razsoden; razsodnost.
razsoditi prepir med obema (na čigavi strani je pravica); — razsojati.
razsodnik razsoja spore (v sporih).
razsoha: veja, razdeljena v dve panogi; rogovila.
razsojati; razsoditi; — razsojevati.
razsol: slana voda, v katero se položi sveže meso; — voda, ki se nabira na kislem zelju, kisli repi.
razsrditi: razjariti; — razsrjen.
razstanek: razhod; slovo, ločitev.
razstati se: raziti se; posloviti se, ločiti se.
razstava: oblika, način, kako je kaj raz(po)stavljeno; — razstava sadja, živine, strojev; obrtna, deželna, svetovna razstava; razstava se otvori, zaključi (odpre, zapre).
razstaviti; razstavljati kaj (na posamezne dele, sestavine); kakor so besede sestavljene, tako se tudi razstavljajo.
razstezati se †: raztezati se.
razstirati: razgrinjati; — razstreti.
razstoj: razmak.
razstroj: razkroj.
razsulo: popolen nered, zmešnjava; polom, katastrofa.
razsvetiti; sv. Duh ga je razsvetil; razsvetljen od sv. Duha; — razsvetliti.
razsvit: svit.
razširiti; — razširjevati cesto, krive nauke: širiti.
razšopiriti: razčeperiti.
raztakati; raztočiti.
raztegati; raztezati; — raztegniti; raztegovati.
raztepsti volno, jajca, palico na kom; veliko knjig se je razteplo in pogubilo; ljudje so se raztepli na vse strani.
raztezati roke; mesto se razteza po obeh bregovih reke.
raztok: razvodje.
raztolmačiti komu kaj: razložiti.

raztopiti se; raztopljen; — raztopljiv v vodi.
raztovoriti konja, voz, vagon.
raztresati; raztresti; — raztresen: razmišljen, gostih misli.
raztreščiti: razbiti.
raztrgati knjigo, obleko; hlače so se mi raztrgale; kaj se ti je tako raztrgal obraz (od začudenja)? raztrgati koga po *listih*.
raztrobentati; raztrobiti.
raztrositi; raztresti; — raztrošen.
raztrošiti: potrošiti.
raztrupati: polomiti.
razum: um; pamet; tako ravnanje je brez razuma; razum ga je zapustil.
razumarstvo: poudarjanje *umske strani* kake stvari ali dejanja; golo razumarstvo (racijonalizem).
razumen: umen; razumno govorjenje, ravnanje.
razumeti kaj prav, napak, *narobe*; njegovih besed ni bilo mogoče razumeti (tako nejasno je govoril); to se razume samo po sebi: tega ni treba še dokazovati, razlagati; on se dobro razume na bolezni; ž njim se slabo razumeva; razumeti se na kaj: res umeti kaj, dobro znati, biti česa vešč, biti veščak v čem; — razumevati.
razumljiv govor, dokaz; — razumljivost.
razumništvo: *inteligenca* (*razumniki*, razumni ljudje).
razun †: razen.
razusten: širokousten, bahaški; — razustnik.
razuzdan: ne meneč se za *predpise* morale; razuzdano življenje; — razuzdanec.
razvada: slaba navada; razvada se razširi, razpase; udati se razvadam.
razvaditi koga: naučiti ga slabih navad; razvajen otrok; — razvajati; razvajenec; razvajenček.
razvaliti kup hlodja, mesto; hiša se je razvalila: sesula, razsula; — razvaljen: širok, debel, zajeten.
razvaljati: *razbliniti* (*testo* z valjem).
razvažati: razvoziti.
razve(n) †: razen.
razvedeti: pozvedeti, zvedeti; v takem gnezdu se vse hitro razve; — zavedeti se.
razvedrilo: sredstvo za razvedritev.
razvedriti srce, lice, obraz: razjasniti, razveseliti; nebo se je razvedrilo; razvedrilo se bo (vreme).
razveljaviti: vzeti veljavo.
razveseliti: razveseljevati.
razveseljiva novica, vest.
razvezati vrečo, pogodbo, zakon; čevlji so se mi razvezali; jezik se mu je razvezal.
razviden: viden, jasen, očiten.
razvijati zavitek, otroka (iz zavojev); razvijati komu svoje misli; slovstvo se zadnja leta lepo in razveseljivo razvija; — razviti.
razvlaka: ropotija; navlaka; kar jemlje prostor.
razvneti: *užgati*; razvneti komu srce; pohlep po oblasti se razvname; razvneti se za kaj: živo se potegniti za kaj; — razvnemati.
razvod: komisija za določitev meje; tudi *navod*; *oboje* v *starejšem jeziku*.
razvodje: raztok; meja med dvema rečnima (vodnima) sistemoma; na Razdrtem je razvodje med Jadranskim in Črnim morjem.
razvoj: razvitek; telesni in duševni razvoj; razvoj gre svojo pot, se ustavi.
razvozlati: odpeti vozel.
razvpit: razkričan, na slabem glasu.
razvrat: razuzdanost; — razvraten.
razvrednoten: ob vrednost.
razvrstiti: postaviti v vrsto; — razvrščen; — razvrščati.
razžaliti koga s čim: storiti mu kaj žalega; — razžaljen; razžaljenost.
razžaljiva beseda.
razžalostiti koga: narediti ga žalostnega; razžaloščen.
razžariti: narediti žareče; — razžarjen.
razžgati: razžigati.
razživiti: oživiti, poživiti; — razživljati; — razživljen.
razžvečiti kaj na drobno.
razžveplíti: vzeti žveplo (železni rudi).
Ražem, gl. Oražem.
raženj, ražnja; na raženj natakniti, nabosti; na ražnju peči; vrešči kakor na ražnju (cvrči); sv. Lovrenc na razbeljenem ražnju.
rdeč kakor kuhan rak; rdeč od vneme, jeze, sramu; rdeč zlat; rdeče lice, oči (od joka, vnetja); rdeča pesa; — Rdeči

križ: mednarodna organizacija za pomoč ranjenim in bolnim (posebno za časa vojske), pri nekristjanih »Rdeči polumesec«.

rdečekožec: Indijanec.

rdečelasec: Judež; — rdečelaska.

rdečelic; rdečeličen.

rdečica sramú človeka oblije (obliva).

rdečilo: rdeče barvilo.

rdečiti: rdeče barvati.

rdečka: rdeča krava (kobila, mravlja, jagoda, breskva itd.).

rdečkar: socijalist; anarhist; sploh »levičar«.

rdečkast: nekoliko rdeč.

rdeti: rdeče se svetiti.

reagens, reagensa; reagencije, reagencij; reagirati.

reagirati; reakcija; reakcijonar; reakcijonaren.

rebec: neka vinska trta.

reber, rebri: pobočje, bok hriba; strmina.

rebrce, rebrca; svinjska rebrca.

rebriti se: napenjati, napihovati se.

rebrna (žena): smrt.

rebro, rebra; Adamovo rebro: ženska; raztrgana streha kaže gola rebra.

rebula: vino od trte, ki raste v istrskem Rivogliu (nem. Reinfal; »Ranfler«).

rebus, rebusa.

recelj, *gl. pecelj.*

recenzent; recenzija; recenzirati.

reciprociteta; recipročen.

recitirati; recitacija; recitativ.

reč, reči: vse, o čemer se lahko kaj reče; *Gospod, kateremu je smrt,* pekel in vsa reč podvržena; ti presneta reč ti! brigaj se za svoje reči! za vsako reč se krega; neko reč imata (imajo) med seboj; balade peti je reč pohujšljiva in zapeljiva; reč dobro kaže; reči uganjati, počenjati s kom; priženil se je na lepo reč; lepo reč ste nam s tem nadrobili; štiri poslednje reči; vsaka reč se ga prime (ukrade jo); prava reč (ironično: niti besede ni vredna)! celo reč (česa) ima: mnogo.

reči, rečem; reci; reči pošteno besedo; tega si ne dam dvakrat reči; ne črne ne bele, ne bel ne mev ni rekel; reči kaj vmes, zoper; ne bi rekel, da ne; kako se temu reče? kdo ti je rekel to storiti? — recímo (denimo, vzemimo, postavimo, da je tako).

rečišče: mrtva, suha struga.

red, reda (redú); vrsta: v red dejati, spraviti, postaviti; na red priti, v red se postaviti; besedni red; z vsemi drugimi v red (vred); vse teče v redu; (stvar je) v redu! v njegovi glavi (pri njem) nekaj ni v redu; vsi po redu so se oglasili; po redu vse razložiti; vzoren red vlada (je zavladal); poklicati koga k redu; — *dnevni, vozni, hišni,* šolski, opravilni, poslovni, viteški, družabni, meniški, tretji red (sv. Frančiška); — dobiti ugoden red (oceno v šoli); prvi red (daje pravico do napredovanja); *podeliti komu duhovni red* (posvečenje); odlikovati koga z redom (kolajno, za zasluge).

red, redi: vrsta (n. pr. pokošene trave za koscem); redi raztrositi; — 10 snopov: *nasad pri mlatitvi; desetica* sploh: dve redi: 20, tri redi: 30 (v koroščini).

redakcija: redaktér (redaktor); redigirati.

redčiti: delati redko; gozd redčiti: trebiti; *naše vrste se redčijo: vedno manj nas je.*

redek: nasprotje gostega; redek gozd, redka juha, redko žito, redki lasje; — izreden, ne pogost; dobri prijatelji so redki; *redka prilika; kaj takega se redko vidi,* nameri, zgodi, dobi; redko kdo, redko kje, redko kdaj: redkokdo.

reden: v redu, urejen; list izhaja redno; redno vsak tretji dan; redna predavanja.

rediti: krmiti; rediti živino, svoj život; rediti se s čim, od česa: postajati rejen, pitan, debel.

réditi: vrstiti.

redjak: pri košnji ona red, ki je košena od obeh strani, tako da je dvojna.

redkev, redkve; redkva, redkve; redkvica.

rédos, redosi; redoseja, redoseje: največje rešeto.

redovnica: nuna; redovnik: menih; — redovna zaobljuba, šola; redovno oblačilo.

reducirati; redukcija.

referat: referent; referirati.

referendum: referenduma.

refleks: refleksija; refleksiven; reflektirati; reflektor.

reflektant; reflektirati.
refoško, refoška.
rega: raga, razpoka; regniti: počiti, razklati se; — glas neke žabe (Hyla viridis) in po njem posneta označba; — regati; regljati; — režati se.
regesti, regestov.
regetati: regljati.
regijonalen; regijonalizem.
regiment; regimenten: imeniten.
register; registrator; registrirati.
reglemá, reglemaja; reglementirana prostitucija.
regljati: ragljati; žabe, srake, babe regljajo; — gl. rega.
regnicolo, regnicola.
regniti; regati: gl. rega.
Regoršek, osebno ime, posneto po »Gregorju«.
regrat, neka rastlina (Leontodon taraxacum); iz nem. »Wegwart«; — gl. legvart.
Regrča vas, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Reginhart.
regularen; regulator; regulirati.
regvant: regrat.
rehabilitirati (zopet †); določilo je nepotrebno, ker tiči že v predlogu re-.
rehta: redos; reta.
reja: reditev; dati živinče v rejo; tuje otroke imeti v reji; živ al dobre reje.
rejec: otrok v tuji reji; rejenec; rejenček; rejenka; — kdor kaj redi, n. pr. živino.
rejneta: kosmač (vrsta jabolk).
rejnik: rednik; — rejnica.
rejon, gl. rajon.
rek: izrek.
reka: iti za reko (kakor teče), ob reki; *reka stopa črez bregove, prestopi jez*, preplavi okolico; mlin na reki, most, *brod črez reko*.
Reka, iz Reke, v Reki; Rečan; reška rezolucija.
rekapitulacija; rekapitulirati.
Rekaši: ime za Prekmurce v vaseh ob Muri; v širšem obsegu tudi Murčari (v narečju: Morčari).
rekati: praviti, govoriti.
reklo: izrek, stalna fraza.
rekoč: z besedami; tako rekoč; kakor bi rekel, tako nekako.
rekonstruirati; rekonstrukcija.
rekonvalescenca; rekonvalescent.
rekord postaviti, podreti; rekord (stari) je padel, ko je bil dosežen novi.
rekoven: kdor hitro kaj reče; kdor dela k vsaki stvari svoje opazke; znan, glasovit, razvpit.
rekše; rekši: to se pravi, tako bi se reklo, namreč; češ, da.
rekurirati; rekurz.
rekvijem opraviti za (po) kom.
rekvirirati; rekvizicija.
religija; religijozen; religijoznost.
relikvija, relikvijar.
relutum, relutuma.
rema: lestev nad jaslimi, iz katere živina puli krmo.
remec: vrsta siničk (Parus).
remekdelo †: mojstrovina.
remelj, remlja: na štiri ogle rezan, tanjši les; letva.
remen, remena: jermen.
remí, remija, z remijem igro končati; remizirati.
rena: pokrov za kuhinjsko posodo.
renčati, renčim: godrnjati; pes renči na človeka; — renčav človek.
renesanca, renesance; renesančni artizem; poznorenesančni ideali.
renitenca; renitenten.
renomé, renoméja; renomiran.
renonsa; renonsirati pri igri.
renta; rentnik (rentir); rentirati se.
rentačiti: godrnjati; kregati se; delati se (v besedah) hudega.
rentgen †: gl. Röntgen.
rentir, rentirja: človek, ki živi samo od svoje rente; — rentnik.
rep, repa; potegniti mačka za rep; komu na rep stopiti: pritisniti ga, omejiti ga v njegovi samovolji; rep med noge potegniti, stisniti: zbati se in pobegniti; *pes z repom maha, maček ga nosi pokoncu*; z repom koga oplaziti; komu pod rep (v čreva) lesti: prilizovati se mu; — petelinov rep (Iris germanica); lisičji rep (Lycopodium clavatum); pasji rep (Phleum pratense).
repa, splošna označba za vrsto zelenjave; bela repa: turška repa: topinambur; laška repa: krompir; sladka, kisla repa.
repar: star denar s podobo repe (v grbu solnograškega nadškofa Lenarta iz koroških Hodiš, 1495—1518); dokler imam repar svoj, vsak mi pravi »bratec moj«!

repata zvezda, repatica: komet.
repeč: ripeč.
repek, repka: majhen rep; — repec; repič.
repenčiti se: postavljati se, izzivati, kazati korajžo, delati hudo lice.
repertoar, repertoarja; gledališki repertoar.
repertorij, repertorija; v (slavističnem) repertoriju, ž njegovo pomočjo kaj iskati.
repetent; repetirati; repetirka (ura, puška).
repetnica: perotnica.
repíca: konec svore, ki gleda iz zadnje preme.
repica: drobna repa; — ogrščica (Brassica napus).
repina: zadnji del ustrojene kože; — gl. glavina.
repincelj, repinclja: motovilec; — repincljevo seme.
repinec: plevel (Lappa vulgaris) z bodljikavim sadežem, ki se človeka (ali živali) prime.
répišče: prazna njiva, kjer je nekdaj rastla repa.
replika; replicirati.
repnica: v zemljo izkopana jama, v kateri se črez zimo hrani krompir, repa in enaki pridelki.
reporter, reporterja; reportaža.
represalije; represiven.
reprezentanca; reprezentacija; reprezentant; reprezentírati; reprezentativen.
repriza.
reprobacija; reprobirati.
reproducírati; reprodukcija; reproduktiven.
reptil, reptila; reptilija, reptilije; reptilski fond: denar za podpiranje in kupovanje pristašev.
republika; republikanec; republikanski; republikanstvo.
repulja: divja repa.
res; kar je res, je res; vzeti kaj za res (ne za laž, za šalo); prav za res! vse je res; o res je, da bi tako ne bilo; res je prišel; res (je) da ni... toda, ali.
resa: dlaka; klas nekaterih žit ima ostre, drugih gladke rese; živalsko (in človeško) črevo je polno res; ob mašnem plašču visijo zlate in svilene rese; — resica; resina.
resast: z resami; resasta pšenica; — oster, bodeč: resasto gledati, odgovoriti; resast in osat človek: nataknjen, nasajen, naježen; — resat.
reseda †: rezeda.
resen: držeč se na res (ne na šalo); resno čelo, lice; resni pomenki; resno koga posvariti, resno misliti na kaj; — ki ga treba jemati za res: resen položaj, resen kandidat; — po narečjih: resno (resen) je = res je, resnično, resnica je.
resica: mala, drobna resa.
resignacija; resignirati na kaj.
resina: velika, osamljena resa.
resje, gl. vresje.
resk: glas, kadar se kaj pretrga ali zlomi; reskniti: oglasiti se z »resk«!
resnica: bridka, čista, gola, kruta, sama, sveta, velika, živa; resnica pride na dan; resnica oči kolje: v oči bode; resnico govoriti, svirati, gosti; kaj po resnici, za resnico povedati; resnici podobno: verjetno; resnici na ljubo kaj povedati; v resnici je stvar taka: ne, kakor se zdi ali pripoveduje; na vsem tem je nekaj resnice; verska resnica: dogma.
resnicoljub; resnicoljuben; resnicoljubje; resnicoljubnost.
resničen dogodek: ne izmišljen; to se je resnično zgodilo; resnično, resnično vam povem.
resnoba, resnost položaja.
resonanca: rezonanca.
resorbírati; resorpcija.
resort; resortno ministrstvo.
respektíven; — gl. rešpekt.
restant: kaznjenec.
restavracija; restavrater; restavrírati se.
restavrator; restavracija; restavrirati (sliko).
restitucija; restituirati.
restringirati; restrikcija.
rešavati †: reševati.
rešen (rešnji): rešilen, rešujoč; sv. Rešno (Rešnje) Telo.
rešerša; rešeršírati.
rešetar dela (in prodaja) rešeta.
rešetati: v rešetu čistiti, z rešetom presejevati; — kritizirati.
rešetčasto † (zamreženo) okno.

rešeto ima lesen obod in dno iz viter, žime ali žice; vodo v rešetu nositi: neumno ravnati; kaj na rešeto dejati: v pretres, v oceno vzeti, kritično si ogledati.

rešiti uganko, nalogo, dano besedo, zastavljeno reč; nisem se ga (sitneža) mogel rešiti; rešiti živino iz gorečega hleva, verne duše iz vic; rešiti se iz zadreg, iz vode; pet se jih je rešilo, drugi so vsi utonili.

rešnica: odrešenica; — rešnik.

rešnji: rešen.

rešpekt; rešpektirati koga.

rešta: venec; rešta kostanja, fig; cela rešta jih je bila: ne samo posamezni.

Retéče, iz Retéč; v Retečah; Retečan; reteški.

retirada; retirirati.

reta: redos.

reva: nadloga; biti v revah, zalesti v reve; vse reve so prišle nad njega; — trpeč, pomilovanja vreden človek: uboga, plaha, zbegana reva; ta človek je res prava reva; — revček; revica.

revanža †: revanša; revanšna tekma; — revanširati se za kaj.

revček Andrejček: reva, ki je zaradi svoje preproščine vsem v posmeh.

reven: ubog, siromaški, boren, ne bogat; reven človek, revna bajta, revno življenje; reven na idejah, na besedah; — revež; revščina.

revidirati; revizija; revizijonist; revizijonizem; revizor.

revišče: dvojna reva; ti revišče ti: prezirljiva označba.

revkati: godrnjati.

revolucija; revolucijonar; revolucijonaren.

revolver, revolverja; revolverska žurnalistika: ki živi od škandalov in izsiljevanja.

revskati: bevskati.

revščina: ubožnost, siromaštvo; revščina vlada v koči, tare ljudi; revščino trpeti, otepati.

revše †: revišče.

rez, rezi: rezanje; kakor hitro bo po vinogradih bolj suho, pa se bo začela rez; — v razmerju zlate rezi.

rezanci: tenko testo, različno narezano za v juho.

rezanica: slaba krma, s slamo pomešana, drobno narezana; — deska.

rezar reže mlade merjasce, bike in žrebičke.

rezati (režem) kamen, zelje, deske, trte, šibe, podobo v baker; kosa, mraz reže kakor britva, kača, ogenj, gad; rezati komu jermenje iz kože; mraz, burja reže v lica; rezati živino: skopiti, kastrirati; rezati jo (pot) kam: hiteti.

rezbar reže podobe in okraske iz lesa; rezbarija.

rezen: kiselkast; rezno jabolko, vino; rezen okus; — rezek.

rezek: rezen, kakor bi rezal (odrezal); rezek zrak, zvok, odgovor; rezka sopara, beseda; rezko povelje; rezko odgovoriti.

rezenj: reželj, reženj.

rezerva; rezervat; rezervirati; rezervist.

rezervoar, rezervoarja.

rezgetati; konj rezgeta, se oglaša z glasnim, veselim rezgetom.

rezidenca; rezidirati.

rezilo: kar reže; pri nožu se mi je rezilo skrhalo; nož na tri rezila.

rezimé, reziméja; rezimirati.

rezina: reželj, reženj; — gl. ključ 5.

rezinje: rožje.

rezir: deska z ostrimi rezili, ki stojijo toliko narazen, kolika mora biti širokost viter, ki se na rezirju koljejo in obrezujejo.

rezistenca; rezistirati.

rezkati; rezljati: na drobno rezati.

rezoč †: rezek, rezen; režoč.

rezolucija; rezoluten.

rezonanca: resonanca.

rezonér, rezonerja; rezonirati; rezonmá, rezonmaja.

reža: podolžna odprtina.

režati (se): biti široko odprt; brezno mu nasproti reži; lobanja se reži: kaže zobe; režati se na koga, nad kom: kričati na koga; režati se: krohotati se.

režanec, gl. rožanec.

reželj; reženj: krhelj, kos; posušeni režlji od jabolk in hrušk; reželj kruha.

režija; režijski stroški.

režiser; režirati.

riba: zdrav, mutast kakor riba; iti ribam gost: na nič, v zgubo, k vragu; molčati kakor riba; — svinjska riba: hrbtna *mišica; težka riba: bogataš.*

ribanica; ribanka: ribana repa, kaša.

ribariti: ribiti; loviti ribe; — v kalnem *ribariti: porabiti splošno zmešnjavo za* svoje lastne koristi.

ribati: drgniti, strugati; ribati pod, perilo, kašo, repo, zelje; — ribati se: drgniti se; — ribarija: prepiri.

ríbez: rdeče grozdjiče.

ribežen, ribežna; — ribeželj, ribežlja; — ribež, ribeža.

ribica: majhna riba; — človeška ribica: Proteus anguinus; zlata ribica.

ribič lovi ribe; — tudi ime raznih povodnih ptičev.

ribiti: ribariti.

ribja kost mu je obtičala v grlu; nebo je jasno ko ribje oko; ribje olje: oleum iecuris aselli.

Ribnica, *iz Ribnice,* v *Ribnici;* dolenjska Abdera; Ribničan; — ribniška (zgodba): izmišljena, smešna, zasmehljiva; ribniška rima: *čista (dolenjska);* — *gl.* Rajbnica.

ribničan: vrsta debelega rdečega fižola (bocchini).

ribnik; ribnjak.

ricinus, ricinusa; ricinusovo (ricinovo) olje.

ríčet: ječmenček s fižolom (in prekajeno *svinjino) skupaj kuhan; ričet jesti,* otepati: biti zaprt; — »Ričet z Žabjeka«, *gl.* Žabjak.

rida: vrsta; ključ; *okljuk; serpentina;* — rajda.

rigati: spuščati sapo iz želodca; riga se mi: izpahuje po kaki težki jedi; osel riga: i, a, i, a; — bruhati; — rigniti.

rihta: jed, ki se postavi na mizo; kosci in mlatiči dobijo več in boljših rihta ko plevice; pokrita rihta: hinavec; krvava *rihta: sodnija.*

rihtar: vaški župan; rihtarja staviti: družabna igra, pri kateri mora človek uganiti, kdo ga je udaril po napeti zadnji plati.

ril: posamezen kos prežaganega debla.

rilec; svinja rije z rilcem po zemlji; slon ima močan rilec; rilec kuhati: kujati se, zamero razkazovati, delati se hudega; tudi splošna zasmehljiva označba za nos: v vsako reč mora svoj rilec vtikati! — rilček.

Rim, v Rimu, iz Rima; vsaka *stezica* popelje te v Rim; iti v Rim: priti na porod, leči v otroško posteljo; veliki teden gredo zvonovi v Rim: utihnejo; — Rimljan; Rimljanka; rimski; rimska *cesta: ozvezdje (via lactea);* — rimskokatoliški.

rima, rime; pesem brez rim; ribniška rima: čista, prav po dolenjščini; nečista rima; — rimati kaj s čim, kaj na kaj; »cvet« in »smet« se ne rimata (čisto).

riniti: tiščati; rastlina rine iz zemlje; riniti v trop, v nesrečo, med prvoborite*lje in narodne prvake; riniti v koga:* nadlegovati, sitnariti; tako se rine življenje naprej; kam se rineš?

ripeč: žareče rdeč; žareč; — ripeti.

ripsati: drgniti.

ris: krog, potegnjen s šibo okoli česa; hoditi v *ris (po denarje);* hudiča v *ris* klicati.

risalšček, v prekmurščini označba za mesec maj; — risale: binkošti.

risati, rišem; — risba.

riskanten; riskirati; riziko.

rit, riti: zadnja plat, zadnjica, sedalo; piši me v rit: zasmehljiva zavrnitev *koga; dati komu, dobiti jih po riti;* denar in rit mora človek skrit': sicer mu prvega vzamejo, po drugi pa jih dobi; — označba za boječneža, plahega strahopezdljivca, tudi za požrešneža: ta človek je prava *rit!*

ritati: brcati z (zadnjimi) nogami.

ritek: spodnji konec drevesnega debla, *kjer je bilo podžagano; debelejši konec* rila; spodnji del snopa; srednja luknja ogljarske kope; — *gl.* glavnja.

ritenski: nazad.

riti: riniti; siliti; svinja rije po njivi; krt rije pod zemljo; kam se rijete? — rivati.

ritka: mala rit; ritek.

ritnica: danka; bedro.

ritnik; ritno: ritek.

ritniti; ritati.

ritopaš: požeruh.

ritoper: pijanec.

ritovje: spodnji konec žitne slame, kjer je bila podžeta; — ritovina.
ritus, ritusa; ritual; ritualen.
rival; rivalizirati s kom; rivaliteta.
rivati: riti.
rivec †: rilec.
rivijera.
riž; riževa juha; rižota.
riža: drča, po kateri se spušča les.
rja; rja razjeda železo; označba za razne rastlinske bolezni.
rjav: od rje razjeden; barvan kakor rja; rjav (rdečelas) kakti Judež; — Erjavec.
rjaveti, rjavím; železo rjavi, če ni prepleskano; vino rjavi, če je bilo grozdje trgano v dežju.
rjavica: rja; rjava mravlja (Myrmica rubra).
rjuti, rjujem (rjovem, rjoveti): divje tuliti; — rjovenje.
rkelj, rklja: *ril.*
rman: rastlina, imenovana tudi jermanec, skorocelj, škoreca (Achillea millefolium).
rob, roba: suženj (v starejšem in pesniškem jeziku).
rob: kraj, krajec: prisekati deblo na *oster rob;* ustaviti se na robu prepada; narediti srajci rob; živ rob: nepretrgan, vseskozi idoč; postaviti desko na rob, po robu: ne plosko; — postaviti se po robu: upreti se; priti na rob propada, propasti: tik, neposredno pred; — licu nasprotna plat blaga, obleke; gl. *narobe.*
roba: izdelek; platnena, lončena roba; iti z robo po svetu; suha roba: domači izdelki iz lesa (v nasprotju z mokro: lončarsko).
róbača: kratka srajca iz hodnega platna.
robáča: jabolko z izrazitimi robovi; *škrobotelj.*
robantati; robantíti: razgrajati, rogoviliti, *kregati se.*
robantè: robantajoč, a dobrodušen človek.
robat: z ostrimi robovi; robato kamenje; — robata beseda, kletvica; robato govoriti.
robavs: robat, neotesan človek.
róbec: *prtiček;* žepni robec; — robček.
róbešna stran: nasprotje vidne, lica; robešna stran blaga; — gl. narobe.
robida: postružnica, kopina (Rubus fruticosus); — robidnica: jagoda robide; — robidovje: grmovje.
robija †: težka ječa; poostren zapor.
robiti: *delati rob; robato kaj delati:* n. pr. govoriti.
robkati: luščiti (na robu); koruzo robkati.
robota †: rabota.
robovati: biti suženj.
rocelj, roclja: ročaj, ročnik.
roč: ročaj, ročnik; — roča.
ročaj: držaj; držalo; *del orodja, za katerega se drži;* — kolikor gre na roko ali v obe: ročaj drv; — naročaj.
ročen: za roke, z rokami opravljen; ročni koš (ne za hrbet); ročno delo; ročni delavec: nasprotje duševnega; — na roke, hiter, spreten, priročen; ročno se odpraviti, kaj opraviti.
ročica: majhna roka: dete brca z ročicami in nožicami; — podobni deli raznega orodja in sprave; ročice pri vozu: držijo lojtre; z ročico ga je oplazil po glavi; — *rocelj, ročaj,* ročnik; — ročice (delavci) so ljubše ko žlice (jedci).
ročičnik: oplen, *del voza, v katerem tičijo* ročice.
ročka: vrč (ker ima rocelj; brez njega je »pisker«); — posebno telovadno orodje; — ročkica.
ročnik: držaj (n. pr. pri cepéh).
ročnoma: spretno; hitro; takoj.
rod, roda (rodú): izvor po *rojstvu; visokega,* kraljevega rodu; rodu Abrahamovega hči: židinja; v rodu smo si: sorodni; v rodu sva si: dolžan mi je (dolžan sem mu); mlajši rod o vsem tem *nič ne ve;* človeški rod; prost mora *biti,* prost moj rod; pritlikav rod.
rod, roda, rodo: pust; rodo meso; roda zemlja, prst, njiva.
rodbina: sorodstvo, nav. najožje, okoli skupnih staršev: družina.
Rodè, Rodéta: kuštravec, človek z *razmršenimi lasmi.*
roden; rodna hči, rodni brat: istega rodú; rodna tla; prišel je domov pod rodni krov; oj rodna zemlja, naša draga prst!
rodíca: pusta, roda zemlja; — Rodik: pust svet.

rodilnik: drugi sklon (slovniški; prevod latinskega »genetiva«).

rodítelj; oče; — roditeljica: mati; — roditelji: starši.

roditi; oče *rodi, mati porodi; Abraham je* rodil Izaka; kar mačka rodi, to miši lovi: jabolko ne pade daleč od drevesa; v Arabije puščavi se ptiček rodi; zemlja rodi kruh, drevo sad; to zvezo je rodila samo trenutna potreba; iz tega se gorje rodi; rojen je bil († rodil se je) 1. jan.; rojena (*rodna, rojstna, prava, ne pisana*) mati; rojen brat; rojen list.

rodnica: mati; — rodnik: oče; — rodniki: roditelji.

rododendron, rododendrona: gl. ravš.

rodoljub; rodoljub z dežele: človek, ki ne pozna mestnih šeg, milejša označba »kmetavza«; — *rodoljubka:* rodoljubje; — samo v starejšem jeziku; pregnal je to besedo Cankar.

rodom †: po rodu.

rodoslovje: genealogija.

rodovina: rodbina.

rodovit(en): z mnogim, obilnim rodom; — *rodovitnost.*

rodovnik: dokaz rodu; vpisati v rodovnik; — pedigree.

Röntgen, Röntgena; preiskati koga z röntgenom: Röntgenovim aparatom.

rog; vol ima rog, če dobro pomislimo, dva; sune te ž njim, a trobiti nanj ne zna; *zemlja je bila trda kakor rog;* tema je kakor v rogu; v en rog trobiti s kom: biti enakih misli; *zvit kakor kozji rog;* ugnati koga v kozji rog: sapo komu zapreti; polž kaže roge; rog (bula) se naredi človeku na čelu od udarca; — koruzni rog: storž; železni zob na derezah; *rog sreče: simbol obilja* (cornu copiae, Amaltheae); rogove komu pokazati: upreti se.

rogač: vol; hudič (peklenski rogač); klešman (Lucanus cervus).

Rogaška slatina (kraj); rogaška slatina (voda).

rogat: z rogovi; rogata živina; bogat (bo), kadar pes rogat; — bodeč, zbadljiv, *osoren, svojeglav.*

rogati se komu, čemu: zasmehovati ga v nezgodi, nesreči; očitati mu lastno krivdo; korenček komu strgati, drgniti kaj pod nos.

rogelj; roglja: rogu podobne reči; vile, vilice na tri roglje; — svedrov ročaj.

rogin: vol, govedo; — rogač.

rogitati: razbijati, rogoviliti.

roglja: rogulja: ostrv; rogovila; žvrklja.

rogljič: rogač; — vrsta peciva: kifeljc; — rogljiček.

rogoboren: rogovilast.

rogoment, gl. regiment.

rogovila: veja na dva roglja.

rogovilež; rogovilast, bodeč, nasajen človek.

rogoviliti: delati nemir, razgrajati; — ponočno rogoviljenje.

rógoz, rogoza; rogóza, rogoze: povodna rastlina (Typha angustifolia, latifolia); *z rogozo se mašijo sodi* (ker se v vlagi napne).

rogoznica: slama od rogoze; iz rogoze izpletena preproga; voda, v kateri raste rogoza; kraj, imenovan po njej.

rogulja: roglja.

rohneti: v jedi loviti sapo, godrnjati, divjati; od *jeze rohneti;* — *rohnenje.*

roj: množica enakih živih bitij; roj čebel; cel roj se je usul iz cerkve.

rojak: rojen v istem kraju; domačin; — rojakinja.

rojalist; rojalizem.

rojema: v celih rojih.

rojenček; rojenčič; rojenec: novorojenec.

rojenica: bajeslovno bitje, ki človeku ob rojstvu prerokuje njegovo bodočnost; tega mu rojenice niso v zibel položile, ob zibeli pele.

rojenjak: podložnik, navezan na zemljo, brez pravice svobodnega gibanja; — deseti brat.

rojhtati; svinje rojhtajo (kadar so lačne); žabe rojhtajo: se oglašajo z odsekanimi, nizkimi glasovi.

rojiti; čebele (se) rojijo; kri roji po žilah; *tragedija mi roji po glavi;* strašne mu misli rojijo po glavi.

rojstni dan, list; rojstna vas; rojstno mesto.

rojstvo: l. 1936. po Kristusovem rojstvu (po Kr. r.); sv. rojstvo: božič.

rok, roka: ob določenem roku; rok se bliža, *poteka, poteče;* v roku († od) 24 ur.

roka: desna (prava), leva, snažna (čista), bela, žuljava, čila, urna, vešča, trda, mehka; na desno (levo) roko: stran; tja v Indijo, tja v Koromandijo, pa roka (kažipot) ne kaže nobena; na katero roko od tod? dolga roka: mogočna; božja roka: moč, oblast; vse je v božjih rokah; črna roka: tajno društvo; mrtva roka: posest, ki ne more preiti v druge roke; roka pravice: posvetna oblast (prvotno roka z mečem, iz lesa ali sicer upodobljena na hiši, v kateri je oblast imela svoj dom, kot nje simbol); kjer Bog roko ven moli (kakor da ž njo vabi): krčma; božja roka: ricinov grm; Janževa roka: praprotov koren, prirezan tako, da je podoben roki; — roko podati (v slovo, v zahvalo); roke viti, sklepati, lomiti (obupno), uriti, križem držati, razprostreti; roke si umiti: odkloniti odgovornost: roke si umazati s čim, pri čem; z rokami kriliti, otepati, biti okoli sebe, tleskati, ploskati, mahati; udariti (si) v roke: skleniti kupčijo; imeti kaj pri roki (rokah); delo mi gre od rok; priti, ostati s praznimi rokami; imeti kaj, koga v roki, v rokah: v oblasti; roke si pomesti: od zadovoljstva; komu v roke igrati (pomagati), priti, pasti; prositi za roko: v zakon; imeti srečno roko pri čem; nositi koga na rokah; dobiti koga v roke; voditi se za roke; ribe loviti v roke, z rokami; z golo roko v ogenj segati; seči si v roke; prijeti koga za roko; čas je pred rokami: je blizu, je prišel; midva sva si na roke: lahko v paru delava (ker ne drži vsakdo n. pr. motike enako), se skladava, strinjava, sva enih misli; iti komu na roko †: pomagati, biti, priti na pomoč; s svojo roko, z obema rokama podpisati kaj; polne roke dela imamo; živeti iz rok v usta: od tega, kar se sproti pridela, zasluži; delo mu ne gre od rok; pod roko prodati: med dvema, ne javno; na roke plačati: takoj, v gotovem denarju; na roko kaj dati: na račun; stvar mi je od rok: težko dosegljiva, oddaljena, tuja; vzeti kaj v roke: začeti; pljuniti (si) v roke: odločiti se za kaj; izdelati kaj na prvo roko: naglo, površno; storiti kaj na svojo roko: na lastno pest, odgovornost; izročiti kaj v božje roke; biti dobrih, odprtih rok; — pisava: lepa roka; rokopis kaže troje rok.

rokav; rokav si zašiti: ujeti se; rokave zasukati, zavihati: odločiti se za kaj, začeti kaj; iz rokava kaj iztresti: naglo, brez priprave kaj storiti; — podolgovat zaliv; kanal (med Francosko in Angleško: Rokav); — rokavi: spodnja ženska obleka (srajca), pri kateri je stan krajši od rokavov; rokavci.

rokavec: rokav, ki se natakne (pri delu) črez obleko; — plevel, imenovan tudi pokalica, s plodom, obdanim s čašo, podobno napihnjenemu rokavu (Silene inflata); — rokavci: rokavi, gl. rokav.

rokavica: vreči komu rokavico (v obraz): izzvati ga; rokavico pobrati: izziv sprejeti.

rokavnik: jopič, sweater.

Rokavski preliv †: Rokav; Kanal.

rokoborec; rokoborba.

rokodelec; rokodelski; literarno rokodelstvo.

rokoko, rokokoja; rokokojska precijoznost.

rokomalhar; rokomavh: rokovnjač.

rokopis; pristen, podvržen, lastnoročen rokopis; Prešernov rokopis »Krsta pri Savici«; zbirka rokopisov; — v tiskarskem jeziku: vsaka predloga, ki se naj razmnoži; torej tudi risba, slika; — rokopisna opazka.

rokovat, rokovati (rokovet): kar se objame z roko, kar gre med palec in ostale prste; rokovat ajde, lanu, prediva.

rokovati se s kom: dajati mu roko.

rokovnik: rokovnjač.

rokovnjač: potepuh, tat, razbojnik; o njih se je pripovedovalo, da si svetijo z rokami (nerojenih) otrok, ki jih delajo nevidne.

rokovnjaščina; latovščina; hinderhonder; biribirščina.

»rokovnjaške in kmetavske«, porogljiva Prešernova označba nekultiviranega pisanja Bleiweisovih »Novic«, ki so se imenovale »kmetijske in rokodelske«.

rom, gl. kveder.

romar: 1. božjepotnik; romar svetega Roka (roma k Sv. Roku); — 2. žrebelj za

čevlje, šite na »rom«; taki žreblji imajo na glavo s kladivom udarjenih pet ploščic; — romarček; romarica.

romarska pesem, cerkev; palica.

romati: iti na božjo pot (prvotno v Rim: Roma).

romavš: šunder.

romboeder; romboid.

Romeo, Romea, z Romejem; Romejeva Julija.

romíh (remih): ciboram podobna vrsta sliv, rjava, sladka.

rompljati: ropotati, razbijati.

Romun; Romunka; Romunija; Romunsko; romunski.

rona: pesa.

roncelj: rocelj.

ronec; ronek: viseč svet, prehajajoč v ravnino; — obronek.

rop; iti na rop: ropat; velik rop s seboj prinesti; božji rop.

ropar; roparica (čebela, ptica, zver); roparski.

ropati: s silo jemati.

Ropoče, Ropreče: gl. Rupreče.

ropot; ropotati.

ropotarnica: prostor, kjer se shranjuje ropotija.

ropotec: priprava, s katero se na veliki teden v cerkvah ropota (nam. zvonjenja).

ropotija: orodje in oprema, ki ni več za pravo rabo, a se še ne vrže v smeti; vreči kaj med staro ropotijo: škartirati, izločiti, izvreči.

ropotulja: votla otroška igrača, ki ropota, škrebeta; — ropotuljica.

ros, gl. rus.

rosa pada, zgine; mlad kakor rosa; zla rosa: slana; strupena rosa: peronospora.

rosen; rosna kaplja; vse je rosno; rosne oči: vlažne, solzne; rosna rožica: mlada, sveža kakor rosa.

rosika: žužkojeda rastlina (Drosera).

rositi; rosi: droben dež pada; oblak rosi; nebo rosi blagoslov na zemljo; oko se rosi.

roš: rovaš.

rošada; rošírati.

roštati: rogoviliti, rojiti, razgrajati, delati trušč.

rota: prisega (v starejšem jeziku).

rotacija; rotirati.

Rotija, žensko ime, = Doroteja.

rotílo: zagovor, besede, s katerimi se kaj zaroti.

rotiti koga: komu na vso moč prigovarjati; prosim in rotim te; rotim te pri imenu tvojih otrok; — rotiti se pri Bogu, pri krstu in duši: prisegati, slovesno obljubljati.

rotman, neke vrste »rihtar«, upravitelj soseske, starejše oblike občin.

rotovž: sedež županstva; iti na rotovž, priti z rotovža; — rotovška politika.

rov: jarek.

rovariti: skrivaj kaj snovati, spletkariti; — rovarjenje.

rovaš: račun; obračun; to gre na moj rovaš; — prvotno palica iz dveh polovic, preko katerih so se delale zareze, s katerimi so se označevale dobave ali plačila; vsak pogodbenik je hranil svojo polovico.

rovka: vrsta poljskih miši (Sorex).

rovnica: močna, ozka motika, podobna teslu.

rovt: krčevina v planinah; po rovtih kosijo, po planinah pasejo.

rovtar: naseljenec na rovtu; — gorjanec; hribovec; — neizobražen človek; surovež.

rovtarski: neizobražen, neotesan, brez civilizacije in kulture, surov; rovtarsko okoren; rovtarska beletristika Kodra.

rozga: trsova »veja«; rozgovje: rožje.

rozina; rozinova potica.

Rozinant: ime konja Dona Kihota; splošna označba za kljuse, mrho, slabega konja; nekdaj se je pri nas imel za kobilo in imenoval »Rozinanta«.

Rož, iz Roža, v Rožu; prebivalci zvrhnjega (zahodnega) Roža se imenujejo Rožanje, spodnjega (vzhodnega) pa Dravci.

roža: splošno cvetlica; rože trgati, viti v vence; nabirati zdravilne rože; trositi, posuti komu rože na pot, na rožah (z rožami) si postlati; — kat'eksochen: vrtnica; roža deklet; roža med rožami: najlepša; »Nebeške rože«, naslov Baragovega molitvenika (1846); — podobne reči: greben kokoši; šop pri ženski peči; narodni ornament.

rožanec: rožiček, rogu podoben vrh kake konštrukcije, posebno v paru stoječe; — režanec.
rožén: iz roga, iz rogovine.
rožencvet (rženi cvet): junij, mesec, ko rž cvete.
roženica: rožena, trda koža očesa; — lemez, šperovec.
roženina: rogovina; iz rogovine izdelane reči.
roženkranc: rožni venec; posebna molitev in molek, na katerega se moli.
roženvenska nedelja: 1. nedelja v oktobru, 20. po binkoštih.
rožica: drobna, ljubka roža; oj deklica, rosna rožica; biti v rožicah: opleten, nekoliko vinjen, dobre volje; govori, kakor bi rožice sadil; — rozeta.
rožič: majhen rog in podobne reči; slive gredo v rožice: delajo nadulce; južen sad (Ceratonia siliqua): fige, rožiče za mlade dekliče; orobkan koruzni storž; vrsta peciva; — rožiček.
rožje, gl. trs; rozga.
rožljati z verigo, s sabljo, z ostrogami.
rožmarin: nemški, zeleni; devíški drag spomin: simbol devištva; — rožmarinovo olje.
rožnat: podoben roži; rožnata barva lica.
rožnik: junij.
rožtati, gl. roštati.
rsk, gl. hrsk; resk.
rt: konica, oster konec; Rt dobre nade; — rtič.
rtina †: ritek.
rubež, rubeža; rubežen, rubežni.
Rubikon prekoračiti: storiti odločilno dejanje.
rubin; rubinasta barva; rubinovo steklo.
rubiti koga: zaseči kaj njegovega.
rubrika; rubricírati; rubrum, rubruma.
ruča: oprta; hlače ima samo na eno ručo obešene.
ruda: 1. železna, svinčena ruda; rudo kopati, plavíti, topiti, podelati v jeklo, železo; — 2. splošno prostor, kjer se iz zemlje kaj koplje, torej tudi kamnolom; — ruda se je odprla: po dolgem času je dobila prvega otroka.
rudar: delávec v rudniku; — rudariti; rudarjenje; rudarstvo.
rudeč †: rdeč.
rudnik: gl. ruda 2.
rudnina: hribina, porabljiva kot ruda; mineral.
rudo: oje.
rudokop: rudar.
rufijan; rufijanstvo.
ruina; ruinirati.
rujav †: rjav.
rujen: rdečkast; zlat; rujno vince.
rujhtati, gl. rojhtati.
rukati: jelen ruka (kadar se goni).
rukniti: suniti.
rukzak †: nahrbtnik; oprtnik.
rum, gl. kveder.
rumen: 1. žolt (prehajajoč v rdečo barvo); rumeno sonce; rumena zarja; rumeni lasje; — 2. mlad (še z žoltim kljunom), neizkušen; — rumenkast.
rumenec: cekin.
rumeneti, rumenim; zarja rumeni; jabolka rumenijo; — rumeniti se.
rumenjak: 1. rumeni del jajca; — 2. cekin; cel dan iz pravd koval bom rumenjake.
runa, gl. rona.
runda: krog; vrzimo še eno rundo: enkrat okoli (da pridejo vsi na vrsto); jaz špendam še eno rundo (pijače za vse).
runo: janjčja koža; red zlatega runa.
rupa, gl. ponikva.
rupnik: brezno na močvirju.
Rupr(e)če, krajevno ime, narejeno iz nem. osebnega imena Rupreht.
rus: rdeč; zarjavel; — rusa glava.
Rus; Rusinja; Rusko, na Ruskem; Rusija; ruski.
rusa: 1. rdeča žival; — 2. barusa; — 3. brna.
rusalček, gl. risalček.
rusica: mala rusa.
Rusin †: Ukrajinec; Malorus.
Rusnjak: Ukrajinec.
ruša: s travo porastla prst; ruše rezati; grede z rušami obkladati; zelena ruša; iti pod rušo: umreti.
ruševec: vrsta divjega petelina (Lyrurus tetrix); — ruševka.
ruševina: razvalina; podrtija.
ruševje: pritlikavo borovje (Pinus mughus); — sleč (Rhododendron).
rušilec: manjša, toda zelo hitra vojna ladja.

rušiti: krušiti; kršiti; krhati; razdirati; rušiti zidovje; stavba se od starosti že (sama) ruši; — rušiti mir, javni red.
rušje: ruševje.
rut: rovt; Nemški rut.
ruta: robec; ruta za na glavo; ruto na glavo *dejati, privezati si okoli vratu*; žepna ruta; mašna ruta: svilena, za nedelje in praznike; — rutica.
rutanica: rovnica (motika).
Rutar, osebno ime, pomeni človeka, naseljenega na »rutu«.
ruti, rujem: gl. ruvati.
ruvati, rujem (ruvam): rvati (rujem, rvem); puliti; ruvati lan, ajdo (če je za žetev premajhna); ruvati si lase; ruvati se s kom: prerivati se; — gl. riti.
rzati: hrzati; — rzgetati: rezgetati.
ružiti, luščiti; brskati; smukati; — ropotati.
rž, rži; ržen kruh; ržena moka; — gl. žito.

S

s, predlog, se veže z 1. gen., pomeni (v nasprotju s predlogom »na«) izhod, izvor, *začetek; zabloditi s ceste, s poti*; pasti s konja; zlesti s konja, sneti suknjo s klina; — 2. instr. pomeni sredstvo, spremstvo, pomoč, koincidenco; tepsti, prepirati, shajati, družiti se s kom; lase s kožo vred z glave potegniti; s prvim svitom vstati; pomeriti s puško; priti s praznimi rokami; gledati kaj s strahom; pomagati si s palico; s težavo lesti naprej; igrati se s prstanom; udariti koga s kolom; sprijeti se s kom; kupčevati s teleti; prijeti koga s trdo besedo; — piše se pred c, č, f, h, k, p, s, š, t; vedno se izgovarja skupno s sledečo besedo in ne sme sam stati na koncu vrste; — gl. iz, z.
Sabaudija: Savoja; Savojsko.
sablja: svetla, bridka; po bliskovo mu sablja gre; na sabljah so ga raznesli: razsekali; stara sablja: star, preskušen, zanesljiv prijatelj; — sabljica.
sabota: sobota.
Sabotin, krajevno ime, = Sv. Valentin.
sabotirati; sabotaža; sabotér, saboterja.
sad, *sada (sadú): prirastek, pridelek; drevo* prinese sad, se po njem spozna; okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje; — sadno (ne divje, gozdno) drevje; sadno leto: z obilnim sadjem; sadni sok: iz sadja.
sadež: vse, kar se sadi (ne seje).
sadika: posamezni sadež; zeljeve, ohrovtove sadike; šiba, n. pr. vrbova, ki se potakne; — gl. ključ 5.
Sadinja (Sodinja), Sodja vas, imenovana po vaškem »sodcu« (sodniku).
saditi: posamez potikati; posajati; saditi peške, koščice, krompir (nasprotje sejanja); govori, kakor bi rožice sadil.
sadjar prideluje (in prodaja) sadje.
sadje: koščičasto, pečkato; suho sadje; sadje stori: dá obilen pridelek, se obnese.
sadjevec: mošt ali žganje iz sadja (ne iz grozdja); — močnik iz sadja.
sadno: rana, *žulj od sedla, sedenja ali ležanja.*
sadonosen; sadonosnik: vrt s sadnim drevjem.
sadovnjak: sadonosnik.
sadra †: gips.
safijan; safijanov.
sagati kakor kača: loviti sapo; sikati; pihati.
sago, saga; sagova moka.
sahniti, sahnem: sušiti se; pojemati; od truda in od žeje skoraj sahnemo; trava, studenec sahne.
saj: poudarja kako izjavo, trditev; saj si (vendar) človek, ne živina; saj sem ti pravil dostikrat; — gl. vsaj.
sajast; sajav: črn kakor saje; od saj *umazan.*
saje, saj; umazati se s sajami.
sak: ribiška mreža.
sakó, sakoja.
sakrabolt, sakramiš, hakramiš, salabolt: milejše oblike za kletvico »sakrament«; — sakrabolski.
sakrament: kletvica; — sakramenski; sakramentirati.
sakrosankten; — lipova sakrosanktnost: malik.
Saks; Saksonec; Saksonsko.

saksebi: vsak na svojo stran; vsak k sebi.
Salamanka, Salamanke, v Salamanki; Salamančan; salamanški.
salament: milejša oblika za sakrament; — *salamenski.*
salamora: voda, ki jo sol potegne iz svežega, v njo položenega mesa; voda, ki se nabira na repi ali zelju v kvasnici; — salamoja.
salata; gl. solata.
salmijak; salmijakov.
salo: mast, tolščа ob drobovju; s salom škornje mazati; mačka k salu (za variha) postaviti.
Salomon, Salomona; salomonska razsodba: nenavadno modra.
salopen: širok, ohlapen; malomaren, zanemarjen.
sam: brez druga, brez drugega, brez tovariša; sam kakor Bog, kakor palec, kakor volk v hosti; čisto sam; človeku ni dobro samemu biti; *sam si je kriv,* ker se je sam izdal; storiti kaj sam od sebe; past, lavina, ura, puška se je sama sprožila; govoriti s kom na samem: brez prič; moja hiša stoji na samem: brez sosedov; vrata so se sama zaprla; sam od sebe kaj storiti; mislil je sam pri sebi; to bo samo od sebe (po sebi) prešlo; to se razume samo po sebi; — poudarjeno: prav, celó; na samo veliko noč; sam Bog nebeški vé; sama kost in koža ga (je) je; mož, ki ga sam Prešeren imenuje »velikana učenosti«; na samem Cezarjevem dvoru.
samaritanec: bolniški strežnik; samaritanski: usmiljen.
samcat: čisto sam.
samče: samski človek; — samček.
samec: mož brez žene; pri živalih: moški.
sameti; samevati: biti sam.
samica: ženski samec; — samka.
samo zato; ne samo... ampak tudi; — označuje izjemo; samo osmi: on in še sedem drugih.
samobiten: izviren, originalen, primaren; — samobitnost.
samodelen: avtomatičen.
samodovoljen; samodovoljnost.
samodruga, gl. drug 1.
samodržec; samodrštvo.
samogolten: požrešen; — samogoltnost.
samogrmček: nizki fižol.
samojak: eratični balvan †.
samokolnica: vozilo z enim kolesom.
samokres: pištola; revolver; prvotno strelno orožje, ki ga ni bilo treba več z lunto prižigati, ampak se je ukresalo ob sproženem petelinčku s kresilnim kamnom.
samolasten: samovoljen; — samolastnost.
samomaščina: prvi mošt, ki izteče iz grozdja, še preden je bilo zmečkano in sprešano.
samomor; samomorilec.
samonikel: samobiten; — samoniklost.
samonog: z eno samo nogo.
samopal: samokres.
samopašen: samopriden; — samopašnost.
samopomoč.
samopriden: misleč samo na lastno korist; — gl. prid.
samorasel: samorašč, divji, ne pitom, ne kultiviran, ne umetno vzgojen; — samoraslost.
samoroden: priroden.
samorog: z enim samim rogom; — samorožec.
samoseven: samorasel.
samosilnik: uzurpator; tiran; despot.
samoskrumba; samoskrunstvo: onanija.
samoslovenci: politična psovka Slovencem, ki so se upali javno izpovedovati, da so Slovenci, in ki so v tem smislu tudi delovali.
samospev: pevski solo.
samosrajčnik: otrok, ki teka okoli še v sami srajci.
samostalnik: substantiv.
samostan; — samostanec: menih.
samostojen: neodvisen; — samostojnost.
samostrel: lok, ki se napenja s tehnično pomočjo, ne s samo roko; — past za polhe.
samosvoj gospod.
samota; samoten kraj; samotna naselbina.
samotar; samotariti; samotarjenje; samotarka.
samotež: brez vprege; brez druge pomoči; sam, z lastno močjo.
samotok: samomaščina.
samotretji: tretji poleg dveh; — Ana Samotretjica: sv. Ana z Joahimom in Marijo.

samouk: ki se je učil sam, ki ni izučen *(pri kakem mojstru, v kaki šoli)*.
samovar, samovarja.
samovati; samevati.
samoveličje: megalomanija.
samovolja; samovoljen; samovoljnost: brezobzirnost.
samovšečnost: samozadovoljnost.
samozvanec: kdor se je sam, ne poklican, polastil kake oblasti.
samoživ: sebičen; samopašen.
samski: nasprotje zakonskega; — samščina.
samši: sam, na samem.
san, sna: sen.
sandale, sandal.
sani, sani, sanem, sani, na saneh, s sanmi; sani tečejo na sánovkah; dvoje, *troje sani (dve †, tri †).*
sanina: saninec (sneg).
saninec: za sani dovolj visok sneg.
sanitéta; *sanitetni svétnik; sanitetnik;* sanitetna služba.
sanja, gl. sanje.
sanjariti: bedeč sanjati; fantazirati; udajati se sanjam; — sanjač: fantast.
sanjati; sanjalo se mi je; sanjati hude, smele sanje; sanjati o lepših časih.
sanjav: zasanjan; zamišljen; — sanjavost.
sanje, *sanj;* v *sanjah govoriti;* sanje zbežijo; puhle, prazne sanje; — sanjske bukve: razlagajo pomen sanj.
sankati se na sankah, s sankami.
sankcija; sankcijonirati.
sanskrt; sanskrtski jezik.
Sap, *krajevno ime, pomeni* »sep«; *istega* pomena je Melje.
sapa: hladna, mrtvaška, kratka, težka; *sapa mi pojema, uhaja, pohaja; zajeti sape* († sapo); sapo zadrževati; pritajiti, loviti; komu zapreti sapo: zamašiti usta, zavezati jezik; vse v eni sapi povedati; kar brez sape je pritekel; sapo mu je vzelo; sape mu je zmanjkalo; — sapica pihlja.
Sapfo, Sapfe; sapfična štrofa.
sapnik: dušnik.
saprabolt! sapralot! sapramiš! — gl. sakrabolt.
saré †: *obuši.*
sarkastičen; sarkazem.
Saša, moško ime, = Aleksander.
sat, sata: posoda iz voska, v katero nabirajo *čebele strd; — satje; satovje.*
satan; zvit ko satan; satansko veselje.
satén; saténast.
satira: bridka, *na kaj, na koga; — satiričen;* satirik.
satnik: okvir za (umetno) satje; gl.— sat.
Savlje, krajevno ime, nastalo iz imena prebivalcev »Savlj(an)e«, ki je pomenilo »prebivalce ob Savi«.
scalina; scalnica: seč,
scati, ščijem (ščim); scati proti vetru: v lastno škodo kaj delati, neumno ravnati; evfemizmi: opravljati malo potrebo, meso ocejati; — gl. oščajati se.
scela: iz celega (kosa); — sceloma; — izcela.
Schwentner, Schwentnerja; osebno ime, iz nem., pomeni naseljenca na požganem svetu.
Scila; nad Scilo in Karibdo: med krnico *in pečino (med dvema nevarnostima).*
scvreti se: usušiti se, zmanjšati se.
sčasoma: ščasoma.
sčista: izčista.
sè: s; se včasih piše pred besedami, ki se začenjajo s črkami: s, š, v, z, ž.
se: povratni zaimek, s katerim se tvori pasiv; vino se pije; klobuk se lahko prebarva; pravilno se lahko rabi le tedaj, če se dejanje nanaša na subjekt istega stavka; če bi se v istem stavku *dobila dva* »se«, se drugi izpušča: noče se mi učiti († se); — poleg poudarjene oblike »sebe« se lahko tudi sam rabi *poudarjeno: samo za se skrbi; — napačna* je konštrukcija z akuzativom objekta: išče se † Uršo Plut (Urša Plut).
Seanci, krajevno ime, dijalektično nastalo iz »Selnica«.
sebe, gl. se.
sebenjek: osebenjek.
sebi, gl. si.
sebičen: misleč samo na sebe; sebična samozadovoljnost; — sebičnež; sebičnost.
secésija; secesijonist; secesijonističen.
seč, seči: scalina; — živa meja, gošča.
sečen, v prekmurščini označba za mesec januar: mesec, ko se drevje podira in *drva sekajo; sicer* v starejšem jeziku za februar, kar pa se je — po svečnici! — izprevrglo v svečan.

seči, sečem: sekati, kositi.
seči, sežem; seči z desno (roko) v desno; seči si v roke, komu pod pazduho, v besedo, po šibo; niti do brade mu ne sežem; kakor daleč oči sežejo; do dna seči; njegova roka seže daleč; njegove besede so vsem segle do srca: jih ganile; — segati; sezati.
sečnja: podiranje dreves; gozd še ni zrel za sečnjo.
sed: siv.
sedaj; do sedaj; po sedaj: odslej.
sedalo: rit.
sedanjik: sedanji čas (v slovnici).
sedanjost: sedanji, današnji čas.
sedati; ptiči sedajo na veje, kokoši na kline, grede.
sedem; sedemnajst; sedemdeset; sedem sto.
sédenica: kislo mleko.
sedeti, sedim; sedeti za mizo (pri mizi: blizu mize); sedeti na britvah, trnju, žerjavici: nemirno; sedeti na jajcih: valiti, negibno sedeti; sedeti kobal: kakor na konju; — biti zaprt; tri mesece je sedel; — sedeč gospodar: v lastni hiši.
sedež: sedenje; — prostor za sedenje.
sedlar dela sedla.
sedlast: usločen kakor sedlo.
sedlati konja s sedlom.
sedlo; sedeti v sedlu; vreči koga iz sedla: izpodriniti ga; poda se mu kakor kravi sedlo; tovorno sedlo; žensko sedlo; — gorsko sedlo: prehod med dvema vrhoma.
sedmak: sedem palcev debel tram; sedmi dan v mlaju.
sedmica: številka 7; hiša, soba, označena s to številko; gostilna »Pri sedmici«.
sedmina: sedmi del; — sedmi dan po pogrebu; obhajati sedmino; danes gredo ljudje na »sedmino« takoj po pogrebu.
sednast: gl. sadno; sedno.
sedniti †: sesti.
sedno: na bolniku rana od dolgega ležanja; — gl. sadno.
segati, segam: gl. seči, sežem.
segnati: zgnati.
ségniti †: seči.
segniti, segnijem: zgniti.
segolten, gl. samogolten; — segoltnež; segoltnost.
segreti: ogreti; pregreti; — segrevati.
seizmolog; seizmologija.
seja se je začela, se je končala.
sejač: sejalec; — sejalec idej.
sejati, sejem; sejati gosto, redko, žito, pšenico, repo, deteljo; sejati prepir med ljudi; denar sejati: razmetavati; moko sejati: rešetati, presejevati (s sitom).
sejem, sejma: shod (in prostor), na katerem se kupuje in prodaja; žitni, konjski, svinjski, goveji, kvatrni, šmavrski sejem; gnati, peljati, postaviti koga na sejem; iti na sejem; na potu s sejma; kadar imajo otroci denar, imajo kramarji sejem; — cerkveni shod (žegnanje); prinesti komu sejma: odpustkov; pojedina na žegnanjsko nedeljo in kar se ž nje prinese spominkov; — šumna veselica, velika zabava.
sejmar: človek, ki gre na sejem, s sejma; trgovec, ki hodi po sejmih.
sejmišče: prostor, na katerem se vrši sejem.
sejmski; semanji.
sekanec: šibra; — vrsta žrebljev.
sekati meso, drva, led, les, kamenje, pile; Turki kristjanom glave sekajo; cesta seka (gre črez) njivo; črta seka krog; platno, svila se seka: cefra; megle se sekajo: trgajo; sekati jo (pot) kam: hiteti.
sekira zveni, zvenči, poje v gozdu.
sekljati: na drobno sekati.
sekretar; sekretarijat.
seksus, seksusa; — seksualen; seksualnost.
sekundnik (kazalec) kaže sekunde.
sekutor †, gl. eksekucija.
sekvester; sekvestracija; sekvestrirati.
sel, sla († sela); poslanec; poslati komu sporočilo, pismo po slu († s slom).
selekcija; selekcijonirati; selektiven.
selíšče: prostor naselbine.
seliti se: iti na drugo selo, v drug dom; ptiči se jeseni selijo v tople kraje.
seljak: mož, ki stanuje v selu (ne v trgu, v mestu).
selo: sedež; selíšče; naselbina; kraj, kjer stoji čigav dom; — nasprotje trga, mesta.
sem; stopi sem (k meni)! sem ter tja se majati; sem ter tja: včasih; sem ter

tam; sem pa tam; tu sem *stopi!* do sem in ne dalje! sem-le: tu sem; semkaj.

semanji dan: sejmski dan, ko se vrši sejem.

seme; *rastlina seme nastavi; pustiti žita* za seme (setev); seme gre v klasje; laneno, praprotovo, repno seme; — človek, otrok (vse, kar je iz moškega semena); *ti seme zanikarno ti!* seme semensko! vražje seme: hudičev človek; ironično: ti si mi pravo seme.

semén: pripraven, odločen za seme; — semenski.

semenica: rastlina, določena za seme; — semenjača; semenka.

semenišče: alumnat; seminar; internat in *šola za bodoče duhovnike*; semeniščnik; — deško semenišče: internat *za gimnazijce*, ki se pripravljajo za duhovski stan; semeniščan.

semenj, semnja: gl. sejem.

semenski: *semen.*

semester; semestralen (polleten).

Semislavče, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu; = Semislavovo selo.

semleti: *zmleti.*

sen, sna: spanje, spanec; sladek sen nad brezdnom ga zaziblje; v snu govoriti; *globok, težek, lahek, mračen* sen; iz *sna se zbuditi; spati smrtni* sen (v grobu); je-li res ali sen?

senca: prostor, kamor ne seže sonce; ležati v senci; senco komu delati; sence *se plazijo, lezejo, zajamejo* ves svet; pogrezniti se, utoniti v *senci; bežna* († leteča) senca; prepirati se za oslovo senco: za neumnost.

sence: levo, desno; udariti koga na sence; nav. množ.: senci, sencev, sencem, sence, pri sencih, s senci — ali srednjega spola: senca, senec, sencem, senca, *ob sencih*, nad senci.

senčen: ležeč v *senci, osojen; senčna plat*, stran: neugodna, slaba, neprijetna.

senčina: osoje.

senčiti: dajati senco; pri risanju označiti s *sencami, šatirati*; — senčiti se: hladiti se v senci.

senčnat: dajajoč senco.

sendvič: obložen kruhek.

senec: *sence.*

senene vile; seneni drob; — senski.

senica: senik; — gl. sinica.

senijor; *senijorat.*

senik: shramba za seno; — senjak.

senjati: sanjati.

senjem †: sejem; semenj.

senó: *prva, poletna košnja; seno* delati, spravljati.

senožet, senožeti: travnik, posebno planinski, ki se samo enkrat kosi.

senodolka: *krvavi mleč* (*Chelidonium maius*).

senska košnja; senske vile; senski drob; — senén.

senzacija; *senzacijonalen*; senzacijonelen.

sep, sepa: vrhnji rob vinograda, ki ga je treba po vsaki kopi na novo nasuti.

sepsa; septičen.

september; *septembrski.*

séptima: sedmi razred gimnazije; septíma: sedma stopnja skale.

serec: slivec (konj).

serijozen; *serijoznost.*

serka, gl. sirek.

Sernec, osebno ime; gl. srnec.

serum, seruma; serozen.

servijeta.

servis, servisa; — servirati.

servus!, lat., = sluga, pozdrav med dobrimi znanci in prijatelji.

sesati med *iz* cvetlic; prašički sesajo *prasico.*

sesec, sesca; krava ima štiri sesce, koza samo dva.

sesedati se; mleko se seseda: postaja ved*no bolj gosto, trdo*; — sesesti se.

sesek, seska: sesec.

sesljati: govoriti »s« namestu »š«; mazurirati; slejkati.

sestajati; človek sestaja (sestoji) iz duše in telesa; — sestajati se s kom: shajati se; sestanek; — sestati.

sestati: človek sestoji iz duše in telesa; — sestati se s kom; — sestajati.

sestav: *sistem.*

sestaven: za neko celoto potreben, bisten; — sestavina.

sestaviti; sestavljati.

sesti, *sedem; sedi k meni! sesti* na konja, na voz, na vlak.

sestojati †: sestajati.

sestra: prava, rodna, polsestra; mlečna sestra: po skupni dojilji; — članica ka-

kega reda: šolska sestra, (sestra) usmiljenka; — zaščitna sestra.
sestrane so si hčere mater, ki so si sestre; sestrična.
sestriči so si sinovi mater, ki so si sestre; sestrnič.
sesuti se kakor sod brez obročev.
sešitek: zvezek.
sešteti, seštevati.
setev, setve; *ob setvi*; v setvi; — dejanje; čas; uspeh.
setvina: posejano polje.
sevati: sijati.
sevé: seveda.
sever, severa; obrniti se proti severu; mrzli sever piha, brije.
severen veter; severna stran; severni sij; severno od Celovca.
severnica: igla; zvezda.
severnjak: človek, veter.
sezati v *tuje* področje, delokrog, komu v besedo; — segati.
sežaj: kakor daleč kaj seže.
seženj: stara (avstrijska, pri trgovini z lesom še *danes običajna*) dolžinska mera: klaftra = 1·90 m.
sežgati; sežigati.
sfera; sferičen; sferoid.
shajati se s kom.
shema, sheme; po tej shemi; shematičen.
Shakespeare, Shakespeareja; Shakespearejeve tragedije.
shod: sestanek večje množice; shod volilcev, strankinih zaupnikov; iti na shod; — žegnanje, cerkveni shod; v nedeljo bo shod pri Treh farah; shodni govori.
shoditi: začeti hoditi; otrok (bolnik) je že shodil.
sholastik; sholastika; sholastičen.
shraniti *kaj kje*: dati v shrambo.
shujšati: poslabšati; omršaveti; posušiti se; *ves shujšan je od bolezni.*
Sibirija; Sibirjak; sibirski tiger.
Sibila; *sibiličen.*
sicer: če ne, drugače, v drugih ozirih (razmerah), ali, saj, ampak; poberi se, sicer bo druga pela; sicer pa te nihče ne sili; sicer prijeten družabnik, samo napije se ga kmalu; — siceršnji.
Sicilija; sicilski; — Sicilijanec; Sicilijanka; sicilijanski.
Sič, iz Siči, v Siči; kozaška trdnjava.
sičati: *sikati.*
Sidol, krajevno ime, = Suhi dol.
sidro: maček, na katerem je na dnu vode privezana ladja.
sifilida; sifilitičen; sifilitik.
siga: 1. sikajoča, žvižgajoča sapa; — sigati; sigav; — 2. iz vode, ki je shlapela, izločen apnenec.
sij: svetloba, žar, luč; svetniški sij okoli glave; v upa rajskem siju.
sijaj: bleščeč, velik sij; zunanji sijaj, ki zakriva notranjo revščino; — sijajen pogreb, človek; sijajna zabava.
sijati, sijem; solnce sije; oči so ji sijale od veselja.
Sijon: sijonski; sijonizem.
sikati kakor gad: tenko, sunkovito izpuščati *sapo.*
sila; zdaj še ni taka sila: ne mudi se še; za denar mu ni *sila*; *sila kola lomi*: mnogo premore; zdaj ni več sila moliti; pravica silo trpi: dela se ji sila, ki je močnejša od nje; po Krasu je v sušnih letih velika sila za vodo; v sili otroka krstiti: da prej ne umre; kadar je največja sila, tam je božja roka mila; silo komu delati, storiti; sili se pokoriti, udati, ukloniti, umakniti; silo gnati, zagnati; vse sile napeti; po vsej sili kaj hoteti; človeku v sili pomagati; za (prvo) silo kaj opraviti; na silo piti, jesti; s silo kaj ugrabiti; — sila časov, spomina, viharjev; turška sila: huda, najhujša; duhovna, narodna (narodova) sila; *konjska sila: tehnična mera energije* (dela); telesne in duševne sile; — sila ljudi, denarja, opravil (je bilo); sila čuden kraj; to ga je sila zanimalo; sila učen, bogat, utrujen, potreben; silo velik; to je pa že od sile: preveč; od sile učen, bogat; od sile mnogo.
silen Turek, meč, vihar, požar; silna bolečina, groza, prošnja, potreba, vojska, lirika; — silno bogat, žalosten, hraber, radoveden; silno plah fant; to mi silno ugaja; — gl. nujen.
silhueta.
siliti, silim; krava sili v škodo, kri v glavo, lasje v obraz; voda sili črez bregove; *siliti med mladost*, za neumnostmi; siliti v koga s čim; siliti se v poezijo; siliti komu v čreva; *siliti koga z jedjo*

in pijačo; siliti koga k delu, v zakon; spanec, smeh, jok me sili; siliti komu kaj; siliti se jesti, z jedjo; to me sili na smeh, na kihanje, na bljuvanje; to zdravilo sili na vodo; kaj se siliš, ko pa *ne moreš! siliti se kam*, kakor srajca v rit (evfemistično: kakor k ribam kit): kamor ne sodi, kjer zanjo ni *mesta*; — siliti rastline: pospeševati z umetnimi sredstvi njihovo rast in zorenje.

silje: vse, kar se seje (ne sadi), posebno pa razna žita; jelenovo silje: neki travniški plevel (Nardus stricta); — gl. sadež.

silnik: nasilnik; tirani in silniki.

silobran: obramba sebe samega v sili; silobran prekoračiti.

siloma: po sili, s silo.

silovit: silen; nasilen; — silovitost.

simpatije gojiti do koga: biti komu naklonjen.

simpatizirati s kom: sočustvovati, enako *čutiti s kom, pomilovati ga.*

simultan, simultana, simultano; simultanka: *simultana igra.*

sin, sina (sinú); Adamov sin: človek; *sin zemlje*: človek; *božji Sin*: Bog Sin.

sinaha †: snaha.

sinekura, *sinekure; z epigrami prišel je* malokedo k sinekuri.

sinica; sova sinico z glavano pita: ji očita debelo glavo (ki jo ima sama); — sinička.

siniti, sinem: zasijati, zasvetiti se; še preden sonce sine, se oglasijo prvi ptiči; upanje sine človeku.

sinji: moder, vijoličast, modrikast: sinje nebo, morje; sinje oči.

sinjina neba, morja: sinja barva.

sinoči: včeraj zvečer; — sinočnji.

sinovec: sinov sin, vnuk.

sinteza; *sintetičen.*

sipa: nasut, tenek sneg; sladkor v drobnih *zrnih.*

sipati, sipam (sipljem); žito v vreče sipati; z drevja se siplje ivje.

sipek: droben, drobeč se, ki se rad siplje.

sipina: od vode ali vetra nanešen pesek.

sir, sira; kozji, ovčji sir; bohinjski sir: — sirovi štruklji.

sirek, sirka; sirka, sirke: po rasti koruzi podobno visoko, divje proso (Sorghum vulgare); iztepeno latje se veže v metle; — koruza.

sirena; sirenski glasovi: zapeljivi, vabeči v nevarnost in pogubo.

siriti se: prehajati v sir; mleko se siri.

sirka: sirek.

siromak: ubog človek; siromak in bogatin *si nista brata*; siromak Petrarka; — siromašen; siromaški; siromaštvo.

siroščina: siromaštvo, uboštvo; siroščino tolči, otepati: borno živeti, stradati.

sirota: človek brez svojcev, ubožec, pomilovanja vredno bitje; sirota Jerica; *uboga sirota; kaj sirota* čem storit? zemljé bi košček, siromaštvo obilo *sirota biló po meni dobilo; sirota je bilo* materi podobno; — sirotica; sirotek; sirotnik; sirotinski denar; sirotišče: sirotišnica.

sirotka: voda, ki se iztisne iz kislega mleka in skute, ko se dela sir.

sirov: *gl. sir;* surov.

sirovščina †, gl. siroščina.

sit: nasprotje lačnega, željnega; sit do grla; kruha sit; da bo volk sit in koza cela: je težko (nemogoče); sit (naveličan) sem že teh komedij; do grla sem ga sit; *sit* sem že tožbá in zaslišeb.

sita: sitje.

sitar dela (in prodaja) sita.

siten: tečen; ki ga je človek kmalu sit; siten, da bi ga rajši nosil ko poslušal; siten kakor muha, kakor breja ovca; sitno mi je; to so sitne (neprijetne) reči; *sitnost sitna*: zelo siten, nadležen človek; — sitnež.

sitje: močvirska rastlina (Heleocharis).

sitnariti: biti siten; — sitnarjenje.

sitnica: sitna ženska.

sitnost: kar je človeku sitno: sitnosti imeti s čim, s kom; *sitnosti delati* komu: sitnosti prodajati, iztresati nad *kom; sitnost sitna: zelo siten, nadležen* človek.

sito: *rešeto z zelo gostim dnom (iz žime* ali fine žice), ki je z jadrom pritrjeno v obod.

sitosten: tečen.

situacija; dobro situiran človek.

siv; siva krava, skala: sivi lasje: sivo jutro; siva (stara) leta; siv dan: čemeren,

neprijazen, pust; siva učenost: prazna, neplodna, puhla; — sivkast.
sivec: siv konj, vol, mož; — sivček; sivko.
sivéti, sivím; lasje mu že sivijo: vlečejo, prehajajo na sivo.
sivka: siva ženska, žival, goba, ovca.
sivkast: nekoliko siv.
sivolas starec.
sivor, sivorja: mrč; čad nad gorskimi vrhovi.
sivrščina: ledene rože na oknih; — gl. sivor.
Sizif; Sizifovo delo: neskončno, neplodno, obupno.
Skader, Skadra; Skadrsko jezero.
skakati, skačem; skakati po trati, po eni nogi, od veselja; skakati komu v oči, v lase, v besedo; žrebec skače (na kobile); — skočiti.
skakljati: delati drobne skoke.
skala: siva, živa (ne odlomljena) skala; postaviti, zidati kaj na skalo (na skali); — skalen; skalovje.
skaliti, gl. kaliti 2.
skampljati se s kom: zlasati se, stepsti se.
skavsati se: spreti se.
skaza: poguba; okvara; škoda; skazo komu delati, storiti; to je prava skaza: ponesrečena reč; spaka; pa se bo takoj videlo, kdo je mojster in kdo skaza; mojster skaza: šušmar.
skazati: izkazati; pokazati; dokazati.
skaziti kaj: pokvariti, popačiti; vino se je skazilo; kar v roke prime, vse skazi; to se mi je skazilo: ponesrečilo; skažen na duši in telesu.
skazovati: razkazovati.
skedenj, skednja: gospodarska stavba za poljske pridelke, pred vsem žita.
Skel: Köln am Rhein (iz nem. »ze Kölle«); Kelmorajn.
skeleti: peči; skeleča rana, misel; oči me skelijo.
skesati se: premisliti si.
skica; skicirati; skicirka.
skidati gnoj iz hleva: skidati se domov: pobrati se.
skinčati: cviliti.
skisati se; potegniti na kislo; mleko se je skisalo; — prevreči se; poslabšati se; vreme se je skisalo; že se skisa: mož druge vere, druzega je duha.
skita: potepanje; žena je šla na skito: zapustila moža in dom; — skitati se.
sklad: zbirka; v sklad pobirati, dati; napraviti, narediti sklad; — enakomerno naložene reči; sklad ((skladnica) drv; gorski skladi (skal, hribin); — pravilna lega, zveza; cepiti v sklad; biti v skladu s čim: ujemati se s čim; v sklad spraviti kaj s čim.
skladnica: naložena vrsta; skladnica drv.
skladatelj: komponist.
skladati: zlagati; skladati se s čim: prilegati se, ujemati se, harmonirati s čim.
skladba: zlaganje; vezanje; kompozicija.
skladen: prilegajoč se; ujemajoč se; ubran; harmoničen.
skladišče: magacin.
skladnina, [illegible] denar za podporo v sili.
skladnja: zveza; sintaksa.
skladnost: ujemanje; harmonija; skladnost žive govorice s knjižnim jezikom.
sklanja: deklinacija; — sklanjava.
sklanjati, gl. skloniti.
sklapljati, gl. sklopiti.
sklat: potepuh.
sklednik: stojalo za sklede; — sklednjak.
skledoliz: prisklednik.
sklenica: steklenica.
sklenina: lošč.
skleniti, sklenem: sklopiti, spojiti, zvezati, združiti; sklenila bele je roke; pod bledo luno se nad njo duhovi so sklenili (v krog); skleniti se s kom v molitev; — sklenjena družba; s sklenjenimi močmi; — končati: skleniti pridigo, govor, pismo, pesem, sejo, dokazovanje, račun, življenje; — efekt: skleniti pogodbo, prijateljstvo, zakon, zavezo, mir s kom; — odločiti se za kaj: skleniti kaj na tihem, za trdno: kaj ste sklenili? sklenil je, da se bo poboljšal; — sklepati.
sklep: kar je sklenjeno, ali se je sklenilo; sklep med dogami soda: sod v sklepih pušča; po sklepih (med udi) me trga; otrpnili so udje mi in sklepi; — sklep računov, svečanosti, pobožnosti; za sklep so še eno zapeli; sklep pogorja, doline; — trden sklep storiti; predsedstvo izvršuje odborove sklepe; ta sklep je (prenagljen †) prenagel.

sklépanec: ženski pas iz srebra ali medi.
sklépati, sklépam; sklepati roke, govor, račune, mir; — iz učinkov sklepati na vzroke; človek sklepa, Bog pa sklene; —gl. skleniti.
sklepáti (sklepljem, sklepám) koso.
sklepčen: zmožen za sklepe; — sklepčnost občnega zbora proglasiti.
sklestiti jabolko z veje, zvezdo z neba.
skleti †: skeleti.
sklicati: poklicati skupaj.
sklicevati *se na kaj: pozivati se na kaj,* navajati kaj, omenjati kaj (kot vzrok, povod, razlago, pravico); citirati kaj.
sklizek: polzek.
skljúčiti: nagniti, upogniti, skloniti; sključiti hrbet; ves sključen je od starosti.
sklon: pobočje; — v slovnici prevod latinskega »casus«.
skloníti, sklonim (sklonem): nagniti (v tla ali kvišku); skloni glavo; — vzkloniti.
sklonív: sklonjen; — vzravnan.
sklop: sklep (v abstraktnem smislu); gorski sklop (križajoča se pogorja); — sklopiti se: zvezati, združiti, skleniti se; — sklopljen; sklopljenost.
skobaliti se: nerodno, s težavo se zavaliti.
skobec: neka ujeda (Astur nisus); — vrsta železnih pasti za ujede.
skobelj, skoblja; s skobljem se na skobeljniku z desk skobljajo (strugajo) skobljanci; — skobljič; skobljiti.
Skočir, osebno ime, pomeni majhnega, jeznoritega človeka.
skočíti *črez plot, komu v lice,* v lase, v besedo; skočiti po vode, v cerkev na očenaš; skočiti na noge, iz tira, iz kože (od jeze), iz ojnic (črez ojnice); mladost je norost, črez potok skoči, kjer je most.
skodela: majhna, globoka skleda; — skodelica: šalica.
skodla: iz lesa klana ploščica; s skodlami krita streha.
skodŕčati: zmešati, zmršiti; zaplesti, skrotovičiti.
skok: izpodrezani del stopala; — samo na skok sem prišel: takoj bom zopet šel; v skok jahati, jezditi, dirjati: pognati se v skok; — kaskada; — skok črez kožo: gl. koža 3.
skokoma se dvigajo, padajo cene.
skolehati se: skobaliti se.
skoliber, gl. golibar.
skolustiti se: nameriti se, zgoditi se, pripetiti se; ponesrečiti se, izjaloviti se, izpodleteti.
skomigati z rameni: sunkoma jih vzdigati (v znak neodločenega odgovora: kaj vem jaz? kaj briga to mene?); — skomigniti.
skomína: občutek topih, rahlih zob; po kislem, trpkem, nezrelem, divjem sadju se dobi skomina; — ironično: huda (toda po večini neizpolnjiva) želja po čem; skomina ga ima (skomine ima, skomina ga) po bogati nevesti; samo skomine mu je delala, dala pa nič; — suh, slaboten človek.
skomizgati: skomizgniti; skomizniti.
skomljati: cviliti; tožiti; hrepeneti; — skomneti.
skop: *stiskaški, nevoščljiv, lakomen, misleč samo na sebe;* O Avstrija, Slovencem skopa mati! skopo kaj odmeriti: ne obilno; skop človek; skopo jim hodi: ob tenkem, pičlem morajo živeti.
skopariti: skopo živeti, dajati.
skopáti (skopam, skopljem) jarek; izkopati; skopati se na noge: opomoči si.
skópati otroka v mlačni vodi.
skopčati: zapeti.
skopec: rezan oven; — skopčevina: meso od skopca.
skopiti: rezati; vzeti moštvo; skopljen.
Skoplje, *iz Skoplja, v Skoplju;* — skopljanski († skopski).
skopljenec: skopljen človek; kastrat, evnuh; — gl. skopec.
skopneti: stajati se, pokazati kopno; (srce) *skopni,* ko beli sneg spomladi.
skoporit: skopuški, stiskaški.
skoprneti: končati se, umreti; skoprneti od žeje, od neutešenega hrepenenja; — — gl. koprneti.
skopuh: stiskač; skoporit človek; — skopulja; skopuški; skopuštvo.
skoraj: kmalu; skoraj tako mlad; skoraj bi ga bil zadel; da bi le že skoraj bil dan; skoraj še nikdar ni zajca ujel, komaj pa že; — skorajšnji.
skoriš: *divje drevo (Sorbus domestica);* — oskoriš (oskoruš).

skorja: *hrastova skorja;* dati komu skorjo kruha; *skorja na prekopani gredi* po dežju; skorja se naredi na *mleku, na* smetani; zemeljska skorja; zelo trda in debela koža, lupina; — skorjica.
skorlup: skorja.
skoro: skoraj.
skoruš, gl. skoriš, oskoruš.
skovanka: nova beseda.
skovati *verigo,* pismo, pesem; skovati kaj na tihem.
skovik: neka mala sova, *čuk* (Syrnium aluco), imenovana tako po *svojem* klicu.
skovikati: oglašati se kakor sova; — skovikniti.
skovir, skovirja: skovik.
skoz, skozi; luna sije skozi streho; krogla *mu je šla skoz* celo glavo; skoz in skozi sem *premočen; bogastvo mu gleda skoz* okna: otroci; — skozi ves mesec, skozi tri leta; skoz in skozi je *samo polegal:* skozi (vedno) bolj; vse skozi; skozi in skozi; — poznava se skozi † najine može: po najinih možeh; skozi † Bog: za Boga!
skrajen; na kraju ležeč; zadnji; ekstremen; skrajni čas je že, da odidemo; z *razstrelivi* je treba ravnati skrajno previdno; — *skrajni:* najbolj skrajen; prav zadnji.
skrajnost: pretiravanje; *ekstrem.*
skrajšati; skrajševati.
skralup, gl. skorlup, škralup.
skrapa: skorja.
skrb, skrbí; težka, tajna, deveta skrb; skrb za prihodnost, za večno zveličanje; to je moja skrb, na moji skrbi; biti v velikih skrbeh; človek je kar naprej ves samo v *skrbeh zaradi* česa, koga; skrb leže na koga, pride nad koga, ga obhaja, obide, pritisne v glavo, človeka bega, tare, gloda, gloje, mu po glavi hodi; to mi ne dela skrbi; skrb obrniti, obračati na kaj; skrbi komu prizadejati, pripraviti, narediti; skrbi si delati; skrbi *vtopiti;* brez skrbi živeti; skrb imeti za koga; koga pod svojo skrb vzeti.
skrben (*skrbán*); *skrben* oče, gospodar; skrben obraz; *skrbno* kaj opraviti, shraniti; poljedelec (strojevodja) ves skrbán (v skrbeh, zaskrbljen; — skurban) gleda na gorenjsko stran (ob nevihti; — železničarska »kontrafaktura«).
skrbeti (skrbim) za koga, za kaj; skrbi *(se),* da boš o pravem času doma; po *očetovsko skrbeti* za koga; *skrbi* za svoje, kakor mati, stranka; gospodinja skrbi, da dobimo vsak *dan jesti;* lepo za vse skrbeti; — otroci *me skrbijo:* mi delajo skrbi; skrbi me za koga; to tebe prav nič ne skrbi; skrbi me, kaj bo.
skrbljiv: skrben.
skrbnik: oskrbnik; varuh; — skrbništvo.
skrbstvo: skrbništvo; kuratela.
skrčiti noge: potegniti k sebi, skrajšati; razno blago se mokro rado skrči; število *naročnikov* se je skrčilo; dohodki so se skrčili; — krčiti.
skrečnik: vimčič, *maselnik,* neki plevel (Ajuga).
skregati se: priti navzkriž, v spor, v nasprotje; skregati se s *kruhom* (postati objesten, izbirčen), s pametjo (*ravnati* neumno), z življenjem.
skremžiti lice, obraz, čelo, usta.
skrepeneti: otrdeti, otrpniti.
skril, skrilí; skrila, skrile: tenka kamenita plošča.
skrilav: lomeč se v skrileh; — skrilavec; skrilavost.
skrinja, gl. škrinja.
skriti (skrijem) se kam, kje; ljudem (pred ljudmi) ne ostane nič skrito; — skrivati *se.*
skrivaj: skrivoma, skrivši.
skriven: *skrit;* — skrivnost; skrivnosten.
skrivenčiti: *skriviti;* skrivenčena korenina, roka, noga.
skriviti šibo, *hrbet, roko:* upogniti, zviti; — skrivljen: sključen.
skrižema: navzkriž.
skrkniti: scvreti; skrčiti.
skrl: skril.
skrlup: gl. skorlup.
skrnina: nesnaga; bolezen; protin; skrnoba (skrunoba).
skrob †: škrob.
skrokan: zmačkán; — gl. krokati 2.; maček 2.

skromen: neznaten, majhen, ne vsiljiv; skromen človek; skromna nagrada; skromno razvedrilo; skromno se oblačiti, živeti.

skrotovičiti: *zamotati, zaplesti, zmešati;* skrotovičena nit, pisava, beseda, pesem.

skrpati; skrpucati: iz raznih krp, *manj* vrednih delov sestaviti; skrpati pismo, pesem, razpravo, knjigo; ta naloga je pravo skrpucalo; skrpucan plašč; skrpucala za novo (blago) prodajati.

skrtati †: škrtati.

skruniti: onesnažiti, umazati (v prenesenem pomenu).

skrušiti: skrhati, polomiti, potreti; — skrušiti si *zobe*; skrušeno srce.

skrutinij: skrutator: skrutinirati.

skrvenčiti †: skrivenčiti.

skubiti, skubim; — oskubljen.

skubsti, skubem; — oskuben.

skuhati klobaso; skuhati si mleka; kar se doma skuha, se naj doma pojé: domače prepire naj poravnajo samo domači; iz tega se bo še nekaj skuhalo; ta misel se je skuhala samo v njegovi glavi; nekaj *so* gotovo skuhali na shodu.

skujati se: premisliti si; izneveriti se; besedo *snesti*.

skula: zagnojeno *dlesno*; — gl. šola.

skup: skupaj; — gl. skupek.

skupaj stanovati, kositi; imeti s kom kaj skupaj; — skupaj priti †: sniti, sestati, shajati se; (skupaj †) zbrati.

skupek: skupina.

skupen denar; skupna pisarna, klet; skupna molitev, prisega.

skupiček, gl. izkupiček.

skupina: določena družba, odločena množica.

skupiti kaj: dobiti plačilo za kaj (ironično *mišljeno*), slabo naleteti, doživeti kaj nepričakovanega, *neprijetnega*; tako dolgo je iskal, da jo je skupil; skupil je tako, da mu je tri dni zvenela po ušesih; — gl. izkupiti.

skupljati: zbirati; devati na kup.

skupščina: zbor, zborovanje; narodna skupščina: parlament, zbor poslancev.

skusiti kamen vzdigniti; pa se skusiva, kdo je močnejši: marsikaj, dobrega in hudega, sem si skusil po svetu, pri vojakih, v življenju; skušen človek; skušati; — gl. okusiti, pokusiti.

skušati: večkrat poskusiti; vse sem že skušal; skušali ga bomo prehiteti; hudič človeka skuša; skušati se s kom v moči; skuša in poskuša, pa mu nič prav ne gre.

skušnja: *poskus*; vsakdanja skušnja nas uči; vzeti koga samo *na skušnjo*.

skušnjava: povod, prilika za skušnjo, preskušnjo; skušnjave nas obdajajo od vseh strani; v skušnjavo priti; ne pelji nas v skušnjavo; prilika je najhujša skušnjava; — skušnjavec; skušnjavka.

skuta: mehak sir, ki se da na kruh mazati; — podsirjeni, ožeti žmitek: iz nje se napravljajo hlebčki (»ožemčki«), ki *jih planšarice* pošiljajo fantom; — stepena jajca, *pripravljena na mleku ali* masti; — gl. skita.

skvasiti: skisati; — sčvekati.

skvečiti: pokvečiti.

skvrniti: gl. skruniti.

sla, slè: slast, želja; sla do jedi; sla vleče človeka h komu, k čemu, kam.

slab: nasprotje močnega, dobrega; slab glas, zgled, posluh, verz, namen, pešec, jezdec, *spomin*; ves slab je še od bolezni; slab za delo; jako, hudo, zelo slab; — slaba volja, druščina, tovarišija, obleka, navada, misel, razvada, vest, stvar, glava, pot, vzgoja, plača, kupčija; slaba je z njim, se mu godi, mu prede; ta pa ni slaba! — slabo leto, znamenje, zdravje, vino, vreme; slabo mi je (postalo); slabo ne more dobrega roditi; *prej smo bili na slabem, zdaj smo pa na* še slabšem; reč slabo kaže; sedaj so za kupčijo slabi časi; slabo gospodariti, koga vzgojiti, opraviti s kom, naleteti pri kom, obnesti se, se razumeti s kom; slabo mi prihaja, se mi godi; — v krajevnih imenih: Slaba gorica, Slabi mrt.

slabéti, slabím: postajati slab.

slabiti, slabim; bolezni človeka slabijo.

slabost človeka obide, obhaja, spreleti, premaga; — *nav. množ.*: slabosti.

slaboten: nekako slab, bolj slab; — slabotnež.

slabotinec: slabotnež.

slabovečen: slaboten, bolehen, šibek, puhel.

slabšati: slabiti.
slačiti, gl. sleči.
slad, slada: sladek okus.
sladák, gl. sladek.
sladčica †: slaščica.
sladek glas, spomin, strup; sladka beseda, govorica, harmonija, omama, tajnost, misel; sladka voda: v nasprotju z morsko, ki je slana; sladko breme, spanje, vince; sladko se smejati, zadremati, spati; sladko mi je pri srcu; človek sladkih besedi; — v krajevnih imenih: Sladka gora; Sladki vrh.
sladič; sladičje: vrsta praproti (Polypodium vulgare).
sladiti čaj z mlekom, s strdjo; sladiti komu življenje.
sladkarija: slaščica.
sladkati se komu, okoli koga: prilizovati se, kazati komu sladko lice.
sladkoba: sladkoben,
Sladkónja, osebno ime, pomeni zelo sladkega, priliznjenega človeka.
sladkor, sladkorja: sladkorna bolezen.
sladkosečen: dijabetičen; sladkosečnost: diabetes; sladkorna bolezen.
sladkosnedež: sladkosned človek, ki se rad s čim posladka.
sladkost prešine človeka, človeško srce.
sladnost: slast; naslada.
sladoled: sladoledar.
sladostrasten: mehkužen; pohoten; udajajoč se slastem in strastem.
slak: vrsta plevela, ki se ovija (Convolvulus).
slama: pšenična, ržena, ovsena, ječmena slama; na slami rojen: preprostega rodu; ima slamo v glavi: ne možgan; prazno slamo mlatiti; seno! — slama: leva! — desna! — slamica.
slamnat: iz slame; slamnata streha: — **slamnat mož:** 1. s slamo naphano strašilo za ptiče; — 2. zastopnik nekoga, ki za njega kaj stori, sam pa ostane skrit; — **slamnat vdovec:** samo na slami, v postelji (ko je žena zdoma, n. pr. na potovanju).
slamnica: ležišče iz slame: — slamnjača.
slamnik: slamnat klobuk; — slamnikar; slamnikarstvo.
slamorezec: gl. slamnat mož 2.
slamoreznica: stroj za rezanje slame (rezanice).
slan, slana, slano: poln soli, z okusom po soli; — slano jezero; — slana beseda, cena.
slana pade na cvetje, ga popari, osmodi; huda, strupena slana; — zla rosa.
slanén: od slane osmojen.
slanik: neka severna riba (Clupea harengus).
slanina: špeh.
slap pada, šumi, grmi; — slapovje.
Slape, iz Slap, v Slapah; Slapljan: slapljanski; kraj ob slapovih Ljubljanice.
slast, slasti: jed ima slast, gre v slast; imeti slast po čem; prava slast ga je bilo poslušati; v slasteh živeti, svojim (grešnim, telesnim) slastem streči; — sla: sladkost.
slasten: okusen, zbujajoč slo, slast; košček slastnega mesa; slastno (s slastjo) jesti, piti.
slaščica: sladka jed, bolj za sladkanje ko za uteho glada: — slaščičar; slaščičarna.
slátina: slana voda; naravna † kisla, † mineralna voda; »rogaška slatina« izvira v bližini Rogatca: ob njej se je razvilo in po njej dobilo svoje ime zdravilišče »Rogaška slatina«.
slatinár: slatinska steklenica.
slava: bojna slava; slava po dobljeni (tej ali oni) zmagi: slavo komu dajati, peti, kratiti; slavo si pridobiti, lastiti; naprej, zastava slave! — božja slava; slava Bogu na višavah! slava rojstnega dneva, petdesetletnice, zlate poroke; — ti vpiješ »Slava!« in plačuješ davke!
Slava: žensko ime, samovoljen prevod (substitucija) za »Lojzko« (Vekoslavo); — Slavica.
Slava: poosebljen slovanski genij, ustvarjen od J. Kollárja; otrok kar ima Slava, vsi naj si v roke sežejo; čujte gore in bregovi, da sinovi Slave smo!
slavček: slavec: ptica pevka (Lusciola luscinia); — slavčje petje.
Slaveča, Slaveče: krajevno ime, pomeni prvotno »Slavetovo (Slavomirovo) vas«.
slaven junak: slavna smrt; slavni predniki.
Slavíč, Slavíča: osebno ime = slavec.

slaviti koga: dajati, peti mu slavo; slaviti kaj: obhajati, slovesno vršiti, praznovati; slaviti petdesetletnico; slaviti orgije.

slavje: slava, slavnost, slovesnost: veliko, šumno slavje prirediti komu na čast; tiho slavje opraviti za kom.

slavlje †: slavje.

slavljenec: slavljenka.

slavnica: hvalnica; himna.

slavnost: slovesna prireditev na slavo komu ali čemu; cerkvena slavnost; — slavje.

slavnosten: primeren, potreben za slavnost; slavnostna obleka (ne vsakdanja, promenadna); slavnostni govor.

slavščina: slovanstvo.

sleč: planinska cvetka (Rhododendron hirsutum); rjasti sleč (Rhododendron ferrugineum).

sleči, slečem: sleči otroka, koga do nagega (popolnoma oropati); sleči staro kožo, starega človeka: spremeniti svojo naturo; sleči suknjo, rokavice (čevlje †: sezuti); sleci se, predno greš v posteljo! — sleči zajca: dejati ga iz kože.

sled, sleda (sledú; — tudi žen.: sledí); zajčja, lisičja, pasja sled; iti za sledjo, po sledi; priti komu na sled; sled najti, zgubiti, zgrešiti; speljati koga na krivo sled; — sled sence zarje; brez sledu izginiti; ne sledú ne tirú ni za njim.

sleden †: slednji.

slediti, sledím; slediti koga: zasledovati; pes sledi zajca; slediti rudo: iskati; — slediti komu: iti za njim; slediti Kristusu; iz tega sledi: se dá sklepati; sledeč (naslednji v vrsti); še sledeče bi rad povedal: kar bo zdajle prišlo na vrsto.

slednik: pristaš.

slednji: vsak; — k slednjemu: nazadnje, naposled; slednjič; slednjikrat.

slehern †: sleherni; vsak; — **Slehernik**: Človek.

slej: pozneje; prej ali slej; ni prej ni slej; slej ko prej: odslej tako kakor poprej, v bodoče enako kakor dozdaj.

slejkati, slekati: sesljati; z zatikajočim se jezikom govoriti: govoriti »s« namestu »š«.

Slejko, osebno ime, pomeni človeka, ki »slejka«.

sleme, slemena: vrhnji rob strehe; podolgasta gora; klada v stiskalnici.

slep na eno oko, na obe očesi; slep in gluh za vse; narediti (delati) se slepega; slep za vse device; tudi slepa kokoš zrno najde: tudi tepec lahko včasih kako pametno zine; slepi tir: ne pelje naprej; — slepa ulica, dolina; slepa vera, ljubezen, pokorščina, sreča, omama, gorečnost, zvestoba; slepa cena: nenavadno nizka; — slepo okno: samo naslikano; slepo črevo; — slepo zaverovan v kaj; slepo komu slediti, verjeti; na slepo kaj storiti.

slepar; sleparija; slepariti; sleparstvo: goljufija.

slepec; če slepec slepca vodi, oba v jamo padeta; — slepica.

slepič: slepo črevo; — vrsta kuščarjev (Anguis fragilis); — oko (na trti ali sadnem drevju), ki se še ni odprlo, ki še spi.

slepilen: slepeč; — **slepilo**: goljufija, varanje oči.

slepiti: jemati vid; sneg je tako bleščeč, da oči slepi; slepiti koga: varati ga.

slepomišiti: na skrivnem kaj pripravljati, v kalnem ribariti.

slepota; s slepoto (za kaj) udarjen; kurja slepota: če človek, ki sicer po dnevu dobro vidi, o mraku nič ne vidi.

slepovož: slepič.

slepuh: slepar.

Slévica; s Slevice, na Slevici; Slevljan; slevski.

slez, sleza: vrsta krasotnih in zdravilnih rastlin (Althaea, Malva); — slezov čaj; slezov grm.

slezéna: vranica.

sličen: podoben.

slika: podoba (česa); slika na platno, na zid, z oljnatimi barvami; živa slika česa; podati pravo (skaženo, izkrivljeno, popačeno) sliko česa; slika iz vsakdanjega življenja; cerkvena slika; jarka, motna slika česa; — sličica.

slikanica: knjiga s samimi slikami (brez besedila).

slikar; slikarica; slikarija; slikarski; slikarstvo.

slikovit: kažoč živo, pisano sliko; — slikovitost pokrajine, narodnih noš, vrvenja na sejmu.

slina steklega psa je strupena; sline cediti po čem: od poželjenja; sline požirati za čim: pa nič dobiti, brez upa kaj pričakovati, si poželeti; sline tiščati: od jeze; sline komu delati: zbujati mu skomine.

slinast; slinav: poln slin, vlažen, polzek.

sliniti se okoli koga, komu: prilizovati se, delati se sladkega, prijaznega; — pot, cesta se slini: postaja slinava, polzka (kadar se začne tajati).

slišati, slišim: čuti; na eno uho ne slišim; o tem nočem nič slišati; on sliši travo rasti: za tako hudo modrega se ima; dobro, težko, tenko slišati; na lastna (svoja) ušesa kaj slišati; slišati žerjave, koga govoriti; nič dobrega se ne sliši o njem; on sliši na ime Muki; — v starejšem jeziku se po nemškem vzorcu rabi »slišati« v dvojnem pomenu, n. pr.: to sliši meni = 1. to je moja last; — 2. jaz imam do tega pravico, smem to zahtevati za svoje; največ sveta otrokom sliši Slave.

slišen: za sluh razločen, dojemljiv; bolj navadna je nikalnica: neslišno (da ga ni bilo slišati) se je priplazil.

sliva: češplja (drevo in sad); pobrati svojih sedem sliv: svoja šila in kopita; suha sliva.

slivast: barve kakor sliva.

slivje: skupina slivovih dreves.

slivov les, močnik, sok.

slivovec; slivovica; slivovka: žganje iz sliv.

slivovina: slivov les.

sliz, gl. sluz.

sloboda: svoboda.

sločiti: upogniti, zviti v lok.

slog: 1. splošno kaj zloženega, sestavljenega; sestav, sistem; drva so naložena v sloge; njiva je orana na sloge, če ima samo en razgon; splošno tudi ogon, ki ima večje število brazd, tako da ni napet; — 2. preneseno v umetnosti: romanski, gotski slog; v slovstvu: lahek, težek, ohlapen, feljtonski slog; slovenščino s hrvaščino goniti v kozji rog, temu zdaj pravi se: slovenski slog.

sloga: edinost; medsebojna pomoč, sklad v besedah, mislih in dejanjih; v lepi slogi živijo (med seboj); sloga jači, nesloga tlači.

sloj: lega, sklad, plast; hribinski sloji.

slok: upognjen, zvit v lok; — mršav, suh, tenek; — slokobedri moj župan.

slom: sleme.

Slomšek, Slomška (na vzhodu, pri njegovih ožjih rojakih: Slomšeka); slomškar: član katoliške učiteljske organizacije »Slomšek«.

slon; slonova kost; slonokoščen.

sloneti ob čem, na čem.

slop: zidan steber, ne iz celih kosov ali sploh iz celega.

slovar, slovarja; slovarski jezik: ne živ, papirnat, mrtev; — slovarček: žepni slovar.

sloveč: gl. sloveti.

Sloven: v starejšem jeziku označba za Slovana in za Slovenca.

Slovenec; Slovenka; slovenski; Mladoslovenec; Staroslovenec; — ali si bral današnjega »Slovenca« († današnji »Slovenec«)?

slovenica; slovenik; slovenikam; slovenica; v slovenikah; s slovenikami.

Slovenija: zemljepisna označba za zemljo, na kateri strnjeno prebivajo Slovenci.

sloveniti: prestavljati iz tujega jezika v slovenskega.

slovenizem: pristen, značilen slovenski izraz; n. pr.: res, tvegati, prekositi.

slovenizirati: delati, narediti za Slovenca; naša zemlja je mnogo tujih priseljencev slovenizirala.

slovenji: starejši izraz za »slovenski«.

Slovenji Gradec, iz Slovenjega Gradca; slovenjegraški.

Slovenska Bistrica, krajina, (šolska) matica, vas, vés.

Slovenske gorice; Goričán; gorički; Sv. Trojica na Goričkem.

slovenski; tu ime pak, Jezus, v tim slovenskim jeziki se pravi: an ohranik, oli Izveličar (Trubar, Cat. 1551, str. 91); slovenska duša; slovensko srce.

slovés, slovésa: sluh, glas, ki gre o kom med ljudmi, ne vedno v dobrem smislu; — gl. slovo.

slovesen: prazniški, sijajen, nenavaden; slovesno kaj obhajati, obljubiti; slovesna prisega, obljuba.

slovesnost: izredna svečanost, praznovanje; cerkvena slovesnost; po zmagi je bila velika slovesnost; slovesnost prirediti.

slovéti, slovím: biti na (dobrem) glasu; kranjska dežela je nekdaj slovela za bogato; da s tvojim moje bi ime slovelo; le petica da ime sloveče.

slovit: sloveč.

slovnica; slovničar; slovniško pravilo.

slovnik †: slovar; besednjak.

slovó, slovésa: ločitev in besede ob njej; očetov dom, ti ná slovo! slovo vzeti, jemati od koga, česa; slovo dati komu, čemu; oditi brez slovesa; priti po slovo; — pesem, s katero se pogrebci poslavljajo od umrlega, ali umrli od sveta (sorodnikov, prijateljev, znancev); — označba človeka, ki ga nikjer ne marajo, ki ga povsòdi hitro odslovijo: potepeno slovo.

slovstvenik: književnik, pisatelj.

slovstvo, slovstva: književnost, posebno »lepa«; slovstvece; slovstvene razmere.

složen: v slogi; složno delovati za kaj, na kaj.

slučaj: kar se zgodi proti našemu pričakovanju, naši volji; naključje; gol, slep, srečen, nesrečen, ugoden slučaj; slučaj, ki ni slučaj; slučaji usode; — premnogokrat se (nam. »primer«) rabi po nepotrebnem ali napačno: v slučaju, da †: ako, če, kadar; v nasprotnem slučaju †: sicer; če ne, pa; v nasprotnem primeru; v vsakem slučaju †: vedno, vsekakor, na vsak način; v danem slučaju †: v tem primeru, tedaj; slučaj nastopi †: primeri se, da; v slučaju † potrebe: v potrebi, če treba; za slučaj, da †: če; če pa.

slučajen pojav: ne reden; slučajna prilika, ovira: nepričakovana; to se je slučajno tako zgodilo: ne namenoma, premišljeno, samo namerilo se je tako.

slučajnosti se obravnavajo na koncu seje, ko so redni, tekoči posli že opravljeni.

sluga, sluge; zvest sluga; slugova obleka, plača; — služkinja.

sluh: 1. sprejemljivost ušesa za glasove; tanek, tenák sluh imeti; — 2. kar se čuje; ne duha ne sluha ni po njem, za njim, o njem; umreti v sluhu svetosti.

slušalka; slušalo.

slušatelj: učenec na univerzi; — slušateljica; slušateljstvo.

slušati: poslušati; čuti; ubogati.

sluti, slujem (slovem): sloveti.

slutiti: domnevati, nejasno pričakovati; slutim jo, čutim jo; slutil je, da mu preti nevarnost.

slutnja: nejasno pričakovanje nečesa; moja slutnja me ni varala; nejasna slutnja ga je prevzela, obšla; zastrta, zla slutnja.

slutvo-: psevdo-: lažen.

sluz: mokrota; glen; sluzast (sluzav) jezik: obložen; sluznica: koža, iz katere se cedi, izloča sluz.

služaben človek: služabnik: človek, ki vrši kako službo; služabnik božji; služabnica; služabništvo: služinčad; — gl. služben.

služba: redno opravilo; lahka, težka, prijetna služba; služba božja: cerkveno opravilo, nav. maša; vojaška služba; vzeti koga v službo; v službo iti, stopiti; pehati, potezati se za službo; biti brez službe; službo zapustiti; koga iz službe pustiti; odsloviti; službo razpisati, odpovedati se službi; noge, oči so mi odpovedale službo; — službica.

služben: v zvezi s službo, uraden; službeno potovanje; poslati komu kaj po službeni poti: ne osebno izročiti; prestavljen po službeni potrebi; — gl. služaben.

službovati: biti v službi.

služinčad: vse služabništvo pri kaki hiši.

služiti: biti v službi; zvesto je cesarja služil, še bolj pa Gospoda Boga; služiti pri kom; služiti za hlapca, za deklo; služiti komu; dvema gospodoma ni mogoče služiti; oči, čutila mu ne služijo več (dobro); služiti (si) kruh; služiti (streči) svojemu mesu, poželjenju; sveto mašo služiti; služiti vojake (pri vojakih), za častnika; koliko služiš na leto?

služkinja: ženski sluga; služabnica.

služnost: servitut.

smagati po čem: goreče hrepeneti.

smaja: huda suša, n. pr. po travnikih, če je vse posmojeno.

smatrati †: meniti, misliti; dozdevati se; smatrati koga †: imeti koga za kaj; smatrati se † za kaj: imeti, veljati, sloveti.

smažiti: cvreti, peči, pražiti, smoditi.

smeh: bučen, gromki; smeh koga ima, posili, lomi, duši; pripraviti koga v smeh, k smehu; smeh zadrževati, dušiti; smeh človeka mine, mu uide; v smeh bruhniti, prasniti; na smeh se držati; od smeha počiti; ni mi za smeh; to ni za smeh.

smehljaj: tih smeh, ki se kaže samo na licu; *smehljati* se kislo.

smejati, smejem (smejim) se; smejati se gromko, s krohotom, sladko, kislo, s celim trebuhom, komu v obraz, v lice (v brk †), v pest (na tihem, škodoželjno), sladko; smejati se nevarnosti; smejati se kakor norec (brez vzroka, povoda, razloga); vince zlato se v kozarcih nam smeje; sonce se smeje skozi oblake; smejé se je odšel; še krave se ti bodo smejale: tako neumno si uganil.

smel: drzen; smeli brki; smele sanje sanjati; smelo kaj trditi; — smelost.

smer, smeri: stran, v katero je kaj naravnano; idite kar v tej smeri naprej, pa ne boste zašli; starini so vedno nasprotni novim smerem v politiki, literaturi in življenju sploh.

smernica: navodilo za pot v kako smer; ravnati se po danih smernicah; smernice novega življenja.

smešen: sileč na smeh, smešna beseda, obleka, občutljivost; smešne pripovedovati; ne bodi vendar smešen.

smešiti: delati smešnega; smešiti koga pred ljudmi; s takim ravnanjem se samo smeši.

smešnica: šaljiva, smešna povest; anekdota; — smešničar.

smet, smetí: kar se pomete; smet mi je padla v pijačo, v oko; še za med smeti ni; taka smet: za nič človek.

smetana; smetano posneti: najboljše vzeti za sebe; smetanova kava, smetanov kruh, smetanova juha.

smetar pobira po hišah smeti.

smeti, smem: drzniti se; Bog vse vidi, Bog vse vé, greh se delati ne smé; ali smem povedati, kar mislim? porodnica ne sme prezgodaj iz postelje; tebe bi smeli po smrt poslati: ker si tako počasen, zamuden; mož, ki ga ni smeti (ne smemo) meriti z navadnim merilom; — smel.

smetišče: prostor, kjer se odlagajo smeti; kaj na smetišče vreči: zavreči, odvreči.

smetišnica: lopata za smeti.

smetiti: delati smeti.

smetnica: smetišnica.

smicati: smukati.

smiliti se komu: zbujati njegovo pomilovanje, sočutje; smiliti se hudo, v srce; revež se mi smili; reven, da se Bogu smili; vina in dobre jedače se mu ni nikoli smililo; smili se mu kakor mesarju tele: prav nič.

smilje: sitje.

smisel, smisla; ta trditev je brez vsakega pravega smisla: vsebine, pomena; v smislu dogovora: po dogovoru; razlagati predpise po njih črki, ne po smislu.

smiseln: odgovarjajoč, ustrezajoč smislu; — smiselnost.

smod: osmojena stvar; smod na trsju; jed diši po smodu; smod se drži dna v loncu.

smoditi svinji ščetine; smodi se jed; — smojenje.

smodka †: smotka.

smodnik; smodnišnica.

smoj: smod; žehteč veter; — smoja.

smojka: v žerjavici pečena bela repa; loška smojka: porogljiv izraz za domačine iz Škofje Loke.

smokulja: vrsta nestrupenih kač (Coronella austriaca).

smokva: figa.

smola: 1. sok iz igličastega drevja; smrekova, borova smola; smola se cedi iz drevja; smolo dreti, kuhati (v katran); črn kakor smola; prime se, drži se kakor smola; — 2. nezgoda, nesreča, neuspeh; v smolo priti, v smoli tičati; imeti smolo pri čem, v čem; smola se ga drži; nič se mu ne posreči.

smolar kuha smolo.

Smolè, Smoléta: osebno ime; — smolar; smolec.

smolec: smolar; čevljar.

smolika: kecmec; bolezen pri živini, pred vsem pri konjih.

smoliti: s smolo mazati; smoliti se okoli koga, n. pr. okoli deklet: smukati se.

smolnica: trska od smolastega drevesa; bakla; vrsta divjih klinčkov (Lychnis viscaria).

Smolnik, krajevno ime, pomeni isto kar »Smrečje«.

smoter: cilj, smer, namen; tako ravnanje je brez pravega smotra; — smotrno ravnanje; smotrna vzgoja; smotrnost je vidna v vsem stvarstvu.

smotlaka: mešanica, zmes, ničvredna reč.

smrad, smrada (smradú); hud smrad se širi; smrad po čem udari v nos, prihaja od česa.

smraditi: delati smrad.

smrčati: hreščeče vleči sapo skozi nos; — smrčim.

smrček: nos pri sesavcih; — vrsta gob (Morchella).

smrdéti (smrdim) po čem; smrdi kakor kuga, kozel, ko dihur; smrdi od lenobe; delo mu smrdi; — smrdeč.

smrdljiv: smrdeč; smrdljiva voda: petrolej.

smrdljivec: petrolej.

smrdokavra: vdeb (Upupa epops).

smreka: vrsta iglavcev z visečimi storži (Abies excelsa); dolg, raven, vitek kakor smreka.

smrekovec: od čebel na smrečju nabran med.

smrk: sifon; zoženo grlo kake posode, n. pr. kraške, z vodo zalite jame.

smrkati: vleči sapo v nos in ž njo vse, kar se v nosu nabira (vozger, solze); sunkovito jokati, stokati.

smrkav otrok: z umazanim nosom; **smrkav** *konj: bolan za smrkavostjo.*

smrkavec: vozgrivec; psovka nezrelemu človeku: da si niti nosa ne zna obrisati; — smrklja.

smrkelj: *glen, nesnaga v nosu; vozger.*

smrkniti; smrkati.

smrkolin: smrkavec.

smrt, smrti; bela, grenka, bridka, nagla, *mirna, lahka, naravna, mučeniška smrt;* bela žena, božja dekla; črna smrt: kuga; bled ko smrt; — smrt pride po človeka, ga pobere, pokosi, zadene, zgrudi, zasači, *zatne,* čaka, *zajame, kraljuje* črez vse ljudi; smrt je komu za vratom, za petami, mu grozi, gleda iz njega, mu gleda iz oči, mu je zapisana; smrt kleplje *koso, nastopi vsled česa;* — *smrt* komu zavdati, odvrniti; smrti zapasti, uiti, se ubraniti, gledati v oči: iti v smrt, pripravljen na smrt; bolan, ranjen na smrt; na smrti ležati; grozno smrt storiti; od smrti vstati; v smrt gnati, pognati koga; v smrt omahniti; smrt (smrti) dočakati; s smrtjo umreti: umreti svoje, navadne, naravne smrti; -- to drži kakor smrt; tebe bi smeli poslati po smrt: tako si počasen; — konjska smrt: konjederec; konjski mešetar; konjski mesar; — označba raznih strupenih rastlin: kozja smrt (Scorzonera), kačja smrt (Inula squarrosa); pasja, lisičja smrt (Aconitum); kurja smrt: teloh.

smrten boj, greh, strah; smrtna ura, *kazen, nevarnost, postelja, rana,* sraga, groza, bledica, kosa, muka, tišina; — smrtno koga sovražiti, razžaliti, raniti.

smrtnik: (umrljiv) človek.

smrtnjak: poosebljena smrt, v podobi okostnjaka s koso in peščeno uro.

smrtnost: umrljivost.

smrtonosen.

smučar, smučarja; smučarska oprava.

smučati, smučím: švigati.

smučati, smučam se: na smučéh; — smučkati se.

smučí, smučí, smučém, smučí, na smučéh, s smučmí; — riba drsa na smučéh.

smučice: majhne smučí za otroke.

smučina: sled, ki jo smučke zapuste v snegu.

smučka: posamezna smuč; smučke = smučí.

smuk: skok; smuk pod breg! smuk v luknjo! mačji smuk: v vratih izrezana luknja; okno na smuk: se ne odpira, ampak porine, popelje.

smuka: 1. sneg ali teren, ugoden za smučanje; tam je dobra smuka; za jutri se obeta dobra smuka; — 2. močna rogovila, na katero se položi plug in tako pelje; nav. v množ.: smuke.

smukati: švigati; miši smukajo po hiši; smukati perje, lanene glavice, brinje, veje; smukati se okoli koga: prilizovati se mu.

smukniti: šiniti; smukniti iz hiše, iz mesta, v suknjo; miš smukne v luknjo; smukniti: izmakniti.

snaga: čistost v oblačilu in opremi; pazi na snago! prava snaga ne sega samo do praga.
snagolten †, snegolten †: samogolten.
snaha: sinova (ali bratova) žena; († sinaha).
snažen: čist; snažna obleka, posoda; snažne roke; snažen prt; — snažnost.
snažiti obleko, čevlje, zobe.
snedav, sneden: ješč, požrešen.
sneg, snéga (snegá); sneg naletava (na redko), gre (po poljih in travnikih), prši, mrli, se siplje, melje, praši, kocá, kocnja, mete (na gosto), zapade (hrib in dol), se taja (joče), se kepi (pod obutvijo); veter ga nanese (nanosi) v zamete; sneg gaziti; suh, droben, južen sneg; snegovi: množine snega; zeleni sneg: še iz prejšnjih let; skrbi me kaj kakor lanski sneg: prav nič; — stepen jajčni beljak.
Sneguljčica; Sneguljka: pravljična oseba.
sneha †: snaha.
snemati, gl. sneti.
snen: zaspan; — snenost.
snesti, snem: pojesti; rja železo sne; cel hleb kruha je snedel († snel), tako je bil lačen; besedo snesti: obljubo zatajiti.
snet, sneti: prisad, smod (na človeku in rastlinah); turščična, žitna snet; — divje meso; — snetiv; snetjav.
sneti, snamem: kar je nasajeno, nataknjeno, poveznjeno (ne samo kam položeno); sneti okno, vrata; sneti s križa; sekira se je snela s toporišča, lopata z ročaja; sneti klobuk s kljuke, z glave; sneti kožo z živali: odreti jo; sneti se s tečajev: zgubiti (duševno) ravnovesje, postati popolnoma drugačen, divji.
snežinka: kosem snega; snežinke naletavajo.
snežiti: vso noč je snežilo.
snežke, snežk: vrhnji čevlji, ki se za hojo po snegu obujejo črez nizke.
sničav: radoveden; vsiljiv.
snimek, snimka: kopija; faksimile; posnetek.
sniti se, snidem se: sestati se s kom; sešla († snidla) sva se v krčmi.
snivati: sanjati; sanjariti.
snob; snobizem; snobističen.
snoči; sinoči; — snočišnji.
snop, snopa; s povreslom povezano žito; pasti, ležati, spati kakor snop; snop kolja: 250 kolov.
snopič: zvezek; velike knjige izhajajo v snopičih, ki se lahko posamez kupujejo.
snov, snoví: materija, materijal, gradivo; ta dogodek bi bil prekrasna snov za tragedijo (novelo, roman); sedaj še išče snovi za svojo pridigo; snov za razgovor; učna snov za višje razrede.
snovati, snujem: začenjati, pripravljati; čevljar snuje dreto na komolcu; snovati zaroto, naklepe proti komu; snovati komu pogubo; snovati si bodočnost.
snubač, snubec: moški, ki išče neveste (zase ali za druge); snubce poslati kam.
snubiti: iskati neveste; — snubitev; snubljenje.
snuti: snovati.
soareja.
sobana: velika soba; dvorana.
sobarica pospravlja po sobah.
sobota; velika, sveta sobota: v velikonočnem tednu; mlada sobota (sobotnica): mlaj v soboto; Bog ne plačuje vsako soboto: ampak, kadar se njemu hoče.
sobrat †: brat; pomen izhaja iz pridevnika: redovni, duhovni; beseda je neroden in nepotreben prevod iz nemščine.
socij; socijalen; socijalist; socijalističen; socijalizem; socijalizirati; socijeteta.
socius, sociusa.
Socka, krajevno ime: pomeni »sotesko«.
sočasen: sodoben; sočasni možje: vrstniki.
sočen: poln soka.
sočivje: zelenjava, ki ima stročje (bob, grah, fižol).
sočnat: sočen.
sočustvovati s kom: kazati sočutje s kom; sočutno ravnati s kom; simpatizirati s kom.
sod, soda: sodba; samo v (zastareli) zvezi: preki sod (nagla sodba, brez običajnega dolgega obravnavanja).
sod, soda; vinski sod; hrastov sod; sod drži 100 litrov; sod pušča (curlja); sod se nastavi: dene na pipo; zdaj teče novi sod vina; polniti sode brez dna: opravljati neplodno, obupno, nespametno, prazno delo.
sod, soda, sodo: na pare, nasprotje lihega; soda števila: 2, 4, 6, 8...
soda; sodavica (soda voda †).

sodar dela sode iz dog, ki jim vstavi dno in nategne (nabije) obroče.
sodba; napačna, nagla, krivična sodba; sodbo izreči o čem, nad kom; sodba je potekla, je bila izdana; pred sodbo priti; sodba o tem ne gre meni; zapasti sodbi; sodbo ovreči; iti na božjo sodbo stat.
sodček; sodec: majhen sod.
sodec, sodja: starejše besede za sodnika.
sodedič; sodedinja (sodednica).
soden; sodni stol, dan; sodna oblast, odpoved.
sodev: na pare; gl. sod.
Sodinja (Sodja) vas, gl. Sadinja vas.
soditi: misliti, svojo misel izreči; kakor jaz sodim; soditi komu pravico; po obrazu bi človek sodil, da še nima 50 let; jaz sodim tako; ne sodiš napačno; soditi po postavah, ostro, milo, pristransko, dobrohotno, prizanesljivo; soditi komu, koga, kaj, o kom, o čem; soditi komu smrt; po nagli sodbi soditi; mu je že bilo tako sojeno; ne sodite, da ne boste sojeni! — prilegati se: to ne sodi sem; tako mi bolj prav sodi; to nikamor ne sodi: ni za nič; ne sodi mi, da bi hodil v mesto.
sodja, gl. sodec.
sodnik; postaviti se za sodnika črez koga; milosten, strog sodnik; — sodnik pri športnih tekmah.
sodnji: sodni; gl. soden.
sodoben: sočasen; sodobnik: vrstnik; sodobnost: aktualnost.
sódolina: visoki, še v strmini ležeči začetek kake doline.
sodra: babje pšeno; v kroglice zmrznjen sneg.
sodrga: drhal; v mesta se natepe vsa mogoča sodrga z dežele.
sodrug: član socijalistične stranke.
Sófija: glavno mesto Bolgarske.
sofist; sofizem.
soglasen sklep: nihče ni bil proti; — soglasje; soglasnost.
sogolten, gl. snagolten.
sogornik: sosed, mejaš v goricah, vinogradih.
soha: v tla zabit tram; brv stoji na sohah; na sohah sušijo ribiči mreže; — postaviti komu soho: kip, spomenik z njegovo podobo.
soj: sij, žar, sijaj.
sojenice: bitja, ki človeku ob rojstvu prisodijo, kaj bo ž njim.
sok: moča, mokrota (prirodna, v truplu ali rastlini); brezov sok; drevo gre v sok; želodčni, črevesni sok; — redek močnik: moka, kuhana na vodi: privoščila skoporita komaj bo ti sok neslan; — njegovo govorjenje (pisanje) je brez vsakega soka in cmoka.
sokol: vrsta ptic roparic (Falco); sokol selec; sokolje oči; — Sokol: telovadna organizacija; sokol: član Sokola; sokolski kroj, znak; — sokolič.
sokolci: škornji z nabranimi gubami ob gležnju; gl. meksikanarji.
sokoliti koga: dajati mu poguma (z besedami, ne z dejanji).
Sokrat, Sokrata; Sokratova filozofija; sokratična metoda.
sokriv česa: sokrivec.
sokrvica: kri, pomešana z gnojem.
sol, solí; kuhinjska, morska, kaména sol; — bistrina, okus, pamet, um, spretnost, dovtip: sol zemlje, življenja, jezika; pesmi brez soli: neslane; kdor urne roke, sol v glavi ima.
solast; solastina; solastnica, solastnik.
solata na jesihu in olju, s čebulo, s česnom.
sold: novec; splošen izraz za denar: niti solda nimam; biti brez solda.
soldat: nekdaj označba za vojaka najemnika, ki je služil samo za plačo, ker še ni bilo splošne vojaške obveznosti; papežev soldat: uniformiran kaznjenec (ker so se svoj čas za vojsko papeža Pija IX. kot prostovoljci oglašali po večini bivši kaznjenci); gremo se soldate (igrat); — soldaščina: vojaštvo.
soliter, solitra: salpeter.
soliti jedi, meso; soliti komu možgane: poučevati ga; — pojdi se solit! = nehaj no! ne govori (ne počenjaj) neumnosti!
solnce, gl. sonce.
solnica: posodica za sol.
solnovrat: kres; — zlatica.
solomurja: salamoja; razsol.
Solún, iz Soluna, v Solun; solunska brata: sv. Ciril in sv. Metod.
solvenca; solventen.
solza za solzo mu kaplja iz oči, kane; bridke, grenke, vroče, krvave solze to-

čiti, prelivati, pretakati; solze skelijo v očeh, se udrejo, stopijo v oči, se ulijejo, silijo v oči, človeka dušijo, mu igrajo v očeh, ga polijejo, zalijejo, vrejo iz oči, polzijo po licih, koga premagajo, posilijo; potočiti solzo za kom; skozi solze gledati, se smehljati, smejati; pripraviti koga do solz; koga s solzami (bolečino, žalostjo) ljubiti; svoj kruh v solze pomakati; — dolina solz: zemlja, ta svet; mačje (mačkinje) solze: malenkost; krokodilove solze: lažne, posiljene, hinavske; ženske solze in kramarske prisege (so po ceni, torej brez vrednosti); — solzica.

solzaj: drobno tekoč, mezéč izvirek.

solzav: žalosten, jokav, melanholičen; solzavo pisanje, pripovedovanje.

solzen: poln solz; solzna dolina: zemlja, ta svet; imeti solzne oči; vsa solzna (v solzah, objokana) je šla.

solzeti (solziti): mezeti, po solzah, kapljicah teči; mezga solzi iz debla, smola iz deske; trta (se) solzi; okna (se) solzijo; cesta (se) solzi (ko se začne tajati).

solzica: drobna solza; tudi označba za razne cvetlice, n. pr. šmarnico; solzice Device Marije: razne rastline (Briza media, Poa annua).

solznat: solzen; solznate oči.

solznica (žleza).

som: vrsta velikih rib (Silurus glanis).

soma, gl. somovica.

somatičen; somatologija.

someren: simetričen; proporcijoniran; — somernost.

somišljenik: pristaš.

somoren: mrk, mračen.

somornica: morska voda, pomešana s sladko.

somovica: neka čudovita trava, ki jo iščejo jeleni; bajevno, zdravilno zelišče.

somrak: prehod od svetlobe v pravi mrak, ko še ni čisto mrak; polmrak; — somračen; somračnik: žival, ki se giblje, pokaže v somraku (rjavi hrošč, razne vešče).

sonarodnjak †: rojak.

sonce rumeno, jarko, žarko, svetlo, vroče, zlato, milo; sonce sije, vzhaja, zahaja, kroži, roma po nebu, se nagiba proti večeru, vstane, pripelje beli dan, žge, pripeka, pritiska, meri svojo pot, se niža, gre k zatonu, zatone; sonce (stoji) že visoko, nizko; greti se na soncu; pred soncem: pred vzhodom sonca; za soncem: proti zahodu; od sonca: v senci; pod soncem mu ni enakega: na vsem svetu; koder sonce teče, povsod se kruh peče: dovolj je dela (in zaslužka) po svetu; — sonce upa, sreče; sonce vseh lepot, vse lepote sedanje; sonce in senca: žalost in veselje; dež za soncem mora biti, za veseljem žalost priti; posijalo bo sonce tudi na naš prag; — sončece.

sončarica: bolezen.

sončen: od sonca; na soncu; sončni žarek, kraj; sončna ura, stran.

sončiti se: ležati na soncu.

sončnica: visoka cvetlica (Helianthus), ki obrača svoj soncu podobni svet za soncem.

sončnik: varstvo pred sončnimi žarki; parazol.

sonda; sondirati teren: potipati, poskusiti, kako bo s čim.

sonet; sonetni venec.

sonoren: zveneč, zvonek.

soočiti †: postaviti pred oči, v lice, iz oči v oči.

soodnosen: korelativen.

sop: jastreb; — sopara; sopuh.

sopara: para, ki se dviga iz mokrote (tekočine) v vročini.

soparen dan; danes je hudo soparno (dušeče); — soparnost.

soparica: od sopare težek zrak; — soparičen.

sopet, gl. sopota.

sopeti: sopsti.

sopihati: težko, z muko dihati, loviti sapo.

sopniti: zajeti sape, vzdihniti.

sopot: sopihanje; sopara; šum; slap; tesna deber.

sopraznik: ne zapovedan praznik; odpravljen praznik, ki se ponekod še praznuje.

soprog: zakonski drug.

soproga: finejši izraz za »ženo«.

sopsti, sopem: težko dihati.

sopuh: sopara.

sora: gl. svora.

sorazmeren: proporcijonalen; proporcijoniran; — sorazmerje.

sornik, gl. svornik.

soroden: istega rodu; — sorodnica; sorodnik; sorodnost.

sorodstvo v prvem (drugem...) kolenu, členu; sorodstvo po klobuku (v moški liniji, po očetih), po peči (v ženski liniji, po materah).

sopilo: organ za dihanje.

sopota: šumeča voda, burno tekoča po zelo tesni strugi; — sopotnica.

sorojak †: rojak; — gl. sobrat.

soršica †: soržica.

sorta: vrsta; vsake sorte ljudje, blago; vino je vse sorte; bolj pobožne sorte mož; — sortirati.

sortati: opravljati; poniževati; v nič devati; sovražiti.

sóržica: mešanica ržene in pšenične moke; *soržični kruh.*

soseb: posebej.

sosečka: javnopravna institucija za upravo skupnega imetja vaščanov; zadruga starih kmetov in želarjev; sosečko služiti: opraviti skupni račun sosečke in potem imeti gostijo; — soseska.

sosed; *midva sva si soseda.*

soseda: ženski sosed; — sosedinja.

sosedni, sosedna, sosedno; — sosednji, sosednja, sosednje.

sosednja: sosečka; soseska.

sosedstvo: skupina sosedov.

soseska: splošni izraz za »občino«; del fare, spadajoč pod njeno podružnico; — gl. sosedstvo; sosečka.

soseščan: član soseske.

soseščina: sosedstvo.

sosledje: vrstni red; zapovrstnost.

sosvet: pomožni svet (zbor svetovalcev).

sošolec: součenec; — sošolka.

Sotelšek, gl. Sotošek.

soteska: ozka dolina z visokimi, strmimi stenami; deber.

Sotošek, osebno ime, pomeni človeka, ki je doma »od Sotle«.

sotrpin: enako trpeč.

sotrudnik: pomagač (v prenesenem smislu); sotrudnik pri kakem listu, reviji.

sova: ponočna ptica roparica (Strix); sova sinico z glavano pita: ji očita debelo glavo (ki jo ima sama); nositi sove v Atene: nositi vodo v Savo; — sovan; sovica; sovič; *sovje oči.*

sovodje: zveza dveh (tekočih) vod.

sovpadati: ujemati se; strinjati se, skladati se; — sovpasti.

sovra, gl. svora.

sovrag: vrag, sovražnik.

sovraštvo; v sovraštvu živeti; sovraštvo do koga (česa) kazati; v sovraštvu sta si; sovraštvo si nakopati (na glavo); priti s kom v sovraštvo.

sou, dva souja, trije souji.

sousmeriti: naravnati v isto smer.

Sovče, *krajevno ime, narejeno iz imena* prebivalcev: Seljani.

sovraž komu biti: sovražen.

sovražiti koga (kaj) na smrt; smrtno sovražiti.

sovražnik komu (čemu) biti; sovražnike si delati; smrten sovražnik.

sovražnosti (med obema vojskama) so se že začele.

sovrstnik †: vrstnik; — gl. sobrat.

soznačen: enakega, istega pomena; sinonimen; — *soznačnica:* sinonim.

sozvezdje: skupina zvezd.

sozvočje: akord, harmonija, skladnost.

sožalje: žalovanje s kom, kondolenca; izreči komu svoje sožalje: kondolirati.

spacij; spacijonirati.

spaček: nepravilna, pokvarjena tvorba; nenormalen novorojenec, n. pr. brez rok; spački: drobno, piškavo sadje; — izraz začudenja, nevolje: glej ga spačka! — spak.

spačiti: *pokvariti, dati grdo lice, zunanjost;* koze so mu spačile obraz; spačeno vino; vse se mi je spačilo; spačiti se komu: pokazati mu grdo zategnjeno lice; spačen človek: moralično pokvarjen.

spadati † komu: biti last koga; spadati pod graščino; to spada (gre) v njegov račun, delokrog; to ne spada (ne sodi) sem; — gl. slišati.

spah: stik, spoj.

spahniti: izpahniti; — *spahniti dve deski,* dogi (da se tesno prilegata druga drugi).

spahovati: spahuje se mi iz želodca (sapa); — izpahovati.

spajati: vezati (v prenesenem pomenu), spojiti.

spajdašiti se s kom: postati mu pajdaš.

spak: *spaček; ti spak ti! mali spak:* v najširšem, ne sovražnem pomenu; sploh

označba za vse, kar komu dela neprilike, skrbi, sitnosti, zadrege; evfemizem za »vrag«: ni spak, da tega ne bi zmogel!

spaka: ženski spak; žena je porodila strašno spako; peklenske spake: strašila; — lepo, prijazno ti je bilo spaka, prav kakor tisti angelci v oltarju; — gl. spak.

spakedrati: hudo spačiti, zmrcvariti; spakedrana beseda, kranjščina.

spakovati se: pačiti svoje lice; spakovati se komu, proti komu.

spalčiti: skrpati, za silo sestaviti.

spalni tovariš †: spanjač.

spametovati se: postati pameten.

spanec človeka obhaja, lomi, lovi, prevzame, premaga, drži, posili; zazibati se v spanec.

spanjač: kdor z drugim spi na istem ležišču.

spanje: lahko, težko, trdno, globoko, smrtno; spanje človeka premaga, se ga še drži; spanje s čim pregnati.

spara †: sopara.

spariti: narediti par; — izpariti: izkaditi se.

spasti: popasti; spasti travnik, ki je dan na spašnjo (ne na košnjo).

spati, spim; spati kakor klada, snop, polh, ubit, zaklan; gledati pod kožo; spiš, ali čuješ? grem spat; spati se mi hoče; — spavati.

spaziti: opaziti, zapaziti; dokler ga ni bobnar spazil.

specijalen; specijalist; specijalizirati; specijalka.

spečati kaj: spraviti med ljudi, spraviti med svet; tako blago se težka da spečati; — spečati se s kom: imeti (spolne) opravke s kom.

speči kruh; speči se: opeči se, slabo naleteti kje.

spedicija; speditér, spediterja; speditirati.

speech: golč (izgovori: guč); šaljiva označba za (slavnostni) govor.

spehati se: upehati se, utruditi se.

spektrum, spektruma (spektra); spektralen.

speljati se iz gnezda: odleteti; speljati koga v zmoto, na led; speljati trto po brajdah, zidu, drevju; speljati koga na led, na krivo sled; speljati voz: ki je prej tičal.

speniti: posneti pene.

spenjati: speti; vzpenjati.

spereti: prepereti.

spesniti se: sneti se, zdrkniti, potegniti se.

spešen: ročen, hiter.

spešiti: večati, gnati, poganjati; spešiti prebavo sitim; — spešiti se: napredovati, hiteti.

spet: zopet, v drugo, drugič.

speti, spem, (spejem): hiteti.

speti, spnem: zvezati; — spenjati; — speti se: vzpeti se.

spetka: slabotnež; — spetnik.

spetnica: zvita trta.

spev, speva: daljša pesem; Ilijada ima štiriindvajset spevov.

spevnik: pesmarica.

spevoigra †: igra s petjem.

spiritist; spiritizem.

spiritual.

spis; pravdni spisi, sodni spisi; zbrani (izbrani) spisi Josipa Jurčiča; spise izdati, založiti.

spisati knjigo, pismo, dramo, razpravo; — spisovati.

spisek: seznamek, register; — zapisek.

spisovnik: knjiga z vzorci pisem, uradnih vlog in zapiskov.

splahniti, splahnem: upasti; sod je splahnil: sedaj je v njem manj ko prej; v bolezni je splahnil za celih deset kil; splahnjeno lice; otók je splahnil; balon je splahnil in se sesedel; — splakniti.

splajhati: stresti; pijača se splajha v posodi, v kateri se prenaša.

splakniti: oplakniti; splakniti posodo, perilo.

splasteti: z ležanjem se pokvariti.

splašiti: preplašiti; splašiti konja, divjačino; splašiti se iz spanja.

splav: raka, po kateri se spušča voda; na splav: hitro, naglo; — kar se plavi (spravlja) po vodi: povezan les v deblih; odprava telesnega plodu (prvotno s tekočinami, danes tudi označba za operativno).

splavar vodi splav lesa; savinjski splavarji.

splavati na breg; ladja je splavala: začela plavati; moje veselje, upanje je splavalo po vodi: izjalovilo se je.
splaviti les, otroka, posodo (splakniti); — dvakrat je že splavila (otroka); — splavljati.
splaziti se skozi grmovje, okno, luknjo.
splesniti: postati plesniv; ves kruh nam je splesnil.
splesti, spletem; splesti venec, kito, korobač, plot, mrežo, nogavico; — splesti kaj: izmisliti si; — spletati.
spleteničiti: skrpati, zmašiti.
spletična: ženska, ki pomaga drugi pri spletanju (las v kite); — spletica.
spletka: kar se je (med ljudmi) splelo; intriga; spletke delati proti komu: *spletkariti, zahrbtno ravnati.*
splevenitі: izmakniti, pouzmati.
splezati na drevo, z drevesa, črez zid.
sploh: vsi; povsod; vedno; ta teden bodo sploh začeli kositi; sploh tako delajo; ti sploh nimaš nič govoriti; in sploh: humoristično mašilo pri opisovanju, naštevanju (hoče reči: nič več).
sploščen: plosk, ne napet.
splošen: nasprotje posebnega; splošna navada; splošno mnenje, prepričanje; splošno se tako govori: pri vseh, vedno, povsod; odločilna je splošna raba; splošno veljaven; splošno človeški.
spočeti: zanositi; Marija je spočela od sv. Duha; brezmadežno spočetje.
spočetka: iz početka, od kraja.
spočit od spanja; spočita zemlja.
spodaj; spodi; spodnji.
spoditi: zapoditi; prepoditi.
spodnjica: spodnje žensko krilo.
spodoben: primeren, ustrezajoč; spodobno se obnašati; spodobna (dostojna) obleka; — spodobnost; — gl. podoben.
spodobiti se: taka obleka, tako obnašanje se za v cerkev ne spodobi; spodobi se, da se mu lepo zahvališ.
spodrkniti; spodrsniti; spodrknila mi je noga: spodrknilo: spodletelo mi je; ura »spodrkne«, predno začne biti; — gl. drčati; drkniti.
spodtakniti se †: spotakniti se.
spogledati se med seboj, s kom: pomeriti se (samo) z očmi: — spogledovati se.
spogledljiv: koketen, izzivajoč; — spogledljivost.
spoj: zveza.
spojina: kar je spojeno; kemične spojine (v nasprotju s prvinami); kovinske spojine.
spojiti kaj s čim; — spajati; speti.
spojka: vez iz lesa ali kovine, klanfa †.
spokojen: miren; pokojen.
spokoren: delajoč pokoro; spokoriti se; spokornež; spokornica; volk spokornik.
spol; moški spol; ženski spol; srednji spol (v slovnici); ljudje obojega spola; lepi, slabi spol: ženski; močni spol: moški.
spola: polovica; na spoli, spolu: na pol.
spolijirati.
spolnost: pojavi spolnega življenja.
spoloven: polovičen.
spolovilo: spolni ud.
spolovina: skupna last in korist; imeti kaj na spolovini: deliti posest na čem in korist od česa (n. pr. zemlje) s kom.
spoloviniti: deliti na pol.
spolu: na pol; gl. spol; spola.
spolzek: polzek.
spolzniti, spolznem; spolznil sem na pomarančni lupini; spolznilo mi je: spodrsnilo mi je.
spomenek: pomenek; domenek.
spomenica: spis, s katerim se kaj na posebno slavnosten način pokliče v spomin; volivci so svojemu poslancu izročili *obširno spomenico;* Kopitarjeva spomenica.
spomenik: steber, kip, postavljen komu za spomin; Prešernov, Trubarjev spomenik: *spomenik odkriti;* a *spomenik* postavimo mu tak, da slednji skuša biti mu enak.
spomeniti: omeniti; opomniti; spomniti; — spomeniti se: domeniti se, dogovoriti se.
spomin: 1. možnost pomnjenja; dober, slab spomin; večen spomin; spomin me zapušča; če me spomin ne vara; ostati v *spominu komu, iz spomina si kaj* izbrisati; v spomin si vtisniti; — 2. kar se pomni ali kar koga na kaj spominja; sladek, bridek, blag spomin zapustiti; spomin človeka grabi, *zagrabi; zgrabi,* spreleti, posili, obide; to je vredno spomina: spomin se oglasi: da bo n. pr. kdo umrl (če se nenadoma ura ustavi, kaj v hiši potrka, poči, pade); komu kaj za spomin dati; v spomin veselih in žalost-

nih dni; to delajte (storite) v moj spomin; v spomin na koga; živ spomin (na koga): evfemizem za nezakonskega otroka; — spomini: zapiski iz lastnega življenja, memoare; Vošnjakovi »Spomini«.

spominčica †: potočnica.

spominek: majhen spomin; spominček; — v starejšem jeziku: spomenik.

spominjati: gl. spomniti.

spominska knjiga: v katero se komu za spomin kaj napiše; spominska plošča: spomenik v obliki plošče, n. pr. na rojstni hiši Valvasorjevi v Ljubljani, Jurčičevi na Muljavi; spominski spis: spomenica; spominski denar, dan.

spomlad, gl. pomlad; spomladi.

spomladanji; **spomladanski**; (v) spomladi.

spomniti se koga, česa; spomniti se na koga, na kaj: spomniti koga česa, na kaj: opomniti; zdaj sem se spomnil; spomni se mene (name), kadar se ti bo dobro godilo.

spona: vez; nav. spone; v spone dejati koga: zvezati; spone (suženjstva) zdrobiti; — sponka.

sponašati, sponesti: 1. komu kaj oponašati, očitati, pod nos podrgniti, v zobe vreči; — 2. sponašati se: uspevati, obnesti se: uspevati, obnesti se, dobro storiti; trta se je letos sponesla.

sponositi; **sponašati**.

spopad med dvema nasprotnikoma; sovražen spopad; med nasprotniki je prišlo do krvavega spopada.

spopasti se: zgrabiti se; spoprijeti se.

spor, spora: nasprotje v mišljenju; prepir; medsebojne spore poravnati, izgladiti.

sporazum, tih, javen; do pravega sporazuma med njimi ni prišlo; sporazum se je razbil; — sporazumeti se s kom.

sporeči se s kom: spoprijeti se z besedami.

spored: program, določena vrsta kake prireditve; vse je šlo gladko po sporedu; spored spremeniti, prevreči; držati se sporeda.

sporen: izvirajoč iz kakega spora, povzročajoč spore; sporna točka, sporno vprašanje.

sporočiti komu kaj: naznaniti.

sport; šport.

sposoben: porabeń, primeren, dober; sposoben za kaj kakor jež za — škafe ribati (evfemizem za: rit brisati); ni sposoben †: ni za kaj; — sposobnost.

spoštljiv: izkazujoč, zbujajoč spoštovanje; spoštljivo vedenje; spoštljiva starost; — spoštljivost.

spoštovati koga: dajati mu čast; — gl. poštenje.

spotakniti se ob kaj, na čem, na kom: zadeti na (nepričakovano) oviro; spotaknil se je in je padel; jezik se mu je spotaknil; spotaknilo se mu je: zaletelo se mu je, ponesrečilo se mu je; — spotikati se nad kom: obrezati se ob koga; karati, kregati, oštevati koga.

spoti iti komu: iti komu s poti.

spotika: ob čemer se kdo spotakne; to mi je v spotiko: to me moti, jezi, razburja; brez spotike, gladko govoriti; — kamen spotike; splošen izraz za vse, na čemer se lahko kdo spotakne, škandalizira, jezi, razburja.

spotikljivo govorjenje, obnašanje, življenje: škandalozno.

spotoma (gredoč, mimogrede, med potom) kaj opraviti; spotoma se je pri nas oglasil.

spoved: k spovedi iti; pri (na) spovedi biti; spoved opraviti; duhovnik gre k bolniku na spoved; javna, očitna, splošna spoved.

spovedati se svojih grehov; spovedanec; spovedanka.

spovedovati koga: poslušati njegovo spoved, podrobno koga o čem izprašati; spovednik; spovednica.

spoviti: splaviti; abortirati.

spoznanje; okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje; za spoznanjem pride kes; spoznanje ga je obšlo: spoznal je; za spoznanje premajhen: nekoliko, prav toliko, da se še lahko spozna; priti k spoznanju †: spoznati.

spoznati koga po glasu, hoji, licu, obleki; nisem ga spoznal, tako je bil spremenjen; spoznati koga za krivega (krivega †, krivim †); spoznati kaj za dobro, za potrebno; do dobrega koga spoznati; spoznati se v čem †, na kaj †: kaj znati, poznati, biti česa vešč, biti veščak v čem.

spoznavati; spoznati.
spraševati; izpraševati.
sprava: priprava, orodje; kuhinjska sprava; ribarske sprave; — sporazum; boljša kratka sprava nego dolga pravda; spravo narediti med ljudmi: mir.
spraven dar: v znamenje sprave.
spravišče: zbor.
spraviti: narediti kaj, da je prav, urediti, uravnati, poravnati, dati v red; spraviti kaj kje (shraniti), proč (odstraniti), vkup (nabrati), s pota, s sveta, v red, v denar (vnovčiti, spečati), na varno, med svet (med ljudi), iz koga, na dan; — spraviti koga v jezo, zmoto, zadrego, ob kredit, v grob, na kant, pod streho, v stroške, zopet k zavesti, v nesrečo, v žalost, ob pamet, iz ravnotežja, iz uma, na misel, ob kruh, v sramoto, v škodo, v posteljo, spat, v njegovo sobo, pod mizo, na noge, pod zemljo, na beraško palico, pod se, pod svojo oblast; — spraviti se nad koga (iti zoper koga), nad nalogo, po koncu (vstati); spraviti se: pobrati se, izginiti; — spraviti (pomiriti, sporazumeti) se s kom, z Bogom; spraviti skregane ljudi med seboj; spraviti (shraniti) denar, nedeljsko obleko, besedo iz koga, seno ob lepem vremenu; — spravljati.
spravljiv: pripravljen, dovzeten zá spravo; — spravljivost.
spravnik: mlekar v planinskem stanu.
spražiti jajca na maslu, masti.
spreči kravo s konjem; — spregati.
spred; spredaj; od spred, od spredaj; — sprednji.
spregati: konjugirati (delati razne oblike glagolov).
spregled: 1. nič ga ni na spregled: nič se ne pokaže; — 2. spregled davka, zakonskega zadržka.
spregledati: prezreti, ne upoštevati, ne se ozirati na kaj; spregledati komu davke; — gl. spregled 2; izpregledati.
spregovoriti; izpregovoriti.
sprehod; iti na sprehod, vrniti se s sprehoda.
sprejem; slovesen sprejem novega bana; slab sprejem s slabim aparatom za kratke valove.
sprejemati: sprejeti.
sprejeti, sprejmem; veselo sprejeti novico; sprejeti gosta, novega člana v društvo; sprejeti povabilo (ne ga odkloniti), denar (ne ga zavrniti), koga pod streho.
spreleta(va)ti; spreleteti: groza ga je spreletavala; spreletelo ga je: presunilo, prešinilo ga je; ptiči se spreletavajo nad cerkvijo; golomrazice me spreletajo.
spreleteti, spreletim; človeka spreleti mraz, jeza, sladkost, groza, strah, spomin; mrzlo ga je spreletelo.
spremeniti lice, glas, barvo, vodo v vino; nič se ni spremenil, tak je, kakršen je bil; veselje se je v žalost spremenilo; — spremenjenje Gospodovo na gori; spreminjati.
spremenljiv; spremenljivo vreme; vse je spremenljivo; — spremenljivost.
spreminjast opal; spreminjavo lice.
spremiti koga črez ulico: iti ž njim; — spremljati koga na klavirju (če igra vijolino); — spremljevati.
spremnica: listina, ki gre s kako pošiljko.
spremstvo: ljudje, ki koga spremljajo.
sprenevedast: afektiran, posiljen.
sprepereti: strohneti.
spreten: nasprotje okornega, nerodnega; ročen; spretna roka; spretno ravnanje.
spreti se s kom: priti ž njim v spor; sprt (razprt) s samim seboj.
sprevid †: preudarek.
sprevod: spremstvo, posebno svečano, slovesno; procesija; iti s sprevodom; pogrebni sprevod.
sprevodnik: vodja (vlaka); spremljevavec.
sprevreči se: spremeniti se.
sprhneti; sprhniti: sprepereti.
spričati s sv. pismom: izpričati; s pričo dokazati.
spričevalo: listina, s katero se kaj dokaže, izpriča; spričevalo ubožnosti (ubožno); šolsko spričevalo; spričevalo dati († izstaviti).
spričo: pred pričo; v navzočnosti; zaradi.
spridiiti: pokvariti; toliko blaga si mi spridil; jed se je spridila, ker je predolgo stala; sprijen človek; — sprijenec; sprijenost: — gl. prid.
sprijateljiti se s kom; politika naju je sprijateljila.
sprijazniti se z mislijo.

sprijemati se: mastni prsti, listi knjige se sprijemajo.

sprijeti se (**sprimem**) s kom: spopasti se ž njim; **prsti** so se mi sprijeli (ker so bili **mastni**); psi so se sprijeli: zgrabili; — **sprejeti**: lastovke, oj Bog vas sprimi!

sprostiti: rešiti, osvoboditi; da sproščenim bo vseh težav telesa se srečnim izpolnila volja vsaka.

sprostreti: razprostreti.

sproščenost: popolna svoboda brez vsakršnih omejitev in vezi.

sproti: takoj, v vsakem slučaju; sproti vse pozabi; sproti si pripravljati, sproti plačevati; kar čmrlji naberejo, sproti vse snejo; — gl. proti.

sprožilo: priprava, ki kaj sproži.

sprožiti: spustiti, izpustiti; kaj napetega, pripravljenega spraviti v dejanje, v tek; kamen se je sprožil z gore; puška se je sprožila; **miš** je past sprožila; uro sprožiti (da začne biti); jezik se mu je sprožil: razvezal; sprožiti besedo, debato, vprašanje, poskus.

sprva; izprva.

spuhniti (se): napeti se; izpahniti se.

spustiti: pustiti; spustiti se v vodnjak, v tek, po vrvi, z višine, na kolena, v kaj, v pogovor, v prepir, v boj, v polemiko s kom; — spustiti mrliča v jamo, živino na **pašo**, psa na zajca, ladjo v morje, **bika** na kravo, puščico z loka, vodo na **travnik**, vino iz soda, svojo jezo na koga (**nad** kom); — spuščati; — izpustiti.

spužva †: (**morska**) goba.

srab, sraba: srbečica; garje (scabies).

srabot, gl. **srobot**.

sračiti se: regetati kakor sraka.

sračka: driska.

sraga: (debela) kaplja, pos. od potú; potne srage so mu stopile na čelo; smrtne srage; dokler ni zadnja sraga prelita; neko srago (vina) še imam; — pri starejših **pisateljih** = kap: od srage udarjen; — sražica.

srajca ima **rokave** in stan; hodna, platnena, pisana, mašna, poročna, mrtvaška, spalna, **svilena** srajca; v sami srajci hoditi; **komu** pod srajco lesti: vsiljevati se mu; **ljubljanska** srajca: rojen Ljubljančan; **stara** navada je železna srajca: se težko sleče; — srajčica.

srajčnik: srajca s kratkim stanom ali brez rokavov.

sraka: ptič (Corvus pica); vrešči, krade kakor sraka.

srakona; srakonoga: neka trava, imenovana tudi jesenka (Panicum sanguinale).

srakoper: roparski ptič (Lanius); pisan kakor srakoper.

sram, srama (sramú); nobenega srama nimaš več; brez strahú in brez sramú kaj povedati; — sram me je pred Bogom in ljudmi; pred lastnim psom ga je sram; sram me je bilo, postalo; tebe in mene ga je sram; sram te bodi! — spolni ud.

sramen: zadevajoč sram; sramežljiv; sramna kost; sramna kuga: sifilida.

sramežljiv: občutljiv za sram; sramežljiv kakor kmečka *nevesta*; *sramežljiva* Muza; — sramežljivost.

sramota: vzrok, povod za sram; sramota koga grize, pretresa, peče v srce, bode, *žge* v *lice*, pade nazaj na koga (ki jo je storil); sramoto užiti, delati komu, prenašati, preboleti, komu nakopati (na glavo); spraviti koga v sramoto; v sramoto *se pogrezati*; to mi je na sramoto; na sramoto koga postaviti: v sramoto pripraviti; to je prava sramota!

sramoten: povzročujoč sramoto; sramotna plača; sramotne razmere; sramotni okovi; postaviti koga na sramotni oder: javno mu pripraviti sramoto.

sramotiti koga: pripravljati ga v sramoto; sramotilen spis.

sramovati se česa; sramovati se pred kom: kazati svojo sramežljivost.

srati (*serjem*; *séri*): *opraviti* veliko potrebo, staro raboto, tisto, česar nihče drugi ne more opraviti za koga; olajšati se.

sražica: mala sraga.

srbec; srbečica: neprijetni občutek, da koga srbi; — nemir; — radovednost; — srab.

srbeti, srbím; kjer te ne srbi, ne praskaj! srbijo me prsti: hoče se mi; pest ga srbi: udariti hoče; hrbet ga srbi: udarcev je potreben; kaj to tebe srbi?

Srbijanec: človek, rojen (ali doma) na ozemlju nekdanje kraljevine Srbije; — gl. Prečan.

srborit: nemiren, razposajen, željan prepirov, potreben udarcev (po riti, ki ga srbi); srborit ko mlad vrabec; — srboritež; srboritost; — gl. razborit.

srboritka: plod šipka (Rosa canina).

srce bije, tolče, utriplje, trepeče od hrepenenja, se ogreje, upade, krvavi, se trga, se zasmeje, taja, topi, poskakuje od veselja, se stiska od žalosti, žene koga, se vname, gori za koga, peče, boli koga za čim, poka, poči, se krči; kaj koga za srce grabi; stisniti, pritisniti koga na srce; komu v srce videti, k srcu prirasti; težko, tesno, sladko mi je pri srcu; to mi je na srcu, pri srcu; česar je polno srce, rado iz ust gre; — žalostno, pusto, veselo, potrto, ledeno, ranjeno, obupano, očetovsko, nedolžno, prevzetno, zagrenjeno, trdo, junaško, dobro srce; tiha, močna, usmiljena srca: ljudje; — srce blažiti, obešati na kaj, iztresti pred kom, si ohladiti (jezo), zapeljati, presuniti, ganiti, vneti za kaj; — biti mehkega srca; nositi kaj v srcu; iz srca, prav od srca komu kaj želeti; vzeti, gnati si kaj k srcu; v srce se mi smili; prepričan v svojem srcu; nima in ne more imeti srca za tuje bolečine; srce komu v hlače pade: pogum mu upade; — srce moje: dragi, ljubi moj! — sredina raznih reči; — srčece.

srčán, gl. srčen.

srček: ljubček.

srčen krč; srčna žila; srčna korenina; — *srčna ljubezen; srčno prositi: prisrčno;* presrčno; — srčno se podati v boj: pogumno; — srčnost.

srčika; srčina: srednji del debla, stržen; hrast ima malo srčine, pač pa mnogo obelka.

srčkati: ljubkovati; — srčkan.

srd: huda, tiha jeza; srd koga prime, se taja; boj se srda božjega! — srdit; srditi se; srditi koga; srditost.

srebati juho: z zrakom vred jo vleči skozi ustnice; — srebam, srebljem; — srebniti: srkniti.

srebot, gl. srobot.

srebrna maša, poroka: ob petindvajsetletnici.

srebrnjak: srebrn denar.

srebro; čisto srebro; živo srebro.

sreča se komu nasmehne, izneveri, ga zapusti, se obrne; prava sreča (je) za mene, da vem; imeti srečo pri igri, v ljubezni, pri živini; dobra, zla, nezaslišana, togotna, kriva (usoda) sreča; sreča je opoteča; srečo zgrabiti, pograbiti za lase; po sreči je šlo vse; sreča nam je bila mila; krojiti komu (sebi samemu) srečo; prekipevati od sreče; slepa sreča: slučaj; želeti komu srečo; išče te sreča, um ti je dan; sreča koga čaka; vsa sreča, da ni bilo kaj hujšega; k sreči: na srečo (je bilo tako); Bog daj srečo! (pozdrav delavcem na polju, tudi samo »Srečo dobro«!); ima srečo kakor pes v cerkvi: če brez škode in brc uide težkim, okovanim kmečkim čevljem.

srečati koga; kjerkoli se midva srečava; kedaj te bo pamet srečala? — srečavati; srečevati.

srečen dan, veter; srečno roko imeti pri čem; koga srečnega storiti; srečno živeti, srečno umreti; — bilo srečno! splošna želja uspeha; srečno! pozdrav pri slovesu = srečno ostanite! srečno hodite!

srečka: nakaznica na (možni) dobitek; kupiti srečko državne razredne loterije.

sred: v sredi.

sreda: sredina; v sredi stati; v sredo stopiti; čez sredo prelomiti, po sredi prežagati, v sredo zadeti; v sredi, v zlati sredi: srednja pot, najboljša pot (nič se ne sme pretiravati); zlata sreda; — srednji dan v tednu; ob sredah in sobotah se brijem; velika sreda: v velikonočnem tednu; sredpostna sreda: po 3. nedelji v postu.

sredi: v sredi.

sredica: srednji, notranji del; kruhova sredica.

sredina: (*abstraktna*) *sreda; sredina zemlje.*

sredinec: srednji prst (na roki).

središče: matematična sredina; središče kroga.

Središče, iz Središča, v Središču; Serjanec; središki; serjanski.

srednik: posrednik.

srednji vek; srednja šola (med ljudsko in univerzo); srednji spol (v slovnici, ne

moški ne ženski); srednja (povprečna) cena; srednja pot, najboljša pot; srednja brzina; srednja teža; srednje velik.

srednjik: v sredi stoječ.

sredobežen: *centrifugalen;* — *sredobežnost.*

sredotežen: centripetalen; — sredotežnost.

sredoveža: goz pri cepéh.

sredozimci: svetniški godovi sredi zime.

sredpost: sreda po 3. nedelji v postu.

sredpostna nedelja: 4. nedelja v postu.

sredstvo: pomagalo, pomoč; vsa sredstva uporabiti zoper bolezen, mrčes.

sren: uležan, zrnat in mrzel sneg; sneg se osreni: postane sren; srenec.

srenja: občina, soseska.

srep: divji; srep pogled; srepo gledati.

sresti, sretem (srel): srečati.

srez †: okraj.

sreža: zmrzujoča površina vode ali snega; voda gre v srež, se sreži; snežni srež.

srhek: hrapav, vrapav, razmršen, ne gladek; listi paradižnika so srhki; — srhel.

srkati: srebati; piti; absorbirati; — srkljati: po malem srkati; — srkniti.

srna; srnjak; — srnica; srnče; — srnjad.

srnec: srnjak.

srobot, srobota (sroboti): divja ovijalka (*Clematis*); — *srobotje.*

Srobotnik, krajevno ime; Sroboćan; sroboški; — gl. srobot.

srp, srpa: orodje, s katerim se žanje; mesečev *srp;* — gl. *srep.*

srpan, mali: julij; srpan, veliki: avgust; ko je ženska že v srpanu, zadnji čas se je možiti: ko prihaja v leta.

srpica: pralica, majhna motika za plevel.

srpó, gl. srep.

sršast: sršeč, nasršen; — sršati: sršeti: po koncu stati (o laseh ali dlaki).

sršén, sršena; *sršenovo gnezdo;* — *sršen* piči za devet os.

sršenka; sršenklja: vrsta hrušk (salzburgerica), na katero gredo sršeni posebno radi.

sršiti: po koncu postaviti (lase, dlako).

srteti: sršiti.

stabilen; stabilnost (stabiliteta †).

stadijon; stadij.

stafeta, gl. štafeta.

staja: prostor, kjer se kaj ustavi in stoji; — prenočišče; ograjen prostor za živino; hlev.

stakniti: zadeti; naleteti na kaj; ga stakne *nazadnje, ki bil ji je kos;* — *skupiti;* — stikati.

stalen: veden, trajen, dokončen, nepremakljiv; stalna plača, cena, količina, fraza; stalno namestiti (najeti, nastaviti) koga; — stalnost.

stalež: status; stanje.

stališče: prostor, na katerem kdo (kaj) stoji; na katerega se opira temelj, razlog; s svojega stališča ima mož prav; presojati kaj z osebnega, z znanstvenega stališča; zavzeti v kaki stvari odločno stališče; trdno, neomahljivo, težavno, omajano, premagano stališče; — gl. položaj.

stalo: temelj; podlaga; fundament, opora.

stan, stana (stanú): staja; vzeti koga na stan; *lep stan si je postavil; imeti kje* svoj stan; ovčji stan; glavni stan vojske; — srajca ima rokave in stan; spalna srajca ima dolg stan, rokavci kratkega; vrhnje usnje pri čevlju; — zakonski, vojaški, delavski, samski, kmetski stan; stanù se svojega spomni, trpi brez miru; vsi stani na svetu potrebni so nam; nizek, visok stan; stanovi: do 1848 zastopniki privilegiranih stanov (mesta, plemstvo, duhovščina); kranjski deželni stanovi; ohraniti kaj v dobrem stanu; dognati dejanski stan: kako prav za prav kaj je; priti v drugi stan: zanositi; postaviti kaj v prejšnji (nekdanji) stan; v stanu božje milosti; — biti v stanu †: moči, zmoči, premoči.

stanarina: *plača za stanovanje.*

stanica †: (železniška) postaja; pravilno se lahko rabi samo v anatomiji (bijologiji), stanič(ev)je.

stanijol.

stanišče: stan; staja.

stanje in čakanje utruja; zdravstveno, premoženjsko stanje; železnica je v dobrem stanju; v treznem stanju (trezen) bi kaj takega ne storil; nizko vodno stanje †: nizka voda.

stanjšati testo.

stanoga, gl. stonoga.

stanovalo: stanovališče.

stanovanje *najeti*, opremiti, oddati, odpovedati.

stanovati kje, pri kom.

stanoviten: trajen, vztrajen, neomajen, trden, nespremenljiv, stalen, trpežen; stanoviten kakor kopriva; stanovitno vreme; stanovitna molitev, vera; — stanovitnost.

stanovnik: prebivalec; — stanovništvo kakega kraja.

stapljati, gl. stopíti.

star kakor zemlja, kakor greh; star mož, staro vino, staro žito, stara petica, stara mera: najboljše, nekaj vredne reči; star kramp: star človek ali žival; star lisjak, star grešnik; izkušen, preizkušen; koliko si star? dvanajst let sem star (*mi je, štejem, imam*); stari: tast, oče, mož, predsednik, direktor; stari oče: očetov oče; stari mesec: pojemajoč; stari kraj: domovina, Evropa (v ameriški slovenščini); stari svet: Evropa (v nasprotju z Ameriko); leta (1 leto) star; stari zakon (testament; v sv. pismu); — stara kost (star mož) je modrost; stara šara: neporabne, dosluženе reči; stara bajta: spoštljiv izraz za starejšega človeka; stara sablja: star, preizkušen prijatelj; stara šega, moda, navada; stara ljubezen ne zarjavi, devetkrat se vrne, *ponovi; stara pravda; stara grča*: star, a še vedno korenjaški mož; — staro in *mlado je drlo za njim*; vse gre, je zopet (še vedno) po starem; človek starega kopita; na stare dni: v starosti.

starati se: iti v leta; človek se začne starati, da sam ne ve, kdaj.

starček; starec: star mož; sivolas starec; starčevsko moder.

Starè, Staréta: osebno ime; — Stariha.

starešina: starejši človek, ki kaj vodi; biti za starešino pri poroki in na gostiji; cerkveni, občinski, uradni starešina; — *starešinstvo*.

starica, starka: stara ženska.

stariha: starec z izrazitimi znaki starčevstva.

starikav: postaren; — staríkavost.

starina: stara roba in kraj, kjer se dobi; antikviteta; antika; staro vino; star mož; lani je slepar starino še prodajal, nosil škatle; na starini se včasih kaj zanimivega dobi; starine: stari dogodki, priče iz davnine; — starinska obleka: po stari šegi.

stariši †: starši.

starodaven: prastar.

starokopiten: staromoden, po stari šegi.

staroselec: prvotni naseljenec, ne priseljenec, prišlek.

Staroslovenci (Bleiweis in njegov krog); *staroslovenska politika*.

starost: visoka, siva, potrta, častitljiva; starost je modrost, mladost norost.

starosta: starešina.

staroverski: starokopiten.

starovičen; starovit: starikav; starinski.

starovičje: vresje (Erica).

starožitnosti: starine.

starši, staršev, staršem, *pri starših*, s *starši*.

start; startati.

staruha: zaničljiv izraz za starko.

stas: postava, rast, život.

stati, stanem: ustaviti se; stopiti kam: stati in obstati v nadlogah in skušnjavah; prihajati, priti, postati; to me težko stane, *mnogo stane*; in če bi me tudi glavo stalo; koliko te stane hiša.

stati, *stojim*; stati na čelu, po koncu, komu ob strani, z eno nogo v grobu, na *svojih nogah*, pred izpitom, pred konkurzom, kakor prikovan, kakor panj, kakor štor (*negibno*); *trdno, neomajno* stati; to (tako) stoji v knjigi, v zakonu (zapisano); to stoji: drži; reči *stojijo* tako: tako je cela zadeva; stoji, stoji Ljubljanca, Ljubljanca dolga vas; to stoji črno na belem (v knjigi, v listini, v pismu); odkar svet stoji; vrata stoje odprta; voda stoji po travnikih; — napačno: obleka ti stoji dobro †: se prilega, poda; dober stati †: biti porok, za poroka, jamčiti; stvar stoji † dobro, slabo: kaže; na razpolago stoječ †: na razpolago, na razpolagi.

statist, statistka; statirati.

stative; stative: stol za tkanje; osnutek na *stativah čaka že votka*.

stava: kar je postavljeno in stoji; skupina snopov (nav. 10), v kateri se žito ali pšenica na njivi suši; — denar, ki se je na kaj stavil; stavo dobiti, zgubiti, za-

piti; za stavo kaj delati; — zanka iz žime, ki se nastavi ptičem za past; — stava besed v stavku.

stavba: postavljen dom; zgradba; poslopje; vodne stavbe, visoke stavbe; stavba hiše; stavba na kolih; stavbo začeti, končati; — stavbeno dovoljenje; stavbeni načrt; stavbenik; stavbinski slogi.

stavbišče: prostor, namenjen za stavbo.

stavec stavi črke za tisk.

stavek: slovniško (z besedami izrečena misel); v tiskarstvu: za tisk pripravljeno besedilo (slika, risba).

staviti snopje v stave, mejnike, črke, besede, hišo, peč, pijavke; staviti kaj na karte, v loterijo; staviti glavo za kaj, na kaj; staviti ponudbe, nade v koga; staviti kaj na kocko: tvegati, riskirati; staviti koga v kot: ravnati s kom poniževalno kakor z učenčkom; staviti komu kaj pred oči; staviti kaj nad kaj: više ceniti; — stavljenje.

stavka: prekinitev dela; delavci so stopili v stavko: sami nehali delati; — stavkati; stavkar.

stavnica: v tiskarni prostor, kjer se stavi (v nasprotju s strojnico, kližarno); — butara iz raznih sveč, okrašena z umetnim cvetjem, zgrajena v tri, proti vrhu vedno ožje dele, ki so jo koledniki nekdaj na novega leta dan postavili v cerkev, kjer je stala do svečnice.

steber ima glavič (kapitél) in stalo (bazo, postament); steber se maje; na tleh leže slovenstva stebri stari; steber podjetja: človek, ki ga drži po koncu, nosi; — stebrič; stebrovje; — stebrišče: kolonada.

steblo: del rastline, ki nosi perje, cvetje in plodove; — stebelce; steblovje.

stečaj: konkurz.

steči, stečem; vsa voda se steče na en kraj; počakajmo, da se kaj denarja steče (nabere), da se ljudje stekó (zberejo); — zibelka je stekla: začela teči; pes je stekel: pobesnel; odkar je železnica stekla, je furmanom in krčmarjem odklenkalo; — stekati se.

stečina: pot, po kateri hodi divjačina.

stegno: del noge med kolkom in kolenom; — ozka pot med plotovi, po kateri se goni živina: pot, ki jo izhodi živina po strmih pašnikih.

stekati se: denar se steka v skupno blagajno; vsote se stekajo; ljudstvo se steka pri cerkvi; reke se stekajo v morje; — steči.

stekel, gl. steči.

steklačar, gl. šteklačar.

steklasa, gl. stoklasa.

steklen: iz stekla; steklu podoben; steklena vrata; steklen pogled.

stekleneti: postajati steklen; oči so mu začele stekleneti.

steklenica; steklenka; trebušna.

steklenina: steklena roba.

steklenjak: vrt, greda za stekli.

steklina: pasja steklost; cepiti zoper steklino.

stekliti: opremiti s steklom.

steklo; iz stekla narejen; steklo se brusi; benečansko steklo; ostro, motno, kalno, slepo steklo.

steklovina: steklu podobna tvarina.

stekniti, gl. stakniti.

stekva: kapnica, cisterna.

stekvež, gl. iztekvež.

stelen: s teletom, neposredno po otelitvi; stelna krava ima mnogo mleka.

stelja; grabiti listje za steljo; iti v hosto po steljo.

stena: vidna ploskev zida; stene vidijo, stene slišijo: nič se ne da skriti, prikriti; bob v steno metati: opravljati neumno, neuspešno delo, zaman se truditi.

stenica: razne vrste mrčesa (Acanthia, Pyrrhocoris, Pentatoma); zoprn, smrdi kakor stenica.

stenj: trak v luči, ki gori, napojen od petroleja.

stenograf; stenografija; stenografirati.

stepa, stepe; neizmerna ruska stepa.

stepati hruške z drevesa; stepati jajce, surovo maslo; — stepsti; ves sem kakor stepen; pretepen.

stereografija; stereometrija; stereoskop; stereotip.

Stergar, osebno ime; gl. strugar.

sterí, gl. stiri.

steza: preprosta, izhojena, izvožena, ne nadelana pot; poljska steza; — stezica; stezičica.

stezati; stegniti.

steznik: korzet.

stežaj: tečaj, na katerem se sučejo vrata; vrata na stežaj odpreti; na ves stežaj zazehati.

Stična, Stične; v Stični; Stičan; stiški; ime je narejeno iz osebnega imena; = Žitkovo selo.

stid: sram; — *stiditi se.*

stigma, stigme: žig; užgati komu pekočo stigmo.

stih †: verz.

stik: neposreden, ozek dotik; biti v stiku, stikih s kom; v stik priti s kom; intimni stiki; posamezno besedo izpuliti iz stika in zveze; kratek stik v elektriki.

stikalo: priprava, s katero se naredi (električni) stik; — stikalna plošča; stikališče.

stikati; naša hiša se stika s sosedovo; glave so stikali in šepetali med seboj; vrata se (gladko, tesno) stikajo; — stikati za čim: iskati kaj; — stakniti.

stilist; stilističen; stilistika.

stirí: drobir od krme, seneni drob.

stiska; v cerkvi je bila velika stiska: gneča; danes je huda stiska za denar; biti v stiskah, priti v stiske; stiska časov; denarna, časovna stiska.

stiskač: skopuh.

stiskati se v kot; stiskati komu roke; graščaki so nekdaj hudo stiskali podložne; davki in dolgovi stiskajo kmeta; stiskati groše: skopariti; uboštvo ga stiska.

stiskav: skopuški; — stiskavec, stiskavt; stiskavost.

stisniti komu roko, kaj v roko; stisniti koga na srce, za ramena; stisniti zobe, usta; stisniti roke v pest; stisniti rep med noge: zbati se, preplašiti se; hitro ga je stisnilo: na naglem je umrl; — stisnjen: stiskav.

stlačiti obleko v omaro, ljudi v tesno sobo, založaj v usta, zamašek v steklenico, stlačiti grozdje: zmečkati.

stlati, steljem; stlati komu rože na pot.

stleči: stolči.

stleti: dotleti do konca.

sto; dve sto, pet sto, sto tisoč; stokrat, dvestokrat, tristokrat, stoinstokrat; en krivičen krajcar sto pravičnih sne; jemati po pet od sto.

stobar, gl. štober.

stog: močen kol, okrog katerega se žito, seno ali slama sklada; tudi označba za to, kar je okoli njega naloženo.

stogelj, stoglja: vrvica, s katero se vežejo čevlji; — stogljaj.

stogla, gl. stogelj.

stojicizem; stojik; stojičen.

stojnica: miza, ob kateri branjevec na odprtem svetu kaj prodaja.

stok: stokanje.

stokati: sunkoma, na tiho jokati.

stoklasa: vrsta plevela (Bromus).

stol na tri, štiri noge; stol pristaviti k mizi; s stolom ga je po glavi; cerkveni stol; na stolu lahko sedi samo eden, na klopi več ljudi; rezni stol: slamoreznica; — pred stolom tvoje milosti tvoj verni ljud kleči; stol sedmorice: najvišja sodna instanca; božji stol: mavrica; — med dvema stoloma (na tleh) obsedeti: pri predolgem izbiranju se goljufati; — stolček; stolec.

stolba: stopnica.

stolbec: kolumna (v tiskarskem jeziku), kolona.

stolček: majhen stol, stolec; stolček se mu maje: njegov položaj postaja nevzdržen, njegove slave bo kmalu konec.

stolči kaj na drobno, v prah.

stolen: prestolen; stolna cerkev (katedrala); stolni pridigar; stolno mesto: rezidenca.

stoleten hrast; stoletna pratika.

stoletje; več stoletij je že od tedaj; drugo stoletje že teče; — stoletnica: praznovanje stoletja.

stolica: večja klop brez naslonjala; na stolici je prostor za čeber, škaf in drugo posodo; — stolica: kateder; stol, s katerega se kaj uči ali razsoja; prestol; rezidenca; poverjena mu je stolica cerkvenega prava; stolica sv. Petra: sv. stolica: papežev prestol; Železna stolica.

stolnica: stolna cerkev, katedrala.

stolovati: rezidirati; predsedovati.

stolp: bolj visoka ko široka stavba (brez zvonov); razgledni stolp; Eiffelov stolp; stražni stolp; — stolpič.

stolpec, gl. stolbec.

stonoga: označba raznih žuželk z mnogimi nogami (Scolopendra, Oniscus asellus).

stopa: priprava za phanje; stope za sukno.

stopalo: spodnji del, spodnja plat noge, s katero se dotika tal.

stopati komu na pete: naglo, tesno za njim iti; — stopiti.

stopica: metrična enota (v poeziji).

stopicati: delati drobne korake.

stopinja: odtisek noge, stopala; stopinje se poznajo, vidijo v blatu, v snegu; stopinje pobirati za kom: naglo mu slediti, v vsem se ravnati po kom; — prevod latinskega »gradus«; 10 stopinj pod (nad) ničlo; pravi kot ima 90 stopinj; — gl. stopnja.

stópiti v hišo, pod streho, pred koga, bliže, na prste (da je večji), h komu, v klet, na pošto, po koga (hitro oditi), s konja, z voza; jadrno kam stopiti; — stopiti **komu** na pot, na prste, na jezik, na rep, za vrat (energično ga zavrniti); stopiti naprej, na plan (pokazati pogum); stopiti v ceno: dražiti, več obljubiti; stopiti iz ojnic: storiti kaj nenavadnega, nedovoljenega; — stopiti v višji razred, v službo, v zakon; — voda stopi čez bregove, kri v glavo, solze v oči; — napačne zveze: stopiti v akcijo †: nastopiti; niso stopili v akcijo †: niso imeli kaj delati, opraviti; stopiti v zvezo †: zvezati se.

stopíti maslo v loncu; sneg se je na soncu stopil; stopiti svinec s cinom.

stopnica pred pragom, pred oltarjem; nav. množ.: lesene, kamenite, zavite, polževe stopnice.

stopnišče: prostor v stavbi, ki ga zavzemajo stopnice.

stopnja: stopinja (v prenesenem pomenu); prva, najnižja stopnja k učenosti; najvišjo stopnjo priznanja doseči.

stopnjevati: večati, višati; stopnjevati glas, temperaturo; ta pohvala se že ne da več stopnjevati; stopnjevanje pridevnikov: dober, boljši, najboljši.

stopram; stoprav; stoprv: še le.

storija: izmišljena, neverjetna stvar; kaj me trapiš s takimi storijami! to so vse same storije (prazne čenče).

storiti: napraviti, narediti; kar se ne stori, se ne zve; stori, kakor veš in znaš; zakaj si mi to storil? storiti kaj sam od sebe, komu kaj žalega, dobrega, hudega, kaj po ukazu, svojo dolžnost, komu silo, dobroto, ljubav, škodo, krivico, čemu konec; storiti smrt, sklep; storiti kaj komu prav; iz tega si nič ne storim, to me prav nič ne gane; dobro mi je storilo; storiti koga srečnega; storjeno mi je: narejeno, urečen, začaran sem; storiti zvezo s kom; grenko, milo, inako (čudno, nenavadno) se mi je storilo (pri srcu); stori se beli dan; storjena obleka (narejena, kupljena); noč se je storila; sadje stori: da obilen pridelek; lan ne stori na vsaki zemlji; krava je storila: se je otelila.

storja: storija.

storž: češarek, sestavljen plod (sad) igličastega drevesa; smrekov, borov storž; — sad koruze; — zeljev kocen; — storžek; storžič.

stot: cent; stari stot: 56 kg; novi (metrski) stot: 100 kg.

stotak: bankovec za sto enot.

stoter; stoteren; stoternat; — dati stoteren sad.

stotina; na stotine jih je bilo.

stotinka: stoti del.

stotnik: poveljnik večjega oddelka vojaštva; kapetan; prevod lat. »centurio«.

stoven: satoven; gl. sat.

stožec: majhen stog.

stožer: stog; tečaj; stežaj; — stožir.

stoži se: težko, otožno, žalostno postane; stožilo se mu je po oddaljenem domu.

Stožice, krajevno ime, posneto po stogih; — gl. stog.

strad: stradanje; glad in strad.

stradač: človek, ki mnogo strada.

stradati: gladovati, biti lačen; šest dni strada, da sedmega razsaja; strada, da se skozi njega vidi; Dominus vobiscum (duhovnik) še nikdar ni kruha stradal; — stradanje.

stradež: stradanje; glad.

strah, straha (strahú); divji, prazen, blazen, brezumen, smrtni, ptičji, božji strah; strah in groza; strah in trepet; — strah človeka obide, spreleti, prevzame, zgrabi, ima, duši, grabi za grlo, dušo, mori, se ga polasti, ga mine; strah me je česa; zanj me ni strah; koga v strah pripraviti, prijeti, v strahu imeti, držati; drgetati, kopрneti, zgroziti se,

tresti se od straha; to me navdaja s strahom; biti komu v strah, v strahu zaradi koga, česa; strah komu zbujati; strah potlačiti, premagati, komu napraviti; neznansko me je strah; strah si delati; po noči, v temi me je strah; ves v strahu; bilo je ljudi, da strah; — strašilo: pripovedke o strahovih; strahovi se prikazujejo opolnoči; strah hodi po hiši; *strah je v sredi votel, okoli ga pa nič ni*; — krtični strah: ricinov grm.

strahoma: s strahom, v strahu.

strahopetec: v strahu pokaže pete, pobegne; strahopeten; strahopetnež; strahopetnost; — še hujša beseda je: strahopezdljiv (ki mu v strahu uhajajo vetrovi); strahopezdljivec; strahopezdljivost.

strahota: kar zbuja silen strah; grozota; — strahoten.

strahovati ljudi, deželo; imeti, držati v strahu.

strahovit: strahoten; strašen.

stran, strani: bok, plat; desna, leva, sprednja, zadnja, temna, senčna, zgornja, spodnja, sončna, osojna, vetrna, zavetna stran; gladka, kosmata, prava, robešna stran sukna; severna, južna, polnočna, poldnevna, gorenjska, dolenjska stran; na oni strani reke; od vseh strani se zbirajo; glas se razlega na vse strani; stopiti na stran: umakniti se; v stran pogledati; pogledati koga po strani; vse strani sveta; knjiga ima 300 strani, vsak list dve; to gre na drugo stran: na drug list, drugam; dati kaj na stran: prihraniti; ima usta po strani kakor kapo soldat; klobuk po strani nositi; stati komu ob strani; pridobiti koga na svojo stran; iti na stran: na potrebo; po strani si kaj zaslužiti; kaj z vseh strani pojasniti; kraj leži precej v stran; po kteri ste podobni vi mu strani? *na nobeno stran se ni hotel zameriti*; z neke strani je to prav; — od strani † vlade: od vlade.

stran; strani: v stran, proč.

strančica: majhna stranka.

stranica: stranska deska, stena, sploh reč ženskega spola.

stranišče: abort; sekret.

stranka: pri kaki stvari udeležena stran (ljudi); uradništvo ima opraviti s strankami, ki prihajajo po svojih poslih, s svojimi zahtevami; direktor sprejema stranke samo dopoldne; odvetnik zastopa stranke; politično se udejstvujejo razne stranke: vladna, režimska, državotvorna, opozicijonalna, ki zbirajo svoje pristaše; tožena, tožeča stranka.

strankar: v stranki se udejstvujoč, delaven pristaš; zagrizen strankar; — strankarski, strankarstvo.

stranpot: pot po strani, po ovinku, ne naravnost.

stranski: ob strani ležeč; postranski; tuj.

Strahovlje, krajevno ime, nastalo iz imena prebivalcev. — Gl. Borovlje.

strast do česa človeka prime, zgrabi, ga žene; brzdati, krotiti svoje strasti; udajati se strastem; strastem odmreti, zamreti.

strasten: udajajoč se strastem.

strašanski: strašen (nekoliko zasmehljivo povedano), ki pa se ga ni treba bati.

strašen človek; strašne sanje; strašna popačenost mladine; strašno maščevanje; — strašno grd, lep, zanimiv, velik, majhen, izbirčen, priden, za nič; strašno hitro pisati.

strašilo za v proso; razkuštran, oblečen kakor kako strašilo.

strašiti otroka s parkljem, vernike s peklom in hudičem; konj se straši pred vsako nemirno tenjo; nobenega dela se ne strašim; pravijo, da v oni hiši straši.

strašljiv: plašen, plašljiv; — strašljivec; strašljivka.

straža: mrka, stroga straža; mrtva straža: zapisana smrti; hrvaška straža: vojna krajina, vojaška granica; stražo nastopiti, na straži stati; požarna, obmejna, finančna straža; — stražar; stražnik.

Straža: krajevno ime, označuje mejo gosposkih sodišč, na kateri so si oddajala zločince; — Stražišče.

stražiti koga ali kaj; stražiti na meji; — streči.

stražnica: poslopje, v katerem stanuje straža.

stražnik: stražar; policaj.

stražništvo: stražniki kot korporacija.

strčati: *štrleti.*

strd, strdí; čebele hranijo strd v satju; iz strdi se kuha med (medica) in dela lecet; strd po steni mazati: potratno živeti.

strdén: iz strdi, sladek; strden kolač; strdeno govoriti.

strdína: strd s satjem vred.

strditi se: otrdeti; kri se na zraku strdi; strjena († strnjena) kri; — strjati se.

streči (strežem): paziti; ravnati s čim; oskrbovati kaj; gledati na kaj; streči na solde (denar); streči pri mizi, pri sv. maši, zidarjem, bolniku; kakor se meni streže, tako mi kosa reže; anti veš, kako se tej reči streže: prav ravna ž njo; streči svojim muham, mesu, poželjenju, trebuhu, veselju: nič si ne odreči; vinogradom, žitu letos vreme streže: je primerno, dobro; streči komu po življenju: skušati mu ga vzeti; z lačnimi pogledi streči po kruhu in mesu; — prestreči; stražiti.

streha: slamnata, iz opeke, skodel; streha kaže rebra; streho prekriti: popraviti, pokrpati; imeti streho nad glavo; pod streho stopiti, priti, koga vzeti; boljši je vrabec v roki, ko golob na strehi.

strel; strel se čuje, odmeva; nobena žival ni prišla na strel; kmet na strelu (lovu), polje v plevelu.

strela; z lokom in s strelami iti na divjačino; smrtna strela ga je zadela; — po nebu švigajo strele; strela je udarila v hišo, zvonik, drevo; v grdobe strela trešči naj ognjena; zadelo ga je kakor strela z vedrega, jasnega neba; strela! gromska strela! izraz začudenja; da bi te strela ubila! strela božja ga naj (zadene)! — kamena strela: v kamen spremenjena strela, ki je udarila v goro (poljudna razlaga postanka kristaliziranega kremena).

strelba: priprava za streljanje; strelivo; streljanje samo.

strelec: zodijakalni znak za mesec september; blizu strelca stoji devica (sama znak za junij): se že stara.

strelenski: gl. strela.

strelica: puščica.

strelišče: prostor, kjer se strelja.

strelivo: municija.

streljaj: kakor daleč seže strel; dva streljaja od tam.

streljati s puško, z možnarji, z očmi; streljati v tarčo, na koga, za kom; streljati zajce; streljati kozle (ironično): neumnosti uganjati.

streme, stremena: usnjena ali platnena zanka, ki kaj drži; stremena držijo hlače nategnjene; v stremena vtakne jezdec noge, da mu ne opletajo ob konju; priprava, s katero se smuči pritrdijo na nogo; — pramen, vitra, trak; vrvica v tri stremena; cesta se razdeli na dve stremeni.

stremenice: usnjeni jermeni, s katerimi se streme smučí priveže na nogo; — verižica na ojesu, ki se pripne konju na komat; — trta, s katero je lestvica na vozu k ročici privezana.

stremeti: strmeti (v prenesenem pomenu), truditi se, prizadevati si; stremeti za zboljšanjem položaja; vse naše stremljenje je naravnano na to, da...; njegovo stremljenje gre za tem, da...

stremuh: človek, ki brez vseh ozirov in pomislekov za čim stremi; stremuška duša.

stresati glavo nad čim, nad kom; stresati drevo, jabolka; mrzlica ga je stresala; — stresti.

strešica: majhna streha; cirkumfleks, znak nad vokali, n. pr. ê, ô.

strešnica: voda, slama (s strehe).

streti, strem (starem); streti oreh, pomisleke; kolo se je strlo.

strežaj †: strežnik; napačna tvorba po vzorcu »lakaj«; — »policaj«.

Strgar, osebno ime; gl. strugar.

strgati korenje, hren, saje iz dimnika, ostanke testa iz neček; strgati komu korenček, gl. korenček; — strugati.

strgulja: orodje za strganje; strgača.

stric: očetov brat; mrzli stric: očetov bratranec; — splošen spoštljiv nagovor za starejšega (neznanega) človeka; — — označba za razne vrste osata (Carduus); — stričeк.

striči, strižem; lase striči; ovco striči; konji s ušesi strižejo, strežejo glas, ki po lesi blodi, ko plašna zver o pogonu.

stričnik: stričev sin.

strigalica: neka žuželka (Forficula auricularia); — štriglja.
strina: žena očetovega brata.
strinjati se s kom: ujemati se, skladati se (*v mislih, nazorih, pogledih*); to se ne strinja; — strniti.
strjati se, gl. strditi se.
strm: privzdignjen, ne položen, napet; strma pot, streha; strma nebesa: visoka; strmo postaviti: pokoncu, navpično; strmo pogledati: naravnost, napeto.
strmal: strma lega; strmina.
strmec: strmina (kot lastnost); voda ima malo strmca: padca; tu ima Sava neznaten strmec.
strmén, strmeni: strmec v vodi; stržen: kjer voda najhitreje teče.
strmeti: kipeti, strmo se dvigati v višino; strmo gledati: strmeti pred se; strmeti nad čim, pred se; — strmenje.
strmina: strm, napet svet; spustiti se po *strmini*; — *strmica*.
strmoglaviti: pasti naravnost na glavo; strmoglaviti v prepad, v nesrečo.
strn, strni: silje; setvina; žito na korenu; črez drn in strn: po pustem in obdelanem svetu, kar naravnost; ob strni: ob prvi (senski) košnji.
strn, strna, strno; po strnem se ajda seje; strna (prva, poletna) in ajdova (druga, jesenska) žetev.
strnad: vrsta ptic pevk (Emberiza).
strnišče: kraj, kjer je nekdaj stala strn.
strnišnica: v strn sejan pridelek, ki začne rasti, ko se strn požanje in opleje (repa, detelja, korenje).
strniti: skleniti, zvezati, spojiti; strniti roke k (v) molitvi; — strniti se; več lučic *se strne* v *eno samo luč*; *ko se strne* človeku čas in večnost; — strinjati.
stročina: suh strok.
stročiti se: delati stroke; iti v stročje.
stročje: stroki; grah gre že v stročje.
strofa; strofičen; štrofa; štrofičen.
strog: hud, oster, neizprosen; nasprotje milega, prizanesljivega; strog učitelj; stroga šola, kazen; strogo zaupen, predpisan, prepovedan.
strohneti: sprepereti, sprhneti.
stroj: priprava; stroj (kož) s čreslom; — imeti koga v stroju: trdo, hudo ga držati, strogo ž njim ravnati; vzeti koga v stroj; — mašina: parni stroj; peklenski stroj: priprava, ki se zdi nedolžna, toda ob določenem času eksplodira in povzroči veliko škodo; stroj kat' eksohén: lokomotiva; številni stroj: preprosto pomagalo pri (štetju in) računanju; pisalni stroj; pisati na stroj († stroju).
strojar stroji kože v usnje.
strojevodja: strojnik na lokomotivi.
strojilo: sredstvo, s katerim se kože strojijo.
strojiti kože v usnje; strojiti koga, komu kožo: tepsti ga; imeti ga v stroju.
strojnica: strojna puška; dvorana s stroji; moča za stroj.
strojnik: paznik pri stroju; tehnik, ki se uči strojništva.
strojništvo: *nauk o strojih*.
strok: mnogosemen plod, z enim predelom, se odpre ob strani; fižol, grah gre že v stroke; stroki se prézajo (pokajo, ko so dovolj zreli); fižol luščiti iz strokov; — tudi česen ima stroke; koruzni strok: storž.
stroka: panoga (znanosti); tehnične stroke; v vseh strokah dobro podkovan; — strokovni pouk, učitelj; strokovno mnenje, časopisje, šolstvo.
strokovnjak: specijalist v svoji stroki; — strokovnjaški pregled.
stromiti: *po koncu držati*.
strop; od tal do stropa; ne sežem do stropa; muhe lazijo po stropu; — stropna slika; stropni omet.
strositi: stresti.
strošek: nekdaj sploh vse, kar se za kaj potroši, porabi, danes samo plačilo za kaj; nav. množ.: stroški; spraviti koga v stroške, priti v stroške; stroški se naberejo, gredo že v stotine in tisoče; tolikih stroškov ne zmorem; upravni, potni, selitveni stroški; potovati na lastne stroške: ob svojem (strošku).
stroškovnik: *podroben pregled izdatkov*.
strpati †: stlačiti.
strpen: toleranten; — strpnost.
strpeti: potrpeti, počakati; ne more strpeti brez njega; človek toliko potrpi, kolikor strpi; ni mogel strpeti, da ne bi rekel.
strpljiv: strpen; potrpežljiv.
strug: soteska; prepad; strmec v vodi; prepih.

struga: korito tekoče vode; mrtva struga: po kateri voda več ne teče; — struge: od goveda izhojene poti po planšah, med grmovjem.

strugalo: orodje, s katerim se kaj struga; — strugača.

strugar: mizar, ki iz lesa struga razne reči; — dimnikar; — osebno ime Stergar; Strgar.

strugati: strgati.

strugotina: kar se od lesa (ali česa drugega) odstruga; strugotine, obešene pred vrata krčme, pomenijo, da se dobi pivo; strugotine od železa, bakra; strugotine na papirju: sledovi radiranja, razure; — strugovina.

Struge, Strug; v Strugah; Stružanec, Stružanka; **stružanski.**

struja: tekoča voda; tok sploh; plavati proti struji je težko; — pisatelj stare, nove struje: smeri.

strumen: tog, napet; nasprotje rahlega, ohlapnega, malomarnega; strm; — strumno korakati, gledati.

strúmen, struména: gl. strmen.

strun: suh; slok.

struna poje, zveni, poči; strune naviti, napeti, ubirati, pritiskati, prenapeti, ubrati, prebirati; druge strune naviti: začeti drugače (bolj ostro) govoriti, ravnati; brenkati vedno na eno struno: vedno eno (isto) gosti, goniti; vso melodijo napeti na eno struno; brenkati na pobožno, rodoljubno, socijalno... struno; konjska struna: žima; — živa struna: povodna žuželka (Filaria medinensis); — strunica.

strunast: strun.

strup; kačji strup; — strup zoper miši, podgane; sladek, hud strup; strup kuhati, variti; strup človeka razjeda; okusiti življenja strup; piti strup iz česa; alkohol je strup za otroke; strup in protistrup; — gosenica metulja smrtoglavca (Acherontia atropos).

strupen plin, pogled, zob, dih jeseni, mraz, jezik; strupena goba, rastlina, kača, slana, rosa (peronospora); strupeno močvirje; — strupenost.

strupenski: hud kakor strup; zelo strupen; hudoben; strupenski jezik.

strupiti: razbiti.

strupovit: strupen.

stružec; stružič: mizarsko orodje za struganje.

stružina: strugotina; — stružje.

stružiti: strugati; strgati; strojiti.

stružnica: mizarska miza, na kateri struži; — stružnik.

stržaj, gl. stežaj.

stržajnik: podboj vrat, ki nosi stržaje.

stržek, stržka: majhen ptič (Troglodytes).

stržén, strženа: sredina; mozeg; bezgov stržen; drevo zdravega strženа; — čep v zagnojenem tvoru; — sredina reke, kjer je najbolj globoka in najbolj naglo teče; — smrekov stržen: češarek; — čvrž; storž.

stržina: stružina.

stud človeka grabi, če gleda tako početje (ki se mu gabi); življenja stud.

studén: mrzel.

stúden: ostuden.

studenčina; studenčnica: voda iz studenca.

studenec: voda, za pitje zajeta na izviru; studenec kopati, napeljati; presihajoč studenec: intermitenten; zdravilni studenec; artezijski studenec; Noetov studenec: trta, klet; kot studenec čista misel; »Duhovni studenec«, naslov molitvenika Janeza Ciglerja (1835); — studenček.

studi se mi: zoprno mi je, gabi se mi.

studio, studia; pred studiem.

stúdor: moker skalnat svet.

stuhniti: zadahniti; zatohniti.

stuliti: skrčiti; zviti.

stvar: stvor; reč; zadeva; vse žive in nežive stvari; srce človeško, sveta stvar; prej bogstvo ti, zdaj lepa stvar; o ti uboga stvar! nobene stvari nima pri sebi, v hiši; vsaka stvar ga razjezi; — splošno: stvar se je obrnila, zasukala, drži kakor pribita, je dognana, končana, kaže dobro, slabo; iz te stvari ne bo nikoli nič; zasnovati kako stvar, iti ji do dna, zastopati svojo stvar; to je zdaj glavna stvar; poklicati koga k stvari: naj se drži določene stvari, ne pa govori o drugih.

stvarca: drobna stvar; stvaric.

stvaren: realen; konkreten; zadevajoč kako stvar, držeč se (samo) nje; stvaren povod za kaj; stvarna kritika (ne

osebna); stvaren pomenek, razgovor, razlog; stvarno (nepristransko) kaj presojati.

stvarjenje: stvarstvo.

stvarnica: natura (poosebljena).

stvarnik nebes in zemlje.

stvarnost: stvarno ravnanje.

stvarstvo: natura (kakor se kaže v svojih delih očem).

stvor: kar je ustvarjeno; živ stvor si ali duh?

stvoriti: ustvariti; narediti: storiti.

subija: iz debla na srce klan bukov les, obtesan s sekiro.

subsidije; subsidijaren.

subskribirati; subskripcija.

substantiv; substantivičen.

substitucija; substituirati; substitut.

subsumirati; subsumpcija.

subtrahend; subtrahirati; subtrakcija.

subvencija; subvencijonirati.

sufler, suflerja; suflerka; suflirati komu kaj.

suh kakor trlica, kresilna goba, poper, trta, da bi mu lahko rebra štel; seno je že suho; suh sem: brez denarja; suh les; suh humor: brez čustva; suh zid: brez malte; suh mraz; brez snega; — suha: suha struga hudournika; suha maša: brez pridige; suha spoved: brez odveze; suha duša: brez čustva; suha skorja (kruha): slabo življenje; suha klobasa (na zraku posušena, prekajena); suha pokveka; suha roba: izdelki domače obrti iz lesa; suha igla: radiranje naravnost na ploščo, brez pomoči kislin; suha južina: *neki pajek (Phalangium opilio)*; suha mošnja: prazna; djati žensko v suho mošnjo: naglo jo prevrniti na glavo, da pade vsa obleka po njej; — suho: suha zemlja, kopno, v nasprotju z morjem; na suhem in na vodi; stopiti na suho; potovati po suhem; dati kaj na suho: sušit; izsušiti; suho meso: na zraku posušeno, prekajeno; suho zlato: brez drugih primesi; suho vino: brez vode.

Suha krájina; Krajinčan, Krajinščica; krájinški.

suhač: suh človek.

suhljad: suho vejevje.

suhljat: bolj suh ko debel.

suhomrazica, gl. golomrazica.

suhoparen: prazen, neslan, brez okusa, pust; suhoparna modrost.

suhor, suhorja †: prepečenec.

suhota: suha reč; suh prostor (pod streho).

suhoten: bolj suh ko moker.

sukanec; mati prejo v dve niti sukajo: to je sukanec; odrezan kos sukanca je nit.

sukati: obračati, viti, vrteti; sukati niti; sukati si brke; sukati meč; pero spretno sukati; sukati besedo po svoje; urno se po hiši sukati; ročno se sukati pri plesu; suče se kakor muha v močniku: okorno; poglejmo, kako se stvar suče; sukati koga: pestiti ga; sukati (smukati) se okoli koga: dajati si posla ž njim.

sukljati: viti, zvijati se; plamen mu suklja iz gobca; dim in ogenj suklja iz razvalin.

suknén: iz sukna.

suknja: moško vrhnje oblačilo; kratka, dolga, kmetska, gosposka, zimska suknja; v suknjo smukniti; — suknjica.

suknjič: kratka suknja.

sukno: tkanina, gostejša in finejša od platna.

suláč; sulec: neka riba (Salmo hucho).

sulica; sulico naperiti: nasaditi, ž njo kam pomeriti; s sulico koga prebosti.

sultan: ime za psa.

sum: nezaupanje; slabo mnenje, mišljenje; sum se zgane, zbudi, leti na koga; imeti koga na sumu; — sumnja.

suma; sumand; sumirati.

sumarčica: praznik sv. Martina.

sumen: sumljiv; sumno koga gledati.

sumiti koga: imeti koga na sumu; vsi so sumili, da je on to storil; *sumiti* na koga.

sumljiv: zbujajoč sum; sumljivo obnašanje, blago.

sumneč: sum.

sumnja: sum.

sumnjati: sumiti.

sunek v rebra.

suniti (suniti) koga z nogo, v rebra, v trebuh; suniti koga (v) stran, kaj od sebe; suniti komu kaj: pouzmati, ukrasti; — žreti.

superijor; superijoren; superijornost.

suplent; suplentka; suplirati.

suponirati; supozicija.

súrdati, gl. sortati.

surka: kratek, žametast suknjič, se je zapenjal s pentljami, ne z gumbi; rodoljubna noša »Ilircev« in čitalničarjev.

surov: naraven, ne kuhan, ne pripravljen, ne predelan; surovo meso, surovo sadje, surov (še ne suh) les, surovo maslo (še ne pretopljeno v maslo), surovo železo; — divji, nekultiviran, nebrzdan; surovo obnašanje, ravnanje, pisanje; surova sila, polemika; surov človek; — surovost.

surovež: surov človek.

surovina: surov, naravni produkt; tehnika predeluje surovine v fabrikate; industriji včasih primanjkuje potrebnih surovin; — surovež.

Sussex; susseški.

suša: suho vreme; suša vzame kos kruha, moča pa dva; suša je vse požgala; — suša v žepu; — suhač.

sušec, domača označba za mesec marec, v prekmurščini za februar.

sušen: v suši; sušno leto, vreme.

sušica: suha veja, struga; — suha bolezen, jetika.

sušičav, sušičen: bolehajoč za sušico; — sušičnost.

sušilnica za perilo, sadje, lan.

sušilo: sušenje; perilo je na sušilu; vreme je (ni) za sušilo.

sušiti perilo (na soncu), meso, klobase (na zraku, v dimu), sadje; sušiti denar: stiskati ga, hraniti ga; cvetlica se suši; bolezen ga suši; roka se mu suši.

sušje: suhe reči.

sušnik: suh veter; cepič.

suti, sujem (spem); ljudje so k njemu kar suli; cvetje se je sulo z dreves; — sipati.

suvati, suvam (sujem); suniti.

suženj, sužnja: sužen človek, živeč v sužnosti; sužna duša; sužni (sužnji) dnevi.

sužniti komu: biti njegov suženj.

sužnost; jarem sužnosti; železna sužnost; gnati v sužnost.

svaditi se: spreti, skregati se.

svadljiv: srborit, prepirljiv.

svaja: spor, jeza, razprtija; svaje delati; biti v svaji, svajo imeti s kom.

svak: sestrin mož; danes splošna označba za vse oblike svaštva.

svakinja: bratova žena.

svaljkati: zvijati, zgnesti; svaljek kruha; svaljek volne; svaljki se delajo v obleki med suknom in podlogo; — svaljčica †: cigareta.

svarilen zgled, glas; svarilna tabla.

svarilo; mladim ljudem v svarilo in opozorilo.

svariti koga pred kom, pred čim: naj se ga varuje.

svast: svakinja; ženina sestra.

svaštvo; v svaštvu sva si.

svat: povabljen gost (posebno pri poroki); vabiti, iti v svate; biti v svatih; čuden svat: nepovabljen; čudak.

svatba: poroka; poročna gostija.

svatovati: iskati neveste; biti na svatbi; prirediti svatbo.

svatovec: svat; svatovica: dekle na svatbi ali primiciji; svatovska pesem, obleka.

svatovščina: gostija ob svatbi; vsi svatje na svatbi.

sveča; raven kakor sveča; svečo otrniti, ugasniti; držati komu svečo: ko umira; sveča življenja brli; — papeževa sveča: neka rastlina (Verbascum phlomoides); — svečica.

svečan, gl. sečen.

svečán, svečána, svečáno: slovesen; praznični; svečana obleka, prireditev, proslava.

svečanost: slovesnost.

svečar uliva sveče.

svečenica: duhovnica.

svečenik: duhovnik.

svečnica: praznik Marijinega obiska v templju; 2. febr.

svečnik: stojalo za svečo.

sveder; s svedrom kravo dreti: neumno, narobe kaj delati; — svedrc; svedrček.

svedočanstvo: pričanje.

svedok: 1. človek, ki ve o neki sporni stvari nekaj povedati; — 2. priča sploh.

svedrast: zvit kakor sveder.

svedrati: vrtati; sukati, zvijati: lasje se svedrajo.

svedrovec: vlomilec.

sveker: možev oče; tast.

svekrva: moževa mati; tašča.

svest, svesti: zavest; v svesti sem si: zavedam se, čutim, vem; človek si ni nikdar v svesti ne blaga, ne zdravja in življenja; to sem storil v svesti, da mi

boš ti pomagal; — rabi se tudi pridevniško: nobene krivde si nisem svest, si nismo svesti; — gl. svast.

svesten: zavesten; v svesti si česa.

svestvinščék, v prekmurščini označba za mesec oktober.

svét, svetá: 1. zemlja, okolica; na svojem svetu stojim; nekaj sveta sem kupil; svet pada, se niža, visi; pust, neobdelan, vtopljen (močviren) svet; občinski svet; kranjski v obupu zapustil si svet; stari svet: Evropa; novi svet: Amerika; daljen, širok, okrogel svet; zaplankan svet: konec sveta, puščava, divjina; na vsem ljubem božjem svetu; na tem in onem svetu: v življenju in po smrti: oditi v svet, po svetu; pogledati (ogledati se) po svetu; svet dobro poznati; bil je mnogo po svetu; pognati koga po svetu; gnalo ga je v svet; za ves svet ne; priti na svet: roditi se; oditi s sveta: umreti; je že tako na svetu; na svetu tak: prav tak, popolnoma enak, isti; svetovi: vesoljni svet; — 2. ljudje; ljudstvo: moški, ženski svet; veliki svet: gospoda; salonski svet (kakor bi rekel Valentin Zarnik); spraviti kaj med svet: med ljudi; bilo je tam sveta, da se je kar trlo; za živ svet ne; kaj poreče svet? na delu svet stoji; pred vsem svetom kaj povedati; — gl. svit.

svèt, svéta; dober svet komu dati; komu svete dajati; vprašati koga za svet, pomagati komu s svetom; — občinski, nadzorstveni, šolski, upravni svet.

svet, sveta, sveto; svet bodi sam, kdor sveti stvari služi; sveta si zemlja, in blagor mu, komur plódiš; sveta maša, podoba, pesem; sveta jeza me pretresa: sveta vojna, vojska: v svete namene, n. pr. pobijanje alkoholizma; sveta dolžnost me kliče; sveta resnica: nedotakljiva, nedvomna; sveta družina: Jezus, Marija, Jožef; sveta pomagavka; Marija Pomočnica; sveta dežela: Palestina; sveta stolica: papežev sedež; — sveti oče: papež; sveti raj; sveti duh: simbol, golob iz papirja ali lesa, obešen nad mizo v kotu kmečke hiše; sveti večer: pred božičem; sveti dan: božični; — sveto leto: jubilejno: sveta nebesa: izraz začudenja, zadrege; sveto olje: poslednje olje; sveto čustvo; — Vsi sveti: praznik vseh svetnikov (1. nov.).

svetál, gl. svetel.

svetec: svetnik; svetohlinec.

svetečen: slovesen, prazniški.

svetek: praznik; v petek in svetek: vsak dan, dan za dnem.

svetel, svetla, svetlo; svetla luč, zarja, sablja, točka, stran, noč, luna, soba, barva; — svetle oči; — svetli škornji; — svetlo sonce, lice; — svetli cesar; — v sobi ni dovolj svetlo; vse pride na svetlo: se izve, izda; dati knjigo na svetlo: v svet, objaviti, izdati; za svetla: še pred mrakom.

sveten: posveten; — svetna duhovščina: v nasprotju z redovno.

svetênji; svetešnji: prazniški.

svetíljka †: svetilka.

svetílnica; svetilnik (pri morju).

svetílo: luč.

svetínja: v starejšem jeziku izraz za »zakrament«, danes splošno izraz za posvečen predmet, nav. take oblike, da se lahko nosi obešen okoli vratu; tudi izraz za relikvijo; — svetinje: zvezdni utrinki; sploh izraz za svetle prikazni v mraku, n. pr. vešče; — svetinjica.

svetíšče: posvečen kraj; tempelj.

svetíti; mesec sveti v sobo skozi okno; svetiti komu s čim; — škornji se svetijo: bliščijo; nekaj se v travi sveti; ni vse zlato, kar se sveti; obraz se mu sveti od veselja.

svetkovati: praznovati.

svetlikati se: zdaj pa zdaj se na kratko zasvetiti; fosforescirati; bliščati se.

svetloba: luč; mesečna, dnevna svetloba; ves s svetlobo obdan.

svetlost: svetloba; kraljeva svetlost.

svetlucati se: svetlikati se.

svetnica: sveta ženska; vsi svetniki in svetnice; — svétnica: svétnikova žena; gospa svetnica.

svetník: svet mož; — svétnik: svetovalec; vladni, tajni, dvorni svetnik.

svétniško mesto; — **svetníški sij.**

svetobolje; svetožalje: pesniška melanholija.

svetopetec: svetohlinec.

svetoskrunstvo: sakrilegij.

svetost; Njegova Svetost papež.

svetotajstvo †: zakrament.

svetovati komu kaj: dati svet, dajati svete; svetovalec.

svetoven: obsegajoč ves svet; svetovna razstava, vojna, zgodovina; — posveten.

svetovje: vesoljstvo; univerzum.

svetovljan: posveten človek; kozmopolit: svetovnjak.

svetski: sveten; posveten; — svetski človek: ki je videl nekaj sveta in se zna med svetom sukati.

svetstvo: zakrament.

svež: † frišek; † frišen; ne prestan, ne postan; prinesi sveže vode, ta je že prestana, mlačna; sveže lice: ne utrujeno; ves svež sem postal: kakor prerojen, nov; sveži kruh: ne star; hoditi po svežem snegu: ne uležanem, po pravkar zapadlem; sveža kava: pravkar kuhana; — svežina lica, barve.

sveženj: zveženj; butara.

sviba: neko drevo (Cornus sanguinea); — svibovec.

svidenje; najbolj v zvezi: na svidenje! svidenja ž njim se res veselim.

svila: žida; beseda je znana samo vzhodnim Slovencem; svilo presti; — gl. svilo.

svilén: iz svile; svileno krilo; — svilnat: podoben svili; svilnati lasje.

svilo: zanka iz žice, ki se svinji potegne skozi zgornji rob rilca, da ne more riti po zemlji.

sviloprejka: gosenica (buba) nekega metulja.

svinčen: iz svinca; svinčena ruda, krogla, cev.

svinčenka: svinčena krogla (za puško).

svinčnica: grezilo.

svinčnik: pisalo iz grafita (nekdaj svinca).

svinec, svinca; svinec liti, s svincem kaj zaliti; zajcu zagnati (pognati) svinca v glavo.

svinja; plemenska, pitana svinja; divja svinja: svinja ima ščetine (ne dlako); svinja se buka (buče): goni; delati, ravnati s čim kakor svinja z mehom: delati pri čem samo škodo; — packa; nesnažen, umazan človek; — pri kartah (ali enakih igrah) izraz za srečo.

svinjak: svinjski hlev.

svinjar: svinjski pastir; — svinjarica.

svinjarija; svinjstvo: grdobija, umazanost (v besedi ali dejanju).

svinjariti; svinjati: uganjati, počenjati svinjarije.

svinjetina †: svinjina.

svinjka: mala svinja; biti svinjko: igra z leseno žogo.

svinjski; svinjsko meso, delo, življenje, govorjenje; — svinjska dušica: kristavec (Datura stramonium); svinjska repa (Bryonia); svinjska resa (Medicago lupulina).

svinjstvo: svinjarija.

svinjščak: svinjsko govno.

svirati: piskati; gosti; svirati na piščal; bil je še mlad, pa je sviral resnico.

svisli: podstrešno tramovje nad gospodarskimi poslopji; premlačena slama in suha krma se spravi na svisli; — splošno: tramovje, na katerega se kaj obesi sušit, n. pr. koruza.

svišč: vrsta encijana (Gentiana verna); gl. sviž.

svit: blesk, sij; vstati s prvim svitom; medel svit je razlit po svetu; mladi, jutranji svit; preden še pride (sine) svit, gremo kosit; s prvim svitom, pred svitom, ob svitu vstati; delati od (jutranjega) svita do (večernega) mraka.

svita se: svit se kaže, prihaja; svita se nad vrhovi gor; že se svita in se kaže zvoljena Brazilija; svita se mi: jasno postaja; v glavah se jim je začelo svitati.

svitek: v obliki venca zvita reč; brez svitka (iz robca, kake cunje) je težko škaf na glavi nositi; svitek žice; voščeni svitek.

svitice: prtene spodnje hlače.

svitlo †: svetlo.

svitnica: zgodnja maša v adventu; — nav. množ.: svitnice; hoditi, iti k svitnicam.

svitniti: siniti; — svitati.

svizec: mrmotica (Arctomys marmotta).

sviž, sviža: mivka.

svoboda: sloboda; svoboda mišljenja; dati komu svobodo, izpustiti ga na svobodo; v svobodi živeti; svoboda duha prva je svoboda.

svoboden: prost, neodvisen, dovoljen; svoboden človek; svobodna misel; svobodna trgovina; svobodne umetnosti: dovoljene samo svobodnjakom; svobodni zidarji: tajno, dobrodelno društvo.

svobodnjak: ne podložnik; ne tlačan; — svobodomiseln človek.
svobodomiseln; *svobodomiselnost.*
svobodomislec, svobodomisleca.
svoboščina: posebna pravica; privilegij.
svod: obok; cerkveni svod; nebesni svod.
svoj: se rabi, če se nanaša na osebek istega stavka; vsak mora svojo čast braniti; ljubite svojo domovino; vsak hoče po svoje živeti; živeti ob svojem; — pustite vsakemu svoje; svoja glava, svoj svet: *pa naj bo po tvojem; podpisati kaj s svojo roko, videti s svojimi očmi;* biti svoje glave; po svoji volji ravnati; vsakemu se svoje najlepše zdi; svojo (pesem) goniti: držati se trdovratno svoje misli, sklepa; svojo kozo dreti: svoj posel opravljati, svojega posla se držati; vzeti koga za svojega; svoj čas, svoje dni (nekdaj) se je boljše živelo; opraviti kaj *ob svojem* (pravem) času; postaviti se (kaj) na svoje mesto; biti svoj: svoboden, prost, neodvisen; svoji smo si nekoliko: v sorodstvu; bolj ko je svoj (čim bližji sorodnik), bolj se ga boj; — svoji k svojim!
svojat: sorodstvo; klapa; klika; ozko povezana družba; nevarna, sumljiva, drzna svojat.
svojebiten: izviren; prvoten.
svojec: sorodnik; nav. množ.: svojci; brez svojcev je umrl: *poslednji svojega rodu.*
svoječasno †: svoje dni, nekdaj, prej.
svojedobno †: svoje dni, nekdaj, prej.
svojeglav; *svojeglavost.*
svojevolja; *svojevoljen; svojevoljnost.*
svojevrsten; *svojevrstnost.*
svojina: last.
svojiti si kaj: označevati kaj za svojo last, zahtevati kaj za sebe.
svojski; svojstven; značilen za kakega posameznika, samo njemu in prav njemu lasten.
svojstvenost: posebnost, značilnost.
svojstvo: lastnost.
svojščina: svojina.
svora: podolžna os voza, ki veže njegovo sprednjo in zadnjo premo.
svornik: klin v svori.
svota †: vsota, znesek.
svrha †: namen; smoter; cilj; v svrho ugotovitve †: zaradi, zavoljo ugotovitve; da se dožene.
svršetek: konec; — svršiti: končati.
svršnik: vrhnja suknja, lahka, za poletje.
svrž: stržen; grča.

Š

šabeder, gl. šlebeder.
šablona; po šabloni delati; šablonsko delo.
šafar, gl. dvornik.
šafran †: žafran.
šagrén, šagréna; obšit s šagrenom; vezan v šagren.
šah; šahirati; šahist.
šahovnica: deska, na kateri se igra šah.
šajbesen, gl. šajdesen.
šajdesen, nem., jedi, ki jih vzamejo gostje s kake pojedine za spomin; odpustki.
šajka: plitva, široka ladja za prevoz tovorov (*n. pr. sadja, krompirja*); stražna ladja na Donavi za časa »vojaške granice«; stražniki so se imenovali »šajkaši«; njihova kapa je s svojo obliko in imenom »šajkača« bila od avstrijske mejne straže prevzeta v srbsko vojsko.
šajkača, gl. šajka.
šájtrga †: samokolnica.
šala; prazna, pusta razposajena, nedolžna, neslana šala; reči, storiti kaj v šali, za šalo: ne za res; to ni nikaka šala: malenkost; šale zbijati, uganjati s kom.
Šalamun, osebno ime, posneto po »Salamonu«.
šalica: nedolžna šala; — skodelica.
šaliti se s kom, s čim: zbijati šale; ž njim se ni (varno) šaliti.
šaljiv človek: šaljivec.
šalobarda: norček; človek, ki ga nihče nima za resnega.
šaluzije †: žaluzije.
šamlja: šalobarda.
Šampanja; šampanjec; šampanizirati.
šampijon: rekorder; — šampijonat.
šampinjon: vrsta gob (Psalliota).
šanca: zakop, nasip.
šanker, gl. čankar.
šansa: možnost, ugodna prilika.

šantati: krevsati; krevljati; šepati; — šantav; šantavec; šantavost.
Šantel, Šantla: osebno ime; po neki rastlini (Sanicula).
šapa: taca; medvedova šapa; sploh označba za težko, okorno roko; *šapo na koga* položiti; — šapica.
šapati: rahlo tepsti, rahlo otepati.
šapelj: venec, ki so ga nosila dekleta.
šapica: tačica; — gl. šapa.
šar: ostra, povodna trava (Carex).
šara: mešanica raznih reči; vreči kaj med *staro šaro;* — jed, v kateri so vkuhani odrezki raznega mesa (uhlji, gobec, rep, glava) z repo, korenjem in krompirjem.
šarast; šaren; šarovit: pisan; lisast.
šarenica: barvana kožica v očesu.
šarenjak: vrsta jelenov (Cervus dama).
šarenka: vrsta (pisanih) postrvi.
šariti: mešati, brkljati, broditi, grebsti, onegaviti; šariti po žitu; kaj tod v temi šariš? že zopet so začeli šariti s starimi očitki; — *šarjenje.*
šarkel, gl. šartelj.
šarlatan; šarlatanski; šarlatanščina.
šarmanten; šarmantnost.
šarteka: stara knjiga.
šartelj: potica.
šaš, gl. šar.
šató †: šodó.
šator, gl. šotor.
šatraj: neka dišavna rastlina (Satureia).
šatrati: šantati.
šatulja.
Šavnik, osebno ime; gl. ščavnik.
šavra: črna krava; po noči je vsaka krava *šavra;* če ni šavra, pa je mavra: če ni tako, pa je drugače; — psovka nerodnemu človeku: ti šavra šavrasta!
šavrati: šepati, hoditi z izvrnjenimi nogami.
Šavrini: južnozahodni del slovenskih prebivalcev v severni Istri.
šavsati: hlastati; — šavsniti po kom, za čim; pes šavsne; človek šavsne: z naglo, jezno besedo.
ščasoma: sčasoma.
ščavje: zeleno perje kultiviranih rastlin, katerih sad tiči v zemlji (repe, krompirja, korenja, redkve, pese).
ščavnik: vedrica, v kateri se nosi svinjam piča, kuhana po večini iz ščavja.
ščebet ptičev: ščebetanje; ščebetati: vrabci, lastovke ščebetajo; — ščebljati.
ščedem, ščedma: prepovedan gozd, v katerem je samo gosposka smela sekati; — gl. Ščedem.
ščegetati koga pod pazduho, po podplatih.
ščegetec me ima: ščegetljiv sem: občutljiv za ščegetanje.
ščekati: bevskati; ščebetati.
ščem: hočem.
ščemeti: peči, žgati, skeleti; ščemi me v očeh.
ščene: mlad pes.
ščenec: sploh vsaka drobna, majhna žival, ki nima svojega imena.
ščep: vseh pet prstov roke stisnjenih skupaj; — ščip.
ščepec: kar gre med konce prstov; vzeti (za) ščepec tobaka, soli, popra.
ščepek: trščica, iver.
ščeperiti se: šopiriti se.
ščepica: trščica; — pogačica ob kolenu.
ščet: krtača; setev vzhaja gosto kakor ščet; ima lase kakor ščet; stoječe po koncu; razmršena je kakor razdrasana ščet; — ščetka.
ščetina: posamezna, posebno močna dlaka (pri svinji).
ščetinar: ščetinec: prašič.
ščetinasta brada: trda, redka.
ščijca: uscanka; psovka mlademu, nezrelemu dekletu; — gl. cura; pozre.
»**ščink!**« ščinkavec (Fringilla caelebs) ščinka veselo.
ščinklja: ščinkavčeva samica.
ščip: polna luna; *luna gre v ščip, je v ščipu;* ščip je; o ščipu je bilo; — gl. ščep.
ščipati, ščipljem (ščipam): s konci prstov stisniti; kaj me ščiplješ? po trebuhu me ščiplje; — ščipniti: uščeniti.
ščipalnik, gl. nanosnik.
ščipec: ščepec.
ščir: neka rastlina (Amarantus).
ščit: del stare bojne opreme; bodi moj ščit: moje varstvo!
ščititi: varovati, braniti.
ščitnik: oproda.
ščrbina: škrbina.
ščuka: vrsta rib (Esox lucius): ščuka med krapi: jih preganja, da se ne polenijo in ne usmradijo.

ščurek: kuhinjski mrčes (Blatta orientalis) — ščurkov skedenj: otroška igrača iz koščkov lesa.
ščuvati psa na koga; ščuvati ljudi proti komu, zoper koga.
še; še in še; zdaj še le si prišel; še sanjalo se mi ni kaj takega.
šebenik: rumena vijolica (Cheiranthus cheiri).
šeboj: *fajgelj* (*Matthiola*).
Šedem, krajevno ime; — gl. ščedem.
šef; šefzdravnik †: zdravnik šef, šef zdravnik, šef.
šeflja: zajemalka; zajemača.
šega: navada; moda; človek po svoji šegi in naturi verjame, kar vidi; po stari šegi; kakor je gosposka šega; šega veleva; šege kršiti, spoštovati; v domačih šegah vtrjene postave.
šegav: navihan, zvit, hudomušen, dovtipen.
šegetati, gl. ščegetati.
šema: krinka, preobleka; v šeme oblečen: pustne šeme; — človek, ki uganja reči, ki so sicer nepotrebne, skoro nespametne, a vendar prikupne ali celo zabavne: — šema šemasta! šemica.
šematizem; — gl. shema.
Šembid, krajevno ime, = Sv. Vid.
Šembije, krajevno ime, = prebivalci Šentvida.
Šembilja: Sibila; šembiljske bukve: s prerokovanji.
Šembiška gora, krajevno ime, = Šentviška gora.
šembran: pretet; — milejši izraz za »šentan«.
šemiti se: govoriti, oblačiti, obnašati se kakor šema.
Šempas, krajevno ime, = Sv. Bas.
Šempeter, krajevno ime, = Sv. Peter.
Šempolaj, krajevno ime, = Sv. Pelagij.
šen, šena: rdečica (sploh bolezni, ki se kažejo v obliki »pšena«).
Šenčur, krajevno ime: Sv. Jurij.
šenirati †: ženirati.
šent: izraz nevolje: ti šent ti! kakšnega šenta pa si spet prinesel! — milejši izraz za »hudič«, »vrag«.
šentaj: hudič, vrag; — gl. šent.
šentati: preklinjati z besedo »šent«; — šentan; šentanec; šentanica; šentovati.
Šentjanž; Št. Janž.
šentjanževec: vino, ki se blagoslavlja na dan sv. Janeza Evangelista (27. dec.); prilije se sodu najboljšega vina, iz katerega se pije samo ob posebnih prilikah; splošno tudi izraz za zadnji kozarec pred slovesom.
šentjanževica: ob kresu cvetoča rastlina (Hypericum perforatum).
šentovati: govoriti »šent!«; preklinjati.
Šenturška gora, krajevno ime, = gora sv. Urha.
šepati na eno nogo, na obe nogi; ta primera, ta dokaz šepa: ni dober; — šepast; šepav.
šepet, šepeta; — šepetati, šepetam (šepečem): tiho govoriti.
šepetavec: *suflér.*
šepniti, šepnem; — šepetati.
Šerugec = Čaruga; vzdevek možu, ki hodi v opankah.
šestér, šesteri; šest upreženih živinčet; — s šesterjo voziti.
šesterak: jelen s šestimi roglji.
šestica: številka 6; soba ali hiša s številko 6; gostilna »Pri šestici«; — šestka.
šestilo: orodje, s katerim določijo sodarji velikost sodovega dna; — cirkel.
šestomer: heksameter.
šestopernica: buzdovan.
šešarek: češarek.
šeškalica: prežanje pri gostiji in pri tem nabrani denar.
šeškati: plosko, rahlo tolči, tako da se bolj čuje šumot šibe, ko udarec.
šetati se †: sprehajati se.
ševijot.
ševró, ševrója.
šiba; brezova, leskova šiba; trepetati, tresti se kakor šiba na vodi; šiba božja: kazen božja; šiba novo mašo poje: samo z ostro vzgojo se kaj doseže.
šibák: šibek.
šibati koga: tolči s šibami; šibati napake: grajati.
šibek: ki se kmalu upogne, rahel, ne trd, ne trden; šibko drevo; šibek most; šibko dete; šibko telo; šibko zdravje; šibka vera.
šibica: drobna šiba; — vžigalica.
šibika: kos lite kovine; jeklo, srebro, zlato v šibikah.
šibiti: upogniti kakor šibo; drevo se šibi pod snegom, od sadja; miza se šibi od

jedače in pijače; strop se šibi: udaja; kolena se mu šibijo: klecajo (od slabosti).

šibolet: beseda, po kateri se kdo spozna, kdo in kaj je.

šibra: drobec (kamena), drobir; grobo sekan svinec: za lisico so debele šibre; — gl. škiferca, šniferc.

šihta: premena; skupina (delavcev) ali delo, ki ga opravi.

šija: tilnik; vrat.

šilce: štiriinšestdesetinka litra; štamperl.

šiljast †: šilast; zašiljen.

šilo: priprava za šivanje usnja; dati šilo za ognjilo: vrniti milo za drago; pobrati šila in kopita: pobrati se, zginiti.

Šimek, Šimen: Simon.

šimel †: belec, bel konj; — vzorec, predloga.

šimpanza, šimpanze.

šiniti (šinem): planiti; šiniti kvišku, po koncu, po konci; *šiniti kakor stekel blisk*; miš je šinila v luknjo; kri šine komu v glavo; kaj mu je le v glavo šinilo; misel šine v glavo.

šinjak: tilnik; vrat.

šipa: steklena šipa v oknu; šipe v naočnikih: šipe komu pobiti; — pri živalih bela lisa na čelu; — v podobi kroga okoli mladega drevesa nasuta rahla prst.

šipek, šipka: divja roža (Rosa canina); — šipečje jagode.

šipon: neka vrsta trt; moslavec.

šir, širi: širina; razšli smo se vprek in v šir.

šircati: skakljati: bezljati.

širen: širok, obširen; širno polje; o zemlja širna, zemlja lepa!

širiti vznemirjajoče vesti, lažne novice; prsa se mi širijo.

širjava: širina.

širok; široka usta; morja široka cesta; široki svet; široka gesta; široko zazijati, *sedeti, se smejati; vrata na široko odpreti*; padel je, kakor je dolg in širok.

široko, široka: soparen jugovzhodni veter.

širokogruden †: širokosrčen.

širokoustiti se: preveč o sebi govoriti; — širokoustnež.

širokovesten: nasprotje tenkovestnega, natančnega, točnega, zanesljivega.

širom; široma: na široko; širom po domovini († domovine).

šiška: skipek na drevju, povzročen od žuželk; hrastova šiška; — čep pri raznem orodju; na vrhu ročnika pri cepeh; v šiški, *ki je vdolbena v polico, se vrti* pokončni železni drog, ki nosi gornji mlinski kamen; — členek; gleženj; — cunnus.

Šiška (= hišica?), severno predmestje Ljubljane; Šišenski hrib; Šiškar; Šiškarica.

šiškarica: osa, ki po drevju dela šiške (Cynips).

šiti, šijem; šito obutalo: ne (s klinci) zbito.

šiv, šiva; hlače po šivu pretrgati; šiv se mi je razparal.

šivanka: igla za šivanje.

šivankarica: *šaljiva označba za šiviljo.*

šivati; šivati perilo, obleko; šivati s svilo; šivati pri luči; — šiti.

škadron: eskadron.

škaf: (dež) lije kakor iz škafa; — škafec.

škandal; škandalizirati se nad kom; škandalozen.

škapulir, škapulirja.

Škarja, osebno ime; = birič.

škarje, škarij; rakove škarje; — škarjice.

škarnica: polovica škarij.

škarp; škarpet; škarpetelj: staro, pošvedrano, *razhojeno obutalo.*

škarpa: zid, ki podpira kako pobočje, da se ne plazi.

škarpeti, it., čevlji; — gl. škarp.

škart; škarta: splošna označba za najslabše blago; — škartirati: izvreči kot neporabno.

škarteka, gl. šarteka.

škatla; stara škatla: stara ženska.

škatlica: majhna škatla: kakor iz škatlice vzet: popolnoma nov.

škedenj, škednja; skedenj, skednja.

škiferca: okrogel, droben lecet, naravne barve, ali rdeče barvan in s cukrom potresen; — gl. šibra.

škilast; škilav; škilavec; škilavost.

škiliti: po strani gledati, ne naravnost pred se.

šklafeta: klafeta; — šklefa.

šklefetati; šklepetati: klepetati.

šklemfa: potrta, neporabna reč.

škloca: pipec.

šklopotati: klopotati.
Škocijan, krajevno ime: Sv. Kancijan.
škoda; prava, večna škoda; škodo delati, trpeti; to mi je v škodo, to mi je na škodo; spraviti koga v škodo; komu v škodo hoditi: škodo delati; to mi hodi v škodo; ubogi narod je na škodi; škoda besedí; živina uhaja v škodo; ne zdi se mu škoda srebra ne zlata; zelo ga je škoda; škoda je zanj; v škodo priti; koga v škodo pripraviti.
škodelica †: skodelica.
škoditi komu; nič ne škodi (škoduje): nobena škoda ni, če.
škodljiv čemu; škodljivec; škodljivka: škodljivost.
škodovati: škoditi.
škodoželjen; škodoželjnost.
Škofíč, Škofíča: osebno ime.
škofija; ljubljanska, lavantinska škofija; sedež škofije: škofova palača; — jurica perutnine, ker je podobna škofovi kapi.
Škofja loka, iz Škofje loke; škofjeloški; loški; Ločan.
Škófljica, krajevno ime; = Škofova vasica.
školcjat: diskalceat.
školjka: školjkovina.
školnik: star izraz za učitelja; danes nekoliko posmehljiva označba, tudi za človeka, ki komu svoje nauke sili; — školnikovíca: učiteljica.
škopa: iztepen in od plevela očiščen snop slame, s katero se krije streha.
škopati: delati škope.
škorec: ptica pevka (Sturnus).
škorenj: čevelj z visokimi obušmi; škornje si brisati ob koga (kom): prezirljivo, zaničljivo ž njim ravnati; v škornjih umreti: na naglem.
škorlup: škralup.
škorpijon; škorpijonovo želo.
škrabati; škrabljati: kraspati, praskati; glodati.
škrabotati: škrobotati; ropotati.
škralup, skorja na kaki stvari (n. pr. blatu), ki se posuši ter razpoka.
škrapa: skorja.
škrapljati: kapljati.
škrat: bajeslovno bitje; palček, ki ljudem nagaja in dela neprilike; tiskarski škrat: je po tiskarnah kriv napak v tisku; — splošno označba nemirnega, črez mero živahnega človeka: ti, škrat, ti! — škratec; škratek; škratelj.
škrba; škrbanja; škrbina: ostanek nečesa, kar se je odlomilo; škrba na žagi, na posodi; po čeljustih imam samo še škrbe; zajčja škrbina: prirojena napaka v zgornji čeljusti.
škrbast; škrbav; škrbinast.
škrebetati: rožljati; škrebetati z denarjem; — škrebljati.
škrga; ribje škrge.
škric: dolgi, opletajoči rep suknje, n. pr. pri fraku; (mestni) škric: prezirljiva označba meščana (v nasprotju s kmetom).
škril, škrili; škrila, škrile: skril.
škrinja; skrinja; — škrinjica.
škripač: slab goslač.
škripati, škripam (škripljem); vrata, kolesa škripljejo; zmrzel sneg škriplje pod nogami; tam bo jok in stok in škripanje z zobmi.
škripec: označba za razne tehnične naprave; preko škripca teče vrv (veriga), na kateri se (s potezanjem) kaj vzdiguje; — škripci: natezalnica (mučilno orodje); preneseno: priti v škripce (stiske); biti, tičati v škripcih; izvleči, potegniti se iz škripcev.
škriván: pooblaščenec podjetnika, ki v njegovem imenu nabira in najame delavce za podiranje in spravljanje lesa; — gl. kasator.
škrjanček; škrjanec: ptica pevka (Alauda); čopasti, poljski škrjanec.
škrlanta, gl. škrvanta.
škrlatast †: škrlaten.
škrlatica; škrlatinka: neka bolezen.
škrlj; škrljec; škrljiček: škrjanec.
škrlup: skorja.
škrnicelj, škrniclja.
škrob; škrobiti perilo.
škrobotati: rožljati; dež škrobota po oknih; denar škrobota v šparovčku.
škrobotelj: vrst jabolk, v kateri zrele peške škrobotajo.
škrofuloza; škrofulozen.
škropilnica; škropilo.
škropiti trte zoper peronosporo; škropiti rože na vrtu; kmalu bo začelo škropiti: na redko dežiti; — škropljenje; — gl. kropiti.

škrpet, gl. škarp; **škrpet nesti**, nositi: iti za drugega snubit; — **škrpetelj**.
škrtati: z zobmi; z nožem škrtati po krožniku; miši škrtajo; — škrbiti; skopariti.
škrvanta: majhna skala sredi travnate ruše.
škvartati: na štiri kose raztrgati.
škver: ladjedelnica.
šlabeder: pošvedran čevelj, razhojena copata; — noga.
šlager, šlagerja.
šlamastika: zadrega, sitnost, smola, škripci.
šlapa: šlabeder; — boječ, plah, mehak človek.
šlatati, gl. hvatati.
šlatek: človek, ki nobene reči odločno ne vzame v roke, ampak se samo obira, smuka okoli nje.
šlebeder, gl. šlabeder.
Šlebinger, Šlebingerja, *osebno ime*: Schladminger (priseljenec iz gornještajerskega Schladminga).
šlekati: slejkati; — šlekedrati.
šlem: čelada.
šleva: šlapa; — šleva šlevasta!
Šlibar, gl. Šribar.
Šmarata, krajevno *ime*: Sv. Marjeta.
Šmarca, krajevno ime, = Sv. Mavricij.
Šmaren (dan: Marijin praznik); Veliki Šmaren: vnebovzetje Marije (15. avg.); Mali Šmaren: *rojstvo Marije* (8. sept.).
Šmarje, krajevno ime, = Sv. Marija.
Šmarjeta, krajevno ime, = Sv. Marjeta.
šmarni dan, praznik: Marijin; šmarni tolar, šmarna petica: denarji s podobo Matere božje; šmarni križ: neko ozvezdje; šmarni pajek: pajek s šmarnim križem na hrbtu; — označba za razne rastline, ki cveto o Šmarnih.
šmarnica: dišeča cvetka (Convallaria majalis); — divja ameriška trta (direktor) in vino od nje.
šmarnice: majniška večerna pobožnost v čast Marije, in knjiga s potrebnimi premišljevanji (ime za oboje je ustvaril J. Volčič 1855).
Šmartin, Šmartno, krajevno ime, = Sv. Martin.
Šmaver, krajevno ime: Sv. Mavricij.
Šme, *osebno ime*, posneto po »Simonu«.
šmenc: šment.
šment: šent; šment naj vzame vse skupaj!
šmentan: šentan; pretet; šmentana resnica; šmentano dekle; šmentano hudo je.
Šmihel, krajevno ime, = Sv. Mihel.
šmok; šmokovsko pisanje.
Šmonca: majhen Simon.
šmorn †: *cvrije*.
šniferc: frnikola.
šnofati: vohati; vleči skozi nos; nosljati.
šnopsar †, nem., žganjar.
šoba: čoba; šobo napeti.
šobiti: napeti; šobiti usta: narediti šobo iz njih; šobiti se: napeti, skriviti ustnice: prezirljivo, zamerljivo, na jok.
šodó, šodoja.
šofer, šoferja; šoferski *izpit*; šofirati.
šoja: ptica roparica (Garrulus glandarius).
šola, nem., gnojna bula na dlesnu; — gl. skula.
šola; ljudska šola; visoke šole: črna (deseta) šola: bogoslovnica: hoditi v šolo: šoli odrasti; nedeljska šola: svoje dni nadaljevalna šola za šoli odrastle; hoditi h komu v šolo: učiti se od njega; enajsta šola: *nobena (ker je nekdaj* šolanje trajalo največ deset let — do nove maše); umetniška smer: umbrijska, bavarska, nizozemska šola.
šolar; šolarica; — šolarček.
šolati se: hoditi v šolo; študirati; šolati koga na svoje stroške.
šolen, šolna.
šolmašter: nekdaj označba za učitelja, danes splošno za človeka, ki svojo modrost komu vsiljuje; — šomašter; šomošter.
šop cvetlic, trave, slame; — čop.
šopati: s silo pitati; šopana kokoš.
šopek: umeten, lep šop: šopek cvetlic.
šopiriti: naježiti: naščeperiti: nasršiti; — šopiriti se: košatiti se; postavljati, razkazovati se.
šoštar: črevljar; — drevesna stenica (Pyrrhocoris apterus).
šota: zoglenelo mahovje: šoto rezati, šoto žgati, požigati: — vrsta lecta.
šótenski: škotski.
šotor, šotora: šotoriti: živeti v šotoru.
špala, gl. špila.
špalir, špalirja.
špana, špane; špano igrati, vleči.

španovija: kompanija; druščina.
šparati †: šteditи, varčevati.
špargelj, špargija († špargeljna).
šparon: na pet in več očes prirezana trta.
šparovček: posodica iz gline (ali kovine) včasih v obliki živali, v kateri se hrani drobiž.
šparovec cerovca najde: oče grabi skupaj, otroci bodo zapravljali.
špasen: smešen, čuden, čudovit.
špecar: ovaduh; ki vsako reč takoj pove.
špecati: tožariti; ovaditi; posebno reči, ki tega niso vredne.
špecerija; špecerist.
špegati: prežati.
špeglati se: vzeti si zgled; ogledovati se (v čem, kakor v ogledalu).
špeh: salo, slanina; — v tiskarskem jeziku stavek, ki ne dela nobenih sitnosti, pri katerem je stavec na boljšem.
špehovka: pogača, v kateri so namestu rozin, orehov ali česa enakega ocvirki.
špektakel, špektakla.
špekulacija; špekulant; špekulirati na kaj, po čem, s čim.
Špela: Elizabeta.
špendati: plačati; podariti; špendati (za) pijačo.
špetir: prerekanje.
špica †: žbica (pri kolesu vez med pestom in platiščem).
špica: †: konica; ost.
špice †: čipke; idrijske, žirovske čipke.
špicelj, špiclja: vohun.
špičast †: oster, zašiljen, koničast, bodeč.
špiček: ostra, bodeča reč ali človek.
špijon; špijonirati; špijonka; špijonaža.
špikati: zbadati; nabadati.
špila; s špilo je klobasa zavezana.
špilja †: jama; votlina; duplo.
špincelj; špingelj: vrsta debelih, rumenih sliv.
špirala; špiralen.
špirit; dati kaj v špirit.
špitalar: človek, ki hodi vedno po bolnišnicah.
špogati, nem.: rabiti; špogati si: privoščiti si.
šport; športnik.
»špraha, kranjska«: nemške besede, pomešane v slovenski stavek; lajtnantov purš na ganki s štaberlom havpmanov gvant puca.
špranja: razširjena poklina; veter piha skozi špranje.
špricati šolo: med šolskim poukom se potepati; šolarska ljudska etimologija za nem. »die Schule stürzen, störzen«.
šranga, nem., bruno, ki je nekdaj pri mitnicah zapiralo cesto, da (ponoči) ni mogel kak voz mimo, ne da bi plačal mitnino; tudi splošna označba za mitnico.
Šribar, Šribarja, s Šribarjem; Šribarjev; osebno ime, iz nem., = »pisar«.
Štabenj, gl. Šteben.
štadij; — v tem štadiju.
štafeta; štafetni tek.
štajerčijanec: pristaš nemškutarskega lista »Štajerca«, ki je slovenskim Štajercem dopovedoval, da so samo Štajerci (ne tudi Slovenci) in jih na ta način skušal odtrgati od ostalega slovenstva; — štajerčijanstvo.
štajerec: štajersko vino; točiti štajerca.
štamperl, gl. šilce.
Štanjel, krajevno ime, = Sv. Danijel.
štant †: zakup; najem.
štarija †: oštarija.
štatast: štatljiv.
štatljiv: muhast, uporen.
štatuti, križevački: poslovnik za pivsko družbo.
štebali: škornji; v štebalih (na naglem) umreti.
Štebe, Štepec, osebni imeni, posneti po »Štefanu«.
Šteben, krajevno ime, = Sv. Štefan.
štefnati: vohati, stikati, šariti.
štefan, nem., steklenica, ki drži dva litra; — gl. neža.
štekanje: pronomina in adverbija iz korena *to-* dobe zaradi povdarka spredaj še adverb š-: tu-štu; toliko: šteku; ta: šteti; v podjunskem in mežiškem narečju; — štekarji štekajo.
štekelj: kol, zabit v zemljo.
štekljača: grčava palica; štekljačar: tihotapec; — gl. gorjačar.
štelaža: stojalo; polica.
Štembóv, osebno ime, = neroda, tepec; prvoten pomen »škorenj« (»štibala«); — Štembur.
Štempihar, nekdaj »Štepihar«, osebno ime; = človek, ki koplje »štepihe«; splošno ime za posebno močnega človeka.

Štépanja vas, krajevno ime, narejeno iz osebnega: Štefanova vas.
Štepec, gl. Štebe.
štepih: studenec.
štera, nem., rokodelsko delo na domu naročnika (krojačevo in čevljarjevo); ponočna čevljarjeva traja od zrelih breskev do breskovega cvetja.
šterc: postopač; potepuh; berač; — štercar; — gl. špricati.
šterčiti: upirati se, opirati se; ravnati, dirigirati.
šterna: vodnjak.
šteti, štejem; šteti denar, zvezde; šteti na prste; šteti komu žlice; ure so mu štete; — šteti se med izobražence; štet med slovenske literate; šteti komu kaj v zlo, v dobro; šteti si kaj v veliko čast, v greh; šteti se za modrijana, za pravega človeka; šteti koga za bedaka; — starejši, v vzhodnih narečjih še ohranjen pomen: brati, čitati; — šteti na koga †: računati s kom, zanesti se na koga; — gl. pošten.
štetje: pri štetju se zmotiti.
števec: priprava, ki avtomatično kaj šteje (na pr. porabo elektrike, plina, vode).
Števerjan, krajevno ime = Sv. Florijan (Ferjan).
številen: mnog; številen obisk; pravi sklepi so mogoči le po številnih opazovanjih; številne napake; številna udeležba.
število: malo, veliko število ljudi; brez števila česa; ne vem števila letom, ki so od takrat minila; število (naročnikov) pada, se dviga.
štibala: golenica, obuš; — gl. štebali.
štibeljc: sobica (z enim oknom).
štibla: steblo.
štibra: davek.
štiman: samozavesten; ponosen; napihnjen.
štimati: ceniti; častiti; — ravnati, voditi.
štipendija; štipendist.
štiri žene; štirje možje; štiri jajca; štiri sto; štiri tisoč; četvero grabelj; — braniti se z vsemi štirimi: z rokami in nogami, na vso moč.
štirinog; štirinogat; štirinožen.
štirjak: kvadrat; štirjaški meter: m².
Štjak = Sv. Jakob.
štober: lesen svečnik; leseno stojalo za preprosto luč.
štokati: žokati.
štokglajz †: slepi tir; iz nem. Stockgleis; štokglajzar: delavec, ki ob tovornih vagonih čaka slučajnega zaslužka.
štola; štolnina.
štor: štrcelj, parobek; kos debla, ki se od podrtega drevesa še drži korenine; po štorih rastejo štorovke; — neroden človek.
štorast: neroden, zavaljen, okoren.
štorja: pletenjača iz rogoze ali druge (povodne) rastline; — historja; storja.
štorklja: povodni ptič (Ciconia).
štorkljati: nerodno hoditi; — štorkljast; štorkljež; štorkljač.
štorovka: goba, ki raste po štorovju (Agaricus melleus).
štorž: storž.
štrama: neroda; motovilo; — štramlja; štramljast.
štrboncelj: vrsta sladkih, okroglih sliv.
štrbunk: glas, ki se čuje, če kaj v vodo pade; — štrbunkniti v vodo.
štrcelj, nem.: štor; panj; kocén; koren.
štrekelj: štrcelj; štekelj.
štrena: šop preje; kita zmršenih las; štrene mu je zmanjkalo: besede so mu pošle; štrena se mu je zaplela: zmedel se je, prišel je v zadrege; štrene komu zmešati: preprečiti namere.
štric: vštric.
štriglja: neka žuželka (Forficula auricularia).
štrihana mera (n. pr. žita): z desko posneta, ne s kupom, ne vrhovata; do roba posode segajoča, ne črez.
štritof: odrezek, košček sukna; — jedro (iz cunj, lesa, papirja), na katero se mota sukanec.
Štritof, osebno ime, posneto iz nem.: »Strichtuch«.
štrk: štorklja.
štrkati: brizgati; švigati; — štrkniti.
štrkavec: pikasti kačnik (Arum maculatum).
štrkavica: neka rastlina (Momordica elaterium).
štrleti: moleti.
štrtin(jak): mera za tekočine = deset starih veder (566 l).
štruca: podolgovat hleb; — štručica.
štrukelj: zvita potica.

študent; študentinja; študirati; študij; študija.
štuk; štukatér; štukatura.
štula; odrezan, okrnjen konec česa (n. pr. roga, noge); visok klobuk (cilinder), ali klobukovo oglavje sploh; kašnata potica, mešana s svinjsko juho in na drobno sesekanim mesom; — štulo napeti: narediti šobo, namrdniti se, pokazati svojo nevoljo ali vzvišenost; — štulast; štulav.
štuliti: siliti, riniti; star je, pa se še štuli med fante.
štuloglav: s špičasto glavo.
štupa: prašek; *štuporamo nositi*: na hrbtu.
Šturije, krajevno ime, = Šentjur.
šub †, nem., odgon.
šubelj, šublja: neka vrsta klobas.
šuft, nem., neznačajen človek; lopov; propalica.
šujica: levica; poševna smer.
Šuklje, Šukljeta; osebno ime.
šuliti: ščuvati (psa na koga); hujskati.
šum vstane, se vzdigne; brez šuma kaj opraviti; šum delati, gnati; šum in hrum; — slap.
šuma: goščava; hosta; — množina.
Šumádija; Šumadínec.
Šumán, Šumána; osebno ime, posneto po »Simonu«.
šumar †: *gozdar; logar.*
šumen sestanek; šumna zabava.
šumeti, šumim; voda šumi v potoku; čebele šumijo po cvetju; v dvorani je šumelo kakor v panju; po ušesih mi šumi; — šumenje.
šumljati: narahlo šumeti.
šumot: rahel šum; — šumotati.
šunder: večji šum, a še ne hrup; brez šundra (ropota) kaj opraviti.
šunka: gnjat.
šuntati: ščuvati; *hujskati.*
šup, gl. šub.
šur, šura, šurjak: *ženin brat.*
šurjakinja: žena ženinega brata.
šušljati: šepetati.
šušmad: suhljad.
šušmar: človek, ki kako reč dela, ki je ne zna; med rokodelci je mnogo šušmarjev; že bukve vsak šušmar daje med ljudi; — šušmarija; šušmariti; šušmarski; šušmarstvo.
šušteti: *šelesteti; šumljati.*
šuštrati: šušmariti.
šuštvo: prešuštvo; préšuštva, šuštva varuj se (1551).
švadronér; *švadronirati.*
švatati, *gl. hvatati.*
šveder: razhojen črevelj.
švedrati: krevsati; stopati samo na eno (zunanjo ali notranjo) plat stopala; — švedrač; švedra; švedrast; švedrav.
švelja: šivilja.
švíga švaga: neznačajen človek, omahljivec; šviga švaga črez dva praga: metla (uganka).
švigati: naglo se gibati; ribe švigajo po vodi, miši po hiši, bliski po nebu; kača šviga z jezičkom; plameni švigajo iz strehe; fantje z očmi po dekletih švigajo; — *zastonj* se mačke švigajo: gonijo, pojajo.
švigelj: dolga šiba; dolg fant; — šviglja; švigalica.
švígniti: šiniti.
švrk: glas, ki ga da šiba pri udarcu.
švrkati: štrkati; s šibo tolči; švigati; — švrknití.

T

ta; ta; to; — ta in oni; pri tej (ti) priči, priliki; to in ono; čim več, tem boljše; pri tem; po tem; med tem; — *ta dva*; ti dve; to dvoje; ti trije († tri), ti štirje († štiri); te tri, te štiri; teh pet; — gl. to.
tabatijera.
tabela; *tabelaričen*; *tableta*; *tablica.*
taber: dijalektična oblika za »tabor«.
taberna: krčma.
tabernakelj, *tabernaklja.*
tabernati: krčmariti; gospodariti; poslovati.
tabor: utrjen, za obrambo z orožjem pripravljen prostor; ljubljansko Mirje je obzidje nekdanjega rimskega tabora; obzidje okoli cerkve, pribežališče v časih turških napadov na naše kraje (n. pr. Tabor pri Grosupljem); — veliko zborovanje na prostem; doba taborov;

vižmarski tabor; — splošno: uskočiti v nasprotni tabor (stranko); v našem in nasprotnem taboru; — beseda je prišla k nam od čeških »taboritov«.

taborišče: prostor za tabor.

taboriti: 1. na prostem stanovati (v šotorih); — 2. zborovati.

tabrh: gl. tavrh.

taca: šapa; debela, okorna noga; gl. morska noga; — kam pes taco moli: kaj se za vsem tem prav za prav skriva; — — tačica; tačka.

tacati: široko, nerodno stopati.

tahinirati: izmikati, izvijati se.

taisti, gl. isti.

taj: tja.

tajati: taliti; sonce taja sneg; sneg se na soncu taja; srce se mu od ljubezni taja; v solzah se taja; srd, jeza se začne tajati.

tajen: skriven, skrit; tajen sestanek; tajna skrb; tajni agent; tajno znamenje, društvo.

tajiti: skrivati, prikrivati; taji kaj kakor gad noge; tajiti jezo; taji, da ga pozna (pa ga v resnici pozna); tega ne morem tajiti; ne da se tajiti, da... — tajenje.

tajna: skrivnost.

tajnik opravlja pri kakem društvu ali podjetju posebne pismene posle; — tajnica; tajništvo.

tajnost: skrivnost; v tajnosti: na skrivnem; — tajnosten: skrivnosten.

tak: s takimi lastnostmi; tak in tak človek: kakor je opisan; taki so! je že taka (navada) na svetu; če je (stvar) taka: če je vse res tako; po tem takem; bil je pretep, da nikoli takega; v takem vremenu ne maram nikamor (iti); tako tako (že nekako) nam gre; — gl. tako.

takati: potakati.

takaliti: kotaliti; trkljati; takljati.

takisto, gl. isti.

takó: na ta način; tako se ne greva (igrat, metat); v mesto pojdem (pa naj bo že) tako ali tako (drugače); tako rekoč; tako imenovan, tako zvan; prav tako mislim tudi jaz; — takole.

takoj: nemudoma; pri tej priči; — takojšno plačilo.

takraj: na tej strani.

takrat: tedaj; onokrat: takrát se mi to ni posrečilo, mogoče se mi bo tókrat (sedaj); — takraten.

takt; takten; taktnost.

taktična poteza; taktik; taktika.

tal: brez snega; tala ledina.

talec, talca: človek, ki s svojim življenjem za kaj jamči.

taliga, gl. toliga.

talikati: kotaliti.

tališče: toplina, ob kateri se sneg začne tajati.

taliti loj: topiti; sneg se tali: taja; postaja tal; — taljenje; taljiv; taljivost.

Taljan; Taljanka; taljanski: Italijan.

talog; taloh; talovka: teloh; — gl. motine.

tamar: kočica za pastirje in ograja s streho, ki služi živini ob slabem vremenu za zavetje.

tamariti: s čredami hoditi z enega pašnika, ko je popasen, na drugega.

tamtam: hrušč; trušč.

tamuraden †: tamkajšnji.

Tanča gora, krajevno ime, iz prvotnega »Stanča (Stanetova) gora«.

tančica: tenčica.

tanek; tenák; tanka šiba; tanko platno; tanko poslušati; tanka plast inteligence; — tanek nos, vonj, sluh, okus; tanko uho; tanka vest; — natanko; natančen.

Tantalove muke: neutešna želja po nečem, kar je pred očmi, a nedosegljivo.

tantijema.

tapa: neroda; neumnež.

tapati: previdno, tiho stopati; laziti; — tihotapiti.

tapica: revček Andrejček, tepček, bebec.

tapljati: trepljati.

tarča: deska, v katero se strelja; ni maral še dalje biti tarča njegovim dovtipom.

tarem, gl. treti.

tarnati: tožiti, jokavo govoriti, pritoževati se.

tast: možev (ženin) oče; — tašča.

taščica: ptica pevka (Sylvia rubecula).

tat, tata (tatu); molči kakor tat v kašči: tatiče obešajo, tatove izpuščajo; popred si časa bil, zdaj si življenja tat; konjski tat; tat tatinski; sežgani tat: ki mu je bilo vžgano sramotno znamenje na čelu ali licu; = tebe pa že poznamo!

Tatar, Tatara (Tatarja); tatarska novica: neresnična, a razburljiva.

tatrman: po koncu stoječ hlod; soha; *zgornji konec vodnjakove cevi, posebno,* če ima kak okrasek, n. pr. podobo človeške glave; zdaj kučmo ima vsak tatrman; drži se kakor tatrman: leseno; — strašilo v prosu; — punčka (iz cunj).

tatvina: kraja; že večkrat obsojen zaradi tatvine.

tavati: tapati; nesigurno hoditi; tavati po temi, po megli.

tavolete: bukove deske različne debeline in dolžine.

tavrh, *nem.: dnina; utrudljivo, težko delo;* ta svet je Bog ustvaril, ko je s tavrha šel: tako pust, boren, zapuščen je (ker je bil Bog pretruden, da bi se mu še zljubilo potruditi se); — tavrhar.

tavžentroža: zlati grmiček (Erythraea Centaurium, Centaurea cyanus).

team, angl., moštvo.

teater: hrup, trušč, zabava, šunder; tak teater je bil, da človek sebe samega ni razumel; tak teater so naredili; — gl. *komedija.*

tečaj: stežaj; s tečajev se je snel: zgubil se je, popolnoma drugačen je postal; — severni, južni tečaj (zemlje); mlin na tri tečaje; — poletni, zimski tečaj (šolskega leta); — borzni tečaji: kurzi; pripravljalni, privatni tečaj.

tečen: ki hitro tek potolaži; tečna jed; — *ki ga je človek hitro sit: tečno delo,* tečen človek; — gl. siten.

teči, tečem; voda teče; če ne teče, pa kapljá; s curkom, v curkih teče; — ura, voz, kolo teče; vrata tečejo na tečajih; delo ob tekočem traku; — kam tečeš? teci po vode! zajec teče črez polje, psi pa teko za njim; — koder sonce teče, povsod se kruh peče; dnevi, leta mirno teko; tretje stoletje že teče; tekoče leto, tekoči posli, tekoči račun; beseda, jezik, govorica *mu gladko teče; preiskava,* pravda še teče; vse teče v redu; — goniti se, pojati se; — tekati.

tedaj: takrat; — torej.

teden ima sedem dni; danes teden: črez teden dni; — cvetni teden: pred velikim; križev teden: drugi teden pred binkoštmi; veliki teden: pred velikonočno nedeljo; medeni tedni: prvi po poroki.

tednik: list, ki izhaja po enkrat na teden.

tegniti komu kaj: dajati.

tegoba: težava, nadloga, skrb; tegoba je *jako moderen izraz;* — *tegota.*

tehant: dekan.

tehtati zlato; zaboj tehta 25 kg; — tehtati besede.

tehten: pomemben, odločilen, ki nekaj tehta; tehtna beseda, vsebina; tehten razlog, vzrok; tehtno dejstvo.

tehtnica sv. Mihaela: tehta človeška dela; *kaj na tehtnico deti.*

tek: tok; spustiti se v tek; ravninske reke imajo počasen tek; — teči.

tek: tečnost; ta jed nima nobenega teka; jed mi ne gre v tek; popolnoma brez teka (apetita) sem; krivično blago nima teka: koristi; želeti komu (pri jedi) dober tek; — tekniti.

tekač: človek, ki teče; figura pri šahu; — tekalec; tekališče.

tekar: šele; izkadilo se je ljubezni moje *vino, njo pa zdaj tekar najhujše pijani.*

tekati okoli kakor brez uma; — teči.

Tekavčič, osebno ime, narejeno iz apelativa »tkalec«.

tekma se vrši, odpove, prekine; zmagati pri (v) tekmi nad kom; izbirna tekma.

tekmec, tekmeca: kdor skuša koga pri čem prehiteti, premagati; nevaren tekmec; tekmica.

tekmovati (biti tekmec) s kom za kaj; — tekmovalec.

tekniti, *teknem: iti v tek; jed mi tekne;* mnogo jé, pa mu nič ne tekne.

tekom †: v teku, med.

tele, teleta; gleda kakor zabodeno tele: debelo, osuplo; gleda kakor tele nova vrata: neumno; zlato tele: bogastvo; — psovka nerodnemu, topoglavemu človeku; — telič; teliček.

teleban: velik, neroden, okoren človek; neotesanec, neomikanec, surovež; če v mislih ste, v jeziku telebani, vi menite, *da pravi ste Slovani; prijazna beseda* ni meni dana, kaj hočeš od takega telebana?

telebiti: tresniti, treščiti; telebiti koga na tla; ob zid, v vrata z glavo telebiti; — telebniti; telebati.

telečak; telečjak: nekdaj tornister, prevlečen s telečjo kožo.

telega: jarem za posamezno govedo, ne za par; nav. množ.: telege.

telesna straža, potreba, mera.

teletina: telečja koža; telečje meso.
telica: odrastlo žensko tele.
telo, telesa; po telesu orjak; šibkega telesa; človek je iz duše in telesa; telesa naša, vrči dragoceni; — sv. Rešno (Rešnje) Telo; s sv. telesom iti k bolniku: previdet ga.
teloh: neka strupena rastlina (Helleborus).
telovnik: kratek suknjič, brez rokavov, samo z živo*tom* (telesom, stanom).
Telovo: praznik sv. Rešnjega Telesa; telovska procesija.
tem boljši, čim krajši.
tema je, se mi dela pred očmi; tema je kakor v mehu, v peči, v rogu, v riti; trda, gluha tema; tema ga je vzela; — v starejšem jeziku: velika množina.
téma, téme; tematičen; tematika; zanimiva (zanimiv †) tema.
temačen: bolj teman ko svetal; nehajmo z delom, temačno je že.
temán: temen; temna soba; tukaj je temno kakor v rogu; — teman kakor prerok; temna zarja, stran, točka, bodočnost.
teme, temena: najvišji vrh; od podplatov do temena (glave) mu ni bilo kaj reči; — središče gorskega vrha.
temelj: podlaga, fundament; temelj položiti, izpodkopati, izpodnesti čemu; — temeljna resnica, pravica.
temeljit: dobro podprt, podkovan; z dobrim temeljem; temeljit spis; temeljito delo, znanje; temeljita preiskava; temeljito kaj opraviti.
Temenica, ime potoka; = blatna voda.
temnica: tema; temna soba; ječa; — fotografska temnica; Ilir pa v temnice pozabljene gre; — temina.
temoten: temačen; teman.
tempelj, templja; — templjar; templjarski red.
tempo: peklenski, oster; tempirati.
temveč: ampak.
tenák, gl. tánek.
tenčica: tančica.
tenčina: podrobnost; finesa.
tendenca; tendencijozen.
tender, tenderja.
Tenetišče, krajevno ime, = lovišče; kraj, kjer se lovi v mreže.
teniti: tanjšati.
tenja: silhueta; projekcija predmeta v sončni ali umetni luči; njegova tenja se je videla na steni; kdor leži v hrastovi senci, leži na hrastovi tenji.
tenkáti: preživljati se ob tankem zaslužku; več rešetarjev se po enem kraju s težavo tenka.
tenór, tenorja; lirični tenor; tenorist; tenorska partija.
ténor, tenorja: vsebina, bistvo.
Teoderik; Teodorih.
teolog; teološki; — teologija; teologičen.
tép: neroda, prismoda; — tepec; tepček.
tepež: pretep; pretepanje; obsojen zaradi tepeža; — tepežni dan: dan nedolžnih otročičev (28. dec.).
tepežka: šiba, s katero gredo otroci na tepežni dan tepežkat.
tepežkati: na tepežni dan hoditi s šibo od hiše do hiše in prositi darov; — tepežkar.
tepežnica: tepežni dan.
tepka: vrsta divjih hrušk.
tepkovec: mošt iz tepk.
tepsti, tepem; tepsti koga s šibo, z roko; Bog ljudi tepe; usoda, nesreča ga tepe, nadloge ga tepo; — tepsti se s kom: pretepati se; — valovi se tepo.
teptati travo, zemljo; teptati kaj z nogami: brezobzirno ravnati s čim; teptati v prah zakone.
ter: poudarjeni »in«; sede ter začne piti; sem ter tja.
teran, it., vrsta črnega vina; kraški teran; vipavski teran.
tercijalka.
tercijar; tercijer.
tercijaren.
terica tare na trlici lan; — terilja.
terišče: torišče.
teritorij; teritorijalen.
terjati koga za kaj, od koga kaj; — terjatev.
termín: rok.
término: terminus technicus; beseda, ki se rabi v kaki znanstveni stroki.
terna: zadete tri številke v loteriji; zadeti terno: imeti posebno srečo.
tesán, tesní; tesèn, tesní: soteska, globel.
tesati kaj na živ (oster) rob; — tesar.
tesen; obleka mi je tesna; soba je tesna; zelo na tesnem živimo; — tesno mi je

za kom, pri srcu, tesna mi je (gre, hodi) za denar; — tesno ob gozdu; tesna zveza; tesno se česa držati; — tesnoba.

tesla, gl. teslo.

teslo: široka tesarska sekira, s katero se obtesavajo hlodi; dleto v obliki sekire; temu da Bog v roke veslo, drugemu teslo; — neroden, neokreten človek.

testament *pisati*; v *testament kaj postaviti*; testament prevreči, ovreči.

testenina: izdelek iz testa.

testo: zmes moke, kvasa in vode, priprava za kruh; testo se umesi, pregnete, na to se narede iz njega hlebi, ki morajo najprej na toplem vzhajati, predno se vsadijo v peč; testo se lahko napravi tudi na mleku.

testoni: bukove deske, debele 20 mm, široke od 10—29 cm, dolge 2.25 m, paralelno rezane.

tešč: *prazen*; *s praznimi želodcem*; *na tešče izpiti kozarec pogrete slatine*; *danes sem še tešč*: nisem še nič jedel ne pil; s tešč slino oteklino namazati; — na tešče se jeziti: na vse zgodaj, nepričakovano, po nepotrebnem.

tešiti: miriti, tolažiti; tešiti se z upanjem.

teški †: težki.

teta: očetova (ali materina) sestra; — na gostijah žena starešine; — spoštljiv nagovor za neznano, odrastlo žensko; — tetica; tetka.

tetec: tetin mož.

tetič: tetin (tetčev) sin.

tetiva: struna ali sploh prožna vez, ki drži lok napet.

Tevton: German; Nemec; — **tevtonski**: germanski, nemški.

Tevž = Matej, Matevž.

tezalnica: natezalnica.

teža; omagati pod težo bremena; kosmata, čista teža; — teža dokazov; prenesla pričujoče ure teže bi ne bila let poznih glava siva.

težak: dninar; delavec, najet za težko delo; — težakinja; težaško delo; — gl. težek.

težava: teža (v prenesenem pomenu); s težavo, brez težave kaj opraviti; brez težave živeti; *vsak ima svoje težave*; težave si nakopati na glavo, komu delati; težave gredo nad moje srce; — težkoča.

težaven dan; težavna pot; težavno delo.

težek: nasprotje lahkega; težek kakor svinec, kakor gora, mora; to ga bo stalo težke tisočake; — težek jarem, davek, jezik (okoren), korak, udarec, boj, zrak; težka jed, ječa, glava (od misli), pokora, krivica, naloga, pest, pot, uganka, skušnja, izkušnja, bolezen, skrb; težke misli *misli Abdurahman*; kak težka, bridka ura je slovesa; težko sopsti, dihati, pričakovati; težko me stane; težko mi je pri srcu; težko mi prihaja: težko umljiv; iz tega bo težko kaj; težko človeku je Slovencu biti.

težišče vsega vprašanja se je nenadoma premaknilo; težišče lesenega kroga leži izven njega.

težiti, težim; to mi srce teží, grehi me težijo; — težiti za čim: stremeti.

težkati: tehtati; z roko preskušati težo.

težkoča: težava; delati komu težkoče; težkoče odstraniti.

težnja: stremljenje.

težnost: gravitacija.

tibo; tihot: klic konju, naj krene na levo.

tica; tič: gl. ptica; ptič.

tičati, tičím; ključ tiči v vratih; tičati *vedno doma*, *v krčmi*, *v knjigah*; *tičati* venomer pri kom; tičati v škripcih, v smoli, v dolgovih; to mu tiči že v krvi; v tem grmu tiči zajec: tukaj je, kar iščemo; — tičeč v čem.

tih kot miš, rit, kot gluh; tih človek, sporazum, log, mrak; tiha luna, noč, nedelja (pred cvetno); tiho prihaja mrak; tiho slavje; tiho kakor v cerkvi; na tihem kaj skleniti, po tihem peti; na tihem so se čudili; tiho † bodí: bodi tih; molči; tiho!

tihec: otroška bolezen (božjast).

tihot, gl. tibo.

tihota: tišina.

tihotapiti: tiho hoditi po prepovedanih potih (n. pr. s prepovedanim blagom črez mejo); — *tihotapec*.

tihoten: popolnoma tih; tihoten grob.

tijara.

tik: tesno zraven česa; tik pota stoji stara jablan; *tik mene je šel, pa me ni opazil*.

tikati koga: praviti mu »ti«; po mestih otroci celo starše tikajo.

tikati, tičem: dotikati se; zadevati; pripadati; spadati zraven; soba, ki tiče k stanovanju; to se tiče tebe in mene; — tičoč (tikajoč) se česa.
tikoma: tik.
tikva; tikev: buča.
Til, Tilen: gl. Ilj.
Tilih, gl. Ilj.
Tiller, osebno ime, iz nem., = krvnik.
tilnik: hrbtna stran vratu; skloniti svoj tilnik pred kom; skriviti tilnik.
tim †, gl. team.
tim † **več:** tem več.
tip; tipičen; tipika.
tipalka; tipalnica; tipati (tipam, tipljem).
tipke na klavirju prebirati.
tir, tira (tiru); tir, tirí; utrta sled, pot (n. pr. v snegu, blatu); tir delati (v debelem snegu); kolo teče po tiru; kako reč v tir spraviti; iz tira skočiti; po (železniškem) tiru hoditi je prepovedano; ne sledú ne tirú ni po njem, za njim.
tiralica: policijsko pismo, ki koga išče.
tirati: gnati; goniti.
tiraža †: naklada; izdaja.
tiriti: delati tir.
tirjati †: terjati.
tis, tisa; tisa, tise: neko drevo.
tisk: tiskarsko delo; tiskarski izdelek.
tiskanica †: tiskovina; natisnjen vzorec.
tiskar tiska tiskovine; tiskarsko delo; tiskarna.
tiskovna napaka, pravda; tiskovno društvo.
tisoč: se navadno ne sklanja; dva (dve) tisoč, tri tisoč; štiri tisoč jih je bilo; — prvi trije tisoči prvega zvezka; v sto tisočih izvodov.
tisti: onile, oni (znani); tisti od zida: najboljše vino v kleti; ravno (prav) tisto sem mislil tudi sam kupiti; tista njegova ošabnost ga bo že minila.
tiščati, tiščim; tiščati kaj v rokah; tiščati si nos; tiščati vrata, koga ob steno, k tlom; obleka me tišči; v želodcu me tišči; kri mi tišči v glavo; tišči me na vodo, na blato; mleko jo tišči; mleko ga tišči: petit coitum; tiščati pene; — tiščati kam: siliti, tiščati v koga: nadlegovati ga; tiščati svojo: goniti svojo, siliti s svojo zadevo naprej; tiščati za dekleti; moja hiša se tišči njegove; tiščati (držati) se peči.
tišina, strašnejša od smrti; grobna, smrtna, mrtvaška tišina.
Tivat, Tivta, v Tivtu; tivatsko pristanišče.
tja; sem in tja; sem pa tja; tjakaj; tja v dan: brez premisleka.
tjulénj, tjulénja.
tkanina: tkano blago.
tkati, tkem; vsi so na eno brdo tkani: enaki; — tkalec.
tla, od tal, k tlom, na tla, pri tleh, nad tlemi (talmi, tli — tlom!); vreči ob tla; stanovati, držati se pri tleh; rodna tla: domovina; pokret ne najde med ljudstvom pravih tal; izpodmakniti komu (čemu) tla; ne pljuvaj po tleh († na tla)!
tlačan: grajski podložnik, ki je moral opravljati tlako; — splošno: človek, ki mora samo delati in trpeti; tlačani na svet se rodimo, tlačani ga spet zapustimo; narodni tlačan.
tlačaniti: opravljati tlako.
tlačenka: vrsta preproste klobase, nadevane z odrezki.
tlačiti zelje v kad, jabolka v žepe, kruh v usta; mora ga tlači: v spanju; ne bo več dolgo zemlje (trave) tlačil: živel.
tlak: 1. potolčena ali kako drugače uravnana tla; tlak iz ilovice, opeke; kamenit tlak; mestni tlak; — 2. pritisk: zračni tlak.
tlaka: 1. delo, ki ga je moral opraviti graščinski podložnik svojemu gospodarju ali sam ali s svojimi posli in živino; vprežna tlaka; iti, hoditi kam na tlako; — 2. delo, ki se opravi za občino (n. pr. uravnavanje cest, snaženje jarkov); napovedati tlako; — 3. splošna označba za težko, toda revno ali sploh ne plačano delo: delati tlako pri kakem listu; — gl. žabota.
tlakati: delati tlak; — † tlakovati.
tlesk, gl. dlesk.
tleskati; tlesniti z rokami, z jezikom; — dleskati.
tleti, tlim; žerjavica, oglje tli: ne gori s plamenom; s tlečo gobo si je prižgal pipo.
tma, gl. tema.
tnalo: klada, na kateri, ali prostor, kjer se cepijo drva; neobčutljivo tnalo: človek, ki ima že popolnoma topo kožo, ki se ga nič več ne prime; — gl. naton.

to: se po nepotrebnem in napačno stavi v malomarno zgrajenih, iz ohlapne govorice posnetih stavčnih zvezah: kaj je torej (to †) akomodacija; kaj so (to †, namreč: kar se tukaj imenuje) blagajniški zapiski; — to so bili možje! to smo ga pili! to bi bili reveži, če bi mutasti bili.

tobak pokati: puhati; tobak piti: starejši, prvotni izraz za »kaditi«; Lisica, Lisjak sta *pila tobak, tobaka ni bilo*, pa sta pila vodo; tobak njuhati, nosljati; poslati koga po tobak: pokazati komu, da je mlajši, in da se mora zaradi tega starejšemu pokoriti; — tobakar; tobakarica: kadilec.

tobožnji †: dozdeven, namišljen, simuliran, navidezen.

toča gre, pada, klesti po drevju; čarovnice delajo točo; po toči zvoniti: prepozno kaj storiti.

točaj: kdor komu kaj toči; — gl. strežaj.

točen: do pike natančen; točna ura, tehtnica; vlaki odhajajo in prihajajo točno; začetek točno ob 8. uri; — točnost.

točilnica: prostor, kjer se kaj toči.

točiti solze; točiti pivo, vino, žganje; — sod toči: pušča; — gl. teči.

točka: (abstraktna) pika; v tej točki se ne skladava; s te točke je lep razgled; svetla, temna točka njegovega življenja.

tod: tukaj (s pomenom, razširjenim v smer in razsežnost); tod mora priti; tod je vse polno kač; — gl. kod.

toda: izraža nasprotje, izjemo: mala ptica prepelica, toda upeha konja in junaka; dam ti že, toda nikomu tega ne pravi!

tohel, gl. zatohel.

tok: kar teče: morski tok; električni tok; — tek; potek.

tokava: soteska; prepad; graba; globel.

tokrat, gl. takrat.

tola, nem., kavka.

tolar; svetle tolarje šteti; — nekdaj označba za največji kovani denar, pozneje sploh za denar, s katerim se novoporočeni fant odkupi od svojih tovarišev ali od fantov v nevestini vasi.

tolažba srcu; v tolažbo mi je.

tolažiti: miriti; tolažiti žalostne, jezo, žejo, srd.

tolažnik; Tolažnik (sv. Duh); — tolažnica.

Tolčane, krajevno ime, narejeno po imenu prebivalcev; = Tlačani.

tolči orehe, kamenje; srce mi tolče; nemščino tolči: s težavo govoriti (ne »drobiti«).

toleranca; toleranten.

toli zaželjena pot: toliko, tako zelo.

toliga: samokolnica; nav. množ.: tolige.

tolik: tako velik; toliko mi je do tega, kakor za lanski sneg; kolikor toliko; toliko bolj; toliko da sem obvisel; toliko da se je prav zavedel, že je bil na tleh; — tolikokrat; tolikšen.

tolikanji †: tolik, tolikšen.

tolkalo: godalo, ki se tolče (v nasprotju n. pr. s pihali).

tolkec; tolklja, tolkovec: sadjevec; jabolčnik.

tolmač; govoriti s kom po tolmaču; — tolmačiti komu kaj: prestavljati iz neznanega jezika v znanega; splošno: podrobno komu kaj razlagati.

tolmun: globoko mesto v sicer plitvi vodi.

tolovaj: ropar.

tolpa: čreda, krdelo.

tolst: poln masti; rejen.

Tolstoj, Tolstoja; Tolstojevi romani: — tolstojanec †: tolstojevec: pristaš Tolstojevih nazorov.

tolščа: mast.

Tomaž, Tomaža; neveren Tomaž: po svetem pismu posneta označba za človeka, ki se hoče o vsem prej prepričati, predno kaj »veruje«; Tomaževa žlindra, gl. žlindra; — tomaž: podpora pod klopjo, na katero se stavijo noge: tomažek: zelena žabica, rega (Hyla viridis).

tombante: les, ki odpade pri razžaganju, razen gnilega in razbitega.

Tomišlje, Tomišljega, v Tomišljem; krajevno ime; † Tomišelj; pomeni »Ljutomislovo selo«.

tomljati: goniti; vaditi, učiti, krotiti.

Tona; Tonica; Tončka; Antonija.

toniti, tonem: potapljati, pogrezati se; toniti v vodi; sonce tone za gore; toniti v obilju, veselju, razkošju, zabavah.

tonovščica: pomorski ptič (Larus ridibundus) iz vrste galebov.

top, topa: kanona: s topovi na vrabce streljati; topovi butajo.

top: nasprotje ostrega; poškodba je od udarca s topim predmetom; top nož; topa kosa; — top kot; — neobčutljiv; top človek; topa vest; topo trpljenje — top: *prazen, neizrazit,* pogled.

topel zrak, pogled; topla voda, obleka, *jesen;* toplo koga pozdraviti; toplo si postlati.

topič: možnar.

topiti: greti; *taliti,* mehčati; vosek, svinec topiti; srce se mi topi od veselja, žalosti; pogrezati, potapljati; topiti psičke v mlaki, mačeta v gnojnici.

toplice: *topli naravni* vrelci, danes rabljeni kot zdravilišča in kopališča; Rimske toplice; iti v toplice.

toplina: temperatura.

topljiv: ki se da topiti, taliti.

toplota: lastnost.

topoglav: zabit, tope glave, topega uma; — *topoglavec; topoglavost.*

topol, topola; topola, topole.

topor; toporišče: ročaj sekire.

topotati: hrupno teptati; topotati z nogami: copotati; beseda oponaša glas, ki se pri tem čuje.

topovska (topova †) krogla.

toraj †: torej.

torba: vreča iz platna ali usnja, ki se nosi obešena črez ramo; malha; šolska *torba; beraška torba;* komur je boter glad, mu je (beraška) torba botra; iz torbe kaj vzeti: na celem si izmisliti; — torbica (se nosi v roki).

torej: zato.

torek: drugi dan tedna; konjederčev dan; v torek se je Judež obesil.

torilce: *skledica.*

torilo †, gl. tvorilo.

torišče: prostor; prizorišče; — gl. terišče.

tornister: nekdaj vojaška torba, ki se je nosila na hrbtu; — telečjak.

torpedo, torpeda; torpedo ladjo potopi, pri tem pa tudi sam (samo †) utone; — *torpedovka.*

toti: ta (na vzhodu); jaz sem... do skrivnosti totih našel ključ.

tovariš: drug; prijatelj; — tovarišica; tovarišija: kompanija; — tovarištvo: druščina, družba.

tovarna: tovarna, tovaren.

tovor: *prvotno označba blaga, ki se je* prenašalo (ne vozilo) iz kraja v kraj; tovorna pot; tovorni konj; tovoriti s čim; tovornik; — danes bolj splošno: nositi svoj tovor; tovor zvrniti; tovorni vlak.

tozadeven †: dotičen; v tem primeru; glede tega.

tožariti *se:* biti venomer v pravdah s kom.

tožba pred sodnijo; tožbo proti komu naperiti, zagnati, umakniti; pod tožbo postaviti koga (kaj).

tožbar: človek, ki se rad tožari.

tožen: *otožen.*

tožilnik: akuzativ.

tožiti: *razlagati svoje nevolje,* žalosti, skrbi; vedno toži, da se mu slabo godi; tožiti komu svoje nadloge; tožiti o bolečinah; toži se z glavo: da ga boli; tožeč glas; — svoje sošolce hodi tožit učitelju; toži ga zaradi dolga; tožen je zaradi tepeža; toži se s sosedom zaradi meje; — *toži se mi po domu, po prijateljih;* po moži se ji toži.

tožljiv: ki rad koga pri kom zatoži; — tožljivec.

tožnost: otožnost.

trab: pri vozu viličasta zveza med ojesom in sprednjo premo, ter med svoro in zadnjo premo; — trabje.

Tracija; tracijski; — Tračan; Trak; trački.

tradicija; tradicijonalen.

traged; tragedija; tragik.

tragičen; tragika.

tragos †: tragika.

trajati: trpeti; to ne bo dolgo trajalo (hitro bo minilo).

trajen; trajno (vedno) nesposoben za kaj: trajnost.

trajnica: več let rastoča rastlina; gl. dolgovečen.

trak, traka (traku): pramen; papirnat, platnen, svilen trak; s trakom zavezati, povezati; s trakovi okrasiti; trakovi na čevljih; rože bolne naj vrag si zatakne za trak (klobuka); delo ob tekočem traku (v tovarnah po Taylorjevem sistemu); — sončni trak: žarek; modri, sinji trak: samo označba za rekord v hitrosti ladje (v resnici takega traka nikjer ni).

trakulja: človeški parazit (Taenia solium).

tram, trama: močno, na robe obdelano deblo, ki kaj nosi; prečnik pod lesenim

stropom, katerega nosi; — tramič; tramovje.

traminec: vino od trt, ki so doma v tirolskem Traminu.

trampuž: neroda; debeluh.

tranča: ječa.

trap, trapa; trapa, trape: norec; — gl. trab.

transkribirati; transkripcija.

traparija: neumnost.

trapati: neumno govoriti ali se obnašati; imeti koga za norca.

trapéc, trapéca; trapecoid.

trapiti: mučiti; — imeti za norca; — trapljenje.

trata: s travo poraščen prostor; mehka, zelena trata; — tratica.

tratina: trata.

tratiti: zapravljati; denar, čas tratiti; tratiti mnogo truda na lišpanje.

tratnik: vrsta klinčkov: nagljev.

trava; nizka, visoka, gosta, redka, rosna, sveža, poležana, sparjena, vela, suha, požgana (od suše), sladka (na suhem svetu zrastla), kisla (z mokrega sveta), železna (pirika); travo sliši rasti: za tako umnega se ima; ne bo več dolgo trave tlačil: živel.

traven, travnat: s travo porastel; mali traven: april; veliki traven: maj.

travertin, gl. lehnjak.

travestija; travestirati.

travnik: trata, pripravna, rabljena za košnjo; enosečen travnik: ki se samo enkrat na leto kosi (senožet); — gl. pašnik.

trcati: trkati; otepati; iztepati.

trčati: tičati; obtičati.

trčiti: zadeti; trčiti z glavo ob zid; trčiti s kozarcem ob drugi kozarec; trčiti s kom: pri pitju s kozarci; trčiti na koga: nenadoma ga srečati; — trčen: udarjen (po glavi); opit; prismuknjen, prismojen; — trčniti; trkniti.

trd: nasprotje mehkega; trd kakor kamen, kakor rog; trd do ubogih: trdega srca: ves trd (mrtev, neumen) na kaj; trd oreh (tudi v prenesenem pomenu); trd rumenjak: pristen cekin, brez manj vrednih kovinskih primesi; trd kljun: neroden za petje; trd boj: hud boj; trd je že: popolnoma pijan; — trda glava: za uk; trda buča: glava; trda zima, tema, noč; trda beseda, kazen, usoda; trda koža: neobčutljiva; trda (stiska) je za denar; trda mi prede; — trdo srce: neusmiljeno; ceno trdo držati; koga trdo prijeti, imeti, držati; trdo delati; jajce v trdo skuhati; trdo (tesno) za njim.

trden: zelo trd, krepek; trden kakor hrast, kakor skala; trden v veri, v jeziku; trden most, grad; trden hribovec, kmet: bogat; trden sklep: neomajen; trden spanec: ne rahel; — trdna volja, vera, obljuba, zaroka; — trdno spanje, zdravje, življenje, prepričanje, zaupanje, upanje, pravilo; trdno (tesno, tik) za kom; trdno razkoračen, prepričan; trdno držati ceno, stati, se v bran staviti, odločiti, zanesti na koga (kaj); za trdno obljubiti, vedeti, odločiti se, kaj pričakovati, skleniti.

trdeti, trdim: postajati trd.

trdica, trdika: razne vrste trdega sadja.

trdilen: nasprotje nikalnega; afirmativen.

trditev: kar kdo trdi, zatrjuje, za trdno postavlja; trditev komu izpodbiti; ta trditev šepa, je majava, nevzdržljiva; trditev postaviti †: trditi kaj.

trditi kaj: kaj za trdno postavljati (samo v prenesenem pomenu); venomer trdi, da on ni bil tam; tega ne bom trdil (pa tudi ne tajil, ne zanikal).

trdnjava: trden, utrjen kraj; Gibraltar je močna angleška trdnjava; trdnjavo objeti, oblegati, naskočiti, zavzeti, porušiti.

trdoglav: svojeglav.

trdokljunski: slab za pouk v petju.

trdokoren; neroden, štorast; svojeglav, uporen.

trdoleska: neko drevo (Evonymus europaeus).

trdovraten: svojeglav; uporen; trdovratno kaj trditi, se česa držati.

trdoživ: trdnega življenja.

treba: potreba; ne bo mi treba nazaj v mesto iti; treba je, da stopimo hitreje; tega mi ni treba; treba nam je biti pazljivim; ni trebé: ni potrebe; — kar treba je pri hiši; kaj pa je tebe treba bilo?

trebati; to mi treba; to bi mi trebalo: to bi potreboval.

trebé, gl. treba.

trebelje, označba za razne strupene rastline: Chaerophyllum temulum; Senecio paludosus.

trebéti: trebati.

trebež: novina, krčevina, ki se trebi (od štorovja, kamenja, dračja); vrhnja plast šote na barju; — sploh vse, kar se trebi: nezrelo sadje, navlaka po jarkih, potokih.

trebiti: odstranjevati neporabno; solato, gobe trebiti; jarek, reko, ribnik trebiti; trebiti si nos, zobe; trebiti gozd: redčiti ga, izsekavati ga; trebljenje.

trebljenka: nezrel sad, ki pade pred časom z drevesa.

trebovati †: potrebovati; zahtevati.

trebuh; trebuh me boli; po trebuhu se plaziti; trebuh si pitati, pasti; trebuh po svetu (za kruhom) nositi; s celim trebuhom se smejati; iti (po svetu) s trebuhom za kruhom; kdor hoče iti na Dunaj, mora pustiti trebuh zunaj: tam ne bo nič dobil; — trebušček.

trebušat; trebušen: s precejšnjim trebuhom; trebušata steklenica; — trebušnat.

trenér, trenerja; trening; trenirati.

treniti: naglo udariti; treniti z vajeti po konjih; z očesom treniti; kakor bi trenil: tako hitro; da te (bes) treni (zadeni)! — trepati; trepniti.

trenuten; trenutek; — trenutno †: za sedaj, zdaj, tokrat; tu.

trepa: trapa.

trepača: deska, s katero se kaj trepa.

trepalnice: lasje na očesnih vekih; dolge, košate trepalnice; trepalnice povesiti.

trepati: mahati, tolči, iztepati; z očmi trepati: mežikati.

trepet: trepetanje; s strahom in trepetom kaj pričakovati; — trepetec.

trepetati: tresti se; trepetati kakor šiba na vodi; — trepetljati.

trepetlika: vrsta topolov (Populus tremula).

trepetljiv: plašen, boječ; — trepetljivec.

trepka: trepača; perača.

trepkati: iztepati; mahati: sunkoma metati v zrak; — gl. iztrepati.

trepljati: narahlo tolči; trepljati koga po rami (prijazno).

trepniti: treniti.

tresav: trepetajoč; tresoč se.

tresavec: kapavica; gonoreja.

tresk: glas pri udarcu; sledil je tresk na tresk.

treska, gl. trska.

treskati: udarjati; treskati z vrati; bliska se, grmi in treska; — tresniti.

treskav: eksploziven; treskavi plini (po rudnikih).

tresljaj: kratek trepet.

tresniti, tresnem: udariti; tresniti koga; tresniti z vrati; v zvonik je tresnilo: udarila strela; — tresniti kam: pasti.

tresorepka: neka ptica (Motacilla alba).

tresti, tresem; mraz, mrzlica me trese; sadje tresti z drevja; — tresti se od mraza, jeze, strahu, veselja; roka, noga, glas se mi trese.

treščiti: tresniti; v grdobe strela trešči naj ognjena; treščiti koga ob tla, ob zid; kaj mu je le v glavo treščilo!

trešljika: mrzlica; — malarija.

trešniti: tresniti.

treti, tarem (trem): meti, drgniti, tolči, lomiti: treti kamen ob kamen; bilo je ljudi, da se je vse trlo; treti orehe, lan, konoplje; treti (na smrt obsojenega) s kolesom: lomiti mu ude; treti si glavo: ubijati; treti si pot: utirati, delati tir; človeka tare skrb, jeza, revščina, tarejo ga davki, bolezni, nadloge; srce mi tare tuga; treti um s kolesom: delati mu silo z neumnostmi; kdo zna noč temno razjasnit', ki tare duha?

tretjača: tretja košnja.

tretjerednik: član tretjega reda (sv. Frančiška).

tretji red; v tretje gre rado: vse se rado ponavlja.

tretjinek: črednikov pomagač, ki pase samo tretjino krav.

trezen: ne pijan; trezen bi kaj takega ne storil; — trezno soditi; trezen pomislek, trezna razsodnost.

trg: 1. kraj s pravico javne prodaje raznega blaga; mesta, trgi in vasi; Stari trg; Tržič; tržan; tržanka; trška pravica; Trška gora; — 2. prostor, kjer se taka prodaja vrši: žitni trg; iti na trg; postaviti kaj na trg; kupiti kaj na trgu; prinesti kaj s trga; tržna cena: ki velja na trgu; — 3. splošno: velik *prazen prostor* v *sredi sklenjenega* mesta: Glavni trg; Mestni trg; Aleksandrov, Hrvatski, Krekov trg.

trgatev: trganje grozdja po vinogradih; bratev; branje; — (vinska †) trgatev.
trgati obleko; voda trga bregove; trgati cvetje, sadje, grozdje; megle, oblaki se trgajo; obleka, nit se trga; srce se *mi trga od žalosti, od obupa;* — *trgati* (puliti) se za kaj; trgajo se za blago: vsak ga hoče (vsaj nekaj) dobiti; — trga me po roki, po sklepih.
trgovec; novejši izraz za *starega* »kupca«; — trgovka; trgovski pomočnik; trgovati.
trgovina, gl. kupčija; trgov(in)ski zakon.
trhel: preperel; trhla deska; — trhlen; trhlina.
trhljad: trhla roba.
tri žene; trije možje; tri jajca; troje grabelj.
Trianon; trianonska pogodba.
tribun; tribuna.
tribus; tribusa.
tridneven; trodneven; — starejše enake sestave imajo tri-, novejše tro-.
trihina; trihinozno meso.
trijaci: trije svetniki sredi maja (Pankracij, Servacij, Bonifacij); — trijaki: binkošti.
trijada: trojica.
trijančiti: v taktu s kembljem potrkavati na (3) zvonove, samo na eno plat, ne zvoniti.
trijangel, trijangla.
trijangulacija; trijangulirati.
trijas, *trijasa; trijasovi sloji,* skladi.
trije možje; tri može sem videl; ob treh: ob tretji uri; z vsemi tremi (zvonovi) zvoniti.
trijumf; trijumfirati.
trijumvir; trijumvirat.
trikelj †: branovlak; gl. brana.
triko, trikoja.
trinog: tiran; — trinoški; trinoštvo.
tripati: utripati.
Tripolis, Tripolisa; Tripolitanec; tripolitanski.
triptih: slika na treh zvezanih tablah.
triptik: mednarodna legitimacija za avtomobilista.
triščati, triščim: zijati, buliti, napeto gledati.
trivijalen; trivijalka; trivijalnost († trivijaliteta).
trizna: bojne igre na čast pokojniku.
trjaki, gl. trijaci.
trkati na vrata, na okno; trkati s kozarci; ovni, kozli se trkajo z rogovi; luna ga trka: mesečen je, brez prave pameti; — trčiti.
trkljati: kotaliti.
trkniti: trčiti.
trlep: neroda, štor.
trlica: priprava, v kateri se lan tare; — suh, dolg človek; — mučilna priprava, orodje.
trma: svojeglavost, trdovratnost; ostati pri svoji trmi, držati se svoje trme; — trmast ko hudič, kakor mula.
trmoglav: trmast; — trmoglavec; trmoglavost.
trn; *trn si zadreti v peto; on mi je trn v očeh, v peti;* označba za razno bodeče *rastlinje:* beli trn (*Crataegus oxyacantha*); Bogov, božji trn: akacija; črni trn (Prunus spinosa), mišji trn (Ruscus aculeatus), mrtvi trn (Rhamnus cathartica), pasji trn (Paliurus aculeatus), rumeni trn (Cystinus prostratus); — — trnek.
trnek: majhen trn; umetni trn; na trnek loviti ribe; — svilo.
trnika, trnina: črni trn (in njegov sad).
trniti: treniti.
trnje: bodeče grmovje; na trnju sedeti: nemirno; trnje in lovor: trpljenje in slava.
trnjev venec, pot; trnjeva krona (pred vsem v prenesenem pomenu).
trnjevka: trnjeva šiba.
trnkati: potegniti svilo skozi nosnice; — gl. trnek.
Trnóvo: ljubljansko predmestje ob barju; trnóvska cerkev; — gl. Krakovo.
trnulja: sad trnine.
Trnuljčica: pravljično bitje.
troba: cev; svitek; — trobela; trobelica; — gl. trab.
trobast: z debelimi napetimi ustnicami; šobast.
trobec: troba; gobec.
trobelika: neka strupena rastlina; velika trobelika (Cicuta virosa), mala trobelika (Aethusa cynapium).
trobenta poje, buči; — trobentač; trobentati.
trobentica: mala trobenta; — spomladna cvetka (Primula).

trobezljati: čvekati, gobezdati.
trobilo: starejši izraz za pihalo; — pogrdljiv izraz za glasilo.
trobiti na trobento, komu na uho, v ušesa (tudi v prenesenem pomenu); misli, da bo sodnemu dnevu trobil: da bo vedno živel; vsi bomo tvojo čast na glas trobili; *trobiti s kom v en rog:* biti enakih misli; — trobljenje.
troblja: velika trobenta; trobenti podobna reč.
trobojen: tribarven; trobojna vihra nad (pred) nami zastava; — trobojnica (zastava).
trocka: troska; troskva.
trod: kresilna goba (Polyporus fomentarius); — zvijanje v drobovju; — prolapsus uteri.
troha: drobec kake stvari; ni trohe moke, soli ni pri hiši; troha mi je padla v oko; — *(za)* troho večji; — trohica.
trohej; trohejska mera († trohejična).
trohel: trhel.
trohljiv; trohljivost.
trohneti; les trohni v zemlji, truplo v grobu.
trohnoba: po trohnobi diši.
troj: trije različni; troje ljudi; troje († trojno) vino; — troje grablje, hlače, nogavice.
trojad: tri glave živine upredene; s trojadjo boš tam komaj speljal, tako strmo je.
trojak: trojen; — trojaki: trijaci.
trojček; trojčič.
trojčki; — trojčeten: izmed trojčkov.
trojedini Bog.
trojen: trikraten; trojna plast.
trojica: sv. Trojica: — Sv. Trojica na Goričkem: trojiški: — trojstvo.
trojka: trojica: številka 3; — nekdaj po šolah najslabši red pri oceni.
trokár, trokarja.
trola: psovka nerodni, nekoliko slaboumni ženski.
tromba: močna, gromko doneča trobenta; — zračni vrtinec, ki dviga razne stvari: peščena, vodena tromba.
tromost(ov)je, gl. tridneven.
tron: prestol; stopiti pred božji tron: umreti.
trop: kolikor se enkrat dene prešat; tropec; tropina; — množica: trop pogrebcev, satelitov; vrniti se v trop; ak' hočeš kaj veljati v našem tropi; — tropa muh; — tropič.
Tropava †: Opava.
tropina: ostanek pri prešanju ali topljenju; vinske in sadne tropine (pentlji, olupi, mekine, pečke) se posušene dajejo živini za pičo; *iz vinskih tropin* se dela petijot (pikola); — maslene tropine: troska, maselnik; na žgancih tropine; — oljne tropine: prga; — voskove tropine: troščine.
tropinovec: žganje iz vinskih tropin.
tros; trosi so klična zrnca, po katerih se razmnožujejo kriptogame; — trosek; trosišče; trosje; trosnica.
trositi: tresti; potresati; raztresati; trositi drevo; trositi gnoj po njivi; trositi komu cvetje na pot; trositi komu kadilo: slaviti ga; trositi denar: tratiti.
troska: maslene tropine; — troskva.
trošarina: davek na vse, kar se troši.
troščina: voskova, maslena tropina; — troščinje.
trošek: strošek.
trošiti: izdajati; trošiti denar po krčmah; mnogo trošiti na kaj, za kaj.
troštati † se česa: pričakovati, upati; troštati se s čim †: tolažiti se.
troštar †: tolažnik.
trot: 1. samec pri čebelah; — 2. zaplečnik, prisklednik, zajedavec; sploh označba človeka, ki ob tujem trudu dobro živi, sam pa nič ne dela; buržujski trot; — 3. tepec, butec; stoji kakor trot pred Bogom; — gl. trod.
trota, nem.: truda, truta, mora.
trotar, gl. trot 2.: — trotariti.
trotoar, trotoarja.
trovati (trujem) †: zastrupljati.
trpati †: mašiti.
trpek: okus (po črešnovini), ki usta »skupaj vleče«; gorjup, skominast: trpko sadje; trpko vino; — trpka beseda: bridka, grenka.
trpen: pasiven; — trpnost.
trpeti, trpim: težko prenašati: pri takem delu človek trpi; vse voljno trpeti: trpeti lakoto, žejo, silo, grdobije, revščino, škodo, pomanjkanje, mraz, vročino, navadno v pomenu: brez škode; v nasprotnem pomenu se rabi prepozicija: letos so vinogradi mnogo (škode)

trpeli od († vsled) mraza; pozna se mu, koliko je trpel od lakote: koliko lakote je pretrpel; — tega človeka ne morem trpeti; tega ne trpim; ni me več trpelo doma: nisem strpel; moj želodec ne trpi take hrane; ne trpi žive duše blizu sebe; — *trajati*: ta obleka bo dolgo trpela; vse le nekaj časa trpi; nekatera bolezen dolgo trpi; — trpeč (trpežen); trpljenje.

trpež: *trpljenje; trpežnost; potrpljenje.*

trpežen: trajen; dolgo trpeč; — trpežnost.

trpin: človek, ki mnogo trpi; — trpinka.

trpinčiti: mučiti.

trpkast: nekoliko trpek; — trpkost.

trpotec: neka rastlina, imenovana tudi pripotec, pripotnik, žiljak, žiljnik (Plantago).

trs nima vej, ampak trte ali rozge; porezane in posušene (›rožje‹) služijo za podžiganje; trs se okoplje in obreže; — babji trs: češmina.

trsiti se †: truditi se.

trska: odsekan, odklan kos lesa; suh kakor trska; s trskami podkuriti, zanetiti; s trsko si svetiti.

trsnica: nasad, v katerem se vzgajajo trte.

trst: povodna rastlina (Phragmites communis); trst, v vetru omahujoč; — sladkorni trst.

Trst; Tržačan, Tržačanka; tržaški.

trstičje: suho trstje, s katerim se obije strop, da se ga lažje prime omet.

trstika: trst; trstovo deblo, posebno v obliki palice ali šibe; stari dežniki so bili napeti na trstike; s trstiko mu jih je naložil po hrbtu.

trš: štor, štrcelj, parobek; panj, klada; — pritlikavo, v rasti zaostalo drevo, *grm*; — trup.

tršast: čokat; — košat; — mršav.

tršat: pritlikav; zaostal v rasti; kakor ›trš‹ (= štor), ki tudi ne raste več; — tršast; tršav.

trščati, gl. triščati.

Trška gora, krajevno ime pri Krškem in pri Novem mestu, nastalo v času, ko oba kraja še nista bila mesti, ampak samo trga.

tršljika: neka vrsta belo cvetoče kaline (Viburnum opulus); — gl. trešljika.

trta: veja, šiba, ki se da zviti; šel je v brezovo goščo trto rezat, da bi zvezal butaro; vesla škripljejo v trtah (s katerimi so privezana k čolnu); iz trte kaj izviti: na naglem, za silo kaj napraviti; suh kakor trta; to meso je sama trta; — splošna označba za trs: vinska trta, rozga.

trtica: majhna trta; — konec hrbtišča; trtična vretenca.

trtnik: vinjak.

trucati koga s čim: siliti; brez truca se vse zanuca: jaz ne bom tak osel, da bi klobaso za psom nosil; — trucati komu: zabičevati.

trud; s trudom in težavami se rine življenje naprej: brez truda večno se ne da živeti; prazen, jalov trud; trud si nakopati; ves trud je bil zaman.

trudapoln †: naporen, utrudljiv, mučen, težaven, težek.

truden od hoje, stanja; truden na smrt, kakor črna živina; ves truden; trudna glava, roka; — trudna vožnja; trudno delo: utrudljivo.

truditi se na vse kriplje; zaman, zastonj se za kaj, s čim truditi; — biti na porodu; Marija se majka trudi; gl. trod.

trudnik: mož, ki nosi mrliča k pogrebu.

trudnost človeka premaga.

trudoljuben.

truga: krsta; rakev; — mrtvaška truga.

truma: množica; truma se vsuje, zbira. — trumoma.

trup: život, truplo (brez udov); — ladjin trup.

trupati: tolči; ropotati; lomiti; — trupiti.

truplo: trup; močan v truplu; — truplo v *grob položiti*; — trupelce.

trušar: človek, ki pri gostiji streže.

trušati: pitati, krmiti.

trušč: šum, šunder; hrušč in trušč.

truta: neko pravljično, pošastno bitje; trutino znamenje: morska noga; — gl. trota.

trutarica: marjetica (Bellis perennis); — trutica.

tružica: majhna truga; skrinjica; — zidarska tružica.

trzati: trgati; pasti se; — trzniti.

trznica, trznina: praha.

tržiti s sadjem, z žitom; dobro, slabo tržiti.

tržnica: prostor za razne trgovine; mestna tržnica.
tu; tu pa tam: zdaj pa zdaj; tu in tam, tu sem stopi!
tucat; ducat.
tuga tare srce; — tugovati za (po) kom.
tuhniti: tohniti.
tuhtati: modrovati; glavo si beliti, treti; razmišljati.
tuj: nasprotje domačega; tuj človek, obraz; tuj **mi** je postal; iti na tuje: v svet; **na tujem** svetu, na tuji zemlji: s tujo **roko je** lahko gade loviti; tuj veliki masi **bralcev**; tuja cvetka na domačih **tleh; tuja** učenost; besed se tujih boj ko **hudega** vraga; veselje mi je tuje; — žena, **tuja** (prav: tvoja!) roka skrbi za otroka, **kadar** mene več ne bo!
tujec v Jeruzalemu: edini, ki tega ne ve, kar vedo **vsi** domačini.
tujeroden, tujezemski.
tujina: tuj svet.
tujinstvo: tujščina; brezbožni duh tujinstva.
tujka: tuja ženska; tuja beseda.
tujska knjiga: za vpisovanje tujcev; tujski promet: s tujci.
tujščina: vse, kar je tuje.
tukaj: tule; prav tu; — tukajšnji.
tukec: človek, ki odgovarja na klic s »Tukaj!«
tuklja, gl. tolkec; tolklja.
tul: torba za puščice; lok vsikdar napet, tul vedno natlačen; — cev, cevka; — tulec; — gl. dulec.
tuliti: pes, volk, veter tuli; človek tuli: če se joče na ves glas; z volkovi tuliti: govoriti, ravnati, delati kakor drugi; — grobovi tulijo: lačni iščejo žrtev; — tuljenje.
tuliti: pritiskati, stiskati, zvijati; tuliti otroka k sebi, tuliti se h komu.
tuljava, kratka cev, n. pr. ona na kolovratu, skozi katero teče nit; — tuljavka.
tulje: odpadki preje; najslabše predivo.
tumpast: top; bedast.
tumpec, gl. gumpec.
tunja: keblica; deža; — tunjica; tunjka.
tur †: tvor.
Turek, Turka; silni Turek; Turkinja: turška sila: Turško: Turčija: turška motika! kletvica za »hudika«. — Turk: označba za ujetnika ali begunca v turških časih; zelo pogosto osebno ime; — turek: neka vrsta osata (Carduus acanthoides); goba z rdečo kapo (Boletus rufus).
turist; turistika; turistovska oprema.
turnus, turnusa; po turnusu.
turoben: žalosten; melanholičen.
turščica: koruza; divja turščica: podlesek.
tuskulum, tuskula; v svojem tuskulu.
tuš; godci zaigrajo v pozdrav tuš; — stopiti pod tuš (prho) in se tušati: to je bil mrzel, hladen tuš zanj: to ga je ohladilo, (vročekrvneža, srboriteža); — s tušem kaj napisati, narisati; tuširati.
tuta: tutka.
tutka, gl. putka.
tužen: tožen; žalosten.
tvar: substanca; tvar in lik (akcidenca).
tvarina: snov, materija (nav. v prenesenem pomenu); vso tvarino dobro obvladati: tvarino si pametno razdeliti.
tvegati: riskirati, staviti; tvegati žrtev; tvegati vse.
tverhati, gl. kverhati.
tvesti, tvezem: vezati; take (otrobe) je tvezel, da me še zdaj ušesa bole; — — tvesti se na koga: obešati se, vezati se s kom; — tvegati; tvezati; — pretveza.
tvezéti, tvezim: biti privezan; viseti.
tveziti †, gl. tvesti.
tvoj; pa naj bo po tvojem! misliš, da bo vedno tvoja (misel, beseda, volja) obveljala? v tej zvezi se označba »fant« ali »mož« izpušča: kaj pa, če bo tvoj zvedel?
tvor: 1. stvor; — 2. gnoječa tvorba na telesu, s strženom: tvor se mi dela, se je predrl (skozi kožo); poln tvorov: tvorast, tvorav.
tvorba: delo: izdelek: formacija; nove tvorbe se včasih v jeziku hitro uveljavijo; geološka tvorba: umetniška tvorba.
tvorec: ki kaj ustvarja.
tvoren: delujoč: ustvarjajoč: aktiven, tvorna sila jezika; tvorna oblika (aktiv: v slovnici).
tvorilo: model za sir, mali kruhek, lecet: v tvorila vsajeni siri.
tvoriti: delati: tvoriti stavke; več enot tvori določeno skupino.
tvornica: fabrika.
tvrdka: firma.

U

ubadati, gl. vbadati.

ubegniti: snesti besedo.

ubežati sovražniku, bridkosti, peklu, nevarnosti.

ubežen: na begu; da ubežen skrivam se po tujem; — ubežnik: dezerter.

ubijati si glavo s čim: treti; ubijati se s čim: truditi se, mučiti se; ubijati se z otroki, z delom, po svetu; šest dni ubijanja, en dan počitka: tako se sirota ubija in trudi; — ubiti.

ubirati; zobje (kolesa) ubirajo v zebre (gredlja): grabijo; — skladati, spravljati v sklad: ubirati strune, zvonove; — ubrati.

ubiti, ubijem: pobiti; s kolom ga je ubil; padel je s strehe in se ubil; — ubiti kupico, lonec; lonec se je ubil, jajce se je ubilo; — ubit glas: kakor od ubitega, počenega zvona; ubito vino: splajhano.

ubod z nožem, gl. vbod.

ubog: 1. boren, reven, siromašen; nasprotje bogatega; ubog z žitom, z besedami; ubog na duhu: preprostega duha; ubog človek; ubogo življenje; ubog kakor cerkvena miš; — 2. vreden usmiljenja, pomilovanja; ubog trpin: uboga avša, grešna para, reva, ubogi vrag: splošna označba pomilovanja vrednega človeka; ves ubogi dan, vso ubogo noč.

ubogati: slušati, poslušati; otroci morajo starše ubogati; kdor ne uboga, ga tepe nadloga; delo me uboga: mi gre lahko, hitro od rok.

ubogljiv: poslušen; — ubogljivost.

uboj; tožen, obsojen zaradi uboja; — ubojnik.

uboštvo stiska, lomi človeka; živeti v uboštvu; otepati, boriti se z uboštvom; uboštvo lomi, kruši moštvo; — uboščina.

ubožec; ubožica; ubožca s palcem v oči dregati; — ubožček.

ubožnica: ubožna hiša; hiša za uboge.

ubožno spričevalo: dokaz ubožnosti; premoženjski izkaz.

ubraniti se koga, česa; ubraniti se komu, čemu.

ubranost: sklad; skladnost; harmonija.

ubrati: izbrati; urediti, spraviti v sklad; ubrati enak korak s kom; ubrati pravo besedo, ubrati kaj komu po volji; ubrati strune; ubrani zvonovi, glasovi; ubrano petje: harmonično; pomeriti: ubrati črez glavo (in udariti); ubrati jo (pesem): zapeti, zagosti; ubrati pot pod noge; ubrati drugo pot, smer.

ubrejiti: obrejiti.

ubrisati: očistiti; vino se ubriše: postane čisto; ubrisati jo (pot) kam: pohiteti.

ucvreti jo (pot): pohiteti, odbržeti.

Učak, krajevno ime, nastalo iz nekdanjega »Volčak«.

Učakar, osebno ime, = Volčakar.

učakati: dočakati, pričakati; učakati visoko starost; kaj smo vse učakali!

učbenik: učna knjiga; šolski učbeniki.

učeliti: pričeliti.

učen, učna, učno: za uk; učna knjiga; učni jezik; učni načrt.

učenec; učenček; — učenka.

učenik: učitelj (v starejšem jeziku tudi učenec).

učenjak: zelo učen človek; učenjak svetovnega slovesa; — učenjaško obnašanje.

učenost obesiti na kljuko: zanemariti jo; prazna, puhla, visoka, tuja učenost.

učilna; učilnica: šolska soba, šola.

učilo: pomoček pri učenju; zbirka učil za nazorni pouk; — junec je že dober za učilo: uk (na jarem); revni učenci dobe učila zastonj.

učinek: sad; uspeh; efekt; njegove besede niso imele na poslušavce nobenega učinka.

učinkovati: delovati; zdravila učinkujejo na človeško telo različno.

učinkovit: zelo učinkujoč; učinkovit članek, govor; učinkovita beseda; — učinkovitost.

učistiti: osnažiti; vino, nebo se je učistilo: ubrisalo.

učitelj; domači, hišni, strokovni učitelj; učitelj petja, plesa, telovadbe; — učiteljica.

učiteljevati: biti za učitelja.

učiteljišče: šola, v kateri se učiteljiščniki (učiteljiščnice) učijo za učitelje.

učiti koga brati in pisati; učiti voliče na jarem, voziti; učiti koga kaj, česa (redko: čemu); učiti koga kozje molitvice: ostro, trdo ga prijeti; učiti ribo plavati:

opravljati nepotrebno, nespametno delo; mar učil boš cvesti veje? — učiti se kaj (česa) iz knjige, iz glave, na pamet, na iz ust; učiti se zidarskega; učiti se za (na) organista; — učen na kaj: izučen česa, v čem; učen na sveto pismo.

učivo: učna snov.

učlovečiti se: postati človek.

učnina; ukovina: plačilo za pouk.

ud: 1. člen, členek; del človeškega telesa; otrpnili so udje mi in sklepi; — 2. poedinec v kaki skupini, društvu, bratovščini; označba se drži samo še starejših društev (ud Mohorjeve družbe, Slovenske matice), drugod jo je izpodrinil »član«.

udar: udarec; udar na udar.

udarec z roko, s topim predmetom, v obraz, po hrbtu; smrtni udarec; — tudi preneseno, splošno: to je bil zanj hud udarec: to ga je hudo, zelo zadelo.

udariti ob mizo, ob tla, na zvon, v jok; udariti pečat na pismo; udariti koga po glavi, po roki, za uho, po krempljih, s pogledom; udariti z glavo ob kamen, ob zid; udariti z roko v roko, si v roke s kom: skleniti kupčijo; udariti z vojsko na koga; udariti jo (pot) kam peš, za kom, na dolenjsko stran: mahniti; — strela je udarila v hišo; nekam je udarilo; suša je kmete hudo udarila; to ga je precej udarilo: zadelo: naj me sam Bog Oče udari! udarjen: prismojen; prismuknjen; — udari koga s slepoto; udariti sebe samega po zobeh; nasprotovati lastnim besedam; udariti na drugo struno: začeti drugače, bolj ostro govoriti; — vino udari v glavo, kri v lice, izza nohtov, voda na dan, ogenj skozi streho, bolezen na pljuča, smrad v nos, rdečica v obraz, v lica; — udariti se s kom za kaj: sprijeti, spreti, skregati.

udarnik: član kake organizacije, določen za brezobziren nastop s fizično silo.

(udarno †) geslo: geslo: »udarno« je nepremišljeno in po nepotrebnem posneto po nem. »Schlagwort«.

udati se †: vdati se.

udav: velika kača (Boa constrictor).

udejstviti: uresničiti, uveljaviti, dokončno ustvariti, načrt spremeniti v dejstvo.

udejstviti se †: delati; delovati, poslovati; učinkovati.

udelati: predelati, izdelati; udelati (ustrojiti) kožo; udelati krčevino v njivo; iz puščave vrt; udelati se: vdati se; udelati se z delom, pri delu: upehati se; zdelati se; obrabiti se.

udelavati: razsajati, gl. zdelavati.

udeležiti se česa: postati česa deležen, biti pri čem navzoč; udeležiti se božje službe, zborovanja; — udeležba ni bila ravno velika: ni jih bilo mnogo; — udeleženec pri čem: navzoč, prisoten.

udeliti: dodeliti; dati del, delež.

udelovati: udelavati.

udinjati †: najeti; udinjati se komu: stopiti v njegovo službo.

udnica: trganje, bolečine v udih.

udnina: plačilo udov v društveno blagajno.

Udnje, krajevno ime, dijalektično pobarvano; = Vojvodovo; — Udnji boršt.

udoben: lahek, zložen, komoden; udobna pot; udobno stanovanje, življenje; — udobnosti nuditi komu.

udobrovoljiti: spraviti v dobro voljo.

udomačiti se: postati domač; ta razvada se je med nami že precej udomačila.

udomiti: spraviti v dom, pod streho.

udor: udrt kraj, kjer so se hribine udrle nad kako votlino.

udreti jo po travniku: mahniti jo; — gl. vdreti.

udrihati: mahati; udrihati z bičem po konjih, koga po plečih; — udrihniti.

udržati: — zadržati, zavreti; udržati sapo; ni ga bilo mogoče udržati; vendar ne udrža želj silnih plamena, da bi ne mogel on švigniti črez.

udušiti: zadušiti; dim ga je udušil; udušiti upor, prepir; — udušiti mnogo vina: popiti.

ugabiti: prigabiti, zagabiti.

ugajati: goditi; zelena barva ugaja očem; take razmere mi ne ugajajo: ne prijajo, niso po godi.

uganiti: domisliti se, zadeti; ali uganeš, kaj imam v roki? uganiti kako prav pametno, norčavo (besedo, reč): izmisliti si, improvizirati; — ugibati; uganjati.

uganjati: goniti; ugibati; uganjati čarovnije, *hudobije, nečednosti, neumnosti*, reči, šale.
uganka: kar treba uganiti; težka uganka; uganko zastaviti, dati, rešiti.
ugasiti, ugasim: ugasiti svečo, žejo; — pogasiti.
ugasniti, ugasnem; sveča, luč, zvezda je *ugasnila*; — *rabi pa se tudi tranzitivno:* ugasni luč!
ugeníti: ugániti.
ugibati: skušati uganiti; ugibali so, kdo je to storil; — upogibati.
ugladiti pot; — uglajen jezik, uglajeno vedenje.
uglajenost: *finesa, politura, kultiviranost.*
uglasbiti: *postaviti na note;* »Gorenjskega slavčka« *je uglasbil Foerster.*
ugled: veljava, spoštovanje; ugled v šoli, družini; javni ugled; ugled si pridobiti, *zgubiti*; ugled raste, se maje, pada; — ugleden mož.
ugledati: zapaziti, zagledati.
ugnati, uženem: gnati do konca, z gonjenjem upehati, zmučiti; *pognati v kozji* rog; tega človeka ni mogel nihče *uganiti*; ugnan; — bolj navadna je negacija: neugnan; burja neugnanka.
ugnesti: zamesiti; — ugnetati.
ugnojiti se: zagnojiti se.
ugnusiti: prignusiti.
ugoden: po godi; ugajajoč; vsem ugoden, nikomur nadležen; ugodno topel; ugod*na prilika; — gl. god 1.*
ugoditi komu: storiti po njegovem pričakovanju, po njegovi želji; ugodilo se *mi je: nagodilo se mi je*, prišlo *mi je* prav; — gl. goditi.
ugodje: prijetna čustva; — neugodje.
ugodljiv: *postrežljiv*; — ugodljivost.
ugodnik: človek, ki je komu po godi; božji ugodnik.
ugodnost: *ugodje dajajoče razmere*; udobnost; komoditeta; priboljšek; društveniki uživajo razne ugodnosti; ugodnosti pričakovati, zahtevati, dajati, nuditi.
ugonabljati; ugonobiti.
ugonobiti: pokončati; spraviti na nič.
ugotoviti: dognati; konštatirati; ugotovilo se je, da je bil *res on tam*; ugotovitev; ugotavljati.
ugovarjati čemu: govoriti proti čemu, zoper kaj.
ugovor: nasprotna trditev; ugovor pobijati, izpodbijati, ovreči.
ugrabiti kaj s silo: pograbiti in odnesti.
ugreniti: ogreniti; nagreniti.
ugreti: ogreti.
ugristi se: skisati se.
uh: *medmet, izražajoč občutek zoprnosti*, odpora.
Uha ves, krajevno ime = Hugova ves.
uhač: človek z velikimi ušesi.
uhajač: ubežnik, dezerter.
uhajati: večkrat uiti; konj uhaja; otroci uhajajo materam na cesto, učenci iz šole od pouka; *blato, voda mu uhaja:* ne more je držati; vetrovi mu uhajajo; misli mu uhajajo drugam.
uhan: obroček za uho; nav. *množ.:* srebrni, zlati uhani; kranjski uhani: z zamorčkovo glavo.
uharica: označba raznih sov; velika uharica (*Strix bubo*).
uhat: z (dolgimi) ušesi; pošlji osla križem *svet, nazaj* ti pride uhat ko pred.
uhati: *prijeti, potegniti za ušesa.*
uhelj: zunanji, vidni del (človeškega) ušesa; — podobne reči: na kapi (ki se poveznejo na ušesa, da *jih grejejo*), pri ovratniku, plašču, škafu, loncu, škornju.
uheljnik: rastlina, katere sok se rabi kot zdravilo pri ušesnih *boleznih, z uhljem* podobnimi listi (Sempervivum tectorum).
uhern: oderuški; skopuški.
uhiteti: prehiteti, zateti, zadeti, prestreči, zgrabiti, ujeti; uiti; — uhitati; uhititi.
uhljat: uhat.
uhljati: uhati.
uho, ušesa; uho odpreti, zapreti, nastaviti; ušesa mi *zvenijo, me bolijo*; kosmata (gluha) ušesa; dati, priložiti komu eno okoli ušes; udariti, počiti koga za uho; govorica pride, glas bije na ušesa; *praviti komu kaj na uho; komu na uho* kaj povedati, na (v) ušesa trobiti: kričati, glasno govoriti; ušesa komu naviti: *prijeti, potegniti ga za ušesa; sedeti na* ušesih: biti gluh, delati se gluhega; imeti *jih* (muhe, zahrbtne misli) za ušesi: zadeti na gluha ušesa; komu kaj na ušesa prinesti; vleči na ušesa: prisluškovati; prišlo mi je na ušesa; zapisati si kaj za uho: dobro si zapomniti; zaljubljen do (prek) ušes; uho ujame, prestreže bese-

do; za ušesi nositi svoje skrivnosti; — konj striže z ušesi; — uho pri sekiri, škafu, loncu, zvonu, škornju.

uhoditi: shoditi; uhojena pot.

uima †: ujma.

uiti, uidem; konji so ušli; tat je ušel; vrv mi je ušla iz rok; vlak nam je pred nosom ušel; beseda, smeh uide človeku; uiti iz spomina; — uiti nevarnosti, kazni, pogubi, sramoti, smrti.

ujasniti se: zjasniti se, razjasniti se.

ujčič: ujčev sin.

ujčkati: zibati.

ujec: materin brat; — ujček.

ujeda: ptica roparica.

ujedati: gristi; ujeda me po trebuhu; — ujedati se s kom, nad kom: kregati, prepirati se; — ujesti se.

ujediniti; ujedinjenje.

ujedljiv: zbadljiv; ujedljivost.

ujemati se s kom v čem: skladati se, strinjati se; to se ne ujema.

ujesti se: zmanjšati se; skisati se.

ujeti, ujamem: zagrabiti koga ali kaj, da ne uide; dohiteti; ujeti kaj v roko, koga za roko; ujeti vlak: priti neposredno pred odhodom; ujeti se (padajoč, toneč) za vejo; dež nas je ujel na potu; ujeti zadnji blagoslov: priti šele h koncu maše, splošno: priti h koncu kakega opravila ali dogodka; ujeti prizor na (fotografsko) ploščo; — ujeti bolezen: nalesti; ujeti koga na laži; — ptič, zver se ujame v kletko, v past, v mrežo; ujeti se v lastno mrežo: v lastne besede se zaplesti; oko se ujame z očesom, pogled s pogledom.

ujetnik: ujet človek; — ujetnica; ujetništvo.

ujeziti koga: spraviti ga v jezo; ujeziti se nad kom.

ujma: škoda na polju in pridelku, povzročena po naravnih silah, n. pr. toči, slani.

ujna: žena materinega brata.

ujunačiti: ojunačiti.

uk: učenje, nauk; dati otroka kam, h komu v uk; stopiti pri kom v uk; uk obesiti na kljuko: zapustiti ga, pobegniti od uka; gasiti žejo uka; zlati uk; suh uk um uri; imeti glavo za uk, veselje do uka; za uk si prebrisane glave; ravnati se po čigavem uku; uk pustiti.

Ukan, osebno ime, = Lukan; — Ukanca, krajevno ime, po Ukanu.

ukana: slepilo, prevara, finta; poln ukan.

ukance: vakance; počitnice.

ukaniti koga: preslepiti, varati; ukaniti se: ušteti se, goljufati se.

ukati: vriskati (od veselja, razposajenosti); ukanje fantov se je čulo z vseh hribov.

ukaz: najvišje povelje; strog, neizprosen, nemil, železen ukaz; ukaz je dan, veleva, žene koga; ukaz izposlovati, zabičiti komu, razglasiti; storiti kaj po ukazu; ministrski ukaz.

ukazati komu kaj: dati mu ukaz; — ukazovati.

ukiniti †: razpustiti, razveljaviti, opustiti, ustaviti, odpraviti.

uklanjati: sklanjati; uklanjati vrat, kolena pred kom; uklanjati se Bogu; — ukloniti.

ukleti: zakleti.

uklon: poklon; odklon.

ukloniti se sili, božji volji; — ukloniti se s pota; — uklanjati.

ukor: ostra, slovesno izrečena graja.

ukoreniniti se: okoreniniti se, pognati korenine; ukoreninjen v svoji domovini, v domačih navadah.

ukrasti komu kaj; ukrasti se v hišo: prikrasti se, priti tiho, skrivaj kakor tat.

ukreniti: odločiti, določiti; skleniti, kaj se naj zgodi; ukreniti potrebno; ukreniti, kar (česar †) je treba; — ukrepati.

ukrep: sklep, določba za ravnanje; ukrep storiti †: ukreniti.

ukrepati o čem; — gl. ukreniti.

ukresati ogenj.

ukriviti: zakriviti, zviti.

ukrojiti: prikrojiti, prirezati; ukrojiti obleko.

ukrotiti; ukročen: krotek.

ukuhati se: s kuhanjem se zmanjšati; — nasprotje: nakuhati se.

ukvarjati se s čim: pečati se, truditi se.

uleči se: poleči se; morje se je uleglo; nevihta, jeza se je ulegla; — uleči se †: leči; — ulegati se.

ulekniti se: zviti se kakor lok; uleči se; prileči se.

uleteti se: nehati; voda, povodenj se je uletela; nasprotje: zaleteti se.

uležati se: naležati se; sadje se uleži: postane mehko; pivo, vino se uleži: z ležanjem dozori.

uležnina: star, uležan sneg.

ulica: ozka pot, ograjena s sečjo, s plotom ali s kamenjem, koder gonijo živino na vodo ali na pašo, ali vozijo iz sela ven na polje; — po mestih ožje ceste, določene za notranji promet po mestu, ne *pa z okolico; ulice peljejo, držijo, gredo* na vse strani.

uliti zvon iz brona; suknja, kakor da je ulita: tako se prilega; dež se je ulil; solze se ulijejo po licu; kri se mu je ulila; — uliti jo za kom: pohiteti, steči; — ulivati.

ulj: votlo deblo, votel panj za čebele.

uljé, uljésa: tvor.

uljnjak: skupina (čebelnih) uljev.

ulomek; računanje z ulomki.

ulomiti vejo, kos kruha: odlomiti; ulomiti vrata; led se je ulomil; mraz se je ulomil: odnehal.

uloviti: ujeti; uloviti žogo, ptiča; uloviti tu pa tam kako besedo; uloviti se za vejo.

ultimatum, ultimatuma, ultimativen.

ultramontanec; ultramontanski.

ultrardeč; ultravijoleten.

um: dar razmišljanja, tehtanja; um imaš, um, samo pameti ne (da bi po umu ravnal); biti brez uma, ob um, ves iz uma; bister um; um ti je dan; um oslabi, se komu omrači; um uriti, bistriti; imeti kaj na umu; spraviti koga iz uma; um ne, duša jo (zemljo) umeje; suh uk um uri; um se omrači.

umakniti se sili, komu s pota; tožbo umakniti; — umikati.

umanjkati: odnehati; popustiti; zginiti; besedo snesti.

umazan: nečist; stiskaški; skopuški; — umazane kupčije; umazani posli; — umazanec; — umazanost.

umazanija: umazanost; svinjarija.

umazati se s čim, pri čem.

umecati: umediti; umehčati; umecano (uležano) sadje; — umečiti.

umediti se: postati meden, sladek; sadje se je umedilo (z ležanjem; prej je bilo še trpko).

umehčati: umecati.

umekníti: umákniti.

umen: po umu, od uma; umna glava; umno ravnati s čim; umno kletarstvo.

umeniti: nameniti; odmeniti.

umeriti: odmeriti; pomeriti; — umerjen: po meri; ritmičen; enakomeren; izenačen; zmeren.

umerjenost: uravnovešenost.

umesiti moko, testo, pogačo: zamesiti.

umesten: *primeren, na pravem mestu;* umestna opazka; bolj nav. je negacija: neumesten.

umesti (umetem; umedem †) smetano v (surovo) maslo; — umetati.

umestiti: postaviti na kako mesto; inštalirati; ustoličiti; — umeščati.

umetalen; umetelen: zastareli izrazi za današnje »umeten« in iz njega izvedene besede.

umeten: 1. kdor kaj ume; Slovenke, nemško govoriti umetne; modrij in zvijač je bila vseh umetna; kaj umetni od nje (Apelove slike) pravi; — 2. nasprotje *naravnega; umetno cvetje; umetna svila;* umetno gnojilo; — 3. umetniški.

umeti, umem (umejem); umeti svoj posel; — razumeti; — umevati.

umetničiti: po sili skušati ustvariti kaj umetnega, umetniškega; njegove pesmi so samo prazno umetničenje.

umetnik dela umetniška dela; — umetnica.

umetnina: umetniško delo.

umetniški: spadajoč v umetnost.

umetnost: 1. posebna (fizična) spretnost in njen dokaz; umetnost v hoji po vrvi; razkazovati razne umetnosti pri plavanju, v zraku; — 2. v višjem smislu; svobodne umetnosti (duševne vede, ki so bile nekdaj pridržane samo svobodnim ljudem); lepe umetnosti: slovstvo, slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, muzika.

umetnostna zgodovina: napačen prevod po nemščini, nam. pravilnega genetiva objekta: zgodovina umetnosti; — umetnostni † zgodovinar: zgodovinar umetnosti.

umeven: umljiv; to je umevno samo po sebi.

umikati se dolžnostim: izmikati se; — gl. umakníti.

umiliti: omiliti, primiliti.

umirati od žeje, od lakote: počasi mreti; luč, dan umira; umirati za čim: silno koprneti.
umiriti: pomiriti.
umislek †: domislica; izmišljotina.
umišljati si †: misliti si; domišljati si.
umiti, umijem; umiti kozarec, okno; umiti se; nebo je kakor umito; umiti si roke (kakor Pilat): odkloniti odgovornost za kaj; — umivati.
umivalnica: skleda za umivanje; — umivalnik: stol za umivanje.
umleti se: pri mletju se zgubiti; — nasprotje: namleti se.
umljiv: umeven; razumljiv; — umljivost.
umor; obtožen, obsojen, zaprt, obešen zaradi umora; roparski umor.
umoriti koga: vzeti mu življenje.
umotvor: umetnina nižje vrste (brez sodelovanja fantazije).
umovati: z umom preiskovati, sklepati; umovati o čem; — ugibati.
umreti, umrem (umrjem); umreti od žalosti, od lakote, od glada, za opeklinami, za kako boleznijo, s smrtjo (navadne, naravne smrti), v sluhu svetosti, z nesrečno, z naglo smrtjo, na (v) porodu, junaško, žalostno, klavrno, srečno, nesrečno, mirno, lahko, težko, telesno, duševno, za svet (svetu), v škornjih, v štebalih (na naglem); — dan, luč, glas umre; — evfemizmi: oditi na božjo sodbo (stat), na oni (drugi) svet, k Abrahamu pit, v krtovo deželo, črve past, z nosom svet podpirat; v Bogu zaspati, pete iztegniti, iztegniti se, na jesih potegniti; vzelo ga je, pobralo ga je, stisnilo ga je, odklenkalo mu je.
umrjoč; — **umrljiv;** umrljivost.
umski; umstven: izhajajoč od uma; intelektualen; racijonalen; racijonalističen; — umstvenost.
umstvovati: umovati.
unašati: odnašati; ponehavati.
uncijalka; uncijalna pisava.
unesti se: odnehati, jeza, sovraštvo se unese; sedaj je še ves divji, pa se bo že unesel.
uničiti: pokončati; tako življenje ga bo še uničilo; — uničevati.
unificirati; unifikacija.
uniforma; uniformen; uniformiranec; uniformirati.
unija; unijat; unijatstvo.
unikat.
unikum, unikuma; to je pravi unikum v zgodovini naše politike.
univerza; univerzitetni profesor.
univerzalen; univerzalnost.
univerzum, univerzuma.
up; komu upe delati; prazne upe buditi; goljufen, goljufiv up; tešiti se z upom; up ziblje človeka; moj up je šel po vodi; beg je moj up; srce je prazno, srečno ni, nazaj si up in strah želi; — jemati blago na up; dati komu kaj na up: kredit; — upanje.
upadati; voda, povodenj, oteklina upada; — srce, srčnost upada; — lica mu upadajo; — upasti.
upadel obraz, upadlo lice; — upadlost.
upanje: up; vera, upanje in ljubezen; trdno upanje; delati komu upanje; upanje sine, zeleni, drži koga po koncu, hodi pred nami; koga v njegovem upanju razočarati, varati; dati komu kaj na upanje; tiho upanje se izpolni; zmotiti se v svojem upanju.
upasti, upadem; voda upade, lica so mu upadla; ves život mu je upadel: shujšal; — glas, srce, pogum upade.
upati v koga, na koga; upati v bodočnost; upati si (se) nad koga (iti).
upeči se: pri peki se zmanjšati; nasprotje: napeči se.
upehati: utruditi, izmučiti; dolga hoja, ježa človeka upeha; upehati konja s poganjanjem; upehati se z delom.
upepeliti; upepeljen.
upesniti: spremeniti v pesem.
upetati: odnesti pete; iz rokovnjaščine.
upeti se (upnem): upreti se.
upihati: ugasniti; pogasiti; upihati jo: pobegniti; — upihniti komu luč življenja.
upijaniti: opiti, opijaniti.
upiliti koga: švrkniti, udariti; — varati, goljufati.
upirati: večkrat upreti; upirati oči v kaj, v koga; sonce se upira v goro, v hrbet; upirati se z nogami, z rokami, s hrbtom v kaj; upirati se komu, čemu: nasprotovati mu; jed se mi upira: zoprna mi je; upirati se sodbi; upirati se z vsemi štirimi (z rokami in nogami).
uplahniti: upasti; vode (po povodnji) uplahnejo; oteklina uplahne.

upleniti: ugrabiti.
upnik čaka, da mu bo dolžnik vrnil posojeni denar; — upnica.
upodobiti: *oblikovati, dajati čemu podobo,* kaj pokazati v podobi; — upodabljati; upodabljajoče umetnosti.
upogibati kolena pred kom; — upogniti.
upokojiti: poslati v pokoj; — upokojenec; upokojenka.
upor, upora; upori slovenskih kmetov zoper graščake; — električni upor žice.
uporaba zakona za zaščito države.
uporabiti vsa (zakonita) sredstva († mere); — uporabljati.
uporen: ki se upira; uporno domače prebivalstvo; uporno (vztrajno) se držati svojega; — upornost.
upornik: udeleženec pri kakem uporu; — — upornica.
upostaviti †: vzpostaviti, obnoviti.
upótiti: poslati na pot, *napeljati, pognati,* usmeriti; upotiti se med Nemce.
upotíti se: začeti se potiti, postajati poten.
upotrebiti †: uporabiti, porabiti.
uprava: notranje, uradno, pisarniško vodstvo, gospodarstvo; državna uprava; šolska uprava; inserate sprejema uprava *lista;* — *upravni uradnik; upravni* posli; upravnim potom †: po upravni poti.
upravičiti: dati pravico; — upravičenec.
upravitelj: vodja kake uprave; šolski upravitelj; — upraviteljica.
upravljati: vršiti upravo.
upravnik: vodja kake uprave; — upravnica.
upravništvo: uprava.
upreti, uprem; upreti oči naravnost, popogled v koga; upreti se z rokami, z nogami, s hrbtom v (ob) kaj; upreti se komu: postaviti se po robu; — jed se mi je uprla; vino se mu je uprlo: ne tekne, ne diši mu več; — upirati.
upropastiti †: pokončati; pogubiti, uničiti.
ura: 1. dvanajsti del dneva (noči); rana ura zlata ura; koliko je ura? večkrat se izpušča: na deveto gre, pridi ob peti (petih), ob eni, med enajsto in dvanajsto, ena je, dve je udarila (bila, bilo); celi dve uri so se prerekali; vlak ima poldrugo uro zamude; do tje je še slabo, dobro, debelo uro hoda; ob pravi, navadni, določeni uri; moje ure so štete, ure so mi štete; zadnjo, poslednjo (večno, smrtno) uro mu zvoni; zemljepisna ura: ko se poučuje zemljepisje; med *uradnimi urami;* moja ura še ni prišla; človek ne ve ne ure ne dneva; dajati ure (pouka); dvanajsta ura: skrajni čas je že; delati komu grenke ure; kak težka, bridka ura je slovesa; takoj bomo vedeli (videli), koliko je ura (bila): kako s celo rečjo prav za prav je, kaj za vsem tem tiči, se skriva; ob uri duhov: ponoči, opolnoči; huda ura: nevihta; — 2. priprava za merjenje časa; sončna, peščena, stenska, žepna ura; ura na nihalo; kontrolna ura; ura bije, gre (kaže) prav, stoji, zaostaja, prehiteva, doteče, se izteče, se je ustavila; ura spodrkne, kihne, preden začne biti; točen kakor ura; ura se navije, naravna, popravi, da v popravilo; — urica.
uračunati se †: ušteti se.
urad: pisarna gospóske; občinski urad; Osrednji urad za zavarovanje delavcev; državni uradi.
uraden: v zvezi z uradom; uradne ure, posli, dnevi; — nasprotje osebnemu, zasebnemu; uradno komu kaj sporočiti; uradnim potom †: po uradni poti.
uradnik: član kakega urada; — uradnica; uradniški prejemki.
uradništvo: celokupnost uradnikov.
uradoma: uradno, po uradni poti.
uradovati: opravljati uradne posle.
uravnati izpahnjen ud, hudournik, reko, občino, knjigovodstvo, gospodarstvo, razmere; reč (stvar, zadeva) se bo počasi že sama uravnala; — uravnavati.
uravnovesiti: spraviti v ravnovesje; — uravnovešen duh; uravnovešenost.
urbar, urbarja; — urbarske dajatve, pravice.
urbas: vrhnje usnje pri čevlju.
urečí: domeniti, dogovoriti; urečenega kruha se dovolj sne: človek večkrat sne svojo besedo; — začarati z besedo; mlada živina se ureče, če jo kdo hvali (treba jo je marveč grajati in pljuniti na njo); urečí dete s svojim pogledom; urekel oči ji je mladec; — gl. urok.
uredba: organizacija; — naredba.
urediti: dejati v red; uravnati; urediti list, knjigo; urejene razmere; stvar (reč,

zadevo) bomo že kako uredili; — urej(ev)ati.

urednik: vodilna oseba pri kakem listu, časopisu; odgovorni urednik; — urednica.

uredništvo: redakcija.

ureh, gl. urh.

urejati; urejevati: gl. urediti.

uren: ročen, spreten, hiter, nagel; uren korak, kolobar, krog; urne roke; urno kakor blisk; urno stopiti.

uresničiti grožnjo; njegove besede so se uresničile: so postale živa resnica.

urezanica: *kos kruha po končanem delu za na pot.*

urezati si kos kruha, mesa, palico, obleko; urezati jo (pot): mahniti jo; urezati eno (pesem, na harmoniko); urezati se: slabo odrezati, zmotiti se, ogoljufati se; delo, beseda se mu (dobro) ureže.

urgenca; urgirati.

urh: neka žaba (Bombinator igneus).

Urh: Ulrih; Urha klicati (na pomoč): bruhati, bljuvati.

uriti: vaditi; uriti telo, roke, vojake; uriti se v sabljanju; suh uk um uri; — urjenje.

urnebesen †: donebesen, v nebo segajoč.

urnik: pregled (šolskih) ur.

urnjak: škatla za uro.

uročen: urečen; — gl. ureči.

uročiti: ureči; — uročiti otroka s pogledom.

urok: začaranost od besed, s katerimi je kdo koga urekel; uroke dobiti, imeti, zagovarjati, preganjati, topiti (žareče oglje gasiti v vodi in s to vodo bolnika kropiti); otrok in mlade živine se primejo uroki od hvale, splošno tudi od hudega pogleda; — gl. ureči.

uropati komu kaj.

Urša Plut: označba za napačno rabljeni akuzativ objekta (nam. nominativa) v pasivičnih konštrukcijah: »Išče se Uršo Plut«.

Uršič, osebno ime; = Uršin sin; prvi, ki je dobil to ime, je bil menda nezakonski otrok ali rojen vdovi; gl. Voršič.

usad: kraj, kjer se je kaj udrlo, n. pr. zemlja; plaz prsti, ki je zdrknil s kakega pobočja.

usaditi se: melina (plaz) nad cesto se je usadila ter cesto zaprla; usadilo se je: plaz je potegnil.

usahniti, usahnem; v onem poletju so vsi studenci usahnili.

usajati se; usaditi se; — gl. vsajati se.

usapiti: spraviti ob sapo, vzeti sapo; pes zajca usapi; — usapiti se: priti ob sapo, samo zgubiti.

uscanè, uscanéta; uscanec: psovka človeku, da ne zna (lastne) vode držati.

uscanka: ženski uscanè; — zelena žaba (Rana temporaria); spomladni žafran (Crocus vernus); neka rastlina (Empetrum nigrum).

uscati (uščím) se; uscati se v posteljo, v hlače (od strahu): poscati se; uscano vreme: mrčavo, mokro; uscana bolezen: ko človeku voda uhaja.

useči: usekati.

used: usad.

usedati se: posedati se; sneg, zemlja, hiša se useda: leze na kup; useda se gošča v tekočinah (na dno): usedlina.

usehel: osehel; nekoliko osušen; posušen; usehla roka.

usehníti: usáhniti.

usekati: udariti; usekati koga po glavi, za uho; usekati (s sekiro) po drevesu; odsekati: usekati vejo; — usekati jo proti domu: mahniti jo (pot); usekati jo (pijačo) črez mero.

useknìti, useknem: prisekati, prirezati; usekniti luč: odsekati ogorek (trske, stenja), ki ne daje več svetlobe; — usekniti se: osnažiti si nos; — usekovati; usekavati.

useliti se: naseliti se.

usesti se: posesti se; posaditi se; — sesti; usedi se † k meni: sedi k meni!

usihati: počasi sahniti; studenci že usihajo; od žalosti, bolezni usihati; življenjska moč usiha.

usinoviti: posinoviti.

usipati, usipljem: usuti; toča se usiplje; usipavati se: suti se.

usipčen: sipek.

usiriti se: *posiriti se, postati sir;* mleko se je usirilo, kri se je usirila: otrdela.

uskočiti: pobegniti, prebegniti; uskočiti k sovražniku, v *nasprotno stranko;* — uskočiti se: skrčiti se, upasti, zmanjšati se.

uskok: begunec, ubežnik, prebeg; človek, ki je uskočil drugam; Stanko Slovencev uskok, Vraz si narobe Katon.

uslišati (uslišim) molitev, prošnjo, človeka.

usločiti: zviti, upogniti; usločiti šibo, palico, hrbet pred kom.

usluga: prijazna pomoč; storiti komu uslugo; biti komu na uslugo.

uslužbiti: vzeti v službo; — uslužbenec; uslužbenka.

uslužen: postrežljiv, pripravljen na usluge; uslužen biti komu; — uslužnost.

uslužiti se: prikupiti se; pridobiti si zasluge; stopiti v službo pri kom.

usmeriti: dati smer, naravnati v določeno smer; — usmerjen; usmerjenost.

usmev †: nasmeh, smehljaj.

usmiliti se koga, česa: v dejanju pokazati pomilovanje, sočutje; reveža se redko kdo usmili; usmiljen človek; reven, da se (ga naj) Bog usmili (da se Bogu smili)! — usmiljen brat, usmiljena sestra: član reda bolniških strežnikov.

usmiljenje kazati, imeti s kom; blago usmiljenje; smrt ne pozna usmiljenja; — usmiljenost.

usmiljenka: usmiljena sestra.

usmiljenost: usmiljenje.

usmoditi: ošvrkniti; usmoditi koga črez pleča; s tanko šibo jih usmodi.

usmraditi: zasmraditi; usmraditi sobo; — usmraditi se: začeti smrdeti; meso se je usmradilo; — usmrajati.

usmrdeti: usmraditi se.

usmrtiti: vzeti življenje; obsojenec je bil zjutraj ob šestih usmrčen.

usnivati †: usnuti; zaspati:

usnjar; usnjariti; usnjarna; usnjarski; usnjarstvo.

usnjast: usnjat.

usnjat: podoben usnju, kakor iz usnja; *nekatere rastline imajo usnjate liste.*

usnje se stroji iz kož, kože se strojijo v usnje.

usnjen: *iz usnja; usnjen pas,* kovček.

usoda: kar je komu sojeno, namenjeno (že od početka); mila, nemila, trda, zla usoda; Prešeren, ki *te* besede še ni imel, pravi za njo »sreča kriva«; usoda človeka tepe, preganja, mu kaj nakloni; prepustiti koga *njegovi* usodi; gnan od usode; nič ne veš, kakšna usoda te čaka; slučaji usode; — (fatalna †) usoda.

usodepoln †: usoden.

usoditi se: drzniti se; — usojati se.

usodni dogodek; usodna beseda; usodno znamenje; stvar se je zanj usodno končala.

usopiti: usapiti; — usopljen.

usopsti (usopem) se: priti ob sapo.

uspavanka: pesem, ki se poje komu, da lažje in hitreje zaspi.

uspavati koga: skušati ga pripraviti v spanje; uspavati otroka z zibanjem, petjem, prenašanjem; uspavati svojo vest.

uspeh: (dober) konec, efekt; brez uspeha se s čim, za kaj truditi; poganjati se za uspehe, za uspehi; šolo končati z dobrim, slabim uspehom; ta napor ne bo imel, obrodil nikakega uspeha; končni uspeh.

uspešen; ugoden, srečen, posrečen; uspešna rešitev vprašanja.

uspeti: posrečiti se; delo je uspelo, prireditev ni uspela; trudi se res, pa bo težko uspel s svojim trudom.

uspevati: dajati dobre uspehe; na taki težki zemlji žito, sadje ne more prav uspevati.

usposobiti: narediti sposobnega za kaj; popopolnoma usposobljen za vršenje svojega poklica, svoje obrti; usposabljati.

usposobljenost za kaj dokazati, od koga zahtevati, pričakovati; dokaz usposobljenosti.

usranè, usranéta; usranec; psovka človeku, da mu (od strahu) blato uhaja; — usranka.

usrati se: ponemariti se, ponesnažiti se; od strahu se je kar v hlače usral.

usrditi se: razsrditi se.

usrečiti: *osrečiti.*

usredotočiti: osredotočiti.

usta, ust, ustom, usta, pri ustih, z usti; *na njegova usta govori Kristusov nauk;* kaj na vsa usta povedati, hvaliti; govoriti na tuja usta; komu na usta gledati: kaj bo *on* rekel; besedo komu iz ust vzeti: sam prej kaj reči; smejati se na vsa ust; usta šobiti: prezirljivo; od ust si kaj odtrgati: odreči si kaj; usta si zašiti: trdovratno k čemu molčati; komu usta zamašiti: storiti, da molči; koga po ustih počiti, tresniti: ostro, surovo ga z besedo zavrniti: usta si obrisati: ostati na praznem, nič dobiti; učiti se kaj na iz ust:

na pamet, iz glave; dokler prosi, zlata usta nosi (sladko, ljubeznivo govori), kadar vrača, hrbet obrača; — gl. gobec, goflja.

ustanavljati; ustanoviti.

ustanova: kar je ustanovljeno, določeno; dobrodelna ustanova; ustanova za ubožne dijake; ustanovo razpisati, dobiti, uživati; Knafljeva ustanova.

ustanovitelj: človek, ki je kaj ustanovil; ustanoviteljica.

ustanovitev česa; utemeljitev; konštatacija; fundacija.

ustanoviti: ustaviti; določiti; postaviti; utemeljiti; ustanoviti pevsko društvo, akcijsko družbo, politično stranko: ravnati tako, kakor je v pravilih ustanovljeno; ustanoviti se za velikega duhovna.

ustanovnik: ustanovitelj.

ustanovnina: enkratni prispevek za kako ustanovo.

ustava: konstitucija; vidovdanska ustava.

ustaven: po ustavi; ustavne pravice.

ustaviti: narediti, da kaj stoji, miruje; ustaviti kolo, uro, komu kri, besedo; ustaviti nesrečo; — ustaviti se pri kom: stopiti v hišo, pod streho; kri se mu je ustavila; ura se je ustavila; pri lepi vasici se pot pod večer nam ustavi; tak se zažene, se pozneje ustavi mladenič; — ustaviti se komu: postaviti se po robu, upreti se; ustaviti se orožnikom; vino se mu je ustavilo: mu ne diši, ne tekne več; jed se mu je ustavila: uprla; — ustavljati se čutu.

ustavnost: razmerje do ustave; preiskovati ustavnost ravnanja raznih oblasti.

ustavotvoren: sklican, da sklepa o ustavi in jo izda.

ustavoveren: držeč se ustave; ustanoverno plemstvo in veleposest.

usteca, ustec; usteca njena, prej tak medena.

usten: nasprotje pismenega; ustna obravnava, pogodba.

ustiti se: širokoustiti se.

ustje: izliv; ustje reke.

ustmen †: usten.

ustna; ustnica; nav. množ.: ustnice; ustnice; ustnice skremžiti, rdeče si barvati; ustnice se napravijo na jok.

ustnik: dulec; — labijal.

ustoličiti: slovesno postaviti v kako službo; inštalirati.

ustopiti se pred koga.

ustrahovati koga: pripraviti ga v strah.

ustrašiti se: preplašiti se; ustrašiti se lastne sence.

ustreči, ustrežem: nagoditi, storiti prav; ustreči komu, čigavi volji, želji; s tem si mi zelo ustregel; ustrezati.

ustreliti: sprožiti strelno orožje; v gozdu je nekdo ustrelil; ustreliti kozla: narediti veliko neumnost (ki pa se komu zdi kaj prav pametnega); — ustreliti se z revolverjem v glavo.

ustrezati: streči; ustrezati komu, željam, zahtevam, zakonu, slovniškim pravilom; — ustreči.

ustrezen: primeren, pravilen, ustrezajoč.

ustrežljiv: postrežljiv.

ustroj: uredba, organizacija, priredba; spodnji, zgornji ustroj železniške proge; notranji ustroj kake države; ustroj kakega organizma.

ustrojiti kožo v usnje; ta cesta je dobro ustrojena: zgrajena; — gl. strojiti.

ustrojstvo: ustroj; podrobna notranja organizacija.

ustromiti: postaviti strmo, po koncu, vzravnati; ustromi žalostno srce!

ustvariti si dom, iluzijo; Bog je svet ustvaril; ustvarjen po božji podobi; — ustvarjati.

usušiti: s sušenjem zmanjšati; bolezen ga je usušila; sadje se usuši: scvrkne; na njegovi gostiji so mnogo vina usušili.

usuti (usujem) se: usipati se.

usužnjiti: zasužnjiti.

usvajati: prisvajati.

usvojiti si kaj: s silo kaj vzeti, prisvojiti si.

uš! gl. huš!

uš, uší; ima denarja kakor berač uši; beraška uš: sadež ušivca (Bidens tripartita), ki se s svojimi ščetinami prijemlje obleke in živalske dlake; uši obirati komu; — trsna uš (Phylloxera vastatrix).

Ušaj, osebno ime, = Pšaj (stopa, v kateri se pše pšeno).

uščeniti: uščipniti.

uščipniti koga v lice: stisniti mu lice s konci prstov, z nohti.

uščivati se: oscati se.

ušen: pšen; — gl. šen.
Ušeničnik, *osebno ime,* = Pšeničnik.
ušesa, gl. uho.
ušesca: narekovaji „".
Uševek, krajevno ime, napisano v narečju! = Olševek (Jelševec).
Uševica, krajevno ime: = Olševica (Jelševica).
ušibiti: *upogniti, usločiti kakor šibo;* — ušiniti.
ušica: majhna uš.
ušiv: *poln uši; ušiv kakor berač, kakor cigan.*
ušivec: ušiv človek; psovka zanemarjenemu človeku, *označuje tudi človeka,* ki je še premajhen, preotroški, da bi si znal sam uši obrati; — tudi označba za razne rastline (Pedicularis, Colchicum autumnale, Bidens tripartita); — ušivka.
ušje: uho pri sekiri.
uškrbiti: narediti škrbo, škrbino.
uškrniti: priškrniti.
ušnik: uheljnik; uhovnik; — ušivec.
ušperna: divja, necepljena hruška.
ušteti se: zmotiti se (pri štetju).
ušvigniti se: udati se, ušibiti se; deska se je ušvignila: uleknila.
uta, nem., kolnica; klonica; pojata; lopa; kolarnica.
utajiti komu kaj (poverjenega, zaupanega): — obsojen zaradi utaje.
utapljati: potapljati.
uteči, utečem: poteči do konca, pobegniti; mnogo hlapcev, ki svojim gospodarjem utekó; dokler krvi ne uteče zadnja sraga; vsaka povodenj se uteče; — uteči dežju, nevihti, nesreči.
utegniti, utegnem: v starejšem jeziku = odtegniti; gl. tegniti; — danes splošno v pomenu: imeti čas: če bom utegnil, bom prišel; tudi (manj dobro) v pomenu »moči«; dame utegne † zanimati: bo mogoče zanimalo; utegne † se zgoditi: lahko se zgodi; ne utegnem † plačati dolga: ne morem.
uteha: tolažba; uteha, duši zaželjena.
utekati; uteči.
utelesiti; utelešen: perzonificiran.
utemeljiti: ustanoviti kaj, dati čemu temelje, kaj z razlogi podpreti: utemeljiti akcijsko družbo; to trditev, ta predlog bo treba šele utemeljiti: — utemeljevati.
utepati: tolči po čem, mahati po čem; utepati ilovico, zemljo (z nogami ali čim drugim); utepati po travi, po žitu; — njegova trma se mu bo še utepala: pokoril se bo za njo, tepla ga bo; — gl. otepati; utepsti.
utepsti, utepem; utepsti ilovico, travo; vsa utepena je prišla domov; utepe se človek ob hoji po rosi ali blatu, ker se mu spodnji del obleke, ki mahedra, otepa okoli nog, zmoči ali oblati; utepati se z uboštvom; nevtepeno poprijeta Devica Marija; — utepati; — gl. potepsti.
utesniti: stisniti; pritisniti; — omejiti, skrčiti; prikrajšati; — utesnjevati pravice, svoboščine.
utešiti: pomiriti, potolažiti; utešiti žejo, glad, želje po čem.
utež, uteži: uradno določene mere za tehtanje; uteži iz medi; apotekarske uteži.
utica †: hladnica; — gl. uta.
utihniti: potihniti, poleči se; veter je utihnil.
Utik, krajevno ime, dijalektično spremenjeno iz nekdanjega »Lutik«: = mlad gozd.
utoniti: potopiti se; pogrezniti, znižati se, iti na dno; utonjen svet: z nivojem, nižjim od okolice; — toniti; topiti se.
utopičen: utopija; utopist.
utopiti koga v žlici vode; utopiti skrbi v vinu; utopiti se: utoniti; utopiti se v Savi, v misli; — utopljen; utopljenec; utopljenka.
utor: 1. zareza v dogah, v kateri tiči dno soda; — 2. del dog, ki štrli nad dnom; prijeti sod za utore.
utrdba; okoli nekaterih mest in cerkev (taborov) so še ohranjene stare utrdbe (visoko, debelo obzidje, stolpi).
utrditi: narediti kaj trdo, trdno; utrditi mesto: da se lažje brani; železo se pod kladivom utrdi; utrditi si telo, zdravje; v domačih šegah utrjene postave; — utrjevati.
utreniti: utrniti.
utrepati: otrepati; utripati.
utreti, utarem (utrem); utreti si cesto, pot preko vseh ovir; utrta pot: gladka, brez posebnih ovir in težav.
utrgati sad, cvet; breg, plaz, hrib, oblak se je utrgal; nit se je utrgala; utrgati

se od dela; — utrgati si kaj: pritrgati si kaj (od ust).

utrinek: svetel košček; iskra, ki se od česa utrne; zvezdni utrinki; utrinek plamena večnega; utrinki: bistroumne, duhovite domislice.

utrinjati: utrniti.

utripati: naglo, sunkoma mahati; utripati z očmi, s trepalnicami; žila, srce mu utriplje; vse je utripalo po njem: se treslo.

utrjati, utrjevati, gl. utrditi.

utrniti: utrgati (utrgniti); utrniti luč, svečo; zvezda se je utrnila: spremenila se je v utrinek; solza se mu je utrnila iz očesa; — gl. otrinjati; utrpniti.

utrpeti: prenesti kaj; lahko, brez težave pogrešati kaj; to lahko utrpim; naj gospoda vodo pije, če za vince ne utrpi: ne zmore; napačno se rabi v zvezi »utrpeti izgubo« v pomenu »doživeti«.

utrpeti: otrpniti.

utruditi se s čim; — utrujen; utrujenost; — utrujati.

utržek: odtegljaj.

utvara: privid, zdelo, namišljena stvar.

utvarjati si †: misliti si, domišljati si; fantazirati.

uvajati, gl. uvesti.

uvala: večja vrtača podolgovate oblike, podobna nečkam.

uvažati; uvoziti.

uvaževati: vpoštevati.

uvedriti: razvedriti.

uvekovečiti: ovekovečiti.

uvel: vel; uvelo cvetje.

uveljaviti: dati veljavo; uveljaviti svojo moč, svoj vpliv, svoj ugled; uveljaviti se: dobiti veljavo, odločilno besedo; — uveljavljati.

uverenje †: potrdilo; spričevalo.

uveriti: potrditi v veri, prepričanju: uveriti se: prepričati se; — uverjen do dobra; uverjenost.

uvesti koga v družbo, v skrivnosti življenja; uveden; — uvajati; uvod.

uvet †: pogoj.

uvideti: spoznati, prepričati se; — uvidevati.

uvideven: dostopen: dostopen razlogom, dokazom; sprejemljiv za tuje besede.

uvod v višjo matematiko, v knjigo; brez uvoda kaj začeti razlagati; — gl. uvesti.

uvodnik: glavni, vodilni članek v političnem listu.

uvoz tujega blaga v našo državo; uvoziti mnogo blaga iz tujine; uvoznik; — uvažati.

uvreti se: ukuhati se.

uvrstiti: postaviti v vrsto; uvrstiti članek v časopis. — uvrščen; — uvrščati.

uzakoniti: dati veljavo zakona; sankcijonirati.

uzance, uzanc; trgovske uzance.

uzda; konja za uzdo voditi; koga na uzdi imeti: strogo ravnati ž njim, strogo ga držati.

uzdati: brzdati.

uzlovoljiti: ozlovoljiti; spraviti v slabo voljo.

uzmovič: tat; dolgoprstnež.

uznojiti; klanec ga je uznojil; uznojiti se.

uzreti: zagledati.

uzus, uzusa; vsakdanji uzus; učenec Uzus piše slovenske naloge, profesor Uzus pa jih — »korigira«.

užaliti: narediti žalostnega; storiti komu kaj žalega; užaljen v dno srca; — užaljenost.

užalostiti: užaliti; — užaloščen.

užariti: razžarati.

užgati luč: prižgati; jeza, srd se užge; beseda ga je užgala; užgati koga s čim: oplaziti, udariti.

Užice, iz Užica, v Užicu.

užitek imeti od česa: uživati kaj; duševni užitek; odreči se marsikateremu užitku.

užiten: poraben za jed, za užitek; užitne gobe.

užiti mnogo dobrega, slabega v svojem življenju: doživeti; okusiti; nisem užil mnogo veselja, pač pa veliko bridkosti; — uživati.

užitnina: davek od tega, kar je za užitek.

uživač: kdor s slastjo kaj uživa.

uživati: živeti ob čem; okušati; uživati dobroto, veselje; — s slastjo kaj doživljati: uživati življenje; uživati knjige; uživati ob tujem trpljenju; — užiti.

užugati koga: z žuganjem ga pripraviti do česa.

V

v predlog, pomeni I. z akuz. 1. smer dejanja; iti v cerkev, v mesto, v gozd; pasti v jamo; gledati v knjigo; spraviti kaj v kraj; prihajati v leta; jemati v misel; iti, vabiti v svate; udariti v obraz; poljubiti v lice; v prvo, v drugo, v tretje kaj storiti; — 2. notranjščino, v katero sega dejanje; stopiti v cerkev; vreči v vodo; v pesmi se poje; oblačiti se v svilo, v volno, v škrlat; levico (zatakniti) v škaf, desnico v pas; v nedeljo, v pondeljek, v petek in *svetek*; v *jesen*; — 3. konec, uspeh, namen, obseg dejanja; *razdeliti kaj v štiri dele*; *dati v dar*; prijeti koga v strah; vzeti koga v zakon; *dati kaj v najem*, *v zakup*; *spremeniti* vodo v vino; strojiti kože v usnje; obrniti *kaj v dobiček*, v čast, v škodo, v sramoto, v hudo, v veselje; šteti komu kaj v zlo, v greh; spraviti kaj v denar; devati kaj v nič; priti v navado; verovati v Boga; skuhati jajca v mehko, v trdo; dirjati v skok; zidan v dve nadstropji; v obraz lep, v pas tenak; splesti v tri pramene; jed mi gre v slast; — II. z lok. prostor (čas, razmere), kjer se kaj godi; stanovati v mestu; živeti v strahu, revah, nadlogah; govoriti v sanjah; pomagati komu v sili; v resnici; v starosti, v jeseni, v košnji; v podobi belega goloba; gredo v trumah; govoriti v podobah; plačati v gotovini; — večkrat se napačno stavi namesto »po«: ta rastlina raste po († v) gozdih, logih in travnikih; ta reč se prodaja po († v) vseh trgovinah; — »v« se vedno izgovarja skupno s sledečo besedo in ne sme stati sam na koncu vrste.

vaba: reč, ki naj koga privabi; nastaviti vabo pticam, rakom; biti komu za vabo; zapeljiva vaba.

vabec: ptič, ki naj druge privabi k sebi, da se vjamejo v zanke, postavljene okoli vabca; — vabica.

vabilen glas: vabeč.

vabilo na veselico; vabilo sprejeti, zavrniti, odkloniti; — povabilo.

vabiti: klicati k sebi; kokoš piščeta vabi; skušnjave vabijo človeka; vabiti v goste, v svate, na obed, v krčmo; zvon vabi v cerkev, k maši; — vabljenje.

vabljiv: vabeč; mikaven; vabljivo se smehljati; — vabljivost.

vacirati: biti brez posla, brez službe.

vada: *starejši izraz za* »vaba«; — vadba.

vadba: starejši izraz za vajo; danes samo *še v množ.*: *vadbe* = *(jezikovne)* vaje, sestavljene v knjigi za prevajanje *(Latinske vadbe)*.

vadec, gl. vadnica.

vadelj: vadlje.

vademekum, vademekuma.

vadij položiti na sodniji.

vaditi: poskušati, ponavljati; s ponavljanjem poskušati kaj doseči; vaditi voliče na jarem; vaditi se v tujem jeziku, v skoku, letu, metu; vaditi se v potrpežljivosti; vaditi telo na mraz, vročino; — vajen; — voditi.

vadljati (se): srečkati; vojaki so vadljali za Kristusovo obleko; — staviti (denar na kaj); — tekmovati.

vadlje: poleg; vštric; — takoj.

vadnica: *osnovna šola, spojena z učiteljiščem, da se na njej lahko učiteljski pripravniki vadijo v šolskem pouku*; — knjiga z jezikovnimi vajami; gl. vadba; — *v starejšem jeziku*: ptič, nastavljen za vado (vabo) drugim ptičem; gl. vabec.

vaga, nem.: tehtnica in njej podobne reči; studenec na vago (ne na kolo); zveza treh branovlakov, s katero je par konj upredžen v voz, nav. množ.: vage; konji so potegnili, da so vage zaškripale; — teža; dobra, čista, živa vaga; na vago (po teži) kaj prodajati; — pravična (prava, dobra) mera in vaga v nebesa pomaga.

vagabund; vagabundirati.

vagant; *vagantovske pesmi*; *vaganten* (električni) tok.

vagati: nem.: tehtati; tvegati; — vagovati.

vagonar: človek, ki stanuje v (železniškem) vagonu.

vaja: ponavljanje; praksa; spretnost; pridobiti si kaj z vajo; vaja v govorjenju; duhovne vaje; vaja v potrpežljivosti; telovadne vaje, proste vaje, vaje na orodju; pridobiti si vajo v čem; za to mi manjka potrebne vaje; poklicati koga na vojaške vaje.

vajat, gl. vajet.

vaje: vojke; jermeni ali trakovi, s katerimi se vpreženi konji vodijo, ravnajo.

vajen česa, čemu († na kaj); vajen ljudem in kraju.

vajenec: mlad človek, ki se uči kake obrti; sprejeti koga za vajenca; vajenca oprostiti; — vajenka.

vájet, vajeti: posamezna vojka.

vajín: vaju dveh (last).

vakanca; vakanten.

vakance, lat., počitnice.

vakuum, vakuuma.

val, vala; morski, zračni, zvočni val; morje žene valove; valovi se tepó; val krvi mu je udaril v glavo.

valah: konj (ne žrebec ali kobila).

valček, valčka; plesati, igrati valček.

valék, valéka; z valekom se testo tení; na valéku se z burklami popelje kaka težja posoda v peč; — valíč.

valilnica: priprava za umetno valjenje piščancev.

váliti: kotati; kotaliti; váliti sod po lestvi na voz; množica se vali iz cerkve; oblaki se valijo po nebu; ljudje se valijo v brezno pogubljenja; dim se vali iz dimnika; valovi reke se valijo; — váliti komu kamenje na pot: oviráti ga, delati mu zapreke; váliti krivdo na koga drugega; — kokoš vali (jajca): ker jih pod seboj vedno obrača in meša; — valjenje.

valj: umeten val; cilinder; naložiti kaj na valje, po valjih kaj težkega spravljati naprej.

valjar: valj; z valjarjem testo razbliníti, razvaljati; z valjarjem njivo povaljati.

valjarnica: del livarne, v katerem se železo valja; stopa, v kateri se valja sukno.

valjast: podoben valju.

valjati: váliti; z valjem obdelovati; valjati sod v klet; valjati kamenje po strmini: spuščati; valjati testo, sukno, železo, pločevino; — valjati se po travi, po zaporih, v bogastvu, v razkošju; lastna hvala se po blatu valja.

valjavec: mož, ki valja sukno.

valje: takoj; — gl. vadlje.

valjec: majhen valj; — valék; valíč; — valjček.

valovati †: valoveti.

valovit: podoben valovom; valovito gričevje.

valoviti, valovim: poganjati v valove; veter je valovil morje.

valoveti, valovim: gnati valove; morje je valovelo.

valovje se zaganja, kipi, bije ob bregove, izpodjeda breg.

valpet, nem.: graščinski hlapec, nadzornik tlačanov; — valptov bič.

Valvasor, Valvasorja.

vame: v mene.

vamp: debel, napet trebuh; sam vamp ga je; samo za svoj vamp skrbi; označba požeruha; — vampi: jed iz drobovja, pos. želodca; okisani, praženi vampi.

vampač: vampast človek; — vampež.

vampast: trebušen.

Vanča vas, gl. Vaneča.

vančno sonce: Ivančno, Ivanje, kresno.

Vaneča, Vaneče; krajevno ime; pomeni prvotno »Ivanetovo (Ivanovo) vas«.

vanilja (sad, dišava); vaniljevec (grm).

vanj v njega; — **vanjo**: v njo; — **vanje**: v nje (njih).

vapno †: apno.

varalo: priprava, ki jo imajo, kakor se pravi, cigani, da lahko ž njeno pomočjo vsakega človeka ociganijo.

varati: motiti, slepiti, goljufati; če me oko, sluh, spomin ne vara; varati se v kom: razočarati se nad kom; bridko, kruto, hudo varati koga.

varav: goljufiv; varav sklep.

varčen: štedljiv; v gozdih varčno sekati; tako dragocenost je treba varčno rabiti; — varčnost.

varčevati s čim: varčno ravnati; otrok se mora zgodaj učiti varčevati; nasprotje je: tratiti.

varen: brez skrbi, brez strahu; varen kraj; varno zavetje; varen pred strelo, pred poplavami, pred plazovi; varen pred ognjem; spraviti kaj na varno; kaj varno spraviti; biti na varnem; varno stopati; varno (previdno) kaj prijemati; po zemlji varno hodi!

varih: varuh.

varijacija; varijanta; varijeteta; varijirati.

varijeté, varijeteja.

varilo: priprava za varjenje kovin; — varilnik.

variti: naglo v kropu opariti; variti klobase; — variti železo: spajati ga; — variti pivo: kuhati; — varjenje.
Varl, osebno ime, = Orel.
varljiv: varav; — varljivost.
varnost; občutek varnosti; skrbeti za javno varnost; — varnostna straža.
varovalka: priprava, ki kaj varuje; varovalke so pregorele, ko je v brzojavni (telefonski) vod treščilo; — varovalo.
varovanec: nedoleten človek, ki ima javno postavljenega varuha; — varovanka.
varovati, varujem: paziti na kaj; otroke varovati; stražniki varujejo mejo; Bog nas varuj in sveti božji križ! Bog varuj = grožnja (sam Bog te naj varuje, če se boš drznil to storiti); — varovati se koga, česa; varujte se krivih prerokov, slabe družine.
varstvo; izročiti komu koga ali kaj v varstvo; sprejeti koga v (pod) svoje varstvo.
varščina: jamščina, ki se da v denarju; kavcija; vadij; varščino dati, položiti (deponirati).
varuh, varuha; angel varuh; postaviti koga komu za varuha; skrben varuh; — varuška; — varuštvo.
varžet: aržet; žep.
vas, vasí; iti v vas, priti v vas: na obisk; biti na vasi: ne doma; dolga (velika), hribovska vas.
vase: v sebe.
vasovati: iti v vas, biti na vasi: fantje vasujejo ponoči pod okni deklet; ak ponoči govorila ino z njim vasvala boš; hoditi vasovat k sosedu; — oglariti.
vaščan; vaščanka; vaški.
vata †: bata; z bato si zamašiti ušesa.
vate: v tebe.
vatel: meriti platno, trak na vatle.
vatlar; vatlarček: majhen obrtnik.
vaudeville, vaudevilla.
Vavpčja vas, krajevno ime, narejeno iz apelativa »valpet«.
Vavpotič, osebno ime, narejeno iz apelativa »valpet«.
važa †, nem., ruša.
važen: tehten, odločilen, znamenit, pomemben; važen spis, važna knjiga, važna okolnost; ni važno, kaj, pač pa, kakó; nocoj imam ž njim važen pomenek, sestanek; ta novica ni važna; to je premalo važno; — večkrat se napačno rabi v pomenu »resen«.
važnost pripisovati čemu; za nas je vse to brez vsake važnosti: pomena.
vbadati s šilom v usnje; vbadati se: mučiti se, truditi se; — vbosti.
vbijati žeblje v podplate; vbijati komu kaj v glavo: dopovedovati, dokazovati mu; — vbiti.
vbod z nožem; križni vbod (pri vezenju).
vbogajme: v imenu božjem; dati, prositi kaj vbogajme; vbogajme rediti: za božji lon; to imaš za vbogajme: zastonj, kot miloščino.
vbokel: konkaven.
vbosti, vbodem; — vbadati.
vbrizgniti boluiku morfija.
vcepiti komu ljubezen, sovraštvo, usmiljenje do živali v srce; vcepiti komu kaj v glavo; vcepiti si v glavo: vtisniti; — vcepljati.
včasi; včasih; nasprotje je — vedno.
včeraj; včerajšnji.
včrtati krogu mnogokotnik; — vrisati.
včustvovati se v kaj: s čustvi zajeti kaj.
vdahniti komu misel v glavo.
vdajati: dajati za ženo komu; — vdajati se veselju, otožnim mislim, pijači, brezdelju, igri; deska se vdaja, tla se vdajajo: upogibajo pod koraki; — vdati se.
vdanost v božjo voljo; slepa, brezmejna, otroška, verna vdanost.
vdati: dati za ženo; vdati se: omožiti se; vdati se v božjo voljo: izročiti, predati se; vdati se tuji volji, čaru, dokazu, besedam, lenobi, igri, pijači, opiju; — deska se vda: upogne; — vdajati.
vdeb: smrdokavra, božji petelinček (Upupa epops).
vdehníti: vdáhniti.
vdejati (vdeti), vdenem; vdejati nit v šivanko; — vdevati.
vdelati kaj v zlato, v srebro; škrinja zaveze je bila bogato z zlatom vdelana.
vdelávati: rogoviliti, razsajati.
vdeti: vdejati.
vdihniti: vdahniti; komur pevski duh sem vdihnil.
vdihovati svež zrak, strupene pline; — vdihavati.
vdilj: po dolgem; vse vdilj: kar naprej, venomer.
vdirati, gl. vdreti.

vdolbsti kaj v les, v kamen.
vdova ob živem možu.
vdovec; slamnat vdovec: zakonski mož, ko je žena z doma (na potovanju, v toplicah).
vdovstvo: vdovski stan.
vdreti, vdrem; voda je vdrla v mlin; sovražnik je vdrl v deželo; vdreti se v blazine, v blato, v močvirje: vgrezniti se; — **vdrt obraz;** vdrto zrcalo: konkavno; **vdrta lica;** vdrte oči.
vdrgniti mazilo v kožo.
vdrobiti kruha, mlincev v mleko.
več oči več vidi; nič več; nikdar več; nikoli več; več ali manj: bolj ali manj; — **po več krajih;** seznanil se je z več odličnimi učenjaki.
veča: kmetski sodni zbor; večo sklicati, na večo iti; — posebna davščina kot priznanje oblasti deželnega sodišča; veča se je naložila.
večati: delati večje; večati se.
večen: neskončen; večna smrt; večno veselje; **večno** življenje; večna luč: gori pred glavnim oltarjem; večno luč zvoni: ko se začne mračiti; večna škoda je zanj; **večno doma** tičati.
večer, večera; za večera; na večer; pod večer: proti večeru; z večera: zvečer; sveti večer: delopust; večer pred svetim dnevom; — večerna, zahodna stran neba, sveta; **dober** večer! — tudi ženskega spola: večer, večeri; dobro večer!
večerí se: dan se nagiba proti večeru, večer se dela.
večerja: večerna jed; dobiti kaj za večerjo; — **zadnja** večerja; suha večerja, gl. **suha južina.**
večerka: del popoldneva, ki je bliže večeru ko poldnevu.
večernica: 1. večerna zvezda (Venus); — **2. popoldnevna** pobožnost v cerkvi, ob nedeljah in praznikih, krščanski nauk, nav. množ.: večernice; iti k večernicam; večerničarji že grejo; — 3. »Slovenske večernice«, zbornik, ki ga izdaja Mohorjeva družba (od 1860).
večernik: 1. podsončnik; veter, ki zvečer začne pihati z gor proti nižavam; — **2. list, ki izhaja** proti večeru (ne jutranjik).
večina: večji del; večina glasov odloči.
večinoma: po večini; večinoma so bili sami slabiči.
večji: bolj velik; po večjem kaj opraviti: po vrhu; k večjemu trikrat: največ; večji del (leta) je bil bolan.
večkrat; večkraten: pogost.
Večna ves, krajevno ime, posneto po nekdanji »veči« (ljudskem sodnem zboru).
večnost; kaj je človeško življenje proti večnosti? celo večnost se nisva videla.
vedanec: tele, ki je prišlo z zadnjim delom naprej na svet; ni za pleme; — gl. vedenec.
vedavec, gl. vedomec.
vedé: vedoč; vedoma; vedé se je zlagal.
vedečen: radoveden; — vedečnost.
vedela, vedelo: vedeti, vem.
veden: nepretrgan, stalen; veden trud; njegovo vedno tarnanje in jadikovanje.
vedenec: 1. močvirska vešča; — **2.** mora; — gl. vedanec; vedomec.
vedenica: rojenica.
vedenje: 1. obnašanje; spodobno vedenje v šoli in cerkvi; — vesti se; — **2.** znanje; brez mojega vedenja; — vedeti.
veder: čist, ne zavešen; vedra jasnina neba; vedro nebo; sonce na vedrem vzhaja; vedro čelo: ne mračno, ne mrko; pod vedrim nebom.
vedeti, vem; kaj ti veš, kako je meni; vsi ljudje vse vedo; to se ve samo ob sebi; vedeti kaj za gotovo; kdo ve za najino ljubezen? ne vem ti imena, ne vem ti pomena; vedeti komu hvalo za kaj; za trdno kaj vedeti; vedeti si mero: poznati svojo pravo mero; vedi ga Bog, vrag, čuk! Bog si ga vedi kdo: Bog ga vedi kdo; kdo bi si ga vedel? to se ve da: se ve da: seveda: kajpada; tam se je kuhalo kaj vem kaj; žuga se mi s kaj vem kakšnimi odkritji.
vedež: človek, ki mnogo ve, posebno tudi, kaj se bo zgodilo.
vedeževati: napovedavati bodoče dogodke.
vedla, vedlo: vesti, vedem.
vedno: venomer, kar naprej.
vednost: znanje; to se je zgodilo brez moje vednosti: ne da bi jaz vedel.
vedoma: vedé; vedoč.
vedomec: vedež; — čarovnik; — neko bajeslovno bitje, ki se zna spremeniti v razne živali; — volkodlak; — močvirska vešča; poosebljena moška vešča.

vedrce: vedrica.
vedrica: majhno vedro.
vedrina: vedra jasnina (neba).
vedriti: jasniti; (nebo) se že vedri; one (ženske) same nam glave vedré; — pod streho čakati, (da dež poneha); — vedriti in oblačiti: obnašati se oblastno kakor Bog.
vedrnjak: gl. večernik 1. (obljublja lepo, vedro vreme).
vedro: posoda (z locnom) za tekočine; dekle je zajemalo v vedro vode, v vedro kovano vodice hladne; vedro se spušča v studenec; — stara, še danes običajna mera za tekočine: malo (primorsko) vedro = 10 bokalov (14.15 l), veliko (avstrijsko) = 40 bokalov (56.59 l); polovnjak drži pet (velikih) veder.
vegast: poševen, po strani, nagnjen, viseč, ne raven; vegasta miza, skleda, deska: ki ne stoji ravno; vegast stol, kozolec, križ; vegasta pisava, primera.
vegati se: zvijati se, omahovati, kinkati; — vezniti.
vegav: vegast.
veha: luknja v sod in čep za njo; — veja; vešča; širok zeljev list, ki se ne drži glave; klobuk s širokimi krajci; omahljiv, plah, boječ človek.
vehast: plahutajoč; kimajoč.
vehav: vehast.
vehemenca; vehementen.
vehet: šop.
vehica: vejica; — gl. veja.
vehikel, vehikla.
vehovje: ščavje.
veja: del stebla, debla, rastoč v zrak; gnati veje, iti v veje; strah ga je, če le veja ob vejo udari; mar učil boš cvesti veje? priti na zeleno vejo: priti v boljše razmere; na narodnem drevesu veja suha; točiti vino pod vejo: samo lastni pridelek.
vejast; vejat.
vejati, vejam (vejem): veti; z vetrom čistiti; Katreja sneg veja: ob sv. Katarini začne rado snežiti; vejati žito: čistiti ga od plev, prahu in druge nesnage (nekdaj na ta način, da se je s posebno lopato, vejalnico, metalo iz enega kota gumna v drugega; danes se rabi beseda tudi za vejanje na ročnem »mlinu«); veter veje s snegom; — gl. veti.
vejevje sekati za klajo, za steljo.
vejica: del veje; — ločilno znamenje »,«.
vejnat: poln, košat od vej.
vejnik: butara iz zelenih vej, ki se suši za zimsko klajo ovcam in kozam, ali pa v vinogradu pogroba za gnoj; — fašina.
vek: jokanje; stokanje; — življenje; življenjska sila; življenjska doba; stari, srednji, novi vek; o zlati vek zdaj muzam kranjskim pride; iz vekov v veke; na vse veke.
veka †: veko.
vekati: stokati, vzdihovati, sunkovito jokati.
veko: železen pokrov za odprtino krušne peči; — oko pokrivajoča koža s trepalnicami; zapreti veka.
vekomaj: večno; od vekomaj do vekomaj.
vekšati †: večati.
vel: ovenel; vela roža; velo lice, velo listje; — v starejšem jeziku: velik; Velo polje.
velblod: kamela.
vele-: visoko-.
veleizdaja: izdaja nad državo; — veleizdajnik; veleizdajski.
velelnik: glagolska oblika, ki izraža kako povelje, prošnjo, pobudo, zapoved ali prepoved; stoj! ne kradi!
velenemec, velenemška politika.
velesila: močno oborožena država.
Velesovo, krajevno ime; = Véliko selo.
veleti, velím: zapovedati, ukazati; ta veli mi: poj sonete; Krpan veli urno pognati; — velevati.
veletok: velika reka.
velevati; stori, kar se ti veleva; šega veleva tako; Horacij dulce et utile veleva.
veličanstvo; Njegovo Veličanstvo kralj.
veličast; veličastje: veličanstvo.
veličati: poveličevati, povzdigovati.
veličina: količina.
veličiti (se): delati (se) velikega; povzdigovati; — veličati.
veličje: majesteta.
vélik, velíka, velíko; določna oblika: véliki, vélika, véliko; velik (visok) dan, sneg, praznik, pesnik, prijatelj, svet, pomen, teden (velikonočni); véliki hlapec, vojvoda, knez, altar; veliki srpan: avgust; veliki traven, domača označba za mesec maj, v prekmurščini za april; — Aleksander Véliki; — velika maša, noč,

beseda, resnica, dekla, črka, nedelja (velikonočna), noč (pred Gospodovim vstajenjem), cesta (državna), občina, država; — veliko mesto; — veliko nas je; veliko se pečati s čim; — strašno, neverjetno, hudo velik.

velikačiti in prvačiti: napihovati se, postavljati se.

velikan: velik mož; pravljice pripovedujejo o velikanih in palčkih; — velikan učenosti; velikan na duhu, na kakem polju; velikanka; velikanski.

velikaš: človek na visokem mestu; magnat.

Velikonja, osebno ime; = velikan, dolgin; — gl. Sladkonja.

velikonočnica: Anemone pulsatilla; — velikonočni prazniki.

velikoprodaja †: prodaja na debelo.

velikost; *urediti, postaviti v vrsto kaj* po velikosti.

Velikóvec, dijalektično starejše »Blekovec«, krajevno ime; prvotno »Boljkovec«, po okrajšani obliki »Boljko« imena »Boleslav«.

veljak: človek, ki med ljudmi kaj velja; potentat, magnat; možje veljaki (možje — veljaki †).

veljati: 1. imeti vrednost, veljavo, ceno; denar, bankovec, prepoved, zakon ne velja več; *njegova beseda velja vselej*; ako kaj veljate; to me je mnogo veljalo; naj velja, kar hoče; to ne velja nič; človek toliko velja, kar plača; koliko velja kg soli? — 2. meriti na kaj; držati; beseda dana, vez velja; velja (kar sva se domenila)! ta beseda velja tebi: meri na tebe; o tem velja isto, kar smo povedali o onem; — 3. sloveti; veljati za bogatega, za tepca, za veščaka; »Deseti brat« velja za naš najboljši roman.

veljava: vrednost, cena; veljave si pridobiti pri kom, veljavo komu dati; nima nič veljave pri ljudeh; pet goldinarjev avstrijske veljave.

veljaven denar, mož; veljavna priča; *veljavni družabni in družinski red*; — veljavnost.

velmož: veljak, velikaš.

velnica: lopata za vejanje žita.

Velo polje, krajevna označba, pomeni »Veliko polje«.

venčati: dati venec (na glavo), kronati.

vendar; vendarle.

ven in ven: venomer, kar naprej.

vena; venozna kri.

vené: oné.

venec; vence plesti, viti; venec luka, čebule, česna; trnjev venec bratje so mu pleli; sonetni venec; rožni venec; naslovi raznih knjižnih zbirk: Venec cerkvenih (šolskih) *pesmi, pobožnih molitev, slovanskih povesti*.

Venera: Venus; — venerične bolezni.

venéti, venem; trava, roža, lepota vene.

venomer: v eno mer.

Venus: Venera, Venere; Venerin; — venerične bolezni.

veper, vepra: divji merjasec.

vera; prava, kriva, nova, stara, babja, prazna, šibka, majhna, zmotna, slepa, mlačna, trdna, neomajna, živa vera; vera v koga; vera peša; vero zapustiti, popustiti, zgubiti, komu dati, podreti, vzeti; pripraviti koga ob vero; temu možu ne gre vera: ni vreden, ne zasluži vere, zaupanja; pri moji veri; pasja vera! = kletvica; živeti v veri; komu kaj na vero in poštenje dati; spreobrniti koga na svojo vero, k svoji veri; na veri živeti: v koruznem zakonu; — moliti vero.

verb, verba; verbalen; verbum, verbuma.

vereja: pokončen steber v plotu; čuk sedi na veji, sova na vereji; — podboj v lesi ali tudi pri vratih.

veren: verujoč, zvest, zanesljiv; veren posnetek, prepis; verne duše v vicah; verno ljudstvo; verno zrcalo; verno koga *poslušati*.

veriga ima člene; sklenjena veriga dokazov; nepretrgana veriga dogodkov.

veriti se: zatrjevati pri svoji veri.

verižiti: vezati; zapletati; verižiti nesmisle; — prekupčevati.

verižnik: prekupčevavec.

verjeten: vreden vere; — verjetnost.

verjeti, verjamem; verjeti komu, besedam, očem; verjeti na besedo, na vraže; verjeti na žive in mrtve: trdno, neomajno verjeti; nikomur nič ne verjamem.

Verne Jules; spisi Julesa Verna.

vernik: veren človek; verniki se zbirajo v cerkvi k službi božji; — vernica.

verodostojen: vreden vere.

verovati: verjeti; verovati kaj, v kaj, v koga; svojim očem ne veruje.

Veržej, iz Veržeja; Verženjec; verženjski.

ves, vsa, vse; krohotati se na ves glas; ves iz sebe je bil; zdaj je ves drugačen; on je bil ves naš; ves drug zrak; ves teden se je trudil; vso noč bedeti; vse dotlej, da bo drugače; na vsa usta kaj povedati; na vse zgodaj; po vsem tem; vse bolj in bolj; vsi do enega: vsi, razen enega; — gl. cel.

vesa: strm svet; strmina.

vesel korak, značaj, človek; vesela družba, igra; na tihem vesel; imeti vesele dni; prav vesel sem; vesel pomoči, družbe nisem take; veselo veliko noč (ti želim)! — v krajevnih imenih: Vesela breza, gora; Veseli vrh.

veselica; prirediti veselico na prostem; narodna, ljudska veselica s petjem in godbo; veselični davek.

veseliti se česa: z veseljem pričakovati; to me veseli; ne veseli me več nazaj v mesto; veseliti se nad čim; šola, uk ga nič ne veseli.

veseljačiti: veselo živeti, zabavati se.

veseljak: človek, ki samo veseljači.

veselje kazati nad čim, na čem, ob čem; od veselja skakati; privoščiti si nedolžno veselje; veselje komu kratiti, kvariti; ves v veselju; od veselja jokati; veselje doživeti, naužiti se ga; divje veselje; peklensko, satansko veselje: hinavsko, škodoželjno; veselje kipi, se razmahne, prekipeva; tresti se od veselja; veselje človeka spreleti, mine; večno veselje; veselje ga je gledati, poslušati; žito raste, da je veselje.

veselnik: dolgo, primitivno splavarsko in brodarsko veslo, kombinacija vesla in krmila.

veselost; burna, hrupna veselost; veselost kazati, hliniti, skrivati.

vesiti; vesiti perilo sušit; vrabci se vesijo po vejah, otroci po plotu; vesiti se komu na vrat, za suknjo, za škrice; — obešati.

veslaj: enkraten udarec z veslom.

veslati proti toku; veslati z rokami: mahati.

veslica: grebljica, s katero se grebe oglje in pepel iz peči.

veslo; ladja na vesla, brez vesel; temu da Bog veslo, drugemu teslo: vsak ima svoje delo, svoj poklic.

vesna: pomlad; boginja Vesna.

vesoljni potop; vesoljni svet; vesoljni cerkveni zbor; — vesoljstvo: univerzum.

vesovnik †, gl. veselnik.†

vest, vesti: 1. zavest; lahka, slaba, tenka (občutljiva), kosmata (neobčutljiva), živa, rahla vest; sredi viharja sam s svojo vestjo; človek brez vesti; vest človeku kaj pravi, se mu oglaša, ga peče, grize, skeli, mu česa ne da, ne pusti, ne dovoli, ne miruje; ohladiti si vest; komu hudo vest buditi, zbujati; imeti kaj na vesti; vest si izpraševati; zagovarjati se sam pred svojo vestjo; — 2. poročilo, novica; širiti vznemirjajoče vesti; po najnovejših vesteh; časopisna vest.

vesten: skrben; vesten človek; vestno kaj opraviti: po najboljši vesti; — vestnost.

vesti, vedem: peljati; z močjo ga vedeš na svoje sveto domovje; — vesti se: obnašati se, ravnati; vesti se spodobno v šoli in v cerkvi; vesti se čudno, nesramno, grdo, slabo, nehvaležno proti komu, po navadni etiketi, kakor slepa kura; — vedenje.

vesti, vezem; vezati; — vezenje.

vestija †: telovnik.

vestnik: glasnik.

vešalo: priprava, na katero se kaj vesi; — obešalo.

vešala, vešal: vislice.

vešč: vedoč, izveden, učen; vešč česa; vešča roka; vešči ljudje.

vešča: čarovnica; žensko dete, katero se rodi po zadnjem koncu (ne z glavo naprej), postane vešča; — luč, prižigajoča se od močvirskega plina na zraku; — razne vrste ponočnih metuljev.

veščak: strokovnjak.

veščina: spretnost.

veter; rahel, topel, suh, hladen, srečen, mrzel, zgornji (zahodni), dolenji (vzhodni); na vetru: na prostem, pod milim nebom; veter piha, vleče nasproti komu, se vzdigne, zaveje, veje, pritisne, se prevrže, potegne, šumi, tuli, brije, zavija, vrši, žene listje, gre preko polj in gozdov; veter (vetra) dati čemu, komu: pognati; v veter iti: v zgubo; na vse štiri vetre: v vse štiri strani sveta; mlin na veter; obračati svoj plašč po vetru (sreče); predaj se vetrom, naj gre kamor hoče; odkod ga je neki veter pri-

nesel? — vetrovi (v trebuhu) ga napenjajo; spuščati vetrove; — vetrček; vetrc; vetrič.
veterina; veterin(ar)ec.
veti, vejem: pihati; veter veje; — vejati.
veto, veta; Poljaki so bili vedno ponosni na svoj († svoje) »(liberum) veto«.
vetrih: ponarejen ključ.
vetriti: zračiti; izpostavljati vetru.
vetrna stran: proti vetru obrnjena; nasprotje: zavetna stran; — vetrni mlin: mlin na veter, na sapo; — vetrno (vetrovno) vreme.
vetrnica: perot kake priprave, ki dela veter ali ki jo veter goni; suhi mlin, s katerim se čisti žito; iz vetrnikov spletena kita ob robu strehe, da je veter ne trga; — megla na hribih, ki naznanja veter, burjo (zastava); — oknica, polovica lesenega okna (žaluzij); — gozdna cvetka (Anemone nemorosa).
vetrnik: šop slame, spleten v obliki drobnega snopa (za eno rokovat), se splete v vetrnico.
vetrnjak: nestalen človek, neznačajnež, šviga švaga; — vetrnjaški značaj; vetrnjaštvo.
vetroven: izpostavljen vetru; viharen; vetroven kraj; vetrovno vreme; — vetrovnost.
vetrovnica: plošča, na kateri so označene razne strani sveta.
veverica: vrsta glodavcev (Sciurus); veverička kožica.
vez: kar kaj veže; noge so mu dali v (železne) vezi; koza in vez držita skupaj celi stol (statev); zidarji devajo v zid vezi, ki imajo na koncu ključe, da je zgradba bolj trdna; — pretrgati vezi s kom; ž njim me vežejo rodbinske, prijateljske vezi; — vezava knjige; gotska, renesančna, polfrancoska vez; vez v platno, v usnje.
vezač veže (snope); — vezavka.
vezanke: čevlji, ki se vežejo s trakovi (v nasprotju s škorji).
vezati, vežem; vezati snope, trte h kolom, lonce z žico (v žico), les s čepi, knjige v usnje; otrobe vezati: govoriti neumnosti; — vezati preteklost s sedanjostjo, romantiko z realizmom, poezijo z življenjem; — beseda, obljuba, prisega, postava, zapoved, dolžnost me veže; — vezana beseda: pesniška, umetniška (v nasprotju z nevezano prozo).
vezava knjige: vez.
vezela: srobot; — vezelje.
vezenina: vezeno blago; narodne vezenine; — vezenje.
vezéti, vezím: tičati; — vezniti.
vezilja veze okraske v platno.
vezilo: vez; — dar za rojstni dan ali god; dati komu kaj za vezilo.
veznica; veznik: reč, ki kaj veže.
vezniti: pogrezniti; obtičati; — vezeti.
vezovati koga: obhajati njegov god s čestitkami, darovi, slavnostmi; — vezovati se: godovati.
veža: prostor pred stanovanjem; priklet; veža božja: cerkev; — vežna vrata; vežni ključ.
vežba †: vaja.
vežica: lopa pred cerkvijo, pod zvonikom.
vežiti: zvijati; — vegati.
vglobiti se v misli, v knjigo.
vgnezditi se; ta navada, bolezen se je vgnezdila pri nas.
vgozditi: zagozditi; — vgožen.
vgrezniti se v blato.
vgrizniti v kislo jabolko: lotiti se neprijetnega posla.
vhod v vagon, hišo, mesto; — nasprotje: izhod.
vibracija; vibranten; vibrirati.
vicati: mučiti; žene može vicajo na zemlji.
vice; iz vic priti v nebesa.
vicinalen; vicinalka: vicinalna železnica.
Vid; sv. Vid je črešenj sit: takrat jih navadno že ni več ali pa so že črvive; zarje Vidove: višek leta, kresa, poletja, ko stoji sonce najviše; akme.
vid: gledanje, pogled; bleščeč sneg jemlje človeku vid; pustiti kaj iz vida: iz oči; vid na stare dni opeša; pri oni nesreči je zgubil vid; — čas, ko se še (že) vidi; za vida, z vidom vstati; od vida do vida: od jutra do večera, dokler je še svetlo.
videc: človek, ki vidi; slepci bi radi vidce vodili; — jasnovidec.
Videm, krajevno ime, pomeni cerkveni svet, cerkveno posest, zemljo in stavbe.
viden: v zvezi z vidom; viden živec, kot, trak; — dostopen za vid; viden znak nevidne milosti; od daleč, od vseh strani viden; vidni svet; viden vzrok; vidno

znamenje pritisniti komu ali čemu; vidna oblika; vidno ginjen; vidno se je spremenil; mož kar vidno hira; — lep za oči; bolj vidno ko pridno (koristno); to sadje ni vidno, ali je dobro.

videnje; po videnju poznati; brez videnja kaj kupiti; prikazen ali videnje.

Vidergar, osebno ime, = človek, doma iz Idrije.

videti, vidim; videti kaj s svojimi (lastnimi) očmi, na lastne oči: na desno oko bolj slabo vidim; videti komu v srce; gledajo, pa ne vidijo; videti v temi kakor maček; videti mnogo sveta; se že vidi: dovolj svetlo je; o sv. Vidi se skoz noč (vso noč) vidi; kjer ni kaj videti, ni kaj vzeti; to se jasno vidi na njem; videti mu je, da ni zdrav; videti je bolan, zaspan, pošten človek, drugačen, nego je v resnici; teden dni me kraljevski dvori ne bodo videli; težko ga vidi; niti videti ga ne morem: ne maram; reč je videti lepa, bela, črna; mož je boljši, nego je videti, se mu vidi; vidi se, kam pes taco molí: kaj bi (kdo) rad, kaj dela, kaj hoče, namerava, misli; — meni se vidi: zdi.

videz: 1. pogled; staviti kaj na očiten videz; — 2. lice, zunanja podoba, ki jo človek ali stvar kaže (ne pravo bistvo); po videzu ga poznam (govoril še nisem ž njim); samo na videz je pohleven (v resnici je ves drugačen); soditi samo po videzu; prazen videz.

videž: videz.

vidik: vid, stran, plat, stališče; s tega vidika je stvar precej drugačna; soditi kaj z znanstvenega, s strankarskega vidika; na vidiku je: se že vidi, kmalu se bo popolnoma pokazalo.

vidirati; vizum, vizuma.

Vidmar, osebno ime; mož, ki stanuje na »vidmu« ali ga ima v najemu.

vidoma: vidno; zvidoma.

vidovica: bolezen sv. Vida; božjast.

vidra, povodna žival (Lutra vulgaris); bruhati kakor vidra.

vidva; vedve.

vigenj: ješa; kovačnica.

vigorozen: živ, živahen, poln življenja; — vigoroznost.

vigred: pomlad; vigredeč: pomladanski, spomladnji.

vihar, viharja; vihar preti, divja, se vzdigne, besni, razsaja, se poleže; vihar strasti.

viharen obračun; viharna noč, skupščina; viharno morje, vreme, zborovanje.

vihati: zvijati; vihati si brke, rokave, hlače; obrvi se vihajo; vihati svoj nos nad kom, nad čim: mrdati.

vihra: vihar; ihta; vihra se zgrne nad kom; — vihrav človek.

vihrast: viharen; vegast.

vihrati: mahati; s perutnicami vihrati; zastave vihrajo; vihrati kam: hiteti; vihrati kaj: vihratiti.

vihratiti: naglo, površno kaj delati.

vihrav: nagel; vihrav človek; vihravo kaj delati; — vihravost: nepremišljena naglica.

vihteti, vihtim: mahati, sukati; vihteti meč nad kom.

vijadukt.

vijak; ladja na vijak; aeroplanski vijak; vijak zategniti, priviti, odviti; vijaki popustijo.

vijaticirati; vijatikum, vijatikuma.

vijóla; vijolina; jgrati na vijólo, na vijolino († vijolini).

vijolenca; vijolenten.

vijoleten † vijoličast.

vijolica: dišeča, skromna, tiha vijolica; rumena vijolica: šebenik (Cheiranthus cheiri); pasja vijolica: ne dišeča (Viola canina).

vijoličast: vijolične barve.

vijuga: serpentina; kakor »S« zavita smer; cesta gre v neštetih vijugah na višino.

vijugast: podoben vijugi; vijugasta cesta, reka.

vijugati se: viti se; uvijati se; potočič, cesta se vijuga.

vik: kričanje; zagnati vik in krik.

vikar; vikarij; vikarijat.

vikati: praviti komu »Vi«; mlajši ljudje starejše vičejo; neznane ljudi vikamo.

Vikrče, krajevno ime, posneto po nem. osebnem imenu Wichart.

vila: pravljično bitje; gorska vila; povodna vila.

vile, vil; gnojne vile, senene (senske) vile; ljubše so mu grablje ko vile: rajši jemlje ko daje.

vilice: majhne vile; na vilice kaj nabosti; — glasbene vilice.

vilinji; vilinski; za vile; — gl. vila.
vilišče: ročaj, ročnik, držaj vil.
viliti se: kazati podobo vil.
vimčič, gl. skrečnik.
vime, vimena; kravje vime ima štiri sesce, kozje samo dva.
vimenjati: dobivati polno vime; — obirati se, pomišljati se, počasi se k čemu napravljati, oklevati.
vinar: najmanjši kovan denar; niti vinarja nimam.
vince, vinca; sladko, rujno vince; ljubkujoča beseda za vino; vince zlato se v kozarcih nam smeje; — vinčece; vinček.
vindicirati; vindikacija.
Vinharje, Vinharja; kraj, kjer so naseljeni »Intiharji«.
viničar: najemnik, ki stanuje v viničariji pri vinogradu, ki ga stalno obdeluje.
viničje: trsne mladike.
vinika: mlada trta; divja trta.
vinjak: nož z zavitim rezilom.
vinjen: vinski; opit; — vinjenost.
vinkulum, vinkuluma; vinkulirati.
vino; rujno, zlato, staro, sladko, mašno, sveto (brez vode), žgano (žganje), [illegible] (ne sladko): vino vre (na drožeh), se ubriše (očisti), se nastavi (na pipo), je na pipi, teče, vleče na jesih (dobiva okus po jesihu), potegne na jesih (se skisa); vino stopi, seže, udari v glavo, v lice, leze v lase, se pivcu ustavi, upre, izkadi iz glave; sedeti pri vinu; po grlu pognati, udušiti mnogo vina; vodo pridiga, sam pa vino pije: nedosleden, neznačajen človek; to je cvič, kislica, podčepina, vrisk, pa ne vino; cviček je cviček, vino ni; domorodna kapljica; vina góri!
vinógrad; vinogradnik.
vinoreja; vinárstvo.
vinorodni kraji.
vinotoč pod vejo: smrekov vršiček kot znak, da toči lastnik samo lastni pridelek.
vinotok: oktober; — krčmar (pri starejših pisateljih).
vinska posoda, jagoda, trta, gora; (vinska †) trgatev; (vinske †) gorice; vinski brat, bratec: pivec; vinski jesih; vinski trgovec; vinski sin: v pijanosti spočet; — ves vinski (vinjen) in težak; — Vinski vrh: zelo razširjeno krajevno ime.
vinščak: vinogradnik.
Vintgar, krajevno ime; iz nemškega »Wingert« = vinograd (v prvotnem pomenu).
Vipáva; Vipavec; vipavec: vino iz Vipave, z Vipavskega; Vipavka; vipavski sir.
vir, vira: kjer voda vre iz zemlje; lepih pesmi hladni vir; tam tekó viri učenosti; vir novega življenja; viri, iz katerih zajemljem, teko slabo, ali o tem sploh molče; — virček.
virant, neka rastlina (Asplenium ruta muraria).
Virgil †: Vergil.
Virmaše; krajevno ime; iz nem., po osebnem imenu »Erinrich«.
virstvo †: gospodarstvo; — gl. virt.
virt †: gospodar; kdo zdaj gre: naš oča, naš virt; Bog je virt: to je v božjih rokah; — v pomenu »krčmar« ima na zahodu obliko »birt«.
virulenca; virulenten; virus, virusa.
viselnice: vislice.
viseti, visím; črešnje visijo na veji; viseti na (ob) niti; ob bedru mu meč visi; viseti v jamo, v grob: biti blizu smrti; viseti v zraku: svet visi: je negotov; viseti na nos: pred nosom.
vislice; priti na vislice; obesiti koga na vislice.
visočanstvo; Njegovo Visočanstvo kraljevič.
visočina: višina.
visok; visok gospod, položaj, smoter, stan; visoka doba (starost), postava (figura, štatura), starost, misel, molitev, pesem, šola, glava (ošabna), cena gospoda; ta knjiga je zanj previsoka: ne razume je; visoko ceniti, meriti, letati, besede staviti; imeti visoke pojme o čem.
visokost; po visokosti zaostajati za kom.
viš: vidiš; glej!
viš: višina; vzdigati se na viš, iti na viš.
višava; slava Bogu na višavah; neba višave; jasne višave.
višavje: višje pogorje.
višek umetnosti, predrznosti; takrat je bila njegova slava na višku; višek česa doseči, prekoračiti; — oči kvišku povzdigniti; zviška koga pogledati.
višina; nadmorska višina; izmeriti, določiti, dognati višino; po višinah je čad, po nižinah megla; — duševna višina poslušavcev.

višnja; koščičasto drevo in sad (Prunus cerasus).

Višnja gora; višenjski polž; — **Višnjan**; višnjanski.

višnjev les; višnjeva barva; višnjevi podlesek; ves višnjev je bil po telesu od udarcev; — višnjevkast.

višnjevec: žganje od (iz) višenj.

višnji: višji.

vitek: ki se da lahko zviti, upogniti; — nasprotje debelega, zavaljenega; vitko telo.

vitel, vitla: priprava, s katero se kaj vije, navija.

vitez; viteški; viteštvo.

viteški †: viteški.

viti, vijem; viti vence, trte; viti niti na klobčič; roke obupano viti; krč me vije; vije me po trebuhu; — potok se vije med jelševjem; viti se od bolečin: zvijati se.

vitlo: vitel.

vitica: nitast, vijakasto zavit konec lista ali veje, s katerim se rastlina vzpenja in oprijemlje.

vitra; iz šib. Vleti vitre z vitrami živati koš, vezati lesene obroče; meso se cefra na vitre; vsako leto zraste drevesu nova vitra.

vitrijol.

vivček: majhna pipa s kratko cevjo in pokrovom, podobnim stolpičku; — kuhinjski vivček: otrok, ki se vedno po kuhinji smuka; — nadzornik nad oddelkom delavcev ali premogokopov v Zagorju na Savi.

viza, neka riba (Accipenser huso).

vizija; vizijonaren.

vizum, vizuma; vidirati.

viž ga! gl. viš.

viža †: način; napev; melodija.

vižar, nem., vodnik; komandant; poveljnik; — gl. vojvoda.

vižati †: voditi, ravnati, upravljati.

vjesti se; rja se je vjedla v železo: zajedla.

vkapljati komu zdravilo v oči.

vkladati papir v tiskarski stroj; — vkladač; vkladalka.

vkleniti koga v železje; vkleniti vola v jarem; — vklepati.

vklesati napis v kamen.

vkljub vsemu, vkljub vsem storjenim obljubam.

vknjižiti; zapisati v knjigo; intabulirati; vknjižiti se na njegovo posestvo, hišo.

vkopati se v zemljo; stoji, kakor da so mu noge vkopane.

vkoreniniti se: pognati korenine v zemljo; zakoreniniti se.

vkovati koga v železje.

vkraj: proč, v stran.

vkreber: kvišku, navzgor, proti vrhu.

vkuhati, gl. ukuhati.

vkup: na kup, skupaj; biti vkup s kom; oči mu že vkup lezejo; vsi vkup nič ne veste.

vkupaj: skupaj.

vkupen: skupen.

vlačec: plesen, gniloba, ki se naredi v slabo zamesenem, premalo kipnjenem in slabo pečenem kruhu, če stoji nekaj dni.

vlačenica: grebenica, ključ.

vlačilec: ladja, ki drugo vleče za seboj.

vlačiti drva s hribov; vlačiti njivo (z brano); vlačiti (po sili) kaj na dan: govoriti o čem; vlačiti koga s seboj; vlačiti koga po zobeh: obirati ga, ogovarjati ga; — vlačiti se: počasi, s težavo hoditi; megle se vlačijo po dolinah; vlačiti (potepati, potikati) se s kom po temi in samoti; vlačiti se: iskati spolnih dogodivščin.

vlačuga: žena, ki se vlači; — vlačuge: razno orodje in priprave, s katerimi se kaj vlači; n. pr. seno s hribov, plug ali brana domov, če ni voza; težek okvir iz štirih brun, s katerim se njiva vlači.

vlačugar: potepuh; postopač; moška vlačuga; — vlačugati se: vagabundirati.

vlada se je konštituirala, rekonštruirala, predstavila skupščini, je odstopila; stopiti v vlado; vladine naredbe; — kreniti na vlado: podati se v poslopje, kjer posluje vlada; iti k vladi: stopiti v službo pri vladi; zobati iz vladinih jasli: dobivati posebne ugodnosti.

vladar; vladarica; vladarski.

vladati nad kom; svoboda, mir, pravica vlada med ljudmi; po teh krajih vlada sama revščina.

vladavina: območje, oblika vlade.

vladika †: škof.

vlaga sili v zid, v obleko; iz stanovanja se vlaga težko prežene.

Vlaj, osebno ime, prekmurska oblika za »Vlah«.

vlak: splošno priprava, ki kaj vleče, s katero se kaj vleče, n. pr. seno s hribov; posebej: skupina železniških vagonov; osebni vlak, tovorni vlak; iti, sesti, stopiti na vlak; vlak v zadnjem hipu ujeti; pripeljati se z vlakom; — vlaka.

vlaka: veja, na katero naložé seno, da ga vlečejo po strmih senožetih navzdol; — vlake: sanem podobna naprava, s katero se spravlja seno ali stelja z gor po drčah v brežini.

vlakno: posamezna nit, pramen vitre, lanu ali česa podobnega; — vlakence; vlaknast.

vlažen: prepojen, navlečen z vlago; vlažno stanovanje, vlažno vreme; — vlažnost.

vleči voz, koga za roko, kaj za seboj; magnet železo na se vleče; vsak vleče na (v) svojo stran; vleči denar, plačo, špano, besede, iz pipe; vleče me domov, med ljudi, v svet; lakota slave, blaga vleče pisarja drugam; srce, hrepenenje ga nekam vleče; veter vleče komu nasproti; vleči na uho, na ušesa: prisluškovati; vleči koga črez (skozi) zobe: ogovarjati, obrekovati; vleči ga: piti ga; vleči na jesih: dobivati okus po jesihu; vleči na zeleno: spominjati zelene barve, postajati zelen, kazati vedno bolj zeleno barvo; draginja še vleče: ne mara ponehati; vleči koga (za nos); — vleči se za kaj: potezati, truditi se; obleka se vleče po tleh, megle se vlečejo po travnikih; vino se vleče: postaja gosto, vlačno; pot se vleče kakor kurja čreva, kakor tolminska bližnjica; reč se vleče: ne pride do nikakega konca; — vlačiti.

vlečka: dolgi rep ženskega krila, ki se je vlekel po tleh.

vlepiti fotografijo v knjižico.

vlesti v luknjo; vlaga se je vlezla v obleko, v stanovanje.

vliti vodo v sod, petroleja v svetilko, komu novega poguma; vliti komu prepričanje; — vlivati.

vlizati se komu: prilizniti se komu.

vljuden: priljuden, ljubezniv; nasprotje je: oduren; vljuden človek, vljudna beseda, vljudno obnašanje; — vljudnost.

vloga: kar je kje vloženo; žimnata vloga v laseh; zamrznjena vloga v banki, v hranilnici; pismena vloga (prošnja, dopis) na kak urad; — preneseno: razdeliti vloge pri kaki igri na gledališču: igro na posamezne osebe; igrati glavno ali stransko vlogo; ljubimke so bolj priljubljene vloge ko stare mame; igrati veliko vlogo v gospodarskem, družabnem življenju; denar ne igra tukaj nobene vloge: je brez pomena, ne odločuje.

vlom v banko, pošto; vlom se ni posrečil.

vlomiti v hišo, v trgovino; — gl. ulomiti.

vlomilec je bil prepoden; vlomilsko orodje, vlomilske priprave.

vloviti kaj v roko, v mrežo, v past.

vložek: vloga.

vložiti blago v vagon, denar v banko, prošnjo za podporo; ročaj sablje je bil vložen z biseri in dragim kamenjem; — vlagati.

vložnik: človek, ki je kje kaj vložil; — vložnica.

vmes: v sredi; vmes govoriti: v besedo segati; mnogo ljuljke je vmes: primešane; postaviti kaj vmes: med drugo; vtikati se vmes.

vmesiti rozin, suhih češpelj, krhljev v testo.

vmesti v juho jajce; — vmeten († vmeden); — vmetem.

vmestiti: postaviti na kako mesto; inštalirati; — vmeščen na kaj; — vmeščati.

vmešati kaj v kaj; — vmešavati se v tuje zadeve, tuje posle.

vmeti, vmanem: vdrgniti; vmeti mazilo v kožo.

vmuzniti se v kaj; nasprotje: izmuzniti se (čemu, komu iz rok).

vnamem, gl. vneti.

vnanji: zunanji; inozemski; tuj.

vnanjost; vnanjščina: zunanjost; zunanje lice; podoba; videz.

vnapred: vnaprej.

vnaprej kaj plačati, dati.

vnašati dopise v knjigo; vnašati posamezne vloge v vložni zapisnik; — vnesti.

vnebohod Gospodov.

vnebovzetje Device Marije.

vnema: gorečnost; kazati vnemo za kaj; njegova prvotna vnema se je kmalu ohladila.
vnemar, gl. mar I, 1.
vnemarno: nemarno; malomarno; nepazljivo; — vnemarnost.
vnemati: užigati; vnemati želje po čem; želje se v srcu (v prsih) vnemajo; prepiri se vnemajo; obup kri vnema in možgane; nedolžnost vnema ji oči in lica; — vneti.
vnesti, gl. vnašati.
vneti, vnamem: užgati; od žerjavice se lahko kaj vname; pljuča so se mu vnela; vname se boj, prepir, želja, srd, ljubezen; vitez ji srce nedolžno vname; vneti se za kaj; vneti za pravico; vnet od strasti, od čiste ljubezni; vneto kaj zagovarjati, se potegovati za koga.
vnic: vznak, črez hrbet, nazad, narobe; vnic vreči: črez glavo nazaj (n. pr. mlečni zob); vnic odmetati oglje (kadar se preganjajo uroki); vnic natočiti: črez roko, tako da je dlan navzgor obrnjena; vnic udariti koga: z obrnjeno roko.
vnika: ponor; ponikva.
vniti, vnidem: vstopiti.
vniz: nizdol, navzdol.
vnovčiti: spraviti v denar; — vnovčevati.
vnovič: znovič.
vnuče, gl. onuče.
vnuk: sinov sin; — vnučka; vnuka; vnukinja.
vnuka, gl. otavič.
voda; čvrsta (sveža), bistra, napeta (visoka, povodenj), izdanja (talna, podtalna), mehka (deževnica), trda (iz virov), kalna voda; smrdljiva voda: petrolej; kisla †, mineralna † voda: slatina; sodavoda †: sodavica; vode si naliti, se napiti; vodo pridiga, sam pa vino pije; voda klokota, šumi, odleti, se uleti, uplahne; plavati z (za) vodo, proti vodi; konje gnati na vodo; na vodi kaj kuhati; voda mu že v grlo sili, teče: v najhujši stiski je; vodo na svoj mlin obrniti, napeljati: kaj v svojo lastno korist obrniti; nositi vodo v Savo: opravljati nepotrebno, nespametno delo; saj ne gori voda: ne mudi se še tako; saj ni v vodo padlo: ni popolnoma zgubljeno; kri ni voda: sorodniki so človeku bližji ko popolnoma tuji ljudje; vse je šlo, splavalo po vodi: ponesrečilo se, izjalovilo se, šlo v nič; tihe vode so globoke, nevarne: varuj se tihega, hinavskega človeka; — scalina; voda se človeku zapira; tako je že slab, da ne more več vode držati, da gre že (voda) pod njega.
vodarina: pristojbina za porabo vode.
vodeb, gl. vdeb.
vodén: z vodo, poln vode; vodena juha; vodeno sadje; od posušila (barja) pesmice vodene.
vodenica: neka bolezen; označba raznega sadja; — vodeničen; vodeničnost.
vodenika: označba za razne močvirske rastline (Carduus oleraceus, Cirsium erisithales).
vodeniti: mešati z vodo; vina jaz ne vodenim.
vodenka: voden sad, n. pr. hruška.
vodér, vodérja: oselnik; iz lesa ali govejega roga narejen tok za oslo, ki ga nosi kosec obešenega vzadi za hlačni pas ali jermen.
vodilen motiv kake kompozicije, vodilna misel kake razprave; stati v kakem podjetju na vodilnem mestu.
voditelja: vodnica.
vodilo: navodilo, smernica, direktiva.
voditi otroka, živino pri oranju, psa na vrvici; vodita se za roke; vrata vodijo na vrt; stezica vodi v park; voditi kako delo, društvo, zavod, podjetje: nadzorovati, biti njegov vodja; kam vodi tako ravnanje? voditi koga za nos: varati ga, slepiti ga; voditi knjige, račune, evidenco česa; — vesti.
voditi meso: sušiti ga v dimu; — vojeno meso; vojiti.
vodja: voditelj, poveljnik; vodja kakega zavoda, podjetja.
vodnar: zodijakalni znak (»amphora«) za mesec november.
vodnica: voditeljica; zvezda, črta vodnica.
vodnik: vodja; voditelj; gorski vodnik; duhovni vodnik, dušni vodnik; Vodnik po Ljubljani; da sem lahko izdal tega vodnika († ta vodnik); romarski vodnik.
Vódnik (nemški naglas, kakor: Nóvak, Óblak, Kóvačič); Vodnik, Vodníka.
vodnjak: shramba za izpod tal izvirajočo vodo; vodnjak kopati; — gl. kapnica.
vodomec: neki ptič (Alcedo hispida).

vodopad †: slap; šum.
vodoraven: horicontalen; vodoravna lega.
vodotesen †: vododržen, nepropusten.
vodotoč †: kanal.
vodstvo česa prevzeti, odložiti; bil je izvoljen v vodstvo; poverili so mu vodstvo podjetja; vodstvo je odstopilo; — direkcija.
Voduce, krajevno ime; = dol, dolec.
Vodušek, gl. Andolšek.
vogal, vogala; vogal *kruha; pridna žena tri vogale hiše* podpira; — ogel.
vogalnik: vogalni kamen.
vogel, vogla: vogal; miza kamnata, na štiri vogle rezana; vogle briti: okoli hiš brez dela in namena hoditi, poslanjati se; — ogel.
voglar: oglar.
voglariti: oglariti; ob voglih hiš postajati in prežati na kak dar, če je n. pr. v hiši gostija ali sploh kaka pojedina; — ponočevati; vasovati; — voglarjenje.
voglast: oglat.
voglén, vogléna: ogel, ogorek.
Vogrín, Vogrína; osebno ime = Oger.
Vogrinec, gl. Ogrinec.
voh; pes ima dober voh, se ravna z vohom po sledi.
vohati kaj; kaj tod vohaš? pes voha zajca: ga čuti z nosom.
vohun: špijon; — vohuniti; vohunka.
voj: vodja; kraj Atila, hunov veliki voj; — četa, ki jo vodi; privedel je Valjhun srditi divje voje.
vojak: član, udeleženec kakega voja; v vojake iti, k vojakom iti; vzeti koga med (v) vojake; vojake loviti; navaden vojak.
vojaščina: vojaštvo.
vojašnica: kasarna.
Voje, krajevno ime, pomeni v lokalnem narečju »Loge«.
vojenina: prekajeno, v dimu posušeno meso.
vojevati: vojskovati se.
vojíti: delati kaj, n. pr. meso, velo; v dimu sušiti; — gl. voditi.
vojka: vajet; nav. množ.: vojke.
vojna: vojevanje; iti na vojno; tridesetletna, balkanska, svetovna vojna; križarske vojne; vojska je odšla, odrinila, krenila na vojno; sveta vojna; vojna žuga, preti, izbruhne, se plete.
vojni dobavitelj; Gospod vojnih trum: Bog.
vojnica †: ojnica.
Vojnik, krajevno ime, = Hvojnik (iz »hojka«).
vojnik, pesniški izraz za »vojaka«.
vojska: vojaštvo, določeno za vojno; redna, najemniška, križarska vojska; črna vojska: narod, poklican na vojsko (ker ni imel tako pisanih uniform kakor *redna vojska*); *sveta vojska:* za kak višji namen, n. pr. zoper nevernike; danes označba za organizacijo abstinentov; vojsko zbirati, sklicati; z vojsko udariti na koga; v vojsko koga vzeti; vojsko razpustíti; — v starejšem jeziku se »vojska« in »vojna« ne razločujeta strogo.
vojskovati se s kom: voditi vojsko zoper koga.
vojskovodja vodi vojsko na vojno.
vojščak: častitljiv, patetičen izraz za vojaka; Kristusov vojščak.
vojvoda: mož, ki vodi kak voj; romarski vojvoda: kaže romarjem pot in jim naprej moli in poje; plemič iz neposredne bližine vladarja; vojvode iz rodu Babenbergov; kranjski vojvoda: lastnik vojvodine Kranjske; — vojvodinja.
vojvodina: zemlja v posesti kakega vojvode; — vojvodovina.
vokabel, vokabla; vokabula, vokabule; vokabular.
Voklo, krajevno ime, dijalektično izpreverženo iz nekdanjega »(Na) lokvo«.
vol; par volov; z voli orati; od vola uči se orati volič: mladi se morajo učiti od starejših; vol gre k jaslim, ne jasli k volu: potrudi se sam, če hočeš kaj dobiti; gleda kakor vol nova vrata: debelo, nezaupljivo.
volar: hlapec, pastir za vole; služiti za volarja.
volcjé: volkovi.
volčica: volkulja.
volčič: 1. mlad volk; — 2. označba za razna vnetja na živalski koži; — 3. hrastova šiška; — 4. bunika (Scopolina atropoides).
volčin: zgodaj cvetoč strupen grm, imenovan tudi izvin, modrasovec, kostenika, volčnik, divji poper (Daphne mezereum).

volčina: velik volk; volčja koža; jama, v katero se lovijo volkovi.
volčjak: pes, po svoji zunanjosti podoben volku.
volčja koža, lakota; volčja črešnja (Atropa Belladonna, Lonicera xylosteum); volčja jagoda (Paris quadrifolia); volčje jabolko (Physalis Alkekengi); volčje črevo: požeruh, nenasitnež; volčji na kaj: lakomen, lakoten.
volčnik, gl. volčin.
volè, volčta: vol.
volek, volka: volé, volič; božji volek: ljubkujoča označba za razne živalice, posebno murne in pisane vrste (Coccinella septempunctata); tudi označba za mirnega človeka, ki se ga ni treba bati; tukaj je dosti našega folka, Kranjca imamo za božjega volka.
volga: ptica pevka z žoltim perjem, imenovana (po svojem značilnem klicu) tudi kobilar (Oriolus galbula).
volhek: vlažen.
volič; voliček: majhen, mlad vol.
volilo: kar kdo v oporoki voli komu, ki nima pravice do dediščine.
volišče: prostor, kjer se voli; priti na volišče.
volitev v odbor, v skupščino; volitev razpisati; ožja volitev: med dvema kandidatoma, ki sta dobila največ glasov, a nobeden večine; priti v ožjo volitev.
voliti župana, predsednika, odbor; voliti koga v odbor; vse to ti dam, če predme padeš in me voliš; — voliti komu kaj: spomniti se v oporoki koga z volilom.
volivec, volivca; — volivka.
volivna pravica, komisija.
volja: trdna, dobra, slaba, zla, prešerna, židana (prazniška, sijajna); volja me je, ni me (bilo) volja; drage, rade volje bom to storil; to mi ni po volji, nisem pri volji za to, pri najboljši volji ne morem; to mi je bolj po volji; božja volja je najbolja; kakor bo božja volja; za naših grehov voljo: zavoljo naših grehov; za božjo voljo! = izraz začudenja; drage volje kaj storiti: rad; najti koga pri dobri volji; komu dobro voljo kvariti; po svoji (mili) volji kaj delati; po lastni volji izbirati; voljo komu storiti: storiti po njegovi volji, njegovi volji ustreči; volja me obide, me mine, mi preide, me ima; voljo komu pustiti; ravnati po svoji volji; dati komu kaj na voljo: na izbero; svobodna človeška volja; dobre volje (življenje) mošnje kolje (stane mnogo denarja).
voljan: voljen, pri volji.
voljen sem to storiti; duh je voljen, a meso je slabo; voljno prenašati nadloge; voljni so kremplji bili; — mehak, nežen, mil; voljna voda; voljno sukno, usnje; voljni lasje, voljna dlaka.
volk; lačen, gladen kakor volk; sam kakor volk v hosti; volk sit in ovca cela: nemogoča stvar; z volkovi tuliti: govoriti, obnašati se kakor drugi (proti svojemu prepričanju, v sili); volk iz njega, mu iz oči gleda (lakota); volk je na kaj: lakomen je na kaj; — hrastova šiška; neki travniški plevel (Nardus stricta); — zeleni volk: bakrov oksid; — smolnata cunja, s katero čevljar dreto gladi; — vnetje kože med bedri (od ježe, hoje); volka dobiti; — razne tehnične naprave.
volkodlak: človek, ki se v spanju spremeni v volka; — premrl.
volkulja: volčica.
volna; kozja, ovčja volna; žabja volna: prazen nič; srednje volne: srednje kakovosti.
volnast, volnat: podoben volni.
volnén, iz volne; volnena obleka.
volnina: volneno blago.
volovnik: pomladno perje podleska.
Volta, Volte; volt: enota za merjenje električnega toka.
voluhar: vrsta poljskih miši (Hypudaeus terrestris); — voluharica (Hypudaeus arvalis).
volumen; voluminozen.
Vombergar, osebno ime, = Lambergar.
vonj: čut, s katerim zaznavamo duhove in dišave; tenak vonj imeti; imeti vonj za kaj; — tudi označba za duh sam: oster, rezek vonj po čreslu.
vonjáti: smrdeti; ostro dišati (v narečju).
vonjav: prijetno dišeč; vonjava: dišava.
vonjiv: vonjav.
vor: navpičen, okrogel drog, ki se vrti; vanj je vtaknjena vodoravna ročica, na katero obešajo kotel, da se lahko zavrti nad ogenj ali od njega.

Vorih, osebno ime, narejeno iz nem. osebnega »Ulrich«; — gl. Orih.
Voršič, osebno ime, razširjeno po slovenskem *vzhodu*, = *Uršin sin*; — gl. Uršič.
vosek, voska; mehak kakor vosek; sveča iz voska; **vtisniti** kaj v vosek.
voščen: iz voska; voščena sveča.
voščenica: voščenka.
voščenka: 1. sveča iz voska; — 2. jabolko, po svoji barvi podobno vosku.
voščilo: 1. maža iz voska, n. pr. za čevlje, *smučke*; — 2. čestitka.
voščiti: mazati z voskom.
vóščiti: čestitati, želeti kaj dobrega; *voščiti komu srečo, dobro jutro*, lahko noč.
Vošnják, osebno ime, = Bošnjak, priseljenec, pribežnik iz Bosne.
votek: gl. **osnutek**; — smetni votek: reč, ki je **brez** prave koristi; na kateri se samo **prah nabira**, ki samo prazno delo daje.
votel, votla, votlo; votel zob, votlo drevo, *votle mere*; *votel glas*, zvok, votel kašelj; **votlo** doneti.
votlina; trebušna, prsna, ustna, nosna votlina: *duplina*; *kraški svet je poln podzemskih* **votlin.**
votliti: dolbsti.
votum, votuma; votirati.
vox populi: Bóltatov Pepe; Frtavčkov Gustel; **Korenčkova** Neža.
voz, voza; vzeti koga na voz, priti po koga z vozom; **poslati** voz po koga; pri nas *imamo* **dva** *voza, malega* in velikega; dva **voza krme** smo naenkrat naložili; pet vozi **krme** smo pripeljali: petkrat smo **pripeljali**; voz *ropota, škriplje*, drdra.
voza: vez; ječa.
vozač: voznik.
vozara: ozara.
vozariti: opravljati vožnje; — vozariti se: **mnogo se voziti.**
vozataj: voznik (pri vojaškem trenu); — *vozatajstvo.*
vozel, vozla; zavezati kaj na vozel (ne na zanko); vozel zadrčiti: zategniti, tako **da ga je težko** razrešiti.
vozger: smrkelj; — puranov čampelj.
vozgriv: smrkav; otroški, nedoleten, nezrel (**ker** si še ne zna sam nosa brisati); **vozgrivec**; vozgrivka; vozgrivost.
voziček na dve kolesi; ročni voziček.
vozilo: splošna označba za vse vrste vozov.
voziti steljo iz gozda, sadje na železnico; voziti se s kolesom, v kočiji, na saneh, po zraku, v mesto v šolo; voziti barko: pijan kolovratiti iz krčme v krčmo; — *splošna označba za delati*, ravnati; dobro jo voziti: imeti srečo; tako boš najboljše vozil; počasi vozite! = ne prenaglite se (n. pr. z besedami)!
vozlati: delati vozle.
vozna pot: ne *samo za pešce*; vozni red; vozni list.
voznik; voznika najeti, odpraviti; — voznica.
voznina: plačilo za vožnjo.
vož: gož.
voža: *goža.*
vožar: vrvar; — Vožarska pot.
vože, voža: vrv; žrd je z vožem pripeta.
vožnja po suhem in po morju, po zraku; po takih klancih je huda vožnja.
vpad Turkov v slovenske dežele.
vpadati † v besedo: segati, sezati.
vpeljati; uvesti; vpeljati koga v njegovo delo, službo, posel; — vpeljevati: uvajati.
vpeljevanje: pobožnost, ki jo porodnica *opravi* v cerkvi, da se očisti.
vperiti: nasaditi; vsaditi, zasaditi; vperiti šivanko: vdeti ji nit; vperiti dreto: vdeti ji ščetino.
vpičiti: zapičiti.
vpihati iskro: da zagori; vpihati ogenj: da začne s plamenom goreti; — vpihniti.
vpijat: kričač; hudoben, napihnjen, širokousten *vpijat.*
vpijati, kraška tla vpijajo vodo, črne ploskve vpijajo toploto; — vpiti.
vpis v matico, v zemljiško knjigo.
vpisati otroka v šolo, verze v spominsko knjigo; — vpisovati.
vpisnina: plačilo za vpis.
vpiti: kričati; vpiti na ves glas, na vse grlo; kar je natisnjenega, vpije; to kar vpije po disciplinarni preiskavi; v nebo vpijoča krivica; — vpitje.
vpiti: *popiti; razsušena zemlja je vso vodo takoj vpila*; — vpijati; vpivati.
vplačati svoj delež v skupno blagajno; — vplačevati.
vplesti cvetje v lase; vplesti koga v áfero; vplesti se v kaj: zaplesti se; — vpletati.

vpletati v jezik tuje besede, prirodne opise v roman, moralne nauke v povest, vraga in hudiča med poštene in mirne besede; — vplesti.

vpliv: učinek, sila, moč; *to se je zgodilo pod višjim vplivom*; priti pod čigav vpliv; na to reč, pri tem človeku nimam nobenega vpliva; škodljiv vpliv slabih knjig.

vplivati kvarno na koga; opojne pijače vplivajo škodljivo na človeško telo.

vpliven človek, vplivna osebnost.

vpogled †: pogled v kaj.

vpoštevati: jemati v račun, računati s čim, ozirati se na kaj; vpoštevati pomisleke.

vprašanje: kočljivo, zamotano, pereče (potrebno hitrega odgovora), odprto (še čaka odgovora); vprašanje (za)dati, postaviti, zastaviti, načeti, z vprašanjem v koga butniti; odgovoriti na vprašanje; — socijalno, kmetsko, versko, narodno, delavsko vprašanje: problem.

vprašati: *perfektivna oblika nekdanjega* »prašati«; vprašati koga (nekdaj gen., danes samo akuz.) za svet; vprašati po kom (kaj je in kako je ž njim); — vpraševati.

vprav: prav, pravkar.

vpreči, vprežem; vpreči vole v jarem; vpreči koga v delo; vpreči se v delo; ves ljubi božji dan sem vprežen; — vpregati.

vpredati; vpresti.

vprega: kar je vpreženo; volovska, konjska vprega.

vpregati, gl. vpreči.

vpregelj: pregelj.

vprek: *počez; vprek se postaviti komu;* vsi vprek so pijanci; vse vprek zavreči; priti si s kom vprek: spreti se.

vprežna živina.

vpričo: pred očmi; vidoma.

vprizoriti: pokazati; postaviti na oder, pred ljudi, pred svet.

vrabec, vrabca; drzen kakor vrabec; zadovoljen kakor vrabec v prosu; ima vrabce pod klobukom: noče se odkriti; kdor se vrabcev boji, naj ne seje prosa; vrabec v roki je boljši ko golob na strehi; — milejša beseda za »vrag«; glej ga vrabca!

vrabka: vrabčeva samica.

vrabulja: vrabka.

vrač: zdravnik; človek, ki zdravi z zagovarjanjem; — vračarica.

vračati živino iz škode; vračati milo za drago, enako z enakim, šilo za ognjilo; bolezen se mu vrača; vračati komu ljubezen; dokler prosi, zlata usta nosi, kadar vrača, hrbet obrača; — vrniti.

vračevati: vračati; kakor se posojuje, tako se vračuje; — vračati; — vrniti.

vračilo: *povračilo.*

vračiti: zdraviti; — gl. vrač.

vračnica: zdravnica; — povračnica, plačnica.

vračnik: zdravnik; — povračnik; plačnik.

vračunati: vračuniti: všteti; vzeti v račun.

vrag: hudič; vrag obsede človeka; vrag te vzemi, poberi; pojdi k vragu! besed se tujih boj, ko hudega vraga; ne kliči vraga, saj tako sam še prerad pride; *vrag ne more, baba zmore*; teče, kakor da so mu vsi vragi za petami; sam vrag ga je odnekod prinesel; vse je šlo k vragu, z vragom; do vraga vi in vaši paragrafi; — medmet, izražajoč *nevoljo, jezo*; nekega vraga mi je dal piti; kaj (za) vraga bi se dalo iz tega dobiti; ni vrag! to je pa že od vraga, za vraga! — vrag in strela sta primeri, ki se prilegata vsaki stvari.

vragolija: prešernost, hudomušnost, mala hudobnost.

vran; črn kakor vran; — milejša beseda za »vrag«; vran te jaši! — se rabi tudi pridevniško: vrani lasje.

vrana vrani oči ne izkljuje; lačna vrana sito pita: narobe svet; bela vrana: *velika redkost.*

vranec: vran konj.

vranica: slezena; — vranični prisad.

vranka: travniška zlatica (Ranunculus acer).

vranklja: zelena vrana (Coracias garrula).

vrapav, gl. hrapav.

vraska: praska; črta; guba.

vrat, vrata (vratú); trd, neupognjen vrat; držati, prijeti, zgrabiti koga za vrat, deti si ruto za vrat; obesiti se komu na vrat; poslati komu kaj na vrat; komu vrat zlomiti, zaviti, stopiti komu za (na) vrat: trdo ga prijeti, pritisniti; obesiti komu svetinjo, kolajno okoli vratú; — gl. vratí.

vrata, vrat, vratom, vrata, vratih, vrati; vrata teko na tečajih, gredo, vodijo na *cesto; hišna, velika, dvoriščna vrata; z* vrati treščiti; vrata komu pred nosom zapreti, zaloputniti; pognati koga skozi vrata; vrata si drug drugemu podajajo; trkati na usmiljena vrata; prijeti koga za vrât in ga nesti do vrát; obe vrati †: oboja vrata; oboje vrat.

vratar: paznik pri vratih; samostanski vratar; — vratarica.

vratarnice: velika vrata, n. pr. pri skednjih, skladiščih, ki ne teko na tečajih, ampak na kolescih ali valjarjih.

vratca, vratec, vratcem, vratca, vratcih, vratci: majhna vrata.

vrati, vrati, vratem, vrati, vrateh, vratmi: svet na obeh koncih njive, na katerem se obrača živina, plug in brana; — vratje.

vratič: smrdeč, visok, žolto cvetoč grm (Tanacetum vulgare).

vratilo: gredelj.

vratišče, gl. ratišče.

vratje, gl. vrati.

vratnica: polovica vrat; duri na vratnice; — vratarnica.

vratolomen skok, pogum; vratolomna *vožnja, pot; vratolomno podjetje.*

vraža: prazna, babja vera in ravnanje po njej; ne dam nič, ne verjamem na vraže.

vražariti; vraževati: čarati; coprati.

vražji: vragov; hudičev; peklenski; od vraga; vražji dečko; vražje seme: hudičev človek; vražji goban: strupena goba (Boletus satanas); vražje vroč.

vrba: posebno drevo (Salix); vrba žalujka: z visečimi vejami (Salix babylonica); — *vrbica.*

vrbje: skupina vrb.

Vrbljene, krajevno ime, je prvotno označevalo prebivavce; po »vrbi«.

vrbov les; vrbova veja, trta.

vrbovec: vrbje; — koš iz vrbovih šib.

vrbovica; vrbovka: vrbova šiba.

vrbovina: vrbov les.

vrč: ročka; vrč hladne vode; — vrček piva.

vrčica: vrvčica.

vre: že.

vreča: † žakelj; vreči vrečo na ramo, črez ramo.

vreči, vržem; vrzi; vrgel; zagnati, pognati; vreči kaj ob tla, v vodo; vreči živini krme; *vreči kaj* v kot, pod klop, med staro šaro: zavreči; vreči koga v ječo; vreči komu kaj v zobe, v oči, v lice, v obraz: oponesti mu, očitati mu; vreči malho črez ramo; vreči novico z lece; vreči puško v koruzo: odnehati, obupati; vreči kaj na sebe: naglo in na pol se obleči; vreči kamen na koga: obsoditi ga; vreči karte; — vreči se na posteljo, na kolena, v morje; vreči se v nevarnost; vreči se na koga: naskočiti ga; vreči se po kom: postati mu podoben; sinovi so se vrgli po očetu, hčere po materi; bolezen se mu je vrgla na pljuča; — tega je vino vrglo; kar kvišku ga je vrglo s stola (ko je to čul); toliko snega je vrglo: nametlo; — prasica je vrgla osem mladičev; posestvo ne vrže mnogo (dohodka).

vred: v eno red, obenem, skup; vsi s teboj vred niste nič vredni; prijetne in otožne misli vred; — gl. red.

vred, vreda: poškodba; kila, zbadanje v bokih od prevelikega napora, težkega dela, dolge hoje; — vreden; vredoven.

vreden zlata, časti, spoštovanja, podpore, pomilovanja, usmiljenja; niti piškavega oreha vreden; nič vreden; dva vredna druga, vredna drug drugega; ni vredno, da bi za psom vrgel; ni vreden, da ga zemlja nosi; to je vredno, da se zapomni; to vino je vredno svojega denarja; o tem ni vredno govoriti.

vrednost: cena, veljava; idealna, resnična, približna vrednost; plačati kaj po vrednosti; vrednost raste, se manjša, pada, obledi; stvar pride ob vso vrednost.

vrednota: konkretna vrednost; dobrina; preocenjevanje vseh vrednot.

vredoven: gl. vred.

vreli, vrel; vrela voda; hoditi okoli česa kakor maček okoli vrele kaše.

vrelec: izvirek.

vreme, vremena; lepo, slabo, čmeravo, mrčavo, kislo, vetrovno, pusto, hudo, stalno, stanovitno, grdo; gleda kakor hudo vreme; pogledati na vreme, po vremenu; vreme nastopi, se naredi, se drži, se kisa, se kazi, obrača, obrne na boljše, se prevrne, se prevrže; vreme

setvam streže; vremena bodo Kranjcem se zjasnila; moliti za vreme, prositi Boga za vreme.

vremenik: vremenska hišica z raznimi aparati, ki dajo sklepati na vreme, ali preprosta, z dvema figurama, ki kažeta na lepo vreme ali na dež.

vremenski prerok.

Vrenati vrh, krajevno ime; = Vrelnati vrh.

vres; vresa; vresje: resa, nizko grmičje (Erika).

vreščati, vreščim: hripavo, na ves glas kričati; srake vreščijo pred dežjem.

vretence: posamezni del kakega vretena, vretenice; vretence v hrbtišču, v žrtvi (kolence).

vretenica: reč, ob kateri, s pomočjo katere se kaj vrti; — vreteno.

vretenítí: vrteti vretenico, vreteno; vreteniti se: delati vretenca.

vreteno: vretenica; gredelj; vitel; navija prejo na vreteno.

vreti, vrem: kipeti; voda, krop, mleko, mošt vre; voda vre iz zemlje; po meni je vse vrelo; po deželi vre; med mladino je vrelo in kipelo; vse je vrelo k njemu; svet vre skupaj; ljudje se naglo zbirajo; — vrel; vroč; vretje.

vretina: izvirek, ki se naglo pokaže po deževju.

vrezati ime v skorjo drevesa; vrezati se do živega, do krvi; vrezati črke v kamen; — vrezavati; vrezovati.

vrh, vrha; na vrhu visoke gore; v visoki vrh lete iz neba strele; drevesu vrh odsekati; šumé, šumé vrhovi dreves; do vrha priti; do vrha jeza mi je prikipela; do vrha dorasti; od vrha do tal; po slovenjegoriških vrhih stojijo klečanje, ki se z gorico vred imenujejo vrhi; imam vrha dva polna vina sladkega; krajevno ime: Vinski vrh; Sladki vrh; — kaj do vrha napolniti; v razburkani vodi priplava nesnaga na vrh, v revoluciji prav tako; utopljenec je prišel na vrh; kaj po vrhu opraviti, na vrh dati, z vrhom nameriti; — rabi se tudi prepozicijonalno z gen.: vrh gore zelene; ni mesta vrh zemlje, kjer bi pozabil to gorje; položiti kaj vrh česa; vrh tega sem še bolan.

vrhana mera: zvrhana, z vrhom (ne posneta, ne štrihana).

vrhar: pastir in delavec (n. pr. drvar), ki dela in prenočuje po vrhovih.

vrhat: s košatim vrhom; z visokim kupom; vrhata mera; — vrhan.

vrhatiti: vrhovatiti.

vrhka: vrh; vrhu.

Vrhnika, z Vrhnike, na Vrhniki; Vrhničan; vrhniški; krajevno ime, pomeni kraj, ležeč »vrh reke«; vrhničan: vlak, ki prihaja z Vrhnike ali gre na Vrhniko.

vrhnja; vrhnje: smetana.

vrhnji: zgornji, zunanji; vrhnja obleka, vrhnja sukna.

vrhovat: z vrhom; vrhovata mera; — vrhat.

vrhovatiti: kopičiti.

vrhovec: gornik, vinogradnik; mož, bivajoč na kakem vrhu.

vrhoven: najvišji; vrhovno vodstvo kakega podjetja; vrhovna oblast v deželi.

vrhovina: veje v vrhu.

Vrhpolje, krajevno ime, nastalo iz imena prebivalcev. — Gl. Borovlje.

vrhovnik: vrhovec.

vrhovščak: vrhovec.

vrhu: nad; vrh; vrhu tega sem še bolan.

vrhunec: najvišji vrh, najvišja višina; višek; biti na vrhuncu svoje slave; komur je slovnica vrhunec znanja.

vriniti komu kaj: vsiliti; vriniti se v trop, ki se poti in trudi; v račun se je vrinila pomota; — vrivati.

vrinjati †: vrivati.

vrisati kvadrat v krog.

vrisk: kratek, glasen klic; In trum se šum in vrišč in vrisk, se turški boben sliš' in pisk; kislo kakor vrisk: da človek kar zavriska, tako je kislo.

vriskati od veselja; fantje po polju vriskajo; živi pritiska, mrtvi pa vriska: gosli, orgle; — vrisniti.

vrišč: vrisk.

vriščati: vreščati.

vriti (vrijem) napis v ploščo.

vrivati, gl. vriniti.

vrl: dober, kakor mora biti (v moraličnem smislu); vrl mož, vojak, državljan; vrlo se držati; — vrlo: zelo; vrlo malo, vrlo mnogo.

vrlina: čednost; telesne in duševne vrline.

vrnilo: *lesa, vrata, ki se sama zaprejo;* tourniquet; — nav. v množ.: vrnila.

vrniti posojeno knjigo; vrniti pozdrav komu; vrniti komu milo za drago, šilo za ognjilo, dobro s hudim; vrnil bo kadar vrabec proso; — vrniti se domov, iz tujine, (nazaj †).

vroč: vrel; vroč čaj; vroč dan; vroče mi je; stoje po licih jima kaplje vroče; vroči občutek; vroča prošnja, želja; vroče solze; vroča kri: nagla, ki hitro vzkipi; vroča kaša: stvar, ki se je kdo boji lotiti; vroča tla: neprijetne, težke razmere; — gl. gorek; pereč.

vročati; vročevati: izročati v roke.

vročica me kuha.

vročina pritiska, pritisne, odnehava, poneha va, pojenjuje, človeka kuha, spreletava, trepeta nad pokrajino; huda, pasja, peklenska vročina; vročina kakor v peklu; — vročinska bolezen.

vročiti, gl. vročati.

vročnica: vročica; vročina.

vrojen: prirojen.

vrpati: iztrgati, trgati.

vrst, vrsti, gl. vrsta.

vrsta: točka, ob kateri se kdo na svoji poti (kaj v svojem toku) obrne; tudi pot, prostor med dvema takima točkama; dolga vrsta hiš; lepo po vrsti, kakor so hiše v Trsti; napisati par vrst pisma; znati med vrstami brati; lepo vrsto let sva preživela skupaj; v pestri vrsti dogodkov se je na to pozabilo (misliti); kmalu bo prišla vrsta na tebe, boš prišel ti na vrsto, boš ti na vrsti; zdaj je vrsta na meni; razložiti kaj lepo po vrsti; stati v prvi vrsti; v prvi vrsti misli mož na sebe samega; stopiti v prvo vrsto znanstvenikov; v prvi vrsti nam gre za to, da; potisnjen v zadnjo vrsto; — vrstica.

vrstán: enako vreden.

vrstica: kratka vrsta; pošlji mi vsaj par vrstic (pisma); te vrstice, tenke steze, z rožami postlane.

vrstiti: postavljati v vrsto; vrstiti drva, snopje; — podobe se vrstijo v spominu, dogodki v romanu; pri delu se vrstimo; od brata do brata vrsti se bokal.

vrstnik: človek, po letih v isti vrsti; sodobnik; kaj vrstniki porekó, ne baraj! — vrstnica.

vrša: iz šib spleten, valjast koš; raku nastavljajo vrše, sake in mreže.

vršác, vršaca: visok gorski vrh.

vršaj: kup izmlačenega, iztepenega žita na gumnu, ki je že očiščeno, ali ga treba šele očistiti.

Vršani: ime prebivalcem goratih krajev med podjunskimi Poljanci in Rožem.

vršáti, vršim: šumeti; — vetrov sovražno vršenje.

vršéti: vršáti.

vršič: majhen vrh; — vršiček.

vršina: višina; (vodna) gladina.

vršitelj oporoke: izvršitelj.

vršiti: spravljati kaj v vrh, dajati čemu obliko vrha; stog vršiti; krompir vršiti: osipavati; proso vršiti: spravljati iz latja v vršaj; — delati, opravljati: vršiti svoje delo, svoj posel; vršiti nalogo leposlovnega lista; — slovesnost, zborovanje, tekma se vrši ob vsakem vremenu.

vrt, z vrta, na vrt, na vrtu; srce mi je postalo vrt in njiva, kjer seje zdaj ljubezen elegije; — vrtna greda, cvetlica.

vrtača, draga, dolinka: kotlu ali lijaku podobna kotanja na votlikavih kraških tleh, za Kras značilna oblika doline; — *vrtinec (v vodi ali v zraku);* — **vrnilo.**

vrtanj: velik izvrtan hleb, ki visi med celim ženitovanjem nad nevesto.

vrtanja: vrtinec.

vrtati s svedrom luknjo v desko; vrtati s prstom v nosu; vrtati koga: siliti v njega z nadležnimi vprašanji; vrtati in premišljevati.

vrtavka: volk, otroška igrača v podobi stožca, ki se poganja z bičem, da se naglo vrti; *nemirna ženska.*

vrtec: nekdaj pobožna igra na božjih potih, procesija deviških parov z venci iz trnja, robidja in mrkvice, ter s svečami v rokah; — otroški vrtec: zavod, v katerem se otroci počasi vadijo na šolski red.

vrteti, vrtím; vrteti kolo; v glavi, pred očmi se mi vrti; vrté se misli mu okrog trebuha; vrti, spreminja čas se brez prestanka; vrteti se v plesu.

vrtič; vrtiček.
vrtiljak, vrtiljáka.
vrtinčina: vrtinec.
vrtinčiti se: delati vrtince.
vrtinec: naglo se vrteča stvar; vrtinec v vodi, v zraku; pognati se v vrtinec življenja; vrtinec potegne koga s seboj, v sebe.
vrtiti: vrteti.
vrtlog †: vrtinec; vrtinčina.
vrtnar, vrtnarja; — vrtnarica; vrtnariti; vrtnarjenje; vrtnarstvo.
vrtnica: plemenita roža.
vrtoglav: ómoten, omótičen, ki se mu v glavi vrti; vrtela sva se, da sva bila oba vrtoglava; vrtoglave ovce; vrtoglave strmine; vrtoglavo početje, podjetje: blazno; — vrtoglavec; vrtoglaven.
vrtoglavica: omotica; vrtenje v glavi; — vrtoglavost.
vrtorepen: ki vedno prijazno z repom vrti, kakor pes; priliznjen; — vrtorepec: priliznjenec.
vrtuljek: vrtinec v vodi; — odtod je krajevna označba Martuljek.
vrtuljka: pokončna os z obročkom, v katerega so postavili otroka, da se je tako (vrteč se v krogu) učil hoditi.
vrv, vrvi; imeti, voditi koga na vrvi: imeti ga popolnoma v svoji oblasti; po vrvi *hoditi*; *blago se po niti nabira*, po vrvi zapravlja; kogar je kača pičila, boji se zvite vrvi.
vrvca; vrvica.
vrveti, vrvim: mrgoleti, vreti; živahno vrvenje množic po mestnih ulicah.
vrvež; vrvenje; vretje.
vrvivček: posebno izrazito žvrgoleč, drobeč kanarček.
vrvrati: klokotajoč, grgrajoč vreti; voda iz zemlje vrvra; v loncu že vrvra.
vrzel, vrzeli: presledek, luknja v zidu ali plotu; ograja, narejena iz vej, trnja, ali zasajena (spletena ograja je »plot«); — splošno luknja; v tem poročilu, članku, rokopisu so še velike vrzeli, ki jih bo treba izpolniti.
vsaditi hleb v peč; vsaditi drevo, nov zob v grablje.
vsaj: vsaj pri jedi molči (če že sicer ne moreš); le z menoj pojdi, me vsaj strah ne bo; — gl. saj.
vsajati drevje, zobove v grablje, kruh v peč; — vsajati se nad kom: vrtati v koga, nadlegovati ga, repenčiti se nad kom.
vsak brez izjeme; vsak dan; ob vsakem vremenu; obleka za vsako velikost; vsak čas: zdaj pa zdaj, pogosto, kar naprej, venomer; = vsak trenotek; vsak berač svojo malho hvali; rabi pa se tudi samostalniško: vsak je svoje sreče kovač; vsak po svoje pesmi poje; stoji samo v ednini, sicer se rabi »vsi«: vsi ljudje vse vedo; — vsako toliko †: zdaj pa zdaj.
vsakdanji kruh, gost, pojav; vsakdanja raba besed; obleka za vsakdanjo rabo; vsakdanje življenje; nekaj tako vsakdanjega kakor jed in pijača; — vsakdanji † stroški: dnevni stroški.
vsakdo, vsakogar, vsakomur, vsakogar, pri vsakomer, z vsakomer.
vsakikrat; vsakokrat.
vsakojak †: vsakršen, raznoter, različen, raznovrsten, vsake vrste.
vsakoleten †: vsako leto.
vsaksebi: vsak k sebi, narazen; hiše stoje zelo vsaksebi.
vsakšen: katerikoli, vsak; neumna se ji zdi vsakšna sentimentalnost.
vsakteri: vsak posebej.
vse, gl. ves.
vsebina: kaj v čem je; vsebina vrča, soda; vsebina govora, članka, knjige; vsebina besede, pojma; tehtna vsebina; pripovedovati, razčlenjevati vsebino »Desetega brata«.
vsebovati †: obsegati, imeti, držati; biti v čem.
vsednji: vsakdanji, namenjen za vsak dan, za delavnik; vsednji dan: delavnik.
vsegamogoč: vsemogoč; — vse(ga)mogočen; vse(ga)mogočnost.
vse(ga)veden; vse(ga)vednost.
vse(ga)viden; vse(ga)vidnost.
vsejati korenje v žito, prepir med ljudi; zraste, kjer ga ni nihče vsejal: pride, kamor ga ni nihče klical.
vsekako; vsekakor; naj bo tako ali tako.
vsekati znamenje v drevo, napis v kamen; vsekati se v nogo.
vsekdar.
vselej; enkrat za vselej.

vseliti se v novo stanovanje.
vsemir; vsemirje: vesoljstvo; univerzum.
vseobčen: splošen; vesoljen.
vsepovsod smo ga iskali.
vseskozi resnična povest.
vsestran; vsestranski.
vseučelišče †: vseučilišče.
vseučilišče; vseučiliščnik; vseučiliški profesor.
vsevdilj, gl. dilj.
vsikdar †: vsekdar.
vsiliti se kam: s silo priti; vsiliti komu kaj; — **vsiljevati.**
vsiljiv: nadležen; — vsiljivec; vsiljivost.
vsipati žito v vrečo; — vsipavati.
vsled česa: zaradi česa.
[illegible]
vsota se razdeli na tri enake dele; [illegible] delo bo potrebna znatna vsota.
vstaja: upor; vstaja kristjanov zoper Turke; vstajo zadušiti.
vstajati; kmetje vstajajo (iz postelj) bolj zgodaj ko meščani; mrtvi bodo vstajali iz grobov; mi vstajamo, a vas je strah.
vstajenje Gospodovo.
vstaš: upornik.
vstati, vstanem: postaviti se pokoncu; vstati s stola, od mize; zgodaj vstati; vstani, vstani, Jerica, vstani, ženi vole past; vstati od mrtvih; šum, hrup vstane; — **vstajati.**
vstavek: vrinek.
vstaviti umeten zob v čeljust; — vstavljati.
vstop v tvornico je nezaposlenim prepovedan; vstop v službo.
vstopiti v hišo, v vrsto, v službo, v odbor, v društvo; nav. je dovolj samo »stopiti«; — **vstopati.**
vstopnica za predavanje, kino, gledališče.
vstopnina se plača za vstop.
vstran vreči: v stran, v kraj.
vsuti: vsipati.
všeč: po godi, po želji; kako sem ti kaj všeč? to mi ni všeč; to je všeč očem, ušesom.
všečen Bogu: všeč; všečna misel; všečno oko: zadovoljno; — všečnost.
všiti denar v obleko; — všivati.
všteti: vzeti v račun, štetje; do vštetega desetega leta: še deseto leto tudi zraven vzeto; všteti komu v pokojnino praktikantska leta; — **vštevati.**
vštric: štric; v isti vrsti, višini; vštric sva stala, hodila; postaviti se drug vštric drugega.
vštuliti se kam: vriniti se, vsiliti se.
vtákniti pipo v usta, roke v žep, ključ v ključavnico; vtakniti koga v vojake; vtakniti koga v luknjo: zapreti ga v ječo; vtakniti koga v žep: popolnoma ga premagati; vtakniti v vsako reč svoj nos, svoj kljun, svoje prste; vtakniti mnogo denarja v kako stavbo, podjetje; vtakniti se v tujo besedo: vmešati se; — **vtikati.**
vtepati komu kaj v glavo; — vtepsti si [illegible]
vtihotapiti kaj črez mejo; vtihotapiti se kam.
vtikati, gl. vtakniti.
vtikavati; vtikovati: vtikati.
vtip †: dovtip.
vtis: impresija; napraviti ugoden vtis na koga; vtisi s potovanja; zabrisati neprijeten vtis; pozabiti neugodne vtise; — vtis imam †: zdi se mi, dozdeva se mi; slutim; domnevam; — **vtisk.**
vtisniti si kaj v glavo, v srce; to se mu je neizbrisno vtisnilo v spomin; vtisniti neizbrisno znamenje, neizbrisne sledove.
vtkati zlate niti v svilo.
vtlačiti jamice v testo.
vtragljiv: počasen, len, zamuden; vtragljivec; — vtragljača; vtragljivka; — vtraga me.
vtresti prašek v pijačo; vtresti kaj v svoje pripovedovanje.
Vuga, osebno ime, gl. volga.
Vuhi les, krajevno ime, = Gluhi les.
vulgo, gl. domač 3.
vulkanično ozračje: napeto; vsak čas bo (kaj) izbruhnilo.
vun †: ven.
vunanji †: zunanji; tuj.
vuzem: velika noč.
vvajati, gl. uvajati.
vzad: nazad, v smeri nazaj; na vprašanje kam?
vzadi: na vprašanje kje?

vzajemen: sem in tja delujoč, učinkujoč; vzajemno si pomagati: pomagati drug *drugemu; vzajemna zavarovalnica.*

vzajemnost: učinkovito, delujoče vzajemno zanimanje; delavno razmerje med posameznimi deli kake skupnosti; slovanska vzajemnost.

vzamem: gl. vzeti.

vzbočiti se: izbočiti se, napeti se.

vzbokel: vzbočen.

vzbuditi: zbuditi; vzbuditi se iz spanja.

vzbuh: detonacija; eksplozija.

vzburkati: razburkati; vzburkati komu dušo.

vzcvesti: razcvesti se.

vzdeti komu ime, priimek: dati, obesiti komu vzdevek, posmehljivo ime.

[illegible]

vzdiga: *vzdiga se* (v zakon), *pod marelo* (na nič); odkod pa si se ti vzel? odkod se je neki pri njem to vzelo? — taka reč vzame (zavzame) mnogo prostora, koristi pa malo; vzelo ga je: bolezen ga je zelo vzela (shujšal je); suša vzame polovico pridelka, moča pa celega; — vzeti mesto, trdnjavo: zavzeti; — jemati.

vzgajati: vzgojiti.

vzglavje: *zglavje; gornji konec,* kjer leži (ali je mišljena) glava; nizko, visoko vzglavje.

vzgojiti otroke, mlad zarod, semena, mladiče; — vzgajati.

vzgon kvišku.

vzhajati; sonce vzhaja in zahaja; kruh vzhaja na toplem; pšenica že vzhaja: *prihaja iz zemlje; noben kvas ne vzhaja rajši od dolga;* — vziti; vzhoditi.

vzhičen †: navdušen; očaran; zamaknjen.

vzhod; pred sončnim vzhodom; moja okna so obrnjena proti vzhodu; od vzhoda do zahoda: od jutra do večera, od jutranje do večerne strani sveta; Vzhod: Orijent, jutrove dežele.

vzhoden *veter: prihajajoč* od vzhoda; vzhodna stran.

vzhoditi: začeti hoditi; vzdigniti se; zavreti; vzkipeti; otrok vzhodi: shodi; kruh vzhodi; brinjeve jagode, hruške in češplje morajo biti vzhojene, preden se iz njih žganje kuha.

vzhodnik: vzhodni veter.

vzajemen: sem in tja delujoč, učinkujoč; vzajemno si pomagati: pomagati drug *drugemu; vzajemna zavarovalnica.*

vzajemnost: učinkovito, delujoče vzajemno zanimanje; delavno razmerje med posameznimi deli kake skupnosti; slovanska vzajemnost.

vzamem: gl. vzeti.

vzbočiti se: izbočiti se, napeti se.

vzbokel: vzbočen.

vzbuditi: zbuditi; vzbuditi se iz spanja.

vzbuh: detonacija; eksplozija.

vzburkati: razburkati; vzburkati komu dušo.

vzcvesti: razcvesti se.

vzdeti komu ime, priimek: dati, obesiti komu vzdevek, posmehljivo ime.

[illegible]

vzdiga: *vzdiga se* (v zakon), *pod marelo* (na nič); odkod pa si se ti vzel? odkod se je neki pri njem to vzelo? — taka reč vzame (zavzame) mnogo prostora, koristi pa malo; vzelo ga je: bolezen ga je zelo vzela (shujšal je); suša vzame polovico pridelka, moča pa celega; — vzeti mesto, trdnjavo: zavzeti; — jemati.

vzgajati: vzgojiti.

vzglavje: *zglavje; gornji konec,* kjer leži (ali je mišljena) glava; nizko, visoko vzglavje.

vzgojiti otroke, mlad zarod, semena, mladiče; — vzgajati.

vzgon kvišku.

vzhajati; sonce vzhaja in zahaja; kruh vzhaja na toplem; pšenica že vzhaja: *prihaja iz zemlje; noben kvas ne vzhaja rajši od dolga;* — vziti; vzhoditi.

vzhičen †: navdušen; očaran; zamaknjen.

vzhod; pred sončnim vzhodom; moja okna so obrnjena proti vzhodu; od vzhoda do zahoda: od jutra do večera, od jutranje do večerne strani sveta; Vzhod: Orijent, jutrove dežele.

vzhoden *veter: prihajajoč* od vzhoda; vzhodna stran.

vzhoditi: začeti hoditi; vzdigniti se; zavreti; vzkipeti; otrok vzhodi: shodi; kruh vzhodi; brinjeve jagode, hruške in češplje morajo biti vzhojene, preden se iz njih žganje kuha.

vzhodnik: vzhodni veter.

vzvetek: kar se (n. pr. pri igri s kartami) naenkrat vzame.

vzeti; vzamem; vzami; *vzemi; vzeti kaj* v roke; vzeti *orožje;* vzeti koga s *sebój,* na voz, na stanovanje, v (med) vojake, pod streho, v službo, za ženo (za moža), za svojega (otroka); Bog ga je vzel k sebi, v nebesa; Marija, v nebo vzeta; vzeti komu mero, glavo, življenje, vero, zmoto, zaupanje, nevesto; vzeti kaj v delo, v misel, na up, na dolg, na odplačilo v obrokih, na dobro vero, za ljubo, za dobro, za zlo, za res, na znanje, za resnico, na sebe, na svoja pleča (odgovornost, krivdo); vzeti pot pod noge, greh na sebe; vzeti si zgled na kom; vzeti si življenje; vzeti slovo; vzeti konec od žeje; vzeti (gnati) si kaj k srcu;

vzhodnji: vzhoden.
vzidati spominsko ploščo v steno.
vziti, vzidem; testo vzide; ta svetla zvezda ta je vzšla; — vzhajati.
vzkipeti, vzkipim; kipeč se vzdigniti; kruh je vzkipel; vzkipeti od jeze; kri komu vzkipi; — vzkipniti.
vzklic: rekurz; — vzklicna obravnava; vzklicu ugoditi; vzklic zavrniti.
vzklik: aklamacija; izvoliti z vzklikom (ne z glasovanjem), s splošnim pritrjevanjem.
vzklikniti: zaklicati, oglasiti se s kratkim vzklikom, glasom; — vzklikati v bolečinah, od bolečin.
vzkliti, vzklijem: *prikliti;* vedno tam vzklije, kjer ga nihče ni sejal (se govori o nadležnem človeku, ki se rine v družbo, kjer ga nihče ne mara).
vzkloniti se: vzravnati se po koncu.
vzkriž: navzkriž.
vzleteti: vzdigniti se v polet, k poletu; *vrane težko vzletijo.*
vzlic: navzlic; kljub.
vzljubiti: začeti ljubiti.
vzmah: razmah.
vzmet, vzmeti: napeto jekleno pero; voz, vagon visi v vzmeteh; v uri je vzmet počila.
vznak: na hrbet; vznak leči, pasti.
vznašati se: vzdigati se.
vznemiriti: spraviti v nemir; vznemirljiva novica; — vznemirjati spečega otroka; — vznemirjevati.
vznesen: ekstatičen; — *vznesenost;* ekstaza.
vznevoljiti: spraviti v slabo voljo.
vznik †: postanek, začetek.
vznikniti iz tal: pokazati se, vzdigniti se; — misel vznikne: se porodi.
vznosit †: ponosen; samozavesten.
vznožje: *nasprotje vzglavja.*
vzor: zgled; visok, jasen, svetal vzor; imeti vzor pred očmi; vzori in boji; boriti se z vzori; vzor-človek †: vzor človeka, vzoren človek.
vzorec: konkreten, realen vzor: predloga; formular; risati po vzorcih; vzorci za šivanje, pletenje, vezenje; vzorec blaga; vzorec brez vrednosti; razstava vzorcev.
vzoren: poraben kot vzor; vzoren človek; vzorno vedenje; vzorna pisava.
vzornik: vzoren človek; sv. Alojzij, vzornik mladine.
vzpenjača na Šmarno goro, na Pohorje.
vzpenjati se: gl. vzpeti se.
vzpeti se (vzpnem se): vzdigniti se; vzpeti se na prste, na visoko goro, na visoko mesto, na visok družabni položaj.
vzpetina: reber; napetost; vzpon; strmina.
vzplamteti: začeti s plamenom goreti; duša vzplamti; — vzplameneti.
vzplamtiti: užgati; — vzplameniti.
vzplavati na višino, na površje (iz globočine); — vzpluti.
vzpodbuditi: *dati pobudo.*
vzpoleti: planiti s plamenom; drva so od same vročine vzpolela.
vzpored: vrsta posameznih točk; vzpored veselice, koncerta, plesa; delati, ravnati se po določenem vzporedu; vzpored prevrniti; — spored.
vzporeden: *paralelen; železnica teče vzporedno z reko in cesto* (jima sledi v enaki oddaljenosti).
vzporediti: primerjati; — vzporejati.
vzporednica: paralela (črta); paralelka (šolski razred).
vzporednost besede in kretnje: obe si sledita vzporedno, gresta druga ob drugi, v enakem redu.
vzpostaviti († znova): obnoviti.
vzradostiti: razveseliti; — vzradoščen.
vzrast: rast.
vzrasti: potegniti se, *podaljšati se;* kar vzrastel (vzkipel) je, tako ga je beseda zbodla.
vzrediti: izrediti.
vzročna zveza: kavzalni neksus; — vzročnost priznavati, tajiti.
vzrojiti: razjeziti se, naglo pokazati jezo, vzrasti, vzkipeti.
vzrok; viden, tehten vzrok; brez vzroka se smejati, jeziti.
vztrajati: ostati, držati se česa; vztrajati pri delu; na tem vztrajam: pri tem ostanem, tega se držim, tega ne popustim.
vztrajen delavec, napor, trud; vztrajno delo: nepretrgano, trajno; — vztrajnost.
vztrepetati: zatrepetati, začeti se tresti; ves sem vztrepetal.
vzvaloveti, vzvalovim: zagnati valove, začeti valoveti.

vzveličan †: zveličan.
vzvišen: vzdignjen nad okolico; tudi v prenesenem pomenu: po svojem položaju, časti, ugledu.
vzvod: navor; priprava, s katero se kaj vzdigne.
vzvraten: povraten; recipročen.
vzvrati ob njivi, gl. vrati.
vzvrniti: prevrniti.
vže †: že.
vžgati, vžgem; vžgati živini žig (znamenje lastnika); vžgati komu sramotno znamenje; — gl. užgati.
vžigalica; vžigalnik na bencin; **vžigalo:** prižigalo.
vžigati, gl. vžgati.
vživeti se v kaj.

W

Werther, Wertherja; wertherjada; wertherjanstvo.
Wider, Widra; Widrova pesmarica.
Wendel, Wendla, Wendlovi spisi.
Wester, Westra; Westrove čitanke.
whisky, whiskyja.
Wrangel, Wragla; wranglovec: vojak iz Wranglove armade.

Z

z se piše pred a, e, i, o, u, b, d, g, j, l, m, n, r, v, z, ž; vedno se izgovarja skupno s sledečo besedo in ne sme stati sam na koncu vrste; pred nj se lahko piše tudi ž: ž njim; — v zvezi s tožilnikom krajevnih imen je ostanek nekdanjega »raz«, okrajšanega v »rez«, »rz«; priti z Belo; — gl. s.

za se rabi I. z akuz. 1. v krajevnem pomenu, na vprašanje kam? sesti za peč; skrivati se za tuj hrbet; sesti za mizo; prijeti koga za roko, za ušesa; držati *se matere za krilo; kdor za smolo prime*, se osmoli; prijeti za delo; zgrabiti koga za lase; za pero črez plot skočiti; — 2. v pomenu: na mestu koga, kakor, kot; iti v boj za domovino in za kralja; sv. Marija, prosi Boga za nas! moliti za koga; mnogo prebiti za koga; truditi *se za druge ljudi; izdajati se za desetega* brata; za Pegaza smo pevcem ga (polža) prodali; »Deseti brat« velja za naš najboljši roman; Prešeren, ki besede »usoda« ni imel, pravi za njo »sreča kriva«; postaviti, potegniti se za koga; šteti si za veliko čast; biti za pastirja; učiti se za organista; prositi milosti za koga; ta riba, goba ni za jed; slama za steljo; za nič psiholog; vzdigni to, če si za kaj! za potrebo, za silo bo že dobro; plačati za brata; biti za pričo; izvoliti koga za župana, za predsednika, za poslanca; imajo ga za učenega; maziliti koga za kralja; biti komu za botra; *imeti koga za norca; vzeti kmetico* za ženo; vzeti sirotka za svojega; kupiti kruha za groš; oko za oko, zob za zob; zamenjati, dati vola za kravo; vzeti kaj za šalo, za resnico; — za pedenj daljši; za las je manjkalo; vsak za sebe, Bog za vse; kdor ni za nas, je proti nam; *vino ni za otroke; star človek ni za* potovanje; za to delo nisem; piti za žejo; bolan za smrt; ni ne za na ramo, ne za na voz; strašilo za v proso; piti za žejo; bolan za smrt; umreti za vero; za *božji čas; za pet ran božjih; za tega* voljo; za mene voljo: za voljo mene; za kaj; vzeti kaj za zlo, za ljubo; obljubiti kaj za gotovo; za trdno se prepričati; — 3. pomeni mero, primero, smer, namen; za zdaj, za enkrat; za dvakrat vem, da ga je udaril; za dve leti iti kam; *kdor ni za nas, je proti nam;* skrbeti, marati, brigati, bati se za koga; prepirati se za kako reč; prositi za kaj; vprašati koga za svet; za računstvo nima glave; nič ni za to; za njega mi nič ni; za pet let je zaprt; za leto dni bo nazaj; za mene ni nobene nevarnosti; — II. z gen. pomeni čas, kedaj se kaj godi; priti za dne; za hlada, za rana kositi; za mojih mladih dni; za (časa) Karla Velikega; — III. z instr. pomeni krajevno ali časovno sosledje, vrsto; čič za pečjo; prvi za cesarjem; ima drugo za bregom (za ušesi); sedeti za mizo; iti s trebuhom za kruhom; hoditi

za delom; imeti najlepša leta za seboj; dan za dnem, leto za letom; zboleti za grižo; umreti za lakoto; za vodo, za potokom iti; kričati za kom; dežele, ležeče za morjem.

zaarati: z aro zavarovati kaj; zaarati koga: dati komu aro in ga s tem obvezati.

zabadati igle v blazino; zabadati teleta, drobnico; — zabosti.

zabarantati: z barantanjem, pri barantanju zapraviti.

zabarikadirati se s čim, za čim.

zabarvati se: rahlo se pobarvati, dobiti nadih kake barve.

zabasati: zamašiti; zabasati se: naphati se z jedjo; vse ceste so zabasane z ljudmi in vozovi.

zabava: 1. prvotno to, s čimer se človek po nepotrebnem in brez koristi »bavitic, ki mu da samo mnogo nepotrebnega opravka; neprilika; sitnost; delati komu zabavo; s tem človekom ni drugega ko sama zabava; da ne bom imel zabave; fantje napravijo, kakor Dolenjci pravijo, »zabavo« ali prepir; — 2. današnji pomen: »veselica, kratkočasje« se je iz prvotno ironičnega v dobi čitalnic razvil pod vplivom drugih slovanskih jezikov; prirediti zabavo, vabiti na zabavo; — gl. zabavljati.

zabavati koga: delati mu kratek čas, prijetno druščino.

zabaven človek: ki človeka zabava.

zabavljač: človek, ki rad zabavlja.

zabavljati na (črez) koga, na (črez) kaj; otresati svoj jezik nad čim, delati zbadljive opazke, rogati se; jezikati; ujedati se; — zabavljati komu, nad kom; — gl. zabava.

zabavljica: zabavljiva beseda, pesem; zabavljica županom; — zabavljivka.

zabavljiv: zbadljiv; ujedljiv; — zabavljivec; zabavljivost.

zabavljivka: zabavljica.

zabavnik: zabaven časopis, namenjen samo zabavi, ne tudi pouku ali kaki propagandi, n. pr. politični.

zabegniti: zbegniti.

zabela: mast (v tej ali oni obliki), s katero se kaka jed zabeli; pust ričet brez zabele.

zabeležba; zabeležek: notica; zaznamba; zaznamek.

zabeležiti: notirati; zaznamovati.

zabẹliti: dati kaki jedi zabele, jed nekoliko pobeliti (ker je bil prvi način »beljenja« v tem, da se je jed polila z mlekom); zabeliti kaj z mastjo, maslom, ocvirki, oljem; zabeliti svoj govor z dovtipi; zabeliti jo komu: povedati mu kako slano, ostro, bridko (besedo).

zabesneti: začeti besneti; razbesneti se; in divja bol, skrbi strašne očetu v srcu zabesne.

zabevkati; zabevskati.

zabičiti: kakor z bičem kaj vtepsti; zabičiti komu ukaz; živo, v živo komu kaj zabičiti; — zabičevati.

zabijač: tolkač, s katerim se kaj zabija.

zábiti: pozabiti (samo v starejšem in pesniškem jeziku); ne zábi me!

zabíti žrebelj v steno, kol v zemljo; sod z veho zabiti: zadelati; krsto zabiti; v glavo komu kaj zabiti; mnogo denarja zabiti v kaj, s čim; — zabit: omejen, slaboumen, topoglav, bebast; — zabitost.

zablatiti: z blatom prevleči; povodenj je vse travnike zablatila; — zablaten.

zablebetati se: izblebetati kaj po neprevidnem.

zabledeti: nekoliko obledeti.

zablesteti, zablestim: zasvetiti se; oči so mu zablestele od zadovoljstva.

zableščati se: zablesteti.

zabliskati se: posvetiti se kakor blisk; sulice so se zabliskale; zabliskalo se je in že je treščilo; — zabliskniti se; zabliskniti se.

zabloda: velika zmota; pregrešne zablode; njegovim besedam verjameš — kakšna zabloda!

zablodíti na kriva pota, v brlog nevernih divjakov, v gozdu, v megli; zablodíti v zmote.

zabobnati: začeti bobnati.

zabobneti, zabobnim: oglasiti se kakor boben.

zabogateti: obogateti.

zaboj: iz desk zbita posoda; velik, majhen zaboj; zaboj jabolk; — zabojček.

zaboleti, zabolím; zabolelo me je v prsih; prav v srce me je zabolelo.

zabosti (zabodem) komu nož v srce; zabosti koga z nožem; gledati kakor zabo-

deno tele: široko, debelo, s praznimi očmi, neumno; zabosti se: zatakniti se; — zabadati.

zabraniti komu kaj: preprečiti.

zabrazditi: potegniti brazdo; zarezati kam v stran, zmotiti se.

zabrekniti: napeti se, zabuhniti, oteči; — zabrekel obraz; zabreklina (zabreklost) uplahne.

zabrenčati: začeti brenčati; zabrenčati se: zaljubiti se.

zabrenkati na citre; zabrenkati komu eno: zagosti mu jo.

zabrenkniti: zabrekniti.

zabresti (zabredem) v dolgove, v nesrečo, v neprilike, v beračijo, v grehe.

[illegible]

zabrleti: gl. zamrleti.

zabrlizgati: ostro, presunljivo zažvižgati; zabrlizniti na prste.

zabrneti: zazveneti; struna je zabrnela.

zabrniti: zaobrniti, zavrniti.

zabrsteti: vzbrsteti, pognati brste.

zabrtviti: zamašiti, zadelati, zapažiti, zatolči, zaphati.

zabrundati: zagodrnjati, zamomljati.

zabrusiti: pognati; zabrusiti komu kaj v obraz: vreči v zobe.

zabubiti se: postati buba; zaviti se, skriti se.

zabučati, zabučim: votlo se oglasiti; morje je zabučalo.

zabuhniti: zabrekniti, napeti se, oteči; — zabuhel v lice; zabuhel v obraz; zabuhlost uplahne.

zabunec: do kolen dolga bela zimska suknja brez rokavov; zobunec.

zacariniti: plačati carino za kaj.

zaceliti se; noga se mu je zacelila; rana se neče zaceliti; — zaceljen.

zacepetati z nogami.

zacingljati: oglasiti se kakor zvonček.

zacopotati z nogami; — zacepetati.

zacoprati koga: začarati.

zacvenketati: zažvenketati.

zacvesti: vzcveteti; nohti zacveto: dobijo bele lise.

zacviliti; pes zacvili, če mu kdo na rep stopi.

zacvrčati, zacvrčim; mast zacvrči, če pade kaplja vode v njo.

zacvreti: obliti z vrelo zabelo; vreči v vrelo mast; v vreli masti naglo opeči.

zacvrkniti: scvrkniti.

začaditi: zakaditi.

začarati koga ali kaj; začarana princeska.

začasa: o pravem času.

začasen: nasprotje trajnega; začasni pokoj; začasna služba.

začeliti: pričeliti, narediti čelo čemu, kaj gladko prirezati, prisekati.

začenjati, gl. začeti.

začepiti: zamašiti s čepom.

začesniti: nekoliko natrgati; nohet se mi je začesnil.

začetek pridige, povesti, šolskega leta; [illegible] (začeti je treba že v ponedeljek); — početek.

začeten: na začetku, v začetku stoječ; začetna črka stavka se piše veliko; nasprotje končnega: začetni uspeh.

začeti, začnem; z Bogom začni vsako delo, pa bo dober tek imelo; začeti povest, kupčijo, novo življenje; nobeden se ne upa začeti; začeti z delom; začeti kaj na novo (še enkrat); ne vem, kaj bi si začel, kaj bi počel; začeti delati, piti; začeto delo končati; — začelo je goreti; začelo ga je biti sram; — seja se je začela; maša se je že začela; začelo se je samo od sebe.

začetkom †: ob začetku, v začetku.

začetnica: reč (oseba), stoječa v začetku česa; začetna črka v stavku; knjiga, s katero se začne pouk v branju in pisanju (početnica); ženska, ki je kaj (n. pr. kak uk) šele začela; — začetnik.

začimba: zabela; dišava; sploh vse, kar da jedi poseben duh ali okus.

začiniti: zabeliti; — začinja(va)ti.

začivkati: na kratko, s piskajočim glasom se oglasiti, kakor ptičji mladič; »jaz drugega mnenja bil bi«, začivka čič za pečjo.

začrneti, začrnim: postati črn, zagoreti; človek začrnelega obraza.

začrniti, začrnim: očrniti; začrniti koga pri kom: slabo govoriti o kom, spraviti ga ob dobro ime, v slab glas.

začrt: oris, načrt.

začrtati: s črto ali s črtami označiti; začrtati kaj v knjigi: podčrtati; — začrtati stavbišče: narediti zanj načrt.
začudenje skrivati, prikrivati, premagati; — začudenost.
začuditi se komu, čemu, nad kom, nad čim; — začuden.
začutiti mraz, bolečino: začeti čutiti.
zad: vzad; — na vprašanje »kje?« in na vprašanje »kam?«
zadah: neprijeten duh.
zadahniti od ležanja; zadušiti se, dobiti slab duh, skvariti se.
zadaj: vzadi; — gl. zad.
zadajati bolečine komu: delati, povzročati; — zadati.
zadati komu smrtno rano; zadati komu vprašanje, zadati komu (s strupom; zavdati); — zadati se za hlapca: dati se najeti; — zadajati.
zadav: nadav; ara; — zadavek.
zadaviti: zadrgniti; zadaviti koga: stisniti mu grlo, da mu poide sapa in se zaduši; zadaviti se s čim, na čem (kar je v grlu obtičalo).
zadegati: pognati; zadegati kamen v vodo, črez streho.
zadehel: zatohel; — gl. zadahniti.
zadehníti, gl. zadahniti.
zadehteti; zadišati; zadehtelo je po vijolicah.
zadej †: zadaj.
zadejati: založiti; zapraviti; zametati; zadeti.
zadek, zadka: zadnji del (života); ose, čebele in sršeni imajo želo v zadku.
zadelati: zamašiti; zadelati luknjo z blatom, razpoke s slamo, špranje s cunjami; — zadelavati; zadelovati.
zadeliti: pri deljenju (kart) se zmotiti, ušteti.
zadelj: zavoljo; zategadelj.
zadelovati, gl. zadelati.
zadenjski: nazad, ritenski; zadenjski hodi vrvar (in rak).
Zader, iz Zadra, v Zadru; Zadran; zadrsko zaledje.
zadetek: kar kdo pri kaki igri zadene; dobitek.
zadeti, zadenem; 1. vreči, naložiti; zadeti vrečo na hrbet, križ na svoje rame; dosti si je zadel: trudil se; mnogo so mu zadeli, pa vendar ne godrnja; — 2. udariti, trčiti; zadeti z nogo ob kamen, z glavo v zid; zadeti srcu rane; zadeti koga v živo, v srce; zadeti na koga: slučajno, nepričakovano ga srečati; jeza zadene koga; zadene ga ljubezni strela; ker zadela mene je nesreča; Bog (me, te, nas) ne zadeni! zadel sem se v vrata; zadela je kosa ob kamen: na nepričakovano, trdo oviro je kdo zadel; pri tem jaz nisem zadet: ne zadene mene; — 3. pogoditi; zadeti v črno (pri streljanju); tudi preneseno: pravo zadeti; zadeti terno: imeti posebno srečo; s kroglo je zajca težko zadeti; zadel si jo: pravo si pogodil; — zadevati.
zadeva: stvar, reč, posel, opravek, opravilo; osebna, javna, častna zadeva: kar zadeva samo kako osebo, ali vso javnost, ali se tiče časti kake osebe; človeška zadeva; čudna, nerodna, kočljiva, težka zadeva; zadeva je opravljena; vera je kot spoznanje predmet in zadeva (stvar) razuma; izveden v občinskih zadevah (poslih, opravkih); v zadevi †: zaradi, za, zbog.
zadevati si: truditi se; to mi zadeva (dela) mnogo jeze, neprilik; pijanec se zadeva ob vse ogle; to zadene tebe; kar zadeva sosesko; — gl. zadeti; zadejati.
zadeven †: dotičen; oni.
zadi: vzadi; — gl. zad.
zadihati: začeti dihati; takoj smo svobodneje zadihali; zadihati se: zasopsti se.
zadihniti: zadahniti.
zadimiti: napolniti z dimom; ti vražji tobakarji so vso sobo zadimili; vse stanovanje je bilo zadimljeno: zakajeno.
zadirati se: večkrat se zadreti; grablje se zadirajo v rušo; les se zadira: se ne da gladko klati, skobljati; zadirati se nad kom: kričati, vreščati nad kom.
zadirčen: kdor se rad zadira; zadirčna beseda; zadirčen odgovor; zadirčen človek: jezikav; jezljiv; osoren; odrezav; bodeč.
zadirjati: pognati se v dir.
zadirljiv: zadirčen.
zadišati, zadišim; zadišalo je po vijolicah; zadišalo mu je: hotelo se mu je (jesti).
zadiviti: začuditi; presenetiti; — zadivljen.
zadivjati: začeti divjati.
zadjati: zadejati.
zadniti: narediti dno.

zadnji: na koncu; končni; poslednji; zadnja hiša v vasi; zadnja vrsta; zadnja cena (pod to ne grem); zadnja ura (smrtna); zadnja pot (pogreb); to je moja zadnja beseda; zadnja sraga krvi; zadnja faza razvoja; zadnji vzdihljaj; zadnje žito (slabejše; napol gluho), zadnja moka; zadnje predivo; — proti zadnjemu: proti koncu; na zadnje; na vse zadnje boš moral še plačati za to; vsi do zadnjega (ž njim vred); — beseda se vedno bolj rabi samo v krajevnem pomenu, v nasprotju s »prednji«: zadnje kolo, zadnje noge, zadnja vrata; — gl. poslednji.

zadnjica: danka; rit; vulva (pri kravi).

zadnjič; prvič, drugič... in zadnjič; poslednjikrat; prvič in zadnjič ti to povem.

zadnjikrat: zadnjokrat.

zadnjiški: zadenjski.

zadobiti: pridobiti; dobiti.

zadojiti: preveč opitati z dojenjem; — zadojen: topoglav, butast; — zadojenost.

zadolžiti: obtežiti z dolgovi; zadolžena hiša, zadolženo posestvo; zadolžiti se pri kom: postati dolžnik; zadolžen: tičeč v dolgovih; — zadolževati.

zadolžnica: dolžno pismo; obligacija.

zadoneti: oglasiti se; zadoni nam, zadoni, iz src napev krepak!

zadosta: zadosti.

zadosten: dovolj velik; tolik, da je dovolj; končati šolo z zadostnim uspehom; na razpolago so zadostna sredstva.

zadosti: dovolj; zdaj ima menda vsega zadosti.

zadostiti: ustreči, poravnati; zadostiti komu: storiti po njegovi volji; zadostiti očetovi in materini želji: storiti po njej; zadostiti potrebam časa, zahtevam zakona; — zadoščen; zadošč(ev)ati.

zadostovati; zadostujem; to zadostuje: je dovolj, je zadosti; to mu ne bo zadostovalo za njegove potrebe.

zadoščati: zadostovati; — gl. zadostiti.

zadoščenje dati komu za žalitve; zadoščenje z orožjem; bilo mu je v ne malo zadoščenje, ko so ga zopet izvolili.

zadovoljavati; zadovoljevati; gl. zadovoljiti.

zadovoljen kakor maček na peči, kakor vrabec v prosu; zadovoljen z malim; zadovoljen v dno duše, v dno srca; zadovoljno se muzati, gladiti po trebuhu.

zadovoljiti koga: dáti mu vsega, kar si želi, dovolj; narediti ga zadovoljnega; zadovoljiti se s čim: biti zadovoljen; — zadovoljavati; zadovoljevati.

zadovoljiv: povzročajoč zadovoljnost; zadovoljive uspehe doseči.

zadovoljnost kazati, razkazovati; v (na †) splošno zadovoljnost.

zadovoljstvo: višja, finejša oblika zadovoljnosti.

zadrčati: začeti drsati.

zadrčiti: kaj na trdo zvezati, na vozel, ne na zanko, ki se samo s potezo odpne; — gl. zadrga.

zadrdrati: drdraje se oglasiti; voz je zadrdral, zaropotal.

zadrega: neprilika; spraviti, pripraviti koga v zadrego; priti v zadrego (če človek ne ve, kaj bi storil); zadrego zakriti; kmečka zadrega: ljubka, nedolžna, najivna; silna zadrega; biti v zadregi za kaj; iz zadreg se izmotati, izkopati, rešiti; — gl. zadrga.

zadremati: pasti v dremež, rahlo spanje; med molitvijo je zadremal, tako je bil truden; med pridigo človek rad (lahko) zadremlje; svojo srečo zadremati: v spanju zamuditi.

zadreti (zadrem, zaderem) kremplje v kaj; zadreti si trn v peto; nohet se mi je zadrl: začesnil; trščica se mi je zadrla za nohet, pod kožo; — zadreti se: zavreščati, zakričati; vrana se je zadrla; gospodar se je zadrl nad hlapcem, v deklo, na gospodinjo; — zadirati.

zadreveneti: odreveneti.

zadreviti: zadrviti.

zadrga: trdno zategnjen vozel, ne zanka (ki se s potezo odpre); zadrgo razrešiti; čevlje na zadrgo zavezati: da se sami ne odpnejo; — gl. zadrčiti; zadrega.

zadrgati: zadrgniti.

zadrgetati: zadrhteti; zatrepetati.

zadrgniti: trdno zategniti, trdno zvezati, stisniti; zadrgniti mošnjo; zadrgniti komu vrat: zadrgniti koga; zadrgniti trak: zvezati na zadrgo; zadrgniti se: zadaviti se; krava se je na repi (z repo) zadrgnila.

zadrhteti: zadrgetati; zatrepetati.

zadričati: zadrčati.

zadrleskati; zadrlesniti: *tresniti, loputniti.*
zadrobiti: nadrobiti.
zadrsati se: zadrčati.
zadruga; kmetijska, mizarska, obrtna zadruga; zadrugo osnovati.
zadrugar snuje in vodi zadruge.
zadružništvo se je pri nas že davno razvilo, razmahnilo, razširilo.
zadrviti: pognati; zadrviti se za kom, proti komu.
zadržaj: vsebina.
zadržati, zadržim: ustaviti, držati, da se ne giblje naprej; zadržati kolo, konja v toku; dolgo koga zadržati: muditi; prišel bom, ako ne bom zadržan; zadržan od moči neznane; zadržati smeh, sapo; [illegible] je bilo zadržano na carinarnici; — zadrževati; zadrževati.
zadržek: ovira; zakonski zadržki se dajo odstraniti; to bo šlo brez kakega zadržka.
zadrževati koga: motiti; ovirati; — zadrževati se kje: muditi se kje.
zaduha: težka sapa; zatohel: mrtev zrak; zaduha nastane v prostoru, ki dolgo ni bil prezračen.
zaduhati: zavohati.
zaduhel: tohel; zatohel; brez (svežega) duha, zraka.
zaduhniti: zadušiti se; postati zatohel; zgubiti pravi, naravni duh.
zadušen: 1. brez duha; dušeč; zagaten; zatohel; jemajoč sapo; zadušen prah; — 2. namenjen (pokojnim) dušam; zadušna maša.
zadušiti: vzeti sapo; zadaviti; kašelj me hoče zadušiti; otrok se je v dimu zadušil; — zadušiti upor.
zadušljiv: gl. zadušen 1.
zadušnica: gl. zadušen 2.
zafrečkati: zapraviti; zafrečkati mnogo denarja, ves dan, svoje življenje.
zafrkati: zaviti; zavihati; — zafrkavati; zafrkacija.
zafrkniti: 1. zafrkati; — 2. dati komu po nosu, ostro mu odgovoriti, rezko ga zavrniti; — zafrkavati; zafrkovati; zafrkljiv.
zafrkočiti: zafrkati.
zafrliti: zafrkočiti.
zafučkati: zažvižgati; zapraviti; — gl. zafrečkati.
zagabiti: *zagnusiti.*
zagaj: log, pašnik (nav. zagrajen).
zagaliti: zaviti; pokriti goloto.
zagamati: zaiti, zabloditi; — zagaman: zabit, zateleban, slepo zaverovan v kaj, blazno zaljubljen.
zaganiti: zapogniti; — zagibati.
zaganjati: večkrat zagnati; zaganjati živino na pašo; zaganjati se v koga; riba se zaganja proti toku; veter se zaganja v gozdove; voda se zaganja črez bregove.
zagata: ozka pot med stenami v gorah; tesen *kamin* v *gorah*; slepa ulica; — priti v zagato: v zagate, v katerih človek ne more ne naprej ne nazaj, ne tako ne drugače.
zagaten: 1. zadušljiv; zagatna soparica; v izbi, v shrambi je zagatno; — 2. zoprn; zagatna jed (ki ne gre rada po grlu); zagatna zgaga: tečen človek; — zagatnost.
zagatiti: zamašiti; zagatiti usta, razpoko, cev, odejo okoli bolnika; vodo zagatiti: zajeziti; zagatiti usta norskih ljudi; nos imam zagačen.
zagaziti: zabresti; zagazil je v vodo do prs, do brade; zagaziti v dolgove, v neprilike, v grehe; zagazil sem, da ne morem ne naprej ne nazaj.
zageniti, gl. zaganiti.
zagladiti jamice na gredi; zagladiti sledove stopinj za seboj.
zagledati koga ali kaj; zagledati beli dan: priti na svetlo, iziti; zagledati luč sveta: roditi se; — zagledati se v koga ali kaj: zaverovati se, zamakniti se, zaljubiti se, zatelebati se.
zaglobiti se: poglobiti se.
zaglušen: *oglušujoč; zaglušen šum;* zaglušno grmenje topov.
zagnati, zaženem: pognati; zagnati kolo, uro, stroj: pognati v tek, da začne iti; zagnati se na konja; zagnati kamen črez reko; tak se zažene, se pozneje ustavi mladenič; zagnati koga na boben (na javno dražbo); zagnati živino na pašo; zagnati glas, hrup, jok, krik in vik, prepir, smeh: naglo, nepričakovano ž njim začeti; — nav. označuje samo početek *dejanja*, sicer se rabi »pognati«.

zagnojiti se: začeti se gnojiti.
zagnusiti komu kaj: narediti gnusno, pristuditi, zagabiti; zagnusilo se mi je njihovo početje.
zagodnica: godba za god.
zagodrnjati: godrnjaje se oglasiti; nekaj je zagodrnjal, pa ga nismo razumeli.
zagolten: zagaten.
zagon: zalet; zagon čustva.
zagoneten: nejasen, dvoumen, skrivnosten; zagoneten odgovor; zagoneten obraz; zagonetna oseba; zagonetno, toda resnično.
zagonetka: uganka.
zagoreti: začeti goreti; drva so suha, pa v peči hitro zagoré; gorski vrhovi so zagoreli v jutranji zarji; po meni je vse zagorelo (od jeze, da sramota); zagoreti za kako misel, načrt; — zagoreti v obraz (od sonca); zagorel (rjav) obraz; zagorelega lica.
Zagorje, Zagorja; Zagorec; Zagorka; zagorski; — Zagorjan.
zagospodariti: s slabim gospodarstvom zapraviti; — nasprotje: prigospodariti.
zagospodinjiti: s slabim gospodinjstvom zapraviti; — nasprotje: prigospodinjiti.
zagospodovati: zavladati.
zagosti, zagodem: zaigrati; godci zagodejo eno pred jedjo; zagosti kotiljon; — zagosti jo (eno) komu: nasnovati komu kaj neprijetnega.
zagostiti: zgostiti; z daljšim kuhanjem se kaša, marmelada zagosti; gozd se z leti zagosti; — zagoščen.
zagostoleti: zažvrgoleti.
zagotavljati komu (koga †): komu kaj za gotovo pripovedovati, trditi.
zagotovilo: zatrdilo; jamstvo; poroštvo.
zagotoviti komu kaj: za gotovo obljubiti; zajamčiti; dopovedovati komu kaj; — zagotovljen letni dobiček.
zagovarjati kačji pik, rane, bolezni: z besedami zdraviti; zagovarjati koga: govoriti za (namestu) koga, opravičevati ga, potezati se zanj; zagovarjati koga pred sodnijo; zagovarjati se sam pred svojo vestjo.
zagoveden: neroden, zabit, neotesan, telebanski, surov, neolikan; — zagovednost; zagovednež.
zagovor zoper kačji pik; pripraviti se na zagovor pred sodnijo.
zagovoriti strup s skrivnimi besedami; svete besede so škrata zagovorile; — zagovoriti se: domeniti se, zmeniti se; sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje svet zaničvati se je zagovoril; vse se je zagovorilo proti meni, zoper mene; — — zagovoriti se: zareči se; nehote z besedami kaj izdati; ne vem, kako sem se zagovoril.
zagovornik: človek, ki kaj ali koga zagovarja; zagovornik človeških pravic; obtoženčev zagovornik; sloveč zagovornik; zagovornika komu postaviti; — Marija, naša zagovornica pri Bogu.
zagozda: oglat, na enem koncu ožji lesen klin; zagozdo zabiti v klado, podložiti pod kolo: zagozda kruha.
zagoziti: z zagozdo pritrditi, stisniti; konec toporišča v sekirinem uhu zagoziti; meso se mi je zagozdilo med zobe.
zagozdnik: lesena zagozdica pri kakem orodju.
zagrabek: kar se enkrat zagrabi (z grabljami in z roko); ženske delajo zagrabke sena, moški pa jih povežejo v breme.
zagrabiti: naglo seči po čem, pograbiti, popasti; zagrabiti meč, koga za roko, za vrat; zagrabiti pest denarja, lešnikov; zagrabilo me je usmiljenje do njega; kar za srce me je zagrabilo, ko sem to čul; zagrabilo ga je domotožje: hrepenenje po domu; njegova realistična igra je vse zagrabila; kragulj je zagrabil goloba.
zagrada: ograja; — ograjen prostor.
zagraditi: ograditi, narediti ograjo; zagraditi travnik, njivo; zagraditi komu pot; zagraditi (uravnati) hudournik, reko; — zagrajevati.
zagraja: ograja.
Zagreb; Zagrebčan; zagrebški; — gl. Martin.
zagrebati: z grebanjem zasipavati; zagrebati solato, krompir, mrliča; — zagrebsti.
zagrebsti denar v zemljo; zagrebsti jamo; zagrebsti se v seno, v pernico, v posteljo; zagrebsti se v knjige; mačka zagrebe svoje blato; zemlji lice je zagrebel mrak.
zagrenéti: dati grenek okus.
zagreníti: narediti kaj grenko; zagreniti komu veselje do dela; to mi je zagreni-

lo življenje;; zagrenjeno srce; zagrenjen človek.

zagrešiti: postati kriv česa; zagrešiti hudo napako; kaj sem zagrešil? zagrešiti se nad kom.

zagreti, zagrejem: pogreti; zagreti rjuho, železo; berač nikjer ne zagreje klopi; zagreti se z delom, pri hoji, z vinom; — bolj nav. je: razgreti se.

zagrezniti, zagreznem: pogrezniti; zagrezniti se v blato; zagreznjeni in zamišljeni v delo.

zagrgrati: grgraje se oglasiti.

zagrinjalo: zavesa; Turkinje si pokrivajo lice z zagrinjalom; zagrinjalo v templu se je pretrgalo na dvoje; zagrinjalo prihodnosti.

zagrinjati, gl. zagrniti.

zagristi se v kaj z zobmi; zagristi se v kako misel: oprijeti se je kakor z zobmi, krčevito se je oprijemati; zagrizen (fanatičen) sovražnik; pristaši lastne politične stranke so vedno zavedni, nasprotne stranke pa zagrizeni; — mleko se zagrize, če se pri kuhi deloma spremeni v sir; iz zagrizenega mleka je dobra skuta.

zagrizniti: vgrizniti.

zagrljen glas: hripav; — zagrljenost.

zagrmeti: zabliskalo se je in že je zagrmelo; zagrmeti nad kom, na koga: zakričati.

zagrniti, zagrnem: zagrebsti, zaviti, skriti; zagrniti okna (z zagrinjali); zagrniti si lice s plaščem; megle so zagrnile vso dolino.

zagrohotati se: zakrohotati se.

zagroziti: pogroziti; zagroziti komu s tožbo; — zagroziti se: zgroziti se.

zagugati: zamajati, zazibati.

zaguliti si roke, obleko (oguliti); zagulilo se mi je: naredil se mi je žulj; zaguljen: trd, surov, neotesan; zaguliti komu kaj: zabrusiti, vreči, drago računati; zaguliti se v kaj: zagledati se, zaverovati se.

zaguljek: žulj.

zaguljenec: surovež; surovina; — zaguljenost.

zagvozda, gl. zagozda.

zahajati; sonce vzhaja in zahaja; — zahajati: pogosto hoditi; zahajati v krčmo, h komu, med ljudi, v družbo, komu v škodo; — zaiti.

zahititi se †: pognati se.

zahlepeti: poželeti.

zahod; od sončnega vzhoda do zahoda; sonce gre, se je premaknilo na zahod; — nebesna stran; obrniti se proti zahodu; od zahoda se valijo oblaki.

zahoditi: pohoditi; s hojo zamuditi; zaiti.

zahodnik: veter, ki veje od zahoda.

zahohotati se: zakrohotati se.

zahomotati: zamešati, zaplesti; zahomotana reč, zadeva.

zahoteti; zahotelo se mu je dobrega vina; zahotelo se mu je jesti.

zahrbten: hinavski, neodkritosrčen; zahrbtno ravnanje; — zahrbtnost.

zahrbtje †: zaledje.

zahrepeneti po kom, po čem.

zahreščati, zahreščim: zapraščati: drevo je padlo in zahreščalo; vrane so zahreščale nad gozdovi.

zahretiti: pristuditi, zastuditi.

zahripati: hripavo se oglasiti.

zahripeti, zahripim: postati hripav.

zahropsti: hropeč se oglasiti.

zahrumeti: zašumeti.

zahruščati: zahrumeti; zahreščati.

zahruti: zarjuti.

zahrzati: hrzaje se oglasiti.

zahteva: odločna želja, ki ne trpi ugovora; potreba; nujna, neodložljiva, opravičena, pretirana, drzna, nepremišljena zahteva po čem; zahteva časa, dne, vsakdanjega življenja; svoje zahteve staviti, postaviti, prijaviti, uveljaviti; zahtevam ustreči, ugoditi; zahtevam ustrezati († odgovarjati); zahtevo zavrniti.

zahtevati od koga kaj: hoteti, želeti, terjati; kdor preveč zahteva, nič ne dobi.

zahtevek: določno izražena zahteva; tožbeni zahtevek; napotiti koga ž njegovimi zahtevki na drugo osebo, na drugo mesto.

zahteven: (mnogo) zahtevajoč; — zahtevnost.

zahuditi se: postati hud, razjeziti se.

zahuliti: nagniti; — zahuljen: prihuljen, podhuljen; hinavski.

zahvala: izraz, dokaz hvaležnosti; to imaš zdaj za zahvalo! izreči komu zahvalo za kaj; — bolj nav. je v tem pomenu sama »hvala«.

zahvalen: izražajoč zahvalo; zahvalna pesem, žrtev, daritev.

zahvaliti: izreči pohvalo, pokazati hvaležnost; zahvaliti koga za kaj; zahvaliti se komu za kaj; zahvaliti se iz srca; bodi (ga) Bog zahvaljen; — pogosto ironično; zahvaliti se za kaj: kaj odkloniti, zavrniti, odreči se čemu; za to se imamo (moramo) tebi zahvaliti: to si nam ti nadrobil, zagodel; lepo se zahvaliti za kaj; — zahvaljevati.

zahvalnica: zahvalna pesem, listina, daritev, žrtev.

zaigrati: začeti igrati; godci so zaigrali pesem; dve nedelji bodi zdrava, da jo s pašo zaigrava; srce mu je zaigralo (od veselja); solza mu zaigra v očesu; — pri igri zgubiti; zaigral je vse svoje premoženje.

zaihteti, zaihtím.

zaimek, zaimka: pronomen; — zaimenska sklanja.

zaiskriti se; oko se mu je zaiskrilo: zažarelo.

zaiti, zaidem (zajdem); sonce je zašlo za gore; mesec je že davno zašel; — zabloditi s prave poti; zaiti s pravega pota; zašla sem in steze ne vem; zaiti na slabe poti, med razbojnike, v mehkužnost, v neprilike, v zmešnjave; v vse ude mi je zašlo.

zajadrati: z razpetimi jadri kreniti na pot; — zaiti.

zajahati konja; zajahati stol, vejo: sesti nanjo kakor na konja; zajahati koga: nadlegovati koga.

zajamčiti: biti porok, dati poroštvo za kaj; zajamčeno pristno blago; — gl. jamčiti.

zajček: majhen zajec; svetla lica od sonca, ki se odbija od kake bleščeče stvari; morski zajček: kunec.

zajčevina: koža od zajca.

zajčja čeljust: preklana, razklana; zajčja deteljica (Oxalis); zajčji mak (Adonis aestivalis).

zajčjak: klobuk iz zajčeve dlake.

zajčkati se: svetlikati se.

Zajčki † samostan: Žički samostan.

zajčnik: šibre za zajce; — zajčjak.

zajec; divji, planinski, domači zajec; zajca sleči, iz kože deti; v tem grmu tiči zajec: tukaj je to, kar iščemo; na to se razumeš kakor zajec na boben; — priprava za sezuvanje škornjev; — — označba plašnega, bojazljivega človeka, strahopetca.

zajecati; zajecljati.

zaječati: zastokati.

zajeda: zareza.

zajedati se v kožo; morje se zajeda v suho zemljo; zajeda me: grize me (po trebuhu).

zajedavec: prisklednik; parazit.

zajedavka: parazitična rastlina, žival.

zajeden: zajedav; parazitičen.

zajedljiv: ujedljiv, oster, zbadljiv; zajedljiv jezik; zajedljiv človek; — zajedljivost.

zajednica: zajedavka.

zajem: posojilo.

zajemača: velika žlica za zajemanje; — zajemalka.

zajemalo: vsaka posoda, s katero se kaj zajema.

zajemati vodo z žehtarjem; zajemati modrost; dekle je zajemalo v vedro vode; zajemati z žlico iz skupne sklede; zajemati iz globočine svojega srca; je nadelana cesta, ne zajemajo pesta (blata); čoln zajema vodo; zajemati modrost (učenost) z veliko žlico; — zajeti.

zajemljiv †: zanimiv.

zajesti, zajem; na jed porabiti, za jed potratiti; ves zaslužek je po krčmah zajedel in zapil; glavnica se zaje (ako ni naložena); živina se je po zimi zajedla: je več pojedla, kot je sama vredna; noseča mati zajé otroka, če preveč jé (potem je otrok majhen); — vrv se zaje v kožo drevesa; globoko v svet zajedena dolina, grapa, cesta, pot.

zajeten, zajetna, zajetno: vse, kar ni tanko ali šibko, česar je kaj v roke vzeti, čeprav nima samo v sebi posebne moči; zajeten človek, vol, konj, život; zajetna postava, rast, knjiga; trot je nekaj daljši, a dosti zajetnejši od čebele.

zajeti, zajamem; zajeti vode z vedrom, s korcem, globoko zajeti sape; zajeti z

žlico iz sklede; zajeti kako snov iz resničnega življenja; čevlji so mi zajeli vode; — objeti; smrt zajame človeka; zajeti četo sovražnikov; dež nas je na poti zajel; požar je mahoma zajel vse poslopje; nekatera čustva zajamejo celega, vsega človeka; noč nas je zajela na poti; vesela družba nas je zajela; — zajemati.

zajeza dviga pred mlinom vodo.

zajezditi konja: zajahati; — na konju kam kreniti; in zajezdi v gosto drevje lesa.

zajeziti: zgraditi jez; zajeziti potok, reko; — zajezena reka.

zajka; zajklja: zajčeva samica.

Zajko, osebno ime, = »zajec«.

zajokati: začeti jokati; zajokala je nevesta; zajokati (se) na ves glas; zajokan: objokan; ves zajokan.

zajti, gl. zaiti.

zajtra: jutri zjutraj.

zajtrk: jutranje kosilo; dobiti kaj za zajtrk; povabiti koga na zajtrk.

zajtrkovalnica: gostišče, v katerem se samo zajtrkuje.

zajtro: za jutro (acc.), jutri.

zajuckati: zavriskati, zaukati.

zakacati: zapacati, zapackati, zamazati; zakacati se z blatom; — zagrešiti kaj.

zakaditi izbo (z dimom od pipe, cigare); zakaditi sod z žveplom; zakajena soba; — zakaditi se: začeti se kaditi, pokaditi se; zakadilo se jim je pod nos: ni jim bilo prav, ne všeč; za gozdom se je nekaj zakadilo, pócilo pa ni nič; — zakaditi kaj v koga: zabrusiti, pognati, vreči; zakaditi se v koga: pognati se, zagnati se; koklja se je kar zakadila v psa: pognala tako, da se je kar zakadilo od nje in izpod nje; — za kajo porabiti, na kaji potratiti; vsak mesec zakadim par kovačev.

zakaj se smeješ? za kaj († čemu) se smeješ? — »zakaj« vprašuje po vzroku, povodu, »čemu« po namenu.

zakaliti: narediti kalno; oko se mu je zakalilo.

zakameneti: okameneti.

zakapati: pokopavati; — s kapljanjem mašiti.

zakasneti: prepozno priti; — zakasniti se; otvoritev se je zakasnila: vršila pozneje.

zakegljati: pri kegljanju zgubiti.

zakelíti: zaklejiti.

zakesneti, gl. zakasneti.

zakidati: s kidanjem zamašiti; zakidati jamo; lastovka gnezdo zakida; oči so že vse od cestnegä praha zakidane; nos se mi je zakidal: zamašil.

zakikirikati: oglasiti se s kikiriki.

zakimati: zakinkati.

zakinkati: s povešeno glavo zaspati; — zakimati (zakimkati).

zakipeti, zakipím: vzkipeti; mleko v loncu je zakipelo; morje zakipi; po njem (v njem) je vse zakipelo (od razburjenja); majhen piskrc hitro zakipi.

zaklad gori, cvete (s plamenom); zaklad skriti, zakopati, dvigniti; besedni zaklad; ti si zaklade duha Krezove bil si nabral.

zaklada: zastava; zalog; zaloga; naklada.

zakladati: zalagati; zakladati koga z blagom, z novicami; zakladati vojsko z živežem; zakladati koga z denarjem.

zakladnica: glavna blagajna; državna zakladnica.

zakladnik: upravitelj zakladnice.

zaklanjati: zaslanjati; povsod zaklanja vid malopridno grmovje; gore zaklanjajo deželo pred burjo; — zakloniti.

zaklati, zakoljem: zaklati tele, pišče, živinče; zaklati človeka (zabosti).

zaklejiti: zalimati.

zakleniti sobo, omaro: s ključem zapreti; zakleniti koga v sobo, denar v omaro; zakleniti koga v svoje srce; zakleniti se v sobo.

zaklenkati: klenkaje se oglasiti (na kratko); žalostno je zaklenkal zvon; samo enkrat je z malim zvonom zaklenkalo.

zaklépati: zapirati (s ključem); tam boginje hišo Staroslav in lepa njegova hči odpira in zaklepa; nož se zaklepa; zaklepati se v sobo; — zakleniti.

zaklepáti koso: s klepanjem pokvariti.

zaklepčast; zaklepčen; zaklepen: ki se da zaklepati (nož, žlica, vilice).

zaklepec: nož, ki se da zaklepati, ki ni v držaju pritrjen.

zaklepetati: začeti klepetati; ob potresu so šipe zaklepetale; — zaklepetati se: s klepetanjem se zamuditi, klepetajoč kako skrivnost nehote izklepetati.

zakleti, zakolnem: oglasiti se s kletvico; grdo je zaklel; — zakleti koga v kaj: s kletvijo ga začarati; zaklet grad, kraj; zakleti duhovi; v kačo zakleta deklica; — zakleti se: s kletvijo se za kaj obvezati; zakleti se z najhujšo prisego; zakleti se na svoje življenje, na svojo dušo: pridušiti se, dati dušo v zastavo nečistim silam; zarotil se je, se je zaklel, da druge strune več ne bo napel; kakor da se je vse zaklelo zoper nas; nič se mi ne posreči, kakor da je vse zakleto; zaklet sovražnik: ki se je zoper koga zaklel; — zakletev; zaklinjati.

zaklicati: oglasiti se s klicem; dvakrat sem zaklical, pa me ni slišal; — zaklikniti.

zaklinek: reč v obliki klina; košček vloženega drugačnega blaga, platna; klinu podoben kos polja, njive; — zaklinček, zaklinec.

zakliniti: s klini pritrditi, stisniti, pritisniti; — s klini določiti, omejiti.

zaklinjati: rotiti (s kletvami); zaklinjati koga pri živem Bogu: rotiti ga z opozorilom na Boga; zaklinjati se; — zakleti.

zaključek: konec; sklep.

zaključen: sklepen, zadnji, poslednji; zaključna beseda.

zaključiti: končati, skleniti; zaključiti sejo, dokazovanje; sam v sebi zaključen (zaokrožen, sklenjen) svet; — zaključevati; zaključevati.

zaklon: zavetje.

zaklonišče: zaklon (v konkretni obliki).

zakloniti: zasloniti; kraj od vetra (proti vetrom) zaklonjen; zakloniti se v zaton; — zaklanjati.

zaklop: zaklopec: pokrov; loputa; ventil; — zaklopek; zaklopka; zaklopnica.

zaklopen: ki se (avtomatično) zaklepa, zapira.

zaklopiti: zapreti; — zaklopljene oči; — zaklopniti.

zaklopotati: zaščlepetati (bolj votlo).

zakobaliti: zajahati.

zakockati: na kockanju (igri s kockami) zgubiti.

zakodrčati se: zmešati se, zadrčiti se, skrotovičiti se.

zakokodakati: oglasiti se kakor kokoš; — zakokodajsati.

zakoličiti, gl. izkoličiti.

zakoliti: s koljem označiti, opremiti; zakoliti vinograd: postaviti kolje po njem.

zakolovratiti: zakotaliti se v stran, zmotiti se, zastraniti, kreniti v stran.

zakon: 1. postava (z »zakonom« jo je zamenil Cigale); splošno veljavna in obvezna določba; zakon o osebni svobodi; temeljni zakoni; osnovni zakoni; bijološki zakon, jezikovni zakoni; zakon narave je tak, da iz malega zraste veliko; ti samo (morje) si pišeš zakon svoj; ustreči zakonu; zakon kršiti; zakonom se pokoriti; zakon me veže; obvezan po zakonu; zakon določa, stopi v veljavo; zakon († od) z dne 30. febr.; sv. pismo starega in novega (božjega) zakona; Mojzesovi zakoni; zakoni cesarja Jožefa II.; pisani, nepisani zakoni; deželni zakoni; — 2. hišni zakon: zveza med možem in ženo; zakrament sv. zakona; dobiti, vzeti koga v zakon; v zakon stopiti; vzeti se v zakon; cerkveni, civilni, divji, koruzni zakon; v zakon koga siliti; dati komu roko v zakon; otroci iz prvega zakona; obljubiti se v zakon.

zakončič: zakonski otrok.

zakonec: zakonski drug; oba zakonca; zakonci.

zakonice, bodite svojim možem pokorne na vsem.

zakonik: zbirka zakonov; državljanski zakonik; državni zakonik.

zakonit: oprt na zakone, utemeljen v zakonih; zakonita pravica; zakonito določilo; porabiti vsa zakonita sredstva († mere); zakoniti dediči; — zakonitost.

zakonodaja je urejena z ustavo; — zakonodajni aparat.

zakonodavec; — zakonodaven: legislativen.

zakonski mož, otrok (v zakonu spočet), par, jarem; zakonska hči, žena, postelja; zakonski (drug); zakonski (ljudje): zakonci.

zakop: jarek z nasipom pred njim; sovražnik se je umaknil v svoje zakope, strelja iz (izza) zakopov; naskočiti zakope.
Zakopáne, iz Zakopanega, v Zakopanem.
zakopati (zakopljem) jamo, mrliča, zaklad v zemljo, svoje talente; — zakopati se v slamo, v seno, v knjige, v dolgove; zakopati se v zakopih; — zakopavati.
zakoreniniti se: vkoreniniti se, pognati korenine; stara, zakoreninjena navada; — zakoreniti se; zakorenjena šega, vraža.
zakosíti v tuj travnik.
zakósiti: za kosilo potrošiti.
zakotaliti sod v klet: zakotati; — zakotaliti se po strmini v brezdno.
zakotati sod na voz; — gl. kotati.
zakotek: skriven kot; skrivališče.
zakoten: skrit, skriven, ne javen; zakotni pisar; zakotna pisarna.
zakotíti se: zaleči se; črvi se v mrhovini zakotijo; uši so se mu zakotile; kuga se je zakotila v tem kraju; tako se v jezik zakote besede barbarskega lica.
zakotje: zakotek.
zakotnik: človek, živeč v kotu; človek, ki se rajši drži doma in ne hodi po svetu, med ljudi.
zakovati (zakujem) koga v železje, v spone, v verige; pa v ledovje zakovano moje revno je srce; — zakovati luknje pri otroški igri »biti kozo« z besedami, da je varna pred drugimi; trije kovači, postopači, lumpje bili so vsi trije, so mi dekle zakovali, da ne morem do nje; — zakovati konja: pri podkavanju narediti kako napako.
zakovica; kratek železen čep, ki se zakuje, da tako spoji dve kovinski plošči.
zakovrčiti: zavrkočiti, zafrkočiti.
zakrajen: skrajen.
zakrajščak: krajna brazda; — Zakrajšek.
zakrakati; tam na vrhu gore je črni vran zakrakal.
zakraljevati: začeti kraljevati.
zakrament; zakramente deliti; prejeti zakrament mašniškega posvečenja; zakrament sv. zakona; — gl. sakrament.
zakrastiti se: prevleči se s krasto.
zakrčmariti: s krčmarjenjem zapraviti.
zakrehati: zakašljati.
zakremžiti: skremžiti.
zakreniti: obrniti, zabrniti; zakreniti pri oranju; zakreniti nazaj, na drugo stran; zakreniti glavo v drugo stran; zakreniti se.
zakrepeliti: pognati krepelec.
zakresati: ukresati, zakresati ogenj.
zakretiti: zavoziti; — gl. kreniti.
zakričati nad kom; zakričati na ves glas.
zakrikati: zaukati; — zakrikniti.
zakriliti z rokama.
zakrilje: zavetje; kritje.
zakrinkati: zakriti (s krinko); zakrinkan obraz; tudi v prenesenem pomenu.
zakristija; zakristan.
zakriti jamo z vejami; obraz si z rokami zakriti; zakriti jezo, zadrego; — zakrivati.
zakrivati; oblak luno zakriva; — dalj Črtomir jim reve ne zakriva; — zakriti.
zakríviti: upogniti; zakrivljeno palico v roki; za trakom pa šopek cvetic; zakrivljen nos; zakrivljene noge.
zakríviti: narediti se krivega; če si kaj zakrivil, pa tudi korajžno priznaj; nič nisem zakrivil.
zakrižati: označiti z znamenjem križa; drevesa zakrižati; čebele zakrižati: križ zasekati v votlo drevo s čebelami, v znamenje, da so že najdene.
zakrkniti: otrdeti; otrpniti; mleko zakrkne; na masti zakrknjeno jajce: (v mast) posajeno jajce; — zakrknjeno srce; zakrknjen v hudobiji: nedostopen za kako dobro čustvo; — zakrknjenost.
zakrmiti: pokrmiti.
zakrohotati se: bučno se zasmejati; v krohot bušiti, prasniti.
zakrokati: s krokanjem potratiti; zakrokati svojo mladost; — gl. zakrakati.
zakrožiti: zaokrožiti, prikrožiti, narediti okroglo, dati čemu okroglo podobo, lice, obliko; — zakrožiti eno: zapeti okroglo pesem.
zakrpati: s krpo zakriti; zakrpati hlače, čevlje, luknjo.
zakruliti: začeti kruliti.
zakuhati: s kuhanjem zmanjšati; nasprotje: nakuhati; — vkuhati: zakuhati sadje; — zakuhati sod: s kropom ga opariti in izmiti.

zakukati: oglasiti se s »kuku«; kukavica je zakukala.

zakukurikati: oglasiti se s »kikiriki« ali enako; — zakukurikniti.

zakup: najem; v zakup dati, vzeti; — zakupnik; zakupnica; — zakupnina.

zakurbati: s kurbanjem zapraviti.

zakuriti peč, ogenj; zakuriti v peči; pastirji si zakurijo na paši; dobro, preveč zakuriti; zakurjena peč; — zakuriti komu: narediti mu skrbi, preglavice, neprilike.

zakuska †: prigrizek; južina.

zakvakati: oglasiti se s »kvak«.

zakvartati: pri kvartanju zapraviti.

zal: zelo lep; zalo dekle; — zala žena, gl. žalik žena; — gl. hud; zla; zlo; zelo.

zalagati kaj z deskami: oblagati, obkladati; zalagati koga s čim: oskrbovati ga, dajati mu dovolj česa; zalagati podružnico z blagom, z denarjem: dajati ji na razpolago; zalagati se s čim: jemati kaj v zalogo, na zalogo; pridno zalagati: jemati založaje kake jedi; zalagati kruh(a) in sir(a); zalagati knjige: jemati jih v zalogo in razprodajo.

zalajati: oglasiti se z lajanjem; ko psi zalajajo po celi vas' na glas, ljudem oznanjajo, da grem k svoji ljubi v vas; — zalajati na koga, v koga, nad kom: nahruliti ga, osorno zakričati nad njim.

zalapniti, gl. zalepniti.

zalašč: nalašč.

zalaziti koga: zalesti.

zalazovati: zalezovati.

zaleči, zaležem: ležeč zavzeti prostora; odtehtati; potegniti; veljati; taka jed ne zaleže mnogo (prostora v želodcu, ne napolni želodca), ne nasiti; plačilo zaleže komaj za tobak; pri Bogu zaleže več gospodov križ ko kmetov roženkranc; to vsaj nekaj zaleže, to zaleže malo, nekaj več, to ne zaleže nič; on zaleže za sto drugih; pri njem ne zaleže nobena beseda, noben opomin več, to ne zaleže nič: ne pomaga, nima uspeha; — zaleči se: zaploditi se; v moki, v mesu so se zalegli črvi, naredila se je zalega črvov; — zaleči † karte: založiti, odložiti; — gl. zalagati; založiti.

zaledje: kar leži bolj vzadi, vstran; daljna okolica; mesto brez primernega zaledja ne more živeti; umakniti se s fronte v zaledje.

zalega: zarod; seme; potomstvo; matica polaga zalego v vse stanice; gadja, kačja zalega; vražja zalega: hudičevo, vražje seme; zalega nadlog.

zalegati: nekdaj nedovršena oblika glagola »zaleči«, se danes bolj redko piše; namestu nje se rabi »zavzemati, zadoščati, zadostovati«; — karte zalegati †: založiti; odložiti karte, kar jih je odveč.

zalek; zaleka: reverz (pri ovratnikih obleke); — zalekniti rokave; — gl. zalepniti.

zaleniti: zanemariti; zaleniti se: poleniti se.

zalenobiti: zaleniti.

zalepiti špranje z ilovico, rano z obližem; rana, luknja se je zalepila: zaprla, zamašila; — zalepniti.

zalepka: nekdaj poštna vrednotnica v obliki dveh, skupaj se držečih dopisnic, ki sta se ob gumiranem in preluknjanem robu zalepili; zunanja stran je bila določena samo za naslov.

zalepniti: zamašiti, zadušiti; *dim* ga je zalepnil; krava se je zalepnila; zalepnilo ga je: vzelo mu je sapo.

zalesketati se: zableščati se.

zalesti (zalezem) koga pri čem: presenetiti ga, zasačiti ga; zalesti sovražnika; zalesti vranje gnezdo; zalesti volka; zalesti koga z zvijačami; bolezen, smrt, noč nas je zalezla; — kača se je zalezla v luknjo; vino se mu je zalezlo v lase, v glavo, v noge.

zalet, zaleta; kobilica je poskusila nov zalet: se je zopet pognala, je nekoliko pohitela; skok z zaletom ali brez njega; danes letala ne potrebujejo več tako dolgega zaleta kakor nekdaj, da se vzdignejo v zrak; z divjim, besnim zaletom so se pognali proti sovražniku.

zaletav: prenagel, nepremišljen; — zaletavost: zaletelost.

zaletavati se, gl. zaleteti se.

zaletel: nagel, nepremišljen človek; zelo razširjeno osebno ime; to vam je pravi zaletel, peč podrl; zaletel, ki hoče danes vse, jutri nič; — zaletéla: ženski zaletel; — zaletelast človek; — zaletelost.

zaleteti (zaletim) se: pognati se; zaleteti se in skočiti čez jarek; zaleteti se v

koga, v kaj (lahko označuje začetek in konec dejanja: trčiti, treščiti); pes se zaleti v človeka; zaleteti se v zid; — v letu se zmotiti; ptiči so se zaleteli v viharju k nam; krogla se je zaletela: zaletelo se mi je (v grlu: če pride jed namestu v požiralnik v sapnik); tudi v pomenu: zareklo se mi je; — zaletavati se.

zalezavati; zalezovati, gl. zalesti.

zaležati se: predolgo ležati, nekoliko dalje poležati; z ležanjem se pokvariti; zaležano blago: od predolgega ležanja pokvarjeno.

Zalirot, krajevno ime, = Hudi rovt.

zalit, -a, -o, pridevnik: rejen, debel.

[illegible]

jačo, luknjo s svincem; voda je zalila travnike; kri ga je zalila: udrla se mu je, da je umrl; solze so ga zalile; zaliti (dopolniti) vino v sodu z moštom; rane, jamice se bodo zalile: napolnile; — zalivati.

zaliv: del morja, segajoč v celino; — zalivski tok: iz Mehikanskega zaliva.

zalivača: kangla za zalivanje.

zalivati cvetlice na vrtu; zalivati koga z vinom: zapajati, skušati ga opijaniti; pot človeka zaliva; — obup mu zaliva srce zvesto; — zaliti.

zalivka: polnež pri tekočinah, n. pr. pri vinu; — plomba.

zalizati: oblizati; pes si je rano zalizal: z lizanjem ozdravil; pes se je zalizal; zalizan denar: oguljen, obrabljen; — gl. izlizati.

zalizci, zalizcev: ozki progi brk ob ušesih.

zaljšati: krasiti; samo v starejšem jeziku; zaljšati cerkve.

zaljubiti se v koga: zagledati se, zatelebati se; zaljubljen do (prek) ušes; zaljubljena misel, pesem; zaljubljeno pismo; — zaljubljenci so slepi; — zaljubljenost.

zalog: jamstvo; jamčevina; — živa meja.

zaloga: pripravljena množica česa; imeti česa dovolj v zalogi († na); delati na zalogo (ne za takojšnjo rabo, porabo); vzeti knjigo v zalogo: založiti jo; pripravljena, dovoljna, obilna zaloga; zaloga kopni, se krči, poide; — gl. zalog.

zalogaj, gl. založaj.

zaloka: v strani, v gozdu ležeč travnik.

zalomiti: nalomiti.

zalopiti, gl. zalopniti.

zalopniti: zapreti; zalopniti sod, vrata; — zadušiti; zamašiti; — gl. zalepniti.

zaloputniti: s treskom zapreti; zaloputniti okno, vrata; zaloputniti z vrati.

zalotiti: zalesti; zasačiti; zalotiti koga pri čem; zalotiti vlomilca v hiši.

založaj: kar se enkrat založi, dene v usta; dva, tri založaje mesa pojesti; komu založaje (žlice) šteti; trpek, grenek, bridek založaj.

založba: zalaganje; zaloga.

založek: založaj.

založiti: položiti; vzeti v zalogo; založiti cesto, pot s čim: narediti oviro; vrata s

[illegible]

žiti denar v kupčijo; — založiti se z živili; založiti denar za koga: namestu njega; založiti koga z blagom, z denarjem, z živežem; — izvrstno založena knjižnica; bogato založen zajtrk; — vzeti v zalogo: založiti knjigo, dramo; — vzeti založaj; založi z nami! založi prej kaj, preden boš pil; blagovolite založiti; — položiti nevede v stran in pozabiti; kam za vraga sem založil nož?

založnik: trgovec, ki zalaga knjige; velik, podjeten založnik; — založnica; — založništvo.

zaluckati: zalokati.

zalučati komu kamen v hrbet, besedo v obraz; — zalučiti.

zaluskati: izdati, razdati, potratiti, zapraviti; — gl. zaluckati.

zalust, zalusti: nazaj obrnjena bodica na trnku.

zamah: sunek; z zamahom se ga je otresel; s par zamahi je preplaval vodo; stvari bo treba dati zamaha, da se bo premaknila z mrtve točke.

zamahniti s palico nad kom, proti komu; zamahniti z roko.

zamajati: začeti se majati; sami so zamajali se zvonovi; voz se je tako zamajal, da bi se bil kmalu prevrnil.

zamakati: močiti; travnike umetno zamakati; zamakati jed s pijačo.

zamakniti se: postati negiben, otrpniti, ostrmeti; zamakniti se v človeka, v misli, v nebesa, v kako knjigo, podobo; — zamaknjen.

zamaknjenost; — zamaknjenje; kak od zamaknjenja je vsa prevzeta.

zamamiti koga kam, za seboj: omamiti.

zalva: moževa sestra; — gl. zelva.

zaman se trudiš: nič ne boš opravil; — zastonj se trudiš: za to ne boš dobil nobenega plačila, nagrade.

zamastiti se: z mastjo se omazati.

zamašaj †: zamah; pomen.

zamašek: reč, s katero se kaj zamaši; zatč; zamaški iz plutovine; velik, lesen zamašek za sod se imenuje čep.

zamašiti z mahom (ali čim drugim): zadelati; zamašiti luknjo, špranjo z ilovico, s cunjami, s papirjem); — zamašiti komu usta: vzeti mu besedo, onemogočiti mu govorjenje; zamašiti si ušesa: narediti se gluhega.

zamazati peč z ilovico, razpoke z apnom: zamazati se s čim, pri kakem delu: umazati se; zamazati črko, besedo tako, da se ne pozna več.

zamegliti: v meglo zaviti; oči so se mu zameglile: postale motne; umetno zamegliti mesto pred napadi sovražnih letal.

zamejiti: potegniti, določiti mejo; — razmejiti.

zamejničiti: z mejniki označiti.

zameketati: oglasiti se z »mek, mek«; kakor koza se oglasiti (jecljaje).

zamekniti, gl. zamákniti.

zamemba: zamena.

zameniti: zamenjati kaj; zameniti prstan za uro; zameniti stare bankovce za nove; zameniti s kom službeno mesto; zameniti koga pri čem; — zamenjavati; zamenjevati.

zamer, gl. zamera.

zamera: plačilo v zrnju, ki se da mlatiču (nav. vsak 10. ali 12. mernik); — slaba, napačna mera; — jeza, nevolja, slaba volja; da ne bo zamere; brez zamere! pri kom v zamero priti, zamero si nakopati; biti si s kom v zameri; prositi zamere, za zamero: opravičevati se.

zameriti komu kaj; kaj za zlo vzeti; zameriti se komu s čim; to se mu je zelo zamerilo: pokadilo v nos; zameriti se pri kom: priti pri kom v zamero; — zamerjati; zameravati.

zamerljiv: ki rad in hitro kaj zameri; občutljiv.

zamesiti testo, kruh; v testo orehova jedrca zamesiti; hlebec s pelinom zamešen.

zamesti, zametem († zamedem); prstan se je zametel v smeti, s smetmi nekam; sneg je vsa pota zamel; zametene († zamedene) koče in ceste; zametlo nas je v koči; zamesti (zametati) svinjam pičo (z zametjo).

zamešati: vmešati; zmešati.

zamešetariti: z mešetarjenjem zapraviti, *pri mešetarstvu zgubiti.*

zamèt: kup nametenega snega; skozi zamete je težavno gaziti; visok zamet.

zámet, zámeti: moka iz najslabšega zrnja, se zamete k svinjski piči; z zámetjo se pómije métajo (zamêtajo).

zametati jamo s prstjo, luknjo z malto; zametati koga ali kaj: zavračati, prezirati, v nič devati; celo posli so ga zametali; zametati dobre nauke, svete; sneg zameta polja in vasi; svinjam se z zametjo zameta (dovršni glagol); zametavati.

zametek: zaplodek, spočetek; prvi zametki *teh idej se kažejo že v zgodnjem* srednjem veku.

zametiti svinjam z zametjo: zametati.

zametovati: zametati.

zamežati: oči nekoliko (ne popolnoma) zapreti; — zamežikati.

zamigati: pomigati; zamigati z ušesi.

zamijavkati: mijavkajoč se oglasiti.

zamikati, zamikam (zamičem); zamikalo *me je, da bi šel: prijelo me je, zgrabilo* me je; — mikati.

zamirati; zamira sonce, luč, zvok, glas; — zamreti.

zamisel, zamisli: koncept, načrt, ideja; zamisel romana; — zamislek.

zamisliti: v mislih spočeti; zamisliti projekt, predlog; — zamisliti se v kaj: z mislimi se poglobiti; zamisliti se v nov položaj, nepričakovano situacijo; globoko se zamisliti; kam si se zopet zamislil; — zamišljen; — zamišljati; — zamišljenost.

zamižati, gl. zamežati.

zamka: zanka.

zamleti (zameljem) kaj med kaj: z mletjem zamešati.

zamoči (zamorem): zmoči, premoči: molitev vse zamore; — večkrat se po nepo-

trebnem rabi kot nekaka poudarjena oblika za »moči«.

zamočiti: razsušeno posodo tako dolgo močiti, da več ne pušča; zamočiti gredo, travnik; — zamakati.

zamočviriti: spremeniti v močvirje; reka je polje zamočvirila; zamočviriti se.

zamokel: vlažen, premočen; zamokla zemlja: močvirna.

zamolčati kaj; zamolčati kak greh pri spovedi; tega ne morem zamolčati.

zamolkel glas; zamolklo grlo: hripavo; — zamolkla barva: obledela, nejasna, umazana.

zamolkniti: obmolkniti; ne bo več dolgo živel, je že zamolknil: ne more več govoriti.

zamorček: majhen zamorec; zamorčki (murčki): uhani z glavo zamorca.

zamorec: človek, doma za morjem, onstran morja; splošna označba za ljudi črnega plemena; črn kakor zamorec; zamorca prati: opravljati nespametno, ker brezuspešno delo; — zamorka.

zamorem †: morem, zmorem, premorem.

zamoriti: počasi umoriti; zamoriti svoja čustva, svoje strasti; smreke zamorijo beli les; hud mraz zamori mrčes, slana zamori zadnje cvetje.

zamorkinja; zamorka.

zamorska deklica; zamorska dežela: dežela zamorcev; — gl. prekmorski.

zamotati prejo: zmešati; zamotano vprašanje, zamotana reč; — zamotati kaj v papir, v cunje: zaviti; — zamotati se v plašč, v mrežo; — zamotavati.

zamotiti koga: premotiti; zamotiti otroka z igračami, da ne joče; — zamuditi; zamotil sem se pri poslavljanju; kaj ga je le zamotilo, da ga tako dolgo ni.

zamož iti: omožiti se; zamož dati: omožiti; zamož dati hčer.

zamožiti komu kaj: prinesti kot doto možu v zakon.

zamožna deklica: zrela za moža, godna za možitev.

zamračiti: omračiti (nekoliko); čelo se mu je zamračilo; nebo se je zamračilo; — do mraka, v mrak se zamotiti, zamuditi.

zamraz: začetek mrzlih dni.

zamrčati: zagodrnjati; — zamrckati.

zamrdati se: narediti mrdo; zmrdniti se; — zamrdniti se.

zamreti: odmreti; misel, odpor zamre; prsti so mi zamrli; stara sovražnost je med Uskoki in Dolenjci popolnoma zamrla; zamreti svetu in njegovim skušnjavam.

zamrežiti okno: vdeti mu železno mrežo, križe; zamreženo okno; zamrežiti koga v kaj: zaplesti, ujeti v mrežo; zamrežil se je.

zamrleti: zabrleti; sveča je še parkrat zamrlela, predno je ugasnila.

zamrmrati: mrmrajoč se oglasiti; nekaj je zamrmral, pa ga ni bilo mogoče razumeti.

zamršiti: zmešati; zamršeni lasje; zamršeno vprašanje, zamršena reč.

zamrzeti; meni je to zamrzelo: postalo mi je mrzko, zoprno.

zamrzniti, zamrznem; vse vode so zamrznile: skrile so se pod ledeno skorjo; — zamrznjena vloga v hranilnici, banki; — zamrzovati.

zamuda; vlak ima pol ure zamude; brez zamude kaj opraviti; zamudo popraviti.

zamuden: dolgotrajen; zamudno delo; pri katerem se človek dolgo mudi; — zamudne obresti: za zamudo pri plačevanju.

zamuditi: prepozno priti k čemu; zamuditi mašo, pridigo, vlak, rok, plačilo; kdor zamudi, dobi same kosti; — zamuditi koga: predolgo ga ustavljati; zamuditi se pri čem, s čim; zamuditi se na poti; zamujeno dohiteti.

zamudnik: kdor je kaj zamudil; na zamudnike ne bomo čakali; zamudnike opominjati.

zamukati: mukaje se oglasiti; krava je zamukala.

zamusati: zamazati.

zamušnica: v planinski kolibi skozi steno vsekana luknja namestu okna; lina v koči.

zanamec: potomec; nav. množ.: zanamci: ljudje, ki bodo za nami prišli na svet; kaj zanamci poreko, ne maraj.

zanaprej; za naprej; v bodoče.

zanašanje: odnašanje; odlašanje: prizanesljivost; zaupanje.

zanašati: odnašati, izpodnašati; veter zanaša listje; vihar zanaša ladjo; pijanca je po cesti zanašalo zdaj sem zdaj tja; zanašati kaj kam: prinašati, donašati; zanašati vero med ljudi; — zanašati komu: odlašati s svarilom, kaznijo; Bog dolgo zanaša, preden udari; — zanašati se na kaj, koga: loviti se za čim, pričakovati od koga kaj; — zanesti.

zanemariti kaj: pustiti v nemar, ne se brigati za kaj; zanemariti otroka, polje, sebe samega; — zanemarjen; zanemarjenost.

zanemeti: zamolkniti.

zanesenjak: entuzijast; fantast; — zanesenjaški; zanesenjaštvo.

zanesljiv: vreden zaupanja; zanesljiva priča za kaj; zanesljiv služabnik, zanesljivo poročilo, zanesljivo znamenje; zanesljivo obljubiti; — zanesljivost.

zanesti: ponesti kam; zanesti otroka v senco, pismo na pošto, bolezen v hišo; vihar je ladjo zanesel na skalovje; srake in krokarji radi bleščeče stvari zaneso (v stran); jeza ga je zanesla: potegnila s (za) seboj; — zanesti komu: odložiti kazen, udarec; zanesi nam, zanesi, Bog! Bog ti zanesi! (= grožnja); — zanesti se na koga, na kaj: zaupati, trdno verovati, za trdno pričakovati; nanj in na njegove besede se nikdar ni mogoče prav zanesti; zanesti se v naglost ne moreva svojo; — zanašati.

zanetiti: zakuriti; prižgati ogenj; zanetiti v peči; zanetiti ogenj, prepir.

zaničevalen pogled, smeh, zasmeh.

zaničevati: imeti koga ali kaj za nič, v nič devati; kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti; zaničevati božje zapovedi.

zaničljiv: prezirljiv, zaničevalen; zaničljivo koga pogledati, zaničljivo se nad kom zmrdniti.

zanihati: začeti nihati; ob prvem sunku potresa so podobe na steni zanihale, je viseča svetilka zanihala.

zanikati: reči »ne«; nimam kaj tajiti (ker tega res nisem storil), jaz samo zanikam (pravim, odločno trdim, zatrjujem, da tega nisem storil); — zanikavati; zanikovati.

zanikrn: zanemarjen, za nič, za nobeno rabo, brez cene; zanikrn človek, zanikrno delo, življenje; — zanikrnež; zanikrnost.

zanimanje: duševna, čustvena udeleženost pri čem; zanimanje za kaj kazati, pokazati, zbuditi; njegovim besedam je občinstvo sledilo brez posebnega zanimanja; zanimanje pojema, peša, opeša, se zgubi.

zanimati: zbujati zanimanje; zanima me problem, kako se bo bolezen razvijala; živo, živahno se za kaj zanimati.

zanimiv: zbujajoč zanimanje; zanimiva knjiga, razprava; — zanimivosti kakega mesta komu razkazovati.

zanj: za njega.

zanjka †: zanka.

zanka: oblika vezi, ki se da z eno potezo odvezati, ker se razreši (nasprotje: vozel); narediti zanko; zavezati kaj na zanko († z); zanke nastaviti ptičem (ki se zategnejo).

zanočiti se: zamuditi se do noči, v noč; zanočilo se je: znočilo se je; noč se je zanočila.

zanohtati se: dobiti bolečine za nohti; priti v hude neprilike; zanohtalo se mi je.

zanohtnica: vsaka bolečina za nohti; posebno pa od mraza; gnojenje za nohti.

zanoriti: obnoriti.

zanos: ekstaza; zanosno začudenje: strmenje.

zanosit †: zanosen.

zanositi: začeti nositi; Marija je zanosila (spočela) Jezusa.

zaóbliti: zaokrožiti.

zaobljuba: svečana obljuba.

zaobljubiti otroka (da bo mašnik); zaobljubiti se kam (na božjo pot); zaobljubljen praznik, zaobljubljena božja pot.

zaokrožiti: narediti kaj (lepo) okroglo; zaokrožiti svoje posestvo; zaokrožena slika srednjeveškega življenja: popolna; lepo zaokrožena povest.

zaorati v tuj svet, črez mejo; splošno: lepo smo jo zaorali (zabredli, zmotili se, zavozili); zaorati s kom: ostro, hudo ga prijet.

zaorglati: začeti orglati.

zaoriti †: razlegniti se.

zaostajati vzadi za kom; jed nam je vedno zaostajala: preostajala; ura zaostaja (nasprotje: prehiteva).

zaostanek: kar še manjka; zaostanek poravnati, plačati.
zaostati za kom; zaostati v rasti; zaostati s plačilom.
zaostriti: zašiliti, priostriti.
zaožiti se; tam se dolina hitro zaoži; — zaoževati se.
zapad: zahod (sonca); zahodna stran.
zapadati: gl. zapasti.
zapaden: zahoden; zapaden veter; zapadna stran; zapadne razmere: v nasprotju z levantinskimi, orijentalskimi.
zapadnik: zapadni, večerni veter.
zapadnjak: pristaš zapadnih (zapadnoevropskih, ne levantinskih) nazorov ali načel; — zapadnjaštvo.
zapah: klin ali bruno, s katerim se vrata zapahnejo.
zapahniti: zasuniti; zapahniti vrata: poriniti lesen, na vratih pritrjen klin v luknjo v zidu in tako vrata zapreti; zapahniti si želodec: zadelati, preobložiti.
zapajati: napajati; zapajati ljudi s pijačo: siliti jih s pitjem.
zapaliti: zažgati; prižgati.
zapariti mleko, da se usiri; — opariti; popariti.
zapasti, zapadem; sneg je zapadel štiri črevlje na debelo; rožo zapadejo snegovi; — če ne rešiš zastavljene reči do določenega roka, zapade; menica zapade v plačilo; varščina zapade; zapasti sodbi, kazni, smrti.
zapazen: opazljiv.
zapaziti kaj: opaziti; — zapažen.
zapaž: opaž.
zapažiti: zatlačiti; zapažiti kaj s slamo.
zapečatiti: pod pečat dati, s pečatom potrditi; zapečatiti pismo; zapečatiti sobo; zapečaten s sedmimi pečati; moja nesreča je zapečatena: od usode sklenjena, potrjena, neizogibna; zapečatiti zavezo: slovesno potrditi.
zapeček: prostor med pečjo in steno, nav. s sedežem; stari mož kobaca na klop in še eno stopnjo više v zapeček; v zapeček sesti; v zapečku sedeti, ždeti, čepeti; stiskati se v zapeček.
zapeči: začeti peči; to ga je v srce zapeklo; moje besede so ga zapekle; — zagoreti: zapeči v lica; zapekla v lica; — opeči; dobro zapečen kruh; — zapečen: zaprt, z zaprtim črevesom; ta jed me vselej zapeče: ne gre od mene; žival je zapečena; zapečeno blato; — zapeči novec v potico.
zapečkar: čič za pečjo; človek, ki ne pride nikamor z doma.
zapeka: zapečenost (telesa, života).
zapekati novce v potico; — nekatere jedi zapekajo život; zapeka se po njem, zapeka se mu po črevesih.
zapeketati; konji so zapeketali na kamenitem tlaku; konjska kopita so zapeketala.
zapeljati dvakrat gnoja na njivo; zapelji nas v mesto; zapeljati otroka domov; sneg se je zapeljal s strehe, plaz s strmine; — zapeljati koga v greh, k čemu; tudi kratko, brez objekta: on me je zapeljal; mlado ji srce zapelje; — zapeljevati.
zapeljiv svet, smeh, pogled; zapeljivo govoriti; — zapeljivec; — zapeljivka; — zapeljivost.
zapeniti se: začeti se peniti, pognati pene.
zapenjača: zapona; zaponka.
zapenjati, gl. zapeti.
zapestje: del roke za pestjo; prijeti koga za zapestje.
zapestnica: zlat ali srebrn obroček okoli zapestja.
zapetač: kdor hodi komu za petami; slepo vdan pristaš.
zapeti, zapojem: začeti peti; zapoj mi, ptičica, glasno, zapoj mi pesem žalostno; predno bo petelin dvakrat zapel; zvon je zapel, struna je zapela; sekira zapoje v gozdu; telefon je zapel.
zapeti, zapnem; zapeti si suknjo, srajco, hlače, jermen; zapet do brade; zapet človek: neprijazen, nedostopen, odljuden, oduren; — nebo je zapeto: prevlečeno prek in prek z oblaki; zapeti se ob kaj: obviseti na čem; — zapenjati.
zaphati: zadelati, zamašiti; zapahniti.
zapiček; kdor poleg svojega gozda v sosedovem drva seka, pa se, kadar bi ga imel kdo videti, umakne v svojega, temu je njegov gozd samo »zapiček«; — gl. zapik.
zapičiti kol v zemljo, cepin v les; tako mu je nož v glavo zagnal, da se mu je zapičil v njo; igla se ji je zapičila v prst; — zapičiti se v poezijo: popolnoma obtičati v njej.

zapih: od vetra skupaj nanešen sneg; — gl. zamet.

zapihati: začeti pihati; zapiha jug, v panjove zadiši čebelam ajda; — veter je vse gazi zapihal: zametel.

zapijančevati; zapijančiti: s pijančevanjem zapraviti.

zapijati: s pitjem zapravljati; če zapijam, zapijam svoje; — zapiti.

zapik: stoj! na miru! označba, da je kaj zavarovano pred drugimi, prihranjeno samo za lastnika; narediti zapik: oddaljiti se pri kaki igri z besedami »zapik!« »zapikano«, s katerimi si zavaruje pravice na svoje mesto v igri; — gl. zakovati; zapiček.

zapinjati †: zapenjati.

zapirač: zob, kavelj pri kaki tehnični napravi, ki kaj zapira, n. pr. kolo, da ne more zdrkniti nazaj.

zapiralnica: zapornica; zatvornica; — zapiralnik; zapiralo.

zapirati okna, vrata; vrata se ne zapirajo dobro; zapirati komu pot, razgled; tatiče zapirajo, tatove izpuščajo; nekatere jedi život zapirajo; voda se mu zapira: ne gre od njega; — zapirajte † vrata: zapri! — zapreti.

zapis: kar ženin nevesti zapiše; — volilo; — danes je bolj običajna oblika »zapisek«.

zapisati svoje ime, govornikove besede; zapisati kaj v knjigo, v račun; med stroške, komu v dobro, v imetek; zapisati koga v društvo, v bratovščino, med člane; zapisati komu zdravilo, tisoč cekinov na mesec; dati otroka v šolo zapisati; zapisati komu hišo: v testamentu; zapisati vragu dušo, sebe peklu; zapisati si kaj za ušesa, v možgane; zapisati se hudiču; smrt mu je zapisana: prisojena, neizogibna; — zapisavati, zapisovati.

zapisek: notica, beležka; delati si zapiske, urediti svoje zapiske; zapiski iz mrtvega doma.

zapisna knjižica: za zapis(k)e.

zapiskati: začeti piskati; piščali so zapiskale, bobni zaropotali.

zapisnica: knjižica za zapiske; beležnica.

zapisnik: protokol; zapisnik narediti, skleniti, podpisati; kaj na zapisnik dati, izjaviti, povedati; na zapisnik zaslišati; — vložni zapisnik: pregled vseh vloženih spisov.

zapisnikar: pisec, vodja zapisnika; biti pri razpravi za zapisnikarja; imenovati, določiti, izvoliti koga za zapisnikarja; — zapisnikarica.

zapisovati, gl. zapisati.

zapitek: kar se je s pitjem potrošilo; na zapitku sem še nekaj dolžan, hrana je že plačana.

zapiti, zapijem: izdati za pitje; kar črez teden zasluži, že v soboto zvečer zapije; zapiti svoj denar na žganju; — zapiti se: s pitjem se končati, ruinirati; ves je že zapit; — zapijati; zapivati.

zapitnina: zapitek.

zaplakati: tiho, samo s solzami zajokati; zaplakala je nevesta; zaplakane oči: mokre, solzne.

zaplameneti: vzpoleti, s plamenom zagoreti.

Zaplanci: prebivavci osojnih, severnih strani Pohorja.

zaplankati: s plankami (s plotom) obdati; zaplankan svet: konec sveta, samota, puščava, puščoba; zaplankan človek: omejen, slaboumen, topoglav, počasnih misli.

zaplapolati: zavihrati; ogenj je zaplapolal (z visokim plamenom); zastave so zaplapolale v zraku, v vetru.

zaplašiti: oplašiti.

zaplata: krpa; zaplato prišiti, podložiti; — usnje, ki ga nosi rudar na zadnji plati.

zaplavati: začeti plavati; barka je zaplavala, ljubca je zajokala.

zaplaviti: preplaviti.

zapleček: sprednji del živinske kože (za pleči).

zaplečevati: gledati komu, ki sedi pri jedi, črez pleča; poslanjati se, sliniti se, čakati milodarov; zaplečevat smo hodili med muz nemških zbrane svate; na gostije pridejo fantje iz domače in sosednjih vasi zaplečevat: prežat; — zapleč-nik.

zapleniti: uradno odvzeti; zapleniti tihotapsko blago; državni pravdnik je že zopet zaplenil članek; — zaplemba.

zaplesati s kom: spustiti se v ples; bova zaplesala: ostro, hudo te bom prijel; —

zaplesati zdravje, poštenje: na plesu zgubiti, zapraviti.
zaplesniti: nekoliko se s plesnijo prevleči.
zaplesti, zapletem; zaplesti luknjo v nogavici; zaplesti koga v mrežo, v kako neprijetno reč, v sitnosti; zaplesti se v pravdo, v paragrafe; nit se je zaplela; jezik se mu je zapletel: začel je jecljati; zapletena zadeva: zamotana, zamešana; — zapletati.
zaplet v drami, v romanu; — zapletljaj.
zapletati star koš z vitrami; s klobasami nikjer plotov ne zapletajo; jezik se zapleta (da jeclja), noge se zapletajo pijanemu človeku (da križem stopa).
zapletek: zmešnjava; spletka; zapletljaj.
zapletljaj: zapletek; razrešiti dramatični zapletljaj; diplomatični zapletljaji; v v Mandžuriji je vsak čas pričakovati novih zapletljajev.
zapleveliti se: prevleči se s plevelom; popolnoma zapleveljeno žito, zapleveljena njiva.
zapljuniti: s pljunkom zaploditi; muha meso zapljune; — sploh prezirljivo za: zaploditi, začeti.
zapljuskati; valovi so zapljuskali črez rob čolna.
zaplodek: zametek; zarod.
zaploditi; muha v mesu črve zaplodi; v mesu so se zaplodili črvi; plevel se zaplodi v vinogradu; greh se zaplodi.
zaploskati z rokami.
zaploten: zahrbten; zaplotniški; — zaplotno ravnanje.
zaplotnik: človek, ki koga počaka za plotom; zahrbtnež.
zapluti: podpluti; od udarcev zaplut obraz.
započeti: začeti; početi.
zapoditi koga kam; zapoditi koga čez prag, od hiše kakor psa; zapoditi koga od mize kakor cucka; zapoditi sovražnika v beg; zapoditi se za kom: zagnati se; zapoditi se v koga; zapoditi kamen za kom, komu kaj pod noge; — zapoden.
zapogniti list v knjigi; lepo zapognjena palica: zakrivljena.
zapojiti koga: opijaniti ga; — zapajati.
zapoldan: dopoldne.
zapoleti: vzpoleti, začeti goreti; polena so od same vročine zapolela.
zapolniti: dopolniti, doliti; zapolniti sod; zapolniti luknjo: zaliti.
zapomniti si kaj dobro; to velja, da se zapomni; tega imena si ne morem zapomniti.
zapona: reč, s katero se kaj zapne; zaponka; zaponica.
zaponec: zaponka (pri starih knjigah).
zapopad †: vsebina; bistvo; pojem.
zapopadati †: obsegati; umevati; razumeti.
zapopadek †: zapopad.
zapopasti †: razumeti; doumeti; — obseči; obsegati.
zapor: kazen, milejša od ječe; obsoditi na tri tedne poostrenega zapora; v zapor gnati; v zaporu sedeti; iz zapora priti; zapor odsedeti.
zapora; dejati kaj pod uradno zaporo: uradno zapreti, zapečatiti, vzeti komu pravico svobodnega razpolaganja s čim; kontinentalna zapora za časa Napoleona.
zapored: po vrsti, v določenem redu.
zaporeden: urejen po določenem redu; v treh zaporednih (po vrsti si sledečih) številkah lista; — zaporednost.
zaporedoma: zapored.
zapornica; z zapornico se na vodi jez zapira in odpira; gl. zatvornica.
Zaporožci; zaporoška vojska.
zaposlen s čim, pri kakem delu, pri kakem podjetniku; — zaposlenost; nasprotje: brezposelnost.
zaposlevati †: zaposlovati.
zaposliti koga: dati mu posla; pri taki veliki stavbi je zaposlenih mnogo delavcev in obrtnikov; — zaposlovati.
zapostaviti koga: preskočiti ga, postaviti ga nazaj, pustiti ga vzadi; mož se čuti zapostavljenega; — zapostavljati.
zapoved, zapovedi; desetero božjih zapovedi; živeti, ravnati se po božjih zapovedih; božje in cerkvene zapovedi; zapoved kršiti.
zapovedati (zapovem) komu kaj: strogo naročiti, zabičiti, ukazati; zapovedan praznik; zapovedal je, da ne jejmo; zapovej mu, če si upaš; — zapovedovati.
zapovednik: poveljnik; se rabi samo v starejšem jeziku.
zapovedništvo: poveljstvo.

zapovedovalen: ukazujoč; v zapovedovalnem tonu, z zapovedovalnim glasom komu kaj reči.

zapovedovati: poveljevati, komandirati; on je zapovedoval tretjemu oddelku vojske; ti mi ne boš zapovedoval, kaj naj delam in kaj ne.

zapovrstjó: po vrsti.

zapozniti se: zamuditi se, zakasniti se.

zaprasketati: zapraščati.

zaprašiti; obleka se je zaprašila; po sobi je vse zaprašeno; — zaprašiti se v koga: zakaditi se; — zaprašilo se je: vzdignil se je oblak prahu.

zaprati, zaperem: s pranjem obrabiti, preprati; — zaprano perilo.

zapravdati: na pravde potrošiti.

zapraviti: s slabim, napačnim ravnanjem porabiti, zgubiti; zapraviti ves denar, svoje zdravje, dobro ime, devištvo, ledik stan, svojo čast; — založiti; kam sem le ključe zapravil, da jih ne morem najti; — zapraviti otroka (tudi brez objekta): odpraviti, splaviti, abortirati; — pokvariti, uničiti kaj; — zapravljen; — zapravljati.

zapravljač: človek, ki zapravlja.

zapravljenec: zapravljivček.

zapravljiv: ki rad zapravlja; — zapravljivec; zapravljivka; — zapravljivost.

zapravljivček: lahek voz na vzmeteh, za konjsko vprego, poraben za tovor in za osebe; posebno priljubljen pri krčmarjih in mesarjih.

zapreči (zaprežem) konje v voz; zapreči se v kako delo; zaprezi vole! — zapregati.

zaprečiti: preprečiti; zavreti; — zapreče-vati.

zapredati se v svoje misli; — zapresti.

zapredek: kokon; zapredek svilene bube.

zaprega: vprega.

zapregati; hitite, hlapec že zaprega; — zapreči.

zapregniti: preganiti, upogniti.

zapreja: zapredek.

zapreka: ovira, nasprotje, napotje; delati komu zapreke; vse zapreke premagati.

zaprepastiti se †: ostrmeti, osupniti, zgroziti se.

zaprepaščenost †: groza, osuplost.

zapresti, zapredem; pajek zaprede luknjo z mrežo, zaprede muho v svojo mrežo; gosenice so se zapredle; — zapresti se v svoje misli; — zapredati.

zapreti, zaprem; zapreti vrata, okno, škrinjo, hlev, sobo, nožič; vrata so se sama zaprla; — zapreti živino v hlev, kokoši v kurnik, koga v sobo, v ječo; zapreti se v sobo, v slonokoščeni stolp (odtujiti se svetu, skriti se pred njim); — zapreti komu cesto, pot, dovoz, prehod, besedo, sapo; voda se mu je zaprla; — zaprt človek: nedostopen, odljuden, osoren; zapečen; v zaporu; zaprto žene je telo: nerodovitno, jalovo; zaprt zlog: končujoč se s soglasnikom; — zapri († zapiraj) vrata! — zapirati.

zapretiti komu s čim: zagroziti.

zaprezati, gl. zapregati.

zapriseči koga: dati mu prisego, s prisego ga obvezati; zaprisežen sodni tolmač, lovski paznik; pred sodnijo ne zaprisežejo vsakega; zapriseči se za kaj: s prisego kaj zatrditi, obljubiti; zapriseči se na kaj: pri prisegi poklicati za pričo; zapriseči se na živega Boga; — zaprisegati; zaprisezati.

zaprositi †: poprositi; prositi za kaj.

zaprtek: jalovo, neoplojeno jajce; tudi jajce, ki se je pokvarilo in ni več užitno.

zaprva: od kraja, v začetku.

zapuhati z dimom vso sobo; jezna sova je zapuhala proti meni; — zapuhniti.

zapustiti: *pustiti za seboj; zapustil je ženo in otroke, malo blaga, veliko dolgov; svojcem ni nič zapustil (po svoji smrti); žena je moža zapustila; sreča, moč, pamet ga je zapustila; zapustiti koga v sili; zapustiti svet:* umreti; — zanemariti, opustiti; zapustiti njivo, rudnik, službo; zapuščen svet; zapuščeni otroci; zapustiti greh, grde navade, pravo pot; Bog me je zapustil; zapustiti se: zanemariti se; — zapuščati.

zapustnik: kdor komu po svoji smrti kaj zapusti; — zapustnica.

zapustnina †: zapuščina.

zapuščati, gl. zapustiti.

zapuščen; čutiti se zapuščenega; — zapuščenost.

zapuščina: kar je kdo po svoji smrti zapustil; deliti si zapuščino.

zapuščinska obravnava se vrši pri sodišču.

zara: povprečna brazda, s katero se na koncih njiva prireže; — vratje; prostor ob koncu njive, na katerem se vprega obrača.

zaračunati si kaj; zaračunati se †: ušteti se, zmotiti se; goljufati se; — zaračunavati.

zarad, gl. *zaradi.*

zaradi: za ... voljo; zaradi malenkosti sta se sprla; zaradi mene, kolikor se tiče mene.

zarajati: začeti rajati; zaplesati.

zarano †: zarana; za rana.

zarasti; *trava je pot zarasla;* rana se je zarasla; steza se je s travo zarasla; pustiti njivo, da se zaraste; — zarastel; zaraščen.

Zaratustra; Zoroaster.

zardeti; zardim: postati rdeč; živo v lice zardela († zarudela); — *zardevati.*

zarebrnica: meso za rebrom na hrbtišču; kremenatelje.

zareči se: *slovesno zatrditi;* zarekel se je, se je zaklel, da druge več strune ne bo napel; — zarečen: obljubljen; urečen; *uročen;* — *zareklo se mi je:* napačna beseda mi je prišla na jezik; zarekel sem se.

zarediti *novo pleme; počakajmo, da seme* nov gozd zaredi; — v gnilem mesu se zaredijo črvi; v vinogradu se je zaredila praprot; — zarejati.

zaregljati: začeti regljati; zaregljati nad kom, v koga: zadreti se nad njega; — *zaragljati; zaregetati.*

zaregniti: počiti; — gl. regniti.

zarejati, gl. zarediti.

zarekati, gl. zareči.

zarenčati; pes je zarenčal, ko nas je zagledal; **zarenčati** v koga, nad kom.

zarentačiti na koga, nad kom.

zares: v resnici, ne za šalo (ali lažnjivo); povej zares! to je zares lepo; prav zares!

zareza: zarezano znamenje; zareza na rovašu; v zarezo cepiti; ta dogodek je močna zareza v naši politični zgodovini.

zarezalka: žaga za zarezavanje.

zarezati, zarežem; zarezati črto v palico; zarezati jagnje, ovco; — zarezavati.

zarezek: zareza.

zarezgetati, zarezgetam (zarezgečem).

zarežati: regniti; pred nami je zarežalo brezno; — zarežati se: obregniti se; na ves glas, na vsa usta se zakrohotati.

zarigati: rigniti, oglasiti se z oslovskim glasom.

zariniti: poriniti, suniti.

zaripeti: zardeti, postati živo, ognjeno rdeč; — zaripel obraz.

zaris: načrt; naris.

zarisati: skicirati; orisati; — zarisavati.

zariti, zarijem: zariniti; — zariti se v seno, v knjige.

zarja; *jutranja, večerna, rumena* (zlata), čista, svetla, zarja; zarja napoči, vstaja, obeta jasen dan, zlati z rumenimi žarki vrhove gora; se vzdigne iz noči, prežene noč; — zarje Vidove: pred praznikom Vidovim; večerna zarja življenja: starost, zaton, konec.

zarjaveti: postati rjast; plug, ki se ne rabi, zarjavi; — zarjavela devica: ostarela; *stare, zarjavele misli.*

zarjoveti; zarjuti (zarjovem); bik, lev je zarjul; vihar je zarjul nad morjem; — *zarjoveti v koga, nad koga: nahruliti ga.*

zarobantiti: zaropotati; robato se zadreti nad koga.

zarobiti srajco, ruto: narediti ji rob, s tem, da se krajec (rob) zaviha in prišije, tako da je v robu blago dvojno; zarobljen: trd, ne gibčen; zarobljena pamet; zarobljen kmet; — zarobiti kako obalno, debelo, kosmato (besedo): povedati kaj brez vseh ozirov; debelo po gorjansko jo zarobi!

zaročen prstan: rabljen pri zaroki.

zaročiti: obljubiti v zakon; svojo hčer komu zaročiti; zaročiti se s kom: zaobljubljati se v zakon; je že zaročena, bo kmalu poročena; — zaročenec; zaročenka; zaročenca (zaročenci).

zaročnica: zaročenka; žena; — zaročnik.

zarod: rod, porod; potomstvo; kar se komu rodi (pri ljudeh; pri živalih tudi: zalega); en zarod poganja, prerojen, ves nov; Abrahamov zarod; ni imel, ni zapustil nobenega zaroda; vinski, pijanski zarod: v pijanosti spočet.

zarodek: zametek, embrijo; plodnice hranijo v sebi zarodke; zarodki raznih bolezni; zarodek družinske drame.

zarodíti: z zarodom napolniti; zarodíti svet; — zarodíti se: *priti na svet, pokazati se*; črvi, gliste se zarodijo v razni nesnagi.

zarodnik: oče zaroda; — zarodnica.

zarogoziti sod: z rogozo zamašiti sklepe med dogami.

zarohneti nad kom, na koga: surovo se zadreti nad kom.

zarojíti: začeti rojiti; — zarojiti nad kom: svojo jezo nad kom naglo iztresti.

zarok: zaveza, zaobljuba; zaroki: zakonska obljuba; k zarokom iti, v zarokih biti; — gl. zareči.

zaroka: zarok; trdna zaroka; od zaroke do poroke je včasih dolga pot; biti v zaroki: zaročen.

zarokvica: zapestnica.

zaropotáti: oglasiti se z ropotom; nekaj je zaropotalo v veži; — zaropotati nad kom: zarohneti nad kom (milejši izraz).

zaroštáti: zarožljati.

zarota: skriven dogovor zoper koga ali kaj; zaroto snovati; v zaroti biti.

zarotilo: besede, s katerimi se kdo ali kaj zaroti.

zarotíti: z besedami zavezati; zareči; zarotiti koga pri živem Bogu (kot priči); — zarotiti se: zakleti se; — zarotiti se zoper koga; — zarotnik; zarotnica.

zarovašíti: na rovaš, na račun postaviti.

zarôvati, zarovljem: zariti; *z ritjem se* onesnažiti; — zarovan; zarovanec; zarovanka; zarovanost.

zarožljáti: zaškleketati, rožljaje se oglasiti; ključ je zarožljal v ključavnici, verige so zarožljale na jetniku; razbite šipe so zarožljale po tleh.

zarubíti komu kaj: vzeti za dolg; — zarubljevati †: rubiti; — zarubljen.

zarubljìv: ki se da zarubiti, rubiti.

zarudéti †: zardeti.

zarujáveti †: zarjaveti.

zarúkan: *zabit, topoglav, slaboumen*, omejen; — zarukanec; zarukanost.

zarumenéti: zardeti; postati rumen; jabolka so že zarumenela (bodo kmalu zrela); zarumeni (zardi) podoba njena bleda.

zasačíti: *zajeti* (v sak), presenetiti, nepričakovano zadeti; zalotiti; zasačiti raka, zajca, vlomilca v stanovanju; smrt človeka zasači; zasačiti koga v grehu, na laži.

zasad: rastlinski zarod, mlad posajen; ves zasad so bramorji pokončali; zasad se je *obnesel*.

zasadíšče: drevesnica; trsnica.

zasadíti novino s krompirjem, golino z novim (*mladim*) *lesom, vso gredo s solato*; zasaditi vinograd; — zasaditi lopato (v prst), kol, komu kremplje v meso, nož v srce (in ne ven potegniti); — *zasaditi* se: obtičati; sulica se je zasadila v steno; — zasajati.

zasajáti, gl. zasaditi.

zasajíti: s sajami umazati.

zasanjáti se v svoje misli; ves zasanjan je, kakor da ni na tem svetu.

Zasap, krajevno ime, = Zasip.

zasapíti: zadušiti.

zasében: nasprotje javnega; zasebno življenje, pismo, pravo; zasebna zadeva, šola, hiša, pot.

zasébnik: človek, ki živi zase, ne da bi bil v kaki javni službi ali sicer javno deloval; bogat zasebnik; — zasebnica.

zaséči, zasežem: seči po čem in vzeti; državni pravdnik je list že zopet zasegel.

zaséda: skrit prostor, v katerem kdo koga pričakuje, da bi planil po njem; pripraviti komu zasedo; pasti v zasedo; biti, čakati v zasedi; napasti koga iz zasede.

zasédati: imeti seje: skupščina zaseda že tretji mesec; v (ob) zadnjem zasedanju (sesiji) skupščine; — gl. zaseda; zasesti.

zasédba: okupacija.

zasédeti: sedé zavzeti; komaj toliko je oplela, kar je s svojo kiklo zasedela; — čas zasedeti: s sedenjem zgubiti, potratiti; zasedeti se: predolgo sedeti, s sedenjem kaj zamuditi.

zasédlati: osedlati.

zasédnik: človek, ki čaka v zasedi.

zasega: zaplemba.

zasegáti, gl. zaseči.

zasejáti, zasejem; vrag je zasejal ljuljko med pšenico, prepir med ljudi; gozd se je sam zasejal; ta bolezen se je po našem kraju zasejala; kam sem le svoj nož zasejal?

zaséka: vsekana zareza; posekano drevje, ki naj označuje kako mejo ali služi za oviro prehoda; drobno nasekan in osoljen, posušen špeh, ki služi za zabelo.

zasekati: nasekati; zasekati smreko, da bi rajša smolo cedila; zasekati sekiro v drevo, svoje kremplje v kaj; — zasekavati.
zaselek: zaselje.
zaseliti: naseliti, poseliti.
zaselje: naselbina na samem; samotno zaselje na višini.
zasenčiti: postaviti v senco, zavarovati pred lučjo; z roko si je zasenčil oči; s slavo je zasenčil vse svoje vrstnike.
zasesti, zasedem; vsi stoli so zasedeni; zasesti komu mesto: sesti na njegovo mesto; miza je zasedena: določena za znane ljudi; zasesti določeno, odkazano mesto: sesti na določeno mesto; zasesti prestol; zasesti konja; zasesti kako mesto, pokrajino: okupirati jo, vzeti jo v svojo upravo, v svojo oblast; — zasedba.
zasezati: zasegati.
zasidrati ladjo v varnem pristanu; zasidrati se.
zasijati: začeti sijati; siniti; sonce zasije na koga; ko zor zasije na mrličev trope.
zasikati: sikniti; kača je zasikala v njega.
zasilen: v sili, za silo narejen, pripravljen; zasilna naprava, zavora; zasilni most.
zasip: nasip; okop.
zasipati: zasuti; — zasipavati; zasipovati.
zasiriti: otrdeti, skrkniti, postati podoben siru; kri se je zasirila; zasirjeno mleko; — sesiriti se.
zasititi: nasititi; — zasičena raztopina.
zaskeleti: zapeči, zaščemeti; v srce me je zaskelela njegova beseda; v srce me je zaskelelo.
zaskaliti se: zadreti si skalo (trščico) v meso.
zaskočiti komu pot: skočiti pred njega na pot; smrt človeka zaskoči, da ne ve kdaj; ključavnica se je zaskočila: sama zaprla.
zaskominati: narediti skomine; zaskominalo ga je po lepi službi.
zaskovikati; čuk je zaskovikal trikrat.
zaskrbi me kaj: nekaj mi naredi skrbi.
zaslanjati komu luč: biti mu v luči; visoko drevje zaslanja razgled: ovira; — zasloniti.
zaslediti kaj: priti čemu na sled; pes je zasledil zajca; zasledili so ga pri tihotapstvu: zasačili; — zasledovati.
zasledovati: slediti; zasledovati sled v travi; pes zajca zasleduje; — zaslediti.
zaslekniti: zavihati; zafrkniti.
zaslepiti koga: varati ga; — zaslepljen; zaslepljenost; — zaslepljevati.
zaslišati glas; zaslišati koga: izprašati ga; sodnik je zaslišal toženca in priče; — zaslševati.
zasločiti: upogniti, usločiti.
zaslomba: opora, pomoč; ostati brez vsakršne zaslombe.
zaslon: reč, ki kaj zaslanja.
zasloniti: zakriti; zasloniti luč, peč, okno; oči si zasloniti z roko; taka reč mnogo zasloni (vzame mnogo prostora), pa malo koristi; svet ni dovolj zaslonjen pred burjo; — zaslomba.
zasloveti: začeti sloveti, postati sloveč; kot pisatelj je šele na stara leta zaslovel; njegovo ime je zaslovelo po vsem svetu.
zasluga: (abstrakten, moraličen) zaslužek; zasluge na narodnem polju, v javnem življenju; nagrada za zasluge; po zaslugi koga nagraditi; steči si zasluge.
zasluti: zasloveti.
zaslutiti: zavohati, začutiti; zajca tu zasluti mladi Omer.
zaslužek komu dati, nakloniti: priliko, da kaj zasluži; zaslužek se ravna po delu: kakršno delo, tak zaslužek; zaslužka se braniti; iskati zaslužka, biti brez zaslužka, za zaslužkom iti, hoditi; ves zaslužek zapraviti, po grlu pognati.
zaslužen: z zaslugami; zaslužen mož; zaslužen za narod, za domovino; zaslužno delo: šteje za zaslugo.
zaslužiti: s svojo službo dobiti pravico do česa; zaslužiti mnogo denarja: kar zasluži, vse zapije; še neslanega kropa si nisi zaslužil; zaslužil je kazen, pohvalo, da bi ga obesili; dobil si, kar si (si) zaslužil; zaslužena kazen; zasluženo plačilo.
zasmeh; biti komu v zasmeh; krut zasmeh.
zasmehljiv: posmehujoč se; zasmehljiv pogled; zasmehljiva beseda.
zasmehovati koga: delati ga smešnega; delati si norca iz koga; zasmehovati svete reči.
zasmiliti se komu: zbuditi njegovo pomilovanje, usmiljenje.

zasmoliti: s smolo zamazati.
zasmraditi: s smradom napolniti.
zasmrdeti: začeti smrdeti.
zasnežiti: s snegom pokriti, zasuti.
zasmejati se krhko, široko, na vsa usta, na vse grlo; oči so se mu zasmejale.
zasnivati †: zasnuti.
zasnovati: nasnovati; osnovati; — zasnovati zaroto.
zasnubiti: naprositi v zakon, prositi za roko.
zasoliti: močno soliti; pretirati; narediti, prevelik, previsok račun; — zasoliti jo komu: ostro ga (z besedo) zavrniti.
zasopihati se; zasopsti se: ob sapo priti; težko, kratko, sunkovito začeti sopsti; — zasopljen; zasopel.
zasovražiti koga: začeti sovražiti; od vseh zasovražen.
zaspane: zaspan človek; ki rad dolgo poležava in mnogo spi; — človek počasnega, neokretnega duha.
zaspanec; zaspane; — želja po spanju; zaspanec me ima, grabi, lovi, lomi, mi prihaja; — zaspanka; zaspanost.
zaspati, zaspim: 1. začeti spati; dolgo nisem od skrbi mogel zaspati; mirno je v Gospodu (Bogu) zaspal: umrl; reč je zaspala: nihče se ne briga več za njo, ne govori več o njej; noga mi je zaspala: *otrpnila;* zaspan človek: *zaspane;* zaspani pondeljek: po prepiti nedelji; — 2. spreč zamuditi; zaspati šolo, mašo, vlak, svojo srečo; zaspana pravica: zastarana.
zasramovati koga: spravljati ga (z besedami) v sramoto, delati mu sramotne očitke.
zasrati, zaserem: spraviti na svet, v svet (prezirljiva označba); balade od Čebelice zasrane; — gl. zapljuniti.
zasrbeti: začeti srbeti.
zastajati: ustavljati se; postajati; govorica mi zastaja; voda zastaja in se nabira okoli zamašene ponikve; kupčija zastaja; srce, sapa mi zastaja.
zastanek: zaostanek; preostanek; svojemu nasledniku je v uradu zapustil precej zastankov: nerešenih spisov.
zastanoviti: *ustaviti.*
zastarati se: zastareti: postati (pre)star; zastarana beseda, pravica: ne več veljavna; zastarana bolezen; zakoreninjena, težko ozdravljiva; zastarela noša, moda; zastarelo mnenje, naziranje.
zastati, zastanem: ustaviti se; beseda zastane od groze; misli so zastale; pogled zastane na čem, na kom; od čudesa godcem roke so zastale; sapa, srce komu zastane; delo zastane: ne gre naprej; kupčija je zastala; pogovor je zastal; noge da mi zastanejo, če sem res tam bil.
zastava: 1. prapor; zastava se vije, vihra, plapola, fofota v zraku, v vetru; zastava že razvita je; pod tujo zastavo: pod tujim poveljem; — 2. jamstvo, poroštvo; kaj v zastavo dati (za posojen denar); — 3. nastava.
zastavati: *zastajati.*
zastaven: zajeten; ki ga je vredno pogledati, kako stoji, kako se postavi; zastaven mož, život; zastavna rast; — gl. zastava 2.
zastavica: zastavljeno vprašanje; uganka; zastavico uganiti, rešiti; — mala zastava.
zastaviti komu pot; zastaviti vrata z omaro; zastaviti vodo: ustaviti; zastaviti korak; — zastaviti komu vprašanje, uganko, zastavico; zastaviti pero: nastaviti; *zastaviti besedo: začeti govoriti;* — *dati* kaj v zastavo; zastaviti uro, zlatnino, zimsko suknjo, (častno) besedo, življenje za koga; zastaviti se za koga: postaviti, potegniti se za njega; — zastavljati.
zastavljalnica: zavod, ki posoja denar na zastavljeno blago.
zastavljati, gl. *zastaviti.*
zastavnica: zastavljalnica.
zastavonoša: praporščak.
zastavščina: denar, s katerim se zastavljena reč reši, odkupi.
zastiralo: zagrinjalo; pregrinjalo.
zastirati: zagrinjati; pogorje zastira lahka jutranja meglica; — zastreti.
zastoj: zastanek; prestanek; zastoj v kakem delu, v kakem dejanju; zastoj prodaje.
zastokati: *stokajoč se oglasiti.*
zastonj: brez plačila, brez nagrade; zastonj jesti in piti; imeti zastonj hrano pri kom; kaj misliš, da ti bom zastonj delal? — zastonj se mačke drsajo (vse drugo je treba plačati); — gl. zaman.

zastonjkar: človek, ki kako delo brez plačila opravlja.
zastop: zastopstvo.
zastopati komu pot: stopati mu na pot; **zastopati koga:** opravljati delo namestu *njega, za njega; zastopati svojo stvar* pred sodiščem, svoje mnenje pred javnostjo; — **zastopiti.**
zastopen †: umljiv; razumljiv.
zastopiti: gl. zastopati; — v starejšem jeziku ima tudi pomen: razumeti.
zastopnik: namestnik, poverjenec; poobla-ščenec; **pravni zastopnik.**
zastopstvo: posel, ki ga upravlja kak zastopnik; tudi poslopje, urad, v katerem ga vrši.
zastor: **zastiralo;** zastor (v gledališču) gre kvišku, pade.
zastran: **zaradi;** zastran svoje prihodnjosti si nikdar ni delal skrbi.
zastraniti: **kreniti** v stran od stvari (z besedami); — **zastranitev;** — **zastranjevati.**
zastrašiti: **preplašiti;** živi duši se ni dal zastrašiti; **zastrašeno** gledati.
zastražiti: **obdati** s stražami.
zastrešek: **kap.**
zastreti: **zagrniti;** zastreti okno; zastreti si lice, obraz; *nebo je bilo prek in prek* zastrto; **zastreti** si pogled v kaj; zastrta slutnja: nejasna, bleda.
zastrmeti: osupniti; oči so mu zastrmele; zastrmeti se kam, v kaj.
zastrupiti se z gobami, na gobah; kri si je zastrupil; zastrupljena pijača.
zastuditi komu kaj: pristuditi; naravnost zastudilo se mi je: stud me je prijel, *zgrabil.*
zasukati: zaviti; zasukati vrv, nit, brke, rokave; zasukati se na desno, na levo, na peti, v ples; zasukati plašč po vetru, govorico drugam; tu se pot zasuče (na levo, na desno); — stvar se je drugače zasukala: obrnila; zasukalo se je nesrečno, nerodno, nepričakovano.
zasunek: zapah.
zasuti, *zasujem; zasuti jamo s kamenjem,* luknjo s peskom; zasuti grob; zid se je podrl in zasul delavce pod seboj; travniki so s peskom zasuti.
zasužnjiti: narediti za sužnja; zasužnjeni narodi.
zasvedočiti: izpričati.
zasvetiti se: početi svetiti; zvezda se je zasvetila na večernem nebu; lice se mu je zasvetilo od veselja; nekaj se mu je zasvetilo (v glavi); posvetilo, postalo jasno.
zasvirati: *začeti igrati.*
zasvitati: zasvetiti se.
zasvojiti si kaj: prisvojiti, označiti kot svoje.
zašajtati: kreniti v stran, zaiti, zabloditi.
zašarbati: naviti, priviti, pritisniti.
zašariti: zadelati, zamešati; po hiši je vse zašarjeno, da se ni kam ganiti; voda travnike zašari.
zaščebetati: ščebetaje se oglasiti.
zaščegetati; zaščegetalo me je v grlu.
zaščemeti; zaščemim: zapeči; nekaj me je zaščemelo v očesu.
zaščeniti: zaščipniti.
zaščita: varstvo; zavetje; pokroviteljstvo; — **zaščitna sestra; zaščitna carina;** pod zaščito pobožne molitve; zateči se pod čigavo zaščito.
zaščititi: zavarovati; — **zaščiten.**
zaščitnik: pokrovitelj, varuh, zavetnik, patron; — **zaščitnica.**
zaščuti: zaščuvati, naščuvati.
zašemiti: zakrinkati.
zašentati: zaklicati »šent«.
zašepetati komu kaj v uho, na uho.
zašiliti: zaostriti; zašiljen nos: oster, podoben šilu.
zašiti, zašijem; zašiti raztrgane hlače; zašiti komu usta: vzeti mu besedo; zašiti si rokav: biti sebi samemu v luči, škodovati si, ujeti se; — obsoditi, zapreti koga: na tri mesece so ga zašili; — **zašívati.**
zaškaliti: zaskaliti.
zaškleketati; v vetru so okna zaškleketala.
zaškrebetati; denar v škatlici zaškrebeta; — **zaškrebljati.**
zaškripati z zobmi; vrata so zaškripala.
zaškrniti: zviti, priviti, zategniti; zaškrniti žico.
zaškrobotati; *orehi so zaškrobotali* v peharju.
zaškrtati: škrtajoč se oglasiti; miš je zaškrtala v omari.
zašlatati: otipati.
zašobiti: zavihati.
zašpiliti klobaso: zavezati jo s špilo.

zašumeti: začeti šumeti; veter, voda, gozd zašumi; v suhem listju je nekaj zašumelo.

zašušmariti: pokvariti.

zatajevati: tajiti, skrivati; zatajevati sebe samega, svojo naturo; — zatajiti.

zatajiti: skriti kaj, odreči se čemu; zatajiti svoje veselje, svojo vero, svojo narodnost; zatajiti sebe samega, svojo naturo: kazati, narediti se drugačnega.

zatakniti roke za pas; rože bolne naj vrag si zatakne za trak (klobuka); nekaj se mi je za zobe zataknilo; beseda se komu zatakne (v grlu).

zatapljati: prek in prek zalivati.

zatarnati: tarnajoč se oglasiti.

zateči: zaliti; zalotiti; lica so mi zatekla; zatekel sem ga, ko je zelje kradel; — — pes se je k nam zatekel: zablodil; zateči se h komu: po pomoč, v sili, preganjan, v zavetje.

zategadelj: za tega delj: zaradi tega.

zategati: zavijati; zategati po hrvaško, po dolenjsko, po štajersko; — zategati.

zategel: ki se vleče, počasen; zategel les: ki se rad šibi; zategel sad: trpek, ki usta skup vleče; zategel delavec, plačnik: počasen; drenov in hrastov les je zategel: gost; zateglo govoriti: zategati.

zategljiv: zategel.

zategniti: potegniti in s tem kaj končati; zategniti zanko, vozel; zategniti si pas: bolj tesno se prepasati; zategniti usta: skriviti; — zateg(ov)ati; zatezati.

zatekati; voda zateka v hišo; lica mu zatekajo; streha zateka: pušča vodo skozi; skozi streho zateka; zatekati se v molitvi k Bogu in svetnikom.

zateklina: podplutba.

zatelebati: zazijati se, zagledati se, zamakniti se; zatelebati se v koga ali v kaj; — *zateleban; zatelebanec.*

zatelebiti: zaloputniti, tresniti s čim; zatelebiti vrata; — zatelebiti se.

zatemneti: potemneti; postati teman; pred njim so zatemnele vse druge osebe.

zatemniti: postaviti v senco, v temo; oblak je zatemnil mesec, sonce, zvezde; — zatemnjevati.

zatepsti se: utepsti se; zatepsti juho z moko, z jajcem; — stvar se je nekam zatepla: skrila; — zatepati.

zateti, zatnem: zadeti; zalotiti, zgrabiti, prijeti; noč, nesreča zatne človeka.

zatezati, gl. zategati.

zatikati, gl. zatakniti.

zatilnik; zatilnjak: tilnik.

zatirati: preganjati, tlačiti, mučiti, odpravljati, pokončevati; zatirati škodljivi mrčes; zatirati svoje čute; zatirati stare navade, praznike, podložnike, ljudstvo, ubožce, vdove, sirote, pravico; — zatreti.

zatiska: otiščanec.

zatisniti s prstom luknjico; zatisniti si ušesa; vso noč nisem mogel oči zatisniti; splošno: zatisniti oči: umreti.

zatišje: zavetje; mirno zatišje.

zatlačiti: zamašiti, zadelati; zatlačiti špranje s cunjami, zamašek v steklenico.

zatnem, gl. zateti..

zato; zatorej.

zatočišče †: *pribežališče, streha, dom, zavetje.*

zatohel: vlažen, dušeč, soparen; zatohel zrak; zatohla soba; zatohlo vreme.

zatočiti: zavaliti.

zatok: zateklina.

zatoka: zaliv.

zatolči žrebelj v podplat, kol v tla.

zaton: zahod; sonce gre v zaton; — globel ob bregu; jama, ki v njo voda zateka; — pristan.

zatoniti: utoniti; sonce je zatonilo za gore.

zatopiti: preplaviti; pogrezniti; — zatopljen v misli, v skrbi.

zatorej: zato.

zatožba; pod zatožbo postaviti koga ali kaj.

zatožen; na zatožni klopi sedeti; na zatožno klop priti; to ga bo spravilo še na zatožno klop.

zatožiti koga pri kom: obtožiti ga, obdolžiti ga česa; — zatožilo se ji je po domu: začelo se ji je tožiti.

zatrditi komu kaj: kaj mu kot popolnoma resnično dopovedati, kaj za trdno obljubiti; zatrditi kaj na svojo vero, na svoje poštenje; — zatrjevati.

zátrep, zátrepa: v obliki trikotnika prirezan konec slemena strehe.

zatrepati: zabiti; zavaljati.

zatrepetati od groze, od strahu.

zatresti bolezen med ljudi.

zatreti, zatrem: pokončati, zadušiti; kaj v kali že zatreti; zatreti mrčes, plevel; za-

treti ljubezen, vero, želje, navade, praznike; — zatirati.
zatrgati: nekoliko natrgati kaj; blago je zatrgano.
zatripati: začeti utripati; v prsih je zopet močneje zatripalo srce.
zatrjevati, gl. zatrditi.
zatrkljati: potočiti.
zatrobiti: s trobento dati glas; zatrobiti na lov, na boj, na odhod; — zatrobiti v rog, v trobento.
zatrositi: zatresti.
zatrošiti: potrošiti.
zatrpati: zamašiti, zatlačiti, zadelati, zabasati, zažokati.
zatuhel, gl. zatohel.
zatuliti: zateglo zalajati; pes, veter je zatulil; zatuliti kakor ranjena zver.
zatvoriti: zapreti (v prenesenem pomenu); zatvoriti sejo, zborovanje, razstavo.
zatvornica: priprava, ki kaj zapira; železniška zatvornica; zatvornico vzdigniti (odpreti), spustiti (zapreti).
zaudarjati po čem: dišati; smrdeti; siliti v nos.
zaukati: oglasiti se s klicem »ujuju«.
zaukaz: nepotrebna, razširjena oblika za: ukaz; enako nepotrebne so tudi iz nje izvedene oblike.
zaupanje imeti do (v) koga; trdno, neomajno zaupanje; zaupanje si pridobiti, zgubiti.
zaupati komu kako skrivnost, kaj v shrambo; brezpogojno zaupati v koga, v kaj; zaupati na (v) Boga.
zaupen: zaupan; zaupno komu kaj povedati; zaupno pismo: ne za javnost; zaupni možje; — zaupnost.
zaupljiv človek: ki vsakemu zaupa; — zaupljivost.
zaupnica: izraz zaupanja; izreči komu zaupnico.
zaupnik: mož, ki mu je kaj zaupano; poverjenik, pooblaščenec.
zaustaviti: ustaviti; — zaustavljati; — gl. zaukaz.
zaušnica: udarec za uho; zaušnico komu pritisniti, priložiti, primazati, pripeljati, prisoliti.
zaužiten: užiten; — gl. zaukaz.
zava; gl. zalva; zelva.
zavaliti cesto z drevjem, s pečinami: narediti jo neprehodno; sod v klet zavaliti; kamen se je zavalil s hriba v dolino; zavaliti se v travo, na posteljo; — zavaljen: okrogel, debel, zajeten, čokat; ponekod izgovarjajo »l« z zavaljenim jezikom (kakor trdi, n. pr. poljski ł).
zavarovati cvetje pred slano, hišo zoper strelo, ogenj; zavarovati se pred kom, pred čim; zavarovati kaj nad vrednost; zavarovan za 10.000 Din.
zavdati komu (smrt): dati mu strupa v kaki jedi; — zadejati komu kaj.
zavečati: zavekati, zastokati.
zavečiti: zapreti (z vekom).
zavedati se: vedeti za kaj; zavedati se svoje narodnosti, duha svojega jezika; — zavedeti se.
zaveden: v svesti si česa, zavedajoč se česa; — zavednost.
zavedeti se: priti k svesti, zavesti (iz omotice, omedlevice, nevednosti, neznanja, nezavesti, toposti); zavedel (zavedela, zavedelo) sem se; zavedeti se česa.
zavednost: zavest; — ljudje brez narodne zavednosti so ljudstvo, ne narod.
zavejati: zaveti.
zavekati, gl. zavečati; zavečiti.
zaveriti se: pri veri se obvezati, na vero se zaobljubiti; zaveriti se v kaj: zamakniti se; — zaverovati se.
zaverovati se v kaj: popolnoma dati čemu svojo vero; slepo zaverovan v kaj; — zaverovanost.
zavesa: zagrinjalo.
zavesiti okno z ruto, s predpasnikom.
zavest: svest, moč nad čuti; zavest zgubiti: pasti v omedlevico; pri popolni zavesti je napravil svojo oporoko; zavest ga je zapustila; zgubil je zavest: padel je v nezavest, postal je nezavesten; spraviti koga zopet k zavesti; — poudarjena zavest lastnega jaz; živa, močna, narodna zavest; zavest vrednote in pomembnosti junaških činov; zavest se zgane, zbudi, zdrami, človeka prevzame; zavest (o †) verske in nacijonalne poklicanosti.
zavesten: premišljen; zaveden.
zavesti se †: zavedeti se.
zavesti koga na krivo pot: zapeljati.
zaveten: za vetrom ležeč; zavetna lega; zaveten kraj; — v sobi je zavetno (kadar je zakurjeno).
zaveti, zavejem; vetrček čez polje zaveje.

zavetišče za brezposelne, starčke in onemogle.
zavetje: prostor, ki je za vetrom; hiša stoji v zavetju; pripeljati (ladjo) v varno zavetje (iz viharja, iz nevarnosti), iskati zavetja pri kom.
zavetnik: priprošnjik; patron; zaščitnik; varih; — zavetnica.
zaveza: zveza; imeti zavezo s kom, biti s kom v zavezi; zavezo storiti, skleniti; zapečatiti, razdreti; stara, nova zaveza (med Bogom in ljudmi); skrinja zaveze: zunanji, vidni znak zaveze; pismena, osebna zaveza.
zavezati vrečo, culo, komu oči; zavezati komu jezik: zapreti mu sapo; — zavezati se komu; zavezati se z obljubami; zavezati koga s prisego; zavezati se pismeno za kaj; zavezati komu birmo; — zavezavati; zavezovati.
zaveznik: človek, ki je s kom v zavezi; — zaveznica.
zavezniti: z obrnjeno (povezrnjeno) posodo kaj pokriti; peč zavezniti: z vekom zapreti.
zaveznost: zaveza; obveznost.
zavidati komu kaj: težko gledati, da kaj ima, ne mu privoščiti; — zavidati koga za kaj; — sovražiti koga; — zavideti.
zaviden: nevoščljiv; — sovražen.
zavihati hlače, škornje; ustnice, nos zavihati: prezirljivo; zavihan nos: obrnjen kvišku; zavihati si rokave: lotiti se kakega dela; — zavihniti.
zavihrati: začeti vihrati.
zavihteti meč, palico nad kom; zavihteti se na voz, na konja; zavihteti vrečo na ramo.
zavijač: označba raznih škodljivih žuželk (Tortrix, Carpocapsa, Geometra, Tinea), ki zavijajo perje rastlin, da se v njem zabubijo.
zavijača: ruta, s katero se glava zavija; — gl. zvijača.
zavijati knjige v papir, otroka v plenice; gosenice se zavijajo v mešičke; gospoda se zavija v kožuhovino; zavija (zvija) me po trebuhu; zavijati (hinavsko) oči; — zavijati: zateglo govoriti, jokati, tuliti; burja zavija okoli voglov; zavijati (besede) po štajersko, po hrvaško; volk zavija proti luni; pes zavija v luno; — zaviti.
zavinek: ovinek; — zavinkasta cesta.
zavirati kolo, voz; zavirati naravni razvoj: delati mu ovire; — zavreti.
zavetrje: zavetje.
zavetrn: zaveten.
zavisen †: odvisen.
zaviseti od česa †: biti odvisen od česa.
zavist: nevoščljivost; bridka, peklenska zavist; ves zelen od zavisti; od zavisti počiti.
zavisten: nevoščljiv; — zavistnica; zavistnik.
zavitek: zavita stvar in nje vsebina; vzeti knjigo iz zavitka; kupiti si zavitek cigaret, zobotrebcev.
zaviti kaj v papir, otroka v plenice; kraj je v meglo zavit; zaviti oči: hinavsko; zaviti ptiču vrat; to pa mu je vrat zavilo: to ga je pogubilo; — zaviti (kreniti) s pota, na stran, proti svojemu domu; pot se tam zavije na desno; poslušaj ga, kako jo (besedo) on zavije; zavito govorjenje: posiljeno, ne preprosto; — zavijati.
zavlačevati plačilo, povračilo: odlagati, odlašati.
zavladati: začeti vladati; po deželi je zavladal popolen red in mir.
zavleči se v seno, v luknjo; prijatelj me je zavlekel v krčmo; pes je zavlekel zajca v grmovje; vreme (neurje) se je zavleklo drugam; nebo je zavlečeno: prevlečeno z oblaki: razvlečeno; reč se je zavlekla: trajala je dalje časa, nego se je pričakovalo.
závod: vsak kos zemljišča (ta kmet ima lepe zavode), posebno pa nov, mlad gozd; danes splošno vsaka javna institucija; zavod za slepce, za gluhoneme, za pospeševanje obrti; gasilski zavod.
zavoditi: zavesti.
zavoglati: ob začrtavanju temelja za kako stavbo narediti ostre kote namestu pravih.
zavohati kaj; pes je zajca zavohal: z nosom zasledil; splošno: priti čemu na sled.
zavoj: večji zavitek; pri naročilu je treba računati tudi stroške za zavoj; — splošno: zavita, zvita stvar; kositi po zavojih; podpis z velikimi zavoji; — ovoj.
zavojci: gamaše.
zavojček: zavitek.

zavojec: zavinek.
zavojen: služeč, poraben za zavoj; zavojni papir, zavojno platno; zavojna pola: ovoj.
zavojevati: z vojno (ali sploh s silo) pridobiti; zavojevalne vojne Napoleona.
zavojnina: blago, ki se rabi za zavoj.
zavojskovati: zavojevati.
zavoljo tega: za tega voljo, zaradi tega.
zavor: vsaka priprava, ki kaj zavira, zavre.
zavora, gl. zavor; — zavornica (veriga).
zavoziti: z vožnjami zapraviti; mnogo denarja zavozim na tramvaju; — zavoziti jo: polomiti jo, kaj napačno narediti; zavoziti pravdo; stvar je popolnoma zavožena: ne more ne naprej ne nazaj; zavoženo gospodarstvo, življenje; zavožene razmere.
zavozlaj: zapletek.
zavozlati: narediti vozel; zavozlana reč: zmešana, nejasna, nepregledna.
zavpiti, zavpijem: zakričati; zavpiti na pomoč; zavpiti na koga, nad kom, z močnim glasom.
zavračati govedo na paši (iz škode); zavračati usluge, službo, tožbo, očitke, ugovore: odklanjati; — zavrniti.
zavračevati: zavračati.
zavraten: zahrbten, hinavski, ne iz oči v oči; zavraten umor; zavratno koga napasti; — **zavratnost**.
zavrati: brazde, s katerimi je prirezana njiva na obeh koncih svojih brazd (da se lažje oteka).
zavreči, zavržem: izvreči, zvreči, odvreči (kot nerabno); zavreči kaj kot prazen nič; ne zavrzi nas, o Bog! zavreči koga v jezi; zavreči sina: razdediniti, pognati od hiše; zavreči sodnika, priče, porotnike, izvedence: zavrniti; zavreči se: ravnati zoper svojo vrednost, svojo čast; — zavreči se: zasejati se; zavrglo se nam je toliko spakedranih besed; majhen oblak se je zavrgel.
zavrelica: pokvarjeno vino.
zavreti, zavrem: začeti vreti; mleko še ni zavrelo; kri mu je zavrela; vsi kmalu so zavreli iz cerkve; med ljudmi je zavrelo: završalo (od čudenja, jeze, ogorčenosti); vse vino mu je zavrelo: se pokvarilo (s plesnijo pri vretju); zavreti si mleka; zavreto mleko; — zapreti, ustaviti; kolo zavreti; zavrto kolo se ne vrti; zavreti tok dejanja (v romanu, drami); zavreti razvoj naroda; — zavirati.
zavriskati od veselja; — zavrisniti.
zavrniki: resasti konci platna, kakor pride od tkalca; konci, na katere se prisuče preja, ki se bode tkala.
zavrniti živino iz škode; zavrniti koga z lepo, z grdo (besedo); zavrniti prošnjo, ponudeno roko, službo, darilo; krepko koga zavrniti: z odločno besedo; — zavračati.
zavrstjo: zapovrstjo; po vrsti.
završati, završim: završeti.
završavati: završevati.
završek; završetek: sklep, konec, zaključek.
završeti, završim: zašumeti; med množico je završelo: zavrelo; — završati.
završiti: prignati, pripeljati kaj do vrha; skleniti, končati; — završavati; završevati.
zavrtati sveder v les; zavrtati se v kaj: poglobiti se v kaj.
zavrteti, zavrtim: začeti vrteti; pognati; zavrteti kolo; zavrteti se na peti; zavrteti se v ples, v plesu; v glavi se mi je zavrtelo.
zavzemati, gl. zavzeti.
zavzeti, zavzamem; ta reč zavzame mnogo prostora: mnogo zaleže, zasloni; sovražnik je mesto zavzel z naskokom; — zavzeti se nad kom, nad čim: začuditi se, zamakniti se, ostrmeti; zavzeti se na glas; zavzeto oko; ves zavzet: zamaknjen; — zavzeti se za kaj, za koga: potegniti se; — zavzemati.
zazabiti se: spozabiti se.
zazdehati: zazehati.
zazdeti se: zazdelo se nam je: zdelo se nam je, naša misel je bila; — zazdevati.
zazebsti: začeti zebsti; zazeblo me je do kosti, do mozga.
zazehati na vsa usta, na stežaj; — zazdehati.
zazeleneti: ozeleneti; pomlad je zazelenela; drevje je zazelenelo.
zazevati: zazehati; prepad, grob je zazeval pred njim: se je odprl.
zazibati, zazibljem; veter je zazibal vrhove dreves; zazibati koga v spanje; ladja, veja se je zazibala: zagugala.

zazidati okno, vrata: z zidom zadelati; zazidati komu razgled, luč, svetlobo; mnogo denarja zazidati; — zazidavati.

zazijati: zazevati; zazijati se v koga: zagledati se.

zaznamek: beležka, zapisek, zapisnik, notica.

zaznamenjati: s kakim znakom, znamenjem označiti; bolj navadno je: zaznamovati, nav. pa se govori in piše: označiti.

zaznaten: znaten.

zaznati: spoznati; — zaznavati.

zaznojiti vse perilo; zaznojiti se.

zazobki: v kovino zasekani zobje, da se bolj oprime.

zazoreti, zazorim: začeti zoreti: Breda vstane, ko se dan zazori.

zazreti: zagledati; zazreti se kam, v koga: zamakniti se; — zazrtost: zamaknjenost.

zazveneti: zvonko se oglasiti; okno je zazvenelo tak tanko, tak srebrno; v ušesu mi je zazvenelo.

zazvoniti; zazvonilo je k maši: zvonovi so se oglasili; ko danove (dan) zazvoni.

zažagati: zarezati z žago nekoliko v les; ves les zažagati: z žaganjem porabiti.

zažareti, zažarim: dobiti žarečo, žarko barvo ali okus; ves je zažarel v obraz od veselja, od zadovoljstva; sonce je zažarelo nad gorami; ustih, v grlu mu je zažarelo.

zaželeti si kaj, si česa; zaželi se mi česa; — zaželjen.

zaženiti: dati kaj nevesti za njeno doto, ki jo je prinesla k hiši.

zažereti, gl. zažareti.

zažeti, zažmem: stisniti; vrvi so se mu zažele v meso; ženske so se nekdaj oblačile tako, da so bile v pas zelo zažete: ozke, preščipnjene kakor ose; — zaženo pripovedovanje: jedrnato, gosto, stisnjeno, ne mnogobesedno; — zažet človek; zajeten.

zažgati hišo, pipo: da začne goreti: prižgati; — vsa drva smo zažgali: sežgali; zažgati se ob čem: osmoditi se; — zažigati.

zažigalnica (vrvica); — zažigalnik (kresilnik, kamen); — zažigalo.

zažigati kresove po gorah; — zažgati.

zaživeti: oživeti; trate so po dežju kar vidno zaživele; zavest je zaživela, zanimanje je zaživelo.

zažreti svoj zaslužek, svoje premoženje; črv se je zažrl v jabolko, v meso.

zažugati komu s prstom, kaznijo: pogroziti.

zažvenketati; ostroge, razbite šipe so zažvenketale; — zažvenkljati.

zažveplati sod; čebele zažveplati: z žveplom zamoriti, zadušiti.

zažvižgati na prste, presunljivo, ostro; zažvižgati komu: naj pride; zažvižgati psu; zažvižgati znano melodijo.

zažvrgoleti, zažvrgolim: začeti žvrgoleti.

zbadati koga z iglo, z besedami; po drobovju me zbada: bode.

zbadljiv: bodeč; zbadljiv jezik; zbadljiva beseda; — zbadljivec; — zbadljivka (beseda, pesem); — zbadljivost.

zbandežati. zbandičati: iz dežele pognati.

zbasati vse v eno vročo: zmašiti, pobasati; — zbaši se: pobaši se, poberi se.

zbati se koga, česa: ustrašiti se, preplašiti se.

zbegati koga: tako dolgo ga preganjati, goniti, da je ves zbegan; zbegana žival; zbegana duša, reva, sirota, glava.

zbegniti: besedo snesti, umanjkati.

zbersati se: pokvariti se, skisati se; vino se je zbersalo; — zbersiti se.

zbesneti: pobesneti; zbesneti od jeze.

zbezljati: začeti teči, spustiti se v tek; krava je zbezljala.

zbežati: spustiti se v beg; — zbegniti.

zbijati zaboj iz desk; zbijati šale s kom; zbijati klobuke z glav; — zbiti.

zbirati vojake; fantje se zbirajo iz kranjske dežele; oblaki se zbirajo; ljudje se počasi zbirajo pred cerkvijo; pod kožo se mi zbira (gnoj): nabira; — zbrati.

zbirca: bera; župnik in organist hodita po zbirci, sta odšla na zbirco.

zbirka lepih knjig, slovenskih pisateljev, zdravilnih rastlin; — prirediti zbirko za poplavljence, pogorelce, v dobrodelen namen.

zbiti kaj z žeblji; polomljena vrata za silo zbiti; zbiti komu klobuk z glave; zbiti jabolko z drevesa; zbiti se: stepsti se; — zbijati.

zblazneti: postati blazen; zblazneti v (od) ljubezni.

zbledeti: obledeti.
zbližati; — zbliževati; zbliževati.
zblodíti s prave poti: zaiti.
zbobnati: z bobnom sklicati; splošno: z veliko reklamo, z velikim trudom zbrati; zbobnati pristaše na volišče.
zbobneti: zgrmeti; zropotati.
zbog (zbok †): zaradi; zavoljo.
zbogati se s kom: sporazumeti se, spraviti se s kom.
zbogom: z Bogom; še zbogom mi ni dal, rekel: poslovil se je brez besede; — — skleda je šla zbogom: ubila se je; če ga ne bo, je naša igra zbogom: zgubljena.
zbok †, gl. zbog.
zboleti za grižo; naglo, nepričakovano, hudo zboleti.
zboljšati: poboljšati; zdravje se mu je zboljšalo.
zbor, zbora; pevski, profesorski, deželni, državni zbor: ljudje, zbrani v določen namen; mešani zbor (pevcev): moški in ženski glasovi; občni zbor kakega društva: skupščina vseh članov; redni, izredni zbor; ustanovni občni zbor; zbor sklicati, otvoriti, zaključiti, skleniti; — nasprotje samospeva: večglasna skladba; — zborovanje.
zbornica: prostor, kjer se kak zbor zbira; mestna zbornica; — tudi označba za zbor sam: trgovska, odvetniška, zdravniška zbornica (komora); gosposka zbornica: višja kategorija narodnega zastopstva (senat).
zbornik: zbirka spisov, skladb; zbornik izdati komu v (na) čast.
zborovanje: poslovanje zbora; zborovanje se je že začelo; udeležiti se zborovanja († pri zborovanju); — sesija.
zborovati: imeti zbor.
zbosíti se: 1. zgubiti podkev; konj se je zbosil; — 2. ponesrečiti se, ne uspeti.
zbosti (zbodem) koga z iglo, z besedo; beseda ga je v živo zbodla; to ga je zbodlo v oči.
zbranost: koncentracija; zbranost duha.
zbrati, zberem; zbrati vso svojo zlatnino in jo prodati; zbrati svoje misli, svojega duha, vse svoje moči; zbrati si korajžo; zbrati krdelo vojakov, svoje prijatelje okoli sebe; Prešernovo zbrano delo; oblaki so se zbrali na nebu; zbrati se pod lipo, k molitvi; zbrani možje: zbor; zbrati († skupaj); — zbirati.
zbrihtati: spametovati; zbrihtati se: zavedeti se, spametovati se.
zbrisati račun s table, svoje grehe, sramoto.
zbrodíti: zmešati; zbrozgati.
zbroja, gl. broditi; zbroditi.
zbuditi se zgodaj, pozno; zbuditi odpor, ponos v kom; zbuditi mrtveca k življenju; zbuditi hrup; zbuditi komu (v kom) vest, strah; zbuditi smeh, sum, pozornost; zbujati.
zbuhníti: napeti se, nabrekniti.
zbujati, gl. zbuditi.
zburkati: razburkati.
zdaj pa zdaj; zdaj zdaj: takoj; zdaj tak, zdaj zopet drugačen; do zdaj; za zdaj; od zdaj; zdaj in do sodnjega dne.
zdajci: prav zdaj, takoj, v tem hipu.
zdanji: sedanji.
zdati koga s kom: poročiti; — zdavati.
zdavanje: poroka.
zdavati, gl. zdati.
zdavna; zdavnaj: davno, od davn(eg)a.
zdebeleti: odebeleti.
zdehati †: zehati.
zdelati: zmučiti; mrzlica ga je hudo zdelala; ves zdelan in zbit; — zdelavati.
zdelavati; bolezen ga zdeluje, ga je hudo zdelala; — gl. zdelati.
zdelica: skledica; skodelica.
zdelo: privid, strašilo; kar se človeku samo zdi, v resnici pa ni; zdelo komu napraviti: začarati koga, narediti mu kaj.
zdenec: studenec.
Zdenko, poslovanjeno latinsko ime »Sidonius«; se rabi tudi za »Filipa«.
zdeti, zdenem: naložiti; — zdevati; — sneti; — gl. vzdeti.
zdeti, zdim; to se ti samo tako zdi: vidi, kaže (v resnici ni tako); znan se mi zdi; dobro se mi zdi; Krpanu se je za malo zdelo: ni se mu zdelo vredno; stori, kakor se ti zdi; kaj se tebi zdi; zdelo se mi je, da bo tako, kaj takega: po pravici se mi zdi; — zdeti se: postavljati se, šopiriti se, domišljati si.
zdevek: šaljivo ime.
zdihovati: vzdihovati; milo zdihovati.
zdirjati: pognati se v dir; jezdec zdirja po cesti.

zdivjati: podivjati; *solata je zdivjala:* šla v cvet, ne v glavo; mačka je zdivjala: *potepa se, ne pride več k hiši in ljudem.*

zdolec: iz doline, od spodaj prihajajoč veter (moker, južen).

zdoma: ne doma; oče je zdoma; od zdoma (s potovanja) kaj prinesti.

zdraha: prepir, svaja, zdražba; zdrahe delati.

zdrahati: zrahljati, zmršiti; — zdrasati.

zdramiti: vzdramiti; zdramiti se iz spanja, iz malodušnosti.

zdrapati: skraspati, strgati.

zdrasati: zdrahati; strgati.

zdrav kakor riba v vodi, kot hren, kakor dren; zdrav na telesu in na duši; zdrava živina; zdrav les; zdrava pamet, zdrav razum; *odnesti zdravo (celo) kožo;* ostani zdrav! zdravi ostanite! zdrava Marija *(pozdravljena!), milosti polna;* pred zdravo Marijo: pred večernim zvonjenjem; — zdrav kraj; vroče jedi ni zdravo jesti; to je bilo zdravo za njega.

zdravica: napitnica; zdravico komu napiti, zapeti; zdravice se vrstijo; — zdravička.

zdravilen: poraben kot zdravilo; zdravilno zelišče; zdravilni vrelci, slatine in toplice; zdravilna moč.

zdravilišče: kraj, kjer se ljudje zdravijo; višinsko, klimatično, pomorsko zdravilišče; zdravilišče za jetične.

zdravilo za oči, zoper mrzlico; zdravilo ljubezni; zdravilo zapisati, jemati po kapljicah; domače zdravilo; pri njem ne pomaga več nobeno zdravilo ne mazilo.

zdraviti koga; zdraviti se v zdravilišču; šel se je zdravit v hribe; — zdravljenje.

zdravje; *slabo, slabotno, krepko, rahlo,* trdno zdravje; Bog nam daj ljubo zdravje! *on ni trdnega zdravja;* zdravje se utrdi, hira, se popravi, peša, se obrne na boljše, se vrača; žareti od zdravja; piti komu na zdravje; dobro zdravje (ti želim)! tam je pustil svoje zdravje; to ga je stalo (njegovo) zdravje; pij, domorodec, zdravje iz te posode!

Zdravko: poslovenjeno latinsko osebno ime »Valentin«.

zdravnik; domači, hišni, osebni, telesni, očesni, vojaški, živinski; zdravnik želodca, srca; zdravnik je čas, zdravnica smrt.

zdravniško spričevalo; zdravniška zbornica.

zdravstvo: saniteta.

zdražba: zdraha, prepir, svaja; delati zdražbe.

zdrážiti: razdražiti; — zdražljiv.

zdražíti: podražiti.

zdrčati: zdrsniti; sani so zdrčale po cesti; les je zdrčal po drči.

zdrdrati; vlak je zdrdral (se ropotaje pripeljal) na postajo; zdrdrati svojo lekcijo, molitvico, pesem; z avtom zdrdrati kam.

zdreveneti: odreveneti.

zdrgniti kaj skupaj; zdrgniti se: odrgniti se; *stresti se, zdrzniti se.*

zdriz: hladetina; žolica.

zdrizati se: otresati se, vztrepetavati; — zdrzniti se.

zdrkniti: zdrčati; beseda zdrkne z jezika, orodje iz rok.

zdrobiti steklo, kruh, kost; zdrobiti kaj na (v) *sončni prah,* v *prah in pepel, na tisoč* koscev; zdrobiti spone; kamen se je pod kolesom zdrobil.

zdrsniti: *podrsniti; zdrkniti.*

zdruzniti: *stisniti,* zmečkati.

združba: *zveza.*

združiti vso vojsko na enem mestu: zbrati; združiti se s kom; telesno se združiti; — *ne združenja,* ločitve *zdaj so časi.*

zdrzniti se: ostrmeti, osupniti; zdrzniti se pred čim nepričakovanim; zdrzniti se od strahu, od groze.

zdržati: izdržati; vzdržati.

zdržema: kar naprej, nepretrgano; zdržema so si sledili..

zdržen: vzdržen; — zdržnost.

zdvojiti †: obupati.

zeba: ščinkavec (Fringilla caelebs).

zebra †: cebra.

zebra: zobje kolesa (se) ubirajo (grabijo) v *zebre gredlja;* — *gl. cebra.*

zebrat, koprivam podoben plevel (Galeopsis).

zebrna: dlesno.

zebsti, zebem; *zebe me v roke, noge.*

zediniti se s kom glede česa, za kaj.

zefir †: cefir; 1. topel večerni veter; — 2. vrsta lahkega blaga.

zeh *gre po ljudeh: ljudem se* po vrsti zeha.

zehati: zevati; zeha se mi: zehanje me grabi; začelo se nam je zehati; — zehniti.

zel: rastlina, ki nima lesenega debla, stebla; strupena zel; krčna zel (Artemisia); kosmata zel (Verbascum); prisadna zel (Senecio vulgaris).

zel: hud; hudoben; nasprotje blagega, dobrega; *ta čudežni poziv ne more biti zel*; zli duh; zli nagoni; — zla misel, slutnja, sreča, volja: slaba; zla rosa: slana; — zlo (tudi samostalniško); šteti komu kaj v zlo, vzeti kaj za zlo: zameriti; iti po zlem, po zlu: pod nič, v zgubo; storiti komu kaj zlega; Gospod, reši nas od zlega; kakemu zlu v okom priti; otroci so mu prizadeli mnogo zla; vse zlo je prišlo nad mene; — gl. zal; zeló.

zelén, zeleni: zelena barva; temna zelen jelovih vej, pogorskih trav.

zelen od jeze, zavisti; ves je zelen v obraz; zelen grob; zeleni sneg: star, lanski, zmrznjen; zeleni mož: povodni mož; tristo zelenih (škratov, hudičev)! zeleni les: svež les; če se godi to na zelenem lesu (zdravih, nepokvarjenih ljudeh: pri katerih bi človek tega ne pričakoval); »zeleni«: pijača iz 1 dela špirita, v katerem se je črez noč namakal sveži pelin, in 2 delov vode; zeleni Jurij: deček, ki ga vrstniki opletejo s prvim spomladnim zelenjem in ga vodijo od hiše do hiše; zeleni kłobuk, vrsta mlečkov (Euphorbia helioscopia); zeleni volk: bakrov dvokis; si še zelen: nezrel, neizkušen; — zelena trata, ruša, klaja, pomlad, plan morja, gora; priti na zeleno vejo: opomoči si, priti v boljše razmere; zelena miza: uradna, ker je navadno pokrita z zelenim suknom; — zeleno sadje, fantè: negodno, nezrelo.

zélena: vrsta zelenjave (Apium graveolens).

zelenec: v zeleno oblečen človek; negoden, nezrel mladič; škrat; hudič; povodni mož; kuščar (Lacerta viridis); Zelenec: Anastasius Grün; — zelenko.

zeleneti: dobivati zelenje; drevje je že začelo zeleneti; upanje zeleni: poganja.

zelenica: zelen kraj med skalovjem, v puščavi; oaza; — bakrov dvokis.

zelenika: pušpan † (Buxus sempervirens).

zelenilo: zelena barva.

zelenina: zelje; zelenje; zelenjad; zelenjava.

zelenjava: kar se na vrtu pridela in še zeleno porabi.

zelenje: vsi zeleni deli kake rastline, posebno listje in vršiči; bujno zelenje poganja; brati zelenje za živino; kukavičje zelenje: kovačnik (Lonicera caprifolium).

zelenka: slatinska steklenica.

zelenkast: spominjajoč zelene barve, zeleni barvi podoben.

zelenko: sivkast konj.

zelišče: zelnata (ne lesena) rastlina; nabirati zdravilna zelišča.

zeljar: trgovec z zeljem.

zelje: zel; zelenje; določena vrsta zelenjave; zelje gre v glave; zelje ima glavo in kocén; kislo, sladko, posiljeno zelje; presno (sveže) zelje; hoditi komu v zelje: vtikati, mešati se v njegove posle, delati mu škodo; — označba za razne divje rastline: ajdovsko zelje (Delphinium consolida); krčno zelje (Hypericum perforatum); mišje zelje (Conium maculatum); pasje zelje (Aconitum napellus); srčno zelje (Melissa officinalis); — zeljeva glava.

zelnik: njiva, na kateri se prideluje zelje in enaka zelenjava.

zélo, gl. žélo.

zelò: na vso moč, hudo; zelo velik; zelo mnogo; zelo dobro smo se imeli; ta reč me zelo skrbi.

zelot; zelotski; zelotstvo.

zelva: moževa sestra.

zemlja; črna, peščena, pusta, suha, ilovnata, rodovitna, domača, slovenska zemlja; stara mati zemlja; zemlja Kranjska, draga mati; v krilu črne zemlje; rop črne zemlje; zemljo delati: obdelovati; zemlja poka od suše; koga pod zemljo (v grob) spraviti; ni vreden, da ga zemlja nosi; zemljo tlačiti: živeti, po svetu hoditi; zemljo z nosom podpirati: ležati v grobu; dolina solz; krtova dežela; v nebesih in na zemlji; na zemljo stopiti (z ladje); kupiti si nekaj zemlje; star kakor zemlja; zemlja se vrti okoli svoje osi in teka okoli sonca.

zemljak: lastnik cele zemlje (zaokroženega posestva); — rojak.

zemljan: prebivalec na zemlji; zemljak.

zemljemerec: geometer; — zemljemerstvo.
zemljevid razgrniti; razpregel zemljevid je diplomat.
zemljica; lahka mu bodi zemljica!
zemljina: vrsta prsti, ki sestavljajo zemeljsko površje; — kopno, suha zemlja.
zemljišče: odmerjeni kos zemlje; — zemljiška knjiga: v kateri so vpisani lastniki zemljišč s svojimi pravicami in dolžnostmi.
zenica: punčica v očesu.
zenit; sonce stoji v zenitu; splošno: najvišja višinska točka; na zenitu svoje slave.
zet: hčerin mož.
zetec: krščenec ali birmanec v razmerju do svojega botra.
zev: hijat; zev se je odpravila z »j« ali »v«.
zevati: *zijati; zevati od suše,* vročine, dolgega časa, žeje; — zehati.
zgaga: pekoč občutek v požiralniku; zgaga me dere; delati komu zgago: sitnosti, neprijetnosti; — psovka neprijetnemu človeku: ti zgaga zagatna.
zgagar: človek, ki dela komu zgago.
zgagast: siten, neprijeten, tečen, zagaten.
zganiti, zganem: preganiti; zganiti polo papirja; — premakniti; zganiti koga z mesta; še zganil se ni, čeprav sem ga trikrat sunil; — zgibati.
zganjati živino na sejmišče; — zgnati.
zgaran: zdelan, zbit, zmučen; — zgarati se; — ves zgaran.
zgatiti: zmašiti.
zgaziti: pogaziti, pohoditi.
zgib: guba; členek; — zgiba; zgibek; zgibica.
zgibati papir, perilo (v gube); — gl. zganiti.
zginiti; izginiti.
zglasiti se: oglasiti se; javiti se; pokazati se; *zglasiti se pri kom;* — zglašati se; zglaševati se.
zglavje: prostor za glavo (v postelji); previsoko, prenizko zglavje; kaj pod zglavje dejati, pod zglavjem imeti, hraniti, skrivati; — vzglavje.
zglavnik: blazina za zglavje; debelo poleno ali panj, na katerega se polagajo manjša polena; — zglavnjak.
zgled: vzor, vzorec; sijajen, svarilen zgled; *biti komu za zgled, v zgled; šolati se ob tujih zgledih; po njegovem zgledu;* besede mičejo, zgledi vlečejo.
zgleden: poraben za zgled; zgledno vedenje, gospodarstvo: vzorno.
zgledovati se: spogledovati se; zgledovali so se med seboj; — zgledovati se nad kom: čuditi se, zgražati se; — zgledovati se po kom: jemati si koga za zgled.
zgnati živino v hlev; — zganjati.
zgnesti, *zgnetem; zgnesti pismo:* zmečkati ga v kepo papirja.
zgniti, zgnijem; v vlažni shrambi je ves krompir zgnil.
zgnjaviti: zgnesti, stlačiti.
zgodaj vstati; na vse zgodaj; bolj zgodaj je bilo; zelo zgodaj sem prišel na veselico.
zgodba: povest; čudna zgodba; zgodbe: *sv. pisma; zgodba se godi,* vrši, zaplete, razplete.
zgoden; zgodnji: nasprotje poznega, kasnega; zgodno (zgodnje) sadje; zgodna maša, danica; danes si zgoden: zgodaj prišel.
zgoditi se: 1. postati goden, zrel; pozno zimsko sadje se ležeč v shrambi zgodi; — 2. dovršiti se; čudež se je zgodil; kar se ne zgodi, se ne zve; nič hudega se ti ne bo zgodilo; zgodi se tvoja volja!
zgodniti se: izleči se.
zgodnji, gl. zgoden.
zgodnjica: zgodnja maša, črešnja, hruška.
zgodovina; občа (občna), cerkvena, domača, politična, gospodarska zgodovina.
zgolj: samo, le.
zgonjen: razposajen.
zgonj, zgonti: kos po dolgem klanega lesa.
zgoraj; od zgoraj: zviška.
zgoreti: pogoreti; hiša mu je zgorela.
zgornji; zgornja hiša, zgornji hrami: nadstropje.
zgornjica: zgornja hiša.
zgostiti: kondenzirati; kri se je zgostila; to preveč razblinjeno opisovanje bi bilo treba zgostiti.
zgovoren: mnogobeseden; vino naredi človeka zgovornega; zgovoren molk; zgovorna mimika.
zgovoriti se: domeniti se, pomeniti se.
zgrabiti mrvo, slamo na kup (z grabljami); *jastreb je pišče zgrabil s kremplji;* zgra-

biti srečo za lase; tatu so zgrabili; psa sta se zgrabila; človeka zgrabi (popade) jeza, bolezen, strah.

zgradba: stavba; nova zgradba je prosta davka; celotna zgradba romana je precej ohlapna.

zgraditi cerkev, hišo; trdno zgrajena novela.

zgražati se nad čim: občutiti grozo; nevoljo, jezo, stud ob čem; — zgroziti se.

zgrbančiti čelo: nagubati ga; zgrbančeno lice; — zgrbiti; zgubati.

zgrebsti kaj na kup.

zgrešiti *pot, cilj,* sled: zgubiti, ne zadeti; zgrešiti koga; zgrešila sva se: nisva se dobila, našla.

zgrinjati kaj na kupe; oblaki se zgrinjajo na nebu; ljudstvo se zgrinja pri cerkvi; — zgrniti.

zgristi, zgrizem; zgristi kosti; mleko se je *zgrizlo: sesedlo; zgristi* (skisati) se od žalosti.

zgrmeti: ropotaje se zrušiti; streha nam je zgrmela na glavo.

zgrniti rjuho: zložiti; kokoš zgrne vse pod sebe; zgrne se vihra nad kom, voda nad utopljencem.

zgroziti se: *stresti se od groze;* — zgražati se.

zgruditi se na tla, v grob, v temno jamo, na kolena.

zguba človeka *boli;* zgubo utrpeti; kaj v zgubo prodati.

zgubati: nabrati v gube; zgubano lice.

zgubiti nož, denar, službo, pravdo, stavo, pamet, pri igri, glavo, upanje, veljavo, vero pri ljudeh, mnogo krvi, sled, barvo, dlako, koga izpred oči, vojsko, potrpljenje, ravnotežje, zavest, življenje; zgubiti se: pobrati se, izginiti; zgubiti se kakor kafra; posoda je slabi duh zgubila; krava je mleko zgubila; deček se je *zgubil* v tujem mestu; zgubljena srca; — zgubljati.

zgubljati čas po nepotrebnem; starih šeg se zgublja sled; — zgubiti.

ziba: zibelka.

zibati; zibljem; zibati dete; ptič se ziblje na veji, metulj nad cvetjem; drevje se ziblje od vetra; pijanec se ziblje domov.

zibel, zibeli; zibelka; od zibeli do groba; Prešernu je zibelka tekla na Gorenjskem; Anglija je zibelka mnogih modernih idej; zibel potakati.

zic, gl. zidec.

zid, zida (zidu); bled kakor zid; suh zid: *brez malte; tisti* od zida: najboljše vino v kleti.

zidák: opeka za zid.

zidanica: stavba pri vinogradu; gl. vrh.

zidar, zidarja; — zidarska žlica (lopatica).

zidati cerkev Mariji na čast; zidati si gradove v oblake; zidati hišo od strehe: kaj narobe delati.

zidava: zidanje.

zidec: v kmečki hiši vzvišen sedež ob steni pri peči; — zidana, ozka polica.

zidovje se ruši, propada.

zijalast: kričav; topoglav; bebast.

zijalka: krajevni naziv kraške jame pri ljudstvu okoli vzhodnih Karavank.

zijalo: neumnež, ki vsako reč z odprtimi usti gleda, ker se ji čudi; zijalo neumno; zijala prodajati: ogledovati, občudovati z odprtimi usti kaj, česar človek ne razume.

zijati: biti odprt, imeti odprta usta, režati se; zijati v koga, kam, v kaj; zemlja od suše zija; zijati v okna; — vreščati v koga, za kom na (nad) koga.

zima: huda zima, da je drevje pokalo; zima mi je; nesrečna zima mrazi me; po zimi, sredi zime; v zimah smo: sedaj je trda zima; glogova zima: poslednji spomladni sneg; zima in gosposka nič ne zamudita (ne pozabita).

zimovati: zimo prebiti; — zimovališče.

zimzelen: neka rastlina (Vinca minor).

ziniti, zinem: zazijati (nekoliko); če (da) le zine, pa se že zlaže; ziniti katero (besedo) vmes: oglasiti se; kar bolha zine: nekoliko, zelo malo; niti zinil ni; daj, zini kako pošteno (besedo)!

zionizem, gl. *Sijon.*

ziz: sesec; — zizek.

zizati: sesati.

zjahati konja: razjahati.

zjedi: pomešani ostanki raznih jedi; ogrizki.

zjeziti se: ujeziti se.

zjokati se.

zjutraj; — zjutranji.

zla, gl. zel.

zlágati: skladati; zlagati drva, zemljišča, pesmi; dobro, slabo se s kom zlagati v čem: ujemati; — zlagati drva z voza.
zlagáti se (*zlažem se*): povedati laž; *da le zine, pa se že zlaže, da se kar kadi*; zlagati se prav na debelo; zlagana lepota.
zlagoma: polagoma, počasi.
zlahka priti do česa.
zlasati: potegniti za lase.
zlasti: posebno.
zlat: 1. *iz zlata; zlat križec, kelih; zlat denar*, kratko »zlat« (se rabi pridevniško in samostalniško); rdeč zlat; vzame zlatih (zlatov) polno pest; zlati malik; zlata pena, žila, ruda, zvezda, črka; zlate niti; zlato tele: bogastvo; — 2. zlatu podoben; zlati lasje; zlata zarja; zlata zvezda; zlata žila (zlatenica); zlata ribica; zlata vrana (*Coracias garrula*); *zlato runo*, jutro, sonce; — 3. redek, drag, ljub; zlat človek, nauk, cilj, uk, vek, čas, fantič, jubilej; obetati komu zlate gradove; zlati grmiček: tavžentroža (*Erythraea centaurium*); *zlata volja*, duša, sreda, zadovoljnost, prostost, knjiga, doba, mati, maša, poroka; rana ura, zlata ura; zlata zvezda srečnih dni; zlato srce, jedro; zlata mladostna leta; dokler prosi, zlata usta nosi; — v krajevnih imenih: Zlata luknja, Zlati rep, Zlato polje, Zlato ličje.
zlatar; — zlatarsko delo; zlatarska oslica: kamen, ob katerem preskušajo zlatarji kakovost zlata; splošno: sredstvo, s katerim se kdo ali kaj preskusi.
zlatenica: 1. zlata žila (hemoroidi); — 2. razne rastline z zlatorumenimi cveti (*Ranunculus, Caltha, Arnica, Galium, Chelidonium*); — zlatenka; zlatica.
zlateničen: bolehajoč za zlatenico.
zlatica: 1. kuna zlatica; — 2. neka riba; 3. razne rastline; gl. zlatenica.
zlatilo: reč, sredstvo, s katerim se zlati.
zlatiti: z zlatom prevleči, dati zlato barvo; v ognju zlatiti; sonce goram vrhove zlati.
zlatnik: zlat denar, cekin.
zlatnina: zlata roba.
zlato; suho zlato: čisto, brez tujih primesi; zlato v kepah, v palicah; zlata vreden: *z zlatom (v zlatu) kaj plačati; ni vse zlato, kar se sveti*; jezika on prečistil je zlato.
zlatolas; zlatolasec; zlatolaska.
zlecati se: zlekniti se.
zledeneti, zledenim; kri mu je zledenela po žilah.
zlegoma: *nalahko, lahno*, lahkotno, počasi; — zlagoma.
zlekniti se: iztegniti se; zlekniti se v travo, po travi, na travo; zleknjeno telo; — zleniti se; zlecati se.
zlepa: lahko, brez truda; tam ne najdeš zlepa prostora.
zlepiti: *zlimati; zlepiti se: sprijeti se; lasje so se mu od potu zlepili*; — zlepljati.
zleseneti: oleseneti.
zlesti, zlezem; zlesti na drevo, z drevesa, v luknjo; bajta je na kup zlezla: se je počasi sesula; zlesti pred kom pod klop: ustrašiti se ga.
zleteti, zletim: pognati se; zleteti v zrak.
zlicema: *v isti, enaki, lepi vrsti; fronti.*
zlikati perilo, klobuk, obleko.
zliti, zlijem; zliti vse ostanke v eno posodo; zliti dve kovini.
zlitina: mešanica iz dveh ali več zlitih kovin.
zlivati; barve se zlivajo: prehajajo druga v drugo; Sava in Donava se zlivata pri Belgradu.
zlizati; ta denar je že ves zlizan: oguljen, odrgnjen, obrabljen.
zljubi se mi: ljubo mi je (postalo).
zlo, gl. zel.
zloba: hudobnost, hudoba, hudobija; iz same zlobe je to storil; sama zloba ga je.
zloben: hudoben; zahrbten; *zlobne besede*; — zlobnež; zlobnost: zloba.
zločest †: hudoben; zloben.
zločin nad otrokom: hudo, kaznjivo dejanje; — zločinec; zločinka; — zločinsko ravnanje.
zločinstvo †: zločin.
zlod, gl. zlodej.
zlodej, zlodeja (zlodja): milejša beseda za vraga, hudiča; zlodeju v pest priti; kdo more vsega zlodja vedeti?
zlog; *besede se delijo na zloge; odprt zlog*, končujoč se na samoglasnik: ma-ti; zaprt zlog, končujoč se na soglasnik: sodnik; krč-mar.
zloglasen: na slabem glasu; zloglasna krčma, ulica, hiša.
zlohoten: želeč kaj hudega, vesel nad hudim; škodoželjen.
zlodi †: zlodej.

zlokoben †: zlovešč; kvaražugonski.
zlomek: milejša beseda za zlodej (zlobni); to je sam zlomek! ti zlomek ti! kaj zlomka! kdo, (za) zlomka, pa ti to pravi!
zlomiseln: *zlohoten.*
zlomiti si nogo, roko, vrat; zlomiti palico nad kom: obsoditi ga, prepustiti ga njegovi usodi; zlomiti napad, upor.
zlorabiti: kaj napačno, v nasprotnem smislu *rabiti; zlorabiti* čigavo dobroto, zaupanje, lahkovernost; — zlorabljati; — zloraba.
zloradost †: škodoželjnost.
zlotiti se: lotiti se, polotiti se.
zlovešč: napovedujoč kaj hudega, slabega; zloveščí pogledi, oblaki; — kvaražugonski.
zlovoljen: slabe, zle volje; čemeren.
zložen: položen, rahlo nagnjen, ne strm; splošno: lahek, prijeten, udoben; zložen hrib, klanec, svet; zložna cesta; gorovje se zložno vzdiguje; — zložna hoja, pot; zložno življenje; — *zložnost.*
zložiti obleko v omaro, drva na kup, z voza, denar za kak skupni namen; zložiti ruto, pismo; zložiti pesem, povest, napev; zložiti zemljišča; zložiti se s kom: *dogovoriti se,* postati enih misli; zložena beseda: kolo+vrat; — zlágati.
zmaga je pala nam; brez upa zmage se bojevati; dan zmage *napoči; zmago odnesti* †: zmagati.
zmagati: premagati; zmagati sovražnika, sebe samega; zmagali smo; v tem znamenju boš zmagal; zmagati pomisleke, dvome; — zmagovati.
zmagalec: ki je zmagal; zmagalec na zadnjem šahovskem turnirju, v tekmi.
zmagavec: zmagovit človek; zmagavcu se vse klanja; — zmagavka.
zmagovati kaj: biti kos čemu, kaj brez težave opravljati.
zmagovit: zmagujoč, svest si zmage; zmagovit pogled, nasmeh.
zmajati z glavo; tla so se mu zmajala, zamajala.
zmakati: močiti; tako dolgo so mu zmakali glavo, da se je zavedel.
zmakniti: premakniti; možje so se zmaknili skupaj; — skrivaj vzeti; on rad kaj zmakne; — zmikati.
zmaličiti: prevreči; pokvariti; — gl. izmaličiti.
zmamiti: omamiti, premamiti; — zmamljen.
zmanem, gl. zmeti.
zmanjkati: poiti; pijače, kruha, denarja jim je zmanjkalo; zmanjkalo ga je: zginil je, zgubil se je; papir mi je *zmanjkal;* zmanjkalo mu je štrene: besed; — *zmanjkovati:* primanjkovati.
zmanjšati dohodke, stroške, veljavo: skrčiti; kup se je zmanjšal; — zmanjševati.
zmastiti: zmečkati.
zmašilo: površno, brez truda, v naglici *opravljena* stvar; ta razprava je pravo zmašilo.
zmašiti robec v žep, kos kruha v usta, cunje v vrečo: stlačiti.
zmazati: razmazati.
zmazek: packarija; kič.
zmečiti: omehčati; — zmecati.
zmečkati: zgnesti; zmečkati klobuk, obleko, muho med prsti.
zmeda: zmešnjava; zmedo narediti, povzročiti; šel naji vsak sam bo skoz življenja zmede.
zmeden: zmešan; zmedena glava; zmedene misli; *zmedeno govoriti;* — gl. zmesti; zmeda.
zmediti: umediti; zmehčati; sadje se z ležanjem zmedi.
zmehčati: omehčati; zmecati; sadje se z ležanjem *zmehča.*
zmekníti, gl. zmakniti.
zmena; zmenè, zmenéta: zmene in spake; tako zmenè (od čarovnic v zibeli zamenjan otrok); monstrum.
zmencati kači glavo; zmencati proso, perilo.
zmenek: domenek, dogovor.
zméniti se s kom *zastran* česa: dogovoriti, domeniti se; zmeniti se med seboj; vsi so bili zmenjeni; — zmeniti se za kaj: brigati se za kaj, ozirati se na kaj.
zmeníti se: prevreči se, oslabeti; žito, sejano večkrat na isti zemlji, se zmení.
zmeraj: vedno.
zmeren: primeren, priličen, ne pretiran; zmerna cena; zmeren klanec; zmerno nagnjen svet; zmerno piti, jesti, živeti; — *zmernost.*
zmerjati koga kakor psa; zmerjati koga z (za †) barabo, čifutom, demagogom, oslom; — po zmerjanju pravijo tej hiši »pri Seljanu«, piše pa se za Kovača.

zmernost v (pri †) jedi in pijači; — gl. zmeren.
zmerom: zmeraj.
zmes, zmesi: mešanica; plev z otrobi tam je zmes; zmes bolj zadnje robe: nič moke; čudna zmes raznih elementov.
zmesiti moko z vodo in mlekom v testo.
zmesti, zmetem: pomesti; zmesti prah s police; — zmešati; zmetena preja, zmeteni računi; zmesti komu glavo, pamet; zmesti klobčič misli; to ga je nekoliko zmelo (zmetlo, † zmedlo); — gl. zmeda; zmeden (nam. zmeten).
zmestiti se: zavzeti svoja mesta; porazmestiti se; dolgo je trajalo, predno so se pri mizi vsi zmestili.
zmešanec: zmešan človek.
zmešati vino z vodo, pšenico z ržjo; zmešati komu glavo, pamet; zmešana preja, govorica; otrok mi je vse zmešal; ves *zmešan sem; zmešalo se mu je (v glavi)*; pamet (glava) se mu je zmešala; — zmešanost.
zmešnjava nad zmešnjavo: same zmešnjave; zaiti v zmešnjave; delati, napravljati, povzročiti zmešnjave.
zmétati (zmetam) prah s polic, vse na en kup, seno z voza.
zmetáti (zmečem) seno z voza, kamenje s travnikov; tako dolgo so zmétali seno na svisli, da so vsega zmetáli.
zmetek, gl. zmetki.
zmeti, zmanem: podrgniti, zdrgniti; zmeti si oči; zmeta slama; zmeta opeka: zdrobljena.
zmetki: tekočina, ki se odcedi od sira ali ostane pri pinjenju surovega masla.
zmeziti se: ganiti se.
zmigniti s pleči, z ramo; — zmigavati, zmigovati.
zmikati, gl. zmakniti.
zmikavt: človek, ki zdaj temu zdaj onemu kaj izmakne.
zmikastiti; premikastiti.
zmiriti: pomiriti.
zmirjati †: zmerjati.
zmirom: na miru, pri miru.
zmisel †: smisel.
zmisliti se: domisliti se, spomniti se.
zmiti prah s čela; — zmivati.
zmlatiti; toča je vse trsje grdo zmlatila; neusmiljeno so ga zmlatili: pretepli.
zmleti na debelo, na drobno, na (v) sončni prah.
zmlinčiti: zdrobiti.
zmočen, gl. zmotiti.
zmoči, zmorem: premoči; zmoči stroške; ne zmorem niti za davke; — premagati; zmogla ga je pijača, bolezen, jeza; — zmagati.
zmočiti si obleko; dež je zemljo komaj nekoliko zmočil.
zmota: pomota, zabloda; strašna, usodna zmota; to je zmota; biti, živeti, hoditi v zmotah; spraviti koga v zmoto; zmoto komu vzeti; sveta pisma, prosta zmote vsake; preganjati oblake zmot; v zmoti žali te, ne iz hudobije; iz zmote kaj delati.
zmotati prejo z vretena, v klobčič; gad se zmota v klobček.
zmotek preje.
zmoten: iz zmote izvirajoč; zmotna vera; zmotno mnenje; — zmotljiv.
zmotiti: narediti kaj motno; zmotiti vodo: skaliti; — zmotiti koga pri štetju; zmotiti se v svojem upanju; zmotiti komu um, glavo; zmotiti se v kom; v glavi se mu je zmotilo.
zmotljiv: ki se lahko zmoti; — zmotljivost.
zmotnja: zmota; zmeda.
zmotnjava: zmotnja; zmešnjava.
zmotnost: zmotljivost.
zmožen: sposoben, mogočen, možen; zmožen braniti sebe in druge.
zmožnost: sposobnost; telesne in duševne zmožnosti; po zmožnosti kaj oceniti.
zmračiti se: omračiti; nebo se je zmračilo; čelo se mu je zmračilo; pogled se mu je zmračil; — zmračilo se je.
zmraziti se; zmrazilo me je: mraz me je spreletel; nocoj se je zmrazilo: mraz je pritisnil.
zmrdavati se, zmrdniti se: gl. mrdati.
zmršaveti: postati mršav.
zmršiti, gl. mršiti.
zmrviti: zdrobiti.
zmrzal, zmrzali: lahek mraz; zmrznjena tla; poledica.
zmrzavati; zmrzovati: prezebati; prehajati na mraz, v led; — zmrzniti.
zmrzel: zmrznjen; občutljiv za mraz.
zmrzlina: zmrzal; ozeblina.

zmrzniti: od mraza otrdeti; preiti v led; voda v skledi je zmrznila; obležal je v snegu in zmrznil; od groze zmrzne mozeg po kosteh; prsti so mu zmrznili; — zmrzavati; zmrzovati.

zmuzniti se iz rok, iz sobe; — izmuzniti se.

znabiti †: morebiti.

značaj: celota duševnih lastnosti kakega človeka, dela, časa; globok, vesel, temen, trden, vihrav, sumljiv, čist, zagoneten, odkrit, lep značaj; pokazati svoj osebni značaj; v romanu se rišejo raznovrstni značaji; človek brez značaja; značaj one dobe.

značajen: z (dobrim) značajem; zanesljiv; — v starejšem jeziku: značilen.

značilen: označujoč; razlikujoč koga ali kaj od drugih; karakterističen, markanten; značilna osebnost, značilen pojav; to je značilno zanj, na njem; značilen kraj in čas: tipičen.

značiti: pomeniti, pomenjati.

značnica: značilna beseda, geslo, posebno v alfabetično urejeni vrsti; značnice so v tem »Slovarju« polkrepko natisnjene začetne besede; tekst, razlaga stoji pod značnico; alfabetični katalogi so urejeni po značnicah.

znajti se: sniti se; pod lipo zeleno se znajdemo mi; znajti se s kom; znajti se na tleh: nepričakovano pasti; znajti se v čem: orijentirati se.

znak: znamenje; dati znak za odhod; znak se strinja, je pravi.

znalagáti; kar sram me je, kaj vse mi je znalagal.

znalec: strokovnjak; ki kako stvar prav dobro zna, pozna ali razume.

znamenit: izreden; ki se pozna, razlikuje med vsemi drugimi; znamenit govornik, politik, diplomat, vojskovodja.

znamenitost, da ji je treba iskati enake; ogledati si mesto in njegove znamenitosti.

znamenje; talar in štola, znamenje poklica; dobro, slabo, zanesljivo znamenje; v znamenje vsem časom; znamenje komu vžgati; — spomin na kako nesrečo; na polju znamenje stoji (križ, steber, kapelica); znamenja ni za grob njegov.

znamka: marka; pisemska znamka; trgovska znamka; znamko dati vpisati, registrirati; varstvena znamka.

znan (kot †) fanatik; († notoričnо) znan; povsod znan kakor slab denar; kakor znano †: kakor je znano; znano je, da.

znanec, star, dober; znanec palač in koč: pri bogatih in revnih, povsod po svetu; znanci in prijatelji; — znanka.

znanilka pomladi: lastavka; — znanilec.

znaniti resnico: naznanjati, oznanjati.

znanje; dati komu kaj na znanje, vzeti kaj na znanje; bogato znanje si nabrati; znanje sv. pisma, francoskega jezika; polovično znanje; imeti s kom znanje: biti dobro znan s kom; najino (ljubezensko) znanje mora ostati skrito.

znanost: znanje; lepe znanosti; v znanosti napredovati, znanost in umetnost podpirati; pomožne znanosti: vede.

znanstvenik: učenjak, mož znanosti.

znanstvo: znanje; veda; — znanstveni interesi, pomočki, nameni.

znašati: ptiči znašajo gnezda; znašati kaj na kup; račun znaša nekaj nad 100 Din; — znašati se nad kom: hladiti si svojo jezo; — znesti.

znaten: viden, precejšen; znaten del česa; znatna vsota.

znati: razumeti; znam kuhati in presti in hišo lepo zmesti; zna samo brati, pisati ne; vse jezike sveta zna; znam kaj na pamet, kakor očenaš; zna več kakor hruške peči; nič ne ve in nič ne zna; — večkrat stoji napačno nam. »moči«: to ti zna † (more, utegne) škodovati, to ti bo (mogoče) škodovalo; — znan.

znemar pustiti kaj: vnemar pustiti, zanemariti.

znerok: od rok, v stran, v strani.

znesek: 1. vsota, končno število; visok znesek; — 2. postružič.

znesti, znesem; kokoš je znesla jajce; nevihta se je znesla nad pokrajino; račun znese kakih 50 Din; — znesti se nad kom: svojo jezo ohladiti, maščevati se; — znašati; znositi.

znižati klop, račun, ceno, plačo, kazen, število, glas, zahteve, pričakovanje; — zniževati.

znočiti se; kmalu se bo znočilo; znočilo se je.

znoj obliva čelo; z znojem si kruh služiti; krvav znoj potiti.
znojiti se: potiti se, znoj prelivati.
znoreti, znorim: postati nor.
znoriti, znorim: varati, goljufati.
znosen: ki se da prenašati; bolj navadna je *negacija: neznosen.*
znositi kaj na mizo, z mize; — znositi se nad kom, gl. znesti.
znotraj; znotranji; znotranjost; znotranjščina.
znova: *na novo, zopet.*
zob, zoba; redki, ostri, škrbasti zobje; zobe dobivati; mlečni zobje; zobe dreti. puliti, zalivati (plombirati); zobe v kaj zasaditi; jesti na vse zobe; komu na zobe gledati: kaj in koliko jé, kako živi; zobe si na kom, na čem brusiti. skrhati, skrušiti; cvrkniti, krcniti koga po zobeh; zobje ga ne bodo več boleli: umrl je; dobiti kaj za pod zob; — priti. dati se ljudem v zobe; vleči, vlačiti koga po zobeh, črez zobe; jezik za zobmi *držati; jezik za zobe!* vreči, povedati komu kaj v zobe; udariti sebe samega po zobeh: nasprotovati svojim lastnim besedam; dobili so ga med (v. pod) zobe; počiti koga po zobeh: ostro *ga zavrniti; zobe pokazati: upreti se:* dobiti dolge zobe: skomine; režati se komu v zobe; — zobje pri grabljah; zobje kolesa grabijo (ubirajo) v zebre gredlja; — Babji zob: označba za ostri škrbini podobno goro; — babji *zob:* razne rastline (Geranium, Camelina. Rosa *canina*); pasji zob (Erythronium); — zob časa se pozna razvalinam. na razvalinah.
zob, zobi: oves, sploh žito, ki se daje konjem.
zobat: z zobmi; podoben zobovju; zobato kolo; zobato pogorje.
zobati, zobljem: kak droben sadež posamez jemati in jesti; zobati grozdje: jemati posamezne jagode; zobati jagode; z veliko *gospodo ni dobro* črešnje zobati: ker dobi človek pri tem samo peške in še te v obraz; ptiči, piščanci zobljejo proso, kokoši zrnje; — konji zobljejo oves; zobati iz vladinih jasli.
zobčast: podoben zobcem; zobčasto narezan *list.*
zoblikovati kaj: dati čemu določeno obliko.
zobrna: dlesno; — gl. zebrna; zebra.
zodijak; zodijakalna luč.
Zolá, *Zolája; Zolajev; zolajevski.*
zolj: brencelj; sploh označba za razen nadležni mrčes (Eristalis tenax, Hypoderma bovis, Gastrus equi, Oestrus ovis); ima zolje v riti: nemiren človek, ki ne more mirno sedeti.
zona: slabo zrno, puhlo seme; kar ostane *pri vejanju* med plevami in zrnjem; — — zona me obide, obhaja, popade: strah, groza me spreleti.
zoo, zoa, v ljubljanskem zou.
zoper: proti, nasproti; greh, zločin zoper naturo; zoper *božje zapovedi, zoper* božjo voljo; nisem zoper to; staviti se komu zoper, zoper koga.
zoperstaviti se †: staviti se komu zoper, zoper koga, upirati se, ustavljati se.
zopet: spet.
zoprn obraz, človek; zbujajoč nasprotovanje, odpor; ta jed mi je zoprna; zoprno delo; zoprn kakor stenica; — zoprnost.
zoprnik: nasprotnik.
zor, zora: blesk, sijaj, zarja; nebeški zor *obda obličje milo;* ko mine zor hladan; ko zor zasije na mrličev trope; od zora do mraka; zor napoči.
zora: jutranja zarja; od prihoda zlate zore, dokler sonca luč ne ugasne; zora *vstaja, dan se dela; rana zora; zora* jutranja napoči; od zore do mraka.
Zorè, Zoréta; osebno ime, skrajšano iz starejšega »Zorislav«.
zoren: mlad, svež kakor zora, cvetoč, sijoč; zorna *mladost,* pomlad; rdeča lica zorno še cveto; zorna maša: zgodnja, jutranja.
zoreti, zorim; jabolka zorijo.
zoriti, zorim: pospeševati zorenje; sonce grozdje zori.
zorja: zarja; — zorjica.
zornica: zorna maša.
Zoroaster; Zaratustra.
Zorzut, osebno ime, it., pomeni Jurčka.
zoževati se: postajati vedno bolj ozek; dolina se proti severu vedno bolj zožuje; — *zožiti se.*
zračen prostor: dostopen zraku; zračni tlak: pritisk.

zračiti obleko: dajati jo na zrak; zračiti se.

zrak; čist, opojen, rezek, dušeč, moreč zrak; zrak lije skozi okna; iti na zrak; postaviti koga na zrak: vreči iz hiše na cesto; pognati v zrak: pokaditi, razstreliti, z eksplozijo uničiti; zleteti v zrak.

zrakotesen †: neprodušen.

zrast: postava, oblika telesa.

zrasti v poganstvu, kakor kopriva za plotom; kar je letos zrastlo; velik je zrastel; greben mu zraste: naglo vzkipi, hitro se razburi; kako je zrastel, ko sem mu to rekel; — zrasti se (skupaj); breza in bor sta se zrastla.

zraven: poleg; zraven hiše je vrt; biti pri vsaki reči zraven; to dobiš še zraven: po vrhu, na vrh.

zravsati se: skraspati se, spreti se.

zrcalo: ogledalo; verno, kruto zrcalo; — zrcalce.

zrcaliti: odsevati, odbijati, kazati kaj kakor v zrcalu; tiho ribnik vse zrcali; zrcaliti se.

zrediti svoje otroke; — izrediti; vzrediti.

zrel: dozorel; zrel mož, ne kako fantè; zrel za ječo; zrel ptiček: navihanec, prebrisanec; — pšenica je zrela za žetev; zrela hruška sama pade; naša javnost za take stvari še ni zrela; — na pol zrelo sadje; zrelo vprašanje.

zrelost za življenje; — zrelostna skušnja.

zreti, zrem: gledati; vse je vanj zrlo; strah, skrb mu zre iz oči.

zrezati vse na drobno; — zrezljati.

zrezek, gl. izrezek.

zrkalo; zrklo: oko; punčica v očesu.

zrnje; žito dela, gre v zrnje; kupiti zrnja za setev; kokošim vreči zrnja.

zrno: posamezno seme; gorčično, ječmeno, pšenično zrno; kleno, puhlo zrno; zrno vzkali; ne zrna kave nimamo pri hiši; nam utile je zrno, dulce pleva; na ajdovo zrno: v vijugah, v cikcaku.

zrušiti se: sesuti se; stavba se je zrušila.

ZTOJ, okrajšava za Zbornico za trgovino, obrt in industrijo.

zubelj: plamen.

zuna, gl. zona.

zunaj veter brije; danes še nisem bil zunaj; zunaj mesta.

zunanja oblika, podoba, plat česa; zunanji svet: nasprotje doma; zunanji sijaj zakriva notranjo revščino; zunanje lice česa: v nasprotju s pravim bistvom.

zunanjost, zunanjščina: zunanje lice; soditi kaj po zunanjosti; moderna zunanjščina zgradbe.

zuti: sezuti.

zvabiti koga na kriva pota.

zvaliti sod z voza, krivdo na druge; zvaliti se na posteljo, na tla; kamen se mi je zvalil s srca.

zvariti lek, zdravilo, strup; zvariti dva kosa železa; mleko se je zvarilo: posirilo.

zvati, zovem: klicati; — zvati se: imenovati se; — tako zvan.

zvažati gnoj na njivo, steljo s hribov; — zvoziti.

zvečer; — zvečerni zvon.

zvečeriti se; zvečerilo se je.

zvečine: po večem, po večini.

zvedav: radoveden; zvedavo koga ogledovati; — zvedavost.

zvedeti, zvem; zvedel sem nekaj novega; zvedela (zvedla †) sem, zvedelo (zvedlo †) se je; zvedeti resnico, kaj za gotovo; kar se ne zgodi, se ne zve.

zvedriti se: razjasniti se; zvedrila se je noč; nebo se zvedri.

zveličanje; večno zveličanje si zaslužiti, doseči.

zveličanski nauk.

zveličar; Zveličar.

zveličati: poveličati, povišati; duše pobožnih bodo zveličane; zveličati se: priti v nebesa; — zveličiti.

zvenčati: zveneti.

zver, zveri; grda, strašna, divja zver; skriva se ko zver po lesu plaha; plašen in divji kakor zver; velika zver: najplemenitejša za lov; preneseno sicer tudi: visok, odličen, strog gospod, ki se ga njegovi uradniki bojijo.

zverina; zver, tudi skupno ime za zveri; huda, divja, plaha, plašna zverina; — označba divjega človeka.

zverinjak: prostor za (ujete) zverine.

zverinski človek; zverinske muhe pasti: svojim divjim strastem streči; po zverinsko s kom (čim) ravnati: nečloveško.

zverižiti: pokvariti, nerodno zvezati; ima zverižene noge; zverižiti članek; zverižene misli: neurejene.

zverjad, zverjadi: divje živali.

zverski: zverinski.

zvest, zvesti: svest; vest.

zvest biti komu; zvesta ljubezen; zvesto srce; zvest načelom; zvesto koga gledati, poslušati: zaverovano; zvesto kaj delati, opraviti: vestno; zvesto prepričan o čem; zvesto komu (koga) služiti.

zvestoba do groba.

zveza: vez; trdna, trajna, skrivna zveza; biti s kom v zvezi, v ozkih zvezah; to ni v nobeni zvezi (nima nikake zveze) z znanostjo; raztrgati, odpovedati, kršiti zvezo; zveza med državami; zveza misli, sklepov; stopiti v zakonsko zvezo; imeti vplivne zveze med svetom; vzročna zveza: zveza med vzrokom in učinkom; govorjenje, pisanje brez zveze: zmešano, zmedeno.

zvezati pole v knjigo, žito v snop; zvezati komu roke; zvezati lonec (z žico), zid; — zvezati se s kom zoper koga.

zvezda; jutranja, zvečerna, severna zvezda; zvezde svetijo, sijejo, migljajo; zvezda vodnica: morska zvezda. po kateri se ravnajo mornarji pri plovbi; zvezda se utrne, ugasne, zaide; v zvezdah stoji, je zapisano, kar se bo zgodilo; v nebeških zvezdah brati; rojen pod nezgodno (usodno, nesrečno) zvezdo; prijazne zvezde; zlata zvezda srečnih dni; svetle zvezde (oči); kovati (povzdigovati) koga v zvezde: črez moč ga slaviti; — filmska zvezda: znamenita filmska igralka (prevod angl. »star«); — označba oficirja; dobiti (srebrne, zlate) zvezde; — zvezdica.

zvezdarna: znanstven zavod za opazovanje zvezd.

zvezdica: 1. majhna zvezda; — 2. *) tiskarski znak, ki v tekstu opozarja na opazko pod njim (asteriskos).

zvezdna pot, svetloba; zvezdno nebo; — zvezdnat.

zvezdnica: 1. označba raznih cvetk (Aster, Stellaria, Gnaphalium); — 2. filmska zvezdnica: filmska zvezda.

zvezdnik: filmska zvezda moškega spola.

zvezdogled; zvezdoslovec: astronom.

zvezdozobec: dolgin; dolg človek.

zvezek: skupina pol papirja; šolski zvezek; lepopisni zvezek; vse zvezke Jurčičevih zbranih spisov imam; »Slovar slovenskega jezika« je izhajal v zvezkih, se je lahko kupoval po zvezkih.

zvezen: tvoreč zvezo, v zvezi s čim (kom); zvezna črta; zvezne države.

zvezniti: zapogniti; ves zveznjen klobuk: deformiran; streha, posoda, deska, pločevinasta čutara se je zveznila: zgubila svojo prvotno obliko; — zvežiti.

zveženj šib, protja, obleke, aktov; — sveženj.

zvežček; zvežčič: droben zvezek.

zvežiti: zvezniti; zviti.

zvihati: zviti; zaviti.

zvihratiti: na naglem, po vrhu kaj opraviti.

zvijača: ovinek, zvitost; z zvijačami kaj doseči (ne odkrito, ne naravnost); z zvijačami koga do česa pripraviti.

zvijačen človek; zvijačna beseda; zvijačno govorjenje; — zvijaški.

zvijačnež; zvijačnik: zvit človek; — zvijačnost; zvijaštvo.

zvijati platno, popir, palico, trto, roke: viti; zvijati z repom; zvijati besede, pravico, postave; — zvijati se od bolečin, kakor črv; potok se zvija med grmovjem; deska, les se zvija; — zviti.

zvirati se: lecati se.

zviška na koga planiti, gledati; — zviškoma.

zvit: 1. zavit; zvit rep; zvit kakor kozji rog; — 2. premeten: zvit ko Satan; zvita buča, glava, kača, lisica, modrost, beseda; zvito napeljati kako reč.

zvitek, gl. svitek.

zviti rep, polo papirja, lase v kodre; krč zvije človeka; uroki so ga zvili; deska se je zvila; — izgovor je dober, če je tudi iz trte zvit; — zvijati.

zvitorepec: zvit človek; lisica zvitorepka.

zvitost kače; vsa zvitost mu ni nič pomagala.

zvlačiti seno s hribov; — zvleči.

zvočen film; zvočni val; — zvonek.

zvodeneti: postati voden; kri zvodeni.

zvoditi s poti: zapeljati.

zvodnica: zapeljivka; — zvodnik.

zvok se je oglasil; rezek, oster zvok: glas.

zvon; veliki, srednji, mali zvon; bron (top) preliti v zvon; zvon da glas, zapoje, bije, doni, se razmaja, poje; večerni, mrtvaški zvon; obesiti kaj na veliki zvon: široko razglasiti; udariti na

zvon: opozoriti; da se resnica prav spozna, treba je čuti oba zvona: obe nasprotni stranki; — fara: pod šenklavškim zvonom rojen; pod našim zvonom, izpod našega zvona; — plat zvona bije = kembelj tolče samo na eno stran, ne tudi na nasprotno; signal, da se godi nekaj nenavadnega; — zvonovi gredo v *Rim (od velikega četrtka do velike sobote, ko molčijo).*

zvonar liva v zvonarni zvonove.

zvončar: žival, ki v kaki čredi nosi zvonec, po katerem se čreda ravna; — zvončarica.

zvonček: majhen zvonec; označba za razne rastline (Campanula, Galanthus, Convolvulus).

zvončela: ovca zvončarica.

zvonec: majhen zvon; električni zvonec; zvonec nositi: biti za vodnika, biti prvi v kaki družbi: možje, kateri zvonec nosijo, ter »čreda«, ki za temi »zvoncenosci« hodi; zdaj nosiš velik zvonec med nemškovavci; — gl. zvončar.

zvonek: zveneč, jasen, čist; zvonki glas; *zvonko se zasmejati.*

zvonenje †: zvonjenje.

zvonica: prostor v zvoniku, kjer vise zvonovi.

zvonik: stolp z zvonovi.

zvonikar: mož, ki zvoni; — zvonikarica.

zvonilo: skupina zvonov; pri nas imamo *lepo, ubrano zvonilo;* — *zvonjenje;* pokopati koga s petjem in zvonilom.

zvoniti; cerkovnik je začel zvoniti; zvonovi *zvonijo; zvoni dan, sedem, devet,* poldan, Marijo, večno luč, avemarijo (zvečer); sosedu zvoni: ker je umrl; Žmavcu zvoni: v četrtek zvečer (ker je drugi dan, v petek, post); k maši, vkup zvoni; zvoniti zoper hudo uro, proti toči; psu zvoniti: z nogami bingljati; zadnjo uro komu zvoni: ko umira; zvoniti po toči: delati kaj, ko je že prepozno; železo lepo zvoni; po ušesih mi zvoni; — *zvonjenje.*

zvonovina: mešanica kovin za zvonove.

zvoziti gnoj na njivo; — zvažati.

zvračati krivdo na koga, na druge; — zvrniti.

zvreči vse na en kup; zvreči nekaj denarja; zvreči se: zmeniti se, izprevreči se; — krava je zvrgla: nesrečno povrgla; — gl. izvreči.

zvrh: vrhu; nad; za.

zvrhan: vrhan; *z vrhom;* zvrhana mera (ne posneta, ne štrihana).

zvrhnji: vrhnji.

zvrhoma: zvrhano.

zvrhovatiti: zvihratiti.

zvrniti: prevrniti; zvrniti v sebe kozarec vina, žganja; zvrnili smo: voz se nam je zvrnil; zvrniti se na posteljo, na tla; pijanec se spreobrne, kadar se v jamo zvrne; zvrniti krivdo na koga; — zvračati.

zvrst, zvrsti: vrsta (nižja); vrste se delijo na zvrsti.

zvrstiti: postaviti v vrsto; zvrstiti se pri spovedi, v procesiji.

zvršetek: konec.

zvršiti: izvršiti; končati; opraviti; — zvrševati.

zvrteti, zvrtim; v glavi se mu je zvrtelo.

Ž

ž, gl. z.

žaba; zelena žaba (Rana esculenta); žaba raglja, reglja, kvaka; *žaba (se je spravila)* na oreh: se pravi človeku, ki se je lotil pretežkega dela, katerega ne zmore; — psovka otrokom: ti žaba mala ti!

žabar lovi žabe in prodaja njihove krake.

žabica: majhna žaba; — majhna ključavnica, ki se obesi; — otročja kombineža iz trikoja; — bolezen, ki živino napenja; — verige na rokah (lisice); — žabice: male dereze, samo na štiri rogove.

žabjak: mlaka z žabami; — razne rastline (Ranunculus; Pedicularis).

Žabjek: *slovenska oblika za nemško* označbo južnozahodnega dela Ljubljane: Prule; po njem je bila imenovana tam stoječa stara kaznilnica; — Ričet iz Žabjeka; — žabjanka: pesem z Žabjeka; — gl. žabjak.

žabji krak; žabja luža; žabje regljanje.

žabnica: žabica; žabjak; — žabnik.

žabovec: žabji samec; — paglavec, poreden otrok,

žafran; drag kakor žafran.

žaga; žago piliti, napeti, napustiti; — potok goni žago; peljati les na žago; — žagica.

žaganica: široka, bolj tenka, žagana deska.

žaganje; 1. komaj da na zimo z žaganjem drv kaj zaslužim; — 2. jed, pusta kakor žaganje; z žaganjem nastiljati, kuriti, pometati.

žagar vodi žago.

žagati drva; — žagati babo: nekdaj običaj na sredpostno sredo, ko so na kakem mostu prežagali babo, narejeno iz slame in cunj ter jo vrgli v vodo; danes samo še potegavščina, h kateri pridejo radovedneži navadno prepozno, kakor se jim pove.

žaginje; žagovica, gl. žaganje 2.

žagrad: *zakristija*.

žajbelj †, nem., kadulja (Salvia pratensis).

žajfati ga: popivati; lokati ga.

žakelj, žaklja: vreča; tudi psovka zavaljenemu, nerodnemu človeku, posebno otroku; kupiti mačka v žaklju: kaj na slepo kupiti in se pri tem ogoljufati.

žakljevina: grobo platno za žaklje.

žal: bolečina; žal mi je: boli me, hudo mi je; žal mi je koga, česa: obžalujem; *založniku ni bilo žal ne truda ne stroškov*; žal mi je za kaj, za kom, za koga; žal besede v ustih ni; mrzim jo, žali pa ji ne zadenem; ni mržnja tvoja mi najhujša žal? žal mi je iz srca; — se rabi tudi adjektivično; žale misli v srcu ni; iz mojih ust ne bo prišla beseda žala; storiti, prizadeti komu kaj žalega; — se rabi tudi kot medmet: tega ti žal ne morem povedati.

žálar: vrvar.

žalár: gl. želar.

Žale: krajevno ime, = gomile. grobišče.

žalec: želo.

žalen: *žalujoč*; *žalna obleka*.

žalibog! = škoda! — gl. žal.

žalica: majhna žal.

žalitev: kruta, krvava žalitev; žalitev preklicati, preboleti.

žaliti koga: storiti mu (z besedami) kaj žalega (na časti); to me je žalilo; — žali se mi česa: žal mi je česa; ni se mu žalilo ne potov, ne težav, ne gotovine.

žalivec; žalivka.

žaljiva beseda; žaljivo obnašanje, ravnanje; — žaljivost.

žalnica: elegija za umrlim; žalna pesem po umrlem; žalostinka.

žaloben: žalen, žalosten.

žalost; velika, globoka, srčna žalost; žalost človeka obhaja, grabi, gosti; spraviti koga v žalost; vtopljen v žalost; *od žalosti umreti*; *žalost je v moje srce prišla*, nad mene; — gosposka žalost: revež, ki po sili skuša igrati gospoda.

žalosten; ves žalosten nad čim, zaradi česa; žalosten na (za) smrt; strašno žalosten obraz, konec, glas (novica); žalostna pesem, pošta (novica), pot, zgodba, komedija (igra); žalostno se držati.

žalostinka, gl. žalnica.

žalostiti koga: spraviti ga v žalost; to me žalosti; — žalostiti se zaradi česa.

žalovati po kom: kazati svojo žalost; žalovati po domu; — žalovanje.

žaltav: žarek; žareč; pokvarjen; skisan; žaltava mast; žaltavo olje, maslo; — slab, neprijeten; to bi bilo žaltavo; žaltav večer; žaltava nam prede, gre; danes je žaltava! — kako žaltavo razdreti: povedati kaj nenavadnega, presenetljivega, slanega.

žalujka: vrba z visečimi vejami (*Salix babylonica*).

žalik žena: vila; rojenica.

žaluzije.

žamanje: les, ki odpade pri žamanju.

žamanka: robati, odžagani kos deske, ki odpade pri žamanju.

žamar: tovornik; Kranjci so vsi kramarji, Ziljani pa vsi žamarji; — žumer.

žamati: deske robiti, na lep rob obžagovati.

žamet, žameta; pamet je boljša ko žamet (lepa obleka), bogastvo.

žametast: podoben žametu; *žametast lesk*; žametaste oči.

žameten jopič; žametna obleka: iz žameta.

žandar, žandarja; — žandarmerija; — žandarmerijska postaja.

žanjec, žanjca; — žanjica.

žanjem, gl. žeti.

žanr, žanra; v novem žanru komponirati; — žanrist; — žanrska slika.

žar: blesk, sijaj; večerni žar; žar gorečih sveč; žar se vidi na nebu po noči, kadar kje gori; žar, odžar prvotne luči; žar očesa; žar ljubezni; žar dahne.

žar žena, gl. žalik žena.

žara: vaza; urna; žara za pepel človeka, ki so ga vpepelili; — volivna žara.

žarek: posamezni trak, pramen žara; rumeni, zlati žarki sonca; žarek milosti, upanja; žarek pada kam, sije, sine.

žarek, žarka, žarko: 1. žareč; žarek sijaj, ogenj; žarka luč, barva; žarko sonce, nebo; žarko gledati; — 2. oster, bridek, trpek; nasprotje milega; žarek spomin; žarka beseda; žarko maslo; komu žarke (besede) praviti.

žaren: žareč; žarna ljubezen; žarne oči; žarno sonce, lice.

žareti: močno sijati; peči; žgati; sonce žari nad pokrajino; pesek žari pod boso nogo; žareti od zdravja; lice mu žari od veselja; od njega kar žari; koprive žarijo; — imeti žarek okus; olje je žarelo.

žarišče: kraj, od katerega izhaja, v katerem se zbira žar; žarišče kulture.

žariti: delati kaj žarko; večerno sonce žari hribe; nebo se žari nad pokrajino; oblaki se žarijo; žareč; žarenje; — gl. žareti.

žarnica: svetilka, v kateri gori elektrika.

žarovit: žarek; žareč.

žatlaka: tesarska sekirica s kratkim ročajem.

žavžar: šušmar; — gl. navžar.

žbica: majhen žebljič; nagljeve žbice (dišava); žbice v kolesu († špice).

žděti: mirno, tiho, negibno čepeti; žděti v svojem kotu.

žděč: majhen zidec (zdič); naslonjač ob peči, kjer sede posebno stari ljudje; — skrivališče, v katerem kdo ždi.

že; kaj si že prišel? že zdaj; že vem; že velja.

žebelj, gl. žrebelj.

žebrati: moliti; drdrati.

žedeti, gl. žděti.

žegen: blagoslov; posebno jedila, ki se blagoslavljajo na veliko soboto; dati komu žegna pokusiti.

žegnanček: posebna posodica z blagoslovljeno vodo, viseča pri vratih na steni; kropivček.

žegnanje: proščenje; cerkveni patrocinij, god; danes je žegnanje pri tej cerkvi; iti na žegnanje, hoditi po žegnanjih; prinesti komu z žegnanja odpustkov.

žegnati: blagosloviti.

žehek: sočen; — žaltav.

žehta: zamakanje in pranje perila v lugu; danes imamo žehto; v žehto dejati koga: hudo mu izprašati vest.

žehtar: majhen korec, škafec z enim ušesom (ali ročajem).

žehtati: v žehti imeti; — žehtati ga: popivati.

žehteti: žareti, puhati; žganje je od (iz) njega kar žehtelo; lice od plesa žehteče; peč je tako vroča, da žehti.

žehtnik; žehtnjak: lesena posoda, v kateri se žehta.

žeja človeka mori, muči, premaga; pekoča, žgoča, huda, neutešna žeja; piti na žejo, preko žeje; od žeje umreti; gasiti uka žejo.

žejati; žeja me po čem.

žejen sem kakor pes, kakor kapelj, kakor žolna; žejen krvi, sveta, življenja.

žehno: žrelo pri peči, pri apnenici, opekarnici, čebelnem panju.

želar: majhen posestnik; kočar, ki ima malo ali nič zemlje, v nasprotju z imovitim kmetom.

Želéče, Želéčega; krajevno ime, je prvotno označevalo »Želétovo (Želimirovo) selo«.

želelnik: glagolska oblika, ki izraža kako željo; naj ti bo sreča mila!

želeti komu kaj od (iz) srca; vso srečo, sto sreč ti želim; želeti si bogastva, denarjev; želeti si kam, domov; želeti komu dobro jutro, vse hudo; še enkrat ga videti želim.

železarna: topilnica železa.

železen: 1. iz železa; železna ruda, posoda, cesta (železnica), žlindra; — 2. trd, trden, neizprosen; železna metla, volja, vztrajnost, sužnost, doslednost; železen ukaz; železna trava, gl. pirika; železna krava: krava, ki jo mora kdo komu, dokler živi, brezplačno rediti; stara navada je železna srajca: se da težko sleči.

železje: roba iz železa; posebe: okovi; vkovati koga v železje; v železju mora delati.

železnica: železna cesta, proga; transverzalna, longitudinalna, vicinalna, lokalna železnica; voziti se po železnici; — železnice: železne vile (za krmo, gnoj).
železničar: nastavljenec pri železnici.
železnik: oklopnik; — klošč; klop.
železnikar: vrsta jabolk; — neki hrošč (Otiorhynchus sulcatus).
železnina: izdelki iz železa; trgovina z železnino; — železninar.
železo; surovo, lito, kovano železo; železo v palicah, v šibikah; — splošno (kat eksochen): črtalo pri plugu, ker je pri lesenjaku bilo prvi (in glavni) del iz železa; krojaški likalnik; klepalnik za koso.
železov cvet, oksid.
Želimlje, iz Želimljega, v Želimljem; Želimljan; krajevno ime, pomeni prvotno »Želimovo (Želimirovo) selo«; Želimeljščica (potok).
želja po čem; vroča, iskrena, sveta, srčna, čudna, sladka, poslednja, huda, grešna želja; želja človeku pride, ga obide, ga mine, se izjalovi, se mu izpolni, se v srcu vname, se uresniči; črešenj bo le za željo (malo); željam se pokoriti, ustreči, ugoditi; želje krotiti, premagati; želja me je: hočem, želim; storiti po čigavi želji; želje gojiti, izpodbujati, izpodbosti, ohladiti; dovzeten za želje; od hudih želj goreč; želja velja; — želja, dobiti †: želja, da se naj dobi, da se dobi, da bi se dobil.
željàn: željen; željen česa; željan miru sem, ne prepira; nič ga nisem željna: ne želim si ga; željan miru in samote; časti željen; željno kaj pričakovati.
željčen: željen; radoveden.
želo; ose, čebele, sršeni imajo želo, s katerim pikajo; strupeno želo; — puščičica brez žela iz debelega je čela: epigram brez prave osti je iz tope, zabite glave.
želod: hrastov sad; svinje z želodom pitati; želod za kavo pražiti; letos je malo želoda; — nekdaj del opreme nemških telovadcev, odtod (kakor hrast) simbol nemštva; — želodova kapica, paša.
želodčen krč; želodčne bolezni.
želodec, želodca; želodec človeka opominja (da bi rad imel hrane), se človeku obrača (od studa), bruhne kaj iz sebe; imeti dober, zdrav, pokvarjen želodec; imeti koga v želodcu: ki je neprebavljiv, tečen; koga mrziti, ne ga marati; potolažiti kruleči želodec; pajki mu predejo po želodcu: ker je prazen; — tudi psovka trebušnemu, požrešnemu človeku, posebno otroku; sam želodec ga je.
želva; morska želva (Chelonia Midas); — želve: *bramorji;* škrofuloza.
želvovina: želvina črepinja.
žemlja; žemljo v kavo drobiti; — cunnus; suhe žemlje ribati: samevati, dolgočasiti se (o dekletih); — *žemljica.*
žena: odrasla ženska; divja žena: vila; žalik žena: rojenica; bela žena: smrt; — zakonska žena; vzeti za ženo; mož in žena; otroka krsti duhovnik, moža pa (napravi šele) žena; to je moja žena; zapustiti ženo in otroke v revščini; — ženica.
ženilo: poroka; biti (goden, godna) za ženilo.
ženanten; ženirati se.
žendarm †: žandarm.
Ženeva; Ženevsko jezero; ženevski protokol.
ženij; *ženijalen;* ženijalnost.
ženin: mlad mož pred poroko; ženin in nevesta; nebeški ženin: Jezus; — obledela, orumenela (klorotična) rastlina, n. pr. fižol.
ženišče: prezirljiva označka za ženo.
ženiten: ženitovanjski.
ženitev; star je dovolj (goden) za ženitev.
ženiti: iskati ženo; svojega sina ženi; — ženiti se v deveto vas (sramota); ženiti se pri kom; ženiti se pod marelo: na nič; — ptički se ženijo (o Gregorjevem).
ženitnina: ženitovanjska gostija; ženitnina v Kani Galileji.
ženitovanje: ženitev; gostija.
ženitovanjsko pismo, oblačilo.
ženjec, ženjca: mož, ki žanje.
ženjica; *žnjica;* *žanjica.*
ženka: ljubkujoča beseda za ženo; — lepa ženka: vrsta medenih hrušk; — ženkica.
ženof †: gorčica.
ženstev, it., človek z enakim imenom.
ženska: žena; ženska le vara nas vedno lokavo; ženskam se je prikupil; — včasih se v množini sklanja tudi adjektivično (po: žensko).

ženskar: babjek.

ženski glas, spol, svet; ženska obleka; — ženski jok in kramarska prisega: pri pametnem človeku ne zaležeta nič.

žensko: nekoliko prezirljiva označba za ljudi ženskega spola; varuj se ženskih (ženskega); — gl. ženska.

ženskost: za ženske značilne telesne in duševne lastnosti; na njej ni bilo ne sledu ženskosti: nič ženskega.

ženstvo: ženski svet; toliko ženstva se je nabralo; — ženskost.

ženščak: ženskar.

ženščè †: ženišče.

ženščina: nekoliko prezirljiva označba za (veliko, nerodno) žensko.

žep na (pri) suknji, hlačah, telovniku; seči v žep po kaj; pobasati, stlačiti kaj v žep; prazniti komu žepe.

žepar: tat, ki prazni ljudem žepe.

žepen; žepna ura; žepni robec.

Žepič, osebno ime, posneto po »Jožefu«, »Jožepu«.

žepno, gl. žekno.

žer: žir.

žerek, gl. žarek.

žereti, gl. žareti.

žerf; žerh: grobnica.

žerica: žir.

žerjav: neki ptič (Grus cinerea); hripavi žerjavi visoko kriče, na južno leté; vrešči kakor žerjav; — dvigalo za veliko težo; ladijski, pristaniški žerjavi.

žerjav: žarek, žareč, žaltav.

žerjavica: žareče oglje pod pepelom; žerjavico razpihati, pogasiti; krompir v žerjavico zakopati; — na žerjavici sedeti: nemirno, nestrpno; za druge pobirati kostanj iz žerjavice; — žerjavka.

žerjavnica: ponva za žerjavico.

žerun: požeruh.

žetec: žanjec.

žetek: redek; šibek; mehak; — židek.

žetev, žetve; bogata, obilna, pičla žetev; zrel za žetev; ob (v) žetvi: ob času žetve; pšenična, ajdova žetev; žetev je dvojna: strna (prva, poletna) in ajdova (druga, jesenska); — žetva.

žeti, žanjem; žeti travo, pšenico, praprot; tri dneve je žela, tri snope ima; — žeti pohvalo, zahvalo, priznanje, odobravanje, uspehe.

žeti, žmem: stiskati; bolj navadne so sestavljenke: izžeti, ožeti.

žetva, gl. žetev.

ževek: mehak; fige so ževke.

žezlo: okrašena palica, znamenje vladarske moči; s krono na glavi in z žezlom v roki; vladarsko žezlo.

žeželj: lopatica za pepel in žerjavico.

žežól, gl. žéželj.

žgačem: gl. ščegetati; — žgačkati: žgečkati.

žgalen; žgalni dar.

žgalina: huda vročina.

žgančnica: voda od žgancev.

žganec: jed iz koruzne ali ajdove moke; ajdovi, koruzni žganci; žganci z mlekom, s kislim zeljem; govori, kakor bi imel žgance v ustih.

žganica: žgana pijača; — žganjica.

žganik: žganec; — tudi psovka malemu, toda zavaljenemu, nerodnemu otroku.

žganjar: mož, ki žganje kuha ali pije; — žganjarica; — žganjarija; žganjarn(ic)a; — žganjarski kotel.

žganje: delo; živi se z žganjem apna, opeke; rane so nekdaj (in jih sedaj zopet) celili z žganjem; — izdelek: žgana pijača (žganje »kat' eksochen«); tri dni smo kuhali žganje; nalil se je z žganjem; žganje ga je ugonobilo; šilce žganja ga že omoti.

žganjica: žgana pijača; žganje; — žganica.

žgati, žgem; žgati apno, opeko, travo, šumo, češplje, droži, tropine, lase; — sonce žge; kopriva žge; v prsih me žge; podplati me žgejo: od dolge hoje; — žgati jo (pot): cvreti jo, bežati; — žgoč: pekoč; žgoč humor; žgoča vest.

žgeč †: žgoč.

žgečkati: ščegetati; žgečkati koga pod pazduho, pod podplati.

žgoleti: žvrgoleti.

žiba: klic gosem in racam.

žibek: mlada gos.

žibrc: neka rastlina (Polygala chamaebuxus).

žibrt: mrtva kopriva in podobne rastline (Lamium).

žica: iztegnjena kovina; bakrena, pocinkana žica; mreža iz žice.

Žiče, krajevno ime, narejeno po osebnem imenu; = Žitkovo selo.

žičen: iz žice; žična mreža, ovira, ograja.
Žid, Žida; *Židinja (po narodnosti);* **žid** *(po veri);* Večni žid: Ahasver; — Židek.
žida: svila; oblačiti se v žido; hoditi v *židi; žida in hodnik* vse vprek: pomešani bogatci in siromaki.
židan: 1. svilen, iz svile; židano krilo; židana ruta; — 2. izreden, prazniški, ne prten, ne hodniški, ne *vsakdanji; moja* duša je židane volje.
židek, gl. žetek.
židovski *tempelj;* **židovska** *vera.*
židovstvo: vsi židje skupaj.
žig: 1. znamenje, ki se vžge, n. pr. živini v kožo, posodi v les, da označuje lastnika; pritisniti komu sramotni žig na čelo: označiti ga kot človeka, vrednega zasramovanja; *žig izdajstva nad narodom,* nad domovino; — 2. splošna označba za pečat; poštni žig; udariti žig na *kaj.*
Žiga: moško ime, = Sigismund.
žiga žaga: sunek sem in tje; označba dela, ki se brez *pravega uspeha* vleče brez konca in kraja.
žigica: zastarela beseda za vžigalico.
žigosati: 1. označiti kot nekaj sramotnega; takega ravnanja ni mogoče dovolj žigosati; — 2. danes (po 1919) splošno: označiti s pečatom; žigosati bankovce, akcije, znamke.
Žihpolje, iz Žihpolj, v Žihpoljah.
žila bije, utriplje, igra, trepeta, se trese od veselja, se napne, nabrekne; žile gredo od srca in k srcu nazaj; meščanska kri mu teče, vre po žilah; po njegovih žilah se pretaka modra kri; puščati komu žilo, na žili; potipati koga za žilo; žila dovodnica, žila odvodnica; krčna žila; mlečna žila; — moški ud večjih živali; jelenova, bikova, konjska žila; — zlata žila: hemoroidi; — premogova žila komična, satirična *žila (moč, bistvo)* kakega pisatelja; tiranska žila; koga mi je prinesla pevska žila? — ceste, železnice in vode so prometne žile kake pokrajine; — žilica.
žilast: prevlečen z žilami; žilaste roke; *žilasta podoba peresa.*
žilav: tog, napet kakor žila; žilavo meso; žilav les; — žilav človek; žilava borba za *kaj;* — žilavost.
žilavka: bikova žila.
žilica: *drobna žila;* — *njegova svobodomiselna* (ali kakšna?) žilica mu ne da miru; — gl. žila.
žilič, *osebno ime, pomeni človeka, ki se* žili, žene, vztrajno se samo svoje misli drži.
žiliti se: *gnati se pri kakem delu, truditi* se z napetimi žilami.
žilj, žilja: vrv pri vpregi, veže jarem (*komat*) z *branovlakom;* — nav. množ.: žilji.
žiljak; žiljnik: trpotec.
žilje: *celotni sestav žil;* — † *ožilje.*
žilnat: žilast; žilav.
žima: las iz konjskega repa; iz žime se *delajo zanke za ptiče, dna za sita;* — († konjska) žima.
žimnat: iz žime; žimnata mreža; žimnata *vloga (vložka)* v laseh.
žimnica: blazina, natlačena z žimo; gospoda spi na žimnicah, kmetje na slamnicah.
žingati, nem.: peti; pa mi ga žingamo, pa mi ga žagamo.
žinja: žima; — *žinjica.*
žir: gozdna pič a za svinje (bukovica in želod); bukov, hrastov žir; goniti svinje v žir, imeti jih v žiru; — tudi fem.: letos je mnogo (bukove) žiri, bo dosti polhov.
žirant; *žirirati.*
Žiri, iz Žirov, proti Žirém, na Žiri, v Žiréh, z Žírmi; Žirovec; žirovski.
žiriti: imeti v žiru; tod pastirji žirijo svinje; svinja se žiri v bukovju.
žiro, žira, z žirom.
žiroven: rodoviten; ploden; tečen; izdaten.
žirovina: pitanje v žiru in pravica do njega.
žirovnica: plačilo za žirovino; — skupščina, ki sklepa o žirovini in paši.
Žirovnik, osebno ime: mož iz Žirovnice.
žitar: trgovec z žitom.
žitarica: *posamezna vrsta žita.*
žitek: življenje.
žiten; žitno polje: posejano z žitom; žitno leto: *bogato z žitom; žitna cena: cena* žita.
žíti: živeti; nenavadna, pesniška beseda.
Žitiče, *krajevno ime, narejeno iz osebnega;* = Žitkovo selo.
žitišče: strnišče za žitom, po žitu (rži).

žitje: življenje (samo v pesniškem jeziku); žitje in bitje; — 2. življenjepis (samo v slavistiki).

žitnat: bogat z žitom.

žitnica: shramba za žito; — davščina od žita (štibra); — žitna slama; — modriž (Centaurea cyanus); — pahovka.

žitnik; žitnjak: shramba za žito; — kruh iz žita.

žito: 1. splošno vse, kar se boljšega seje, pos. pšenica in rž; žito lepo kaže, obeta, stori, plenja; gre v klasje, dela, napravlja, nastavlja klase; valovi visokih žit.

živ; živ kakor žrebiček; bolj mrtev ko živ; ali si še živ? kakor resnično sem živ, ne pozabim tega; ostati živ; živ pokopan; živ in mrtev na slastne jedi in dobro vino; za žive in mrtve se pričkati, kaj verjeti, se dreti; živ deček; živ konjič; vse svoje žive dni: življenje; svoj živ dan ne boš tega dočakal; priseči pred živim (ne samo lesenim) Bogom; živ vrag, živ krst ne ve tega: nihče izmed ljudi; za živ svet ne bi kaj takega storil; zarotiti koga pri živem Bogu; živi kamen: naravni, cel; živ ogel: žareč; živ pepel; živ stvor; ves živ je po hrbtu: poln odprtih ran; živ vzor; živ pogovor; živ ljudski govor: v nasprotju s popirnatim, knjižnim jezikom; živ ogenj: pereč, plapolajoč; živ spomin (na koga): nezakonski otrok; živi hrast postaviti: postaviti se na glavo; posiliživ: neka rastlina (Sempervivum); živ les: svež, nov; živ ko iskra, ko poper; živ rob pri platnu: ki ga je naredil tkalec; živ rob pri deski: oster; živ lub: pri deblu; — živa narava; živa duša tega ne ve: nihče izmed ljudi; živa voda: studenčnica, v pravljicah ona, ki obuja mrtve v življenje; živa meja: rastoča, iz grmovja narejena; živa prst; živa skala: naravna, cela, brez slojev; živa rana: sveža, odprta; živa resnica: čista; živa rdečica; podoba, kakor da je živa; živa slika: postavljena na odru od ljudi; živa vest: budna, čuječa; živa zavest; živa vera; živa podoba dobrodušnega človeka; živa koža: ob truplu (zunanja je mrtva); živa žerjavica: ki še tli; živa barva; živa beseda: govorjena, ne napisana; živa želja; — živo pisan, rdeč; živo kaj komu pred oči postaviti; prijeti, zadeti, zbosti koga v živo, priti komu do živega; živo komu pritrjevati, kaj priporočati; koga v živo raniti (na smrt); njemu ne pride kmalu kdo do živega; kaj živo občutiti; živo potreben; živo se zanimati za kaj; vrezati se do živega: do krvi; živo bitje; živo apno: negašeno; nauk sega v živo; suho vejo do živega (lesa) odrezati; žive oči: svetle, jasne; živo srebro.

živ, živí: vsaka živa stvar sploh (človek, žival, rastlina).

živad, živádi: živina, nav. domača; troje živadi redi, več ne more.

živahen: zelo živ; živahen otrok; živahen promet po ulicah; živahno vrvenje na sejmu; živahno komu kaj dopovedovati; živahno se za kaj zanimati; — živahnost.

živak: najmanjši konec korenine; — živaka.

žival: živo bitje; domača, tuja, morska, gozdna žival.

živalca; živalic.

živalda: velika žival; — velika živalda: velik, visok gospod (se govori navadno o šefih uradov).

živalski: animaličen; od živali; živalska koža.

živalstvo: celokupnost živali.

živčen napad.

živčevje: sistem živcev.

živec; zadeti koga v živec, priti mu do živca: do živega; — slušni, vidni živec; trdni, rahli živci; iti komu na živce: dražiti ga; čvrsti živci ne zadrhtijo; živci so ga zapustili: omagal je.

živelj, življa: element; bistvo; sedaj se čuti kakor v svojem življu: v najugodnejših razmerah za življenje; domači in tuji živelj na naših tleh, v našem narodnem gospodarstvu, v našem slovstvu.

živeti, živim; živeti dolgo, pregrešno, pobožno, dobro, slabo, borno, tjavendan, v obilnosti, v revščini, v udobju in brezdelju, na tesnem, po gosposko, beraško, po turški (šegi, z mnogimi ženami), po svoje, veselo; živeti v lepi slogi, redno življenje, od zraka, kakor ptica pod nebom in lilija na polju: brez skrbi, ob kruhu in vodi, ob samem suhem kruhu, od ljubezni, na koruzi: v divjem zakonu, v prepričanju, po svoji volji, nepro-

ste dni, iz dneva v dan, od danes na jutri, ob vožnji lesa, ob plači, na kupčiji, v mestu, na kmetih, na dobroti (drugih ljudi), v višjih sferah, *svoje* borno življenje, v božjem strahu, iz rok v usta, po svoji glavi, kakor vrabec v prosu, kakor čuri muri božji volek v travi: brez dela in skrbi; soldat živi vesel v en dan.

živež: hrana; iskati si živeža; živež kupovati, sam pridelovati.

živica: živa korenina; podzemeljski poganjek rastlinskega debla; grebenica; živa meja; živa voda; — živina.

živilo: posamezna vrsta živeža; založiti se za zimo z živili.

živina: domače živali, posebno govedo; plemenska živina; vprežna živina; neumen, pijan kakor živina; *z živino vozi:* v par ima vpreženega konja in govedo; hlapec živino opravlja; živina muli travo; medla živina: slabotna, mršava, slabo rejena; pitana živina; delati kakor črna živina; živina se šteje po glavah ali po repih.

živinče: posamezna glava (rep) živine.

živinski sejem; — nav. v pomenu surov, divji, trd, neusmiljen, nečloveški; živinsko ravnanje.

živiti, živim: preživljati; skrbeti za življenje; živiti se s težkim delom; *živiti* se ob čem; Bog te (vas) živi! Bog jo živi gospodično!

življenje; človeško, pasje (slabo), vsakdanje, resnično, beraško, pobožno, pregrešno, dobro, lahko, težko življenje; — boj na življenje in smrt; *življenja zmede;* — življenje polje, se plete, teče redno naprej, poteka v miru, gine, mine, hiti, gre svojo pot; — življenje dati, zastaviti za koga, vlačiti, vleči, vzeti komu, uživati, žalostno končati, dati komu, zgubiti, zapraviti; življenje si končati, vzeti; — prebuditi koga v življenje; ti sužno moje bo življenje celo; kakršno življenje, taka smrt; kar te na življenje veže; skregati se z življenjem; streči komu po življenju; pustiti koga pri življenju; — široka cesta človeškega življenja; društveno, družabno življenje; *življenje v mestu, na kmetih.*

živopisec: slikar (v starejšem jeziku).

živopisen: slikovit.

život: v starejšem jeziku življenje, danes isto kar celotno telo ali samo njegov *trup, čok; šibkega, trdnega života;* čokat, tršat v život; grdo je bil po vsem životu otekel; umeriti komu obleko po životu.

životariti: s težavo se preživljati; — životarjenje.

životec; životek: steznik; tesen jopič, ki se oklepa samo prsi.

životopis †: življenjepis.

životvoren: oživljajoč; poživljajoč.

živžav: ščebet; vrabci, otroci so zagnali *svoj živžav.*

žlabrati: klepetati; — žlabrav; — žlabravec: žlabravka.

žlabudrati: žlabrati.

žlahta: sorodstvo; bližnja, daljna žlahta; biti s kom v žlahti; biti komu žlahta; *vso žlahto obhoditi;* žlahta *po peči* (v ženski liniji), po klobuku (v moškem kolenu); žlahta je raztrgana plahta: ni se zanesti *na njo;* predno človek k žlahti priteče, lahko mu kri uteče; — beseda označuje (evfemistično?) tudi razmerje med upnikom in dolžnikom; v žlahti sva si: ne pride mi pred oči, ogiblje se me (ker mi je dolžan).

žižek, gl. žužek.

žlabor: votlo drevo; duplo v drevesu; — jarek; udrtina v zemlji.

žlahten: plemenit, visokega rodu; žlahten gospod; žlahtna gospa; žlahtnega rodu *biti;* — žlahtna kapljica; žlahtno sadje, kamenje, drevo.

žlajdra, nem.: veriga, s katero se spenjajo *ročice pri vozu; dolga veriga,* s katero se prek in prek voza povežejo naložena debla; porogljiva označba za težko *verižico pri uri.*

žlak, nem.: udarec; božji žlak: mrtvoud; pretepsti koga na mrtve žlake: do smrti.

žlambor, gl. žlabor.

žlampati: požrešno, sopihajoč jesti ali piti; žreti; svinje žlampajo pičo.

žlaprtnik: *zaprtek.*

žleb: po dolgem na pol prerezana cev; voda teče po žlebovih; korito pred krčmo, za konje.

žlebak: kratkemu žlebu podobna opeka za pokrivanje slemen; — žlebnjak; žlebnik.

žled: *ledena skorja na drevju in pečevju;* — žlednato drevje.

žleht †: hudoben.

žlempati, gl. žlampati.

žlendrati: čvekati, klepetati.

žleza: v starejšem jeziku kuga, danes anatomična označba; solzna, limfatična žleza; gadov strup se nabira v žlezah.

žlica; *jesti z veliko žlico:* obilno; komu žlice šteti: ne privoščiti jedi; jemati zdravilo po žlicah; najrajši bi ga utopil v žlici vode; — zidarska *žlica;* — *Bogova žlica:* Cyclamen europaeum; — žličica; žlička.

žličnik: posoda, v kateri se hranijo žlice; cmok, za katerega se vzame samo po žlici testa; — žličnjak.

žlikrof, nem., sesekljano meso, krompir ali repa, zavito v testo; idrijska specialiteta (krompir s *skuto*).

žlindra: tropine pri taljenju železa ali kake rude sploh; saje v pipi (od tobaka); — Tomaževa (prav: *Thomasova*) žlindra: vrsta umetnega gnojila; — Dr. Žlindra: Dr. Ivan Šušteršič.

žlobudrati: gl. žlabudrati.

žlodra: plundra; — žlojdra.

žmah, nem.: okus; — *žmahten.*

Žmavc: osebno ime; iz nem., pomeni prvotno raztopljeno svinjsko mast, nato človeka, ki jo prodaja; — Žmavcu zvoni (ker je umrl): v četrtek zvečer, ker je drugi dan, v petek, post; — Žmavčka.

žmek, žmeka: tehnična zveza med vretenom in prešpanom (klado); omogočuje, da se *vreteno ne zlomi,* ko gre klada vedno više; — gl. žmikati.

žmem, gl. žeti.

žmikati: zvijati; *ožemati;* — *perilo, sir* žmikati (da odteče voda iz njega).

žmitek: kar je pri izžemanju ostalo; ocvirek; — mlad, še mehek sir; žmitek se naredi pod smetano, ako pustimo, da se *mleko* do dobra skisa; ta žmitek se postavi na gorko, da se polagoma naredi skuta, ki se imenuje grenka ali domača, da se loči od planinske ali *one iz mlekarne,* ki je iz sladkega mleka; — kakor žmitek se trese meso na njej (debelem dekletu); — podsirjen, zasirjen žmitek: ožemček (okrašene pošiljajo dekleta fantom); — *prva brst na smrečju.*

Žmotiče; krajevno ime, narejeno po nem. osebnem imenu; = Sigimuntovo selo.

žmula: grča.

žnidar, nem.: krojač; pednjačeva gosenica (Geometra); — Žnidarčič, Žnidaršič: osebno ime.

žnjec: — žanjec; *ženjec.*

žnablo, nem., ustnica; v prenesenem pomenu usta.

žoga: mehka krogla za razne igre; gumijeva, tenisova, nogometna žoga; — žogo biti; — *žogica.*

žohar: ščurek; cvrček; — psovka radovednemu, nadležnemu otroku.

žokati: suvati, pehati, phati, tlačiti; — nositi na rokah; mačko žokati; — žokniti.

žolč, žolča; žolč se mu je razlil: jeza ga je zgrabila, premagala; žolč kuhati: jezo nabirati; svoj žolč izliti nad kom; svojemu žolču duška dati.

žolčák: rumenjak (v jajcu).

žolčnik: žolčni mehur.

žold, žolda: vojna; iti v žold.

žolica: hladetina, mezga, zdriz.

žolna: vrsta ptičev (Picus); črna, zelena žolna; — žejen, pije kakor žolna.

žolnir: inženir; prvotna beseda je iz nem. »Söldner« = vojak najemnik, ki jo je izpodrinila beseda »soldat«.

žolt: rumen.

žoltav, gl. žaltav.

žolvast, gl. žovast.

žongler; žonglirati z *besedami:* igrati se z besedami.

žonta: z vodo nalite tropine, v katerih se kisa repa; — vino iz tropin; petijot; slabo vino.

Žoprače, *krajevno ime,* narejeno iz nem. osebnega imena Selprat.

žorga: pleva; smet; izmeček.

žovast † (želvast): škrofulozen.

žrd, žrdi: dolgo, omajeno drevo, s katerim se na visoko naloženem vozu pritisne in poveže krma ali snopje; dolg, suh kakor žrd; prej ko bi kdo žrd sčikal.

žreb, žreba: sredstvo, ki odloči kako nejasnost, stavo ali spor; žreb je odločil, ker sta oba dobila enako število glasov.

žrebati: določati kaj z žrebom; za Kristusovo obleko *so stražniki žrebali;* — vleči številke pri kaki loteriji; žrebanje se vrši vsak tretji mesec.

žrebčarna: hlev za žrebce.
žrebček: mlad žrebec.
žrebe, žrebeta: kobilin mladič; razposajen, prešeren kakor žrebe na paši: — žrebče.
žrebec: plemenjak, ki se spušča na kobibile (ki se pripuščajo).
žrebelj: klin iz kovine.
žreben: z žrebetom; žrebna kobila: breja.
žrebica: mlada kobila, ki še ni povrgla: gl. žbica.
žrebiček: mlad žrebec.
žrebljar kuje žreblje.
žrec: pri starih Slovanih ime za poganskega duhovnika.
žrelo: široka odprtina; nenasitno, zevajoče, široma odprto žrelo; peklensko žrelo: žrelo temin; zmajevo žrelo; ognjenikovo žrelo.
žreti, žrem: gladno, hlastno jesti (piti): vso noč so žrli in pijančili; — žretje.
žrjav †: žerjav.
žrjavica †: žerjavica.
žrmlje, žrmelj: ročni mlin; mleti na žrmljah.
žrnovec: resje (Calunna vulgaris).
žrtev: dar brez plačila; žrtev prinesti bogovom, dati jim kaj v žrtev; — žrtev požara, nesporazuma, ljubosumnosti.
žrtvenik: oltar, na katerem se kaj žrtvuje: kadé se žrtveniki.
žrtvovati *bogovom: prinesti jim kaj v žrtev*; žrtvovati kaj na oltarju domovine: — žrtvovati se za druge.
žuboreti: šumljati; potok žubori.
žugati, nem.: pretiti; groziti; prositi (v rožanščini); žugati komu s prstom: žuga mu nesreča; — žugniti.
žugniti: oglasiti se; niti žugnil ni: ne bev ne mev ni rekel; — žugati.
žulec, gl. trudnik.
žuliti: drgniti; guliti; muliti; sesati: že vem, kje me čevelj žuli: kaj me boli tišči; sedlo konja žuli; — žuliti cigareto: obračati jo v ustih.
žulj: sled žuljenja; žulji so se mi naredili na rokah; živeti od krvavih kmečkih žuljev; — žuljaste, žuljave roke.
žumer, nem.: 1. tovornik; — 2. nevestin drug.
župa: soseska; zbor občanov; — okraj; sokolska župa; — fara; — juha.
župan: predstojnik občine; izvoliti, imenovati koga za župana; — veliki župan; — suknja s krznom; jopič.
županec: zaplata iz usnja.
županiti: biti za župana; leta nam županil ne bo.
županja: županova žena.
županovati: županiti.
župljan: faran.
župnija: fara.
župnik: predstojnik fare; — kolač, ki se peče ob božiču, okrašen z raznimi figurami iz testa.
župnikovati: *biti za župnika.*
župnišče: župnikovo stanovanje in urad, nekdaj (do 1890) »farovž«.
žuriti *se: hiteti;* — *žuren.*
žurnalja: prezirljiva označba za žurnaliste (žurnalist + kanalja).
žuža: vsak droben (črn) hrošč.
žuža maža: počasen človek.
žužati: počasi kaj delati; cincati; obirati se.
žužek: molj v bobu, žitu; črn kakor žužek; *črni žužek (Calandra granaria);* — gl. žuža.
žuželka: vsaka žuža; splošno keber, hrošč.
žužljati; žužnjati: *govoriti skozi nos, skozi zobe;* — počasi kaj delati; nerodno se obirati okoli kakega dela; — gl. žužati.
žužnja: človek, ki žužlja; počasnè; — žužnjač; žužnjalo.
Žvab: osebno ime, = Švab (Nemec).
žvala: del uzde, brzde, ki jo dobi konj med zobe; nav. žvale; — gnojni mehurji v kotih ustnic.
žvaliti konja: nadeti mu žvale; — žvečiti kaj.
Žvan, *osebno ime, it., = Janez;* — *Žvanut:* Janezek.
žvarcelj, nem.: krajnik (deska).
žvečiti: gristi; žvečiti skorjo kruha.
žvegla: preprosta piščalka iz lesa; — žveglica.
žvekati, žvečem: žvečiti, žvečim.
žvenk; žvenket: cvenk; — ta denar nima pravega žvenka.
žvenketati; denarji žvenketajo v žepu.
žvenkljati: drobno žvenketati; zvončki *žvenkljajo.*
žveplati grozdje, sode, vino; — žveplanje.

žveplenka: stara vrsta vžigalic.
žvepliti: žveplati; — žvepljenje.
žveplo; z žveplom koga kaditi, čebele pobijati.
žverca: črna barva; — nesnaga, ki se nabere v pipi od tobaka in tobakarjevih slin; — psovka sitnemu, nadležnemu človeku.
žvižg; začul se je oster, presunljiv žvižg; — žvižga.
žvižgati na prste; krogle žvižgajo po zraku, mimo ušes; čul je planke žvižgati: ko so ga ž njimi zapodili; — iti rakom žvižgat: iti k vragu, v zgubo, zgubiti se; — žvižgniti: zažvižgati.
žvrgoleti; ptiči žvrgolijo.
žvrkati: švrkati.
žvrklja: dideldajček; priprava, s katero se kaka tekočina meša; z žvrkljo se pomešata mleko in moka.

Popravki in dostavki

Abrami, *krajevno* ime, posneto po svetopisemskem Abrahamu.
Ahacelj, osebno ime, = Ahacijev sin (potomec).
ajs: klic volu, naj gre k sebi, na levo.
Ajtič, osebno **ime,** = Ajtin (Agatin) sin (potomec).
aktive, aktiv, **aktivam,** aktive, aktivah aktivami.
Anderlič; Andrejka; Androja, osebna imena, posneta po »Andreju«.
Antolič; *Antolovič; Antolin, osebna imena,* narejena po »Antolu« (madž. oblika za »Anton«).
antriga: intriga; intrigant.
Aplenc, osebno ime, = *»apnenec«, pomeni* moža, ki apno žge in prodaja.
avstrijakant: človek, ki se mu toži po nekdanji Avstriji.
bajen: čudovit, čaroben; bajna razsvetljava.
barantati: dajati blago za blago; trgovati.
barva vleče (se preliva) bolj na zeleno.
baše me: težave imam.
bela žena: smrt; bela cesta; beli dvori; beli dan; **bela** vrana: velika redkost.
Belè, *Beléta; osebno ime, okrajšano iz* starejšega »Beloslav«.
belič: splošna označba za najmanjši denar v katerikoli veljavi.
Benjaminček: najmlajši, najljubši.
beseda dá besedo, se zatakne komu; besedo **napeljati** na kaj, komu v obraz zalučati, rešiti; komu v besedo skakati; besedo si dati, zastaviti, poprijeti, naplatiti: kaj do polovice povedati; z besedo na dan! komu besed naklepati; beseda je meso postala: o čemer se je prej samo govorilo, to se je sedaj res zgodilo.
besedje: celota besed, ki se rabijo v kaki določeni stroki (n. pr. računstvu) ali pri kakem pisatelju; Erjavčevo besedje (besedni zaklad) je zelo veliko, bogato, obširno.
besednik: *odvetnik; zagovornik; naš* besednik pri Bogu.
bev, gl mev.
Bilčóvs, iz Bilčovsa, pri Bilčovsu.
birt, gl. virt.
bisaga, farška: cerkvena in duhovniška nenasitnost.
bistahor: klic konju, naj gre k sebi, na levo.
bit, biti: pravo, prvotno, elementarno bistvo; eksistenca; bivanje.
bitnost: bistvo.
biza, gl. bizovina.
bizgec: pustež; neslan, neprebaven človek; — gl. bizovina.
blagovestnik: *apostol; samo v starejšem,* cerkvenem jeziku.
blekniti: nepremišljeno, v naglici reči, ziniti; kaj vmes blekniti.
bognasvaruj, gl. bog.
Boguš: Matija.
bohunk: zaničljiva ameriška označba za priseljenca z Balkana.
bokal: stara avstrijska tekočinska mera: 1.41 l.
Bolè, Boléta; osebno ime, skrajšano iz starejšega Boljeslav.
bolezen človeka vzame, pobere, zdela; bolezen si nakopati, odpraviti komu.

Boréča, Boréče; krajevno ime, pomeni prvotno »Boretovo (Borislavovo) vas«.
boter: splošna označba za dobrega znanca in prijatelja.
božji volek: pikapolonica (Coccinella septempunctata); miren, pohleven človek.
brat, duhovni († sobrat).
brati, berem: 1. nabirati, pobirati; fižol, češnje, grozdje brati; brati za pogorelce; — 2. čitati; brati iz knjige; brati časnik; *na licu (očeh) se mu bere* (vidi); brati komu levite.
brce požirati: mirno vse prenašati.
brebir: prodec; gramoz; grušč.
brenčati: 1. brneti; muha, brencelj brenči; brenčeč zbor; — 2. biti zaljubljen.
brglje, gl. bergla.
brihtati: buditi iz nezavesti; k pameti spravljati.
brizganec: mešanica vina in slatine (sodavice).
brozgati po blatu; z žlico po kaši brozgati; mešati brez pravega namena in učinka.
Brtoncelj, osebno ime, posneto po »Bartolomeju« (= Jerneju).
brusiti: evfemizem za bruhati.
bukovski: knjižni; latinski.
bunčica: kepica; popek; »punčica« v očesu.
bunka: debela, zavaljena, nerodna ženska.
burjast: nagel.
butara, cvetna: šibe s prvim zelenjem (mačice, leska, čremsa, metrika, dren), ki so bile na zelenje siljene (v vodi na peči), povezane s srobotom in obvešene z jabolki in pomarančami; na cvetno nedeljo se blagoslavljajo v cerkvi.
cankati: kapljati.
cencati: cincati.
ceper, cepera: trščica, drobir, drobiž; razdati vse do zadnjega cepera.
cinjavica: žled po drevju; požledica po vejevju.
crgóliti: gl. hrgoliti.
cukati: piti (po malem), v malih požirkih.
Čaruga, gl. Šerugec.
čepur: voder, oselnik.
Čerič, gl. čirič.
čink: nekoliko, zelo malo; — gl. čik.
činkvantin, it., koruza, ki dozori v petdesetih dneh.
čirič, vinogradski muren (Decanthus pellucens); poje na jesen: »čirí, čirí, čirí«; tudi osebno ime; — čiriček; čriček; že čriček prepeva, ne more več spat.
človek pravi žena o svojem možu: »moj človek«.
čriček, gl. čirič.
desetošolec: bogoslovec.
deteljica: trojica.
deveta briga: deveta skrb; deveta nebesa; deveta lepota: jamica v licu.
deviški: prvi (govor v kaki korporaciji ali v javnosti sploh); deviški polet z aeroplanom.
deviza, — gl. geslo.
dežela, sveta: Palestina.
dideldajček: žvrklja, s katero se mešata slatina in vino, če je mešanica že dalje časa stala.
dlesk: šoja.
dobroletovina, gl. dobrovitovina.
dobrovitovina: meduljevina, metrika, hudobika, brovnika (Viburnum lantana); — gl. *brogovita*.
dokumentacija: 1. dokazovanje z dokumenti; — 2. zbiranje, urejevanje in poraba duševnih tvorb katerekoli oblike in z vseh področij človeškega delovanja; — dokumentirati.
dolenjec: vino z Dolenjskega; vlak, ki prihaja z Dolenjskega ali gre na Dolenjsko.
Domen: Damijan.
drožerija †, drožist †: drogerija; drogist; droga.
drstev, drstve: pesek kristaliničnega apnenca.
drug: mi druzi: označba primorskih Slovencev, posneta od njih samih.
duh se omrači komu.
dušo si privezati: okrepčati se (z jedjo in pijačo).
Erbežnik, osebno ime, = rubežnik.
ergo, lat., torej.
fasona: gotova oblika.
fermač: lovski pes, ki se ustavi, ko zasledi divjačino; jerebičar.
frečkati: trošiti, razmetavati.
funt: stara avstrijska utež: 0.56 kg; sto funtov je en (stari) cent.
G+M+B: okrajšava za sv. tri kralje: = Gašper, Melhijor, Boltežar.
gambovec: gl. mošancelj.

gaščerica, gl. jaščerica.
gladežpumpež: z roko se potegne rahlo po obrazu od čela do brade, nato pa naglo nazaj.
gledé na to († tega), na okoliščine, na razmere.
gospa, *ali ste bili* († bila) *tam?*
grmuliti: renčati.
Homer: splošna označba za pesnika, ki opeva zgodovinske dogodke; vam bo *Homerov naših* pesem pela.
horicont; *horicontalen*.
horúk: poziv na skupno delo, *podjetje*; povzet iz ritmične komande skupini delavcev, ki kaj težkega dviga in se pri tem *sama s to skupno* komando ravna: ho (opozorilo!) + ruk! (nem. ruck! = zdaj suni, pritisni).
Hrašovec, gl. Kras.
hud; — v krajevnih imenih: Huda južna, luknja, polica; Hude ravne; Hudi dol, grad, konec, kot, kraj, laz, log, Rogatec, vrh; Hudo; Hudo brezje, novo.
hudiča *in pol*: zelo mnogo; hudiča namalanega: prav nič.
insistirati: držati se česa, vztrajati na (pri) čem.
iti čez veliko lužo: v Ameriko.
izišel †: izšel; izešel.
izmaličiti: popačiti, spačiti, skaziti.
izmazati se: se rajši izmaže (potegne) *molit in spat*.
Jeráj, osebno ime, *nastalo iz* »Juraj«.
Jurček: tepček; imeti koga za Jurčka.
kajti stoji pravilno v začetku glavnih stavkov, kadar je pred njim zamolčana, ne izrečena afirmacija ali negacija, ki se lahko posname iz celotne zveze in situacije.
kalin debeloglavec; — neizkušen človek, ki *ga je lahko goljufati*; loviti kaline.
kodak: lahek fotografični *aparat*.
Kotmáraves, iz Kotmárevesi, v Kotmároves; Kotmírčič; kotmirski.
krhlják: kruh s sadnimi krhlji in orehovimi jedrci, se na kmetih peče ob božiču.
krilatica: stalno rabljena beseda.
križ: rimska štev. X; kljuka (V) pet, križ deset; že šest križev nosi na ramah: 60 let je star.
kropa, gl. obrh.
legišter: *register*.
lehnjak: travertin; s sigo prevlečen mah.
lesenjak: lesen plug.
maloprida, *gl. prid*.
maniker; *manikerka; manikira; manikirati*.
maseljc, gl. bokal.
maselnik, gl. skrečnik.
Mašéra, *osebno ime*, pomeni nadzornika nad drugimi tlačani, ki je sam tlačan.
mašiti: z mahom zadelavati.
meriti cesto: pijan se opotekati.
mernik: stara avstrijska suha mera: 61.48 l.
Mina: Marina; Marija.
mrčes: to in ono; žavb, rož, kuglic in vsega *mrčesa nakupiti*.
navod: gl. razvod.
obleden: bledikast; — omleden.
oče, sveti: papež.
odprti zlogi so oni, ki se končujejo s samoglasnikom: ma-ti.
Ogrizek, osebno ime, gl. Puc.
ožemček, *gl. skuta*.
paternošter: molek; — paternoster: tehnična naprava.
Pestotnik, osebno ime, pomeni človeka, ki živi na »pustoti«.
polečen: *s samo srajco na prsih, brez vrhnjega oblačila*.
potuliti se †: podhuliti se.
rokus: bonbončki razne barve, v *obliki* valjcev (»rocks«).
senast, gl. sednast.
Simoníč, Simoníča: osebno ime.
skalpél, skalpéla; skalpirati.
skandirati; skanzija.
Verij: Ksaverij.
ves, gl. vsak!
voj: popravi v »*divje roje*«!